

1567 I. O. a.

Quam ob lidiam ...

...ninission
...unt:
...putii: sicut
...cumcisionis
...aedata est
...ee dextra
...incircumci
...citus fui
...n Infaciem
...amabiacobo
...gregabat
...nsenserunt
...tionem
...uangelii
...udaiceuiuis
...xgentibus
...rib: legis
...mur exfic
...ponius fuf
...asumus
...ienim
...tuo;
...ssum cruc
...mcuiuo
...prome;
...tis mo stuus
...ntequorum

...inis non
...unt;
...putii· sicut
...rcumcisionis·
...aedata est
...ee· dextros
...incircumci
...ctus fui
...n In faciem illi
...amabiacobo
...gregabat se·
...nsenserunt
...tionem
...angelii·
...iudaiceuiuis·
...xgentibus
...rib: legis·
...emur ex fide
...noniustifi
...ertasumus·
...ienim
...tuo;
...ussum cruci;
...mcuiuo
...nprome;
...tis mostuus·e·
...ntequorum

...es sunt que pueris adolescentibus magis opprimunt verecundia: tatiturnitas:
Ber:

Iudet figulus figulo, faber fabro, poeta poete

2° VII.

1567 I. O. a.

Cr
ipse
dum
M
Jnal
&uo
euan
Sicut
prae&erid
autquaeroh
II. Notum enim
scdm homi
tionem ihu
supra mod
in iudaismo
tor existen
segregauit
suum in me
& sanguin
Sed abii in a
tres uenih
autem apost
scribo uobis
& ciliciae.
Tantum aut
euangeliz
III Deinde post

Tres virtutes sunt que pueris adolescentibus magis conpriunt verecundia: tacitu[illegible]: et obedientia, Ber:

Iuvdet figulus figulo, faber fabro, poeta poete

2° VII.

Ex Bi

Oratorum
uirum Albert

nem:ac ad b
mere uolent
reducerem m
finiti pene sit
rei magnitud
létiæ cõtinea
oratorem id
loco sunt & c
quicquid po
tenes(materi
cta complect
esto breuis u
magis me re
religiosissin
tute parta e
me laudata.
triste est diu
ris suis id est
solari. Et lic
pene illumi
ctus:& occi
mo uelim:
tibi nomen
dem clarisi
margaritæ
gis lucere:n
ris Margar
ac maxime
texantur.ip
legentiũ o
opus relig
ciosum ing
uinum inu
porrigo pr
tam illustr
& gloriam

satis explan
præsens sat
genter sit al
cesse est. Q
non satis in
us:qua den
prima omn
humanissim

Ex Bibliotheca Joannis Baptistæ à Seepach

Oratorum omnium Poetarum: Hystoricorum: ac Philosophoꝝ elegantes dicta: per Clarissimum uirum Albertum de Eiib in unum collecta fæliciter incipiunt.

LBERTVS de Eiib iurisutriusq; doctor sactissimi domini nostri Pii pappæ.ii. Cubicularius: Bambergésis & Eiistiten.ecclesiarū Canonicus. Reuerendissimo in christo patri: & domino domino Ioanni dei gratia episcopo Monasterienſi. Comiti Palatino Rheni: ac Bauariæ duci illustrissimo. S.p.d. & presens dedicat opus. Optasti sæpenumero reuerēde pater ac prīceps illustrissime: heroicarum cultor uirtutum: ut siquando mihi adesset ociū nōnullas artis rhetoricæ præceptiones: diuersas clausularum uariationes: ac plurimas tam oratorum q̄ poetarum: ac hystoricoꝝ autoritates: diuersis in uoluminibus sparsas: & uage disiectas: dictu quidem & memoratu dignissimas: quæ ad ornatam: concinnam: splendidam & resonantem orationem: ac ad bene beateq; uiuendum admodum conducerent & expedirent: in unam (ut documēta sumere uolentibus longæ inquisitionis labor abesset) deligerem consonantiam: atq; in facilem quendā reducerem modum. Etsi ea res super qua sermonem sæpenumero in multam produximus noctem: īfiniti pene sit operis & immensi: adeo ut unde initium: unde medium: & unde denicq; finem: in tanta rei magnitudine sumam: non iniuria subhorrescam Ac tantum autoritatis: tantumq; dignitatis & excellētiæ cōtineat: ut nō modo infimū aut mediocrem uirum defatigaret: sed summum: ac prope diuinū oratorem id aggredi perhorescere q̄plurimum faceret: tamen tuas ne preces: quæ sedulo īperii mihi loco sunt & quæ hoc conficiendi opus meis modo rationibus alligarunt: uidear declinare (tibi enim quicquid possum debeo: & me non modo huic rei: uerum cuicunq; possibili deuinctum obnoxiūq; tenes (materiam longe patentem: angustis finibus terminabo: & in uerba q̄ potero (non enim cuncta complectendi mihi cupido incessit) conferā paucissima: iuxta Horatii uerba. Quicquid præcipies esto breuis ut cito dicta percipiant animi dociles: teneantq; fideles. Ad hoc enī īstituendū opus nulla magis me res excitauit pater humanissime: q̄ ut tuæ in primis clementiæ: quam iāpridem unice atq; religiosissime colui, complacerem: tametsi nonnihil ipsa me gloria mouebat quæ si meritis aut uirtute parta extitit: semper est a summis uiris magno studio quæsita: & a sapientibus hominibus maxime laudata. Nonnihil etiā exercendarum ingenii uirium me causa inducebat: quia quemadmodum triste est diuiti decedere sine herede: ita miserrimū est habenti a deo summo gratiā: intellectus posteris suis id est studiosis nihil ornatum dimittere: quo possit ueluti hæredes intellectus aliquatenus cō solari. Et licet tot in omni scientia: & in primis in oratoriæ artis facultate scripserint: ut iam mundū pene illuminauerint: adhuc tamen inueniendis inuenta non obstant. Instar enim solis oritur intellectus: & occidit: uadit & redit: & nunq̄ moritur. Nunc hoc unum prīceps clæmētissime: æquo fer animo uelim: ut meum huic sit operi consecrare nomē Margarita poetica haud abs re opus clarissimū tibi nomen sume: tum a genetrice mea dignissima: domīa Margarita de iuolmersnausen: fæmīa quidem clarissima: a qua tanq̄ magistra optima: litterarum prima hausi elementa. Tum quemadmodū margaritæ per se solæ quoquo in statu sint plurimū ualent: & si in cælato auro repositæ fuerint magis lucere: magisq; hominum intutum ad earum contemplationem allicere uidētur. Sic nostræ operis Margaritæ: in quocūq; dicendi genere persistant per seipsas graues sitæ: frugales & prestātes sunt: ac maxime conducibiles: & si expolita: cōmoda: splendida: ac resonanti uerborum confirmatione cōtexantur, ipse splendor atq; suauitas orationis: homines ad earum sententiarum lectionem incitare: legentiū oculos maxime iuuare: atq; audiētium animos plurimum oblectare solet. Nunc institutū opus religiosissime antistes trepidus aggredior: & satis ac satis paruo cum nauigio magnum & spacioſum ingredi mare perhorresco: sed cælesti opus est munere. Manibus igitur ad cælum erectis diuinum inuoco numen: & deum totius operis auctorem ac præsulem constituo: ad quē humiles nūc porrigo preces & cum Salomone dico. Da mihi domine sedium tuarum assistricem sapientiā: ut hoc tam illustre opus bene incipere: melius mediari: & optime ac fæliciter finire ualeam. Ad tui laudem & gloriam sempiternam Amen.

Eloquentiæ & perfectæ elocutionis præcepta incipiunt.

Ene esset uir illustrissime: q; quoniā omnis eloquētiæ & perfectæ elocutionis præceptio in tria sit mēbra distributa: elegantiā. s. compositionem: & dignitatem: ut de his aliqua i nostri operis exordio dicerē. Sed quoniā hæc apud Ciceronem libro suo rhetoricorum satis explanata sunt: de eis: maxime de elegantia & dignitate supersedendum: & de sola: quantum ad præsens sat erit compositione prosequendum existimaui: quandoquidem ipsa compositio nisi diligenter sit ab ipso oratore obseruata: omnis pene splendor: uerborumq; concinnitas tota intereat necesse est. Quid enim sine compositione elegantia: aut uerborū sententiarumq; ordinationes ualeāt: non satis intelligo. Hanc autem cōpositionis partem: quonā pacto cōmodius: quo compendio breuius: qua denicq; uia ad capessendum melius: q̄ per Clarissimorum nostra ætate oratorum præcepta: & prima omnis eloquentiæ elementa prosequi possem haud uideo. Artem itaq; ab his & præcepta uir humanissime: a me autem præsentem pro tua quæso clæmētia accipe ordinationem. Et quoniā hæc

cõpoſitiõis pars in tris apud oratores reperiatur diuiſa partes:ordinẽ:iunctur̃:& numerũ.In primis iunctura:quia circa litteras conſiſtit & ſyllabas:duxi expediendam.

N iunctura igitur:quæ apta quædã:de iunctura atq; concinna litterarũ ſyllabarũq; in cõtextu uerborũ eſt collocatio:ab omni offenſione auriũ procul remota multa ſunt uicia fugienda:quæ a Socrate & a Theopõpo ſummo ſtudio ſunt uitata.A Cicerone autem & Demoſthene nõ niſi cũ nimis frequẽter in orõné ícidũt.Sæpe ét ſi modeſte intercurrant:orationem nunc molliorem:nunc grauiorem efficiũt.Nam ut in ſaporibus quædam interdum ſuauiter amara ſunt:ſic in oratione aliqua aſperitatis interſonantia magis grata eſt. Vnde ſi uel ſententiarum neceſſitas exigeret:aut punctis quibuſdã curſus diſtingueretur uocaliũ nec ſpiritu uno nec eodẽ proA ferret:mõ id raro & modeſto fieret:nõ mõ hoc non reprehendẽdũ eſſet:ſed quãdoq; etiã laudandũ.Primum igitur ex ordine præceptũ eſt tale.Cauẽdum eſſe:ne creber uocalium cõcurſus:qui hiantem in Primũ Præceptũ conſonam atq; inſuauem exprimẽdi ſonoritaté pariat:incidat in oratione:quod fit ſi præcedés in uocali terminetur dictio:& ſubſequens ab eadem aut alia incipiat uocali:quod maxime in AE & O uocalibus:quia maiorem habent ſonum:erit euitandũ.ut Amo amantem deum.Veſtram laudo amicitiam.Egredere ex domo aliena.Egredere ex urbe elata. Vocales uero quæ magis exilem habẽt ſonũ minorem faciunt hiatũ.ut Honora illuſtres uiros Excolite uirtutis ſtudioſos homines. Non tamen magis incõcinne uocales ſeſe recipiũt q̃ ſi eædem concurrant.ut Sollicita Auſoniam Mariam. EligeB egregios bellatores.Conueni irritantes ad diſcordiam ciues.Cornu unicum in caſtris extat.Secundũ .ii. eſt præceptum:quod multarum ſimiliter litterarũ concurſionem effugere debemus:quæ quandã uel legendo uel pronuntiando difficultaté afferre uidetur.ut Iacob bonus & Iob beatus:dei leges diligẽter obſeruarunt.Dauid diuinos dedit pſalmos.Ioſeph fuit Pharaonis interpres a fratribus facinoroſe uenditus.Animaduertat Titus tyrãnus quæ ꝑpetrauit:& pœnitebit tandẽ tantæ tyrãnidis.Semiuocalium uero litterarum concurſiones præter.x.modicã uidentur uel legendi uel pronuntiandi difficultatem afferre.ut Chriſtum dominũ noſtrum maximũ nos omnes hoíes ſummopere debemus excolere.X uero quia duarũ in ſe litterarum uim & ſonum complectitur:difficilem ac hiantem in concurſione uidet afferre pronũtiationem.ut Carthaginẽſium dux Xanthippus trux:felix Xerxes:& uirtutis lux Xenophon fuit.Similiter x.& s.ineptam pronuntiationé reddunt.ut Deceptus Xerxes Græciæ bellum intulit.Vnde non ſolum in uerbis diuiſis:ſed etiã in compoſitis x.& s. litterarũ uitandus eſt concurſus.Quare ſi forte accidat:ut hæc præpoſitio ex cũ dictione ab S incipiente cõponat:S littera de medio eſt abiicienda:ut exurgo:exulto & ſimilia.Nec ſolũ in his duabus litteris magna é aſperitas:ſed R etiam & T ſi crebro concurrant:iunctur̃ deformem faciũt.ut nunc ſuauiſſime ſuadebat nunc uero terribilis tutoribus ſuis ſatis grauis erat.Omnium itaq; litterarũ ſiue uocalium ſiue conſonantium nimiæ concurſiones uel aſſiduitates euitãdæ ſunt:quæ inſuauem profecto ſonoritatem .iii. A reddere ſolent. Tertium præceptũ Quod ſyllabarũ ſimiliter earundem & conſimilium cõcurſiones & nimiæ aſſiduitates ſunt euitandæ.quoniã non tam inſuauem q̃ ineptam reddunt orationé.ut Caſſius curans cuſtodire communé cõmoditatem:& cæteri etiam de re certa certãtes Cæſarem cæperũt Item meæ mentis memoriæ modũ ita impoñ:ut meæ meditationis me minime pœniteat. Iteé poetæ potentiã ponentes in poſſibilibus & honeſtis rebus laudantur.Item ciuitas quæ a regibus regitur regio amore fælix eſt.Similiter ne idem ſit dictionũ immediate ſe ſequentium exitus cauendum eſt. ut illoꝝ bellatorum ac imperatorum fortuna laudatur:quorum probitas ciuium optimorum ſaluti intenta eſt.Item fortunatorum imperatorum optimorumq; rectorum uirtus magis q̃ fortuna laudatur. Similiter ne ſequens dictio ab eadem incipiat ſyllaba in qua præcedens terminatur: perſpice. ut ille legit.Amor mortalis in te integer eſt.Quod quidé uitium nonnulli Ciceroni obiecerunt:ſed hoc uicium non eſt attribuendũ:ſi grauitatis cauſa fiat:niſi cum hoc dicendi genere crebro utamur. .iiii. B Quartum præceptum:q; etiam dictionũ nimia concurſio & aſſiduitas diligenter eſt euitãnda. ut nõ eſt rationis ratio rationem illi adhibere:qui in ſententiis ferendis ratione nõ utitur. Nemo quidem ita eloquentiæ ignarus eſt:cuius animus non faſtidio aliquo afficiatur:ſiquod huiuſcemodi audierit niſi ornatus cauſa:ut repetitione:complexione:traductione:conduplicatione:continuatiõe & huiuſdictiones quomodo ſumende. modi in orationé cadant.Dictionibus equidé ex oíbus gramaticæ orationis partibus ſumptis uti debemus:longis:ſuauibus:dilucidis:ſonantibus:electis:idoneis:cõmodis propriis:apertis:concinnis:uſitatis:ut oratio ita ſplendens:idonea:& reſonãs ex ipſis efficiatur:q; aliqua uerboꝝ obſcuritas:aut orationis difficultas in dicẽdo non cõmittatur:quæ uel auditoꝝ aures uel legentium animos aliquãdo .v. C offendere poſſit.Quintum præceptum: Quod nimia uerborum ſuſpenſio & prolixitas in oratione .vi. eſt uitioſa:quæ res tametſi in prohœmiis interdũ concedatur: in cæteris tamẽ orationis partibus re .vi. D præhendi ſolet.Sextum præceptum: Quod figura quæ temeſis dicitur in ſimplicibus non utamur. Rostra uero q̃ Nec in compoſitis niſi in quibus apud autores id permiſſum ſit.ut poſtea uero q̃: pro poſteaq̃ uero. .vii. Inq; uicem:pro inuicemq;.Septemq; triones pro ſeptentrioneſq;.Satis boni uiri officio fecit:pro ſatis fecit.Et quædam ad hũc modũ a nobis diuiduntur:propterea nõ repræhenduntur: q; a ſummis poetis & oratoribus ſunt recepta. Septimũ præceptũ.hoc iter cũ & tum refert:& tũ duplicatũ.ut multis E locis admonet Cicero:Quod ea particula orationis:cui hæc coniũctio cũ antefertur:uel cauſam uel comitantiam:uel id quod apertius eſt certiuſue ſignificat:uel temporis prioritatem:uel maiorum re-

030028279

rum dignitatem. Tum uero aut officiũ antecedentis causæ, aut alternationẽ: aut rem minus notam: aut tempore posteriorem importat: aut minorẽ dignitatẽ ac momentum affert: nisi aliquid sequatur: quod huic rationi aduersetur, ut potius: multomagis studiosius: & quæ sunt huiusmodi. Exemplũ primi. Cum tuo in me amore summo: tum beneficio semper tui memoriã præ me feram. Exemplum secundi. Cum mutuo inter nos amore: tum reipub. causa perpetua rerum omniũ societate deuincti sumus. Exemplum tertii. Cum tuis in omnes beneficiis: tum uoluntate in posterũ prona ad omnia uiri officia pater patriæ iure optime diceris. Exemplum quarti. Cum dicit temporis prioritatẽ. Cum olim in parentẽ pietatem in signẽ animaduertimus, tum in patriã non minore studio futuram speramus. Exemplum quinti. Cum uitã pro tua salute: tum opes omnes profundere nunq̃ dubitabo. Quod si tũ in eadem oratione geminetur aut in diuersis: cõmitantiam sine differentia signat ut Cicero tum natura: tum consuetudine ad omnes res honestas flammato studio rapiebatur. Sæpenumero tamẽ nimia obeundi negocii opportuna celeritate oppressi: aut occupationibus aliis distracti: aut parua adhibita diligentia inconsulte in cõcursionem & assiduitatem: uel litterarum: uel syllabarum: uel dictionum: uel utrarumq; incidimus. Quod etiam apud ciceronem cum eloquentiæ principem: tum etiam harum compositionis rationum & præceptorum optimum artificẽ aliquando cõperiemus: sed tamen ẽ curandum diligenter: & quoad fieri possit: ut ipsa cõcursionis & nimia assiduitatis uicia declinemus.

De Ordine.

Rdo est quædam uerborũ orationũq; inter se: uel naturalis uel artificialis dispositio. Circa quẽ obseruãdũ est: & sit hoc octauum ĩ ordine nostro præceptũ. Quod semper oratio crescat & augeat: ut quod sequitur magis eo sit quod antecedit, ut nobilis & egregius. Magnificus & illustris. Crudelis & immanis. Fur & sacrilegus. Augeri quidẽ uult oratio & insurgere: non minui, hoc uero cum uerba ad eandẽ sint rem relata: q; si ad diuersas nullũ admittit uitium: qui ab hac ordinis ratiõe discedit: ut cũ alium sacrilegum prius dixeris: aliũ de hinc furem appellas. Exaugẽdæ aũt ac multiplicãdæ orõnis ratio: triplex reperit apud oratores. Vna quæ pertinet ad unicã orationẽ multis uerbis coadornatam. Altera quæ ad plures multis ex partibus grãmaticæ orõnis amplificandis. Tertia quæ est accõmodata epistolis & orõnibus atq; cæteris oratorum dicendi rationibus: nõ solum uerborũ copia exaggerãdis: uerumetiã negociis rerum locupletandis. Prima ergo coaugmentandæ orationis aũaduersio est: ut ĩ nostra orõne coaceruemus multa nomina substantiua uel propria uel appellatiua: aut etiam adiectiua positiua cõparatiua & superlatiua: aut uerba personalia aut impersonalia: aut participia in omnibus tẽporibus posita: aut gerundia uel supina: aut pronomina primitiua aut deriuatiua: aut aduerbia positiua comparatiua & superlatiua: quæ dictiões huiuscemodi ita gradatim collocentur: ut alteram altera & aliam alia subsequatur: quæ maiorẽ uim & efficaciorem uæhemẽtiam importet: & orationis sententiã magis adductã efficiat. Vt in hoc exẽplo. Cum iusticiam eamipsam apertissime constare uideamus: ex qua oppida, ciuitates: prouinciæ: nationes: regna: atq; imperia gubernantur conseruantur: amplificantur: omnem igitur cogitationem: diligentiam: actiones: fortunasq; nostras: nos deniq; totos libẽter exponere debemus ut ea ipsa iuris æquitas diligenter excolatur. De secunda coaugmentandæ orationis specie exẽplum tolle, ut Ego propter magnũ Ciceronis in me amorem: & propter insignes eius uirtutes: atq; ppter magna & multa sua benemerita eum plurimũ diligo. Item. Ego enim cũ propter magnum Ciceronis in me amorem: quem semper optimum fuisse cognoui: tum etiam sua erga me benemerita: quæ ab ipso quidẽ multa & magna recepi: eũ profecto mirifice diligo. Ecce quomodo oratio præcedens ex relatiuis interpositis multiplicatur. Sic enim ex omnibus orationis partibus oratio multiplicari potest: sed de omnibus ponẽ exempla: item & de tertia augmentandæ orationis specie: non tã prolixum est q̃ laboriosum. De hoc autem relatiuorum exemplo & aliis orationum partibus: circa multiplicandas orationes: quomodo opportune concurrant in suis propriis dicetur locis. Nonum præceptum: Quod dignitas rerum attendi debet ac naturæ: ut quæ in eodem genere dignitate naturæ præstant: ea minus dignis ĩ oratiõe anteferantur: ut uiri fœminis, ortus occasui, dies nocti, secũdæ res aduersis: honestæ turpibus. & multa ad hunc naturæ modum similia. Hoc uero cum aliqua uerba sese immediate sequuntur. Nihil enĩ impedit, si a se distantia fuerint: & in diuersa orationis posita parte: aut ad diuersum tempus ordinẽq; relata: quæ minorem dignitatem habeant posse dignioribus anteferri: ut in hoc exemplo. Cũ ingens agmen prius mulierum: dehinc uirorum in manus hostiũ peruenisset: secuta est subito cunctis in rebus captiuitas. Idem in sepatis uideri multo facilius est. Decimum. Cauendum est ne uerba in oratione ociosa sint: ne superuacua: ne nihil agentia, quod uitium qui euitare uolet: semper genus suæ speciei anteponet, ut castor & pollux: fratres gemini cum finitimis bellũ gerebant. Superuacue igitur & ĩepte diceretur gemini fratres. Nam cum omnes gemini fratres sint: nihil opus erat: cum gemini dixisset fratres adiicere. Vndecimũ: Quod uerba rebus de quibus loquimur sint accõmodata: ne plus minusue q̃ dignitas rei postulabit significare uideantur. Nam, qui agricolam illustrem: aut regem parcũ inter laudandum appellat: non mediocre uitium incurrit: quoniam illic adiectiuo ampliori: hic angustiori quam rei natura poscat utatur. Duodecimũ: Quod nõ abutamur unius uerbi significatione p altero in quibus nulla similitudo reluceat: ut si fundũ eruditũ appelles: aut militẽ sine armis ĩstructũ ĩcedere ad bellũ dicas. Opus itaq; erit propriã significationem uerborũ a grammaticis epetere: & re-

F viii. ro

Sinonyma quo uero, da sibi,

G

H

I

A

B

C rum naturas cõsulere qs ornatus rebus de quibus sit accõmodandus.Decimumtertium: Quod iter adiectiuum & substãtiuum aliquæ interponant dictiones:quæ profecto ex oĩbus partibus grãmaticæ orationis commodissime sumi possunt,ut amplissimam,M.T.C.facultatem rationemq; dicẽdi ĩ genio studio atq; doctrina consecutus est.Itẽ summam equidem Maria læticiam susceptit: cũ sibi ab angelo filium dei se pariturã nunciatũ est.Item.Tam multa legisti librorũ uolumina q; uir tandẽ peritissimus euasisti.Item. Magnum supra uires onus sumpsi:qui de rebus diuinis dicturus sum. Cauẽ dum tamen ne nimium absese inuicem separentur:q; orationem obscuram faciant:ut in hoc exẽplo. Nulla satis probata apud ciues suos uirtus est.Non tamen semper concinnum esse uidetur:q; adiectiuum a substantiuo intermediamus:si meliorem præsertim sonoritatẽ habere uideat ut cõtinuo collocentur,quod euenit potissimum:si adiectiuum & substantiuũ ĩ genitiuo positum: aliud adiectiuũ & substantiuum cui subordinatur:fuerit interpositum.Aut cum adiectiuum cõparatiuum una cum substantiuo fuerit in genitiuo positum.Aut cum aliquam magnam alicuius rei uæhementiam ĩportet.Et etiam aliquando adiectiuum positiuum uel superlatiuũ in oĩbus casibus positum decenter cõtigue tractari potest.Sed potissimum participia omnis temporis cum in cõcomitantia uel subsequẽtia continentur sine intermediatione collocari solent.Exemplum de adiectiuo & substãtiuo ĩ genitiuo posito,ut Eximia pristini nostri amoris magnitudo me uehemẽter adhortat:ut par mutui beneficii retributio a me tibi referat.Itẽ.Excellens tuæ familiæ dignitas:& præclarus spectatæ uirtutis splẽdor:& exardescẽs & fruendæ uirtutis desideriũ ad studium te plurimum ĩcitare debẽt.Exẽplum ubi adiectiuum comparatiuum cum substantiuo in genitiuo ponitur,ut Neminem uideo callidioris ĩgenii:perspicacioris intelligẽtiæ:accuratioris excogitationis:ĩgeniosioris sciẽtiæ:studiosioris diligẽtiæ: amplioris doctrinæ:præstantioris elloquẽtiæ:q̃.M.T.C.extitisse.Exẽplum ubi magnã uæhementiã importat:quod contingit ĩ ablatiuo,ut Qui ægregias bonarum artiũ disciplinas summa uoluntate: accuratissima contemplatione:& quotidiano studio complexi sunt:eas quas exinde sperarunt emolumentorum rationes facile consecuti fuerunt.Exemplum ubi adiectiuum positiuum ponit cum substantiuo in oĩbus casibus sine intermediatiõe,ut Marcus Aurelius uir officiosus & prudẽs:cuius uirtus tantæ est intelligẽtiæ:tantæ integritatis:tantæ cõstantiæ:tantæq; modestiæ:ut ei tanq̃ fido socio & homini sapienti plurimũ debeã.Illum igit ad te proficiscentẽ ut hominẽ rectum & ingeniosum artificem ita tibi cõmendo ut meum affinem & gratum hominem.Nam & ego ipso claro ĩgenio nato: & insignibus moribus expolito:atq; aliis magnis uirtutibus prædito in oĩbus meis negociis familiariter fretus sum.Exemplũ de adiectiuo suplatiuo,ut Lucius Crassus uir peritissimus:cuius ut hominis integerrimi fides mihi explorata est:a me plurimũ diligit,nam & ei tanq̃ homini amicissimo & procuratori uigilantissimo rationes meas agendas libenter cõmittere soleo:nec unquam ipsum optimũ amicũ derelinquã:quẽadmodum ego ipso Lucio Crasso uiro officiosissimo utor familiarissime: ita ẽt a te peto:ut causæ eius tanquã si mea res ageretur:te maximopere accõmodare uelis: quo gratius mihi nihil efficere poteris.Exemplum ubi adiectiua participia oĩs temporis sine intermediatione ponuntur:ut Cum in senatu causam tuam agere cæpissem,Salustio decernẽte consulibus audientibus: præfectis legationibus:cæteris magistratibus fautoribus senatus est dimissus:obmissis ẽt aliis creandis magistratibus.Itaq; res in alium diẽ dilata est:de qua qcquid actum fuerit te certiorẽ faciã. Decimumquartũ præceptũ.Quod orationes ab adiectiuis sæpius q̃ a substantiuis incipere debeamus: & hoc a positiuis cõparatiuis & superlatiuis:simplicibus & compositis.Item a relatiuis substãtiæ & accidentis.Itẽ a participiis in ans uel in rus uel in dus uel in tus desinentibus.Item a pnominibus primitiuis & deriuatiuis.de quibus omnibus exempla per ordinẽ sequuntur.Exemplum de adiectiuo positiuo.Magnũ ego a te beneficiũ me accipisse profiteor:pro quo uniuersam meã tibi operã defero.Itẽ. Immortalia enĩ in me benemerita liberalissime profecta sunt:quæ nulla unquã mea delebit obliuio. Exẽplũ de cõparatiuo.Maius mihi officiũ præstare nõ potuisses:q̃ illud quo tu me hodierna die amicissime perornasti.Exẽplum de superlatiuo.Maximũ profecto illud tuũ erga me promeritũ:quo ego a te cumulatissime exornatus sum:deputo mihi sũmũ summopere gratissimũ.Exemplum de adiectiuis compositis:ut permulta:permagna:perclara:perclariora:q̃maxima:q̃singularissima:q̃amplissima. Exemplum de relatiuo substantiæ.Qui tibi ex me fructus debentur:cum idonea mihi facultas offeretur:eos profecto q̃huberrimos suscipies.Exẽplum de relatiuo accidentis.Qualia enim ab aliis officia recepimus:talia plerũq; reddere solemus.Exemplum de participio in ans.ut Inuigilantes uirtutibus homines & bonarum artium studiis iugiter insudantes:maxima semper fui beniuolentia prosecutus.Exemplum de participio in rus.ut Daturum operam uirtutibus Albertum nostrum q; scribis: mirum in modum gaudeo.Exemplum de participio in dus.ut Excolendus ab omni hominum genere penitus est Christus:qui omnium hominum est conditor & bonorum ellargitor.Exemplũ de participio in tus.ut Consecutum se opera mea commoditates q̃plurimas Ciceronem tibi rettulisse uæhementer lætor.Exemplum de pronomine primitiuo.Ego semper tibi amicissimus esse uolui: quia tu me semper plurimum amasti.Item Me quidem in amicicia si aliquãdo experiri uolueris: amicum profecto tibi comperies optimum atq; paratissimum. Exemplum de pronomine deriuatiuo. Mea quidem diligentia tibi semper futura est paratissima:quia tuam in me beniuolentiam cognoui mihi
E semper q̃promptissimã.Decimumquintum præceptum.Quanquam ab adiectiuo apposito uel sup-

posito principium sumere orationis commodissimum sit: quia tamen aliquando accidit ut dictiones aliæ multifariæ non minus in orationis principio optime iacere & pulchre sonare uidentur: non incommodum usum est ab eis principium orationis constitui posse: quæ profecto dictiones ex omni genere atq; modo octo partium grammaticæ orationis commodissime sumi potuerunt: ubi adiecti ua non tibi commode succedent quod complura uidere exempla pulchrum iudicabis. Exemplū de nomine proprio in principio orationis posito. Brutus quem in his tibi litteris commendo cum mihi sit omnium amicissimus: tamen etiam maximis est uirtutibus exornatus. Exemplum de nomine appellatiuo. Homines enim illos quos duplices esse cognoui: ut unum uerbis dicant: alterum autem re sentiant: nisi ipsi aliqua probabili fortasse ratione ad hanc fictionem compellantur: apud me semper parum ualere debere constitui. Exemplum de uerbo actiuo. Amabo te semper atq; summopere diligam: quoniam tu omnia pro me liberaliter effecisti. Exemplum de passiuo. Videor enim te uidere cū tuas lego litteras: sed doleo cū appellor īmerito a te negligens: cum scribendi facultatem non habuerim. Exemplum de uerbo interest. ut Interest plurimum uirorum prudentium internoscere quæ ad eorum remp. recte gubernandam pertinere uideantur. Exemplum de uerbo placet & similibus. Placuit semper ac libuit maximopere principibus sapientibus accuratissime perscrutari: quid superioribus aliis principibus acciderit: ut suppeditet eis quid eueniat aut eos agere oporteat. Exemplū de gerundio. Agendum est assiduo ut officiosum aliquid cōsequamur. Exemplum de supino. Relatu multorum nobis significatum est maximum officiosum te uirum esse factum: quo plurimum certe gaudemus. De participio supra in proximo dictum est præcepto. Exemplum de præpositione. Ad. x. Kalendas Maii: ad urbem cum uenissem ut de multis ac uariis rebus tecum commētarer: te reperire nō potui. quas igitur res te coram agere uolebam: per litteras absens breuiter significabo. Item. Extra io cum sunt ea profecto quæ tibi scribo. quæ certe sunt a te diligētissime consideranda. Item Post deū nostrum omnipotentem & parentes qui me genuerunt neminem habeo: quem magis te diligam: magis excolam: magis obseruem: neq; maiori q̄ te beniuolentia complectar Item usq; quo spiritum perducere potero non cessabo me tibi gratissimum demonstrare. Item. Ab omnibus hominibus hi meri
to deridentur: qui clarissimas bonarū artium disciplinas uilipendunt. Item. Coram te cum affuero ea tibi declarabo: quæ & gratissima forte & cōmodissima tibi uidebuntur. Item. de omnibus rebus quæ ad te pertinent. quasq; mihi curādas præcipisti quid egerim ex his litteris cognosces: quas tibi Gasparinus meo nomine cosignauit. Exemplum de aduerbio. Heri litteras ad te scripsi: hodie uero atq; nūc de te cogito: cras etiam meis te litteris uisitabo: diligenterq; res tuas pertractabo: ut aliquando intelligas me semper & iam olim de tuis ornamentis & cōmodis maximopere cogitare. Item Verum memi nero nisi tandem meliorem uiuendi constitutionem desiderieris: conspicio te maxima subiturū incōmoda. Item Forsitan parua hæc incōmoda quibus in præsentia afficeris: in maximū tibi emolumē tū in posterū redundabunt. Item. Vix uere me contineo quin ad te aduolem: & ea tibi significē: quæ si feceris tibi plurimum conducent. Exemplum de interiectione: Heu mihi cur ego tuis omnibus incommodis non affuerim: nam maximis te profecto curis atq; molestiis fortasse liberassem. Itē Hem bone ihesu ita exoro ut nobis perpetuo sis adiumento. Item Papæ itane res habet ut narrasti Marce Tulli. Item. Atat quas huic nostræ reipu. futuras imminentes calamitates narrat Sempronius. Item. Vha itane ab his decipiendus ego semper sum quorum rationibus plurimum me acommodare soleo. Exemplum de coniunctione. Et tecum libenter adessem: & me tibi libentissime accommodarē: si magnæ meæ atq; assiduæ cogitationes ac occupationes hoc mihi permitterēt. Item. Si in hoc meo negocio adiumentum mihi tuum præstiteris: perficiam profecto quod te beneficium mihi præstitisse lætaberis. Item. Igitur cum tu plurimum mihi semper obsuisti: noli expectare ut pro his tuis in me iniuriis debeam magnis te meis beneficiis exornare. Item Nullum unq̄ fuit tempus in quo non maximam atq; firmissimam tuorum in me meritorum memoriam continue complexus fuerim. pro quibus equidem iam tibi cumulate satisfeciissem: si idoneam tibi satisfaciendi facultatem mihi compara re potuissem. Item. An tibi ego unq̄ nulla in re contradicturus sim: qui te mihi semper omnibus in re bus q̄ facillimum præbuisti. Item saltem uerbis te mihi cōmodare uelis te obsecro: si re ipsa adiumento mihi esse non possis aut non uelis. Et quampluriſma ad hunc modum de omnibus partibus orationis poteris excogitare exempla. Decimumsextum præceptum. Quod distributiuis & partitiuis nominibus commodissime uti possumus cum aut alicuius negocii partitionem quandam facere uolumus: aut certam aliquam animi determinationem declarare nitimur. De qua ratione hoc exemplū conspicere potes: Quod Cato & L. Clodius a me plurimum diliguntur: neq; enim immerito eos maximifacio: Nam cum alter mihi doctrinam ministrauerit: alter uero magnas mihi rerum facultates præstiteris: non possum abduci quin cum alterius uirtute adauctus sim. alterius aūt copiis adiutus alteri maxime debeam alterū etiā admodū diligā quorū utro magis gaudeā aut magis uti uelim non facile diiudico. Præterea sæpenumero euenire uidemus: ut in comperatione rerum multarū: aut aliud alio laudabilius uel turpius demōstrare. aut cōmodius aut aleterius persuadere aut iustius uel iniquius significare uolumus. tunc cōparatiua uidentur oīo necessaria De quo hoc tibi exēplū trado. si ex oībus hōibus q̄ maxima tibi beniuolentiæ cōiunctiōe profitentur. unū tibi potissimū adoptasti: q̄ dignitatē tuā maximope tueret: neminē pfecto cōmodioré diligeret potuisses. q̄ Pōponeū: cuius studiū p

autoritate tua colluſtranda tam maximum extitiſſe conſtat: ut neq; maiorẽ operam: neq; ſtudioſiorem curam: nec ardentiorem beniuolentiam: nec promptiorem quidem diligentiam quiſq̃ præſtare tibi potuiſſet. Inſuper id quidem concinnum eſt: ſi in omni pene modo dicendi frequentemus ſuperlatiua nomina uel participialia aut aduerbialia, quod multis ex cauſis a nobis fieri idoneum eſſe uidetur. Nam cum in primis ipſa ſuperlatiua propter magnam rerum reſonantiam magis ſplendidam reddant orationem: tum etiã efficiunt: ut dicentis ſententia longe uerior & efficatior eſſe uideatur. Præterea ipſa ſuperlatiua dicendi ſtilum reddunt magis amplum: magis longum: magis bonum. Quod cum ita ſit: apte ſatis ſuperlatiua quæ uſui tuo ſe accommodabunt arbitratu tuo pertractare potes. De quibus hoc exemplum tibi patefacio. Quod Antonio tam familiariſſime ſemper fretus ſum: tam ſummopere eum diligam: ut ego ſumma cum ipſo ſim familiaritate coniunctus: non eſt profecto mi Lentule: quod ulla moueri debeas admiratione. nam cum his & ſummo mihi ſemper amore præſtiterit: & uigilantiſſimam pro rebus meis diligentiam declarauerit: & ampliſſimam mihi libertatis beneficentiam patefecerit ut nullum ſummum hominis amantiſſimi liberaliſſimiq; officium prætermiſerit: neq; ullum maximum pro ſalute mea periculum ſubterfugẽ uoluerit: iniquum eſſe duxi niſi ego etiam uirum me ſibi q̃gratiſſimum: & omnibus ſuis commodis & ornamentis q̃promptiſſimum demonſtrantem. Decimumſeptimum præceptum eſt. Quod oratio frequenter obliqua ſit: ideſt a poſterioribus in recta cõſtructione incipiat: ſiue id quod uerbo ſupponit: uerbũ ipſum antecedat ſiue poſtponatur. Exemplum primi: ut neminem poſſe ad eloquentiam accedere Craſſus inquit: niſi qui multarum rerum prius ſcientia inſtructus ſit. Exemplum ſecundi. Hanc unam eſſe ad bene beateq; uiuendum compendiorum uiam inquit Socrates: ut tales ſimus quales iudicari apud alios uolumus. Decimumoctauum præceptum. Quoniam de genitiuis in oratione rhetorica ſæpenumero occurrit neceſſario tractandum: eius igitur pertractandi ratio erit diligenter conſideranda. Genitiuus ergo præpoſtere colloceturut illis dictionibus quibus ſubordinatus eſt præponatur: concinnam profecto ſonoritatem importat: & magno orationi clarius intelligendi adiumento eſſe uidetur. De quo hoc tibi exemplum deſcribo: Cum Ciceronis ſcripta quorum innumerabiles conſtant commoditatis opportunitates: eos ſemper plurimum oblectarunt: quorum animus officioſis rebus ſemper fuit expoſitus: non igitur mirum eſt: ſi eius Marci Tullii uolumina a me ipſo accuratiſſimo quidem ſtudio fuerint pertractata. Item Chriſti præcepta qui diligenter obſeruant: æternam gloriam optime cõſequuntur. Item. Oratoris primi præcepta a multis maximopere celebrantur. Ita datiuus caſus in compoſitione ornandæ orationis præpoſtere poſitus bonam reddit ſonoritatem. ut Chriſto qui ſe tradunt: optimã uiuendi rationem eligunt. Item. Maiori quidem curæ dignitas tua mihi eſſe non potuiſſet: cum aliud nihil dies nocteſq; q̃ de rationibus tuis excogitem. Decimumnonum præceptum. Quod caſus tẽporales qui a plæriſq; in ablatiuo caſu collocari ſolebant. ab oratoribus in accuſatiuo conſueuerunt tractari: ut & melior fieret reſonantia & efficacior conſtaret oratio. Et quod hoc celeberrimum ſequens uidere potes exẽplum. Ego enim multos annos excogitaui qua ratione hoc fieri poſſet: q; omnes chriſtianorum principes atq; poteſtates: iniuriis odiis: ac ſimultatibus omiſſis: tanta eſſent amoris caritate coniuncti: ut ex omnibus ipſis tãm ualidiſſimus fieret exercitus: ut ipſi maxima potentia freti: infidas gentes atq; barbaras oppugnare poſſent. Quæ huiuſcemodi cogitatio mea: quia tam honeſta & optabilis eſſe conſtat: non ceſſabo dies nocteſq; mecũ animo peruoluere: ſi quid fortaſſe conducibile ex hac re poſſet elici. Quod ſi aliquando factum: aut conſtitutum eſſe uiderem. tunc uitæ commutatio (ut mihi uideor) moleſta mihi accidere non poſſet. Poterit ſimiliter accuſatiuus non tẽporalis: in compoſitione orationis præpoſtere poni. Vt chriſtum qui uere diligunt: eorum animas æternæ beatitudini conſecrant. Item. Studioſos equidem homines nitor imitari: ut uirum me doctũ reddere poſſim. Vigeſimum præceptum: Ablatiuus in concomitantia poſitus: tum orationes plurimum delucidare uidetur. Tum etiam narrationum breuitati potiſſimum eſt accõmodatus: qui ablatiuus huiuſmodi: ſæpenumero deducitur: aut a nominibus propriis hominum locorũ & prouinciarum cum appellatiuis nominibus & uerbalibus & participiis: aut ab adiectiuis diſtributiuis: & cæteris etiam poſitiuis comparatiuis & ſuperlatiuis: atq; pro nominibus primitiuis & deriuatiuis coniunctis cum nominibus appellatiuis cognominibus & uerbalibus atq; participiis. De quibus hæc pauca exempla conſpice. ut Superioribus iam priſcis temporibus florente Roma Numa Pompilio rege: reſpubli. tunc recte gubernabatur. Verũ fluentibus annis. L. Silla &. L. Muræna conſulibus intercedente. G. Mario nouo conſule deſignato. ciuilis diſcordia cruditeliter inſanire cæpit: qua in longum nimis deducta communis ſalus ciuitatis acerbiſſimum eſt paſſa detrimentum. deinde paucis poſt annis potentioribus rerum petitis. dominante luxuria. nimia exorta iam ambitione imperandi cupiditas conualeſcere cæpit: ſed auctore Cicerone: ſapientia in conueniendis magiſtratibus: & conſiliis adminiſtrãdis ſuffragante: reſpub. a dirreptionibus liberata eſt: expulſo præſertim. L. Cathelina: & ſociis oppreſſis. Item imperante Octauiano auguſto: auctore deo patre: duce Iheſu chriſto: intercedente ſpirituſancto: adiuuante uirgine Maria: fauentibus ſtellarũ conſtellationibus: omnibus etiam diuinis fatis conſentientibus: ſalutifera claritatis lux diuinitus nobis exorta eſt: qua duce animas noſtras rationibus mundatæ uitæ rectæ conſtitutis: æternæ felicitati conſecrare ualeamus. Item. Chriſto omnium bonorum ampliſſimo largitore qui gratiarum adiumenta petunt: ut recte id egerunt aliquando conſe-

qui poterunt. Item Studioſis equidem uiris ſedulo ſtudio libenter uſus ſum: ut illuſtratus eorum uir tutibus exaggerari ualeam. Vigeſimumprimum præceptū q̄ eſt generale circa nomen & omnes ora- B
tionum partes: uidelicet Si ſubſtantiua nobis tractanda contingerint ſiue propria ſiue appellatiua tā hominum qui mulierum omnium animalium atq̄ locorum: rerumq̄ cæterarum tam cæleſtium q̄ terreſtrium: diligenter inſpicere & accurate conſiderare debemus. quæ ſit illorum natura ſubſtanti uorum: quæ uis: quæ dignitas: quæ præſtantia: quæ nobis cum recte perſpecta & prudenter cognita fuerint. ea nos facile admonebunt: ut ſubſtantiuis illis idoneas conuenientes proprias commodas & condignas nominum uel participiorum adiectiones poſitiuas comperatiuas ſiue ſuperlatiuas adiun gere debeamus. quæ recte & concinne & rei contractæ eſſe uideantur. & etiam ſubſtantiuis in geniti uo poſitis. quæ aliis etiam ſubſtantiuis in regimine ſubordinantur: addamus alia ſubſtantiua quæ ſi bi commode & congrue addere ualeamus. Addo etiam quod aliæ cæteræ dictiones aliarum partiū orationis eadem ratione ut nomina uel participia debent eſſe rei de qua agitur conuenientes. Quæ omnia ut clariūs percipi poſſint in ſequenti patent exemplo. Quoniam in. M. T. Cicerone ſummo & celeberrimo quidē oratore: tanta erit dicendi uis eloquentiæ facultas: agendi ratio: tantæq̄ eius con ſtabunt orationis diuitiæ: ut ei eſſet inſitum a natura: quod in ipſo eſſet acutum ingeniū graues ſen tentiæ: intenta memoria atq̄ geſtus oratorius omnia poterat animo percipere: memoria cuſtodire: rempub. adminiſtrare. & alia cætera gubernare. Erat etiam eius Ciceronis ſapienter ſuū in rebus agen dis conſilium explicare: mente prouidere: oratione perſuadere: autoritate probare: qui etiam amico rum ſaluti conſulebat multorum inſolentiæ reſiſtebat. hominibus uirtute præditis familiariter ute batur: bonos mirifice diligebat: uitiis deditos odioſe fugiebat: omnia etiam ipſius Ciceronis in rem publicam: prouiſa prudenter: reſponſa acute: librata accurate: incepta libenter: perfecta diligenter: gu bernata moderate: acta conſtanter: adminiſtrata ſapienter eſſe conſtabant. Omnia præterea benedice- A
di præcepta: ab ipſo calidiſſime animaduerſa uerbis deſignata. generibus illuſtrata: & partibus diſtri buta fuerunt. omnes deniq̄ præſtantes philoſophiæ rationes: ad bene beateq̄ uiuendum optime per tinentes: ab eodem. Cic. fuerunt prudentiſſime excogitatæ. cōmodiſſime deſcriptæ: & diuinitus illu ſtratæ. Ergo ipſe Cicero diuina prudentia inſtructus: excellenti ingenio p̄ditus perſpicaciſſima animi fortitudine munitus: incredibili temperantia decoratus: maxima integritate conditus: ſingulari mo deſtia illuſtratus: integra fide inſignitus: gratiſſima humanitate nobilitatus: clariſſimis moribus ex politus: omni recta uiuendi inſtitutione cumulatus: & cæteris præſtantibus uirtutibus exaggeratus: & huiuſmodi ſummis excellentibus diuiniſq̄ uirtutibus eius: per omnes totiūs orbis terrarum regio nes atq̄ partes: clariſſimā nominis gloriā & ampliſſimā uirtutū congeſtionē: ſibi celeberrime cōpara uit. Vigeſimūſecundū præceptū eſt circa pronomina: quōniā pronomina & proprietatē quandā no- C
minum ſubintelligunt. & promptitudinem magnam important: & demoſtrationē rerū & animorū. Et huiuſmodi adiectiua eſſe conſtat: quæ per ſe in multis ac uariis dicendi generibus locum habent. Ex quibus equidem pronominibus quanq̄ multas in dicendo cōmodas rationes elicere poſſemus ta men aliquas uideo præter cæteras diligentius eſſe notandas. Vna enim hæc ratio conſideranda eſt: q̄ iſtis genitiuis quinq̄ pronominum mei: tui: ſui: noſtri: & ueſtri minime uti debeamus: niſi cū expreſ ſum ſuſtantiuum habere non uideantur: qui profecto huiuſmodi genitiui abſq̄ ſubſtantiuo expreſſe poſito tunc reguntur ab huiuſcemodi adiectiuis: qui aut copioſam quandam abundantiam impor tant: aut promptum amorem uel odium ſignificant: aut efficacem aliquā cupiditatē demonſtrant: ut in hoc patet exemplo. Cum Manfredus Socienſis fidei amore plenus: mei ſtudioſiſſimus & tui aman tiſſimus: cuius dignitatis ego ſum magis auidus q̄ eius affines: per meas tibi litteras cupiat ſe plurimū cōmendari: ego autem amore ſui maiora faceré: hoc a te peto: ut ipſum Manfredum tu benignitatis gratia recipias exorandum: hoc tibi perſuadens neminem te tui amantiorem eſſe habiturum. Altera eſt conſideranda monitio: Quod hæc quinq̄ deriuatiua pronomina: meus tuus ſuus noſter & ueſter: quanq̄ per ſe conſtent eſſe adiectiua: alia tamen eis adiectiua idonee addenda ſunt: quæ illorū adiecti uorū ſubſtātiua ita adiuuent: ut eorū ſubſtantiuorū præſtantiā aut dignitatē aut amplitudinē aut na turā aut conuenientiā magis demonſtrent: ac longe clariorē & magis promptam orationis ſententi am explicent. De quo hoc te expediet exemplū. Optima enim mea erga te tuoſq̄ omnes beniuolen tiæ coniunctio: & clariſſimæ tuæ tuorūq̄ uirtutes: ac etiam ampliſſima tua in me meoſq̄ benemeri ta efficiunt: ut officioſa noſtra beneficiorū receptorū memoria: imortalibus noſtris ī nos officiis mu tuo correſpondere teneatur. Ex quibus quidem duabus conſiderationibus habes: quod pronomina primitiua atq̄ deriuatiua ad multiplicandas orationes plurimū ualent: & cōmode rhetoricam exau gent elocutionem. De quo etiā ſequens tolle exemplum. Eximia equidē illa tuæ liberalitatis ampli tudo: ex qua me plurimū exaggeraſti: iure ipſo ame depoſtulare uidetur: ut nō ſolū res omnes meas: ſed etiam me ipſum totum pro omnibus tuis cōmodis & ornamentis exponere tenear. Præterea ex relatiuis ſubſtantiæ & accidentis: noſtras aut multiplicare aut continuare: aut uariare commodiſſi me orationes poſſumus: quæ licet orationes ſine relatiuo proferri ſimpliciter poſſent: adiuncto ta men relatiuo longe fiunt copioſitiores longeq̄ apertiores. Poſſemus enim ſine relatiuis nude ac ſim pliciter orationem in hunc explicare modum. Ego propter magnum Ciceronis in me amorem: & propter inſignes eius uirtutes: atq̄ propter multa & magna in me benemerita eum plurimum

diligo.Sed ex relatiuis ſubſtantiæ interpoſitis ſic multiplicari poteſt.Ego enim cum propter magnũ Ciceronis in me amorem:quem ſemper optimum fuiſſe cognoui:tum propter eius uirtutes:quas celeberrimas equidé & inſignes eſſe conſpicio:tũ etiã eius erga me benemerita:quæ ab ipſo multa quidé & magna recepi:eum profecto mirifice diligo.Item ſine relatiuis accidentis nude ac ſimpliciter ſic dici poſſet.Cum Marcus Cato pro ſalute ſuæ patriæ multa quidem egerit:non igitur ĩmerito ipſum bonum ſemper ciuem fuiſſe dicimus.Quæ oratio ex relatiuis accidentis ſic multiplicatur. Cũ talem M.Cato ratione reip.ſe ciué ſemp præſtiterit:qualé benemeritæ reipub.poſſidere deſiderant:tantaq; benemerita in patriam ſuã contulerit:quanta rectus ciuis iure ipſo conferre debet:totq; pro cõi ſalute pericula perpeſſus fuit:quot alius qui uis ſolitus eſſet ſuſtinere:non igitur ĩmerito oẽs Catoné ipſum bonũ uiꝝ & optimũ iudicare poſſunt.Relatiua etiã accidentis:ut ſunt talis:tantus:tot:& his ſimilia:multiplicant orationes cũ poſt illas orationes ex huiuſcemodi relatiuis confectas:neceſſario ſequatur illa coniunctio infinitans:ut uel q;.aut eorũ correſpondentia qualis:quantus:quot & ſimilia. quæ coniũctiones uel relatiua ſint alterius ſequentis orationis principiũ:& ſint cauſa q; aut una alia oratio:aut plures etiã orationes ſubſequantur.ut in his patet exẽplis.Numa Põpilius Romanoꝝ rex officioſiſſimus.talé ſe reip.gubernatoré præſtitit:tantũ Romanæ patriæ adiunxit.totq;. Ro.ciuibus beneficia contulit:q; uniuerſa Romanoꝝ patria ĩmortales ſibi gratias referre tenetur.Ité Gn. enĩ Põpeius tales a.M.Cicerone patrocinii fructus recepit:tantas eſt ex ipſo laudes conſecutus:totq; ĩmortalibus eius beneficiis exaggeratus eſſe uidetur.ut niſi ipſe Pompeius beneficiorũ ĩmemor haberi uelit: perpetua debeat ipſum Cic.beniuolentia cõplecti:& pari ſibi meritorũ uiciſſitudine reſpondere.Simili etiã modo de relatiuis ſubſtantiæ exẽpla ſumere poſſes:quæ propter breuitaté nolo enarrare:& po
A tuiſſem tot tibi dediſſe præcepta:quot conſpicis cõſiderationes.Vigeſimũtertiũ ergõ præceptũ ſimiliter circa pronomina ſume:uidelicet.Quod hoc relatiuũ qui quæ quod non conſtruatur ĩmediate cũ ſuo antecedente:ſed inter relatiuũ & ſuũ antecedens uerbũ interponatur aliquod.ut Homines diligo qui paci & ſtudio uacant.aliter qui paci & ocio ſtudent Gicero eloquentiſſimus fuit. qui cæteris in dicendo præſtitit.Platoné oẽs in primis laudant:qui rerũ diuinarũ cognitioné ante alios aperuit. Nonnunq; etiã ornatus cauſa relatiuũ ſuo antecedenti præponitur.ut quos in urbe tumultus excitaſti:multarũ ſeditionũ principiũ & cauſa extiterunt.Similiter interdũ a relatiuo incipimus orationem nullo antecedente expreſſo.ut Quæ tua humanitas eſt:maiorem beneficiorum rationem q; iniuriarum habebis.Quæ tua modeſtia eſt ferenda:æquo animo contumeliam hanc iudicabis. Nec ſolum in càſu recto:ſed in ablatiuo etiã hac dicendi ratione nonnunq; uiri eloquẽtiſſimi uſi ſunt.ut:qua animi prudentia ſemp extitiſti nunq; dubitatur.omnia te prudenter conſuloq; facturum.Hoc autem relatiuum Is ea id ĩmediate poſt ſuum antecedens collocetur.ut.P.Africanus is qui Carthaginé magna ſperantem:leges Romanorũ coegit acciperé:omnes ſummos bellorũ duces laude gloriaq; anteceſſit.
B Vigeſimũquartũ præceptũ circa uerba erit neceſſariũ Animaduerti enim q;plurimũ in compoſitione dilucidandi ſtili hoc præceptum eſſe diligẽter obſeruandum:ut fini orationis noſtræ uerbum aliquod perſonale uel ĩperſonale:ſiue finitũ:ſiue infinitũ:aut actioné aut paſſioné ſignificans ſit collocãdũ.Nã quéadmodũ qui uias faciens cũ multũ ambulauerit:diuerſarũ uideat ubi itineris finé & quaſi laboris ſui terminũ eſſe intelligit plurimũ recreatur.ita etiam ex uerbis in fine orationis terminatis: cũ ſententia illius totius orationis antetactæ apertius explicetur:ſit ut legentis animus meliori quidem intelligentia acquieſcat.Et ſi illud uerbum longũ fuerit aut plurimum reſonans:concinniorem profecto ſi in fine orationis terminatur.quã ſi in media aut alia orationis ipſius parte collocatur. ſonoritaté præſtabit.de quibus exẽpla per ordinẽ uidere pulchrũ iudicabis.quibus ſcilicet modis: quibuſq; rationibus ipſa uerba ſiue ſingula:ſiue plura in fine orationis collocentur.Exẽplũ ubi unũ uerbũ finitũ actioné ſignificans unicæ orationi inſeruiens in fine orationis terminatur.ut Ego enĩ homines claris uirtutibus præditos tantopere diligo:ut nulla res tã maxima eſſe poſſit q; non ego pro illis libenter perficerim.Exẽplũ ubi uerbũ finitũ in fine poſitũ:duabus inſeruit dictionibus. ut cauſam profecto meã iam facile ĩpetraſſem.ſi amor:ſi gratitudo in quibuſdã hominibus extitiſſet. Exẽplũ ubi duabus orationibus uerbũ inſeruit:ut ego quidé id ſemper egi:ut & me tibi amiciſſimũ extitiſſé.& tuis omnibus me nunq; defuiſſe intelligeres.Eodem quoq; modo uerbum in fine poſitum:tribus:quattuor:uel pluribus ſiue dictionibus:ſiue orationibus poſſet acommodari.De pluribus dictionibus exemplum tolle.nos cum prudentiæ:cum iuſticiæ:cum temperantiæ inuigilauerimus: uitam equidem officioſam faciliter perducemus.De pluribus orationibus hoc ſit tibi exemplum. Miror enim plurimum cur mihi aduerſeris:cum ego ſemper tibi plurimum inſeruire:affinibus ſedulo fauere:atq; amicis tuis uæhementiſſime opitulari ſtuduerim.Exemplum ubi duo uerba finita:quorum quodlibet unicæ orationi inſeruiat in fine orationis contigua terminantur.Ego enim rationes omnes:ex quibus pro maximis tuis in me officiis merito tibi gratificari poſſim:exquiro.Exemplum ubi tria uerba finita:quorum ſingulum ſingulæ orationi inſeruiat in fine orationis terminatur. ut Quoniam ea quidem ratione ad ſtudium ſcientiarum acceſſimus.ut bonarum artium uirtutem conſequamur:dãda é igiť opera diligẽs:ne ex ipſis ſtudiis niſi poſtq; uirtuté illã quã aſſeq deſideramus: adepti fuerimus:recedamus.Exẽplũ ubi uerba finita tria numero unicæ orõni ĩſeruiẽtia ĩ fine orõis collocanť:quæ ſententiã cõfirmatioré efficiant.ut Ego quidé tantope te diligo:colo:magnifico:qđ totã

cauſam tuam libentiſſime ſuſcepi:curaui:perfeci.Poteſt etiam ante uerbum finitum unum uel plura uerba infinita collocari:ut ſupra ex aliquibus habes exemplis.Et tria nunc tibi ſubnectere curabo:ut omnes enim homines qui recte uiuere uolunt:deū in primis colere debent.& diuina præcepta ſeruare tenentur.Item.Singularia enī tua ī me officia merito efficiunt:ut habeā memoriā tuæ dignitatis: quam diligenter obſeruari ſtudeo.Item.Marcum enim Ciceronem ex magna eius facultate tantū facere poſſe:q; meam cauſam eius unius opera & diligentia me aſſequi poſſe cōfido.Simili etiam ratione per omnia uerba paſſionē ſignificantia in fine orationis cōmode ſunt collocanda.De quibus pauca propter conformitatē actiuorū tibi exépla trado.ut Illi profecto uiri ab oībus facillime diligūtur: quorū uirtutes clariſſime conſpiciunt.Itē.Litteræ a te mihi ſæpenumero mittunt:ex qbus oēs tuæ uitæ rōnes optime declarantur.Itē.A nobis ſæpiſſime noua intelliguntʼ:quæ cū de bono ſtatu ſignificentʼ:maxima profecto cū uoluptate audiuntur.Verba itē neutralia:deponentia:cōmunia: īperſonalia:tā actiuæ:q̄ paſſiuæ uocis:& plura alia uerba in fine orationis poſita:elegantiā reddere ſolent.Exé plū de neutrali uerbo.Eſt enī uirorū bonorū atq; prudentū: ut oībus faueant & inſeruiāt nemini noceant:& officioſis rebus inuigilent.Exéplū de deponenti.ut Tametſi ob ſūmas occupationes meas: uel frequenti familiaritate noſtra:uel litterarū uiſitatione minime utor.Tuorū tamen beneficiorum recordor quorū nullis quidē tēporibus obliuiſcor.Exéplū de cōi.ut Præſtantiſſimas bonarū artiū diſciplinas aſſidua ſtudendi exercitatione cōplectaris:maximopeʒ te hortor:quoniā hæ ſunt ex quibus homines plurimū uenerantur.Exéplū de uerbo īperſonali actiuæ uocis.Ea me opinione atq; uiuendi ratione ſpero fore:ut nunq̄ me pœniteat.Exéplū de uerbo īperſonali paſſiuæ uocis. Mihi quidem cū nihil perſcribas a nobis alienū eſſe factū in oībus æſtimatur:& tuū remiſſum ſcribendi officiū plurimū coarguitur:& uæhementer etiā accuſatur.Itē.ab amicis equidē tuis itur quottidie uenitur: uigilatur atq; contenditur:ut quo deſideras perueniatur.Exēplū ubi uerba benefit:malefit:ſatiſſit in fine ornandæ orōnis cōmode terminantʼ:ut Tu uide quā magni inter nos interſit atq; referat:ubi enī affinibus tuis atq; amicis pro ſuis ī te officiis malefit:a nobis beniuolis noſtris plurimū benefit. atq; ſemper cumullatiſſime ſatiſſit.Xxv.præceptū eſt:quod ſicut uerba finita in fine orationis poſita: egregiam quandā habere reſonantiā & gratā afferre ſolere intelligentiæ terminationē conſtat:ſic infinita ét uerba cū ſint in fine præſertim orationis cōmode collocata:legentiū aures admodū oblectant:& aptam profecto ſententiarū & aīorū explicationē repræſentant.Animaduertas igitur qua ratione:quoue ordine ipſa infinita perſonalia aut īperſonalia:ſiue ſingula:ſiue bina:ſiue trina:uel contigua:uel intermedia in fine orationis collocentur:de quibus hæc pauca quæ ſequuntur exépla dabo. Ét primo ſit exéplū de uerbo infinito in fine poſito:unicæ orationi inſeruienti.ut ſi uiri boni uolumus eſſe:nō debemus aliquid committere:quod aliis hominibus noſtra culpa poſſit obeſſe.Exemplum ubi duabus inſeruit orationibus:ut cum hæc præſens uita humana q̄ breuiſſima conſtet:& alia quam anima ſequitur ſit futura ſempiterna:ſic animæ noſtræ conſultum iri deſideramus.utilius eſt nobis a deo q̄ hominibus adamari.Exemplum ubi duo uerba infinita in fine poſita duabus orationibus inſeruiūt: ut Cum tu ſemper diligentiſſimus extiteris:non ſolū ſalutem meā:ſed etiam omnium meorum incolumitatem uelle quærere mihi ego etiam uideor:ullum non modo officium:ſed ullam etiam in tuos diligentiam ſine maxima culpa poſſe præterire.Exemplum ubi tria uerba infinita ī fine orationis cōtigue poſita unicæ orationi inſeruiunt:ut Cum nihil hominibus optatius euenire debeat q̄ diuinam ſibi gratiam uelle poſſe cōparare:certe ut eam homines ſibi adipiſcerentur omnia uellent ſtudere agere debere.Exemplum ubi plura uerba infinita ab uno uerbo finito dependent: ut In ſuperioribus te litteris admonui:quid te agere oporteret:quid conſtituere:quid curare:quidue in omni ratione deliberare.Exemplum ubi uerbum infinitum fore ab antiquo uerbo fuo fuis quod nunc non eſt in uſu: quod ſemper conſequens ſignat.ſ.futurum eſſe:ut & nullo modo tempus præſens ſignificare ſolet:in fine orationis cōmode collocatur:ut Marcus enī Cice.qui maximis a te officiis ſe exornatū eſſe profitetur:ampliſſimas tibi gratias agit:deſideratq; aliquādo fore:ut cumulatiſſime tibi ſatiſfaciat. id .n. aget libentiſſime:quoniam ipſum gratiſſimum eſſe cognoui:hoc igitur exploratū habeas uelim: Ciceroné ſemper tuum eſſe fore.Participia præterea:gerundia:& ſupina in fine ité orationis aptiſſime poni poſſunt.Sed de his exempla uidere poteris infra in præcepto:ubi dicemus de participio. Vigeſimūſextū præceptū:Quod ante uerbū uel participiū in fine orationis collocatū perſæpe aliqua dictio longa ponatur:quæ ,plixa dictio præter egregiā illā ſonoritatē quā affert uerbū uel participiū poſitū in fine:efficit etiā orationis ſtilū magis extenſum magiſq; opimum: quæ dictiones ex oībus partibus grāmaticæ orationis deduci poſſunt:de qua ratione pauca tibi exempla proponā:reliqua tu facillime conſiderabis.Exéplū ubi adiectiuū ſuperlatiuū nomen ante uerbū in fine orationis terminatū contigue locaʒ:ut Si bonaʒ artiū diſciplinis operā accuratiſſimā adhibueris:fructus ex ipſis q̄ampliſſimos cōſequeris.Exéplū ubi adūerbiū ſuplatiuū iuxta uerbū ī fine orōnis ponitʼ.ut Nullū.n.agendi aut cogitandi locū prætermittens res tuas diligentiſſime curaui.Exéplū ubi participiū ante uerbū cōtigue locatur:ut Quintū enim Fabiū ita pro dignitate tua uidi laborantē:ut eū uirū equidē diligentē exiſtimem.Exéplū de gerundio ante uerbū collocato:ut Cū bonarū artiū diſciplinas neceſſarias eſſe ad bene beateq; uiuendū exiſtimē:ea igitur ratione uirtutibus a nobis inuigilandū eſt:ut dū ipſis recte fruamur aduerſæ fortunæ minus ſuccūbendū ſit.Exéplū de ſupino iuxta uerbū poſito:ut Ego enim

hac ſemp opinione ductus fui:ut ī uero īgenio ueraq; doctrina plurimū dignitatis & emoluměti cō-
B ſtitutū puté.Xvii.p̄ceptum é circa hoc uerbū Sum es eſt:qđ ita uerbū cōmodiſſimū eſſe cōſtat & ne-
ceſſariū:ut in oībus eius modis:téporibus:numeris & p̄ſonis tantas afferat opportunitates ad multas
& uarias orōnes ī dicendo p̄tractandas:ut oīum pene uerboꝝ pater & adminiculum merito iudicari
poſſit.Nā præterea tpa uerboꝝ paſſiuoꝝ:deponentium:cōium & neutroꝝ defectiuoꝝ:tum ét infi-
nita:participia:gerundia:& ſupina ipſo uerbo q̄ſæpiſſime tantum īdigent:ut aliquádo uim ſuā com-
mode qdem exprimere nō poſſent:niſi uerbum ipſum Sum es eſt eis ipſis adminiculeť:& ī omni ora
tionis parte ſuum p̄ſtaret adiuuamentum.Et ommittendo exépla in q̄bus dictio eſt aliquádo p̄tinen
tiá íportat:aliquádo officium ſignificat:& aliquádo ꝓprietatem demonſtrat.Exéplum ponamus ubi
dictio eſt poſt participium in fine orōnis cōmode locari ſolet:ut Marcus enim Brutus ī cā noſtra ita
diligens eſt:q̄ oēs p̄fecto rōnes quæ nobis ꝓdeſſe poſſunt ſtudioſiſſime p̄tractās eſt.Item tantá enim
operā Quintus Hortenſius eloquétiæ ſtudiis adhibiturus é:q̄ orator qđé celeberrimus ꝓpediē futu
rus é.Exéplū ubi dictio poſt gerundiū collocať.ut Hoc a nobis diligéter obſeruándū eſt:ut bonaꝝ ar
tiū ſtudium officioſiſſime a nobis p̄tractádum é aut ſtudédi officium enitédum eſt. Exéplum ubi di
ctio é poſt ſupinum poniť:ut Quod a te mihi mádatū é ſtudioſiſſime qđé p̄fectum eſt.Ité hoc.n.é fa
cile dictu:ſed nō facile factu é.Notaui ét qđ poſt īfinitiuum eſſe apte collocanť participia oīum tem
poꝝ:quæ & elegátem habent conſonantiá:& gratá intelligentiæ terminationem relinquunt:ut hæc
quæ ſequunť exempla declarant ut Accuratiſſima illa qđém agendi cura quā uidimus Curionem ꝓ
te eſſe ſuſtinentem:ſatis nos admonere uidetur ut ipſum Cu:in rebus tuis iudicemus eſſe diligétem.
Item Quid mihi de rebus tuis curandum mandaſti uelim tibi perſuadeas id me libēter eſſe factuꝝ.
C Et multa ad hunc modum ſimilia exempla.Xxviii.præceptum.Quanq̄ in rhetorica orōne ſtruenda
hoc ſit præceptum præter cætera diligenter obſeruandū:ut ī fine orōnis uerbum aliquod colloceť:
quod orationem ſplendidā:p̄ſtantem:ac plurimum reſonantem efficiat.ꝓſæpe tamen cōtingit:ut uer
ba illa quæ in oratione concurrunt collocanda:aut breuia ſint:aut paꝝ efficacia:aut quaſi muta:aut
parum reſonantia:aut fuerint adiectiuum aliquod & ſubſtātiuum cōmode īterſecātia: & aliæ multæ
dictiones:quæ uel longiores uel cōcinniores eſſe conſtent:ī fine orōnis longe aptius uideanť termi-
nari:non erit īcōmodum ſi alias commodiores dictiones ī fine orationis collocemus:quas eędem di
ctiones ex oībus partibus grāmaticæ orōnis uerbis & īteriectiōibus exceptis:ut ī ſequentibus deſcri-
ptis exéplis uidere potes:apte quidem ſumere poteris.Exemplum de nomine proprio in fine ornan-
dæ orationis terminato:ut Litteras tuas ad me detulit Antonius quas tuo nomine mihi aſſignandas
ſibi cōſignauerat.M.Tullius.Exemplum de appellatiuo:ut præclariſſimas eq̄dé uirtutes adamarunt
ſemp p̄ſtantiſſimi uiri & officioſi homines.Exéplum de appellatiuis ī tus & in tio terminatis quæ
egregiam locutionis ſuauitatem efficiunt:ut tanta q̄dé erat Gaſparini Barſizī p̄gamen. in legendo
elocutionis ſonoritas:& in cōmutando humanitas:ut neminé unq̄ offendere potuiſſet.illa eius dicé-
di ac conuerſandi cōmunicatio:quoniá ex eius pronunciatione melle dulcior fluebat oratio. Exem-
plū de nomine primitiuo ī fine poſito.Tua q̄dé erga me officia Perpetuo cōmemoratu digna id effici
unt:ut non minus te diligā ac ſi mihi ꝓprius eſſes frater.Exéplum de deriuatiuo.Maximopeť te ſem-
per adamabo:quoniam amore me ſemp obſeruaſti fraterno. Exéplum de comparatiuo ī fine poſito:
Non potuiſſem in rebus tuis fieri diligētior:pro q̄bus equidem tātam adhibui curam :ut nulla a me
potuiſſet adhiberi maior.Exemplum de ſuplatiuo:oībus in rebus ſedulo me tibi compies paratiſſi-
mum:quoniam in omnibus etiam meis cognui te mihi ſemper obſequentiſſimum. Item. Pompeius
uir in omnibus rebus ſubtiliter conſiderandis fuit prudentiſſimus.Item Munus hoc recepi a te ſua-
uiſſimum.Exemplum ubi oratio in nomen aliquod egregium & inſigne terminatur:ut Quæ ad me
ſcribis ſunt egregia:& hoc opeť precium laudatur.Similiter laudatur ſi oratio dictionem habeat uni
uerſalem negatiuam in fine:ut nullus & nemo.uel affirmatiuam:ut omnis & quilibet.Exemplum de
negatiua:Quem te magis diligam habeo neminem.Exemplum de affirmatiua.Quæ uir bonus facit
laudant omnes.Exemplum de p̄titiuo nomīe ī fine poſito:ut hoꝝ quæ mihi p̄poſuiſti uellé neutꝝ:
ſed tamé ſi elaborādum é ī alterutro:ut nobiſ oīno ſuſcipiédum ſit alteꝝ.placet magis ſuperius:cum
præſertim neceſſario eoꝝ a nobis īgrediédum ſit alteꝝ.Exéplum de ꝓnomine primitiuo ī fine orō-
nis poſito:ut qualis erga te ſemper extiterim ego:facilius longe potes iudicare tu:q̄ tibi perſuadeť po
terit is ille:qui optime noſtræ conuentioni plurimum ſtudet eſſe detractum. Exéplum de ꝓnomine
deriuatiuo.Quoniá tibi promptiſſimus atq; omnibus in rebus obſequentiſſimus animus fuerit me
us:hoc relinquam animo iudicandum tuo.Exemplum de participio in fine orationis terminato: ut
Sum propediem ad te uenturus q̄plura tecum ad utriuſq; noſtrum cōmoditatem pertinentia cōmé-
taturus.Exemplum de gerundio in fine poſito.De tuis rebus a me nullum profecto tempus præter-
mittitur & agendi & cogitandi.Exemplum de ſupino:ut Quantopere te diligam eſſet profecto per-
difficile dictu.De quoꝝ participioꝝ gerundioꝝ & ſupinoꝝ rōne infra in præcepto de participiis di
cemus latius.Videnda nunc ſunt nonnulla de aduerbiis exempla ī fine ornādæ orōnis collocatis.Et
primo de aduerbio téporis.Scio te mihi amiciſſimū fuiſſe ſemp.Item.Ex ampliſſimis tuis uirtutibus
magnū te uiꝝ exiſtimaui ſemp.Item.Nunq̄ potui quicq̄ agere:quin tu mihi fueris contrarius ſemp.
Exemplū de aduerbio loci.Optime cognouiſti me nō ſolū amicū tibi extitiſſe ītus & foris:ſed ét me

tibi defuisse nusquã:aut quicq̃ me tibi denegasse nunq̃.Exẽplũ de aduerbio optãdi.Annibal Romanũ ĩperiũ plurimũ defatigauit,q; Italiã nunq̃ attigissẽt utinã.Exẽplũ de aduerbio negãdi. Multa enĩ mala nup conflata & agitata fuisse dicitur:sed plurimũ gaudeo hoꝝ te attigisse nihil.Exemplũ de aduerbio affirmãdi.Ita res est ut nobis narrasti ꝓfecto.Exemplũ de aduerbio dubitãdi.Quæ nobis futura dicebas fortasse nobis euenire possent fortuitu.Exemplũ de aduerbio iurãdi.Nõ faciã mediusfidius:neq; dicã hercle:quæ mihi ꝓbabiliter nõ uidebuntur.Exemplũ de aduerbio qualitatis. Tua in me benemerita nõ solũ retribuã singulatim:sed etiã tibi satisfaciã cumulatim ac multifariã.Ité. Quoniam eo fato natus sum:& talẽ meã fortunã esse intelligo:ut nemo mihi qcq̃ cõsulat:nisi quod ĩ magnũ suũ emolumentũ redũdare arbitror:cõstitui igitur mecum uelle deiceps uiuere meatim.Ité. Tuas litteras legi libẽter:& audiui tabellariũ diligẽter:q statũ tuum mihi narrat ꝓpolite atq; suauiter:& cõmunes ẽt casus q̃ ferres fortiter & moderate.Exẽplum de aduerbio ordinis. Multa sum ꝓ litteras meas tibi significaturus deiceps & te semꝑ amaturus magna ĩ te beneficia collaturus præterea. unde meã ĩ te uolũtatẽ quæ optia ẽ beneficioꝝ loco suscipiẽs iterea.Exẽplũ de aduerbio remissiuo. Cũ tãtæ mihi nõ suppeditẽt facultates tibi satisfaciã paulatim:& qua rõne id melius fieri possit pedetẽtim. Exẽplũ de aduerbio intẽsiuo.Exopto q̃plurimũ:ut ad me uenias penitus quod opus ẽ oĩno. Exẽplũ de aduerbio similitudinis.Sicuti optima fide te admonui:uelim facias ita.Inter cætera aũt aduerbia cõpatiua & suplatiua ĩ fine orõnis posita:cõcinnu faciũt sonũ.Exẽplum de aduerbio compatiuo. ut Quod rogas ut negociũ tuũ curare uelim diligẽtius:hoc tibi ꝓsuadeas uelim:nulla qdẽ rõne agi potuisse studiosius:nec curari amãtius:q̃ est actũ:nec ꝓfici accuratius.Exẽplũ de aduerbio superlatiuo. Video enim te uitã agere prudẽtissime:cũ oĩa quæ ad bene uiuẽdũ ꝓtineãt ꝓscrutaris accuratissime: atq; ꝓsequeris diligẽtissime.Ité.Quæ mihi mãdasti cõfeci oĩa cumulatissime.Nũc ponẽda sunt præpositionũ exẽpla,& primo de præpositiõe ante.ut Ex hoc maximo tuo ĩ me beneficio te plurimũ diligo:quod ex amplissimis tuis ẽt uirtutibus fecerã multo ante.Exẽplũ de ꝓpositiõe citra. Scribo freq̃ter amicis nõstris:quod nõ fecerã multos ãnos citra.Exẽplũ de præpositiõe cõtra.Tanto.n.oĩum hominũ cõsensu Cicero Romanoꝝ cõsul creatus fuit:ut ĩ ipso magistratu creando neminẽ habuerit cõtra.Exẽplũ de præpositiõe ultra.Recepi duas a te epistolas & tres rõnes nec ultra. Exẽplũ de præpositione coram. Sed hæc multa explicaturus sum apertius illo coram. Exemplum de præpositione clam.Quæ agere constitui ita ꝓbabilia esse cõstãt:ut nihil facturus clam.Exẽplũ de præpositiõe palã.Omnia ꝓfecto quæ officiose rectecq; fiunt:possunt oĩbus significari palã.Postremo pauca uide de cõiunctiõe exẽpla.Et primo de cõiunctiõe approbatiua ĩ fine ornãdæ orõnis terminata.ut Quod mihi mãdasti diligẽter perficiam:nã ita meruisti quidẽ.Exemplũ de cõiunctiõe collectiua:rõnali:uel illatiua.Quid faciã ergo:deceptus sum igitur.Reliquũ est itaq;:ut deinceps accuratissime mecũ cõsideré:q̃bus credã:& a q̃bus cauere debeã.Exemplũ de cõiunctione dubitatiua.Studebisne.ocio marcesne.Exemplum de cõiunctione diminutiua.Quod si tu ad me accedeꝛ nõ potes:litteras mihi tuas q̃ de his rebus quas scire desidero me admoneãt uelim mittas saltẽ.Fui ꝓlixior ĩ hac q̃ cõstituerã ꝓceptiõe:sed multitudo exẽploꝝ:& quidẽ domesticorũ circa oẽs grãmaticæ orationis partes incidẽti um:huiusmodi ĩ causa fuerũt ꝓlixitatis.Xxix.præceptũ.Quod uerbo subiũctiuo ĩterdum ꝓ indicatiuo utamur.ut Illud a te uelim:ꝓ uolo.Et iste est frequens & ellegans apud oratores mos. Illud sĩ feceris pro facies.Similiter futuro infiniti uerbi ĩ iri desinẽtis interdũ pro præsenti eiusdẽ utimur.ut factũ iri:ꝓ fieri:& hæc est ellectissima præceptio:nemini dubiũ est.Xxx.præceptũ est circa multiplicandam ex uerbis orationem.Nam quanq̃ uerba siue in principio siue in medio siue in fine orationis collocata:tantam in dicendo opportunitatem habeant ut ex unico uerbo oratio perfici possit & illustrari:tamen multo magis ex pluribus multiplicatis uerbis & augetur & maxime resultat oratio. Cum igitur aliquando uæhementem aliquẽ mentis cõceptũ explicare cupimus:aut rem magis clarã & magis apertam demonstrare uolumus:multiplicatis uerbis id efficere poterimus. Exemplum ubi sententia ex uerbis simpliciter explicatur.ut Quoniam litterarum uirtutes tales esse constant:ut totus mundus ex ipsis gubernetur:te hortor atq; rogo:ut ad eas tibi comparandas cures: ut uirum ex ipsis te præstantissimum reddas.Quæ quidẽ sententia sic ex uerbis multiplicari põt.Quoniã litterarũ uirtutes tales esse constat:atq; huiusmodi semꝑ extiterũt:ut ex ipsis uniuersus terrarũ orbis gubernet:adiuuet:& conseruet:nõ solũ te plurimũ adhortor atq; moneo:uerũetiã ꝓ summa nostra familiaritatis cõiunctiõe maximope te rogo:exoro:obtestor:atq; te uæhemẽtissime cõtẽdo:ut ꝓ ipsis litteraꝝ ornamẽtis cumulatissime tibi compandis:tãtopere cures:labores:ĩsudes:ĩuigiles atq; ĩcumbas:ut uiꝝ ex ipsis te reddas præstãtissimũ.Ité aliud exẽplũ.De nostra rep.bonã equidẽ spem cõcipio nã qua rõne res oẽs agerent:audiui:ĩtellexi:ĩterfui:uidi:cognoui.Itaq; a nobis sedulo excogitat:tenetur:puidet:deliberat:agitur & nihil prætermittit:ut cõmunis salus detrimẽti nihil patiat atq; diutissime cõseruet.Tricesimũ primũ præceptũ est circa ꝓticipia:gerũdia & supina in compositione orationis artificiose tractanda:quæ quidẽ participia gerũdia & supina ea rõne a uerbis deducunt:ut tãipsoꝝ uerboꝝ q̃ etiã nominũ adiectiuoꝝ uim:efficaciã:& rõnem magnã cõplectant.Possumus ergo nostrũ dicẽdi stilũ ex participiis ĩ omnibus eoꝝ tẽporibus atq; casibus:& ĩ principio & ĩ medio ac ĩ fine orationis collocatis ornate:ellegantercq; contexere:atq; negociorũ sententias:quæ ex prolixa nimis dicẽdi rõne sæpenumero cõtractant:ex ipsis participiis complecti:tum etiam ex gerũdiis atq; su

A

B

C

pinis in omni eorum terminatione orationem rhetoricam possumus aptissime componere. De quibus omnibus ex ordie exempla subsequuntur. Exemplum de participio psentis. tpis. Cõplectẽs ego amplissima tua ĩ me benemerita: beniuoléti memoria sum quottidie pscrutãs: qua rõne paribus tibi officiis correspõdere possim: nec est tamẽ ĩ presentia ptãs mei sedulo de te cogitãtis: & tua ĩ me beneficia continua cũ recordatiõe repetẽtis: ut qđ ego in te fieri desideré: ex sentẽtia pficere ualeã. Exẽplũ de participio præteriti tẽporis. Imitatus ego libẽter illoꝝ priscoꝝ uitã: qui uiri habiti sunt officiosi: secutus sum libẽter mores Ciceronis: studia bonaꝝ artium sedulo imitãtis. Nã ꝓfecto Ciceroni oĩbus studiis a pueritia dedito ita oes cõmodissimæ elocutionis diuitiæ: & officiosissimæ bene uiuẽdi rationes successerunt. ut oẽs homines tantã eũ eloquentiã cõsecutũ eé conspiciant: ꝙ eũ cumulatum equidẽ oratorẽ faciliter cõprobãt. Exẽplũ de participio futuri tẽporis ĩ rus: in prĩcipio ĩ medio & in fine orationis posito. Dubitaturus sum tãdiu de negocio nr̃o: q̃diu recepero lr̃as. M. Bruti: mihi significaturi qđ de re ipsa factũ fuerit: cui Bruto ꝓ nobis maximopere laboráti causam ipsam meã ea spe cõmisi: & cõmẽdaui: ut sperem ipsum cãm hãc nostrã diligẽter curaturũ: & dignitatẽ nr̃am tandẽ cõseruaturũ. Exemplũ de participio futuri tpis in dus. Vituperãda res ut scribis tibi delata est: quæ nullo quidẽ pacto ex sentẽtia tua fuerit attĩgẽda: ꝙ Dionysiũ quem multis uitioꝝ criminibus inquinatum eé dicis: meis officiis cõplectendũ susceperim: cuius rei cãm recte ĩtelligas uelĩ: nã cũ mihi acerbissimis molestiis affecto: ac etiã maioribus afficiẽdo: maxĩo mihi Dionysius ipse adiumento fuerit: iustũ esse iudicaui ut mutuis ei officiis respondere. Itaq; ipsum Dionysium ea quidẽ rõne mea fide recepi defendẽdũ. Iniquũ enim nimis extitisset: si meã debitã sibi operã denegassem. Exẽplũ de gerũdio in di. Quod ad te scripsi: illud exercẽdi potius: q̃ ostentãdi ĩgenii causa feci: & amãdi tui occasiõe mihi propositũ est: ut nihil qđ tibi cõducere existimẽ difficile mihi uideri possit: & utinã ea esset: mihi agẽdi oblata facultas: ut aut consoládi aut iuuãdi rõnem aliquã possideré: ꝙ si hoc esset nullũ profecto locũ ornandi prætermitterem. Exẽplũ de gerũdio in do. Qui reip. gubernationé suscipiunt facilitatẽ ĩ audiẽdo: humanitatẽ in agendo: prõptitudinẽ in satisfaciẽdo seruare debẽt. neq; enim reip. deficere deberent: dicẽdo: cõsulẽdo: argumẽtando: persuadendo: cõmouendo: iuuãdo: nec si opus fuerit morté effugere debent in periculis cõmorando. Exẽplũ de gerundio in dum. Cũ ea quidẽ rõne nati sumus ut aliquid semper dignũ uiro a nobis tractandum sit: non est ergo nobis negligẽdũ sed diligẽter potius procurandũ: ut officiosum semper aliquid sit agendum: nec tamen contra naturã est pugnandum: sed in recto quidem proposito semper est permanẽdum: & ut sapientis mos ẽ temporibus est assentiendũ. Exemplum de supino in tum terminato in oratione rhetorica commode tractãdo. Cum sæpenumero a me quæsitum esset quid apud maiores nostros sapientes uiros usitatum fuisset: intelligebam ab ipsis reip. in primis esse satisfactum: sed postq̃ ab ipsis ex nimia eoꝝ arrogantia & intollerabili potentia itum est ad arma: ab ipsis postea desitum est remp: recte gubernare. optime igitur ab illis urbibus actum est. & sapientissime constitutũ: quæ tales ciues habere uolunt ut alius aliũ potentia superare non possit. Exemplum de supino in tu. Magna fuit diceptatio inter Q. Ciceronem & M. Tullium eius fratrem. Vtrum eloquentia eo pacto a natura hominibus esset insita: ut dicendi præceptione opus non esset. an ars de dicendo aliqua dari possit. Q. enim Cicero dicebat eloquentiam ea ratione a natura esse hominibus datã: ut ipsi homines naturaliter se exercentes: quicquid uellent persuadere possent. Marcus autẽ rationes ostendebat ex quibus cõmodissimũ esse extabat dicendi artem fuisse inuentam maxime necessariam & optimam esse factu: ꝙ homines ipsam discerent ac
A pertractarent: quoniam omnia sunt ex arte ipsa faciliora dictu & elegantiora quidem instructu. Triceſimum secundũ præceptum est: quonam pacto participia orationes amplificant & rerum sententiã breuiter complectuntur. Participia enim tum multas in dicẽdo nobis afferunt cõmoditates: tum ét sunt optime accõmodata: ut oratoria dicendi ratio admodum augeatur: & rerum sententiæ quæ amplam uerborum copiam expeterent: breuibus quidem uerbis ex ipsis participiis intercedentibus cõprahendãtur: sicut hoc loco & nuda exempla: & etiam ex participiis amplificata conspicis. Exemplũ ubi sententia ex participiis breuiter compræhenditur. Scipio Africanus Romanus cõsul creatus: urbem Romam a barbaris oppressam in pristinam libertatem uendicauit. Hæc quidem oratio ex participiis sic multiplicatur: & nihilominus orationes ex eisdem participiis breuiter compræhendũtur. Pub. Scipio Africanus amore reip. cõseruadæ uehementer ĩcitatus. una omniũ senatoꝝ uoce atq; cõsensu cõsul creatus: Annibalẽ italiã crudeliter deuastanté ꝓfugauit. Carthaginẽ nimis pernicioſe ciuitatem euertit. Numantiam Romanos molestissime defatigãtem superauit: & Romã acerbissima bellorum calamitate compressam: a turpissima barbarorum obsidione liberauit: & in pristinã libertatis dignitatem uendicauit. Exemplum ubi eadẽ oratio ex multis participiis augmentatur. Martialis Valerius uir equidẽ uigilans. ĩtelligens: prouidens: atq; sapiẽs: amicis cõsulẽs: succurrẽs: fauẽs: gratificãs: & benefaciens: cuius fides: uirtus: & amicicia iamdiu mihi aĩaduersa: perspecta: cognita: ac explorata est: cũ ad te profectus & tibi corã iudicio tuo eius rationes sit declaraturus: ordinaturus: acturus: atq; cõmẽtaturus: te rogo ut eum recipias tuã benignitate amãter adhortádũ: iuuádũ ac defendẽdũ. Exẽplum ubi gerũdia atq; supina rhetoricam elocutionem exaugent. Quoniam a preceptoribus nobis est data rõ studendi: cogitandi intelligendi discendi: scribendi: agendi commentãdi. Est igitur nobis diligenter animaduertendum: curandum: atq; peragendum: ut consulendo: consolando. atq; iuuãdo:

cumulate ipſis noſtris admonitoribus ſatiſfaciamus:ut qui hoc a nobis ſic actū:ac uſitatū eſſe intelligant:id optimū cognitu factu atq; uſitatu eſſe diiudicent. Triceſimūtertiū p̄ceptū eſt circa aduerbia: B
quæ ut te minime fugit in dicendo ſunt idonea:& quodāmodo neceſſaria:ad amplificandū orationis ſtilū admodū accōmodata. Nam quēadmodū adiectiua nomina ſunt eorū ſubſtantiuis: ita cōmoda: & eis famulantia:& ipſorū ſubſtantiuorū uim naturā ac proprietatē explicant & aperiunt. Ita etiā aduerbia ſunt optime interpretantia:qualē efficatiā:qualē facultatē:qualē ſubſtantiā. qualemq; uæhementiā uel uerba uel participia ſecum apportent. Si igitur uerbis ac participiis cuiuſcunq; tēporis cō
ſtent in noſtra oratione rhetorica tractatis:idonea quidē aduerbia ſiue poſitiua ſiue cōparatiua ſiue ſuperlatiua adiunxerimus. orationē profecto noſtrā cōmodiſſimā efficiemus:& ipſius orationis ſentē tiā reddemus explicatiorē. Vt hoc tibi monſtrabit exēplū. Marcus enim Cicero uſq; ab adoleſcētia ac curate quidē aduertens quæ res homines potiſſimū præſtantiſſimos efficere ſoleret:& ut magno animo inſignitus plurimū ſperans Romanā remp. aliquando ſe recte gubernaturū. pernoctauit egregias bonarū artiū diſciplinas:eas illas potiſſimū conſtare quæ ciuitates atq; prouincias optime gubernarent Statuit ergo ſententias illas ab eo eſſe penitus obſeruandas atq; ſummopere celebrandas qui cū ſtudio eſſet accuratius inuigilans q̄ cæteri:tanta ſibi ſcientiarū ornamenta cumulatiſſime nactus eſt: q; ipſe ſummus orator copioſiſſime factus. Romanā rempub. præſtantiſſime gubernauit:& multa librorū uolumina cæteris futuris hominibus erudiendis cōmodiſſime deſcripſit:& nomen ſuū īmortalitati diuinitus comendauit. Triceſimūquartū præceptū ē ſingulare. Quod ſæpe loco aduerbii ponimus adiectiuū cū ſubſtantiuo in ablatiuo caſu:dūmodo aliquā magnā animi uel alterius rei uæhementiā adiectiuū cū ſubſtantiuo īportet:& īmediate ante uerbū uel participiū collocetur:quæ quidē præceptio oratōnē efficit ſplendidā:& ſententiā reddit efficacē. Vt in hoc ītueberis exemplo. Marcus enim Cicero uſq; ab adoleſcentia ad egregias bonarū artiū diſciplinas exardeſcenti animo cōſpirans: maxime ſperans ampliſſimas ſe exinde cōmoditates accuratiſſimo ſuo ingenio conſecuturū: ita erat ipſis ſcientiarū ſtudiis aſſidua diligentia deditus:q; ipſe tam ſumma ſtudiorū ornamenta fuit cōtinua exercitatione conſecutus:ut cæteros oēs oratores celeberrimos uirtute ſuperauit. Triceſimūquintū D
præceptū. Quod aliquando propter nimiū animi affectū & uæhementiā duplicamus:& eleganter q̄dē hoc aduerbiū etiā ut te etiā atq; etiā rogo. De aduerbiis aūt cū & tum:quonā pacto cū generalitatem ſignificat:& tum ſpecialitatē īportat:& qua ratione in elocutione rhetorica ſint tractanda quanq̄ ordinatius hoc in loco de eis tractandū eſſet:uidimus ſupra in ſeptimo in ordine præcepto. Triceſi
mūſextū præceptū. Quod aduerbia poſitiua cōparatiua & ſuperlatiua rhetoricā elocutionē plurimū E
exaugent. ut in hoc exēplo patet:Caute ēt prudenter:cōmodē liberaliter:atq; magnifice in dignitate prætoria te ſemper habuiſti:neq; etiā accuratius aut uirilius uel cōmodius a te fieri potuiſſet q̄ ē actū de iuſticia. quā peritiſſime:rectiſſime:atq; magnificētiſſime gubernaſti. Quo aūt pacto aduerbia orationes multiplicent:quoniam illud ſine coniunctionū in primis:& relatiuorū adiumēto efficere non poſſunt:infra in præcepto dicam de coniunctionibus quod de multiplicatione erit. Triceſimūſepti- F
mū præceptū circa coniunctiones ſequitur. Nā coniunctiones multis de cauſis in noſtro dicendi genere accidunt neceſſariæ. In primis enim coniungunt dictiones nominū:uerborū:participiorū: pronominū:præpoſitionū & aduerbiorū. Coniungunt etiā orationes atq; ſententias. Valent inſuper plurimū ad ornandū atq; amplificandū orationis ſtilū. Et quanq̄ coniunctiones omnes in concinna dicendi cōpoſitione locū habent:quia tamen copulatiuæ:diſiunctiuæ: & aduerſatiuæ coniunctiones ī oratione oratoria crebrius:ac aptius q̄ cæteræ pertractantur:aliquid ergo de ipſis potiſſimū uidetur eſſe cōmemorandū. Vnde copulatiuæ coniunctiones:atq; diſiunctiuæ ſæpenumero in oratione rhetorica interſeruntur:quo uenuſtatē etiā:atq; uæhementiā non paruā īportant:ut apud omnia oratorū uolumina refertiſſime demonſtratur. De quo hoc tibi exēplū erit index. Cum mecū diligenter ani maduertā mi Iohannes:& quantā bonorū opportunitatē:liberaliū artiū ſcientiæ hominibus afferre conſueuerunt:& quanta ſit celeberrimi ingenii tui ſuauitas. illud mihi occurrebat:ut ad ipſas litterarū uirtutes te uæhementer adhortarer:in quas ſic accuratiſſime incūberes & multas & magnas emolumentorū opportunitates tibi compares. Nā ſiue oblectationē:ſiue admirationē ſiue animi requiē deſideres:aut honorē:aut laudē:aut gloriā expetas:uel diuitiarū copias:uel bonorū opportunitates: uel rerū facultates adoptas:hæc omnia profecto ſentētiarū emolumenta ſuppeditare conſueuerunt. Rectā ergo percōmodā uiuendi rationē imitaberis:ſi ipſa ſtudiorū ornamenta uigilantiſſima diligētia proſequeris. Nunc de aduerſatiuis coniunctionibus noſter erit ſermo:Nam coniunctiones aduerſatiuæ hæ conſtare uidentur:licet:q̄uis quanq̄:&ſi:tametſi:etiāſi:& iametſi:de quibus. M. Cicero nūq̄ uſus eſt hac dictione licet pro coniunctione:quoniā dictio eſt ambigua quæ uerbū etiā ſignificat. Hæc tamen iſta dictio licet ab ipſo Cicerone uſurpata eſt pro uerbo ſignificante licitū eſt: ut in hoc exēplo. Quoniā exactis iam bellorū calamitatibus:optata pace nobis frui licet:mihi ergo deinceps p litteras tecū iocari licet. Raro etiā uel rariſſime potius apud eundē Ciceronē hæc dictio q̄uis reperta eſt. Aliæ uero uidelicet quanq̄ etſi:tametſi:etiamſi:& iametſi:ſunt ī ipſius Ciceronis uoluminibus frequentiſſimæ. De quibus hoc tibi exēplū adduco Etſi quas oratoria facultas opportunitatis acceſſiones parere ualeat mi Ruperte:non ſolū explicare. ſed etiā uix tibi connumerare poſſem:quia tamē ea me ſemper tantopere delectauit ut magnā illi facultati operā adhibuerim:& non paruā etiam ex ipſa

opportunitatis cõmoditatẽ mihi cõparauerim: conſtitui te ad eã capeſcendã plurimũ adhortari debe
re: quæ quanq̃ tibi uiro admodũ peritiſſimo maxime nota iã eſſe debeat: qui multa profecto pertra
ctaſti, tamen te hortor ſummopere: ut ad eã tibi cumulatiſſime cõperandã ſummis uiribus incũbas:
tametſi hæc mea apud te adhortatio minime neceſſaria uideatur: qui ut a cõpluribus audiui ad om
nes bonarũ artiũ diſciplinas ardentiſſimus eſſe iudicaris, perge igitur ut cæpeſti, & hanc benedicendi
A rationẽ, ita ut cæteras agis ſtudiorũ uirtutes: fac dies nocteſq̃ cõplectaris. Triceſimũoctauum præce
ptũ: Quod interdũ hæ coniunctiones cũ ſi & ſimiles poſtponuntur dictionibus, quibus præponi cõ
ſueuerunt: ut Omnes cũ honeſta facimus nihil eſt quod uereamur. Ad nos ſi tẽpeſtiue acceſſiſ
ſes: omnia nunc tranſacta eſſent. Præterea coniunctio copulatiua &: interdũ eleganter propriis inter
ponitur nominibus: in oratiõne laudis, ut Cato & Cicero. Idẽ in uituperatione attendi poteſt. Inſuper
B interdũ ſupерſedere ſolemus ab his duabus coniunctionibus, ut & q̃, ut ĩ hoc exẽplo, Moneo quæ te
digna ſunt facias. Vbi tametſi q̃ uel ut intelligatur: tamen cõmittitur q̃ non exprimatur. Triceſimũ
nonũ præceptũ eſt circa multiplicandã ex coniunctionibus: ex aduerbiis: & ex relatiuis oratiõne. Nã
aduerbia & coniunctiones atq̃ relatiua ſubſtantiæ & accidentis unacũ ipſis aduerbiis & coniunctio
nibus contractata: plurimas ſimul orationes multiplicando coniungunt. Aduerbia enim iſta tam tan
tum tantopere tantiſper adeo uſq̃ adeo ita tãdiu totiens eatenus & conſimilia: ea quidẽ ratione mul
tiplicant orationes: q̃ poſt unã oratiõnẽ aut plures ex ipſis aduerbiis cõfectas neceſſario ſuccedit iſta
coniunctio infinitans: ut uel q̃, aut ſequitur aliquid horũ aduerbiorũ quoad quantopere q̃diu quo
tiens & cõſimiliũ: quarũ equidẽ dictionũ quælibet orationes multiplicat. Vt in ſequẽti declarabitur
exẽplo. Quæ tua in me benemerita contuliſti: eorũ tantã uideo conſtare magnitudinẽ: ut parem offi
ciorũ gratiã merito tibi referre debeã. Hæc quidẽ ſententia ex tribus ut uides eſt orationibus fabrica
ta, hanc poteris ad .xii. uſq̃ orationes multiplicare: per aduerbia coniunctiones & relatiua. Quotiens
autẽ uel aduerbiũ uel coniunctio uel relatiuũ repetitur: totiens unã tibi ſuperaddit oratiõnẽ ut, ſic.
Quæ tu in me benemerita contuliſti: eorũ tantã uideo conſtare magnitudinẽ: ex quibus ita cõmodiſ
ſime exaggeratus ſum. q̃ res oẽs meas ea quidẽ ratione conſtabiliri, ut nulla calamitatis mutatio ẽ:
quæ duratura ſit: recipere poſſe uideantur: ut niſi beneficiorũ ĩmemor haberi uelim, q̃ ego ſemper tã
topere effugere conatus ſum: ut nihil unq̃ magis euitandũ eſſe duxerim: talẽ officiorũ gratiã merito
tibi referre debeã: ut tuis me benemeritis: quæ memoria profecto cõplector ſempiterna: conſtringẽ ex
C titiſſe facile iudicare poſſis. Quadrageſimũ præceptũ circa p̃poſitiones conſiſtit. Prepoſitiones, n. eo
in primis neceſſariæ dicuntur: q̃ his uerbis quæ aut ſunt iperfecta, aut non ſatis potentia: ut ſententi
am per ſe perfectã efficere poſſint: ad eã perficiendã & longiorẽ perducendã plurimũ adminiculãtur.
Huic accedit q̃ ipſe præpoſitiones poſſunt in principio in medio & in fine oratiõis cõmodiſſime col
locari. Sed oĩum præpoſitionũ hæ duæ erga & in p̃ter cæteras in oratione rhetorica locũ habẽt, quæ
& ad ornandas orationes & breuiandas ſententias optime ſunt accõmodatæ. Nã ſæpenumero totiẽs
uerbũ in oratione concinne taceri poteſt: quotiens harũ duarũ præpoſitionũ erga & in: aliqua fuerit
in oratione tractata: niſi fortaſſe q̃ ſæpiſſime fieri uidemus uim apportaret harũ duarũ præpoſitionũ
pro & contra. De qua ratione exẽpla ſequuntur. Si tanta ſolonis in ſuã remp. Athenienſem benemeri
ta fuerũt: quãtã, P. Africani erga rẽp. Romanã extitiſſe legimus: certe quẽadmodũ Africano ex ĩmor
talibus eius in ipſos beneficiis perpetua deditione tenentur. Ita ẽt Athenienſes ipſi Soloni ob innume
rabilia ipſius erga eos officia: ſempiternis equidẽ meritis aſtringuntur. In hoc ergo dicẽdi genere q̃ ex
poſui: illæ duæ p̃poſitiones: in & erga: ſuſtinent uicẽ huius præpoſitionis p̃o. Aliæ uero duæ præpo
ſitiones poſtea ſequentes, ſ. in & erga uerborũ locũ tenent: quæ niſi ĩ orationibus ĩterpoſitæ fuiſſent:
neceſſitas orationis poſtulabat: ut in loco ipſarũ præpoſitionum expreſſa uerba fuiſſent interpoſita.
D Quadrageſimũprimũ præceptũ. Quod interdũ p̃poſitiones quæ cõiter præponi cõſueuerunt: poſt
ponantur: quales ſunt. In ſub ad apud propter præ ex ob & ſimiles. ut in his exẽplis. Omnibus ĩ rebus
honeſtas apprime placet. Nemo ẽ qui non diuina ſub potẽtia conſtitutus ſit. Atticam ad urbẽ poſtq̃
acceſſi forte mihi Socrates occurrit. Nolana apud mœnia Annibal a marcello in fugã uerſus ẽ. Tuam
propter cauſam oẽs caremus patria. Omnes contra hoſtes reip. ſemper infeſtus propter defenſionem
libertatis noſtræ fuit. Veſtra pro beniuolentia nihil tam mihi difficile eſt q̃ non libenter ſuſcipiã. In
uenio e fano multa ſigna erepta ſunt. Noſtris ex agris pecus omne abactũ eſt. Ciuilẽ ob cauſam mul
tas contentiones ſuſcepi. Rege ab opulento excæptus ſum. Idẽ intelligendũ eſt de aduerbiis ordinis:
qualia ſunt dehinc deinde deinceps interdũ ĩterea præterea & itẽ. ut Tua dehinc erit cura nequid de
trimenti accipiã, & ad hunc modũ reliqua. Hac ratione latinã oratiõnẽ in his & ſimilibus modeſte ſi
utimur concinniorẽ efficimus, mõ ea ſint ab illuſtribus oratoribus & poetis recæpta. Conſueuit autẽ
Cicero nonnunq̃ hanc præpoſitionẽ cũ huic ablatiuo qui poſtponere, ut qui cũ: pro, cũ quo: q̃ ma
læ conſonantiæ cauſa eũ feciſſe arbitror: nos uero mecũ tecũ ſecũ nobiſcũ uobiſcũ conſuetudinẽ hãc
retinemus: ſed in qui cũ pridẽ iſte modus loquendi aboleuit. Similiter hæc præpoſitio de interdũ a
Ci. ſuo caſui poſtponitur: ut in ii, ad Herenniũ cũ inquit. Vtrũ, n. ea res ſit ſimilis ei rei qua de agitur:
E q̃ itẽ a noſtro uſu diſceſſit. Quadrageſimũſecundũ præceptũ eſt circa p̃poſitiones q̃ orationes multi
plicant. Præpoſitiones equidẽ quoniã ad orationes ſimul adiungendas ſæpenumero uias aperiunt ne
aliquando ſine ipſis noſtrũ mentis conceptũ cõmode perficere poſſemus: idcirco ipſe præpoſitiones

erunt a nobis in coniungendis multiplicandiſq; orationibus plurimū conſiderandæ. Exēplū ubi ſen
tentia ſine præpoſitionibus ſimpliciter explicatur. Cum p̄tor urbanus creatus ſum: tuā mihi p̄ſentiā
neceſſariā eſſe duco: ut ipſam præturā melius gubernare poſſim. Quæ ſic ex p̄poſitionibus multipli-
catur ſententia. Cū propter eximiā reip. negociorū magnitudinē ad urbē acceſſiſſem atq; in ſenatum
me cōtuliſſem: ibi a ſenatoribus cōtra uoluntatē meā: & p̄ræter opiniōem p̄tor urbanus creatus ſum.
in quo equidē gubernandæ p̄turæ magiſtratu prudentiā mihi tuā neceſſariā eſſe puto. Xliii. p̄ceptum F
ſit circa interiectiones: quæ tametſi crebrius apud poetas q̄ apud oratores contractentur: aliquando
tamen cū aut aliquā læticiā magnam: aut cum moleſtiā: aut admirationē: aut īdignationē: aut ſpē: aut
timorē: aut aliquas huiuſmodi animi paſſiones ſignificare uolumus. eas ēt in noſtra dicendi rōne poſ-
ſumus tractare. hoc. ſ. modo. Proh bone Iheſu clementiā tuā iploramus tātas heu tāq; acerbiſſimas at
q; intolerabiles bellorū & penuriæ calamitates ſemper ita proſpiciemur. Vah q̄ infelici cæli conſtella
tiōe nati ſumus: ſi tā grauibus moleſtiis ſemper excruciari debeamus. Sed heu benigniſſime deus tua
deniq; clæmentia confiſi uniuerſam tuæ miſericordiæ bonitatē ſummis p̄cibus obſecramus ut a tā-
torū nos malorum incōmodis liberes: & in tranquilla nos ſtatus cōditione ſtabilias. Xliiii. præceptū. A
Quod interdū poſt eū orationis ſenſum qui perfectus eſt grauius aliquid addatur: q; affirmādo exor
net: & auditoribus rē gratiā efficiat. ut in hoc exēplo. Vir fortis oīa pro rep. adibit pericula: & id qui-
dē īpigre. Cōmouentur. n. auditorū animi uæhemētius q̄ ſi dixiſſet: uir fortis oīa pro repu. īpigre adi-
bit pericula: quanq̄ uarietatis cā hoc dicendi genere interdū orator utetur. Illud aūt placet ut cū ī di-
cendo eo prouecti erimus: ut rebus de quibus loquimur ſatis a nobis factū ſit: & aliquo egregio ſen-
ſu oratio ſit concluſa: q; non ulterius prouehamur: ne gratia illa quā bene dicēdo nacti ſumus: ampli-
ficatione nimis grauī amittatur. In quod uitiū plærique incidunt inſciria potius quadā aut negligētia: B
q̄ rerum dicendarum inopia. Xlv. p̄ceptū q; ſicut in mediocri figura magis conuenit rē prius rudē at-
q; inornatā efferre dehinc uerbis idoneis & grauioribus illā exornare: ita in graui figura ſiue in laude
ſiue in uituperatione uerſetur oratio: ab ornatu initiū ſumat. Exēplum primi ut Pompeius facile om
niū Romanorum tum armis tum conſilio princeps magnus facile Pompeius fuit. Exemplum ſecun
di. Vt Oīum īperatorū in rebus pacis ac belli: mari terraq; geſtis gloria. G. Cæſar anteceſſit. Xlvi. præ- C
ceptum. Quod in re læta uerbis triſtibus: aut in triſti uerbis lætis minime utamur. uitioſum. n. eſt cū
in re funerea: ſimilitudinibus aut exēplis quibus in uoluptatibus aut in delitiis utimur. noſtros affe-
ctus amplificamus. Velut ſi quis in deploratione filii exēplum afferat parentum: quoniā ex nuptiis fi
liorū cæteriſq; rebus ſecundis maximā conceperunt uoluptatē. nā contrariorū cōparatione acerbior
dolor inſurgit. Cauendum eſt etiā: ne in re triſti nimis laſciuiat oratio: aut in re læta inculta ſit & hor
rida. Nā ut in rebus duris ille uerborū exquiſitus apparatus fugiendus eſt: ita in ſecundis ac fælicibus
obſeruatio diligens eſt habēda. Satius. n. eſt perturbata potius prout doloris īpetus ſuadet quā limata
nimis atq; expolita cōpoſitione uti. Non equidē natura ipſa patitur: ut cū graui aliquo mærore p̄mi-
mur: uerborū cōpoſitioni uacare poſſit animus. Vitatur inſuper iſta ab oratoribus accurata uerborū
cōpoſitio: quando eloquentiā auditoribus ſuſpectā eſſe intelligimus. tunc. n. p̄cepta cōpoſitionis ne-
gligenda ſunt. q; pro Lelia Domitius. Afer de induſtria fecit: non terminādo orationē in uerbum dū
inquit. Apud iudicē periclitatur Lelia. Fugienda quidē eſt tenera nimis ac delicata modulandi uolu-
ptas nonnunq̄. Si uero noſtra oratio ad aliquā concitationē animorū quæ ſit uæhemēs inclinabit cō-
modiſſime in uerbum aliquod finietur. magis. n. auditorū animis ſi in uerbū finitur: oratio affigitur.
Caput aūt oīum quæ ad elocutiones p̄cepta attinēt id uiſum eſt: ut oīa ad rerū de quibus loquimur
dignitatē accōmodata ſint. recte itaq; Mecœnatis illa minime laudatur cōpoſitio cum inquit Sole &
aurora rubent plurima. Nam uerba rebus: nō res uerbis accōmodare ſolemus. Xlvii. p̄ceptum. Quod D
interdum poſt orationē inchoatā priuſq̄ ad uerbū principale perueniatur: interponatur oratio īper-
fecta uim habens parentheſis. Vt in hoc exemplo. Oēs qui ambitioni & gloriæ ſtudent (id q; ignorat
nemo) opinione magis q̄ re ducuntur: & his ſimilia: ut Ego uero is ſum (ita me deus ſaluum uelit ſi ue
re & non ficte loquor) is inquā ſum qui ſacras litteras omni ſcripturarū generi longe anteponā. Item.
Legalem tibi ſapientiā a teneris (ut aiunt) unguiculis cui frequens inſudaſti ſummopere dedicaſti. Ité
quid. n. triſtius (ut eos cōmemorē qui patrias ſuas colunt) quid miſerabilius q̄ domi ſuæ agere: & ita
agere: ut iocundiorē aliquando q̄ uitam mortem optes?

De Numero.

Vnc ſupereſſet ut rationē numerorū diceremus: & hoc tibi. Xlviii. conſtituo in ordine p̄ce E
ptū: quæ quidē de numeris ratio apud Iſocratē tanto ſtudio uel inuēta uel aucta reperiē.
ut nullā ex oībus elocutionis partibus huic anteponat. Sed cum huiuſcemodi diſciplinæ
p̄cepta uaria ſint: nec latini autores: ut Cicero: Quintilianus: & Martialis in hoc grācorū
dotrinā ſemper ſecuti fuerint: & magna ſit inter eos contentio: in hoc ſimbrias nō dilatabo meas. Sed
illud ſcias uelim: q; in hac p̄ceptione illud obſeruare ſtudemus: ut ſi in monoſyllabā terminatur ora-
tio: q; raro fit ubi perfectus ſenſus ab oratore ſeruatur: conſiderandum eſt utrum ea longa ſit an bre-
uis. Si longa eſt: eā p̄ire trochæus debet: qui duabus ſyllabis conſtat: longa. ſ. ac breui. ut ī hoc Cic. exē
plo. Legū in remp. prima uox. Quod ſi talis monaſyllaba dictio breuis fuerit: tunc recte Iambus qui
eſt pes ex prima breui & ultima longa conſtans: ante illā collocatur. Sic ergo quando breuē breuis ſyl
laba: aut longā longa antecedit: iure id reꝑhenditur. Vt ſi dicas. Iſta res mea eſt. Cum auté biſſyllabū ī

finē dictionis collocaſ:cauendū ē ne quattuor breues in fine ſyllabæ ponantur.In q; uitiū incidit qui ait,pdidi bona mea.Et plures aliæ a pluribus ī materia numeroꝝ ponunſ doctrinæ. Sed certe referē da ē rō numeroꝝ:tū ad uarios animoꝝ affectus:tū ēt ad dignitatē & modū ſententiaꝝ. Nā quæ ira-cūda ē oratio breuioribus:quæ uero læta ac iocūda longioribus numeris gaudet.nōnihil ēt pſonaꝝ dignitas cārumq; ac tēpoꝝ uarietas mométi affert.Sed quoniā ab hac obſeruatiōe ſæpius ac de indu ſtria recedēdū ē:uel grauitatis cā:uel ut uarietate aliqua tēperet oro:ſplēdor ille numeroꝝ intermit-tēdus ē.Caput.n.oīum p̄ceptoꝝ illud uiſum ē:ut rebus de q̄bus dicēdū ē:ars q̄dē numeris ſeruiat & non res arti:a qua rōne q; diſcedet oīs ſanæ elocutōis dignitatē pturbabit. De modo p̄ctādi.

F Rœceptū.xlix.circa modū p̄ctādi orōnes tibi trado.Sūt aūt generales p̄ctādi ſpēs apud modernos octo:uidelicet uirgula recta ut ſic loco cuius more priſcoꝝ exiguo p̄cto uti-mur:ſic. Virgula iacēs q̄ ſic ē Virgula cōnexa(quæ ſic fit)Planus q; ſic eſt.Semip̄ctus q; ſic fit.Interrogatiuus q; ſic pīgit?Cōma q; ſic facimus ſcdm imitatores priſcoꝝ oratoꝝ:Perio dus q; ſic ē? Virgula recta loco cuius nūc p̄ctū exiguū facimus fit inter ſubſtantiua uel adiectiua:uel inter uerba modi finiti uel ifiniti:uel iter p̄poſitiones quādo nulla ē copula.Ita tamē q̄d unū nō ueni at ad terminationē alterius.Fit ēt quādo orō icipit a diſtinctiōe:quæ p ſe nō pōt aſſignari ſequēte ſup poſito & uerbo p̄cipali.tūc.n.ante ſuppoſitū principalis uerbi ponit uirgula recta uel p̄ctus exigu us.iacēs uero uirgula ſemp debet ī fine lineæ collocari:ubi dictio nō ſit cōpleta. Vnū illud aīaduertē dū ē ne ſyllaba unq; diuidaſ ī fine lineæ.ita q; altera ps ſyllabæ eiuſdē ſit ī principio ſequētis.Nā ſicut ſyllaba uno ſpiritu ē indiſtāter p̄ferenda.ita ēt indiuiſibiliter eſt ponēda. Virgula aūt connexa poni debet & in principio & ī fine orōnis quādo ponit inter ptes orōnis principales p parentheſim. Cōma uero fit poſt orōnē quæ de ſe p̄fecta eſſe pōt:cæteꝝ alia ſibi annectit iperfecta diſtincta:incipiēs a re-latiuo mō quo ſuū antecedes nō īmediate p̄cedat.quoniā nihil tūc poni debet. p̄terea ſi ſequaſ dum uel donec uel cū cōiunctiuo & ſic de aliis quæ īpediūt uerbū.Interrogatiuus duobus pōt fieri modis. altero poſt iperfectā orōnē cū puncto exiguo ſic:altero poſt p̄fectam ſic? Planus uero p̄ctus fit ī fine orōnis p̄fectæ.tametſi ſcribētis aīus ad ſequētē ulteriorēq; ſnīam pēdeat.Semip̄ctus aūt fieri ſoleꝫ quotiēs p̄priū uiri uel mulieris nomē ignoraſ.uelut in ſupſcriptionibus prælatoꝝ ſæpenumero con tingit.Periodus uero in fine totius orōnis fieri debet:quando nil aliud in ea materia ſequitur.Sed eſt notandū q; ſi in eadē epiſtola diuerſe ſcribuntur materiæ ī fine cuiuſlibet eaꝝ ſeruāda eſt periodus. Oīum hoꝝ exēpla orōne in ſequenti ſubiiciunt.Quoniā īproborū indies magis inualeſcit nequicia (nec mireris quia principes fauent ſceleri)hinc nihil miꝝ eſt īnocentes calcari.cū potentes trāſeant ī-puniti.Quis.n.pōt eſſe modus facinori languēte iuſticia?inflagrāte neq;cia?in uirtutis locū ſententia conſtituta?Nō itaq; ambigēdū ē uirtutis ſtudioſum & ſpectabilē uiꝝ dominū Abbā noſtrū ſummo dolore confici. De Coloribus rhetoricæ orationis.

A Vinquageſimū & ultimū ī ordine p̄ceptū:circa uerboꝝ exornationes ſiue colores rheto-ricos tibi tradere cōſtitui:q; quidē colores ſunt pene infiniti a Cice.li.iiii.rhetoricorū & a pluribus illuſtribus autoribus traditi & enumerati:quod longū eſſet ac faſtidioſum aliq; cōpræhendere norma.Idcirco aliquos ex eis numero.ſ.xxv.uel circiter:per elegantia quæ dam carmina tibi in præſentia uolo cōmemorare.Quæ quidem carmina in hunc ſequuntur modū.

B Principiis repete uocem:repetitio fiet
Tu mihi lex:mihi rex:mihi lux:mihi dux:mihi iudex:
Te colo:te cupio:te diligo:te peto chriſte.

C Si circa finem:conuerſio fiet ibidem
Tu ſolus deus es:bonus es:ſapiens es.pius es:
Qui terram portas.mare portas:ſidera portas:
Quem mare terra plus nequeunt portare uel aer

D Si facis utrunq; fiat complexio uere
Qui ſunt qui pugnant audacter?Andagauenſes
Qui ſunt qui ſperant uictores?Andagauenſes.
Egregios igitur liuor negat andagauenſes

E Miſce per caſus uocem traductio fiet
Si nihil in uita iocundus eſt tibi uita.
Indecorem uitam perages uirtute relicta.

F Si dicas contraria tunc contentio fiet
In luctu rides inter conuiuia luges
Mane petis lectum dimittis ueſpere tectum

G Sæpius exclames ſic exclamatio fiet.
O quibus:o quantis:o qualibet eſt uidųata

H Si quæras aliquid ſtatimq; tibi rationem
Subiungas:ſuper hoc ratiocinatio fertur
Diues auarus eget:quare?quia competit uſus
Tangere parta timet:cur?ne minuatur aceruus

Assignes de quo quid sit:quid oporteat:aut quid I
Debeat insequi sententia dicitur illud
Cui satis est quod habet satis illum constat habere
Cui nihil est quod habet nihil illum constat habere.
Ergo facit uirtus non copia sufficientem
Et non paupertas sed hiatus mentis egentem.
Hoc tibi contra sit quod per contraria firmas K
An metuas ægrum:quem sanum despiciebas?
An soli credas quem cum socio superabas?
Articulus fiet si sit distinctio uocum L
Solus:inermis:inops:inglorius inde rediisti
Ferro:peste:fame:consumptus es & periisti
Consimili cadere facit concordia uocum M
Fac tibi fortunam festina frangere lunam
Et contra fatum faciet te cura beatum.
Agnominatio fit sensus uariusq; simul uox. N
Curia curarum genitrix nutrixq; malorum
Iniustis iustos inhonestis æquat honestos.
Quære rei causam:causam rei meditare O
Subiice post q; non ita sit subiectio fiet
Quæ tibi causa:nunquid tibi flagra dabantur
Nunquid forte fames:tu fercula semper habebas
An labor:at laudo somnoq; uacare solebas.
De uoce in uocem descende gradatio fiet P
Hic quancunq; uidet:cupit:& quancunq; cupiuit:
Allicit:allectam uitiat:prodit uitiatam.
Diffinitio fit proprie monstrare quid est res Q
Prodigus ut largo:sic parcus distat auaro
Prodigus est animi uitio retinenda profundens
Largus qui sumptum facit ex ratione libenter
Parcus qui retinet quicquid non postulat usus
Qui retinet cupide quod res deposcit auarus.
Continues dicta dicendis transitio fiet R
Audistis qualem se præstitit ille parenti:
Nunc qualis ipse fuit parens audite uicissim.
Vt dignus nec patre queat nec prole uideri.
Corrige quod prius dictum est correctio fiet S
Exquo dicor amans:imo ueracius amens
Sum nimis oblitus indecoris:imo decoris.
Occupat hic cum quid transire parat neq; transit T
Prætereo cædes:periuria:furta:rapinas:
Tædia forte darem si uobis ilta referrem.
Disiunctum sic quæq; suum fert clausula uerbum V
Romanus populus Gallos sub Cæsare uicit
Sub duce Pompeio mythridatica regna subegit.
Annibalis uiros Scipionis nomine fregit.
Præcedens simul atq; sequens oratio:solo X
Clauditur uerbo coniunctum sic habet esse.
Aut ætas formæ decus atterat:aut ualetudo.
Non interponas uerbum:ponas prius aut post Y
Adiunctum facies.uersus quod sequens manifestat:
Morbo uel senio formæ decus euacuarat
Extinguit speciem seu moribus siue senectus.
Conduplicatio fit oratio conduplicata Z
Tu ne patrem gladio crudelis nate necasti
Tu ne patrem?nunquid mors patris mors est tua?nunquid:
Commutatio fit uerbis sententia uersa aa
Nulla tacenda loqui:uel nulla loquenda tacere
Quis sapiens iubeat:quidue iubens sapiat.
Quære nec elige quid potius dubitatio fiet bb
Tu quis es?ignoro quo te quoq; nomine dicam?

Nescio si dicam spurcissime non erit æquum
Si scelus appellam nomine: deformior an sis
Nequior ignoro nunc hoc mihi nunc hoc placet illud.
F Concipe conceptum cæla præcisio fiet.
Te non est æquum certamen ponere mecum
Nunquid ego recolo: sed tu: sed dicere nolo.

Non dubium est uir illustris: quin plures in dicendi stilo præpositiones deduci possent: q̃ hoc loco a me descriptæ sunt: sed ego eas dumtaxat denotaui: ex quibus omnes tuas dicendi rationes ex idonea ornata concinna atq; cõmoda elocutionis compositione cõtexere possis. Et plura tibi descripsissem exẽpla: nisi optime mihi persuasissem: q; cũ tu unius exempli rationẽ & formã diligenter excepe-
ris: reliqua facile animo percipere & exercitatiõe pertractare possis. Accipe accipe igitur ꝑ tua clæmẽ
tia prĩceps illustrissime: quæ illustrium sunt autorum monitiones & præcepta & qua diligentia: qua
M exercitatione: quo labore: quibus denicq; uigiliis Albertus tuus tui semper obsequentissimus: in huius
cemodi deductione & ordinatione præceptorum: rem tibi ut faceret gratissimam intentus fuerit: &
summopere insudauerit pro tua accuratissima prudentia fac cognoscas.

Synonyma Exordiorum per clarissimos oratores edita incipiunt.

Vm superiori tractatu princeps illustrissime tibi breuiter absoluissem: qua rõne: qua forma: & quo ordĩe cõmoda idonea & resonãs cõtexi possit oro: nũc nũc mihi ĩ mẽtẽ uenit: nõ esse incõmodũ aliquas ẽt tibi uariationes & snĩas ꝙ synonyma: quæ ab ĩsignibus oratoribus data sunt demõstrare. Quæ uel ad cõiungẽdas ꝓtes rhetoricæ orõnis & argumẽtatõ
nis plurimũ ualerent: uel ad eas satis exaggerãdas corroborandas admodũ conducerent ac expedirẽt
Quas quidẽ uariationes ut cõmodius & cõdecẽtius eas inuenire possis: cõuenire mihi uisum est: sub
ipsis partibus rhetoricæ orationis: quæ sunt exordium: narratio: diuisio: confirmatio: confutatio: con
clusio. Ciceronem in primis alioscq; complures uiros sane celeberrimos: & rerũ tractandarũ admodũ
utiles imitando ordinare: ut facilius cum illis uti uelles tibi succederent & occurrerent. Tibi ego ĩ pri
mis eas exordiendi rationes & uariatiões quæ circa amorem sunt & beniuolentiã describere curabo:
quibus intercedentibus ĩnumerabiles pene alias tuipse extimatione faciliter inuenire poteris.

Circa amorẽ & beniuolentiã: Et ubi quẽ ex officio uel uirtute laudamus *Exordia*.

Eus in primis proposito nostro fauere uelit. Amen. Amor enim noster uir illustris: schola
stica apud gymnasia inter nos intus: me monuit: ut huius operis ordinatõnem ad te inscrĩ
berem: efficitq; ut me totum tanquam teipsum possidere possis. Vellem itaq; fortuna tul-
lisset: ut mutua esset inter nos beniuolentiæ cõiunctio. Nostrã consuetudinis familiarita-
R tẽ sempiternã esse cupio. Vetusta nr̃a nostrorũq; maior̃ necessitudo facit: ut alter altero familiariter
uti possit: utq; una certemus qua rõne alter alter̃ beneficiis supare possit. Nihil. n. mihi inusitatũ de-
claras: cũ tuã mihi amoris caritatẽ demõstras. Diuino qdẽ cõsilio factũ est: ut me tibi beniuolẽtia cõ-
iungerẽ. Cælesti arbitror auspicio esse cõfectũ ut tui me familiaritati adiicerẽ. Vetus est mihi amici-
2 cia cũ Catone. Nulla est sanctior amicicia q̃ ea quæ mihi ẽ cũ Catone. Mihi enĩ optime ꝑsuasi me tibi
carissimũ esse. Hac. n. ducor opiniõe mea a te plurimũ adamari. Quod mihi tuã cãm cõmendas: facis
eqdẽ quod rectã decet amicicĩã. Quod me mones ut negociũ tuũ curare debeã. id agis qđ optima no
T stra amicicia depostulat. Quod a me petis ut rationibus tuis inseruiã: facis quod nostræ summæ be-
niuolentiæ coniunctionis interest. Non cesso dies ac noctes ut ne qd de nostra cõiunctiõe remissum
factũ esse putes. Agã. n. sedulo: ne optimã meam erga te uoluntatem aliqua ex parte refrigeratam esse
V susceperis. Nulla. n. locor̃ longinq; tas & distãtia posset amorẽ nostrũ ĩmutare. Nulla tẽporis ĩterpel-
latio amicicĩã nostrã ĩmutatã reddere posset. Nulla cõsuetudinis ĩtermissio nr̃am amoris familiarita
tẽ ĩterrũpere posset. Lambertũ de quo mihi scribis etiãsi ab eo læsus essem amore tuo ornãdũ susci-
piã. Fabiũ quẽ mihi cõmẽdas: tãetsi paruis ab eo sim affectus iniuriis: tamẽ ꝙ ita uis ei plurimũ ĩserui
X am. Salustiũ de quo egisti mecũ quanq̃ me ꝓsibi aduersariũ cõstituerã: tamen a te rogatus meis officiis
exaggregãdũ suscipiã. Amor. n. nr̃ quẽ a puericia susceptũ nõ solũ seruaui: sed ẽt auxi: facit ut te fami-
liariter monere hortariq; possim. Amabilissima amoris nostri necessitas usq; a teneris ãnis cõstituta
Y mihi audaciã dat: ut tibi amãter præcipere ualeã. Habeo enĩ mi Cicero te indies carioreẽ. Familiaritas
enĩ tua mihi ẽ ĩdies acceptior. Nemo est ꝓfecto quẽ maiore q̃ te beniuolẽtia cõplectar. Tuã erga me
beniuolentiã apte exptus sum. Tuã erga me gratificãdi uoluntatẽ recte cognitã habeo. Tuũ enĩ erga
me amorẽ optime exploratũ teneo. Cõmemoratio tua nostræ antiquæ beniuolẽtiæ maximã mihi læ
Z titiã attulit. Quæ de priscæ nostræ beniuolentiæ cõiunctiõe mihi renouasti fuerũt mihi admodũ io
cundissima. Memoria tua nostræ uetustæ familiaritatis summa me uoluptate recreauit. Tua quidem
amicicia ĩdies maiori me afficit iucũditate. Quoniã uolũtatẽ tuã bonã semper esse ꝓspexi: tuã mihi fa
m miliaritatẽ cõiungere desidero. Sententia tua quã ego simplicẽ & apertã semp fuisse cognoui: facit ut
plurimũ adoptẽ una tecũ amore cõiungi. Cũ opinionẽ tuã dexterã & ingenuã expertus sum: tuæ con
suetudini libenter adhæreo. Quasi diuinarẽ aliquãdo nos futuros magna beniuolẽtia cõiunctos: tibi
bb libẽter ĩseruire cupiebã. Quasi uaticinarer summã nostrã futurã esse cõiunctionis necessitatẽ ego me
tibi totũ accõmodabã. Marium nostrum omni uirtute prædituũ usq; ab adolescentia maximopere di

lexi. Mariũ omnibus officiis refertũ maxima ſemper ſum beniuolẽtia cõplexus. Neceſſitas quæ cum noſtris ſuperioribus affinibus magna ſemper cõſtituta fuit: facit ut tibi fauere debeã. Amor. n. noſter ab ineunte ætate inter nos amantiſſime conſtitutus: monet ut tibi liberaliter inſeruiã. Familiaritas iã diu ĩter nos officiis cõfirmata potiſſima cauſa eſt ut nullo loco tibi deſim. Idem tuus mecũ amicorũ conſenſus merito depoſtulat: ut oẽs res meas tecũ cõmunes eſſe patiar. Conſimile ſententiarũ iudiciũ tantã uim habet: ut idem tibi de me quod de te præſtare poſſis. Præſumpſi ego pro ſumma tua erga me humanitate: & mea in te obſeruãtia: ut a te oĩa familiariter petere poſſim. Induxi enim mihi pro tua ſingulari in me benignitate: & perpetua tua animi inductione: omnia tua mecũ diceré eſſe cõmunia. Perſuaſi enĩ mihi ꝑ maxima tua ĩ me caritate: & optima mea erga te fide: ut rebus tuis nõ minus: q̃ meis familiariter uti ualeã. Iucundior eſt mihi diligentia tua quã uoluntariam intelligo. Gratior eſt mihi tua familiaritas: quæ mihi officioſiſſima eſt. Acceptior eſt mihi tua liberalitas: quã ſponteneã eé uideo. Diligẽtia qua ſine meis admonitionibus uſus es maximã mihi ſpem affert: ut cãm meã obtinere poſſe cõfidã. Studiũ tuũ quod ſine ulla mea rogationis ſignificatiõe ſponte tua in negociũ meũ declaraſti: facit ut cauſæ meæ optime cõfidã. Verũ enim te mihi amicũ præſtitiſti: cũ multoꝝ tibi odiũ ac maliuolentiã ꝑ mea dignitate ſuſtinẽda ſuſcepiſti. Quod honoris mei ſtudioſiſſimus extiteris: contentiões: maledicta: atq; ĩterminatiões quas ꝑ me paſſus fuiſti ſatis apertiſſime ꝑfitent. Quo me ſemper amore cõplexus fueris ex hoc facile intelligo: q; expoſtulationes: inimiciciasq; malã hominum gratiã ꝑ mea fama cõſeruãda ſuſtinuiſti. Diligentia quidẽ Ciceronis maximũ nobis fructũ attulit. Ac curata Ciceronis prudentia magnã cõmuni ſaluti utilitatẽ cõparauit. Nõ potuiſſes ſapiẽtius facere q̃ ægiſti. Cauſa enim noſtra nõ potuiſſet cõmodius tranſigi q̃ cõfecta é. Quæ perfeciſti accuratiori qdẽ ratione curari non potuiſſent. Quæ feciſti omni prorſus repræhenſiõe carere uident. Omnis enĩ uis optimi amoris mihi eſt cũ Sulpicio conſtituta. Facile enĩ ꝑſpicere potes q̃ mihi carus ſis. Potes enim facile ĩtelligere quãtũ te mihi gratiſſimũ habeã. Facile intelligo me a te plurimi fieri. Optime mihi exploratũ eſt te mihi plurimum attribuere. Exiſtimaſne ita me inurbanũ ut te mutuo non diligerem? Adeo me ingratum arbitraris ut paribus tibi officiis non reſponderem? Adeo me inhumanũ eſſe iudicas ut tandẽ diligẽtiæ retributionẽ tibi non præſtaré? Tanta eſt mea erga te amoris magnitudo: ut in te amãdo tibi neminẽ anteponã. Sũmo enim amore te complector. Vide quãti ſit Catonis liberalitas. Vide q̃ ſit Cato officioſiſſimus. Vide qua magnificẽtia ſit Cato omnibus aptiſſimus. Plautus celebritate tuæ famæ affectus perpetuã affinitatis coniunctionẽ tecũ exoptat congelare. Lamia ſummo erga me officio ſemꝑ uſus eſt. Lamia ſe mihi ſemꝑ facilẽ præſtitit. Lamia ſe mihi ſemꝑ obſequẽtiſſimũ obtulit. Lamia meæ ſemꝑ uoluntati obtemperauit. Studiũ tuũ honori meo nunq̃ defuiſſe ſtatus meus ex te conſeruatus optimus teſtis eſſe poteſt. Auxiliũ enĩ tuũ mihi ſemper fuiſſe paratiſſimum opti me memoria teneo: & dũ uiuã recordabor. Quæ pro me egiſti gratiſſima mihi fuerunt. Quæ ꝑ nobis ornaſti toti noſtræ familiæ fuerunt probatiſſima. Quæ ꝑ meis rõnibus ꝑtractaſti fuerũt mihi acceptiſſima. Amicicia noſtra quæ ſũmis officiis ab utroq; culta eſt hoc demereť. ut oĩa noſtra ĩter nos cõmunia eſſe debeant. Colligatio noſtræ ſocietatis quæ maiores indies uires ſuſcipit pro ſuo iure merito depoſtulat ut nihil inter nos denegari poſſit. Tua enĩ memoria amantiſſime tuæ erga me uoluntatis ita mihi gratiſſima eſt: ut maxime deſideré eã perpetuo confirmare. Significatio tuæ erga me beniuolentiæ ita mihi iucũdiſſima é ut nihil magis geſtiã q̃ q; ita ut facis me ſemꝑ diligas. Suauitas ĩgenii tui facit ut te mihi cariſſimũ habeã. Accurata tui cõſilii ſapiẽtia facit ut te mihi ꝓcipuũ teneã. Grauis tuæ ſapientiæ deliberatio facit ut in deliberãdo conſilio tibi obtẽperare debeã. Subtilis tuæ deliberationis cõſultatio in tuã me ſniam adduxit. Vbertas atq; ſapientia uirtutũ quibus te celeberrime exundare uideo me plurimũ adhortať ut te uelim imitari. Fortunæ meæ quæ ex tuis bonis plurimũ adauctæ ſunt atq; conſeruatæ me admonent ut perpetuo tibi aſtrictus eſſe debeã. Cũ. M. Cice. ita ſit prudentiſſimus ut longe ĩ poſterꝝ proſpiciat: eius erat onus reip. debere bene cõſulere. Cũ tu ꝑ ſingulari tua prudẽtia oĩa longe proſpicias: tuũ erit officiũ cõmuni ſaluti optime prouidere. Cũ Lentulus cõmuni ſaluti poſſet plus prouidere q̃ quis noſtrũ: ipſe eſſet rerꝝ omniũ adminiſtrationi præficiẽdus. Semper te in conſiliis capiendis uirũ ſumma ſapientia ꝓditũ exiſtimaui. Semper te ĩ conſiliis adminiſtrãdis optima fide ac religione inſignitũ iudicaui. Semper te in oĩ recta uiuendi rõne ſingulari prudentia cõparatum eſſe cognoui. Grauiſſimũ ego ſemper iudiciũ ex tua ſapiẽtia feci. Maximã ego ſemper exiſtimationem de uirtutibus tuis mihi concepi. Optimam ego ſemper opinionem de tua uirtute ſuſcepi. Etſi conſilium tuum nunq̃ fuit mihi ignotũ: tamen illud magis perſpicio quottidie. Tãetſi ſapientiam tuam mihi ſemper clariſſime exploratã habueri: indies tamen eam conſtare maiorem experior. Nunc demum intelligo te ſapere. Nunc poſtremo mihi conſtat te uirum magna ſapiẽtia præditũ. Natura tua tẽperans̃ & modeſta facit ut te conſiliorũ meorũ moderatoré habere uelim. Familiaritas enim tua omnium bonorum uirorum amantiſſima me uæhementer adducit: ut mearũ omniũ actionum te mihi comitẽ adiungere debeam. Non enim uideo ullius conſiliũ tuo anteponi debere. Non ſatis intelligo cuiuſpiam prudentiam eſſe tua ſapientiorem. Quoniã in agenda uirtute te primariũ eſſe cõſpicio uæhemẽter deſidero: ut noſtræ ſocietatis moderator fias. Quoniã te uirum ampliſſima uirtute ꝓditũ eſſe cõcerno: exopto q̃ſumoꝑ oĩbus meis te rõnibus adiũgere. Mirifica tui ĩgenii ꝑſpicacia maximã apud oẽs laudẽ adepta é. Cõmoda atq; officioſa tuæ uitæ inſtitutio ĩcredibilẽ apd̃ bo

nos uiros existimationem concitauit. Honor enim qui ex scientiis celeberrimus comparatur: te plurimum adhortari debet ut eas maxime complectaris. Dignitas enim quam solent studia scientiaꝝ hoibus afferre maximū tibi debet esse incitamentū: ut diligētissimā ipsis studiis operā adhibeas. Splēdor enī uirtutis qua hōies illustrati cæteris solēt hōibus excellētiores haberi: te sūmope cōpellere debet: ut clarissimis uirtutibus te totū exponas. Cū aīaduerteré te studioꝝ disciplinis plurimum excoluisse: merito uiꝝ te primariū existimo. Cū mihi cōstaret recte uiuēdi rōné te semp egisse: nō sine cā te cæteris antepono. Cū semp clarissime pspexerim te oībus officiosis disciplinis atq; exercitatōibus libēter adhæsisse: nō īmerito adducor: si tibi magis q̄ cæteris me adhærere cōstituerī. Admonitio tua ita mihi prudēs esse uidet: q; ea me familiariter īpellere posset: ut id sequar qđ tu optimū putes. Cōsiliū enī tuū tanti facio: ut a p̄ceptis tuis non discedā. Patientia enī tua satis aperte declarare uidet q̄ fortē geras. Virilitas perseuerantiæ tuæ nobis persuadere uidet quantū in oībus gerēdis rebus constans esse debeas. Iusticia qua semper apud oēs usus es facit ut optime de te sperare possim. Liberalitas enim tua apud oēs te gratissimū facit. Veritas quā semper excoluisti mihi suadet ut fidē tibi integerrimā existimé. Honorifica atq; laudabilis tuæ uitæ gubernatio facit: ut uiꝝ te bonū & iustū esse existimé. Integra enī atq; optima uiuēdi rō facit: ut hominē te puꝝ sincerū: æquū & inocēté iudicare ualeā. Multi quottidie ad nos deferunt incredibiles tuas esse in omni genere uirtutes. Nuntiatur nobis quottidie summā esse tuarum uirtutum amplitudinem. Assiduo enim sermone apud nos p̄fert: singulare tuā īomni genere officii uirtutum præstātiā. Sæpe enim te dem̄ratus sum tanq̄ hominem ex ipso cælo delapsum. Omnes enī tuæ deliberationes summa sapiētia refert̄æ uident. Omnia tua īstituta cōstāt magna īdustria esse operata. Omnia me tua delectant: sed maxime tua summa fides: humanitas: prudentia: consiliū: liberalitas. Oēs enī tuæ uitæ rōnes mihi placent maximopere sed potissimū societas: studiū: religio: benignitas. Prudētioré adhuc neminé nr̄o Cicerone cognoui. Callidiori cōsilio præditum neminē expertus sum q̄ Sulpiciū. Non fuit tanti Carthaginé uincere: quanti hoc est q̄uod nuper tuo consilio gesseris. Cicero ætate tenera cæteros ingenio superauit. Cicero a teneris iā annis fuit īdustria præstantior. Summā es ex hominū opinioné existimatione adeptus. Tua quidé nominis existimatio ex hominū cōmendatione apud plurimos celeberrima est. Nihil optatius q̄ est uniuersæ ciuitati tua prudentia. Nihil plus homini cōmodius accedere uidi q̄ sapientissimū consilium tuum. Quid oēs de tua probitate existimauerunt: id ego re ipsa clarissime constare perspicio. Quā de te omnes celebritaté prædicant: ego eam amplissimam expertus sum. Nihil enim mihi amabilius: nihil gratius: nihil deniq; optabilius tua erga me uoluntate. Quoniā liberalitas tua oībus planissima est: nō igitur mireris si oēs in eoꝝ negociis benignitaté tuā expetunt. Quia tua apud oēs officiosa beneficētia nota est nulla igitur te teneat admiratio: si multi se tibi cōmendant. Cū te oēs liberalissimū cognoscant: non est q; aliqua tenearis admiratione si oēs tuū officiū requirant. Si ex sententia mea te frui ualeré: tu esses oīum meoꝝ consiliorū moderator. Si ex uoto mihi data esset tui possidendi facultas: oīa mea consilia tibi gubernanda cōmitterē. Cicero diligentior tuis laudibus esse non potuit q̄ fuit Crassō constantior tuæ causæ esse non ualuisset q̄ fuit. Clarissima tuæ autoritatis excellentia efficit: ut quicquid agis uæhementer denotetur. Tuaꝝ uirtutū splendor hoīes cōmonet: ut quæcunq; facias ponderent. Cato in his quæ aliquo consilio refelli possunt non capietur. Marcellus in illis negociis quæ in usum hominū cuenire solent nō poterit defraudari. Bonoꝝ uita me semper plurimū delectauit. Ciues enī de sua rep. recte sentientes a me semper unice amati fuerunt. Qui officiosissimā uiuendi constitutionē īmitentur sūmo a me amore cōplectuntur. In te profecto sūmopere confidā. Oēs enī fortunas meas tuæ fidei cōmendo. Omnem spem meā in te fixi ac locaui. Nisi tuæ uitæ ratio optime mihi cognita esset non auderē mea tibi secreta cōmittere. Spero enī tua prudentia fretus quod exopto consequi posse. Mihi enī optime persuadeo opera consilii tui adiuuante quod desidero posse faciliter īpetrare. Vatinius fuit semper beneficioꝝ diligentissime memor. Vatinius semper curauit ne ingratitudinis uicio unq̄ criminari posset. Vatinius solet amicis mutua beneficiorum uicissitudine respondere.

De litteris ad amicū datis: aut ab eo receptis. Et ubi aliquid ei significamus. Aut etiā amico uel nobisipsis congratulamur. Exordia.

X tuis litteris mirificum tuum erga me amorem recognoui. Tuæ mihi litteræ qua me beniuolentia colis declarauerunt. Tuarū enim ad me lr̄arū uisitatio diligens: tuā erga me memoriā significat. Tuæ enim litteræ quæ ad me frequentes deferuntur: satis magnū tuæ uigilantiæ argumentū declarant. Litteras tuas legi simillimas tuæ uirtutis humanas: gratiosas: amabiles: officiosas. Litteræ tuæ mihi delatæ: sunt tuæ uitæ institutionis consimiles: plenæ prudētiæ: cōsilii: puidētiæ: sapiētiæ. Tuā epistolā cōtēplatus sum: tuæ bonitati accomodatā: honestā: liberalé: fidē: cōmodā: religiosam: lucūdissimæ mihi fuerunt tuæ litteræ: Amantissimæ tuæ litteræ amplū mihi gaudii cumulū attulerūt. Magnā p̄fecto iucūditaté ex tuis litteris recepi. Tuæ q̄dē litteræ magna me lætitia affecerūt. Lr̄as q̄dē tuas ītredibili alacritate cōplexus sum. Suauissimas semp tuas accipio lr̄as. Tuæ litteræ ualde mihi graues eleganteſq; uisæ sunt. Tuas lr̄as recepi. Redditæ mihi fuerunt tuæ litteræ. Tuæ mihi litteræ per Stephanū fuerunt obsignatæ. Ex tuis lr̄is intellexi: cognoui: suspicatus sum: didici: animaduerti: cōpræhēdi: iudicaui. Ex tuis litteris doctus: admonitus: adhortatus sum. Ex tuis litteris doctior: prudentior: certior factus sum. Tuæ mihi litteræ significauerunt: declarae-

runt: innuerunt. Tuæ quidē litteræ me admonuerūt:docuerūt:erudierūt.& certiorē fecerūt. Dupli citer delectatus ſum tuis litteris.De tuis ad me litteris duplici quidē gaudio affectus ſum. Crebræ ad me tuæ litteræ tuā mihi diligentiā demonſtrant. Vide quid agas uis tuas lr̄as referā in uolumina.Fac te reſpicias ne nimiū in ſcribēdo fatigeris.Conſule ualetudini ne te nimiū ī ſcribēdo laſſes.Prolixitas tuaꝝ litterarū me quoq; longiorē in ſcribēdo facit.Copioſiſſimæ tuæ litteræ me admonere uident: ut meas ēt ad te ꝓlixas obſignare curē.Breuitas enī ad me tuarū litterarū me admonet:ut ego quoq; in ſcribēdo breuior eſſe debeā.Cū te in ſcribēdo breuē eſſe uideā:breuiorē etiā me q̄ ſolebā eſſe debe re cōſtitui.Quod caput fuit epiſtolæ tuæ ad id potiſſimū reſpondebo.Quæ ſūma eſt tuaꝝ lr̄arū: ad eā p̄ſertim reſponſionē accōmodabo.Quod potiſſimū tuæ orōnis argumentū eſſe uidet:ad illud p̄ ſertim rōes meæ defenſiōis applicabo.Scriptis iā & deſignatis meis ad te lr̄is:tuæ mihi delatæ fuerūt. Abſolutis iā & tabellario cōmiſſis meis tibi lr̄is obſignādis:tuas mihi Lētulus dedit. Expeditis iam & miſſis lr̄is meis:tuas q̄primū accepi. Vix potui tibi ſcribere ſūmis occupatōibus īpeditus. Tandē tibi ſcripſi pauliſp maximis laboribus ſubleuatus.Tandē tantilū ocii nactus ſum ut hoc tibi lr̄aꝝ dederī. Etſi nihil haberē quod ſcriberē:tamē uolui amico ad te eunti aliquid litteraꝝ dare.Tāetſi nihil noui eſſet quod tibi declararē:tamē uolui potius meas litteras inanes q̄ nullas eſſe. Quærēti mihi quid ad te potiſſimū ſcriberē.illud ī mentē uenit:ut ad uirtutes te plurimū adhortarer.Conſideranti mihi q̄d tibi litteris ſignificare deberē:illud occurrebat ut ad ſtudia bonarū artiū te uæhementer incitarem. Cogitāti mihi quo te genere litteraꝝ uiſitarē:illud ſcribēdi genus accedebat:ut te ad gloriā tuorum maiorū inuitarē.Magna rei utilitas quā ꝓ te excogitaui:me ad ſcribēdū incitauit.Facultas rerū quam maxime tibi uſui futurā eſſe uideo me adduxit:ut ꝓ meas te litteras admonerē.Si de tua erga me uo luntate dubitarē pluribus uerbis ad te ſcripſiſſem:ut rōnibus meis īſeruires.Si de nr̄a amoris coniun ctiōe ſuſpicarer:lōgiori q̄dē rōne a te cōtēderē:ut te mihi accōmodares.Litteras tuas uidi ſimillimas tuæ neq̄ciæ cōtumelioſas:pfidas:iniquas:mēdaces.Tuas mihi lr̄as detulit Pōpilius plenas diſcordiæ: temeritatis:ſupbiæ:crudelitatis.Tuā legi epiſtolā deliratē:ignominioſam:moleſtā: facinoroſam. Epi ſtola tua uacillātibus lr̄is mihi delata ē.Litteræ tuæ īconſtāter loquētes mihi redditæ ſunt.Tuā rece pi epiſtolā uarie defluentē.Non auſus fui lr̄as meas Apio cōmittere.Nō exiſtimaui lr̄as Polioni teme re cōſignare.Nōne his te ſuppudet:ut cū iā ex me lr̄aꝝ faſiculos recepis nihil mihi remiſeris .Itane pu dore afficeris aliquo nihil tuaꝝ ad me lr̄arū remittere:Quē ſtatum retineamus ex his lr̄is cognoſces. Quæ noſtrorū conditio hæ tibi litteræ declarabūt. Quomō res noſtræ hēant p has litteras certior fi es diligēter.Quæ acciderūt exiſtimaui te ſcire oportere.Quæ nup cōfecta ſunt tibi eſſe apiēda puta ui.Quæ ſunt hic cōſtituta duxi tibi eē declarāda.Quæ tibi explicaturus ſum ita cōmoda ſunt ac utī lia.ut maxime debeas ea tibi uelle cōparare.Quæ te ſum ıdmonitus ita ſunt rōnibus tuis ſuffragātia atq; oportuna.q; ea ſunt tibi maximopere cōplectenda.H ɔnori enim tuo nunq̄ defui neq; defuturus ſum.Dignitatem enim tuam dies ac noctes ſtudioſiſſime tuebor.Omnem conditionem ſtatus mei ti bi declarabit Hortenſius.Totā enim ſummā conſilii mei te docebit Opinacius.Si priſtinam ī amicos defendēdos beniuolentiā retines:te rogo ut me ſuſcipias defendendū.Si talis es amicoꝝ defenſor qui cōſueuiſti:me tua uirtute ſuſcipe ꝓtegēdū.Cupio maxime ut aliquādo ocioſa libertate fruamur. De ſidero uæhemētiſſime ut tranquillā pacē poſſideamus.Expecto enī ſūmo cū deſiderio ut a tantis mo leſtiis in quibus quottidie uerſamur aliquādo liberemur.Illud tādē mihi euenit quod mihi ſemp ma xime fuit optatū.Illud tandē mihi oblatū ē quod ſemp exoptaui.Quod diu uæhemētiſſime deſidera ui id mihi hodierna diē fælix fortūa detulit.Catonē tuo ad me nomine ꝓfectū uidi certe libētiſſime. Lentulo q̄ eſt tuis mihi uerbis cōmēdatus libēter inſeruiui.Ciceronis rationes per te mihi cōmenda tas:facili animo defendendas ſuſcepi.Ciceronem libentius q̄ uidi uidere non potuiſſem.Lamiam gra tius quam ſuſcepi, ſuſcipere non potuiſſem.Torquatum conſtantius q̄ defendi defendere non ualuiſ ſem.Admonuiſti me ut ſiquid eſſet quod ad te pertinere arbitrarer tibi ſignificarem. Conſtituiſti me cum ut quæ te contingerent:tibi aperirem.Quod potiſſimū curo eſt ut meam rempub.ſaluā eſſe ue lim.Quod in primis exopto eſt ut rōnibus publicis recte,conſulatur Cū oēs reipub.recte cōſulere de beamus:idcirco quod ſibi cōducere mihi uiſum ē ī mēdiū adducā.Caritas qua erga patriā afficeris eſt mihi multo iucūdiſſima.Fides enī qua ſaluē cōem ſemp excoluiſti eſt mihi q̄gratiſſima. Quod ꝓ te excogitaui magnū ē tibi lucrū allaturū.Quod ꝓ te ago quottidie:ad maximæ tuæ dignitatis īcremē tū plurimū attinere uidetur.Niſi Sempronii uirtutes tibi notas eſſe arbitrarer:de his multa tibi narra rē.Niſi mihi exploratū eſſet te optime cognoſcere q̄bus ſit Plautus uirtutibus īſignitus:de ipſis te cer tioré faceré.Quā optaré ut multis ex cauſis una eſſe poſſemus.Quā uellē ut de magnis ac multis re bus acceſſiōibus utriuſq; nr̄m ptinētibus ſermonē cōmittere ualeremus.Cū Traſonē tuo ad me no mine ueniēté uideo:te uidere exiſtimo.Quotiēs Fabritius tuas lr̄as ◉bſignat:totiēs tecū ſermonē me hére uideor.Pudor quidē ſubruſticus ſæpe me deterruit:cū aliquid a te cōtendere uellē.Pudibundus nimis adhuc erga te fui cū operā tuā expetere uellē.Magna quottidie ad nos deferūtur:quæ ita ut di cuntur conſtare cupio.Multa quottidie nunciātur.quæ utinā uera ſint.De pace ita eſt ut optaſti. De ſtatu reipub.ita eſſe uidebis ut deſideras.De dignitate Catonis ita eſt ut ſperamus.In maxima acerbi tate hac utor conſolatione.q; ſum mihi cōſcius oīa equiſſimo aīo feciſſe.In ſummis moleſtiis hac fru or recreatione:q; nihil a me ſine ratione cōmiſſum eſt.Non diu ſed acriter tuæ nos ſuſpitiones torſe

runt.Non longo tempore ſed acerbiſſima malorꝫ calamitate nobis inſederunt bellorꝫ interminationes.Perterrefactus eſt acriter Lepidus aduentu exercitus Octauiani.Percuſſus eſt Lentulus miſere litteris Ciceronis.Sceleribus malorum oppreſſa eſt bonorum libertas.Iniquitate perfidorum ſtatus bonorum turpiter eſt affectus.Improbitatem aduerſariorum credo te iamdiu cognouiſſe. Quãta ſit noſtrorum infidorum iniquitas minime te fugere exiſtimo.Noli mirari ſi Apio grauiter ſuccenſeã. Nulla moueris admiratione ſi in Popilium excandeſcam.Deus Popilio malefaciat omnium hominum nequiſſimo.Deus Sabinum perdat hominem ſceleſtiſſimum.Perfidorum iniquitatẽ reprimi ſæpenumero neceſſariũ é.Infidorꝫ detractionibus pari uice reſpõdere licitũ eſt.Quod homines nocere mihi debeãt cãm nõ habẽt.Quod q̃ſq̃ mihi detrahere debeat:nulla q̃dẽ iuſta cã ei oblata eſt.Quod me homines iniuriis ꝓſequant:id ꝓfecto ſine cã facere uident.Homines infidi non ceſſant quottidie nr̃am exiſtimationẽ labefactare.Homines maliuolentia ſuffuſi aſſidue nobis detrahere ſtudẽt.Homines natura maledici:noſtram rectam uiuendi rationem coinquinare machinãtur.Perfidia hominum facit: ut nonnulla durius q̃ dicta ſint perferantur.Inuidia hominũ facit ut multa ſecus q̃ ab hominibus facta ſint accipiantur.Non poſſem perpeti fidẽ quam de me tibi dedi fruſtratã eſſe:niſi fortuna culpam ſuſtineret. Varia indies intelligo quæ utinam inania ſint.Non poſſum abduci quin quottidie uaria ꝓcipiam:ſed ficta eſſe libenter exopto.Ineptiorem profecto Dionyſio neminem eſſe uidi.Inſanior cæteris hominibus mihi uidetur eſſe Lambertinus.Maxima aeris perturbatio adhuc præbuit ne ad te accederem.Imbres & uenti in cauſa fuerunt:ne tabellarios tibi mittere potuerim.Incredibili ſum dolore de tua aduerſa ualetudine confectus.Excruciant me nimiũ tuorꝫ infortuniorꝫ calamitates. Væhementer adducor ut tibi maximopere congratulari debeã.Compellũt me tuæ uirtutes:ut tecũ lætari uelim.Gaudeo plurimũ te de me recte ſentire.Lætor maxime meã uiuendi rationẽ tibi probabilẽ uideri.Maxima afficior uoluptate:ea quæ facio tibi placere.Quanq̃ ex ampliſſima tuorꝫ in me beneficiorũ magnitudine cumulate mihi ſatisfactũ arbitrabar:gaudeo tamen q̃ſummopere maioribus indies a te officiis exornari.Tametſi ſuperioribus tuis in me meritis ſatis me tibi deuinctũ exiſtimabã:lætor tamen te quottidie in me fieri beneficentiorem.Ego te celebratione tuarꝫ uirtutũ plurimũ gaudeo.Prædicatio tuæ probitatis maxima me lætitia afficit.Ego cõmendatiõe tuæ exiſtimationis maximopere lætor.O iucundiſſimũ nuntiũ de rebus nuper a te geſtis.O gratiſſimũ rumorẽ de fama tuæ ſalutis.O acceptiſſimas litteras de filii reditu ad nos.Lætor maxime ampliſſimã te rerũ geſtarũ gloriam ex tuo magiſtratu deportaſſe.Gaudeo maximopere ſummam te ex uirtutibus tui nominis exiſtimationem fuiſſe conſecutum.Lætor uæhementer magnũ te ex officiis tuis fructũ accepiſſe.Acceſſio tui magiſtratus ſummã mihi affert oblectationẽ.Amplificatio tuæ dignitatis eſt mihi multo iucũdiſſima.Gratulor fortunæ tuæ:uirtuti tuæ:ꝓſpicaciæ ingenii tui.magnitudini animi tui: fælicitati tuæ. Virtutibus enim tuis adducor me tecum plurimum gratulari debere.Coniunctio tuæ optimæ erga me uoluntatis maximam mihi ſuauitatem affert.Quod me amas eſt mihi uæhementer gratiſſimũ. Familiaritas affinitas quam mecum officioſiſſime conciliaſti:maximæ mihi uoluptati accedit. Nemini concedã cui tua proſperitas fuerit iucundior q̃ mihi.Nulla quidẽ ratione toleraré:ut tuæ bonorũ acceſſiones cupiã gratiores contingere poſſent q̃ mihi.Eſt mihi iucundiſſimũ quæ pro te geſſerim tibi uideri probabilia.Magna afficior uoluptate meã erga te operã tibi placuiſſe. Acceptiſſimũ nuntiũ accepi cum te recte agentem intellexi.Res mihi iucundior ſignificari nõ potuiſſet:q̃ cũ de floréte ſtatu tuo eſt mihi nuntiatã. Non parua afficior lætitia tui nominis exiſtimationẽ te integram defendiſſe.Non dici poſſet quantũ gaudeam honorẽ tuũ illibatum retinuiſſe. Gaudeo maximopere te ad nos recte ualẽtem recepiſſe.Eſt mihi magnæ uoluptati te ad nos rediſſe.Plurimum ut debeo lætor te ad nos ſoſpitem contuliſſe.

Vbi amico de beneficiis gratias hẽmus.Et ubi operam & officium noſtrũ ei pollicemur.Exordia.

On habeo quas meritas tibi gratias reddere poſſim.Non enĩ reperio q̃bus rebus paré tibi gratiam referre queam.Non é idonea mihi conceſſa facultas:ut merito tibi gratificari ualeam.Ea eſt mihi denegata poteſtas ex qua me tibi beneficiorꝫ memoré demonſtrare poſſem.Nulla ſatis cõmoda ẽ mihi oblata opportũitas:ut uirꝫ me tibi officioſum ꝓſtare queam.Magnas tibi gratias ago.Ampliſſimas tibi gratias habeo.Immortales tibi gratias ago. Condignas tibi gratias agere ſtudeo.Merito tibi gratias referre nitor.Ago tibi gratias cum pudore:cum tua ſumma in me officia rem potius q̃ uerba deſiderent.Non tibi libenter uerbis gratias ago:cum præſertim ampliſſima tua in me benemerita rerum effectum:non gratiarum actionem depoſcant.Corripior uerecundia tam uili uerborum munere tibi gratias agere:cum immortalia tua in me benemerita ré ipſam demereantur.Iam non ago tibi gratias:cũ enim re non poſſum referre:hinc uerbis nõ patitur ſatiſſieri.Magnã habeo Ciceroni gratiã qui mihi cãm dedit te amãdi.Lentulo meo ſummas teneor gratias agere qui initiũ aperuit me tibi cõiungẽdi.Volucio maximã debeo gr̃am referre qui familiaritatẽ conſequẽdi tuã materiã mihi obtulit.Quoniã in oĩbus rebus meis maximo mihi ꝓſidio ſemp eſſe uoluiſti:idcirco paré tibi gratiã referre ſtudeo.Quoniã in oĩbus meis agẽdis cauſis ſummũ tuũ mihi adiumẽtũ ꝓſtitiſti:ideo ſuffragationis tibi uicẽ ꝓſtare debeo.Quoniã oĩbus meis rõnibus te ſemp libentiſſime accõmodaſti.idcirco mutuã tibi officiorꝫ actionẽ nitor retribuere:Oés.n.rõnes ꝓſcrutor: ut ꝓ tuis ĩ me meritis tibi merito gratificari poſſim.Oés ét uias excogito ut ꝓ tuis ĩ me officiis uirũ

me beneficiorum memorem cognoscere possis. Nullū profecto locū ꝑtermitto ut ꝓ summa tua liberalitate parē tibi beneficiorꝫ grām referre ualeā. Cum præsidio mihi opus ē tuo: id libenter a te peto: sed multo libētius ꝓ tuis ī me officiis tibi grās ago. Ego libēter meis te rōnibus adiungo: sed libētius meū tibi officiū ꝑsto: Tuū mihi auxiliū libenter expeto: sed libētius parē tibi gratiā referā. Nō. n. me ꝑterit tantū pro cōmodis meis te semꝑ elaborasse: ut ēt pro tuis ornamētis tenear uæhemēter insuda re. Molitus. n. pro me tantopē fuisti: ut ego quoqꝫ ꝓ te maximopere conari debeā. Satis. n. mihi cōstat: q̄ te ꝓ rebus meis studiosissime exercueris: quæ res me merito adducit: ut ēt ex toto uigilantissimū me ꝑstare debeā. Mādatū tuū curabo ut debeo diligenter. Tuū negociū ago sicuti teneor studiosissime. Cām tuā quēadmodū es meritus mihi recipio defendendā. Oēs rōnes tuas ut mihi onus incūbit oībus uiribus sustinebo. Studiū. n. meū nunquā ē tibi defutuꝝ. Mea. n. fides nullo tibi loco deficiet. Ego nullū meū unq̄ tibi officium denegabo. Sum quottidie curiosus quid in rebus tuis agatur. Dies .n. ac noctes diligens ad iuestigandū sum quā rem condicionē possideas. Quāto studio cām tuā omnibus in locis defenderim oēs tui declarabūt. Quantā. n. uigilantiā ꝓ dignitate tua ubiq; defendenda adhibuerim ex tuis oībus certior fieri potes. Quo. n. aīo: qua cura: qua diligentia: qua ue cōtentiōe rō nes tuas in omni re curauerim: oēs tuos ad te scripsisse arbitror. De meo studio erga salutē tuā credo te cognoscere: Quæ sit mea pro tua uoluntate uigilantia existimo te intelligere. Quātū pro te cōseruādo laborē desumpserim arbitror te non ignorare. Ardentissimū tuæ gloriæ amplificatorē me semper futurū esse constitui. Perpetuus equidē tuarꝫ uirtutū ꝑdicator esse uolo. Assiduus. n. tuæ existimationis buccinator existā decet. Ego nullū locū ꝑtermitto te laudādi. Ego nullū laborem subterfugio te iuuandi. Ego nullū periculū expauesco te cōseruādi. Vide quāti apud me sis. Vide quātum tibi tribuo. Vide quanti te facio. Quāprimū facultatē nactus fuero te adiuuandi: oīa ꝓ te agendi libētissime suscipiā. Vt primū mihi oblata est inseruiendi opportunitas nihil ꝓfecto ꝑtermisi. Quātū. n. in me ē tantum de me tibi polliceri potes. Quæcunq; ī me bona sunt cōstant tibi paratissima. Quod tibi pollicitus sum dedita opera paraui. Quod tibi ꝓmisi diligenter absolui. In oībus locis ubi me esse cōtigerit maximis te laudibus extollo. Ego te quottidie cōmēdare non desisto. Non cesso dies noctesq; amplissimis te laudibus illustrare. Dignitati. n. tuæ ita faueo q̄ oīa opera curē. Oēm. n. status tui cōdicionē ita carissimā habeo ut oīa ꝓ tua salute sim libenter expositurus. facit. n. perpetua tuorū erga me beneficiorum magnitudo ut sedulo tui memor esse debeam. Amplissima ī me tua officia efficiūt: ut oīa quæ tibi grata sint ꝑ te ꝑficere debeā. Immortalia tua in me benemerita non sinūt me aliud quicq̄ nisi de tuis cōmodis & ornamentis cogitare. Sum dies noctesq; sedulo in hoc occupatus ut pro tuis in me officiis perpetuo cōmemorandis tibi satisfacere studeam. Cum tua in me officia summa esse constant: oīa sunt mihi ꝓ te merito ac diligenter agenda. Quantū in me est id omne ꝓ tuis ornamētis effundere teneor. Quantas mihi bonorū accessiones comparare potero: oēs ꝓ tuis cōmodis libēter in mediū adducā. Amor ea pro te iubet efficere quæ ꝓ meipso non ꝑficerē. Nō. n. possum adduci ea pro me agere quæ ꝓ te facere amor me coegit. Cū tua erga me benemerita considerarē oīa sum libētissime ꝑpessus dum tibi auxilio esse possim. Cum animaduertā quanta fuerit tuorꝫ erga me officiorꝫ magnitudo oīa diligentissime procurabo: ut morē tibi geram. Cū mihi in mentē uenit quibus quantis q̄q; magnis me beneficiis exornaueris. oīa sum ꝓ te perpessurus dum tuā dignitatē tueri; possim. Cū tua in me merita memoria repeto. omnia constitui tolerare debere dum rationibus tuis consulere ualerem. Cū id semꝑ curaueris: ut saluū me esse uolueris: mea interesse uidetur ut oīa ꝓ te merito efficere debeā. Ego beniuolentia compulsus quæro quottidie qua rōne me tibi accōmodare possim. Ego affinitate cōmonitus me tibi totū expono. Deos hominesq; testes īploro honorē tuū non mihi minori esse curæ q̄ meūmet. Deus qui oīa recte nouit optimus testis esse potest nullius alterius beniuolentiā q̄ tuā accedere mihi optatiorē. Oēs homines mihi testes adduco: me nihil aliud magis q̄ fælicitatē tuā adoptare. Quoniā arbitratu meo te semꝑ fretus sum: eadē ꝓfecto rōne de me statuere potes. Quoniā uoluntatem tuam cū meo iudicio semper coniungere uoluisti: meū ēt consensum opinioni tuæ sum libenter accommodaturus. Quotiens auxilio tuo mihi opus fuit: te adeo facilē dulcē & humanum expertus sum. ut maximopere tibi debeā diiudicē. Quotiēs mihi tuū ꝑsidiū expetiui ita te mitē ac tractabilē semper esse cognoui: ut nihil q̄ a me uelis tibi denegare debeam. Quotiens te mihi fautorē ꝑbuisti ita te mihi liberalem atq; beneficentissimū ꝑstitisti: ut nihil sim unq̄ pro ornamentis tuis subterfugiturus. Amplissima tua erga me liberalitas non patitur: ut ulla quidē rōne me ores: cū oīa sponte mea pro te perficere debeam. Preces. n. in amicicia nostra sublatæ esse debent: cum tua in me beneficia expectant: ut omnia quæ in me sunt pro tuis cōmodis in mediū tenear exponere. Non enī opus est ut a me quicq̄ rogando contendas; quoniam īmortalis tua ī me beneficiorū magnitudo perpetuo me tibi deuinctum efficit. Quoniam incredibilē quēdā amorē tibi debeo: dies ac noctes de cōmodis & ornamentis tuis excogitare non desino. Cum tu mihi obsequētissimus semper extiteris me tibi oībus in rebus consentientem expecta. Quin pro nobis incōmoda sustinuerunt iure demerētur: ut parem iacturæ uicē pro ipsis tolerare debeamus Simultates: iurgia: cōuicia; offensiones atq; incommoda quæ ꝓ existimatione mea ꝑpetue non denegasti satis me admonent: ut ego itē ullius īcōmoditatis genus pro te debeo subterfugere Cū tu ꝓ īcolumitate mea detrimēta atq; supplicia nō effugisti: ego ēt ꝓ salute tua afflictiōes: egestatē: famē calamitatē atq; īteritū nō debeo formidare. Cū sit turpis

simum beneficia non meminisse: certe hoc summũ q; ego a te officiũ recepi & meminero semp & p̃dicabo libenter. Quæ tu in me beneficia contulisti nulla unq̃ mea delebit obliuio. Quæ in me benemerita declarasti oĩs mea cõplectitur posteritas. Quod me semper me lautissime pertractasti ex mea nunquã memoria decidet: Immortalia tua in me officia ꝑpetuo meo quidẽ animo insident. Tua gratia quæ mihi nunquam defuit perpetuo deuinctum efficit. Tua summa liberalitas quam semper paratissimam esse cognoui me semper obsequẽtissimũ reddidit. Tua amplissima dignitas quæ mihi semp opitulata est: me sibi totum uendicauit. Exopto illam mihi dari facultatem ut meam in te pietatem beneficiorum magnitudine recte cognitam habeas: Desidero maximopere ut ea mihi fortuna contingat: ex quo incredibilem meam in te uoluntatem re ipsa maxime comprobare possis. Summa mea erga te beniuolẽtia me compellit: ut nihil debeam pro te recusare. Maximum meum erga te amoris iudicium me plurimum adhortatur: ut omnibus ĩ rebus me tibi accõmodare debeã. Cum multa mihi gratissima sint quæ tu in me contuleris: tamẽ fero hoc gratius: q; te semper uirum liberalissimum p̃stitisti. Cum omnia tua mihi optatissima sint: tamen hoc desideratius q; affinibus meis attribuisti: Cũ omnes tui maximis me officiis semper prosecuti fuerit: illud sedulo excogitare debeo: ne ampliſſimæ liberalitatis immemor esse debeam. Cum oẽs tui semper me liberalissime cõplexi sint: nihil est quod ego non tum eorum tum etiam tua causa debeam. Summus enim tuarum uirtutum splendor & ĩcredibilis meus erga te amor efficit: ut omnia pro tuis commodis tenear sustinere. Maxima tuorum studiorum existimatio & perpetua nostræ beniuolentiæ coniunctio facit: ut me tibi omnibus in rebus totum patefaciam. Hoc tibi uelim persuadeas me pro rebus tuis quottidie fieri diligentiorem. Scito maiori mihi indies esse curæ dignitatem tuam. Honor equidem tuus perpetuo mihi animo resident. Negocia enim tua quottidie mihi infixa sunt memoriæ.

De narratione: ubi. ſ. de litteris: ubi de rebus secundis: & ubi de aduersis enarramus.

Vm nostræ mentis conceptum aperire: & q̃ nos ad dicendũ moueant explicare uolumus illud diligenter obseruandũ est: ut narratio a nobis habita idonea & cõmoda constet. Debet. n. narratio breuiter explicari: ut ab auditoribus faciliter comprehendatur. dilucide aperiri: ut clarissime intelligatur. & uerisimilis declarari: ut fidẽ possit auditoribus probabilẽ efficere. De quibus narrationibus aliqua hic principia apient̃: quæ si fortasse nimis pauca uidebunt̃. hac ꝑfecto rõne excusari debẽt: q; unusquisq; cui aliquid narrare cõtingit satis clarissime ĩtelligat qd sit illud: & cuiusmodi existat q; plurimũ facere uoluerit. q; cum recte nouerit facilis erit sibi defatigatio ad ipsum dilucide denodare: & in mediũ apertissime demonstrare. Dubitanti mihi qd ad te scribere rẽ Lentulus noster ad te mihi scribendi materiã apuit. Quærẽti mihi qd meis tibi litteris significarẽ: Callidius scribendi uiã demonstrauit. Expectanti mihi tuas litteras Cicero nuntiauit te nihil scribere posse. Volenti mihi tuas lr̃as depostulare Cicero me admonuit me frustra desiderare. Lectis tuis litteris magna oĩum gratulatio secuta est. Explicata tuarꝫ litterarꝫ snĩa incredibilis est oĩum officiosorũ lætitiæ plausus exortus. Intelligo idẽ: in his lr̃is q; in superioribus intellexi. Idẽ postremo tuæ lr̃æ mihi declararunt q; anteriores significauerũt. Nõ magis ex ultimis tuis lr̃is admonitus sum: q̃ ex prioribus cognouerã. Cũ tuas litteras lego tecũ uideor colloqui. Litteras contẽplans tecũ sermonẽ habere uideor. Quotiens tuas epistolas contracto: totiens uideor te habere. Quod te excusas ꝑ occupationes non potuisse scribere satis apud me ualet. Accipio excusationẽ q̃ ulus é q; occupatõibus ĩpeditus scribere non potueris. Quod dicis te occupatissimũ tuis me litteris uisitare nõ potuisse satis é: rõ tua excusabilis mihi uidetur. Tantũ ex prouincia redierã cũ has tibi lr̃as misi. Tantũ nodo ex magistratu remeauerã cũ hanc tibi epistolã obsignãdã cõmisi. Illuc tũc domũ nuper applicuerã quãdo his te litteris uisitaui. Ego post tuas litteras mihi datas cãm tuã q̃primũ curare cæpi. Ego postq̃ tuas recepi lr̃as: primũ q; ego feci dignitatẽ tuã defendi. Ego lectis tuis lr̃is statim de rationibus tuis cogitaui. Res nostræ quo in statu sint ex his lr̃is cognoscere potes. Hæc negocia qũo habeant Cicero tibi declarabit. Nostra resp. quẽ status conditionẽ possideat ex hac intellige. Vni epistolæ respondi: uenio ad alterã. Primæ epistolæ satisfeci nunc ad alterã accẽdo. In principio. n. totius causæ usq; ad finem longa nimis esset enarratio: Ab initio quidem totius negocii usq; ad extremũ cõplexũ nimis esset dicẽdi ratio. Ab exordio. n. totius accessionis usq; ad calcẽ diffusa nimis esset cõmẽtãdi ratiocinatio. In Cicerone poteris hæc cognoscere industriã: cõsiliũ: sapiẽtiã: humanitatẽ: liberalitatẽ: modestiã: In Clodio hæc oĩa eẽ constãt iniquitatẽ: superbiã: crudelitatẽ: audaciã: incõstãtiã. In Clodio hæc oĩa expti sumus deceptiones: calumnias: uiolẽtiã: iracundiã implicationem. Optarẽ maxime mi Lamberte: ut pluribus ex causis bonarꝫ artiũ disciplinis operã adhiberes. Primũ q; ipsæ scientiarꝫ uirtutes hominũ ingeniis maxime conueniunt. Hoc primũ sequit̃ illud: q; opportunissimæ sunt ĩ oĩbus hominũ rebus siue secũdis. siue aduersis. Deinde nihil est ab ipso deo excepta aĩa hõibus datũ: ipsis scientiarum uirtutibus p̃stantius Et illud adiungo: q; neq; oppida neq; ciuitates neq; prouinciæ: aut deniq; uillæ absq; scientiarum p̃ceptis gubernari possent. Neq; hoc tacebo nisi ipsæ bonarꝫ artiũ doctrinæ apud humanũ genus colerẽtur. homines ꝑfecto eorꝫ uitã tanq̃ animalia bruta agere uiderẽtur. Et qui ipsis adhærẽt eorꝫ uitã florẽtioré degere possunt. Addo ẽt q; ipsæ sciẽtiarꝫ uirtutes hõi uiuo nunq̃ eripiunt̃. mortuo uero sempiternã laudis existimationẽ cõparãt & animã reddũt illustrioré. Et illud rursus addẽdũ é q; tranquilis in rebus maximam afferunt hõibus oblectationẽ: tristibus uero & calamitosis tẽporꝫ cõditõi-

bus ſalutē ĩportant.Poſtremo q̄ caput eſt:ipſæ.n.facultates ſcientiaꝝ talē tanq̄ ampliſſimā cōmodi-
tatis opportunitatē ſecū afferunt:ut ét ſi cæteras res homines amiſerint:ipſæ tamē ĩſignes bonaꝝ di-
ſciplinaꝝ uirtutes ipſoꝝ hominū uitā cōmodiſſime ſuſtentare poſſent.Neminē aliū ſupeſſe uideo in
quo priſtinā illā noſtri amoris ſocietatē rep̄ſentare poſſim.Aliū neminē cognoſco in quo priſcā no-
ſtræ coniunctionis colligationem conſpicere ualeā.Quo die te cognoui te amare cæpi: Vtprimū te
uidi magnū feci initiū futuræ noſtræ beniuolentiæ.Quāprimū tecū alocutus ſum ĩ amorē tuū ma-
ximopere cōmotus fui.Vſq̄ a pueris nobis magna ſum te beniuolentia cōplexus.uſq̄ a teneris ungui
culis te magni feci.Vſq̄ ab ineunte ætate tibi libenter inſeruiui.Vſq̄ a primis tēporibus noſtræ æta
tis de quibus memoriā accepimus ſumma fui te beniuolentia proſecutus.Mitto ad te Balbū tuis be-
neficiis exornandū.Caſſius ad te proficiſcitur tua benignitate cōplectēdus.Lentuli ad te uiſitatio me
am ſcribendi breuitatē excuſabit.Cicero eius bonaꝝ artiū diſciplinis ampliſſimū Italiæ attulit ſpleñ
doris ornamentū.Pompeius rē eo perduxit ut cōmunis ſalus iam recreari poſſit.Cato mihi teſtatus ē
incredibilem ſe meis rebus curam p̄ſtiturum.Fac in remp.omni cura ac cogitatione incūbas.Fac oĩ-
bus uiribus cōĩ ſaluti inſeruias.Oĩa perfeci quæ ad remp.attinent.Nihil q̄ ad remp.pertineat p̄termi
ſi.Nullo loco defui ut reſp.optime gereretur.Si mores correxeris bene facies.Si uitā emendaueris me
lius tibi conſules.Si meliores uiuendi rationes ſuſcipias rem agis magis dignā.Si te uirtutibus aſſuefe
ceris uir p̄ſtantior euades.Tu quidem uere exiſtimas:Tu.n.ita ut res habet arbitraris.Tu profecto ita
ſentis ut res ipſa futura eſt.Egō illud ſemp curaui ne q̄ ageré merito poſſet reprēhēdi:Ego id ſemp op-
taui ut meæ uitæ rō probabilis haberē.Aequo aĩo oĩa p̄ te paſſus ſum patiēter oĩa tollerare decreui.
Tēperate oĩa deliberaui ſuſtinere.Magna eſt memoria tuaꝝ reꝝ geſtaꝝ.Maxima ē de uirtutibus tu-
is exiſtimatio.Oĩa.n.illa a te expectantur quæ a uiro ſūmo ingenio ſūmaq̄ uirtute p̄dito expectari ſo
lent.Cū mecū egeris ut te iuuaré digna mihi res uiſa eſt.Cū me rogaueris ut honorē tuū defenderē:
æquū eſſe exiſtimaui.Cū a me contenderis ut cauſam tuū curarē:amori noſtro dignū eſſe diiudicaui.
Cū a me efflagitaueris ut affines tuos cōplecti deberē:beniuolētiæ noſtræ conueniēs exiſtimaui.Eſt
m̄animi ingenui uiꝝ ſe p̄ſtare q̄gratiſſimū.Eſt hōis officioſi beneficioꝝ ſe memorē demōſtrare.Eſt
n.boni hominis parē meritoꝝ gratiā referre.Eſt hōis grati mutuis officiis reſpōdeī debere.Quotiēſ
cunq̄ Trebonius me uidet maximas pro tuis in ſe officiis mihi gratias agit.Quotiens Trebonius fit
mihi obuiā:totiens pro ampliſſima tua in ſe liberalitate mihi gratificatur.Iucūda mihi Ciceronis ora
tio fuit.Ciceroné libentiſſime loquentē audiui.Adeo mihi gratiſſimus fuit ſermo Ciceronis:ut nemi
né audiā libentius.Omnia feci ut uoluntatē tuā obtineres.Omnia curaui ut tuo eſſet ſatiſfactum de
ſiderio.Res.n.bene habuit.bene geſta eſt fælicē exitū conſecuta eſt.optatū portū adepta ē.faciliter fa
cta eſt.ex ſententia geſta eſt.ex uoluntate acta eſt.Sententia profecto ex optatis meis lata eſt.Negociū
.n.ex deſiderio meo factū eſt. Vt optaui ita eſt.Fortūa ſucceſſit ut uoui & optaui.Sors.n. accidit quē
admodū uolui.Res.n.eſt more meo conſtituta. Exopto uæhementer ut tuaꝝ uirtutū aliquod lumē
eluceat.Tu fac in agenda gloria te uinças.Tu fac ut ad ſummā gloriā contēdas.Da operā ut ĩ uirtutū
excellentia nemini cædas.Vellē accidiſſe tēpus ut ſtudio ſuigilare poſſem.Optaré mihi illā oblatā fa
cultatē:ut ſcientias excolere & diſciplinas pertractare ualerē.Vellē mihi illā opportunitatē cōtigiſſe:
ut litteraꝝ ſtudiis me totū exponere poſſem.Vellē ſuperioribus annis me ad ſtudiū bonaꝝ artiū in-
uitaſſes.Vtinā antehac ad uirtutū diſciplinā me tecū conuocaſſes.Vellē id a te q̄ optime ſperē.Opta
ré illud a uirtute tua q̄ facile ĩpetrare confido.Ego uix teneor quin ad te currā.Ego uix me contineo
quin ad te aduolē.Quos ego riſus excitaſſem ſi affuiſſem.Non.n.abduci potuiſſem:quin ſi una tecū
extitiſſem in maximos riſus incidiſſem.Deo annuēte ſoſpites conualemus.Superis uolentibus ĩcolu-
mes euaſimus.Diuina clæmentia intercedente integros nos cōſeruauimus.Dei benignitate p̄ticuloꝝ
calamitate ſubterfugiā.Maxima afficior uoluptate ſtatū ciuitatis confirmare.Incredibile me tenet de
ſideriū ciuiū rationes conſeruare.Eximia cōmoueor auiditate patriā illeſam ſeruare poſſe. Tiberius
q̄ magnū mihi læticiæ fuit narrauit pacem firmare debere.Auianus q̄ libenter audiui dixit tempo-
ra ueteribus futura eſſe tranquiliora.De ſtatu noſtroꝝ amicoꝝ quottidie audio quæ uolo.De ſtatu
reꝝ cōmuniū indies magis quæ placent intelligo.De rationibus reꝝ noſtrarū audio ſedulo quæ gra
ta ſunt.De cā tua adhuc nihil perficere potui.De negocio tuo ſum quottidie ita curioſus ut nihil ali-
ud curé.De rebus tuis optimū ſpero me finé cōſecutuꝝ.Ad.xi.Kalendas Iulii in prouinciā profectus
ſum.Ad vi.nonas Iulii in longobardiā ueni.Ad vi.idus octobris ex prouĩcia regreſſus ſum.Optime.n.
mecum actum eſſe putarem:ſi ſtudendi mihi ocium comparare poſſem.Cōmodiſſime profecto me-
cum & cum Stephano ageretur:ſi ſolitam pertractandoꝝ ſtudioꝝ libertatē cōplecti ualeremus. Nol
les me quæ uideo libere poſſe explicare.Non probas quæ me recta ſint aperte in mediū ducere debe-
re.Ciceroné mihi narras & illa tēpora.Priſcā R̄o.remp.mihi cōmemoras & illa p̄clara negocia.Quin
tilianū mihi cōprobas & illa celeberrima priſcoꝝ ſtudia.Chriſtū mihi declaras & illos ſanctos mun-
dū illuminantes.Terentius ita eſt perdoctus ut omniū uultus nouit exprimere.Terentius tā ſummus
eſt orator:ut omniū hominū geſtus faciliter ſciat effingere.Ad ſummā quæris quid de rep.ſentiā.Ca-
put ſcire uis quis ſit reip.ſtatus.Effectum petis quæ mea ſit de rep. uoluntas. Aetate ingraueſcente
adhortor alios uiuendi mores inire.Aetas ingraueſcens me monet ut uiuendi formam immutem.
Aetatis maturitas me compellit:ut alios uiuendi mores ſubſequar. Aetatis præcipitas mihi uide-

tur inuere ut aliam agendi institutionē ingrediar. Aetas iam discursa alia me monet cogitare. De bel lo persico nos fama: rumore: nunciis: tabellariis: litteris certiores facti sumus. De exercitu classe Mythridatis per nostra nauigia inde redimita apertissime cognouimus. Hoc autem scito omnes numantinos eo aīo esse ut mortē seruituti anteponant Numantini nec desse nec supersse Carthaginensibus uolunt. Appius q̄ magnæ mihi molestiæ fuit nunciauit magnā bellorū irruptionē expectari. Appius q̄ iuitus audiui nūciauit magno nos ī piculo ee futuros. Appius q̄ mihi uæheméter displicuit signifi cauit magnas discordiæ futuras esse calamitates. Dicunt nobis magnæ inimicorū copiæ parari. Nun ciatur nobis magnus inimicorū exercitus congregari. Significantur nobis amplissimæ hostiū congregationes coadunari. Res sunt positæ direptioni & incendiis. Res arbitrio imperitæ multitudinis uexant. Res neglectis legibus malorum libidini suppositæ sunt. Imperiū est diminutū. Oēs ꝓuinciæ cō quassatæ sunt. Omnes ciuitates turbatæ sunt. Resp. maxima accepit detrimenta. Væhementer ad hoc me coegit inimicorū acerbitas. Maxime me ad hoc induxit aduersariorū iniquitas. Potissimū ad hoc me traxit multorū perfidia. Casus. n. mirificus interuenit: Accessio rei est uaria cōsecuta. Fortuna. n. diuersa interuenit. Sors equidē inopinata interiecit. Hæc mihi uicio dant. Hæc mihi impingunt. His me incriminantur. In hoc me deliquisse disputant. Relinquebatur difficilis illa deliberatio prouidendi. Restabat illa laboriosa pertractatio consulendi. Cæterū erat ut inueniremus rōnem recte tuteq; uiuendi. His ēt rebus carebam quibus me potissime sustentabam. Eram præterea illis amicis orbatus: qui mihi fauere solebant. Quā mihi spem pollicerer non erat Quod primum mihi promitterem nō reperiebam. Quod secundam mihi fortunam sperarem non occurrebat. Mihi. n. uidet indigne detractum esse Ciceroni. Videtur mihi Semproniū a Pelione sine cā lesum esse. Constat. n. Lentulum indignis quidē iniuriis a Pompeio affectū esse. Scis nescio quo pacto nostra uita incidit in oculos maliuolorū. Scis casu nescio quo nostrā operā incidere in perfidiam inuidorū. Si quis forte fuerit qui mihi nocere uellet. Si quem intelligeres qui mihi detrahere niteretur. Si cuius iniquitatem pernotares qui existimationi meæ inimicus esse conaretur. Iniqui inuidia impediti q̄ rectum est non probāt. Perfidi scelere ꝓfusi q̄ uerū est non laudant. Nefarii malignitate detenti q̄ decens ē non sentiūt. Omitto dicere q̄ olim dixeris. Missa facio q̄ quondā tentaueris. Meminisse nolo q̄ prisco tēpore molitus fueris. Nō cōmemoro quæ priscis tēporibus machinatus sis. Non sum iā cōmemoraturus q̄ iāpridē feceris. Nō sum explicaturus quæ iamdudū ætate cōmiseris. Mitto q̄ Clodius mihi semp fuit aduersarius. Præterea q̄ mihi semp obfuerit. Non dico q̄ acerbissimis me iniuriis affecerit. Taceo q̄ existimationi meæ uæheméter detraxerit. His tā in auditis deptionibus ludificatus. His tam intolerabilibus iniuriis affectus. His tam ignominiosis offensionibus lacessitus. His tam uiolentis lesionibus iflāmatus. His tam anxiis calamitatibus excruciatus. Recordor quod uacillabas quoniam ineptas uoluptates rectis & cō modis consiliis præponeres. Teneo memoria q̄ delirare solebas quia scelera probitati anteponebas. Vides enim exaruisse hominum liberalitatem. Non te fugit hominum benignitatem factam esse remissionem. Satis enim exploratum habes hominum caritatem esse uæhementer extenuatam. Hoc. n. erat mihi dolendum. Erat enim hæc iniuria mihi plurimū pmolesta. Erat enim hoc mihi deplorandū. Erat profecto hoc mihi acriter contristandum. Accidit mihi q̄ multis euenire solet. Mihi. n. id cōtigit ī quod recti homines sæpenumero incidere solent Soleo equidē ī illos fortunæ casus incurrere quos ēt subierunt q̄plurimi. Tiberius molitus est remp. turpiter impedire. Nelius tētauit bonis ciuibus litē intendere. Sylla non cessauit remp. pturbare. Catillina machinatus est cōem salutē usurpare. Illud uæhementer admiror: Illud non paruam mihi affert admirationē. Illud maximam me in admirationem inducit. Ex hoc non parua moueor admiratiōe. Illud soleo plurimū admirari. Solebamus ocia pace perfrui nunc accerrimo bello cōficimur. Solebamus libertatē possidere: nūc turpissima seruitute opprimimur. Solebamus ueritatē posse dicere: nūc cogimur debere médaciis assentiri. Quid aūt sperē tibi dicam. quid confidam tibi declarabo. quid cōiectē tibi aperiā. Quid sentiā tibi significabo. Quid uero exploratū hēam tibi denudabo. Secreto hoc audi. tecū hēto. non abeat longius. Vide quid mihi ꝓsumpsi: ꝓsuasi: cōstitui: cōieci: cogitaui. Vtriusq; nostrū magnū ītereſt. Magnum utriusq; nostrū interesse puto. Hoc utriq; nostrū incumbit maximopere. Hoc equidē ad rōnes utriusq; nostras uæhementissime ptinere uidet. Nunc nactus sum occasionē agēdi. Nūc sum tractādi facultatē consecutus. Nūc pficiēdi opportunitatē sum adeptus. Mihi erat ī aīo uelle facere. Animaduertera uelle curare. Excogitabam agere debere: Deliberauerā oportere pficere. Illud enī agēdū ē. orādū ē. prouidendū ē. Hoc nequaq̄ ē negligēdū. ptermittēdū: Agit diligenter. Laborat uæheméter. Curat studiosissime. Inuigilat quottidie. Nihil ptermittit. Sedulo fit. Sū hoc cōsecutus. Hoc uideor ꝓfecisse. Hoc enī complexus sum. Rem eo loco pduxi. Hoc egi. Hoc magno tibi erit adiumēto. Hoc tibi plurimū ē expediēs. Hoc ē tibi maxime cōducibile. Hoc tibi ē admodū opportunū. Hoc maximo tibi usui futurū ē. Hoc rōnibus tuis maxime cōducere uidet. Pluribus uerbis gras Catoni dixi. Multo sermone Catōi gratulatus sum. Lōga orōe Catoni gras ægi. Autoritate nobis opus ē. Cōsilio enī tuo īdigemus. Gra tua ē nobis oīo necessaria. Virtus. n. tua ē nobis plurimū opportūa. Hoc magno tibi erit honori. Hoc sūmo erit tibi ornaméto. Hoc tuæ dignitati admodū erit expediēs. Magna ē enī opinio de te. Magna ē de te cōmēdatio. Declarat mihi concordiā pacis agitari. Affirmat mihi bellū ꝓpediē terminari. Cætera sunt eiusmodi. Reliqua sunt eodē mō. Reliqua pertinent ad remp. Quantum possum recordari.

Quantū memoria repetere possum. Quantū ualeo cogitatiõe cõplecti. Quãtū humano ingenio possum reminisci. Quãtū ex lõgissima memoria possum ituri. Volo scias. Volo exploratū hẽas. Nolo te ignorare. Cupio ut certior fias. Postea uero q̃ Cicero mihi nũciauit: rettulit: significauit: me admonuit: certiorẽ fecit. Postq̃ Brutus me cõuenit: & ego cũ eo locutus sum. Postq̃ Brutus me adiit & ego sermonẽ cũ eo habui. Cũ Pharo ad me uenisset, ꝓfectus fuisset, me cõuenisset. Nondum satis constabat. satis erat exploratũ. clare apparebat. Collegi opinionẽ meã. mecũ locutus sum. me in consilium adhibui. Erant præterea hæc animaduertenda. ponderanda. pertractanda. Hac sententia dicta. hac causa ꝓorata. hac controuersia agitata. hac oratione pronunciata. hac re pertractata. hac opinione disputata. hac ratione cõmentata. Hoc consilio in causam nostram facto. Hac deliberatione in utilitatẽ nostrã facta. Hoc negocio in fauorẽ nostrum perfecto. Hac lege in nostras rationes edita. Hac sententia ĩ nostram cõmoditatem pronuntiata. Quod ego cũ audissem. ĩtellexissem. cognouissem. Omnes pendẽt ab ore Ciceronis. Omnium oculi in Ciceronem coniecti sunt omnes enim animaduertent quid Cicero facit. Hoc cum mihi Antonius scripsisset. ministrasset. significasset. me admonuisset. Nos ĩ hac sententia sumus. nos hoc sentimus. nos hac ducimur opinione. hoc enim nostrum est propositum. hæc nostra est institutio. hæc nostra est consilii deliberatio. Sed redeo ad prima. rerum ad summas reuertor. Cæterum ad caput ipsum regredior. Vt ommittã tam multa atq; tanta. Vt non cõmemorem tã innumerabilia. Vt missa faciam cætera omnia. Ego tibi meum consilium exponam. Ego opinionem meã in mediũ adducã. Ego tibi deliberationẽ meã denudabo. Ego tibi quid constituerim declarabo. In hoc aũt negocio illud mihi occurrit. In mea aũt cã hoc accidit. In meo aũt proposito istud euenit. Vt uerum dico. ut uerum profitear. ut rem ut se habet enarrem. Cũ est ad nos allatum. cum est nobis significatũ. nunciatũ. intimatũ. Quod cũ diceré: illud etiam adiunxi. Quod cũ exponerẽ: illud ẽt admonui. Quod cũ insinuarẽ. illud ẽt renouaui. Et ut dicẽdi gratia rẽ tibi narrẽ. Et ut exempli cã negocium tibi explicẽ. Et ut uerbigratia factũ tibi ostendã. Cum essem ociosus. negociis uacuus. laboribus subleuatus. occupationibus relaxatus. Mihi hæc ueniunt in mentẽ. hæc mihi occurrunt. hæc me exagitant. commouent. adhortantur. impellunt. me adire quosdam memini. quidam ad me profecti sunt adierunt. cõuenerunt. Idem etiam illa uidi. curaui. dixi. feci. Existimo id q̃ est Puto id quod re ipsa cõstat. Animaduerto rem ipsam ita esse. Mihi cõsilium captum iamdiu est. Iamdudum mecum institui. cõstitui. deliberaui. Iamantea mecum decretum est. Hoc mihi iamdiu certum est. Iamdiu mecũ quid sim acturus stabiliui. Sermo uerbis tectus. Oratio uerbis similata. Sententia circumlocutione prolata. Effectus alienis uerbis cohopertus. O rem gratam. O negocium acceptum. O causam desideratam O accessionem opportunissimam. O fortunam commodam. O condicionem expectatam. O rationem aptam. O factum conueniens. O uirtutem spectatam. O industriam perspicacem. O cõsilium sapientissimum. O æquitatem benignissimam. O constantiam perseuerãtem. O modestiam frugalem. O multa præclara. O plurima florentissima. O plura uenusta. O uaria magnifica. O quãplurima egregia. O innumerabilia conducibilia. O multa intolerabilia. O multa abominanda. O multa indigna. O multa pernicioſa. O multa errabunda. O innumerabilia implicata. O rem miseram. O incommoditatem inauditam. O tempora calamitosa. O consilium perditum. O uitam uituperandam. O detrimẽtum insperatum. O disciplinam præposteram. O superbiam inauditam. O perfidiam ĩtolerabilem. O uersutiam dolosam. O cogitationem pestiferam. O mores barbaros.

A

De Diuisione.

Iuisiones rerum explicandarum quottidie ad dicendum maximopere necessarias esse quis dubitat? Nam hæ profecto diuisiones cum auditores dociles efficiunt: tum etiam ita attẽtos & admonitos reddunt: ut quæ necessariæ rationes & argumentationes consequãtur. æquiori animo constituant. & eas lucidius intelligant. Ipsarum igitur diuisionum inuentiones prosequar: tametsi forte paucas putabis. Dicam igitur de quattuor rebus uidelicet de prudentia: de iusticia: de fortitudine: de temperãtia nostri Illustrissimi principis. Duæ enim res sunt quæ me ad te amandum impellunt. Tria enim esse constant quæ me admonent ut te mihi carissimum habeam. Hæc omnia me plurimum adhortantur ut tuis rationibus inseruiã. Duabus tuis epistolis respõdebo. Tribus tuis sententiis non assentio. Quattuor opinionibus tuis acquiesco. Sed breuiorem duæ me res faciunt. Verũ tres causæ ne longior sim me cõmonent. Sed conditiones quattuor ne scribere potuerim me retardarunt. Sed duo particulatim a te peto. Sed tria te nominatim rogo. Ostendam igitur oratoriam facultatem esse plurimum utilem honorificam atq; necessariã. Probaturus igitur. M. C. ex eius eloquentia magnam suæ reipub. commoditatem attulisse: amplissimam omnibus poetis dicendi opportunitatem reliquisse: & immortales sibi laudes ac nominis gloriam comparasse. Multis de causis uellem. Pluribus ex rebus exoptarem. His omnibus rationibus quæ tibi dicam cuperem. Tunc ego uaria mecum pertractaui. Tunc ego diuersis cogitationibus animo distrahebar. Tunc ego multa excogitare coactus sum. Multa enim sunt in tuis epistolis irridenda. Plura enim sunt inania a te dicta. Complura quidem sunt in tuis rationibus repræhendenda. In hac causa multa mihi ueniunt in mentem. in hoc enim negocio multa cogor excogitare. in his enim rebus multa meum animum exagitant. in hac enim controuersia uaria mihi cogitanti succedunt. Hominum senatorum uoluntates multiplices esse conspicio. omnium doctorum diuersas sententias esse uideo. Cicero hoc longa

oratione pertractauit.Cicero hoc acri cõtentione diſputauit.In noſtra beniuolẽtia obſeruanda ratio nes q̃plures intercedunt.in noſtra familiaritate cõplectenda per multæ ſunt conditiones.Harũ enim cauſarum nulla mihi uidetur eſſe conſentanea.Harum trium ſentẽtiarum nullam approbo. Horum enim duorum negociorum alterum ut faciam neceſſe eſt.In hac noſtra cõtrouerſia ẽ quoddã tertiũ. In re noſtra alia eſt conſilii deliberatio ſuſcipienda.Quoꝝ nemini credere poſſum.Quoꝝ neminẽ fi dũ nobis amicũ eſſe uideo.Hoꝝ uter mihi ſit acceptior non diſcerno.Hoꝝ utrũ potius uelim mihi incertũ eſt.Hoꝝ q̃s magis ſit exoſus ſatis aperte cõſtat.Hoꝝ cuius uitia maiora ſint clariſſime intelli gimus.Hoꝝ quẽ maiori odio ꝓſequamur liquido patet.Hoꝝ.n.quis uirtute ſit præditus. & quis ui tiis uolutatus ſatis intelligi poteſt.Horũ cuius conſiliũ ſit officioſum & cuius ſit ꝓnicioſum clariſſi mũ ẽ.Hoꝝ cui recta fides ſit adhibẽda & cui non ſit credendũ non dubiũ ẽ.Horum quem magis ſeq & quẽ effugere debeamus nobis ẽ notiſſimũ.Hoꝝ aũt quo uti & quo careꝛ nobis liceat noſtri cõſilii eſt.Quoꝝ alterꝝ laude maxima proſequimur:alterum ſumma ignominia inſectamur.Quorũ altero plurimũ gaudẽmus:altero uæheméter cõtriſtamur.Quorũ ab altero diligimur:ab alio acriter odio habemus.Hoꝝ unus uituperandus eſt:alter uero ſummis laudibus extollendus.Hoꝝ unius uirtutes deſiderandæ ſunt:alterius uero ſcelera ſunt effugienda.Hi profecto digni ſunt quoꝝ alteri cõſulatũ: alteri tribunatũplebis cõmittas.Hi quidẽ nullomõ ualẽt.quorũ alteri balnea.alteri criminoſorũ cu ſtodia promittat.Quoꝝ nullius uideo in ſtudẽdo diligentiã.Quorũ nulli adhærere poſſum.Quoꝝ alterutri adhærendũ ſit:officioſis potius q̃ inertibus me adiungã.Quorum ſi alterꝝ ſequi debeamus: pacẽ potius q̃ bella ſequamur.Quorũ utriuſq; uirtutẽ admodũ ſemp amaui.Quorũ utroq; utor ſæ penumero.Vtrũq; meũ eſſe duxi ut quid agere deberes monerẽ:& qd cõſtitueres ſuſtinerẽ. Vtrunq; meũ exiſtimo:ut te unice diligã & mutuis tibi beneficiis correſpõdeã.Dicã igit̃ ſummatim.ſcribã ꝑti culatim:narrabo cõpendioſe:litteris ut res expoſtulat ordine reſpõdebo.Orõni tuæ ut cã reqrit ꝑticu latim cõſcribã.Diſputatõi tuæ ut argumẽtoꝝ rõ depoſcit opinionẽ meã declarabo.Nos.n.cũ ꝓp inſi gnes uirtutes tuas:tũ ꝓp eximiũ tuũ erga nos amorẽ:tũ ẽt ꝓp maxima tua ĩ nos officia te mirifice dili gimus.Qui partim ꝓ honore cõparãdo.partim ꝓ uirtute celebrãda:partim ẽt ꝓ ignominia euitanda hoc refutare non debẽt.Qui ꝓfecto inimici partim ĩbecillitate:ptim ignauia:ptim timore nos tẽtare non audẽt.De q̃bus multa ad nos ipſos:multa ad remp.multa ẽt ad cæteros oẽs ꝑtinent.Planũ igitur uobis faciã ĩ hoc maleficio multos fuiſſe inimicos:multos corruptores:multos nocẽtes:multoſq; cõ ſentientes.Qui uel ex odio:uel ex inuidia:uel ex ignorãtia:uel ex arrogãtia:uel ex ꝓcacitate:uel ex ini quitate ſemper nobis detrahere nitũtur.Homines.n.uoluntate ĩmutantur:alias beneficiis: alias amo re:alias iniuriis:alias ſuſpitione:alias honore:alias ætate:alias fortũa.Aut.n.ſit imperator:aut rex: aut dux:aut princeps:aut dominus:aut cuiuſcunq; generis exiſtat ſapientia indiget.Ad ſtudium enim bo narum artium complectendum præter uoluntatem nihil tibi deeſſe uideo:neq; ætatem:neq; ingeni um:neq; facultates:neq; præceptores:neq; alias ullas res.Apud alios uirtus litterarũ excolitur: apud alios copia diuitiarum ad amatur:apud alios bellorum diſciplina exercetur.Quarum equidem ſcien tiarum inuentio induſtria:ratio:ſapientia:conſilium:eruditio:ſ̃ionor:dignitas:præſtantia:laus: fama: gloria te ad eas celebrandas uæhementiſſime incitare debent.Explicaturus igitur ſum quales in tuo negocio fuerunt fideles:quales perfidi:quales ſtudioſi:quales negligentes:quales amici:quales aduer ſarii.Siue enim pacem ſeruare uelimus:ſiue bellum exercere deſideramus:ſiue res alias curare ſtudea mus uirtute utendum eſt.Quod ſi effecerimus & honorem comperabimus & cõmoditatem conſe quemur:& uoluntati noſtræ ſatiſfaciemus.Oſtendam igitur uobis quantã cõmmoditatem:quãtã ob lectationem:quantãq; tranquilitatẽ ex pace ſumus conſecuturi.In medium igitur adducam quanta ĩ commoda:quanta pericula:quantos errores:quantas deſtructiones:quantaſq; malorum calamitates nobis bella ſedulo inferre poſſunt.Cognoſcetis igitur qui boni ciues fuerunt:qui negligentes:qui ſor didi:& qui ſedicioſi.Si remp.adamamus:ſi ciuiũ ſaluté curã habemus:ſi honorẽ deſideramus: ſi com moditatem appetimus:ſi rẽ nobis gratiſſimã cupimus:ſi diligẽté gloriã adoptamus:ĩ hoc plurimũ ela borare debemus.Niſi Clodii nocẽté uitã mõſtrauero:niſi aptiſſime delicti maleficia declarauero:niſi teſtes ꝓbatiſſimos adduxero niſi aptiſſimũ maleficiũ patere fecero.oĩum maximã me ſubiturũ pænã ſubiicio.Clariſſime igitur intelligetis Luciũ Catilinã multis nocuiſſe: multis detraxiſſe: multis inui diſſe:multis fidẽ p̃ſtitã fregiſſe.Quo in genere multa audiui:multa intellexi:multa uidi:multa cõpræ hendi:multa cognoui:multa palpaui:quæ uobis declarabo.Percipies igit̃ quæ ſint in urbe geſta:quæ ſint foris adminiſtrata:& quod ſenatuſconſultũ ſit conſtitutũ obſeruandum.Primo de pace dicturus ſum.deinde de ſtudiis.deinceps de moribus.cõtinuo de rep.tũ de priuata cõmoditate ciuium. poſtea de religione.poſtmodũ de ĩmortalitate animarum una cum ſalute omnium noſtrum.

De confirmatione.

Oſtea uero q̃ intentionem noſtram explicauerimus:non tam iucundũ erit̃ auditoribus q̃ noſtris rationibus permaxime cõmodũ:ut aliquibus modis & argumẽtatõibus ꝓpoſitio nes nr̃as cõfirmare ſtudeamus.Idcirco aliquas ĩueniẽdaꝝ cõfirmationũ uias in mediũ ad ducã:ex q̃bus quæ nobis cõducere uidebunt̃:eas uſui noſtro poterimus accõmodare.Nul la unq̃ ex parte hæſitaui quãta me ſemp beniuolẽtia cõplexus fueris.Tua erga me amoris coniunctio teſtibus non indiguit.Amor enim noſter confirmat̃ indies uæhementius.Noſtra ꝓfecto unitatis col

ligatio maius indies recipit incrementũ.Societas enim nostra tã optimis beniuolẽtiæ fundamẽtis sta bilita est:ut nunq̃ labefactari posset.Hoc uelim tecũ habeas neminẽ eẽ qui maiori a me q̃ tu beniuolentia cõplectatur.Ad amplissimã enim tuoꝝ in me officioꝝ magnitudinẽ:multæ aliæ bonoꝝ accessiones accesserũt. Ad eã enim nostræ antiquæ familiaritatis cõiunctionẽ accessit singularis quædam tua caritas:qua me meosq; omnes cõplexus es.Non enim facile diiudicatur uerus amor, nisi aliquod tanq̃ ex auro experimentũ uisum fuerit.Nõ enim recte cognosci posset uera beniuolentia nisi reꝝ ex perientia fuerit cõprobata.Hoc enim ut faciã nostri amoris uetustas depostulat.Hoc enim ut curem tua erga me officia demerentur.Facis enim rẽ amiciciæ nostræ cõdignã.Facis enim alienũ nihil a no stra beniuolentia.Est enim Sẽpronius ex meis intimis amicis.Est equidẽ Terentius in lauta mei amo ris parte collocatus.Res enim maiori amore a te curari non potuisset.Maiorem enim beniuolẽtiam in agenda causa mea mihi præstare non potuisses.Hoc enim animo ĩ me esse debes.Hac profecto uo luntate me debes complecti.Hæc enim res maximo mihi erit emolumento.Res enim ista ratõnibus meis maximopere est conducibilis.Hoc enim ad rationes meas constabiliendas uæhementer pertine re uidetur.Nihil enim mihi acceptius ex omnibus humanis rebus exoptassem.Rem enim gratiorem euenire nõ desideressem.Hoc enim fieri melius q̃ dici uolo.Hoc enim re ipsa potius q̃ uerbis fieri cu pio.Nullus enim erit deliberandi locus ac opinione utilior.Nemo enim esse poterit hoc homine no bis opportunior.Nullum erit cõsiliũ hac deliberatione cõmodius.Nihil certe reperitur hoc negocio conducibilius.Nam ea cogitasti quæ maximopere conducunt. Nam ea fecisti quæ uæhementissime cõprobari debent.Nam ea transegisti quæ rationibus nostris se accõmodãt.Omnia ꝓfecto curare uo lo quæ te uelle existimabo.Omnia sum libenter suscepturus quæ tu mihi ponas.Omnia certe agere desidero quæ tibi cõducere arbitrabor.Hoc ꝓfecto uelim existimes me nõ minori cura uelle tuis lau dibus q̃ meis fauere.Hoc equidẽ tibi uelim persuadeas honorem tuum non minus mihi q̃ tibi ipsi ca rissimũ esse.Perpetuum enim me tui defensorem es habiturus.Facillimum equidem me tuæ laudis amplificatorem semper habebis.Quis.n.in negociis magis est curiosus q̃ Cicero?Quis est.n.ĩ tractãdis rebus minus impiger q̃ Cicero.Non enim solũ litteris:sed etiam fasciculis te implebo. Non equi dem tantum epistolis:sed etiam libellis te incitarem.Facilius est enim mihi tuis litteris respondere: q̃ te litteris meis prouocare.Ego quidẽ leuius tibi respondere possum:q̃ litteris te meis incitare. Non enim tam grauiter laboro ut tuis respondeam litteris q̃ defatiger ex meis te litteris uisitare. Nullam equidem moram pati possem cum me tibi accõmodare debeo.Nulla profecto ĩtercedit negligẽtia cũ tuæ res operã meã desiderant.Summam equidem pro rebus tuis curam adhibuimus. Nihil enim ꝓ tua causa a nobis prætermissum est.Omnia quidẽ pro rationibus tuis officia præstitimus quæ ab of ficiosissimis præstari potuissent.Et iam in re fundamentũ inieci maximum.Et iam in negocio spem bonam consecutus sum.Honorem enim tuũ & uerbis & rebus quibuscunq; potui libẽter exornaui. Dignitatem enim tuam & orationem & opere omni quantum in me fuerit tuebor.Totas equidẽ ra tiones tuas uiribus omnibus susciplam defendendas.Nam Albertus tantopere pro te laborauit ut ni hil prætermiserit.Nam Cicero ita causam tuam egit ut maiori quidem studio ageꝛ nõ potuerit.Quã to studio Fanius res tuas curauerit:testis est assidua eius uigilantia.Equidem nihil quod ad te perti neat prætermisi.Omnes enim sum rationes complexus:quæ in tuã cõmoditatẽ redundare uideban tur.Omnia quidem perfeci.quæ dignitatem tuam exornare & facultates exaugere ualent. Omnia di ligentissime curaui quæ rationibus tuis accõmodari possent.Complura profecto fuerũt semper tua in me studia laboris diligentiæ actionis uigilantiæ.Immortalia quidem tua erga me semper extiterũt uirtutem beneficia consilii admonitionis doctrinæ amoris adhortationis uoluntatis desiderii. Hæc enim tuæ dignitati:tum etiam nostræ beniuolentiæ me debeꝛ diiudico.Hoc enim cum tuorum uir tutibus:tum etiam tuis officiis attribuo.Dies enim atq; noctes tua in me officia ante oculos uersanꝫ Continuo enim memoria ĩmortalia tua in me beneficia cõplector.Tua enim ĩ me benemerita nunq̃ mihi a memoria discedunt.Quæ tua in me merita contulisti nunq̃ ex anima dilabuntur. Hæc enim res nullam habet dubitatiõem.Hoc enim negocium nullã habet difficultatem. Hæc enim causa nul lum pene laborem desiderat.Nihil est quod studio & diligẽtia fieri non posset.Nihil enim est quod non posset beniuolentia confici.Nihil enim quod uerus amor non iubeat efficere.Nihil enim profe cto quod dedita opera perfici non possit.Est enim consilium nostrum ab omnibus approbandum. Quod a nobis decretum est rectum esse putamus.Quæ a nobis gesta sunt omni uitio carere uiden tur.Ego enim mei consilii maiorem indies fructum & uoluptatem cupio.Meum enim cõsiliũ quot tidie magis est mihi conducibile.Incredibile est enim quantopere tibi cupiã satisfacere. Vix enim cre dere posses quantũ cupiã unũ me tibi q̃gratissimum demonstrare.Cupio enim nullam timoris curã nobis insidere.Desidero plurimum nullam dubitationis molestiam remanere.Omnia profecto sunt tibi sustinenda ut laudem & gloriam tibi compares.Nihil enim est quod non laude & gloria libentis sime facere debeamus.Nihil est profecto tam difficile quod non tibi pro honore & fama facillimum uideri debeat.Ita enim natus es ut hoc efficere debeas.Ita enim doctus es ut hoc assumeꝛ debeas.Sed illum tuum animum fac adhibeas quo te esse oportet.Sed eũ te præbeas:quem tuæ uirtutes esse uo lunt.Nullã profecto partẽ inuenies quæ non sit cofracta.Nullum enim mẽbrũ conspicies:qđ non sit debilitatũ.Nullũ equidẽ locũ uidebis qui non sit cõquassatus. Tanta enim est tuarum uirtutum exi-

ſtimatio ut hoc facere debeas. Tanta enim eſt tuæ probitatis ſpes ut agere uelle debeas. Illa eſt quidē iocunda laus quæ a uiris laudatis proficiſcitur. Ea eſt equidē firmiſſima laus quæ ab his celebratur q in maxima laude uixerunt. Is enim uerus honos uideri ſolet: qui non ex uerbis ſed ex rebus ipſis naſcitur. Ea quidē uera gloria uideri ſolet: quæ ex ſalute reip. fieri ſolet. Cicero ea natus eſt conditione: ut nihil niſi quod rectum eſt curet. Cicero ea eſt ratione cōſtitutus ut honeſtum ſemp exquirat. Cicero is ſemper uir fuit ut ab officio nunq̄ deduci potuerit. His enim conſiliis præſtat Cicero quæ plurimū humano generi proſunt. His enim facultatibus abundat Cicero quæ ſunt oībus conducibiles. Nullā poſſes diſciplinā conſequi ex qua maioré nominis exiſtimationē tibi cōparare poſſes. Nihil equidem ex omnibus humanis rebus curare poſſes quod uirtute p̄clarius haberetur. Nihil.n. eſt ꝑfecto quod humano generi magis conducat. Nihil enim eſt de quo maioré homines cōmoditatē conſequantur. Recte quidē facere plurimū ualet ad beate uiuendum. Officioſe uiuere optimum ducemus ad fæliciter uiuendum. Si uirtus aliquando locum eſt habitura tu eris in ſupremis. Si uirtus ullā unq̄ eſt receptura facultatē p̄ſtantiſſimum dignitatis locum obtinebis. Aduentus.n. tuus clarus erit oībus. Summo.n. deſiderio ab oībus expectari. Tua.n. ad nos profectio ampliſſimā tibi laudē cōparabit. Oēs enī uiri prudētes hoc factum probant. Omnes profecto qui de rebus recte ſentiunt hoc laudant. Omnes equidē conditiones quas ſcripſiſti ꝑbabiles exiſtunt. Omnes cauſæ quas cōmemoras iuſtiſſimæ ſunt. Quæ mihi narraſti ita ut dicis conſtare uidentur. Quæ mihi per tabellarios & nūcios ſignificaſti ita eſſe conſtant. Fateor enim opinionē tuā eſſe uerā. Concedo equidē inſtitutionē tuā eſſe laudabilem. Hæc enim ſi ita ſunt cætera erunt faciliora. Quod ſi hæc uera ſunt: de reliquis optime ſperandum é. Hæc ſi ita p̄dicantur cætera meliora ſequentur. Volo enim hoc te ſcire nullius auctoritatē apud me tantum ualere quantum tuā. Hoc uelim ratum habeas me nullius amore magis q̄ tuo moueri poſſe. Non enim minus te uelle q̄ poſſe mihi exploratum eſt. Non equidē minus libenter hoc facere deſideras q̄ ego depoſtulé. Ego.n. ſingulis uerbis tuis ſingula teſtimonia tribuam. Ego.n. unicuiq; orationi tuæ auctoritatē maximā adhibebo. Hoc enim mihi ut uero teſti uelim credas. Hoc ꝑfecto Ciceroni ut ſummo oratori credere minime dubitare debes. Teſtis eſt optimus meus in Catonē labor. Teſtis é enim mea in Catoné uigilantia. Omnes enim qui iſta nouerūt teſtes habemus. Omnes enim qui hæc tractare ſolent pro nobis teſtabuntur. Omnes profecto qui hæc profitentur firmā fidē præſtare poterunt. Omnis enim mea ſpes in te poſita eſt. Omnē enim meā in te ſpem collocaui. Omnem profecto ſpē cauſæ meæ gubernandæ in te uno firmaui. Omnis enim ſpes huius negocii perficiendi in te collocata eſt. Neminē aliū q̄ te mihi patronum eſſe uolo. Nāq; illud non dubito quin etiā ꝑ me libenter ſis facturus. Non equidē unq̄ ueritus ſum quin tu ſemper rationibus meis recte conſulere uelles. Nō enim dubitaui quin tu mihi libenter fauere uelles. Nihil enim tantum eſt quod a te confici poſſe nō confidā. Nulla enim res tam difficilis eſſe pōt. quæ tibi non fuerit futura q̄facillima. Scio enim quantum ponderis oratio tua ſit habitura. Scio enim quantum facultatis tua p̄ſentia ſit p̄ſtitura. Scio enī quantū cōmoditatis tua cōmendatio ſit allatura. Te quidē maximū hominē futurum eſſe exiſtimo. Te profecto uiꝝ fore præſtantiſſimum iudicio oīum iudico. te quidē ſummū in ciuitate uiꝝ ex omni expectatione maxime ſpero. In eum quidē locum res deducta eſt ut niſi deus nobis ſubuenerit maximis incōmodis afficiamur. In talē enim ſtatum negocia cōpulſa ſunt: ut niſi diuina clæmētia nobis opē præſtiterit: acerbiſſimas ſimus calamitates perpeſſuri. In eum enim caſum me fortuna compulit. In id profecto infortunium me ſors intruſit. In eā quidē tēpeſtatē me fatū iniecit. Illud enim eſt maxime in tuis rationibus illudendum. Illud enī quod ſcribis merito uidetur irrīdendum. Illud eſt enim tuis epiſtolis plurimum ludificandum. Hoc enim credulitate non culpa contractum eſt. Hoc quidē errore non uitio accidit. Hoc profecto nimia facilitate non fraude factum eſt. Verecundia quæ ī periculis repudianda eſt Cæſari male conſuluit. Timor enim infamiæ quæ in difficillimis rebus moderanda eſt multoꝝ hominum cauſa mortis fuit. Homo enim natus ad deſidiā excolendam. Hominis uita tota languoribus eſt referta. Hominis enim uita ad nihil aliud nata q̄ ad fruges cōſumēdas. Hoc n. ſic habeto. Hoc tibi ꝑſuadeas uelim. Hoc ſcito eiuſmodi. Hoc.n. exiſtimes uelim. Hoc uelim ita hē as exploratū. Hoc enim memoriæ manda. De quo ſic uelim exiſtimes. Spē habes firmiſſimā. Tu autē hoc tibi perſuade. Illud hoc tibi affirmo. Crede enim hoc mi Cicero. Illud quidē ſcio. Tantum dico. Illud enim non dubito. Hoc tā uere dicā. Hoc dicā ut ſentio. Illud enim aperte audeo profiteri. Illud profecto confirmare poſſum. Ego enim uideo hæc plane fore. ego conſpicio hæc eſſe futura. ego ſic coniecto. ego quidē hoc auguror. Ego hoc tibi polliceor. hoc cōfirmo. hoc profiteor. Nihil eſt quod curē diligētius. Mihi enim maximæ curæ eſt. Eſt enim plurimum mihi cordi. Hoc enim claꝝ eſt: certum eſt: exploratum eſt: manifeſtum eſt: liquidum eſt: expeditum eſt. In oculis enim poſitū eſt. In medium adductum eſt. Omnibus palam eſt. oībus planum eſt. Hoc unicuiq; apparet. Hoc cuilibet planum extat. Nulla enim de hoc eſt dubitatio. Non equidē dubium eſt. Nulla eſt de hac re controuerſia. Tantum dico. Tantum ſcribo. Tantum affirmo. Non enim me fallit. prærerit: fugit: clam eſt. Non enim ſum ignarus: expers: de hoc īprudens. Satis enim intelligo. Optime quidē cerno. Diligenter aīad uerto. Clariſſime perſpicio. Sic enim res habet. Sic cauſam eſſe conſtat. Sic enī uideo. Sic enim res habetur. Sic enī dicitur. Sic equidē fertur. Sic enī uidetur. Vt debeo: ut par ē: ut ius poſtulat: ut uirtutes tuæ demeritæ ſunt: ut mea beniuolētia requirit: ut tua ī me merita depoſtulāt. Vt negociū req̄rit. Vt

cauſa deſiderat.ut rō depoſcit.ut caſus exigit.ut conditio nobis expedit.ut fortuna adhortatur. ut acceſſio adminiſtrabit.ut ſors cadet.Neq; iniuria enim.Neq; enim ſine cauſa. Neq; enim īmerito. Neq; enim mirū eſt.Opus eſt enim.neceſſe eſt equidē.neceſſitas enim poſtulat.expediens enim eſt.oportet equidē.Res equidē tua agitur.tuū enim eſt onus.tuū eſt officiū. Video enim quid mea interſit.Nō.n. me fugit quid mihi conueniat.Non enim me præterit quid mihi conducat.Hæc mea fuerat cōiectura.Fateor enim hoc meum fuiſſe p̄ſagium.Hoc enim ſemper fore exiſtimabam. Morem profecto tibi ſemper geſſero.Tibi enim ſemper obſequentiſſimus fuero.Sū enī tibi ſemp obtēperabilis.A præceptis enim tuis nunq̄ diſcedam.Nullam unq̄ admonitionē tuā recuſabo.Si tuum mihi officium p̄ſtare conſtitueris.Si tuum mihi auxilium præſtiteris.Si te mihi accōmodaueris.Hoc enim ualde ꝓrſus placet.Hoc enim me plurimum delectat.Hoc enim mihi admodum eſt gratiſſimum. Hoc enim mihi accidit multo iucundiſſimū.Hoc.n.ē mihi in optatis reponendū.Non enim dubito te dare operā. Non equidem dubito te curare:te inſtare:te inuigilare.Circunſpice omnes rationes meæ cauſæ: conſidera omnia membra noſtri ſtatus.Speculare omnes uires noſtræ facultatis.Nihil eſt uirtute formoſius:nihil amabilius:nihil pulchrius:nihil præſtabilius.Nihil eſt probitate præſtantius. Nihil eſt tua mihi inſtitutione gratius.Nihil eſt profecto tua mihi uoluntate iucundius.Nihil eſt equidē tua mihi familiaritate ſuauius.Adhuc ſum in ea ſententia.Inſtitutam opinionem adhuc obſeruo. Ego enim is ſum qui antea eſſe ſolebam.Adhuc ſum in deliberata ſententia conſtitutus.Alia enī opinio indies magis confirmatur.Mea enim uoluntas omnibus in rebus conſtans ſemper permanebit. Me quidem in honeſto propoſito eundē ſemper eſſe uidebis.Neceſſe eſt enim ut horū unū ſequaṫ. Oportet equidē ut iſtoꝝ alteꝝ ſubeamus.Potes enim hoc cōmodiſſime facere.Eſt enim in tua poteſtate.In hoc p̄ficiēdo idoneā habes facultatē.Quoniā rō ita cōparata ē.Quoniā ita diuinitus datū ē. Poſtq̄ ita fortuna iubet.Poſtq̄ ita ſors cecidit.In hac profecto re ego interfui.In hoc ego negocio fui. Quibus omnibus in accidentibus me ſcias interfuiſſe. Vt teſtatur Cicero. Vt hæc omnia apud Ciceronem.Hæc omnia ut inquit Cicero.Hæc oīa Ciceronis ſententiam eſſe uidemus. Vt apud Ciceronem conſtare uidetur. Hæc omnia promiſſa fuiſſe audiui.Hæc omnia cōfirmata eſſe cognoui.Certa uidi hæc omnia. Hæc ego eiuſmodi eſſe ſtatuo.Equidem hoc arbitror.Tantum enim uideor intelligere. Vt paulo ante dixi:commemoraui:propoſui:præſcripſi. Vt paulo ante a me dictum eſt: præſcriptum: commemoratū eſt.Cuius rei modo mentionem feci.Sed illud idem quod in initio ubi ſcripſi. Illud equidē affirmare poſſum.Neq; enim hoc eſt tacendum:p̄termittendum:obliterandum.Neq; hoc in extremis permittereṫ.Huc accedit cōmemoranda quædā beneficioꝝ p̄ſtātia.Poteſtatem habes.Autoritatē ſuſtines.Facultatem poſſides.Tibi enim autoritas data eſt.Facultas conceſſa Idonea oblata cōmoditas. Rē profecto es idoneam conſecutus.Hoc enim in te eſt.Facillime potes.Plurimum uales. Non eſt uſq̄. Non enim conſtat in rebus humanis.Nuſq̄ profecto reperitur.Cato enim multa pertractauit.Multa expertus eſt.Multarum rerum uſum habet.Multoꝝ negocioꝝ experimentū tenet.Hæc enim mihi ſpes ē. Hæc.n.mihi ſperare licet.Hæc enim futura coniecto.Res equidē moleſta:iniqua:indigna: pene intolerabilis.Turpe enim eſſe exiſtimo.Eſt enim plurimū inconueniens.Puto enim ab illo eſſe abhorrendum.Paulus eſt uirtutibus inferior.poteſtate imbecillior.Autoritate minor. Vſu rerū indoctior.Epiſtola enim non erubeſcit.Litteræ quidem nullius conſpectū uerentur.Non enim ſcriptura quenq̄ expaueſcit.

De confutatione.

Onfutationes præterea maximopere ſunt ad dicendum neceſſariæ.Nam cum noſtrorum argumentoꝝ rōnes auditoribus p̄ſuaſerimus:nondū ſibi auditores ſatiſfactū eſſe cēſebūt niſi ea q̄ nobis obiiciunṫ aut tacite obiici poſſent: ꝓbabilius rōnibus refellerimus.Quod cū ita ſit:non mihi uiſum eſt incōmode factū ſi de his refutandorū locorū rationibus conſequenter ex ordine interſeramus.Ego enim in te amando beniuolentiæ obtineo principatū. Tu enī ſic a me diligeris:ut nemo alius magis.Sed moriar niſi te amore ſuperem.Sed peream ſi te beniuolentia non uincam.Non pene minus te diligo q̄ pater tuus ſemper amauerat. Caue exiſtimes neminē te mihi cariorē.Caue credas neminē ardentiori me beniuolentia q̄ te cōplecti.Si intellexero quid uoles uoluntatē meā tuo deſiderio adiungā.Si mihi p̄ſuadere potero quid deſideres:faciā ſponte mea quod cupis.Non.n.me īpedient inimiciciæ dū tibi proſim.Neq; ullus me dolor p̄turbabit q̄n me tibi accōmodem.Neq; ullus me labor deterrebit quin totū me tibi præbeā.Neq; uliæ me occupationes detardabunt quin tibi ſatiſfaciā.Fac habeas rationē noſtræ beniuolentiæ.Fac noſtri amoris ſis diligentiſſi me memor.Quid noſtræ beniuolentiæ cōiunctioni p̄termiſſum fuit?Quid noſtræ familiaritatis ſocietati adiungi potuiſſet?Non timebo oīa ſubire pericula dū tibi proſim.Si una eſſe poterimus aīoꝝ tamē coniunctione fruemur.Si mecum eſſe non poteris ego tamen aſſidua te cogitatione cōplectar. Si p̄ſentiā noſtrā colere non ualebimus:licebit tamē mutuā noſtrā īterrecordationē celebrare poſſe. Pro ſalute patriæ cur nō oēs exponimus facultates?Pro cōi ſalute cur non oīa bona ꝓfundimus? Maioribus enī meis te benemeritis exornabo:q̄ tibi in mentē uenire poſſet. Dirigā enim oīa pro te diligentiſſime.Nihil enī a me p̄termittitur quod ad te pertinere exiſtimē.Velim enī a me expectes quæ ab amiciſſimo expectanda ſunt.Omnia uelim a me & familiariter expoſtules & optima ſpe expectes. Id enī agā in rebus tuis ut nullā ſis meā negligentiā accuſaturus.Cū plus pro te fecero q̄ potuero: minus tamen profecero q̄ debuero.Cū longe maiora ꝓ tuis ornamētis conatus fuero q̄ mea facultas p̄-

ſtare poterit: multo minora fuero conſecutus: q̃ imortalia tua in me merita depoſtulent. Si mihi pro te moriendũ eẽt: nulli tamẽ parti tuorum in me officiorum uiderer ſatiſſeciſſe. Si mihi pro cõmodis tuis uita eſſet effundenda: nõ tamẽ uiderer tuorũ in me meritoꝝ magnitudinẽ aſſecutus. Ego ut par eſt ad tuã uoluntatem me confirmo. Ego ut tua in me cura depoſtulat me tibi totum accõmodabo. A Ciceronis uoluntate honeſta per ampliſſima eius in me merita diſſentire non poſſũ. Per Ciceronis familiaritatem atq; amorem non licet mihi ab eo diſſentire. Nulli cuiq̃ concedo ut tui ſtudioſior ſit quam ego. Neq; in hoc me uincere poteſt qui tuæ dignitatis ſit cupidior q̃ ego. Neq; ullum unq̃ tempus intermiſi te iuuandi. Neq; ullum unq̃ pro te laborem defugi. Neq; ullam unq̃ rem pro te ommiſi neq; ommittã curare. Neq; tamen Catoni defuturus ſum. Neq; tamen Catonis cauſam derelinquã. Iniuriam a te mihi fieri puto cum a te roger. Rem mihi ingratam facis cum aliquid precibus contendis. Magna me afficis iniuria cum rogando officium meum poſtulas. Ego pluſq̃ feci facere nõ potuiſſem. Ego maiori ſtudio rem curare non potuiſſem. Ego maiores uires q̃ oſtendi præſtare non ualeré. Te q̃ primum incommodis liberaſſem. Te illico incolumẽ reddidiſſem. Ne punctum quidem temporis in moleſtiis fuiſſes. In hac cauſa magis elaboraui q̃ oſtendam. In his rebus maiora ſum acturus quam demonſtrem. Hoc enim in negocio ſum plura præſtiturus quam pollicear. Non enim perſcribere poſſum quantum mihi erat gratum ſi Catonem quietum reddideris. Nõ poſſum uerbis explicare quam erit mihi iucundum ſi Catonem precioſum præſtiteris. Nullo ſatis poſſem dicẽdi genere declarare quam mihi erit acceptum ſi Catonem moleſtiis liberaueris. Ignoſce mihi Gaſparinum excuſantem. Patiaris me Gaſparinum defendentem. Quid.n. eſt cur non bonorũ familiaritatem deſiderem? Quid obſtare uidetur cur non iuſtorum mihi cõſortium adoptem? Oblitum me putas amoris caritatis humanitatis tuæ. Immemorem me exiſtimas tui erga me officii laboris diligentiæ uigiliarum periculorum. Ingratum me arbitraris liberalitatis benignitatis beneficiorum erga me tuorum. Quod ſi uita mihi contingeret me tibi amiciſſimum demonſtrabo. Quod ſi uita mihi ſuperſtes fuerit: me tibi beneficiorum memorem præſtabo. Niſi ob tuam erga me beniuolentiam tibi cumulatiſſime ſatiſſecero hominem me eſſe non arbitrabor. Niſi pro immortalibus tuis in me meritis parem, tibi gratiam retribuero: uirum me bonũ non exiſtimabo. Niſi tua erga me officia paribus meritis cõprobauero ipſe me hominem non iudicabo. Non enim mihi ullo modo fatiſſacio cum nõ reperiam quibus rebus tibi gratias referam. Cum ea quæ tibi deſiderem re ipſa conſequi non poſſum. Cũ nullam partem tuorum erga me meritorum in referenda gratia conſequi ualeam. Nunquam enim mihi acquieſcam niſi prius quæ a me uelis ex ſententia perficiam. Ego tanti te facio ut quicquid egeris ſtatim probaturus ſim. Pro ſũmo meo in te amore quæ tibi placere uidebũtur rectiſſime uera exiſtimabo. Nihil enim cõmittere poſſes quod mihi poſſit diſplicere. Plus enim a te mihi prouiſum eſt q̃ poſtulaueram. Magis enim mihi opitulatus es q̃ ſperaueram. Maiora quidem in me benemerita contuliſti q̃ a te contenderam. Non enim Ioſiam optime de me meritum derelinquere. Non enim paterer Ioſiam meæ uirtutis amplificatorem impune ab iniquis oppugnari. Non enim poſſem ſufferre ut iniqui Ioſiam mei admodum amatorem impune laceſſerent. Non enim mei eſſet officii qui ſufferre deberem q̃ inuidi Gaſparino mei amantiſſimo detraherent. Neq; ullum tantum eſſe poſſet quod ego non putem impendere poſſe. Neq; ulla tam magna iactura eſt: quam ego nõ exiſtimẽ accidere poſſe. Neq; eſt ulla tam magna calamitas: quam ego non mihi perſuadeã poſſe contingere. Malo enim meis uitæ rationibus delectari q̃ alienis uiciis gubernari. Malo enim eſſe mihi ſimilis q̃ alienis. Quæ facio quottidie magis me delectant q̃ aliena. Me quidem non ex fortuna: ſed ex uirtute pendere uidiſti. Nõ enim diuitias ſed uirtutes ſum ſecutus. Non equidem homines copiis opulentos ſed uirtutibus celeberrimis excolui. Illud cogita ne rem magis periculoſam exiſtimes q̃ ſit neceſſe. Illud uide ne ſine periculo timere uidearis. Illud prouideas ne timendo magis timere cogaris. Sed ea tu inſignitus es ſapiẽtia: quæ maiora prouidere poſſet. Verum tu pro ſingulari induſtria tua hæc commodius trãſigere poteris. Sed tu hoc facilius multo pro tua ſingulari prudentia iudicabis. Sed hæc tu melius ex re temperare conſtitues. Reliqua ſunt in teipſo & optima quidem. Quæ omnia acciderunt Cicero dixit futura. Qui autem caſus euenerunt Cicero multo ante prædixit. Quæ autem ſunt conſecuta: Cicero prævidit. Quod ſi hoc tibi conſilium non placebit: aliud mittemus. Quod ſi hæc tibi ratio non ſatis uidebitur cõſentanea: alias quæremus commodiores. Non dubito quin tu plus prouideas q̃ ego admoneam. Nec diffido quin tu melius rem pertractes: q̃ ego tibi declarem. Propone tibi quid clari homines facere ſolebant. Cogita quam uitæ rationem ſapientes obſeruarunt. Exemplum fac tibi ſumas uitam officioſorum uirorum. Tempora autem qualia futura ſint quis ſcit? Rerum autem conditiones quem finem habituræ ſint incertum eſt. Quæ autem fortunæ acceſſiones ſint conſecuturæ quis uaticinari poteſt? Quæ acciderunt fuerunt uera tam re q̃ ſuſpicione. Quæ nuper euenerunt nõ tam uera q̃ uiolentia fuerunt. Nam intelligo iſtis rationibus te nihil proficere. Non uides rebus iſtis nihil te prodeſſe poſſe. Non animaduertis iſtis moleſtiis nihil aſſequi poſſe. Quod ſi non poſſum aliquid perficere ſuadendo ego iam & precibus a te contendo. Quod ſi monitionibus meis obtemperare nolueris: precibus fac ſaltem obſequaris. Qui ſi amantiſſimis perſuaſionibus meis non flecteris: ſummis tamen ſupplicationibus fac mouearis. Faciam per meipſum & uires meas experiar. Negocium egomet ſuſcipiam & conabor quod poſſum. Aggrediar egoipſe rem iſtam & nitar quid cõſequi poſſim. Neq;

colas res immundas inanes atq; uolatiles. Neq; nimis cures incerta humilia breuia fugitiua instabilia caduca. Neq; nimiũ desideres ea quæ sunt hominibus incõmoda nociua & ignominiosa. Sed adhortatione nõ puto te indigere. Sed mea tibi admonitione nequaq̃ opus existimo. Sed ut arbitror præceptis meis nõ egebis. Sed in hac re nullam tuam accipio excusationẽ. Sed ĩ hoc negocio nulla tua apud me ualebit excusatio. Sed in hac cã tua apud me excusatio nulla est fidem habitura. Quãtum me possis adiuuare facile intelligo. Quanto mihi præsidio esse possis clarissime perspicio. Quãtum enim rationibus meis prodesse ualeas clarissime mihi constat. Quid rebus meis consulere possis est mihi liquidissimum. Neq; enim dubito quantum mea cã uelis. Neq; enim uereor quantopere mihi prodesse desideras. Neq; enim moueor hæsitatione quantopere mihi fauere cupias. Ego quem potius debeam inuocare q̃ eum qui causas meas uincere solet? Ego cui me potius commendem q̃ ei quo salutem recipere consueui? Ego cuius auxilium potius requiram quam eius cuius ope & præsidio meus status incolumis conseruatur? Nec dubito quin cum multis benigne feceris: mihi etiam tibi amicissimo fauere uelis. Neq; n. uereor ne cum ignotis liberalissimus sis, mihi etiam tui amantissimo tẽ accommodare uelis. Neq; n. hæsito: quin cum inimicis tuis officiosum te præstiteris: mihi etiã gratiosissimus futurus sis. Mihi autem in hac causa nihil aliud opus est, nisi ut autoritatem tuã interponas. Mihi autẽ ut hoc impetrem nihil deficit: nisi ut sententiam tuam adiungas. Mihi autem ut quæ uelim cõsequar aliud nihil deest nisi ut te mihi facillimum præstes. Id erit firmum: si Arpini uoluntas intercessit. Id stabilitum fore arbitramur: si Arpinus officium nobis suum præstiterit. Sed quid eam causam tãtopere tibi commendam: quam tu communem tecum existimas? Sed quid ego de ea re tam uæhementer tecum contendam quam ad te ipsum pertinere arbitraris? Sed quid ego de his negociis tantopere te obtundam quæ tecum sedulo tractas? Spem tamen habeo tempora aliquando futura meliora. Spero tamen fortunam aliquando mihi maiorem euenturam. Non enim mihi persuadere possum ut fæliciorem aliquando status conditionem consecuturus sim. Non enim opinione: sed certis signis hæc tibi significo. Non equidem aliorum auditu: sed certis rationibus hæc tibi scribo. Nõ enim somniis: sed uera rerum experientia hæc tibi narro. Neq; enim obscuris personis res agitur. Neq; enim dubiis conditionibus cõtractatur. Quo aĩo hæc recipias nõ nimis curo. Qua rõne hæc interpreteris paruifacio. Si oẽs homines aliud mihi persuasissent: ego tamen hac eadem usus sententia fuissem quam audisti. Huius ego constantiæ semper extiti atq; fore cõfido: ut meæ cõstitutionis nunq̃ me pœniteat. Adhuc in eadẽ sum sententia: ut quæ fecerim recta mihi uideanť. Libẽter tibi me & facile purgaré. Libẽter tecũ iracundiã euomerẽ. Putares fortasse ut indignis eo iniuriis lacessitus nõ successerẽ? An existimares q; acerbissimis ego incõmodis affectus nõ mouerer? An fortassis crederes: q; ego tã insigni iniuria percussus obdormirem? An hoc tibi persuadeas: q; ego tam calamitosis offensionibus cõpulsus iracundia nõ excandescerem? Hoc enim nullo quidẽ pacto ferendum est. Neq; enim est hoc ulla ratione tolerãdũ. Quis enim hoc ferre posset præter me? Cui enim hæc æquo animo fieri possent nisi mihi? Omnia sunt quidem toleranda patienter. Aequo animo sustinenda. Sapienter perferenda: prudẽter temperãda: facili animo accipiẽda. An tibi fortasse aliquid desit quod non sentias? An tibi forsitan aliquid laudandum erit quod non probes? An tibi fortassis aliquid moliendum fuerit quod non ualeas? An tibi fortasse aliquid sustinendum sit quod non queas? Sed est unus portus ad salutem, s. bonarum artium disciplinæ. Sed est una spes consolationis litterarum studia. Sed est unum remedium tranquillitatis scientiarum celebritas. Quæ omnia prosequerer si melius q̃ tu uiderem. Quæ omnia commemorarem nisi tu clarius q̃ ego iteligeres. Quæ omnia explicarem si ego apertius q̃ tu cognoscerem. Sed uereor ne iam mihi superesse uerba putes. Sed dubito ne dicẽdo prolixũ me nimis esse dicas. Sed timeo ne meã dicendi rationẽ longã nimis accuses. Sed uereor ne multa a me dicta supuacua esse dicas. Nulla est tanta doloris magnitudo quæ non tẽporis prolixitate mollificetur. Nulla enim fuit uua tã agrestis quæ non aliquãdo mollitudinẽ suscipiat. Nullũ, n. malũ potest esse perpetuũ. Nunq̃. n. id mihi attribuã qđ non fuerim cõsecutus: fateor. n. ad tantũ me sapientiæ gradũ nõ accessisse. Quereris tibi qc q̃ imponere non debere in summis præsertim occupationibus tuis. Laboris tibi quicq̃ committere non audeo in acerbissimis præsertim molestiis quibus opprimeris. Non deberem te uirum summa autoritate præditum defatigare: præsertim cum sis uæhementissime defatigatus. Tu tamẽ siue æquo aĩo hæc feras siue iniquo: nõ possũ rẽ mutare. Tu tamẽ siue gratũ hoc accipis siue molestũ nõ pot aliter pfici. Tu tamẽ siue me excusas siue accusas: nõ possum aliter facere. Neq; n. tu melius si p̃sens adesses rẽ curasses. Neq; n. accuratius si affuisses rẽ egisses. Neq; enim tu cõmodius si coram affuisses negocium perfecisses. Non enim eam cognosco aciẽ ingenii Clodii: ut ipse acutiora inueniret q̃ Cicero. Non tantam intelligo Tironis consilii calliditatem: ut ipse plus prouideat q̃ Cicero. Hoc loco si uidear clarius respondere nemo miretur cũ id necessitas postulet. Hoc loco si aperte disputo nemini dure uideri debet: quoniã necessaria me causa impellit. Non mihi in mentem uenit quibus uerbis tecũ colloquar. Nihil est impræsentia quod potissimum tibi significem. Non mihi occurrit quo te litterarũ genere uisitẽ. Non habeo quid scribã. Nihil mihi in mentem uenire potest. Nihil mihi in mẽtem succedit. Non possum cõminisci. Equidem scripsi apertius q̃. Equidem fui breuior q̃. Equidem breuius cõplexus sum q̃. Scriberem plura nisi Longiori uterer ratione si plura essent dicenda. Pluribus tecum agerem. Longior essem in dicendo nisi. Hæc breuius ad te scripsissem. Hæc breuioribus perstrinxi:

quia res hæc me non delectat. Hæc paucioribus egi: quia sine magno dolore apertius exprimere non poterã. Hæ quidem litteræ sunt eiusmodi: ut eas nõ audeã temere cõmittere cuiq̃. Siquẽ cui fidẽ habere possim inuenero: dabo operam ut percrebris meis litteris te uisitem. Si quenq̃ nactus fuero: cui recta sit fides adhibenda: id efficiã ut crebræ meæ ad te litteræ deferantur. Neq; obliuione nostræ amiciciæ hoc euenit. Neq; intermissione nostræ beniuolentiæ hoc accidit. Neq; diminutione nostræ coniunctionis hoc contigit. Non ausus sum uæhementius a te cõtendere: ne summæ tuæ liberalitatis oblitus esse uidear. Pluribus uerbis non audeo tecum agere: ne te amplissimæ tuæ beneficentiæ oblitus esse putẽ. Maiori quidem studio quicq̃ a te petere non debeo: ne liberali tuæ cõsuetudini uidear diffidere. Quod serius quã expectabas rem effecerim: id difficultate rei commissum est. Quod tardius q̃ uolebas tibi scripserim: id nuntiorum inopia non negligentia factũ est. Quod diutius q̃ credebas aduentum meũ distulerim: id occupationibus uelim attribuas. Siquis esset aditus ad id quod speras rẽ aggrederer. Siquã uiam perscrutari possem ad id quod petis omnia pertemptarem. Si facultate & gratia tantum possem. Si mihi idonea potestas concederetur. Si opportunitatem consequi possem. Non solummodo in hac causa: sed etiam in cæteris aliis. Neq; solum hoc in negocio: uerumetiã in aliis omnibus. Neq; in his duntaxat rebus: sed multo etiam magis in cæteris. Adolescentem inquies ac nobilem: at præstantem: at primarium. Puerum dices ac doctum: at sapientem: at expertum. Iuuenem asse res at amicum: at fidum: at necessarium. Neq; opus est ut ad res nudas accedas. Neq; bona uolũtas satis est: ubi res facultatem desiderat. Neq; enim uerba satis ualent: ubi negocia præsidium requirũt. Id uelim ut ignoscas quod inuita fortuna facere nõ potueram. Id cupio mihi idulgeas: quod negãte fortuna curare non ualueram. Neq; quicq̃ est quod mireris si hoc non egerim. Neq; est q; ulla tenearis admiratione: si rem hanc nõ curauerim. Sed nihil mihi ad satisfaciendũ præter bonam uoluntatẽ reditũ est. Sed nulla mihi facultas ad remunerandum præter animũ q̃gratissimũ cõcessa est. Sed nullũ mihi officiorum gratificandi genus præter ardentissimũ desideriũ datum est. Nisi hãc facultatem aliquis casus eripuerit. Nisi hanc occasionem aliquod infortunium perturbauerit. Nisi hanc opportunitatem aliqua iniqua fors ĩmutauerit. Meum in te animum multo officiosiorẽ atq; meliorẽ cognosces cum mihi allata fuerit tibi commodior satisfaciendi facultas. Quos beneficiorum fructus tibi debeo cum opportunior dabitur potestas: uberiores præstãtiores cumulatioresq; reperies. Ego enim semp oĩbus in rebus quas ad te pertinere arbitrabor: cum exoptatam facultatem consequar: mirificum me tibi cõmitẽ demõstrabo. Quod ego clarissime demõstrassem: nisi inopinatus casus hoc mihi eripuisset. Quod ego re ipsa probassem: nisi fors aduersa officium meum interturbasset. Sed hoc rato nescio quo contigisse arbitror: ut cum recte deliberauerim incommode mihi successerit. Sed nescio qua forte euenerit: ut pari cõsilio disparem coger fortunam consequi. Sed nescio qua cæli cõstitutione id cõtigerit: ut cum officiose excitauerim: exitus exoriatur ĩgratissimus. Quantum spes me fefellerit uides. Quanta de spe ceciderimus intelligis. Quantum nos spes deluserit prospicis. Quantum frustrati sumus apertissime sentis. De statu reip. nullã bonam spem cõcipio. Nihil est quod bene sperare possim: desperandum quodammodo esse uideo. Nullam enim habeo certam spem salutis Catonis: exploratã rationem status Catonis: exploratã fidem aduentus Catonis. Quæ de bello gallico audiuimus adhuc sine capite sunt: adhuc sine certo autore proferuntur: adhuc sine certo nuntio significantur: adhuc solummodo ex rumore habuimus. Si mea in homines officia profundere ac perdere uidebor. Si mea in homines beneficia ingrata esse intellexero. Si mea apud homines merita nihil esse ualitura cognouero. Non committam ut quibusdam hominibus insanire uidear. Non homines obtundam: si opera mea delectabit. Non apud homines deliberabo: si mea diligentia hominibus ingrata esse uidebitur. Clodius nondum profectus est eo: quo iam prope se delatum existimat. Nondum id Clodius est consecutus: quod iam prope perfecisse arbitratur. Nondum Clodius illum rẽ finẽ uidet: quẽ iã tenere sibi persuadere uidetur. Sed oĩa quæ putas commodius est pati: q̃ indignis parere. Sed mallem cuiusuis seruitutẽ tolerare q̃ quorũdam hominum perfidorum uultum subire. Nescio quo cum homine tibi negocium sit. Nescis æquidem cui tu homĩni contradicas. Non. n. recte nosti quem oppugnas. Ea quidem conditione natus sum ut facile detractores inueniam. Qui detractionibus delectantur facile cõperient qui parem sibi uicem referant. Qui malo dicendi genere delectantur: mutuam gratiam recipient. Qui cæteros lacessere non desinunt: iisdem iniuriis sæpenumero afficiũtur. Sunt. n. permulti q̃ cum cæteros corripiunt, non repræhensione carent. Plericq; existũt profecto qui cæteros lacessere nõ desinunt: ipsi admonitione plurimum indigent. Atq; hi qui cæteros increpant corrigendi sunt. Complures æquidem cæteris detrahunt qui sunt turpibus uiciis ac abominandis sceleribus coinquinati. Permulti reperiuntur qui seipsos non cognoscunt: & alienos damnant. Multi sunt qui suas rationes non nouerunt: & alienos inepte curant. Et nisi homines acerbissimis eorum in nos iniuriis nos abalienassent: non profecto essemus immutati. Et nisi quorundam oculi a nobis abhorruissent: hi essemus qui antea fueramus. Nisi homines intolerabilibus iniuriis nos lacessissent: in pristina profecto sententia stetissemus. Nisi fuissemus ab his a quibus minime opus fuerat derelicti: pristinam uoluntatem retinuissemus. Si fides ab his coleretur a quibus obseruari deberet: nullo quidem labore defatigaremur. Si illi de quibus sumus optime meriti eandem nobis gratiam præstare uoluissent his profecto molestiis non afficeremur. Si ab his adiuti essemus a quibus debuimus nõ tam moleste laboraremus: Nisi

ab his deiecti fuiſſemus:a quibus minime opus fuerat:iã quæ deſideramus fuiſſemus conſecuti.Hæc enim fuiſſent facillima:ſi culpa a quibuſdam abfuiſſet.Hæc iã perfecta fuiſſent:ſi eẽt in his beneficiorum memoria:in quibus maxime eſſe deberet.Si aduerſarii rem non impedient :cauſam noſtram obtinebimus.Niſi inimici noſtri nobis fuerint impedimento rem impetrabimus. Niſi res per aduerſarios fuerit impedita:facile q̃ uolumus conſequemur . Niſi inuidi rem perturbabunt ad id q̃ optamus faciliter perueniemus.In cauſa noſtra habebimus potentes inimicos.In noſtro negocio habemus auaros nobis infeſtos.In noſtra dignitate habemus complures nobis cõtrarios.Sed noſti hominum iniq̃tatem.Sed intelligis quãta ſit hominũ perfidia atq̃ iniquitas.Sed iam didiciſti quãtæ ſunt hominũ p̃dicationes.Sed te non fugit q̃ multiplices ſunt hominũ uolũtates. Verum perſpexiſti quãtæ inter homines uerſentur inſidiæ .Quæ nobis impedimento fuerunt arbitror te ſuſpicari. Quæ nobis nocuerunt credo te animaduertere.Quæ nobis difficultatem attulerunt te ſcire arbitror. Quæ rem nobis perturbarunt te non fugere exiſtimo.Ignoſce iracundiæ meæ quæ iuſta eſt. Parce meis querelis quæ iuſte quidem habentur.Da ueniam mihi de proditorum perfidia conquerenti.Patiaris me contra inimicos iure excandeſcentem. Offenſio parua eſt: ſed animi indignatio maxima. Amiſſio rerum exigua eſt:ſed ſtomachi perturbatio acerrima.Iactura tenuis exiſtit:ſed animi ardor ſummus. Adhuc tua patitur beniuolentia me liberaliter tecum expurgare. Adhuc patitur tua ſumma humanitas me q̃ ſentiam libere dicere. Adhuc patiatur tua maxima ſapientia q̃ mihi libet in medium adducere. Nunq̃ n.uideor tractaſſe cauſam difficiliorem.Nunq̃ profecto rem moleſtiorem ſuſtinuiſſe uideor. Nunquam certe negocium intractabilius me egiſſe conſtat.Dices fortaſſe quid me res iſta cõſolatur in tãtis malis. Dices quid mihi iſta opitulãtur in tantis anguſtiis. Dices quid me iſta ſuſtentabũt in tantis calamitatibus.Eſt omnio uix conſolabilis dolor.Eſt penitus quaſi intolerabilis moleſtia . Eſt omnio ferme irrecuperabilis iactura.Non poſſum reliqua ſcribere dolore impeditus.Non poſſum cætera dicere iracundia perturbatus.Non ualeo reliqua proſequi:moleſtia confectus.Quid.n.me tibi ſcripſiſſe exiſtimas?Quid meas litteras ſignificare putas? Quid in meis litteris ſcriptum eſt q̃ interpretatiõe indigeat?Quid eſt q̃ meas litteras uerearis?Ego hoc nunq̃ fuiſſem ſuſpicatus . Nunquam poſſe accidere exiſtimaui.Nunq̃ euenire cogitaſſem.Hoc.n.nunquam mihi in mentem ueniſſet. Quid tu unicus quæ oĩbus clariſſima ſunt nõ intelligis?Quid tu ex omnibus unus quæ iam contrita ſunt nõ cognoſcis?quæ tu ſolus aperta non uides?Quæ Appius conſecutus eſt:honorum uocabula ſunt:non dignitatis inſignia.Multi ĩſignia ſine uirtute aſſecuti ſunt.Complures in dignitatibus dicti ſunt præſtãtes:quorum nemo habitus eſt officioſus.Quid ego in ea cauſa inuigilem:in qua is cuius precipua res agitur obdormiat?Quid.n.ĩ his rebus me oſtentem:quibus hi ad quos potiſſimum pertinet negligẽtes exiſtũt.Iam ualde lautus factus eſt qui nihil curas mihi ſcribere.Iam factus es plurimum delicatus qui nihil agis.Precioſus iam nimis effectus es qui nihil curas. Neq̃ aliam conſiliorum rationem imitabor:ſi te firmum eſſe uidero.Neq̃ etiam aliam deſumo deliberationẽ:ſi in eodem te propoſito conſtitutum eſſe cognouero.Finge.n.te eſſe qui ego ſum.Perſuade mihi iam te me alterum eſſe. Fingete uicem meam ſuſtinere.Indices tibi meam cauſam tuam eſſe.Proponas tibi meas te ratiões agere.Hoc meum eſt opus.Hæc.n.me tangunt.Hæc rationes meas uidentur attingere . Vex fac eſſe omnia.Factita eſſe ut dicis.Verum hæc ita ſint.An ego tibi non obtemperem? tibi morem non geram ? tibi nõ obſequar? tibi non me facillimum præſtem? tibi quicq̃ denegem? Agam iam tecum familiariter. loquor iam tecum aperte.non ſimulabo tecum quicq̃.Iam totum me tibi patefaciam.Quantum in me eſt.Quantum mihi conceditur.Quantum idonea mihi poteſtas oblata fuerit.Quantum ſtudio: diligentia:labore:uigilantia conſequi potero:id omne ad arbitrium tuum libentiſſime conferam.Quãq̃ ego omnia tua cã fieri deſiderem. Et ſi omnia pro te facere uellem. Tametſi omnia amore tui libenter ſuſciperem.Iametſi ex commoditate tua nihil uellem ſubterfugere.Si fortuna optatis meis reſpõdebit.uotis meis ſucceſſerit.cogitationibus meis benigne reſpondere uoluerit. Si res caderet ut uellẽ & optarem.Si res ex ſententia gereretur.Si mihi optata contingerent.Si quod opto mihi fæliciter cõtingerit.Si deus res noſtras fortunabit.Negocia ſecunda reddiderit.deſiderio noſtro annuere uoluerit. Nos ſecũdæ uoluerit intueri.Niſi res mihi male ſucceſſerit.Spes mea decipiatur.Opinio mea ſiniſtra fuerit.fortuna me fallat.Beneficiorum memor ero.mutuis beneficiis reſpondebo. Parem officiorum uiciſſitudinem reddam.æqualem gratiam referam.Beneficia contulit. Officia reddidit. merita præſtitit.Benemerita retribuit.Promerita rettulit.Demerita perſoluit.Mutuo uiciſſim.ĩuicem. alternis uicibus.alternatim.mutua uice.Remuneratio retributio.uiciſſitudo.Eadem gratia.par uoluntas. par ſtudium.Ingratus beneficiorum.immemor.ſordidus.Beneficium perdere officium ammittere. meritum effundere.Homini ingrato beneficium conferre.homini ſordido benefacere.hominem ingratum beneficiis exornare.Mortuus eſt.Occiſus eſt.exceſſit eſt uita.ex hoc ſeculo migrauit. Animã reddidit.animam effudit.animam efflauit.uita priuatus elt. ex hac uita deceſſit. mortem obiit. diem ſuum obiit.Popilius furatus eſt.Popilius accepit unde non eſt licitum.Popilius res alienas uſurpauit. Moriar niſi q̃ ſentiam exprimam.Moriar niſi effluam.Non poſſum abduci quĩ me effundã.Deo uolente:deo comite:deo duce.deo nobis fauente.deo nobis annuente.fortuna ſuffragante. Quẽ caſum deus non permittat.Quod incommodum deus auferat.Quod ſuperi prohibeant. Quod utinã nũq̃ eueniat. Deum quæſo ut tua conſilia ſint tibi ſalutaria. Superos exoro ut quod acturus ſis: tibi non

obſit.Deum obſecro ut quicquid conſtituas:tibi bene ſuccedat.Non tenebo te pluribus.Plura dicen
da non ſunt.plura ſcribere non eſt neceſſe.plura non ſunt litteris committenda.pluribus te adhorta-
ri non debeo.Non.n.mihi placet de hac re plura ſcribere. Neqꝫ ego ſuperiora repetam. Singula proſe
qui non eſt neceſſe.Sed plura dicemus alias.Sed hæc audies ex aliis. Sed de his ex aliorum litteris cer-
tior fies.Impedior uerecundia pluribus tecum agere. Scripſi ad te pluribus. ut meum conſilium in-
telligeres.Hæc pluribus egi ut quid ſentirem dilucidius teneres.In hoc fui longior: ut quæ mea eſſet
ſententia clarius perſpiceres.Hoc uerboſius complexus ſum:ut inſtitutionem meam apertius cõpræ-
henderes.In hoc fui prolixior:ut de uolũtate mea certior fieres.Sed plura q̃ ſtatueram.hæc ad te plu-
ribus uerbis ſcripſi q̃ ſoleo.Sed hæc ſatis multa uel plura potius q̃ expectabas. Illa quæ maiora ſunt:
breuius exponam.Illa quæ ampliorem deſiderant orationem breui compræhendam. Hæc ex hac re
precipue tibi ſignificaui ut intelligeres.Hæc ex illa conditione tibi denotaui ut deliberares. Hæc ob
eas tibi rationes aperui:ut præparares.Scis quid dico quid loquor. quid intelligo. quid cogito. quid
uolo.Difficile eſt loqui.Non omnia ſunt litteris committenda.Nihil temere ſcribendum eſt.Non di
co ſine cauſa.Noli putare hæc me fruſtra dicere. Non.n.incaſſum hæc commemoro. Nõ ſcribo hæc
temere.Hæc præterea ſcripſi:quod cauſa neceſſitatis intercedit.Quod ut clarius intelligas: longiori-
bus uerbis utar. Quod ut apertius declarem:alterius rationes repetam neceſſe eſt.Quod ut euiden-
tius explicem attende quæ ſequunt.Si res ipſa loqui poſſet.Si negocium poſſet per ſeipſum quid ſen-
tiret declarare.Si ratio ipſa uires ſuas per ſeipſam exprimere poſſet.temporibus obſequendum eſt.in-
ſeruiendum eſt.Fortunæ credendum eſt.Eſt enim fato obtemperandum. Neceſſitati parendum eſt.
Id egi temporibus obtemperans.Id feci fortunæ credens.Id conſenſi fato aſſentiens.Id prætermiſi op
portunitati obſequens.Non eſt ſemper in eadem ſententia permanendum.Non enim ſemper eodem
animo eſſe debemus.Non ſemper unum cõſilium ſequi debemus.Non ſemper una opinione duci de
bemus.Subeunda eſt fortuna.tentandum eſt.experiendum.Percuntandæ ſunt uires. Vt tempus non
admonebit. Vt dies nõ cogent.ut utilitas nobis perſuadebit. Vt rõnes negociorum nobis conſulere
uidebuntur.Omnia tibi præponere debes.Omnia tecum commentari debes.Omnia ſint tibi animo
& cogitatione pertractanda.excogitanda.prouidenda.Omnia ſunt tecum animaduertenda.peruoluẽ
da.deliberanda. Non eſt hoc alienum a dignitate mea. Hoc exiſtimo rationibus meis inconueniens.
Hoc enim ad me attinere uideo.Exiſtimo hoc cauſam meam parum attingere.Arbitror hoc ab inſti
tuto noſtro alienum eſſe.Credo hoc rationibus noſtris parum debere prodeſſe.Quæ uis ĩſit his uer-
bis non facile intelligo.Quam facultatem importat hic ſermo non ſatis mihi conſtat.Quam ſubſtã-
tiam perſtringat hæc oratio non mihi notum eſt. hoc nihil ſignificare facile perſpicio. Hoc nullam
facultatem habere facile diiudico. Hoc friuolum atqꝫ ieiunum liquido eſſe conſtat. Sed hæc minora
ſunt q̃ dicantur. Verum hæc minorem uim habent q̃ exiſtimẽtur.Sed hæc minus timẽda ſunt q̃ ho-
mines arbitrentur.Sed tibi conſilium non deeſt.non deficit.deeſſe non poteſt.Neqꝫ.n.ſum ita demẽs
ita diſſipiens.ita ſtolidus:ut non ſciam quid agam.Nihil faciam inſolenter.Nihil agam ſine cauſa. Ni
hil tentabo incõſulte.Nihil moliar ĩprudenter.Nihil nitar temerarie.Atqꝫ hæc præter meã conſuetu
dinem dixi.Atqꝫ hæc tam multa præter meam conſuetam agendi rationẽ ſcripſi.Atqꝫ hæc tãta præ-
ter meos priſtinos mores effudi.Sed aliter q̃ oſtendam facio.q̃ conſtitueram perficio.q̃ pollicitus fue
ram ago.Quod ſi aliud tibi propoſitum eſſet:fac me certiorem.Quod ſi alia duceris uoluntate.fac ĩ-
telligamQuod ſi animum alio conuerteris:fac me admonitum reddas. Quod ſi opinio priſtina nõ
placebit:fac ut ſentiam.Si nihil te perturbat.Si uacuus es moleſtiis. Si ocioſo es animo. Si tranquilla
es uoluntate. Si nulla efficeris moleſtia. Si es occupationibus ſubleuatus.Mea poſtea mutata eſt ra-
tio.deinde conſilium mutaui.poſtea meæ rationes immutatæ ſunt.Aliam poſtea rem agere cæpi.
Nunc alia ratio eſt.Nunc alius eſt ſtatus rerum.Nunc alius eſt temporum curſus.Nunc alia eſt uiuẽ-
di conditio.Nunc eſt alia hominum opinio.Eſt una prouiſio.Eſt una cautio. Eſt unum remedium.
Eſt quoddam tertium.Si libet ſi placet.ſi uidetur.ſi commodum eſt.ſi uoluntas eſt.ſi patitur animus.
ſi uoluptati eſt.ſi tibi conducit.ſi fieri poſſit.ſi idoneum tibi uidetur.Nihil ſimulaui. nihil ficte dixi.
nihil ſimulate.nihil tectum excogitaui.Nõn agam aſtute.Non ſimulabo quicq̃.nihil ficte dicam. ni-
hil fatue tentabo.nihil malicioſe moliar.Non enim te fugit.præterit.latet.es neſcius.clam eſt.Neqꝫ te
hoc ignorare arbitror.Tenes enim memoria.De quo memoriam accepiſti.Vt mihi uideor.uideris.ui
detur.Vt coniecturam accipio.Vt arbitrari poſſum:ut poſſum exiſtimare.Ad imum referare.Ad ex-
tremum diſſerere.ad calcem diſputare.ad radicem inquirere.ad profundum progredi.ad ultimũ per
ſcrutari.Diſputemus familiariter.agamus pingui minerua:Neqꝫ hoc eſt obſcurum.neqꝫ ullam habet
hæſitationem.neqꝫ in magnam deliberationem cadit.Sed uelim deſinas arma ſequi. Sed tu uelim de-
ſiſtas exercitam ager. Bella deſeras.Inimicicias ommittas.Simultates effugias.Diſcordias euites.a diſ
ſidiis abhorreas.Sed uelim pacem colas.Paci conſulas.Ocium tibi adoptes. Ocio te exponas. Quie-
tem adames.Simul & illud cogitare debes.Simul & hoc animaduertendum eſt.Simul & iſta ſunt deli
beranda.Quod mea tuaqꝫ patitur ætas.Quod ab utroqꝫ commode fieri poſſet.Sunt enim innumera
bilia generis eiuſdem.ſunt enim permulta huiuſcemodi conſilia.Quod ſi reliqua ſcribantur. Quod
ſi omnia aperiantur.plane uaticinantur.taceãtur.Quid ergo eſt? Quid quæris? Quid expectas? Quid
tum poſtea ſequetur? Quæ omnia collegi ut intelligeres.Coadunaui ut ſcires.Tibi ſignificaui ut co-

gnoſceres,tibi deſcripſi ut certior fieres,te admonui ut cogitares.Hæc eo pertinet oratio ut. Hoc eo enim ſcripſi ut,dixi,aperui ſignificaui.Cætera ſunt ſigna communia,reliqua ſunt argumenta uniuerſalia,aliæ ſunt omnes coniecturæ generales.Puto enim hoc te audiuiſſe.Exiſtimo te hoc intellexiſſe. Arbitror hoc tibi nuntiatum eſſe,Sed noſti mores hominum,hominum conſuetudinem,hominum uoluntatem.Cur ſtudio non inuigiles neſcio,Cur ſtudia non excolas non intelligo. Cur hoc non uelis aſſequi cauſam non uideo. Hoc eſt animi tui,ingenii tui. Virtutis tuæ.Sed de hoc tu uideris. Hoc tu prompto ingenio cõſidera.Tuæ partes in hoc erunt,Neq; enim uereor,hæſito,dubio,quin ſi. Nec illud equidem curo,Certe quæro,profecto cupio,quidem ſtudeo,certe molior. Sed hoc ſperare licet. Hoc enim optandum eſt.Hoc enim expectare decet. Hoc enim é tibi commune cum multis.Hoc,n. eſt omnibus uniuerſale.Commune quidem hoc uicium eſt. Vulgare uicium,peccatum uniuerſale.Inſitum omnibus.Neq; enim debes q̃ communis fortũa dederit:recuſare,neque enim fortunæ caſibus obſiſtere. Plus tibi uirtus dedit q̃ fortuna abſtulit. Plura tibi compaſti q̃ amiſeris. Amplius quidem nactus es q̃ perdideris.Quid ſi hoc melius?commodius?conducibilius?conuenientius? Si non alienũ tua uirtute putabis.Si non indignum tua autoritate exiſtimabis? ſi tuis rationibus non inconueniẽs eſſe ducas?ſi hoc tibi nõ incommode arbitreris?Nemo eſt mihi Catone amicior,melior. familiarior. paratior.liberalior.Pace tua dixerim,pace tua loquor,pace omnium affirmabo. Ego quid poſſim neſcio.Ego quid ualeam non cognoſco.Ego quæ mea ſit facultas non ĩtelligo. Ego quid cauſæ poſſim: non ſatis mihi conſtat.Ego quibus uiribus niti poſſim non conſpicio.Sed tamẽ mihi non tantum aſſumo:attribuo:arrogo ut.Neq; enim cum hoc faciebam eram amens:ſtultus:diſſipiens,neq; enim cũ hæc tractabam:ignorabam quid agerem,neq; enim cum hæc tentabam. inſanire uidebar.Non enim eſt cõſilium meum accuſandum. Nihil egi q̃ iure poſſit repræhendi.Nihil enim uicii habet noſtrum conſilium deliberatum.Si tibi hoc diſplicet non utar poſthac,deinceps prætermittam. Si tibi hoc doleat in poſterum miſſum faceam,ſi tibi hoc inuidioſum eſt:in futurum non attingã. Poſſes hanc meã uoluntatem refutare.Poſſes hanc pro me prouinciam ſubterfugere. Poſſet tua dignitas hunc laborẽ recuſare,Si negocium commode uidebitur eſſe gerendum.Si res utiliter agi poterit.Si rei opportunitas poteſtatem habebit.Neq; enim habes quo me accuſes.Neq; quicq̃ a me commiſſum eſt q̃ criminandum eſſe uideatur.Quid ſi quæ dicta ſunt:falſa ſunt omnia?Quid ſi oſtẽdam hæc omnia eſſe inania?Quid ſi hæc omnia ficta eſſe confirmem?Malorum ego ſermonibus nõ moueor.Infidorum ego maledictis fidem non adhibeo.Friuolis ego hominum rationibus non aſſentio.Sed hæc tibi exponere niſi coram non poſſum,ſed hæc coram.Sed his rebus corã plura. Quãdo ego bonos conatus ſum offendere?Vt ego nunq̃ bonis fui impediméto?Vt ego bonis aduerſarius nunq̃ fui? Quorſum hoc? Quid hoc ſibi uult? Quem ad finem hæc ſpectant?Hæc quæ dixit eo ſpectant.Immortalitas mihi uidetur anteq̃ rem hanc conſequar.Hoc ita lungum eſt ut optandum ſit.Nunquam diem uidere uideor ut mihi hoc contingat.Sed iam ſatis iocati ſumus,ſed hæc extra iocum,ſed alias iocabimur. ſed ridicula miſſa faciamus,ſed de hoc alias uidere licet.Temporibus obſequor,pareo neceſſitati. fruor dũ licet.Hoc attribuas occupatõnibus uelim.Hæc rei magnitudini aſſignes.Ignoſce timori. Miſerere tẽporum.Neq; tamen ulla res alia me tenet.Neq; tamen alio ĩpedior negocio.De cæteris rebus affirmare poſſum.De reliquis negociis certi nihil habeo.De reliquis acceſſionibus certũ quicq̃ polliceri non poſſum.Reliqua nihil ad te attinent. Cætera ſunt eiuſmodi,ut nihil ad rem tuam pertineãt.Reliqua nihil te tangunt.Fortuna culpam ſuſtinet. Hæc fortunæ tribuuntur. Hæc temporibus aſſignantur. Fortaſſe diceret quiſquam. Forſitã quiſquam ſciſcitaretur. Quæreret aliquis fortaſſe. Neque habebatur quiſquam honore ſuperior.Sapientia præſtantior. uirtute excellentior.Rebus geſtis illuſtrior. autoritate præclarior.Danda eſt opera,properandum eſt.Celeritate eſt opus. Maturitatem res deſiderat.Eſt enim animaduertendum.diligenter procurandum.uigilanter enitẽdum.dies ac noctes elaborandum.uæhementer inſudandum.Nihil eſt quod rideamus.Sed ego non rideo quanquam tu rideas.Sed ego riſum prouocare non poſſum:tametſi tu riſu exilias.Sed ego lætari nõ poſſum: tãetſi tu riſu.inſanire uidearis. ſed ego iocari nõ poſſum quãuis tu gaudio deſipias. Actũ eſt ſi hæc uera ſunt.Si hæc ita ſunt nihil é qđ cogitemus.ſi hæc ita cõſtãt ut fertur non opus eſt ut deinceps fruſtra defatigemur.ſi hoc ĩteruenerit actũ eſſe de ſpe nſra putemus.Fruſtra laboramus.Incaſſum excogitamus.Inuanum nitimur.Acta agimus. Præpoſteris utimur conſiliis.Nihil eſt quod facere geſtias.Nihil eſt quod curare moliaris.Nihil eſt quod ſtatuere conaris.Res enim aliter acta eſt ac putaueram.Non equidem eum finem ſors dedit quem ſperaueram.Lõge ſecus acceſſio ſucceſſit q̃ expectaui. Sed hoc bonis plurimum moleſtum eſt. Sed hoc male accipitur a bonis.Sed hoc bonorum animum uæhementer offendere uidetur.Sed hoc bonorum oculi uidere non poſſunt.Neſcio quo modo,quo pacto,qua ratione,qua cauſa,quo auſpicio,quo cæli fato.Arpinus falſo errore ductus ad periculum apertiſſimum acceſſit:Arpinus ſpe falſa perductus ad peſtem ante oculos poſitã profectus eſt.Arpinus pudore uictus ad mortem omnibus ſuſpectam irruit ſponte ſua.Noſti mei ſtomachi faſtidium.Noſti mei animi indignationem.Noſti q̃ ſoleam ab indignis abhorrere.Vtilitatem Apii facile curare poſſum. Commodis Apii leuiter uacare poſſum.Adiumentis Apii facile ſuperſedere poſſum. Facile enim dictum eſt. hoc eſt facile exiſtimatu.Hoc enim facilius eſt dictu q̃ factu.Hoc tibi non concedo. Hoc ita eſſe non ſentio.Id enim iure negare poſſum.Neq; enim hoc eſt ueriſimile:neq; hoc uidetur eé probabile. neq;

hoc uerum esse constat. Tantum enim hoc est a ueritate alienum ut nihil sit alienius. Non enim possum ullo modo mihi persuadere, nulla quidem ratione in mentē mihi uenire potest. Hæc ratio leuis est, Hæc excusatio accipienda non ē, Hæc causa tenuis ē, Hæc sententia tenera est, Hæc conclusio nulla ēst. Sed hac ratione nihil opus est hac disputatione non egemus, hoc negocium non est nobis necessarium, hunc sermonem idoneum non putamus. Vires deficiunt, Membra occidunt, Animus lāguet, Vires eneruantur, Facultates minuūtur, Illud me perturbat, sollicitat, incendit, exagitat, inflammat. Quid enim est q̄ me persequantur, perturbent, impediant, lacessant, molestent, inquietent? Quid enim est q̄ mihi detrahunt, obesse studeant, mihi incommodent? Quid enim est q̄ iniuriis me afficiant? Quid enim est q̄ contra uim sine ui fieri possit? contra potentiam sine potentia agi posset? contra uires sine uiribus conari quisquam possit? Vos dormitis in periculis. Vos non uidemini quæ imminent intelligere. Vos in periculis ocio marcessitis. Nihil curans, nihil reputans, omnia faciens, omnia negligens, omnia ꝓfaciens, deos hominesq̄ despiciens. Quid multa? Quid plura? Quid reliqua? Quid cætera? Quid alia omnia. Sed nosti Calidii tarditatem. Sed non te fugit quam sit Calidius parum efficax. Sed non es ignarus quam calidius sit frigidus.

De Conclusione.

Vm autem epistolas nostras uel orationes iam exordio, narratione: diuisione: cōfirmatione: ac confutatione absolutas dederimus: consequens ac necessarium sequi uidetur: ut eis conclusiones accommodemus. Idcirco has modicas conclusionum inuentiones cæteris superioribus orationis partibus duxi adiungendas. Tu igitur me amabis: si hoc idem me in te facere existimas. Tu igitur mihi inseruies: si mutuam me tibi uicem præstiturum arbitraris. Si fieri possit uelim pristinum erga me amorem conserues. Si effici poterit cupio ut solita nostræ beniuolentiæ coniunctio integra conseruetur. Fac igitur mutuo me diligas. Eadem igitur fac me beniuolentia complectaris. Parem igitur fac mihi uoluntatem præstes. Eo igit̄ inter nos simus animo quo semper fuimus. Simus igitur ea uoluntate q̄ merito esse debemus. Tu igitur sicut mihi pollicitus es, persoluas. Quod promisisti uelim tua fide satisfacias. Quam mihi spem dedisti uelim re ipsa efficias. Fac igitur q̄ es mihi pollicitus re ipsa experiar. Fac igitur ut mihi dixisti: ita opus appareat. Tu igit̄ uelim ut scribis me carissimum habeas. Tu igitur uelim ut polliceris: me in ære tuo reponas. Quoniam igitur ī amiciciā tuam me commisi: me ergo exornare atq̄ exaugere debes. Quoniam igitur iusticiæ tuæ me dedi ergo rationibus meis iure ipso opitulari debes. A te igitur peto ut rationes meas commēdatas habeas. A te igitur contendo ut statum meum complectaris. Adiuua me igitur tua uirtute. Suscipe me igitur totum tuis beneficiis exornandum. Ama me igitur tua solita beniuolentia. Defende igitur me tuo solito patrocinio. Te ergo oro ut me ita tueaṙ: sicuti amicicia nostra depostulat. Te ergo obsecro ut meas rationes ita defendas sicuti nostra necessitudo requirit. Quare te oro ut causam meam agas, quare te obtestor ut me tibi in omnes partes defendendum putes, quare a te contendo ut me totum conseruā dum recipias. A te igitur peto: postulo efflagito: contendo ut dignitati meæ suffrageris. honori meo opituleris, autoritate meæ inseruias, rationibus meis te accōmodes. Itaq̄ te etiā atq̄ etiam rogo. Itaq̄ te uæhementissime obsecro. Itaq̄ a te maximopere contendo. Itaq̄ plurimum te obtestor. Beniuolentiam igitur & liberalitatem a te peto. Gratiam igitur & officium tuum a te desidero. Autoritatem igitur & uoluntatem tuam a te deposco. Est igitur in tua potestate id agere: ut quid maximopere desiderem: facilius impetrare possim. Ēst igitur tuæ uoluntatis omnia posse perficere quæ cupiam. Quare ut quid spero consequar: fac tuam operam interponas, quare ut quid summopere desidero facilius cō sequi possim: fac ut tuam diligentiam adhibeas, quare ut id q̄ uæhementissime cupio commodius īpetrem: fac tuum liberalitatis officium intercedat. Rogo igitur ne fallas opinionem meam. Te igitur obsecro ne spem meam decipias. Te igitur oro ne spes mea frustra maneat. Magnam igitur pro causa mea operam fac adhibeas. Summum igitur pro meo negocio fac studium innuas: Væhementem igitur pro rationibus meis diligentiam fac adiungas. Si igitur q̄ uolo statueris: te mei status amatorem existimabo. Si igit̄ q̄ cupio feceris: te mihi amicissimū iudicabo. Quare si me uirum bonū existimas. Quāobrē si me uiꝝ gratū esse credis. Quas obres si me tuis beneficiis dignū esse iudicabis. Hæc igit̄ tibi erūt curæ quēadmodū cōfido. Ex oībus igit̄ rebus nihil ē q̄ mihi gratius facere possis. Hoc igit̄ ut q̄plurimū facias ualde rogo. Hæc igit̄ ut spero ꝓficies. Cætera alia præter mittes cū negociū meū opa tua īdigebit. Nihil igit̄ aliud curabis cū tibi cām meā curare cōtigerit. Nō posses existimare q̄ mihi gratū sit futuꝝ. Non facile credere posses q̄ mihi hoc erit acceptū. Si igit̄ hoc meū a te negociū cōficiet̄: oīa ꝓfecto uidebor cōsecutus. Si ergo hoc feceris: existimabo mihi q̄ maximope desiderauerim cōtigisse. Ex oībus igit̄ tuis ī me officiis hoc erit mihi oīum ꝓgratissimū. Gratissimū igit̄ mihi feceris si ī hac re mihi morē gesseris. Da igit̄ opā ut rō meæ dignitatis habeat̄. Te igit̄ obsecro ut meæ erga te pietatis rōnē hēre uelis. Quæcūq̄ igit̄ officia ī Gasparinū cōtuleris: ea oīa me cepisse putabo. Quicqd igit̄ officii & honoris ī Gasparinū præstiteris: id ipsum ī rē meam cōtulisse existimabo. Hoc igitur si feceris: communi commodo inseruies. Hoc igitur ut agas communia nostræ beniuolentiæ iura depostulant. Quod ut effeceris rem utriq̄ nostrum condignam persolueris. Pro me igitur laborabis tāquam si tua res agatur. Fac igitur ita causam meam suscipias: ut si tuum negocium tractares. Non minori igitur cura rationes meas complectere: q̄ si propriam dignitatem curares. Quem ego diem si uidero satis fæliciter uiuere arbitrabor. Quam ego rem si perfectam esse conspexero: me fortunatum

exiſtimabo.Quam ego acceſſionem ſi tandem conſequar:optime mecum actum eſſe putabo. Ego quæ te uelle:queq; ad te pertinere arbitrabor:omnia ſtudioſiſſime diligenterq; curabo. Interea quæ te uelle exiſtimabo:agā libentiſſime.Ego tibi ac tuis neque deſum neque defuturus ſum.Quod quoniam tu ita uis:tuo igitur amore perficiam.Quod quoniam ita iubes.tua igit̄ cauſa curabo. Si quid igitur a me petieris perficiam:ne tu fruſtra a me petiiſſe uidearis.Si quid igitur a me uoles: adnitar ne poſtulatio tua inanis habeatur.Siquid igitur a me deſiderabis.curabo ne tua in me ſpes fruſtra eſſe uideatur.Ego igitur memoria noſtræ uetuſtæ amiciciæ monitus:te ſemper amabo.Ego igitur tua uirtute perdoctus:tibi ſemper fauebo.Ego itaque tua in me obſeruantia & modeſtia memor tuas rationes libentiſſime tuebor. Omnia igitur quæ pro te faciam mihi iucundiſſima uidebuntur.Quæ igitur pro te ſuſtinebo:erunt mihi dilectiſſima.Quæcunq; igitur mihi facultas erit:arbitrio tuo ſemper exponetur.Omnis igitur mea poteſtas ex ſententia tua ſemper diſponetur.Quod cauſam tuam mihi commendas:meam puto te mihi commendare.Quod dignitatem tuam a mē curari uelis:meā ſimul curaturus ſum.Etſi nihil profecero rem tamen tentaſſe lætabor.Et q̄q̄ nihil impetrem.Fortunam tamen me expertum fuiſſe gaudeo.Et ſi fortaſſe nihil fuero conſecutus: placebit tamen rem cōditionē pſcruptatū fuiſſe.Tametſi fruſtra laboro:morem tamē mihi geſſero dum hominum uolūtates & mores expertus fuero.Quæ omnia animaduerteris:recta eſſe conſpicies. Quæ omnia ſi ponderabis: ita ut dixi conſtare uidebis.quæ omnia ſi memineris.me uera prædicare iudicabis. Quare ſi hoc unum propoſuero:finem dicendi faciam.quare ſi hoc aliud reddidero:concludam quare ſi hoc unum; dixero:ſcribendi modum imponam.Et quoniam de hominum perfidia agere cupimus:illud cōtinuo memento.& quoniam de hominum perdictorum ſceleribus mentionem fecimus illud ſemper cogitare debes.Accepiſti quibus rebus adductus cum Clodio bellum ſuſceperim:Intellexiſti qua cauſa cōmotus ſim:ut Clodium perpetuo oderim. Vides ergo quæ me cauſa mouet ut Clodii inimiciſſimus eſſe debeam.Certior igitur factus es quæ iniuriæ me a Clodio abalienauerunt. Ergo neglecta improborum ſocietate:fac̄ te bonis adiungas.Ergo ſpreta uitioſorum familiaritate officioſos complectere.Ergo abiecta imperitorum cōſuetudine:doctos fac excolas.Noli igitur aliud moliri:niſi belli feruor prius eferueſcat.Non igitur aliquid coneris:niſi prius belli rumor raucus factus ſit.Non igitur quicq̄ tētare niſi prius audiamus quemadmodum negocium ſit cōfectum.Itaq; orbatus ampliſſimis adiumētis cogor debere dolore.Itaq; ſpoliatus ſummis ornamentis aſtringor mœrore excruciari. Itaq; nudatus maximis ſolatiis:abduci non poſſum quin acerbiſſime conquerar.Deniq; ſollicitus non ſum.Deniq; moleſtiis liber ſum.Dēiq; nūc ex curis ſubductus ſum.Dēiq; nūc ſum laboribus ſubleuatus. Proinde fac animum tantum habeas.quantum opus eſt ad rem conſeruandam.Proinde fac tanta ſit in te uirilitas quæ ſatis ualeat ut communis ſtatus conſeruetur.Proinde fac tantum perſeueres ut tui animi præſtantia uniuerſis ciuibus ſalutem pariat.Tu fac animo forti magnoq; ſis.Tu fac animum forte habeas.Tu fac bono ſis animo.Omnia igitur quæ uis tuo ſtudio conſequere.quæ cupis tua induſtria compabis.quæ deſideras tua uirtute perficies.quæ exoptas tua diligentia nactus eris. Cura igitur nihil aliud niſi ut uirtutibus inuigiles.Itaq; a te uæhementiſſime contendo:ut uirtutes ſummo ſtudio complectaris.Te igitur obſecro ut omnibus uiribus ad ſummæ dignitatis præſtātiam incumbas. Te igitur uæhementer adhortor:ut omni cura ſtudio ac uigilantia ad immortalitatis exiſtimationem inſudes.Quapropter ad ſtudia litterarum iudico te debere redire. Quamobrem ad egregias bonarum artium diſciplinas adhortor te conuertas.qua de re ad rectam uiuendi inſtitutionem te referas moneo.Hanc igitur rem cōfido maximam tibi laudem allaturam.Hoc igitur negocium maximæ laudi tibi fore confido. Hanc igitur diſciplinā arbitror ſummam tibi dignitatis amplitudinem præſtiturā. Fac igitur ut principiis exitus correſpondeat.Fac igitur ut primis ultima conſentiāt.Fac igitur ut anterioribus poſtrema conueniant.Fac igitur ut tua uirtus opinioni hominum correſpōdeat. Effice igitur ut quam ſpem apud omnes concitaſti.eam clariſſimam demonſtres.Fac igitur aliquid ex ingenio tuo deſumas:q; homines delectat.Aliquid igitur ex induſtria fac componas q; poſteros adiuuare poſſit.Scribas igitur aliquid ex litterarum uirtute:quod nomen tuum illuſtret. Nunc autem operior ut ex tua ſtudiorum diſciplina aliquam magnam hominis exiſtimationem reportes. Fac igitur in agēda gloria te uincas.Fac igitur in gerendis magiſtratibus ſolitas uirtutes tuas excellas. Tu igitur ut iſtitui ſti proſequere.Sequere igitur ut cæpiſti.Inuigila ergo toto animo ut debes.Incumbe igitur toto pectore ut ſoles.Hæc res q̄ facultatem habitura ſit:tu facilius cognoſcere potes q̄ ego ſcribere. Hoc negocium quid ſibi uelit tu melius intelligere potes q̄ ego te poſſum admonere.Sed hoc tu facilius pro tua ſingulari prudentia uidebis.Sed hæc tu melius pro maxima ſapiētia tua exiſtimabis. Verum hæc tu prouidentius accuratiſſima tua intelligentia prouidebis.Sed in his rebus omnibus quid ratio poſtulet.quid cauſa requirat.quid tempora ferant tu prudētius cognoſcere poteris. Hæc igitur negocia ubi:quomodo:quando:& per quos tractari debeant:nemo melius q̄ tu prouidere poteſt. Hæc ad te ſcripſi liberius fretus beniuolentia noſtra.Hæc tecum egi apertius ſingulari amore noſtro confiſus. Hæc tibi planius ſignificaui ſpe amiciciæ noſtræ perdoctus. Hæc expreſſius nota tibi eſſe uolui mutua noſtri amoris coniunctione commonitus.Hæc igitur tibi ſcripſi non ut uirum me tibi prudentem oſtenderem.ſed ut ſingularem meum tibi amorem declararem.Hæc igitur tibi ſignificaui ut nō meum conſilium tuo anteponerem:ſed ut optimā meā tibi uoluntatē patefacerē.Hæc tibi nota eſſe

uolui non ut prudentiã oſtenderẽ meã: ſed ut ardentiſſimũ meũ in te deſideriũ aperirẽ. Quicquid at tigi non feci ut ad hoc te magis incitarẽ qui diligẽtiſſimus es, ſed ut q̃to te amore cõplectar ſcire poſ ſes. Quicquid tibi aperui nõ eo feci ut tibi conſulerem qui nullius indigeas admonitione: ſed ut q̃ti te facerem intelligeres. Longiori utar dicendi ratione cum plus ocii nactus fuero. Cum cõmodiorem ſcribendi facultatem habuero. Cum amplior mihi commoditas ſuppeditabit. Cũ maior mihi oppor tunitas oblata fuerit. Plura ſcripſiſſem niſi tabellarius feſtinaſſet. Longioribus te litteris uiſitaſſem: ſi tabellarius operiri uoluiſſet. Nunc reliqua ſpes mea in te poſita eſt. Nunc me totum tuæ cõmendo fi dei. Nunc in alio nemine q̃ in teipſo ſperare licet. Nunc omnis mea ſpes in te ſolo dependet. Totum igitur me tibi trado. Totum igitur me fidei tuæ commendabo. Totum igitur fac me complectaris. Il lud tãdẽ te oro. Illud deniq; te obſecro. Illud poſtremo a te cõtẽdo. Tu interea nõ ceſſabis, uigilantiſſi mus eris. Sedulo curabis. Omnia perficies. Velim igitur ĩtelligas, exploratum habeas, tibi perſuadeas. Quod ſi hoc beneficiũ mihi effeceris. Quod ſi hoc beneficio me exornaueris. Quod ſi hoc ĩ me offi cium contuleris. Quod ſi te mihi facillimum oſtenderis. Quod ſi hoc me onere ſubleuaueris. Quod ſi ex his me moleſtiis exemeris. Rem igitur mihi optatiſſimam p̃ſtiteris, acceptam perſolueris, feceris q̃gratiſſimã, admodum gratam effeceris. Faciam ergo q̃ me rogas. Faciam ergo q̃ petiſti. Efficiam er go q̃ te uelle exiſtimabo. Itaq; ut mones efficiam, ut præcipias agam, ut adhortaris proſequar. Vt ſua des faciam. Vt conſulis pergam. Morem igitur tibi geſſi. Tibi igitur obtemperaui. Sum igitur tuæ ob ſecutus uoluntati. Tuo igitur me deſiderio accõmodaui. Itaq; ſum animo paratus. Sũ uolũtate prom ptus. Sum re & opere expeditus. Hoc deniq; animo ſum. Hac tandem ſum uoluntate, hac demũ ſum opinione, hac ſum poſtremo conſtitutione. Verum iſta curabimus. Verum hoc tranſigemus. Cæterũ de hoc tractabimus. Reſtat igitur ut coram ſermonem habeamus. Extremum illud eſt ut una delibe remus. Summa illa ſit ut nos ſimul conueniamus. Caput illud maneat ut nobis præſentibus una com municemur. Reliqua tecum aget tabellarius. Cætera per tabellarium cognoſces. Alia omnia tibi nun cius ſignificabit. Siqua reſtant: ex aliorum ſermonibus certior fies. Te igitur ut ſpero propediem uide bo. Cito igitur tecum futurus ſum. Quamprimum igitur te reuiſam. Si igitur ad me nõ ueneris. Ego ad te q̃primum proficiſcar. Niſi igitur ad me q̃primum ueneris, ego te cõueniam. Si igitur te breui ad me non cõtuleris: ego citius ad te aduolabo. Velim igitur quid acturus ſis me certiorem facias. Quid moliturus ſis: mihi ſignifices. Quid conſilii ſis incepturus: mihi denũties. His igitur de rebus quid de liberaturus ſis: fac me doceas. De his igitur negociis quid ſis ordinaturus: fac ſciam. Tu quid egeris: id uelim deus approbet. Tu quid conſtitueris: exopto, ut tibi beneuertat. Tu quid feceris: cupio tibi fæli citer euenire. Itaq; rem ita geſtam eſſe gaudeo. Itaq; negocium ita eſſe cõfectum ualde lætor. Itaq; cau ſam noſtram talem finem conſecutam eſſe lætus ſum. Negocium adhuc ſic habet: hoc eſt q̃ factũ eſt. Quæ igitur acta ſunt tu uides. Quæ igitur cõſtituta ſunt collige. Tenes igitur quonam pacto res ge ſta ſit. His igitur rebus certior factus: tenes quid tibi agendum ſit. Nũc quæ a me acta ſunt clariſſime ſatis intelligis. Nunc quid egerim cognoſcis. Nunc quid decreuerim perſpicis. Nunc quid conſtitue rim uides. Nunc quid acturus ſim accipis. Habes igitur meum cõſilium. Habes ergo quid augurer. Intelligis igitur ſententiam meam. Cognoſcis igitur quid ſentiam. Proſpicis igitur quæ mea iſtitutio. Sed ut pauloante tibi dixi. Sed ut ad te ſcripſi ante. Sed ut antea tibi ſignificaui. Cætera cognoſces ab aliis. De cæteris rebus ex rumoribus certior fies. Quæ igitur ſequuntur: alii tibi nuntiabunt. Reliqua tibi Sempronius explicabit. Sed ut redeamus ad illud unde diuertimus. Sed ut redeã ad caput ipſum. Sed ut ad rem reuertar. Aduerte nunc itidem rationes tuas. Vide nunc pariter ſtatum tuum. Cogita nunc ultro citroq; acceſſiones utriuſq; partis. Etiam atque etiam illud cogita ſi tibi conſilii ratio ſit ĩ eunda. Accuratiſſime igitur te cum delibera: quæ conſultando inſtitutio ſit recipienda. Non ceſſabis igitur te cum peruoluere quæ agendi ratio ſit nobis obſeruanda. Facies itaq; melius. Ages itaq; com modius. Curabis itaq; prudentius. Deliberabis itaq; ſapiẽtius. Conſtitues itaque probabilius. Hæc igi tur ſunt quæ tibi nota eſſe uolui. Hæc igitur conſtant quæ te ſcire oportere ſum arbitratus. tenes igi tur quæ te ſcire deſiderabam. Omnibus his de cauſis debes quod dixi obſeruare. His igitur de rebus omnibus mihi debes obtẽperare. His igitur rationibus ſententiæ meæ debes acquieſcere. Nunc quid tibi uidetur facies. Nunc tenes quid debes conſtituere. nunc tuum factum conſidera. nunc ex ſenten tia tua quod uoles: conſtitues. Nunc tui conſilii eſt quid tibi agendum ſit. Nunc tu pro tua pruden tia quid bonum uidebitur perficies. Si igitur me audies: mihi obtemperabis. Si igitur mihi auſcultaue ris, morẽ geſſeris, credere uolueris, fidẽ adhibueris. Fac igiẽ conſtanti aĩo perſiſtas. Fac igitur in uolun tate ꝑmaneas. Fac igiẽ ne quiſq̃ ab officio te auferat. Vides igiẽ nihil eſſe niſi ineptias. Cognoſces ergo hæc omnia eſſe inania, ieiuna, uana. Nihil ualere, uim nullã habere. Expecto igitur te q̃primũ. Te igiẽ quottidie operior. Venies igitur mihi expectatus. Non poſſes exiſtimare quãtopere te deſiderem. Ex pecto igitur tuas litteras. Operior igitur ut tuæ mihi litteræ indies perferãtur. Tuas igiẽ litteras ſum ma cũ auiditate deſidero. Incredibile me tenet deſideriũ uidendi litteras tuas. Sũma igiẽ teneor uolu ptate tuas cõplectẽdi litteras. Fac igitur ſæpe mihi ſcribas. Fac igiẽ ut tuis me litteris ſæpenumero ui ſites. Fac igitur ut crebræ tuæ ad me litteræ deferanẽ. Fac igitur litteris mihi correſpondeas. Fac igi tur ut ſæpiſſime per tuas litteras mecũ agas. Fac igitur ut tuis litteris intercedentibus: de ſtatu tuo fiã creberrime certior. Ignoſce igitur celeritati litterarum. Parce feſtinationi epiſtolarum. Da ueniam

ſi litteras tam celeriter excuſauerim. Sed iam his finem impono. Finem igitur dicendi facio. Ponam in extremo quod ſentio. Valebis igitur fæliciter princeps illuſtriſſime: iuxta illud quod dicimus. Tu ualeas fælix: ceu longo tempore phœnix. Et foueat tellus: uelut te pelle uitellus. Et Albertū de Eyb tui obſequentiſſimum ut ſemper feciſti tua gratia complectaris: atq; hæc pauca ſententiarum ſynonyma ex illuſtribus autoribus Gaſparino Barſiſio pergamenſi: & Stephano Fliſco Soncinēſi excerpta: & per me ſic ordinata: tibi fac ſint quamgratiſſima.

Clauſulæ familiares ex libris epiſtolarum. M. T. C. excerptæ: & primo ad magnitudinem amoris beniuolentiæ & familiaritatis ſiue officii & beneficii in aliquem noſtri aut alterius in nos explicandā fæliciter incipiunt. Cum aliis ex ordine Rubricarum clauſulis.

Vanq̄ ſuperiora ſententiarū ſynonyma illuſtriſſime & humaniſſime princeps: ad quaſcūq; conficiendarum epiſtolarum rationes ſatis eſſe uideantur: tamen noſter ut dicendi ſtilus magis ac magis eluceſcat: & noſtra reddatur epiſtola illuſtrior atq; prægnantior: nō abſurdum eſſe putaui clauſulas: & quidem elegantiores ex libris epiſtolarum. M. T. C. omnium ſane oratorū: qui fuerunt principis excerpere: & ī unum redigere: ac ſub certis rubricis ſeu titulis: ſub quibus cōmodius cadere uidentur collocare (Et hoc opus hic labor eſt) ut facilius cum illis nobis utē dum erit: nobis ſuccedere ualeant & occurrere. Imprimis itaq; clauſulas & orationes quæ circa amorem ſunt & beniuolentiam ut ſupra poſita oſtendit rubrica: abſoluendas eſſe exiſtimaui: quæ in hunc ſequūtur modum. Ego omni officio ac potius pietate erga te cæteris ſatiſfacio omnibus: mihi ipſe nū quam ſatiſfacio. Tāta enim eſt magnitudo tuorum erga me meritorum: ut quoniam tu niſi perfecta re de me non conquieſti: ego quia non idem in tua cauſa officio: uitam mihi eſſe acerbam putem. Libro primo. Epiſtola prima. Nam cum in ſermone quottidiano: tum in ſenatu palam ſic egit cauſam tuam ut neque eloquentia maiore quiſquam: nec grauitate: nec ſtudio: nec contentione agere potuerit cum ſumma teſtificatione tuorum in ſe officiorum & amoris erga ſe tui. libro primo. Epiſtola eadem. Eum non ſolum beneficio: ſed amore etiam & perpetuo meo quodam iudicio diligebam. Epiſtola nona. Hic multum ualuit: tum uetus amicicia: quam tu ignoras mihi &, Q., fratri cum Cæſare fuiſſe: tum humanitas eius ac liberalitas breui tempore & litteris & officiis perſpecta nobis & cognita: uæhementer etiam reſpub. me mouit. Epiſtola eadem. Sic enim te exiſtimare uelim neminem eſſe cuius officiis me tam eſſe deuinctum: non ſolum confitear: ſed etiam gaudeam. Eadem. Exiſtimes uelim neminem cuiquam neque cariorem neque iucundiorem unquam fuiſſe quam te mihi: idque me non modo ut tu ſentias: ſed ut omnes gentes etiam: ut poſteritas omnis intelligat eſſe facturum. Epiſtola decima. Illud profecto cognoſces mihi te neque cariorem eſſe quenquam. libro ſecundo. Epiſtola tertia. Graue eſt enim homini prudenti: aliter pudenti: petere aliquid magnum ab eo de quo ſe benemeritum putet: ne id quod petat exigere magis quam rogare: & in mercedis potius quam beneficii loco numerare uideatur. Sed quia tua in me uel nota omnibus: uel ipſa nouitate meorum temporum clariſſima & maxima beneficia extiterunt. Eſtq; animi ingenui cui multum debeas: eidem plurimum uelle debere: non dubitaui id a te per litteras petere: quod mihi omnium eſſet maximum maximeq; neceſſarium. Neq; enim ſum ueritus: ne ſuſtinere tua in me beneficia uel innumerabilia non poſſem: cū præſertim confidere nullā eſſe gratiam: quam non uel capere animus meus in accipiendo: uel in remunerando cumulandoq; illuſtrare poſſet. Epiſtola. vi. Te uero mirifice diligo: quē mihi fortuna dedit amplificatorē dignitatis meæ: ultorē non modo inimicorū: ſed etiā iuidorū meorū: ut eos partim ſcelerū ſuorū: partim etiā ineptiarū pœniteret. Epiſtola. ix. Sic enim tibi perſuade cariſſimū te mihi eſſe cū propter multas ſuauitates: ingenii: officii: humanitatis tuæ: tū q; ex tuis litteris & ex multorum ſermonibus intelligo oīa quæ a me ꝓfecta ſunt in te tibi accidiſſe gratiſſima. quod cū ita ſit ꝓficiā profecto: ut longi tēporis uſurā qua caruimus intermiſſa noſtra conſuetudine: & gratia: & crebritate: & magnitudine officiorū ſartiā. libro. iii. Epiſtola prima. Meum ſtudium erga te & officium tam etſi multis rebus ſpero eſſe cognitum tibi: tamen in his maxime declarabo quibus plurimū ſignificare potero tuā mihi exiſtimationē & dignitatē cariſſimā eſſe. Epiſtola. iii. Et re uera confirmata amicicia: & perfecta fide commemoratio officiorum ſuperuacua eſt: eā partē orationis prætermittā: tibi tamen agā (ut debeo) gratias. epiſtola. iiii. Sed ut ad rē redeā: me tibi non amicū modo: uerūetiā amiciſſimū exiſtimes uelim: & ꝓfecto oībus meis officiis efficiā: ut ita eſſe uere poſſis iudicare. epiſtola. vi. Sic habeto: niſi iam tunc oīa negocia cū ſumma tua dignitate diligētiſſime confeciſſem: tāetſi nihil uidebatur ad meū priſtinū erga te ſtudiū addi poſſe: tamen hac mihi affinitate nuntiata: non maiore qdē ſtudio: ſed acrius: apertius: ſignificantius dignitatē tuā defendiſſem. epiſtola. xi. Primū hoc uelim exiſtimes: animū mihi iſtū tuū uæhementer probari: & fraternā plenā humanitatis & pietatis uoluntatē libro quinto. epiſtola ſecunda. Ego te mihi ſemper amicum eſſe uolui: me ut tibi amiciſſimum eſſe intelligeres laboraui. Maneo in uoluntate: & quoad uoles tu permanebo: citiuſq; amore tui fratrē tuū odiſſe deſinam: q̄ illius odio quicquā de noſtra beniuolentia detrahā. Eadē. Ego ſi abs te ſumma officia deſiderē: mirū nemini uideri debeat. Omnia enim a me in te profecta ſunt: quæ ad tuū cōmodū: quæ ad honorem: quæ ad dignitatem pertinerent: pro his rebus nullam mihi abs te relictā eſſe gratiam: tu es optimus teſtis. epiſtola quinta. Quantum meum ſtudium extiterit dignitatis tuæ: uel tuendæ: uel etiā augendæ: non dubito quin ad te oēs tui ſcripſerint. Non enim fuit aut mediocre aut ob-

ſcurũ:aut eiuſmodi quod ſilentio poſſet præteriri.Nam & cũ conſulibus & cũ multis cõſularibus tã-
ta contentione decretaui:quanta nũquam antea ulla in cauſa:ſuſcepique mihi perpetuam propugna-
tionem pro omnibus ornamentis tuis:ueterique noſtræ neceſſitudini iamdiu debitum:ſed multa ua
rietate temporum interruptum officium cumulate reddidi.Neque me hercule unq̃ mihi tui aut co-
lendi aut ornandi uoluntas defuit:ſed quædam peſtes hominum laude aliena dolentium:& te nõnũq̃
a me alienarunt: me aliquando immutarunt tibi: ſed extitit optatum tempus mihi magiſque ſpera-
tum:ut florẽtiſſimis tuis rebus mea perſpici poſſet:& memoria noſtræ uoluntatis:& amiciciæ fides.
Sum enim conſecutus:ut non modo domus tua:ſed tota ciuitas me tibi amiciſſimum eſſe cognoſce-
ret.epiſtola.viii.Quos quidem ego ambos unice diligo:ſed in Marco beniuolentia impari: hoc ſum
magis Publio deditus:q̃ me quanq̃ a puericia ſua ſemper:tamen hoc tempore maxime ſicut alterum
parentem & obſeruat & diligit.Eadem.Etſi mihi nunq̃ dubium fuit quin tibi eſſem cariſſimus:tamẽ
quottidie id magis perſpicio.Epiſtola.xix.Facile perſpexi ex tuis litteris(quod ſemper ſtudui)& me a
te plurimi fieri:& te intelligere q̃ mihi carus eſſes:quod quando uterque noſtrum conſecutus eſt:reli
quũ eſt ut officiis certemus inter nos:quibus æquo animo uel uincam te uel uincar abs te.Libro. vii.
epiſtola.xxxii.Semper amaui ut tu ſcis.M.Brutum propter eius ſummum ingenium:ſuauiſſimos mo
res:ſingularem probitatem atque conſtantiam:tamen idibus Marciis tantum acceſſit ad amorem ut
mirarer locum fuiſſe augendi in eo:quod mihi iampridem cumulatum eſſe uidebatur.Quis erat qui
putaret ad eum amorem quem erga te habebam poſſe aliquid accedere:Tantum acceſſit ut mihi nũc
denique amare uidear antea dilexiſſe.libro.ix.Epiſtola.xiiii.Nam cũ a ſatis multis(non enim poſſum
aliter dicere)& coli me uideam & diligi:nemo eſt illorum omniũ mihi te iucũdior.Nam q̃ me amas:
quod id etiã pridẽ & conſtanter facis:eſt id qdẽ magnum atq̃ haud ſcio an maximum:ſed tibi cõmu-
ne cum multis:q̃ tuipſe tam amandus es:tam dulcis:tãq̃ in omni genere iucundus:id eſt proprie tu-
um.Epiſtola.xv.Nam &ſi non facile diiudicatur amor uerus & fictus:niſi aliquod incidat eiuſmodi
tempus:ut quaſi aurum igne:ſic beniuolentia fidelis periculo aliquo perſpici poſſit.Cætera ſunt ſigna
communia:ſed ego uno utor argumento.quamobrem me ex animo uereq̃ arbitror diligi:quia & no
ſtra fortuna ea eſt & illorum:ut ſimulandi cauſa non ſit.Epiſtola.xxvi.Non poſſum eum non dilige-
re cuius beneficio id conſecutus ſum.Illud autem erat amoris mei quem a tua puericia ſuſceptũ non
ſeruaui ſolum:ſed etiam auxi monere te atq̃ hortari:ut in rempu.omni cogitatione curaq̃ incumbe-
res.libro.x.Epiſtola prima.Ego plance neceſſitudinem conſtitutam habui cum domo ueſtra ante ali
quando q̃ tu natus eſſes.amorem autem erga te ab ineunte puericia tua: cõfirmata iam ætate familia
ritatem:tum ſtudio meo:tum iudicio tuo conſtitutam.his de cauſis mirabiliter faueo dignitati tuæ:
quam mihi tecum ſtatuo habere communem.Epiſtola.iii.Hæc amore magis impulſus ſcribẽda ad te
putaui:q̃ q̃ te arbitrarer monitis & præceptis egere.Sciebam enim te ex iiſdem hæc haurire fontibus
ex quibus ipſe hauſeram:quare modum faciam.nunc tantum ſignificandum putaui:ut potius amo-
rem tibi oſtenderem meum q̃ oſtentarem prudentiam.Eadem nullum enim in te officium:ne mini-
mum quidem ſine maxima culpa uideor poſſe præterire:in qũo tuẽdo habeo cauſas plurimas :uel pa
ternæ neceſſitudinis uel meæ a puericia obſeruantiæ:uel tui erga me mutui amoris:quare mi Cicero
quod mea tuaq̃ patitur ætas:perſuade tibi te unum eſſe:in quo colẽdo æque paternã mihi conſtitue
rim ſanctitatẽ.Epiſtola.iiii.Non minus.n.a te probari q̃ diligi ſemp malui:nec te magis ĩ culpa defen-
ſorẽ mihi paraui q̃ prædicatorẽ meritorũ meorum eẽ uolui.Epiſtola.vii.Ad eas enim cauſas quibus
amore inter nos ſumus officiis uetuſtate coniuncti:patriæ caritas acceſſit:eaq̃ effecit ut tuã uitã ante
ferrem meæ.Epiſtola.x.Studia mea erga te.quibus certe nulla eſſe maiora potuerunt:tibi tam grata
eſſe q̃ ego putaui fore minime miror uæhemẽterq̃ lætor:quæ quidem tu ſi recte iſtic erit: maiora &
grauiora cognoſces.Epiſtola.xx.Te quidem mi Cicero ĩdies me hercle habeo cariorẽ:ſolicitudineſq̃
meas quottidie magis tua merita exacuunt nequid aut ex amore aut ex iudicio tuo perdam: opto ut
mihi liceat iam præſenti pietate meorum officiorum:tua beneficia tibi facere iucundiora. Epiſtola
A xxiii. De meo ſtudio erga ſalutem & incolumitatem tuam credo te cognoſcere ex litteris tuorũ qui-
bus me cumulatiſſime ſatiſfeciſſe certe ſcio:nec his concedo quanq̃ ſunt ſingulari in te beniuolentia
ut te ſaluũ malint q̃ ego.Illi mihi neceſſe eſt cõcedant ut tibi plus q̃ ipſi hoc tẽpore prodeſſe poſſim:
quod qdẽ nec deſtiti facere nec deſiſtã:etiã in maxĩa re feci & fundamenta ieci ſalutis tuæ.Tu fac bo-
no aĩo magnoq̃ ſis:meq̃ tibi nulla re defuturũ eſſe confidas.Epiſtola.xxix.Etſi omni tẽpore ſumma
ſtudia officii mutuo inter nos certatim conſtiterunt:pro noſtra inter nos familiaritate:& proinde di-
ligenter ab utroq̃ conſeruata ſunt:tamen non dubito in tanto & tam repentino motu reipu.quin nõ
nulla de me falſis rumoribus a meis obtrectatoribus me ĩdigna ad te delata ſint: quæ tuum animum
magnopere mouerunt pro tuo amore in remp.ea te moderate accepiſſe:neq̃ temere credendum iu-
dicaſſe:a meis ꝓcuratoribus certior ſum factus:quæ mihi ut debent gratiſſima ſunt.Epiſtola.xxxiiii.
Si de tua in me uoluntate dubitarem:multis a te uerbis peterem ut dignitatẽ meã tuere: ſed profecto
eſt ita ut mihi perſuaſi me tibi eſſe curæ.Epiſtola.iiii.libro.xi.Quæ de te in ſenatu egerim:quæ in cõ
tione maxima dixerim:aliorum te litteris malo cognoſcere. Illud tibi perſuadeas uelim: me omnia
quæ ad tuam dignitatem augendam pertinebũt:quæ eſt per ſe ampliſſima:ſummo ſemper ſtudio ſu-
ſcepturum & defenſurũ:quod quanq̃ intelligo me cũ multis eſſe facturũ:tamẽ appetã hui⁹ rei prĩci

patum.Epiſtola.vi.Admirabilis eſt enim quæda tui nominis caritas:amorq; in te ſingularis omnium ciuiũ:ita enim ſperant atq; confidunt.Epiſtola.viii.Quod pro me nõ facio:id pro te facere amor meus in te tuaq; officia cogunt ut timeã.Epiſtola.xx.Hæc me tibi ſcribere non prudẽtia mea hortatur: ſed amor in te & cupiditas ocii:q; ſine te conſiſtere non poteſt.Eadẽ Te tamẽ mi Brute ſic amo ut debeo.q; illud quicquid eſſet nugarũ me ſcire uoluiſti:ſignũ.n.magnũ amoris dediſti.Epiſtola.xxi.Quã tum memoria præterita repetere poſſum:nemo eſt mihi te amicus antiquior:ſed uetuſtas habet aliquid cõmune cũ multis:amor non habet.dilexi te quo die cognoui:meq; te diligi.iudicaui. Epiſtola xxviii.Equidem & ante hoc tempus te dilexi:& ſemper me a te diligi ſenſi:& cum abeſſem atq; in magnis periculis eſſem,& me abſentẽ & meos præſentes a te cultos & defenſos eſſe memini: & poſt meũ reditũ q̃familiariter mecũ uixeris:quæq; ego de te & ſenſerim & prædicarim:oĩs qui ſolent hæc animaduertere teſtes habemus.Grauiſſimũ uere iudiciũ de mea fide & de conſtantia feciſti cũ poſt mortẽ Cæſaris totũ te ad amiciciã meã contuliſti:quod iudiciũ tuũ niſi ſumma mea beniuolentia erga te oĩbuſq; meritis cõprobaro:ipſe me hominẽ non putabo.Tu mi oppi cõſeruabis amorẽ tuũ(&ſi amore magis hoc quidẽ ſcribo quã quo te admonendũ putẽ)meaq; oĩa tuebere.quæ tibi ne ignota eſſent Attico mandaui.A me aũt cũ paulũ ocii nacti erimus:uberiores litteras expectato. Da operã ut ualeas:hoc mihi gratius facere nihil potes.Epiſtola ultima.Puto.n.etiãſi rẽ minus probabis:tamen in iſta ſolicitudine quicquid a me profectũ ſit iucundũ tibi fore.Quod mihi exiſtimationẽ tuã dignitatẽq; cõmendas:facis tu quidẽ omniũ more:ſed uelim ſic exiſtimes:me cũ amori quẽ inter nos mutuũ eſſe intelligã plurimũ tribuã:tũ de ſummo ĩgenio:tũ de ſtudiis tuis optimis & de ſpe ampliſſimæ dignitatis ita iudicare ut neminem tibi anteponã:cõparẽ paucos.libro.xii.Epiſtola.xvii. Ego nullum locum p̃termitto(nec enim debeo)non modo laudandi tui:ſed ne ornandi quidem:ſed mea ſtudia erga te & officia malo tibi ex tuorũ litteris q̃ ex meis eſſe nota.Epiſtola.xxiiii.Quanq̃ admodũ ſumus iam defatigati:ſed nulla ualetudo ĩpedire officium & fidẽ debet.Epiſtola.xxv.Non dubitabã equidẽ: uerũtamen multo mihi notioré amorem tuũ effecit Cherippus.O hominẽ illũ quidẽ mihi ſemper aptum: nunc etiã ſuauem:uultus mehercule tuos mihi exp̃ſſit oĩs:non ſolũ animũ ac uerba pertulit.Epiſtola ultima.Sed & initio Romæ cum te quoq; & tuos oĩs obſeruabat:me coluit in primis: & nuper cũ ea quæ uoluit de ſuis præmiis & cõmodis conſecutus eſt:me habuit ſuorũ defenſorũ & amicorum fere principem.Libro.xiii.Epiſtola prima.Pomponium atticum ſic amo ut alterum fratrem:nihil eſt illo mihi nec carius nec iucundius.Is non quo ſit ex iſtis(eſt enim omni liberali doctrina politiſſimus)ſed ualde diligit patronem:ualde Phædriũ:ſic a me contendit hoc homo minime ambitioſus: minime in rogando moleſtus:ut nihil unq̃ magis:nec dubitat quin ego a te nutu hoc conſequi poſſim.Epiſtola eadẽ?Agã iam tecum familiariter ut eſt & ſtudiis & officiis noſtris mutuis:& ſumma amicicia dignũ: & neceſſitudine etiam paterna libro.xv.Epiſtola.iiii.Liber iſte quem mihi miſiſti:quantã declarationem habet amoris tui.primũ q; tibi facetũ uidetur quicquid ego dixi:quod aliis fortaſſe non idẽ: deinde q; illa ſiue faceta ſint:ſiue ſic fiant narrante te uenuſtiſſima:quinetiã antequam ad me ueniatur riſus oĩs pene conſumitur.q; ſi in his ſcribendis nihil aliud niſi q; neceſſe fuit:de uno me tãdiu cogno uiſſes:ferreus eſſem ſi te non amarẽ.Cũ uero ea quæ ſcriptura proſecutus es ſine ſummo amore cogitare non potueris:non poſſum exiſtimare plus quenquam a ſe ipſo:quam me a te amari: cui quidem ego amori(utinam cæteris rebus poſſem)amore certe reſpondebo.Epiſtola ultima.Reliquũ eſt:ut tu am profectionẽ amore proſequar:reditum ſpe expectem:abſentem memoria colam:omne deſideriũ accipiendis mittendiſq; litteris leniam.Tu uelim tua in me ſtudia:& officia multum tecum recordere:quæ cum tibi liceat:mihi nefas ſit obliuiſci:non modo uirum bonum me exiſtimabis:uerumetiã a me te amari plurimum iudicabis.Recte uale & me ama.Epiſtola eadem ad finem.Hæc ſunt princeps humaniſſime ſententiarum ſynonyma ſiue clauſulæ circa amorem & officium ex libris epiſtolarum M.T.C.excerptæ & delectæ:quas multo tibi plures dediſſem:niſi ueritus eſſem q; noſtri operis inſtitutio(reſtat enim adhuc mare magnum & ſpacioſum:& illic reptilia quorum nõ erit numerus)in longum nimis ſeſe protendere poſſet.Igitur nũc item accipe:accipe igitur clauſulas circa amorem & officium ut ſupra:ex libris epiſtolarum clariſſimi oratoris Gaſparini pergamenſis:& aliorum noſtra æta te eloquentia principum extractas:prout ex ordine intuebere quæ in hunc ſequuntur modum.

Circa amorem & officium ut ſupra Gaſparini pergamenſis & aliorum clauſulæ ſequuntur.

Vanq̃ nunq̃ de tuo in me ſtudio ac beniuolentia dubitauerim: tamen mirum eſt q̃ in te ſemper amor meus indies magis creſcat:non putabam fieri poſſe: ut noſtra beniuolentia cumulatior eſſe poſſet:ſed effeciſti ut nullo tempore uiſus ſim uere a te amari niſi hodierno.Cum enim nulla occaſio olim interueniſſet cur me ab aliquo errato deterreres: nunq̃ potui in læta materia' certum experimẽtum amoris tui ſumere:q; aũt nunc me admones:nec pateris me in amicicia peccare(&ſi omnes magis laudibus quam correctione delectemur: tamen non aliter repræhenſio tua mihi eſt iucunda:quam ut interdũ amara inter dulcia delectant)non quæro defenſionem aliquam apud te:eſt enim hoc pertinaciæ uicium: ea uelle tueri quæ emendari oporteat. Ego quantum in me eſt operam dabo:ut cum aliquanto cariorem habeam:q̃ ſi nullum odium interceſſiſſet.Sæpe amor intermiſſus:acrior conſurgit q̃ continuatus.Cum enim cæteris in rebus ſemper optauerim alios uincere:certe in hoc uno &ſi a te non uelim in amore ſuperari:tamẽ paré te mihi eſſe ma

xime cupio. Nihil enim mihi uidetur minus amãtium esse: q̃ sui officii meminisse: & alieni obliuisci.
Sed hic sit finis: quantum me sis amaturus ĩ te erit: spero q̃ summa me beniuolentia prosequeris: ego
omnia pro te suscipiam quæ digna sunt nostra amicicia. Quod si cognouero te ulla in re propter ue-
recundiã officio meo noluisse uti: minues eã opinionẽ quã semper mihi: de tuo in me perpetuo amo-
re fecerã. Quod aũt cupis omni officio tuo uel in senatu uel in populo pro me defungi: nulla me no-
ua uoluptate afficis. Est enim nõ solũ tibi usitatũ: sed etiã quottidianũ omnẽ curã suscipere quæ usui
mearũ rerũ accedat. Aliud non est quod a te magis uelim: q̃ ut me sicut facis maxime diligas: persua-
deasq̃ tibi neminẽ uiuere cuius beniuolentiam & uirtutem maioris faciam. Te uero non solum dili-
go: sed etiam admiror: q̃ nullo me in te officio semper ut fratrem amasti: nec unq̃ es passus fortunas
meas ab aliis conculcari qui oĩa uolunt potentiæ suæ cõtra ius & æquitatẽ cõcedi. Nemo fuit qui ali-
ter in hac tua causa solicitus esset ac in sua: & fortassis eo magis q̃ in causis amicorum decet aliquan-
to nos attentiores esse q̃ in re nostra: gratias ergo quas debes: amicis tuis dices: non quia illi animum
tuum ignorent: sed ut tua apud ipsos testatior prosit beniuolentia. Nihil ad hanc tuam solicitudinem
addi potuit: & effecisti ut & si omnia in aduersum cecidissent: tamen tibi gratiam habuissem: q̃ maio-
ri studio negocia tua geri non potuissent: q̃ hoc tempore mea gessisti: plurimum tamẽ gaudeo & ma
xime gratulor: q̃ tuæ diligentiæ fortuna par fuit. Nam si redoleret antiquam familiaritatem: & uete-
ris beniuolentiæ quam habuit cum patre meo reminiscereturnouos amicos potius mihi faceret q̃ cõ
suetos abigeret. Vnum est q̃ maiorẽ ĩmodũ non solũ te rogo sed etiã obsecro: ut cũ te maxime dili-
gam: non patiaris inuidorũ hominũ uerbis nostrã amiciciã diuelli: & magis apud te ualeat memoria
nostræ amiciciæ: quæ usq̃ a pueritia incepit: q̃ oratio eorum qui hoc maxime student: quomodo pos
sint consuetudinẽ nostrã intermittere: præcipio enim ut non solũ maneamus ĩ amicicia: sed ut etiam
hi iudicemur esse: qui a nullo alio amore ac beniuolentia uincamur. Nunq̃ futurum putassem: ut stu-
diũ meũ & cura: quam pro tua salute suscepi, magis in te posset cumulari: sed incredibile est quantum
singuli dies meo in te amori adiiciant. Nam postq̃ te amare cæpi nullus tẽpus fuit: in quo nõ hæc de
te cogitarem: sermonem sæpe de te haberem: si quando tibi aliquos familiares conuenio: quibus cum
uelim qua prudentia: & humanitate sis apud illos cõmemorare sentio meum ĩ te amorem duplicari:
& longe plus quam credi potest: meam in te beniuolentiam augeri: quotiens enim tua in me officia:
quæ quottidie sunt maiora animo considero ea res pristino amori meo tantum adiicit: ut iam te ma-
gis quam oculos meos diligam: nullum itaq̃ mihi finem amandi te facio: nec aliud est quod magis co
gitẽ: q̃ ut tibi & omnibus satis in te gratus uidear. Quæ ad te de tuo amore scribis usitata sunt & an-
tiqua: quando enim tempus fuit in quo negocia mea pluris non facerem q̃ tua? nouam tamen semper
uoluptatem percipio quotiens de tua in me beniuolentia aliquid audio nec minorem animi iucun-
ditatem: ex tuis litteris percipio q̃ si de his rebus inter nos commentaremur de quibus ad me scribis.
Si optas ex me scire quid a te maxime uelim: summa est ne minoris amiciciam nostram facias q̃ ego
tuam. Scis quantum amaui te: aut quantum excoluerim. Nunq̃ ullum tantum fuit in re mea commo
dum: quod pro te non neglexerim neque incommodum q̃ per te non susceperim ubi hoc usui tui ac
B cedere intellexi. Hæc ex Gasparino, modo alios accip. Multa continentur litteris tuis: & quidem om-
nia mihi pergrata: quorum illud primum q̃ amiciciam tuam liberalibus uerbis obtulisti: imo propi-
us ut loquar amorẽ tuũ erga me mihi patefecisti. Videtur enim inter amorem & amiciciã hoc esse di
scrimẽ: q̃ amare possumus etiã nescientes: amicicia uero non fit nisi inter sciẽtes. Est enim amicicia re
ciprocus animorum affectus. Ego igitur & accipio amorẽ tuũ: & uicissim meũ tibi spondeo. Quod
aut mea laudibus extollis etiã gratũ est quanq̃ timide ac diffidenter fidẽ his præsto. Leonardus Are-
tinus. Volo ut extet opus aliquod studiorũ meorũ quod sit testis & iudex amoris mei erga sanctissi-
mũ dominũ Eugeniũ papã quartũ. Nam q̃ ab adolescentia mea illũ dilexerim: propter celsam quan-
dã eius magnitudinẽ animi: & uirtutis præstãtiã & ipse me inter familiarissimos recipere dignatus sit:
debet profecto nunc monumentum aliquod extare dilectionis meæ. Itaq̃ libros politicorum multis
a me uigiliis: multaq̃ assiduitate & opera in latinum conuersos: ad beatitudinem suam mittere consti
C tui. Idem Leo. Cum primum te uidi gebennis olim præstantissime pater: dum ibi Romanus pontifex
esset cognouiq̃ excellentem in omni litterarum genere doctrinam tuam: dicaui me totum tibi: non
quidem spe aliqua præmii (ut multi solent) commotus: sed egregia animi uirtute: quam in te esse intel
ligebam: cum summa humanitate cõiunctam. Equidem dilexeram antea absentem tuam probitatẽ:
fama & uerbis cognitam mihi: postea uero quam te præsentem cõspexi & simul perspexi mores tuos:
suauitatem sermonis uitæq̃ integritatem: & quod plurimum ualuit ad beniuolentiam conciliandã:
sensi te plurimum delectari ex eisdem: a quibus ego non eram penitus alienus studiis humanitatis: ita
unice amare te accepi: ut nihil fere ad meum ĩ te amorem addi posse uideretur. Nam licet homo sim
paulo indoctior: complector tamen eos animo in quibus aliquid specimen: aut sapientiæ aut uirtutis
eluceat. Magna est nimium profecto bonorum & sapiẽtium uirorum inopia: quos siquando quod ta
men raro accidit: inter mortales apparent: maxime uenerari & colere debemus. Ita egregie loquitur
Poggius noster Florẽtinus omnium poetarũ facetissimus. Audiui quo nihil mihi gratius aures meæ
audire hoc tempore poterant de tua Nicolaiq̃ reconciliatione: id summum in modum gaudeo: & eo
maxime q̃ eum te quem semper pollicitus eram præstitisti: partes tuæ erunt hoc idẽ prudentiæ effice

re:ut non ſolum reconciliatio facta:ſed etiam amicicia reſtituta eſſe uideatur.Parum enim eſſet odiũ tollere:niſi ſubſequatur caritas & amor:quæ propria ſunt animi ingenui erectiq; & ad uirtutem bene conſtituti.Redaſſume quæſo priſtinam illam mihiq; notã familiaritatẽ ac beniuolentiã cũ Nicolao: daq; operam & incumbe quantũ potes:nequid accidat quod eam poſſit labefactare:ut non ſolũ amicorũ interceſſione:ſed uolũtate quoq; ueſtra ac iudicio hæc reditio ĩ gratiã æſtimari poſſit.Tibi quidẽ hoc ſummæ laudi erit:& ſpero uoluptati fore.Nam ſcito præteritas inimicicias non nihil leſiſſe & tuũ & Nicolai nomen:hanc uero reſtitutã gratiã:ſummã tibi bonorũ omniũ doctorũq; beniuolentiam conciliaſſe:ſumma tua cum dignitate.Idem Poggius.Etſi maiores mei omnes illuſtriſſime princeps:in diuũ genitorem tuum:nec minus in te ſemper atq; uæhementiſſime fuerint incenſi:& qui ſuperſunt quaſi hæreditaria quadam affectione omnes te una proſequantur.Ego non ſolum patrio & amico amore:ſed etiam tuarum prope diuinarum uirtutum admiratione te iampridem unice: atque religioſiſſime colui.Nam ſiue quottidiana exempla clæmentiæ tuæ audiã: ſiue humanitatem atque pietatẽ:ſiue excelſi atq; inuictiſſimi animi fortitudinẽ:grauitatem:iuſticiam:non poſſum erga te nõ inflammari ſupra modum.Antonius Panormita.Eſt enim a natura traditum:ut quos diligamus: pſtantiores ac clariores iudicemus.Solent præterea tam poetæ q̃ cæteri quos diligunt & amicos habẽt laudibus illis extollere:quibus eos refulgere deſiderant. Idem. Stat uniuerſis genuenſibus ſententia ſub uera libertate eſſe quam ſi diſpoſueris non uexare:noſque tibi habere amicos fauenteſque perſua de tibi id facile & opportunum futurum eſſe,ſique noſtra amicicia uti uolueris:comperies illam tibi & facilem & opportunam.Et ſi fortaſſe decreueris nos uexare hoſteſq; habere noſtræ ſaluti:remedia quælibet exquirere ſtat ſententia ex genuem.Potes ex hoc facere coniecturã ſummi erga te mei amo B
ris:q; rogatus a te ut de origine urbis Bononiæ:hoc eſt a quibus aut quo tẽpore cõdita eſſet ad te ſcriberem.Etſi eam rem difficilem ac faſtidioſam inuentu eſſe intelligebam:malui tamen eum laborem ſubire:q̃ parum obſequi precibus tuis.In quo ſi forte tardior fui:q̃ uel deſiderium tuum uel meum officium requirebat:uideor quaſi meo iure petere ueniam poſſe abs te:præſertim qui & noſti occupatiões meas:& me ſcis iampridem difficultate temporum coactum libris meis caruiſſe. Edidi tamẽ tandem quæ potui:non ut uolui:ſed ut me temporis anguſtiæ & librorum penuria coegerunt. Minus enim graue futurum exiſtimaui:ſi abs te in re difficili atq; obſcura doctrina mea deſideraretur:q̃ ſi hominis grauiſſimi & optimi mihi amiciſſimi honeſtiſſimam ſpem uiderer fraudaſſe.Hoc Nicolaus Peroti:tametſi modicum ad rem:tamen pulchrum.Nunq̃ me de te mea fefellit opinio qui nõ mi- C
nus me diligas:q̃ ab me amari te intellexeris.Amor autem erga te meus quantus ſit:non re minus q̃ opinione cognoſces.Emori malim q̃ iure ingratus iudicari.Beneficio affecti qui ſeſe ĩgratitudinis ac cuſari noluerunt:alii aurum & argẽtum:alii margaritas & gemmas.alii aliud fortunæ bonum. quod dicitur retribuere conſueuerunt.Ego autem beneficos didici:quantum & humanum & meum præſtare poteſt ingenium ex hominibus deos reddere & ea immortalitate donare:quam laudis gloriæq; æternitas afferre ſolet.Franciſcus Philelphus.Ne te prætereat quibus apprime debeas:tuis qui rationibus egregia ſunt neceſſitudine deuinct⁹.Sempronius præ cæteris tui adeo fautor extitit curioſiſſimus:ut hominẽ credam fuiſſe neminem:ſui cuiuſuis amici tam ſtudioſum maiori qui ſtudio:cura:diligentia:grauitate:eloquentia:res illius familiares atq; hic tuas ulla fuerit tẽpeſtate contutatus. Neq; animum ſatis poterat explere ſuum tenaci officiorum memoria:quæ in illum ſæpenumero contuliſſes:& amoris quoq; quem flagrantiſſimũ ſuã in cauſam exararas.Id mediuſfidius ſũmo eſt tibi argumento:eũ ipſum ſimulata haud amicicia:ſed certiſſima beniuolentia eſſe perfunctum. Quæ uero tuam in rem efficio:me certe pudet in lucẽ effundere:quando tamen tibi obſtringor ut ſi ſpiritũ quoq; ipſum tuis pro commodis emiſerim:rite tamẽ quiſquã percenſere poterit tuis in me beneficiis: quæ ſane extant innumera:neutiquam eſſe reſponſum.Et quo magis me tibi debere animo contemplor meo:quæ tuos in uſus tranſfero:eo nempe mihi inferiora uidentur.Illud poſtremo uelim tibi innotescere:meam obnixam eſſe ac fore ſententiam tuam ſic uniuerſam cauſam agere:ut meam quiuis in te fidem præſentem abſentemq; ſinceram atq; ĩmaculatiſſimam uſq; fuiſſe palam intelligat.Vale.Baldaſar raſinus præceptor meus obſeruandiſſimus:non tam elegãter q̃ grauiter dixit. Mei nempe eſt in te amoris noſtris uſq; a teneris annis:ac nobis ſubinde adoleſcentibus adauctum te perſuaſum reddere:eam poſthac oram colere deſinas:in qua promiſcue aguntur uniuerſa:& iuſticia omnis imperii propugnatrix refrigeſcit.Tuas enim rationes tanta beniuolẽtia proſequor:ut perpetuum ſit mihi ſtudium omni diligentia:conſilio:accuratione id efficere:ut non modo fulgentiore autoritate conflorescas:uerumetiam perpetuam incolumitatem conſerues & augeas.Mea poſtremum cauſa quæ in Sempronium beneficia contuliſti:ut tibi habeam gratias me longe propellunt:idq; uelim animum inducas tuum:ut quicquid honorificentiæ:auſpiciorum:conſilii ſuam ĩ cauſam impartieris: meis quidem fortunis addictum eſſe:qui itidem tuos in tribules acq; ſingulares amicos tentare permolirer. Idem Bal. Vt te neglectum minime habeam rationes perurgent compluſculæ. Vetus primum beniuolentia:tuis quæ me perpetuo penatibus addixit ante multo q̃ ex aluo materno ſtatuiſſes.dehinc ĩter nos confleta omni ætate noſtræ caritatis tua neruoſius munita uirtute:ac tuis tandem beneficiis ameniſſimis:quibus me ſemper accumulaſti:adeo ut mihi certo præponam neminem tuas q̃ ĩ rationes/officio ac pietate ſit procliuior.Complura in hunc erga te amorem meum conſcriberem: ſuſpitionem

niſi aſſentationis a qua ſemper abhorrui: modo uererer. Cæterum te oratum uelim quanto amore tu as fortunas interceperim periculum facias: qua in re nulla me unq̃ in te ſimulatione fuiſſe perfunctũ palam intelliges. Idem Bal. & hæc circa amorẽ & officium ſufficiant: nunc ad alia tranſigamus.

Vbi conſilium & auxilium amico impartimur: aut ab eo expoſcimus. M. T. C. clauſulæ.

Quidem ſententiam meam aut ſcribam ad te poſtea pluribus: aut ne ad eam meditere im paratum te offendam: coramq; contra iſtam rationem meam dicam: ut aut te in meã ſententiam inducam: aut certe teſtatum apud animum tuum relinquam quid ſenſerim: ut ſiquando (quod nolim) diſplicere tibi tuũ conſiliũ cæperit: poſſis meũ recordari. libro ſecundo. Epiſtola. iii. Sera gratulatio repræhendi non ſolet: præſertim ſi nulla negligentia prætermiſſa eſt. Longe. n. abſum: audio ſero: ſed tibi & gratulor: & ut ſempiternæ laudi tibi ſit iſte tribunatus exopto: teq; hortor ut oĩa gubernes: ut moderare prudentia tua: ne te auferãt aliorũ conſilia. Nemo ẽ q ſapiẽtius tibi ſuadere poſſit teipſo nunq̃ labere ſi te audies. Non ſcribo hæc temere: cui ſcribã uideo. Noui animũ: noui & conſiliũ tuũ. Non uereor: nequid timide: nequid ſtulte facias, ſi ea defendes quæ ipſe recta eſſe ſentias. Epiſtola. vii. Sed illud idẽ quod in initio ſcripſi tecũ loquere: & te adhibe in conſiliũ. te audi: tibi obtempera. alter qui melius cõſilium dare poſſit q̃ tu: non facile inueniri poteſt. tibi uero ipſi certe: nemo melius dabit. Dii immortales cur ego abſum: uel ſpectator laudum tuarum: uel particeps: uel ſocius: uel miniſter conſiliorum: tametſi hoc minime tibi deeſt: ſed tamen efficeret magnitudo & uis amoris mei conſilio te ut poſſem iuuare. Epiſtola eadem. Raras tuas equidem (fortaſſe enim non perferuntur) ſed ſuaues accipio litteras: uel quas proxime acceperam q̃prudentis: q̃ multi & officii & conſilii erant. etſi omnia mihi conſtitueram ſic agenda ut tu monebas: tamen confirmantur noſtra conſilia: cum ſentimus prudentibus fideliterq; ſuadentibus idem uideri. Epiſtola. xiii. A te maximopere pro noſtra ſumma cõiunctione tuaq; ſingulari humanitate: etiam atq; etiam quæſo & peto: ut quibuſcunq; rebus poteris (poteris autem plurimis) proſpicias & conſulas & rationibus meis. hoc uelim tibi perſuadeas ſi rationibus meis a te prouiſum eſſe intellexero: magnam te ex eo & perpetuã uoluntatẽ eſſe capturũ. libro. iii. Epiſtola. ii. Quod meũ conſiliũ exquiris: id eſt tale ut capere facilius ipſe poſſim q̃ alteri dare. Quid enim eſt quod audeã ſuadere tibi homini ſumma autoritate: ſũmaq; prudentia? li. iiii. Epiſtola. ii. Etſi eo adhuc te conſilio uſum intelligo: ut id repẽhendere non audeam: nõ quin ab eo diſſentiam. ſed q; te ea ſapiẽtia eſſe iudicem: ut meum conſilium non anteponam tuo: tamen & amicitiæ noſtræ uetuſtas: & tua ſumma erga me beniuolentia: quæ mihi iam a pueritia cognita eſt: me hortata eſt: ut ea ſcriberem ad te: quæ ſaluti tuæ conducere arbitrarer: & non aliena eſſe ducerem a dignitate. Epiſtola. vii. Plurimum ualuiſſe apud me tuam ſemper autoritatem cum in omni re: tum in hoc maxime negocio potes exiſtimare: cum mihi Marcellus conſul frater amantiſſimus mei non ſolũ cõſiliũ daret: ſed precibus quoq; me obſecraret: non prius mihi perſuadere potuit: q̃ tu is eſt effectũ litteris: ut uterer ueſtro potiſſimũ conſilio. Epiſtola. xi. Gaudeo neq; repræhendo tuum conſiliũ. nã nil iſto poteſt eſſe iucundius: non modo miſeris his temporibus & luctuoſis: ſed etiã tranquillis & optatis. libro. v. Epiſtola. xiiii. Nam quod allatura eſt ipſa diuturnitas: quæ maximos luctus uetuſtate tollit: id nos percipere conſilio prudentiaq; debemus. Etenim ſi nulla unq̃ liberis amiſſis fuit tam imbecillo mulier animo: quæ non aliquando lugendi modum fecerit: certe nos quod eſt dies allatura: id conſilio anteferre debemus. neq; expectare temporis medicinam: quam repræſentare nobis ratione poſſumus. Epiſtola. xvi. Tibi autem id conſilii do: quod mihimetipſi uitemus oculos hominum: ſi linguas minus facile poſſumus. Qui enim uictoria ſe efferunt: quaſi uictos nos intuentur. Qui autem uictos eſſe nos moleſte ferunt: nos dolent uiuere. Tu enim ipſe qui & me & alios prudentia uincis: omnia (credo) uidiſti. nihil te omnino fefellit. Quis eſt tam lyceus qui in tantis tenebris nihil offendat? nuſquam incurrat? libro. ix. Epiſtola. ii. Omnia igitur tua conſilia: mihi non magis prudentiæ plena: quæ ſumma eſt: uidetur: q̃ fidelitatis quam ego ex mea conſcientia metior. quare ſi aut aliter ſentirem: certe admonitio tua me reprimere: aut ſi dubitarem hortatio impellere poſſet ut id ſequerer quod tu optimum putares. Nunc uero quid eſt quod me in aliam partem trahere poſſit? libro x. Epiſtola. iiii. Ego eam ſententiam dixi: cui aſſenſi ſunt omnes ad unum: ea quæ fuerit ex ſenatuſconſulto cognoſces. Tu quanq̃ conſilio non eges: uel abundas potius: tamen hoc animo eſſe debes: ut nihil hĩc reiicias: ne ue in rebus tam ſubitis tanq; anguſtis, a ſenatu petendum conſilium putes. Ipſe tibi ſis ſenatus, quocunq; te reip. ratio ducet: ſequare. Cures ut ante factum aliquod a te egregium audiamus: quam futurum putaremus. Illud tibi promitto: quicquid a te erit factum: id ſenatum nõ modo ut fideliter: ſed etiam ut ſapiẽter factum comprobaturum. Epiſtola. xvi. Quid in animo habuerim cũ Lernus Lernaq; diſceſſerunt a me: & ex litteris quas eis dedi: & ex ipſis cognoſcere potuiſti: qui omnibus rebus conſiliiſq; meis interfuerunt. Accidit mihi q; homini pudenti & cupido ſatisfaciendi reip. boniſq; hominibus accidere ſolet: ut conſilium ſequerer periculoſum: magis dum me probarem q̃ tutum: quod habere poſſet obtrectationem. Epiſtola. xviii. Vtinam haberẽ quid uobis darẽ conſilii: ſed ne mihi quidẽ ipſe reperio quid faciundũ ſit. Quid. n. ẽ q; contra uim ſine ui fieri poſſit? Conſiliũ omne autẽ hoc ẽ illorum ut mortẽ cæſaris perſequantur. Itaq; ante diẽ ſextum nonas octobris pductus i contionẽ a Caninio: turpiſſime ille quidẽ diſceſſit: libro. xii. Epiſtola. iii. Hæc circa conſilium ex libris M. T. C. ſufficiant. Sequitur nunc circa idẽ ex aliis. Ad idem

Pero q̃ ſi meo conſilio uſus fueris: breui intelliges omne a te depulſum eſſe periculum: q̃ in ipſis uiſceribus hærebat. Sic enim ego ſentio: quid tibi in re tua facturus es: etiam atq; etiam prouidebis. ego. n. nõ minus de tua ſalute laboro: q̃ ſi omnia nobis eſſent cõmunia. Gaſparinus pergamenſis. Spero uos omnia ſapienter proſpexiſſe: quæ in utrãq; parte poſſint accidere: nec uobis abeé conſilium: aut uires ad hãc maximam ré conficiendam. Spero: eſtq; hoc meum conſilium: dum adhuc oía noua ac recentia ſunt: poſſe omnem cãm orientium malorum per te tolli. Ego lunge a te diſſentio. Nam cũ hominibus ita uiuẽdum eſt: ut ſuus unicuiq; mos eſt. Nõ. n. iudico ſapientis eſſe: cũ cæteri ſibi arrideant ipſum flere aut nimiũ ſeuerũ eſſe: cũ alii ſunt in ioco. Ita enim ſemp uitã inſtitui meã ut præſentibus me rebus accõmodarem: nec paterer aliqué mihi iure ira ſci. Quod in re deſperata neq; preſidii neque cõſilii cã ad me ſcribis: ſed quia iuuat te incõmodis tuis mecũ loqui: facis rem inter amicos uſitatã: Idem ego & facere ſoleo quotiens diſcrutior aníio maioré quidẽ partem moleſtiarum meaꝝ depoſuiſſe mihi uideor: cũ amicis oẽm perturbationé apui. Quid tibi cõſilii mei afferam non habeo: qui ipſe in oĩbus rebus meis: tuo ſemp uſus fuerim. Quid tibi conſilii mãdem nõ ſatis habeo: cui p diuturnitate maloꝝ meoꝝ non ſuppetit qualiter ipſi mihi medear. Tantis incõmodis hoc tẽpore afficior: ut neque auxiliũ mihi ſit: neque ſpes: neque conſiliũ tu ſi quid habes quo meã ægritudiné leuare poſſis. fac ad me ſcribas quãq̃ quid poteſt eſſe q̃ a te poſſit mihi in tantis malis afferri. Exceſſit enim uis huius mali oía humana remedia: & eo loci res meæ peruenerũt: ut (quod aiũt) ne ipſa quidẽ ſalus: etiamſi uelit poſſit me his malis eximere. tẽtabis tamẽ: & ſi quid erit quo mihi poſſis aliquã opẽ afferre: nihil ex cõtingentibus ommittes. Quid ad te ſcribã neſcio: qui ita perturbato aío ſum: ut neq; ratio ulla: neque cõſilium ullũ in me ſit: Male autẽ alteri poteſt cõſulere: qui ipſe maxíe cõſilio indiget: quod poſſum facile tibi præſtare: hoc tibi polliceor dolere tecum pariter & accuſare fortunã: quæ noſtras res aduerſas p debitis addit: his ego remediis poſſum te iuuare: ſi ea ſunt appellanda remedia. quæ animũ ægrotanté ĩcurrabilé reddunt. Eſt etiã nõ poſt factũ. ſed antequã res fiant cõſiliũ de ſummis rebus habendũ. Niſi rebus tuis caues: implicabis te aliquo incõmodo graui. Credis unũquenque eo eſſe in te aío: quo tu in alios es. falleris crede mihi. Ná ex his qui tibi in præſentia uident amici: pauciſſimi te ex aío diligunt. ſi ergo me audies: abdicabis oẽs illos a te quorum frons eſt blanda: & oía quæ a te fiunt impẽſæ laudant. Suadeo in oĩbus rebus a te gerendis. utaris conſilio Gaii hominis certe ſapientiſſimi & qui te ſumme diligit: quicquid ille tibi perſuaſerit: ueridici Apollinis (ut aiunt) dictum puta. Vide ne te implices rei unde cũ uoles. nõ poſſis te explicare: Sic enim iudico aliquanto melius eſſe a religione abſtinere: q̃ accedere ad illam. nõ eius rei gratia ad quam illa fuit a noſtris maioribus primũ cõperta. Fuiſſem aũt prolixior in ſcribẽdo: niſi ſperarem te breui affuturũ. quod ut facias uæhementer rogo. Spero enim nos de multis rebus eam deliberationé cõſiliumq; habituros: quæ nos ab his curis ac moleſtiis extricent in quibus dudum ſine ſpe exeundi fuimus. Omnes ad te unũ ſua cõcilia referunt. tuamq; autoritatem maxime attendunt. Cõſtitui itaq; maturius de hac re tecum deliberare. ſed cũ id neque per aliũ neque litteris poſſit trãſigi: nõ grauaberis ad me ire. Duo. n. eodem itinere conficies. ná & officiũ tuũ: quod uæhementer ab omnibus deſideratur reip. præſtabis: & multa expedies quæ ſunt inter nos hoc tempe agẽda. pluribus uerbis ad hanc ré te excitarem: niſi iam iter ad nos agere cõfidere. Deſidero maxime præſentiã tuã. Spero ut dolendo mecũ aut cõſolando aliquod ſolatiũ in tanto merore meo afferes. Vix poſſet fieri qua prudentia ſemper ac ſapiẽtia fuiſti: quin aliquod a te mihi eſſet conſiliũ: quo minus acerbe oía perferré: Quãtũ itaq; potes contende: ut huc accedas: aut ſi te occupationes detinent: aliquid ad me ſcribas: putabo. n. utrũ feceris. me aliquam huic morbo: ſi qua eſt quæ poſſit afferri: medelam meminiſſe. Mallem te poſſe aliquo meo auxilio q̃ conſilio iuuare: quæ facultas ſi mihi adeſſet: certe nulla res meam in te beniuolentiam ac pietatem impediſſet. ſed poſtq̃ id quod maxime in tua aduerſitate optabam a me non poteſt fieri: id ad te conſilium ſcribo: quo ego ſæpe in meis rebus aduerſis uſus fui. Cum enim aliquando in ſimili fortuna fuiſſem: neq; aut præceptis hominum aut philoſophorum aut conſolatione amicorũ: dolorem meum leuare poſſem: longe a conſpectu ciuitatis: & earum rerum quibus priuatus fueram diſceſſi. Nam hæ res ſolent cum aſpiciuntur nimis exacerbare animum: & reuocare deſiderium prioris fortunæ. Cæpi ergo uitam meam in ſolitudine agere uidebam multa quæ natura produxiſſet ſuis rebus contenta nec ſibi ĩuidere. Cogitabam turpiſſimum homini eſſe qui rationis ac diuinitatis eſſet particeps: non poſſe naturæ conſilio acquieſcere. Caue ſi honori tuo: ſi opibus ac ſaluti bene conſultũ uis: quicq̃ horum facias ad quæ iſte homo te hortatur. Caue ſententiam eorum ſequaris: qui te ad lites & controuerſias cohortantur. ego enim ad pacé & concordiam te uoco. Nihil enim olim apud noſtros maiores magis cuſtodiebatur q̃ conſilium in deliberationibus & conſiliis rerum: quæ ad publicam utilitatem pertinebant. neſcio an ſapienter a uobis deliberatum ſit de bello ſuſcipiendo: pro quo tantus apparatus inſtruitur. uideris quidem ſpondere certam uictoriã patriæ tuæ. & omnia bene ſperare: ego uero cum nihil magis incertum uideam q̃ exitus bellorum: uereor ne ueſtra conſilia fallantur. Carthago enim urbs potẽtiſſima multis annis duce Annibale bellum geſſit cum Romanis. & q̃q̃ uaſtitatem italiæ uidiſſet: & Romam pene captam. tamen exitus non fuit uictoriæ: ſed captiuam tandem ſe uidit. & Romanis legibus ſeruire coacta eſt. Hæc ex Gaſparino. Sequũtur aliorum. Cæterum huic heroi hærere. uelis: meum eſt conſilium: quem ſoleo inſidere recenti palam ĩtelligis nullus quã-

do locus ſuo uacat ſperio, noſtraq; patria cæteris ſane urbibus lepidior, & amena magis ab omnibus cenſeatur: ubi & uitam agere & extrema pati: tibi fixa debet eſſe ſententia: quando ſeorſum tuo cum ſingulari ingenio: tum doctrinæ excellentia, huic quæ principi gratiſſima eſt præ cæteris ad uota tractabere. Baldaſar Raſinus. Id mihi multo conſultius uiſum eſt, animum iam tuum patrium in ſolum intenderes, tuum ubi pedem ſiſtas, teq; demum potentiſſimo reconciliares principi: q̃ aliena ut facis climata peragrares. Idem Baldazar. Et hæc circa conſilium & auxilium ſufficiant: nunc ad alia trãſeamus. Vbi oblationem de nobis aut de aliis facimus, & ubi gratias de beneficiis acceptis habemus. M. T. C. clauſulæ incipiunt.

> V uelim ita tibi perſuadeas, nullam rem eé minimam quæ ad te pertineat, quæ mihi non carior ſit: q̃ meæ res omnes. Id quæcunque ſentiam, ſedulitate mihimetipſi ſatiſſacere non poſſum. Re quidem ipſa ideo mihi non ſatiſſacio, q; nullam partem meritorum tuorum, nõ modo referenda, ſed ne cogitanda quidé in gratia cõſequi poſſum. libro. i. epiſtola. vii.

Tantũ enitor ut neq; amicis, neq; ét alienioribus opera, cõſilio labore deſim. epiſtola. ix. Me quidé cæteraꝝ tuaꝝ actionũ, ſententiaꝝ, uoluntatũ, reꝝ denique oĩum ſociũ comitéq; habebis, neque mihi in omni uita res tã erit ulla propoſita, q̃ ut quottidie uæhementius te de me optime meritum eé lætere. Eadé epiſtola in fine. Quantũ litteris, q̃tum ſtudiis ueteribus noſtris delectationibus cõſequi poterimus. id omne ad arbitriũ tuũ, qui ſemper hæc amaſti, libẽtiſſime cõferemus. Decima. Ego oĩa ſtudia mea, omné operã, curam, induſtriã cogitationé, mentẽ deniq; omné in Milonis cõſulatu fixi & locaui, ſtatuiq; in eo nõ officii me ſolum fructũ, ſed etiã pietatis laudé quærere debere. Neque uero cui quam ſalutem ac fortunas ſuas tantæ curæ fuiſſe unquã puto, quanti mihi eſt honos eius, in quo oĩa mea depoſita eé decreui. li. ii. epiſtola. vi. De ipſo Tito anneo tantũ tibi polliceor te maioris animi: gratuitatis: conſtantiæ: beniuolẽtiæ erga te: ſi complecti hominé uolueris habiturũ eſſe neminé. mihi uero tantũ decoris tantũ dignitatis adiunxeris, ut eundẽ te facile agnoſcã fuiſſe in laũde mea, qui fueris in ſalute. Eadé. Vnũ hoc ſic habeto: ſi a te hanc rẽ impetraro: me pene plus tibi q̃ ipſi Miloni debiturum. Non. n. mihi tã mea ſalus cara fuit: in qua præcipue ſum ab illo adiutus, quã pietas erit in referẽda gratia iucunda. Ea autem unius tui ſtudio me aſſequi poſſe cõfido. Eadé. Omnia uolo a me poſtules & expectes: uincã meis officiis cogitationes tuas. libro. iii. Epiſtola. ix. Pontinus qui a te tractatus é præſtanti ac ſingulari fide, cuius tui beneficii ſum ego teſtis: præſtat tibi memoriam beniuolẽtiamq; debet qui cum maximis rebus ſuis coactus a me inuitiſſimo diſceſſiſſet: tamen ut uidit intereſſe tua conſcendens iam nauem Epheſo Laoditeam reuertit. Talia te cum uideam ſtudia habiturũ eſſe ĩnumerabilia plane dubitare non poſſum: quin tibi amplitudo iſta: ſolicitudo futura ſit: Epiſtola eadem. Reliquũ eſt igitur ut tibi me in omni re eũ præbeã præſtemq; ut ad oĩa quæ tui uelint ita aſſim. præſto ut me nõ ſolum oĩa debere tua cauſa: ſed ea quoq; etiã quæ nõ poſſim puté. Illud me tamé uel tu monuiſſe uel cenſuiſſe puta: uel ꝓpter beniuolentiã tacere non potuiſſe: ut quod ego facio, tu quoq; animũ ĩducas. li. iiii. epiſtola. viii. De mea aũt in te uolũtate ſic uelim iudices: me q̃buſcũq; rebus opus eé intelligã: q̃q̃ uideã quis ſim hoc tpe: & quid poſſim: opera tamen & cõſilio ſtudio quidé rei: famæ: ſaluti tuæ præſto futuꝝ. Epiſtola. xiiii. Is enim tu uir eo & eũ me eé cupio: ut quando in eadé rep. tẽpora incidimus: coniunctionem amiciciãq; noſtrã utriq; noſtrũ laudi ſemper fore ſperem. Quãobrẽ tu quantum iudicio tuo tribuendũ eé nobis putes: ſtatues ipſe: & ut ſpero ſtatues ex noſtra dignitate. Ego tibi uero profiteor atq; polliceor eximiũ & ſingulare meũ ſtudiũ in omni genere officii: q; ad honeſtatem & gloriã tuã ſpectet: in quo ét ſi multi mecũ contendent: tamen tum reliquis omnibus: tũ caſſis tuis iudicibus omnis facile ſuperabo libro. v. epiſtola. viii. Grata tibi eſſe mea officia non miror. Cognoui enim te gratiſſimum omniũ idq; nunq̃ deſtiti prædicare. Nec enim tu mihi habuiſti modo gratiam: uerum & cumulatiſſime rettuliſti. quamobrem reliquis tuis rebus omnibus: me pari ſtudio erga te & eadem uoluntate cognoſces. Quod mihi fæminam primariam Pompeiam uxorem tuam commendas cum Surra noſtro: ſtatim lectis tuis litteris locutus ſum. ut ei meis uerbis diceret. ut quicquid opus eſſet: mihi denuntiaret: me omnia quæ ea uellet ſummo ſtudio curaq; facturum. Itaq; faciam eamq; ſi opus eſſe uidebitur ipſe conueniam. Tu tamen ei uelim ſcribas: ut nullam rem. neq; tam magnam aut tam paruam putet: quæ mihi aut difficilis: aut parum me digna uideatur. Oĩa quæ in tuis rebus agam & non laborioſa mihi: & honeſta uidebuntur. Epiſtola. xi. Illud caue dubites quin ego omnia faciam: quæ intereſſe tua aut etiam te uelle exiſtimem: ſi ullo modo facere poſſim. Epiſtola. xx. Tu uelim te ut debes & ſoles tua uirtute ſuſtentes. Ego quæ te uelle, quæq; ad te & ad tuos pertinere arbitrabor, omnia ſtudioſe diligenterq; curabo: quæ cum faciam: beniuolentiam tuam erga me imitabor: merita non aſſequar libro. vi. Epiſtola. iiii. Incolumẽ te cito ut ſpero: uel potius ut ꝓſpicio uidebimus. Interea abſenti & huic quid adeſt imagini animi & corporis tui cõſtantiſſimo atq; optimo filio tuo ſtudium, officium: operam: laborem meum iam pridem & pollicitus ſum & detuli. Nunc hoc amplius: q; me amiciſſime quottidie magis Cæſar amplectit̃, familiares uero eius ſicuti neminem: apud quẽ quicquid ualebo uel autoritate uel gratia: ualebo tibi. Epiſtola. vi. Quare mihi crede & memoriæ manda: me tibi id affirmaſſe te in iſtis moleſtiis diutius non futurum quãdo quid ſentirem expoſui: quid uellem tua cauſa re potius declarabo q̃ oratiõe. & tantũ poſſem quantũ in ea rep. de qua ita meritus ſum, ut tu exiſtimas poſſe debebam ne tu quidem in iſtis incommodis eſſes. Eadé

.n. cā opes meas fregit quæ tuā ſaluté in diſcrimẽ adduxit.ſed tamẽ q̄cquid imago ueteris meæ dignitatis:qcquid reliquæ gratiæ ualebũt.ſtudiũ:cõſiliũ:opera:gratia:fides mea:nullo loco deerit tuis optimis fratribus.Epiſtola.xiii.Ego qd poſſim neſcio:uel potius me paꝝ poſſe ſentio.Illd tamẽ tibi polliceor.me q̄cũq; ſaluti dignitatiq; tuæ cõducere arbitrabor tãto ſtudio eẽ factuꝝ.quãto tu ſemp & ſtudio & officio ī meis rebus fuiſti. Hanc meā uoluntatẽ ad matrẽ tuā optimā fæminā tuiq; amiciſſimā detuli.Si quid ad me ſcripſeris.ita faciam ut te uelle intellexero.Sin aũt tu minus ſcripſeris:ego tamen omnia quæ tibi utilia eſſe arbitrabor ſummo ſtudio diligẽterq; curabo.Epiſtola ultima. Quare pro cuiuſq; natura & inſtituto gratiæ ſunt agẽdæ his:q;tantũ uoluntate oſtenderunt pro ſententia: cum impedire poſſent:non pugnarunt.libro.viii.Epiſtola.v.Ruffum iſtũ amicum tuũ.de quo iterum iam ad me ſcribis adiuuarẽ quantũ poſſem etiãſi ab eo leſus eſſem: cũ te tãtopere uideré eius cã laborare. Cũ uero ex tuis litteris & illius ad me miſſis intelligã & iudicẽ magnæ curæ ei ſalutem meā fuiſſe. nõ poſſum ei nõ amicus eẽ neq; ſolũ tua cõmendatione.quæ apud me(ut debet plurimũ)ualet ſed etiam uolũtate ac iudicio meo libro.ix.Epiſtola.xxxiiii.Tuæ dignitati ita fauemus:ut omne noſtrum conſilium:ſtudiũ:officiũ:operã:laborẽ:diligentiã ad amplitudinẽ tuã cõferamus:ita facillime reip. quæ mihi cariſſima eſt.& amiciciæ noſtræ quã ſanctiſſime nobis colendã puto me intelligo ſatiſfacturum.libro.x.Epiſtola.i.Si quid erit in quo me intereſſe neceſſe ſit:nũq; deero:ne cum periculo quidem meo dignitati tuæ.In his autẽ quæ nihilominus ut ego abſim confici poſſunt.peto a te ut rationem habere uelis & ſalutis & dignitatis meæ Epiſtola.ii. Quare hoc unũ tibi perſuade: quãtũ uiribus eniti:cõ ſilio prouidere:autoritate mõere potero: hoc omne reip.ſemper futuꝝ Epiſtola.iiii. Immortales ago tibi gratias:agamq; dum uiuã.nã relaturũ me affirmare non poſſum. Tantis.n.tuis officiis nõ uideor mihi reſpondere poſſe:niſi forte ut tu grauiſſime diſertiſſimeq; ſcripſiſti: ita ſenſurus ſis. ut me referre gratiam putes Epiſtola.xi. Quanq̄ gratiarum actiõem a te non deſiderabam:cũ te re ipſa atq; animo ſcirem eſſe gratiſſimũ:tamẽ(fatendum eſt enim)fuit ea mihi per iucunda.ſic.n.uidi:quaſi ea quæ oculis cernuntur me a te amari.dices quid antea?ſemper equidem:ſed nũquã illuſtrius. Epiſtola.xix. Facere nõ poſſum quin in ſingulas res meritaq; tua tibi gratias agam.ſed me herele facio cum pudore.Neq;.n.tanta neceſſitudo:quantã tu mihi mecũ eſſe uoluiſti:deſiderare uidetur gratiarũ actiones. neq; ego libenter pro maximis beneficiis tuis:tã uili munere defungor oratiõis: & malo præſens obſeruantia:indulgentia:aſſiduitate:memorem me tibi probare:q̄ ſi mihi uita contingerit:omnis gratas amicicias atq; etiã pias propinquitates in tua obſeruantia:ĩdulgentia aſſiduitate uincã. Amor.n.tuus ac iudicium de me utrum mihi plus dignitatis in perpetuũ:an uoluptatis quottidie ſit allaturus non facile dixerim.Epiſtola.xxiiii.Tuũ eſt hoc munus.tuæ partes:a te hoc ciuitas.uel omnes potius gentes non expectant ſolum.ſed etiã poſtulant:q̄q̄q̄ cũ hortatione nõ egeas:ut ſupra ſcripſi.nõ utar ea pluribus uerbis.faciã illud q; meũ eſt.ut tibi oĩa mea officia:ſtudia:curas:cogitationes pollicear: quæ ad tuam laudem & gloriam pertinebunt. Quãobrem uelim:tibi ita perſuadeas:ut me cum reip.cã quæ mihi uita mea eſt carior: tum q; tibi ipſe faueam:tuãq; dignitatẽ amplificari uelim:me tuis optimis conſiliis amplitudine gloriæ nullo loco defuturum.li.xi. Epiſtola.v. Vltro ſe offerũt omnes: tãtus ardor occupauit animos hominũ deſiderio libertatis:odioq; diutiæ ſeruitutis Epiſtola.viii. Tantũ me tibi debere exiſtimo.quantum perſoluere difficile eſt.Epiſtola.xi.Iam nõ ago tibi gratias:cui.n.re uix referre poſſum huic res nõ patitur ſatiſfieri.Epiſtola.xiii.Trebatio noſtro magnas ago gratias: q; tuũ erga me animum ſimplicẽ atq; amicum apuit:& q; eum quẽ ſemper dilexi:quo iure magis colere atq; obſeruare deberem fecit.Epiſtola.xxvii. Gratum etiã illud q;.mihi tuo nomĩe gratias agendas nõ putas.nec.n.inter nos facere debemus.li.xii.Epiſtola.xxvii.Ego quæ ad tuam dignitatem pertinere arbitrabor:ſummo ſtudio diligentiaq; curabo.ĩ primiſq; tuebor oĩ obſeruantia.clariſſimum uirum patrẽ tuum:q; & pro uetuſtate neceſſitudinis.& pro beneficiis noſtris & ꝓ dignitate ipſius facere debeo.li.xiii. Epiſtola.lxx. Initio ille orationis ſuæ uobis maximas ut debuit. deinde etiam mihi gratias ægit: q; ei ꝓ magnum & per honorificum uidebatur ſenatui populoq; Romano tantæ curæ eſſe ſaluté ſuã: meque tantam diligẽtiam adhibere:ut & mea fides & commendationis ueſtræ autoritas perſpici poſſet libro.xv.Epiſtola.ii.Et hæc ſatis ex Tullio.Sequuntur ex Gaſparino.

Ad Idem.

Iquid uero erit in quo poſſim patriæ prodeſſe:non ſolum omnes labores fortiter pro illa ſuſcipiam: ſed etiam omnes moleſtias & ſolicitudines æquo animo pro ſalute publica feram & ſatis fructus percepiſſe ex laboribus & ſtudiis meis arbitror. ſi noſtram rempu. q̄optimã & ampliſſimã poſteris noſtris una uobiſcũ reliquero.Gaſparinus pergamenſis.Si ea in me eſſet uel autoritas:uel facultas:ut malis ueſtræ reip.mederi poſſem:nullũ certe laborem aut periculũ pro cõmuni ſalute fugeré.Gaudebã me illud a patria ĩpetraſſe.ut ꝓ multis laboribus ac maximis periculis.quæ ſæpenumero pro publica ſalute perpeſſus fuerã:aliquando ocio acquiete donatus eſſem:licetq; mihi cũ diu ĩter fluctus & tẽpeſtates eius uerſatus fuiſſem:tandẽ rebus meo labore cõpoſitis in portu quieſcere:ſed poſtq̄ eo peruentũ eſt:ut uel ego nõ poſſim in hoc meo ocio: uel illa non poſſit in pace eſſe:non deſerã hoc in extremo tẽpore illã qui omnẽ ſuperioré uitã ſemper in laboribus ac periculis pro ſalute eius exercui.Siquid uero erit.quod uel in ſenatu.uel apud populũ geri a me pro tua cõmoditate poterit.habebis me tibi ſummũ amicũ.& quo ꝓ tuo iure in oĩbus rebus tuis

libere utaris. Siquid erit in quo meo possim officio tibi placere: cognosces me ita rebus tuis amicum esse: ut beniuolentia nemini tuorũ cedã. Siquid est quod pro tua fælicitate possit a me uel cõsilio uel manu fieri: libenter omnẽ laborẽ atq; omnia pericula pro tua salute adhibebo. Siquid est quo possim tibi aliquo studio uel opera mea prodesse: omnia bono animo faciam: quæ usui tuo esse intellexero. Ego tibi omne studium meum polliceor. & quantum in me erit perficiam. ne quisq̃ hominum ea re tibi succẽseat. Non minus in periculo rerum tuarum laborarem (mihi crede) q̃ soleo cum de capite & fortunis meorum agitatur. Tantum tibi bene esse cupio: ut non magis desiderem me esse incolumẽ q̃ te saluum. Nam quicquid poterit: a me ullo studio aut cura fieri: totum id libenter suscipiam satisfaciamq; expectationi omnium. Satis autem præmii cõsecutũ me esse arbitrabor si meo aduentu cognouero tantũ incendiũ extinctum esse. Siquid aũt erit in quo mea opera possit tibi prodesse: senties me nõ solũ paratũ. sed ẽt maxime cupidũ ad omnia quæ tibi cõmode accedant. Tibi uero plurimum debeo: qui pro tua beniuolentia de his rebus quas maxime audire optabã: certiorẽ me ante omnes fecisti. Ego te omni caritate ac beniuolentia prosequar: & ut animo in te affectus sum: nunquã possem immutare iudiciũ: quod semel de te feci. sed non possum nõ audire quãdo aliquid per tuos inimicos: uel potius inuidos de te mihi refertur. qui si intelligerent quid gratiæ apud me consequerentur: curarent aliis moribus q̃ istis se probatos esse. ego autem ne dubites quantũ animo eniti potero tantũ efficiam: ut de nulla re sæpius cogitẽ: q̃ ut ea semper faciã: quæ te uelle æq; expetere intelligã: cætera fortunæ aut imprudentiæ assignabis. siquid erit in quo tuis immortalibus in me officiis quantũ oporteret satisfacere non uidear. Libenter in omnibus negociis quæ pertinere ad te cognosco omnem laborem meum: curã: atq; studium consumo. Neque hæc a me scribũtur quia uelim te ullam mihi gratiã debere: cui toto merito iam dudũ oĩa debeo. Ita enim de me es meritus: ut nihil tãtũ sit q̃ pro te suscipere ac profiteri non debeã. Siquid ergo est quod in tuã gratiã a me fieri possit. id in solutũ nõ antecessum accipies. Cogita nullã rem tam arduã esse: quã nõ puto eẽ leuissimã: modo aliquo loco intelligã officium meũ tibi. pdesse. Fac ergo ut sæpe de rebus tuis ad me scribas: nec me permittas eẽ ociosum. Tunc enim me maxime a te diligi putabo: cum magnum aliquod & quod ĩ tuam rem sit persæpe mihi imposueris. Si causa Pomponii iure defendi poterit: nihil omittã q̃ in rem eius futurum sit. Sin aũt iniqua erit: neq; eius necessitudo neq; familiaritas. quæ mihi uetus est cũ illo: plus apud me poterunt q̃ æquitas & iusticia. Nec arbitror te pro Pomponio quicq̃: nisi quod bonũ sit & æquũ rogare hãc rẽ: quo animo sum in omnes affectus. etiam sine cuiusq̃ precibus ultro eram illi præstiturus. Quod istat in rebus tuis curabo: ne in posterum sis amplius in his incõmodis in quibus adhuc fuisti. Mitto autẽ ad te paucas pecuniolas. donec melius per me & amicos nostros prouidebit. Noli ergo quæso de amicis tuis desperare. Ego ut de me ipso dicam: constitui nullo pacto me abundante. ulla te rerum familiariũ copia laborare. Idem omnes qui te prius amabant sentire de te iudico. Ne ab hominibus te desertũ iudices. ego quẽ forte in numero amicorũ nõ habebas polliceor tibi operã meã: & q̃ illi nõ sine scelere neglexerunt: ego paratus sum defensionẽ tuã suscipere. tu me admonebis quibus adiumentis opus tibi sit: & ego neque pecunia mea: neque consilio deero. Si adiumẽtis de quibus ad me scripsisti instructa est causa tua. nihil est quod a te dubitandum censeã. Ego enim quantũ ad me attinebit: perspiciam ne mea negligẽtia ullũ ad te incõmodũ ueniat. tuũ erit uidere ut cũ optimã cãm habeas: non ipse tibi defuisse uidearis: & post rẽ iudicatã uenias: ne tibi aliquid simile accidat his qui de rebus præteritis in cõsiliũ ueniunt: & post tẽpestatẽ cogitãt qua ratiõe possit occurri periculis quæ iã sunt præterita. Si meo aliquo officio poterit sedari odiũ Antonii & Hortensii: nullo certo labore ac periculo desinam: donec oĩa composita sint & quieta. Video. n. hanc rẽ totã conflatam esse paucorũ hominum uicio: quibus ciuitatis honor displicet. Cupio aliquid accidere q̃ in tuã rem sit (Nã id nullo pacto uelẽ eum tuo incõmodo uenire) in qua re possem tibi gratiã referre: spero intelligeres nihil a me ullo tẽpore maiori studio susceptum. q̃ ut gratiã quã tibi immortalẽ habeo: re ipsa probarẽ. Tanta sunt ĩ me tua merita: tantus beneficiis tuis cumulus accessit: ut nõ dico ad referendam gratiam: sed ne satis ad dicendum quidem meo iudicio par tibi esse possum. Illud aũt magis ꝑ tua natura q̃ merito meo considerabis quãto affectu atq; beniuolentia: nõ quibus facultatibus ad referendam tibi debitã gratiam magno animo ac studio paratus sum. Posteaq̃ togã a patre sumpsi: nullã ego rẽ putaui maiori studio custodiẽdã: q̃ ut aduersus eos gratus uiderer: a quibus plurima & maxima beneficia suscepissem. Noli igitur illis credas: qui ut animum tuum a me remoueant: conantur tibi persuadere nunq̃ me habitu rum tuis beneficiis gratiam. Ita enim uitam institui: ut ab his quibus aliquid deberem: nunquam possem iure accusari. Habeo tibi quas debeo gratias: qui me fecisti participem rerum quæ uobis prospere cesserunt. Gaudeo plurimum & tibi gratias habeo: q̃ me ex multis delegisti apud quem tuas curas deponeres. Nam cum pluribus aliis signis: tum etiam isto me ualde amari a te iudico. Cætera quæ ad consolationem tuam pertinent: tuipse melius ut ꝑpo tua uirtute: q̃ litteris meis perficies. Quod ad referendas gratias semper attentus fueris: facis rem & tuis moribus: & te dignam. Magnas habeo naturæ tuæ gratias: q̃ nihil est quare causæ meæ diffidam. Nullum officium est quod magis necessarium ducam q̃ his gratificari a quibus bene accepti sumus. Scribam ergo ad amicos nec ullum gratiarum genus prætermittam. Posq̃ enim res mea studio eorum in tuto est locata: nihil est quod a me illorũ officio satisfieri possit. sed faciam intelligent nullum me finem quoad uiuam huic maximo beneficio

eorum facturum. Tibi uero maximas gratias haberem: si paulo modestius me corrigeres quãquã paterne a te dici scio. Curabis autẽ ſi tibi uidebitur oĩa mea ut olim feciſti: & ego dabo ĩterim operam: ut me talẽ efficiam: cui inimici mei inuideant. & amici gratulẽtur. Sic ex capitulo diſceſſum eſt ut publice mihi omnes hoc officium iniungerent: quod tibi pro ſe omnibus gratias in gentes dicerem: ſed cum ego multo maiores pro cauſa mea tibi debeã: ita pro utriſq; tibi gratias ago. ut nunquã uel pro uoluntate mea: uel pro tuis meritis: ſatis tibi cumulatas gratias poſſe referre uideor. Hæc ex Gaſparino Quod ſi unicũ beneficium abs te accepiſſem: agerem nunc tibi gratias multis uerbis. ſed ſunt tot & tam ampla quæ in me contuliſti: ut ſi uerbis ſatiſfacere uelim: ſtultiſſimus ſim exiſtimandus. Itaq; nõ agã tibi gratias: ſed ſemper habebo. referã uero libenti animo. ſi quando facultas dabit. Leo. Aretinus. Si pro honore quẽ hodierno die præſtantiſſimi uiri in hoc meo reditu mihi ĩpendiſtis: uobis gratias cõdignas agere uellẽ. longior mihi q̃ ratio temporis poſtulat habẽda eſſet oratio. Nã ſumma humanitas ueſtra & ſingularis beniuolentia in meo aduẽtu celebrãdo per uos adhibita: maioré quandã uerborum copiã requirit. tẽpus autẽ admonet ut breuitati potius cõſulam. q̃ aut ueſtro merito aut meæ uoluntati. nam ſi illis a quibus aliqua nobis cõmoda perueniunt & agere & referre gratias ſolemus. niſi ingrati eſſe uelimus. certe maiore quodam uículo obligamur ad agendas & ẽt referendas illis qui honore aliquo. qui eſt homini maxime optãdus. nos celebriores reddere nituntur. itaquẽ ꝓ data tur ad præſens. gratias uobis ago: nõ quãtas meretur ueſtra in me ornãdo benignitas. ſed quãtas ingenii mei facultas cogitatione complecti poteſt. Vtinã detur mihi occaſio qua pro meo deſiderio poſſũ gratias referre. ac ueſtro in me beneficio reſpondere. accumulatiſſime. n. uobis ſatiſfacerẽ. Verum id ꝓ nunc præſtare poſſim. me parẽtes: conſanguineos meos: & quicquid in nobis eſt: aut opis aut facultatis offerro ac polliceor uobis: quibus altiſſimus fælicẽ uitã concedat. Ita Poggius Florẽtinus in quadam oratione in ſua reuerſione. Cum diutius mecũ ipſe cogitarẽ præſtãtiſſime pater: quoniã maxime modo tuis erga me meritis ſingularibus. aliqua ex parte gratias referrem: nihil ſane occurrit ĩ quo uel minime portiunculæ tuoꝝ in me beneficiorũ: quæ quidẽ permaxĩa exiſtunt: poſſe uidear reſpõdere. Quid. n. mediocris ingenii uir: minimeq; opulentus. & hoc mediocri rerũ ſtatu quo fruimur in eum conferre poteſt qui ſua uirtute: uigilantia: integritate: & ſumma in agẽdis prudẽtia: ampliſſimã dignitatẽ: præcipuũ apud pontificẽ locũ: ſummũ honorẽ. ſummũ in eccleſiaſtica rep. gradũ fuerit conſecutus. Equidem præter merã uoluntatẽ nihil reliquũ eẽ uideo cõceſſum: cũ meæ facultates ita in artũ cogantur: ut nihil ex eis te dignũ queat prodire. Veꝝ cum a nobis nõ amplius requiri debeat. q̃ quantum aĩo atq; opere poſſumus contẽdere. poſtq̃ referrẽdi beneficii ſublata ẽ facultas: ſtatui in eo quod datur ſaltẽ grati animi ſignũ aliquod præ me ferre: ex his quidẽ res erit: ſed tua in me quæ ſumma ẽ beniuolentia rem paruã maiorẽ reddet ſua exiſtimatione: præſertim cũ ab homine tibi deditiſſimo proficiſcatur. Suſcipies igitur æquo ut ſoles animo munuſculum hoc a mente tibi amiciſſima profectum: quod licet exiguum iudicãdũ uideatur. tua tamẽ cõmendatione maiorẽ ſuſcipiet dignitatem: quoniam reꝝ precium: tum ex animo dantis: tũ uero eius qui recipit. iudicio perpendi conſueuit. Vale mei memor. Idẽ Poggius. His atq; aliis tuis prĩceps digniſſime ornamẽtis allectus: iã dudũ ad te ire conſtitui: ut ſiquid ingenio: doctrĩa: aut ĩduſtria ualerẽ: id tua in re quodã mõ uti poſſes: quaſi re qua dam tibi dedita prodiui tui parentis in omnes meos imortalibus beneficiis. Ego autẽ ut de me aliqd a me ipſo intelligas: uſq; huc ſacræ poeſis & humanitatis ſtudii meã omnẽ operã nauaui. in quibus ſi quid euaſiſſe me forte ſenſeris: id quantillũ eſt tuæ laudi: tuæq; gloriæ oblatum atq; dedicatũ ẽ ſcias: idq; a me munuſculũ: quod tamen tanti eſt quanti tu feceris ſuſcipias foueaſq; te rogo atque obſecro tũ illũ ĩclytũ Macedoniæ regẽ Alexãdrũ imitatus: quippe qui maiores lõge gratias agere ſolitus erat his qui beneficia acciperẽt q̃ qui beneficia tribuerent. Antonius Panor. Habemus itaque tibi uni immortales gratias: ac maxime te ipſum: nõ tantũ perpetuis in nos omnes ꝑ meritis: ſed etiã pro tot regiis uirtutibus tuis diligimus & admiramur: obſecramuſq; rex clariſſime: ut qua caritate ac beniuolẽtia ſemper hoc regnũ tuũ excoluiſti: eadẽ utrũque noſtrũ diligas & dignos gratia tua iudices. Nos. n. rex mitiſſime quod poſſumus. hoc tibi auidiſſime pollicemur. nunquam tuorum in nos beneficiorum immemores futuros: ſed omni cura ſtudio ac diligentia ſemper ea facturos: quæ uel ad conſeruationem tui ſtatus: uel ad diuturnitatem nominis tui pertinebũt. Idem. Antonius Panor. Siquid præterea erit quod deſideres: iubebis & ut ſummo ſtudio exequar. Me enim ob ſingularia tua erga me merita. ſicuti molliſſimam ceram ad tuum arbitrium tractare & flectere potes. Nicolaus Perroti. Porro autem uoſmet quantilli ſumus tibi offerrem: ſuperuacuum eſſe ducerem: quaſi te ipſum tibi offerre. Siquid autem uideris aut per nos aut per amicos quos hic habemus fieri poſſe. uigilanter inſudabimus: ut tibi ſemper inſeruiamus. Gabriel Teglatius. Siquid eſt in manibus: ut mihi coram facturũ recepiſti: & ſi quid eſt quod me uelis cum domino Sanctæ: utere me tuo iure: quoniam omnibus negociis dignitati tuæ fauere inſtitui. & ſi ſecus q̃ tua dignitas poſtularet a tergo dixerim: ignoſcas quæſo. Nam tua uirtute es tantum & dignitatis & autoritatis pauloante conſecutus: ut difficilius ſit tituli exitus q̃ principium reperiri. Leo Bottus. Reliquum eſt ut quæ tibi munuſcula ſum facturus ea ꝑ tua munificentia libenter accipias. Nam ut Artaxerxes præſtantiſſimus rex perſarũ dicere ſolitus traditur. Non regale minus atque humanum eſt in ipſo imperatoꝝ & rege accipere parua munuſcula: q̃ ingentia munera elargiri. Ego enim rex optime atque maxime Federice imperator. quod unum ha-

beo.me unum tibi dono totum.do ac dedo ſi quid aliud mihi aut maius aut illuſtrius extitiſſet.id ſa-
A croſanctæ maieſtati tuæ multo alacrius obtuliſſem.Franciſcus Philel.Cæterum his in calamitatibus
quæ nam mea ſit in te ſentẽtia.tuũ uelim iudicium apertiſſimũ eſſe. tametſi parũ opibus & auſpiciis
ualeam.tamẽ tibi obnixiſſime polliceor me in primis dignitati.rei.fame. ſaluti. opera. cõſilio ſtudio.
diligentia.cura quoad me fieri poterit.nũq̃ me defuturũ.Bal.Raſinus.Sũmum deniq; mihi fuerit ſtu
dium.quicquid tuã reſpicere dignitatẽ olfecero moliri perdiligẽter cuius me ſtudioſiſſimum quoad
ſperandi facultas erit profecto intuebere.Idẽ.Neq; illud te clam eẽ uelim quicquid officii:diligentiæ:
ſtudii:meam in ædiculã antehac cõtuleris:ipſa ſi fortuna fautrix unquam extiterit:me quidẽ memo-
riter retenturum.Sin uero tandẽ pernimiũ me fata oppreſſerint omnemq; parauerint inediã.q; ſors
mihi acerbiſſima minime poterit auferre.meũ ſaltẽ aĩum tibi tuiſq; rebus ſedulo hærentẽ intuebere.
idem.Bal.Triſtificis cum mœroribus.tua quos perpetior cauſa meiſq; tum recentibus negociis com
plura ad te in præſentia ſcribere certe prohibeor:Vt tandem noſtræ ſatis neceſſitudini facere poſſim.
meos in lares te q̃primum recipias uelim:ubi quicquid natura uel fortuna. aut q̃uis etiã animi ſoler-
tia ſum aſſecutus ĩtegrã eius tibi ſocietatẽ ultro polliceor.doq; fidẽ tuis me rõnibus & fortunis meos
donec artus alet ſpiritus:nullo unq̃ pacto defuturũ.Idem Bal.Raſinus. Et hæc quoad hanc partẽ ſat
erunt.In aliam nunc prouinciam noſtrũ referamus pedem.

Cõmendaticiæ:ubi.ſ.noſipſos:aut alios amico cõmendamus.M.T.C.clauſulæ incipiunt.

B Vlo trebonio quin in tua prouĩcia magna negocia & ampla & expedita habet.multos an-
nos utor ualde familiariter.Is cũ antea ſemper & ſuo ſplendore & noſtra cæterorũq; ami-
corum commẽdatione gratiſſimus in prouincia fuit: tum hoc tempore propter ſuum in
me amorẽ noſtrãq; neceſſitudinẽ:uæhementer cõfidit his meis litteris ſe apud te gratioſũ
fore.Quæ ne ſpes eũ fallat uæhemẽter te rogo:commendoq; tibi omnia eius negocia: libros:procu-
ratores:familiã.In primis ut quæ Titus Apius de eius re decreuit:ea comprobes: omnibuſq; rebus eũ
C ita tractes.ut intelligat meam cõmendationem non uulgarem fuiſſe.libro primo. Epiſtola tertia.Fa-
bio uiro optimo & homine doctiſſimo familiariſſime utor.mirificeq; eum diligo:cũ propter ſummũ
ingenium eius ſummamq; doctrinam:tum propter ſingularem modeſtiam.Eius negocium ſic uelim
ſuſcipias:ut ſi eſſet res mea.Noui ego uos magnos patronos:hominẽ occidat oportet:qui ueſtra ope-
ra uti uelit.Sed in hoc homine nullã accipio excuſationem. Oĩa relinques ſi me amabis:cũ tua opera
Fabius uti uolet.Ego res Romanas uæhemẽter expecto:& deſidero.In primſq; quid agas ſcire cupio.
Nã iamdiu propter hiemis magnitudinẽ nihil noui ad nos afferebatur.libro ſecũdo.Epiſtola.xv.Ex-
tremũ illud erit:nos nihil turbulẽter:nihil temere faciemus.te tamẽ oramus quibuſcunque erimus
ĩ terris:ut nos liberoſq; noſtros ita tueare:ut amicicia noſtra:& tua fides poſtulabit.Epiſtola.xvi.Nã
quod ad me Curius conſobrinus tuus ut ſcis mihi maxime neceſſarius:q; itẽ conſul¦Virgilius propin
quus tuus familiariſſimus noſter de te accuratiſſime ſcripſit.ualet id quidẽ apud me multũ.ſicut de-
bet hominũ amiciſſimorũ diligens cõmendatio.Epiſtola ultima.Lentulum Valerium iuriſconſultũ
ualde tibi cõmendo:ſed ita etiam ſi non ẽ iuriſconſultus (melius enim ei cauere uolo q̃ ipſe aliis ſolet)
ualde hominem diligo: eſt ex meis domeſticis atque ĩtimis familiaribus.omnino tibi gratias agit.ſed
idem ſcribit meas litteras maximum apud te pondus habituras.id eum ne fallat etiam atque etiã ro-
go.libro tertio.Epiſtola prima.Etſi ſtatueram nullas ad te litteras mittere niſi commendaticias: non
quo eas intelligerem ſatis apud te ualere:ſed ne his qui me rogarent aliquid de noſtra coniunctione
immutatum eſſe oſtenderem.tamen cum.T.Pomponius homo omnium meorum in te ſtudiorum
& officiorum maxime cõſcius:tui cupidus:noſtri amantiſſimus ad te proficiſceret: aliquid mihi ſcri-
bendum putaui.præſertim cum aliter ipſi Pomponio ſatiſfacere non poſſem.ego ſi abs te ſumma of-
ficia deſiderem :mirum nemini uideri debeat.omnia enim a me in te profecta ſunt quæ ad tuum cõ-
modum quæ ad honorem:quæ ad dignitatem pertinerẽt:pro his rebus nullam mihi abs te relictam
eſſe gratiam.tu es optimus teſtis.Ipſum aũt Pomponiũ ita tibi commendo ut q̃q̃ ipſius cã confido te
facturum eẽ omnia.tamen abs te hoc petam.ut ſiquid in te reſidet amoris erga me:id omne in Pom-
ponii negocio oſtendas.hoc nihil gratius facere potes libro.v.Epiſtola.v.Si tuã cõſuetudinẽ in patro-
ciniis tuendis ſeruas.P.Vatinius cliens aduenit:qui pro ſe cauſam diciet uult.non puto repudiabis in
honore:quem in periculo recepiſti. Ego autem quem potius adoptem aut inuocem q̃ illum quo de
fendente uincere didici? An uerear ne qui potentiſſimorum hominum conſpiratione neglexerit pro
mea ſalute:is pro honore meo puſillorum ac maliuorũ obtrectationes & inſidias non proſternat atq;
obterat? Quare ſi me ſicut ſoles:amas:ſuſcipe me totũ:atq; hoc quicquid eſt oneris ac muneris pro di
gnitate mea tibi tuendum ac ſuſtinẽdum puta.Epiſtola.ix.Nihil eſt mi Cicero:q; filium meum expe-
ctes.adoleſcens eſt:omnia excogitare uel ſtudio uel ætate uel metu non poteſt.totum negocium ſuſti
neas oportet.in te mihi omnis ſpes eſt.Tu pro tua prudẽtia:quibus rebus gaudeat:quibus capiat Cæ
ſar tenes.a te omnia proficiſcantur:& pro te ad exitum deducantur neceſſe eſt.Apud ipſum multum:
H apud eius omnes plurimum potes.Vnum tibi ſi perſuaſeris:non hoc eſſe tui muneris: ſiquid rogatus
fueris ut facias:quanq̃ id magnum & amplum eſt:ſed totum tuum eſſe onus.omne perficies:niſi for-
te aut in miſeria nimis ſtulte:aut in amicicia nimis impudenter tibi onus impono. ſed utiq; rei excu-
ſationem tuæ uitæ conſuetudo dat.Nam q; ita conſueſti pro amicis laborare:non iam ſic ſperant abs

te:ſed etiam ſi impetrant familiares tibi libro.vi.Epiſtola.vii. Mitto ad te Trebacium atq; ita mitto: ut initio mea ſponte:poſt autem inuitatu tuo mittendum duxerim. Hunc mi Cæſar ſic uelim omni tua comitate complectare: ut omnia quæ pro me poſſis adduci: ut in meos conferre uelis: in unum hunc conferas.de quo tibi homine hoc ſpondeo non illo uetere uerbo meo:quod cum ad te de Milo ne ſcripſiſſem:iure luſiſti. ſed more Romano quo modo homines non inepte loquuntur:probiorem hominem:meliorem uirum:prudentiorem eſſe neminem. Accedit etiam q; familiam ducit in iure ci uili:ſingulari memoria:ſumma ſcientia. Huic ego neq; tribunatum:neq; præfecturam:neq; ullius be neficii certum nomen peto:beniuolentiam tuam & liberalitatem peto.neque impedio quo minus:ſi tibi ita placuerit:etiã hiſce eum ornes gloriæ iſignibus. Totum deniq; hominem tibi ita trado de ma nu(ut aiunt)in manum tuam iſtam & uictoria & fide præſtantem. Sumus. n. pudiuſculi q̃ per te uix licet:uerum ut uideo licebit.libro.vii.Epiſtola.v.In omnibus meis epiſtolis quas ad Cæſarem: aut ad Balbum mitto:legitima quædam acceſſio eſt commendationis tuæ:nec ea uulgaris: ſed cum aliquo inſigni iudicio meæ erga te beniuolentiæ.Epiſtola.vi.Ego te commendare non deſiſto: ſed quid pro ficiã ex te ſcire cupio.Spem maximã habeo in Balbo ad quẽ de te diligentiſſime & ſapiẽtiſſime ſcribo. Epiſtola.vii.Furnium noſtrũ tanti a te fieri:quantum ipſius humanitas & dignitas poſtulat:nec miror:& gaudeo:teque hoc exiſtimare uolo:quicquid in eum iudicii officiique contuleris:id ita me acci pere:ut in meipſum te putem contuliſſe.libro.x.Epiſtola prima.Quod mihi tuam dignitatem cõmẽ das eodem tẽpore exiſtimo te mihi meam dignitatem commendare:quam me hercule nõ habeo tua cariorem.Quare mihi gratiſſimum facies:ſi exploratum habebis tuis laudibus nullo loco:nec conſi lium:nec ſtudium meum defuturum.li.xi.Epiſtola.vi.Cum Appio Claudio ſumma mihi neceſſitu- D
do eſt:multis eius officiis & meis mutuis cõſtituta.Peto a te maiorem in modũ uel humanitatis tuæ: uel mea cauſa:ut eũ autoritate tua quæ plurimũ ualet conſeruatũ uelis. Volo te cum uir fortiſſimus ſis:cognitus etiam clæmentiſſimum exiſtimari:magno tibi erit ornamento nobiliſſimum adoleſcen tem beneficio tuo eſſe ſaluum:cuius quidem cauſa hoc melior debet eẽ: q; pietate adductus propter patris reſtitutionem me cum Antonio coniunxit.Quare &ſi minus ueram cauſam habebis:tamẽ uel probabilem aliquam poteris inducere.Nutus tuus poteſt hominem ſummo loco natum:ſummo in genio:ſumma uirtute officioſiſſimum:præterea etiam gratiſſimũ incolumẽ in ciuitate retinere:quod ut facias ita a te peto: ut maiore ſtudio:magiſue ex animo petere non poſſim. Epiſtola.xxii.T.pinariũ familiariſſimũ meũ tibi tãto ſtudio commendo:ut maiore nõ poſſim:cui cũ propter omnes uirtutes: tum etiam ꝓpter ſtudia cõmunia ſum amiciſſimus. Is procurat rationes negociaque Dionyſii noſtri quem & tu multum amas; & ego omnium plurimum. Ea tibi ego non debeo commendare. ſed commendo tamen. Facias igitur ut ex pinarii gratiſſimi hominis litteris:tuum & erga illum: & erga Dioniſyum ſtudium perſpiciamus liberalius. libro.xii. Epiſtola.xxiiii.Quintus Curius qui in Afri ca negociatus eſt:uir bonus & honeſtus hæredes fecit ſimiles ſui Gn. Saturnium:ſextum Aufidium. G.anneum ex eorum oratione intellexi gratiarum actione eos magis egere q̃ commendatione.Tanta enim liberalitate ſe tua uſos prædicabant.ut his plus a te tributum intelligerem q̃ ego de te audirem rogare:audebo tamen.ſcio enim quantum ponderis mea commendatio ſit habitura. quare a te peto: ut ad eam liberalitatem qua ſine meis litteris uſus es:q̃ maximus his letteris cumulus accedat.Epiſto la.xxv.Te mi Cornifici etiam atq; etiã rogo:ut omnia Lamiæ negocia mea putes eſſe:cureſq; ut itelli gat hanc cõmendationẽ maximo ſibi uſui fuiſſe.hoc mihi gratius facere nihil poteſt. Epiſtola.xxviii. Aulum Fuſium unũ ex intimis meis obſeruantiſſimũ ſtudioſiſſimumq; noſtri:eruditiſſimũ hominẽ: & ſumma humãitate tuaq; amicicia digniſſimũ uelim ita tractes ut mihi corã recepiſti. tam gratum id mihi erit:q̃ quod mihi gratiſſimum.Ipſum præterea ſummo officio & ſumma obſeruantia tibi in perpetuum deuinxeris.libro.xiii.Epiſtola.iii. Cũ municipibus uolateranis mihi ſumma neceſſitudo eſt.Magno enim meo beneficio affecti cumulatiſſime mihi gratiam rettulerunt.Nam nec in honori bus meis laboribuſq; unq̃ defuerunt:cum quibus ſi mihi nulla cauſa intercederet:tamen q; te uæhe mentiſſime diligo:q;q; me a te plurimi ſentio fieri;& monerem te & hortarer:ut eorum fortunis con ſuleres:præſertim cum prope præcipuam cauſam haberent ad ius obtinendum. Illud uero dubitare non debes:quin tam graue:tam firmum:tam honeſtum municipium tibi ſummo beneficio in perpe tuum obligari uelis.Gratiſſimum igitur mihi feceris:ſi uolateranos omnibus rebus integros incolu miſq; eſſe uolueris.Eorum ergo domicilia:ſedes:rem:fortunas:quæ a diis immortalibus & a præſtan tibus in rep.noſtra ciuibus:ſummo ſenatus populiq; Romani ſtudio conſeruatæ ſunt:tuæ fidei: iuſti ciæ:bonitatiq; commẽdo. Si pro meis priſtinis opibus facultatem mihi res hoc tempore daret: ut ita defendere poſſem uolateranos:quemadmodum conſueui tueri meos:nullum officium: nullũ deniq; certamen:in quo illis prodeſſe poſſem;prætermitterem. Sed quando apud te nihilominus hoc tem pore ualere me confido:q̃ ualuerim ſemper apud omnes pro noſtra ſumma neceſſitudine;pariterq; in ter nos & mutua beniuolentia abs te peto:ut ita de uolateranis mereare ut exiſtimẽt te eum quaſi di uino cõſilio iſti negocio præpoſitum eſſe:apud quem unum nos eorum perpetui defenſores plurimũ ualere poſſemus.Epiſtola.iiii.Sed mihi minus libet multa de æquitate rei ſcribere:ne eã potius apud te ualuiſſe uidear q̃ gratia.Quamobrem te maiorem in modum rogo:ut.G. Curtii rem:meam putes eſſe.Quid mea cauſa faceres ut id.G.Curtii cauſa cum feceris:meũ exiſtimes quod ille per me habue-

rit:id me habere abs te putato.hoc te uæhementer etiam atque etiam rogo.Epiſtola quinta Peto a te maiorem in modū pro noſtra neceſſitudine:ut ea res tibi curæ ſit operamque des ut per te q̄commodiſſime negocium municipii adminiſtretur:q̄primum conficiatur:ipſoſque quorum nomina ſcripſi: ut q̄honorificētiſſime pro tua natura & q̄liberaliſſime tractes.bonos uiros ad tuam neceſſitudinem adiunxeris.municipiumq; gratiſſimum beneficio tuo deuinxeris.Epiſtola decimaſecunda. Ea eſt enī Marcus Curius humanitate & obſeruantia.ut eum tibi iam ipſum per ſe commendatum putē. quod tamen ſi ita eſt.magnopere a te quæſo.ut ad eā uoluntatem.ſiquam in illum ante has meas litteras cōtuliſti.q̄maximus poſtea commendatione cumulus accedat.ſinautem propter uerecundiam ſuam minus ſe tibi obtulit.aut nondum eum ſatis habes cognitum.aut quæ cauſa eſt. cur maioris commendationis indigeat.ſic tibi eum commendo.ut neque maiore ſtudio quenq̄ .iuſtioribus de cauſis commendare poſſim.faciamque id quod debent facere ii qui religioſe & ſine ambitione cōmendant.ſpondebo enim tibi.uel potius ſpondeo.in me meque recipio eos eſſe.M.Curii mores.eamque tum probitatem.tum etiam humanitatem.ut eum & amicicia tua.& tam accurata commendatione ſi tibi ſit cognitus.dignum ſis exiſtimaturus.mihi certe gratiſſimum feceris.ſi intellexero has litteras tantū quātum ſcribens confidebam apud te pondus habuiſſe.Epiſtola.xviii.Cum Liſone patrenſi eſt mihi quidem hoſpicium uetus.q̄ ego neceſſitudinem ſancte colendam puto.ſed ea cauſa etiam cum aliis compluribus familiaritas tanta nullo cum hoſpite.& ea cum officiis eius multis.tum etiam conſuetudine quottidiana ſic eſt aucta:ut nihil ſit familiaritate noſtra coniunctius . Hunc igitur Liſonem.quē ego uirum optimum grauiſſimumq; cognoui:recipias in neceſſitudinem tuam.quod ſi feceris non dubito quin in eo diligendo:cæteriſq; poſtea commendandis idem quod ego ſis iudicii & uoluntatis habiturus:quod tum fieri uæhementer ſtudeo:tum etiam illud uereor:ne ſi minus cumulate uidebere feciſſe aliquid eius cauſa:me ille negligenter ſcripſiſſe putet:non te oblitum mei.quanti enim me faceres:tum ex ſermōibus quottidianis meis:tum exemplis etiam tuis potuit cognoſcere . Epiſtola.xx. Aſclapone patrenſi medico utor familiariter:eiuſq; tū conſuetudo mihi iucunda fuit:tum ars etiam quam ſum expertus in ualetudine meorum.in qua mihi tum ipſa ſcientia:tum etiam fidelitate beniuolentiaq; ſatiſſecit.Hunc igitur tibi commendo & a te peto:ut des operā ut intelligat diligenter me ſcripſiſſe de ſeſe:meamq; commendationem uſui magno ſibi fuiſſe.erit id mihi uæhementer gratum.

A Epiſtola.xxi.Cum antea capiebam ex officio uoluptatē:q; meminerā q̄ tibi diligenter Liſonē hoſpitē & familiarem meum commēdaſſem:tum uero poſtea q; ex litteris eius cognoui eum tibi falſo ſuſpectum fuiſſe uæhementiſſime lætatus ſum:me tam diligentem in eo commendando fuiſſe.Ita.n. ſcripſit ad me ſibi meam commendationem adiumento fuiſſe:& omnia mihi tua & facta & dicta laudabat.Quapropter &ſi a te ita tractatur: ut iam non deſideret commendationem meam : iſq; ſe litteris meis omnia conſecutum putet:tamen a te peto in maiorem modum:ut eum etiam atq; etiam tuis officiis liberalitate complectare.Scriberem ad te qualis uir eſſet:ut ſuperioribus litteris feceram niſi eū iam per ſeipſum tibi ſatis eſſe notum arbitrarer.Epiſtola.xxv.Te mihi Plance pro paterna neceſſitudine : pro noſtro amore. pro ſtudiis: & omni curſu noſtro totius uitæ ſimillimo: rogo: & a te ita peto ut maiore cura :maiore ſtudio nullo modo poſſim ut hanc rem ſuſcipias : meam putes eſſe:enitare contendas:efficias ut mea commendatiōe:tuo ſtudio Cæſaris beneficio hæreditatem propinqui ſui.

B C.capito obtineat.Epiſtola.xxx.Gaio Flauio honeſto & ornato uiro equite Romano utor q̄familiariter.Fuit enim generi mei Gn.piſonis perneceſſarius:meq; diligentiſſime obſeruat:& ipſe & L. Flauius frater eius.Quapropter uelim honoris mei cauſa : quibus rebus honeſte & pro tua dignitate poteris q̄honorificentiſſime: & q̄liberaliſſime Gaium Flauium tractes.Id mihi ſic erit gratum: ut gratius eſſe nihil poſſit.Sed præterea tibi affirmo:neq; ambitione adductus facio: ſed tum familiaritate & neceſſitudine:tum etiam ueritate:te ex Gaii Flauii officio & obſeruantia & præterea ſplendore:atque in

C ter ſuos gratia magnam uoluptatem eſſe capturum.Epiſtola.xxxii.In Aleſma ciuitate tam lauta: tanque nobili coniunctiſſimos habeo & hoſpicio & familiaritate.M.&.G.Clodiū archagathum & Philonum.Sed uereor ne quia compluris tibi præcipue commendo exequare uidear ambitiōe quadam cōmendationes meas:quanq̄ a te quidem cumulate ſatiſſit & mihi & meis omnibus.Sed uelim ſic exiſtimes hanc familiam:& hos mihi maxime eſſe coniunctos uetuſtate:officiis:beniuolentia. Quamobrē peto a te in maiorem modum:his omnibus in rebus quantum tua fides dignitaſque patietur com-

D modes.Id ſi feceris.erit mihi uæhementiſſime gratum. Epiſtola.xxxiii. Gneo Otalicio Naſone utor familiariſſime:ita prorſus ut illius ordinis nullo familiarius. Nam & humanitate eius & probitate & conſuetudine quottidiana magnopere delector.Nihil iam opus eſt expectare te quibus eū uerbis cōmendem:quo ſic utar ut ſcripſi.Habet is in prouincia tua negocia quæ procurāt liberti.Hilarius Antigonus demonſtratus.quos tibi negociaque omnia Naſonis non ſecus commendo:ac ſi mea eſſent. Gratiſſimum mihi feceris.ſi intellexero hanc cōmendationem magnum apud te pōdus habuiſſe.Epi

A ſtola.xxxiiii.Auitū mihi hoſpiciū eſt cū Liſone:ualdeque ab eo obſeruor: cognouiq; dignū & patre &

B auo.Eſt enim nobiliſſima familia.Quapropter commēdo tibi rem eius.domūque maiorē in modū. magnoque opere abs te peto.cures ut is intelligat meam commēdationem.maximo ſibi apud te adiu-

C mento & ornamento fuiſſe.Epiſtola.xxxv. Lucium & Gaium aurelios Lucii filios . quibus & ipſis & patre eorum uiro optimo familiariſſime utor.Commendo tibi maiorem in modum adoleſcentis

omnibus optimis artibus ornatos,meos perneceſſarios tuaque amicicia digniſſimos,ſi ulla mea apud te commendatio ualuit,quod ſcio multas plurimum ualuiſſe:hæc ut ualeat rogo.Quod ſi eos honorifice liberaliterq; tractaris:& tibi gratiſſimos optimoſque adoleſcẽtes adiunxeris & mihi gratiſſimũ feceris.Epiſtola.xli.Etſi ex tuis & ex L.oppii familiariſſimi mei litteris cognoui te memorem commendationis meæ fuiſſe,idq; pro tua ſumma erga me beniuolentia:proq; noſtra neceſſitudine minime ſum admiratus,tamen etiam atq; etiam tibi,L.oppii abſentis negocia commendo.Tanta mihi cũ eo neceſſitudo eſt familiaritaſq;:ut ſi res mea eſſet:nõ magis laborarem,quapropter gratiſſimum mihi feceris:ſi curaris ut is intelligat me a te tantum amari:quantum ipſe exiſtimo.Hoc mihi gratius facere nihil potes:idq; ut facias uæhementer te rogo. Epiſtola.xlv. Quid ego tibi commendem eum quem tu ipſe diligis?ſed tamen ut ſcires eum a me non diligi ſolum:uerumetiam amari ob eam rem tibi ſcribo: omnium tuorum officiorum: quæ & multa & magna ſunt : mihi gratiſſimum fuerit: ſi ita tractaris Egnatium ut ſentiat & ſe a me & me a te amari. Hoc te uæhementer etiam atque etiam rogo. Epiſtola.xlviii . Sumpſi hoc mihi pro tua in me obſeruantia quam penitus perſpexi quamdiu Brunduſii fuimus,ut ad te familiariter,& quaſi pro meo iure ſcriberem,ſi qua res eſſet de qua ualde laborarem.M.Curius qui patras negociatur ita mihi familiaris eſt ut nihil poſſit eſſe cõiunctius.multa illius in me officia:multa in illum mea:& q̃ maximũ eſt:ſummus inter nos amor & mutuus.Quæ cum ita ſint:ſi ullam in amicicia mea ſpem habes:ſi ea quæ in me officia & ſtudia Brunduſii contuliſti:uis mihi etiam gratiora efficere q̃q̃ ſunt gratiſſima:ſi me a tuis omnibus amari uides,hoc mihi datum largire ut,M.Curium ſartum & tectum(ut aiunt)ab omni incommodo:detrimento moleſtia ſincerum integrumq; conſerues:& ipſe ſpondeo & omnes hoc tibi tui pro me recipient ex mea amicicia: & ex tuo in me officio maximum te fructum ſummamq; uoluptatẽ eſſe capturum Epiſtola.li.Publium Meſcenum equitem Romanum:omnibus rebus ornatum meumque perfamiliarem tibi commendo ea commendatione quæ poteſt eſſe diligentiſſima peto a te & pro noſtra & pro paterna amicicia:ut eum ĩ tuam fidem recipias:eiuſq; rem famamque tueare.Virum bonum tuaq; amicicia dignũ tibi adiunxeris:mihiq; gratiſſimum feceris.Epiſtola.xii.Lucius Cuſtidius eſt tribulis & municeps & familiaris meus.Is cauſam habet:quam cauſam ad te defert,commendo tibi hominem ſicut tua fides: & meus pudor poſtulat:tantum ut facilis ad te aditus habeat:quæ æqua poſtulat:ut libente te impetret:ſententiaq; meam ſibi amicicíam etiam cum longiſſime abſim prodeſſe in primis apud te Epiſtola lx.Multos tibi commẽdem neceſſe eſt:quoniam omnibus noſtra neceſſitudo nota eſt:tuaq; erga me beniuolentia,ſed tamen &ſi omnium quos commendo uelle debeo:tamen cum omnibus nõ eadem mihi cauſa eſt.T.Auguſius & comes meus fuit illo miſerrimo tempore:& omnium itinerum:nauigationum:laborum periculorum meorum ſocius,neque hoc tempore diſceſſiſſet a me: niſi ego ei permiſiſſem.Quare ſic eum tibi commendo:ut unum de meis domeſticis & maxime neceſſariis,pergratũ mihi feceris ſi eum ita tractaris:ut ĩtelligat hanc cõmendationem ſibi magno uſui atque adiumento fuiſſe.Epiſtola.lxxiiii.Etſi non dubito quin apud te mea commendatio prima ſatis ualeat: tamen obſequor homini familiariſſimo,C.Auiano Flacco:cuius cauſa omnia tamen cupio: tum mehercle etiam debeo:de quo & præſens tecum egi diligenter:cum tu mihi humaniſſime reſpondiſti,& ſcripſi ad te accurate antea:ſed putat intereſſe ſua:me ad te q̃ſæpiſſime ſcribere.Quare uelim mihi ignoſcas: ſi illius uoluntati obtemperans,minus uidebor meminiſſe cõſtantiæ tuæ.A te illud idem peto: ut de loco q̃ deportet frumentum,& de tempore Auiano commodes:quorum utrunq; per eũdem me obtinuit triennium,dum Pompeius iſti negocio præfuit.Summa eſt ĩ quo mihi gratiſſimum facere poſſis:ſi curaris ut Auianus quando ſe a me amari putet:me a te amari ſciat:erit id mihi gratum.Epiſtola lxxvii.Hæc ex Tullio circa commendationem.Sequuntur nunc circa idem ex Gaſparino pergaméſi.

Ad Idem.

Ihil magis naturæ tuæ cõuenire arbitror,q̃ ut apud te beneficiorũ memoria q̃longiſſima ſit,iniuriarum uero breuiſſima.Scis nec te latet Metellum ſæpenumero ſe & opes ſuas ꝓ te obieciſſe magnis periculis,ut honorem tuum defenderet,cogita nunc ut idem facias, & ſe ac cauſas ſuas commendatas habeas,niſi ſatis nota eſſet tibi uirtus ac ſapientia Metelli, longiori ad te oratione uterer.Sed cum ea res tibi ſit notiſſima:non puto aliud præſtare niſi ut te oratum uelim ne cauſam tuam periclitari patiaris,proſitq; aliquid ei,quod tam claris imaginibus ortum traxerit.Metellus ſe tibi commendat:rogatq; ut fortunas ſuas tuearis.Ego uero ꝓ cauſa eius fere magis laboro:q̃ ſi res mea ageretur,quare te maxime oratum uolo ut cum tui ipſe ſemper nobilitatis defenſor fueris:huic homini non ignobili faueas:iudiceſq; nullam ex tuis laudibus maiorem eſſe: q̃ ſi a te homine ornatiſſimo atque ampliſſimo cauſa ſua defenſa fuerit.Nec has putes aut illius tãtum: aut meas preces eſſe.Nemo.n.uir bonus eſt ĩ ciuitate q nõ hoc idé maxime a te uelit.Si.n.cãm eius aſſum pſeris:incredibile eſt quantã gratiã apud oés bonos inuenturus ſis.Cum ueteré in me beniuolentiam tuã ſæpe cogito:nihil eſt quod de officio tuo dubité,ſecuro itaque animo tibi fortunas meas cõmendo,elegique te ipſum ex omnibus amicis meis:cui me & opes meas potiſſime crederẽ.Summa quæ inter nos a pueris uſque neceſſitudo fuit,& rerum pene omnium ſocietas,facit ut maiorem in te ſpem habebam:q̃ in aliquo eorum quos poſtea natos habeam.Cum multi ſe ultro mihi offerrent: pollicerentur impigre operam ſuam:in nullo alio certe ſpem meam reponere uolui: q̃ in te uno.Cum iu-

ſticiam tuam ſpecto, nihil cauſæ meæ diffido. Scio quidē nunq̄ te cuiuſq̄ hominis potētiam aut opes
tanti feciſſe: quin multo plus noſtrarum legum iuſticiam & æquitatem feceris. Gaudeo plurimum iu
diciū meū quod de te feci cum multis bonis & doctis uiris cōuenire. Nemo fere eſt qui cum audiuit
te aſſumptū eſſe in arbitrum cauſæ meæ: non iudicet me ſuperiorē futurum, quare ne hanc expecta-
tionem fallas etiam atque etiam quæſo. Tu uelim dignitatem meā cōmendatā habeas, & pro tua ſapi
L entia partes meas quantum poteris contra potētiam iſtorum hominum tuearis. Hæc Gaſparinus, te
oro ut in tempore maii: rem in modum me commendes ſummo pontifici: non quidem uulgari ut ſo
lent amore: ſed exquiſitiori quodam ac diligentiori: ut plane intelligat non uilem eſſe recomendatio
M nem tuam Poggius. Gabriele mirabili qui tibi has litteras reddidit: utor iam multos annos familia-
riſſime: & ſumma eſt mihi cum eo amicicia. Is nomine ducis Sphortiæ it legatus ad Alphōſum regē
legatione libera, quare cum iſtac eſſet iter facturus: non potui nihil ei dare ad te litterarum: ut & te
Gabriel: & tu Gabrielem noſces. Vale. Philelfus. Cum Ioannes Marius filius ad te iret: non ei potui
nihil litterarum dare: quibus intelligeres te mihi facturum rem gratiſſimam: ſi meo etiam nomine &
N libēter & perhumane ut bonos & eruditos ſoles: eum exceperis. Idem. Petō abs te maiorem immodū,
ut quod & mihi coram recepiſti, & ex proximis meis litteris audire potuiſti, id apud patrem tuum
præſtantiſſimum & munificentiſſimum principem q̄primum & q̄optime conficias. Hac mihi re ne-
O que gratius quicq̄ neque magis neceſſarium præſtare potes. Idem. Petii abs te proximis litteris ſecun
dum quod etiam nunc tertium & peto, & te quoque ſi pateris rogo, ut rem meam apud prīcipem no
ſtrum munificentiſſimum patrem tuum, ubi minus confeceris ita conficias ut mihi abiens coram re
cepiſti. In hunc diem neque tu reſpondiſti quicq̄ nec ex alio ſum certior factus quid egeris, aut non
egeris. Itaque aut reſponde q̄primum aut equum mitte quo uehor ad uos. Nam ſi ad uos uenero faci
le futurum ſuſpicor, ne uacuus Mediolanum repetam, præſertim cum iam inſtet natalis chriſtianus,
A qui princeps ſolet ad beniuolentiam exhortari. Idem. Quod & princeps noſter Franciſcus Sphortia ti
bi abeunti iuſſerat, & ipſe uerbis pluribus abs te petii, ſi minus in hanc diem conficere potuiſti, ut cō-
H ficias tandem cupio. hac enim una re neque gratius mihi quicquam præſtare queas, neque etiam iu-
cundius. Atqui beneficium illud quis non libenter conferat, quod is in quem referamus maximi
ſit facturus, & eo tamen uſurus non ſit? Sic enim tum ſumus liberales cum ex huiuſmodi noſtra libe-
B ralitate neque moleſtiæ neque īcommodi quicquam accepimus. Tenes quid uelim Vale. Idem. Te ad
modum oratum uelim, præſentem tabellarium mea habeas cauſa q̄ commendatiſſimum. Nam quic-
quid auſpiciorum & conſilii ſuam in rem contuleris, meis addictum fortunis certo exiſtimauerim, re
ctaque mihi cenſura fuerit ob eam tuæ comitati beneficētiam multoq̄ obſtrictiorem eſſe oportere.
Baldaſar Raſinus. Et hæc circa commendationem ſufficiant.

Circa litteras ad amicū datas aut ab eo receptas Clauſulæ exordiales ut plurimū. M. T. C. Incipiūt.

2 Egi tuas litteras quibus ad me ſcribis gratum tibi eſſe: q̄ crebro certior per me fias de om
nibus rebus: & meam erga te fidem & beniuolētiam facile perſpicias: quorum alterum mi
hi ut te plurimum diligam facere neceſſe eſt: ſi uolo is eſſe quem tu me eſſe uoluiſti. Alte-
rum facio libenter: ut quoniam interuallo locorum ac temporum diſiuncti ſumus: per lit
teras tecum q̄ſæpiſſime colloquar. quod ſi rarius fiet q̄ tu expectabis: id erit cauſæ: q̄ non eius gene-
ris meæ litteræ ſunt: ut eas temere committere audeam. quotiens mihi certorum hominum poteſtas
erit quibus recte dem: non prætermittam. libro. i. Epiſtola. vi. De omnibus rebus quæ ad te pertinent
quid actum. quod conſtitutum ſit: quid Pompeius ſuſceperit: optime ex platorio cognoſces: qui
non ſolum interfuit his rebus: ſed etiam præfuit neque ullum officium erga te hominis amantiſſi
mi prudentiſſimi diligentiſſimiq̄ prætermiſit. Ex eodem & de ſtatu rerum omnium cognoſces: quæ
quales ſint: non facile eſt ſcribere. Epiſtola ſeptima. Periucundæ fuerunt mihi litteræ tuæ quibus
intellexi te perſpicere meam in te pietatem. Quid enim dicam beniuolentiam: cum illudipſum gra-
uiſſimum: & ſanctiſſimum nomen pietatis leuius mihi meritis erga me tuis eſſe uideatur. Quod au-
tem tibi grata mea ſtudia erga te ſcribis eſſe: facis tu quidem abundātia quadam amoris: ut etiam gra
ta ſint ea quæ prætermitti ſine nefario ſcelere non poſſunt. Tibi autem multo notior atq̄ illuſtrior
meus in te animus eſſet: ſi hoc tempore omni quo ſeiuncti fuimus & una & Romæ fuiſſemus. Epiſto
la. viii. De qua ratione tota iam uidetur mihi exponendi tempus dari: ut tibi reſcribā ad ea quæ quæ-
ris. Epiſtola eadem. Quæ ad me de tuis rebus domeſticis ſcribis quæq̄ mihi cōmendas: ea ut ante mi-
hi curæ ſunt & me nolim admoneri: rogari uero ſine magno dolore uix poſſum. Epiſtola. x. Quanq̄
me nomine negligentiæ ſuſpectum tibi eſſe doleo: tamen non tam mihi moleſtum fuit accuſari abs
te officium meum: q̄ iucundum requiri: præſertim q̄ in quo accuſabar culpa uacarem: in quo autem
deſiderare ſignificabas meas litteras: præ te fers perſpectum mihi quidem: ſed tamen dulcem & opta-
tum amorem tuum. Equidem neminem prætermiſi quem quidem ad te peruenturū putarē cui litte-
ras non dederim. Etenim quis eſt tā ī ſcribēdo īpiger q̄ ego? A te bis uero terue ad ſummū: & eas per-
breuis litteras accepi. quare ſi iniquus es in me iudex: cōdēnabo eodē ego te crimine. ſin me id facere
noles: te mihi equū p̄bere debebis. Sed de litteris hactenus. Non. n. uereor ne nō ſcribēdo te expleā: p̄-
ſertim ſi eo genere ſtudiū meum nō aſpernabere. libro. ii. Epiſtola. i. Sed hæc ipſa neſcio recte ne ſint
litteris commiſſa: quare cætera cognoſces ex aliis. Epiſtola. v. Scribent alii: multa nuntiabunt, perfert

etiam multa ipſe rumor, quare ego nec præterita nec præſentia abs te: ſed ut ab homine longe in poſterum proſpiciente futura expecto: ut tu ex tuis rebus cum formam reip. uiderim quale ædificium ſit futurum ſcire poſſim. Neque tamẽ adhuc habeo quo te accuſem: neque enim fuit quod tu plus p uidere poſſes q̃ quiuis noſtrum. Epiſtola. viii. Sed hæc pluribus: multaque alia & de te & ad te q̃plurimum ero aliquid nactus ocii. Epiſtola. ix. Accepi autem a te miſſas litteras in Sicilia cum eſſem in caſtris ad. x. Kal. quintiles ſcriptas humaniſſime quibus facile & officium & ingenium tuum perſpici poſſet: ſed neque unde neque quo die datæ eſſent: atque quo tempore te expectarem ſignificabãt: nec is qui attulerat a te acceperat: ut ex eo ſcirem quo ex loco atque tempore eſſent datæ. Epiſtola ultima. Sed tuæ litteræ de tua præſertim dignitate & de noſtra coniunctione maximi ſunt apud me ponderis. mihi quæſtor optatior obtingere nemo potuit. Eadem epiſtola. Pluribus uerbis ad te ſcriberẽ: ſi aut tua humanitas longiorem orationem expectaret: aut fieri noſtra amicicia patereturaut res uerba deſideraret: ac non pro ſeipſa loqueretur. libro tertio. Epiſtola ſecunda. Quod ſcribis manendi tibi cauſam eam fuiſſe ut me conuenires: id mihi ne mentiar eſt gratum. Epiſtola tertia. Thrales ueni ad. vi. Kalen. ſextiles. Ibi mihi preſto fuit Lucillius cum litteris mandatiſque tuis: quo quidem homine neminem potuiſti nec mihi amiciorem: nec ut arbitror ad ea cognoſcenda quæ ſcire uolebam aptiorem prudentioremue mittere. Ego autem & tuas litteras legi libenter: & audiui Lucillium diligenter. Epiſtola. iiii. Moleſtiſſime autem fero: q̃ te ubi miſſurus ſim neſcio: eoque ad te tardius ſcripſi: q̃ quottidie teipſum expectabam cum interea ne litteras quidem ullas accepi: quæ me docerent quid ageres: aut ubi te uiſurus eſſem. Epiſtola. v. Pluribus uerbis ad te ſcribam cum plus ocii nactus ero. Hæc ſcripſi ſubito cum Bruti pueri Laodiceæ me conueniſſent. & ſe Romã properare dixiſſent. Itaq; nullas his præterq̃ ad te & ad Brutum dedi litteras. Epiſtola. vi. Etſi quantum ex tuis litteris intellige re potui: uidebam te hanc epiſtolam cum ad urbem eſſes eſſe lecturum: refrigerato iam leuiſſimo ſermone hominum prouincialium: tamen cum tu tam multis uerbis de improborum oratione ad me ſcripſiſſes: faciundũ mihi putaui: ut tuis litteris breui reſpõderẽ. ſed prima duo capita epiſtolæ tuæ tacita mihi quodãmodo relinquenda ſunt. nihil enim habent quod diffinitũ ſit aut certũ. Epiſtola. vii. Sed ſi me diligis: ſi a me diligi uis: ad me litteras ut q̃plurimum læticia afficiar mittito. Epiſtola. viii. Q. Seruilius perbreuis mihi litteras a te reddidit: quæ mihi non minus longæ uiſæ ſunt. Iniuriã enĩ mihi fieri putabã: cũ rogabar. Epiſtola nona. Stomachoſiores meas litteras quas dicas eſſe nõ itelligo. Bis ad te ſcripſi me purgans diligenter: te leuiter accuſans in eo q̃ de me cito credidiſſes: quod genus quærelæ mihi quidẽ uidebatur eſſe amici: ſin tibi diſplicet: non utar eo poſt hac: ſed ſi ut ſcribis hæ litteræ non fuerunt diſertæ: ſcito meas non fuiſſe: uti. n. Ariſtarchus Homeri uerſum negat: quẽ non probat: ſic tu (libet enim iocari) quod diſertũ non erit: ne putaris meũ. Epiſtola. x. Accipio excuſatõnẽ tuã qua uſus es: cur ſæpius ad me litteras uno exẽplo dediſſes: ſed accipio ex ea parte: quatenus aut negligentia aut improbitate eorum qui epiſtolas accipiunt: fieri ſcribis ne ad nos perferantur. Illam partem excuſationis qua te ſcribis oratiõis paupertate (ſic enim appellas) hiſdẽ uerbis epiſtolas ſæpius ad me mittere: nec noſco nec probo. Ego quem tu per iocum (ſic enim accipio) diuitias orõnis habere dicis me nõ eſſe uerbo; admodũ inopẽ agnoſco. libro. iiii. Epiſtola. iiii. Hi aũt qui eſſent auderẽ ſcribere: niſi te intelligere confiderem. Epiſtola. vii. Etſi perpaucis ante diebus dederã litteras nuntio ad te pluribus uerbis ſcriptas. quibus declaraueram quo te animo cenſerem eſſe oportere: & quid tibi faciendum arbitrarer: tamen cum Theophilus libertus tuus proficiſceretur: cuius ego fidem erga te beni uolentiãq; perſpexerã: ſine meis litteris eũ ad te uenire nolui. Hiſdẽ igitur de rebus etiã atq; etiã hortor: quibus ſuperioribus litteris hortatus ſum: ut in ea rep. quæcũq; eſt q̃primũ uelis eſſe. Epiſtola. ix. Quærenti mihi iãdiu quid ad te potiſſimũ ſcriberẽ: non modo certa res ulla: ſed ne genus quidẽ litterarũ uſitatũ ueniebat in mentẽ. Vnã enim partem & conſuetudiné earum epiſtolarũ quibus ſecũdis rebus uti ſolebamus: tempus eripuerat: perfeceratq; fortuna: nequid tale ſcribere poſſem: aut omnino cogitare. Relinquebatur triſte quoddam & miſerum & his temporibus conſentaneum genus litterarũ: id quoq; deficiebat me. in quo debebat eſſe. aut promiſſio auxilii alicuius aut conſolatio doloris tui. Quid pollicerer non erat. Ipſe enim impari fortuna adiectus aliorum opibus caſus meos ſuſtẽtabam. ſæpiuſq; mihi ueniebat in mentem queri q; ita uiuerẽ: q̃ gaudere q; uiueré. Epiſtola. xiii. Accepi pbreuis tuas litteras. quibus id quod ſcire cupiebã cognoſcere nõ potui: cognoui autẽ id quod mihi dubiũ non fuit. Nã q̃ fortiter ferres cõmunis miſerias non ĩtellexi. q̃ me amares facile perſpexi. ſed hoc ſcieram. Illud ſi ſciſſem. ad id meas litteras accommodaſſem. Epiſtola ultima. Quod ſcribis de reconciliata noſtra gratia. non intelligo cur recõciliatam eſſe dicas. quæ nunq̃ ĩminuta eſt. libro. v. Epiſtola. ii. De meis rebus ne uobis multitudine litterarum moleſtior eſſem. ad Lelium perſcripſi de rationibus prouĩciæ quid uellem fieri. ut is uos doceret & commoneſaceret. Epiſtola. iii. Ex litteris tuis quas publice miſiſti. cæpi una cum omnibus incredibilem uoluptatem. Tantã enim ſpem ocii oſtẽdiſti quantam ego ſemper omnibus te uno fretus pollicebar. Sed hoc ſcito tuos ueteres hoſtes nouos amicos uæhementer litteris perculſos. atque ex magna ſpe deturbatos iacere. Ad me autem litteras quas miſiſti. quanq̃ exiguam ſignificationem tuæ erga me uoluntatis habebant. tamen mihi ſcito iucundas fuiſſe. Nulla enim re tam lætari ſoleo. q̃ meorum officiorum conſcientia. quibus ſi quando non mutue reſpondetur. apud me plus officii reſidere facillime patior. Epiſtola. vii. Has litteras uelim

existimes fœderis habituras esse uim, nõ epistolæ, meque ea quæ tibi promitto ac recipio sanctissime esse obseruaturum, diligentissimeq; facturum. Quæ a me suscepta defensio est te absente dignitatis tuæ, in ea iá ego non solũ amiciciæ nostræ, sed etiá cõstantiæ meæ causa permanebo. Quãobrẽ satis esse hoc tẽpore arbitratus sum, hæc ad te me scribere, siquid ipse intelligerẽ, aut ad uoluntatẽ, aut ad cõmodũ, aut ad amplitudinẽ tuã ptinere mea spõte esse, facturũ. Sin aũt quippiã aut a te essem admonitus: aut a tuis effectuꝫ ut intelligeres nihil neq; te scripsisse: neq; quenq̃ tuoꝫ frustra ad me detulisse. Quãobrẽ uelim ita & ipse ad me scribas de omnibus minimis: maximis: mediocribusque rebus: ut ad hominẽ amicissimũ & tuis præcipias: ut opera: cõsilio: autoritate: gratia mea sic utantẽ in oĩbus publicis priuatis forensibus domesticis tuis amicoꝫ hospitum clientum tuorum negociis: ut quod eius fieri possit: præsentiæ tuæ desiderium meo labore minuatur. Epistola. viii. Coram mẽ tecum eadem hæc agere sæpe conãtem deterruit pudor quidam pene subrusticus: quæ nunc expromã absens audacius. Epistola enim non erubescit. Ardeo cupiditate incredibili: neq; ut ego arbitror repræhendenda: nomen ut nostrum scriptis illustretur: & celebretur tuis: quod & si mihi sæpe ostendis te esse facturũ: tamẽ ignoscas uelim huic festinationi meæ. Epistola. xii. His de rebus quid acturus sis: si tibi molestũ non est: rescribas uelim. Epistola eadem. Quanq̃ ipsa consolatio litterarum tuarũ mihi gratissima est (declarant enim summã beniuolentiã pari prudentia coniunctam) tamen illũ fractũ ex his litteris uel maximum cæpi: q; quasi te præclare humanas res contemnentem: & optime contra fortunã paratũ: armatũq; cognoui. Quã quidẽ laudem sapientiæ tuæ statuo esse maximã: non aliunde pẽdere nec extrinsecus aut bene aut male uiuendi suspensas habere rationes. Quæ cogitatio cũ mihi non omnino excidisset (&enim penitus insederat) ui tamen tẽpestatũ: & concursu calamitatũ erat aliquantulum labefactata atq; conuulsa: cui te opitulari & uideo: & id feciſſe etiam proximis litteris multũq; ꝓfecisse sentio. Itaq; hoc sæpius dicendum tibiq; nõ significandum solũ: sed etiá declarandũ arbitror: nihil mihi esse potuisse tuis litteris gratius. Epistola. xiii. Omnis amor tuus ex omnibus partibus se ostendit ĩ his litteris quas a te proxime accepi: non ille quidem mihi ignotus: sed tamen gratus & optatus dicerem iucundus nisi id uerbum in omne tempus perdidissem. Epistola. xv. His ego litteris siquid profecissem: existimabam optandum quiddam me esse assecutum. Sin minus forte ualuissent: officio tamẽ esse functurum beniuolentissimi atque amicissimi: quem me tibi & fuisse semper existimes uelim: & futurum esse confidas. Epistola. xvi. Non obliuione amiciciæ nostræ nunc intermissiones consuetudinis meæ superioribus temporibus ad te nullas litteras misi: sed ꝓ priora tempora in ruinis reip. nostrisque iacuerunt, posteriora autem me a scribendo tuis iniustissimis atq; acerbissimis incõmodis retardarunt. Cum uero & iteruallum iam satis longum fuisset: & tuam uirtutem animique magnitudinem diligentius essem mecum recordatus: non putaui esse alienum institutis meis hæc ad te scribere. Epistola. xvii. De tuo autem filio uereor: ne si nihil ad te scripserim: debitum eius uirtuti testimoniũ uidear non cæpisse. Sin autem omnia quæ sentio perscripserim: ne refricem meis litteris desideriũ ac doloreꝫ tuum, sed tamen prudentissime facies: si illius pietatem: uirtutem: industriã ubicũque eris tuã tecũ esse duces. Nec enim nostra minus sunt: quæ animo complectimur q̃ quæ oculis ĩtuemur. Quã obrem & illius eximia uirtus summusque in te amor magnæ tibi consolationi esse debet. Epistola eadem. Peto a te ne me putes obliuiõe tui rarius ad te scribere q̃ solebam, sed aut grauitate ualetudinis: qua tamen iam paululum uideor leuari: aut ꝓ absim ab urbe: ut qui ad te proficiscãtur scire non possim. Quare uelim ita statutum habeas me tui memoriam cum summa beniuolentia tenere tuasque omnis res non minori mihi curæ: q̃ meas esse. libro sexto. Epistola. ii. Superioribus litteris beniuolentia magis adductus: q̃ ꝓ res ipsa postularet fui longior. neque enim confirmatione nostra egebat uirtus tua. neque erat ea causa mea atque fortuna: ut ego cui ipsi omnia deessent alterum confirmarem: hoc item tempore breuior esse debes. siue enim nihil tum opus fuit tam multis uerbis: nihilo magis nunc opus est: siue tamen opus fuit: illud satis est: præsertim cum accesserit nihil noui. Nam & si quotidie aliquid audiuimus earum rerum quas ad te perferri existimo: summa tamen eadem est: & idem exitus quem ego tam uideo animo: q̃ ea quæ oculis cernimus. nec uero quicq̃ uideo: quod non idem te uidere certe scio. Epistola. iii. Noui quid ad te scriberem nihil erat: & tamen siquid esset: sciebam te a tuis certiorem fieri solere. De futuris autem rebus & si semper difficile est dicere, tamen interdũ coniectura possis propius accedere: cũ res ẽ eiusmodi: cuius exitus prouideri possit. Epistola. iiii. Sed hæc satis multa: uel plura potius q̃ necesse fuit. facit autem non loquacitas sed beniuolentia longiores epistolas. Epistola eadem. Nec dubito quin legente te has litteras: cõfecta iam res futura sit. Epistola. xii. Non ea res me deterruit, quo minus posteaq; in Italiam ueni: litteras ad te mitterem, ꝓ tu nullas ad me miseras, sed quia nec quid tibi pollicerer ipse egens rebus omnibus, nec quid suaderem: cum mihimetipsi consilium deesset: nec quid consolationis afferrem in tantis malis reperiebam. Hæc q̃quam nihilo meliora sunt: nunc ẽt atq; ẽt multa desperatiora: tamẽ inanis esse meas lras: q̃ nullas esse malui. Epistola ultima. Hæc ad te pluribus uerbis scripsi q̃ soleo: nõ ocii abundãtia: sed amoris erga te: quo me quadam epistola subinuitaras si memoria tenes, ut aliquid ad te eiusmodi scriberem: quo minus te prætermisisse ludos pœniteret: ꝓ si assecutus sum gaudeo. sin minus hoc: me tamen consolor ꝓ posthac ad ludos uenies nosq; uises. neq; in epistolis relinques meis spem aliquam delectationis tuæ li. vii. Epistola. i. Hæc ad te scripsi uerbosius & tibi molestus fui: ꝓ te cũ mei: tum reip. causa cognoui

amantissimũ:notũ tibi omne consiliũ meũ esse uolui.Epistola.iii.Habes epistolam uerbosiorem fortasse q̃ uelles:q̄ tibi uideri putabo:nisi mihi lõgiorem remiseris.Ego si quæ uolo expediero:breui tẽpore te ut spero uidebo:epistola eadem.lãdiu ignoro quid agas.nihil enim scribis, neq; ego ad te his duobus mensibus scripseram.Cupio scire quid agas:& ubi sis hiematurus.Epistola. ix.Mirabar quid esset:q̄ tu mihi litteras mittere intermisisses.Indicauit mihi Pansa meus Epicureum te esse factum. O castra præclara:quid tu fecisses:si te Tarentum & non Samarobrinam misissem.Epistola.xii.Adeo ne me iniustum esse existimasti:ut tibi irascerer:q̄ parum mihi constans:& nimium cupidus dicendi uiderer:ob eamq; causam me arbitrarere litteras ad te iamdiu non misisse.Mihi perturbatio animi tui q̃ unis litteris perspiciebam:molestiam attulit.neq; alia ulla fuit causa intermissiõis epistolarum: nisi q̄ ubi esses.plãe nesciebã.Epistola.xiii.Chrysippus Vectius Cirhi architecti libertus fecit ut te nõ im memoré putaré mei.Salutem.n.mihi uerbis tuis nuntiarat.Valde iam lautus es:qui grauere litteras tuas ad me dare homini præsertim prope domestico.Quod si scribere oblitus es:nimis multi iam te aduocato causa cadent.si nostri oblitus es:dabo operam ut istuc ueniã antequam plane ex animo tuo effluo. Epistola decimaquarta. Accepi a te aliquot epistolas uno tempore:quas tu diuersis tẽporibus dederas:in quibus me cætera delectarunt.Significabant.n.te istam militiam iam firmo animo ferre. & esse forté uirũ & constanté.quæ ego pauli sper a te ita desideraui nõ imbecilitate animi tui:sed magis ut desiderio nostri te æstuare putarem.Quare perge ut cæpisti.forti animo istam tolera militiam. multa(mihi crede)assequere.Epistola.xviii.Quod epistolam conscissam doles:noli laborare. salua est domi.petes cum libebit.Quod autem me mones ualde gratum est:idq; ut semper facias rogo.Epistola.xxvi.Derideri te putas.nunc demum itelligo te sapere:sed me hercule extra iocum:ualde mihi tuæ litteræ facetæ eleganteq; uisæ sunt.Epistola.xxxiii.Tu mi uolumi quando & instituisti.& mihi uides esse gratum.Scribe ad me q̃sæpissime de rebus urbanis.de rep. iucundus est mihi sermo litterarũ tuarũ eadé:Quod tibi decedenti pollicitus sum:me omnes res urbanas diligentissime tibi perscripturũ data opera parauí:qui sic omnia persequerer:ut uerear ne tibi nimium arguta hæc sedulitas uideat: tametsi tu scio q̃ sis curiosus:& q̃ omnibus peregrinãtibus gratum sit:minimarum quoque rerũ quæ domi geruntur fieri certiores.tamen in hoc te deprecor ne meũ officiũ hoc arrogantiæ condénes: qđ hunc laborem alteri delegaui.non quin mihi suauissimũ sit.& occupato & ad litteras scribẽdas ut tu nosti pigerrimo:tuæ memoriæ dare operã.li.viii.Epistola.i.Tu si pompeium ut uolebas offendisti. q tibi uisus sit.& quam orationem habuerit tecũ:quanq; ostẽderit uoluntaté(solet.n.aliud sentire & loqui.neque tantum ualere ingenio ut non appareat quid cupiat)fac mihi perscribas eadem. Exanimatus sum tuis litteris quibus te nihil nisi triste cogitare ostendisti.neque id quid esset pescripsisti.nõ. n. quale esset q̄ ne cogitares aperuisti.has ad te illico litteras scripsi per fortũas tuas.Ci.per liberos oro. obsecro.nequid grauius de salute & incolumitate tua consulas.Epistola.x. Caninius idem tuus & idẽ noster cum ad me nuper uesperi uenisset.& se postridie mane ad te iturum esse dixisset.dixi ei me daturum aliquid litterarum mane & ut peteret rogaui:conscripsi epistolam noctu.nec ille ad me rediit. oblitũ credidi.attamẽ eã ipsam epistolã tibi misissem per meos.nisi audissem ex eodẽ.postridie te mane e tusculano exiturum.libro.ix.Epistola.ii.Expectabam omnino iamdiu meq; sustinebam ne ad te prius ipse quid scriberem.q̃ aliquid accepissem.ut possem te remunerari q̃similimo munere:sed cum tu tardius faceres id est ut ego interpretor diligentius teneri non potui.quin coniunctionem studiorum amorisq; nostri quo possem litterarum generẽ declararem.Epistola.viii.Nõ sum ausus Salino nostro nihil ad te litterarum dare:nec me hercule habebam quid scriberé:nisi te a me mirabiliter amari.de quo etiam nihil scribente me:te non dubitare certe scio.omnino mihi litteræ magis sunt expectandæ a te:q̃ a me tibi.Nihil.n.Romæ geritur q̄ te puté scire curaẽ. Epistola.x.Hæc tibi antea nõ rescripsi non q̄ cessator esse soleré præsertim in litteris:sed cũ explorati nihil haberé nec tibi solicitudiné ex dubitatiõe mea:nec spé ex affirmatiõe.afferri uolui.Illud tamé ascribã q̄ é uerissimũ.me his tẽporibus adhuc de isto periculo nihil audisse.tu tamé ꝓ tua sapientia debebis optare optima: cogitare difficillima:ferre quæcũq; erũt.Epistola.xvii.Dupliciter delectatus sum tuis litteris:& q̄ ipse risi:& q̄ te itellexi iam posse ridere.Epistola.xx.Binas a te accepi litteras eodé exemplo.q̄ ipsum mihi argumẽto fuit diligentiæ tuæ.li.x.Epistola.v.Et si satis ex Furnio nr̃o cognouerã:quæ tua uolũtas:quod cõsiliũ de rep.esset:tamẽ tuis litteris lectis liquidius de toto sensu tuo iudicaui.Epistola.x. Itaq; cũ ad.vii. Idus Aprilis mane mihi tuas litteras.M. Varisidius reddidisset:easq; legissem incredibili gaudio sum elatus cunq; magna multitudo optimorũ uirorũ & ciuiũ me de domo deduceret.feci continuo oís ꝑticeps meæ uoluptatis.Epistola.xii.Nihil post hominũ memoriã glorioſius nihil gratius: ne tẽpore q̄ dé ipso opportunius accedere uidi:q̃ tuas.Plance litteras.Epistola.xvi.Litteræ tuæ mirabiliter gratæ sunt senatui cũ rebus ipsis quæ erãt grauissimæ:& maxime fortissimi animi sũmiq; cõsilii:tũ ét grauitate uerboꝝ atq; sententiaꝝ.Epistola.xix.Ita erant oía quæ istuc afferebanť incerta:ut quid ad te scriberé non occurreret.Epistola.xx.Puderet me incõstantiæ meaꝝ litteraꝝ:si non hæc ex aliena leuitate penderent.Epistola.xxi.Quod nisi res urbanas actaq; oía ad te perferri arbitrarer:ipse pscriberé:q̃quã erã maximis occupationibus ipeditus.sed illa cognosces ex aliis:a me pauca & ea summatim.Epistola.xxviii.De tua fide & beniuolentia in nos nisi ꝑsuasum esset nobis non cõscripsissemus hæc tibi: quæ quãdo ꝓfecto istũ animũ habes:ĩ optimã partẽ accipies li.xi.Epistola.ii.Litteras tuas legimus si-

millimas edicti tui cõtumelioſas:miaces:mime dignas:q̃ a te nobis mitterẽtur Epiſtola.iii. Lupus fa
miliaris noſter cum ramam ſexto die Mutina ueniſſet,poſtridie me mane conuenit:tua mihi manda-
A ta diligentiſſime expoſuit,& litteras reddidit.Epiſtola.vi. Neque hæc idcirco tibi ſcribo: q̃ te nõ ea-
dem animaduertere ſciam:ſed q̃ mihi perſuaſi azinium & lepidum recte facturũ nunquam. Epiſtola
ix.Qua.n.prudentia es nihil te fugiet:ſi diligẽter meas litteras legeris. Epiſtola.xiii.Et ſi mihi tuæ lit
teræ iucundiſſimæ ſunt:tamen iucundius fuit q̃ in ſumma occupatiõe tua planto collegæ mandaſti:
ut te mihi p litteras excuſaret:quod fecit ille diligẽter.Mihi aũt nihil amabilius officio tuo & diligen
tia.Cõiunctio tua cũ collega cõcordiaq̃ ueſtra quæ litteris cõibus declarata ẽ:ſenatui populoq̃ Ro-
mano gratiſſima accidit.Quod ſupereſt:pge mi Brute:& iam nõ cũ aliis,ſed tecũ ipſe certa.Plura ſcri-
bere non debeo:præſertim cum ad te quo magiſtro breuitatis uti cogito:litteras tuas uæheméter ex-
pecto:& quidem tales quales maxime opto. Epiſtola.xv.Permagni ĩtereſt quo tibi hoc tẽpore. epiſto
la reddita ſit:ꝛutrum cum ſolicitudinis aliquid haberes,an cum ab omni moleſtia uacuus eſſes.Itaq̃ ei
præcepi quem ad te niſi ut tempus obſeruaret,epiſtolæ tibi reddendæ.Nam quemadmodũ corã qui
ad nos intempeſtiue adeunt:moleſti ſæpe ſunt: ſic epiſtolæ offendunt non loco redditæ. Si autem ut
ſpero nihil te perturbat,nihil impedit & ille cui mandaui ſatis ſcite & commode tempus ad te cæpit
adeundi,confido me facile quod uelim a te impetraturum.Epiſtola.xvi.Ad ſenatum quas litteras mi
ſi uelim prius perlegas,& ſi qua tibi uidebuntur commutanda,commutes,neceſſario me ſcripſiſſe ip-
ſe animaduertes.Epiſtola.xviiii.expectanti mihi tuas quottidie litteras.Lupus noſter ſubito denũtia-
uit,ut ad te ſcriberem ſiquid uellem.Ego autem & ſiquid ſcriberé non habebam(acta enim ad te mit
ti ſciebam)inanem autem ſermonem litterarum tibi iniucundum eſſe audiebam,breuitatem ſecutus
ſum te magiſtro.Epiſtola.xxv.Breuitas tuarum litterarum me quoque breuiorem in ſcribendo facit:
& ut uere dicam non ſatis occurrit quid ſcribam.Epiſtola.ix.li.xii.Legi tuas litteras in quibus mirifi-
cum tuum erga me amorem recognoui.Videbaris,n.non ſolũ fauere nobis:id quod & noſtri & reip.
cã ſemper feciſti:ſed etiam grauẽ cauſam ſuſcepiſſe: uæheméterq̃ de nobis eſt ſollicitus. Epiſtola.xii.
Grata mihi eſt uæhementer memoria noſtri tua:quã ſignificaſti litteris,quã ut cõſerues non quo de
tua conſtantia dubitem:ſed quia mos eſt ita rogãdi,rogo.Epiſtola.xvii. Quod extremũ fuit ĩ illa epi-
ſtola quam a te proxime accepi:ad id primũ reſpõdebo.Epiſtola.xviii. Libentiſſime legi tuas litteras:
in quibus iucundiſſimũ mihi fuit q̃ cognoui meas tibi redditas eſſe.Non enim dubitabam quin eas
libenter lecturus eſſes uerẽbar ne redderentur.Epiſtola.xix.Panſa tuas litteras recitauit: magna ſena-
tus aprobatio conſecuta eſt cũ ſummo gaudio.Epiſtola.xxv. Noli putare me ad quẽquam longioris
epiſtolas ſcribere,niſi ſiquis ad me plura ſcripſerit:cui puto reſcribi oportere,nec enĩ habeo quod ſcri
bam:nec hoc tempore quicquam facio difficilius,libro.xiiii.Epiſtola.ii. Accepi tuas litteras quibus ĩ
tellexi te uereri ne ſuperiores mihi redditæ eſſent,omnes ſunt redditæ:diligẽtiſſimeq̃ a te perſcripta
ſunt omnia:idq̃ mihi gratiſſimum fuit.Epiſtola.v.Quid fieri placeret ſcripſi ad Pomponium ſerius
q̃ oportuit:cum quo ſi locutus eris:intelliges quid fieri uelim. Apertius ſcribi q̃ ad illum ſcripſerim:
neceſſe non fuit.de ea re & de cæteris rebus q̃primum uelim nobis litteras mittas. Valetudinem tuã
cura diligenter.Epiſtola.x.Siquid haberem quod ad te ſcriberem,facerem id & pluribus uerbis & fæ-
pius.Nunc quæ ſunt negocia uides.Epiſtola.xvii.Puto te iam ſuppudere:cum hæc tertia epiſtola an-
te oppreſſit:q̃ tu ſyllabam aut litteram.ſed non urgeo.Longioris enim expectabo:uel potius exigam.
Ego ſi ſemper haberem cui darem uel ternas in hora darem.Fit enim neſcio quid:ut quaſi coram ad-
eſſe uideare:cum ſcribo aliquid ad te.li.xv.Epiſtola.xvi.Longior epiſtola fuiſſet niſi eo ipſo tempore
petita eſſet a me cum iam iretur ad te.Epiſtola.xviii.Non me hercule ĩ hac mea peregrinatiõe. quicq̃
libentius facio q̃ ſcribo ad te. Videor enim cum præſente loqui & iocari.Epiſtola.xix.Quo tolerabi-
lius feramus igniculum deſiderii tui,crebris nos litteris appellato atq̃ ita ſi idem fiet a nobis. Epiſto-
la.xx.Aliter enim ſcribimus,q̃ eos ſolos quibus mittimus:aliter q̃ multos lecturos putamus.Epiſto-
la ultima.Tertiam ad te hanc epiſtolam ſcripſi eodem die magis inſtituti mei tenendi cauſa: quia na-
ctus eram cui darem:q̃ q̃ haberem quid ſcriberem.li.xvi.Epiſtola.vii.Scripta iam epiſtola Hermia ue
nit.Accepi tuam epiſtolam uacillantibus litterulis:nec mirum tam graui morbo.Epiſtola.xiii.Si qué
cum eo ſermonem habueris:ſcribes ad me ut mihi naſcatur epiſtolæ argumentum:& ut tuas q̃longiſ
ſimas litteras legam. Cura mi Tyro ut ualeas:hoc gratius facere nihil potes.Epiſtola.xxii. Et hæc ex
Tullio.Sequuntur modo circa idem ex Gaſparino. Ad Idem.

A Axima cauſa me ĩpulit:ut hoc tẽpore ad te ſcriberẽ.Nam cũ te maximis rebus detentũ au
diré:certe negociũ meũ ĩ aliud tẽpus diſtuliſſem:niſi idipſum tale fuiſſet:ut ſemel a me ne
glectũ nullius hominis neque conſilio neque auxilio poſtea erigi poſſit.Feres itaque me ſi
te maximas res agitanté iterpellauero. Gaſparinus.Si ullũ apud te locum preces meæ ſint
unq̃ habituræ:illud a te maiorem in modum quæſo:ut has litteras ſumma attẽtione legas:& perſua-
deas tibi:non odio:non ira:non inuidia hæc ad te ſcribi,ſed pro noſtra amicicia me negocium tuum
agere.Habeo tibi immortales gratias: ſi quæ ad te ſcribo illis oculis atque eo animo perlegeris
quibus aſſoles:cum aliquid attentiſſime ſolet a te fieri.Quod ad te ſcribo tale eſt: ut id maxime ad
rem tuam pertineat.Nametſi hoc alienum a te uideatur: tamen neceſſe eſt ut ſi recte curatum fue-
rit: maxima gloria ad te peruentura ſit.Non de re uulgari aut negligenda: ſed de publicis com-

modis ad te ſcribo.Pudet enim me horum temporum:& noſtræ reip.me miſeret.Niſi enim ſperarem propediem apud te eſſe:diligentiſſime ímo omnem cauſam ad te ſcripſiſſem. Volui ad te ſcribere:ne te contemptum a me diceres aut neglectum. Hæc ad te ſcripſi nõ affectu aliquo aut odio í Sergium: neque beniuolentia ulla in Quintum Publium:ſed omnia recto animi iudicio feci.Non putaui te id laturum tam iniquo animo:q̃ ego equiſſimo certe ad te ſcripſeram.Nihil eſt q̃ a te gratius mihi fieri poſſit:q̃ ut te ſemper litteris meis attentiſſimum præbeas.Etſi tuas litteras ſemper attente lego,tamẽ etiam ſine illis ſatis de tuo caſu admonitus eram.Quod autem non te officio meo præuenerim : non mea culpa:ſed temporum fuit.Cupiebam enim præocupare litteras tuas:& efficere ut prius te iuuari in his tuis moleſtiis animi tui ſentires q̃ audires.Hæc ad te uolui ſcribeꝝ ut animum tuum liberalem ea ſolicitudine:qua ut ſcio multum afficiebaris.Scripſi hæc ad te:uide ne quicq̃ horum prius efferas: q̃ reip.intererit,ſed hæc nolui te ignorare.q̃ ut te maxime optare ſciebam:de maximis rebus ac nouis quæ hic agitantur per me doctior fieres.Hæc ad te magno ſtudio & uoluptate ſcribo: quem ſcio pro ſingulari in me beniuolentia tua:ſemper aduerſis caſibus meis indoluiſſe:& maxime ſecundis rebus lætari.Non parua res eſt neq̃ uſitata:de qua iam dudum ſcribere ad te conſtitui . Quanq̃ maxime in curſu eram ac in ipſo itinere ueniendi propter eos rumores qui crebro ad me de meis rebus afferebantur:tamen cum forte mihi occurriſſet tabellarius tuus cum litteris quas illi reddendas mihi dederas:nolui ipſum ſine meis ad te redire.Gaudeo plurimum ac lætor:q̃ his cogitationibus ac conſiliis meis acceſſerunt litteræ tuæ:quæ illis ueteris beniuolentiæ tuæ in me: & neceſſarios meos perpetui amoris teſtes eſſent.Etſi admonitore nõ egebam:qui me de noſtra amicicia commonefaceret. tamen auide tuas litteras legi:nõ ut de animo tuo dubitarem:ſed quia me certiorem feciſti de his rebus quas ad me ſcribis.Quod me litteris tuis de his rebus admones:magnas tibi gratias habeo.Volo.n.magis hoc paternum mandatum mihi uideri q̃ cõſilium.Quo minus expectatæ litteræ tuæ fuerunt:eo gratiores mihi extiterũt: Video quidem q̃ amor tuus undiq̃ ſe oſtendit . Habeo tibi gratias & magnas quidẽ:q̃ tuis me litteris liberaſti maxima ſolicitudine & moleſtia.Priuſq̃ tuas litteras recepiſſem:iam omnia de quibus ad me ſcribis apud nos diuulgabant.Eo gratiores mihi litteræ tuæ fuerunt:quo minus de ſalute rerum mearum ſperarem.Nam paulo anteq̃ eas recepiſſem: iã rumor exortus erat de hoc naufragio:& fuerunt qui dicerent:nullam omnino nauem periculum fugiſſe.Litteræ tuæ incredibili uoluptate me affecerunt.Nunquam enim maiori ſtudio rerum diuinarum inflammatus fui,q̃ poſtq̃ epiſtolam tuam legi.Commendas religionem ut illa ſit omnibus rebus anteferenda. Tabellarius tuus nuper ad me detulit litteras tuas.Mones autem me pro tua beniuolentia: ne fortunas meas credam his hominibus:cum quibus aſſidue conuerſor.Facis amice quidem:nec a tua conſuetudine recedis.Nũquam tuas litteras lego quin animo uoluptatem percipiam.Semper enim egregiam aliquam utilitatem in illis comperio:cum uel conſulendo uel admonendo id efficis:ut me doctiorem ac meliorem indies reddam.Sed incredibile eſt quantum hæ litteræ me oblectauerunt:quæ per tabellarium tuum nuper redditæ fuerũt.Nam ut paterne ad me ſcribis:ita antiquam ſapientiam redolent.Gloriabor tamen & tibi ualde congratulabor:ſi intellexero meas litteras aliquid ígenio tuo aut uirtuti adieciſſe:quo maturius omnia quæ ad te uides magno ſtudio expeti:non minori perficias.Etſi de officio tuo nunq̃ dubitauerim:magnam tamen uoluptatem ex tuis litteris percepi.Legi nuper litteras a te miſſas ex quibus magnam ſane perturbationem accepi:ſed tibi ſubiraſcor q̃ tarde ad me de ſumma inopia ſcripſiſti.Nam iudico ſi hæc a me tempeſtiue reſcita fuiſſent,quin cũ amicis noſtris operam dediſſem,ne tam grauis & moleſta eſſet tibi paupertas tua,ſed ut uideo & ut ad me ſcribis,pudor fuit tibi impedimento:& eſt commune uitium nobilitatis q̃ non minus graue eſt alteri p̃pter inopiam ſupplicare q̃ egere:Tibi ergo ĩputabis:ſi amicis ignorantibus diutius q̃ oportebat hanc moleſtiã perpeſſus fuiſti.Non de re noua ad me ſcribis:nec mihi ignota. Quotiens enim huiuſmodi fortunæ in dignitatem credis:& meipſum:& item alios ſæpenumero ciues & graues & egregios præter æquum & bonum ſuſtinuiſſe.q̃q̃ hæc noſtra calamitas nihil ad tuam.Hæc ex Gaſparino ſat erũt. Quod flagitas ut ad te ſcribam de actis noſtris:eſt mihi quidem non ſatis ocii ad ſingula exaranda. at tamen percurram.quæ magis digna cognitu uidebũtur.Leo.Aretinus.Cogitabam tibi prolixius ſcribere.& propediem ut ſpero id faciam.núc autem breuitatis cauſam affert feſtinatio tabellarii, qui me in ipſo diſceſſu.nunquid uellem ſcribere rogauit.Idem.Quod ad me ita ſcribis quaſi ad hominem tã q̃ durum ac nimium pertinacem.qui nec ab amicis moueri poſſit.nec perſuaderi ſibi permittat. uæhementer mi dulciſſime Nicola admirationem ſuſcipio.Nam quis me facilior & ab omni obſtinatione duriciæq̃ remotior?Quis amicorum ſententiis morigeratior & obſequẽtior unquam fuit. Idem. Binas proximis diebus abs te litteras accepi:ſic tamen ut quas tu primo dederas.mihi poſterius redderentur.Idem.Vellem interdum mihi reſcribere:& quæ iſtic agantur,quæue ſperentur notum facere tua ſolita diligentia curares.Idem.In hac ipſa hora cum tibi ſcribere pararem litteræ tuæ mihi redditæ fuerunt.Primo igitur dicam q̃ dicturus eram,deinde tuis reſpondebo.Idem.Si quæ hic agantur quæue dicantur te curare putarem:ſcriberem tibi acta concilii:& quottidianarum rerum commentarios facerem,ſed ſi te bene noui tu eiuſmodi mentis es: ut non modo non cures iſta cognoſcere. uerum etiam intereſſe tua arbitreris : hæc ut tu appellare ſoles tædia & deliramenta hominum ignorare . Eſt autem ut inuitantis opus ad guſtum conuiuarum æpulas quærere : ſic ſcriben-

B

tis ad amicum conuenientem eius desiderio materiam sumere. Quando igitur tu quidem delicatior es: nec quæcunq; cibum stomachus tuus admittit: multa etiam quæ cæteris placent fastidit: paremus sane epistolas gustui tuo gratas. Et quoniam nostratia ista contemnis: peregrina tibi obsonia conquiramus. Nihil itaq; tibi magis placiturum per hæc tempora arbitror: quam si peregrinationem meam tibi perscripsero. Idem. Kalendis ipsis Ianuariis dum una cum Nicolao nostro mulierum caterua quæ apud templum conuenerat ex consuetudine uiseremus: litteræ tuæ Idibus Decembris Constantiæ scriptæ nobis redditæ fuerunt: uno atq; eodem fasciculo alligatæ: meas confestim post habita uisendi cura ad ipsas templi ualuas (nam intus quidē tenebrosius erat) eum perlegissem iucunditate magna ex salibus tuis exhilaratus sum: q̄ rerum ipsarum quæ a te significabantur confusione per motus. Idem. Dedi nuper ad te litteras Philippo nostro: in quibus sane prolixior fui. nunc nihil fere est quod ad te scribam nisi hoc ipsum: q; tuas litteras expecto. Flagito igitur quod adhuc non flagitaui. ut nos crebrius de his rebus quæ istic geruntur certiores facere studeas. nec ego a te acta solū exigo: sed qua prudentia es etiam spē rerum futurarum Idem. Postq̄ ab inuicem discessimus nihil omnino litterarū tuarum: de quo summam capio admirationem: a te suscepi: q̄q̄ ut nosti ita cōuenisset internos: ut ego a tuis litteris penderem. Quod si tamdiu pendere uoluissem: q̄diu a te litteræ uenirent: adhuc in pedē ti essem: sed præstari cēsui (ut uulgo dici solet) ruere semel q̄ semper pendere. Idem. Ad litteras tuas accuratius respondebo: cum plus ocii nactus fuero: nunc ista uulgaria transigam. Lecta est enim epistola tua pontifici: cum multi honestissimi uiri utriusque ordinis adessent: & nōnulli Romanæ ecclesiæ Cardinales. quā cum attentissime & summo cum silentio totam audissent: omnes tandem uno ore ad te laudandum extollendumq; conuersi sunt. Te doctissimum: te eloquentissimum: te uirorū optimū
A prædicabant. monebat eos ut mihi uidebatur grauitas orationis tuæ. Idem. Hanc epistolam non leuē ac iocosam. ut reliquæ meæ solent. ad te mittere instituī: sed seriam ac grauem & uiro dignam. quam licet per breuem loco munusculi: tamen ab homine tibi amantissimo accipias: uolo: & ut spero non iniucūdam. Poggius Florentinus. Rogo ut ad me scribas aliquid de statu rerum communium & nostrarum: litteras des ad mensam de medicis: qui curabunt tuto ad me quicquid scripseris perferendum. Idem. Accepi tuas litteras: & simul copiam epistolæ quam dicis te scripsisse ex Mediolano. fuit mihi utraque gratissima sed superiorem nullus antea ad me attulit. propterea non respondi prius. rescripsissem enim tibi euistigio: quæ mea est in amicos obseruantia. cum nullus sit in officio litterarum diligētior. Nam cum sponte scribo ad eos. quibus cum est mihi uetus amiciciæ consuetudo. tum uero præcipue litteris prouocatus. Idem. Scio te libenter legere quæ mea sunt. non propter eloquētiam: quam esse in me nullam sentio. sed propter singularem tuam in me affectionem. ob eam causam mitto tibi dialogum quendam. quem nuper edidi. scriptum in auariciam. quem cum ocium fuerit. legas oro. & licet sis in tanta administratione occupatissimus. tamen aliquid temporis sub ducite ad legendas has ineptias meas. quas confido tibi iucundas fore. Idem. Recreatus sum mi Francisce ex litteris quas a te proxime accepi: scriptas ut uideo inter multas occupationes. Ita uotis meis faueat deus ut animo pendebam anxius. aut sollicitus. quidnam esse causæ posset cur nullæ abs te litteræ redderentur post susceptum libellum. Versabam multa omnino omnes cogitatus (ut fit) circūuoluens & tamen hanc respondendi tarditatem semper accipiebam in peiorem partem. existimans iudicari a nobis indignam rem esse. ad quam non respōderet uir nostri sæculi doctissimus. Idem. Scripsi ad te epistolam satis uerbosam: & quæ forsan aliquorum aures offenderet: te autem scio modice laturum ac sapienter ineptias meas: & locus ipse quem ego mihi solitarium feci: & libri quibus frequenter utor: reddunt me paulo uerbosiorem. Idem. Modo cum domum noctu rediissem offendi litteras tuas & simul libellos quos remisisti. Rettulit īsuper quidam ex domesticis illum qui detulerat dixisse se postridie mane ad te uelle proficisci: si quidem uellem respōdere ut præsto id esset. Itaq; licet opus esset exquisito quodam genere litterarum ad uirum præsertim eloquentissimum: sumpsi tamē calamum scripturus pro temporis facultate quicquid in buccam ueniret. ne tibi parum respondere uiderer in officio scribendi. Scio moris esse eorum qui primum ad amicos scribunt: admirationibus quibusdam litteris uti ad ostendēdam siquam in his uideri uolunt uel eloquentiam uel doctrinam: uerum alias diligētius cum ocium erit & res requiret: litteris colloquat tecum: nunc ut tempus postulat. Epistola tua mihi summam attulit uoluptatem: cum uideam te ita institutum studiis humanitatis & eloquentiæ: ut si in his perseueres: magna sis laude & gloria futurus. Non loquor tecum (neq; enim natura id mea patitur) adulandi gratia: sed quod ex animo sentiam. Ea est in te facultas dicendi: ea ubertas: is ornatus orationis: ut paucos legerim (pace eorum dixerim) qui tibi sunt anteferrendi uel elegātia uel suauitate. Itaq; si rem mihi gratam: si tibi tuoq; ingenio dignam: si tuæ naturæ accommodatam cupis facere quicquid temporis tibi surripere potes: colloca & consume in his litterarum studiis: quæ ad eloquentiam spectent: & ad sapientiam uir magnus (mihi crede) euades si perseuerabis. Idem. Licet nunq̄ antea mi Victorine ad te scripserim. tantumq; nomine ipso. non aliquo officio noti inter nos sumus: tamen pro singulari tua uirtute: proq; in omnes qui studiis delectantur humanitatis beniuolentia: audebo tibi paulū oneris his primis litteris imponere. quod æquo animo te susceptum puto. Idem. Hæc iam missa. faciamus: & ad tuas suauissimas accedamus litteras: non minori lepore q̄ grauitate conditas: quas quidem uerbis meis nunq̄ digne ad collaudandum sufficerem. tantus siquidem ī illis est orationis honos atq;

decor,& ueluti maiestas quædam ut tecum hoc(ut ita dicam)litteraꝝ certamine certare totus quodã
modo perhoreſcam:gelidusq; per ima cucurrit oſſa tremor.Neq; uero tibi profecto mihi bellũ indi-
centi ausus eſſem reſpondere, niſi pudor ipſe & ſuauiſſimæ preces tuæ quæ imperii loco mihi fue-
runt ad id me compuliſſent. Ad hoc præterea hortatur amiciciæ noſtræ munus atq; officium, q̃ uel
minima ex parte uiolare ſummam iniuriam eſſe putarem.Quapropter ita ſuadente beniuolentia no
ſtra & me uigente rogatu tuo q̃ potero breuius litteris tuis reſpondebo.Gabriel Teglatius.Iam finẽ C
poſcat epiſtola quẽ nunq̃ poſceret amor:potiſſimum cum me longiorem eſſe prohibeant infinitæ pe
ne occupationes meæ,& utinã non infructuoſæ:quibus usq; ad oculos(ut ita dici ſolet)infixus ſum.
ut nihil mihi æque deſit:ac temporis prolixitas.Ioannes Lamola Tuæ ex Bononia litteræ mirari uidẽ D
tur mearum ad te lentum reditum uel acceſſum litterarum:bene ſane.Ita enim beniuolẽtia & boni-
tate complecteris:ut omnis ſilentii mei morula uideatur annus.Ego uero ita obſeſſus ſum:non dico
litterariis occupationibus:ſed alio nouo mõ & iuſitato laboris genere,ut ſi diutius in eo futurus ſim:
muſis ipſis ualete dicendũ ſit. Nã cũ liberorum augear numero: laxiores ut ædiculas faciam neceſſe
eſt.Guarinus Veronenſis.Mirũ immodũ tuæ me delectarunt litteræ.Quandam,n,conſuetudinis no E
ſtræ imaginem mihi afferre uiſæ ſunt.Ná q̃diu eas lectito:tecũ eſſe uideor:quẽ diligo : quẽ obſeruo.
Idem.Quantus ſit amiciciæ noſtræ cumulus:cũ aliis permultis:tũ hoc uno intelligo:q; quotiens abs
te litteras ſuſcipio,mira quadã afficior delectatione:ac ipſe totus exhilaror. Has,n, & diſertas,& amo
re caritateq; refertas ſentio.Idem.Subdubitaſſe nõ parum fateor frater amantiſſime litteris tuis iteꝝ
atque iterum perlectis, quas pater optimus,& tui ſtudioſiſſimus dominus Leonardus noſter reddi-
dit,an iis mihi reſpondendum eſſet fateor ingenue,cum enim illarum facilitatem: ſentẽtiarum pon-
dus,ac dignitatem,elegantiamq; accurare conſidero: quibus principem Romani eloquii Ciceronem
undiq; redoles:nequeo non uæhementer admirari imo non(ut ita dixerim)obſtupere hominem ado
leſcentiæ annos nondum egreſſum:ad tantum eloquentiæ culmẽ aſpiraſſe tam facile.Idem.Reddita F
nobis epiſtola quã ex te nuper habuimus eo uerboꝝ ornatu:eaq; ſuauitate & poetica grauitate præ
uãluit:ut animũ noſtrũ aliis & non leuibus quidẽ laborantẽ curis ſicut principibus interdũ accidit:
dulcedine multa repleuerit & antiqui amoris uires quẽ tu in noſtram ꝓſapiã:& in tuã olim noſtra ha
buit optime ſuſcitaueris.Dux Mediolani ad Antoniũ Panor.Fatebor ingenue præſertim apud te prĩ
ceps ſereniſſime:cui nõ minus animi ſimplicitatem ſinceritatemq; debeo q̃ reliqua ſiqua ſint mei offi
cia.Cũ legiſſem nuper epiſtolã ad me tuã:ſuauiſſimã quidẽ illã:& ex tua uena tuaq; humanitate uere
proficiſcentem non potuiſſe contineri:quin lætitia quadã geſtiente diffunderer:& q̃ triumphare mi-
hi uiſus ſim.Sed quãq̃ id moleſtũ & indecorũ ẽ:nec certe ſecus q̃ dolore quẽpiam premi cõtrahiq;.
ego tamen is ſum qui cum lego atq; audio tuã erga me maioreſq; meos gratiã & pietatem:pergere nõ
poſſũ:nõ gaudere ſupra modũ:& præ læticia non medius fere diſrumpi.Anto.Panor.ad ducẽ Medio
lani.Dis gratia.Litteras a te tandem accepi nuntio etiam periucundo plenas . Nam q; princeps noſter
perlegerit epiſtolam ad ſe meam: & commẽdauerit abunde & illam & me ita pergratũ mihi fuit qua
ſi beatitudinis quidam & futuræ fælicitatis gradus obiectus ſit,ſed expectabo: & ſummo quidem cũ
deſiderio reſponſiones & litteras ad me eius:quas & tu ſtatim mihi aduenturas ſignificas: quo tecum
& uberius & certius ſub gloriari liceat.Interim ut monefacis rẽ mecũ cõtinebo:quoad eluceſcat dies
fauſtus & candidus.Idem.Fecerunt epiſtolæ tuæ quas hodie tandem accepi ut epiſtolis litteras inte-
xerem,cum ſecus ſtatuiſſem præ capitis dolore quodam infeſtiſſimo.Idem.Nudiuſtertius cum eſſem
aliquantum ſecurus & ocioſus dedi litteras Alniſio Croto uiro magno quorundam iudicio non iniu
cundas:meo quidem inſulſas & ineptas.Idem.Quo te magis indies perſpicio:eo mihi humanitas tua A
ingeniiq; fecunditas dilucidior fit & clarior.Me tuæ proximæ litteræ mirum in modum delectarũt:
quippe quæ non magis amoris plenæ ſummi erga me tui q̃ diſertiſſimæ uiſæ ſunt. Franciſcus Philel.
Quod nudiuſſeptimus reſpondere tibi omnino non potui,idque obnuntii uelotiorem abitionẽ. re-
ſpondebo impræſentia minime auare:idque ſi minus fortaſſe ex ſententia tua: at amice tamen & ut
arbitror nota.Idem.Nulla ratione abduci poſſum quin credam te mei eſſe amantiſſimũ a quo ſis pul B
cherrime inſtitutus,ſed non poſſum nõ mirari q; nihil litteris obſtrepas qui quottidie cum apud uos
agerem me pulcherrimis tuis ſuauiſſimiſq; epiſtolis ueluti laceſſeres . nunc uero totus es mutus : qui
quo es factus lingua ſolutiore:eo te loquatiorem eſſe oportuit.Idem.Cum preſbyter ille Florentinus
qui has tibi litteras reddidit eſſet Finarium rediturus:petiit ſi quid eſſet quod ad te ſcribere uellẽt id
fidei ſuæ diligentiæq; crederem.Itaque ex eo audies mentem meam de rebus tuis:eãdem ſcilicet quã
ex proximis litteris quas redditas tibi arbitror accipere potuiſti.Idem.Redditæ mihi ſunt hodie litte
ræ tuæ:perhumanæ ille quidem & admodum plenæ amoris ſummi erga me tui: Intellexi diligenter
quæ ſcripſiſti omnia:ſumq; tua beniuolentia ac fide mirifice delectatus. Expectabo q; mones: q; eo
ſum æquiore animo facturus quo me nihil omnino prohibet expectare:quandoquidem id facere li-
cet q̃commodiſſime.Idem.Hæc autẽ idcirco Philel.liberius ad te ſcripſit,q; regali tuæ incõperabiliq;
uirtuti quicquam diffideret:ſed ut ſuam erga te fidem obſeruantiamq; oſtenderet.Idem. Complures C
eadem ſerie ad me dediſti litteras:q; tabelliorum tum perfidia:tua tum inſcitia abs te confectum au-
tumas:quæ tuam inexpiationem adducis apertiſſimam quando id palam profiteris: te & ſententiarũ
& uerborum exheredem uideri:quorum ſane alterum:q; primulum fuit:nulla dignum carptõne ipſe

percenſeo:uerum quin alterum damnem contineri neutiq̃ poſſum q̄ tibi ſummo ē dedecori ac uicio huiuſcemodi oratione defungi,qui & eloquētiæ prīceps & aliorum magiſter uulgo nominaris, uelis igitur poſthac ad me crebras uario ſtilo litteras deſtinare:ut abs te doctior quippiam poſſim euadere: Bald,Raſinus.Tametſi perpaucis ante diebus ad te litteras dediſſem,tamen cū Theophilus cuius ſum mam fidem & beniuolentiā erga te cognoui ad te proficiſceretur non potui me cohibere:quin recen tes ad te litteras conſcriberem:qua tuas ad rationes ſæpiuſcule uſus ſum:eandem itero ſentētiam cō munem uidelicet uelis in patriam commeare:qua nullum ſane locum iucūdiorem aut commodum magis comperies,Idem.Et hæc circa hanc partem nunc circa aliam inſiſtamus.

Vbi quem ut ad nos ueniat inuitamus,& ubi ipſe ſe quia uenire non potuit: aut in alia quacunq̄ re excuſat,M.T.C.clauſulæ incipiunt.

D Vr enim tibi hoc non gratificer neſcio:præſertim cum his temporibus audacia pro ſapiē tia liceat uti,Lentulo noſtro per litteras tuo nomine gratias egi diligēter,Sed tu uelim deſinas iam noſtris litteris uti:& nos aliquando reuiſes:& ibi malis eē ubi aliquo numero ſis: q̄ iſtic ubi ſolus ſapere uideare:q̄q̄ qui iſtinc nunc ueniunt partim te ſuperbum eſſe dicūt q̄ nihil reſpondeas,partim contumelioſum q̄ male reſpondeas.Sed cupio tecum corā iocari. Quare fac ut quāprimum uenias,neq̄ in Apulliam tuam accedas:ut poſſimus te ſaluum ueniſſe gaudere,Nā
E illo ſi ueneris tanq̄ Vlixes cognoſces tuoꝝ neminē,libro,i. Epiſtola ultima,Et ſi nihil noui quod ad te ſcriberem habebam:magiſq̄ litteras tuas iam expectare incipiebam:uel te potius ipſum: tamen cū Theophilus proficiſceretur:nō potui ei nihil litteraꝝ dare.Cura igitur ut quāprimū uenias:uenies,n, (mihi crede)expectatus,neq̄ ſolum nobis:id eſt tuis:ſed prorſus omnibus.Venit,n,mihi ī mentē ſub uereri interdum:ne te delectet tarda diſceſſio,q̄ ſi nullū haberes ſenſum:niſi oculorum: prorſus tibi ignoſcerem ſi quoſdam nolles uidere:ſed cum leuiora non multo eſſent quæ audirentur:q̄ quæ uide rentur:ſuſpicarer autē multum intereſſe rei familiaris tuæ:te quāprimum uenire:atq̄ in omnes par tes ualere putaui ea de re te eſſe admonendum:ſed quoniā q̄ mihi placeret oſtendi.Reliqua tu p̄ tua prudentia conſiderabis:me tamen uelim quo ad tempus te expectemus certiorem facias,li,iiii,Epiſto la,x,Gratæ mihi fuerunt tuæ litteræ,ex quibus intellexi quod etiā ſine litteris arbitrabar: te ſumma cupiditate affectum eē uidendi mei:quod ego ita libenter accipio: ut tamen tibi libentius non conce dam. Nam tecum eſſe ita communia mihi omnia quæ opto contingant ut uæhementer uelim ut,n, cum eſſet maior & uiroꝝ & ciuium bonorū & iucondorum hominū & amantium mei copia:tamen erat nemo:qui cū eſſem libentius q̄ tecum,& pauci quibus cum eſſem æque libenter, hoc uero tem pore cum alii interierint:alii abſint:alii mutati uoluntate ſint:unum mediuſſidius tecum diem liben tius poſuerim q̄ omne hoc tempus cum plæriq̄ eoꝝ:quibus cū uiuo neceſſario,li,v,Epiſtola ultima. Scire,n,cupio quid agas: quid expectes:q̄ longum iſtum tuū diſceſſum a nobis futurum putes. Sic,n, tibi perſuadeas uelim:unum mihi eſſe ſolatium:quare facilius poſſem pati te eſſe ſine nobis: ſi tibi eē id emolimento ſciā,ſin autem id non eſt:nihil duobus nobis eſt ſtultius,me qui te Romā nō attrahā: te qui huc non aduoles,una mehercle noſtra uel ſeuera uel iocoſa congreſſio pluris erit: quā non mo do hoſtes:ſed etiam fratres noſtri Hedui,li,vi,Epiſtola,x,Ego ſi noſtri commodo ratōnem ducerem: te mecum eſſe maxime uellem,Non enim mediocri afficiebar uel uoluptate ex conſuetudine noſtra: uel utilitate ex conſilio uel opera tua,Sed cum te & adoleſcētiam tuam in amiciciam & fidem meam contuliſſes:ſemper te non modo tuendum mihi,ſed etiam augendum atque ornandum putaui, Epi ſtola,xvii,Ego uero iam te nec hortor nec rogo ut domum redeas:quin hinc ipſe euolare cupio & ali quo peruenire ubi nec Pelopidarum nomē nec facta audiam,Incredibile eſt q̄turpiter facere mihi ui dear qui his rebus interſim,Nec tu uideris multo ante præuidiſſe quid impenderet,tum cū hinc pro fugiſti:quanquam hæc etiam auditu acerba ſunt,tamē audire tolerabilius eſt q̄ uidere,Epiſtola,xxxi, Sed tamē omnia mihi erunt ſi tu ueneris hilariora,quanquam uenis ut ipſe ītelligis in maximaꝝ qua ſi concurſum occupationū,quas ſi ut uolumus exceperimus,Ego uero multam ſalutem & foro dicā & curiæ:unaq̄ tecū multū & cum communibus noſtris amatoribus, Epiſtola ultima, Fratrem meū tibi ſortiſſimū ciuem & ad omnia paratiſſimum excuſes litteris:qui ex labore in febriculā incidit aſſi duam & ſatis moleſtā:cū primum poterit iſtoc recurrere nō dubitabit:ne quo loco reip,deſit,li,x,Epi
F ſtola,xxxi,Quod nos in Italiam ſaluos ueniſſe gaudes:perpetuo gaudeas uelim:ſed perturbati dolore animi magniſq̄ iniuriis metuo:ne id conſilii cæperimus:qd' non facile explicare poſſimus:quare quā tum potes adiuua,q̄ aūt poſſis mihi in mentē non uenit,In uiā q̄ te des hoc tempe nihil eſt: & longū eſt iter & nō tutum: & non uideo quid prodeſſe poteris ſi ueneris,libro,xiiii,Epiſtola,xii,Cura igitur te & confirma:& cum commode & per ualetudinem & per animi tēpus nauigare poteris:ad nos amā tiſſimos tui ueni,Nemo nos amat:qui te nō diligit:carus omnibus expectatuſq̄ uenies,libro,xvi,Epi ſtola,ii,Quia tua uoluntas ea uidebaꝫ eſſe ut prorſus niſi confirmato corpore nolles nauigare: appro baui tuum conſilium: neq̄ nunc muto:ſi tamē in eadem es ſententia,ſin autem poſteaq̄ cibū cæpiſti uideris tibi poſſe me conſequi:tuum cōſilium eſt Marionem eo ad te miſi:ut aut tecū ad me q̄primū ueniret:aut ſi tu morarere:ſtatim ad me rediret, Tu autem hoc tibi perſuade: ſi commodo ualetudīs tuæ fieri poſſet:nihil me malle q̄ te eſſe mecū,Si autem ītelliges opus eſſe te Patras cōualeſcēdi cauſa paululū cōmorari:nihil me malle q̄ te ualere,Si ſtatim nauigas:nos Leucade conſequeris, ſi te confir-

mare uis & comites & tempeſtates:& nauem idoneam ut habeas:diligenter uidebis.Epiſtola.iii.Non A
queo ad te nec libet ſcribere quo animo ſim affectus.tantū ſcribo & mihi & tibi maximæ uolutati fo
re:ſi te firmum q̄primum uidero.Tertio die abs te ad Aluziam acceſſeramus.Is locus eſt citra Leuca
dem ſtadia.c.xx.Leucade aut teipſum:aut tuas litteras a Marione putabam nec acceptuꝝ.Quantum
me diligis:tantum fac ut ualeas uel quantū te a me ſcis diligi.Epiſtola.iiii. Et Quintus pater & filius B
& nos apud Aluziam ex quo loco tibi litteras ante dederamus:unum diem cōmorati ſumus:q; Q.
nos conſecutus non erat.Is enim dies fuit. non Nouember: inde ante lucé proficiſcētes ante diē.viii.
Idus Nouembris has litteras dedimus. Tu ſi nos omnes amas:& præcipue me magiſtrum tuum:con
firma te.ego ualde ſuſpenſo animo expecto te primum ſcilicet:deīde Marioné cū tuis litteris.Omnes
cupimus:ego in primis q̄primū te uidere:ſed mi Tyro te ualentē.Quare nihil properaris : ſatis quot
tidie uidero ſi ualebis:utilitatibus tuis poſſum carere.te ualere tua cauſa primū uolo: tū mea.mi Ty
ro uale.Epiſtola.v.Effice ſi me diligis ut ualeas:& ad nos firmus ac ualens q̄primum ueīias. Epiſtola
viii.Etſi opportunitatem opere tuæ omnibus locis deſidero:tamen non tam mea quam tua cauſa do
leo te non ualere.Sed cum in quartanam conuerſa eſt uis morbi(ſic enim ſcribit Curius)ſpero te dili
gētia adhibita etiam firmiorem fore.modo fac id quod eſt humanitatis tuæ:nequid aliud cures hoc
tempore:niſi ut quā commodiſſime conualeſcas.non ignoro quantū ex deſiderio labores : ſed erunt
omnia facillima ſi ualebis.feſtinare te nolo : ne nauſeæ moleſtiam ſuſcipias æger & periculoſa hieme
nauiges.Epiſtola.x.Tu cum eo tempore eſſe mecum non potuiſti:quo ego maxime operam & fideli
tatē deſideraui tuā:caue feſtīes aut cōmittas ut aut æger aut hieme nauiges.Nūquā ſero te ueniſſe pu
tabo ſi ſaluus ueneris.Epiſtola.xi.Ego uero cupio te ad me uenire:ſed uiam timeo.Grauiſſime ægro
taſti inedia & purgationibus & ui ipſius morbi conſumptus es. Graues ſolent offenſiones eſſe ex gra
uibus morbis.Epiſtola.xii.Andricus poſtridie ad me uenit:ultra quam expectarem.Itaque habui no
ctem plenā timoris ac miſeriæ.tuis litteris nihilo ſum factus certior quomodo te haberes: ſed tamen
ſum recreatus. Ego omni delectatione litteriſq; omnibus careo:quas antequam te uidero attingere
non poſſum.Conſerua te:mihi dies promiſſorum adeſt:quem etiam repræſentabo ſi adueneris. Epi
ſtola.xiiii.Omnia a te data mihi putabo:ſi te ualentem uidero.ſumma cura expectabam aduentū Me C
nandri quem ad te miſeram.Cura ſi me diligis ut ualeas:& cum te bene cōfirmaris:ad nos uenias.Epi
ſtola.xv.Expecto tuas litteras de multis rebus:teipſum multo magis. Demetrium redde noſtrum : & D
aliud ſiquid potes boni.de Anfidiono nomine nihil te hortor. Scio tibi curæ eſſe ſed confice : & ſi ob
eam rem moraris accipio cauſam ſi id te non tenet:aduola litteras tuas ualde expecto.Epiſtola.xviiii.
Hæc & pauca quidem ex Tullio:nunc circa idem accipe ex Gaſparino.

Ad Idem.

Enio ad ea quæ ſcribis:neq; per alium:neq; litteris poſſe tranſigi:& propterea me hortaris E
q; meum aduentum maturem.uellem omnia cum rep.cauſa tum etiam perpetua in te be
niuolētia mea:quæ uel cōſilio uel opera mea poſſent bene patriæ noſtræ euenire aut uſui
tuo eſſe:quanq̄ admirer quæ poſſit res eſſe in qua tantopere officium meum deſideretur.
Sed poſtea tātū operā meā ac ſtudiū in remp.a ciuibus noſtris expeti ſignificas: non differā ultra meū
acceſſum.Scio enī te nō ſine cā ut ita faciā ad me ſcripſiſſe.Nō poſſum fruſtra hoc iter agere: mō te in
columē ſalua noſtra rep.inueniā.Gaſparinus.Quod uero me hortaris ut hoc tanto bono ſciens & ui
dens uobiſcum fruar(utor enī libenter uerbis tuis)facis amice:quanq̄ adortatōe tua nō egerē: & iam
apud uos eſſem:niſi fuiſſent maxīæ occupatōes:q;bus noſtræ reip.cā detentus fui.ſed ut ſpero nō mul
tos dies abero.Quantū oēs præſentiā atq; officiū tuū expectant.ex hoc potes cogitare q; etiā inimici
tui maxīe in gratiā tuā reddire exoptant.Cura ut ad nos aduoles. Opus ē enī celeritate:niſi me uis eē
cōiectum eo: unde nullo tempore non dico amici:ſed ne ipſa quidem ſalus eſſet ſi cuperet : poſſit me
eximere.Quod niſi te maior cura detineat quæſo ipſe accedas:ut iam nō per litteras:ſed in præſentia
hoc tāto bono ſciens & uidens nobiſcum fruaris. Hortor uero te atq; etiā obſecro:ut ad nos accedas.
Facies enī rem oībus poſt tuū reditum amicis tuis gratiſſimā:mihi uero adeo iucundā:ut nulla maio
ri uoluptate cumulatius poſſis me afficere.Quare etiā atq; etiam ad nos feſtina.neq; ulla res tanta ſit:
quæ tuū aduentum remoretur.Omnes quidē præſentiā tuā affectant:ſciuntq; in te uno communem
oīum ſalutem eſſe repoſitam . noli itaq; tantam expectationem omnium differre.Aliud non eſt quod
in præſentia a te exigam niſi ut q̄primū poteris:ad nos nauiges.Habeo enim tecum de multis confer
re:quæ utriq; noſtrū maximam ut ſpero afferent utilitatem . ſed uide ne te mari committas:niſi om
nia ad nauigādum tuta uideas.Ego &ſi perincommode ex urbe diſcedam:cōſtitui potius omnia poſt
habere:q̄ ab his ludificari:ad quos ſæpe multa ornamenta atque adiumēta detuli.quare de hac re am
plius eos non appelles ſi rem integram in meum aduentum reſeruabis.Hortantur te omnes ut q̄pri
mum opportunitas tibi aderit:non differas tuum aduētum.Eſt enim opus celeritate:cū malū noſtrū
in dies propius accedat:nec multos defenſores habeamus:ita me ad te ſcribere patres uoluerunt.Ego
uero ſiquid an illorum autoritatem poteſt accedere:id etiam atque etiam magnopere quæſo: ut cum
reipub.cauſa omnia feceris: tum etiam pro noſtra beniuolētia quæ ad ſummū peruenit: expeditionē
tuam matures.Nunc item ex Gaſparino circa ſecundam Rubricæ partem ubi nos excuſamus clauſu
las accipe.Si fortunis tuis ut oportebat non affui:minime accuſabis officium meum : qui cum maxīe

cuperem animo tuo satisfacere: illa ipsa patriæ nostræ caritas ex medio cursu quo ad te contendebam plane me inuitum reuocauit. Hæc sunt quæ pro causa mea duxi hoc tempore tibi respondenda: non quia tuis admonitionibus succenseam: sed ut siquam non bonam opinionem de me concepisses: ego me apud te purgarem. Vellem posse animo imperare & respondere tibi molestius: cum non satis intelligo quorsum hæc uerba tua tendant: sed postq̃ me cogis (cum bona uenia tua) uellem ostẽderes mihi quando tibi in amore non responderim: īmo quando te amando non anteceſſi. Multa sunt de q̃ bus si mihi per occupationes meas licuisset: te in re tua pluribus uerbis admonuissem. sed quia ad ea omnia mihi ocium non fuit: satis erit de studiis tuis: de molestia atq; humanitate: qua ratione illis uta ris consilium meum tibi aperire. Quod apud te hoc tempore dignitatis meæ ratiõem habeam: id me necessario facere non procul a te aberit: si anteactam uitam meam semper longe ab ambitione remi niſci uolueris. sed non satis æquo animo possum ferre insolentiam quorũdam hominum: qui nemi nem in ciuitate possunt ferre nisi animo summisso & ignauo sit: ego dolorem meum non possum dis simulare: q̃ bene agendo nullam gratiam possum promereri. Nosti q̃ durũ sit hõi non ignobili & qui sit animo ingenuo supplicare alteri. uix quidem iduci potui ut has ad te litteras darem qui mihi sum me familiaris es. sed tua fides ac beniuolentia omnem contentionem discussit. Tu pro nostra amici cia etiam atq; etiam uidebis: siquid erit in quo apud nostros amicos iuuare me possis. Illud enim ego præ nimia uerecũdia facere prohibeor. Nisi de tuo in me aĩo satis persuasum haberem: dubitarem ne tibi molestus fuissem: cum his diebus causam Lucretii apud quæstorem nostrum contra necessariũ tuum defendissem: sed cum superioribus temporibus nihil a me gestum in amicicia nostra cognosce res: quod a ueteri existimatione tua alienum esset: putaui etiam in hoc facto meo te nõ permutatum fuisse iudicium tuum. Nisi scirem de qua re & apud quem agerem: nõ auderem certe: præsertim hoc tempore quicquã ad te scribere. Scis enim q̃ uariæ sint hominum suspitiones: & q̃ promptissimæ lin guæ ad maledicendum. sed cum summa causæ meæ sit æquitas: & tu ille sis qui nihil possis nisi æquũ facere: bono animo cãm meã tibi cõmẽdabo. Quid egerim nemo nouit melius q̃ egoipse: nec é alius qui si male fixi pro me dependat. Semper huiusmodi cantilenas ad me scribis. nõ uacas studio noctu per adulteria pergis. confringis hostia. hunc pulsas. illi contumelioſus es: & multa huiusmodi: quæ ne patientissimus quidem posset æquo animo ferre. nescio quare mihi totiens iraſceris maxime cum ha rum rerum nisi quantum ætas & consuetudo iuuenum affert: mihi non sim conscius nihil facio præ ter morem aliorum. Cunq; plures sint quibus uita mea non satis est perspecta facile euenit: ut homi nes ad male credendum paratiores sint: q̃ prudẽtes ad iudicandum. Quare ne opinionem quam sem per apud ciues optaui: aliqua mea negligentia aut tarditate ammitam: uide ut si quãdo huiusmodi ser mones de me confingi ac disceptari audiueris: famæ ac rationis meæ rationem habeas. nec minori stu dio me defendas: q̃ semper ad omnẽ humanitatem atq; modestiã me adhortatus fuisti. Quantũ uero studio meo ac diligentia fieri poterit: famæ tuæ rationem habeo & te excusabo apud omnes: siquid ĩ digne de te referri audiam. Tu aũt dabis operã: ne cum ego officium tuum laudauero ipse aliqua in re bonam æstimationẽ hominũ diminuas. Si uero aliud de te audire me continget: non certe dissimulã ter id ferã: sed faciã ut qui ad maledicẽdum de alio parati uenerũt ipsi multo de se peius audiant quic quid aũt illi cõtra te moliantur: nihil é quod te magnope turbare debeat. Validior enĩ est opinio quã boni homĩes de te fecerũt: q̃ ut possit ab huiusmodi hominibus uiolari. Quid cæteri de me tibi refe rant ipsi uideãt. ego cõscientia mea utar. tu uero qui sapis & similẽ aliquãdo procellã expertus fuisti: p tua sapientia uidebis quid huiusmodi hominibus credẽdũ sit. Siquid aũt erit quod suspitionẽ aliquã de me tibi afferat: scribe: & ego me ut spero ab omni suspitione eximã. Disperea nisi rẽp. semper pluris feci: q̃ aut meipsum: aut meos liberos: ꝓpterea nõ possũ nõ iniquo aĩo ferre maledicta eorũ nõ posse effugere qui nihil aliud studeant: q̃ quomodo in eã possim ĩfamari. Si tibi nõ satis perspectus é animus q̃ te mihi inimicũ reddeꝛ uoluit: nũc primũ ex me cognoſces: ut atrõci iniq̃tate hõis illius cognita: me lius possis indicare quãta sit ei fides habẽda. Nõ præsumeré de hac re scribere quam ego tibi minime placere scio: si a bono uiro hoc tibi relatum esset: sed cum ab homine inuido ac pessimo id perspectũ
A sit: ita eius exponam uitam: ut nihil minus uerum esse intelligas. Hæc ex Gasparino Pergamẽsi. Solẽt qui errati ueniã petunt causam aliquã sui erroris probabilem allegare. Ego aũt siquã haberem: pridie illam ad te perscripsissem: sed nullã certe habeo quã afferre possim: nondum probabilem: sed ne tole rabilem quidem: quare ad deprecationem me confugere necessitas cogit. Scire tamen abs te uellem: si facultatem illã tuam & humanitatẽ pristinã obseruas: an posteaq̃ te nõ uidi durior factus sis ut exíde cõsilium capiam. nam si mitis es: audebo. si inexorabilis: me contrahã. Malo enim perpetuo silẽtio uti:
B q̃ aliquid petere quod a te ipetraturus non sim. Leo. Aretinus. Noui enim te hominem prudẽtissimũ e quadam quasi specula cuncta prospicere. neq; solũ qui cursus rerũ: sed etiã q̃ exitus futurus sit. Qua propter ne diutius auribus tuis perstrepam: iam meæ finem imponã epistolæ: in qua siquid superfluum legeris: id ex nimia quadã amoris abundantia dictũ puto. Non secus enim hæc ad te exaraui: q̃ si tecum coram sermonem habuissem. Itaq; hoc abs te exoratum uelim honoráde præceptor: ut si quic quam fortasse liberius q̃ decebat dixisse uidebor: pro humanitate atq; clæmentia tua mihi ignoscas: atq; id ipsum ut par est: bonam in partem accipias. Reliquum uero sit: ut qui cuncta moderatẽ & regit deuote atq; suppliciter rogem & deprecer: ut uotis tuis fauere ac quodcunq; acturus sis: id tibi ex sen

tentia ſecundare dignetur. Gabriel Teglatius. Compluribus iam diebus elapſis: longiuſculam abs te ſuſcepi epiſtolā: & caritate & dicendi ſuauitate ornatiſſimam: cui ſi tardius fortaſſe q̄ decebat reſpondero: non mihi ſuccenſeas uelim hoc enim tempore nonnullis occupationibus & his quidem honeſtiſſimis ita deſtrictus. itaq; impeditus fui ut non ſine paruo meo incommodo potuiſſem ad te quicquam antea perſcribere: quanq̄ uero te diuturna mea⁊ expectatione fruſtratus fuerim: nō tamen moleſte tibi ferendum eſt: ex eo q; neceſſitas ipſa facere compulit. Longiori fortaſſe oratione ad me purgādum opus eſſet: ſi apud iniquum aliquē iudicē cauſam meam agerem. Ve⁊ enim cū te nactus ſim: de cuius æquitate: clæmentia: humanitate: & præcipuo in me amore plurimū mihi perſuadeo: nihil profecto dubitem quin ullum mihi negocium fuerit abs te ueniā impetrari præſertim quando cauſa mea: uel quocunq; alio iudice iuſta atq; legitima iudicaretur. Idem. Litteras a te proxime accepi: quibus ut una conueniamus hortaris: gratia beniuolētiæ ĩter nos redintegrandæ. Id ego laudo & iuxta te cum concupiſco. Sum profecto qui cuicunq; & tibi maxime gratificari uelim: neq; id ipſum quod in præſentia efflagitas: per me ſtetit antehac quo minus fieret ut gnoſti: nec ſane ſtabit Antonius Panor. Antonius Panor. S. D. P. Antonio Cremonenſi uiro celeberrimo. Si uales gaudeo. ego te quidem uale re opto. Ad celebritatem diuæ Iuliæ non ſpectaculorum gratia: ſed Scipione reliquoſq; beniuolentes ſalutandi uiſendiq; Mediolanum me conferam quod proinde tibi cognitum fieri ſtudui: ut omnino ne abeſſes: curares. alioquin iniucunda ac triſtitia erunt omnia mihi ſine te: ut ſi non uenias: mihi lilia nigra uidentur: nec ſapient fontes: & acceſſent uina bibenti. At ſi tu uenias: mihi candida lilia fient: & ſapient fontes: & dulcia uina bibentur. Poſſent tamen uno caſu euenire quo minus accederem: quem ex tabellario amiciſſimo meo ĩtelligas uolo uiuo ſermone. Vale mea uoluptas. Cætera agemus corā. Ex Papia q̄rapti. Idem. Si commode fieri abs te poteſt: huc hodie uenias peto. Sum enim tecum quædam commentaturus. Quare uelim ne differas neq; commitas ut te potius excuſandum contationis: q̄ laudandum properationis oſtēdas. Vale Mediolāi Natali Chriſtiano. Frācīſcus Philelphus. Nō poſſum officium tuum non accuſare: q; tam diu ſilentium egeris. nec enim mei oblitus eē debes: quē mirifice diligere conſueſti. nec etiā pythagoreus factus es tam repente: qui elocutionis ſtudio maxīe omnium inſeruire didiceris. nec te ſuperbum factum eē puto: qui humanitate & manſuetudīe nemini cedas. Itaque niſi te iure excuſandum malis: facito ad me uenias: aut propediem ĩtelligam quid in cauſa fuerit: ut tāto ſilentio te dederis. Idem. At ſi tibi cordi eſt hos penitus merores aboleam: te oratum uelim tuum ad me pedem ex templo tranſferas: hic aliquot dies mecum uictitaturus: ut tua prudentia: autoritate: ac lepidiſſima demum conſuetudine mœroris reliquum poſſim eliminare. Baldaſar Raſinus. Quom Sempronius familiaris tuus a te proficiſceretur: mihi impare nequiui: quin ad te denuo conſcripſerim. Te ſcire uelim ut tuū ſummo gaudeo animum expleā: uniuerſum hunc populū tui uidendi q̄auidiſſimū eſſe: & in primis tui ſocia thalami & liberi: quin hac calamitoſa tempeſtate lachrimis uſque redundarunt. tuum flagrantiſſime aduentū præſtolanť: quē tuæ familiæ tuiſque oĩbus rationibus apprīme cōducturū nec mediocriter cōfido. Tuæ igiť agros in patrios reditionis: me uelim q̄primum poteris: facias certioré. quādo id animū induxerim meū: tibi cū lectiſſimo tuo⁊ contribuliū comitatu obuiā peruenire. Idem. Hæc de his: nunc alia ex ordine exaremus.

Circa uirtutes: honores: & ſcientias. Et ubi quem ex eis collaudamus: aut ad prædicta inuitamus. M. T. C. clauſulæ incipiunt.

> Ihi quidem humanitas tua uel ſumma potius ſapientia: non iniucunda ſolum: ſed admirabilis uiſa eſt. libro primo. Epiſtola ſexta. Te uero emoneo: cum beneficiis noſtris tum amore incitatus meo: ut omnem gloriam ad quam a pueritia inflammatus fuiſti: omni cura atque induſtria conſequare: magnitudinēq; animi tui: quā ego ſemper ſum admiratus: ſemq; que amaui: ne unq̄ inflectas cuiuſq̄ iniuria. Magna eſt hominum opinio de te: magna cōmēdatio liberalitatis: magna memoria cōſulatus tui. Eadem. Vt hæc multo ante meditere huc te pares: hæc cogites: ad hæc te exerceas: ſentiaſq; id quod ſemp ſperaſti: nō dubito quin adeptus intelligas te facillime poſſe obtinere ſummū atq; altiſſimum gradū ciuitatis. Quæ quidem mea cohortatio: ne tibi inanis aut ſine cauſa ſuſpecta uideret: illa me rō mouet: ut te ex noſtris euentis cōmunibus admonendū putarē: ut conſiderares in omni reliqua uita quibus crederes: quos caueres. Eadē. Lentulum nr̄m eximia ſpe ſummæ uirtutis adoleſcentē: cū cæteris artibus q̄bus ſtuduiſti ſemper ipſe: tum ī primis imitatione tui fac erudias. Nulla. n. erit hac præſtantior diſciplina: quē nos & quia tuus: & quia te dignus eſt filius: & quia nos diligit: & ſemperq; dilexit in primis amamus carūq; habemus. Eadē. Noui enim tēperantiā & moderationē naturæ tuæ. noui animū tuū mihi amiciſſimū tū nulla in cæteros maliuolentia ſuffuſum: cōtraq; cū magnū & excelſum: tū etiam apertum & ſimplicem. Epiſtola. ix. Ego te abfuiſſe tamdiu a nobis & dolui q; carui fructu iucundiſſimæ conſuetudinis: & lætor q; abſens omnia cum maxima dignitate es conſecutus: q; q; in oĩbus rebus tuis meis optatis fortuna reſpondit. Breue é qđ me tibi p̄cipere meus incredibilis in te amor cogit. Tanta eſt enim expectatio uel animi uel īgenii tui: ut ego obſecrare obteſtariq; non dubitē. ſic ad nos cōfirmatus reuertare: ut quā expectationē tui cōciaſti: hanc ſuſtinere ac tueri poſſis. libro. v. Epiſtola. i. Teq; ad ſtudia ſūmæ laudis cohortabor. Eſt. n. tibi grauis aduerſaria cōſtituta & parata incredibilis quædā expectatio: quā tu una re facillime uinces ſi hoc ſtatueris quā⁊ laudū gloriā adamaris: quibus artibus hæ laudes cōparātur: ī his eſſe laborādū.

In hanc ſententiam ſcriberem plura: niſi te tua ſponte ſatis incitatum eſſe confiderẽ: & hoc quicquid attigi nõ feci inflãmandi tui cauſa: ſed teſtificandi amoris mei. Epiſtola. iiii. Vnum illud neſcio: gratulor ne tibi an timeã: q̃ admirabilis eſt expectatio reditus tui: nõ quo uerear ne tua uirtus opinioni hominum non reſpondeat: ſed mehercule ne cũ ueneris: non habeas iam quod cures: ita ſunt omnia debilitata iã prope & extincta. Epiſtola. v. Quid eſt cauſæ cur mihi in optatis non ſit cõplecti hominem florentẽ ætate: opibus: honoribus: ingenio: liberis: propinquis: affinibus: amicis: collegã meũ præſertĩ: & in ipſa collegii laude & ſcientia ſtudioſum mei? Epiſtola. xiii. Officium meum erga Rhodonem cæteraq̃ mea ſtudia: quæ tibi ac tuis præſtiti: tibi homini gratiſſimo grata eſſe uæhementer gaudeo: mihiq̃ ſcito indies maiori curæ eſſe dignitatem tuã: quæ quidẽ a teipſo integritate: & clæmentia tua ſic amplificata eſt: ut nihil addi poſſe uideaĩ. habes enĩ neminẽ honoris gradu ſuperioré. Epiſtola. xviii. Cilix libertus tuus antea mihi minus notus fuit: ſed ut mihi reddidit a te litteras plenas & amoris & officii: mirifice ipſe ſuo ſermone ſubſecutus eſt humanitaté litterarũ tuarũ. Iucunda mihi eius oratio fuit: cũ de animo tuo: de ſermonibus tuis quos de me haberes quottidie mihi narraret. Quid quæris? biduo mihi factus eſt familiaris. Epiſtola. i. Hæc mihi ampliora multo ſunt: q̃ illaipſa ꝓpter quæ hæc laboraĩ. Inſigna enim uirtutis multi etiã ſine uirtute aſſecuti ſunt. Talium uirorũ tanta ſtudia aſſequi ſola uirtus põt. Epiſtola ultima. Seruus tuus uel potius noſter ſumma me obſeruãtia colit: cuius ego cum omni probitate ſummaq̃ uirtute: tum ſtudiis doctrinaq̃ delector. Is mecũ ſæpe de tua manſione aut diſceſſione cõmunicat. libro. iiii. Ac non uereor ne aſſentaciũcula quadã aucupari tuã gratiã uidear: cũ hoc demoſtrẽ me a te potiſſimũ ornari celebrariq̃ uelle. Neq̃ enĩ tu is es qui ſis neſcius: & qui non eos magis qui te non admirentur inuidos q̃ eos qui te laudẽt aſſentatores arbitrere. Neq̃ autẽ ita ſum demens ut ſempiternæ gloriæ per eũ cõmendari uelim: qui non ipſe quoq̃ in me cõmendando propriã ingenii gloriã conſequaĩ. libro. v. Epiſtola. xii. Placet enĩ Hector ille mihi Neuianus: qui non tantũ ſe laudari lætaĩ. ſed etiam addit laudato uiro. Eadẽ. Cũ enim te ſemper magnum hominẽ dũxerim: q̃ his tẽpeſtatibus es prope ſolus in portu: fructuſq̃ doctrinæ percipis eos qui maximi ſunt: ut ea cõſideres eaq̃ tractes: quorum & uſus & delectatio ſunt oĩbus iſtorũ & actis uoluntatibus anteponendi. Equidem hos tuos Tuſculanenſes dies inſtar eſſe uitæ puto: libẽterq̃ oĩbus omnes opes conceſſerim: ut mihi liceat ui nulla interpellante iſto mõ uiuere: quod nos quoq̃ imitamur ut poſſumus: & in noſtris ſtudiis libentiſſime conquieſcimus. libro. xiiii. Epiſtola. vi. Nihil enĩ (mihi crede) uirtute formoſius: nihil pulchrius: nihil amabilius. Epiſtola. xiiii. Itaq̃ te cũ uideo omnis mihi graccos: oĩs lucilios: uere ut dicã Craſſos quoq̃ & Delios uidere uideor. Moriar ſi præter te quenq̃ reliquum habeo in quo poſſim imaginẽ antiquæ & uernaculæ feſtiuitatis agnoſcere. Epiſtola. xv. Omnia ſumma cõſecutus es uirtute duce comite fortuna: eaq̃ es adeptus adoleſcens multis inuidẽtibus: quos ingenio induſtriaq̃ fregiſti. Nunc me amantiſſimũ tui. nemini cõcedentẽ: qui tibi uetuſtate neceſſitudinis potior poſſit eẽ ſi audies: omnẽ tibi reliquæ uitæ dignitatem ex optimo reip. ſtatu acquires. libro. x. Epiſtola. iii. Cõſul es deſignatus optima ætate: ſumma eloquẽtia: maxima orbitate reip. uirorum taliũ. Incumbe per deos immortales in eam curã & cogitationẽ quæ tibi ſummã dignitatẽ & gloriã afferat. Vnus aũt eſt hoc præſertim tẽpore per tot annos rep. deiecta: reip. bene gerẽdæ curſus ad gloriã. Eadẽ. Non me præteribat in tanta ſollicitudĩe hominũ & ꝓturbato ſtatu ciuitatis fructuoſiſſimã eſſe profeſſionem bonæ uoluntatis: magnoſq̃ honores ex ea re complures cõſecutos uidebã. Epiſtola. viii. Ipſa fama quæ de tua uoluntate percrebuit: magnã es laudem conſecutus. Epiſtola. v. Is enim deniq̃ honos uideri ſolet: qui non propter ſpem futuri beneficii: ſed propter magna merita claris uiris deferĩ & daĩ. Quare ſit modo aliqua reſp. in qua honos elucere poſſit oĩbus (mihi crede) ampliſſimis honoribus abundabis. Is autẽ qui uere appellari põt honos nõ inuitamentũ ad tẽpus: ſed petuæ uirtutis eſt præmiũ. Quãobrem mi Plance ĩcumbe toto pectore ad laudẽ: ſubueni patriæ: opitulare collegæ: omniũ gentiũ conſenſum & incredibilẽ conſpirationẽ adiuua: me tuoq̃ conſiliorum adiutorẽ: dignitatis fautorem oĩbus ĩ rebus tibi fideliſſimũ amiciſſimũq̃ cognoſces. Eadẽ. Vt primũ poteſtas data eſt augendæ dignitatis tuæ: nihil prætermiſi in te ornando: quod poſitũ eſſet: aut in præmio uirtutis: aut in honore uerborũ. Epiſtola. xiii. In te & collega tuo omnis ſpes eſt diis approbantibus. concordia ueſtra quæ ſenatui declarata eſt litteris ueſtris: mirifice & ſenatus & cuncta ciuitas delectata eſt. Epiſtola. xxii. Sic tibi perſuade tantã eſſe apud oĩs bonos tui caritatem: ut nullũ genus ampliſſimæ dignitatis excogitari poſſit: quod tibi nõ paratũ ſit. Eadẽ. Nolo enĩ te ignorare quãtã laudẽ conſecutus ſis: mihi crede proximã Plãco: idq̃ Planci ipſius teſtimonio: præterea fama ſentẽtiaq̃ omnium. Epiſtola. xxv. Omnes enim tuos ad laudem impetus noui. Quod ſi ut ſcribis ita ſentis: non magis te q̃ de te iudicium repræhendo meũ: te adipiſcendi magiſtratus leuiſſimi & diuulgatiſſimi ſi ita adipiſcare: ut pleriq̃ præproperea feſtinatio abducet a tantis laudibus: quibus te omnes in cælũ iure & uere ferunt. Epiſtola. xvi. Brutus quidem noſter egregiam laudẽ eſt cõſecutus. libro. xii. Epiſtola. v. Hirtius nihil niſi conſiderate ut mihi crebris litteris ſignificabat acturus uidebatur. Eadẽ. Nunc aũt opto ut ab iſtis oriẽtis partibus uirtutis tuæ lumen eluceat. Eadem. Tu uelim ſic exiſtimes tibiq̃ perſuadeas eſſe perfugium in te & Bruto eſſe poſitum: ſi (quod nolim) aduerſi quid euenerit. Res cũ hæc ſcribebam erat in extremum adducta diſcrimen. Epiſtola. vi. Te quidẽ magnum hominẽ & præſenti iudicio & reliqui temporis expectatione ſcito eſſe: hoc tibi propoſito fac ut ad ſũma contendas. Nihil

eſt tantum quod non po.Ro.a te perfici atq; obtineri poſſe iudicet.Epiſtola.viii. Tua uirtute magnitudine animi nihil eſt nobilius.Itaq; optamus ut q̃primũ te in italia uideamus:nos remp.habere arbitramur:ſi uos habebimus.Epiſtola.x.Eandẽ rem tibi uolo bene & fæliciter euenire:quod ita fore cõfido fretus & induſtria & prudentia tua.Epiſtola.xix.Et litteris multoꝝ & ſermone omnium perfertur ad me incredibilem tuã uirtutem id eſt fortitudinem eẽ : teque nec animi nec corporis laboribus defatigari.Me miſerum te iſta uirtute:fide:probitate:humanitate in tãtas ærumnas propter me icidiſſe.libro xiiii.Epiſtola.i.Quẽ ego diem ſi uidero & ſi in ueſtrum complexum uenero:acſi & uos & me ipſum recuperauero: ſatis magnum mihi fructũ uidebor percepiſſe & ueſtræ pietatis & meæ. Piſonis humanitas: uirtus:amor in omnis uos tantus eſt ut nihil ſupra poſſit. Vtinam ea res ei uoluptati ſit: gloriæ quidem uideo fore.Eadem.Tu enim es is qui me ſententiis tuis ſæpiſſime ornaſti:qui oratiõe: qui prædicatione:qui ſummis laudibus in ſenatu in contionibus ad cælum extuliſti: cuius ego ſemp tanta uerboꝝ pondera eſſe putaui:ut uno uerbo tuo cum mea laude coniuncto:oĩa me aſſequi arbitrarer.libro.xv.Epiſtola.iiii. A me autẽ hæc ſunt perfecta:quæ ego in beneficii loco non pono: ſed in ueri teſtimonii atque iudicii ut præſtantiſſimas tuas uirtutes non tacitus admirarer(quis enim in te id non facit)ſed in omnibus orationibus ſententiis dicendis: cauſis agendis: omnibus ſcriptis græcis: latinis :omniq; uarietate litterarum mearum te non modo iis quos uidiſſemus: ſed hiis de quibus audiſſemus omnibus anteferrẽ.Eadem.Quantæ tibi curæ meus honor fuerit:& q̃ idem extiteris cõſul in me ornando & amplificando qui fueras ſemper cum præſentibus tuis & cũ tota domo:& ſi res ipſa loquebaꝫ:cognoui tamen ex meorum omniũ litteris.Itaq; nihil eſt tantum quod ego nõ tua cauſa debeam facturuſq; ſim tum ſtudioſe ac libenter.Epiſtola.xi.Ego aũt ſemper ornamẽto te mihi fore duxi.Fuiſti etiam præſidio triſtiſſimis meis tẽporibus. Acceſſit poſt tuũ diſceſſum familiaritas mihi cũ Bruto tuo maxima:itaq; in ueſtro ingenio & induſtria mihi plurimũ & ſuauitatis & dignitatis cõſtitutum puto.Id tu ut tuo ſtudio confirmes te uæhementer rogo litteraſq; ad me & continuo mittas:& cũ Romam ueneris q̃ſæpiſſime.Epiſtola.xiiii.Gratos tibi optatoſq; eſſe qui de me rumores efferunt: non dubito mi dulciſſime Tyro:præſtaboq; & enitar:ut indies magis magiſq; hæc naſcens de me duplicetur opinio.quare quod polliceris te buccinatorem fore exiſtimationis meæ firmo id præconſtãtiq; animo facias licet.libro.xvi.Epiſtola.xxi.Hæc ex Tullio.Sequuntur ex Gaſparino.

Ad Idem.

C Vpis ex me ſcire quid ad bene uiuendum propius accedat.nam id te ignorare ad me ſcribis:quam potiſſimum uiam ingrediaris.Ego uero ita a ueteribus accepi:nihil diuina relligione melius:aut quod magis libertati:quam omnes in hac uita uolumus conueniat. Gaſparinus.Cum ad te litteras meas dare conſtituiſſem:nulla res comparebat in mediũ: quæ tuis uel moribus uel ſtudiis uideretur mihi dignior: ac tibi futura gratior: q̃ ſi ea quæ de cultu diuino accepiſſem ab hominibus ſapientiſſimis:tibi in primis nota facerem.Noli quæſo defatigari in medio curſu nobiliſſimarum artiũ quas dudũ ingreſſus es:certe ſi aliqua res ullo tẽpore fuit:quæ cumulatiſſime potuerit homini fælicitatẽ largiri:ea in primis mihi uiſa eſt:quæ optimarum artiũ præſidio fulta eſt. Eſt enim philoſophia res prorſus digna & admiratione & laude noſtra:in qua nõ ſolum rerum humanarum:ſed etiam diuini cultus ratio mihi uidetur eſſe repoſita. Nam & altiſſimarum rerũ cauſas aperit:& bene atq; caſte cum hominibus uerſari inſtruit.Cõſtitui ergo ſiue in rep. aliquid a me agẽdum erit:ſiue cum amicis negociandũ & cõſilium & auxiliũ ab ea petere:nihil tamen eſt quod magis in illa me delectat:q̃ ꝙ docet ea cõtemnere quæ pleriq; admirãtur & animũ ab omni moleſtia atq; anxietate liberat. Quid enim ſapiẽtius de altiſſimis rebus dici aũt excogitari poteſt quã ea quæ cũ a Platone tũ ab his qui deinceps illũ ſecuti ſunt: & ſæpe diſputata & nõnunq̃ prudentiſſime ab eis cõſcripta fuerunt.Nunq̃ ad te alias de maioribus quã nunc rebus ſcripſi. Tantæ enim ſunt:ut nõ modo te ad legendum inuitare debeant:ſed etiã ualde excitare.Satis ſpectata eſt integritas tua:nec ullo tẽpore putaui de tua uita dubitandũ.Siquid aũt de te mihi narratũ fuit:quod ad famam tuã pertineret:non tamen mutaui iudicium meũ.Amo enim te & forte magis quã credis: nõ quod magna familiaritas iter nos fuerit:ſed quia nunq̃ de te aliter quã de optimo ciue iudicaui.Illud aũt ſcribã:neminẽ tanta modeſtia eſſe:aut tam frugi cuius uita nõ inuideretur:& maxime ab his quibus ipſis nulla in parte uirtutes eſſent.Quid de te ſentiant omnes & amici & ciues tui ſignificari a me tibi deſideras . Omniũ una eſt ſententia:neminẽ ex ſociis æqualibus tuis maiori eſſe ĩgenio:ſed ſe maxime uereri:ne illo ſatis modeſte utaris.Quod humaniſſime prædones tecũ egerint:nõ tam fortunæ attribuendũ eſt:quã moribus tuis.Es enim omniũ hominũ lepidiſſimus:aliquid ſcio profuerunt tibi tuæ facetiæ:& in omni ſermone tua ſuauitas.Maximã omniũ laudẽ hodierno die conſecutus eſt exercitus noſter:qui fortiſſima pugna eo uſq; in acie contra hoſtes ſtetit:ut pertinaciter pro defenſione patriæ moriendo clariſſimã inde uictoriã rettulerit.Maximũ læticiæ fructum capio quotiens aliquid a te aut cogitatum aut prudẽter factum audio.Perge itaq; ut cæpiſti:& ſi laude bonoꝝ hominum gloriaris nõ defatigeris in eo genere uirtutis:in quo magno reip.& amicis potes eſſe præſidio.Tantum autem poteris:quantum cæteris labore:ĩduſtria:& ſollicitudine præſtas.Perge ut inſtituiſti Galle mi ſuauiſſime.Incredibile enim ẽ quantum homines illam tuam ſingularem modeſtiam ac manſuetudinẽ animi tui laudant.Hominẽs tibi es animo bene uolunt:q̃ ꝙ nõ te præbes cuiquam difficilem: q̃ ꝙ nemo te neque perturbatũ animo:

neque in humanum aut male respondentem uidit. Bene de te homines opinãtur: & quod ego in pria parte laudis arbitror non tantum uulgares atque indocti: sed prudentissimi atq; sapientissimi recte de te sentiunt. Vide ne aliqua negligẽtia sinas hanc talem & tantã æstimationẽ corrumpi. Quotiens de officio meo scribo: ré maxime icõgruam rebus meis facio: sed quia multa sunt tempora quibus id etiã a sapiente est necessario faciendum: puto uos facile daturos mihi ueniã: si rationẽ meæ dignitatis habuero: & maxime aduersus eos qui nulla modestia aut humanitate possunt a me uinci: quí læpe ali quam fabellam de me in populo spargant. Spero uos omnem uitã meam pro singulari prudentia ue- stra recognituros. Qua pietate semper patrem meum excoluerim: nemo potest melius q̃ tu iudicare. Nam cũ in morbo & senectute & sibi grauis & aliis molestus esse cæpisset: scis quo eũ animo pertule rim. Semper enim putaui omnes labores atq; molestias nõ solum fortiter pro illo: sed etiã suauiter fe rendum. Quod siquid in ea re ꝑturbationis accepi: totũ id sua magis cã: q̃ mea cõtractũ erat. Matrem meã iam ultimæ senectutis omni officio ac pietate prosequor: quod melius e sorore tua fæmina pru- dentissima q̃ ex me cognosces. Illud uero tacebo: me nunq̃ illã in maiori honore habuisse q̃ hoc ipso tempore quo fere ab omnibus derelinquitur: propter multa quæ illa ætas habet fastidienda. quare si quis aliter de me tibi dixit: caue ne cuiquã assentiaris. Quo aĩo in parẽtẽs meos fuerim uel hoc uno ĩ- tellexi: q; nunq̃ magis eo⁹ præsentiã desideraui: q̃ postq̃ rebus humanis excesserunt. Quotiens enim memoriã eo⁹ repeto: nunq̃ postea uisus sum unam diẽ in læticia egisse: cũ & cõspectu & consiliis eo rum priuatus sim. Nec facile dicã utrũ fælicior sim: q; tales parẽtes habuerim: an miserior q; nũc tot simul ornamenta atq; adiumenta uitæ morte ipso⁹ amiserim. Nullũ unq̃ tãtũ uel periculũ uel labo rem putaui: quod pro incommodis amicorũ fugiẽdum arbitrarer. neq; ulla alia res est tanta, uirtute excepta: quã amiciciæ præferendã iudicem. Idem etiã te sentire puto. facio enim de meipso coniectu ram. Quod omnes necessarios meos ex aĩo colam: facile ĩtelliges si mea studia in illos cogitabis. Cari enim sunt unicuiq; sui: sed neminẽ eorum quos noui puto uiuere: qui suos maiori beniuolentia pro- sequatur q̃ ego meos. Etsi de meo in tuos necessarios animo satis tibi perspectum credam: non tamẽ possum facere quí aliquid de meo officio ad te scribam. Gaudeo enim omnia tibi communia facere: quæ a me summa cũ uoluntate gesta fuerũt. Cũ te ualde semper amauerim: nunq̃ tamen magis opta ui q̃ hocipso tempore officiosus in re tua uideri. Ita quidem rõ tuo⁹ negocio⁹ postulat. Nã nisi pedi bus & manibus elaborassem: ut meliori loco res tua esset: certe de tuis fortunis actũ erat. nunq̃ de te solicitus esse destiti: donec omnia tua in tuto locaui. Solicitudinẽ tuam ac studium quo in mea causa usus fuisti & laudo & admiror. Sed lõge magis is ipse animus quo in me uteris delectat me. Nihil enĩ uideo quod ad hanc tuam in me beniuolentiam addi possit. Vtinam possem quantas tibi habeo gra- tias aliquando re ipsa referre. Sed hoc tibi persuadeas uelim: memoriam in me tuorum beneficiorum futuram sempiternam nimis in me officiosus es: nimis grato animo: cũ plura meis ĩ te beneficiis attri buis: q̃ iure mihi attribuenda cognoscam. Nullum ergo tempus noui: in quo aut nõ maiorem gratiã attuleris q̃ prius a me acceperis: aut non aliquo tuo uel insigni facto: uel egregio dicto meipsum ante cesseris. Sed hoc est tua humanitas ac summa in omnibus rebus modestia beneficia quæ ab aliis acce- peris magnificare: tua autem aut nulla aut perexigua putare. Pater tuus homo tũ suorum ciuium no- bilissimus: tum in æstimandis rerum causis prudentissimus: semper a nostris hominibus iudicatus é. Is cũ aliquãdo grauissimas iniurias accepisset: nunq̃ tamen statuit odium suum deriuare ĩ amicos eo- rum. aut filios a quibus ipse diffidebat: nisi aliquo manifesto consensu aut iudicio conuictos habe- ret: quare nisi uis & a uirtute tua & a laude recedere: fac ut omnem ueteris odii ac discordiæ memori am deponas in filiis adhuc infantibus. Cum septiformi lampade pulcherrimarum artium inter cæte- ros mortales refulgeas: omnes te unum uelut solem uariis laudum floribus exornant: & linguarum
A præconia toto in orbe terrarum diuinis cantibus celebrant. Hæc ex Gasparino Pergamensi. Quid di cam de iusticia quæ in te plurimũ lucet: quid de pietate ac religione: quid de fidei constantia: quid de rerum omnium moderatione: quid de litterarum studiis: quibus in medio maximi belli feruore dare operam nunq̃ destitisti. Maxima profecto sunt hæc & eximia regis ornamẽta. Itaq; & illa quæ iãdudũ a te possidentur hæreditaria regna sub tantis uirtutibus tuis tranquille beateq; degunt Leone. Areti- nus. Aliud est natura: aliud disciplina: ut in rhetorica & musica licet intueri. Qui.n. musicæ sciẽtiã te net: longe melius de illa iudicabit & sentiet q̃ is qui uel ingenio proprio: uel ad alterius imitationem uocem formabit. Idem quoque & in arte rhetorica. & si enim magnis prædiți ingeniis. quidã copiam dicendi sine arte assecuti sunt ars tamen dux certior est q̃ natura. aliud est enim arbitratu suo uerbo facere: aliud ea quæ dicas ratione & arte distinguere. Idem. Peritia litterarum & sciẽtia rerum. hæc.n. duo sese inuicem iuuant: mutuoq; deseruiunt. Nam litteræ & sine rerũ scientia steriles sunt & inanes: & scientia rerum quãuis ingẽs. si splendore careat litterar⁹: abdita quædam & obscura uidetur. Quid enim prodest multa pulchre scire: si neq; loqui de his cum dignitate: neq; mandare litteris nisi ridicu le possis? atq; ita cõiugata quodãmodo sunt peritia litterarũ & scientia re⁹: hæc duo simul cõiuncta ueteres illos quo⁹ memoria uenerãtur ad celebritatẽ nominis gloriãq; ꝓpexere. Idem. Animũ uince re: iracundiã cohibere. sibi impare: uictoriam temperare uictis: indulgere suplicãtibus: qui hoc fecerit: non est summis uiris equandus: sed deo simillimus iudicandus. Ne ergo credas iracundiæ quæ est ini mica consilio: ne credas uictoriæ quæ natura est insolens & superba: sed uince te ipsum qui cæ-

teros gloria uincis & uirtute. Idē. Vt. n. affectus sunt humani qui nos flectunt & ducūt ita uirtutes ad uersus hos expositæ resistunt. Ex quo fit ut morales quidē uirtutes oēs circa difficile arduumq; uersentur. Difficile est libidines quasi freno cōpescere. difficile iracundiam tenere. difficile auariciā coercere. Ad quæ. n. proni natura sumus: aduersus illa uirtutes exponūtur. Nil agas tumide dicit uirtus. nil ī temperanter: nil auare: nil iracunde. nil inique: nil abiecte: grande potius quiddam tibi propositū sit. Et si absint facultates: magnificētia splendeas. honores uero ita prosequere: ut declines ambitionē: ueritas ut in sermone & in omni uita eluceat. Præterea caue ne te uirtutis specie decipiat uitiū. Inconsulta audatia fortitudo non est: sed temeritas potius & uesania: tāq; est in uitio qui non timenda formidat: q̄ qui timenda oīno non expaueſcit. Idē. Virtutis. n. laus oīs in actione consistit. Idē. Nullæ. n. tam bonæ artes sunt quæ abutentium uitio deprauari non possint. Idem. Dicet e regione quispiā an non tibi hi beati uidentur qui quicquid ad explendas uoluptates expleri pōt: faciliter assecuntur? quibus conuiuandi: cubandi: uagandi: lauandi: ludendi: uenādi: aucupandi ad oēm nitorē ac satietatē semp facultas: quibus quotquot uelint cōcubitus fœminarum: quotquot uelint arma: equi: canes: quibus tot sunt agri: tot serui: tot exculta palatia: tot munitæ arces & oppida: qui tantū possideant auri: gēmarū: uestiū: suplectilis: quibus annuant oēs: assurgant: inclinent: quos populi uenerētur: timeant: laudent: qui leges dicant: mandent: exterreant: proscribant: puniant: extollant amicos: uindicent inimicos. tu cident rebelles. nō est tam magna ut existimes beatitudo eoꝝ. Nam parit certe fastidia tāta bonorum cōtinuatio. tantaq; affluētia. Neq; sapit tantū. quæ nō aliquādo ītermittit uoluptas. Beatos tamē aliquos nō nego fuisse mortales. sed perraros tamē. Quos perraros? q̄ amore uirtutis & lr̄aꝝ contempserunt cætera mundi bona. q̄ se īnocuos. puros. integros. castos: incorruptosq; seruātes. extulerūt aīum altius ad gustādā diuinā excellentiā. humana quasi sordida & abiecta relinquētes. Nā uirtus p̄ se tā dulcis tāq; iucunda res ē. ut incredibiles amatoribus suis afferat uoluptates. tā nobilis & p̄stans eius ē possessio. ut summa quadā bonoꝝ ubertate ditet possessores suos. quā q̄ uere fuerit assecutus. nil p̄ter litteraꝝ studia dulce nihil p̄ter deū habet amabile. q̄ tā p̄dulcia sibi bona. stabilia p̄petua. īcorrupta p̄eligat custodiat cōplectat. Reliqua uero mūdi supremo tādē gustu. amara. īfirma. momētanea. corrupti bilia fuco mēdatiora. hallo īaniora. hilla ieiuniora. papis uolātibus leuiora. fugit cōtēnit. abiicit. cōculcat. cōtentusq; seipso. honestissimis suauissimisq; studiis suis. totū nihili mūdū ducit. ruētēq; ēt nō formidat: In his uero recreat. refocillat. lætā & iucūdā agit uitā. Ridet tantas hominū tamq; stultas. & ultro sibi quæsitas anxietates tot ineptias. tot cassos labores. tot inanes curas. Nemini nocet. nemini molestus ē: laudāt eū oēs. prædicant. admirantur. beniuolentia compectuntur. fauore & honoribus p̄sequuntur. q̄ uero hic beatus ē. q̄ cōsciētiæ suæ īnocētia & integritate fruit (quod primū est & dulcius oīum bonū) securusq; sui nullo timore angitur. nulla angustia torquetur nō timet largas. q̄bus caret quasq; nihili facit diuitias sibi a potentibus eripi. non timet a quoq̄ se lædi. qui nec quēq̄ se lesisse certo intelligit. Quam uere hic fælix est: qui a tot tantisq; semotus curis & periculis. tantaꝝ uacuus perturbationū sibi semp aliisq; iucūdis lætetur. Et oībus quotquot sunt mūdi honestis. & his ēt quæ cælitū cōmunes sunt uoluptatibus p̄fruant: qui humanioribus sanctioribusq; deditus studiis conēnat omnia quæ cōtēnēs recte cūcta possideat. Nā possidere is oīa uidet. nō qui omnibus abundet: sed cui nihili deficiat. Porro nihil illi deficit: qui nihil cōcupiscit. concupiscens aūt nihil cōtemnit omnia. contemnensq; ea id assequitur quod desiderat. desiderio uero sui frui. ea demū uera & sola beatitudo: bonorūq; oīum plenitudo ē. Hæc Baptista de sancto Petro iuris utriusq; doctor Bononiensis ī quadam epistola de aduersitatibus huius sæculi q̄religiose dixit. Cui quidē elegāti dicto applaudat id quod legitur apud Franciscum Petrarcham de miseria uitæ humanæ in hæc uerba. Quid de hac uita quam degimus uideatur interrogas: neq; immerito. Multæ. n. & uariæ de hac ipsa opiniones hominū sunt. meam breuibus accipe. Vita mihi uita hæc dura quædam arca laborum: palæstra discriminum. stella solatiorum. labyrinthus errorum. circulatorum ludus. desertū horribile. limosa palus: senticulosa regio. uallis hīspida. mons præruptus. caligantes speluncæ. habitatio ferarū. terra infelix. campus lampidosus. apricosum nemus. pratum herbidum plenum serpentibus. florens ortus ac sterilis. fons curaꝝ. fluuius lachrimarum. mare miseriarum. quies anxia. labor inefficax. conatus irritus. grata phrenesis. pondus infaustum. dulce uirus. degener metus. inconsulta securitas. uana spes. ficta fabula. falsa lætitia. uisus doloris. risus incōditus. fletus inutilis. inane suspiriū. confusus ordo. tumultosa confusio. trepidatio trubulenta. solitudo perpetua. insons inertia. inops copia. diues inopia. imbecillis potentia. tremulæ uires. ægra sanitas. iugis morbus. gemina ægritudo. Hæc Franciscus Petrarcha de miseria uitæ humanæ. Cum audissem iamdudum a plurimis: quibus cum est mihi frequens consuetudo: te esse uirū doctissimū atq; omni litteraꝝ genē præstāte: studiosissimū uero eaꝝ litteraꝝ quæ spectāt ad studia humanitatis: summa statim sum cōplexus beniuolētia. Accessit ad eā augēdā qđ q̄dā mihi rettulerunt: te cū uoluptate legere epistolas meas q̄uis p̄ui sint existimādæ. Quod aūt pluris facio q̄ reliqua oīa: quodq; ad amorē me ēt excitauit. multi affirmāt te ad uariaꝝ multipliciūq; reꝝ scīam adiūxisse ēt studia p̄bitatis ac uirtutis: neque minorem te laudem ex eius cultu. q̄ ex litteris reportasse. qua ī re permagnū adeptus es doctrinæ ac ingenii fructū. Et hi qui id suis studiis assequuntur: ut eis utantur tamq̄ instrumentis ad honestum & decorum: illud quod laudatur a philosophis capescendum: hi mihi uidentur egregium atque excellens præmiū ex suis uigiliis reportare. Quibus uero multarum re-

rum ſcientia attulit irritamenta aut fomenta uitiorũ. iã præſtaret illos rudes fuiſſe q̃ doctos: mutos potius q̃ eloquentes. Idcirco. n. bonæ artes repertæ fuerunt. ut illis inſtrueremur quid agẽdum eſſet: quidue omittendum: ut per eaꝝ exhortationes optimis moribus inſtruemur. Hæc eſt cã cur ſapiẽtes uelint poſtremã cui uacãdũ ſit debere: eſſe philoſophiã moralẽ tanq̃ pfectioris cuiuſdã uitæ præcepta & inſtitutiones continentem. Cum igitur ex litteris ſummam omnium rerũ doctrinã ſis conſecutus. uirtus aũt boni uiri tibi nomen indiderit. commotus ſum ad te toto ex animo diligendum. Scis. n. uir tutem tanti eſſe ut nos ad eoꝝ ẽt quos nunq̃ uidimus beniuolentiam compellat. Poggius floren. plu rimum delectatus ſum tuis ad me litteris mi Benedicte. & ſimul ſum admiratus ingenii tui acumen: qui cũ tantã operã impenderis iuri ciuili perdiſcendo: ut inter doctiſſimos eius artis uiros annumera ri poſſis. ita tamen eloquenter. ita ornate: ita facunde ad me ſcripſiſti: ut non minorẽ ex eloquentiæ fa cultate: q̃ ex legum doctrina laudem mea ſententia merearis. Idem. Nam omnis actio uitæ meæ inſti tuto reſpondet: grandes in me opes ingenteſque pecuniæ florentiſſimaꝝ Italiæ ciuitatũ & munificen tiſſimorum principum muneribus ſunt collatæ. At mihi quottidie eſt tantumdem. ac ſi nihil unquã collatũ fuerit: & cũ nihil ſit: nihil tamẽ deeſt. ita mecũ agit diuina quadã benignitate: ut qui prope ni hil habeã: uidear omnia quodãmodo poſſidere. ſatis me locupletem ſemper opulẽtemque fore duxi: ſi conſilia: cogitationes oĩs ad uirtutẽ deumq̃ referrem. Quid enim deeſſe cuiquam põt: qui uirtute comite utatur ad deũ? Nulla ſane mihi uidetur neque cenſenda uirtus: neq̃ nominanda quæ ad deũ tanq̃ ad ſummũ incõmutabileq̃ bonũ non referatur. Hanc ego potius q̃ quorundã ſtoicorũ qui hu manã gloriã popularis illius & fucatæ honeſtatis nomine uenerebantur ſententiã ſequens. non quod ſtultis hominibus. ſed quod ſapientibus adeoq̃ probatũ iri putẽ: ita bonũ iudico: & aliud nihil ponã in bonis. Nec inanẽ gloriã huius mũdi: ſed uerã illã ac cæleſtẽ ꝓpono gloriã. Quare quid de me ſtulti uel ſentiant uel loquant non tã negligo q̃ conteno. Neq̃ honorẽ facio pluris q̃ ignominiã: ſi ab ĩpro bis cõferatur. Nullius inſani minas nec inſidias pertimeſco. Me in omnis improbos & perditos æque accerrimũ hoſtẽ præbeo. Bonos auté & honeſtatis ſtudioſos atq̃ tui ſimiles unice diligo & admiror. Franciſcus Philel. Quid enim in hominum uita magis neceſſarium cẽſeri debet. q̃ ut id maxime om nium ſequi quod honeſtum ſit. aut id omni ope. atq̃ opera aſpernari. qu od afferrat ſecum ullam tur pitudinis fæditatem. Non enim ad cibum ac potum: non ad prurientem corporis uoluptatẽ: quæ ipſa nobis cum pecudibus ſunt cõmunia: ſed ad decus dignitatẽq̃ nati ſumus. Idcirco nobis mẽs data ẽ ĩ mortalis ac diuina. ut ĩmortalitati ſeruientes dei ſimus quãſimillimi. Et quo pacto propius ad deum accedimus. q̃ ꝑ beneficentiã & iuſtitiã. Tunc deũ maxime imitamur: cum aliis benefacimus: cum iu ſti ſumus. Quibus rebus eo eſt magis a nobis ſtudendum: quo non ſolũ gloriã huius mundi: quæ quã tacũq̃ eſt: tota eſt breuis planeq̃ inanis: ſed multomagis cæleſtem illius atq̃ ſempiternã aſſequimur: nec ille mihi iuſtus uideri ſolet qui noceat nemini. Id quod etiam cum pleriſq̃ aliis animantibus eſt nobis cõmune: ſed qui uel proſit cũ poteſt. uel propulſet iniuriã. Nõ. n. ſolis nobis natura nos genuit: ſed his omnibus quos intelligentiæ uis rationiſq̃ uirtus ĩmortalitati quadã forma inſigniuit. Atqui ut is abhorret a dignitate naturæ qui iniuſtus ſit: qui nihil opis: nihil adiumenti conferat in humanũ genus: ita hic admodũ præ ſe fert naturæ bonitatem: qui ad cõmunem hominum ſalutem atq̃ orna mentum ſeſe natum meminerit. Quod ſi honeſtũ eſt ob cõmunes hominũ utilitates nullos labores: nulla pericula fugere: quanto honeſtius & præclarius duci conuenit id facere non ꝓp homines ſolũ: ſed propter deũ: ꝓp ſaluatorẽ noſtrũ: ꝓp chriſtũ optimum maximũ: q̃ nullo a nobis officio ꝓuocatus ultro ſe noſtra cã morti dedidit. Idem. Philel. Hæc circa uirtutes ſufficiãt: nũc ad alia tranſgrediamur.

Circa pacem & fælicem reip. ſtatũ. Ac circa res fecundas hominis priuati: & ubi de his reipu. nobis aut alteri congratulamur. M. T. C. clauſulæ Incipiunt.

Nota

Aec aĩaduertenda in ciuitate ſunt: quæ ſunt apud Platonẽ nr̃m ſcripta diuinitus. Quales ĩ repub. principes eſſent: tales reliquos ſolere eſſe ciues. Id ẽt iubet ille idẽ plato. quẽ ego uæ hementer ſequor autorẽ: tantũ contendere in rep. quantũ probare tuis ciuibus poſſis: uim neq̃ paréti neq̃ patriæ afferre oportere. li. i. Epiſtola nona. Primũ tibi ut debeo gratulor: lætorque tuũ præſenti: tũ ſperata ẽt tua dignitate: ſerius nõ negligẽtia mea: ſed ignorãtia rerũ oĩum. In his. n. ſum locis. quo & propter longinquitatẽ: & propter latrocinia tardiſſime oĩa ꝓferunt libro. ii. Epiſtola. ix. Si ipſa reſp. tibi narrare poſſet quõ haberet: nõ facilius ex ea cognoſcere poſſes: q̃ ex liber to tuo Phania: ita eſt homo non modo prudẽs: uerũetiã ꝙ uidi curioſius. Quapropter oĩa tibi ille ex planabit. id enim mihi & ad breuitatẽ eſt aptius: & ad reliquas res prouidentius. li. iii. Epiſtola prima. Gratulatio tua & ſi eſt mihi probatiſſima. ꝙ ab optimo fit animo: tamen hoc mihi multo iucundius eſt & gratius: ꝙ in ſumma paucitate amicorum: propinquorum: ac neceſſariorum: qui uere meæ ſalu ti fauerẽt: te cupidiſſimum mei: ſingularemq̃ beniuolentiam mihi ꝑſtitiſſe cognoui. libro. iiii. Epiſto la. xi. Tibi gratulor: mihi gaudeo: te amo: tua tueor: a te amari & quid agas quidq̃ agatur certior fieri uolo. Vale. li. vi. Epiſtola. xv. Si te dolor aliquis corporis aut ĩfirmitas ualetudinis tuæ tenuit quo mi nus ad ludos ueneris: fortunæ magis tribuo q̃ tuæ ſapientiæ. Sin hæc quæ cæteri admirantur contẽ nenda eẽ duxiſti: & cum per ualetudinem poſſes uenire: tamen noluiſti: utrũque lætor & ſine dolore corporis te fuiſſe: & animo ualuiſſe. cum ea quæ ſine cauſa mirantur alii neglexeris: modo ut tibi con ſtiterit fructus ocii tui: quo quidẽ tibi perfrui mirifice licuit: cũ eſſes in iſta amœnitate pene ſolus reli

ctus,libro,vii,Epistola prima,Reliquas uero partis diei tu consumebas his delectatõnibus:quas tibi ipsi ad arbitrium tuum comparas,Eadem,Reliquiæ sunt uenatiões binæ per dies quinq; magnificæ: nemo negat,Sed quæ potest homini politico esse delectatio:cum aut homo imbecillis a ualentissima bestia laniatur:aut præclara bestia uenabulo transuerberatur,quæ tamen si uidenda sunt:sæpe uidisti:neq; nos qui hæc spectamus quicquid noui uidimus,Eadem,Itaq; quæro causas omnes aliquãdo uiuendi arbitratu meo,teq; & istã ratioñe ocii tui & laudo uæhementer & ꝓbo, Quod uero in Lepidi suauissimi doctissimiq; hominis familiaritatem ueneris:non dici potest q̃ ualde gaudeam,qui fac te q̃maxime diligat,mihi crede nihil ex ista prouincia potes quod iucundius sit deportare, Epistola, xv, Reliquum est ubi nunc est respub,ibi simus:potius q̃ dũ illam ueterem sequamur: simus in nulla, libro,ix,Epistola,ix,Est omnino patriæ caritas meo quidem iudicio:maxima:sed amor uolũtatisq; cõiũctio plus certe habet suauitatis,Itaq; commemoratio paternæ necessitudinis beniuolentiæq; eius quam erga me a puericia contulisses:cæterarumq; rerũ quæ ad eã sententiã pertinebant: incredibile mihi læticiam attulerunt,Rursus declaratio animi tui quẽ haberes de rep,quẽq; habiturus esses: mihi erat iucundissima:eoque maior erat hæc læticia:q; ad illa superiora accedebat,Itaq; te nõ solũ hortor mi plance:sed plane & oro:q; feci his litteris quibus tu humanissime respondisti,ut tota mẽte omnique animi impetu in remp,incumbas,Nihil é q; tibi maioris fructus gloriæque esse possit:nec qcq̃ ex omnibus rebus humanis est præclarius aut præstantius q̃ de rep,bene mereri,li,x, Epistola,v, Etsi reip,cã maxime gaudere debeo:tantum te ei præsidii tantum opis attulisse extremis pene tẽporibus, quantũ ab aliquo memoria nostra non recordatur:tamen ita te uictorẽ cõplector rep, recuperata, ut magnam partem mihi læticiæ tua dignitas afferat:quam & esse iam & futuram & amplissimam intelligo,Epistola,xii,Perge igitur ut agis nomenq; tuum comenda immortalitati:atque hæc omnia quæ habent spem gloriæ:collecta manibus splendoris insignibus contemne breuia fugacia caduca existima, Vtrum decus in uirtute positum est:quæ maxime illustratur magnis in rep,meritis,Eam facultatem taliter habes maximam:quã quando cõplexus es:tene:ꝓfice:ut ne minus resp,tibi:q̃ tu reip, debeas,Me tuæ dignitatis non mõ fautorẽ:sed etiã amplificatorẽ cognosces:id cũ reip,q̃ mihi uita mea est carior:tũ nostræ necessitudini debere me iudico,atque in his curis quas contuli ad dignitatẽ tuã cæpi magnã uoluptatẽ:q; bene cognitã mihi Titi minacii prudentiam & fidem magis etiam perspexi in eius incredibili erga te beniuolentia & diligẽtia,Eadem,Nunq̃ me hercule mi Cicero me penitebit maxima pericula pro patria subire:dum siquid acciderit mihi a repræhensione temeritatis absim,Epistola,xxiii,Laterensis nostri & fidem & animum in remp,singularem semper fatebor,Eadem,Pacis inter ciues conciliandæ te cupidum esse lætor,Pacem eam si a seruitute seiungas consules & reip, & dignitati tuæ,Sin ista pax perditum hominem in possessionem impotentissimi dominatus restituta est: hoc animo scito omnes sanos:ut mortem seruituti anteponant,Itaque sapiẽtius meo quidem iudicio facies:si te in istam pacificationem non interpones:quæ neque senatui neque populo neque cuiq̃ bono probatur,Sed hæc audies ex aliis:aut certior fies litteris,Tu pro tua prudentia quid optimum factu sit uidebis,Epistola,xxvii,Sum complexus totã remp,egique accerrime: senatumque iam languẽtem & defessum ad pristinam uirtutem consuetudinemque reuocaui:magis animi q̃ ingenii uiribus hic dies:meaque contentio atque actio,spem primo populo Ro,attulit libertatis recuperandæ, Nec uero ipse postea ullum tẽpus intermisi de rep,non cogitandi solum,sed etiã augendi, Epistola, xxviii, Natura autem mea & studia trahunt me ad pacis & libertatis cupiditatem,Epistola,xxxi,Quare eum me existima esse qui primum pacis cupidissimus sim(omnes enim ciues plane studeo esse saluos)deinde qui & me & remp,uendicare in libertatem paratus sim,Eadem,Deos hominesque testor patres cõscripti,qua mente & quo animo semper in remp,fuerim,& q̃ nihil antiquius cõi salute ac libertate iudicarim:q; uobis breui probassem,nisi mihi fortuna proprium cõsilium extorsisset, Epistola ultima, Maxima sum lætitia affectus,cum audiui te consulem esse factum,eumque honorem tibi deos fortunare uolo,atque a te pro tua parentisq; tui dignitate,administrari libro,xv, Epistola, viii, Marcellum tuum consulem factum,teque ea læticia affectum esse q̃maxime optasti mirandum in modum gaudeo idque cum ipsius causa tum q; te oĩbus secundissimis rebus digniss imũ iudico:cuius erga me singulare beniuolentiã:uel in labore meo:uel in honore perspexi, Totam deniq; domum uestram:uel salutis uel dignitatis meæ studiosissimam cupidissimamq; cognoui,Quare gratum mihi feceris si uxori tuæ iuniæ grauissimæ atq; optimæ fæminæ meis uerbis eris gratulatus,A te id quod cõsuesti peto, absenté me diligas atq; defendas,Epistola,ix,Et hæc ex Tullio,sequunt ex Gasparino. Ad Idem.

On de priuatis commodis ut sæpe antea:sed de salute nostrorum ciuium has litteras ad te obsignaui:si unq̃ tempus fuit:quo tibi status reip,curæ fuerit:uide ut hodierno die illi & consilio & auxilio tuo uelis adesse Gasparinus pergamẽsis,Quis sit nostræ ciuitatis status ex hoc poteris intelligere:q; nunq̃ melioribus auspiciis iacta fuerunt fundamenta nostræ reip,q̃ hodierno die,Si de nostra rep,liberius ad te hoc tempore scribo,q̃ olim fecerim nihil est q; admirari te oporteat:nunquam enim tempus fuit quo uehæmentius pro publica utilitate ad te scribendum fuit,Quid de publica utilitate nostrorum ciuium sentiam,& qua ratione ea res melius possit a nobis agi:& omnem consiliorum meorꝫ rõnem tibi in primis aperiã,Sed plura de beniuolentia & spe ciuiũ omniũ in te posita scriberẽ:nisi tu qui oĩa nosti & summe patriã diligis:ea tecũ melius ꝓficeres,

Sed ubi te adiutorē ad hanc rem haberem; ſpero facile obtētu eſſe omnia fieri de quibus ad te ſcripſi, non fugias ergo uelut confido hunc laborē; ſuſcipieſq; tum reipu. cā tum ſumma in me beniuolentia tua; hāc procurationē tibi honeſtā & reip. perutilē. Quæ adhuc ſunt a te pro noſtra repub. pfecta maxime cōmendo, utinā oēs qui in ea uerſantur eo animo in conſeruanda atq; exaugenda patria eſſent; quo ſemper fuiſti. Qualem in gerendis magiſtratibus me præbuerim; uolo potius ſit aliorū q̄ meum iudiciū. Illud non dubitabo ad te ſcribere, nunquā me amicicia cuiuſquā neq; gr̄am tanti feciſſe; quin leges & æquitatē oī priuatæ cauſæ prætulerim. Sed illud ſcio neminem poſſe tā ſubducta ratione uiuere; ut eius officiū oībus placeat. Scias, n. fere nihil periculoſius eſſe iudiciis; & oportere oīa ſuſpecta habere; quæ iure ciuili diffīniuntur; cū nulla reperiatur lex cui ſi homines qui periti in iure dicuntur ingeniū accōmodauerint; non poſſit diſputando huc & illuc trahi. Inſtabis ergo nec prius cōquieſces; q̄ ea manutenebis q̄ adhuc ſola in ſpe hēmus. Magni honores his diebus delati ſunt ad Antoniū ciuē noſtrum hominem certe ſapientiſſimum, quibus nemo noſtrum eſt qui nō ſumme lætari debeat. Nō .n. fieri poteſt ut ſua gloria etiā noſtra non ſit. Eſt præterea nō parua ſpes nobis oībus iuncta bene ſperandi de noſtra rep. & poſſe aliquando ſimili beneficio uti. Nulla de re ſcito nos multis annis maiorē uoluptatem cœpiſſe; q̄ poſtquā denunciatū nobis eſt de honoribus delatis ad Antonium. Ego nō expectaui ut hæc res per alios ad te ferreē, ſed antecedere uolui; ut qui amore & beniuolentia prior erā; citius tibi de oībus rebus a uobis geſtis congratularer. Tan. ī uero lætitia & exultatio omnium fuit; ut non iam multorum hominum; ſed unius facies eadem atque idem animus uideretur; Mer. to ergo ueſtræ fortunæ gratulor; quæ quo magis inſperata erat; eo mihi iucundior fuit. Gaudeo mediuſſidius; & plus quā credi poſſet fælicitate tua lætor. Hoc habet oīs maximarū rerū fortuna; ut cū ad ſummū ꝓuenerint; tunc intelligamus prope exitum eſſe. Hæc ex Gaſparino Pergaméſi. Neſcio quibus uerbis aut qua oratione uti queam; ad hanc īmenſam animi mei læticiam uoluptatem que exprimendā. Tanta enim eſt magnitudo gaudii; ut omnia uerba leuiora frigidioraque uideantur. Redditus eſt mihi frater; amicus; comes; familiaris; ſocius ſtudiorum pariter & uoluptatum. Atque inde redditus eſt, unde redditionem eius iam pleniſſime deſperatā habui; a duriſſimo carcere; a truculentiſſima beſtia, a manibus immanis tyranni, qui nocentum & innocētum cædibus pariter inhiabat; mihi redditus ē. Ab hoc tam crudeli tāque ſcæuo portento meus dulciſſimus atque ſuauiſſimus panagathos ſoſpes in columiſque euaſit. Abſit mœror; ceſſauit afflictio, receſſit animi aſſīdua ægritudo, neque mihi enī poterat eſſe quicquam dulce, dum is amicus quē ego pluſquam dimidiū animi mei ſemp putaui, ī ſqualore & carcere iniuſtiſſime tenebatur. Leo. Aretinus. Cū pro tanto honore tamque amplæ dignitatis gradu tibi per meas litteras gratulari uellē, ſuperuenerunt litteræ tuæ; quæ læticiā ante ſuſceptā mirīmodū accumulauere. Idē. Saluum te aduenīſſe gaudeo, ac e Piſana cæli grauitate ad ſalubres Aretinorum colles incollumē euaſiſſe, incredibilem de eo ſuſcepi uoluptatem. Idem. In medio tribulationum
C ac moleſtiarum quibus per hoc tempus omnia redundant, lætiſſimus heri nobis & iucundiſſimus effulxit dies, qui mētes noſtras depulſis triſticiæ nubibus mirifice ſerenaret, memoriāque oīum præſentium uel impedientium calamitatum penitus auferre. Tres. n. familiariſſimi in unū conueniētes, & nō bencillū; ſed bacchicū concinnentes, ſatis magnam ſodalium & amicoꝝ manū contraximus; oībuſq; ad læticiā diſpoſitis ī uillā Alamani archiepiſcopi Piſani; ipſo alamano duce ueluti ex diuturnis uincu lis emiſſi, nullum gaudendi; īmo ut uerius dicā repuereſcendi genus ommiſimus. Villa eſt media ferme inter Piſas & Lucā a dextera ripa Anſerici fluii amœniſſimo loco ſita; & maxime ad ruſticanas uoluptates excogitata. Surgens. n. leuiter in collem ſubiectamq; planiciem deſpiciens, montes a tergo habet coniunctos ad aucupationes uenationeſq; aptiſſimos. Itaq; ſiue rapaci aue; ſiue mordaci cane; ſiue plagis ſiue uenabulo; ſiue curſu; deniq; ſiue feris; ſiue auibus; ſiue piſcibus delecteris; uicini montes; cōiuncti colles; ſubiecta planicies; præfluens amnis; affatim oē genus p̄dæ tibi largiter ſumminiſtrant. Veꝝ nobis illuc profectis nec uenari apros placuit; nec figere ceruos; nec rurſus canibus lepores agitare fugaces; nec fera blacteolis ungues armata ſonoris. Cœpit aues prædā. Sed traxit nos & uendicauit ſibi incredibilis amœnitas Anſerici amnis; qui tectus fronde populea; cryſtallino alueo; uiridibus ripis mira placiditate fluebat; quibus allecti depoſitis togis & calceis accerrime piſcati ſumus; ī quo ita luſimus ut pueri; ita clamauimus ut ebrii; ita concertauimus ut demētes inſaniq; uideremur. Aderat omnibus ipſe alamanus; qui quanquam religione impediebatur una ludere; tamen ita ſpectatorem ſe præbebat; ut ea quæ gerebantur mira feſtiuitate riſuq; comprobaret. Egreſſis tandem e fluuia cœna dubia apponitur ex piſcibus roſtratiſq; auibus. Expectaſti forſan ut dicerem nauibus, ſed non ita eſt non eſt; ſed aderant aues multæ, uina plurima. Omitto cætera quæ cuncta oppipare apparata fuerūt. Poſt cœnam uero auide ueraciterq; ut laborantibus in aqua euenire conſueuit aſſumpta deambulatio fuit equeſtris inter flauentes ſegetes & amœna uireta ramoſq; fecunditate fructuum ícuruos qui longe lateque uagati, cantantes alii, alii exhilarentes, poſt multas uariaſque urbanitates ad ipſum amnem quem antea uado traieceramus reuerſi, & in arena depoſiti; luctantes inter ſe agricolas; nudos & lacertoſos; qui placendi gratia conuenerant quaſi in gladiatorio certamine uſq; ad primā noctis horā lætiſſime ſpectauimus; cum illi ſæpe uiolentia maioris roboris proſtrati & grauiſſimo caſu ad terram eliſi cœnoq; inuoluti; uberem ridendi materiā nobis præberent. Sed ego genera ipſa uoluptatū non ſingula ac minuta (nam id quidē longius eſſet) enarro. Scis, n. tu q̄ multa eſſe ſoleāt inter familiares læ

tos & unanimiter ad festiuitatem paratos.denique hic dies proculdubio fastis ascribendus est & me-
liori lapillo numerãdus.præsertim cũ eo turbationis deuenerint res nostræ(de curialibus loquor)ut
summo studio cõquirendũ sit aliquid quod nos quacũque ratione ab illarũ amarissima cogitatiõe di
uertat.Idẽ.Leonardus Areti.q̃ lepide.Posteaq̃ recessisti a nobis nihil de te ĩtellexi præter rem optatis- A
simã mihi:pacẽ.s.cõpositã inter Leonardũ Aretinũ & Nicolaũ:quod factũ egregiũ cũ studiosis littera
rum oĩbus spero gratũ fore.tum uero mihi propter meũ in utrunque ipsoꝝ ab ipsa adolescẽtia singu
larẽ amorẽ ita carũ fuit.ut haud sciã quid optatius mihi accidere potuisset.Erat.n.mirũ in modũ mi
hi molestũ homines doctissimos mihique amicissimos.quos olim summa cum necessitate cõiunctos
uideram:tantam beniuolentiam tam notam omnibus.in apertam maliuolẽtiam uertisse.Videbatur
præterea quædã nota non solũ illoꝝ.sed doctorũ omniũ:tam acre odiũ longius uigere.q̃ æquũ erat
inter excellentes uiros atque omni laude præstantes:quod quando uirtute operaque tua sublatũ est.
merito summis es laudibus extollendus.Qui cum Florentiam uenisses nihil tibi antiquius duxisti q
ut ageres de eorũ animis reconciliandis & pace firmanda.Effecisti rẽ mihi iucũdissimã atque oĩ laude
cumulatã.sanans morbum difficilem adeoque inueteratũ.ut quandoque diffiderem posse curari.Sed
quo res erat difficilior eo maiorẽ es honorẽ cõsecutus.Virtuti profecto omnia parent.nihilque est tã
arduũ quo illa non ascendat.Debetur(mihi crede)triumphalis arcus non minus ob hanc partẽ tibi:
quã illis priscis princpibus ob rẽp.restitutã.Siquidẽ non est maius bellũ conficere cũ hostibus: quã
pacẽ statuere inter ciues:ita q mea sententia decerno tibi uerbis amplissimis nõ solũ aureã statuã: sed
& triumphũ insigne ad gloriã huius compositæ pacis.Nam quo pluris est sapientia animi q̃ corporis
artes:eo nobilior uirtus uideri debet pacis cõponẽdæ.q̃ hostiũ supandoꝝ.Ergo cedãt arma togis:cõ-
cedat laurea linguæ.Poggius Florentinus.Cũ te libertati tuæ ac pristinæ dignitati restitutum accepis- B
sem:uix dici queat quanta sum lætitia gaudioq affectus.Non.n.potuerã non dolere te talem tantũq
pontificẽ conlectũ in carcerẽ:qui bonoꝝ oĩum innocentiũq uirorũ & perfugiũ esses & portus. Itaq
tibi amplissimo patri maiorẽ in modũ gratulor:mihi autem lætor plurimũ:q dolorẽ quẽ ex indigna
tua capti uitate acerbissimum conceperam:audita nuper istiusmodi liberatio tua. in maximam mihi
uoluptatem uerterit.Franciscus Philelfus.Hic.n.ille dies fuit iucundissimus.Iucundissimus inqua hic C
fuit ille dies:unde anno iam in gyrũ reuoluto tot bona.tot res secundas atq fælices.liberáq uiuendi
facultatẽ uobis & reip.peperistis.O diẽ itaq fausturũ atq fælicẽ nulla unquã posteritate uel tẽporis diu
turnitate delendũ.O lucẽ optatissimã longe nobis omnibus expectatã:aurea unde libertas quæ diu
sepulta latuerat omniũ cõseruatrix.adiutrixq bonorũ emicuit:unde tã excelsa mirãdaq facinora ue-
stra ac res gestæ suas modo radices atq alta principia enáciscunt.unde sempiternũ nobis decus & glo
ria ĩmortalis.unde uestris firma salus liberis:unde demũ ppetua uestro sceptro incolumitas mirabili-
ter emanauit.Si Romani ueteres lugubre anniuersariũ uariorũ ludorũ genere:si quinquatria:qui di-
es nihil prorsus suauitatis habebant honoratissime coluerũt:nos quanto uniuersi hanc lucẽ accurati
us ppetuo celebrandã summaq festiuitate agendã duxerimus quæ ex tenebris ad lucẽ:ex seruitute ad
libertatẽ:ex mœrore ad læticiã nos liberosq nr̃os atq caras cõiuges euocauit.Baldasar Rasinus.Nũc
uero quãta sit libertatis iucũditas quãtusue:fructus:quãta itẽ suauitas diceré ĩ præsentia: illud nisi se-
cundis atq fælicissimis argumẽtis hoc anno sæpius fuissetis expti.Libertas.n.maximũ cælitũ munus
nemo est qui nesciat:nos:nr̃os dulces liberos:uxores dilectissimas:cõterraneos:urbẽ:prædia:colonos:
uestrũ deniq uniuersum ĩperiũ apertissime contutat̃:partas opes cõseruat:recẽtes ac nouas instituit:
studia bonasq artes instaurat:laudẽ & gloriã parit.Inuisum seruitutis mortalibus uniuersum aufert
genus hostes territat:securos somnos præbet:oẽmq excogitari põt dulcedinẽ hic ĩter hõies nobis pã
dit:demũ quæ nobiscum nata illius si leges inuiolatas imitati fuerimus:pbeatos ĩter astra nos cælites
apud sempiterne collocat.Idẽ.Vt mecũ una aliquãtisper cõgratulari queas:q secũdis rebus meis sem-
per exhilaratus es:id tibi cõstare uelim:tantũ accessionis ac fortunæ optabilis meis obtigisse laribus:
ut nihil iã aliud bonã præter existimationẽ.ac uenustissimũ nomẽ ipse cõcupiscã:cui nẽpe rei quã tan
topere ardeo te oratũ uelim quẽadmodũ cæteris usq meis egisti rõnibus:pdiligenter faueas: atq so-
lerté naues operã.cũ usum sit de uirtute & fælici reip.statu:nũc ex ordine de uiciis erit transigẽdum.

Circa uitia & inimicicias & malos hominum mores. Et ubi quem ex eis arguimus. Marcii Tullii Ciceronis clausulæ incipiunt.

> Llud plane moleste tuli:q iustissimũ & certissimũ triumphũ hoc:inuidoꝝ consilio esse ti
> bi ereptũ uidebam:quod si tu tanti facies:quanti ego semp iudicaui faciendũ esse facies sa
> pienter:& ages uictor ex inimicorum dolore triumphum iustissimũ.libro tertio.Epistola
> nona.Sed qđ te nõ fugit hæc sunt in eo genere uitia:ut uerecundius ipsi de sese scribant ne
> cesse est:siquid laudandum & prætereant siquid est reprehendendum.Accidit etiam ut minor sit fi-
> des.minor autoritas:Multi deniq reprehendant & dicant uerecundiores esse uictoribus:eorumque
> nomina magna uoce pronuntiarint:cum ipsi ante ludorum missionem corona donentur alium præ-
> conem adhibeant:ne sua uoce ipsi se uictores esse prædicent.hæc nos uitare cupimus:& si recipis cau
> sam nostram uitabimus:idque ut facias rogamus libro.v.Epistola.xii.Miror cur me accusas: cum ti
> bi facere non liceat.quod si licebat:non tamen debebas. Ego enim in te inconsulatu obseruaram:&
> ais fore ut te Cæsar restituat.Multa tu quidem dicis.sed nemo tibi credit. Tribunatum plebis dicis

te mea causa petiisse.utinam semper esses tribunus intercessorē non quæreres:negas me audere quod sentiam dicere:quasi tibi cum parum impudenter me rogares:parum fortiter responderim. Hæc tibi scripsi:ut istoipso in genere in quo aliquid posse uis:te nihil esse cognoscerem: ꝙ si humaniter mecum questus esses:libenter tibi me & facile purgassem.Non enim ingrata sunt mihi quæ fecisti: sed quæ scripsisti molesta.Me autem propter quem cæteri liberi sunt:tibi liberum non uisum demiror. Nam si falsa fuerunt quæ tu ad me ut ais detulisti:quid ego tibi debeo? si uera tu es optimus testis:mihi qd populus Romanus debeat libro septimo,Epistola.xxviii.Memini ꝙ mihi desipere uidebare:ꝙ tu istic potius uiueres q̄ nobiscum.Erat enim multo domicilium huius urbis:tum quidem hæc urbs apertius humanitati & suauitati tuæ:q̄ tota Peloponnensis,Epistola.xxix. Pudet me tibi confiteri & queri de Apii hominis ingratissimi iniuriis:qui me odisse quia magna mihi debebat beneficia cæpit: & cum homo auarus ut ea solueret sibi imperare non posset: occultum bellum mihi indixit:ita occultum tamen ut multi mihi renuntiarēt.& ipse facile animaduerterem:male eum de me cogitare libro viii.Epistola.vi.Et quando tu hominem ineptiorem q̄ tuum Gn.Pom.uidisti:qui tantas turbas: qui tam nugax esset:commouit & quem ait Cæsare nostro acriorem in rebus gerendis: eodem in uictoria temperatiorem aut legisti:audisti:aut uidisti. Epistola nona.Nunquam me hercule mi Cicero me penitebit maxima pericula pro patria subire:dum siquid acciderit mihi a reprehensione temeritatis absim.Confiterer imprudentia me lapsum:si unquam lepido ex animo credidissem:Credulitas enim error est magis q̄ culpa.Equidem in optimi cuiusꝙ mentem facillime irrepit:sed ego non hoc uitio pene sum deceptus:lepidum enim pulchre noram.libro.x.Epistola.xxiii.Nec moueare eius sermonibus quem tametsi nemo est qui uidere uelit:tamen nequaquam proinde ac dignus est oderunt homines: periculum non est.Adeo est enim inuisus mihi:ut mihi non acerbum putem quod cum illo commune sit. Epistola. xxxi. Dii segulio isti malesaciant homini nequissimo omnium qui sunt: qui fuerunt: qui futuri sunt.Quid? tu illum tecum solum:aut cum Cæsare qui neminem prætermisit.qui cum loqui potuerit:cui non eadem ista dixerit? Te tamen Brute sic amo ut debeo.quod illud quicquid esset nugarum me scire uoluisti:signum enim magnum amoris dedisti. libro. xi. Epistola. xxi. Sed homo amens & perditus multoꝙ nequior q̄ ille ipse:quem tu nequissimum occisum esse dixisti:cædit initium queris.libro.xii.Epistola.ii.Dolabella ualde uituperatur ab hominibus non insulsis. Epistola.iiii. Scelus affinis tui lepidi summamꝙ leuitatem & inconstantiam ex actis quæ ad te mitti certe scio cognoscere te arbitror.Epistola.viii.Itaque eadem superbia in prauitate utuntur:quorum improbitatē aliquando retundi.& non pati impunitatem augeri non solum est utile reip.nostræ,sed etiam necessarium.Epistola.xiiii.Quæ si ita ut tu scribis fato.facta putarem.ferrem paulo facilius: sed omnia sunt mea culpa commissa:qui ab his me amari putabam qui inuidebant.eos non sequebar qui petebant. Quod si nostris consiliis usi essemus.neꝙ apud nos tantum ualuisset sermo:aut stultorum amicorū. aut improborum beatissimi uiueremus.libro. xiiii. Epistola prima. Hæc ex Tullio. Nunc sequuntur ex Gasparino.

Ad Idem.

A Cis autem quot mala sæpe inuidia attulerit.Nam cum plurimæ sint aliæ pestes q̄ magna plerúꝙ regna euertūt.nescio an nulla pernicioſior humano generi q̄ hæc una q̄ statim dixi.Gasparinus Perga.Non possum dolorem tuum accusare.qui cum benefaciēdo multos ad inuidiam excitaueris.non pōt nisi iuste cōceptus a te uideri.est fateor permolesta res & inique ferenda odium pro beniuolentia cōsequi.& quos nostro beneficio deuincere speramus. eosdē nobis inimicos reddere.Nihil ē quo te pturbare magnopere debeat.si tuā famā sæpe ipediri audis. ab his q ipsi in nulla parte laudis sunt cōstituti.Est.n.is puentus mos:& iā inueterata cōsuetudo:ut nunquā eo animo alienā uirtutē hi ferant qui maxime a uirtute absunt:sed maledictis eorū occurrere: & magis uita quā uerbis omnem inuidoꝝ rationem confutare:& sapiētis & docti hominis est.Non potest fieri quin ista ætas multa habeat quæ reprehendantur a senibus:& semper inter æquales reperiūtur qui propter inuidiam aut confingunt animo:aut uitia nostra aliis maiora faciunt:siquis uel ingenio uel studio præstare illis uideatur.Suaderem tibi ac plane rogarem:ne homini hominem audires: cum aliquid de me male refert:nisi te optime cognoscerem:cui non possunt nisi frugi homines placere. Habes qualis homo hic sit:sed quando ei credendum sit:cum is tam improbus:tam perditus alium apud te accuset pro tua modestia quæ summa est prospicies. Tu siquid aliter ad te refertur quod sit præter dignitatem & eam æstimatōnem.quæ de me habetur:omnia ut facis amice & libere ad me scribas.Vnum uelim pro tua humanitate impetratum iri a te:sinas ut nihil de me temere credas.Plures enim sunt qui aut odio aliquo aut inuidia commoti:ueniunt ad impugnandum alienam famam quam ratione uel causa honesta inducti.Siquid erit in quo tu me de uia errantem uideris. malo tuas contumelias & redargutiones audire:quam ab his laudari qui me in præsentia commendant:in absentia uero non cessant suis maledictis lacerare atque inurere. quod iniquo animo perferrem: nisi hæc uetus esset consuetudo. Semper enim fuerunt: nec in futurum deerunt homines qui sibi uoluptati ducant: quos alicui bono studio deditos uident: fama est bona opinione spoliare: & semper aliquam falsam fabulam confingere: & spargere in uulgo uarios rumores a quibus abstinere non est facile.Multa quidem persimilia habent: neque unquam reprehenduntur: nisi postquam nocue-

rint.Hæc ad te ſcribo non ſine cauſa.quanquã enim ſumma in me utaris modeſtia:nec quẽquã in tuis litteris nomines:tamen quãprimum tuas litteras legi:ſtatim intellexi quo ex fonte omnia manarẽt. Tu uero ſi me carum habes:non plus his hominibus credas:q̃ & uita mea: & ipſa dicta & facta uerbis eorum conſentiant.Sed permitte quæſo te a me exorari:& plus mihi uni credas qui omnia perſpecta habeo:& te ſumme diligo:q̃ homini iſti.Sed tu pro tua prudentia non ſolum conſiderabis de quo aliquid dicatur:ſed etiam a quo homine:nec cuius uita improbata ſit:eius orationi fidem habeas. Nunq̃ enim adduci potui ut uerbis eius fidem haberem:donec ſermone & litteris multorum idem afferri mihi intellexi. Scæus homo intollerabilis eſt:cuius temeritatem niſi tua uirtus frangat ac penitus retundat:nullus erit(crede mihi)qui eum perferre poſſit.Ille enim ſpiritus qui adhuc metu legũ aliqua ex parte infringitur:ſi omnia ſe impune moliri uiderit:nihil erit quod non audeat. Siquid recte curatum uelis:ut eſt apud comicum:huic mandes quem neq; iuſiurãdum: neque reuerentia amiciciæ:neque hominum iudicia monent.Non ſatis æquo animo poſſum ferre hunc Tiberium qui ſemper ei licere credit quicquid ſibi libuit.neq; ulla unquam fuit tanta legum reuerentia quin libidini ſuæ crederet omnia debere licere.Niſi honorem tuum æque ac meum cariſſimum haberẽ: certe hodie has ad te litteras non dediſſem.ſed quia te nimis amo:non poſſum te non admonere:ut diligenter tibi & tuis proſpicias ab homine illo qui tantum familiaritatem tuam appetere uidetur. Niſi animo prouideas qua ratione deuites aſtum ac maliciam Titi:aliquam profecto inſignem contumeliam tibi afferet. Solet enim maxime ſtudere a ſe deceptos eſſe: multis antea beniuolentiæ ſignis proſequi: quo maturius nihil tale ſuſpicantes opprimat.Audiui nuper ab his qui nunc ad te ueniunt:q; familiariſſime uteris Lucio:quæ res certe ſummam de tuis ſtudiis ac uirtutibus diffidentiam mihi attulit.Eſt enim homo flagicioſiſſimus communis iuuenum pernicies & ingenuorum adoleſcẽtium corruptela. Suſpicatus aliquid de te ſum:cum intellexi Cicilium hominem flagicioſiſſimum aſſumptum eſſe in amicicia ac familiaritate tua Nemo quidem eſt hoc homine pernicioſior:& eius conuerſatio plus quam credi poteſt eſt periculoſa.Iſta enim belua aut aſpectu aut peſtifero anhelitu ſuo ut baſiliſcus bonos corrũpit animos atq; inficit.Inimicus meus homo eſt qui audacia & uiribus ualet. Propterea neque tuam: neque ullius hominis potentiam ſe timere dicit:cuius furorem niſi retundas timendum eſt: non ſolum ei credendum eſſe in cauſa mea:ſed etiam ne tuam autoritatem multo magis cõtemnat. Vellem res tuæ meliori loco eſſent.Habes enim procuratorem qui meo iudicio ad te fallendum magna arte utitur.Non poſſum facere quin ad te ſcribam q̃ paruiſaciat atque contemnat dignitatem tuam Tyrus inuidus meus:nec tibi amicus:qui adeo immoderata ſua potentia ducitur: ut neminem putat in noſtra ciuitate uiuere:cui quicquam in re illa a ſe deferendum arbitretur. Gaius homo locupletiſſimus eſt:quod ego certe in parte laudis eius reponerem:ſi ad neceſſarios uſus tantas pecunias comparaſſet:ſed cum in perniciem bonorum ciuium id ab eo factum ſit:cogita quãtam apud te gratiam habere ipſum conueniat.Commendarem facta Lucii:ſi ea conſilio magis q̃ temeritate miniſtrata eſſent: ſed cum fortunæ ſuæ uelit eam deberi gratiam quæ uix conceditur uirtuti:non poſſum non ſtomachari:præſertim cum ea re tantum ſibi iuris aſſumat in res alienas.Amicus noſter paulo elatior eſt q̃ conſuetudo noſtræ ciuitatis ferat.confidit nimis ut mihi uidetur rebus geſtis:& gloria ſuorum maiorum.Nolique ex hoc pati q; ab homine illo uiliſſimo contemnaris.Fuit olim nobilitas rerum geſtarum gloria:nunc uero nihil aliud eſt quam alienæ uirtutis iactantia & immoderata quædam dicendi faciendique omnia libertas.Gaius homo iudicio ſuo & ingenioſus eſt & nõ parum doctus.Is ad te accedit quomodo ipſum magnifacias.Ego uero neminem cognoſco cui magis comicum illud conueniat.Azinus:ſtipes:plumbeus:lapis:& ſiquid deterius eſt.Non poſſum non ſtomachari quotiens mentem ſubit inquinatiſſima uita huius tui tabellionis:qui ſi tibi ſatis notus eſſet(crede mihi)hunc hominem in primis fugeres.Eſt enim luxuria præditus:qui diem ſomno:noctem uero ĩter ebrietates & uiliſſimas mulierculas conſumit.Facio rem mihi inſolitam:cum apud te mores cuiuſq; hominis accuſo:ſed qa ſpero te ita de me ſentire:ut nihil noui a me ſine cauſa fiat:non dubito ea libere dicere: quæ de Lucii uita ſentiam:multos non negabo me cognouiſſe homines impudicos:fruges(ut aiunt)natos conſumere:neminem tamen habeo cuius uita magis turpi luxuria deperdita ſit atque inclinata: q̃ hominis de quo ſtatim dixi.Nam omnis eius uita eſt in patellis & uino amat uictum & aginam: nunquam ſine ſcortis uiuit.Si rem te dignam & mihi gratiſſimam cupis facere:uide ne ullam tibi æſtimationem facias de homine qui ad te uenit.Eſt enim adeo torpens & in omnibus rebus deſes: ut etiam in hiis quæ aliquando recte didicit nunquam ullam rem perficiat.Tenetur enim tãta ſegnitia atq; torpore ut homine illo nullam credam teſtitudinem inceſſu tardiorem eſſe. Nunq̃ te illi tuto comitas: quem in ſua re ceſſare ac frigere uideas:quo in uitio ſiquis eſt qui frequẽs ſit:is certe eſt qui nũc apud te maxime cõtendit:ut fortunas tuas curæ ſuæ committas.Noli ergo ſi me amas:ĩmo ſi te carũ habes:te committere huiuſmodi hominibus:quorum omnis oratio blanda eſt:facta uero aut inſidiarũ plena:aut longe ab oratione eorum diſſidentia.Cogor enim de ſalute tua ac de omnibus fortunis ſollicitus eſſe:quod minime facerem:niſi te maxime colerem.Scio iam annum tertium agi poſtquã Papiam litterarum cauſa profectus fuiſti:quid egeris hoc tanto tempore quantumue profeceris:non latet amicos tuos:utinam hæc ſumma eſſet iactura quæ tantum ad opes attinet: illud multo deterius eſt q; hoc totũ tẽpus ad digitos fluxit:nec intelliges multos ex æqualibus tuis iã egregie doctos atq;

eruditos esse. Si te aliquando litteris meis reprehendi: & quid de te ciues tui sentiant scripsi. Dicis me tibi fabulas narrare: & esse nimis grauem atq; molestum. nec satis attendere quid ætas adolescentium ferat. Illud autem uideo: neminem fere ac nostra ætate iueniri: qui diuersa studia eodem tempore nō sequatur: non quo magis proficiant: sed ut hominibus doctiores uideantur. mihi uero cum in omnibus rebus: tum maxime in disciplinis semper maximo odio fuit ambitio hæc: eorum opinionem probo: qui se malunt uideri quam esse. quod uitium hodierno die ita usitatum & frequens est: ut nemo sit qui non magis ad opinionem multorum quam ad ueritatem studia sua referat. Tu uero quoniam bene a natura institutus mihi uideris: magis curabis quid de studiis tuis sentias: q̄ quid alii iudicent. Nam plurimum refert: an uera laus de nobis prædicetur: an falsa & inanis sit gloria nostra. Illa enim suas habet radices: ista uero potius hominum sermone fulta est q̄ suis uiribus. Cogita ergo non posse unius hominis famam diuturnam esse: quæ nulla aut uera aut honesta causa constat. Siquid est quod ego ullo tempore apud te magno studio contenderim: nunc a te hoc etiam atque etiam exigo: ut pro nostra amicicia legas animo attētissimo ea de quibus hodierno die ad te scribo. Sæpe ut scis te admonui: ut famam tuam non negligeres: prospiceresque tibi in futurum: tu uero id negligētius adhuc tulisti: sed nisi tibi aduigilaueris: uideo non longe a te abesse periculum. Inquiunt enim homines te neq; modesto sumptu neque honestis hominibus uti. Sæpe ad te scripsi ne uelis in tua re negligens esse aut minus cautus quam oportet. sed uerba mea nescio quomodo adhuc pro ioco & ludo habuisti: nec uideris curare quid ego aut cæteri amici tui de te opinentur. has ad te litteras ultimas dare constitui: quibus si obsecutus fueris: tibi uni bene consules. sin uero perseueraueris pergere quo cæpisti consilium non est: tua stulticia meipsum excruciare animo. Ego enim (ut aiunt) in portu nauigo. tibi (mihi crede) ludus iste luditur. Si mihi fidem habueris: gaudebo mediusfidius magis tua q̄ mea causa. Quod si in opinione tua pstabis: ego meo in te officio perfunctus ero: tu uero lues. Nunc uero ne te non admonitum a me dicas: scribo omnes amicos atq; necessarios tuos a te auersos esse: neq; ullam rerum tuarum uelle deinceps curam agere: ego adhuc resto: quem ut uideo a tuo amore ac beniuolētia extrudes. Tu quid tibi conueniat etiam atq; etiam uidebis. Ego te amabo si confirmaueris iudicium quod de te feci: si minus habebis me tibi summum aduersarium: qui te plurimum ad hanc uitam
A ante omnes hortatus fui. Hæc ex Gasparino. Habeo scriptorem rudis ingenii & moribus rusticanis. Iam quattuor mensibus nihil aliud ago quam eum docere ut discat scribere: sed uereor ne litus arem. scribit modo Valerium in quo experietur ruditatem suam: sed in diem fit stultior. Itaq; clamo: intono: iurgo: increpo: sed is habet aures pioatas: plumbeus: cautes: stipes: azinus. & siquid stolidus inepti usq; dici potest. Dii eum perdant. obligatus est mecum biennio: forsan corrigetur. Scribis cancellarium depositum esse ab officio: honorificentius deposuisset post q̄ sentiebat se oppugnari. Poggius Florentinus. Nimis diu iacuimus in uitiis unde erui difficile erit: nō inquinati solum: sed pene infecti. Errauimus docti pariter & indocti: sed doctorum hominum maior est culpa qui eorum doctrina tā male abutuntur. Diligentius enim loqui q̄ uiuere didicerunt. Idem. Expediti circa uitia: nunc circa res aduersas tam reipu. q̄ priuatæ curauimus elaborare.

Circa bellum & perturbatum reip. statum: & circa res aduersas hominis priuati. s. mortem & similia. Et ubi de his dolemus: aut quem solamur. M. T. C. Clausulæ incipiunt.

Iuem mehercule non puto esse qui temporibus his redire possit. profecto uides quāta uis in rep. temporum sit: quanta uarietas rerum: q̄ incerti exitus: q̄ flebiles hominum uoluntates: quid insidiarum: quid uanitatis in uita sit: nō dubito quin cogites. libro. ii. Epistola. vii.

Magno dolore me affecissent tuæ litteræ: nisi iam & ratio ipsa depulisset omnes molestias & diuturna desperatiōe rerū obduruisset animus ad doloré nouū. Epistola. xvi. Vtinā Serui salutis rebus (sic enim est loquendū) colloqui potuissemus inter nos: profecto aliquid opis occidenti reip. tulissemus. libro. iiii. Epistola. i. Res uides quomodo habeat: orbem terrarū īperiis distributū ardere bello urbē sine legibus: sine iudiciis: sine iure: sine fide relictā direptioni & incendiis. Itaque mihi uenire in mentē nihil potest: non modo quid sperē: sed uix iam quid audeā optare. Sin aūt tibi homini prudentissimo uidetur utile esse nos colloqui: quanq̄ longius etiā cogitabā ab urbe discedere: cuius etiā nomen inuitus audio: tamen propius accedē. Epistola eadē. Tanta perturbatio & confusio rerū est: ita p̄clusa & prostrata fœdissimo bello iacent omnia: ut is cuique locus ubi ipse sit miserrimus esse uideatur. Epistola. iiii. Posteaq̄ mihi renunciatū est de obitu Tulliæ filiæ tuæ: sane q̄ pro eo ac debui moleste tuli: communemque eam calamitatem existimaui: qui si istic affuissem: neque tibi defuissem: corāque tibi doloré meū declarassem. Etsi genus hoc cōsolationis miserum atque acerbum est: propterea quia per quos ea fieri debent propinquos ac familiares: ipsi pari molestia afficiuntur: neque sine lachrimis multis id conari possunt: ut magis ipsi uideantur aliorū consolatione indigere: quā aliis posse præstare suū officiū: tamen quæ in præsentia in mentē mihi uenerunt: decreui breui ad te perscribere: nō q̄ ea te fugere existimem: sed q̄ forsitan dolore īpeditus: minus ea perspicias. Quid est q̄ tantopere te cōmoueat tuus dolor intestinus. Epistola. v. In unius mulierculæ animula si iactura facta est tātopere cōmoueris: q̄ si non hoc tēpore diē suū obiisset: paucis post annis tamen ei moriendū fuit: quoniā homo nata fuerat. Eadē. Noli te obliuisci Ciceronē esse: & eū qui aliis consueris præcipere & dare consiliū: neq; imitare malos medicos qui in alienis morbis profitentur se tenere medicinæ scientiā: ipsi se

curare non poſſunt:ſed potius quæ aliis tute præcipere ſoles:tute tibi ſubiice:atque apud animũ ꝓpo
ne.Nullus dolor eſt quẽ lõginquitas tẽporis nõ minuat ac molliat.Eadẽ.Plura me ad te de hac re ſcri
bere pudet:ne uidear prudentiæ tuæ diffidere.Quare ſi hoc unũ propoſuero finẽ faciã ſcribẽdi. Vidi
mus aliquotiens ſecundã pulcherrime te ferre fortunã:magnãq; ex ea re te laudẽ adipiſci:fac aliquan-
dõ ītelligamus aduerſam quoq; te æque ferre poſſe:neq; id maius q̃ debeat tibi onus uideri:ne ex om
nibus uirtutibus tibi hæc una uideat deeſſe.Quod ad me attinet:cũ te trãquilliorẽ animo eẽ cogno-
ro:de his rebus quæ hic geruntur quẽadmodũ ꝓuincia habeat certiorẽ faciã.Eadẽ. Ego uero uellem
Serui ut ſcribis in meo grauiſſimo caſu affuiſſes:quantũ me præſentia enĩ adiuuare potueris & cõſu-
lendo & prope æque dolendo:facile ex eo intelligo:q; litteris lectis aliquãtulum acquieui. Nam & ea
ſcripſiſti quæ leuare luctum poſſent:& in me conſolando nõ mediocrẽ ipſe animi dolorẽ adhibuiſti.
Epiſtola.vi.Neq; monere te audeo præſtanti prudẽtia uirũ:nec cõfirmare maximi animi hominẽ ui-
rumq; fortiſſimũ:cõſolari uero nullo modo. Nã ſi ea quæ acciderũt ita fers ut audio gratulari magis
uirtuti debeo q̃ cõſolari doloꝛ tuũ.Sin te tanta mala reip.frãgunt:nõ ita abundo ingenio ut te cõſo-
ler:cũ ipſe me non poſſim.Epiſtola.viii.Itaq; oĩbus his rebus quibus orbis & natura & uoluntas & cõ
ſuetudo aſſuefecerat:cũ cæteris ut quidẽ uideor.tamen mihi ipſe diſpliceo. Natus enĩ ad augẽdũ ſem
per aliquid dignũ uiro:nunc nõ modo agẽdi rõnem nullã habeo:ſed ne cogitãdi quidẽ. Epiſtola.xiii.
Reliquũ ẽ ut conſoler & afferã rationes quibus te a moleſtiis coner abducere. At ea quidem facultas
uel tui uel alterius cõſolãdi in te ſumma eſt:ſi unq; in ullo fuit. Itaq; partẽ eã quæ ab exquiſita quadã
rõne & doctrina proficiſcitur nõ attingã:tibi totũ relinquã.Quid ſit forti & ſapiẽti homine dignum:
quid grauitas:quid altitudo animi:quid acta tua uita:quid ſtudia:quid artes:quibus a pueritia floruiſ-
ti:a te flagitent tu uidebis.Ego quod intelligere & ſentire:quia ſum Romæ: & quia talia curo atten-
do quæ poſſum:id tibi affirmo te in iſtis moleſtiis in quibus ex hoc tẽpore non diutius futurũ.Eadẽ.
Extremũ illud eſt ut te horter & obſecrẽ aĩo ut maxĩo ſis:nec ea ſolũ memineris quæ ab aliis magnis
uiris accepiſti:ſed illa etiã quæ ipſe ingenio ſtudioq; peperiſti:quæ ſi colliges & ſperabis oĩa optime &
quæ accident qualiacũq; erunt ſapienter feres.Sed hoc tu melius uel optime omniũ.Eadẽ. Ego dolo
ri tuo nõ ſolum ignoſco:ſed ſummã etiã laudẽ tribuo.Meus enĩ ſenſus quanta uis fraterni ſit amoris
admonet.A te peto ut tu quoq; te iudicẽ dolori meo præbeas: ſi acerbe: ſi crudeliter: ſi ſine cã a tuis
ſum oppugnatus.libro.v.Epiſtola.ii.Habet enim præteriti doloris ſecura recordatio delectationem.
Epiſtola.xii.Circũſpice oĩa mẽbra reip.quæ notiſſima ſunt tibi:nullũ reperies,pfecto quod nõ fractũ
debilitatũue ſit.quæ proſequerer:ſi aut melius ea uideꝛẽ q̃ tu uides:aut cõmemorare poſſem ſine do-
lore:quanq̃ tuis monitis præceptiſq; oĩs abiiciendus eſt dolor:ergo & domeſtica feremus ut cenſes:&
publica etiã paulo fortius fortaſſe:q̃ tuipſe qui præcipis.Epiſtola.xiii. Ignoſces mihi de meipſo aliqd
prædicanti.Quarum enim tu rerum cogitatione nos leuare ægritudine uoluiſti:earum etiam cõme-
moratione lenimur.Itaq; ut mones quantum potero me ab omnibus moleſtiis & angoribus abducã:
tranſferamque animum ad ea quibus ſecundæ res ornantur:aduerſæ adiuuantur. Eadem.Etſi unus
ex omnibus minime ſum ad te conſolandum accommodatus:q; tantum ex tuis moleſtiis cœpi dolo-
ris:ut conſolatione ipſe egerem:tamen cũ longius a ſummi luctus acerbitate meus abeſſet dolor quã
tuus:ſtatui noſtræ neceſſitudinis eſſe meæque in te beniuolentiæ : non tacere in tãto tuo mœrore tã
diu:ſed adhibere aliquam modicam conſolationem quæ leuare tuum dolorem poſſet:ſi minus ſana-
re potuiſſet.Eſt autem conſolatio peruulgata quidem illa maxime: quam ſemper in ore atq; i animo
habere debemus:homines ut nos eſſe meminerimus ea lege natos:ut omnibus telis fortunæ propoſi
ta ſit uita noſtra:neq; eſſe recuſandum quo minus ea qua nati ſumus conditione uiuamus : neue tam
grauiter eos caſus feramus:quos nullo conſilio uitare poſſumus euentiſq; aliorum memoria repeten
dis:nil accidiſſe noui nobis cogitemus.Epiſtola.xvi.Quamobrem omnibus officiis amiciciæ diligen
ter a me ſancteque ſeruatis:ne hoc quidem prætermittendum duxi:te ut hortarer rogaremque : ut &
hominem te & uirum eſſe meminiſſes. id eſt ut & communem ĩcertumq; caſum: quem neque uitare
quiſq̃ noſtrum:neq; præſtare ullo pacto poteſt:ſapiẽter ferres:& dolori fortiter ac fortunæ reſiſteres:
cogitareſq; & ĩ noſtra ciuitate & in cæteris quæ rerum potitæ ſunt multis fortiſſimis atq; optimis ui
ris iniuſtis iudiciis tales caſus incidiſſe.Epiſtola.xvii. Etſi egomet qui te conſolari cupio conſolandus
ipſe ſim:propterea q; nullam rem grauius iamdiu tuli q̃ incommodum tuum:tamẽ magnopere te nõ
hortor ſolum:ſed etiam pro amore noſtro rogo atq; oro:te ut colligas uirumq; præbeas:& qua cõdi-
tione omnes homines:& quibus temporibus nati ſumus cogites.Plus tibi tua uirtus dedit q̃ fortuna
abſtulit.Epiſtola.xviii.Omnibus his de cauſis debes iſtam moleſtiam q̃leuiſſime ferre : meus animus
erit in te liberoſque tuos ſemper quem tu eſſe uis:& qui eſſe debet.Eadem.Hoc loco ſi uideor augere
dolorem tuum quem conſolando leuare debeam: fateor me communem malorum conſolationem
nullã inuenire præter illam:quæ eam ſi poſſis ſuſcipere maxima eſt:quaq; ego quottidie magis utor:
conſcientiam recte uoluntatis maximam eſſe conſolationem rerum incommodarum:nec eſſe ullum
magnum malum præter culpam:a qua quando tantum abſumus:ut etiam optime ſenſerimus: euen-
tuſq; magis noſtri conſilii q̃ conſilium repræhẽdatur:& quando præſtitimus quod debuimus: mode
rate quod euenit feramus.libro.vi.Epiſtola.iiii.Etſi tali tuo tempore me aut conſolandi: aut iuuandi
tui cauſa ſcribere ad te aliquid pro noſtra amicicia oportebat:tamen adhuc id non fecerim:quia neq;

lenire uidebar oratione: neque leuare posse dolorem tuum, postea uero q̃ magnã spem habere cæpi: fore ut te breui tempore incolumẽ haberemus: facere non potui quin tibi & sententiam & uolũtatẽ declararẽ meam. Epistola. xiii. Nunc uero euersis omnibus rebus cum cõsilio nihil perfici possit: una ratio uidet quicquid euenerit ferre moderate: præsertim cũ omniũ rerum mors sit extremum: & mihi sim cõscius: me quoad licuerit dignati reip. cõsuluisse. & hac missa salutẽ retinere noluisse. hæc scripsi nõ ut de me ipse diceré: sed ut tu qui cõiunctissima fuisti mecũ & sentẽtia & uolũtate eadẽ cogitares. Magna enim cõsolatio est: cũ ea recordare etiãsi secus acciderit: te tamẽ recte uereque sensisse. Atq; ut liceat aliquando aliquo reip. statu nos frui: inter nosq; cõferre sollicitudines nostras quas pertulimus tamẽ cũ timidi putamur quia dicebamus ea futura quæ facta sunt. De tuis rebus nihil esse qđ timeas præter uniuersæ reip. interitũ tibi cõfirmo. De mea autem sic uelim iudices quantũ ego possim me tibi: saluti tuæ: liberisq; tuis summo cũ studio presto semper futurũ. Epistola. xxi. Ex omnibus aũt his quæ dixi incõmodis nihil tollerabilius exilio præsertim ĩnocẽti ubi nulla adiuncta est turpitudo. Addo etiam cũ ea urbe careas: in qua nihil sit quod uidere possis sine dolore. libro. vii. Epistola. iii. Cũ decimũ iam diẽ grauiter ex intestinis laborarẽ: neque his qui mea opa uti uolebãt me probarẽ non uale re: quia febrim nõ haberẽ fugi in Tusculanũ. cum quidã biduũ ita ieiunus fuissem: ut neque aquã quidem gustarem. Itaque confectus langore & fame magis tuũ officiũ desiderarem. q̃ a te requiri putaui meũ. Epistola. xxvii. Casum quo sum grauissime afflictus ferrẽ certe moderatius: si te haberem. Nã & oratio tua prudens & amor erga me singularis multũ leuaret: sed quoniã breui tẽpore ut opinio nra est te sum uisurus: ita me affectũ offendes: ut multũ a te possim iuuari: nõ quod ita sim fractus: ut aut me hoiem esse oblitus sim: aut fortunæ succumbendũ putẽ. sed tamen illa hilaritas nostra & suauitas quæ te præter cæteros delectabat: erepta mihi ois est: firmitatẽ tamen & cõstantiã si modo aliquãdo fuit ĩ nobis: eandẽ cognosces quã reliquisti. libro. ix. Epistola. xi. Incidit ĩ eaipsa mala quæ summo studio uitauerat. Oppressus est enĩ bello repentino. Epistola. xiii. Quæ põt. n. spes esse in ea rep. ĩ qua hominis ipudentissimi armis oppssa sunt oia: & ĩ qua nec senatus nec populus uim habet ullã: nec leges ullæ sunt nec iudicia: nec oino simulacrũ aliquod ac uestigiũ ciuitatis. libro. x. Epistola prima. Primo ita pugnatũ est ut acrius nõ posset ex utraq; parte pugnari. Epistola. xxx. Quo tardius certior fierem de pliis apud Mutinã factis Lepidus effecit: qui meos tabellarios nouã dies retinuit: tãetsi tãtã calamitatẽ reip. q̃ tardissime audire optandũ est. s. illis qui pdesse nihil possunt neq; mederi. Epistola. xxxiii. Nã neq; deesse: neq; supersse reip. uolo: maxime tamẽ doleo adeo & longo & ifesto itinere ad me uenire: ut die quadragessimo post aut ultra etiã quæ facta sunt oia nuncient. Eadẽ. Quod ad bellũ hoc attinet nec senatui nec reip. deerimus. quæ postea egerimus faciã te certiorẽ. Epistola. xxxiiii. Pãsa amisso quantum detrimentum. resp. acceperit: non te præteriit. Nunc autoritate & prudẽtia tua prospicias oportet: ne inimici nostri cõsulibus sublatis sperẽt se cõualescere posse. libro. xi. Epistola. ix. Sed bellũ istic renatũ mirant hoies: nihil tã præter spẽ unquã. Epistola. xiiii. Núc uero cũ sim cum tironibus egentissimis: ualde & meã & uestrã uicẽ doleã necesse est. Epistola. xix. Ego nisi ualde necesse fuerit ex Italia nõ excedã. legiones armo. paro spero me nõ pessimũ exercitum habiturũ ad omnis casus & ipetus hominum. Epistola. xx. O rem miseram: dominum ferre nõ potuimus cum seruo seruimus: & tamen me quidem fauente magis q̃ sperante. libro. xii. Epistola. iii. Seruii Supplicii morte magnum præsidium amissimus. Reliqui partim inertes: partim improbi. Epistola. v. Sin (quod dii omnes auertant) oppressus ibi erit: omnis hominũ cursus est ad nos. pinde fac animũ tantum habeas tantũq; apparatum quantũ opus est ad uniuersam remp. recuperãdã. Epistola. vi. Vt enĩ grauius egrotant hi qui cũ leuati morbo uident: in eũ de integro inciderunt. sic uæhementius nos laboramus qui profligato bello & pene sublato renouatũ bellũ gerere conamur. Epistola ultima. Non queo reliqua scribere: tãta uis lachrimarũ est: neq; te in eundem fletum adducam. libro. xiiii. Epistola. i. Ad te uero & nostram Tulliolam nõ queo sine plurimis lachrimis scribere. Vos enĩ uideo esse miserrimas: quas: ego beatissimas semper esse uolui. Epistola. ii. A te quidẽ omnia fieri fortissime & amantissime uideo: nec miror: sed mœreo casum huiusmodi: ut tantis tuis miseriis meæ miseriæ subleuentur. Nam ad me Publius Valerius homo officiosus scripsit. Id quod ego maximo cũ fletu legi: quẽadmodũ a uesta ad tabulam Valeriã ducta esses. Hem mea lux: meũ desideriũ unde omnes opem petere solebant: te nunc mea Terentia sic uexari: sic iacere in lachrimis & sordibus: idq; fieri mea culpa q̃ cæteros seruaui: ut nos periremus. Eadem. Accepi ab Aristocrito tris epistolas: quas ego lachrimis prope deleui. Cõfitior enĩ mœrore mea Terentia: nec meæ me miseriæ magis excruciãt q̃ tuæ uestræq;. Ego aũt hoc miserior sum: quã tu quæ es miserrima: q̃ ipsa calamitas cõmunis utriusq; nostrũ: sed culpa mea propria est. Epistola. iii. Nam mihi ante oculos dies nocteq; uersatur squalor uester & mœror: & infirmitas ualetudinis tuæ. Spes autem salutis pertenuis ostẽditur. Inimici sunt multi: inuidi pene omnes. Eadem. Non queo iam plura scribere impedit mœror. Epistola. iiii. Omnis molestias & solicitudines quibus te miserrimam habui (id quod mihi molestissimũ est) Tulliolãq;: quæ nobis nostra uita dulcior est deposui & eieci. Epistola. vii. Ad cæteras meas miserias accessit dolor de Dolobellæ & Tulliæ ualetudine: omnino de omnibus rebus: ne quid cõsilii capiam: nec quid faciam scio. Tu uelim tuam & Tulliæ ualetudinem cures. Vále. Epistola. ix. In maximis meis doloribus excruciat me ualetudo Tulliæ nostræ: de q̃ nihil est quod ad te plura scribam. Tibi. n. æque magnæ curæ esse certe scio. Epistola. xix. Etsi oportu

nitatem operæ tuæ omnibus locis desidero. tamen non tam mea quã tua causa doleo te nõ ualere. Sed cum in quartanam conuersa uis morbi est(sic enim scribit Curius)spero te diligẽtia adhibita ẽt firmiorem fore.modo fac id quod est humanitatis tuæ:nequid aliud cures hoc tempore: nisi ut quã cõmodissime conualescas.Non ignoro quantum ex desiderio labores:sed erũt omnia facillima si uelebis.Festinare te nolo:ne nauseæ molestiã suscipias æger & periculosa hieme nauiges.libro.xvi.Epistola.x.Quo in discrimine uersẽt salus mea & bonorum omnium atque uniuersæ reip.ex eo scire potes:q̃ domos nostras & patriam ipsam uel deripiendam uel inflammandam reliquimus.In eum locũ res deducta est:ut nisi quis deus uel casus aliquis subuenerit:salui esse nequeamus. Epistola.xi.Incredibili sum sollicitudine turbatus de tua ualetudíe:qua si me liberaris:ego te omni cura liberabo.Epistola.xiii.Menandrius postridie ad me uenit ultra quã expectarẽ.Itaque habui noctẽ plenam timoris ac miseriæ.Tuis litteris nihilo sum factus certior quomodo te haberes:sed tamen sum recreatus.Epistola.xiiii.Hæc ex Tullio:nunc circa idem uideamus ex Gasparino Pergamensi.

Ad Idem.

Itteræ tuæ tantã attulerũt molestiam animo meo ut nullo tẽpore maiori in mœrore fuerim.Cum enim eo perducta sit fortũa nostræ reip.ut iam nihil præsidii possit ab hominibus expectari:maxime timendũ est ne diuino & nostro auxilio priuati simus.Gasparinus. B

Epistolam tuam plenam reꝝ nouaꝝ accepi. Miseret me conditionis & status tot magnificarum urbium atq̃ populoꝝ prouinciæ uestræ Quãtũ sim tuis litteris cõmotus:melius ab amicis & necessariis tuis ítelliges.Nihil enim puto in nostra rep.esse quod sit molestius ferendũ:q̃ pro benefactis nostris malefacta referri:nõ tamen odio malorum nostra innocentia est deponenda: sed eo studiosius in remp.incumbendum:quo plures inueniunt qui uel inuidia uel aliquo dolore in nostra studia inuehuntur.Multa habeo quæ me uæhementer excruciant: sed nihil tamen est quo magis angar q̃ q̃ in urbe nostra nullum uideo locum esse humanitati atq̃ clæmentiæ.Mouet me plurimum ea factio quam oriri uideo in urbe nostra: cui nisi occurrat profecto erumpet in aliquod magnum malũ bonorum ciuium.Huius autẽ proditionis quis sit autor &si putem nos multis signis intelligere posse:tamen aperte cognoscetis ex eo quẽ cũ litteris meis ad uos mãdo.Narrarẽ hoc loco tibi quo in statu essem:nisi & dolor me præpediret:& tu is esses qui fortunam meã satis nosses. Plura iam ad te præ lachrimis scribere non possum:sed tu officio tuo ac pietate in me fungere.Cupis ex me scire quo í sta tu res nostræ sint.Caput est q̃ si omnes homines in excidium nostrũ coniurassent: uix deteriori loco esse possemus.Nisi aliud habeas noli mihi suasor esse in ea re quæ mihi posset plura q̃ credis: non solum incommoda:sed etiã uitæ meæ pericula afferre.Cũ fortuna olim abstulisset:mors nouissime omnes mihi amicos & necessarios absumpsit:nihil igitur habeo cur diutius in uita aut manere uelim aut debeam:nisi aliqua mihi spes oriatur.Amisi quidem uno tempore opes:amicos:dignitates patriam:& necessarios meos:uagorq̃ per alienas terras exul:inops:mendicus:& quod mihi durissimum est omnibus ignotus.nihil itaq̃ optatius q̃ mors.Et quoniam humana præsidia res nostras destituerunt cogimur(quod in tempestate sæpe nautis accidit)omnia consilia nostra: omnem spem atq̃ cogitationem ad deũ referre:ad quam rem consequendam nobis eris & adiutor & socius.Quãuis enim deus uideatur auertisse animum & aures a nostris præcibus tamen speramus clæmẽtiam suam mutaturam esse in melius mala:quibus conflictamur & pene conficimur.Illud uelim scias:paulo minus hac tua iactura me esse animo cõmotum:q̃ si in parte fortunarum meaꝝ damnum factum esset. Ita enĩ semper de te iudicaui:nihil posse tibi accidere quod nõ mihi proprium esset: quod ego arbitror multis olim te signis perspexisse.Neminem hodierno die uiuere puto qui me uno infortunatior sit. Tanta enim me circunstant ícommoda ut nullum ego exitum illis uideam: nisi quem mors mihi attulerit. Nam ita miser sum ut iam nõ habeat fortuna ubi possit me ferre.hoc ita uelim mihi credas:ut ex oraculo Pythii Apollinis nõ certius edictum putes.Tanto me dolore tuæ litteræ affecerunt:ut ego ipse maxima consolatione egeam.Nam ut semper in rebus lætis nostri sensus conueniebant ita posteaq̃ illa perturbata atque abiecta sunt:quibus diu inter ciues tuos floreris:non minorem animo perturbationem sentio: ac si omnia rebus meis accidissent:quanq̃ quid magis potest meum dici:q̃ quicquid tuum est. Habebis ergo magis me tuarum erũnarum socium atque participem q̃ consolatorem. Etsi dolendo mœror leuatur:quãuis hoc genus consolationis per alienum sit:nihil in tuo dolore minuẽdo prætermittam.Facies ergo quod ego in hoc tuo dolore maxime cupio:stabis animo erecto:& perferẽdo uinces fortunam:quæ te prius uicerat.Si hoc feceris:maiorem certe gloriã ex tua uictoria: q̃ ex oibus rebus iacturam referes.Commisereor equidem tibi:& aliquando acerbius huiusce tuæ calamitatis indignitatem fero quam tu ipse:perferrẽque molestius nisi ea te uirtute cognoscerem quæ tibi satis præsidii afferret.Non satis possum ad te scribere quantã ægritudinem animo meo perceperim:de his rumoribus qui falso de te dissipati sunt.Nunc te uere diligere mihi uideor: cum audio quo animo hũc acerbissimum casum tuum feras.Quod enim maxima & plurima uitæ ornamenta inter pauciss̃imos dies amiseris:fortunæ fuit.Quod autem infracto sis & magnanimo hoc est constantiæ & forti udís tuæ.Eo res meæ perductæ sunt:ut iam pluribus incommodis uitæ affectus sim: quã uel ipsi etiã inimici mei sperare ausi sunt.Non habeo ad quẽ potius me cõuertã q̃ ad teipsum: qui me ualde amãdo id effecisti:ut solus in me consolando magis apud me ualeas q̃ cæteri oẽs amici.Maiora sunt iam ícõ-

moda mea: q̃ ut eis quiſquam poſſit mederi, unum tamen habeo in his malis remedium: q̃ ea non diu ſunt a me præferenda. Spero quidem cito: mors me ab his abſoluet. Quid enim eſt q̃ me iam uiuere delectet? aut cui ſpei me reſeruo? Si omnes homines ſimul affinitate colligarentur: uix mihi poſſent eſſe auxilio. Sed hoc ī his malis meis fruor ſolacio: q̃ ſine cuiuſquam hominis iniuria uixi. Nolui te ærumnas meas ignorare, qui ſiquid unquã iucundi in uita habui: ſemper mihi conſcius fuiſti. Quã graue mihi ſit in ſenectute propter inopiam ſeruire: facile potes ex te & aliis cõiecturã facere. Sed hoc inter nos refert: q̃ tu paupertati aſſuetus es: ego uero cum in maximo ſplendore & abundantia fortunæ ſemper uixerim non poſſum iugum iſtud perferre. Cæteris fortaſſe memoria rerũ proſperarũ moleſta eſt: ego uero non ſolũ hoc malo crutior: ſed ẽt cum huiuſmodi incõmodorum nũquã expertus fuerim: eo minus patientiam poſſum habere. Vtinam aut in hac miſeria natus eſſem aut q̃ beate uixerim nunq̃ meminiſſem. Quo in ſtatu fuerim: aut in quo nunc poſitus ſim: nõ te puto ignorare, illud autem me perturbat maxime q̃ neq; animus neq; conſiliũ eſt mihi: quo poſſim me iuuare. Non ſum enim ſic a natura inſtitutus: ut dolorem meum poſſim diſſimulare: neq; ſub his præceptoribus educatus: ut paupertatẽ meã fortiter pati poſſim. Scis q̃ molliter fuerim a parẽtibus meis nutritus: nũ quam ſperare poterã huc indignitatis peruenturũ iri. Si uitio meo quod multis accidere uideo ad inopiã redactus eſſem: aliquanto fortunã meã æquiori animo præferrẽ, ſed cũ oĩa præter mea ſtudia bene multis faciendo aduerſa ceciderint: nõ ſatis poſſum mihi acquieſcere. Si illũ inopiæ meæ finẽ aut præſidium futurũ ſperarẽ: nihil tam durum poſſet in hac mea fortuna eſſe: quod magno & incõcuſſo animo non perferrẽ. ſed cum nulla prorſus me ſpes habeat: q̃d eſt q̃ in uita diutius manere cupiã. Solebam amicos meos a die natali numerare: ut intelligerẽ quantũ temporis ſecũdum naturam mihi reſtaret: tunc maxime uiuendi cupidus eram: cũ nihil erat cur uitam accuſarem: nunc uero nihil mihi prolixius annis uideẽ. Quo me credis animo eſſe: cum fortunas meas ab omnibus amicis deſtitui intelligo: quæ res ita me perturbat: ut mihiipſi immutatus eſſe uidear: nõ expectabã ut qui ſemper officio meo illos iuuiſſem: nunc ſimul ab his omnibus deſtitutus eſſem. Tandẽ ex magna ſollicitudĩe ac metu liberatus ſum. Spero te multorũ ſermone & litteris intellexiſſe: me dum iter hetruriæ peragerẽ quo peterem urbem Romam in quoſdam incidiſſe qui aſſiduis latrociniis ĩeſtabant eam prouinciã: & fere omnes uiarum aditus occupabant, putabã in manus carnificũ ueniſſe qui me multis modis excruciarent. Ego uero cũ animũ pararem ad fortiter p̃ferendũ oẽs pœnas quas illi mihi inferre uoluiſſent: neq; iam illos quicq̃ rogarem: inueni apud eos maiorem pietatẽ: q̃ fuiſſem unq̃ auſus ab eis ſperare. Hæc ex Gaſpa. Plures his diebus a te mihi redditæ fuerũt epiſtolæ: omnes ferme commẽdaticie: quibus in reſpondendo tardior fui. Ignoſce præcor non occupationibus rerum agendarũ: quæ nullæ hoc tempore ſunt: ſed pturbationi & ægritudini quibus aſſidue mirũ in modũ diſcrutior. Eũ quippe in locum res deductas cerno: ut neceſſarium ſit mœrore confici & quaſi conſternari amiſſis iam ſæpe ac in peius labentibus in diem rebus. Sed his ommiſſis quæ accuſari facilius q̃ emendari põſſunt breuiter reſpondebo. Leo. Aretinus. Nos ſumus hic continenter in armis: atq; eo fit ut minus attẽdere litteris queam. Tanta eſt enim Ro. populi inconſtantia ac peruerſitas: nullus ut relinquatur quieti locus. Heri ante lucem egreſſi urbem Romani cum quibuſdam auxiliaribus regis pontẽ moliũ occupare tentauerunt. Turrim ſuper eo ponte noſtri cuſtodiunt: nequis inuito põtifice tranſire poſſit. Væhementer ibi aliquot horis pugnatũ eſt. Tandẽ noſtris laborãtibus: ſubſidio miſſi equites Romanos in fugam uertere: paucis interfectis: frequentibus uulneratis. Illi in urbem reuerſi ſolita temeritate in capitolio conſiſtunt: multitudinem conuocant: feſtus erat dies, plebs ocioſa & uino calens: concurſat: ſumuntur raptim arma: uexilla promuntur: ad oppugnandas pontificis edes ire pergunt. Noſtri contra inſtare: parare tela, cohortari inſiſtere, expectare forti animo populi impetũ. Ante molem Adriani quæ male parata nobis eſt uallũ iacere. Nox denique certamẽ dirimit. Ea nocte uigiliæ per totã urbẽ factæ. Neſcio quẽ finem res ſit habitura. Tu gaude: & ſiquid de Piſis habes me certiorem fac. Idem. Si
B ſerius mi doctiſſime Karole ornatiſſimi atq; amãtiſſimi quondã mihi Laurentii noſtri: debitũ uirtuti munus præſtiti, q̃ eius in me officia poſtulabãt. nõ negligẽtiæ: nõ obliuioni tribuendũ eſt: ſed doloris magnitudini quẽ ex cariſſimi deq; me optime meriti uiri morte ſuſcepi. Tãtus. n. mœror: tãta uis ægritudinis mentẽ oppreſſit: ut quotienſcunq; animũ ad eius memoriã reuocarim: nõ ſcribẽdi facultatẽ, ſed lachrimarũ copiã ipſius recordatio mihi ſuppeditarit: quodq; imbecillis ſolet animis euenire ita ceſſerit dolori ratio ſcribendi: ut a tẽpore mœroris mitigatio fuerit expetẽda. Etenĩ quis tã durus uel potius ferreus eẽt qui fletũ & lachrimas in talis uiri atq; amici cõmẽoratõe cõtineret? Multa quippe diuerſorũ hominũ uulnera quottidie ante ocũlos obſeruãtur: ut nullius in obitu tanquã in re ſolita obſtupeſcere debeamus. ſed tamẽ maxĩa pars horũ hi ſunt, ut ĩcertũ ſit: uita ne illorũ morti potius. an mors uitæ fuerit p̃ferẽda. Viuãt. n. an ĩtereãt parũ ĩtereſſe mortaliũ uideẽ. At uero cũ morte obiit is cuius uita oĩbus cõfert: cuius ſalus multorũ ſaluti ãplectiẽ: cuius opes ac fortunæ ſemp amicis præſto fuere, q liberalitate atq; hũanitate oẽs antecellit: tũ demũ graue ac difficile ẽ nõ cõqueri. Quid. n. uita hominũ eẽt derelicta bonorũ tutela: ſpoliato amiciciæ fructu? quẽ unũ hẽmus tutiſſimũ portũ ĩ uariis caſibus q uidenẽ in uita hominũ cõſtituti? Etenĩ ſic ſentio nullũ eẽ dolorẽ q ad amicorũ dolorẽ accedat. Nã parẽtes: patres: filii: tũ boni: tũ mali quicũq; hi fuerĩt: natura tribuunẽ nobis. Quo fit ut eos p̃ſæpe odio hẽamus: nobis quoq; eorũ ĩteritus exoptẽ: Amicos uero noſipſi eligimus ſponte

noſtra q̄ ſunt nob/s cariſſimi:quoꝝ iucūditate cū priuamur:nulla uideť nobis uita eẽ iucūda. Quod ſi cui unq̄ in amici obitu dolore licuit:mihi certe licet:maxīe qui non ſolū dulciſſimo ac ſuauiſſimo amiciciæ fructu ſed meipſo uideor eẽ priuatus.Ille.n.parentū mihi cāritatẽ:amici officia: fratris beni uolentiā præſtabat.Ille meas curas ſuas eẽ dicebat.ille me opibus:pecūia:patrimonio ſubleuabat.Denicꝫ ea erat īter nos mutua caritas ac beniuolētia:ut illo uiuo nullā fortunā extimeſcens ſecurus reꝝ in tranquillo uidelicet portu uiderer quieſcere.Itaq; ſilentio meo cām præbuit non obliuio: ſed mœror grauis:qui diutius q̄ uellē tenebras quaſdā ita animo offudit: ut nulla adhuc concedať ſcribendi facultas Poggius Floré.Tuā inter legēdo epiſtolā nō mediocris iniecta mihi dubitatio ē:pluſne iucū ditatis attulerit:an acerbitatis.Nā cū Lamolam meū uita exceſſiſſe ſignificet: quē pro hominis inge- A nio:doctrina:uirtute ac ſtudioꝝ ſocietate:pietate ut filiū:caritate ut fratrem:ueneratōe ut natu maio rem amplectebar.amariſſimū animo uulnus accepi.Amico nāq; & ītimo familiari meoq; diutius do meſtico priuatus non acerbe mœreri non poſſum:cum longiore conſuetudīe permulta annoꝝ cur- ricula cōpatum amicū tā breuis hora & tp̄ris punctu īterceperit. Sed ceſſemus hōis morte lamentis ꝓſequi:cū ſpes melioris æui & fœlicioris habitaculi & nos gratulari iubeat.Guarinus Veronēſis.Lō B geua quidē pacis ſecuritas uenenū eſt reꝝ publicaꝝ.Tūc.n.pro uirtute ignauia:ꝓ īduſtria luxus:pro triūphis ciuiū diſcordia ſenſim obrepit.unde potētiſſimæ ac florētes urbes ſæpe numero euerſæ fun ditus & deletæ ſunt.Vt.n.bellū laudabile illud quidē qd' aſſumiť pacis & trāquillitatis cā:ſic pax & il la repudiāda & execrabilis quæ ciuitatē effæminet exiciū nutriat:hoſtes augeat: uictos ulciſcať. Cato uir ille oīum prudētiſſimus nūquā aīo induci potuit:ut optaret rēp.Romanoꝝ hoſte carere oīo: ue- ritus ne ſublato hoſtiū metu Romanū illud robur atq; armoꝝ peritia ī ſocordiā abiret atq; luxuriā: domi quidē hoſtis id ē uoluptas ea ſane perniciōſiſſima ē:eoq; magis ꝑiculū atq; diſcrimē: quo fami- liarius bellū.Si igiť armoꝝ exercitatio:diſciplīa caſtroꝝ:uſuſq; miliciæ Romanos orbis terraꝝ domi nos fecit:& euexit ad cœlū:iā quantū exercitatio cōducat reip.uidetis:tū ad parandā gloriā: tū etiam ad cōſeruādā.Qua ex re uīm hoc tā longeū ociū & exoſam ſemp maioribus nr̄is lentitudinē: nō poſ- ſum nō uæhementer odiſſe:ueritus iā nobis poſſe cōtingere qd' abomīor:ea quæ & amplioribus atq; potētioribus ꝑ ignauiā accidiſſe ciuitatibus legi.Nemo quidē bello aut aliqua iniuria laceſſere aude- bit:qué accinctū ad obſiſtendū:tū ad uindicādū expeditū &,pmptum ītellexerit.Alioquī ī rebus bel- licis celeritas multo magis q̄ uirtus & fortitudo ,pdeſſe cōſueuit.Nulla res alia magis Philippū Mace doniæ regē uictorē.& ſæpe triūphantē effecit:q̄ celeritas ipſa & præuentio reꝝ agendaꝝ.Quid ē per īmortales deos uiri genuēſes?Cur nō putē atq; uaticiner uos uictores atq; fœlices euaſuros:quos ſciā fortes cōtra timidos:ſtrenues cōtra ignauos:iuſtos cōtra iniuſtos. dēicq; bellatores cōtra mercatores fore dimicaturos.Anto.Parno.Profuit certe nobis hoſtē labi:q; cū eēt cōflictādū:ne forte nimio ocio C atq; inertia nr̄a iuuētus emarceſceret aut cæteroꝝ animi ex maxīa trāquillitate torpētiores euaderēt Reor itaq; nr̄o hoſti debere plurimū q; ciues meos honeſtis q̄ artibus domi operā nauabāt. ab uſu ar moꝝ abhorētes.oī certamīs genere ex frequentibus præliis iā eruditos reddidit. Repetite quæſo me moria id tēporis cū armoꝝ hoſtiliū fragor.uīa ſuperiore āno menia circūſonaret.cū agros nr̄os fu- rens hoſtis atq; ſuburbia grādi cū ignominia atq; detrimēto uaſtaret:ueſtrā quoq; ī mētē ſuburbani ueniāt.coloniq; nr̄i.q̄ rebus ab hoſte exuti oībus ad uos cū liberis atq; uxoribus cateruatim ſtipē po ſtulātes ſeſe cōferebāt:quoꝝ calamitatē eſtis utiq; collato ſuffragio cōmiſerati.Baldaſar Raſi.Te nūc ex cūctis quos unquā uideri mortaliū excipio:meas q̄ cū fortunas cōferre magis cōcupiſcā. & ea ī pri mis quæ ærūnoſa atq; luctulētiſſima nr̄o in ſolo patrio recētiſſime uerſari liq̄do cōcernunť.Celeber rimoꝝ ſane uiroꝝ ac doctiſſimoꝝ ī te p̄cepta iſtitutaq; ſæpius īterlegiſſe mihi cōſtaret:his rebus ca- lamitoſis quidpiā afferre ſolaminis ipſe per molirer.Noſtræ æquidē libertatis oīo ſum exp̄s: quando id ſit in ,pmptu nr̄am urbē legū:iudicioꝝ.iuris.fidei:oīumq; bonaꝝ artiū ,prſus experte eē: frequen tiq; p̄dæ ac de populatōni plurīe mixꝝ in modū addictū.Te igiť p̄ſuaſum uelim tāetſi quos unq̄ ſum cōſpicatus:oīum ſis hominū cordatiſſimus.īfractū atq; icōcuſſum tibi aīum cōpares:& q̄cquid acer- bi nouercās fortūa iuſſerit.īcaparata fronte patiaris.Idē.Minus īter cæteros te curis agitari oportet: quādo has erūnas hācq; oīum ,ppe reꝝ ītēperiē alto ex peculari tua ſapiētīa ,puideris.his de cauſis te uæhemēter hortor iucūdā tibi uitā īſtituas.philoſophiæq; morali naues operā: quæ ī calamitatibus refocillatrix ē maxīa quādo quidē arti oratoriæ.cui ſūmo ſtudio antehac incūbebas: nec ī foro neq; ī ſenatu quippiā ſit loci relictū.Idē.Triſti ubi læto tui gnati meæ fuerunt aures p̄culſæ: mediocri aut mœrore ſui p̄citus :quē tui ſi facultas p̄ſentis mihi oblata fuiſſet palā certo patefeciſſem.Hāc nempe D ſoládi ,puinciā longe difficilē eē intueor.,ppterea q; uulgo id refocilládi genus his addici ſolet aduer- ſis eoꝝ caſibus:q̄bus uel amicicia uel neceſſitudine ſunt deuincti:qui focillamīe ēt egere uidenť.quo fit ſua minime uota q̄tū cōdeceret explere queāt.& cū aīum id īduxiſſem meum:ut tuas in præſentia curas aliquātiſp meo chirographo leuarē:nō potui ocellos meos a lachrimis temperare:quæ aīaduer ſioni plurimo ſunt īpediméto.Ea igiť gr̄a q̄ ſum dicturus cōtrahā ī paucula & ī elimata qdē: quando quidē ſi lōgior rebus in huiuſcemōi mea foret oīo.tuæ mediuſſidius ſapiētiæ diffidere uiderer:q̄ ſem ꝑ maximā cenſui.Solū quippe patriū:bona:oīaque ſuauia:q̄ tuo cū īgenio:tū fortuna tibi cōpararas. amiſiſti:qua ī calamitate aīo cōſtanti & infracto pmāſiſti.Cū itaq; tuis rebus duris & acerbis aīmus ī duruerit:longe demiror q; gnati tui extrema tantope deplores:quando ea perdideris:quæ tibi multo

debuerunt esse cariora. Præterea neq; te clã est omnia quæ mari: terra & cælo nascunt diuina lege interire atq; labi oportere: quod æquo animo ferre debes: ut prudẽtes cæteri quorũ numero ascriberis, uides quoq; iuga: urbes insulas: & quæq; humana in dies perire: ac labefactari: quæ suapte natura plus nimirũ habẽt roboris: q̃ humana imbecillitas. Quæ res nos admonet casus similes nobis occurrẽtes æquo aĩo ferre debeamus. Multo deniq; plura ad te scriberẽ: quæ curaꝝ leuamini cõducerẽt: si his te egere intelligerẽ: alioꝝ quẽ hominũ semper sapientissimũ iudicaui. Idẽ. Vt te solari possim nec me dignũ existimo: qui prudentia oĩbus antecellis. neq; id esse opus percẽseo: ꝓpterea q; aĩo es fortissimo & cõstantissimo. quæ res cõgratulatõni magis q̃ solamini multo est cõducibilior. Cui sane plurimũ debeo: tuũ est id aĩo uolutare. his si rebus infœlicibus tibi cõmodo aut adiumẽto eẽ possim. Idẽ. Fortunã in te tuosq; acerrimã scæuire nuper: nouercariq; plurimũ mihi: recẽtissime intellectũ ẽ quod quantũ mœroris ac solicitudinis mihi attulerit nec facile dixerim. Id aũt lex iubet amicitiæ ut quæ calamitosa nostris obtingãt amicis: nobis quoq; aduenisse certo arbitremur. Idẽ quoq; iudiciũ in res lœtas atq; iucũdas qui recte sapiũt trãsferre solẽt. Ast tui erit muneris aĩo ut cõstãti & ĩfracto quæ fracta iubent patiaris: quod tuæ anxietatis summa fuerit antidotus. Ipse uero tua ꝓ sapiẽtia uirtuteq; singulari iniuriã eoꝝ qui tibi insidiant: audenter ꝓpulsabis quoad poteris: quibus si minime resistere licuerit: sũmæ tibi laudi erit aĩo haud q̃q̃ cecidisse. Veꝝ ne tu existimes sortis auspicatæ ac fœlicis mõ uestigia me sectari: erũnosasq; amici rões: quod plericq; turpiter factitarunt despicari: omne meũ studiũ. curã: diligẽtiã: opes: corpus ac deniq; animũ quo nihil mihi ẽ carius: tuas ad calamitates leuãdas prorsus: aut salte leniẽdas polliceor atq; libens offero: qd ne temere dictũ arbitreris quæso periculũ facias: quod si feceris me germãicæ fidei qua nulla ẽ præstãtior singularisq; amiciciæ ꝓpetuũ æmulatorẽ eẽ ac fore nẽpe iudicabis. Idẽ. Bal. Ra. ad Georgiũ heseler. Si uitã & gratiã meã seruare uobis uultis: nullus auferat uobis pullũ: nec fruméta: nec segetẽ: nec uinũ: nõ oleũ: nõ salẽ: nõ lingua quisq; sit stipẽdio suo cõtentus. De p̃da. n. hostiũ: nõ de lachrimis amicoꝝ uiuere debent. hẽant arma sua tersa & lucida ferraméta acuta: calciaméta fortia. uestes nouas & nõ ueteres. stipendiũ nõ in sacco: sed in balteo portẽt: equũ & p̃das suas aliis nõ uendant. a medicis gratis curent. alter alteri obsequat. ĩ hospiciis hẽant honeste. qui litẽ fecerit: uapulet. Epistola ẽ Aureliani imperatoris ad suũ exercitũ. Nos ꝓ tuis iniuriis cõtinuis aĩo strenue cõmoti inimiciciæ tecũ bellaꝫ studemus: sed cõmunis exẽpli ac fidei gr̃a uisum ẽ ut te saluũ uelimus: ut eẽt quẽ armis uincere possemus. Ad nos uenit Nitias familiaris tuus quæ sibi a nobis p̃ciũ peteret, si te clã interfecissẽt. id nos negauimus: neue ex huiusmõi re aliquid cõmodi expectaret. simul uisum ẽ ut certioré faceremus: ne quicq̃ tale si accidisset. id nr̃o cõsilio ciuitates putarẽt factũ. & q; nobis nõ placet præmio aut precio: aut dolis pugnare. tu nisi caues iacebis. Epistola est. G. Fabricii & æmilii cõsulũ Ro. ad Pyrrhũ regẽ. Rex Aragonũ utriusq; Siciliæ. Spectabiles & magnifici uiri deũ hõisq; testamur: quãta hactenus cura & diligẽtia semp operã dederimus atq; incubuerimus ut uobiscũ in pace & trãquillitate uiueremus: sed nos inimicis nostris fauorem æs atq; auxiliũ p̃stãtes q; ne ageretis & lr̃is plurimis & nũtiis sæpe monuimus. Nos & ꝓfecto inuitos ac lacessitos ad ea erga uos agẽda ipulistis: quæ hucusq; quoad potuimus: semp effugere nixi sumus. Quapp qa nõ ulterius nos continere possumus: quin aduersus uos & quidẽ merito bellũ geramus. Vos dehinc huiusmodi nostris lr̃is: nostros publicos hostes declaramus sic indicturi bellũ. A quibus æmulis & inimicis ligæ nostræ: quæ ad uniuersalem pacẽ atq; quietẽ Italiæ inita & contracta est: fauẽte altissimo uictoriã spe ramus obtinere. Datũ in castello nouæ ciuitatis nostræ Neapolis die. ii. mẽsis Iunii. anno. &c. lii. lr̃æ in dictionis belli cõtra Florentinos. Vbi rẽ aliq̃ gestã amico significamus: aut qd ab eo exposcimus: aut eum ad rem aliquam peragendam exhortamur. M. T. C. clausulæ incipiunt.

Pompeiũ & hortari & orare & iã liberius accusare & monere: ut magnã ĩfamiã fugiat non desistimus. sed plane nec precibus nostris: nec ammonitõibus reliquit locũ. Nã cũ ĩ sermone quottidiano: tũ in senatu palã sic egit cãm tuã: ut neq; eloquẽtia maiore quisq̃: nec grauitate: nec studio: nec cõtentione agere potuerit cũ summa testificatõe tuoꝝ ĩ se officioꝝ & amoris erga se tui. li. i. Epistola. i. Inclinata res ẽ Libonis & hypsæi nõ obscure. Nos in cã autoritatẽ eo minorẽ hẽmus: q; tibi debemus: gratiã aũt nostrã extinguit hõium suspicio. eadẽ. Idibus Ianuariis in senatu nihil est cõfectũ. ꝓpterea q; dies magna ex parte cõsumptus est altercatõe Lentuli cõsulis & Caninii tiranni. Epistola. ii. Eius or̃oni ab oĩbus uæheméter reclamatũ ẽ. Erat. n. iniqua & noua. Consules neq; cõcedebant. neq; ualde repugnabãt diẽ consumi nolebant. Id quidẽ est factũ. Perspiciebant enĩ in Hortensii sententiã multis partibus plures ituros. Eadẽ. Hac controuersia usq; ad noctẽ deducta senatus est dimissus: & ego eo die casu apud pompeium cœnaui: nactusq; tempus magis idoneum q̃ unq̃ antea q; post tuum discessum is dies honestissimus nobis fuerat. In senatu ita sum cũ illo locutus: ut mihi uiderer aĩum hõis ab omni alia cogitatione ad tuã dignitatẽ tuẽdã traducere. Eadẽ. Hæc scripsi ad. xvi. Kalen. Februarii ante lucẽ: eo die senatus erat futurus. Nos in senatu quemadmodũ spero dignitatem nostram ut potest in tanta hominum perfidia & iniquitate retinebimus. Eadem. Quæ gerantur accipies ex Polione: qui omnibus negociis non interfuit solũ sed præfuit Epistola. v. Quod scire uis qua quisq; in te fide sit & uoluntate difficile dictu est. de singulis illud unum audeo q; antea tibi sæpe significaui: nunc quoq; re perspecta & cognita perscribere: uæhementer quosdam homines & eos maxime qui te & maxime debuerũt: & plurimũ iuuare potuerũt inuidisse dignitati tuæ. Quo-

rum autoritatem:dignitatem:uolũtatemq; defenderas:nõ tam memores essent uirtũtis tuæ,q̃ laudis inimici,quo qdẽ tpe ut perscripsi ad te antea cognoui Hortensium percupidum tui studiosum luculum.Ex magistratibus autem Luciũ Ratilium & fide & animo singulari Epistola.vi.Illa me ratio monet ut te ex nostris euentis cõmunibus admonẽdum putaré:ut considerares in omni reliqua uita:quibus crederes:quos caueres.Eadem.Hic ego quantũ humano cõsilio efficere potui :circũspectis rebus omnibus meis rationibusq; subductis:summã feci cogitationũ omniũ mearum: quã tibi sic breuiter exponã.Epistola.ix.Et quoniã meam tuorꝝ erga me meritorum memoriã unq̃ nulla delebit obliuio: te rogo ut memineris quantæcũq; tibi accessiones fient:& fortunæ & dignitatis:eas te nõ potuisse cõsequi:nisi meis puer olim fidelissimis atq; amantissimis consiliis paruisses. Quare hoc animo ĩ nos eẽ debebis:ut ætas nostra iã ingraueſcens:in amore atq; adolescentia tua conquiescat libro.ii.Epistola.i. Breui tamẽ sic habeto:in eum statũ temporꝝ tuum reditũ incidere:ut his bonis quæ tibi natura: studio:fortuna data sunt:facilius omnia quæ sunt in rep.amplissima:cõsequi possis q̃ muneribus: quorꝝ neq; facultatẽ quisq̃ admiratur.(Est.n.copia munerꝝ nõ uirtutis)neq; quisquã est quin societate iam defessus sit.Epistola.iii.Summã scito in te expectationẽ esse:eaque a te expectari:quæ a summa uirtute:summo ingenio expectãda sunt:Ad quæ si es ut debes paratus(quod ita esse cõfido)pluribus maximisq; muneribus & nos amicos & ciues tuos uniuersos:& rẽp.efficies. Eadẽ. De rebus urbanis q̃ me certiorem feciſti.cũ per se mihi gratũ fuit:tũ quod significasti tibi oĩa mandata mea curæ fore.In quibus te unũ illud præcipue rogo : ut cures nequid mihi ad hoc negocii aut oneris accidat aut tẽporis. Hortensiumq; nostrũ collegã ut familiarẽ roges:ut si unq̃ mea cã quicquã aut sensit: aut fecit: de hac quoq; sententia decedat:qua mihi nihil põt esse inimicius.libro.iii.Epistola.vii.Illud quod polliceris uelim pro tua fide:diligẽtiaq; & pro nostra nõ instituta,sed iã iueterata amicicia cures:enitare ut supplicatio nobis q̃ honorificentissime quãprimũ decernatur.Epistola.viii. Etsi scio nõ iniucundissimũ me nuntiũ uobis allaturũ:tamen quoniã casus & natura in bonis dominatur:uisum est faciẽdũ quoquo mõ res hẽret nos certiores facere libro.iiii.Epistola.xii.Ita uir clarissimus ab hõie teterrimo acerbissima morte est affectus:& cui inimici propter dignitatẽ pepercerũt:inuentus ẽ amicus qui ei mortem afferret.Eadẽ.Sed de nostris rebus satis uel etiã nimiũ multa.de tuis uelĩ ut eo sis aĩo quo debes esse,id est:nequid tibi præcipue timendũ putes.Si.n.status erit ciuitatis aliquis quicũq; erit:te omniũ periculorũ uideo expertẽ fore.Nã alteros tibi iã placatos esse ĩtelligo:alteros nũquã iratos fuisse.Epistola.xiiii.Quare te rogo si opus erit ad Cæsarem causam meã agas:neq; tibi in omnes partes defendẽdum putes:hoc existimãs neminẽ te tui amantiorẽ habere.libro.v.Epistola.x.Vt potui accuratissime te tuãque cãm tutatus sum.Et proxime recẽti aduentu meo cũ re aliter ĩstitutã offendissem ac mihi placuisset si affuissem,tamen nulla re saluti tuæ defui.Epistola.xvii.Te hortor aĩo forti magnoq; sis. Ita.n.natus:ita educatus:ita doctus es:ita cognitus etiã ut tibi ita faciundum sit.Deinde spẽ quoq; habeas firmissimã ,ppter eas causas quas scripsi.A me uero tibi liberisq; tuis oĩa paratissima esse cõfidas uelim.Id.n.& uetustas nostri amoris:& mea cõsuetudo:& tua multa erga me officia postulãt libro.vi. Epistola.v. Me scito omnẽ meũ laborẽ:oẽm operã.curã.studium.in tua salute consumere . Nã cũ te semper dilexi.tũ fratrũ tuorꝝ quos æque atq; te summa beniuolentia sum cõplexus. singularis pietas amorq; fraternus.nullũ me patiẽ officii erga te studiiq; munus aut tempus prætermittere.sed quæ facia fecerimq;.pro te.ex aliorꝝ te litteris quã ex meis malo cognoscere. Quid aũt sperem aut cõfidã.& exploratũ habeã de saluti tua.id tibi a me declarari uolo. Nã si quisquã est timidus in magnis periculosisq; rebus.semperq; magis aduersos rerꝝ exitus metuens quã sperãs secũdos:is ego sum.& si hoc uitium est.eo me non carere confiteor.Epistola.xiiii. De reliquis ut te sæpe p̃ litteras hortatus sum:ita uelim tibi persuadeas te in hac causa nihil habere q̃ tibi timendum sit præter communem casum ciuitatis: qui &si est grauissimus:tamen ita uiximus:& id ætatis iam sumus:ut oĩa quæ non nostra culpa nobis accidant:fortiter ferre debeamus.Epistola.xx.Fac quæso qui ego sum esse te . Est ne aut tui pudori:aut nostri primum rogare de die:deinde plus annua postulare.Sed essent mi Galle omnia facilia si & ea mercatus esses quæ ego desiderabam:& ad eam summam quam uolueram: attamen ista ipsa quæ te emisse scribis:non solum rata mihi erunt:sed etiam grata plane.n.intelligo te non modo studio:sed etiam amore usum:quæ delectarint hominem:ut ego semper iudicaui in omni iudicio elegantissimum:quæ me digna putaris cœmisse.libro.vii. Epistola.xxtiii. Caminio consule scito neminem prendisse:nihil tamen mali eo consule factum est.Fuit.n.mirifica uigilantia qui toto suo consulatu somnum non uiderit.Hæc tibi ridicula uidentur.non.n.ades:quæ si uideres:lachrimas non tenores.Epistola.xxxi.Omnia tibi exponere nisi coram nõ possum:idq; celeriter fore spero libro.viii. Epistola.ix.Per fortunas tuas Cicero:per liberos oro:obsecro:neq; grauius de salute & incolumitate tua consulas.Nam deos hominesq; amiciciamq; nostram testor me quæ tibi p̃dixi nec temere monuisse. Epistola.x.Quare si tibi tu:si filius unicus:si domus:si spes tuæ reliquæ tibi curæ sũt:si aliquid apud te nos:si uir optimus gener tuus ualet:quorum fortunas nõ debes uellẽ cõturbare.sequere eam cãm in cuius uictoria salus nostra est:ne aut odisse:aut relinquere cogamur:aut impiam cupiditatem contra salutem tuam habeamus.Eadem.Plus facio q̃ Caminius mandauit.Is.n.siquid ego scirem rogarat quod tu nescires.Ego tibi ea narro quæ tu melius scis q̃ ipse qui narro . Faciã ergo illud quod rogatus sum:ut eorum quæ temporis huius sint:quæ tua audiero nequid ignores.Epistola.vi.libro.ix.Et

Tullia noſtra recte ualet. Terentia minus bene habuit: ſed certum ſcio iam conualuiſſe eam. Preterea rectiſſime ſunt apud te omnia. Epiſtola. ix. Oratiunculam pro Deiotaro quã requirebas habeam mecum. q̃ non putarem. Itaq; eam tibi miſi quã uelim ſic legas ut cauſam tenuem & in opem: nec ſcriptõne magnopere dignam. Sed ego hoſpiti ueteri & amico munuſculũ mittere uolui leui denſe craſſi filio: cuiuſmodi ipſius ſolent eſſe munera. Epiſtola. xii. Si me amas tu: fac: ut ſciam quid de nobis futurum ſit. Habuiſti. n. in tua ptãte ex quo uel ex ſobrio: uel certe ex ebrio ſcire poſſes. Epiſtola. xvii. Hoc tamen ſcito non modo me qui conſiliis non interſum: ſed ne ipſum quidem pricipem ſcire quid futurum ſit. Nos. n. illi ſeruimus: ipſe temporibus. Ita nec ille quid tẽpora poſtulatura ſint. nec nos qd ille cogitet ſcire poſſumus. Eadẽ. Dupliciter delectatus ſum tuis litteris: & q̃ ipſe intellexi iam poſſe ridere te. Me aũt ut ſcurram uel itẽ male oneratũ eſſe non moleſte tuli. Illud doleo in iſta loca uenire me ut conſtitueram non potuiſſe. Habuiſſes enim nõ hoſpitem. ſed cõtubernalem: At quem uirum? nõ eum quem tu es ſolitus pro mulſide conficere. Integram famẽ ad ouum affero. Itaq; uſq; ad aſſum uitellinum opera perducitur. illa mea quæ ſolebas antea laudare. O hominem facilem. O hoſpitẽ nõ grauem. Nam omnem noſtram de rep. curam: cogitationẽ: de dicenda in ſenattu ſententia cõmentationem cauſarum obiecimus. In epicurinos caſtra aduerſarii noſtri cõiecimus. nec tamen ad hanc inſolentiã: ſed ad illã tuam lauticiã ueterem dico: cum me in ſumptum habebas. Etſi nũq̃ plura prælia habuiſti: proinde te para cum homine edaci tibi res eſt. Epiſtola. xxx. Hæc igitur eſt nunc uita noſtra: mane ſalutamus domi bonos uiros multoſq; triſtes: & hos lætos uictores qui me quidem perofficioſe & perornanter obſeruant: ubi ſalutatio defluxit litteris me inuoluo: aut ſcribo: aut lego. Veniũt ét qui me audiunt quaſi doctũ hominem. quia paulo ſum q̃ ipſi doctior. Inde corpori omne tẽpus dat. patriã eluxi iam & grauius & diutius: q̃ illa mater unicum filiũ. Sed cura ſi me amas ut ualeas. ne ego
A te iacente bona tua comedã. ſtatui enim tibi ne ægroto quidem parcere eadẽ. Heri ueni í Cumánũ. cras ad te fortaſſe. ſed cum certum ſciam. faciã te paulo ante certiorem & ſi. M. Ceparius cum mihi in ſilua Gallinaria obuiã ueniſſet. quæſiſſemque quid ageres. dixit te í lecto eſſe. q̃ ex pedibus laborares tuli ſcilicet moleſte ut debui. ſed tamen conſtitui ad te uenire. ut & uiderem te & uiſerem & cenarem etiã. Non. n. arbitror cocum & architriclinũ habere. Expecta igitur hoſpitẽ. tũ minime edacem. tũ inimicum cænis ſumptuoſis. Epiſtola. xxxiii. Sed mehercule mi Pete extra iocum moneo te. qd̃ pertinere ad beate uiuendũ arbitror. ut cũ uiris bonis. iucundis. amãtibus tui uiuas. nil eſt aptius uitæ. nil ad beate uiuẽdũ accomodatius. nec id ad uoluptaté refero. ſed ad comitatẽ uitæ atq; uictus. remiſionẽq; aíorum. quæ maxime me ſermone efficitur familiari qui in cõuiuiis dulciſſimus. Epiſtola. xxxiiii. Cũ Marco Fabio (q̃ ſcire te arbitror) mihi ſummus uſus eſt. ualde eum diligo. tum propter ſummam probitatem eius ac ſingularem modeſtiam: tum q̃ in his cõtrouerſiis quas habeo cum tuis cõbibonibus epicuris. optima opera eius uti ſoleo. Epiſtola. xxxv. Itaq; mihi maximæ curæ ẽ nõ de mea quidẽ uita cui ſatiffeci. uel ætate. uel factis. uel etiã ſiquid hanc ad rem pertinet gloria: ſed me patria ſollicitat. libro. x. Epiſtola. i. In his aũt rebus quæ nihilominus ut ego abſim confici poſſunt. peto a te ut rõnem habere uelis & ſalutis & dignitatis meæ. Epiſtola. ii. Cũ ipſum Furniũ per ſe uidi libẽtiſſime: tum hoc libẽtius q̃ illũ audiens te uidebar audire. Nã & in re militari uirtutẽ: & in adminiſtrãda ꝓuincia iuſticiam: & in omni genere prudẽtiam tuam expoſuit. & præterea mihi non ignotam: in conſuetudine & familiaritate ſuauitatem tuam adiunxit. Præterea ſummam erga ſe liberalitatem: quæ omnia mihi iucunda fuerunt expoſuit. hoc extremum etiam gratum fuit. Epiſtola tertia. Caue tempus ammittas: Sic moneo ut filium. ſic faueo ut mihi ſic hortor ut & proprium & amiciſſimum. Epiſtola quĩta. Crede igitur mihi Plance: omnes quos adhuc dignitatis gradus conſecutus ſis (es autem adeptus ampliſſimos) eos honoꝝ uocabula habituros: nõ dignitatis inſignia: niſi tecũ libertate populi Ro. & cũ ſenatus autoritate cõiunxeris. Epiſtola. vi. Seiunge te quæſo aliquãdo ab his cũ quibus te nõ tuũ iudiciũ: ſed tẽporũ uincula coniunxerunt Eadẽ. Copias adduco & numero & genere & fidelitate firmiſſimas. Epiſtola. ix. Sedulitas mea ut ſpo & mihi & reip. tulit fructũ. náq; aſſiduis internunciis cũ Lepido egi: ut ommiſſa omni cõtentione reconciliataq; uoluntate noſtra communi conſilio reip. ſuccurreret: ſe: liberos: urbẽq; pluris q̃ unũ perditũ abiectũq; latronem putaret: obſequioq; meo ſi ita faceret ad oís res abuteretur. profeci itaq; per laterenſem ĩternuntiũ: fidẽ mihi dedit: ſe Antoniũ ſi ꝓuincia ſua prohibere nõ potuiſſet: bello perſecutuꝝ. Epiſtola. xv. Ego eã ſentẽtiã dixi: cui aſſenſi ſunt oés: ad unũ: ea quæ fuerit ex ſenatuſcõſulto cognoſces. Epiſtola. xvi. Quod ſi oía mihi ĩtegra & ipſe & fortuna ſeruarit: recipio me uobis celeriter negocium ex ſententia confecturum. Fratrem meum aſſiduis laboribus concurſationibuſq; confectum grauiter ſe habuiſſe antea tibi ſcripſi: ſed tamen eum primum poſſe ingredi cœpit: non magis ſibi quam reip. ſe conualuiſſe exiſtimans: ad omnia pericula princeps eſſe non recuſauit. ſed ego eum nõ ſolum hortatus ſum: ferumetiam coegi iſto proficiſci. Epiſtola. xvii. Sed mi Plance incumbe ut belli extrema perficias. In hoc erit ſumma & gratia & gloria. Epiſtola. xix. Sin ut ſcripſiſti ad collegã ita res habet: oĩ cura liberati ſumus. nec tamen erimus priuſq̃ ita eſſe tu nos feceris certiores. Epiſtola. xx. Nec depugnaꝝ ſi occaſio tulerit: nec obſideri ſi neceſſe fuerit: nec mori ſi caſus ĩciderit ꝓ nobis paratior fuit q̃ſq̃. Quare hortor te mi Cicero exercitũ huc traiiciendũ q̃primũ cures & matures priuſq̃ hoſtes magis corroboréť: & nr̃i ꝓturbéť. í quo ſi celeritas erit adhibita reſp. ĩ

possessione uictoriæ deletis sceleratis permanebit.Epistola.xxi.In quo hanc capio uoluptatem:qđ cer
te quo magis me petiuerũt.tanto maiorem iis frustratio dolorẽ attulit:Tu mi Cicero quod adhuc fe-
cisti:idem præsta:ut uigilanter neruoseq; nos qui stamus in acie subornes.Epistola.xxiii.Quod uiuit
Antonius hodie:q; Lepidus una est q; exercitus habet non cõtẽnendos:q; sperant:q; audẽt:omne Cæ-
sari acceptum referre possiunt.Epistola.xxiiii.Quamobrem siquid operis tibi etiam nũc restat:id ma-
gnopere censeo persequendum.Epistola.xxv.Sed tamen sententiam meam tibi ignotam esse nolebã:
cuius est hæc summa:ut hæc omnia te metiri dignitate malim q̃ ambitione maiorẽq; fructũ ponere i
perpetuitate laudis:q̃ in celeritate præturæ. Eadem. Mihi enim negocii plus reliquisti uni: q̃ præter
me omnibus.Epistola.xxviii.Cæsarem uero q; me in tanta fortuna mõ cognitũ uetustissimo⁹ fami-
liarium loco habuit:dilexi summa cũ pietade & fide.Quæ mea sententia gerere mihi licuit ita feci:ut
optimus quisq; maxime ꝓbaret:quod iussus sum eo tẽpore atque ita feci.ut appareret inuito impera
tũ esse.Epistola.xxxi.Abs te mi Cicero magnopere peto:si meam uitam & studium diligentissime su-
perioribus temporibus in administranda rep.quæ Lepido digna sunt perspecta habes:ut paria aut eo
ampliora reliquo tempore expectes:& perinde tua autoritate me tuẽdũ existimes:quo tibi plura tuo
merito debeo.Epistola.xxxiiii.Fallere nemo nos potest nisi tu.quod certe abest a tua uirtute & fide:
sed alius nemo facultatem habet decipiendi nos.Tibi.n.uni credimus & crediturí sumus.li.xi. Episto
la.ii. Vt principiis consentiant exitus:tuum est hoc munus:tuæ ptes.a te hoc; ciuitas uel omnes pọ̃-
us gentes non expectant solũ:sed etiã postulant:quãquam cum hortatione non egeas:non utar ea plu
ribus uerbis.Epistola.v.Quamobrem ad omnia ita paratus:ita animatus debes esse:non ut nihil faci-
as nisi iussus. sed ut ea geras quæ ab oĩbus summa cũ admiratione laudent. Epistola. vii. Coniunctio
tua cũ collega cõcordiaq; uestra.quæ litteris cõibus declarata est senatui populoq; Ro.grauissima ac-
cidit.Quod superest perge mi Brute:& iam non cũ aliis:sed tecũ ipse certa. Epistola.xv. Quod ꝓ me
non facio:id ꝓ te facere amor meus in te tuaq; officia cogunt ut timeã.Epistola.xx.Ego nisi ualde ne
esse fuerit:ex Italia non excedã.Eadẽ.Nos hic ualemus recte:& quo melius ualeamus operam dabi-
mus.quæ tibi superioribus litteris mea manu scripsi:terrendi tui cã homines loquunt.Epistola.xxiii.
Crede mihi nisi ista fiant quẽadmodũ scribo:magnum nos omnis adituros periculũ. Rogo te uidete
quibus hominibus negocium detis:qui ad me legiones adducant:& fide opus est & celeritate.Episto-
la.xxvi.Reliqua magna sunt ac multa.sed posita omnia in nobis.quãquã quid primũ explicemus non
uideamus.li.xii.Epistola prima. Vestri.n.pulcherrimi mi facti ille furiosus me principem dicit fuisse:
utinam quidem fuissem:molestus nobis non esset.Epistola.iii. Vellẽ Idibus Marciis me ad cœnã inui
tasses:reliquiarũ nihil fuisset.Epistola.iiii.Sed tu quid ageres:quid acturus:ubi deniq; esses nescieb̃.
Fama nunciabat te isse in Siriã.auctor erat nemo.Eadem.Hyemem credo adhuc prohibuisse quo mi
nus de te certum haberemus quid ageres:maximeq; ubi esses.Epistola.v.Dixi de te quæ potui tãta cõ
tentione:quantũ forum est:tanto clamore consensuq; populi:ut nihil unq̃ simile uiderim.quod autẽ
& in senatu pluribus uerbis disserui & dixi in contione:in eo uelim fidem meam liberes.Epistola.vii.
Nunc te cohortatione non puto indigere:ut nos absentis remq; publicam quantum opus est defen-
das.Epistola.xi.Hæc a te peto non solum reip.quæ tibi semper carissima fuit:sed etiam amiciciæ no-
stræ nomine quam confido apud te plurimum posse.Epistola.xii. De nostra dignitate uelim tibi ut
semper curæ sit:& quocũq; tempore occasionem habueris:& in senatu:& cæteris rebus laudi nostræ
suffragere.Epistola decimaquarta.Ego porro non mediusfidius cupiditate prouinciæ produci mihi
longius spacium uolo.Nam fuit mihi ista prouincia plena laboris:periculi:detrimenti.Eadem.Athe-
nas ueni ad undecimum Kalendas Iunias:atque ibi(quod maxime optabam)uidi filium ,tuum dedi-
tum optimis studiis summaque modestiæ fama.Qua ex re quantam uoluptatem cœperim: scire eti-
am potes me tacente.Non enim nescis quanti te faciam & quam pro nostro ueterrimo ueris̃imoque
amore omnibus tuis etiam minimis commodis:non modo tanto bono gaudeam. Noli putare mi Ci
cero me hoc auribus tuis dare:nihil adolescente tuo carius atque adeo nostro(nihil enim mihi a te es
se seiunctum)aut amabilius omnibus his qui Athenis sunt:aut studiosius earum artium quas tu ma-
xime amas hoc est optimarum.Itaque tibi quod uere facere possum libenter quoque gratulor: nec
minus etiam nobis:q; eum quem necesse erat diligere qualiscunque esset:talem haberemus: ut liben-
ter quoque diligamus.Epistola.xvi.Audiebam quædam turbuléta quæ scilicet cupio esse falsa: ut ali
quando ociosa libertate fruamur:quod uel minime mihi adhuc contigit: ego tamen nactus in naui-
gatione nostra pusillum laxamenti concinaui tibi munusculum ex instituto meo.Eadem.Etsi perini
quo patiebar animo te a me disgredi:tamen eo tempore me consolabar:q; in summum etiam ocium
te ire arbitrabar.Et ab impendentibus magnis negociis discedere.Epistola.xviii. Omnem conditio-
nem imperii tui statumque prouinciæ mihi demonstrauit.Tratorius.O multa ítollerabilia locis om
nibus.Sed quo tua maior dignitas eo quæ tibi acciderunt minus ferẽda.neque enim quæ tu propter
magnitudinem & animi & ingenii moderate fers:a te non ulciscenda sunt:&si non sint dolenda. Sed
hæc posteriũs rerum urbanarum acta tibi mitti certe scio. quod ni ita putarem esse: perscriberem.
Epistola.xxiii. Atq; ante hæc quidem sperare saltem licebat. nunc etiam id erreptum est. Equidem
& hæc & omnia quæ homini accidere possunt sic fero . ut philosophiæ magnam habeam gra-

tiã.quæ me non modo a ſolicitudine abducit.ſed ét contra oĩs fortunæ ĩpetus armat tibiq; idem ſen tio faciundũ.Nec a quo culpa abſit quicq̃ in malis numerandum.Sed hæc tu melius.Eadẽ. Te tamen hortor ut omni cura in remp.incumbas.hoc eſt animi.hoc eſt ingenii tui hoc ẽ ſpei quã habere debes amplificandæ dignitatis tuæ.Sed de hac re alias ad te pluribus.Epiſto.xxiiii.Quãquã admodũ ſũmus iã defatigati.ſed nulla laſſitudo impedire officium & fidẽ debet.Verũ hæc hactenus.ab aliis te de me q̃ a meipſo malo cognoſcere.Audiebamus ea quæ maxime uellemus deGneo municio quẽ tu quibuſ dam litteris ad cælum laudibus extuliſti.Rumores duriores erãt.id quale ſit:omninoq; quid iſtic aga tur facias me uelim certioré.Epiſtola.xxv.Velim ſi qua offenſiũcula facta ẽ animi tui peruerſitate ali quorũ(noui.n.gentem illam)des te ad lenitatem.uel propter ſummam humanitatem:uel etiam hono ris mei cã.libro.xiii.Epiſtola.i.Impedior uerecundia ne te pluribus rogem:neq; tamen dubito quin ſi tua nihil:aut non multum interſit eo ſis animo quo ego eſſem ſiquid tu me rogares:mihi certe gratiſ ſimũ feceris.Epiſtola.ii.Sed hæc quæ ſupraſcripta ſunt eo ſpectãt ut te horter & ſuadeã.Reliqua ſunt quæ ptinent ad rogandũ.ut nõ ſolũ tua cã tibi conſiliũ me dare putes:ſed q; mihi opus ſit me a te pe tere & rogare.Gratiſſimũ igitur mihi feceris:ſi Volteranos omnibus rebus integros incolumiſq; eſſe uolueris.Epiſtola.iiii.Pro tuo aĩo in me ſingulari exiſtimaui me oportere ad te accuratius ſcribere: & ſi nõ ſum neſcius & quæ temporum ratio:& quæ tua poteſtas ſit:tibiq; negocium datum eſſe a Gaio Cæſare non iudicium præclare intelligo.Quare a te tantum peto:quantum & te facere poſſe:& libẽ ter mea cauſa facturum eſſe arbitror.Et primũ uelim exiſtimes(quod res eſt)municipii fortunas om nes in iſto uectigali conſiſtere.his autem temporibus maximis oneribus præſſum ſummis affectũ eẽ difficultatibus.Hoc &ſi commune uidetur eſſe cum multis:tamen(mihi crede)ſingulares huic muni cipio calamitates accidiſſe:quas idcirco non cõmemoro:ne de miſeriis meorum neceſſariorum con querens homines quos nolo uidear offendere.Epiſtola octaua.Sed hoc quale ſi tu pro tua prudentia conſiderabis.Ego te plane rogo:atque ita ut maiore ſtudio:iuſtiore de cauſa: magis ex animo rogare nihil poſſim:ut Albino parcas:prædia laberiana ne attingas:magna me affeceris nõ modo lætitia:ſed etiam quodammodo gloria.Epiſtola nona.Nẽro meus mirificas apud me tibi gratias egit: prorſus in credibiles:ut nullum honorem ſibi haberi potuiſſe diceret:qui a te prætermiſſus eſſet.Magnum fru ctum ex ipſo capies.Nihil eſt enim illo adoleſcẽte gratius.Sed me hercule mihi quoque gratiſſimũ feciſti.Pluris enim ex omni nobilitate neminem facio.Itaque ſi ea feceris quæ ille per me tecũ agi uo luit:gratiſſimum mihi feceris.Epiſtola ſexageſimaſexta. Tu quod me hortaris ut animo ſim magno & ſpem habeam recuperãdæ ſalutis:id uelim ſit eiuſmodi ut recte ſperare poſſimus.Nunc miſer quã do iam tuas litteras accipiam? Quis ad me perferet? Quod reliquum eſt ſuſtenta te mea Terentia ut potes honeſtiſſime uiximus:floruimus.non uitium noſtrum:ſed uirtus noſtra nos afflixit. peccatum eſt nullum:niſi quod non animam una cũ ornamentis amiſſimus.libro.xiiii.Epiſtola.iiii.Si tu & Tul liola noſtra lux ualetis:ego & ſuauiſſimus Cicero ualemus.Pridie Idibus Octobris Athenas uenimus cum ſane aduerſis uentis uſi eſſemus:tardeq; & incommode nauigaſſemus:de naue exeuntibus nobis Achaſtus cum litteris præſto fuit.Epiſtola.v.Pollucem ſi adhuc non eſt profectus. q̃primum fac ex trudas.Epiſtola ſexta.Statim ita ſum leuatus ut deus mihi aliquis medicinam feciſſe uideatur:cui qui dem tu deo quemadmodum ſoles pie & caſte ſatiſfacias.Epiſtola.vii.Si uales bene eſt.ego ualeo.uale tudinem tuam uelim cures diligentiſſime.Nam mihi & ſcriptum & nuntiatum eſt:te in febrim cito incidiſſe.Quod celeriter me feciſti de Cæſaris litteris certiorem feciſti mihi gratum. Item poſthac ſi quid opus erit:ſiquid acciderit noui:facias ut ſciam.Cura ut ualeas.Epiſtola.viii. Da operã ut conuale ſcas:q; opus erit:ut res tempuſq; poſtulat prouideas atque adminiſtres.& ad me de omnibus rebus q̃ ſæpiſſime litteras mittas.Epiſtola.xxi.Nos quottidie tabellarios noſtros expectamus:qui ſi uenerint: fortaſſe erimus certiores quid nobis faciendum ſit:faciemuſq; ſtatim te certiorem. Valetudinem tu am cura diligenter.Epiſtola.xxii.Summa tua autoritas fecit meumq; perpetuum de tua ſingulari uir tute iudicium:ut magni mea intereſſe putarem:& res eas quas geſſiſſem tibi notas eſſe:& non ignora ri a te:qua æquitate & continentia tuerer ſocios:prouinciamq; adminiſtrarem.His enim a te cognitis arbitrabor facilius me tibi quæ uellem probaturũ.libro.xv.Epiſtola.iiii.Idq; &ſi talibus de rebus gra uiſſimos homines & rogare ſolere & rogari ſcio:tamen admonendũ potius te a me q̃ rogandũ puto. Eadẽ.Si mihi minus tecũ eſſet q̃ eſt cũ tuis oĩbus:allegaré ad te illos a quibus intelligis me præcipue diligi.Patris tui beneficia in me ſunt ampliſſima:neq; enim ſaluti meæ neq; amori amicior quiſquam dici poteſt.Frater tuus quãti me faciat ſemperq; fecerit:eſſe hominem qui ignorat arbitror neminẽ. Domus tua deniq; tota me ſemper oĩbus ſummis officiis proſecuta eſt.Neq; uero tu in me diligendo cuiq̃ conceſſiſti tuorũ.Quare a te peto in maiorem modũ:ut me p te q̃ornatiſſimũ uelis eſſe: meáq; & in ſupplicatione decernenda:& in cæteris rebus exiſtimationem ſatis tibi eſſe cõmendatam putes. Epiſtola.x.Non audeo uæhementer a te contendere:ne aut ipſe tuæ ppetuæ conſuetudinis erga me oblitus eſſe uidear:aut te oblitũ putẽ.quare ut te uelle arbitror:ita faciã:atq; ab eo quẽ oẽs gentes ſci unt de me optime meritũ breuiter petã.Epiſtola.xiii.De Fabio faciemus ſtudioſe quæ rogas.Tu mul tis de cauſis uellẽ me conuenire potuiſſes.Primum ut te quem iam diu plurimi facio tanto interual lo uiderem.Deinde ut tibi(quod feci per litteras)poſſem præſens gratulari:tũ ut q̃bus de rebus uelle mus:tu tuis.ego meis inter nos cõicaremus.Poſtremo ut amicicia nr̃a quæ ſummis officiis ab utroq;

A

B

C

culta est:sed longis interuallis tẽporũ interruptã consuetudínẽ habuit: cõfirmaret uæhemẽtius. Idẽ cũ nõ accidit:utemur bono litteraꝝ:& eaꝝ fere absentes quæ si coram essemus cõsequemur. Vnus.f. ille fructus q ĩ te uidẽdo ẽ ꝓcipi litteris nõ põt:alter gratulatõis est:is qdẽ exilior q̃ sit tibi teipsum intuens gratularer:sed tamen & feci antea & facio núc. Tertiũ ẽ ut id quod de rebus nostris corã cõmunicassemus inter nos conficiamus idẽ litteris. Epistola.xiiii. Te penitus rogo:ne tã longe nauigationi & uiæ p hiemẽ nisi bene firmũ cõmittas:neue nauiges nisi explorate:uix in ipsis tectis & opidis frigus infirma ualetudine uitat (magnæ enĩ nobis ẽ sollicitudini ualetudo tua)nedũ in mari & uia sit facile abesse ab iniuria tẽporis. Frigus inimicissimũ macillentis ĩquit Euripides:cui tu quãtũ credas nescio ego certe singulos eius uersus:singula eius testimonia puto. libro.xvi. Epistola.viii. Nos a te ut scis discessimus ad.iii.nonas Nouem. Leucadem uenimus ad.viii.Idus No.ibi propter tẽpestatẽ morati sumus. Inde ad.v.Idus Corcyrã bellissime nauigauimus:ibi retenti uentis sumus.interea qui cupide profecti sunt multi naufragia fecerunt. Soluimus inde austro leuissimo cælo sereno: nocte illa & postero die in Italiam ad Idruntem ludibundi peruenimus:eodemq; uẽto postridie Brundusiũ uenimus. Epistola.ix. Asclapo medicus plane confirmat ꝓpedíẽ te ualentẽ fore. Nunc quidẽ ego te hortor ut oẽm diligentiã adhibeas ad cõualescendũ tuã prudẽtiã:temperãtiam:amorẽ erga me noui. Scio te omnino facturũ ut nobiscum q̃primum sis. Sed tamen ita uelim ut nequid properes.neue temere nauiges. Solent nautæ festinare quæstus sui causa. Cautus sis mi Tyro:mare magnum & difficile tibi restat. Si poteris cum Mescinio:caute is solet nauigare.si minus:cum honesto aliquo homine cuius autoritate nauicularius moueatur. In hoc omnem diligentiam si adhibueris:teq; nobis incolumem feceris: omnia a te habeo. Etiam atq; etiam noster Tyro uale. Medico de te scripsi diligentissime. Eadem. Expecto tu D
as litteras de multis rebus:teipsum multo magis Demetrium redde nostrum:& aliud siquid potes boni. De Anfidiano nomine nihil te hortor. Scio tibi curæ esse:sed confice:& si ob eam rem moraris accipio causam.si id te non tenet.aduola. Litteras tuas ualde expecto. Vale. Hæc ex Tullio:nunc ad idẽ ex Gasparino uide.

Ad Idem.

Cio te rerum nouarum cupidum esse:& accusasse me sæpe:q; nunquam ad te scribo de his E
rebus quæ hic fiunt. Faciam hodierno die ne possis deinceps criminari negligentiam meam. Implebo itaq; te non uulgaribus ut multi solent:neq; falsis rumoribus: sed magnis & de quibus certos autores habemus. Gasparinus. Nihil est quod libentius facio:q̃ de maximis & pulcherrimis rebus quæ hic fiunt te certiorẽ facere. Si te noua delectãt:habeo quidẽ unde possim abunde huic tuo desiderio satisfacere. A nostra quidem aut patrũ memoria tantæ rerũ mutationes non fuerunt:quantæ hodie ĩstant:& iam hic fiunt. Nouissima res his diebus nobis accidit: de qua te certiorem facere uolui:ut intelligeres nullam rem fore tantam aut tam occultam:quam non maxime cuperem in primis tibi esse notam. Nihil autem in hac nostra regiõe agitatur: quod uel suauitate uel magnificentia sit ad te scribendum. Sumus enim omnes tanto in ocio:quanto nescio an alias fuerimus. Et uereor ne hoc forte priscæ uirtuti & bõis artibus nostris noceat. Nã ut nimia fortunæ asperitas:ita etiam immoderata prosperitas sæpe gloriæ nocuit. Etsi ea de quibus ad te scribo non ita noua atque inusitata sint:ut nunq̃ aliis hominibus aliquid huiusmodi obtigerit:tamẽ nõ paruam ex opinione quæ habebat admirationẽ excitarunt. Cũ de rebus inusitatis ad te scribo:uideor mihi rem tibi pergratã facere. Scio enim semper te harum rerum cupidũ esse. Faciam ergo te participẽ facti pulcherrimi nõ multis annis ante a quoq̃ nostrũ auditi. Si ullo tempore de rebus magnis ad te scripsi:illud ꝓfecto est summum ac maximum omnium quo tanta mihi uidentur mala rebus nostris impendere:ut nisi deus aliquis hæc ipsa a nobis auertat:facile possim nostrarũ partiũ desolationẽ ac ruinã diuinare. Volui hæc omnia tibi nota esse:ut qui periculorum nostrorũ semper socius fuisti:etiã publicæ tranquillitatis particeps fieres & fortunis nostris cõgratulareris. Quomodo ĩ periculis reip. me gesserim: &si tibi renuntiatũ esse non dubitẽ:tamen quo certior de oĩbus rebus fias:illud a te perscribo. Quid adhuc in causa tua iudices egerint:satis arbitror ab his omnibus tibi renũtiatũ:qui quottidie a nobis ad te ueniunt. Postridie autem cætera & grata ut puto ad te perscribam. Si a nostris legibus nõ abhorreret de causa tua bene te sperare iubeo. Siquid aliud in cæteris rebus cognoscere quid ad me pertineat:facies ut cœpisti me certiorem. Ne desiderium tuum differam:statim satisfaciã tibi de eo quod maxime optabas a me audire. Curabis ut quamcunq; fortunã res uestræ habuerint:nihil sit qđ me per te lateat. Scio me omnibus posthabitis magno studio perfecisse omnia quæ ad te pertinere intellexi: de quibus nunc ad te quo sint a me ordine gesta perscribo. Cum tantum habeã fidei prudentiæ tuæ summæq; in me beniuolentiæ:quantum nemini te etiam atq; etiã hortor ac moneo ut. Sed unũ a te quæso:non obliuiscaris te illum esse:cui ipsa resp.se & suos ciues commendat. Sed illud te rogo atq; obsecro:ut si quod remedium ad hanc oportunitatem potes per alios adhibere nullam occasionem prætermittas. Sed illud a uobis etiam atq; etiã uidendum est:ne animũ uestrũ nimiũ ĩ secundis rebus efferatis. Et est maxime prouidendum sicut facitis:ut uictoriam uestram referatis potius ad diuinam causam q̃ ad humanam. Sumus fere omnes in periculis nostris animo summisso:& tunc summe uenerамur:ac excolimus deũ.nescio qua iniquitate postea ĩgrati reperimur:cũ summã uotoꝝ attingimus. deinde queruntur homines nullam fœlicitatem esse perpetuam:& fortunã accusant. Hæc ex Gaspari no pergamensi:nunc ex aliis accipe. Romã ueni ad.viii.Kalendas Aprilis:moxq; ut primum licuit põ A

tificem adiens & ſalutandi cā & mei ipſius exhibēdi:ab eo perbenigne quidem ac perhumaniter rece-
ptus ſum:quanquam primo ſtatim congreſſu ubi me aſpexit:nullo adhuc uerbo a me facto cōuerſus
ad eos qui proxime aſtabant,Iunior hic eſt inquit longe q̄ putaram.Hæc prima uox illius a me audi-
ta eſt.Poſt hæc ego conſueta ueneratione illum affatus cum eſſem:ipſeque perpauca quædam reſpon
B diſſet:reſumpſit ea ipſa quæ primo aſpectu edixerat, Leo.Aretinus.Statueram nihil ad te ſcribere an
tequam rediſſem:ſed cum Laurentius Cremonenſis uir perfamiliaris & ſtudioſus tui hodie mihi oc-
currens:nunquid ad te uellem rogaret:nolui ipſum omnino uacuum dimittere litterarum mearum.
Scito igitur iam me multos dies Viterbii commoratum.Nam iter ſic infeſtum latrociniis & hoſtili-
bus incurſionibus fuit:ut tuto tranſire deſperarim:nunc uero quoniam induciæ quædam cum hoſti
bus factæ dicuntur:licebit iter arripere:quod faciam hodie uti ſpero.Ex urbe Roma prolixius ad te
ſcribam.Vale.Idē.Negocia Lupi noſtri de quibus ſignificari tibi iam ſæpius me per tuas litteras mo-
nuiſti:ſcias plane his proximis diebus eſſe confecta.Poſtulatio.n.quæ mihi illius nomine tradita fue-
rat nobis depræcantibus per pontificē admiſſa eſt:de quibus ad ipſum ſcribo latius quæ litteræ ut ei
reddantur curabis.Idem.Non puto opus eſſe multis ut te uerbis cohorter:cum tibi & de amiciſſimi
uiri negocio:& de re tibi grata leue onus impono.Tu ipſe re cognita moueri debes ſine ulla poſtula-
C tione aut rogatione noſtra.Idem.Niſi uererer pater optime ne te auocarem a tua contēplatione & ſan
ctitate:qua uteris hoc ieiunii tēpore:eſſem longior in ſcribendo:ſed te diuinis rebus ita occupatū pu-
to:ut ſtultū uideaē inanibus uerbis uelle obſtrepere auribus tuis:quæ quottidie ſanctoꝝ uiroꝝ uoci
bus replenē.Sed tamē id unū ſcribā:quod te libēti aīo pro noſtra amicicia auditurꝝ cōfido. Cōmater
tua(octauus hic eſt dies)peperit mihi infantulū pulcellū:cui nomē īdidi Ioānis baptiſtæ.Ago deo gra
tias qui me hoc tanto dono:& laudabili uoluptate cumulauit:qua fruar quoad libuerit ei qui illū no
bis largitus eſt.Et certe magna in me gratia dei fuit:cū ſenectā meā tā bella prole conſoleē. Vtinā me
morem me efficiat beneficiorum ſuorum quæ qui meminit conſequetur ampliora.In hoc autē edu-
cando nō eſt opus ut me iterum moneas:quoniā ſuperiores litteræ ita copioſæ ī ea re fuerūt: ut nihil
uideatur ad eā doctrinā amplius addi poſſe.Vale & me ama.Poggius Florentinus. Ego ſatis habeo &
honoris & lucri,non cupio diues fieri:hoc eſt ualde opulentus.Nā diues quidem ſum, poſui enim ter
minū deſideriis.Cupio aliquando quieſcere.Itaq; ego tibi cæteriſq; amicis hūc laborem remitto.Re-
gnū non eſt tantum ut ſtatū pro eo uelim mutare.Sum in loco celeberrimæ urbis:fruor libertate ma
xima:lucror quantum ſatis eſt ad modeſtam uitam paruo cum labore,non curo quis conſcendat aut
deſcēdat:nulla ambitione laboro:cōuenit mecū ſtatus meus.Quid ad hāc uitā addi pōt.Excedo croe
ſum diuitiis:cū modū poſuerim cupiditati.Igiē uale & ſi me amas hac in re obmuteſcas oro.Idē. Nūc
uero te ꝑ noſtra amicicia hortor moneoq;ut has ſtudioꝝ tuoꝝ primicias tales eſſe uelis: ut ex agro
& fertili & beneculto ꝑdire uideaneē.Cultura uero animi uirtus eſt quæ uberrimos fructus parit. hāc
amplectere,hanc exerce.Curaq; omni diligentia ut propter doctrinā iuris recte quoq; uiuendi ſtudiū
cōſequaris.In primis corruptellas fuge:teque īmaculatum a peccatis ſerua:neq; quicq̄ agas quoad pōt
fieri:cuius te pœnitere neceſſe ſit.Inter cætera iuſticiā cole.Recte iudica:& quicquid agis deū ſpecta-
torem cogita.Præſtat enim pauperiorem eſſe integris moribus q̄ diuitem uita perdita.Id age ut iuris
ſciētia nō ſolū afferat uitæ ſubſidiū:ſed ut etiā uirtutis ornamentū.Hic enim rectiſſime mihi uitam ī
ſtituere uidentur qui uerā doctrinā coniungunt cū ſanctimonia uiuendi.Sed oīa aſſequeris: ſi fugeris
auariciā malorū omniū irritamentū.Scripſi hæc paucis propter amorē in te meū:quæ tu accipias in
bonam partē uolo.Alter fortaſſe te ad lucrū & quæſtū te cohortareē,ego & illud idē tibi ſuadeo: dū-
modo non ſit a uirtute ſeiūctū.Nā in turpitudine nihil pōt eſſe utile.Sed hæc tu melius. Vale. Idem.
D Si tu ac tui ualetis bene eſt:ego quidē ualeo.Hanc uel peſtē uel peſtis ſuſpitionē cū aliis de cauſis tum
uero hac ipſa deteſtor & maledico:q; me tua iucundiſſima conſuetudine priuauit.Inuidet nobis cre-
do fortuna:ſi tantum uoluptatis ex mutua familiaritate ſuſciperemus:&ſi longe ſemota fuerint cor-
pora:ꝑſentes erūt animi cogitatio & mutua recordatio quæ res ꝑcul eſſe nō ſinēt.Si nō dabiē ut corā
loqui:& uiuos habere ſermones poſſumus interuenit mutuū litterarū officiū:quod abſentiæ noſtræ
moleſtias mitigare ac tēperare queat.Fit enim neſcio quomodo:ut mira quadā ſcribēdi ſit uoluptas:
E cū aliquādo abſentibus amicis interrupta eſt oratio.Guarinus Veronenſis.Poſteaq̄ a nobis abiiſti de
te nihil accepimus.Itaque nō poſſumus nō uereri:nequid tibi quod nolimus acciderit.Nā hoſpes ille
ad quē aduerteras nocte cuius ꝑximo die hinc ꝑuectus es.Mediolanū modo ueniēs renūciauit te cū
eſſes apud ſe hoſpitatus:uiſum eſſe e ſtomacho laborare:& de caupone queſtū apud quem prandiſſes.
Quare uelim me facias de te tuiſque conſiliis q̄primū certiorē.Nā ſi uales:quid iſtic tēpus inaniter te
ras neſcio?Sin minus uales danda eſt opera:ne tua negligentia ſis peiore conditione. Vale. Franciſcus
F Philelphus.Papiam ueni ubi tamdiu acturus ſum:donec Mediolani peſtilentia deſierit deſeuire.Cum
primum nuntium idoneum nactus fuero:mittam ad te pecuniolam pro uiluto.Interim abs te peto:
ut eruditiſſimum Michaelem parmenſem:qui iſtic adoleſcentiam docet nomine meo adeas: & ab eo
certior fias:quinam ſit qui illud opus de uarietate metrorum habet:quod pergamenſis epiſcopi fuit.
Ait enim eius quidam diſcipulus rem eſſe per egregiam.Si illud offenderis:fac exſcribi mea īpenſa: il-
ludq; ad me dabis:Cupio epiſtolas meas huic nouellino papienſis cinibæ gubernatori ad me des: eaſ-
que papireis pluribus pānoue lineo īuolutas:quo tutiores ſint ab ībribus.Iacobū meū ualeē plurimū

cupio. Tu me. M. Ioanni cõmenda. Vale cũ Bartolomeo melio. barbaries aũt reliqua male ualeat. Idẽ. Nisi uæhementer amem amorẽ tuũ ingratus sum. Quæ magnifici equitis aurati Ioannis tholentinatis scriba tuo nomine mihi corã exposuit: libẽtissime audiui. Quid aũt aut sentiam aut uelim: tecũ una Cremonæ ad paucos usq; dies cõmẽtabor atq; statuã. Nam ad Kalendas Maias hinc iter capiam ad urbẽ Romam negocii mei grã & id quidẽ ex principis nostri sententia. Quod aũt queri uisus es: q; nihil ad te scribã nõ iure id facis. Nã ꝓximis diebus lr̃as ad te dedi. Tu uero Endymionis somnũ dormis: respõdesq; oĩno nihil: sed idcirco ignosco tibi: q; ita ranarũ Cremonensiũ clamoribus obtũderis: ut apud te esse non possis. uale. Idẽ. Iam uer est in limine. Itaq; a te peto: ut hyeme plantas illas ficulneas ad me dare ueluti peritior agricola noluisti: nunc tandẽ dare incipias. Nisi fortasse quod nolim moleste feras res ullas bonas fore tibi cõmunes cũ aliis. Ná si pluribus rogari te cupias: non possum non uereri uel inuidiæ uel obtrectationis sis accusandus: quas quidẽ perturbationes indignas arbitror magnitudine animi tui. Cupio item plantas prunorum damasenorum. Vale. Idem. Peto abs te in maiorẽ modũ: ut quod & mihi coram recepisti: & ex proximis meis litteris audire potuisti: id apud patrem tum præstantissimũ & munificentissimũ principẽ q̃primũ & q̃optime conficias. Hac mihi re neq; gratius quicq̃ neq; magis necessariũ præstare potes. uale. Idẽ. Petii abs te proximis litteris secundũ q; etiã nunc tertiũ & peto: & te quoq; si pateris rogo: ut rẽ meam apud principem nostrũ munificentissimũ patrẽ tuum: ubi minus confeceris ita conficias: ut mihi abiens corã recepisti. In hũc diẽ neq; tu respõdisti quicq̃ nec ex alio sum certior factus quid egeris aut non egeris. Itaq; aut responde q̃primum: aut equum mitte quo uehar ad uos. Nam si ad uos uenero facile futurum suspicor: ne uacuus Mediolanũ repetam: præsertim cum iam instet natalis christianus qui principes solet ad beneficentiam exhortari. uale. Idem. Quod & princeps noster Franciscus Sphortia tibi abeunti iusserat: & ipse uerbis pluribus abs te petii: si minus in hanc diem conficere potuisti: ut cõficias tandẽ cupio. Hac enim una re neque gratius mihi quicq̃ præstare queas: neque etiam iucundius. Atqui beneficium illud quis non libẽter conferat quod is in quem conferamus maximi sit facturus & eo tamen usurus non sit. Sic enim tũ sumus liberales: cum ex huiusmodi nostra liberalitate neque molestiæ neque icõmodi quicquam accipimus. Tenes quid uelim. Vale. Idem Philelphus. Nunc circa clausulas generales extra propositũ auctoritates: & prouerbia nostram instituemus doctrinam.

Circa res generales & extra ꝓpositũ: ac circa autoritates: ꝓuerbia & exẽpla. M. T. C. clausulæ ĩcipiũt.

N hac ratiõe quid res: quid causa: quid tempus ferat tu facile optime q; perspicies: quid nobis placuisset ex me potissimum putaui te scire oportere. libro primo. Epistola. vi. Itaq; tota iam sapientum ciuium qualem me & esse & numerare uolo: & sentẽtia & uoluntas mutata esse debet. Id enim iubet Plato: quem ego uæhementer autorem sequor: tantum contendere in rep. quantũ probare tuis ciuibus possis: uim neq; parenti: neq; patriæ afferre oportere. Epistola. ix. Dux nobis sis & autor: opus est & eorum uẽtorum quos proposui moderator quidam & qua si gubernator: qui & si ex oĩbus unus exoptãdus esset: quẽ tecũ conferre possemus non haberemus. libro. ii. Epistola. vi. Putares me unq̃ accidere posse ut mihi uerba deessent: neque solũ ista uestra oratoria: sed hæc etiam leuia nostratia? Epistola. xi. Vrbem mi ruffe cole: & in ista luce uiue. Omnis peregrinatio (quod ego ab adolescentia iudicaui) obscura & sordida est his quorum ĩdustria Romæ potest illustris esse. quod cũ probe scirẽ utinã in sententia ꝓmansissem. Cũ una mehercule ambulatiũcula atq; uno sermone nr̃o: oẽs ꝓuinciæ fructus non cõfero. Epistola. xii. Hæc eo pluribus scripsi: q; mihi significabãt tuæ lr̃æ subdubitare te: qua erga illũ essem uolũtate. Credo te audisse aliqd falsum ẽ (mihi crede) siquid audisti. Nihil enĩ feci unq̃ neq; dixi: quod cõtra illius existimationẽ esse uelim. Epistola. xiii. Miro me desiderio urbs afficit & oẽs mei: tuq; in primis. Eadem. Non me ista terrent quæ mihi ad te ad timorem fidissime atq; amantissime proponuntur. Epistola. xvi. Equidem pro eo quãti te facio qc quid feceris approbabo. sed te quoque confido ea facturum quæ mihi maxime ĩtelliges esse accomodata. libro. iii. Epistola. iii. Siquid nunc me fefellit in scribendo (procul enim aberã a re ipsa & a locis) si mul ac progredi cæpero: q̃ cælerius potero & q̃ creberrimis litteris: faciam ut tibi nota sit omnis ratio dierum atq; itinerum meorum. Oneris tibi imponere nec audeo quicq̃ nec debeo. Epistola. iiii. Verũtamen plus in hac spe: tua sapientia & humanitas consolatur: q̃ oportunitas temporis. Itaq; quẽadmodum expediam exitum huius institutæ orõnis nõ reperio. Epistola. xi. Nemo est hominum qui cum potius mihi q̃ tecum communicandum putem. Nec enim clarissimorum uiroꝝ quorum similes esse debemus exempla: neq; doctissimorum quos semper coluisti præcepta fugiunt. libro. iiii. Epistola. i. Quantum nos fefellerit: & quem in locum res deducta sit uides: neq; solum ea perspicis quæ gerunt quæq; iam gesta sunt. sed etiam qui cursus rerum: qui exitus sit. Epistola. ii. Quid est quod nõ priusq̃ datum est ademptum sit. Epistola. v. Nonne mauis sine periculo tuæ domi esse: q̃ cũ periculo alienæ? Equidẽ etiã si appetenda mors: domi atq; in prima mallẽ: q̃ in extremis atq; alienis locis. Epistola. vii. Hisdẽ igit̃ de rebus etiã atq; etiã hortor quibus superioribus litteris hortatus sum: ut in ea rep. quæcunque est quãprimũ uelis esse. Multa uidebis fortasse quæ noles: nõ plura tamẽ quã audis quottidie Nõ est porro tuũ uno sensu solũ oculoꝝ moueri cũ illud idẽ auribus percipias: quod ẽt maius uidere solet minus laborare. At tibiipsi dicendũ erit aliquid quod non sentias: aut faciendum quod non probes: primũ tempori cædere: idẽ necessitati parere semp sapientis est habitũ. Deinde non habet: ut nũc

quidem est id uicii res:dicere fortasse quæ sentias non licet:tacere plane licet.Epistola.ix.Sapientis est carere patria:duri non desiderare.&si rep.non possis frui:stultum est nolle priuata.Eadem.Sæpius mihi ueniebat in mentem queri q; ita uiuerem:quam gaudere q; uiuerem.Epistola.xiii.Non enim ignoro quam impudenter faciam qui tibi primum tãtum oneris imponam(põt enim denegare occupatio tua)libro.v.Epistola.xii.Qui semel uerecundiæ fines transierit:eum bene & gnauiter oportet esse impudentem.Eadẽ.Neque ita feci ut te ad meũ arbitriũ adducerem sed tribui tibi tantũ:quantũ tribuisse nunquã pœnitebit.Epistola.xx.Tibi persuade præter culpã & peccatũ quo semp caruisti & carebis homini accidere nihil posse:quod sit horribile aut pertimescendum.Epistola ultima.Ego quãti te faciam semperque fecerim:quanti me a te fieri intellexerim sum ipse mihi testis.libro.vi.Epistola.x.Est tuæ sapientiæ magnitudinisque animi quid amiseris obliuisci:quid recuperaris cogitare. Viues cum tuis:uiues nobiscum plus acquisisti dignitatis:quam amisisti rei familiaris.Epistola.xi. In quibus ipse Pompeius confitetur se & operam & oleum perdidisse.libro.vii.Epistola.i.Vetus est enim ubi nõ sis qui fueris non esse cur uelis uiuere:sed tamen uacare culpa magnum est solacium:præsertim cum habeam duas res quibus me sustentem optimarum artium scientiã & maximarũ rer; gloriã:quarũ altera mihi uiuo nunquã eripietur:altera ne mortuo quidẽ.Epistola.iii.Quid agas:q̃d constitueris:& ubi sis hyematurus cupio scire.Epistola.ix.Verũtamen rideamus licet.sum enim a te iuitatus.Epistola.x. Sed hæc iocati sumus & tuo more:& non nihil etiam nostro. Epistola.xiiii.In equo troiano scis esse i extremo.sero sapiunt phryges.Epistola.xvi.Eum librum tibi misi Regio scriptum quãpleniſſime res illa scribi potuit.Sin tibi quædam uidebuntur obscuriora:cogitare debebis nullam artem litteris sine interprete & sine aliqua exercitatiõe percipi posse.Epistola.xx.Si ualebis meaque negocia uidebis: me
B que diis iuuantibus ante Brumam expectabis.Epistola. xxi. Luseras heri iter scyphos quod dixeram controuersiam esse:possetne hæres quod furtum antea factum esset furti recte agere.itaque & si domum bene potus seroque redieram tamen id caput ubi hæc controuersia fuit notaui & descriptum tibi misi:ut scires id quod tu neminẽ sensisse dicebas.Sextũ Eliũ Maniliũ.M.Brutũ sensisse.ego tamẽ Sceuolæ te teste assentior.uale.Epistola.xxiii.Hæc etiam auditu acerba sunt.tamẽ audire tolerabilius est q̃ uidere.Epistola.xxxi.Illa q̃is ridicula essent sicut erãt mihi tamẽ risum nõ mouerunt. Epistola xxxiii.Non diu sed acriter nos tuæ supplicatiões torserũt.Incideramus.n.in difficilẽ nodũ. libro. viii. Epistola.v.Facillimũ erit ab eo tibiipsi ipetrare:& meas tũ preces apud eũ nõ minimũ autoritatis habituras puto.libro.ix.Epistola.ix.Extremum illud est:quod tu nescio an primum putes. Plures iã pauones confeci q̃ tu pullos columbinos.Tu te istic hateriano iure delectato:ego me hic hirciano. Epistola.xviii.Non ẽ ignotus mihi sensus tuus:neq; si facultas optabilis mihi quidem tui præsentis esset unq̃ a tuis consiliis discreparẽ:nec nunc cõmittã:ut ullũ factũ meum iure reprehendere possis. libro x.Epistola.iiii.Sed non possum non exhorrescere:siquid intra cutẽ subest uulneris quod prius nocere põt q̃ sciri curariq; possit.Epistola.xviii.Quantũ aũt in acie tironi sit cõmittendũ nimium sæpe expertum habemus.Epistola.xxiiii. Plane beneque peculiatus his rumoribus utrum gadis referat:an Romam(ad singulos enim nuntios turpissimũ consilia muta)nõdũ scio.Epistola.xxxii.Succurret fortasse hoc loco alicui nostrum:cur nouissimum tempus expectamus potius:q̃ nũc aliquid moliamur? qa ubi consistamus non habemus.libro.xi.Epistola.i.Id si ita est omnia faciliora.Sin aliter:magnũ negociũ:cuius exitũ non extimesco:tuæq; partes sunt.ego plus q̃ feci facere non possum: te tamẽ id quod spero omnium maximũ & clarissimũ uidẽ cupio.Epistola.xiiii.Hoc cũ populus Romanus meminit teipsum meminisse turpissimum.Epistola.xvi.Sed imoderate quidam & igrate nostra fœlicitate abuntur.uerum hæc propediem & multa alia coram.libro.xii.Epistola.i. Sed homo amens & perditus multoq; nequior q̃ ille ipse quem tu nequissimum occisum esse dixisti cædis inicium quærit.Epistola ii.Sed hæc tollerabilia illud non ferendum quidem est.Eadem.Sed hæc melius ex re & ex tẽpore constitues:mihi quidem usq; curæ erit quid agas:dum quid egeris sciero.Epistola.xix.Pãsa & sentit & bene loquitur fortiter.Hirtius noster tardius conualescit:quid futurum sit plane nescio. Spes tamen est una aliquando populum Ro.maiorum similem fore.Epistola.xxii.Sed ita fato nescio quo contigisse arbitror:ut tibi ad me ornandum semper detur facultas:mihi ad remunerandũ nihil suppetat præter uolũtatẽ:ornasti cõsulatũ.ornasti reditũ meũ.li.xv.Epistola.xiii.Sed ea sunt cõsueta:ut magis miꝝ sit accidere illa potuisse:q̃ nos non uidisse ea futura:nec hõies cũ essemus diuinare potuisse. Epistola.xv. Hæc ex tullio.Sequuntur nunc similiter ex Tullio siue quota epistolarum:eo q; sub breuitate sequentes contexuntur clausulæ.Longe alia conditione ego sum ac cæteri.Non mehercule erit deprecationis locus.Vos dormitis neq; hæc adhuc mihi uidemini intelligere. Nostri ualde depugnare & facile algere & esurire consueuerunt.Quid faciam tempori seruiendum est.Atq; hæc una uox omnium est.Est tamen nõ alienũ a dignitate tua.Sed de his rebus corã plura ppediẽ ut spero. Sedebamus.n.in pupi.Tua mediusfidius magis q̃ mea causa cupio.Viribus certandũ cũ ualentioribus non putaui. Ne scis me ab illo omnia expiscatum.Sed quid ludimus nescis quo cum imperatore tibi negociũ sit.Non minus posse te q̃ uelle exploratum mihi est.Si quidem quæ nuntiantur ulla ex parte sunt uera. Attendere te uolo quæ in manibus sunt.Nec eius quidem rei finem uideo. Hæc omnino nobis sunt expedienda. Cætera cuiusmodi sunt ex hoc iudica. Sed redeamus illuc unde diuertimus. Non putaui fieri posse ut mihi uerba deessent. Sed uereor ne iam mihi supersse uerba putes quæ

defutura dixeram. Ad ſummã animo forti ſitis. Vt hæc igitur õmittã: quæ mihi tanti æſtimãda ſunt: quãti uitã æſtimo & ſaluté meam. Tu tuum iſtud beneficium mora ne corrumpas. Sunt & plura adiicienda quæ & grandis carta non caperet. Nam ſi pater hoc in filios excogitat: quid ultra reſtat de omnium iurium ac legum & officiorum peruerſione. Sunt & alia clariſſima argumenta q̃ plura quæ exté di nec manu nec calamo præ magnitudine poſſunt. Quod melius caderet nihil uidi. O rem non modo riſu: ſed admiratione digniſſimam. Hoc aſperſi ut ſcires, me tamen in ſtomacho ſolere ridere. Ego non malus homo hoc ſuſpicabar. Nec impune, nam ſentiet quos laceſſerit. Horum malorum omnium culpam fortuna ſuſtinet. Eratque his & tua inuiſa uoluntas & mea oratio. Huc enim ut uenirem ſuperior longius quam uolui fluxit oratio. Non licuit diutius bene de eo ſperare. Nulla enim minantis autoritas apud liberos eſt. Non ſi Varronis theſauros haberem ſufficere ſumptui poſſem. Noui timores retexerunt ſuperiores. Renouatio timoris magnam moleſtiam afferebat. Verum ut tãdem his uerbis finem imponamus: illud eſt quod iam claudi uolumus. Hæc ſimiliter ex Tullio. Sequuntur ex aliis & ſine autoris uocabulo propter breuem clauſularum contextum. Tentabat in ore loquẽtis uerba præcidere. Dum ecce ad occaſum lux diuina flectitur: & illa nemorum opaca condenſitas irruẽtis noctis tenebris operitur. Dirigit enim prudentiam & conſilium præteritorum noticia: exituſq; ſimilium cœptorum. Sed hæc ut notiſſima tranſeamus: non eſt in ea re aperta: aut multum laborandũ aut inſudandum. Sane qui non ſuccurrit dum poteſt: non compati dicitur: ſed inaniter aut ficte condolere. Siquis tauro uenienti ſe obiiciat prætextu diuini auxilii: temeraria eſt hæc fiducia. Iam ingens mihi reſpirandi facultas datur. Et ut ad noſtrum inſtitutum redeam unde me, ppedié eximia uirtus: uenerandiſſimaq; tãti pontificis dignitas abalienarat. Is enim quem peccati penitet declarat ſe maluiſſe nõ peccare quam pœnitere. Qui eſt princeps peſſimorum criminum: inſigne fieri debet penarum exemplum. Væ illis quorum infœlicitas cæteris eſt diſciplina. Tanta in me pœna ſeuiat a quo tota emanauit offenſa. Tantum ſoluit pœnæ ut nihil remanſiſſe uidetur offenſæ. Piget in noſtro hoſte talia commemorare: mallem aduerſa. Piget æquidem tantæ leuitatis: uel potius improbitatis reminiſci. Quid opus eſt uerbis in eos inuehi quos contraria & inter ſe repugnantia non pudet profiteri. Multa dicta ſunt a uobis: ſed plura reſtant dicenda: ſi uana quæquæ & minuta conquirere uelimus. Inter bilem & riſum memet contineo. Nec quid a multis, ſed quid ueriſimile diceretur grauitati ueſtræ credendum fuit. Quis non glorietur re bene geſta? Aut uidetis q̃ fauſte fœliciterque proceſſerit. Nota quidé ſunt atque erunt ſempiterna. Exarſit ira iuuenis ac retundere ora gladio cæpit. Solent.n. graues uiri plerúque facere: ut qua in re aliis maxime præſtant: in ea ſe pertenues eſſe dicant: & cum perdiuites ſint: ſuã palam decantent pauperiem. At ita ſit eam de me quam libet opinionem quis faciat, dum quod in rẽ tuam fuerit: id tibi perſuadere queam. Minime te fugit uerſiculus ille uulgatiſſimus. Pollicitis diues quilibet eſſe poteſt. Honos profecto (ut præclara eſt illa Ciceronis ſententia) alit artes: omneſque incẽdimur ad ſtudia gloriæ iacentque ea ſemper quæ apud quoſque improbantur. Sed quoniam de tanta re loqui alienum ab inſtituto orationis meæ curſu eſſe intelligo, ad te unde egreſſus ſum honorandæ præceptor redibo. Fortem enim ac ſapientem omni penitus paſſione uacuum eſſe decet, ibique patriam exiſtimare ubi bene beatæque degere poſſit. Vnde mihi in mentem ueniunt lepidiſſimi poetæ noſtri uerſiculi. Omne ſolum forti patria eſt ut piſcibus æquor: ut uolucri uacuum quicquid in orbe patet. Abũdarem profecto huiuſmodi exemplis, niſi timerem epiſtolæ modum excedere, atq; ego apud te ſermonem haberem, qui hæc mihi pro tua multarum rerum ſcientia atque noticia cumulatius & magis affatim referres. Labilis eſt res uerbum emiſſum: puolat aures: non conſiſtit: non figit altius radices ſuas. Non.n. in uerbis ſed in rebus conſiſtit uirtus. Trahit ſua quéque uoluptas pauciſſimos (mihi crede) publica monet utilitas. Non.n. placatur deus lingua: ſed affectione cordis. Nam qui corpori ſeruiet: ſeruiet impotenti: ingrato: ĩexplebili: in quod quo plura congeſſeris: eo maiora imperabit. Magna.n. pars ſanitatis eſt: & morbum ſuum cognoſcere: & uelle curari: q̃ ubi abſunt: ſalus eſt deſperãda. Sunt qui neſciunt uerbis extollere ſuos dominos: niſi deprimant alienos. Sed horremus ingredi cum paruo nauigio magnum mare. Quanuis eius rei gloriam plerique in alios deriuent: quorum ea opera fuit quæ ſolet illoꝝ eſſe: qui fugatũ ab aliis feſſumq; ceruũ intercipiunt. Quod licet de tanto lumine non eſſet credibile: qa tamen acciderunt aliquãdo peiora: nõ fuit abſonũ formidare ſimilia. Incredibiliter exultat: feſtos dies agit: illudq; ſecũ ſerio triũphat. Nunq̃.n. huc erroris ꝑlabar. Deceptus eſt non defatigatus. Hac nõ ſucceſſit: alia aggredieť uia. Nihil eſt quod diligentis ſtudiũ hominis nõ perficiat: uigilanti inſtanti: urgenti pro uoto cuncta ſuccedũt labor improbus oĩa uincit. Tu ne cede malis: ſed contra audentior ito: quo difficilius eo præclarius ages. Neque enim inuitantis eſt tepide agere: ſed rẽ ipſam ad quam inuitat ultro offerre. Caput tamẽ & ſumma oĩum ut bene uiuas. Id uero non de mẽſa ſed de mente ſumitur. Semꝑ enim noſtra de fine ĩ finẽ gradiť quidem: ꝑceditque intentio. Hæc ferme ẽ ni fallor ſtoicæ diſciplinæ forma. neſcio an uera: ſed certe maſcula atque robuſta. Atq; enim proni natura ſumus: aduerſus illa uirtutes exponuntur. Inconſulta audacia fortitudo non eſt: ſed temeritas potius & uæſania: tamq; eſt in uitio qui non timenda formidat q̃ qui timenda omnino non expaueſcit. Quas uero cauſas ambigendi habeam: ſi non tibi hæc mea ĩterpellatio moleſta eſt conabor exprimere. Sed non omnia poſſunt hoc tanto & tam præcipiti diſcurſu explicari. Earum nempe diſcuſſio prolixitatem exigit: breuitas autem ſuſcepti operis compendium flagitat. Niſi bonus ſit uir:

prudentem neminem esse posse. Improborum si quidem hominum iudicia perinde sunt ut ægrotantium gustus: qui nulla ferme in re uerum saporem agnoscunt. Cæterum ne pluribus uos remorer exemplis. Malo enim perpetuo silentio uti: q̃ aliquid petere: quod a te impetraturus non sim. Et hæc quidē de me: iam hinc tandem eatur in messem tuam. Hæc ex Tullio & aliis. Sequuntur ex Gasparino.

Ad Idem.

Vpio omnia palā ad te scribi: & est (ut dicitur) amicoꝝ proprium: omnia inter se aperta habere. Nullā enim arte arbitror esse: quæ minus gratiæ & magis incōmodi afferat hōibus: q̃ eā dē quæ docet pro alieno debito in iudicio sisti & fideiubere. Et est notū puerbiū. Qui alterius cā pedē in laqueo mittit: suo tūtū periculo & labore exoluit. Sed hoc tarde ī re mea perspexi. Gasparinus. Si qui sunt q̄bus opes & pecuniæ sint: nemo tamē est qui nō malit suas res ī portu cōtinere: q̃ se manifestis periculis cōmittere. Opus est itaq; maturatiōe: dū res adhuc pōt curari: ne tibi id accidat qđ solet his euenire q̄ mortuo medico marcescunt. Tua iam res ī tuto ē: & ut aiunt iam in portu nauigas. Nihil enim quod ab amicis desiderari possit: defuit tibi ad uictoriā causæ tuæ. Nihil certe natura tua melius habere pōt: neq; īdustria laudabilius: q̃ ut te hōibus p̄beas: & ea uelis quæ ab oībus desiderari ītelligis. Est. n. p̄clare a stoicis dictū. oīa ī terris hominū cā genita sunt: homines uero hōim gr̄a: ut mutuo īter se officio alter alteri suū studiū accōmodēt. neq; aut labor aut p̄iculū ab ea re nos deterreat. Nihil. n. melius natura pōt haberi: aut industria dignius cōsequi: q̃ ut q̄ in aliqua opinione uirtutis positi sunt: studeāt maxime se dissimiles esse his q̄ non possunt æquo aīo bene de aliis audire. Hæc mandata cū adhuc puer essem olim a patre meo audiebā: hæc eadē nunc ad teipsum quē loco filii habeo libenter p̄scribo: quæ si studio tuo & uirtute cōsequeris: ego tuo p̄fectu maxime lætabor. Recte iudicas nullū malū oportere magnū uideri: qđ breue futuꝝ sit. siqđ est quod aliquā animo acerbitatē afferret: id puto eē q̄ mala quæ nobis accidūt non expectata fuerūt. Credebā aut aliquē his aduersitatibus finē esse aut (quod trito prouerbio dicitur) tempus hominibus ægritudinē adimere: sed utrunq; falsum experior. Nam & ira fortunæ semper crudescit: & quo diutius his īcommodis atq; molestiis conflictor: eo semper deterius habeo. Hæc sunt ciuium nostrorum artes: cum res nostræ secundæ sunt: omnia ultro polliceri: certare uerbis de summa beniuolentia: de fide: de constantia cū his qui nos uere amant. Si uero uentos mutatos esse uiderint: rationem fortunarum suarum ac liberorū potius q̃ amicorum habendam esse dicent: nihil de antiquis officiis: nihil de beneficiis acceptis cogitant: & quos sine periculo tueri possent: facile patiuntur a se desertos esse. Hæc te admonere possunt si prudēs es: ne dum tuæ res adhuc sunt prosperæ: huiusmodi amicos tuo cū incōmodo tibi cōpares. Nemo te potest melius docere quid sit hoc tēpore cauendū q̃ ego: qui meo periculo prudens factus sum. Non ego quin tua præsentia multum uoluptatis mihi afferret: sed nescio quomodo euenit ut nostræ cogitationes magis obtusæ uideantur: cum eosipsos quos diligimus intuemur: q̃ dum illis absentibus eorum de nobis studia: sermones: & consilia nobiscum ipsi cogitamus. Puto hoc ideo nobis accidere: q̄ nostri affectus habent aliquod maius ac nobilius: q̃ nostri sensus possīt attingere. Possidentur quidem animo ubi etiā sunt reconditi. Mihi enī cū maxima pars uitæ iam exacta sit: nihil potest esse quo diu in ea etiam sunt reconditi. Mihi. n. cū maxima pars uitæ iam exacta sit: nihil potest esse quo diu ī ea utendum sit. Vestra autem ætas quæ meliori incursu est: & ī futurum spectat multa habet: quæ iure sibi possit in gerendis magistratibus promittere. Ego uero iam magis ocium q̃ negocium senectuti meæ desidero. Vos q̄ in ea exornanda atq; locuplectanda occupati estis. pro uestra sapiētia considerabitis quid reip. conueniat. Quicquid uero de me constitueritis: ego bonis consulam. Mea quidem sententia fuit: & item omnium philosophorum semper unam rem optime ab uno agi neq; oportere ingenium uestrum cum unum sit rebus pluribus simul intentum esse. Sunt qui leuiter inuidiam ferendā putent. ac dicant uirtutem cum expectatione inuidia hominibus datam esse nec illū uelle in lauta parte esse qui nō possit inuidiā fortiter pati: sed ubi res arbitrio meo pene liceret: libēter hāc sapiētiā illis cōcederē: & mallē sine inuidia uirtute uti q̃ cū īuidia. Quid. n. sanctius ab ullo n̄m pōt fieri: q̃ odia q̄ reip. cā susceperimus: eiusdē reip. cā deponere. Est. n. semper oratio eorum suspecta qui prompti sunt ad male dicendum de alio: cū uel inuidia id faciūt uel aliquo alio dolo. & si non uer̄: tamen simile ueri fit. Neminem arbitror tā iniquo aīo esse qui in his rebus quæ nullo cōmodo sibi accedūt nō deponeret maliciā suā: & mallet se indignū sua fortuna uideri. Sed ut arbitror: sæpe hi qui diu sceleribus suis freti sunt: repetunt interdū auidius honesta studia q̃ illi qui semp inter leges & iudicia uiuunt. Accidit ergo quod sæpe in magnis incendiis uidemus: quæ ubi neglecta fuerint: etiā si minima ab ipso initio extiterint: tamen ad summū consurgunt. Nā q̄ ī morbis dici solet: malum istud recrudescit. aliquādo asperius q̃ incepit. Sed inde periculum factū ē unde præsidiū expectamus. Oīa (ut dicit) noua hominibus placent. & maxime quo magis ad humana studia accedunt. Sic res euenit ubi fides illis debet. q̄bus nihil pudoris inest aut modestiæ. Vetus prouerbiū est crescentibus diuitiis uitia crescere. Nō omne quod lucet (ut in ueteri prouerbio est) aurum iudicari debet. Theodosius iure optimo inter diuos Cæsares numerandus cum omnia bella diuinis auspiciis gereret: ac nomen unius & immortalis dei magnis & uexillis in scriptis deferret: non solum homines & arma: sed etiam ipsos uentos auxiliantes habuisse dicitur. Theodosius imperator: maledicētem nostræ maiestati pœnæ nolumus subiiacere: quoniā si ex leuitate dixerit contēnendū est. si ab insania mētis: ei miserendū ē. si aūt ab iniuria: remittēdū

Philippus rex Macedonum:cū uno tempore tres nūtii læti ſibi ueniſſet,primus q̄ quadrigarum curſu Olympia uiciſſet.Secundus q̄ Parmenio eius dux dardanos ſuperaſſet. Tertius q̄ Olympia filium maſculū edidiſſet : ſublatis in cœlū manibus:o deus inquit mediocrē his calamitatē repone . Prudēs enim rex non ignorabat q̄ maximis ſucceſſibus fortuna ſuidere ſolet.Hæc ex Gaſparino pergamenſi & quibuſdam aliis.Ne credas laudatoribus tuis:īmo irriſoribus tuis aurē ne libenter accomodes: qui A
cum te adulationibus fouerint:& quodammodo impotem mentis effecerint ſi ſubito poſt te conſpexeris:aut ciconiarum poſt te colla deprehendis curuari:aut manu auriculas agitare aſini:aut eſtuantē canis protendi linguam.Hæc ſanctus Hieronymus.Certe modernis temporibus ne pudicicia:nec morum honeſtas monēt ad nuptias:ſed tātū diuitiæ & libido.Ideo nec per ſe erat amicicia : nec prouenit
proles apta.Idem Hiero.ad Ruſticū.Naturā oīum ferme eā eſſe uidemus:ut promptior ſit ac paratior B
ad culpandū ea quæ minus recte agi arbitramur:q̄ ad laudandū illa quæ uidēt fieri cū uirtute . Poggius Floré.Cupio enim colloqui cū eo per litteras:licet hi calores me reddiderunt ardiuſculū ad ſcribendum:adeo ut neceſſe ſit etiā uerba expiſcari cū loqui uolo.ſed interim pluet & nos hūectabimur.
Idem.Vereor ne parum cumulate recenſuerim quæ in eius laudē ueriſſime dici poſſe uidebantur.ſed ea relinquo eloquētioribus: q̄ copioſe & ornate cogitationes ſuas mādare litteris poſſunt.Ego mulierum more quax̄ ſubita cōſilia prudentiora habēt:quicquid in mentē uenit primo conceptu expreſſi:relinquens aliis uberem ſi uoluerit ſcribendi facultatē.Idē.Satis recte uideor cōſuluiſſe quieti meæ & futuris amicis licet quidē ex amicis ridentes dicant:tunc me artem nouā incipere:cū deſinēdū eēt:
ſed quod bene & honeſte fit:id nunq̄ fieri ſero putatur:& quemadmodum boni poetæ extremū actū politiorem perfectioremq̄ efficiunt:itidē ego quod tēporis ſupereſt: pfectori uitæ dedicari. Catonis aūt diuortiū miſſum faciamus. Multa ferebat illox̄ temporx̄ conditio quæ hodie īprobantur . Senec a citius ebrietatē laudare uult ꝓpter Catonē: q̄ Catonē dehoneſtare ꝓpter ebrietatem.Sic tuus Poggius quicquid Cato & philoſophus & ſtoicus fecit & honeſtate & cū uirtute exiſtimat feciſſe.Verum
tamen ut Cicero ſcribit Sponſam cuique ſuam placere: ſi tu tuam: ego meam opinionem ſeruabo.
Idem.Quis enim tam diſſonas tamque uarias opiniones in unum congerat: Quis tam proceris capi- C
tibus imperet : Quis eos domet aut regat quos undique montium clauſtra & circūfuſi pelagi ambitus non tam ſecuros quam ſuperbos reddidere . Candidus ducis Mediolani ſecretarius . Equidem
ut apud Curiū bene ac ſapienter fatur . Alexander regū ducūq̄ clementiā non ipſox̄ modo: ſedent ī
illorum qui parent ingeniis ſita eſt obſequio mitigant imperia. Vbi uero reuerētia exceſſit ex animis & imis ſumma cōfundimus:ui opus eſt ut uim repellamus.Idem.Male quidē res habet: cū is qui pare re deberet:impare cupit:nec tantū cupit:ſed uult & ſe dignū ducit.Idē . Nūc ad maiora ꝓcedamus:ut
ueritas oībus in rebus emineat:q̄q̄ pleraq̄ adeo leuia ſunt in contemnenda: ut ipſis nulla re melius q̄
taciturnitate queat reſponderi.Idem.Atqui ſane uerū eſt quod Publius uir ille egregie doctus & eruditus ſcribit:monetq̄ ueterē ferendo iniuriā inuitas nouā.Idē. Et hæc circa hanc Rubricā ſat erunt.
Nunc de clauſulis quæ loco parēthēſis poni cōſueuerunt doctrinam agemus. Et quoniā rubrica hæc minus dotata euaderet:uerſus aliquos qui ſimiliter loco parentheſis aut alias conuenienter in epiſtolis locari poterunt.ſubnectere ſtudeamus:ac tandē quaſdā epiſtolax̄ ſupraſcriptōnes circa hæc abſoluere noſtra erit intentio.
Circa clauſulas ac circa quoſdam uerſus qui loco parēthēſis:aut alias cōuenienter in epiſtolis poni cōſueuerūt.Et circa epiſtolarum ſupraſcriptiones iuxta merita cuiuſq̄ debite inſtituendas.

Ihil enim me non ſalubriter cogitare ſcio.Nec uana loquor.Licet enim uerum dicere.Nō enim poſſim aliter dicere. Fatendum eſt enim. Puto enim etiam atque etiam mihi dicendum eſſe.Nec uana fides.Sic enim eſt dicendum. Sic enim uere appellare poſſum. Sic eīm placet mihi appellare illum.Sic enim appellas.Sic enim accipio.Sic.n.ſcribit Curius. Quoniam hæc erant tempora.Etenim penitus inſederat.Id quod ignorat nemo.Vt eos commemorem q̄ patrias ſuas colunt.Quod melius caderet nihil uidi.Neque enim phas eſſe arbitror quicq̄ me rogantem abs te non impetrare.Plura enim committenda epiſtolæ non erant. Conuenio autem quottidie plurimos.Nam & obuiam proceſſeram milia paſſuum centum quo maturius ueniret. Procul enim aberam a re ipſa & locis.Scis enim quod attente te audire ſoleam. Vtinam cæteris rebus poſſem. Neſcio quo meo fato.Abfuimus enim duobus menſibus ruſticandi cauſa.Octauus hic eſt dies. Sic enim arbitrabamur.Quod ego ab adoleſcentia iudicaui.Prolixiores namq̄ hoc tempore ad te litteras dare ipſius nūtii frequētia ꝓhibet.Neq̄ alia ulla fuit cā ītermiſſiōis epiſtolax̄.niſi qđ ubi eſſes plane neſciebā.Et id feci parce & molliter.Melius.n.ei cauere uolo q̄ ipē aliis ſolet.Quod ita eē cōfido.Valde .n.metuo ne frigeas ī hibernis. Libet.n.iocari. Verūtamē rideamus licet:ſum.n.a te īuitatus.Sed iā ſatis iocati ſumus.Quis te ferret p̄ter me q̄ oīa ferre poſſū.Nihil.n.cumulatius fieri pōt q̄ polliceris.Nihil enim te fugere potuit.Ita enim tu putabas. Poſſe enim te mihi perſuaſi. Quod facis profecto.Nihil enim mihi a te poteſt eſſe ſeiunctum.Facile enim potes & ſcis amiciciæ obtemperare. Poteris aūt plurimis.Quoniam tu ita uis.Poteſt enim denegare occupatio tua.Sum enim auidior etiam quam ſatis eſt gloriæ. Eſt enim omni liberali doctrina politiſſimus. Id nimis prodigum eſt uerbum . Sunt.n. nonnulla antiqua & digna uiſu.Quod primū eſt & dulcius omnibus bonū. Eſt enim copia munerū: non uirtutis.Rara auis in terris coruoq̄ rarior albo.Miſera eſt illa quidē conſolatio tali præſertim ui

ro:ſed tamen neceſſaria. Ita me deus ſaluum uelit ſi uere & non ficte loquor. Hæc enim ornamenta ſunt tibi etiam cum aliis cõmunia. Non enim iam ſatis eſt cõſilio pugnare artificium quoddam excogitandum eſt. Vt præclara eſt illa Ciceronis ſententia. Magnæ enim nobis eſt ſollicitudini ualetudo tua. Quod boni uiri eſt. Nam ex utraq; parte ſunt qui pugnare cupiũt. Id quod mihi moleſtiſſimum eſt. Nam id auertat Iuppiter. Quod dii prohibeant. Nam id quidem uulgare uitiũ eſt. Noui enim gentem illam. Qua mundicia homines qua elegantia. Quis enim eſſet qui illum tam furioſum arbitraretur. Et enim uidebatur eſſe commotus. Sic enim iam tãdem te hortari libet. Leuat enim dolorem cõmunis quaſi legis & humanæ conditionis recordatio. Nam exul (ut crudeliſſimo & peſſimo homini conueniens erat) mortuus eſt. Quid ſumme deteſtandum eſt. Ita enim ab imminẽtibus malis reſp. te adiuuante liberabitur. Licet enim uerũ dicere. Quod noſtra numina utinam bene uertãt. Nam qui uelis non dubito. Quis enim in te id non faciat. Hominem certe non ſperandum. Vtor enim libẽter uerbis tuis. Sic enim inſcripſi. Iuuat certe cum ad te ſcribo omnia loqui libere quæ ſentio. Salua pace. Cum bona uenia tua. Ex Tullio Gaſpari. & aliis ſufficiant. Poteris etiam clauſulas ſupra Rubricã poſitas: & ſub breuitate ac uno uerborum ſtructu contextas loco paréthеſis conuenienter collocare. Itẽ & uerſus quos nunc ex ordine ponam: qui noſtras epiſtolarum rationes multo uberiores elegantioreſq; conſtituere certiſſime poſſunt: & quidem maxime quando ipſos uerſus ſeu carmina noſtro epiſtolandi genere per imitationem aptiſſime dixerimus accomodandos.

A Vſa mihi cauſas memora quo lumine leſo?
Quidue dolens regina deum tot uoluere caſus.
B Inſignem pietate uirum: tot adire labores
Impulerit? tantæ ne animis cæleſtibus iræ?
C Nec dum etiam cauſæ irarum ſeuiq; doloris. Exciderant animo.
D Coniugio iungam ſtabili propriamq; dicabo.
Omnes ut tecum meritis pro talibus annos
Exigat: & pulcra te faciat prole parentem
E Ex templo Eneæ ſoluuntur frigore membra
Ingemit: & duplices tendens ad ſidera palmas.
Apparent rari nautes in gurgite uaſto
F Tanta ne uos generis tenuit fiducia ueſtri?
G Poſt mihi non ſimili pœna commiſſa luetis
Maturate fugam regiq; hæc dicite ueſtro
H Non illi imperium pelagi ſcæuumq; tridentem. Sed mihi ſorte datum
Illa ſe iactet in aula.
I Ac ueluti magno in populo cum ſæpe coorta eſt
Seditio: ſeuitq; animis ignobile uulgus
Iamq; faces & ſaxa uolant: furor arma miniſtrat.
Tum pietate grauem ac meritis ſi forte uirum quem.
Conſpexere ſilent: arrectiſq; auribus adſtant.
Ille regit dictis animos & pectora mulcet
Fronte ſub aduerſa ſcopulis pendentibus antrum. Intus aquæ dulces
K Ac primum ſilicis ſcintillam excutit Achates.
Suſcepitq; ignem foliis: atque arida circum
Nutrimenta dedit: rapuitq; in fomite flammas.
L Et dictis mœrentia pectora mulcet.
O ſocii (neque enim ignari ſumus ante malorum)
O paſſi grauiora: dabit deus his quoque finem
Experti reuocate animos mœſtumque timorem
Mittite: forſan & hæc olim meminiſſe iuuabit.
Per uarios caſus per tot diſcrimina rerum. Tendimus in latium.
Durare & uoſmet rebus ſeruate ſecundis.
Talia uoce refert curiſque ingentibus æger
Spem uultu ſimulat: præmit altum corde dolorem
M Spemque metumque interdubii ſeu uiuere credant. Siue extrema pati.
Fatis contraria fata rependens.
A Quem das finem rex magne laborum.
B His ego nec metas rerum nec tempora pono. Imperium ſine fine dedi.
Conſilia in melius referet. mecumq; fouebit. Romanos
Vt primum lux alma data eſt.
Sis fœlix noſtrumq; leues quencunq; laborem.
C Haud equidem tali me dignor honore
D Sed ſumma ſequar ueſtigia rerum.

Multa malus ſimulans uana ſpe luſit amantem E
Sed qui tandem: quibus aut ueniſtis ab oris? F
Quoue tenetis iter? quærenti talibus ille
Suſpirans: imoque trahens a pectore uocem G
O dea ſi prima repetens ab origine pergam
Et uacet: annales noſtrorum audire laborum
Ante diem clauſo componet ueſper olympo.
Matre dea monſtrante uiam: data fata ſecutus H
Perge modo & qua te ducit uia dirige greſſum.
Sunt lachrimæ rerum & mentem mortalia tangunt
Solue metus: feret hæc aliquam tibi fama ſalutem I
Sic ait: atque animum pictura paſcit inani K
Multa gemens: largoque humectat flumine uultum
Diua ſolo fixos oculos auerſa tenebat. L
Tum uero ingentem gemitum dat pectore ab imo
Si genus humanum & mortalia temnitis arma. M
At ſperate deos memores phandi atque nephandi
Dii tibi ſiqua pios reſpectant numina: ſiquid N
Vſquam iuſticiæ eſt: & mens ſibi conſcia recti
Præmia digna ferant: quæ te iam læta tulerunt
Secula: qui tanti talem genuere parentes
In freta dum fluuii current: dum montibus umbræ. O
Luſtrabunt: connexa polus: dum ſidera paſcet
Semper honos nomen tuum laudeſque manebunt
Finibus expulſum patriis noua regna petentem.
Quare agite o tectis iuuenes ſuccedite noſtris
Non ignara mali miſeris ſuccurrere diſco P
Omnis in aſcanio cari ſtat cura parentis Q
Ad te confugio & ſupplex tua numina poſco. Hæc ex primo
Sinditur incertũ ſtudia in cõtraria uulgus. Secũdo eneidos — Ex ſecũdo æneid: R
Accipe nunc danauum inſidias & crimĩe ab uno. Diſce oẽs
Inuadunt urbem ſomno uinoque ſepultam
Ceduntur uigiles: portiſque patentibus omnes S
Accipiunt ſocios atque agmina conſcia iungunt.
Tempus erat quo prima quies mortalibus ægris T
Incipit: & dono diuum gratiſſima ſerpit. In ſomnis
Exoritur clamorque uirum clangorque tubarum
Arma amens capio: nec ſat rationis in armis V
Sed glomerare manum & concurrere in arcem X
Cum ſociis ardent animi furor iraque mentem.
Præcipitant pulcrumque mori ſuccurrit in armis.
Vna ſalus uictis nullam ſperare ſalutem. Y
Quis cladem illius noctis? quis funera fando Z
Explicet? aut poſſit lachrimis æquare labores
Vrbs antiqua ruit multos dominata per annos.
Plurima pque uias ſternuntur inertia paſſim
Corpora: perque domos & religioſa deorum
Limina: nec ſoli pœnas dant ſanguine teucri
Quondam etiam uictis redit in præcordia uirtus
Heu mihi inuitis fas quenquam fidere diuis.
Obſtupui: ſteteruntque comæ: & uox faucibus hæſit
Quid tantum inſano iuuat ĩdulgere dolori. Hæc ex ſecũdo
Incerti quo fata ferant: ubi ſiſtere detur. Tertio eneidos. — Ex tertio æneid: aa
Littora tum patrie lachrimans: portuſq; relinquo bb
Mihi frigidus horror
Membra quatit geliduſq; cohit formidine ſanguis cc
Quid non mortalia pectora cogis. Auri ſacra fames? dd
Nox erat & terris animalia ſomnus habebat. ee
Tum gelidus toto manabat corpore ſudor.
Corripio e ſtratis corpus tendoq; ſupinas
Ad cælũ cum uoce manus: & munera libo. Intemerata phocis

gg Ceda mus phebo & moniti meliora ſequamur
Sic ait & cuncti dictis paremus ouantes.
hh Inuoluere diem inibi & nox humida cælum:
Abſtulit ingeminant abruptis nubibus ignes
Excutimur curſu & cecis eramus in undis
Accipite ergo animis atq; hæc mea figite dicta:
ii At ſociis ſubita gelidus formidine ſanguis.
Diriguit:cecidere animi:nec iam amplius armis
Sed uotis præcibuſq; iubent expoſcere pacem
Dii,phibete minas:dii talé auertite caſũ.Et placidi ſeruate pios
kk Tendunt uella nothi fugimus ſpumantibus undis
Hic incredibilis rerum fama occupat aures
ll Diriguit uiſu in medio calor oſſa reliquit.
Labitur & longo uix tandem tempore fatur
mm Viuo æquidem uitamq; extrema per omnia duco
Deiecit uultum & demiſſa uoce locuta eſt.
nn Talia fundebat lachrimans longoſq; ciebat.Incaſſum fletus.
Et multum lachrimans uerba inter ſingula fudit.
Namq; omnem curſum mihi proſpera dixit
Religio & cuncti ſuaſerunt numine diui
Italiam petere & terras tentare repoſtas.
oo Signa tibi dicam tu condita mente teneto
Fata uiam inuenient aderitq; uocatus Apollo.
pp Hæc ſunt quæ noſtra liceat te uoce moneri.
Accipe & hæc manum tibiq; monumenta mearum.Sint puer
Sic occulos ſic ille manus ſic ora gerebat.
A Hos ego digrediens lachrimis affabar abortis
Viuite fælices quibus eſt fortuna peracta :
Iam ſua nos alia ex aliis in fata uocamur.Vobis parta quies.
Corpora curamus:feſſos ſopor irrigat artus.
Nec dum orbem medium nox horis acta ſubibat.
B Tentamuſq; uiam & uelorum pandimus alas
Iam rubeſcebát ſtellis aurora fugatis
Cum procul obſcuras colles humilemq; uidemus.Italiam
Satis eſt gentem effugiſſe nefandam
Dii talem terris auertite peſtem.
Poſtq̃ fata iubent:nec iam datur ulla facultas
C Conſcendit pyrrham dixitq; nouiſſima uerba
Et uitam infælix multo cum ſanguine fudit.Hæc ex tertio
D Quis nouus hic noſtris ſucceſſit ſedibus hoſpes.iiii.eneidos
E Degeneres animos timor arguit heu quibus ille
Iactatus fatis:quæ bella exhauſta canebat:
Si mihi non animo fixum immotumq; ſederet
Hinc uni forſam potui ſuccumbere culpæ.
F Sed mihi uel tellus optem ima dehiſcat.
Vel pater omnipotens adigat me fulmine ad umbras.
Pallentes:umbras herebi noctemq; profundam.
Ante pudor q̃ te uiolem:aut tua iura reſoluam
Ille meos primus qui me ſibi iunxit amores.
Abſtulit:ille habeat ſecum ſeruetq; ſepulchro
Sic effata ſinum lachrimis impleuit ab ortis;
G Nec dulces natos:ueneris nec præmia noris
Id cinerem aut manes credis curare ſepultos.
His dictis incenſum animum inflamauit amore.
H Spemq; dedit dubiæ menti ſoluitq; pudorem.
Habes tota quod mente petiſti
Ardet amans Dido traxitq; per oſſa furorem
Si modo quod memoras factum fortuna ſequatur.
I Mecum erit iſte labor:nunc qua ratione quod inſtat
Confieri poſſit paucis(aduerte)docebo
K Vbi primos craſtinus ortus

Extulerit titan:radiisque retexerit orbem
Occeanum interea surgens aurora reliquit.
Ille dies primus læthi.primusque malorum.Causa fuit
Fama malum quo non aliud uelocius ullum
Mobilitate uiget:uires qui acquirit eundo.
At uero Eneas aspectu obmutuit amens.
Arrectæque horrore comæ & uox faucibus hæsit.
Nusquam tuta fides.
Improbe amor quid non mortalia pectora cogis?
Cur mea dicta negat duras demittere in aures?
Extremam hanc oro ueniam miserere sororis
Quam mihi cum dederis cumulatam morte remittam
Mens immota manet lachrime uoluuntur inanes
Consilium uultu tegit ac spem fronte serenat
Et bene apud memores ueteris stat gratia facti
Eia age rumpe moras uarium & mutabile semper fœmina
Dulces exuuiæ dum fata deusque sinebant
Accipite hanc animam neque his exoluite curis
Vixi:& quem dederit cursum fortuna peregi
Et nunc magna mei sub terras ibit imago
Vnguibus ora fedans soror:& pectora pugnis
Per medios ruit:ac morientẽ nomine clamat.Hæc ex quarto
Salue sancta parens iterum saluete recepti
Ne quicq̃ cineres animæq; umbræq; paternæ. Quinto Eneidos
Intenti expectant signum:exultantiaq; haurit.Corda pauos
Gratior & pulchro ueniens in corpora uirtus
Subiiciunt uerubus prunas & uiscera torrent
At non tardatus casu neque territus hæros
Acrior in pugnam redit ac uim suscitat ira
Tum pudor incendit uires & conscia uirtus.
Infœlix quæ tanta animum dæmentia cæpit
Inde ubi clara dedit sonitum tuba finibus omnes
Haud mora prosiluere suis ferit æthera clamor.Nauticus
Pulsati colles clamore resultant.
At pater æneas casu concussus acerbo
Nunc huc ingentes núc illuc pectore curas.Mutabat uersans
Nate dea quo fata trahunt retrahuntq; sequamur
Quicquid erit superando fortuna ferenda est
Vnum pro multis dabitur caput.Hæc ex Quinto Eneidos
Non hoc ipsa sibi tempus spectacula poscit. Sexto Eneidos
Subito non uultus non color unus
Non comptæ mansere comæ sed pectus anhelum
Et rabie fera corda tument
Tu ne cede malis sed contra audentior ito
Omnia percepi mecumq; animo ante peregi
Quin ut te supplex peterem & tua lumina adirem
Idem orans mandata dabat
Tros anchiseade facilis descensus auerni
Noctes atq; dies patet atri ianua ditis
Sed reuocare gradum superasque euadere ad auras.
Hoc opus hic labor est:pauci quos æquus amauit
Iupiter aut ardens euexit ad æthera uirtus
Insano iuuat indulgere labori
It comes & paribus curis uestigia figit
Multa inter sese uario sermone ferebant
Atq; hæc ipse suo tristi cum corde uolutat
Nunc animis opus enea nunc pectore firmo.
Dic age namque mihi fallax haud ante repertus
Hoc uno responso animum delusit Apollo
En hæc promissa fidesque
Da dextram misero tecum me tolle per undas

L M N O P Q R S T V X Y Z aa bb cc dd ee ff gg A B

C Desine fata deum flecti sperare præcando
Sed cape dicta memor. duri solatia cesus
Sic prior aggreditur dictis atque increpat ultro.
Fare age quid uenias? iam istinc & comprime gressus
Si te nulla mouet tantæ piætatis imago
D Siste gradum teque aspectu ne subtrahe nostro
Quem fugis? extremum fato quod te alloquor hoc est
Talibus eneas ardentem & torua tuentem
Lenibat dictis animum lachrimasque ciebat
Illa solo fixos oculos auersa tenebat.
Nec magis incepto uultum sermone mouetur
Quam si dura silix aut stet marpesia cautes
Nec uidisse semel satis est iuuat usque morari
E Vt uidere uirum fulgentiaque arma per umbras
Ingenti trepidare metu pars uertere terga.
F Namque ut supremam falsa inter gaudia noctem
Egerimus nosti: & nimium meminisse necesse est
G Dulcis & alta quies placidæque simillima morti
Scilicet id magnum sperans fore munus amanti
Distulit in seram commissa piacula mortem
Discite iusticiam moniti & non temnere diuos
H Non mihi si linguæ centum sint oraq; centum
Ferrea uox. omnes scelerum comprendere formas:
Omnia pœnarum percurrere nomina possim
I Largior hic compos æther & lumine uestit
Purpureo solemque suum sua sidera norunt.
Pars in gramineis exercent membra palestris
Contendunt ludo & fulua luctantur harena
K Pars pedibus plaudunt choreas & carmina dicunt
L Nec non Traitius longa cũ ueste sacerdos. Obloquitur numeris
Quique sacerdotes casti dum uita manebant
Atque hinc responsum paucis ita reddidit heros
M Nulli certa domus lucis habitamus opacis
Riparumq; thoros & prata recentia riuis. Incolimus
N Isque ubi tendentem aduersum per gramina uidit
O Aeneam alacris palmas utrasque tetendit
Euffusæque genis lachrimæ & uox excidit oræ
Venisti tandem tuque expectate parenti
Vicit iter durum pietas datur ora tueri. Nate tua
Da iũgere dextram: da genitor. teq; amplexu ne subtrahe nr̃o
P Dicant equidem nec te suspensum nate tenebo.
Suscipit Anchises atque ordine singula pandit.
Quisque suos patimur manes: exinde per amplum.
Mittimur Elisium: & pauci læta arua tenemus
Imperium terris animos æquabit olympo.
Q Et dubitamus adhuc uirtutem extendere factis.
R Vincet amor patriæ laudumque immensa cupido
S Tu regere imperio populos Romanæ memento.
Hæ tibi erunt artes pacisque imponere mores.
Parcere subiectis & debellare superbos.
Sed falsa ad cœlum mittunt insomnia manes.
Anchora de prora iacitur: stant littore puppes. Hæc ex sexto.
T Neptunus uentis impleuit uela secundis septimo Enei.
V Cõtinuo salue fatis mihi debita tellus: Hic domus: hic patria
X Certatim instaurant epulas atque omine magno
Crateras læti statuunt & uina coronant.
Postera cum prima lustrabat lampade terras. Orta dies.
Martia qui ob patriam pugnando uulnera passi.
Y Fama est obscurior annis.
Z Tandem lætus ait dii nostra incepta secundent.
aa Magna satis dubitem aut equidem implorare ꝙ usq̃ est.

Ex septio eneid:

Flectere ſi nequeo ſuperos acheronta mouebo.
Ceruus erat forma præſtanti & cornibus ingens. bb
Paulatim ſeſe tollit mare & altius undas. Erigit hæc ex ſeptio cc
Sol mediũ cœli conſcenderat igneus orbẽ.viii.æneidos dd
Tum mihi prima genas ueſtibat flore iuuenta.
Et lux cum primum terris ſe craſtina reddet.
Auxilio lætos dimittam opibuſque iuuabo.
Hæc ubi dicta dapes iubet & ſublata reponi ee
Pocula.gramineoque uiros locat ipſe ſedili
Poſtq̃ exempta fames & amor compreſſus edendi
Rex Euandrus ait non hæc ſolemnia nobis.
Speluncamq; petit:pedibus timor addidit alas
Fortuna omnipotens & ineuitabile fatum. ff
Iam adeo exierat portis equitatus apertis:
Stant pauidæ in mare matres oculiſque ſequuntur gg
Pulueram nubem & fulgentes ære cateruas.Hæc ex.viii.Aenei.
Ad quem ſic roſeo theumantias ore locuta ẽ.ix.Aeneidos. hh
Agnouit iuuenis:dupliceſque ad ſidera palmas.
Suſtulit:& tali fugientem eſt & uoce ſecutus.
Sed periiſſe ſemel ſatis eſt:peccare fuiſſet ii
Ante ſatis.penitus modo non genus omne exoſum. Fœmineum.
Interrupti ignes:ater ad ſidera fumus.Egreditũr.
Quæcunq; mihi fortuna fideſq; eſt.In ueſtris pono gremiis
Atq; animum patriæ ſtrinxit pietatis imago
Sed non augurio potuit depellere peſtem
Purpureus ueluti cum flos ſuccidit aratro A
Langueſcit moriens:lapſoue papauera collo
Demiſere caput:pluuia cum forte grauantur.
Tum magis increſcunt animis diſcordibus iræ. B
Martius a ſtabulis rapuit lupus undiq; clamor.Hæc ex nono. C
Tum pater omnipotens rerum cui ſumma poteſtas
Inquit:eo dicente deum domus alta ſileſcit
Et tremefacta ſolo tellus ſilet arduus æther.libro nono Eneidos.
Accipite ergo animis atq; hæc mea figite dicta
Fortunamq; feret rex Iuppiter omnibus idẽ.fata uiã inueniẽt D
Secumq; uolutat.Euentus belli uarios.
Audentes fortuna iuuat timidoſq; repellit. E
Per patris hoſpicium & menſas quas aduena adiſti. Te precor
Tum genitor natum dictis affatur amicis F
Stat ſua cuiq; dies breue & irreparabile tempus
Omnibus eſt uitæ:ſed famam extendere factis
Hoc uirtutis opus.
Neſcia mens hominum fati fortiſq; futuræ G
Nec ſeruare modum rebus ſublata ſecundis.
Omnipotens genitor tanto me crimine dignum
Duxiſti:& tantas uoluiſti expendere pœnas. H
Agnouit longe gemitum præſaga mali mens.
Rebe diu res ſiqua diu mortalibus illa eſt uiximus.
Haud ignarus eram quantum noua gloria in armis
Et prædulce decus primo certamine poſſet.Vndecimo eneidos I
Conſulite in medium & rebus ſuccurrite feſſis.
Nulla ſalus bello pacem te expoſcimus omnes K
Turne ſimul pacis ſolum immobile pignus. L
Sed non replenda eſt cura uerbis.
Poſcit quid inuidia uirtus.Experiare licet. M
Cur indecores in limine primo
Deficimus:cur ante tubam tremor occupat artus. N
Multa dies uariiq; labor mutabilis æui
Rettulit in melius:multos alterna reuiſens
Luſit & in ſolio rurſus fortuna locauit
Cogite conſilium:& pacẽ laudate ſedẽtes. Hæc ex undecimo.

Aut habeat uictos cedat lauinia coniunx.xii.enei.
O Respice res bello uarias.miserere parentis.longæui.
Perge decet forsan miseros meliora sequentur
P Non hæc humanis opibus non arte magistra Proueniunt.
Disce puer uirtutem ex me uerumque laborem
Fortuna ex aliis:nunc te mea dextera bello
Defensum dabit:& magna inter prœmia ducet
Q Tu facito:mox cum matura adoleuerit ætas.Sis memor
R Heu quid agat uaria ne quicq̃ fluctuat ira
Diuersæque uocant animum in contraria curæ.
Fluctuat ira.intus rumpuntur nescia uinci.Pectora
Vsqueadeo ne mori miserum é uos o mihi manes. Este boni.
S Quo deus & quo uocat fortuna sequamur.
Fors & uirtus miscere in unum.Hæc ex libris eneidos
T Et quæ tanta fuit Romam tibi causa uidendi
Non unq̃ grauis ære domum mihi dextra redibat.
V Ante leues ergo pascentur in æthere cerui
Et freta destituent nudos in littore pisces
Ante pererratis amborum finibus exul
Aut ararim partus bibet aut germania tigrim
Quam nostro illius labatur pectore uultus.
X Hic tamen hac mecum poteris requiescere nocte
Fronde super uiridi sunt nobis mitia poma
Castaneæ molles & pressi copia lactis
Et iam summa procul uillarum culmina fumant
Maioresque cadunt altis de montibus umbræ
Y O formosæ puer nimium ne crede colori
Alba ligustra cadunt uacinia nigra leguntur.
Nec te pœniteat calamo triuisse labellum
Hæc eadem ut scieret quid non faciebat amyntas?
Z Torua leæna lupum sequitur lupus ipse capellam
Florentem cythisum sequitur lasciua capella.
aa Te corydon alexi trahit sua quenque uoluptas
bb Me tamen urit amor quis enim modus assit amori?
Ha corydon corydon quæ te dementia cæpit?
Parcius ista uiris tamen obiicienda memento.
Et si non aliqua nocuisses mortuus esses
cc Quid domini facient audent cum talia fures?
dd Est mihi nanque domi pater:est iniusta nouerca
Bis die numerant ambo pecus:alter & ædos.
Efficiam posthac ne quenq̃ uoce lacessas
ee Quin age siquid habes in me mora non erit ulla
ff Dicite quandoquidem molli consedimus herba
Et nunc omnis ager nunc omnis parturit arbos
Nunc frondent siluæ nunc formosissimus annus
Malo me Galathea petit lasciua puella
Et fugit ad salices & se cupit ante uideri.
gg Qui legitis flores & humi nascentia fragra
hh Frigidius o pueri fugite hic latet anguis in herba.
ii Heu heu q̃ pingui macer est mihi thaurus in aruo
kk Dic quibus in terris & eris mihi magnus Apollo
Tris pateat cæli spacium non amplius ulnas.
Non nostrum inter uos tantas componere lites
ll Claudite iam riuos pueri sat prata biberunt:
mm Vltima cumei uenit iam carminis ætas
Magnus ab integro sæculorum nascitur ordo
Iam redit & uirgo redeunt saturnia regna
Iam noua progenies cælo demittitur alto
Cara deum soboles magnum Iouis incrementum
Aspice conuexo nutantem pondere mundum.
O mihi tum longe maneat pars ultima uitæ

Spiritus:& quantum ſat erit dicere tua facta. A
Incipe parue puer riſu cognoſcere matrem
Lenta ſalix quantum pallenti cædit oliuæ B
Puniceis humilis quantum ſaluinca roſetis
Iudicio noſtro tantum tibi cædit amyntas C
Vitis ut arboribus decori eſt ut uitibus uuæ
Vt gregibus tauri ſegetes ut pinguibus aruis
Tu decus omne tuis poſtquam te facta tulerunt. D
Grandia ſæpe quibus mandauimus ordea ſulcis
Infœlix lolium & ſteriles dominantur auenæ
Pro molli uiola pro purpureo narciſſo
Cardinis.& ſpinis ſurgit paliurus acutis
Spargite humum foliis inducite fontibus umbras paſtores.
Tale tuum carmen nobis diuine poeta
Quale ſopor feſſis in gramine quale per æſtum
Dulcis aquæ ſaliente ſitim reſtinguere riuo. E
An quicq̃ tali ſit nobis munere maius? F
Dum iuga montis aper:fluuios dum piſcis amabit
Dumq; thimo paſcentur apes:dum rore cicadæ
Semper honos nomenq; tuum laudeſq; manebunt.
Quæ tibi quæ tali reddam pro carmine dona?
Ha uirgo infœlix quæ te dementia cæpit
Ha uirgo infœlix tu nunc in montibus erras
Strata iacent paſſim ſua quaq; ſub arbore poma
Quid non ſperemus amantes? G
Non omnia poſſumus omnes.
Numero deus impare gaudet.
Neſcio quid certe eſt:& hyllax in limine latrat H
Nunc uicti triſtes quoniam fors omnia uerſat. I K
Hic per purpureum hic uarios flumina circum
Fundit humus flores hic candida populus antro L
Imminet:& lente texunt umbracula uites
Huc ades inſani feriant ſine littora fluctus.
Omnia fert ætas animum quoq;.ego ſæpe longos M
Cantando puerum memini me condere ſoles.
Nunc oblita mihi tot carmina.uox quoq; merim
Iam fugit ipſa.lupi merim uidere priores.
Cauſando noſtros in longum ducis amores.
Deſine plura puer & quod nunc inſtat agamus.
Venit & opilio.tardi uenere ſubulci.
Omnia uincit amor & nos cedamus amori.
Cuius amor tantum mihi creſcit in horas
Quantum uere nouo uiridis ſe ſubiicit alnus:
Surgamus.ſolet eſſe grauis cantantibus umbra N
Iuniperi grauis umbra.nocent & frugibus umbræ
Ite domum ſaturæ(uenit heſperus)ite capellæ.Hæc ex bucco. O
Da facilem curſum.atq; audacibus annue cœptis
Tunc uariæ uenere artes.labor omnia uincit P
Improbus:& duris urgens in rebus egeſtas. Q
Nec fruſtra ſignorum obitus ſpeculamur & ortus.
Quippe etiam feſtis quædam exercere diebus R
Fas & iura ſinunt.riuos deducere nulla
Religio uetuit.ſegeti prætendere ſepem
Inſidias auibus moliri.incendere uepres
Balantumq; gregem fluuio merſari ſalubri.
In primis uenerare deos.atq; annua magnæ S
Sacra refer cereri lætis operatus in herbis: T
Extremæ ſub occaſu hiemis iam uere ſereno
Tunc agam pingues & tum molliſſima uina
Tum ſomni dulces denſæq; in montibus umbræ
Cuncta tibi cererem pubes agreſtis adoret

Cui tu lacte fauos & mitti dilue baccho
Tereq; nouas circum fœlix eat hostia fruges
Omnis quam chorus & socii comitentur ouantes
Et cererem clamore uocent intecta.neq; ante
Falcem maturis quisquam supponat aristis
Quam cereri torta redimitus tempora quercu
Det motus incompositos & carmina dicat
Atq; hoc ut certis possimus dicere signis
Aestusq; pluuiasq; & agentes frigora uentos.Ipse pater statuit.
V Scæuit toto mars impius orbe.
Salue magna parens frugum saturnia tellus.
X Sed dubius mars mediis errat in armis
Candida uenit auis longis inuisa colubris
Tum pater omnipotens secundis imbribus æther
Coniugis in gremium læte descendit & omnes
Magnus alit magno commixtus corpore fœtus.
Y Ergo rite suum baccho dicemus honorem
Carminibus patriis lanceq; & liba feremus
Pinguiaq; in uerubus torrebimus exta colurnis.
Z O fortunatos nimium sua si bona norint
Agricolas quibus ipsa procul discordibus armis
Fundit humo facilem uictum iustissima tellus
Si non ingentem foribus domus alte superbis
Mane salutantum totis uomit ædibus undam
At secura quies & nescia fallere uita.
aa Fœlix qui potuit rerum cognoscere causas
Atq; metus omnes:& inexorabile fatum
Subiecit pedibus strepitumq; acherontis auari
Inter se aduersis luctantur cornibus ædi
Tentanda uia est qua me quoq; possim
Tollere humo uictorq; uirum uolitare per ora
Te sine nil altum mens inchoat en age segnes.Rumpe moras.
A Optima quæq; dies miseris mortalibus æqui
Prima fugit subeunt morbi.tristisq; senectus
Et labor & dure rapit inclæmentia mortis.
B Necnon & pecori est idem delectus equino
Tum modo quos in spem statuis summittere gentis
Præcipuum iam inde a teneris impende laborem
Continuo pecoris generosi pullus in aruis
Altius ingredi ur & mollia crura reponit
Primus & ire uiam & fluuios tentare minaces
Audet & ignoto sese committere ponto
Nec uarios horret strepitus illi ardua ceruix
Argutumq; caput breuis aluus obesaq; terga
Luxuriatq; thoris.animosum pectus honesti
Spadices glauciq; color deterrimus albis
Et giluo:tum siqua sonum procul arma dedere
Stare loco nescit.micat auribus & tremit artus
Collectumq; premens uoluit sub naribus ignem
Densa iuba.& dextro iactata recumbit in armo
At duplex agitur per lumbos spina cauatque
Tellurem.& solido grauiter sonat ungula cornu
C Nec turpi ignosce senectæ
Frigidus in uenerem senior frustraque laborem
Ingratum trahit & si quando ad prælia uentum est
Nimio ne luxu obtusior usus
Sit genitali aruo & sulcos oblimet inertes
Carpit enim uires paulatim uritque uidendo.fœmina
D Omne adeo genus in terris hominumque ferarumque
E Et genus æquoreum;pecudes;pictæque uolucres
In furias ignemque ruunt;amor omnibus idem.

Sed fugit interea irreparabile tempus.
Concreſcunt ſubitæ currenti in flumine cruſtæ
Dira per incautum ſerpent contagia uulgus
Dii meliora piis erroremque hoſtibus illum
Et uox Auditur fractos ſonitus imitata tubarum
Ingentes animos anguſto in pectore uerſant.
Hi motus animorum atque hæc certamina tanta
Pulueries exigui iacta compreſſa quieſcent
Omnibus una quies operum labor omnibus unus
Feſſoſque ſopor ſuos occupat artus.
Haud credunt cœlo aduentantibus euris.
Et genus immortale manet multoſq; per annos
Stat fortuna domus:& aui numerantur auorum.
Pulchramque petunt per uulnera mortem.
Quis dubitet;nam ſæpe fauos ignotus adedit.Stellio.
Tanta meæ ſi te cæperunt tædia laudis.
Cæſariem effuſæ nitidam per candida colla
Nouit nãq; oĩa uates:q̃ ſint:q̃ fuerũt:q̃ mox uẽtura trahantur
Nulla uenus nullique animum flexere hymenæi.
Si uero ſolem ad rapidum lunaſque ſequentes
Ordine reſpicies:nunquam te craſtina fallet
Hora:neque inſidiis noctis capiere ſerenæ
Luna reuertentes:cum primum colligit ignes
Si nigrum obſcuro compræhenderit aera cornu
Maximus agricolis pelagoque parabitur imber
At ſi uirgineum ſuffuderit ore ruborem
Ventus erit.uento ſemper rubet aurea phebe
Sin ortu quarto(nanque is certiſſimus autor)
Pura neque obtuſis per cælum cornibus ĩbit
Totus & ille dies & qui naſcentur ab illo
Exactum ad menſem pluuia uentiſque carebunt
Sol quoque exoriens & cum ſe condet in undas
Signa dabit.ſolem certiſſima ſigna ſequentur
Et quæ mane refert & quæ ſurgentibus aſtris
Ille ubi naſcentem maculis uariauerit ortum
Conditus in nubem medioque refugerit orbe
Suſpecti tibi ſint imbres.nanque urget ab alto
Arboribuſque ſatiſque notus pecorique ſiniſter
Aut ubi ſub lucem denſa inter nubila ſeſe
Diuerſi rumpent radii.aut ubi pallida ſurgit
Titani croceum linquens aurora cubile
Heu male tum mites defendit pampinus uuas
Tum multa in tectis crepitans ſalit horrida grando
Hoc etiam emenſo cum iam decedet olympo:
Profuerit meminiſſe magis.nam ſæpe uidemus
Ipſius in uultu uarios errare colores
Cæruleus pluuiam denuntiat.igneus euros
Sin maculæ incipient rutilo immiſcerier igni
Omnia tum pariter uento nimbiſq; uidebis.feruere
At ſi cum referetq; diem condetque relatum
Lucidus orbis erit fruſtra terrebere nimbis
Et claro ſiluas cernes aquilone moueri
Denique quid ueſper ſerus uehat:unde ſerenas
Ventus agat nubes quid cogitet humidus auſter
Sol tibi ſigna dabit.ſolem quis dicere falſum
Audeat.Hæc ex libris Georgicorũ.Sequit᷑ uidere ex luuenale
Semper ego auditor tantum nunq̃ ne reponam
Vexatus totiens?Principium luuenalis ſatirici.
Nota magis nulli domus eſt ſua q̃ mihi lucus.Martis.
Et nos ergo manum ferulæ ſubduximus.& nos
Conſilium dedimus ſille priuatus ut altum.dormiret

ex primo libro Horatij Iuuenalis

Vntiolam proculeius habet ſegillo deuncem
Partes quiſq; ſuas ad menſuram inguinis hæres.Accipiat
Quid enim ſaluis infamia numis?
B Doctus & ad calicem uigilanti ſtertere naſo.
Et multum referens de mœcenate ſupino
Aude aliquid breuibus gyaris & carcere dignum
Si uis eſſe aliquid.probitas laudatur & alget.
C Hic nullus uerbis pudor aut reuerentia menſæ
Aſpice quid faciant cõmertia uenerat obſes.hic fiũt homines
D Nunc ſacri fontis nemus & delubra locantur
Iudeis:quorum cophinus phœnumq; ſupellex.
Maneant qui nigrum in candida uertunt.
Quis nunc diligitur niſi conſcius.& cui feruens
E Aeſtuat occultis animus ſemperque tacendis
Nil tibi ſe debere putat nil conferet unquam
Participem qui te ſecreti fecit honeſti.
Græculus eſuriens in cælum iuſſeris ibit
Hæc eadem licet & nobis laudare:ſed illis.Creditur
Quantũ quiſq; ſua numoꝝ ſeruat in arca Tãtũ habet & fidei
F Nil habet infœlix paupertas durius in ſe:
G Quam q; ridiculos homines facit
Haud facile emergũt quoꝝ uirtutibus obſtat.Res ãguſta do-
Cõmune id uitium eſt.hic uiuimus ambitioſa (mi.
H Paupertate omnes.quid te moror?omnia Romæ.Cum precio
Viuendum eſt illic ubi nulla incendia:nulli.Nocte metus
I Lectus erat codro procula minor.urceoli ſex.
K Centum conuiuæ.ſequitur ſua quenq; culina.
Nam quid agas cum te furioſus cogat & idem fortior:
L Libertas pauperis hæc eſt
Pulſatus rogat & pugnis bene cæſus adorat
Vt liceat paucis cum dentibus inde reuerti.
His aliis poteram & plures ſubnectere cauſas
M Sed iumenta uocant & ſol inclinat eundum eſt
Vt phibẽt q de magnis maiora loquũt.Cõſiliũ laudo artificis
Res fiſci eſt ubicunque natat.donabitur ergo Ne pareat
N Ille igitur nunq̃ direxit brachia contra
Torrentem.nec ciuis erat qui libera poſſet
Verba animi proferre:& uitam pendere uero.
O Quamuis iurato metuam tibi credere teſti
Plurima ſunt quæ Non audent homines pertuſa dicere læna
P Vilibus ancipites fungi ponentur amicis.Boletus domino.
Q Mimus quis melior plorante gula?
Spes bene cænandi uos decipit:ecce dabit iam
Semeſum leporem atque aliquid de clunibus apri
Ille ſapit qui te ſic utitur:omnia ferre
Si potes & debes pulſandum uertice raſo
Præbebis quandoque caput nec dira timebis
Flagra pati.his epulis & tali dignus amico
Quippe aliter tunc orbe nouo cæloq; recenti. uiuebãt hõies.
R Antiquum & uetus eſt alienum poſtume lectum
Concutere.atq; ſacri genium contemnere fulcri
Ferre potes dominam ſaluis tot reſtibus ullam
Cum pateant altæ caliganteſq; feneſtræ
Cum tibi uicinum ſe præbeat æmilius pons
S ⊙ medici mediam pertundite uenam
Vnus hiberinæ uir ſufficit?otius illud
Extorquebis ut hæc oculo contenta ſit uno
T An expectes ut quintilianus ametur?
Fortem animum præſtant rebus quas turpiter audent
Si iubeat coniunx:durum eſt conſcendere nauem.
Tunc ſentina grauis:tum ſummus uertitur aer.

A

Quæ mœchum ſequitur ſtomacho ualet: illa maritum
Conuomit: hæc inter nautas & prandet & errat
Per puppem, & duros gaudet tractare rudentes
Nam ſergiolus iam radere guttur, Cæperat.
Rara auis in terris nigroq; ſimillima cigno
Quis ferat uxorem? cui conſtant omnia
Quid enim non excitat inguen?
Vox blanda & nequam digitos habet.
Facies tua computat annos
Prima peregrinos obſcœna pecunia mores
Intulit: & turpi fregerunt ſecula luxu:
Diuitiæ molles: quid enim uenus æbria curat?
Inguinis & capitis quæ ſunt diſcrimina neſcit
Grandiaque mediis iam noctibus oſtrea mordet.
Audio quid ueteres olim moneatis amici
Pone ſeram cohibe: ſed quis cuſtodiet ipſos
Cuſtodes? cauta eſt: & ab illis incipit uxor
Iamq; eadem ſummis pariter minimiſque libido eſt
Multis res anguſta domi ſed nulla pudorem
Paupertatis habet, nec ſe metitur ad illum
Quem dedit hæc poſuitq; modum: tamen utile quid ſit
Proſpiciunt aliquando uiri, friguſque famemque
Formica tandem quidam expauere magiſtra:
Prodiga non ſentit pereuntem fœmina cenſum
Ac uelut exhauſta rediuiuus pullulet arca
Numus: & e pleno ſemper tollatur aceruo
Non unq; repetunt quanta ſibi gaudia conſtent.
Nil non permittit mulier ſibi: turpe putat nil
Intolerabilius nihil eſt q̃ fœmina diues.
Excepit blanda intrantes atq; æra popoſcit
Continueq; iacens conctorum obſorbuit ictus
Si uerum excutias facies non uxor amatur
Tres rugæ ſubeant & ſeſe cutis arida laxet
Fiant obſcuri dentes oculiq; minores
Collige ſarcinulas dicet libertus & exi
Iam grauis es nobis & ſæpe emungeris exi:
Otius & propera ſicco uenit altera naſo.
Si tibi ſimplicitas uxoria deditus uni
Eſt animus: ſummitte caput ceruice parata
Ferre iugum: nullam inuenies quæ parcat amanti
Ardeat ipſa licet: tormentis gaudet amantis Et ſpoliis
Nulla unq̃ de morte hominis cunctatio longa eſt
O demens ita ſeruus homo eſt: nil fecerit eſto,
Hoc uolo ſic iubeo ſit pro ratione uoluntas Imperat ergo uiro
Diſperanda tibi ſalua concordia ſocru
Illa docet ſpoliis nudi gaudere mariti
Illa docet miſſis a corruptore tabellis
Nil rude nil ſimplex reſcribere, decipit illa
Cuſtodes: aut ære domat: tunc corpore ſano
Aduocat archigenem oneroſaq; pallia iactat
Abditus interea latet & ſecretus adulter
Impatienſq; more pauet & præputia ducit
Nulla fere cauſa eſt in qua non fœmina litem Mouerit
Semper habet lites alternaq; iurgia lectus
In quonupta iacet & minimum dormitur in illo
Tunc grauis illa uiro tunc orba tigride peior
Cum ſimulat gemitus occulti conſcia facti
Aut odit pueros aut ficta pellice plorat
Huberibus lachrimis ſemperq; paratis. Inſtatione ſua
Clames licet & mare cælo
Confundas: homo ſum: nihil eſt audacius illis

V
X
Y
Z
aa
bb
cc
A
B
C
D
E
F
G
H

Deprænſis.iram atq; animos a crimine ſummunt
Vt ſpectet ludos conducit oculnia ueſtem
Conducit comites:ſellam:ceruical:amicas.
Imponit finem ſapiens & rebus honeſtis
I Nanque docta nimis cupit & facunda uideri
Et hinc miſeri fiſcantur labra mariti
K Ad mœchum lota ueniunt cute:quando uideri
Vult formoſa domi:mœchis foliata parantur
Virgine pygmæa nullis adiuta coturnis
L Et leuis erecta conſurgit ad oſcula planta
Ille petit ueniam quotiens non abſtinet uxor
M Concubitu:ſacris obſeruandiſque diebus
Magnaque debetur uiolato pæna caduco.
Et genus humanum damnat caligo futuri.
Vos ego pupilli moneo quibus amplior eſt res
Cuſtodite animas: & nulli credite menſæ.
Minor admiratio ſummis
Debetur monſtris quotiens facit ira nocentem:
Nos tamen hoc agimus tenuiq; in puluere ſulcos
Ducimus & littus ſterili uerſamus aratro
Reſpicit hoc primum qui litigat an tibi ſerui
Octo:decem:comites:poſt te ſit ſella togati.Ante pedes
N Rara in tenui facundia panno
O Quis color:& quod ſit cauſæ genus:atque ubi ſumma
Quæſtio quæ ueniant diuerſa parte ſagittæ
P Noſſe uolunt omnes mercedem ſoluere nemo
Si fortuna uolet fies de rhetore conſul:
Q Si uolet hæc eadem fies de conſule rhætor.
Fœlix ille tamen coruo quoque rarior albo
R Tota licet ueteres exornent undique cæræ
Atria:nobilitas ſola eſt atque unica uirtus
S Miſerum eſt alienæ incumbere famæ
Summum crede nephas animam præferre pudori
Et propter uitam uiuendi perdere cauſas
T Pone iræ fræna modumque
Pone & auariciæ miſerere inopum ſociorum
Oſſa uides regũ uacuis exuta medullis.Reſpice qd mone-
V Curandũ in primis ne magna iniuria fiat (ant leges
Fortibus & miſeris:tollas licet omne quod uſquam eſt
Auri atque argenti ſcutum gladiumque relinques
Et iacula & galeam.ſpoliatis arma ſuperſunt
X Omne animi uitium tanto conſpectius inſe.
Crimen habet quanto maior qui peccat habetur.
Y Fata regunt homines fatum eſt in partibus illis
Z Omnibus in rebus numerentur deinde labores
An facile & pronum eſt agere inter uiſcera penem
Legitimum:atque illic heſternæ occurrere cænæ
Seruus erit minus ille miſer qui foderit agrum. Non dominũ:
aa O corydon corydon ſecretum diuitis ullum
Eſſe putas.ſerui ut taceant iumenta loquentur
Et canis & poſtes & marmora claude feneſtras
Vela tegant rimas iunge hoſtia.tollito lumen
E medio clament omnes.prope nemo recumbat
Quod tamen ad contum galli facit ille ſecundi
Proximus ante diem caupo ſciet.
bb Viuendum recte tum propter plurima:tum his
Præcipue cauſis ut linguas mancipiorum.
Contemnas.nam lingua mali pars peſſima ſerui.
A Vtile conſilium modo ſed commune dediſti:
Nunc mihi quid ſuades poſt damnum temporis?& ſpes
Deceptas.feſtinat enim decurrere uelox

Floſculus.anguſtæ miſeræque breuiſſima uitæ
Portio:dum bibimus:dum ſerta:unguenta puellas
Poſcimus.obrepit non intelecta ſenectus.
Ratus uenit in cœnacula miles.
Cantabit uacuus coram latrone uiator.
Ad generum cereris ſine cede ac uulnere pauci
Deſcendunt reges & ſicca morte tyranni
Exitus ergo qui eſt o gloria.
Mors ſola fatetur.Quantula ſint hominum corpuſcula
Da ſpacium uitæ multos da iupiter annos
Hoc recto uultu ſolum hoc & pallidus optas
Sed quam continuis & quantis longa ſenectus
Plena malis:deformem & tætrum ante omnia uultum
Diſſimilemq; ſui deformem pro cute pellem
Pendenteſque genas & tales aſpice rugas
Sed tuus endymion dilectæ fiet adulter
Matronæ mox cum dederit ſeruilia nummos
Fiet & illius quam non amat.exuet omnem
Corporis ornatum.quid.n.ulla negauerit udis. Inguinibus?
Quandoquidem accepto claudenda eſt ianua damno
Quippe minuti.Semp & firmi ẽ animi exiguiq; uoluptas
Vltio continuo ſic collige quod uindicta
Nemo magis gaudet q̃ fœmina
Dociles imitandis Turpibus ac prauis omnes ſumus.
Creſcit amor numi quantum ipſa pecunia creſcit
Terra malos homines nunc educat atq; puſillos
Ergo deus quoſcunq; aſpexit ridet & odit.Hæc Iuuenalis.
Quis expediuit pſittaco ſuum chære?
Picaſq; docuit noſtra uerba conari?
Magiſter artis ingeniq; largitor.
Venter negatas artifex ſequi uoces.
O curas hominum o quantum eſt in rebus inane
Quid faciam?ſed ſum petulanti ſplene cachino.
Scire tuum nihil eſt niſi te ſcire hoc ſciat alter
At pulchrum eſt digito monſtrari & dicier hic eſt
Rides ait & nimis uncis.Naribus indulges.
O lane a tergo quem nulla ciconia pinxit.
Nec manus auriculas imitata eſt mobilis albas
Nec linguæ quantum ſitiat canis apula tantum
Vos o patritius ſanguis quos uiuere fas eſt
Occipiti ceco poſticæ occurrite ſannæ.
Non ſecus ac ſi oculo rubricam dirigit uno.
Auriculas aſini quis non habet?
Eleborum fruſtra cum iam cutis egra tumebit
Poſcentes uideas:uenienti occurrite morbo
Et quid opus cratero magnos promittere montes
Diſcite & o miſeri cauſas cognoſcite rerum:
Quid ſumus?aut quidnam uicturi gignimur?ordo
Quis datus?aut mæte q̃ molis flexus:& unde
Quis modus argento?quid fas optare:quid aſper
Vtile numus habet?patriæ cariſq; propinquis
Quantum elargiri deceat:quem te deus eſſe
Iuſſit & humana qua parte locatus es in re.
Tange miſer uenas & pone in pectore dextram
Nil calet hic:ſummoſq; pedes attinge manuſq;.Non frigent.
Egregium cum me uicinia dicat.Non credam.
Reſpue quod non es:tollat ſua munera cerdo
Tecum habita & noris q̃ ſit tibi curta ſupellex
Vatibus hic mos eſt centum ſibi poſcere uoces
Centum hora:& linguas optare in carmine centum
Folle premis uentos ne clauſo murmure raucus,

B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X

Neſcio quid graue tecum cornicaris inepte
Nec ſclopo tumidas intendis rumpere buccas
Verba togæ ſequeris iunctura callidus acri
Ore teris modico pallentes radere mores
Doctus & ingenuo culpam defigere ludo
Hic ego centenas auſim depoſcere uoces:
Vt quantum mihi te in ſinuoſo pectore fixi
Voce traham pura totumq; hæc uerba reſignent
Quod latet arcana non enarrabile fibra
Tecum & enim memini longos conſumere ſoles.
Et tecum primas epulis decerpere noctes
Vnum opus & requiem pariter diſponimus ambo
Atque uerecunda laxamus ſeria menſa.
Non equidem hoc dubites amborum fœdere certo
Conſentire dies & ab uno ſidere duci
Noſtra uel æquali ſuſpendit tempora libra
Neſcio quod certe eſt quod me tibi temperet aſtrum
Mile hominum ſpecies & rerum diſcolor uſus
Velle ſuum cuiq; eſt nec uoto uiuitur uno
Mercibus hic Italis mutat ſub ſole recenti
Rugoſum piper & pallentis grana cumini
Hic ſatur irriguo mauult turgeſcere ſomno
Hic campo indulget.hunc allea decoquit ille
In uenerem putris.ſed cum lapidoſa chiragra
Fregerit articulos ueteris ramalia fagi
Tunc craſſos tranſiſſe dies lucemq; paluſtrem
Et ſibi iam ſeri uitam ingemuere relictam
Petite hinc iuueneſque ſeneſque:
Finem animo certum.miſeriſque uiatica canis
Cras hoc fiet.idem cras fiet.quid?quaſi magnum
Nempe diem donas.ſed cum lux altera uenit
Iam cras heſternum conſumpſimus:ecce aliud cras
Egerit hos annos & ſemper paulum erit ultra.Hæc Perſius.
Acrius inuitos multoq; ferocius urget
Quam qui ſeruicium ferre fatentur amor. Oui.de ſine titulo.
Tu quoque non paucos(ſi te bene nouimus)ures
Tu quoque præteriens uulnera multa dabis
Non poſſunt(licet ipſe uelis)ceſſare ſagittæ
Feruida uicino flamma uapore nocet.
Verba ſuperciliis ſine uoce loquentia dicam.
Quæ tu reddideris ego primus pocula ſumam
Et qua tu biberis hac ego parte bibam.
Multa miſer timeo quia feci multa proterue:
Exemplique metu torqueor ipſe mei.
Vir bibat uſque roga precibus tamen oſcula deſint
Dumque bibit furtim ſi potes adde merum
Si bene compoſitus uino ſomnoque iacebit:
Conſilium nobis reſque locuſque dabunt.
Illa uerecundis lux eſt præbenda puellis:
Qua timidus latebras ſperat habere pudor.
Vt ſtetit ante oculos poſito uelamine noſtros
In toto nuſquam corpore fæda fuit
Quos humeros.quales uidi tetigique lacertos
Forma puellarum q̃ fuit apta premi
Quam caſtigato plenus ſub pectore uenter
Quam & quale latus q̃ iuuenile femur.
Singula quid referam?nil non laudabile uidi
Et nudam preſſi corpus aduſq; meum.
Cætera quis neſcit feſſi requieuimus ambo:
Proueniat medii ſic mihi ſæpe dies.
Vrbibus obſeſſis clauſæ munimina portæ

Prosunt.in media pace quid arma times?
Quid facies hosti si sic excludis amantem
Heu melior quanto sors tua sorte mea est.
Nox & amor nunquam mihi moderabile suadent
Illa pudore uacat liber amorq; metu.
Omnia consumpsi nec te precibusq; minisq;.Mouimus
Astitit illa amens albo & sine sanguine uultu
Exanimes:artus & membra trementia uidi
Suspensæq; diu lachrime fluxere per ora
Qualiter abiecta de niue manat aqua
At tu ne dubita minuit uindicta dolorem.
Quælibet infirmas adiuuat ira manus.
Tam fœlix esses q̃ formosissima uellem.
Ludunt formosæ casta est quam nemo rogauit
At si rusticitas non uetat ipsa rogat.
Labitur occulte fallitq; uolubilis ætas
Et celer amissis labitur annus equis
Parcius exigito præcium dum rætia tendis
Ne fugiant:captos legibus ure tuis.
Sæpe simultates ira morata facit.
Nec siquem falles tu periurare timeto.
Postmodo de stipula grandis aceruus erit.
Non bene si tollas prælia durat amor.
Impia sub dulci melle uenena latent.
Di tibi dent nudosque lares inopemq; senectam
Et longas hiemes perpetuamque sitim.
Militat omnis amans & habet sua castra cupido
Quæ bello est habilis ueneri quoque conuenit ætas:
Turpe senex miles turpe senilis amor
Quos petiere duces animos in milite forti:
Hos petit in socio bella puella uiro
Quis nisi uel miles uel amans & frigora noctis
Et denso mixtas perferet imbre niues?
Ille graues urbes:hic duræ limen amicæ
Obsidet hic portas frangit:ac ille fores.
Ergo desidiam quicunque uocabit amorem
Desinat ingenii est experientis amor.
Inde uides agilem nocturna bella gerentem:
Qui nolet fieri desidiosus amet.
Cur sim mutatus quæris quia munera poscis
Hæc te non patitur causa placere mihi.
Stat meretrix certo quouis mercabilis ære
Non bene conducti uendunt periuria testes.
Gratia pro rebus merito debetur inemptis:
Pro male conducto gratia nulla thoro.
Omnia conductor soluit mercede soluta
Nec manet officio debitor ille tuo
Parcite formosæ precium pro nocte pacisci
Non habet euentus sordida præda bonos
Nec tamen indignum est a diuite præmia posci
Munera poscenti quæ dare possit habet:
Carpite de plenis pendentibus uitibus uuas
Præbeat autumni poma benignus ager.
Officium pauper præbeat studiumq; fidemq;
Quicquid habet dominæ conferat omne suæ:
Est quoque carminibus meritas celebrare puellas
Dos mea:quam uolui nota sit arte mea.
Scinduntur uestes gemmæ franguntur & aurum
Carmina quæ tribuent fama perhennis erit.
Non dare.sed precium posci dedignor & odi
Quod nego poscenti desine uelle dabo

M
N
O
P
Q
R
S
T
V
X
Y
Z
aa
bb
cc
dd
ee

A Nunc iuuat in teneris dominæ iacuiſſe lacertis
Omnia perpeterer ſed ſurgere mane puellas
Quis niſi cui non eſt ulla puella ferat
Optaui quotiens ne nox mihi cedere uellet.
B Mollierant duras dulcia uerba fores.
At facies teneræ laudata eſt ſæpe puellæ
Quem metuit quiſque perire cupit.
C Vir doluit famæ damna puella tulit
Crede mihi nulli ſunt crimina grata marito
Viderit ipſe licet credet tamen ille neganti
Damnabitque oculos & ſibi uerba dabit
Aſpiciet dominæ lachrimas:plorabit & ipſe:
Quid precibus noſtris mollius eſſe poteſt
D Non caret effectu quod uoluere duo
Centum ſunt cauſæ cur ego ſemper amem
E Oſcula cantanti rapta dediſſe uelim.
F Candida me capiet:capiet me flaua puella
Eſt & in fuſco grata colore uenus
Nullus amor tanti eſt abeas pharetrate cupido.
G Vt mihi ſit totiens maxima uoto mori
Fœlix qui quod amat defendere fortiter audet
H Quod decuit reges cur ego turpe putem?
Vt tamen iratos in te defixit ocellos
Vidit te totis erubuiſſe genis.
I Stulte quid eſt ſomnus gelidæ niſi mortis imago
Longa quieſcendi tempora fata dabunt.
Me modo decipiant uoces fallacis amicæ
Sperando certe gaudia magna feram
K Et modo blandicias dicat modo iurgia nectat
Sæpe fruar domina:ſæpe repulſus eam.
Fœlix quem Veneris certamina mutua perdunt
Dii faciunt læthi cauſa ſit iſta mei.
Vade memor noſtri uento reditura ſecundo
L Anule formoſæ digitum uincire puellæ
Inuida formoſæ prius tangam ora puellæ
M Verba puellarum foliis leuiora caducis
Irritaque ut uiſum eſt uentus & aura ferunt.
N Implicuitque ſuos circum mea colla lacertos
O Et quæ me perdunt oſcula mille dedit
Vincor & ingenium ſumptis reuocatur ad armis
P Cui peccare licet peccat minus ipſa poteſtas:
Semina nequitiæ languidiora facit
Deſine(crede mihi)uitia irritare uetando
Obſequio uinces aptius ille tuo.
Q Ingenium quondam fuerat præcioſius auro
R Curia pauperibus clauſa eſt dat cenſus honores
Inde grauis iudex inde ſeuerus eques
Viue pius,moriere pius:cole ſacra colentem.
S Ruſtica nec uacuum pectus amoris habet
T Non facit ad mores tam bona forma malos.
Facta mouent odium facies exornat amorem,Hæc ex Oui.
V Nuda poteſtas:Armauit fratres pugna eſt de paupere regno
Y Spes anxia mentem,Extrahit & longo conſumit gaudia uoto.
X Maior & in exiguo regnabat corpore uirtus.
Proh gnara nihil mortalia fati,Corda ſui
Exulibus patriaq; fugatis,Nondum læta uenus.
Dabitur mihi crede merentum,Conſiliis tranquilla dies.
Pone modum lætis
Z Non parat populus regnum breue.
O ceca nocentum,Conſilia,o ſemper timidum ſcelus
aa Fidamq; negant ſuſpecta ſilentia pacem.

Prona fides populis deus omnia credere ſuadet.
Dulce loqui miſeris uetereſq; reducere queſtus.
Dum tempus agit rem.Conſulite.
Proh fors & ceca futuri Mens hominum
Subdit amor ſtimulos & uulnera ſanat.
O iuuenes ſeruate animos auidumq; furoré.Sanguinis aduerſi. bb
Bellicus ardor.Conſiliis obſtat prohibetq; tueri
Vtere luce tua longamq; indue famam cc
Mille modis læthi miſeros mors una fatigat. dd
Sed diuum fortia quid non.Tela queant.
Nox fæcunda operum pulchræq; accommoda fraudi ee
Inuidia fata piis & fors ingentibus auſis.Rara comes.
Et prolis amor crudelia pectora uincit.
Necnõ ancipitis pugnat ſentẽtia uulgi.diſcordeſq; ſerit motus ff
Fœlix qui tantam lucem mercede reliquit.
Rara dari terriſq; ſolet contingere uirtus. gg
Si pudor eſt primum miſerere tuorum
Hæc pietas hic uerus honos ibi gloria tantum.
Ventoſumq; decus tituliq; in morte latentes.
Adde moram celeri & metire quod audes.
Da ueniam afflicto dictis ignoſce ſuperbis. hh
Triſtes mors obruit iras.
Ite alacres tantæq; precor confidite cauſæ.Hæc Statius.
Omnibus una comes uirtutibus aſſociatur. ii
Auxiliumq; ſuum fortis patientia miſcet kk
Nulla anceps luctamen init uirtute ſine iſta
Virtus nam uidua eſt quam non patientia firmat.
Deſine grande loqui frangit deus omne ſuperbum ll
Magna cadunt:inflata crepant:tumefacta premuntur.
Diſce ſupercilium deponere diſce cauere
Ante pedes foueam quiſquis ſublime minaris
Peruulgata uiget noſtri ſententia chriſti
Scandere celſa humiles & ad iima redire foraces
Si pœnitet aut nocet error. A
Ne parcit propriis amor immoderatus habendi B
Pignoribus.ſpoliatq; ſuos fames inopia natos.
Stant tuti rõis ope ſtãt turbine ab oĩ.Immunes forteſq; animi C
Nil refert armis contingat palma dolis ue. D
Summa quies nil uelle ſupra q̃ poſtulet uſus
Debitus.ut ſimplex alimonia ueſtis & una
Infirmos tegat & recreet mediocriter artus
Expletumq; modum naturæ non trahat extra
ingreſſurus iter:pera ne tollito:ne ue
De tunicæ alterius geſtamine prouidus eſto E
Nec te ſolicitat res craſtina ne cibus aluo
Deſerit redeunt eſcæ cum ſole diurnæ
Nonne uides q; nulla auium cras cogitet ac ſe
Paſcendam præſtante deo non anxia credat
Confidunt uolucres uictum non defore uiles
Paſſeribuſq; ſubeſt modico uenalibus aſſe.
Indubitata fides.dominum curare potentem
Ne pereat.tu cura dei facieſque chriſti
An dubitas ne te tuus unq̃ deſerat autor?
Ne trepidate homines uitæ dator eſt dator eſcæ
Quærite luciferum cæleſti dogmate paſtum
Qui ſpem multiplicans alit inuiolabilis æui
Corporis immemores memor eſt qui condidit illud
Suppeditare cibos atque indiga membra fouere.
Nam pallor ĩ ore.Conſcius audacis facti dat ſigna reatus F
Pax plenum uirtutis opus.pax ſumma laborum G
Pax belli exacti precium eſt.preciumq; pericli

Sidera pace uigent consistunt terrea pace
Nil placitum sine pace deo, non munus ad aram. Prudentius
H Non est crede mihi sapientis dicere uiuam
I Sera nimis est uita crastina uiue hodie
K Sit mihi uera satrix sit non doctissima coniunx
Sit nox cum somno sit sine lite dies.
L Quid non scæua sibi uoluit fortuna licere
Hominem malignum forsan tu esse credas
M Ego esse miserum credo cui placet nemo.
N Crede mihi q̃uis ingentia dones
Autoris pereunt garrulitate sui:
O Si duri puer ingenii uidetur, præconem facies aut architectū.
P Simpliciter pateat uitium fortasse pusillum est
Quod tegitur maius creditur esse nephas.
Q Impius infando miles corrumpitur auro
Accipe q̃primum breuis est occasio lucri.
Inferior matrona suo sit prisce marito.
Non aliter fiunt fœmina uirque pares.
R Principis est uirtus maxima nosse suos.
Et si non dederis cæsar permitte rogari.
S Offendunt nunquam thura præcesq; iouem
Et dominum mundi flectere uota ualent.
Sit tandem pudor & modus rapinis
T Quid non ingenio uoluit natura licere?
V Nunc quem mensa tibi quem cæna parauit amicum
Esse putas side pectus amicitiæ
Quis enim damnat sua uota libenter?
X Quid non longa dies, quid non consumitis anni?
Y Vt captum teneas capto quoque munera mitte
De cauea fugiat ne male pastus aper
Z Vrere nec miserum cessant suspiria pectus
aa Parce præcor lasso uanosque remitte labores
Qui tibi non prosunt & mihi galle nocent.
bb Caluo turpius est nihil comato
cc Illa placet tellus in qua res parua beatum
Me facit & tenues luxuriantur opes
dd Ardua res hæc est opibus non tradere mores.
ee Sit pudor & tandem ueri respectus & æqui
ff Rebus in angustis facile est contemnere uitam
Fortiter ille facit qui miser esse potest
gg Vxor uade foras aut moribus utere nostris
Non sum ego nec curius nec numa nec tatius.
hh Si te delectat grauitas lucretia toto
Sis licet usque die, thaida nocte uolo
ii Me meus ad subitas inuitet amicus offellas.
Hæc mihi quam possum reddere cæna placet.
kk Nil est deterius latrone nudo.
Qui sua metitur pondera ferre potest.
ll Quid dentem dente iuuabit
Rodere carne opus est si satur esse uelis
mm Claudere quæ cænas lactuca solebat auorum
Dic mihi cur nostras incohet illa dapes. Valerius. Martialis.
nn Heu senibus uitæ portio quanta manet?
oo Tu me sola tibi subdis miseranda senectus
Cui cedit quicquid uincere cuncta potest
Continuos gemitus ægra senectus habet
Stat dubius tremulusq; senex semperq; malorum
Credulus & stultus quæ facit ipse timet
Laudat præteritos præsentes despicit actus
Sunt sola fortes garrulitate senes
A Exultat leuitate puer grauitate senectus

Ipſa etiam ueniens conſumit ſaxa uetuſtas
Et nullum eſt quod non tempore cadat opus
Turpe ſeni uultus nitidi ueſteſque decoræ. B
Diuerſos diuerſa iuuant non omnibus horis
Omnia conueniunt res prius apta nocet. C
Eſt homini uirtus ſaluo præcioſior auro
Cuncta trahit ſecum uertitq; uolubile tempus D
O quam duta premit miſeros conditio uitæ
Non mors humano ſubiacet imperio E
Dulce mori miſeris ſed mors optata recedit
Sed cum triſtis erit præcipitata uenit.
Crimen amare iocos.crimen conuiuia cantus F
O miſeri quorum gaudia crimen habent.
Quid mihi diuitiæ quarum ſi dempſeris uſum G
Quamuis largus opum ſemper egenus ero
Deficiunt ualidi longæuo tempore tauri H
Et quondam pulcher fit modo turpis equus
Fracta diu ualidi compeſcitur ira leonis.
Fœlix qui meruit tranquillam ducere uitam I
Et læto ſtabiles claudere fine dies
Iam nihil eſt totum quod uiximus omnia ſecum K
Tempus præteriens horaq; ſumma trahit.
Ortus cuncta ſuos repetunt matremq; requirunt L
Sic redit ad nihilum quod nihil ante fuit.
Quod natura negat reddere nemo poteſt M
Dura ſatis miſeris memoratio priſca bonorum
Obtundunt ſiquidem curarum pondera ſenſus N
Non intellecti nulla eſt curatio morbi. O
Vnguibus & morſu teneri paſcuntur amores.
Euentus uarios res noua ſemper habet. P
Ruſticus expertum deflet cecidiſſe iuuencum.
Cum quo conſueuit uictor honorat equum. Q
Caſtus amor ueneris dicite quando fuit?
O q̃ difficile eſt abſcondere pectoris æſtus.
Panditur incluſus ſæpius ore furor. R
Omnia nemo pati non omnes omnia poſſunt
Sub qua diſcubuit requieſcere diligit umbra S
Taurus & amiſſum quærit ouile pecus
Dulcius in ſolitis cantat philomela rubetis
Fitq; ſuum rapidis dulce cubile feris.Hæc Maximianus. T
Nam ſtultum nimis eſt cum tu prauiſſima temptes
Alterius cenſor ut uitioſa notes.
Pauperior caueat ſeſe ſociare potenti. V
Nanq; fides illi cum parili melior.
Sic mos eſt hominis quicquid perfecerit ipſe X
Vile licet maneat approbat ipſe tamen.
Nolo uelis rerum quicq̃ laudare tuarum Y
Ni ſint alterius ore probata prius.
Siqua uirtute nites ne deſpice quenq̃ Z
Ex alia quadam forſitan ille nitet.
Hæc nos dicta manent magnis obſiſtere rebus aa
Paulatimq; truces exuperare minas.
Nemo ſuæ laudis nimium lætetur honore bb
Ne uilis factus poſt ſua facta gemat.
Nemo nimis cupide ſibi res deſideret ullas cc
Nedum plus cupiat perdat & id quod habet.
Neue cito uerbis cuiuſquam credito blandis dd
Sed ſi ſint fidei reſpice quid moneant
Qui bene proloquitur coram ſed poſtea praue ee
Hic erit inuiſus bina q; ora gerat
Miramurq; magis quos munera mentis adornant

Quam qui corporeis emicuere bonis. Hæc Auianus.
ff Nam ſolet ars dominum ſæpe iuuare ſuum
Ars animos frangit & firmat dirimit urbes
Arte cadunt turres arte leuatur onus.
gg Spes reficit dominum fallit & ipſa ſuum.
hh Gaudia ſemper amat & ludicra uerba iuuentus
Eſt cum lætitia pulchrior omnis homo.
ii Excitat & nutrit facundia dulcis amorem.
kk Credo quod interdum multis mendacia proſunt:
ll Incipe ſpe melius dedit & dabit omnia tempus.
Non ſum qui fueram uix me cognoſcere poſſum:
Verbula mixta iocis iurgia nulla mouent.
mm Sæpius impediunt iuſtos peccata malorum
Sic nocet alterius non mea culpa mihi.
nn Vſus & ars docuit quod ſapit omnis homo.
Me ſubito nimium deus & natura beauit
Nam diues redeo qui miſer ante fui:
oo Vſu creſcit amor omnis decreſcit ab uſu
Perpetuo lignis creſcit creſcentibus ignis.
Detrahe ligna foco protinus ignis abeſt.
pp Prouidet & tribuit deus & labor omnia nobis
Proficit abſq; deo nullus in orbe labor.
qq Principium uerbi finem quoque aſpice uerbi
Vt melius poſſis præmeditata loqui
rr Arbore de dulci dulcia poma cadunt
Demonſtrat ſignis prolem natura frequenter
Sæpe ſolet ſimilis filius eſſe patri.
Noſtra modo uacuis deducimus ocia uerbis:
ss Ex minima magnus ſcintilla naſcitur ignis.
tt Nam uenit a ſola ruſticitate pudor.
Semper iniquorum ſcelus impedit acta bonorum.
A Multotiens hominum fruſtratur ſpeſq; laborq;
Mitte quod eſſe nequit pete quod eſſe poteſt.
B Stulte quid inſanis cur te dolor urget inanis
Acquirit gemitus præmia nulla tuus.
Terge tuas lachrimas reſpice quid facias.
C Sæpius exigua dolor ingens labitur hora
D Eſtq; ſerena dies poſt longos gratior imbres
Et poſt triſte malum gratior ipſa ſalus.
Sic me fortaſſis falſo ſolamine paſcis.
E Solius eſt proprium ſcire futura dei.
Sorte ſub ambigua ſpes & labor omnis habetur
F Eſt mens noſtra ſuis contraria ſæpe loquellis
Nec factis ſequimur omnia quæ loquimur:
Et ſcelus immenſum ſi diues fallit egenum.
Pallida furtiuum facies monſtrabit amorem.
Læta decet lætis paſcere corda iocis.
Conuenit ut quæras noſtros quaſi neſcia caſus
Cum res conſiliis facta ſit ipſa tuis.
Fructibus ipſa ſuis quæ ſit cognoſcitur arbor.
Vt grauiter doleant non pertinet ad ſapientes. Pamphilus.
G Quicquid præcipies eſto breuis ut cito dicta
H Percipiant animi dociles teneantq; fideles
Omne ſuperuacuum pleno de pectore manat.
I Nō ſemp feriet qcúq; minabit᷑ arcus. Horatius ī arte poetica
K Quam miſerum eſt odium damnis accedere noſtris
L Dulcis amica ueni noctis ſolacia præſtans
Inter aues &enim nulla tui ſimilis
Tu philomela potes uocum diſcrimina mille
Mille uales uarios rite referre modos.
M Nam quamuis aliæ uolucres modulamina temptent:

Nulla poteſt modulos æquiperare tuos
Inſuper eſt auium ſpaciis garrire diurnis
Tu cantare ſimul nocte dieq; potes
Sancta tamen domino depromis munera laudis
Tu ualeas fœlix ſeu longo tempore fœnix
Et foueat tellus uelut te pelle uitellus. Oui. de philomela.
Tota mente deus tota ui cordis ametur. Proſper.
Quo melior cunctis deus eſt plus debet amari. Sapiens.
Non qualis ſis tu ſed quantus quæritur es tu. ſapi.
Luxuriat animi rebus plerunq; ſecundis.
Nec facile eſt æqua commoda mente pati. Oui. de arte
Vt pecudes quo uult trahit impetuoſa uoluntas
Sic homines agitat luxurioſus amor. ſapiens.
Exemplum nobis præbet formica laboris
Quando ſuo ſolitum portat in ore cibum. Horatius
Tu quãcunq; deus tibi fortunauerit horam.
Grata ſumme manu nec dulcia differ in annum. Oui. in epiſtolis.
Omnes uincit opes ſecuram ducere uitam
Pauperius nihil eſt q̃ miſer opum uſus. Aeſopus.
Dilige non alta medium tum dilige ſemper. ſapi.
Rara quidem uirtus quam non fortuna gubernat
Paſſibus ambiguis fortuna uolubilis errat. Oui. de triſtibus.
Ludus fortunæ uariatur imagine lunæ
Creſcit decreſcit in eodem ſiſtere neſcit. ſapiens
A domino commiſſa tibi bona cuncta memento. ſapiens.
Non habet in nobis iam noua plaga locum. Oui. de ponto.
Poſſe pati facile eſt ſi non patientia deſit. Oui. de remedio.
Diligitur nemo niſi cui fortuna ſecunda eſt. Oui. de pon.
Qui leuiter ſpondet non multum ſoluere curat. ſapiens.
Qui ſua dat largo non dat ſed fenerat illi.
Sæmina pauca iacit commoda multa metit. ſapiens.
Qui ſemel eſt leſus fallaci piſcis ab hamo
Omnibus unca cibis æra ſubeſſe putat. Oui. de pon.
Credite eunt anni more fluentis aquæ
Nec quæ præteriit iterum reuocabitur unda
Nec quæ præteriit hora redire poteſt.
Vtendum eſt ætate cito pede labitur ætas
Nec bona tam ſequitur q̃ bona prima fuit. Oui. de arte.
Vt flos aut amnis hic mundus dicitur eſſe
Omnia prætereunt præter amare deum
Patet in hac urna q̃ non ſit uita diurna
Et quia non durat miſer eſt qui uiuere curat. ſapiens.
Sæpe creat molles aſpera ſpina roſas. Oui. de pon.
Fertilior ſeges eſt alienis ſemper in agris.
Vicinumq; pecus grandius huber habet. Oui. de arte.
Inuidus inuidia comburitur intus & extra
Inuidioſus ego non inuidus eſſe laboro. ſapiens.
Quem ſua facta premunt. cur aliena leuat? Aeſopus.
Vno correcto caſtigantur quoq; plures
Sicq; fit ut multum ualeat correctio ſemper. Horatius
Nec retinent patulæ commiſſa fideliter aures.
Euolat emiſſum ſemel irreuocabile uerbum. Oui. in epiſtolis.
Non ſecreta manent quorum fit conſcia turba
Mendaces faciunt ne credam uera loquenti
Nam multis iuſtis perfidus unus obeſt
Qui nunq̃ iurat nunq̃ periurus habetur. Sapi.
Omne genus peſtis ſuperat mens diſſona linguæ. Aeſopus.
Vir plenus fraude permiſcet mella ueneno
Vt ſic decipiat improbo corde nimis. Horatius
Qualem commendas etiam atq; aſpice ne mox
Incutient aliena tibi peccata pudorem. Oui. in epiſtolis.

N O P Q R S T V X Y Z aa bb cc dd ee ff gg hh ii kk ll mm nn oo p p

A Lauda tu parce ſi non uis uanus haberi
Nam laudans ſtultus neſcit habere modum.Sapiens.
B Nil melius muliere bona nil inquam mala peius
Omnibus iſta bonis præſtat & illa malis
Mitior eſt anguis linguoſæ coniugis ira
Qui tenet hanc eius non caret angue ſinus
Deterior longe linguoſa eſt fœmina ſcorto
Prævalet in lingua qui non eſt fortis in armis
Nullus in hac pugna plus meretrice poteſt
Quem uir amat famulum miror ſi diligit uxor
Semper in inſidiis hunc timet eſſe ſibi.Sapiens
C Miror ſi mulier præuignum diligit ulla.ſapiens
Vileſcit mulier ſuſpitione cito.ſapi.
D Scortum uas uile medio capra eſt quia fetet
Anguis ad extremum quia deuorat omnia demum
Idcirco digne meretrix eſt dicta Chimæra.ſapiens.
E Obſequio ſuperant meretrix & prodior omnes.ſapi.
F Eſt uirtus placitis abſtinuiſſe bonis.Oui.Epiſtolarum.
G Non ſatis eſt tutum mellitis credere uerbis.Aeſopus.
H Quiſquis non fuerit patiens parendo iubenti
Imperio nulli præficiendus erit.ſapiens.
I Deniq; non paruas animo dat gloria uires
Et fœcunda facit pectora laudis amor.Oui.de triſtibus
Occaſum ſapiens ſtultus conſiderat ortum.ſapiens.
K Non ſemper ſacras reddunt oracula ſortes.Oui.de pon.
L Flecte genu.tunde pectus.nuda caput orans
Hæreat os terræ.mens cœlo.lingua loquatur.ſapi.
Fœlicem dicas quem ſua terra tenet.Oui.ſine titu.
Sæpe locum mutans animum cum re quoq; mutat.ſapi.
Fallere qui didicit fallere ſemper amat.Aeſopus.
M Eximia eſt uirtus præſtare ſilentia rebus.
Et contra grauis eſt culpa tacenda loqui.Oui.de arte
N Gutta cauat lapidem conſumitur anulus uſu.Oui.de pon.
Gutta cauat lapidem non ui ſed ſæpe cadendo.ſapi.
O Ferreus aſſiduo conſumitur anulus uſu
Quid magis eſt ſaxo durum? quid mollius unda?
Dura tamen molli ſaxa cauantur aqua.Oui.de arte.
P Artibus ingeniis quæſita eſt gloria multis.Oui.de pon.
Q Qui ſcit laudatur qui neſcit uituperatur
Dat galenus opes dat ſanctio iuſtiniana
Ex aliis paleas ex iſtis collige grana.Horatius
Fœcundi calices quem non fecere diſertum? Oui. epiſtolarū.
R Non miror eſt uirtus q̄ quærere parta tueri. Oui.de arte.
Aſpera uerba mouent animum ſed dulcia placant.ſapi.
S Non eſt conueniens prælatos eccleſiarum
Aut ſanctos magna uelle manere domo.Sapi.
T In precio precium nunc eſt dat cenſus honores
Cenſus amicitias pauper ubiq; iacet.Ouidius de faſtis.
Qui ſe peccatis gaudet fœliciter uti
Infœlix nimis eſt proſperitate ſua.Proſper.
V Sit tibi potus aqua.cibus aridus.aſpera ueſtis
Dorſo uirga.breuis ſomnus.durumq; cubile.Sapi.
X Quamuis non habeas meritorum munera digna
Non ſis propterea reddere feſſus ea.Sapiens.
Y Solacium eſt miſeris ſocios habere malorum.Oui.epiſtolarū.
Z Munera(crede mihi)capiunt homineſq; deoſq;
Placatur donis iupiter ipſe datis.Oui.de arte.
aa Non bene cum ſociis regna uenuſq; manent.Oui.de arte.
bb Non bene conueniunt nec in una ſede morantur
Maieſtas & amor ſceptri grauitate relicta.Oui.maior
cc Succeſſore nouo uincitur omnis amor.Oui.de remedio.

Nam miranda canunt ſed non credenda poetæ.Cato. dd
Quo quiſq; maior magis eſt placabilis iræ ee
Et faciles motus mens generoſa ſapit.Oui.de triſtibus.
Parcere ſubiectis neſcit iniquus homo Virgilius ff
Parcere ſubiectis & debellare ſuperbos.
Hæc eſt in ſummis gloria ſumma uiris
Subiectis ſemper prodeſſe q̄ preæſſe memento
Nominis eſt aliter gloria uana tui.Sapiens.
Flamma recens parua ſparſa recedit aqua.Oui.epiſtolarum.
Vtile non rectum cupiunt homines crede gg
Diligitur cenſus ſpernitur ecce deus.Sapiens. hh
Fallitur augurio ſpes bona ſæpe ſuo.Oui.in epiſtolis.
Mors reſecat mors omne necat quod carne creatur ii
Eſt commune mori mors nulli parcit honori.Sapiens. kk
Principio morbi medicum conducito ſemper.Sapi.
Parua necat morſu ſpacioſum uipera taurum ll
A cane non magno ſæpe tenetur aper.Oui.de remedio.
Cui male feciſti ne te comiſeris illi mm
Prætereunte malo permanet ira mali nn
Nunq̄ ſpernendos a te tuus eſt inimicus.Sapiens.
Leuiter ex merito quicquid patiare ferendum
Quæ uenit indigne pœna dolenda uenit.Oui.epiſtolarum. oo
Impia pars mundi parti eſt infeſta piorum.Proſper.
Copia uerborum eſt ubi non eſt copia ſenſus.Sapi.
Aetas dat uarios cunctis per ſæcula mores.
Nam mens mutatur necnon complexio ſemper.Sapiens. pp
Alterius non ſit qui ſuus eſſe poteſt
Ditior eſt liber mendicus diuite ſeruo qq
Non bene pro toto libertas uenditur auro
Hoc cæleſte bonum præterit orbis opes æſopus.
Præ cunctis animi libertas eſt ueneranda
Seruitutis onus ſit ſemper deſpiciendus.Sapiens. rr
Prouida mens ſtabilem figit ubiq; gradum.Sapiens.
Nobilis atque potens committit peſſima ſæpe
Pro quibus ſtultus grauia fert populus.Sapiens.
Nam tua res agitur paries cū proximus ardet.Oui. epiſtolar.
Quid ualet hic mundus.quid gloria quid ue triumphus
Poſt miſerum fumus puluis & umbra ſumus.Sapiens. B
Nam uirtus uidua eſt quam non patientia firmat.Sapiēs.
Si quid agas prudenter agas & conſpice finem.æſopus. C
Ferre minora uolo ne grauiora feram.æſopus.
Accepti memores nos decet eſſe boni.æſopus.
Omni non credas non omni tempore prudens.Sapiens.
Sæpe minus faciunt homines qui magna minantur
Sæpe gerit nimios cauſa puſilla metus.æſopus. D
Quod tibi non uis fieri ne feceris ulli.
Quæ tibi fieri uis hoc quoq; fac aliis.Sapiens.
Quod tibi non faceres aliis feciſſe caueto.æſopus.
Quod ſibi quis nollit fieri non inferat ulli.Proſper.
Cum maiore minor contendere deſinat & ſe
Conſulat.& uires temperat ipſe ſuas.æſopus. E
Vade uale caue ne titubes mandataq; frangas.Horatius
Fortes adiuuat ipſa uenus.Tibullus cum ſequentibus F
Celari uult ſua furta uenus G
Heu male nunc artes miſeras hæc ſecula tractant
Iam tener aſſueuit munera uelle puer H
Blandiciis uult eſſe locum uenus ipſa quærelis.
Supplicibus.miſeris.flentibus illa fauet. I
Sæpe ego temptaui curas depellere uino
At dolor in lachrimas uerteret omne merum K
Nam donis uincitur omnis amor
L

M Munera nec poſcas det munera canus amator
Vt foueat molli frigida membra ſinu.
N Ah lapis eſt ferrumq; ſuam quicunq; puellam.uerberat.
Iuraui quotiens rediturum ad limina nunq̃
Cum bene iuraui pes tamen ipſe redit.
O Spes fouet & ſemper cras fore.ait melius
p Somnia fallaci ludunt temeraria nocte
Et pauidas mentes falſa timere iubent.
Q Ah crudele genus nec fidum fœmina nomen
Ah pereat didicit fallerè ſiqua uirum
Sed flecti poterit mens eſt mutabilis illis.
R Venit poſt multas una ſerena dies.
S Fœlix qui cum dolore.Alterius diſces poſſe cauere tuo.
Periuria ridet amantum.Iuppiter.
T Non ego ſum ſatis ad tantæ præconia laudis
Ipſe mihi non ſi præſtabit carmina phœbus
Et tibi qui poſſit magnis ſe accingere rebus
Volgius.æterno propior non alter homero.Hæc Tibullus.
V Si memini fuerant tibi quattuor lelia dentes
Expuit una duos tuſſis & una duos
Iam ſecura potes totis tuſſire diebus
Nil iſtic quod agat tertia tuſſis habet.Virgilius in uetulam
X Accipe quod pro te lingua animoq; precer
Vt tibi dent annos ſuperi digniſſimus æuo es:Hermofrodita.
Vror & occultæ redunt præcordia flammæ
O ego ſi ſileam terque quaterque miſer.
Y Dulcis amœna fui multis mea facta placebant
Sed præter precium nil mihi dulce fuit.
Diruit hæc eadem quæ me conſtruxerat una
Vna meæ uitæ cauſa neſciſque fuit.
Z Quid quereris?quid te tanto mœrore fatigas?
Spes mea.blanditiæ.deliciæq; meæ
Quid gemis?& totiens ſingultus pectora rumpunt
Quid lachrimis totiens lumina mœſta madent?
Sume animos lux noſtra animæ pars altera noſtræ
Qui uitæ arbitrium mortis & uiuis habes
Sume age.ſume animos.o uita dulcior.o mi
Dulcis amor.uita carior ipſa mea
Pone modum lachrimis tantos compeſce dolores
Angelma rogat quod rogat obſequere.
aa Ferrea non ego ſum neq; ſum de tigride nata
At placidus ſanguis nobile corpus alit
bb Te clari exornant mores te uiuida uirtus
Te decor atq; altæ nobilitatis honos
Et tibi frons læta eſt & amica uirentibus annis
Ingenuuſq; tuo ſplendor in ore ſedet
Illa gerit ſilices & clauſo in pectore ferrum
Quæ talem imprudens neſcit amare uirum.
cc Hoc unum ſupereſt ut miſeratus amantem
Excipias:noſtros in tua iura ſinus
Tu me ardere facis tu me languere furentem
Cauſa meæ uitæ cauſaq; mortis eris
Tu noſtrum ſidus tu gloria noſtra perennis
Omnia tu noſtræ iura ſalutis habes.
dd Forma fuit teneris ſemper ſuſpecta puellis
ee Dii te perpetuent cuncta & per ſecula lætum
Reddant.ſint uitæ flammina longa tuæ.Hermofrodita.
Rumor de ueteri faciet uentura timeri
Cras poterunt fieri turpia ſicut heri.
Viuit at inuita quia uiuit paupere uita.
Tot ne putas plagis addere poſſe magis.

Nemo rebellatur & iuno belligeratur.
Miror q̄ ſit ei mentio nulla mei.In exclamatione troiæ
Si ſapiens uiuas tibi ſolus commodus extas. A
Vis fatuus fieri tibi fers incommoda ſoli.
Durior immanem ſuccendit ſermo furorem
Mellificat diram reſponſum mollius iram B
Inſipiens totum feſtinat fundere flatum
Temperat interdum ſapiens in tempore motum C
Semper ſolicitus cruciatur ſuſpicioſus
Qui ſibi nil conſcit ſecura mente quieſcit. D
Quod legale uoues uotum ne reddere tardes
Pendere quod nolim promittere qualiter auſim
Omne nocet nimium mediocriter omne gerendum. E
Clauditur ad dandum uola panditur ad capiendum.
Cum locuplete uiro litem motare caueto F
Iure peroſus eris ſiquid ſophiſtice quæris.Ex prouerbiis Solomonis
Quod prope facce diem tibi ſum conuiua futurus
Forſitan ignoras at fore ne dubites G
Ergo para cænam non qualem ſtoicus ambit H
Sed lautam ſane more curenaico
Nāq; duas mecum florenti ætate puellas
Adducam,quarum balſama cunnus olet
Vernula ſola domi ſedeat quam nuper habebas
Si nondum cunnus uepribus horruerit
Sunt qui te inſimulent & auari crimen amici
Obiiciant,facito rumor ut iſte cadat.Philelſus ad Catonem.

Hæc ſunt quæ tibi ex diuerſis dare illuſtribus autoribus uolui carmina: ut ea tuis epiſtolarum generibus loco parentheſis:aut alias ut melius cadere uidentur poſſis appropriare.Nūc autem de epiſtolarum ſupraſcriptionibus ut ex Rubrica accepiſti:q̄breuiter uidere noſtra erit inſtitutio.

Anctiſſimo Beatiſſimo Clemētiſſimo Piiſſimo,Reuerendiſſimo,Religioſiſſimo,Colēdiſſimo,Venerabili,Venerando,Deuotiſſimo,Benefico,Glorioſo,Diuo inclito,incluſo,Sereniſſimo,ſacratiſſimo,chriſtianiſſimo,inuictiſſimo,illuſtriſſimo,excellētiſſimo.Illuſtri,excelſo magnifico, magno potenti, fælici, magnanimo, ſtrenuo oppimo forti, Conſtantiſſimo,grauiſſimo,integerrimo,præſtantiſſimo ampliſſimo,ſpectatiſſimo,ſpectabili,clariſſimo,generoſo,inſigni,celeberrimo,eximio,egregio ſapienti,probatiſſimo circumſpecto honorando, grandæuo, primario,nobili.Doctiſſimo,erudito,præclaro,litteratiſſimo,ingenioſo,ingenuo, obſequioſo,liberaliſſimo emendato,moderato,urbano,manſueto benigno,formoſo,prudenti,decoro, diſcreto,prouido,ſolerti,ſingulari,præcipuo peritiſſimo,elegantiſſimo,facūdo,ornatiſſimo,uirtuoſo,officioſo ſplēdido,Gratioſo amico ſuperiori perlæpido,iucundiſſimo:ſuauiſſimo,humaniſſimo,optatiſſimo, feſtiuo,facetiſſimo,ſtudioſo,honeſtiſſimo,dilecto deſideratiſſimo,amātiſſimo,chariſſimo neceſſario,cōiunctiſſimo,cordiali intimo,familiariſſimo,domeſtico,peramando honorabili, munifico fideli,prōpto beniuolo,ſagaci,conſtanti,diligentiſſimo,uigilantiſſimo,pari ſincero,dulciſſimo pacifico,affabili.Et multa his ſimilia. Sed nunc huic finem Rubricæ ſtatuo. & ad ultimam in ordine Rubricā quæ de concluſionibus erit Epiſtolarum accedam. I

Circa artificioſas epiſtolarum concluſiones Marci Tullii Ciceronis clauſulæ incipiunt.

Me oīa ſumma ī te ſtudia officiaq̄ expecta nō fallam opinionē tuā libro primo. Epiſtola qnta.Tu me de tuis rebus oībus & de lentuli tui noſtriq̄ ſtudiis:exercitatōibuſq̄ tuis uelim q̄familiariſſime certioré & q̄ſæpiſſime facias exiſtimeſq̄ neminē cuiq̄ neq̄ carioré neque iucūdioré unq̄ fuiſſe q̄ te mihi.Idq̄ me nō mō ut tu ſentias:ſed ut oēs gētes: ét ut poſteritas oīs ītelligat eſſe factuꝝ.Epiſtola.x.Tu uelim ad me de oī reipublicæ ſtatu q̄ diligētiſſime perſcribas.Ea.n.certiſſima putabo quæ ex te cognoro libro ſecūdo.Epiſtola.xi.Ego res romanas uæhemēter expecto & deſidero īprimiſq̄ qd agas ſcire cupio.Nā iādiu pp hiemis magnitudinē nihil noui ad nos afferrebat.Epiſtola.xv.Hæc ad te ſcripſi liberius fretus cōſcientia officii mei beniuolentiæq̄: quā a me certo iudicio ſuſceptā quoad tu uoles cōſeruabo.libro.iii.Epiſtola.vi. Hæc igit̄ tibi erūt curæ quēadmodū oſtendis:meq̄ totū & mea & meos commendatos habeas.Epiſtola.viii.Exploratum habeo quicquid nos communi ſententia ſtatuerimus:id omnes homines probaturos. libro quarto. Epiſtola prima.Sed plura quam ſtatueram.Redeo ergo ad unum illud me tuum eſſe: fore cum tuis ſi modo erunt tui ſi minus me certe in omnibus rebus ſatis noſtræ coniunctioni amoriq̄ facturum

Epiſtola.viii.Tum eſt conſulere temporibus & incolumitati & uitæ & fortunis tuis. Epiſtola.ix. Putaui ea de re te eſſe admonendum: ſed quoniam quod mihi placeret oſtendi. Reliqua tu pro tua prudentia conſiderabis me tamen uelim quo ad tempus te expectemus certiorem facias. Epiſtola.x. Tu uero ut intelligas homini amiciſſimo te tribuiſſe officium: re tibi præſtabo. Epiſtola undecima. Sed hæc tu melius uel optime omnium: ego quæ pertinere ad te intelligam ſtudioſiſſime omnia diligentiſſimeq; curabo: tuorumq; triſtiſſimo meo tempore meritorum erga me memoriam conſeruabo Epiſtola.xiii. Tu uelim & quid agas & quid acturum te putes facias me q̃ diligẽtiſſime certiorem. Epiſtola.xiiii. Quapropter ſimus eo animo inter nos quo ſemper fuimus: q; de te ſperare de me præſtare poſſum. Epiſtola ultima. Si poteris uelim priſtinam tuam erga me uoluntatem cõſerues libro.v. Epiſtola.iii. Tecumq; ero tantum quantum patietur utriuſq; ætas & ualetudo: & ſi eſſe una minus poterimus q̃ uolemus animorum tamen coniunctione iiſdemq; ſtudiis ita fruemur ut nonnunq̃ una eſſe uideamur. Epiſtola.xiii. Tu ſi quid forte ad me ſcripſeris perficiã. ne te fruſtra ſcripſiſſe arbitrere. Epiſtola.xvii. Ego ſi uidebitur recte fieri poſſe ad te ueniam breui ſiquid acciderit ut mutandum conſilium ſit te certiorem faciam ſtatim: tu ita fac cupidus mei uidendi ſis ut iſtinc te ne moueas tam infirma ualetudine: niſi ex me prius quæſieris per litteras quid te uelim facere. Me uelim ut facis diligas ualetudiniq; tuæ & tranquillitati animi ſeruias. Epiſtola ultima. Tu uelim ſcribas ad me quid agas & ubi futurus ſis: ut aut quo ſcribã aut quo ueniã ſcire poſſim. lib.vi. Epiſtola.ii. Hæc mihi: tu tui: tua omnia maxime curæ ſunt: & dum uiuam erunt. Epiſtola.iii. Tu cura cum fortitudine animi te tum etiam ſpe optima ſuſtẽtes. Epiſtola.vi. Caue dubites quin omnia de ſalute tua ac reditu perfecta ſint. Epiſtola.xii. Hic tui omnes ualent: ſummaq; pietate te deſiderant: & diligunt & colunt. Tu & cura ut ualeas & te iſtinc ne temere commoueas. Epiſtola.xx. Cura igitur ut ualeas & me hoc biduo aut triduo expecta. libro ſeptĩo. Epiſtola quarta. Cura ut ualeas & me ut amas ama. Ego tuas britanicas litteras expecto. Epiſtola quinta. Quare omnibus de rebus fac ut q̃primum ſciam: aut conſolando: aut conſilio aut re iuuero. Epiſtola decima. Scribe aliquãdo ad nos quid agas & a nobis quid fieri aut curari uelis. Epiſtola duodecia. Tu ad me de iſtis rebus omnibus ſcribas uelim q̃diligentiſſime. Epiſtola tertiadecima. Te ualde amamus noſq; a te amari tum uolumus tum etiam cõfidimus. Epiſtola. xiiii. Nihil te ad me poſtea ſcripſiſſe demiror præſertim tam nouis rebus. Epiſtola.xix. Reliquam ſpẽ nullam uideo: quare ad patriam redeo: ſapienter hæc reliquiſti ſi conſilio: fæliciter ſi caſu. Epiſtola.xxix. Nam eſt homo non ingratus: meq; uæhementer obſeruat. Ad eum de te diligentiſſime ſcripſi: eamq; epiſtolam cum hac epiſtola cõiunxi: q̃ ille cũ acceperit: & quid tibi pollicitus ſit uelim ad me ſcribas. Epiſtola.xxxi. Tu uelim poſthac ſic ſtatuas tuas mihi litteras longiſſimas quaſq; gratiſſimas fore. Epiſtola ultĩa. A te peto ut meas iniurias ꝓinde doleas. ut me exiſtimas & dolere & ulciſci tuas ſolere. libro.viii. Epiſtola.vi. Tu quid ſis acturus. & quid tibi placeat pergratum mihi erit ſi ad me ſcripſeris libro.ix. Epiſtola.ii. Faciã ergo illud quod rogatus ſum ut eoꝝ quæ temporis huius ſint quæ tua audiero nequid ignores. Epiſtola.vi. Sed tamen ſi ſciam quid tu conſtitueris meum conſilium accommodabo potiſſimũ ad tuum: quare expecto tuas litteras. Epiſtola.vii. Erit tuæ quoq; fidei & humanitatis curare ut is tabellarius quem ad te miſi reuerti poſſit ad me: & a te mihi litteras referat. Epiſtola.ix. Tu uelim animo ſapienti fortiq; ſis ut tua moderatio & grauitas alioꝝ infamet iniuriã. Epiſtola.xii. Tu uelim ut ſcribis cum fabris eam perſpicias: ſi.n.nihil eſt in ꝑietibus aut in tecto uitii cætera mihi ꝓbabunt. Epiſtola.xv. Tu tamẽ ꝓ tua ſapiẽtia debebis optare optima: cogitare difficillima. ferre quæ cũq; erũt. Epiſtola.xvii. Me quottidie aliud ex alio ĩpedit: ſed ſi me expediero ut ĩ iſta loca uenire poſſim: non cõmittã ut te ſero a me certioré factum putes. Epiſtola.xix. Sed cura ſi me amas ut ualeas ne ego te iacente bona tua comedã. Statui enim tibi ne ægroto quidem parcẽ. Epiſtola.xx. Interea quæ ad dignitatem tuã ꝑtinere arbitrabor ſtudioſe diligenterq; curabo. libro.x. Epiſtola.iii. Quod ſi proinde ut ipſe mereor mihi ſucceſſerit: certe & tibi cui maxime cupio & omnibus uiris bonis ſatiſfaciam. Epiſtola quarta. In illã igitur curã icũbe mi plance ut nequa ſcintilla teterrimi belli relinquatur: quod ſi erit factũ & remp. diuino beneficio affeceris & ipſe æternã gloriã conſequere. Epiſtola quarta decima. Fac ualeas: meq; mutuo diligas: dignitatẽq; meã ſi mereor tueare: ſicut adhuc ſingulari cum beniuolentia feciſti. Epiſtola decimaſeptima. Litteras tuas uæhemẽter expecto & qdẽ talis qualis maxime opto. Epiſtola.xxii. Tu ut inſtituiſti me diligas rogo propeq; tuũ perſuadeas. Epiſtola.xxiiii. Magnam enim inuidiã his faciemus: nil tamẽ nõ poſtulandũ putaui quod æquum eſſe ſtatueré. libro.xi. Epiſtola prima. Cum primum de Antonio exploratum habuero faciam te certiorem: Tu me amabis ita ſi hoc idem me in te facere ſenſeris. Epiſtola.x. Maliuolentiæ hominum in me ſi poteris occurres: ſi non poteris hoc conſolabere q; me de ſtatu meo nullis contumeliis deterrere poſſunt. Epiſtola. xi. Hoc quam uim habeat te exiſtimare malo q̃ me apertius ſcribere. Epiſtola.xii. Ego pluſquam feci facere non poſſum te tamen id quod ſpero omnium maximũ & clariſſimũ uidere cupio. Epiſtola quartadecima. Plura ſcribere non debeo præſertim ad te quo magiſtro breuitatis uti cogito. Epiſtola quitadecima. Ad has litteras ſtatim mihi reſcribe: tuorumq; aliquẽ mitte ſiquid recõditũ magis erit meque ſcire opus eẽ putaris. Epiſtola uiceſima. Siquid erit occultius & ut ſcribis recõditũ meoꝝ aliquẽ mittam quo fidelius ad te litteræ perferantur. Epiſtola uiceſimaprima. Ego tuis neq; deſum neq; dero: qui ſiue ad me referent ſiue non: mea tibi tamẽ in te beniuolentia & fides præſtabitur. libro. xii.

Epiſtola ſecunda. Nunc reſidet ſpes in uirtute tua de reliquo malo teipſum tecū loqui q̄ dicta noſtra cognoſcere Epiſtola tertia. Scriberem plura ſi rē cauſamq; noſtem: nunc quæ ſcribo ſcribo ex hominum opinione atq; fama: tuas litteras auidus expecto. Epiſtola quarta. Fratris. n. loco mihi eſt qui ex te natus teq; dignus eſt. Epiſtola. xiiii. Quamobrem opinione celerius confido ſceleratiſſimum latronem pœnas daturum. Quarto nonas Iunias perge. Nihil mihi tam deeſſe ſcito: q̄ qui cū hæc familiariter docteq; rideam is tu eris ſi q̄ primum ueneris: quod ut facias non mea ſolum ſed etiā tua ītereſſe arbitror. Epiſtola. xviii. Sed hæc melius ex re & ex tēpore conſtitues. mihi quidem uſque curæ erit quid agas dum quid egeris ſciero. Epiſtola. xix. Plura ſcripſiſſem niſi tui feſtinarēt. Itaq; chærippo noſtro me uelim excuſes. Epiſtola. xxii. Da operā ut ualeas hoc mihi gratius facere nihil potes. Epiſtola xxiii. De reliquo uelim tibi perſuadeas non eſſe mihi meam dignitatem tua carioré. Epiſtola ultima. Maius mihi dare beneficiū nullū potes. id mihi intelliges eſſe gratiſſimū. libro. xiii. Epiſtola. ix. Mihi certe gratiſſimū feceris ſi intellexero has litteras tantū quantū ſcribens confidebā apud te pondus habuiſſe. Epiſtola. xviii. Hanc rem mihi plance ſi effeceris meā de tua erga me beniuolētia ſpē confirmaueris: ipſum capitonē gratiſſimū officioſiſſimū. optimū uirū ad tuā neceſſitudinē tuo ſummo beneficio adiūxeris. Epiſtola. xxx. Peto igitur abs te ut oībus rebus quæ ſine moleſtia tua facere poſſis ei cōmodes habeaſq; in numero tuoꝝ perficiaſq; ut intelligat has litteras meas magno ſibi uſui fuiſſe: erit id mihi maiorem in modum gratū. Epiſtola. xxxvi. Tu modo ad me uelim omnia diligētiſſime pſcribas & ſi magis rē q̄ litteras debeo expectare. Cura ut ualeas: & ita tibi pſuadeas mihi te carius nihil eē nec unq̄ fuiſſe. uale mea terentia q̄ ego uidere uideor. Itaq; debilitor lachrimis. libro. xiiii. Epiſtola. iii. Cura quod potes ut ualeas & ſic exiſtimes me uæhementius tua miſeria q̄ mea cōmoueri. Mea terentia fidiſſima atq; optima uxor. & mea cariſſima tuliola: & ſpes reliqua noſtra Cicero ualete. Epiſtola iiii. Cicero belliſſimus tibi ſaluté plurimā dicit. etiā atq; ét uale. Epiſtola. vii. Vos meæ cariſſimæ animæ q̄ ſæpiſſime ad me ſcribite: & uos quid agatis & qd iſtic agaṫ Quintus frater & filius & ruffus uobis ſalutē dicūt. ualete. octauo Kalēdas quītiles. Minturnis. Epiſtola. xiiii. Quāobrē tibi ſic pſuadeas ueli ſi mihi tua ſnia tributus honos ex meis litteris fuerit me ſic exiſtimatuꝝ: cū autoritate tua: tū beniuolentia erga me mihi quod maxīe cupierim cōtigiſſe. libro. xv. Epiſtola. iiii. Vale & nos dilige: & īſtituto itinere ſeueritatē: diligentiāq; ſociis & rep. præſta. Epiſtola. v. Magnope a te peto ut operā des. efficias: nequid mihi fiat iniuriæ: neue quid temporis ad meū animū munus accedat: qd' ſi feceris magnus ad tua priſtina erga me ſtudia cumulus accedet. Epiſtola. xii. Nobis quidē q̄ te amamus erit gratum: & amabo te cū dabis poſthac aliquid demū litteraꝝ. mei memineris. ego nunq̄ quenq̄ ad te cū ſciā ſine meis litteris ire patiar. Epiſtola. xvii. Malo te paulo poſt ualentē q̄ ſtatim ībecillē uidere. Cura igitur nihil aliud niſi ut tu ualeas: cætera ego curabo. Etiā atq; ét uale. Ieucade proficiſcēs ſeptimo Idus Nouembris. Nemo nos amat q̄ te non diligat. Carus oībus expectatuſq; uenies. Epiſtola. ii. Illud igiṫ potius cura potiſſimū ut ualeas. de tuis īnumerabilibus ī me beneficiis erit hoc mihi gratiſſimū Epiſtola. iii. Quantū me diligis tantū fac ut ualeas: uel quantū te a me ſcis diligi. Epiſtola quarta. Effice ſi me diligis ut ualeas: & ut ad nos firmus ac ualens q̄ primū uenias. Ama nos & uale. Epiſtola octaua. Hæc te ſcire uolui. Tu etiā atq; etiā cura ut ualeas litteraſq; ad me mittas quotienſcunq; habebis cui des. Epiſtola. x. Tu uelim imprimis cures ut ualeas ut una colloqui dulciter poſſumus. Antherum tibi cōmendo. uale. Epiſtola. xxi. Noli cōmittere ut excuſatione potius expleas officiū ſcribendi: q̄ aſſiduitate epiſtolarum. ualide enim mihi ſemper & uera & dulcia tuis epiſtolis nuntiantur. Epiſtola uigeſimaquinta. Et hæc ex Tullio. Nunc ex Gaſparino & aliis tolle.

Ad Idem.

Liud non eſt præmiū quod maius a te pro noſtra amicitia expectem: q̄ ut intelligā ea me poſſe facile apud te conſequi quæ ſunt honeſta. Opto ut illum exitum ueſtra conſilia īueniant quē fortuna uiſa eſt mihi primo in ſucceſſu uobis promiſiſſe. Rem pergratā mihi feceris ſi naturæ de exitu reꝝ ueſtraꝝ oīa ad me ſcribes. Tu hæc ſi ſecreta habebis donec eſferendi tēpus datū eſſe p meas litteras intelliges. Aliud nō eſt qđ ad te ſcribā: niſi q̄ me tuis litteris admoneas: quotiens enim ipſas lego uideor mihi tecū eſſe & loqui. Expecto auté litteras tuas quibus intelligam quid mihi ſit inter tot perturbationes agendū: aut. n. me conſolaberis: aut ad omnia quæ male me habent magno animo ſuſtinenda tua exhortatione fortioré facies. Hæc omnia ad te breuiter p ſcripſi: nā de ſingulis quæ a nobis non minus fortiter q̄ fœliciter geſta fuerunt doctior ab his fies qui huic bello interfuerunt: quibus ego litteras meas cū mādatis ad te cōmiſi. Verū quia hæc ſæpius a te cogitari ſcio finem ſcribendi faciam: ſi prius illud tibi pſuaſero neminē annis multis in noſtra ciuitate fuiſſe cui noſtra reſpublica ſe magis debere fateaṫ q̄ tibi uni. Fac ergo ut ſæpe de rebus tuis ad me ſcribas: nec me permittas eſſe ocioſum tūc enim me maxime a te diligi putabo. cum magnum aliquid & quod in tua re ſit pſæpe mihi īpoſueris. Rem mihi pergratā facies ſi quotiens habebis cui poſſis tuas litteras cōmittere ſemp aliqd ad me ſcribas. totiens enī tecū eſſe uideor quotiēs tuas litteras lego. nec permittā amicitiā noſtrā eſſe ocioſam ſiquid accidet in quo uel tua mihi poſſis opera pdeſſe: uel ego tibi mea. Scripſi hæc ad te non q̄ in re deſperata tuū cōſiliū ac præſidiū expectem: ſed quia leuare dolorem mihi uideor cum de meis incōmodis tecū loquor. Te autem uidere cupio ut non ſit quod tantum cupiam quod feciſſem ſi & imbres ſineret & equorum inopia meū deſideriū nō obturbaret ītērī

agemus litteris:ut cũ corporibus præſentes eſſe nequeamus:oratione procul nõ ſimus. Recreaſti me clariſſimi equitis noſtri commemoratione:bene igitur ualeat quoniã eius uirtus ĩmortalitate digniſ ſima eſt.Nunc cũ abſumus mutuo litteraꝝ officio fallamus hoc tempus.Commenda me Iohanni uro ſingulari & ſuis & Lodouicũ meum ad ſcribendũ incita.Reliquum eſt ut me tibi pro tua uirtute doctrina atq; humanitate deditiſſimũ eſſe perſuadeas:& in loculis habeas(ut aiunt)quẽ tibi ſpondeo dedo.ac deuoueo:& ut pro tuo arbitrio utaris atq; arbitraris expoſtulo.uale.Gabriel ualens eſt & lætus interdũ aũt ſuſpirat longo non uiſam tẽpore matrẽ.Tu filioli ꝑſonã ſuſtineas interim apud elegantiſſimã mulierem.Curaq; te molliter. Nos contra non deerimus pollicitationi noſtræ.Salutabis meo ore Palaciolũ noſtrum puellũ ingenuæ indolis.bonæ ſpei & amœnitatis germanum.Occulta quæſo has litteras ne in alioꝝ perueniant manus uale & parce uerboſitati meæ quæ a magna mea erga te beniuolẽtia profecta ẽ.Tu mihi obuiã emitte epiſtolas te dignas.Plura ſcribam ſi plus ocii habuero.Reliqua tecũ aget Craſſus familiaris meus.Tu uelim ut conſueſti nos abſentes diligas atq; defendas. Te quando expectemus fac ut ſciã.Tu fac teipſum uincas. Cura te ſi me amas diligenter. Ex Seruffino & Catone iureconſultis ſalue & uale. Ex Papia q̃raptim. Vale & ſiquid habes de domino Gregorio noſtro præclaro & humano uiro admone.quæſo.Vale iteꝝ ne præmitte cõmẽdas præſtantiſſimo uiro domino Lauro quirino Nos ualẽus & Cõradus frater ualet ac proficit Vincentiæ.Idibus februariis. Vale & ſi me de fratre benemeritũ putes & benemeritũ ſperas : æquum puta mei quoq; nunc deniq; rõem haberi:Vale & ſi me amas hac in re obmuteſcas oro.Vale & quãdo ad Guarinũ ſcribis eum ſalutato uerbis meis.Vale mea ſuauitas:& peritiſſimum atq; optimũ uiꝝ Lamolã ſaluere iube.Vale & ualeant qui diſſidium inter nos uolunt.Tu aũt princeps illuſtriſſime principum decus & ſpes muſarum uale:atq; iterũ uale & hanc primã operis noſti parte alacri quæſo fronte excipe:atq; Albertũ tuũ ſemp tui obſequẽtiſſimum in loculis tui cordis reconde:& commendatiſſimum tibi ut habes habe.

Laus deo.

Autoritates diuerſorum tam oratorum q̃ poetarum uirorum ſane clariſſimorum:quibus omnem noſtram epiſtolandi rationem & dicẽdi modum corroborare:exornare:& maxime amplificare poſſumus.Et primo circa primum Marci Tulli Ciceronis officiorum librum fœliciter incipiunt.

Vperiori huius operis tractatu Illuſtriſſime prĩceps uir humaniſſime:ſatis ac ſatis & quidem copioſiſſime intellexiſti:qua ratione:& quo ordine omnia epiſtolarum genera:non tam eleganter q̃ commode inſtituere debeas. Et quoniam autoritates diuerſorum oratorum & poetarum uirorum maxime clariſſimorum ad epiſtolarem doctrinam maximopere ſunt neceſſariæ & cõducibiles.Idcirco non temere ĩfinitas pene autoritates. exempla.hiſtorias.fabulas.ſimilitudines. comparationes. leges mores.inſtitutiones.prouerbia.& diffinitiones.quibus omnem noſtram epiſtolandi rõnem corroborare.exornare.& maxime amplificare poſſumus:q̃breuiter modo poſſemus (nõ.n.ingẽs poterit camelus foramẽ trãſire acus anguſtiſſimũ)ſtudebimus recolligere:Et ĩ primis circa autoritates officioꝝ.M.T.C.uerſari nr̃a erit diſciplina:quæ ĩ hũc circa primũ eiuſdẽ ſequunt̃ modũ.Nulla.n.uitæ pars neq; publicis:neq; priuatis:neq; foreſibus:neq; domeſticis ĩ rebus: neq; ſi tecũ agas qd:neq; ſi cũ altero cõtrahas uacaꝛ officio põt.In eoq; excollẽdo ſita ẽ uitæ honeſtas oĩs:& negligẽdo turpitudo.Oĩs.n.quæ a rõne ſuſcipit̃ de aliqua re iſtitutio debet a diffinitõe ꝓficiſci:ut ĩtelligat̃ qd ſit id de quo diſputet̃.Cũ.n.utilitas ad ſe rape:honeſtas cõtra a ſe reuocare uidet̃:fit ut diſtrahat̃ ĩ deliberãdo animus:afferatq; ancipitẽ curã cogitãdi. Prĩcipio generi animãtiũ oĩ eſt a natura tributũ: ut ſe.uitã.corpuſq; ſuum tueatur:Declinetq; ea quæ nocitura uideantur: Oĩaq; quæ ſint ad uiuendũ neceſſaria inquirat & paret ut paſtũ & latibula ut alia eiuſmodi generis.Cõmune aũt oĩum animãtiũ eſt cõiunctionis appetitus procreandi cã:& cura quædã eoꝝ eſt quæ ꝓcreata ſunt. Sed inter hominẽ & beluã hoc maxime intereſt:q; hæc tantũ quantũ ſenſu mouet̃ ad id ſolũ quod adeſt quodq; ꝑſens eſt ſe accõmodat:paululũ admodũ ſentiẽs præteritũ aut futuꝝ.homo aũt q rõnis eſt particeps: ꝑ quã cõſequẽtiã cernit:cãs reꝝ uidelicet earũq; ꝓgreſſus:& quaſi anteceſſiones non ignorat: ſimilitudines cõparat:rebuſq; ꝑſentibus adiũgit:atq; annectit futuras.facile totius uitæ curſum uidet ad eãq; degẽdã ꝓparat res neceſſarias.His.n.rebus quæ tractant̃ ĩ uita:modũ quẽdã & ordinẽ adhibẽtes: honeſtatẽ & decus cõſeruabimus.Oẽs.n.trahimur & ducimur ad cognitõis ſciẽtiæ cupiditatẽ:ĩ qua excellere pulchꝝ putamus:labi aũt.erraꝛ.neſcire.decipi & malũ & turpe dicimus.Quod ĩ rebus honeſtis & cognitiõe dignis operæ curæq; ponet̃:id iure laudabit̃.Virtutis.n.laus oĩs ĩ actiõe cõſiſtit: a qua tamen fit ĩtermiſſio ſæpe multiq; dant̃ ad ſtudiũ reditus.Omnis.n.cogitatio motuſq; animi aut in conſiliis capiẽdis de rebus honeſtis:& ꝓtinentibus ad bene beateq; uiuẽdũ:aut in ſtudiis ſcientiæ cognitõiſq; uerſabit̃.Iuſtitia eſt in qua uirtutis eſt ſplendor maximus ex qua uiri boni nominant̃:& huic cõiũcta beneficẽtia:quã eãdẽ uel benignitatẽ uel liberalitatẽ:appellari licet.Et iuſtitiæ primũ munus ẽ ut nemini qs noceat niſi laceſſitus iuiuria.deinde ut cõibus ꝓ cõibus utaꝛ:priuatis ut ſuis.Præclare ſcriptũ ẽ a Platone non nobis ſolum nati ſumus:ortuſq; noſtri partem patria uẽdicat partemq; amici. Atq; ut placet ſtoicis:ea quæ in terris gignuntur ad hominũ uſum oĩa creari:hoĩes aũt hoĩum cauſa eſſe procreatos:ut ipſi inter ſe alii aliis prodeſſe poſſint.In hoc naturã debemus ducẽ ſequi:cõmunes utilita-

tes afferre in medium: cõmutatione officioꝝ dando, accipiẽdo: tũ artibus, tum opera, tũ facultatibus
deuincire hoĩum inter hoĩes ſocietatẽ. fundãentũ aũt omnis iuſticiæ fides ideſt dictoꝝ conuento-
rumq; cõſtantia & ueritas. Iniuſticiæ duo ſunt genera, unũ eoꝝ qui ĩferunt, alteꝝ eoꝝ qui ab his qui I
bus infertur ſi poſſunt nõ propulſant iniuriã. Nã qui iniuſte impetũ in quempiã facit: aut ira: aut per
turbat omne aliqua incitatus: is quaſi manus uidet̃ ferre ſocio: q; autẽ nõ defendit nec obſiſtit ſi põt
iniuriæ: tã eſt in uitio q̃ ſi aut parẽtes aut amicos: aut patriã deſerat. Expetunt̃ aũt diuitiæ: tũ ad uſus
uitæ neceſſarios: tũ ad perfruendas uoluptates. Delectãt ẽt magnifici apparatus uitæq; cultus cũ ele- K
gãtia & copia quibus rebus effectũ eſt ut ĩfinita pecuniæ cupiditas eſſet. Nec uero rei familiaris am-
plificatio nemini nocẽs uitupanda ẽ ſed fugiẽda ſemp iniuria eſt. Maxĩe aũt adducunt̃ pleriq; ut eos A
iuſticiæ capiat obliuio cũ imperioꝝ honoꝝ, gloriæ cupiditatẽ iciderit. Quod. n. ẽ apud Enniũ nulla
ſancta ſocietas nec fides regni ẽ: id latius patet. Nã quicq; eiuſmodi ẽ in quo nõ poſſunt plures præ- B
cellere ĩ eo fit plerũq; tãta contentio: ut difficillimũ ſit ſeruare ſanctã ſocietatẽ. In omni iuſticia ꝓmul
tũ ĩtereſt: utrũ perturbatõe aliqua animi: quæ plerũq; breuis ẽ & ad tẽpus: an cõſulto & cogitata fiat C
iniuria: leuiora. n. ſunt ea q̃ repẽtine & motu aliquo accidũt: q̃ ea q̃ mediata & preparata ĩferunt̃. Hoc
ipſum iã iuſtũ eſt q; recte fit ſi eſt uoluntariũ. Eſt. n. difficilis cura reꝝ alienaꝝ. Equitas. n. ꝓ ſe lucet: D
Nec ꝓmiſſa ſeruanda ſunt ea q̃ ſunt his quibus ꝓmiſſa ſunt inutilia: Nec ſi plus tibi ea noceant q̃ illi
ꝓſint cui ꝓmiſeris. cõtra officiũ. n. eſt maius damnũ antepõi minori. In repub. maxĩe cõſeruanda ſunt
iura belli. Nã cũ ſint duo genera decertãdi: unũ perdiſceptationẽ: alteꝝ ꝓ uim: cũq; illud ſit ꝓpriũ ho
minis: hoc beluaꝝ: cõfugiẽdũ eſt ad poſterius ſi uti non licet ſuperiore. Quare ſuſcipiẽda quidẽ bella
ſunt ob eã cãm ut ſine iniuria ĩ pace uiuat̃: parta aũt uictoria cõſeruãdi ſunt hi qui nõ crudeles ĩ bello F
neq; ĩmanes fuerunt. Mea quidẽ ſnĩa paci q̃ nihil habitura ſit inſidiaꝝ ſemp cõſulendũ putaui. Et cũ
his quos ui deuiceris cõſulendũ eſt. tũ qui armis poſitis ad ĩperatoris fidẽ cõfugerĩt. q̃uis muꝝ aries
percuſſerit recipiẽdi. Etiã ſiquid ſinguli tꝑibus ſacramẽto adacti hoſti ꝓmiſerĩt in eoipſo fides ſeruã- G
da eſt. Meminerimus aũt ẽt aduerſus ĩfimos iuſticiã eẽ ſeruandã. Eſt aũt infima cõditio & fortuna ſer
uoꝝ. Cũ aũt duobus modis. i. aut ui aut fraude fiat iniuria: fraus quaſi uulpeculæ: uis leonis uidetur.
Vtrũq; ab homine alieniſſimũ. Totius aũt iniuſticiæ nulla capitalior: q̃ eoꝝ qui tũ cũ maxĩe fallunt: H
id agũt ut uiri boni eẽ uideant̃. Beneficẽtia ac liberalitate nihil eſt natura hõis accõmodatius. Sed ha-
bet multas cautões. uidendũ eſt. n. primũ: ne obſit benignitas & his & ipſis quibus benigne uidebitur
ſſeri & cæteris: deinde ne maior ſit benignitas q̃ facultates. tũ ut ꝓ dignitate cuiq; tribuat̃. id eſt. n. iu I
ſticiæ fundamentũ ad quã referenda ſunt oĩa. Nã & qui gratificant̃ cuipiã q; obſit illi cui ꝓdeſſe uelle
uideant nõ benefici neq; liberales: ſed ꝓnicioſi & aſſentatores iudicãdi ſunt. Et q̃ aliis nocẽt ut ĩ alios
ſint liberales in eadẽ ſunt iniuſticia ut ſi in ſuã rẽ alienã cõuertant. Sunt aũt multi quidẽ cupidi ſplẽ-
doris & gloriæ qui accipiunt aliis: q; & aliis largiant̃: hiq; ſe arbitrant̃ beneficos ĩ ſuos amicos uiſum
iri ſi locupletent eos quacũq; rõe id ãt tantũ abeſt ab officio ut nihil magis officio poſſit eẽ cõtrariũ.
Videndũ eſt igit̃ ut ea liberalitate utamur quæ ꝓſit amicis, nemini noceat. Qui benigniores eſſe uo- K
lunt q̃ res patiat̃: primũ peccant in eo q; iniurioſi ſunt in ꝓximos. quas. n. copias his ſuppeditari equi
us & relinqui fuerat: eas tranſierũt ad alienos. Ineſt aũt in tali liberalitate cupiditas plerũq; rapiẽdi &
auferẽdi ꝓ iniuriã ut ad largiendũ ſuppeditent copiæ. Videre. n. licet pleroſq; nõ tã natura liberales q̃
quadã gloria ductos multa facere ut benefici uideant̃ quæ proficiſci ab oſtẽtatione magis q̃ a uolun- L
tate uident̃. Talis autem ſimulatio uanitati eſt cõiunctior q̃ aut liberalitati aut honeſtati. Mores eius
erunt ſpectãdi in quem beneficiũ cõferet̃ ut aĩus erga nos & cõmunitas ac ſocietas uitæ & ad noſtras
utilitates beneficia ante collata. Nemo oĩo eſt negligẽdus in quo aliqua ſignificatio uirtutis apparet.
Primũ illud ẽ in officio ut ei plurimũ debeamus a quo plurimũ diligamur. Sed beniuolentiã nõ ado
leſcentuloꝝ more: ardore quodã amoris: ſed ſtabilitate potius & cõſtantia iudicemus. Eteni ſi in eos
quos ſperamus nobis profuturos non dubitamus officia cõferre: quales in eos eſſe debemus qui iam
profuerunt? Multi enim faciunt multa temeritate quadã ſine iudicio uel modo in omnes: uel repẽ- M
tino quodam quaſi uentu impetu animi incitati: quæ beneficia ita æque magna non ſunt habẽda: at-
que ea quæ iudicio cõſiderato cõſtantiq; delata ſunt ſed incollocãdo beneficio & in referenda gratia
ſi cætera paria ſunt hoc maxime officii eſt: ut quiſque maxime opis indigeat, ita ei potiſſimum opitu
lari quod contra fit a pleriſque: a quo enim plurimum ſperant etiam ſi ille is non eget tamen ei potiſ-
ſimum inſeruiũt. Optĩe autẽ ſocietas hominum cõiunctõq; ſeruabit̃ ſi ut quiſq; erit cõiunctiſſimus:
ita in eum benignitatis plurimum conferetur. In græcorum prouerbio eſt amicorum eſſe cõmunia
omnia. Sanguinis autem coniunctio & beniuolentia deuincit homines caritate. Magnum eſt enim ea N
dem habere maiorum monumẽta: eiſdem uti ſacris, ſepulchra habere communia. Sed omnium ſocie
tatum nulla præſtantior eſt, nulla firmior: q̃ cum uiri boni moribus ſimiles ſunt familiaritate coniũ-
cti. Nihil. n. amabilius nec copulatius: q̃ moꝝ ſimilitudo bonoꝝ. In his. n. in q̃bus eadẽ ſtudia ſũt. eæ- O
dẽ uoluntates: ĩ his fit ut æque q̃ſq; altero delectet̃ ac ſe ipſo: efficiturq; id qđ pitagoras uult ĩ amici-
cia ut unus fiat ex pluribus. Eſt ea iucũdiſſima amicicia q̃ ſimilitudo moꝝ coniugauit. Sunt officia q̃
aliis magis q̃ aliis debent̃: ut uicinũ citius adiuueris ĩ fructibus ꝓcipiẽdis: q̃ aut fratrẽ aut familiarẽ: at P
ſi lis in iudicio ſit propinquum potius & amicũ q̃ uicinũ defenderis. Nemo qui fortitudinis gloriam
conſecutus eſt: inſidiis aut malicia laudem adeptus eſt. Itaq; uiros fortes magnanimos eoſdem bo- Q

R nos & ſimplices, ueritatis amicos: minimeq; fallaces eſſe uolumus. Scientia quæ eſt remota a iuſticia
caliditas potius q̃ ſapientia eſt appellanda. Difficile eſt cum præſtare omnibus concupieris ſeruare
S æquitatem quæ eſt iuſticiæ maxime propria. Nullum enim tempus eſt quod iuſticia uacare debeat,
T Fortes igitur & magnanimi ſunt habendi non qui faciũt: ſed qui propulſant iniuriam. Etenim qui ex
errore imperitæ multitudinis pendet hic in magnis uiris non eſt habendus. Vix inuenitur qui labori
V bus ſuſceptis periculiſq; aditis non quaſi mercedẽ rei geſtæq; deſideret gloriã. Pecuniæ eſt fugienda
cupiditas: Nihil.n.é tam anguſti animi tamq; parui q̃ amare diuitias. Nihil honeſtius magnificẽtiuſq;
X q̃ pecuniã contẽnere ſi non habeas. Si uero habeas ad munificentiã liberalitemq; conferre. Cauenda é
ẽt gloriæ cupiditas, eripit.n. libertate pro qua magnanimis uiris oĩs debet eſſe cõtentio. Nec uero im
peria expetenda: ac potius non accipienda interdũ: aut deponenda nonunq̃. In oĩbus negotiis priuſq̃
Y aggrediare adhibenda eſt præpatio diligens. Parua enim ſunt foris arma niſi ſit conſilium domi. Bel-
lum autem ita ſuſcipiatur: ut nihil aliud niſi pax quæſita uideatur fortis uero animi & cõſtantis é nõ
perturbari in rebus aſperis: nec tumultuante de gradu deiici ut dicit: ſed p̃ſenti aĩo uti ac conſilio nec
a rõne diſcedere. Temere aũt in acie uerſari & manu cũ hoſte confligere in mane quiddã & beluæ ſi-
mile é. Sed cũ tempus neceſſitaſq; poſtulat: decertandũ manu eſt: & mors ſeruituti turpitudiniq; ante
Z ponenda: Fugiendũ etiam illud ne offeramus nos periculis ſine cauſa quo nihil põt eſſe ſtultius. In trã
quillo tempeſtaté aduerſam optari dementis eſt: ſubuenire autem tempeſtati quouis aĩo quauis rõne
aa ſapientis eſt. Oĩo qui reipub. præſunt duo platonis præcepta teneãt. Vnũ ut utilitatẽ ciuiũ ſic tueant
ut quicquid agant ad eã referant: obliti commodorũ ſuorum. Alterum ut totũ corpus reipub. curét:
ne dum partem aliquam tueantur reliquas deſerant. Vt.n. tutela ſic procuratio reipub. ad eorum uti
litaté qui cõmiſſi ſunt: non ad eos quibus cõmiſſa eſt gerenda eſt. Qui autem partem ciuium conſu
bb lunt, partem negligunt: rem pnicioſiſſimam in ciuitatem inducunt: ſeditõnem atq; diſcordiã. Ex quo
cc euenit ut alii populares alii ſtudioſi optimi cuiuſq; uideantur pauci uniuerſorum. Miſerrima omni-
no eſt ambitio honorumq; contentio. Nihil.n. laudabilius: nihil magno & præclaro uiro dignius pla
dd cabilitate atq; clæmẽtia. Omnis autem aĩaduerſio & caſtigatio contumelia uacare debet: neq; ad eius
ee qui punit aliquem aut uerbis caſtigat: ſed ad reipub. utilitatem referri debet. Cauendũ eſt etiã ne ma-
ior pœna q̃ culpa ſit: & ne iiſdem de cauſis alii plectantur, alii ne plectãtur quidem, prohibenda autẽ
maxime eſt ira in puniendo. Nũquam enim iratus qui accedet ad pœnam mediocritatem illam tene
ff bit quæ eſt inter nimium & parum. Optandum eſt ut hi qui præſunt reipublicæ: legum ſimiles ſint
quæ ad puniendum non iracundia ſed æquitate ducũtur. Atq; etiam in rebus proſperis & ad uotum
noſtrum fluentibus ſuperbiam magnopere & faſtidium arrogantiamq; fugiamus. Nam: ut aduerſas
res ſic ſecundas ĩmoderate ferre leuitatis eſt: Præclaraq; eſt æquabilitas in omni uita: & idem ſemper
A uultus eademq; frons. Recte præcipere uidentur qui ut quanto ſuperiores ſumus, tanto ſummiſſius
B nos geramus. In ſecundiſſimis rebus maxime eſt utendum conſilio amicorum: iſq; maior etiam q̃ an-
te eſt tribuenda autoritas: his temporibus cauendum eſt ne aſſentatoribus patefaciamus aures: neque
adulari nos ſinamus in quo falli facile eſt. Tales enim nos eſſe putamus ut iure laudemur: ex quo
naſcuntur innumerabilia peccata cum homines inflati opinionibus turpiter irridentur & in ma-
ximis uerſantur erroribus. Nam negligere quid de ſe quiſque ſentiat non ſolum arrogantis eſt: ſed ét
C omnino diſſoluti. Omnis autem actio uacare debet temeritate & negligentia: nec uero agere aliquid
cuius nõ poſſis cauſam ꝓbabilẽ reddere. Efficiẽdum eſt enim appetitus obediant rationi eamque ne
que percurrant: neq; per pigritiam: neq; per ignorantiam deſerant. Sintq; tranquilli atq; omni pertur
D batione animi careant: ex quo eluceat omnis cõſtantia omniſq; moderatio. Appetitus omnes cõtra-
hendi ſedandiq; ſunt: excitandaq; animi aduerſio & diligẽtia: ut nequid temere ac fortuitu in cõſide-
rate negligẽterq; agamus. Neq;.n. a natura ita generati ſumus ut ad ludum & iocũ fa cti eé uideamur
ſed ad ſeueritatem potius & ad quædã ſtudia grauiora atq; maiora, ludo autẽ & ioco uti illo quidé li
cet: ſed ſicut ſomno & quietibus eæteris: tũ cũ grauibus ſeriiſq; rebus ſatiſſecerimus: Ipſũq; genus io-
candi nõ profuſum nec immodeſtũ ſed ingenuũ & facetũ eſſe debet ut.n. pueris non omnẽ ludẽdi li-
centiã damus: ſed eã quæ honeſtatis actionibus nõ ſit aliena: ſic in ipſo ioco, aliquid probi ingenii lu-
mẽ eluceat. Ludendi ẽt eſt quidã modus retinendus: ut ne nimis oĩa profundamus: elatiq; uoluptate
E in aliquã turpitudinẽ dilabamur. Hominis mens diſcẽdo alitur: & cogitando ſemp aliquid aut inqui
F rit aut agit uidendiq; & audiendi oblectatione ducitur. Siquis eſt paulo ad uirtutẽ erectior q̃ uis uo-
luptate capiatur occultat & diſſimulat appetitũ uoluptatis propter uerecundiã. Ex quo intelligiẽ cor
poris uoluptatẽ nõ ſatis eſſe dignã hominis præſtantia: eãq; cõtemni & reiici oportere. Sin ſit quiſpiã
qui aliquid tribuat uoluptati diligẽter ei tenendũ eſſe eius fruendæ modũ. Itaq; uictus cultuſq; cor-
poris ad ualetudinẽ referantur: & ad uires nõ ad uoluptatẽ. Atq; etiã ſi conſiderare uolumus quæ ſit
in natura hominis excellẽtia & dignitas facile ĩtelligimus q̃ ſit turpe defluere luxuriam & delicate ac
G molliter uiuere: q̃q; honeſtum: parce cõtinenter, ſobrie. Vt.n. in corporibus magnæ diſſimilitudines
ſunt: alios.n. uidemus uelocitate ad curſum alios uiribus ad luctãdũ ualere, idẽq; informis: aliis digni
H tatem ineſſe: aliis uenuſtatẽ: ſic in animis exiſtũt etiam maiores uarietates. Neq; enim attinet naturæ
repugnare, neque quicq̃ ſequi quod aſſequi non queas. Ideoque (ut aiunt) nihil decet in uita minerua
I obteſtante: ideſt aduerſante & repugnante natura. Ad quas igitur res aptiſſimi erimus in his potiſſi-

mum elaboremus:Sin aliquando neceſſitas nos ad ea detruſerit quæ noſtri ingenii non erunt:omnis
adhibenda erit cura meditatio,diligentia,ut ea ſi nō decore:attamē minime īdecore facere poſſumus.
Nec tamen enitendū ut bona quæ nobis data non ſunt ſequamur,q̄ ut uitia fugiamus.Nam regna i- K
perią,nobilitates honores diuitiæ,opes,& ea quæ ſunt his contraria ī caſu ſita tēporibus reguntur &
gubernantur.Ipſi autē gerere quam perſonam uelimus a noſtra uolūtate proficiſcitur. Itaq; ſe alii ad
philoſophiam,alii ad ius ciuile alii ad eloquentiā applicant:ipſarumq; uirtutū in alia alius mauult ex-
cellere.Quorum uero patres aut maiores aliqua gloria præſtiterūt,hi ſtudent plerumq; eodem in ge
nere laudis excellere.In primis autē conſtituendū eſt quos nos & quales eſſe uelimus, & in quo gene- L
re uitæ:quæ deliberatio eſt omniū difficillima.Ineunte enim adoleſcentia:cū ineſt maxima imbecilli
tas cōſilii,tum id ſibi quiſque genus ætatis degendæ conſtituit quod maxime adamauit. itaque ante
implicatur aliquo certo genere curſuque uiuēdi q̄ potuit quod optimū eſſet iudicare. Plerūq; paren-
tum præceptis imbuti:ad eorum conſuetudinē moremq; deducimur alii multitudinis iudicio ferun-
tur:quæq; maiori parti pulcherrima uidentur ea maxime exoptant.Multo enim firmior eſt & conſtā M
tior natura quam fortuna.Amiciciæ quæ minus delectant & minus probantur:magis decere cenſent
ſapientes ſenſim diluere quam repente præcidere.Cōmutato autē genere uitæ omni rōne curandum
eſt:ut id bono conſilio feciſſe uideamur.Eſt igit adoleſcentis maiores natu reuereri:ex hiſque dilige- N
re optimos & probatiſſimos quoq; conſilio atq; autoritate tutatur. Maxime aūt hæc ætas a libidini
bus eſt arcenda exercendaq; ī labore patientiaq; & animi & corporis,ut eoꝝ ī bellicis & ciuilibus offi
ciis uigeat induſtria.Atq; etiā cum relaxare animos & dare ſe iucunditati uolent,caueant intemperan
tiam,meminerint uerecundiæ:quod facilius erit ſi in eiuſmodi quidē rebus maiores natu uelint īter
eſſe. Senibus autē labores corporis minuendi:exercitationes animi etiā augendæ uidentur,danda ue O
ro eſt opera:ut & amicos & iuuentutem,& maxime rempublicam,conſilio & prudentia quam pluri-
mum adiuuent.Nihil autem cauendū magis eſt ſenectuti quam ne languiori ſe deſidiæq; dedant. Lu P
xuria uero cum omni ætati ſit turpiſſima:tamen ſenectuti eſt fædiſſima.Sinautem libidinum intem-
perantia acceſſerit,Duplex malum eſt:quod & ipſa ſenectus dedecus concipit: & adoleſcentium facit
impudentiorem intemperantiam.Eſt igitur proprium munus magiſtratus intelligere ſe gerere perſo Q
nam ciuitatis debereq; eius dignitatem & dedecus ſuſtinere,leges ſeruare,iura diſtribuere:eaque fidei
ſuæ commiſſa meminiſſe:Nihil aūt eſt quod tā deceat q̄ in omni re gerenda capiendoq; conſilio ſer-
uare conſtantiā.Duo maxime ſunt fugienda nequid effœminatum aut molle: & nequid durum aut
ruſticum fiat.Cū autem pulchritudinis duo genera ſint:quoꝝ in altero uenuſtas ſit ī altero dignitas: R
uenuſtatē muliebrē dicere ſolemus,dignitatē uirilem,ergo & a forma remoueatur omnis uiro nō di-
gnus ornatus:& huic ſimile uitiū in geſtu motuq; caueatur. Formæ autem dignitas coloris bonitate
tuenda eſt:& color excitationibus corporis adhibenda eſt præterea munditia nō odioſa neq; exquiſi-
ta nimis:tantūq; effugiat agreſtem & īhumanā negligētiā.Eadem rō eſt habenda ueſtitus in quo ſicut
in pleriſq; rebus mediocritas optima eſt.Cauendū eſt aūt ne aut tarditatibus utamur ingreſſu mollio S
ribus ut pomaꝝ ferculis ſimiles eſſe uideamur,aut in feſtinationibus ſuſcipiamus nimias celeritates:
quæ cū fiunt anhelitus mouētur,uultus mutantur ora torquent: ex quibus magna ſignificatō fit nō
adeē conſtantiā.Sed multo ēt magis elaborandū eſt:ne animi motus a natura recedāt: q̄ aſſequemur
ſi cauebimus ne in perturbationes atq; examinationes incidamus & ſi attentos animos ad decoris cō
ſeruationē tenebimus.Curandum eſt ut cogitatione ad res q̄optimas utamur,appetitum ratōni obe T
dientem præbeamus. In omni uita rectiſſime præcipitur ut perturbationes fugiamus:id ē motus ani
mi nimios rationi nō obtemperantes.Maxime curandū eſt eos quibus cū ſermone cōferimus:& uere
ri & diligere uideamur.Ira procul abſit cū qua nihil recte fieri,nihil conſiderare pōt. Magna autē par V
te clæmenti caſtigatione licet uti grauitate tamen adiuncta,ut ſeueritas adhibeatur:& contumelia re
pellatur.Quæ cum aliqua perturbatione fiunt,ea nec cōſtanter fieri poſſunt: neq; ab his qui aſſunt
approbari:deforme etiam eſt de ſeipſo predicare falſa præſertim:& cum irriſione audientium imitari
militem glorioſum.Ornanda,n,eſt dignitas domo,at non ex domo tota quærenda:nec domo domi- X
nus ſed domino domus eſt honeſtanda. Mediocritas ad omnem uſum cultæq; uitæ tranſferenda ē. Y
In omni autē actione ſuſcipiēda tria ſunt tenenda,Primū ut appetitus rationi pareant: quo nihil ē ad
officia cōſeruanda accomodatius.Deinde ut animaduertatur quāta illa res ſit quā efficeꝝ uelimus ne
ue maior mīor ue cura & opera ſuſcipiat qua cā poſtulet. Tertiū ut caueamus ut ea quæ pertinēt ad
liberalē ſpeciem & dignitatem moderata ſint:hoꝝ trium tamen præſtantiſſimum eſt appetitus obtē
perare rationi. Turpe enim ualde uitioſumq; eſt in re ſeuera:conuiuio dignum aut delicatum aliquē Z
inferre ſermonem.Decet nō ſolum manus etiā oculos abſtinentes habere.Fit enim neſcio quomodo A
ut magis in aliis cernamus q̄ in nobiſipſis ſiquid delinquitur.Sine uerecūdia nihil rectum eſſe poteſt
nihil honeſtum.Omnium reꝝ ex quibus aliquid requiritur nihil eſt agricultura melius nihil huberi-
rius,nihil dulcius,nihil libero homine dignius.Studiis officiiſque ſcientiæ preponēda ſunt officia iu- B
ſticiæ:quæ pertinent ad hominum utilitatem:qua nihil homini debet eē antiquius.Magnitudo ani- C
mi remota iuſticia hūana comitate & cōiūctōe feritas quædā fit & īmānitas Oē officiū q̄ ad coniun
ctionē hoīum & ad ſocietatē tuendā ualet:anteponendū eſt illi officio q̄ cognitione & ſcientia conti
netur.Cogitationem prudentiamq; ſequitur conſiderata actio,Ita fit ut agere conſiderate pluris ſit,q̄ D

E cogitare prudenter. Prima officia diis immortalibus, ſecunda patriæ, tertia parentibus, deinde grada
tim reliquis debeantur. Et hæc ex primo libro officiorum. M. T. C. Sequitur, nunc ex ſecundo. Quid
enim eſt per deos optabilius ſapientia? quid præſtantius? quid melius? qd homine dignius? Hanc igit̃
qui expetunt philoſophi nominantur: nec quicq̃ aliud eſt philoſophia ſi interpretari uelis præter ſtu
dium ſapientiæ. Qui parum perſpiciunt hi ſæpe uerſutos hoſtes & callidos admirantes: maliciam ſapi
entiam iudicant: quoꝝ error eripiendus eſt: opinioq; oſis ad eam ſpeciem traducenda: ut honeſtis con
ſiliis iuſtiſq; factis nō fraude & malicia ſe intelligant ea quæ uelint conſequi poſſe. Deos placatos pie-
G tas efficiet & ſanctitas. Proprium hoc ſtatuo eſſe uirtutis: conciliare animos hoſtium & ad uſus ſuos ad
iungere. Secundæ res honores, imperia, uictoriæ, quanq̃ fortuna ſint, tamen ſine hominū operibus &
H ſtudiis neutrā in partē effici poſſunt. Male enim res habet cū quod uirtute effici debet: id tēptatur pe
I cunia. Atq; etiam ſubiiciunt ſe homines īperio alterius & poteſtati de cauſis pluribus ducūtur enim
aut beniuolentia aut beneficioꝝ magnitudine, aut dignitatis præſtantia, aut ſpe ſibi utile futuꝝ aut
metu ne ui parere cogantur, aut ſpe largitionis promiſſioniſq; capti, aut poſtremo mercede cōducti.
K Oīum autē rerum nec aptius eſt quicq̃ ad opes tuendas ac tenēdas q̃ diligi: nec alienius q̃ timeri. Ma-
lus enim cuſtos diuturnitatis metus contraq; beniuolētia fidelis uel ad perpetuitatē. Quod igit̃ latiſ
ſime patet. neq; ad incolumitatē ſolū ſed etiam ad opes & potentiā ualet plurimū id amplectamur: ut
metus abſit: caritas retineat̃. Ita facillime quæ uolemus & priuatis in rebus & rēp. cōſequimur. Eteni
L qui ſe metui uolunt a quibus metuunt̃ eoſdem metuant ipſi neceſſe eſt. Nec uero ulla uis imperii tā
ta eſt quæ premente metu poſſit eſſe diuturna. Certū igitur hoc ſit idq; & primum & maxime neceſ-
ſariū familiaritates habere fidas amantiū nos amicoꝝ & mirātium noſtra. Væhementer aūt multitu
dinis amor cōmouet̃ ipſa fama & opinione liberalitatis, beneficentiæ, iuſtitiæ, fideiq;, oīumq; earum
M uirtutum quæ pertinent ad manſuetudinē morum ac facilitatē. Fides aūt ut adhibeat̃ duabus rebus
effici poteſt: ſi exiſtimabimur adepti coniunctā cū iuſtitia prudentiā. Nā & his fidē hēmus quos plus
intelligere: q̃ nos arbitramur: quoſque & futura ꝓſpicere credimus: & cū res agat̃ in diſcrimeq; uen-
tum ſit expedire rem: & conſiliū ex tēpore capere poſſe. Hāc enim utilem homines exiſtimant ueraq;
prudētiā. Iuſtis aūt & fidis hominibus ideſt bonis uiris ita fides habet̃: ut nulla ſit in his fraudis iniu-
riæq; ſuſpicio. itaq; his ſalutē noſtrā his fortunā his liberos rectiſſime cōmitti arbitramur. Haꝝ igit̃
duarū iuſtitia plus pollet ad fidē faciēdā. Quippe cū ea ſine prudentia ſatis habeat autoritatis: prudē-
tia ſine iuſtitia nihil ualet ad fidē faciendā. Quo enim quis uerſutior & callidior: hoc inuiſior & ſuſpi
N cior probabit̃ detracta opinione probitatis. Popularibus enim uerbis eſt agendū & uſitatis. cū loquī-
mur de opinione populari. Nō enim omnes eos contemnunt de quibus male exiſtimant. Cōtemnun
tur autem hi qui nec ſibi nec alteri ut dicitur proſint in quibus nullus labor, nulla induſtria, nulla cu
ra eſt. Admiratōe aūt afficiuntur hi: qui anteire cæteros uirtute putantur. & cū omni carere dedeco-
re. tū uero his uitiis quibus alii nō poſſunt facile obſiſtere. Nemo iuſtus eſſe poteſt qui mortē. qui do
lorem. qui exilium. qui ægeſtatē timet: aut qui ea quæ ſunt his contraria æquitati anteponit. Maxīe
admiramur eū qui pecunia nō mouetur: quod in quo uiro perſpectum ſit hunc dignum ſpectatu ar-
bitramur. Omnis ratio atq; inſtitutio uitæ hominum adiumenta deſiderat. In primiſq; ut habeat qui
P bus cum familiares poſſit conferre ſermones. quod eſt difficile niſi ſpeciē præ te boni uiri feras. Iuſti
tiæ tāta uis eſt: ut ne illi quidē q̃ maleficio & ſcelere paſcunt̃ poſſunt ſine ulla ꝓticula iuſtitiæ uiuere.
Nā q̃ eoꝝ cuipiā q̃ una latrocinātur furat̃ aliqd aut eripit: is ſibi ne in latrocinio qdē reliqd locū. Cū
igit̃ tāta uis iuſtitiæ ſit: ut ea ēt latronū opes firmet atq; augeat: quātā eius uim īter leges & iudicia & ī
ſtituta fore putamus? Omni igit̃ rōne coleda & retinēda iuſtitia eſt. tū ipſa ꝓ ſeſe: nā aliter iuſtitia non
Q eſſet. tū ꝓp amplificationē honoris & gloriæ. Præclare ſocrates hāc uiā ad gloriā ꝓximā & q̃ſi cōpen-
diariā dicebat eſſe: ſiquis id ageret: ut qualis haberi uellet talis eſſet. Quod ſiq ſimulatiōe & inani oſté
tatiōe: & ficto nō mō ſermone ſed ēt uultu: ſtabilē ſe poſſe gloriā cōſeqrent̃ uæheméter errāt. Vera. n.
gloria radices agit atq; ēt ꝓpagat̃. ficta oīa celeriter tanq̃ floſculi decidunt. Nec ſimulatū q̃q̃ pōt eſſe
S diuturnū. Qui igit̃ adipiſci uerā gloriā uolet iuſtitiæ fungat̃ officiis. Siqs ab ineūte ætate hēt cām ce
lebritatis & noīnis: aut a patre acceptā, aut aliquo caſu aut fortuna: ī hūc oculi oīum coniiciunt̃: atq;
in eum quid agat, aut quemadmodum uiuat inquirit̃. tanq̃ in clariſſima luce uerſet̃ nullum eius di-
ctum aut factum poteſt obſcurum eſſe. Quoꝝ ætas prima propter humilitatē & obſcuritatē ī homi
nū ignorātia uerſat̃. hi ſimul ac iuuenes eſſe cæperint magna ſpectare: & ad ea rectis ſtudiis debēt con
tēdere: quod eo firmiore aīo faciēt: quia nō modo inuidet̃ illi ætati: uerum etiam fauetur. Vt reliquis
in rebus multo maiora ſunt operā animi q̃ corporis: ſic hæ res quas īgenio ac ratōne proſequimur gra
T tiores ſunt q̃ illæ quas uiribus. Facillime aūt & in optimā partē cognoſcunt̃ adoleſcētes qui ſe ad cla
ros & ſapientes uiros bene cōſulētes reipublicæ cōtulerunt. quibus cū ſi frequētes fuerint opinionem
V aſſerunt populo eorum fore ſi ſimiles quos ſibiipſi delegerint ad imitādum. Difficile dictu eſt quan-
X topere conciliet animos comitas affabilitaſq; ſermonis. Magna eſt admiratio copioſe ſapienterq; di-
centis quem qui audiunt intelligere etiam & ſapere plus q̃ cæteros arbitrantur. Si uero ineſt in orōe
Y mixta moleſtiæ grauitas nihil admirabilius fieri poteſt: eoq; magis ſi ea ſunt in adoleſcente. Hoc præ
ceptum officii diligenter tenendum eſt: ne unq̃ innocentem iudicio capitis accerſas. id enim ſine ſce-
lere nullo modo fieri poteſt. Nam quid eſt tam inhumanum q̃ eloquentiam a natura ad ſalutem ho-

minum & conſeruationem datam ad bonorum peſtem perniciemq; conuertere. Ne tamen ut hoc fu
giendum: ita eſt habendum religioni nocentem quādoq; & nepharium impiūq; defendere. Vult hoc
multitudo patit conſuetudo fert etiā humanitas. Iudicis eſt ſemper in cauſis ueꝝ ſequi. patroni uero Z
nō nunq̄ ueriſimile etiā ſi minus ſit ueꝝ defendere. Maxime autē & gloria parat & gratia defenſioni-
bus: eo q; maior ſiquādo accidit ut ei ſubueniatur qui potentis alicuius opibus circunueniri urgeriq;
uideatur. Præclare in epiſtola quadā Alexandrum filiū Philippus accuſat: q; largitione beniuolētiam a a
macedonum conſectetur: quod te malū inquit rationis in iſtā ſpem induxit ut eos tibi fideles fore pu
tares quas pecunia corrupiſſes. An tu id agis ut macedones nō te regem ſuum ſed miſtrū & præbito
rem exiſtiment? Quid ſordidius regi: melius etiā: quam largitionem corruptelā eſſe dixit fit enim de
terior qui accipit: atq; ad idē ſemper expectandum paratior. Nonnunq̄ tamē eſt largiēdū neq; hoc be bb
nignitatis genus omnino repudiandū: & ſæpe idoneis hoībus de re familiari impendendū eſt ſed dili
genter & moderate. Multi enim patrimonia effuderunt conſulte largiēdo. Quid autē ē ſtultius q̄ qđ
libenter facias curare ut id diutiūs facere nō poſſis? atq; etiā ſequūtur largitionē rapinæ. Cū enim dā
do egere cæperint: alienis bonis manus inferre coguntē. Ita cū beniuolentiæ cōparādæ cā benefici eē
uelint non tanta aſſequuntē ſtudia eoꝝ quibus dederūt quāta odia eoꝝ quibus ademerunt. Quam-
obrem nec ita claudenda eſt res familiaris: ut eā benignitas aperire non poſſit: nec ita reſeranda ut oī
bus pateat. Modus adhibeatur iſq; ad facultates referat̄. omnino meminiſſe dēmus id quod a noſtris
hominibus ſæpiſſime uſurpatū iam in prouerbii cōſuetudinē uenit. largitionē fundū non habere. Vi
tanda tamen ſuſpicio auaritiæ eſt. Cauſa igit̄ largitionis eſt ſi aut neceſſe eſt aut utile. in his autē ipſis
mediocritatis regula optima eſt propenſior autē benignitas eſſe debebit ī calamitoſos: niſi forte erūt
digni calamitate. Conueniet autem tū in dando munificū eſſe: tū in exigēdo nō acerbū. nō in omniq; A
re contrahenda: emendo uendendo. cōducēdo locando uicinantibus & cōfiniis æquum facilem mul
ta multis de ſuo iure cedentem. a litibus uero quantū liceat: & neſcio an & pauloplus q̄ liceat abhor-
rentem. Eſt enim nō mō liberale paululū non nunq̄ de ſuo iure cedere ſed interdum etiam fructuo-
ſum. habenda autē ratio eſt rei familiaris quā quidem dilabi ſinere flagioſum eſt: ſed ita ut liberalita-
tis auariciæq; abſit ſuſpicio. Recte a theophraſto eſt laudata hoſpitalitas. Eſt enim ut mihi quidem ui B
detur ualde decorum patere domus hominum illuſtriū hoſpitibus illuſtribus. Eſt enim uæheméter
utile his qui honeſte poſſe multa uolūt per hoſpites apud extraneos populos ualere opibus & gratia.
Nam iure cauere. conſilio iuuare atq; hoc ſcientiæ genere prodeſſe multis uæhementer & ad opes au
gendas pertinet & ad gratiā Itaq; tum multa præclara maiorum: tū quidē optime cōſtituta iuris ciui-
lis ſummo ſemper in honore cognitio fuit atq; interprætatio. Cū autē non poſſint omnes ne multi C
quidē aut iuriſperiti eē: aut diſerti: licet tamen opera prodeſſe multis. beneficia petentē cōmendare iu
dicibus magiſtratibus. uigilare pro re alterius aut eoſipſos q cōſulunt aut defendūt rogādo. quod qui
faciunt plurimū gratiæ conſequuntē latiſſimeq; manet eoꝝ induſtria. Iam illud non ſunt admonēdi:
Eſt enim in promptu ut animaduertant cum iuuare alios uelint ne quos offendat. Sæpe enim aut eos
ledent quos nō debent. aut cos quos non expedit. ſi imprudentes negligētiæ eſt: ſi ſciētes temeritatis.
Vtendū eſt etiā excuſatiōe aduerſus eos quos iuitus offendas quacūq; poſſis: quare id quod feceris ne
ceſſe fuerit. nec aliter facere potueris. Melius apud bonos q̄ apud fortunatos beneficiū collocari puto D
danda tamen omnio opera eſt ut omni genere ſatiſfacere poſſimus. Sed ſi res in contentionē uenerit
nimiꝝ Theomiſtodes ē autor adhibendus qui cū conſuleret. Vtꝝ bono uiro pauperi an minus ꝓba
to diuiti filiā collocaret. Ego uero inqt malo uiꝝ qui pecunia egeat: q̄ pecuniā quæ uiro: ſed corrupti E
mores deprauatiq; ſunt admiratione diuitiarū: quarū magnitudo qđ ad unūquenq; noſtrū pertinet.
illum fortaſſe adiuuat qui habet nec id quidem ſemper. Extremū autē in beneficiis operaq; dāda: ne
quid contra æquitatē contēdas: ne quid pro iniuria. fundamentum eſt enim perpetue conſeruationis
& famæ iuſtitia: ſine qua nihil poteſt eſſe laudabile. In primis uidēdū erit ei qui rempubli. adminiſtra F
bit ut ſuum quiſq; teneat: neq; de bonis priuatorum publicæ diminutio fiat. Hanc. n. ob cauſam ma- G
xime ut ſua tenerentē reſpublicæ ciuitateſq; conſtitutæ ſunt. Nam & ſi duce natura homines congre-
gabantē: tamē ſpe cuſtodiæ reꝝ ſuarū urbium præſidia quærebant. Danda erit opera ut oēs intelligāt H
ſi ſalui eſſe uelint neceſſitati eſſe parendum. Atq; ēt omnes qui rempub. gubernabunt conſulere debe
bunt ut eaꝝ rerum copia ſit quæ ſunt neceſſariæ. Caput autē eſt in omni procuratione negocii & mu
neris publici aut auariciæ pellatur etiā minima ſuſpicio. Nullum igitur uitiū teterius eſt (ut eo. unde
egreſſa eſt reuertat̄ oratio) q̄ auaricia præſertim in principibus & rempu. gubernantibus. habere enim
quæſtui rempub. non modo turpem eſt ſed ſceleratū & nephariū. Nulla autem re cōciliare facilius be I
niuolentia multitudinis poſſunt hi qui reip. præſunt q̄ abſtinentia & cōtinētia. Nam cui res erepta ē K
inimicus eſt cui data eſt. At uero ille qui accipit iniuriā & meminit & præ ſe fert ſuum dolorem. Ea ē L
ſumma ratio & ſapientia boni ciuis: commoda ciuium non diuellere: atq; omnes æquitate eadem cō
tinere. Qui rempub. tuebuntur in primis operā dabunt ut iuris & iudiciorū æquitate ſuum quiſq; te
neat & neq; tenuiores ꝓpter humilitatē circunueniantē: neq; locupletibus ad ſua uel tenēda uel recu-
peranda obſit inuidia. Res autem familiaris quæri debet his rebus a quibus abeſt turpitudo conſer-
uari autem diligentia & perſimonia: eiſdem etiam rebus augeri. Hæc ex ſecundo officioꝝ: Sequuntur M
nunc ex tertio. Dubitandum non eſt quin nūquam poſſit utilitas cū honeſtate contēdere. Detrahere N

autem alteri ſui commodi cauſa: & ex hominis incommodo ſuum cõmodum augere: eſt magis cõtra
natura q̃ mors q̃ paupertas, q̃ dolor, q̃ cætera cuncta quæ poſſunt aut corpori accidere aut rebus ex
ternis. Nam ut ſibi quiſq; malit quod ad uſum uitæ pertineat q̃ alteri acquirere conceſſum eſt non re
pugnante natura. Illud quidẽ natura non patitur: ut alioꝝ ſpoliis noſtras facultates copias opeſq; au-
geamus. Neq; hoc uero ſolũ natura id eſt iure gẽtiũ ſed etiã legibus populoꝝ: quibus in ſingulis ciui-
tatibus reſpublica cõtinetur eodẽ modo cõſtitutũ eſt ut nõ liceat ſui commodi cã alteri nocere. Hoc
eni ſpectãt leges: hoc uolunt incolumẽ eſſe ciuium coniunctiõem: quã qui dirimũt eos morte, exilio
uinculis, damno coercent: atq; hoc efficit multo magis ipſa naturæ rõ quæ eſt lex diuina & humana:
cui parere qui uelit (omnes aũt parebunt qui ſecundum naturã uolunt uiuere) nunq̃ cõmittet ut alie-
num appetat: & id quod alteri detraxerit ſibi aſſumat. Etenim multo magis eſt ſecũdũ naturã excel-
ſitas animi & magnitudo itẽq; cõmunitas, iuſtitia, liberalitas q̃ uoluptas, q̃ auaritia, q̃ diuitiæ: quæ q-
dem contemnere & pro nihilo ducere comparanté cũ utilitate cõmuni magni animi eſt & excelſi. Itẽ
que magis eſt ſecundũ naturã pro omnibus gentibus ſi fieri poſſit cõſeruandis aut iuuãdis maximos
labores moleſtiaſq; ſuſcipere: imitanté herculẽ illum qué hominũ fama beneficioꝝ memor in conſi-
lio celeſtium collocauit. q̃ uiuere in ſolitudine nõ modo ſine ullis moleſtiis: ſed etiã in maximis uolu
ptatibus abundãté oĩbus copiis ut excellas ẽt pulchritudíe & uiribus. Quocirca optĩo quiſq; & ſplen
didiſſimo ĩgenio longe illã uitã huic anteponit. Ex quo efficiť hoĩem naturæ obediẽté homini noce-
O re nõ poſſe. Qui auté rationé ſuoꝝ ciuium dicunt habendã: extremoꝝ negãt: hi dirimũt cõmunem
humani generis ſocietaté. Qua ſublata beneficẽtia, liberalitas, bonitas, iuſtitia funditus tollitur: quæ
P qui tollunt etiã aduerſus deos immortales impii iudicandi ſunt. Iuſtitia enim una uirtus omniũ ẽ do
mia & regina uirtutũ. Suum cuiq; ĩcommodũ ferẽdũ eſt potius q̃ de alterius cõmodis detrahendum,
Q Nihil uero utile quod nõ idẽ honeſtum, nihil honeſtum quod nõ idem utile, & ubi turpitudo ibi uti
litas eſſe non poteſt. Ad honeſtatem enim nati ſumus. Satis enim nobis ſi modo in philoſophia aliqd
profecimus perſuaſum eſſe debet, ſi omnes deos hominesq; cælare poſſumus, nihil tamẽ amare, nihil
iniuſte, nihil libidinoſe, nihil ĩcontinẽter eſſe faciendum. Honeſta enim bonis uiris non occulta quæ
runtur. Nec noſtræ nobis utilitates obmittendæ ſunt, aliiſque tradẽdæ cum his ipſi egeamus: ſed ſuæ
R cuiq; utilitati quod ſine alterius iniuria fiat, ſeruiendum eſt. Scite enim Criſippus qui ſtadium inquit
curret eniti & contendere debet q̃ maxime poſſit ut uincat: Supplantare eum qui cum certet aut ma-
nu pellere nullo modo debet. Sic in uita ſibi quenq; petere quod pertineat ad uſum non iniquum eſt:
S ſed alteri diripere ius non eſt. Neq; contra rempublicam, neq; contra iuſiurandum ac fidem: amici ſui
cauſa uir bonus faciet. Nam ſi oĩa facienda ſint quæ amici uelint nõ amicitiæ tales ſed coniurationes
putãdæ ſunt. Nã cũ id quod utile uideť in amicitia cũ eo qd̃ honeſtũ eſt cõparať: iaceat utilitatis ſpe-
cies: ualeat honeſtas. Cũ aũt in amicitia quæ honeſta non ſunt poſtulantur: religio & fides antepona-
T tur iuſtitiæ. Nihil quod crudele utile. Eſt enim hominum naturæ quam ſequi debemus maxime ini-
V mica crudelitas. Male etiam qui peregrinos urbibus uti prohibent eoſq; exterminant. Nam eſſe pro
ciue qui ciuis non ſit rectum eſſe non licere, uſu uero urbis prohibere peregrinos ſane inhumanum
X eſt. Ex omni uita ſimulatio diſſimulatioque tollenda eſt. Tollendum eſt igitur ex rebus contrahen-
dis omne mendacium. Ennius ait ne quicq̃ ſapientem ſapere qui ſibi prodeſſe non quærit. Eſt autem
Y ſapientis nihil contra mores, leges, inſtituta facere, habere rationem rei familiaris. Neq; n. ſolũ nobis
diuites eſſe uolumus: ſed liberis: ꝓpinquis: amicis: maximeq; reipublicæ. Singuloꝝ n. facultates & co
A piæ diuitiæ ſunt ciuitatis. Nec ulla pernicies uitæ maior inueniri poteſt quã in malicia ſimulatio ítel-
ligẽtiæ. Mihi qdẽ ẽt ueræ hereditates nõ honeſtæ uideně: ſi ſunt malicioſis officioꝝ blãditiis nõ ueri-
B tate. Sed ſimulatiõe quæſitæ. Atq; in talibus rebus aliud utile interdũ. Aliud honeſtum uideri falſo ſo
let. Homo iuſtus is quẽ ſentimus bonum uirũ nihil cuiquã quod in ſe tranſeat detrahet. Hoc qui ad-
mirať is ſe qd ſit uir bonus neſcire fateať. At uero ſiquis uoluerit animi ſui cõplicatã notionẽ euolue
re: iam ſeipſum doceat eũ bonũ uiꝝ eſſe qui proſit quibus proſit: & noceat nemini niſi laceſſitus iniu-
ria. Itaq; talis uir non modo facere, ſed ne cogitare quidẽ quicquam audebit quod non ualeat prædi-
care. Nec uero turpe eſt philoſophos dubitare quæ nec ruſtici quidem dubitãt. Cadit igitur in uirum
bonum mentiri emoluméti ſui cauſa, criminari eripere fallere? nihil profecto minus. Eſt ergo ulla res
tanti, aut commodum ullum tam expetendum: ut uiri boni & ſplendorem & nomẽ ammittas. Quid
eſt quod afferre utilitas iſta poſſit: ſi boni uiri nomẽ arripuerit: & fidem iuſtitiamq; detraxerit? Quid
enim intereſt utrum ex homine conuertat ſe quis in beluam: an hominis figura immanitatem gerat
beluæ? Qui ſi omnia recta & honeſta negligunt dummodo potentiam conſequuntur nonne imma-
C nitatem beluæ gerunt? Quid ſi tirannidem occupare, ſi patriam prodere conabitur pater: ſilebit ne fi
lius? immo uero obſecrabit patrem filius ne id faciat. Si nihil proficiet accuſabit: Minabitur etiam ad
D extremum. Si ad perniciem patriæ res ſpectabit: patriæ ſalutem ſaluti patris anteponet. Pacta & pro-
E miſſa ſemper ſeruanda ſunt: quæ nec ui nec dolo malo ut prætores dicere ſolent facta ſunt. Neque
ſemper depoſita reddenda ſunt. Si gladium quis ſana mente apud te depoſuerit: & repetat inſanus: red
dere pactum officium non reddere. Quod ſi is quis apud te pecuniam depoſuerit bellum inferat pa-
triæ: pactum ne reddes depoſitum? Non credo. Facies enim contra rempublicam, quæ debet eſſe ca-
riſſima. Sic multa quæ honeſta uidẽtur natura: temporibus fiunt non honeſta. Facere promiſſa, ſtare

conuentis.reddere depoſita.communicata utilitate fiunt non honeſta. Peruertunt homines ea quæ ſunt fundamenta naturæ.cum utilitatem ab honeſtate ſeiungunt. Omnes enim expetimus utilitatẽ ad eamq; rapimur:nec facere aliter ullo poſſumus.Nam eſt qui utilia fugiat? Aut quis potius eſt qui ea non ſtudioſiſſime proſequatur.Sed quia nõ poſſumus niſi laude.decore. honeſtate.utilia reperire. Propterea illa prima & ſumma habemus. Vtilitatis uero nomen non tam ſplẽdidum quã neceſſariũ putamus. Vnde omniũ regula una eſt quã tibi cupio eſſe notiſſimã.Aut illud quod utile eſſe uidetur ne turpe ſit:Aut ſi turpe ne uideatur eſſe utile.Eſſe enĩ iuſiurandum affirmatio religioſa.Quod autẽ affirmando quaſi deo teſte promiſeris id ſeruandũ eſt.Nõ enĩ falſum iurare peritura eſt:ſed quod animi tui ſententia iuraueris.ſicut uerbis cõcipitur in ore noſtro.id nõ facere periuriũ eſt.Nã nullũ uinculum ad ſtrigendam fidẽ iureiurando noſtri maiores eſſe artius uoluerunt. Eſt autẽ ius etiã bellicũ fideſq; iuriſiurandi ſæpe cũ hoſte ſeruanda.Non debet ratum eſſe quod actum eſt per uim: quaſi uero forti uiro uis non poſſit adhiberi.Et hæc ex libris officiorum:Marci Tullii Ciceronis. Sequit nũc de amicitia eiuſdem.

De amicitia.M.T.C.Autoritates incipiunt.

Exiſtimare debes hominem oculos in te eſſe coniectos: unum te ſapiẽtem & appellant & exiſtimant:nõ ſolum natura & moribus:ſed etiã ſtudio & doctrina:neq; ſicuti uulgus ſed ut eruditi ſolent appellant ſapientẽ.hanc eẽ ſapientiã in te exiſtimant:q; oĩa tua in te poſita eſſe ducas:humanoſq; caſus uirtute inferiores putes. Tu aũt q; mihi tanti attribui dicis: quantũ ego nec agnoſco nec poſtulo facis amice.Nullo caſu arbitror hoc conſtanti homini poſſe cõtingere:ut nulla intermiſſio fiat officii.Suis incommodis grauiter augi nõ amicũ.ſed ſeipſum amantis eſt.Quod dicam de moribus facillimis.de pietate in matrẽ.liberalitate in ſorores. bonitate ĩ ſuos. iuſtitia in omnes.hæc omnia nota ſunt nobis. Quam aũt huic ciuitati carus fuit mœrore funeris iudicatũ eſt.Quid ergo paucoꝝ annoꝝ acceſſio hunc iuuare potuiſſet? Quamobrẽ uita quidem talis fuit uel fortuna uel gloria ut nihil ultra poſſet accedere moriendi aũt cenſum celeritas abſtulit. Ego uero uos hortari tantum poſſum:ut amicitiam omnibus rebus humanis anteponatis.Nihil eſt enim tam naturæ aptum tanq; conueniens ad res uel ſecundas uel aduerſas ſed hoc in primis cenſeo niſi inter bonos amicitiam eſſe nõ poſſe.Nos autem ea quæ ſunt in uſu uitaq; cõmuni nõ ea quæ ſinguntꝫ. aut optantur ſpectare debemus. Agamus igitꝫ pingui(ut aiunt)minerua.qui ita ſe gerũt qui ita uiuunt ut eoꝝ ꝓbetur fides.integritas æquabilitas liberalitas nec ſit in eis ulla cupiditas libido.auaritia: ſitq; magna conſtantia:hos uiros bonos ut habiti ſunt:ſic etiã appellandos putemus qui aſſequantur quãtum homines poſſunt naturam optimã bene uiuendi ducẽ.Sic enim perſpicere uideor mihi ita natos eſſe nos ut inter omnes ſocietas quædam ſit maior aũt ut quiſq; proxime accedit.itaq; ciues potiores q̃ peregrini propinqui q̃ alieni.cum his enim natura ipſa peperit amicitiam:ſed ea ſatis non habet firmitatis.Namque hoc præſtat amicitia propinquitati: q; ex propinquitate beniuolentia tolli poteſt. ex amicitia non poteſt ſublata enim beniuolentia amicitiæ nomen tollitur. propinquitatis manet. Quanta autem uis amicitiæ ſit ex hoc intelligi poteſt maxime: q; ex infinita ſocietate humani generis.quam conciliauit ipſa natura:ita contracta res eſt inanguſtumque deducta: ut omnis caritas aut inter duos aut paucos cõiungeretur.Eſt enim amicitia nihil aliud niſi omnium diuinarũ humanarumq; rerum cum beniuolentia & caritate conſenſio.Qua quidem haud ſcio an excepta ſapiẽtia quicq̃ melius ſit hominibus a diis immortalibus datum diuitias alii præponunt bonam alii ualetudinem.alii potentiã.alii honores.alii quidẽ uoluptatis corporis.Beluarũ hoc quidem extremum ẽ. illa autem ſuperiora & caduca & incerta ſunt:poſita non tam in noſtris conſiliis q̃ in fortunæ temeritate.Qui aũt in uirtute ſummũ bonũ ponunt:illi quidẽ præclare agũt.ſed hæc ipſa uirtus amicitiã & gignit & cõtinet.quia nec ſine uirtute amicitia ullo pacto eſſe poteſt. Tales igitur inter uiros amicitia tantas oportunitates habet quantas uix queo dicere pricipio qui poteſt eẽ uita uitalis.ut ait Ennius qui non in amici mutua beniuolentia conquieſcat. Quid dulcius q̃ habere qui cum omnia audeas ſic loqui ut tecum? Quis eẽt tãtus fructus ĩ proſperis rebus: niſi haberes qui illis æque ac tuipſe gauderet. Aduerſas uero res ferre difficile eẽt ſine illo q grauius ẽt q̃ tu ferret. Déiq; cæteræ res q̃ expetũtꝫ oportũæ ſũt ſingulæ rebus fere ſingulis diuitiæ ut utare.opes ut colare.honores ut laudere.uoluptate ut gaudeas.ualetudo ut dolore careas & mũeribus fũgare corporis. Amicitia res plurimas cõtinet quocũq; te uerteris ꝑſto ẽ.nullo mõ.nullo loco excludit.nunq̃ ĩtẽpeſtiua.nunq̃ moleſta ẽ. itaq; nõ aqua nõ igne(ut aiũt)locis pluribus magis utimur q̃ amicitia.Neq; ego de uulgari aut de mediocri q̃ tamẽ & ipſa delectat & ꝑdeſt:ſe de uera & ꝑfecta loquor qualis eoꝝ q pauci noiantꝫ fuit. Nã & ſecũdas res ſplẽdidiores facit amicitia:& aduerſas partiẽs cõicãſq; leuiores.Cũq; plurimas & maximas cõmoditates amicitia cõtineat:tamẽ illa nimirũ præſtat oĩbus:q; bonã ſpẽ ꝑlucet ĩpoſterũ:nec debilitari aĩos aut cadere patitꝫ:ueꝝ ẽt amicũ qui intuetꝫ:itanq̃ exẽplar aliquod ĩtuetur ſui quocirca & abſentes aſſunt.& egẽtes abundãt & ĩbecilles ualent & quod difficilius eſt dictu mortui uiuũt.tãtus eos honos memoria deſideriũ ꝓſequetꝫ amicoꝝ ex quo illorũ beata mors uĩ horũ uita laudabilis. Quod ſi exemeris ex rerũ natura beniuolẽtiæ cõiunctionẽ nec domus ulla nec urbs ſtare poterit nec agricultura ꝓmanebit.Id ſi minus ĩtelligitꝫ quãta uis amicitiæ cõcordiæq; ſit ex diſſenſiõibus atq; diſcordiis

A funditus possit euerti? ex quo quantū boni sit in amicitia iudicari potest. Amor. n. ex quo amicitia no
minata est princeps est ad beniuolentiā cōiungendā. Nā utilitates quidem etiā ab his percipiunt sæpe,
B qui simulatione amicitiæ colunt & obseruant tēporis cā. In amicitia autē nihil fictū est nihil simula
tum & quicquid est id uerum est & uoluntariū. Quapropter a natura mihi uidet potius q̄ ab indigē
tia orta amicitia applicatione magis animi cū quodam sensu amādi q̄ cogitatione quantū illa res uta
litatis esset habitura. Quod quidem quale sit etiā in bestiis quibusdam animaduerti pōt quæ ex se ni
tos ita amant ad tēpus: ab eisq; amant: ut facile eaꝝ sensus appareat qđ in hoīe est multo euidentius
primū ex ea caritate q̄ est inter natos & parētes quæ dirimi nisi detestabili scelere nō pōt deinde cōsi-
milis sensus extitit amoris si aliquē nacti sumus cuius & moribus & natura cōgruamus: ita q; ī eo q̄si
C lumē aliquod probitatis & uirtutis ꝓspicere uideamur. Nihil enī ē uirtute amabilius nihil qđ magis
alliceat ad diligēdum: quippe cū ꝓpter uirtutē & ꝓbitatē etiā eos quos nunq̄ uidimus quodāmodo
diligamus. Quod si tanta uis ꝓbitatis est: ut eā uel eos quos nūq̄ uidimus: uel quod magis ē etiā ī ho-
ste diligamus quid miꝝ est si animi hoīum moueant cū eoꝝ quibus cū usu coniuncti ee possunt uir
tutē & ꝓbitatē cōspicere uideant quanq̄ cōfirmat amor & beneficio accepto. & studio ꝓspecto. & cō-
suetudine adiūcta quibus rebus ad illū primū motum animi & amoris adhibitis: admirabilis quædā
exardescit beniuolētiæ magnitudo: quā siqui putāt ab ībecillitate ꝓficisci: ut res sit per quā assequat
quod quisq; desiderat: humile sane relinquūt & mime gēerosum (ut ita dicā) ortū amicitiæ quā ex io-
D pia atq; indigētia natā uolūt. Vt. n. beneficii liberalesq; sumus nō ut exigamus grām (neq;. n. beneficiū
fœneramur) sed natura ꝓpēsi ad liberalitatē sumus: sic amicitiam nō spe mercedis adducti: sed q; eius
oīs fructus ī ipso amore inest expetendā putamus. Nā si utilitas amicitiā cōglutinaret eadē cōmutata
E dissolueret. Sed quia natura mutari nō pōt: idcirco ueræ amicitiæ sempiternæ sunt. Scipio nihil diffici-
lius ee dicebat q̄ amicitiā usq; ad extremū uitæ diē permanere. Mutari etiā mores hominū sæpe di-
cebat: alias ex diuersis rebus: alias ætate ingraueſcēte: atq; eaꝝ reꝝ exēplū ex similitudīe ineuntis æta
F tis capiebat: q; summi puerorꝝ amores sæpe una cū pretexta uel toga deponerent. Sinaūt lōgius ī ado
lescētiā ꝓduxissent dirimi tamē interdū contētione uel luxuriæ. uel cōditiōis uel cōmodi alicuius. q;
idē adipisci uterq; nō posset. Quod siqui lōgius in amicitia ꝓuecti eēnt tamē sæpe labefectari si ī ho-
noris cōtentionē incidissent pestem enī nullam maiorē ee in amicitiis q̄ ī plerisq; ꝓcūiæ cupiditatē
in optimis q̄busq; honoris certamē & gloriæ ex quo inimicitias maxias sæpe inter amicissimos exti-
tisse: magna etiā dissidia & plerūq; iusta nasci dicebat. Cū aliquid ab amicis quod rectū nō eēt pos-
tularet: ut aut libidinis ministri aut adiutores essent ad iniuriā: quod qui recusarēt q̄uis honesto id face
rent: ius tamē amicitiæ deserere argueretur ab his quibus obsequi nollēt. Illos aūt qui q̄duis ab ami-
co audirent postulare postulatōe ipsa profiteri oīa se amici cā ee facturos eoꝝ querela iueterata: non
G modo familiaritates extingui solere: sed etiā odia gigni sempiterna itē dicebat scipio. Nulla enī excu-
satio peccati si amici causa peccaueris. Nā cū cōciliatrix amicitiæ uirtutis opinio fuerit difficile ē ami
cicias ꝑmanere si a uirtute deflexeris. Quod si rectū statuerimus uel cōcedere amicis quicquid uelīt:
uel īpetrare ab his quicquid uelimus: ꝓfecta quidem sapiētia sumus si nihil habeat res uitii. Hæc igiē
in amicitia lex sanctiat: ut neq; rogemus res turpes: neq; faciamus rogati. Turpis enī excusatio ē & mi
H nime accipienda: cum in cæteris peccatis. Tum siquis contra remp. se amici causa feciſſe fateatur. Mi
I hi non minori curæ est qualis respublica post mortē meam futura sit: q̄ qualis sit hodie. Hæc igitur
prima lex in amicicia sanciat. ut ab amicis honesta petamus: & amicorum causa hōesta faciamus: nec
expectemus quidem dum rogemur. studium semper assit. conctatio absit. consilium uerum dare gau
deamus libere. Plurimum in amicitia amicorum bene suadentium ualet autoritas: eaq; adhibeat ad
monendum non modo aperte sed etiam acriter si res postulabit: & adhibitæ pareat. Solem enim e
mundo tollere uidentur qui amicitiam de uita tollunt: qua nihil a diis immortalibus melius habe-
mus nihil iucundius. Videas rebus iniustis iūstos maximo dolere. imbecillibus fortes. flagicioſis
modestos. ergo hoc proprium est animi bene constituti & lætari bonis rebus & dolere contrariis.
Quamobrem si cadit in sapiētem animi dolor qui profecto cadit nisi ex eius animo extirpetur huma
nitatē arbitramur. qui causa est cur amicitiam funditus tollamus e uita: ne aliquas propter eam susci-
K piamus molestias. Quid enim tam absurdum est q̄ delectari multis rebus inanibus: ut honore. ut glo
ria. ut edificio. ut uestitu cultuq; corporis. animo aūt uirtute prædito: atq; eo uel qui amare: uel (ut ita
L dicam) remeari possit nō admodum delectari. Nihil est. n. remuneratione beniuolētiæ. nihil uicissitu-
dine studiorū officiorumq; iucūdius. quod si ēt illud addimus quod recte addi potest: nihil esse quod
M ad rē se ullā tam alliceat & tā attrahat: q̄ ad amicitiā similitudo. Cōceditur profecto ueꝝ eē ut bonos
N boni diligāt accersentq; sibi quasi propinquitate cōiūctos atq; natura. Nam quis est (proh deorū atq;
hominū fidem) qui uelit ut neq; diligat quenq̄: neq; ipse diligat ab ullo: circūfluere oībus copiis: atq; ī
omni rerū abūdantia pauperrime uiuere. hæc. n. est tirānorū uita: in qua nulla fides: nulla caritas. nul-
la stabilis potest esse beniuolentiæ fiducia. oīa semp suspecta atq; solicita sunt. nullus amicitiæ locus.
Quis enim aut eū diligat quē metuat aut eū a quo se metui putat? Colunt tamē simulatione dūtaxat
ad tēpus. Quod si forte (ut fit plerūq;) ceciderint: tū intelligūt q̄ fuerint inopes amicorū. Nō solum ip
sa fortuna ceca est: sed eos etiā plerūq; cecos efficit quos cōplexa est. Itaq; illi efferuntur fere fastidio &
contumacia: nec quicq̄ insipiente fortunato intollerabilius fieri potest. Quid aūt stultius q̄ cū pluri

nis copiis facultatibus opibus possint cætera parare quæ parantur pecũia equos,famulos,uestẽ egregiam uasa præciosa.Amicos uero parare optimam & pulcherrimam uitæ(ut ita dicã)suppellectilem. Etenim cætera cũ parant cui parantur nesciunt:nec cuius causa laborant. Eius enim est istoꝛ quod que qui uincit uiribus.Amicitiaꝛ sua cuiꝙ ꝑmanet stabilis & firma possessio:ut ét si illa manét quæ sunt quasi dona fortunæ:tamen uita inculta & deserta ab amicis,nõ possit esse iucũda. Quã multa,n. quæ nostri causa nunq̃ faceremus amicoꝛ causa facimus,præcari pro amico ĩdigno, supplicare,tum in aliquem acerbius inuehi,insectariꝙ uæhementius:quæ in nostris rebus nõ satis honeste:in amicorum sunt honestissimæ.Multæꝙ sunt res in quibus de suis commodis uiri boni multa detrahunt de trahiꝙ patiuntur,ut hi amici potius q̃ ipsi fruantur.Beniuolentiam ciuiũ blanditiis & assentãdo colligere turpe est,uirtus quã sequitur caritas minime repudianda est.Sunt igitur firmi & stabiles & constantes eligendi quos ad amicitiam idoneos iudicamus : cuius generis est magna penuria : & iudicare difficile est sane nisi prius sit expertum.Experiendum est autem in ipsa amicitia ita præcurrit amicitia iudicium tollitꝙ experiendi potestatem. Vbi eos inueniemus qui honores , magistratus:imperia: potestates,opes amicitiæ,nõ anteponant?ut cum ex altera parte proposita hæc sint,ex altera uis amicitiæ non multi illa malint?Imbecilla est enim natura ad contemnendum potentiam. Vbi enim istũ ĩuenies qui honorem amici anteponat suo?Itaque ueræ amicitiæ difficillime reperiuntur in his qui ĩ honoribus reipublicæ uersantur.Qui omni in re graué. Constanté stabilẽ se in amicitia præstiterit: hunc maxime ex raro hominem genere debemus iudicare;& pene diuino.Firmamentum auté stabilitatis constantiæꝙ eius quã in amicitia quærimus fides est.Nihil enim stabile quod ĩfidum est.Simplicem præterea & communem & consentientẽ id est qui rebus eisdẽ moueatur eligi par est:quæ oĩa ꝑtinét ad fidelitatẽ.Neꝙ.n.fidum põt esse multiplex ingenuũ & tortuosum.Neꝙ uero q̃ non eisdem rebus mouet̃ naturæꝙ cõsentit aut stabilis aut fidus esse põt.Addédũ eodẽ est ut ne criminibus aut ĩ ferédis delectet̃ amicus:aut credat oblatis:quæ oĩa ꝑtinét ad eã quã dudũ tracto constantiã,ita fit ue rũ illud quod dicit̃ amicitiã nisi inter bonos esse non posse.Est.n.boni uiri quẽ eundẽ sapiẽté licet dicere hæc duo tenere ĩ amicitia,primũ ne quid fictum sit ne ue simulatum.Appetere enim amare uel odisse magis ingenuũ est q̃ fronte occultare sententiã,deinde non solũ illatas ab aliquo criminatiões repellere:sed ne ipsum quidẽ esse suspicioſum semp aliq̃d existimantẽ ab amico fuisse uiolatũ. Accedat huc suauitas quædã sermonum oportet atꝙ moꝛ haud quoquã mediocre condimẽtũ amicitiæ. Tristitia quidé & in omni re seueritas habét illa quidé grauitaté:sed amicitia remissior esse debet & liberior & dulcior,& ad oẽm comitaté facilitatẽꝙ procliuior.Non.n.debent esse amicitiaꝛ sicut aliarum reꝛ societates.Veterrima quæꝙ ut uina quæ uetustaté ferunt esse debét suauissima.Verũ illud est quod dicit̃ multos modios salis simul edẽdos esse ut amicitiæ munus expleat̃:Nouitates autem si spẽ offerãt ut tanq̃ ĩ herbis non fallacibus fructus appareat:non sunt ille quidẽ repudiãdæ. Vetustas tamẽ suo loco conseruãda é.Maxima.n.uis é uetustatis & cõsuetudinis atq;ĩ ipso equo si nulla res ĩpediat nemo est q non eo quo cõsueuit libẽtius utat̃ q̃ ĩtacto & nouo.Nec uero ĩ hoc qđ est animal:sed in his ét quæ sunt inanimata consuetudo ualet cũ locis ipsis delectemur montuosis & siluestribus in qbus diutius cõmorati sumus.Sed maximũ est ĩ amicitia superiorẽ esse parẽ ĩferiori.Fructus.n.ĩgenii & uirtutis omniſꝙ præstãtiæ tum maximus capit̃ cum ĩ ꝓximũ quenꝙ cõfert̃. Vt igitur hi qui sunt in amicitiæ coniunctioniſꝙ necessitudine superiores:exequare se cum ĩferioribus debét,sic ĩferiores non dolere se a suis amicis aut ingenio aut fortuna,aut dignitate superari.Odiosum sane genus hominum officia exprobantium quæ meminisse debet is potius in quem collata sunt non cõmemorare q̃ contulit.Dispares mores disparia studia sequũtur quorum dissimilitudo separat amicitias,nec ob aliam causam ullam boni improbis,improbi bonis amici esse non possunt:nisi q̃ tãta est ĩter eos quãta maxime põt esse moꝛ studiorũꝙ distantia.In omni re considerãdũ est & quid postules ab amico & quid patiare a te ĩpetrari. Nihil é.n.turpius q̃ cũ eo bellum gerere qui cum familiariter uixeris.Quã obrem primum danda est opera ne qua amicorum disidia fiant: tũꝙ ét cauendũ est ne in graues inimicitias amicitiæ se conuertãt:ex quibus iurgia,maledicta,contumeliæꝙ gignunt̃:quæ tamen si tolerabiles fuerint ferendæ erũt: & is honos ueteri amicitiæ tribuẽdus est:ut is culpa sit q̃ faciat non is qui patiatur iniuriam.Omnino omnium uitioꝛ horũ atꝙ incõmodorũ una cautio est atꝙ una ꝓuisio:ut ne nimis cito diligere incipiant:ne ue non dignos.digni autẽ amicitia sunt quibus in ipsis inest cã cur diligant̃.Raꝛ genus equidé.oĩa præclara rara:nec quicq̃ difficilius q̃ reperire qđ sit ex oĩ parte in suo genet̃ ꝓfectũ.Sed pleriꝙ neꝙ ĩ rebus humanis quicq̃ bonũ norũt nisi qđ fructuosum é:& amicos tanq̃ pecudes eos potissimũ diligũt:a qbus sperãt se maximos fructus esse capturos.Itaꝙ pulcherrima illa & naturali maxime carẽt amicitia ꝓ se & propter se expetẽda nec ipsi sibi exẽplo sunt. Verus igitur amicus nunq̃ reperitur.Est enim is quidã tanq̃ alter idẽ:qui & seipse diligat & alterũ acquirat cuius animũ ita cũ suo misceat:ut efficiat pene unũ ex duobus.Sed pleriꝙ peruerse ne dicã ĩpudẽter talẽ amicũ uolũt quales ipsi esse nõ possunt:quæꝙ ipsi nõ tribuũt amicis:hæc ab ipsis desiderãt.Par é aũt,primũ ipsum esse uirũ bonũ tũ alteꝛ similem sui quærere.In talibus enim stabilitas amicitiæ cõ firmari põt,cũ homines beniuolentia cõiũcti primũ cupiditatibus his qbus cæteri seruiũt ĩperabũt. deinde æquitate iustitiaꝙ gaudebunt.oĩaꝙ alter pro altero suscipiet:nec quicq̃ unq̃ nisi honestũ & rectũ alter ab altero postulabit:neꝙ solũ colent ĩter se ac diligẽt sed etiam uerebũtur.Nã maximum

ornamentum amicitiæ tollit,qui ex ea tollit uerecundiã,itaq; pernicioſus error eſt ĩ his qui exiſtimauit libidinũ peccatoꝝq; omnium patere in amicicia licentiã. Virtutũ amicicia adiutrix a natura data eſt nõ uitioꝝ comes:ut quoniã ſolitaria nõ poſſit uirtus ad ea quæ ſumma ſunt ꝓuenire:coniuncta & cõſociata cũ altera perueniret.Cũ iudicaueris diligere oportet nõ cũ dilexeris iudicare.Multi diuitias deſpiciũt quos ꝓuo cõtentos tenuis uictus cultuſq; delectat.honores uero quoꝝ cupiditate quidam iflamanť q̃ multi ita cõtemnũt ut nihil míus nihil eẽ leuius exiſtimẽt.Itẽq; cætera quæ quibuſdã ad mirabilia uidenť.ꝓmulti ſuos qui ꝓ nihilo putẽt.de amicicia oẽs ad unũ idẽ ſentiũt.& hi qui ad rẽp. ſe cõtulerunt.& hi qui in reꝝ cognitiõe doctrinaq; delectanť:& hi qui ſuũ negociũ gerunt ocioſi, poſtremo hi qui ſe totos uoluptatibus tradiderunt ſine amicicia uitã eſſe nullã ſentiunt. ſi mõ aliqua ue lint ex parte liberaliter uiuere.Serpit.n.neſcio quõ per omniũ uitas amicicia:nec ullã ætatis degendæ rõem patiť experté eẽ ſui,quí etiã ſi aſperitate ea ẽ aliquis ĩhumanitate naturæ ut egreſſus hoíum fugiat atq; oderit tamẽ his pati nõ poſſet quí noſcet aliquẽ apud quẽ ſpiritũ ſuæ acerbitatis euomeret. Natura nihil ſolitariũ amat.Eſt.n.uarius & multiplex uſus amiciciæ:multæq; cauſæ ſuſpitionũ offẽſionũq; danť:quas tũ euitare:tũ eleuare:tũ uelle ferre ſapiẽtis ẽ. Vna illa ſubleuãda ẽ offẽſio: ut & utilitas in amicicia & fides retineaťNã & monẽdi amici ſæpe ſunt & obiurgandi:& hæc accipiẽda ſunt amice cũ beniuole fiunt.Sed neſcio quõ ueꝝ eſt q; in Andria meus familiaris dixit.Obſequiũ amicos ueritas odiũ parit.Moleſta ẽ.n.ueritas ſi quidẽ ex ea naſcať odiũ q; eſt uenenũ amiciciæ:ſed obſequiũ multo moleſtius q; peccatis ĩdulgés præcipitẽ animũ ferri ſinit:maxima aũt culpa in eo qui & ueritatem aſpernať & ĩ fraudẽ obſequio impelliť.Oís igiť hac in re habẽda ẽ rõ & diligẽtia.primũ ut monitio acerbitate:deíde obiurgatio cõtumelia careat.In obſequio aũt cõitas adſit aſſentatio uitioꝝ adiutrix ꝓcul amoueaťq; nõ mõ amico,ſed ne libero quidẽ digna ẽ.Aliter.n.cũ tiráno aliter cũ amico uiuitur.Cuius aũt aures ueritate clauſæ ſunt:ut ab amico ueꝝ audire nequeãt:huius ſalus deſperanda ẽ.Scitũ eſt.n.illud prouerbiũ catonis:multo melius acerbos inimicos de quibuſdã mereri: q̃ eos amicos qui dulces uideanť.Illos ueꝝ ſæpe dicere hos nunq̃,atq; illud abſurdũ eſt.q; dũ monenť eã molẽſtiã quã debent capere nõ capiunt.eã eapiunt qua debent uacare. pecaſſe.n. ſe nõ anguntur:obiurgari moleſte ferunt:q; cõtra oporteret.ut igiť & monere & moneri ꝓprium ẽ uere amiciciæ:& quidẽ alterũ libere facere nõ aſpere:alteꝝ patiẽter accipere nõ repugnãter:ſic habẽdũ ẽ nullã in amiciciis peſtẽ eẽ maioré q̃ adulationẽ blãditiã & aſſentationẽ.Cũ aũt omnium rerũ ſimulatio uitioſa ẽ(tollit.n.iudicium ueri idq; adulterat)tũ amiciciæ repugnãt maxime(delet enim ueritatem ſine qua nomẽ amiciciæ manere non poteſt).Nam cum amiciciæ uis ſit in eo ut unus quaſi animus fiat ex pluribus. qui id fieri poterit ſi non ĩ unoquoq; quidem unus animus erit idemq; ſemper:ſed uarius cõmutabilis & multiplex.Quid enim poteſt eſſe tam flexibile tamq; deuium q̃ animus eius qui ad alterius non modo ſenſum atq; uoluntatem ſed etiam uultum atq; nutum conuertitur.Negat quis ego ait & aio.poſtremo imperari egomet mihi omnia aſſentari. ut Teren.ait. Secerni autem blãdus amicus a uero & inter noſci tam poteſt adhibita diligentia q̃ omnia fucata & ſimulata a ſinceris atq; ueris. Aſſentatio q̃q̃ pernicioſa ſit.nocere tamen nemini poteſt niſi ei qui eam recipit atq; in illa delectatur. Virtute.n. ipſa non tam multi prædiți eſſe quam uideri uolunt.Hos delectat aſſentatio:Is fictus ad eorum uolũtatem ſermo cum adhibetur.orationem illam uanam teſtimonium eſſe laudum ſuarum putãt. Nulla eſt igitur hæc amicicia cum alter uerum audire non uult alter ad mentiendum paratus eſt.Nec parаſitorum nobis aſſentatio in comœdiis faceta commendaretur.niſi eſſent milites glorioſi. Semper enim auget aſſentator id q; is ad cuius uoluntatẽ diciť uult eſſe magnũ.Quãobrẽ q̃q̃ iſta blanda uanitas apud eos ualeat q ipſi illã allectãt & ĩuitãt.tamẽ ẽt grauiores cõſtãtioreſq; admonendi ſunt ut aĩad uertant ne callida aſſentatione capiãtur.Aperte.n.adulanté nemo nõ uidet niſi q admodũ eſt excors. Callidus ille & occultus adulator ne ſe inſinuet ſtudioſe cauendũ eſt.nec.n.faciliter agnoſcitur. qppe qui ẽt aſſentãdo ſæpe aduerſetur.& litigare ſe ſimulans blãdiaťatq; ad extremũ det manus uinciq; ſe patiať.ut is qui illuſus ſit plus uiciſſe uideať. Quid aũt turpius q̃ illudiq; ne accidat magis cauẽdũ ẽ. Virtus & cõciliat amicicias & cõſeruat.In ea eſt.n.rerũ & morũ conuenientia,ĩ ea ẽ ſtabilitas,ĩ ea conſtantia:quæ cum ſe extulit & oſtendit ſuũ lumen.& idẽ aſpexit & agnouit in alio:ad id ſe admouet:uiciſſimque accipit illud q; in altero eſt:ex quo exardeſcit ſiue amor ſiue amicicia. Vtrũque enim ab amando dictum eſt.Amare enim nihil eſt aliud niſi eumipſum diligere quem amas nulla indigentia nulla utilitate quæſita:hac nos adoleſcentes.beniuolentia ſenes dileximus.hæc etiam magis elucet ĩter æquales.Sed quoniam res humanæ fragiles caducæq; ſunt ſemp aliqui acquirẽdi ſunt uere quos diligamus & a quibus diligamur.Caritate.n.beniuolentiaq; ſublata:omnis eſt e uita ſublata iucunditas.Omnia breuia tolerabilia eſſe debent etiam ſi magna ſint. Vos autem hortor ut ita uirtutem locetis:ſine qua amicicia eſſe non poteſt.ut ea excepta nihil amicicia præſtabilius putetis: Et hæc ſuffi ciant de amicicia.Sequitur de ſenectute.

De ſenectute Marci Tullii Ciceronis autoritates Incipiunt.

Vnq̃ ſatis digne laudari philoſophia poterit cui qui pareat omne tempus ætatis ſuæ ſine moleſtia poſſit degere. Quibus.n.nihil eſt in ipſis operis ad bene beateq; uiuendũ:his oís ætas grauis ẽ. Qui ãt oĩa bõa a ſe ipĩs petũt his nihil põt malũ uideri q; naturæ neceſſitas afferat:quo ĩ genere ĩ prĩs eſt ſenectus q̃ ut adipiſcãť oẽs optãt:eãdẽ accuſãt adeptã,tãta ẽ

incõstantia stultitia atq; puersitas. Obrepe quidẽ eã aiũt: & citius q̃ putauissent. Pares cũ paribus uete
ri ꝓuerbio facillime cõgregant. Moderati. n. & nõ difficiles nec ihumani senes tolerabilẽ agũt senectu
tẽ. Importũitas aũt & ihumanitas oi ætati molesta ẽ. Propter opes & copiã & dignitatẽ tollerabiliorẽ
senectutẽ uideri aiũt nõnulli. Neq; n. ĩ sũma inopia leuis eẽ senectus põt: nec sapiẽti qdẽ: nec ĩsipiẽti se
nectus ĩ sũma quoq; copia nõ grauis Aptissima oĩo sunt arma senectutis artes. s. exercitatiõesq; uirtu
tũ q̃ ĩ oĩ ætate cultæ cũ diu multumq; uixeris mirificos efferunt fructus: nõ solũ qa nunq̃ deserũt: ne
ĩ extremo quidẽ ætatis tpe: q̃q̃ id quidẽ maximũ est. Vex; ẽt quia conscientia bene actæ uitæ multo
rũq; beneficioꝝ recordatio iucũdissima est. Nõ oẽs possunt esse scipiones aut maximi ut urbiũ expu F
gnatores: ut pedestres nauales ue pugnas ut bella a se gesta ut triũphos recordent. Est ẽt quiete & pu
re atq; eleganter actæ ætatis placida ac leuis senectus: qualẽ accepimus platonis: qui uno & octuagesi
mo anno scribẽs mortuus est. Qualẽ Isocratis qui eum librum qui panatheticus ĩscribitur quarto & A
& nonagesimo ãno scripsisse dicit: uixitq; quinquẽnium postea: cuius magister Leontinus gorgias cẽ
tum & septem compleuit annos: neq; unq̃ in studio suo atq; opere cessauit. Qui cum ex eo q̃reret cur
tamdiu uelit esse in uita. Nihil habeo inquit q̃ accusem senectutem. Præclarum responsum & docto
homine dignum. Sua. n. uitia insipientes & culpam suam in senectutem conferunt. Ennius iam annos
septuaginta natus ita ferebat duo quæ putantur maxima onera paupertatem & senectutem: ut eis pe
ne delectari uideretur. Et enim cũ complector animo quattuor causas reperio cur senectus misera ui- G
deatur. Vnã q̃ auocet a rebus gerẽdis: alterã q̃ corpus faciat infirmius tertiã q̃ priuet fere oĩbus uolu
ptatibus. quartã q̃ haud procul absit a morte. A rebus gerẽdis senectus abstrahit: a qbus? an his q̃ ge
runt ĩ iuuentute & uiribus? nullæ ne igit̃ res sunt seniles? quales ifirmis corporibus aĩo tamẽ admini
strarent. Nihil igit̃ asserũt qui in re gerẽda cessare senectutẽ negant: similes sunt ut si qui gubernato
rem in nauigãdo nihil agere dicant: cũ alii malos scãdunt: alii ꝓ fores cursent: alii sentinã exhauriãt, ille
autem manu clauũ tenẽs sedeat quietus in puppi. Non facit ea quæ iuuenes: at uero multa maiora &
meliora facit. Non uiribus aut uelocitate aut celeritate corporũ res magnæ geruntur: sed cõsilio auto
ritate sententia: quibus non modo orbari sed etiã augeri senectus solet. Nam manet memoria senibus H
modo permaneat studium & industria. Memoria. n. minuitur nisi eam exerceas. Nemo est tam senex I
qui se annũ non putet uiuere posse: sed iidẽ in his elaborant quæ sciunt oĩo nihil ad se pertinere. serũt
arbores q̃ alteri seculo prosunt: ut ait statius noster ĩ senephæbis. Edepol senectus si nihil aliud q̃ cq̃ ui
tii apportes tecũ cũ aduenis. Vnum id satis ẽ q̃ diu uiuẽdo multa quæ nõ uult uidet. Vt. n. adolescẽti
bus bona ĩdole p̃ditis sapiẽtes senes delectant̃: leuiorq; fit senectus eoꝝ q̃ a iuuẽtute colunt̃ & diligũ
tur. sic adolescẽtes senũ p̃ceptis gaudẽt qbus iuuenes ad uirtutũ studia ducunt̃. Solonẽ uersibus glo
riantẽ uidimus: qui se quottidie aliquid addiscentẽ dicit senẽ fieri. Nec nunc quidẽ uires (is. n. erat lo
cus alter de uitiis senectutis) plus q̃ adolescens uires tauri aut elephãtis desiderabã. quicquid est eo uti
decet: & quicquid agas agere pro uiribus. Nec ulli bonaꝝ artiũ magistri non beati putãdi q̃uis cõsue- K
uerunt uires atq; defecerunt: & si ipsa ista deflectio uiriũ adolescẽtiæ uitii sæpius efficit̃ q̃ senectutis,
libidinosa & enim & intẽperans adolescẽtia effectũ corpus tradit senectuti. Cursus est certus ætatis & L
una uia naturæ: ea quæ simplex: suaq; ꝓpria. Cuiq; parti tẽpestiuitas ẽ data: ut ẽ ifirmitas puerozꝝ: &
ferocitas iuuenũ: & grauitas iã cõstãtis ætatis: sic & senectutis maturitas naturale sibi qdẽ habet q̃ suo
tpe pcipi debeat. Põt exercitatio & tẽperantia ẽt ĩ senectute cõseruare aliqd pristini roboris. Nõ sunt ĩ
senectute uires: nec postulant̃ quidẽ uires a senectute; Ergo & legibus scriptis & ĩstitutis uacat ætas se M
nũ: & muneribus his quæ possunt sine uiribus sustineri. Itaq; nõ mõ q̃ nõ possumus sed ne quãtũ pos
sumus quidẽ cogimur. Atq; ita multi sunt ĩbecilles senes ut nullũ officium oĩo aut munus exequi pos
sint: at id quidẽ nõ ꝓpriũ ẽ uitiũ senectutis: sed cõe ĩualetudinis & senectutis. Quid miꝝ igitur ĩ seni N
bus si ifirmi sint aliquãdo: cũ id nec adolescẽtes quidẽ effugere possint. Resistẽdũ senectuti ẽ eiusq; ui
tia diligẽtia cõpẽsanda sunt. pugnãdũ nãq; sicut cõtra morbũ sic cõtra senectutẽ. habẽda ẽ rõ ualetu
dinis. exercitatõibus utendũ modicis. tãtũ cibi & potõis adhibendũ ut reficiant̃ uires nõ opprimãtur:
nec uero corpori solũ subueniẽdũ est. sed ẽt menti atq; aĩo multo magis: Nã hæc quoq; nisi tanq̃ limi
ni oleũ iustillaris extingũtur senectute. & corpora quidẽ defatigatiõe exercitatiõem igrauescũt. aĩ aũt
se exercẽdo leuantur. Senilis ista stultitia quæ deliratõ appellari solet senũ leuiũ ẽ nõ oĩum. Nã quattu O
or filios robustos & quattuor filias: tãtã domũ: & tãtas cliẽtelas Appius regebat & senex & cecus. Intẽ
tũ. n. aĩm tãq̃ arcũ hẽbat. nec lãguescẽs succũbebat senectuti. Tenebat nõ solũ autoritatẽ sed ĩpiũ ĩ su
os: metuebãt serui. reuerebãt̃ liberi. eaꝝ oẽs hẽbãt. uigebat ĩ ea domo mos p̃rius & disciplina. Itaq; se
nectus hõesta ẽ seipsã defendit. si ius suũ retinet. si sine uitio. si nulli mãcipata ẽ. si usq; ad extremũ spi
ritũ dominat̃ ĩ suos. Vt. n. adolescẽtẽ ĩ quo senile aliqd: sic senẽ ĩ quo aliqd adolescẽtiæ sit ꝓbo. q̃ qui P
sequet̃ senex esse corpore poterit: aĩo nũq̃ erit. Hæ sunt exercitatiões ĩgenii. hæc mẽtis curricula ĩ his
deludãs atq; laborãs corpis uires nõ magnope desiderat: neq; ĩtelligit bene obrepat senectus. Senectu
tẽ uitupãt qdã (& hæc qdẽ tertia obiurgatio senectutis) q̃ eã carere dicũt uoluptatibus. sed o p̃clarum
munus ætatis siqd id aufert nobis q̃ ẽ ĩ adolescẽtia uitiosissimũ. Archyta. n. tarẽtinus nullã capitalio
rẽ pestẽ q̃ uoluptatẽ corpis hõibus dicebat a natura datã. cuius uoluptatibus auidæ libidines temera
riæ & effrenatæ ad potiẽdũ ĩcitarẽt. Hinc p̃riæ ꝓditões. hinc reꝝ publicaꝝ euersiões: hĩc cũ hostibus
clãdestina colloquia nasci dicebar. Nullũ deniq; scelus. nullũ facinus malum esse: ad q̃ suscipiendum

non libido uoluptatis ipelleret. Stupra uero & adulteria & oē tale flagiciū nullis aliis illecebris icitari
niſi uoluptatibus. Cunq; hōi ſine natura ſine qs deus nihil mente p̄ſtabilius dediſſet: huic diuino mu-
neri ac dono nihil eſſe tā inimicū q̄ uoluptatē. Neq; n. libidine dominā̄te tēperantiæ locum eſſe, neq;
oīo ī uoluptatis regno uirtutē poſſe cōſiſtere. Quod quo magis itelligi poſſet, fingi aīo iubebat tāta i-
citatū aliquē uoluptate corporis quāta p̄cipi poſſet maxima nemini cēſebat fore dubiū quin tādiu dū
ita gauderet nihil agitare mēte: nihil rōe: nihil cogitatiōe conſequi poſſet. Quocirca nihil eſſe tā dete
ſtabile tāq; peſtifeꝛ q̄ uoluptatē, ſi qdē ea cū maior eſſet atq; longior oē aī lumē extingueret, impedit
aūt cōſiliū uoluptas rōni inimica, ac mētis (ut ita dicā) p̄ſtringit oculos: nec habet ullū cū uirtute com
merciū. Quorſum igit tā multa de uoluptate: quia nō mō uitupatio ulla: ſed ēt ſumma laus ſenectutis
eſt: q; eas uoluptates nullas magnopere deſiderat & caret epulis, extructiſq; mēſis & frequētibus pocu
A lis. Caret ergo uiolentia crudelitate & iſomniis. Quanq̄ aūt īmoderatis caret epulis ſenectus: modicis
tamen conuiuiis delectari pōt. Neq; ipſorū conuiuiorū delectationē uoluptatibus corporis magis q̄
cetu amicoꝝ & ſermonibus metiri debemus. Si ſenectus nō habet aliqd tanq̄ pabulum ſtudii atq; do
ctrinæ nihil ē ocioſa ſenectute iucundius. Quæ ſunt igit epulaꝝ aut ludoꝝ aut ſcortoꝝ uoluptates
cū his uoluptatibus cōpandæ, atq; hæc qdē ſtudia doctrinæ: q̄ prudētibus & bene iſtitutis p̄iter cum
B ætate creſcunt, qua uoluptate anī nulla certe maior eſſe pōt. Voluptates agricolaꝝ q̄bus maxime de-
lector nulla īpediunt ſenectute: & mihi ad ſapiētis uitā p̄xime uident accedere. habēt. n. rōnē cum ter
ra q̄ nunq̄ ſine uſura reddit q; accepit, q̄q̄ me qdē non fructus mō ſed ēt ipſius terræ uis ac natura de-
lectat. Neq; uero ſegetibus ſolū & pratis & uinetis & arbuſtis res ruſticæ letæ ſunt. Sed ortis ēt & po-
mariis: tum pecudū paſtu. tū apum examīnibus, & floꝝ oīum uarietate. Agro nāq; bene culto nihil pōt
nec uſu eſſe huberius, nec ſpecie ornatius nec natura pulchrius ad quē fruēdū nō mō retardat. ueꝝ ēt
īuitat atq; oblectat ſenectus. Mea qdē ſnīa haud ſcio an ulla uita poſſit eſſe beatior. Neq; ſolū qdē of
ficio hominū cultura agroꝝ eſt ſalutaris, ſed delectatiōe & ſaturitate copiaq; reꝝ oīum q̄ ad uitā ho-
minū ad cultū ēt deoꝝ p̄tinēt. hac igit fortuna ſenibus frui licet: nec eos īpedit quo minus & cætera
C rū reꝝ ſtudia teneāt uſq; ad tp̄s ultimū ſenectutis. Curio ad focū ſedēti magnū auri pondus ſamnites
cū attuliſſent repudiati ſunt. Non. n. auꝝ habere præclarū dixit ſibi uideri: ſed auꝝ habentibus īpera
D re: poterat ne tātus animus iucundā non efficere ſenectutē? Extrema ætas hoc beatior eſt q̄ media. q;
E autoritatis habeat plus minus ue laboris. Apex eſt aūt ſenectutis autoritas. habet præſertim ſenectus
honorata tantam autoritatē ut ea pluris ſit q̄ oēs adoleſcētiæ uoluptates. Sed in oī oratione memen-
tote me eā ſenectutē laudare q̄ fundamētis adoleſcētiæ conſtituta ſit. Ex quo illud efficit miſerā eſſe
ſenectutē quæ ſe orōe defendit. Nō cani non rugæ repēte autoritatē eripere poſſunt: ſed honeſte acta
ſupior ætas fructus capit autoritatis extremos. hæc, n. ipſa ſunt honorabiliora quæ uident leuia atq;
cōia, ſ. ſalutari, appeti decedi, aſſurgi, deduci, reduci, conſuli, quæ & apud nos & in aliis ciuitatibus: ut
quæq; res optimæ morata ē: ita diligētiſſime obſeruat. In fragili corpore odioſa oīs offenſio eſt: Vt. n.
F nō oē uinū: ſic nō oīs ætas naturæ uetuſtate coaceſcit. Auaricia ſenilis qd ſibi uelit nō ītelligo Pōt. n.
q̄cq̄ eſſe abſurdius: q̄ quo minus uiæ reſtat: eo plus uiatici quærere. Quarta reſtat cā quæ maxime au
gere atq; ſolicitā habere noſtrā ætatē uidet appropinquatio mortis quæ ſenectute nō pōt longe abeſ
G ſe. O miſerū ſenem qui mortē cōtēnendā eſſe ī tā longa ætate nō uiderit, quæ aut plane negligēda eſt
ſi extinguit oīno animū: aut ēt optanda multo magis ſi aliquo eū deducit ubi ſit futurus æternus: at-
qui certe tertiū nihil inueniri poteſt. Quid igitur timeā ſi aut non miſer poſt mortem aut beatus etiā
futurus ſim. Quanq̄ quis eſt tam ſtultus tam ſui fidens: q̄uis adoleſcēs cui ſit exploratū ſe ad ueſperū
eſſe uicturum quin etiā ætas illa multo plures q̄ noſtra mortis caſus habet facilius ī moribus īcidūt
adoleſcentes grauius ægrotant, triſtius curant. Itaq; p̄pauci ueniunt ad ſenectutē q; accideret ſi meli-
us & prudentius uiuerent. Mens. n. & ratio & conſiliū in ſenibus eſt. Omni inquit ſcipio ætati morte
eſſe cōem. At ſperat adoleſcens diu ſe eſſe uictuꝝ quod ſperare idem ſenex non pōt? inſipiēter ſperat.
Quid. n. ſtultius q̄ incerta p certis habere falſa p ueris. At ſenex ne quidē habet q; ſperat? at eſt eo me
liore cōditiōe q̄ adoleſcēs eū id quod ille ſperat ſit conſecutus: ille uult cui diu uiuere hic diu uixit: q̄q̄
H odii boni qd eſt in uita hominis diu? Mihi quidē nec diuturnū quicq̄ uidetur ī quo eſt aliquod extre
mū cū. n. id aduenit cū illud q; præteriit effluxit, tantū remanet quantum uirtute & benefactis conſe
cutus ſis. Horæ quidem cedunt & dies & menſes & anni: nec p̄teritū tēpus unq̄ reuertitur nec quid ſe
I quatur ſciri pōt, q; cuiq; temporis ad uiuendū datur eo debet eſſe contentus. Breue. n. tempus ætatis
ſatis longū eſt ad bene honeſteq; uiuendū. Sin proceſſeris longius non magis dolēdum q̄ agricolæ do
lent: præterita uerni temporis ſuauitate, æſtatē autūnumq; ueniſſe: Ver. n. tanq̄ adoleſcentiam ſignifi
cat oſtenditq; fructus futuros. Reliqua auté tempora de metendis fructibus & p̄cipiendis accōmoda
ta ſunt, fructus autem ſenectutis eſt ante partoꝝ bonoꝝ copia & memoria. Omnia uero q̄ ſecūdū na
turā fiunt ſunt habenda in bonis: q; eſt aūt tam ſecundū naturā q̄ ſenibus emori q; idē contingit ado
leſcētibus aduerſante ac repugnāte natura. Itaq; adoleſcētes mori ſic uidentur ut cū aquæ multitudi-
ne flāme uis opprimit. Senes aūt ſic cū ſua ſponte nulla ui adhibita conſumptus ignis extinguitur. Et
quaſi poma ex arboribus cruda ſi ſint ui auelluntur: ſi matura & decocta decidunt: ſic uitam adoleſcē
tibus uis aufert: ſenibus maturitas: quæ iā tā iucūda eſt quo propius ad mortē accedam quaſi terram
uideri uidear, & aliquando ī portū ex longa nauigatione uenturus. Senectutis autem nullus certus eſt

terminus rectęq; in ea uiuitur: quo ad munus officii exequi possis & tueri: & tuto mortē cōtemnere: ex quo fit aut animosior ēt sit senectus q̄ adolescētia & fortior. Sed uiuendi est finis optimus: cum īte K
gra mente certisq; sensibus opus ipsa suum eademq; conglutinauit natura dissoluit: ut nauem & edifi
cium facillime idem destruit: qui cōstruxit: sic hominē eadē optime quæ composuit natura dissoluit.
Iam oīs cōglutinatio recens ægre īueterata facillime dissoluitur. Ita fit ut facile illud breue uitæ reli-
quū nec auide appetēdū senibus nec sine cā differēdū sit. Vetatq; pythagoras ī iussu impatoris hoc est
dei de præsidio & statione uitæ discedere. Solonis quidē sapientis eulogiū est quo se negat uelle suam L Solonis
mortē dolere amicorū & lamētis uacare. Sed haud scio an melius Ennius Nemo me lachrimis deco-
ret neq; funera fletu faxit. nō cēset lugendam esse mortem quam īmortalis cōsequatur. Hoc præme-
ditatū ab adolescētia debet esse mortē ut negligamus: sine qua meditatiōe trāquillo eē aīo nemo pōt.
Moriēdū. n. certū est & īcertum. an hoc ipso die. Mortē igitur horis singulis impēdētem metuēs quis
poterit aīo securo consistere. Dum sumus īclusi ī his cōpagibus corporis munere quodam necessita- M
tis & graui opere pfungimur. Est. n. cælestis animus ex altissimo domicilio deprælsus & quasi demer-
sus ī terram: obtinēs diuinæ naturæ locum æternitatiq; contrariū. Sed credo deos īmortales sparsisse
aīos ī corpora humana: ut essent qui terras tuerētur: quiq; cælestium ordinem cōtemplātes imitaren
tur eum: uitæ modo atq; cōstātia. Nec me ratio impulit ut uita crederē sed disputatio ēt & autoritas
uetęx & nobiliū philosophōx: & īprimis. Pythagoræ qui ex uniuersa mēte diuina delibatos nos aīos
hēre demōstraruit. Præterea socratis q̄ supremo uitæ die de īmortalitate aīōx disseruit. Quid multa
sic pſuasi mihi sic sentio cū tāta celebritas animōx sit. tanta memoria p̄teritorū. futurorūq; pruden-
tia: tot artes. tantæ scientiæ. tot inuenta. non posse eā naturā q̄ res tātas cōtineret esse mortalem. Plato
ēt noster apud xenophontem moriēs hæc dixit. Nolite arbitrari o mihi carissimi filii cū a uobis dices
sero me nusq̄ aut nullū fore. Nec. n. dū erā uobiscū eū uidebatis animū qui hos artus regebat: sed esse
eum in hoc corpore ex his rebus quas gerebam intelligebatis: eundem igitur esse creditote ēt si nullū
uidebitis. Mihi quidem persuaderi nunq̄ poterat animos dū ī corporibus eēnt mortalibus uiuere cū
exissent ex eis mori. Nec uero eum animum esse insipientem cū ex insipiēti corpore euasisset: sed cum
admixtione corporis liberatus purus īteger ne esse cæpisset tūc esse sapiētē: atq; ēt cū natura hominis
morte dissoluit cæteraqx rerū perspiciū ē nosse quo quæq; discedāt. Abeunt. n. illuc omnia unde orta
sunt. Animus aūt solus. nec cū adest nec cū discedit apparet iam uero uidetis nihil esse morti similius
q̄ somnū: atq; dormiētiū animi maxime declarāt diuinitatē suā. Ex quo intelligit facile quales futuri
sint cum se plane uinculis corporū relaxauerint. Nō. n. multi præstātes uiri quos enumerare nō est ne
cesse tāta essent conati quæ ad posteritatis memoriā p̄tinerent nisi iudicassent animos īmortales post
defunctū corpus exīstere. Non ne melius multo fuisset ociosam ætatē & quietā sine ullo labore maxi
mo & cōtentione traducere: Quod quidē nisi ita haberet ut animi īmortales essent: nō optimi cuiusq;
animus maxime āt īmortalitatis gloriā niteret. Quid q; sapiētissimus quisq; æquissimo animo morit
stultissimus iniquissimo. Nonne uidetur uobis is qui plus cernit & longius uideat nosse se ad meliora
proficisci: Ille aūt cui mens sui obtusior nō uidere. Nō libet. n. mihi deplorare uitā q; multi indocti sæ
pe fecerūt neq; me uixisse pœnitet quoniā ita uixi. ut nō frustra me natū existimē: & e uita ita discedo
tanq̄ ex hospicio nō tanq̄ e domo. cōmorādi. n. natura diuersoriū nobis nō habitādi dedit. O præclaqx
diē cū ad illud diuinoqx aīorum cōciliū cetumq; p̄ficiscar. Et siqs deus mihi largiatur ut ex hac æta-
te repueriscam. nec uero uelim quasi decurso spacio a calce iterū reuocari. Quid. n. habet uita cōmo-
di: q; non potius laboris. Leuis est senectus nec solum non molesta sed etiam iucunda. Quod si nō su-
mus īmortales futuri: tamen extingui homini suo tempore optabile est. Nam habet natura ut aliarū
omnium rerum sic uiuendi modum. Senectus aūt ætatis est pactio tanq̄ fabulæ. cuius defatigationē
fugere debemus p̄sertim adiūcta sacietate. Et hæc de senectute ad quā utinā perueniamus. Vt ea q̄ di-
cta sunt re experti probare possimus. Sequitur nunc de p̄doxis eiusdem. M. T. C.

De paradoxis. M. T. C. autoritates incipiunt.

Ihil ē tā īcredibile qđ nō dicēdo fiat p̄babile. Nihil tam horridū nihil tam īcultum q; non A
splēdescat oīone. Nunq̄ hercule ego neq; pecunias. neq; facta magnifica. neq; opes: neq; im B
peria. neq; uoluptates ī bonis rebus expetēdis esse duxi. Pōt ne bonū cuiq; malo eē. aut pōt
esse q̄sq̄ ī habūdātia bonorū ipse esse nō bonus. Irrideat siqs uult. plus apud me uera rō ua C
lebit q̄ uulgi opinio. Neq; ego unq̄ dicā illū bōa p̄didisse siqs pecus aut suppellectilē amiserit. Necnō
sæpe laudabo illū sapiētē biātem cuius cū patriā plenā cæpisset hostis. cæteriq; ita fugerēt ut multa de
suis rebus secū apportarēt: cū esset amonitus a quodā ut ipse idē faceret. Ego uero inqt facio. Nā oīa
mea mecum porto ille hæc ludibria fortunæ nec sua quidē putauit q̄ nos ēt appellamus bona. Quid D
est igitur quæret aliquis bonum? siquid recte fit & honeste & cum uirtute id solum opinor bonum.
Illud arte quidem tenent accurateq; defendunt. uoluptatem esse summū bonū: quæ quidē mihi uox
pecudū uidetur eē nō hoīum. Tu cū tibi siue deus siue mater (ut ita dicā) oīum rex natura dederit:
aīum quo nihil præstātius neq; diuinius: sic te ipē abiicies atq; p̄sternes ut nihil īter te & quadrupe
dē putes īterē. Vt. n. q̄sq; maxīe ē bōi particeps: ita & laudabilis maxīe. Neq;. n. ē ullū bonū de quo
is qui id hēat honeste nō possunt gloriari: Quidnā hoqx ē in uoluptate? melioré ne efficit: aut lauda-
biliorem uiqx an quisq̄ in potiundis uoluptatibus gloriando in prædicatione se efferet. Atq; si uolu

tas quæ plurimoꝝ patrociniis defendiť modo ĩ rebus bonis habẽda nõ ẽ.eaq; maior ẽ eo magis mẽ
tem ex ſua ſede & ſtatu dimouet: ꝓfecto nihil é aliud bene & beate uiuere.niſi honeſte & recte uiueť.
Nemo põt nõ beatiſſimus eſſe q; é aptus totus ex ſeſe: qq; ĩ ſe uno ſua ponit oĩa: cui ſpes oĩs & ratiõ &
cogitatio pẽdet ex fortuna: huic nihil põt eſſe certi nihilq; q; exploratũ habeat ꝑmãſuꝝ ſibi unũ diẽ.
F Mors terribilis his quorum cum uita omnia extinguuntur nõ his quoꝝ emori laus non poteſt. Exili
um aũt his quibus quaſi circũſcriptus é habitãdi locus.non his q oẽm orbem terraꝝ unã urbẽ eſſe di
cunt. Vt peccata nõ reꝝ euentu ſed uitiis hominũ metiẽda ſunt. Quæ uis é.r.quæ magis arceat ho-
mines ab omni ꝑbitate q̃ ſi ſenſerint nullũ eſſe indelictis diſcrimẽ. Modũ reꝝ fingere nõ poſſumus:
animoꝝ modũ tenere poſſumus. Nihil neq; meũ é neq; cuiuſpiã q; auferri.quod eripi. q; amitti põt.
G Quomodo igitur & cui tãdẽ hic libero imperabit qui non põt ſuis cupiditatibus imperare. Refrenet
primũ libidines. ſpernat uoluptates. iracũdiã teneat. coerceat auariciã. & cæteras animi labes repellat.
Tunc incipiet aliis impare cũ ipſe iprobiſſimis donis. dedecori. aut turpitudini parere deſierit: dũ qui
dẽ ita obediet. nõ mõ ĩperator ſed liber oĩo habendus nõ erit. Dictũ ab eruditiſſimis niſi ſapiẽtẽ libe
rũ eſſe neminẽ. Quid eſt.n.libertas niſi poteſtas uiuẽdi ut uelis? Quis igiť uiuit ut uult niſi qui recta
ſequiť: qui gaudet officiis. cui uiuẽdi uia cõſiderata atq; ꝑuiſa eſt qui legibus quidẽ nõ ꝑpter metum
paret ſed eas ſequiť. atq; tollit id quod ſalutare maxime iudicat eé. Qui nihil facit. nihil dicit. nihil co
giter deniq; niſi libenter ac libere: cuius oĩa conſilia reſq; oẽs quas gerit ab ipſo ꝑficiſcanť eodẽq; fe-
runť. Nec é ulla res quæ plus apud eũ polleat q̃ ipſius uolũtas atq; iudiciũ: cui ẽt quæ uim maximam
habere diciť fortũa cedit ipſa. Sicut ſapiẽs dicit poeta. ſuis q ſeq; fungiť moribus. Soli igiť hoc cõtingit
H ſapienti: ut nihil faciat inuitus. nihil dolens. nihil coactus. Vnde illud breue cõfitẽdũ ẽ niſi qui ita affe
ctus ſit eſſe libeꝝ neminẽ. Serui igiť ĩprobi oẽs: nec hoc tã re eſt q̃ dictu ĩopinatũ atq; mirabile. Non
.n.ita dicũt eos eſſe ſeruos ut mãcipia quæ ſunt dominoꝝ facta nexu aut aliquo iure ciuili: ſed ſic ſer-
uitus ſit ſicut eſt obediẽtia fracti animi atq; abiecti & arbitrio carẽtis ſuo. Quis neget licet reges oẽs
leues: oẽs cupidos. oẽs deniq; improbos eſſe ſeruos? An ille mihi liber uideť: cui mulier ĩperat. cui le-
ges imponit. præſcribit. uetat. iubet q; uideť: qui nihil ĩperãti negare põt. nihil recuſare audet: ſi poſcit
dandũ eſt. ſi uocat ueniẽdũ eſt. eiicit abeundũ. minať extimeſcẽdũ. Ego uero nõ iſtũ mõ ſeruũ ſed ne
quiſſimũ ſeruũ ẽt ſi in ampliſſima familia natus ſit appellãdũ puto: An etiam eorum ſeruitus dubia é
qui peculii cupiditate nullam conditionem recuſant. duriſſime ſeruitutis? hæreditatis ſpes quid iniq
tatis inſeruiendo non ſuſcipitur? quem nutum locupletis orbi ſenis nõ obſeruat? loquitur ad eius uo-
luntatẽ quicqd denũtiatum ſit. facit. aſſentatur. aſſidet. inuitat. Quid hoꝝ é liberi? quid deniq; ſerui
non inertis? Quid iam illa cupiditas quæ uidetur eſſe liberalior honoris & ĩperii ꝑuinciaꝝ q̃ dura é
domina. q̃ ĩperioſa. q̃ uæhemẽs. Iudex uero quantũ habet dominatum. quo timore nocẽtes afficit: an
I nõ eſt oĩs metus ſeruitus. oĩs animi debilitas. & humilis & fracti timiditas ſeruitus eſt. Nihil quiſq̃ de
bet niſi q; é turpe nõ reddere. Quẽ.n.intelligimus diuitem: at hoc uerbum in quo homine ponimus?
opinor in eo cui tanta poſſeſſio eſt ut ad liberaliter uiuẽdũ facile cõtẽtus ſit. Qui nihil quærat. nihil
appetat. nihil optet amplius. animus oportet tuus ſe iudicet diuitẽ: nõ hominũ ſermo. neq; poſſeſſio-
nis tuæ: qui nihil deeſſe ſibi putet. nihil curet amplius ſacietas eſt. aut cõtẽtus etiam pecunia concedo
diues eſt. Sin aũt ꝑpter auiditatẽ pecuniæ: nullũ quæſtũ turpẽ putas: cum iſti ordini ne honeſtus qui
dem poſſit eſſe ullus. ſi quottidie fraudas. decipis. poſcis. paciſceris aufers. rapis. ſi ſocios ſpolias: ærariũ
expillas. ſi teſtamẽta amicorũ expectas. q̃dem atq; teipſe ſupponis. hæc utrũ abũdãtis an egentis ſigna
ſunt? Animus hominis diues nõ arca appellari ſolet q̃uis illa ſit plena: dum te inanẽ uidebo: diuitem
nõ putabo. Etenim ex eo quãtum cui q̃ ſatis eſt metiũtur homines diuitiaꝝ modũ. filiã quis habet pe
cunia opus eſt. duas maiore. ſi plures maiore ẽt: At ſi ut aiũt danai quĩquaginta ſint filiæ alicui: tot do
tes: magnam quærũt pecuniam. quãtum.n.cuiq̃ opus eſt ad id accõmodatť ut ante dixi diuitiaꝝ mo-
dus. Qui igiť nõ filias plures ſed inumerabiles cupiditates habet. quæ breui tempore magnas copias
exhaurire poſſit. hũc ego quãdo appellabo diuitẽ cũ ipſe egeť ſe ſentiat. Et.n.diuitiarũ fructus ĩ copia
eſt copiã aũt declarat ſacietas rerum atq; abũdãtia. Quis igitur? ſiquidem ut quiſq; q; plurimi ſit poſſi
deat: ita ditiſſimus ſit habẽdus. dubitet quin ĩ uirtute diuitiæ ſint: quoniã nulla poſſeſſio nulla uis au
A ri & argẽti pluris q̃ uirtus æſtimãda eſt. O dii immortales nõ ĩtelligũt homines q̃ magnũ uectigal ſit
parſimonia. Vter igiť eſt ditior? cui deeſt an cui ſuperat? qui eget an qui abũdat? cui poſſeſſio quo ma
ior eſt eo plus requirit? ad ſe tuẽdam an qui ſuis uiribus ſe ſuſtinet? Nõ æſtimatiõe cẽſus uerum uictu
atq; cultu terminatur pecuniæ modus. Nõ eſſe cupidum pecuniæ: nõ eſſe tenacem uectigalis: cõten-
tum uero ſuis eſſe rebus: maxime ſunt certiſſimæq; diuitiæ. Etenim ſi iſti callidi rerum æſtimatores
prata & areas quaſdã magni æſtimãt: q; ei generi poſſeſſionum minime quaſi noceri poſſit. quanti eſt
æſtimãda uirtus quæ nec eripi nec ſubripi põt: neq; naufragio neq; ĩcẽdio amittitur: nec tempeſtatũ
nec temporum perturbatiõe mutatur: qua prædiți qui ſunt ſoli ſunt diuites. ſoli.n.poſſidẽt res &
ctuoſas & ſempiternas. ſoliq; q; eſt proprium diuitiarum cõtẽti ſunt rebus ſuis ſatis eſſe putãt quod
eſt. nihil appetũt. nulla re egẽt. nihil ſibi deeſſe ſentiũt. nihil requirũt. Improbi autem & auari quoniã
ĩcertas atq; caſu poſitas poſſeſſiões habẽt. & plus ſemper appetũt: nec eorum quiſq̃ adhuc ĩuẽtus eſt
cui quod habet ſatis eſt. nõ modo nõ copioſi ac diuites: ſed etiam ĩopes ac pauperes æſtimãdi ſunt. Et
hæc de paradoxis. Sequitur nũc de quæſtõibus tuſculanis. M. T. Ciceronis.

Acile est uincere nō repugnātes: Honos alit artes: oēsq; īcēdimur ad studia gloria laudis iacentq; ea semp quæ apud quosq; īprobant. Hominis est intēperantis abutētis & ocio & literis. Moriendū est omnibus. Quæ.n. potest nobis in uita esse iucūditas: cū dies & noctes cogitandum sit iamiam esse moriēdum. Antiquitas quo propius aberat ab ortu & diuina progenie hoc melius ea fortasse quæ erant uera cernebat. Nulla gens tam fera: nemo hominum tam immanis cuius mentem non imbuerit deorum opinio. Multi de his praua sentiunt: id.n. uitioso' more effici solet. Omnes tamen esse uim & naturam diuinam arbitrātur. nec uero id collutio hominum aut consensus efficit non institutis opinio est confirmata non legibus. Omni autem in re cōsensu omnium gentium lex naturæ putanda est. Quæ est melior ī hominum genere natura q̄ eorum qui se natos ad homines iuuandos tutandos. conseruandos. arbitrantur. Abiit ad deos hercules: nunquam abisset nisi cum inter homines esset eam sibi uiam muniuisset. Nemo unquam sine magna spe immortalitatis se offerret pro patria ad mortem. Magni autem est ingenii reuocare mentem a sensibus: & cogitationem consuetudine abducere. Quam quisq; norit artem in hac se exerceat. Nihil est animo uelocius. nulla est celebritas q̄ possit cum animi celebritate contendere: qui si permanet incorruptus suiq; similis: necesse est ita feratur ut penetret & diuidat omne cælum a quo quidem animo philosophia tā quam ab oculis caliginem dispulit: ut omnia supera. infera prima. media ultima uideremus. prorsus hæc diuina mihi uidetur uis q̄ tot res efficiat & tantas. Nec uero deus ipse qui intelligitur a nobis alio modo intelligi potest nisi mens soluta quædam & libera segregatione ab omni concretione mortali. Socrates cum pene in manu iam mortiferum illud teneret poculum locutus ita est ut non ad mortē trudi: Verum in cælum uideretur ascendere: ita enim censebat. Itaq; disseruit duas esse uias dupliceśq; cursus animarum corpore excēdentium. Nam qui se humanis flagitiis atque uitiis. & se totos libidinibus dedissent: uel in republica. uiolanda fraudes inexpiabiles concæpissent his demum quoddam iter esse seclusum a concilio deorum. Qui autem se ītegros castosque seruauissent: quibus fuisset minima cum corporibus contagio: seseque semper ab his reuocassent. essentque in corporibus humanis uitā imitati deorum his ad illos a quibus essent profecti reditum facilem patere. Cato autem sic abiit e uita ut causa moriendi natum se esse gauderet. Tota enim philosophorum uita commentatio mortis ē. Nam quid aliud agimus cum a uoluntate id est a corpore: cum a re familiari quæ ē ministra & famula corporis. cum a republica cum a negocio omni reuocamus animum: nisi animum ad seipsum euocamus. secum esse cogimus. maximeque a corpore seducinus. Secernere autem a corpore animam nec quicq̄ est aliud nisi emori dicere. Quare hæc commentemur. disiungamusq; nos a corporibus id est consuescamus mori. hoc est dum erimus in terris erit illi cælesti uitæ simile. & cum illic ex his uinculis emissi feremur minus tardabitur cursus animorum. Quo cū uenerimus tum deniq; uiuemus. Nā hæc quidem uita mors est. q̄ lamentari posses si liberet. Tanta caritas est patriæ ut eam non sensu nostro sed salute ipsius metiamur. Itaq; non deteret sapientē mors q̄ pp incertos casus quottidie īminet pp breuitatē uitæ nunq̄ potest longe abesse quo minus in oē tempus reip. suisq; consulat. & posterita tē ipsam cuius sensum habiturus non sit ad se putet ptinere. Natura sic habet: ut quomodo initiū nobis omnium rerum ortus noster afferat sic exitum mors. Et ut nihil pertinuit ad nos ante ortum: sic nihil post mortem ad nos pertinebit. Quæ uero ætas longa est? aut quid omnino homini longū? Nō ne modo pueros modo adolescentes in cursu a tergo sequens nec opinantes assecuta est senectus. Sed quia nihil ultra habemus hoc longū ducimus omnia ista perinde ut cuiq; data sunt pro rata parte aut uita longa aut breui adducunt. Si expectando & desiderando pendemus animis & cruciamur & angimur. proh dii immortales q̄ illud iter iucundum esse debet. quo confecto nulla reliqua cura nulla sollicitudo sit futura. Non miserabiliter uir clarus emorit. Nec.n. cuiq̄ bono mali quicq̄ euenire potest nec uiuo nec mortuo. nec unq̄ eius res a diis immortalibus negligentur. Nos autem teneamus ut nihil censeamus esse malū q̄ sit a natura datū oībus: intelligamus si mors malum sit esse malū sempiternū. Nā uitæ miseræ mors finis esse uidet. Mors si est misera finis nullus eē potest. Quanq̄ sensus abierit: amē summis & ppriis bonis laudis & gloriæ q̄uis nō sentiant mortui nō carebūt. Nō.n. tā cumulus bonoꝝ iucundus esse potest q̄ molesta discessio. Homines mortem uel optare īcipiāt: uel timere desistāt. Nam si summus ille dies nō extinctionem sed cōmutatiōem affert loci quid optabilius: sin autem pemit & delet oīo quid melius q̄ ī mediis uitæ laboribus obdormiscere: & ita cōueniēter somno cōsopiri sempiterno. q̄ si fiat melior est Ennii q̄ solutōis oratio. hic.n. noster nemo me lachrimis deco ret inquit nec funera fletu faxit. At uero ille sapiēs. Mors mea ne careat lachrimis. linquamus amicis mœrorē ut celebrēt funera cū gemitu. Nos uero siq̄d tale acciderit ut a deo denūtiatū uideat. ut exeamus e uita læti: & agētes gratias peamus eripiq; nos e custodia & leuari uinculis arbitremur ut aut in æternā & plane ī nr̄am domū remigramus. aut oī sensu molestiaq; careamus. Sin aūt nihil denūtiabit eo tamē simus aīo ut illū horribilē diē aliis nobis faustū putemus. nihilq; ī aliis ducamus quod sit uel a diis immortalibus uel a natura parēte omnium cōstitutum. Nō.n. temere & fortuite facti & creati sumus. Portum itaq; nobis paratum & perfugium putemus quo. prouehi liceat. Sin reflantibus uentis reiciemur. tamen eodem paulo tardius referamur necesse est: id ne miserum uni esse potest. Agamus ea potissimum quæ leuatiōem habeāt ægritudinis. formidinum cupiditatū. qui ī omni philoso

phia eſt fructus uberrimus. Hæc ex primo. Difficile eſt. n. in philoſophia pauca eſſe ei nota: cui nõ ſint aut pleraq; aut oĩa. Nã nec pauca niſi e multis eligi poſſunt nec qui pauca percipiet nõ idẽ reliqua eodẽ ſtudio perſequet. Qui quod uetari non põt metuit: is uiuere animo quieto nullo mõ poteſt: ſed q non modo quia neceſſe eſt mori: uerũ etiã quia nihil habet mors quod ſit horrendũ morte nõ timet is ſibi præſidiũ ad uitã beatã compat: Effectus eloquentiæ eſt audientiũ approbatio. Efficit hoc philoſophia. ſ. medetur animis. inanes ſolicitudines detrahit. cupiditatibus liberat. pellit timores. Fortes. n. nõ modo fortuna adiuuat: ut ẽ ĩ ueteri puerbio: ſed multo magis ratio: quæ quibuſdã quaſi præceptis confirmat uim fortitudinis. Nã ut ager q̃uis fertilis ſine cultura fructuoſus eſſe nõ põt: ſic ſine doctrina animus. Cultura autẽ animi philoſophia eſt: hæc extrahit uitia radicitus: & præparit aĩos ad ſata ſuſcipienda: ea mundat: ea (ut ita dicam) ſerit: quæ adulta fructus uberrime ferant. Firmandus eſt animus ad dolorem ferendum. Sine prudentia ne intelligi quidem ulla uirtus: nedum eſſe poteſt. Temperantia non ſinet te qcq̃ ĩmoderate facere. Conſuetudo. n. labor̃ perpeſſionẽ dolor̃ effecit facilioré. Nam ferre laborẽ. cõtẽnere uulnus. cõſuetudo docet. Cõſuetudinis & enĩ magna uis eſt. Q̃ui bene inſtituti ſunt accipere plagã malunt q̃ turpiter uitare. Appellata eſt a uiro uirtus. Viri aũt ꝓpriũ maxime é fortitudo: cuius munera ſunt maxima duo. ſ. mortis doloriſq; cõtẽptio. Vtendũ ẽ igitur his ſi uirtutis cõpotes: uel potius ſi uiri uolumus eſſe: quoniã a uiris uirtus nomẽ eſt mutuata. Nihil habet natura præſtantius: nihil quod magis expectat: q̃ honeſtũ: q̃ laudẽ: q̃ dignitatẽ: q̃ decus. Nos ſi pes cõdoluit: ſi dẽs: ſi tactum dolore corpus: ferre non poſſumus: opinio eſt quædam effœminata ac leuis: nec in dolore magis q̃ eadẽ in uoluptate. Hoc. n. maxime in dolore eſt ꝓuidẽdũ: ne quid abiecte. ne quid timide. ne quid ignaue. ne quid ſeruiliter muliebriterq; faciamus ingemiſcere nonnunq̃ uiro conceſſum eſt idq; raro: heiulatio ne mulieri quidẽ. Nec uero unq̃ ingemiſcit uir fortis ac ſapiẽs: niſi forte ut ĩcẽdat ſe ad firmitatẽ: ut in ſtadio cũ ſores exclamant q̃ maxime poſſunt: faciunt idẽ cũ exercentur athletæ. pugiles uero ẽt cũ feriunt aduerſariũ ingemiſcũt: nõ q; doleant animo ne ſuccũbãt: ſed quia pro fundenda uoce omne corpus ĩcẽditur uenitq; plaga uæhemẽtior. Cũ aũt nihil ĩminuat doloris gemitus: cur frustra turpes eſſe uolumus? Quid etiã eſt fletu muliebri uiro turpius. Sæpe enĩ multi qui aut propter uictoriæ cupiditatẽ: aut ꝓpter gloriã: aut etiã ut ius ſuũ & liberẽ tuerentur uulnera exceperunt fortiter & tulerunt. iidẽ omiſſa cõtẽtione dolorẽ morbi ferre nõ poſſunt neq;. n. illũ quẽ facile tulerũt: rõne aut ſapiẽtia tulerũt: ſed ſtudio potius & gloria. Si oĩa fugiendæ turpitudinis: adipiſcẽdæq; honeſtatis faciemus cã: nõ modo ſtimulos doloris: ſed etiã fulmina fortunæ cõtẽnimus. Hæc ex ſecundo. Sequuntur nũc ex tertio. Sunt. n. ĩgeniis noſtris ſæmina ĩnata uirtutũ: quæ ſi adoleſcere liceret: ipſa nos ad beatã uitã natura perduceret. Nunc aũt ſimul atq; æditi in lucẽ & ſuſcepti ſumus: in omni cõtinuo prauitate: & in ſumma opinionũ peruerſitate uerſamur. ut pene cũ lacte nutricis erroré ſuxiſſe uideamur: cũ uero parentibus redditi uel magiſtris traditi ſumus tũ ita uariis ĩbuimur erroribus: ut uanitati ueritas: & opinioni cõfirmatæ natura ipſa cedat. Animus æger ut ait Ennius. ſemp errat: neq; pati neq; perpeti põt. cupere nunq̃ deſinit: cuius ꝓfecto medicina eſt philoſophia. Non aũt oẽs qui curare paſſi ſe ſunt continuo ẽt cõualeſcũt: animi aũt qui ſe ſanari uoluerũt: præceptiſq; parẽtũ paruerint ſapientũ ſine ulla dubitatione ſanantur. Et niſi ſanatus ſit animus quod ſine philoſophia fieri nõ poteſt finis miſeriarũ nullus eſt. Munus animi eſt ratione bene uti: & ſapiẽtis animus ita ſemp affectus eſt ut rõne optime utatur. Videnť enĩ omnia repentina grauiora: ex hoc & illa iure laudanť. Præmeditatio futurorum malor̃ leuit eorũ aduentum quæ uenientia longe ante uideris. Anaxagorã ferũt nũtiata morte filii dixiſſe. ſciebã me genuiſſe mortalem quæ uox declarat his eſſe hæc acerba a q̃bus non ſuerant cogitata. Ergo id quidẽ nõ dubiũ quin oĩa quæ mala putanť ſunt ĩprouiſa grauiora. Multũ itaq; põt prouiſio animi & præparatio ad minuẽdũ doloré. Nihil enĩ eſt quod tam obtũdat leuetq; ægritudinẽ q̃ ꝓpetua ĩ omni uita cogitatio: nihil eẽ quod nõ accidere poſſit: q̃ meditatio cõditõis humanæ: q̃ uitæ lex cõmẽdatioq; parẽdi. Neq; q rer̃ naturã: q uitæ uarietatẽ. qui imbecillitatẽ humãi generis cogitat mœret cũ hoc cogitat: ſed facilius fert cũ accidit quod poſſe accidere diu cogitauerit: quæ cogitatio una maxime moleſtias oẽs extenuat & diluit. Quid eſt nequius aut turpius effœminato uiro. Hoſtiũ repentinus aduentus magis aliquando conturbat q̃ expectatus: & maris ſubita tempeſtas q̃ ante prouiſa terret nauigantes uæhementius: & eiuſmodi ſunt pleraq;: ſic cũ diligenter nec opinator̃ naturã conſideras: nihil aliud reperies niſi oĩa uideri ſubiecta maiora. Senſim enĩ & pedetẽtim ꝓgredies extenuať dolor: non quo ipſa res ĩmutari ſoleat aut poſſit: ſed id quod ratio debuerat uſus docet minora eſſe quæ ſint uiſa maiora. Tolerabilius feret icõmodum qui cognouerit homini neceſſe eſſe tale quid accidere. Ea enim lege nati ſumus: ut nemo ĩ perpetuũ eſſe poſſet expers mali. Nã mortalis nemo eſt quẽ nõ attingit dolor morbuſq;. Acta ætas honeſte ac ſplẽdide tantã affert cõſolationẽ: ut eos qui ita uixerint aut non attingat ægritudo: aut ꝑniter pungat animi dolor. Pueros matres & magiſtri ẽt caſtigare ſolent: nec uerbis ſolũ ſed etiã uerberibus: ſiquid ĩ domeſtico luctu hilarius ab his factũ eſt aut dictũ plorare cogũt. Theophraſtus moriẽs accuſaſſe naturã dicit q; ceruis & cornicibus uitã diuturnã: quor̃ id nihil intereſſet: hominibus quorum maxime interfuiſſet tã exiguã uitã dediſſet: quor̃ ſi ætas eſſe potuiſſet longinquior futurũ fuiſſet ut oĩbus ꝓfecta artibus omniq; doctrina hominũ uita redderetur: querebatur igiť ſe tũc cũ illa uidere cæpiſſet extingui. Præclarũ illud eſt & ſi quæris rectũ quoq; uer̃ ut eos qui nobis cariſſimi eẽ debeãt æque ac noſmetipſos amemus: ac uero plus

fieri nullo pacto põt:ne optandum quidẽ est in amicitia ut me ille plus q̃ se:& ego illũ plus q̃ me ptur
batio.n.uitæ si ita sit atq; officioꝝ omniũ cõsequetur.Est enim propriũ stultitiæ alioꝝ uitia cernere bb
obliuiſci suoꝝ.Hæc officia sunt consolantium tollere ægritudinem aut sedare aut detrahere q̃pluri- cc
mũ aut supprimere:nec pati manere longius aut ad alia traducere.Sumendum tempus est non minus
in aiorum morbis q̃ corporis.Quid autẽ præclarũ non idẽ arduum.Hæc ex tertio sequũtur ex quar dd Ex quarto quæ
to.Vt bona natura appetimus sic a malis natura declinamus:Omniũ perturbationum fontem esse di ee
cunt intemperantiã quæ est recta mente & a recta ratione defectio.Nã quẽadmodũ sedat appetitiões
recta tẽperantia:& efficit ut hæ rectæ rõni pareant:consumatq; considerata iudicia mẽtis:sic huic ini
mica intẽperãtia oẽm animi statũ inflãmat.cõturbat.incitat.ltaq; & ægritudines & metus & reliquæ
pturbationes oẽs gignunt ex ea.Omnibus.n.qbus mens abhorret a rõne semp aliqs terror ipendet.
Homo frugi omnia recte facit.Quid.n.uideat ei magnũ humanis in rebus cui æternitas oĩs totiusq; ff
mundi nota sit magnitudo?Nã quid aut in studiis humanis aut in tãta exigua breuitate uitæ magnũ
sapiẽti uideri põt qui semp aio sic excubat:ut ei nihil iprouisum accidere possit.nihil inopinatũ. nihil
omnino nouũ:atq; idẽ acerrimã in omnes partes aciẽ intendit:ut semp uideat sedẽ sibi ac locum sine
molestia atq; angore uiuendi:ut quencunq; casum fortuna inuexerit hunc apte & quiete ferat: quod
q faciet non ægritudine solũ uacabit:sed ẽt pturbationibus oĩbus reliquis:his aũt uacans aius pfecte
atq; absolute beatos efficit:idẽq; concitatus & abstractus ab integra certaq; rõne.nõ cõstantiã solum
amittit ueꝝ ẽt sanitatẽ.Impunitas peccatoꝝ data uĩ eis qui ignominiã & infamiã ferunt sine dolore.
Morderi est.n.melius ex cõscientia.In oĩbus fere rebus mediocritatẽ esse optimã existimant.Neq; est A
enim ulla fortitudo q̃ rõnis est expers.Cõtẽnẽdæ sunt humanæ iniuriæ.negligẽda mors est patibiles B
& dolores & labores putãdi.hæc cũ cõstituta sint iudicio atq; sentẽtia:tũ est robusta illa & stabilis for
titudo.Vtile est.n.uti motu animi qui uti rõne nõ põt.Non.n.suscipere ipsi ægritudines ,ppter alios
debemus:sed alios si possumus leuare ægritudine.Adhibita rõ cernit quid optimũ sit: neglecta mul-
tis iplicat erroribus.Et aut utilis ad pfuadendũ ea q̃ acciderint fieri & posse & oportere enumeratio
eoꝝ qui tulerũt.Sint sane ista bona quæ putantur honores:diuitiæ:uoluptates & cætera:tamen in eis
ipsis potiendis exultãs gestiensq; lætitia turpis est.Vt si ridere cõcessum sit uituperetur tamẽ cachina
tio.Eodẽ.n.uitio est effusio animi in lætitia quo in dolore cõtractio:eadẽq; leuitate cupiditas est ĩ ap
petendo:qua lætitia in fruendo:& ut nimis afflicti molestia.sic nimis elati lætitia iure iudicantur le-
ues.Et ut turpes sunt q se efferunt lætitia tũc cum fruũtur ueneris uoluptatibus:sic flagicioſi qui eas
inflammato aio cõcupiscũt. Hæc ex quarto.sequũtur nũc ex quinto & ultimo libro.Omnium uitio E Ex quinto quæ:
rum peccatorumq; nostrorũ oĩs a philosophia petenda correctio est:cuius in sinũ cũ a primis tpibus F
ætatis nostræ uoluntas studiũq; cõpulisset:his grauissimus casibus ĩ eundẽ portũ quo eramus egressi
magna iactati tẽpestate cõfugimus.O uitæ philosophia dux.O uirtutis ĩdagatrix expletrixq; uitiorũ.
Quid non modo nos sed omnino uita hominũ sine te esse potuisset?Tu urbes peperisti.tu dissipatos
hoĩes ĩ societatem uitæ cõuocasti.Tu eos ĩter sese primo domiciliis:deinde cõiugiis:tum litterarũ &
uocũ cõmunione iunxisti.Tu inuẽtrix legũ.Tu magistra moꝝ & disciplinæ fuisti. Ad te cõfugimus.
A te opem petimus.Tibi nos ut antea magna ex parte:Sic nũc pẽitus totosq; tradimus.Est autẽ unus
dies bene ex præceptis tuis actus pene toti ĩmortalitati anteponẽdus.Cuius igit̃ potius operibus uta
mur q̃ tuis:quæ & uitæ trãquillitatem largita nobis es:& terrorem mortis sustuliſti.Caue.n.ne putes
ulla ĩ philosophia uocem emissam clariorem:nullũ ue esse philosophiæ promissum uberius aut ma-
ius q̃ hæc uox est.uirtutẽ satis posse ad beate uiuẽdum.Motus turbulẽti iactationesq; animoꝝ ĩcita-
tæ in ĩpetu:ĩ cõsiderato elatæ:rationem oĩum repellẽtes:uitæ beatæ nullã partẽ relinquũt. Quis enĩ G
potest mortem aut dolorem metuẽs:quoꝝ alterũ semp adest:alteꝝ semp ipẽdet esse nõ miser?Quid
si idem quod plærũq; fit paupertatẽ.ignominiã.ĩfamiã timet.si debilitatẽ.cæcitatẽ.si deniq; quod nõ
singulis hõibus sed potẽtibus populis sæpe cõtingit seruitutẽ.potest ea timẽs esse quisq̃ beatus?Quid
qui non modo ea futura timet:uerum etiã fert sustinetq; præsentia:exilia luctus:orbitates.qui rebus
his fractus ægritudine etiam eliditur.potest tandem esse miserrimus?Quid uero illũ quẽ libidinibus
inflãmatũ & furentẽ uidemus:Omnia rapide appetentẽ cũ inexplebili cupiditate quoq; affluẽtius uo
luptates undiq; hauriat:Eo grauius ardẽtiusq; sitientẽ:Nõne recte miserrimũ dixeris?Quid elatus il-
le leuitate inaniq; lætitia exultans & temere gestiẽs:Nõne tãto miserior quãto sibi uideẽ beatior?Er-
go ut hi miseri.Sic contra illi beati:quos nulli metus terrẽt.Nullæ ægritudines excedũt.Nullæ libidi
nes incitãt.nullæ futiles lætitiæ exultãtes languidis liquefaciũt uoluptatibus.Quod si ẽ qui uim for-
tunæ:qui oĩa humana quæ cuiq; accideꝛ possunt tolerabilia ducat:ex quo nec timor eũ nec angor at
tingat:idẽq; si nihil cõcupiscat:si nulla efferatur animi inani uoluptate:quid est cur is beatus non sit?
Et si hæc uirtute efficiuntur quid est cur uirtus ipsa per se nõ efficiat beatos?Neq; enĩ sinẽ unq̃ ĩuenit H
libido.Accurate disputantis illud est non quid quisq; dicat sed quid cuiq; dicẽdũ sit uidere.Omnibus I
enim uirtutibus instructos & ornatos tũ sapientes:tũ uiros bonos dicimus.Non ex singulis uocibus K
philosophi spectãdi sunt sed ex perpetuitate atq; constantia.Rẽ enĩ opinor spectari nõ uerba. Nã cui
uiro ex ipso apta sunt omnia quæ ad beate uiuendũ ferant:huic optime uiuendi ratio comparata est.
Neq; enim lætabitur unq̃ nec mœrebit nimis qui semper in seipso oẽm spem reponet sui. Humanus L
animus decerptus e mẽte diuina cũ alio nullo nisi cũ ipso deo si fas est dici comparari potest. hic igit̃

si est excultus &si ejus acies curata est ut ne cæcaretur erroribus fit perfecta mens ideſt abſoluta ratio:quod idē uirtus.Et ſi eſſe beatum eſt cui nihil deeſt & quod in ſuo genere expletū atq; cumulatū
M ē id uirtus eſſe pōt.Certe omnes uirtutes cōpotes beate ſunt.Quid.n.deeſt ad bene beateq; uiuendū
ei qui confidit ſuis bonis?aut qui diffidit beatus eſſe quis poteſt? Volumus enim eū q beatus ſit tu-
N tum eſſe inexpugnabilē;ſæptū atq; munitū;nō ut paruo metu præditus ſit ſed ut nullo.Non ſunt bo
na dicenda nec habenda quibus abundanté licet eſſe miſerrimū.An dubitas quoniā præſtans ualetu
dine uiribus & forma acerrimus integerrimuſq; ſenſibus.Adde ét ſi libet pernicitaté & uelocitaté da
diuitias;honores;imperia;opes gloriā ſi fuerit qui hæc habet iniuſtus;intēperans;timidus;hebeti inge
O nio atq; nullo;dubitabis ne tu eū miſerrimū dicere?Sic princeps ille philoſophiæ diſſerebat;qualis cu
iuſq; animi affectus eſſet talem eſſe hominem;qualis autem homo ipſe eſſet talem eſſe eius ratōnem.
Rationi autem ſimilia facta;factis uita;Affectus autem animi in bono uiro laudabilis boni uiri & ho
P neſti;ex quibus bonorum beatam uitam eſſe concluditur.Vir temperans & conſtans ſine metu.ſine
ægritudine.ſine alacritate ulla.ſine libidine nonne beatus?Beata uita laudabilis nec quicq̄ ſine uirtu-
Q te laudabile.beata igitur uita uirtute conficitur.Etenim ut ſtultitia &ſi adepta eſt quod concupiuit
R nunq̄ ſe tamen ſatis conſecuturam putat ſic ſapientia ſemper eo contenta quod adeſt; neq; eam unq̄
S ſui penitet.Sic ſe res habet;te tua;me delectant mea.Nunq̄ naturam mos uincit;eſt enim ea ſemper in
uicta.Sapientis eſt enim proprium;nihil quo pœnitere poſſit facere.nihil inuitū. ſplendide. conſtan-
ter.grauiter honeſte oīa;nihil ita expectare q̄ certo futurū;nihil cum acciderit admirari ut inopinatū
aut nouum accidiſſe uideatur;oīa ad ſuū arbitriū referre;ſuiſq; ſtare iudiciis;quo quid ſit beatius mi-
hi certe in mentem uenire non poteſt.Ne mente quidem uti poſſumus multo cibo & potione reple-
ti.nec unq̄ mihi placuit bis in die ſaturū fieri.Quomodo iucunda uita eſſe poteſt a qua abſit pruden
T tia;abſit moderatio?Dies deficiet ſi uelim paupertatis cauſam defendere;aperta enim res eſt & quotti
die nos ipſa natura ammonet q̄ paruis rebus egeat q̄ ue uilibus.Ná igit̄ ignobilitas aut humilitas aut
etiā popularis offenſio ſapientem beatum eſſe prohibebit? Vide ne plus cōmendatio in uulgus & hæc
quæ expetitur gloria moleſtiæ habeat q̄ uoluptatis.An tibicines hi qui fidibus utuntur;ſuo non mul
titudinis arbitrio cantus modoſq; moderant̄;uir ſapiens multo maiore autoritate præditus nō quid
ueriſſimū ſit;ſed quid uelit uulgus exquiret?Iniurias fortunæ quas fere nequeas diffugiēdo relinquas.
Et hæc ſufficiant ex q̄ſtionibus tuſculanis.M.T.C.Sequitur nunc ex ueteri Rhetorica.

Ex ueteri Rhetorica.M.T.C.Autoritates incipiunt fœliciter.

V E diu quidem cogitante ratio ipſa in hanc potiſſimū ſententiā ducit;ut exiſtimē ſapientiā
ſine eloquentia parū ꝑdeſſe ciuitatibus.Eloquentiā uero ſine ſapientia nimiū obeſſe ple-
rūq;;ꝑdeſſe nunq̄.Quaſi qui obmiſſis rectiſſimis atq; honeſtiſſimis ſtudiis rōnis & officii
cōſumit oēm operā in exercitatiōe dicēdi;is inutilis ſibi ꝓnicioſus patriæ;ciuis alteri. Qui
uero ita ſe armat eloquētia;ut nō obpugnare cōmoda patriæ ſed ꝑ his pugnare poſſit;is mihi uir & ſu
A is & publicis rōibus utiliſſimus atq; amiciſſimus ciuis fore uideť.Fuit quoddā tēpus cū in agris hoīes
paſſim beſtiaꝝ more uagabant̄;& ſibi uictu ferino uitā ꝓpagabāt;nec rōne quicq̄ ſed pleraq; uiribus
corporis adminiſtrabant;nondū diuinæ religionis.non humani officii ratio colebať. Nemo nuptias
uiderat legitimas non certos quiſq̄ aſpexerat liberos.Nemo ius æquabile quid utilitatis haberet acce
perat.Ita ꝑ erroré atq; inſcientiā ceca ac dominatrix cupiditas ad ſe explēdā uiribus corporeis abute
bať quaſi ꝓnicioſiſſimis ſatellitibus.Quo tēpore quidā magnus uir & ſapiēs cognouit.q̄ materia eēt.
& quāta ad maximas res oportunitas ī aīs eſſet hoīm ſiquis eā poſſet elicere & ꝓcipiēdo meliorē red-
dere.Qui diſperſos hoīes in agris & in terris ſilueſtribus abditos rōne quadam cōpulit unū ī locū &
congregauit.Et eos in unāq̄q; parté inducens utilē atq; honeſtā:primo ꝓpter inſolentiā reclamantes:
deinde ꝓpter rōnem atq;:oroné ſtudioſius audiētes ex feris & īmanibus mites reddidit;& māſuetos.
At mihi quidé hoc ne tacita uideať nec inops dicendi ſapiētia ꝓficere potuiſſe;ut homines a cōſuetu-
dine ſubito conuerteret;& ad diuerſas rōnes uitæ traduceret.Age uero urbibus cōſtitutis;ut fidē cole
re;& iuſtitiā retinere diſceret;& aliis ſua uoluntate parere cōſueſceret;ac nō mō labores excipiēdos cō
munis cōmodi cā ſed ét uitā amittēdā æſtimaret q̄ tādē fieri potuit niſi hoīes ea quæ rōne īueniſſent
eloquētia ꝓſuadere potuiſſent? ꝓfecto nemo niſi graui ac ſuaui motus oīone cū uiribus plurimū poſ-
ſet ad ius uoluiſſet ſine ui deſcēdere;ut īter quos poſſet excellere cū his pateret ſe æquari;& ſua uolū-
tate a iucūdiſſima cōſuetudine recederet;quæ ꝑſertim iā naturæ uim obtineret ꝓꝑ uetuſtaté. A prío
qdē ſic & nata & ꝓgreſſa longius eloquētia uī;& ité poſtea maximis ī rebus & pacis & belli cum ſum
mis hoīum utilitatibus eſſe uerſata.Poſtq̄ uero cōmoditas quædā parua uirtutis imitatrix ſine rōe of
ficii dicēdi copiā cōſecutus eſt.tū īgenio ī freta malicia ꝓuertere urbes;& uitas hominū labefectare cō
B ſueuit.Quo īdignius rē honeſtiſſimā & rectiſſimā uiolat ſultoꝝ & īproboꝝ temeritas & audacia ſū
C mo cū reipub.detrimēto;eo ſtudioſius & illis reſiſtēdū eſt;& reipu.cōſulendū.Eloquētiæ ſtudēdū eſt
&ſi ea quidam & priuatim & publicæ abutunť ꝓuerſæ;ſed eo qdē uæhemētius ne mali magno cū de-
trimēto bonoꝝ & cōmuni oīum pernicie plurimum poſſunt;cū præſertim hoc fit unū quod ad oēs
res & priuatas & publicas maxime ꝓtineat hoc tuta hoc honeſta.hoc illuſtris.hoc eodē uita iucunda
fiat.Ná hinc ad rēpublicam plurima cōmoda ueniunt;ſi moderatrix oīum reꝝ ꝑſto eſt ſapientia;hinc
ad ipſos qui eā adepti ſunt laus honos dignitas confluit.hinc amicis quoq; eoꝝ certiſſimū tutiſſimū

præſidiū comparatur. Ac mihi quidem uidentur homines cum multis rebus humiliores & infirmiores ſint: hac re maxime beſtiis præſtare q̄ loqui poſſunt. Quare præclarum mihi quidem uidet̄ adeptus is qui qua re homines beſtiis præſtent: ea re hominibus antecellat. Hæc ex prohœmio. Sequunt̄ nunc ex tractatu. Nam ab iratis ſi perſpicue pax & beniuolentia petitur: non modo ea non inuenitur D
ſed augetur atq; inflāmatur odium. Non minus rerum nō neceſſariarū q̄ uerborum multitudine ſu E
perſedendum eſt. Nā ſæpe pax̄ eſt res ītellecta: longitudine magis q̄ obſcuritate narratiōis. Ac quoq; F
uerbis dulcibus utendum eſt. Genus eſt omnium libidinum cupiditas: eius autem generis ſine dubio G
pars eſt auaricia. Sæpe oporteret commetiri negocium cū tempore & uidere potuerit ne aut magni- H
tudo negocii aut magnitudo rerum. in eo tranſigi tempore. Nam ſi his qui īprudenter læſerūt igno- I
ſci conuenit: his qui neceſſario profuerunt haberi gratiam nō oportet. Nemo eſt qui nō liberos ſuos K
incolumes & beatos eſſe cupiat. Taciturnitas imitatur confeſſionem. Melius accurantur quæ conſi-
lio reguntur q̄ quæ ſine conſilio adminiſtrantur. Domus ea quæ ratione regitur omnibus eſt inſtru-
ctior & apparatior rebus q̄ ea quæ temere & nullo cōſilio adminiſtratur. Exercitus is cui præpoſitus
eſt ſapiens & callidus imperator omnibus partibus commodius regitur q̄ is qui ſtultitia & temerita-
te alicuius adminiſtratur. Eadem nauigii eſt ratio. Nam nauis optime curſum conficit ea quæ ſcienti
fico gubernatore utitur. Nam & ſignorum ortus & obitus diffinitus quendā ordinem ſeruant & an-
nuæ cōmutationes non modo quadam ex neceſſitate ſemper eodem modo fiūt: uerum ad utilitates
quoq; rerum omnium ſunt accommodatæ. & diurnæ nocturnæq; uiciſſitudines nulla in re unq̄ mu
tatæ quicq̄ nocuerunt quæ ſigno ſunt oīa nō mediocri cōſilio naturā mundi adminiſtrari. Cōſilio igi
tur mundus adminiſtrat̄. Si oportet uelle ſapere dare operā philoſophiæ cōuenit. Si ſumopere ſapiē- L
tia petenda ē ſumope ſtultitia uitāda eſt. Omnes leges iudices ad cōmodū reip. referre oportet: & eas
ex utilitate cōi nō ex ſcriptione quæ in litteris eſt ītерpretari. Ea enī uirtute & ſapiētia maiores noſtri
fuerūt ut ī legibus ſcribēdis nihil aliud ſibi niſi ſaluté & utilitaté reip. ꝓponerēt. Neq;. n. ipſi qđ obeſ
ſet ſcribere ſolebāt: & ſi ſcripſiſſent cū eſſet intellectū repudiatū iri legē ītelligebāt. Nemo enī leges le
gū cā ſaluas eē uult ſed reipubli. qa & legibus oēm remp. optime putant adminiſtrari: Quāobré leges
igitur ſeruari oportet & ad eā cām ſcripta oīa ītерprætari cōuenit. hoc ē quoniā reip. ſeruimus: & reip.
cōmodo atq; utilitate ītерprætemur. Nā ut ex medicina nihil oportet putare ꝓficiſci: niſi qđ ad cor-
poris utilitaté ſpectet: quoniā eius cā eſt īſtituta: ſic a legibus nihil cōuenit arbitrari: niſi quod reip. cō
ducat ꝓficiſci: quoniā eius cā ſunt cōparatæ: ergo uos quoq; iudices definite legis litteras perſcrutari:
& legē ut æquū eſt & utilitaté reip. cōſiderate. Nā iudices qui ex lege iurati iudicatis: obtemperare le-
gibus oportet obtemperare aūt legibus nō poteſtis: niſi id qđ ſcriptū eſt in lege ſequimini. Quid enī
certius legis ſcripto teſtimoniū uoluntatis ſuæ relinquere potuit: q̄ quod ipe magna cum cura atq; di
ligētia ſcripſit. Quod ſi litteræ nō extarent magnopere eas requireremus ut ex his ſcriptis uolūtas co
gnoſceretur: Qui ſæpenumero nos per fidem fefellerunt: eorum orationi fidem nō habere debemus. M
Siquid perfidia illorum detrimenti acceperimus nemo erit præter noſmetipſos quē iure acculare poſ
ſimus. At primū quidē decipi incommodū eſt: itex̄ ſtulte: tertio turpe: ſumma igit̄ amentia eſt in eo
rum fide ſpē habere quox̄ perfidia totiens deceptus ſis. Nemo eſt qui non pecuniam q̄ ſapientiā mal N
lit. Nemo poteſt uno aſpectu neq; præteriens in amorē incidere. Stultitia eſt īmenſæ gloriæ cupiditas O
Nihil eſt crudelius q̄ urbes diruere. Qui uirtutem habet is nullius rei ad bene uiuendū īdiget. Mulie P
rum genus eſt auarum. Malum eſt maximum auaritia: multos magnis incommodis afficit pecu- Q
niæ cupiditas. Maxime bonum eſt amicicia: Plurimæ enim delectationes ſunt in amicicia. Sæpe uir- R
tus ex magnificentia in quo grauitas & autoritas eſt plus proficit ad miſericordiā cōmouendā q̄ hu-
militas & obſecratio. Lachrima nihil citius areſcit. Hæc ex primo libro. Sequuntur nunc ex ſecundo S
eiuſdem. Non enim parū cognoſſe: ſed īparū cognito ſtulte & diu perſeueraſſe turpe eſt. Propterea q̄
alterum cōi hominum īfirmitati: alterx̄ ſingulari uniuſcuiuſq; uitio eſt attributū. In iudiciis qd æquū
ſit quæritur. Opinio dupliciter fallit homines cum aut res aliuſmodi eſt ac putatū. Aut ſi non his euē V
tus quē arbitrati ſunt. Ex uictu multæ trahunt̄ ſuſpitiones: Cum quēadmodū apud quos & a quibus X
educatus & eruditus ſit quæritur: & quibus cum uiuat: qua ratione uitæ: quo more domeſtico uiuat.
Nam affectionis quidem perſpicuam ſolet præ ſe gerere coniecturam ut amor iracundia moleſtia: p- Y
pterea q̄ ipſorum uis intelligitur: & quæ res harum aliquam conſequantur faciles cognitu ſunt. Suſpi Z
tionibus credi non oportet: contra ſuſpitionibus credi oportet. Naturæ qdem ius eſſe uī: q̄ nobis nō
opinio ſed īnata quædam uis afferat ut religionem pietatem. gr̄am. uindicationem. obſeruātiā. uerita
tem. Eā. n. ex bello gloriā uirtute pepimus ut æterna īſignia poſteris noſtris relinquere uelimus: atta- A
men æternū inimiciciax̄ monimentū ſtatuere nō oportet. Nullū factū iutile. neq; turpe. neq; utile. ne B
que honeſtū putari oportet: niſi quo aīo quo tempore. qua de cā factum ſit ītelligat̄. Nā beneficii ma C
gnitudo ex utilitate atq; honeſtate aut facti neceſſitudine demōſtrat̄. Nō oportet ante ſuppliciū q̄ iu D
dicium interponere. Si hoc conſtitutū ſit ut peccata homines peccatis. & iniurias iniuriis ulciſcantur.
quantum incōmodox̄ conſequet̄? Suo quenq; officio conſulere oportet. In omnibus rebus uoluntа- E
tem ſpectari oportet. Nihil indignus q̄ eū qui culpa careat ſupplicio non carere. Conceſſo peccato dif F
ficile eſt ab eo q peccatorū uīdex eſſe debet ut ignoſcat impetrare. Oportebit. n. eum qui ſibi ut igno
ſcatur poſtulabit cōmemorare ſi qua ſua poterit beneficia: & ſi poterit oſtendere ea maiora eſſe q̄ deli

querit:uel plus ab eo boni q̃ mali profectum esse uideatur.Cum beneficiis honos habitus sit pro ma
leficiis pœnas summi oportet.Eoꝝ misereri oportet q̃ ꝓpter fortunã nõ ꝓp maliciã in miseriis sunt.
G Præmia uirtutis & officia sancta & casta eẽ oportet,neq; ea aũt cũ ĩprobis cõmunicare:aut ĩ mediocri
H bus hõinibus ꝓmulgari.Quæ,n, rara & ardua sunt:ea expiẽdo pulchra & iucũda hõinibus uidẽt.Fa
1 cultates augere nõ minuere oportet:Impudẽs é qui ꝓ beneficio nõ gr̃am ueꝝ mercedẽ postulat. Cõ
K tra aũt de pecunia ratiocinari sordidũ é cũ de gr̃a referẽda deliberat.Duabus de cãis iudicẽ dubitare
oportet:si aut scriptũ sit obscure:aut neget aliq̃d aduersarius. Cũ & scriptũ sit apte & aduersarius oĩa
confiteat:tũc iudicẽ legi parere nõ ĩterprætari legẽ oportet.Nam ĩmma imprudẽtia est eum qui cõ
L tra id q̃ scriptum sit aliquid ꝓbare uelit.Nulla est lex quæ aliquã rem ĩutilem aut iniq̃ fieri uelit, oĩa
M supplicia quæ a legibus ꝓficiscũt:culpæ aut maliciæ uitãdæ cã cõstitutæ sunt.Nullæ res neq; legibus
neq; scriptura ulla,deniq; & ne in sermõe quidẽ quottidiano:atq; impiis domesticis recte possunt ad
ministrari,si unusquisq; uelit uerba expectare,& nõ uolũtatẽ eius qui ea uerba habuerit accedere. Le
N ges nobis caræ esse debent non propter litteras quæ tenues & obscuræ notæ sunt uoluntatis, sed
propter earum reꝝ quibus descriptũ est utilitatem:& eorum qui scripserunt sapientiã & intelligẽtiã.
OP Iudex is uidẽt legi obtemperare qui sniam eius nõ qui scripturam sequit. Si leges duæ aut plures aut
quotquot erunt conseruari nõ possunt quia discrepant ĩter se,ea maxie cõseruanda putẽt quæ ad ma
ximas res pertinere uidẽt.Et maxie cõseruanda est ea lex quæ diligentissima & sancta est. Multis etiã
in legibus multa præterita sunt quæ idcirco præterita arbitrant q̃ ex cæteris de quibus scriptũ est ĩ
RQ telligi possint.Nã oportet cõiectura ex eo q̃ scriptũ est ad id q̃ non sit scriptũ peruenire. Nemo enim
põt oẽs res ꝑ scripturã cõplecti:sed is cõmodissime scribit q̃ curat ut quædã ex q̃busdã ĩtelligãt. Stul
ti scriptoris est nõ posse oĩbus de rebus cauere quibus uelit.Id q̃ ĩperat necessariũ,illud q̃ ꝑmittitur
ST uoluntariũ est.Reꝝ expetendaꝝ tria sunt genera.Par aũt numerus uitandaꝝ ex cõtraria parte.Nam
é quoddã qd̃ sua ui nos alliceat ad sese nõ emoluméto captans aliquo sed trahens sua dignitate:q̃ ge
nus uirtus ĩcia ueritas é.Est aũt aliud nõ ꝓpter suã uim & naturã,sed ꝓpter fructũ atq; utilitatẽ petẽ
dam q̃ pecunia est.Est porro quoddã ex horum partibus iunctum,q̃ ex sua ui & dignitate nos indu
V ctos ducit & præ se quãdã gerit utilitatẽ quo magis expectat ut amicicia bona æstimatio. Atq; ex his
hoꝝ cõtraria facile tacentibus nobis ĩtelligẽtur.Sunt res quædã ex opere & cõsilio non ex sui natura
cõsiderandæ,quibus in omnibus quid tempora petunt:aut quid personis dignũ sit considerandũ est.
X & non quid sed quo quidq; aĩo qui cũ,quo tempore,q̃diu sit attendendũ est. Videre aũt hoc ĩ laudã-
do & uituꝑando oportebit nõ tã quæ ĩ corpore aut in extraneis rebus habuerit is de quo agit,q̃ quo
pacto usus sit his rebus. Nã fortunã quidem & laudare stultitia & uituperare superbia est. Animi aũt
& laus honesta:& uituperatio uæhemens est.

Et hæc de ueteri Rhetorica,M.T.C.Sequuntur nunc ex noua eiusdem.

Ex noua Rhetorica,M.T.C,autoritates incipiunt.

Y On.n,ĩ se paꝝ fructus habet copia dicẽdi & cõmoditas oronis:si recta ĩtelligẽtia & diffini
Z ta moderatõe aĩ gubernet.Hæc ex prĩo lib,sequũt ex secũdo,Initia,n,iuẽtionis ab arte de
aa bent ꝓficisci:& cætera facile cõparabit exercitatõ.Facta nõ famã spectari oportet.Rumo
bb ribus credi non oportet.Maiores nostri ueri inueniendi causa tormẽtis & cruciatu uolue
runt quæri & summo dolore homines cogi ut quicquid sciant dicant. Maiores uoluerũt certis in re
hus quæstiones interponi,cum quæ uere dicerentur sciri possent aut probari:quæ falso in quæstio
ne pronuntiarentur refelli possent. Indignum facinus est sine testibus coniecturam & suspitio
cc nem firmamenti satis habere. Temere fama nasci non solet quin subsit aliquid. Calumniatoris
dd est officium uerba & litteras sequi negligere uolũtatem. Oportuit ne in ea re peccare in qua alius an
te peccauit? Nam qui se propter uinum aut amorem aut iracundiam fugisse ratiõem dicet,is animi ui
tio uidebitur nescisse non imprudentia:quare non imprudentia se defendet:sed culpa cõtaminabit ꝑ
sonã. Voluntatẽ in omnibus rebus spectari conuenit quæ consulto facta non sunt:in eis fraudem esse
ee non oportet.Difficillimum est inuentum expolire & expedite ꝓnunciare.Omnes,n,cũ minima pecca
ta aliqua cum causa suscipiunt:tum uero illa quæ multo maxima sunt maleficia aliquo certo emolu-
mento inducti suscipere conantur.Si multos ĩduxit in peccatum pecuniæ spes:si q̃plures scelere se cõ
taminauerunt imperii cupiditate:si multi leue compendium fraude maxima cõmutarũt cui mirũ ui-
debit a maleficio istũ ꝓpter acerrimã formidinẽ non se temperasse:uirũ fortissimum,ĩtegerrimũ,ini-
miciciarũ ꝑsequentissimũ,iniuria lacessitũ ira exuscitatũ,homo timidus,nocẽs,cõscius sui peccati,ĩsi-
diosus inimicũ incolumẽ esse noluit.Cui tandem hoc miꝝ uidebitur.Nã cum feras bestias uidemus
alacres esse erectas uadere ut alteri bestiæ noceant:nõ est ĩcredibile putãdũ istius quoq; aĩm ferũ cru
delem atq; in humanã cupidum ad inimici ꝓnicie esse ꝓfectũ:ꝑsertim cũ in bestiis nullã neq; bonam
ff neq; rationẽ malã uideamus:in isto plurimas & pessimas rõnes semꝑ fuisse ĩtelligamus.Omnes qui in
paupertate sunt malunt maleficio parare diuitias q̃ officio pauptatẽ tueri.Id qd̃ ĩ aliquo paupere ĩpro
gg bo est ĩ oẽs pauperes falso & iniuria cõferẽt.Duæ sunt res quæ oẽs hoĩes ad maleficiũ ĩpellũt luxuries
& auaritia,q̃d ĩquiet amor quispiã? quid ambitio? quid irreligio? quid metus mortis? quid ĩperii cupi-
hh ditas? quid deniq; alia multa? Tres pestes sunt quæ oẽs hoĩes solicitant metus:cupiditas : & ægritudo.
Satis enim fuerat dixisse metũ cupiditatẽ:quoniã ægritudinẽ cũ utraq; re cõiunctã esse necesse é.Om

nium malorum ſtultitia eſt mater atq; materies.ea parit præ cæteris īmēſas cupiditates īfinitæ & im i i
moderatæ ſunt:hæ pariūt auaritiam.maliciā.Auaritia porro hoīem ad quoduis maleficium īpellit.
Fortunam inſanam eſſe & cæcam & brutā perhibent philoſophi:ſaxiq; inſtar globoſi dicunt eſſe uo- k k
lubilē.Magno malo eſt hōinibus auaricia.Idcirco q; homines magnis & multis incōmodis affligant
ꝓpter īmenſam pecuniæ cupiditatē Vtilis eſt ſapientia ꝓpterea q; qui ſapiētes ſunt pietatē colere cō- l l
ſueuerunt.Itē utile eſt amicos ueros habere.habes enī quibus cū iocari poſſis.Vitioſum eſt in cōparā m m
dis rebus alterā rem efferre:de re altera mentionē nō facere aut neceſſe putari alterā rem uituperari
cum alteram laudes nō enim neceſſe eſt ſi alteros præponas:alteros uituperes:fieri enī poteſt ut cum
alteros magis laudaris:aliquā alteris ꝑtem laudis attribuas:ne cupide pugnaſſe cōtra ueritatē puteris.
Volūtario facinori nulla ē excuſatio īprudētiæ:& iuſta depræcatio parata. Maius ē maleficiū ſtupra n n
re ingenuam quam ſacrum legere:cum alterum propter ægeſtatem:alterum ꝓpter intemperatā ſuꝑ-
biam fiat.Nihil enī lachrima citius areſcit.Hæc ex ſecundo.Sequitur nunc ex Tertio. o o
Honeſta res diuidit in rectū & laudabile.Rectū eſt quod cum uirtute & officio fit.Id diuidit in pru p p
dentiam.iuſtitiā.fortitudinē.modeſtiā.Prudētia eſt calliditas quæ ratione quadā poteſt habere dele- A
ctū bonoꝝ & malorum:dicitur etiam prudentia ſcīa cuiuſdam artificii:& appellat prudētia multaꝝ
reꝝ memoria & uſus q̄ plurimum negocioꝝ.Iuſtitia ē æquitas ius unicuiq; tribuens ſecūdū dignita- B C
tem cuiuſq;.Fortitudo ē magnaꝝ reꝝ apetitio & reꝝ humiliū cōtemptio & laboris cū utilitatis ra-
tione ppeſſio.Modeſtia ē ī aīo cōtinens moderatio cupiditatū.Vlciſci malemeritos oportet.Si fidem D E
magnope cōſebimus cōſeruādā.ſi leges & mores ciuitatis egregie dicemus oportere ſeruari: ſi ſocieta
tes atq; amicitias ſtudioſe dicemus coli conuenire:ſi quod ius ī parentes. deos patriā natura cōꝑauit.
id religioſe collendū demōſtrabimus ſi hoſpicia.clientelas.cognatōes.affinitates caſte colēdas eē dice
mus.ſi nec p̄cio:nec gr̄a:nec piculo:nec metu:nec ſimultate a uia recta oſtēdemus deduci oportere ſi
dicemus ī oībus æquabile ius ſtatui cōuenire:his atq; huiuſmodi ptibus iuſtitiæ ſi q̄ rē ī cōtione aut
in cōcilio faciēdā cēſibimus:iuſtā eē oſtēdemus:cōtrariis iniuſtā.Ita fiet ut eiſdē locis ad ſuadendū & F
ad diſſuadēdū ſimus cōparati.Res magnas & excelſas ſeq & appetere oportet:ſi fortitudīs ꝑtibus ute G
mur.Itē res hūiles & īdignas uiris fortibus uiros fortes ꝓpterea cōtēnere oportere.nec idoneas digni
tate ſua iudicare.Itē ab nulla re hōeſta ꝑiculi aut laboris magnitudīe deduci oportere:antiq;orē mor-
tē turpitudīe haberi:nullo dolor cogi ut ab officio recedat:nullius ꝑ rei ueritate metuer inimicicias:
quodlibet ꝓ patria parētibus.amicis.hoſpitibus:& his rebus q̄s iuſtitia colere cogit adire periculū &
quēlibet ſuſcipe laborē.Modeſtiæ ꝑtibus utemur ſi nimias libidīes honoris pecūiæ ſimiliūq; reꝝ ui H
tuperabimus:ſi unāquāq; rē certo naturæ termīo diffiniemus:ſi quo ad cuiq; ſatis ſit oſtēdemus: & ſi
nimiū ꝓgredi diſſuadebimus:& modū unicuiq; rei ſtatuemus. Prudētiæ partibus utemur in dicēdo I
ſi cōmoda cū īcomodis cōferemus cū alteꝝ ſeq.uitare alteꝝ cohortemur.Nemo erit q̄ cēſeat a uirtu
te recedēdū eē.Neq;.n.ſolū laudis cā rectū ſeq cōuenit:ſed ſi laus cōſequit duplicat recti appetēdi uo
lūtas.Nulla utilior res ē īcolumitate.uirtutibus uti nemo pōt q̄ ſuas rōnes in tuto nō collocauit. Dii K L
nō ſunt auxilio his qui ſe inconſulto in periculum mittunt. honeſtum nihil oportet exiſtimari quod
non ſalutem pariat. Virtus nullo tempore relinquenda eſt dolor ſi is timeat. Mors ſi ea formidet de-
decore & īfamia leuior ē.Fortitudini fortuna quoq; adiumēto eē ſolet.Is tute uiuit qui honeſte uiuit
non qui in preſentia incolumis eſt:& is qui turpiter uiuit in perpetuū incolumis eſſe non pōt.Corpo M
ris ſunt ea q̄ natura corpori attribuit cōmoda aut īcōmoda:ut uelocitas:uires:dignitas:ualetudo & q̄
contraria ſunt.Animi ſunt ea quæ conſilio & cogitatione noſtra conſtāt.prudētia:iuſtitia. fortitudo.
modeſtia & quæ cōtraria his ſunt.Nuperrime dictū facile memoriæ cōmendatur.Accuta exclamatio
faucis uocem uulnerat.In cæteris rebus ingenii bonitas imitatur ſæpe doctrinā:ars porro naturæ cō
moda confirmat & auget.Non magis aut minus in memoria q̄ in cæteris artibus fit ut īgenio doctri
na præceptione natura niteſcat. Docet nos ipſa natura quid oporteat fieri. Nam ſiquas res in uita
uideamus paruas uſitatas quottidianas eas meminiſſe diu non ſolemus:Propterea q; nulla niſi noua
aut admirabili re cōmouetur animus.At ſiquid uidemus aut audimus egregie turpe aut honeſtum:
inuſitatum tamen & inauditū:magnū:incredibile:periculoſum:id diu meminiſſe conſueuimus. Itaq;
ſiquas res ante ora uidemus aut audimus obliuiſcimur plerūq;:quæ acciderunt in puericia memini-
mus optime ſæpe.Nec hoc alia de cauſa poteſt accidere niſi q; uſitatæ res facile memoria elabunt.In-
ſignes & nouæ in animo manent diutius.Solis exortus curſus occaſus nemo admiratur.propterea qa
quottidie fiunt.at eclipſes ſolis admirantur q; raro accidit:& ſolis eclipſes mirantur magis q̄ lunæ:ꝓ-
pterea q; hæ crebriores ſunt.docet ergo natura ſe uulgari uili & uſitata re non exuſcitari: nouitate &
inſigni quodam negocio cōmoueri:Imitetur igitur ars naturā & ea quæ deſiderat īueniat:ſiquid oſtē-
dit ſequat. Nihil enim eſt quod aut natura extremū inuenerit aut doctrina primū ſed rerū principia
ab ingenio ꝓfecta ſunt.& exitus diſciplina cōparant. In omni diſciplina infirma eſt artis præceptio ſi N
ne ſumma aſſiduitate exercitatōis:tum uero in memoriis minimum ualet doctrina:niſi induſtria:ſtu
dio:labore:diligentia comprobetur.Hæc ex tertio ſequuntur ex quarto & ultimo. Hocipſum maxi- O
mū artificiū eſt in arte ſua poſſe alienis exēplis uti.Nō oīa concedenda ſunt antiquitati. Vide ne faci- P
as impudenter qui tuo nomini uelis ex aliorum laboribus libare laudem. Hoc intereſt inter teſtimo
nium & exēplū.exēplo demonſtratur id q; dicimus cuiuſmodi ſit:teſtimonio eſſe illud ita ut nos dici

mus cõfirmatur. Interest magni eius qui dicere uult utrum unum omnia: an oĩa neminem sed aliud
Q aliũ putet consequi posse. Necesse erit eũ putare ab oĩbus oĩa ab uno uix pauca potuisse sumi. Primũ
oĩum ꝙ ab artis scriptore affertur exẽplum de eiusdẽ artificio debet esse. Si triptolemus cũ homi-
bus sæmẽ largiretur ipse ab aliis id hominibus mutuaretur. Aut si ꝓmotheus cũ mortalibus ignẽ di
uidere uellet: ipse a uicinis cũ testa ambulãs carbunculos corrogaret non ridiculũ uideretur? Isti ma-
gistri oĩum dicẽdi ꝓceptores num uidẽtur sibi ridicule facere: cũ id ꝙ aliis pollicent ab aliis quærũt?
Si quis se fontes maximos penitus absconsos aparuisse dicat: & hic sitiens q̃ maxime loquatur neq; ha
beat quo sitim sedet: nõ rideat? Isti. n. cũ nõ mõ domĩos se fontiũ sed seipsos ꝓfontes eẽ dicant. & oĩum
R rigare ĩgenia debeant: non putant fore ridiculũ: si cũ id polliceant. arescant ipsi siccitate. Quæ enĩ res
apud nos non erãt: eaꝝ reꝝ nomina non poterãt eẽ usitata. Nã reꝝ oĩum imperiti qui uniuscuiusq;
rei de rebus antegestis exempla petere non possunt: hi ꝑ imprudẽtiã facillime deducunt ĩ fraudẽ. At
S hi qui sciunt quid aliis acciderit facile ex eoꝝ euentibus suis possunt rationibus ꝓuidere. Solent enĩ
diu cogitare oẽs qui magna negocia uolunt agere. Ex quo tpe concordia de ciuitate sublata ẽ: liber-
T tas sublata ẽ: fides sublata ẽ: amicicia sublata ẽ. Qui nihil habet in uita iucũdius uita: is cũ uirtute uitã
colere nõ põt. Diuitias sine diuitũ esse. tu uero uirtutẽ ꝑfer diuitiis. Nã si uoles uirtutẽ cũ diuitiis cõ
parare: uix satis idoneæ tibi uidebunt diuitiæ quæ uirtutis pedissequæ sunt. Cur eã rẽ tam studiose
V curas quæ tibi multas dabit curas. Amari iucundũ est si curetur neq; ĩsit amari. Nulla facilius ad be
neficiũ cã q̃ turpis amor & intẽperans libido cõmouere põt. Nã cuius mulieris aĩus corruptus ẽ eius
corpus eẽ castũ nõ põt. Mulieres autẽ ad oĩa maleficia cupiditas ducit una: uiros ad unũquodq; malũ
X singulæ cupiditates ĩpellunt. Quã nobis facultatẽ fortuna dedit iniquũ ẽ ĩ eoꝝ supplicio cõsumere:
quos eadẽ fortuna paulo ante in amplissimo statu collocauit. Idcirco maiores nostri bene putauerũt:
Y ut neminẽ regẽ quẽ armis cæpissent uita priuarẽt. Habet assentatio prĩcipia iucũda: eadẽ exitus ama-
rissimos affert. Difficile ẽ primũ uirtutes reuereri qui semp secũda fortũa sit usus liber is existimãdus
ẽ q nulli turpitudini seruit. Egẽs æque is ẽ q nõ satis habet: & is cui nihil satis eẽ põt. Optĩa uiuẽdi rõ
Z ẽ eligẽda quã iucũdã cosuetudo reddet. Oẽs bene uiuẽdi rõnes ĩ uirtute sunt collocãdæ ꝓpterea ꝙ so
aa la uirtus in sua ptãte ẽ. Oĩa ꝑter eã sibiecta sunt fortũæ domĩationi. Qui fortunis alicuius ĩducti ami-
ciciã eius secuti sunt: hi simul ac fortũa delapsa ẽ euolãt oẽs. Cũ. n. recessit ea res quæ fuit consuetudi
bb nis cã: nihil supest quare possint ĩ amicicia retineri. Errãt qui in ꝓsperis rebus oẽs ĩpetus fortũæ se pu
tant fugisse. Sapiẽter cogitãt qui tẽporibus secũdis casus aduersos reformidãt cũ rõne hoc pacto. Qui
adolescentiũ peccatis ignosci putãt oportere falluntur. Propterea ꝙ ætas illa nõ ẽ impediméto bonis
studiis. At hi sapiẽter faciunt qui adolescentes maxime castigãt: ut quibus uirtutibus omnem uitam
tueri possit eas in ætate maturissima uelint compare. Qui suis rõibus inimicus fuerit semper eũ quõ
A alienis rebus amicũ fore speres? Quẽ in amicicia perfidiosum cognoueris. eũ quare putes inimicicias
cũ fide habere posse? Aut qui priuatus ĩtollerabili supbia fuerit eũ cõmodũ & se cognoscentẽ uidere
ĩ ptãte quis poterit. Et q̃ in sermõibus & cõuentu amicoꝝ ueꝝ nõ dixerit: nũq̃ eũ sibi ĩ cõtõibus cre-
B das a mẽdatio temperatũ. Ei nõ multũ põt obeẽ fortũa qui sibi firmius ĩ uirtute q̃ ĩ casu ꝑsidiũ collo
cauit. Nã si quis spei nõ multũ collocarit ĩ casu quid ẽ ꝙ ei magnope casus obesse possit? Quod si in
eos plurimũ fortũa põt qui suas rõnes oẽs ĩ casu cõtulerunt nõ sunt oĩa cõmittẽda fortũæ: ne magnã
C ĩ nõs nimis hẽat domĩatõem. Cuius oĩs ĩ pecũia spes ẽ a sapiẽtia est aĩus eius remotus. diligentia cõpat
D diuitias. negligentia corrũpit aĩm: & tamẽ cũ ita uiuit neminẽ præ se ducit hominẽ. Perditissima orõ
est amorem petere: pudorem fugere. diligere formam. negligere famam. Nolo esse laudator ne uidear
E adulator. Salus antiquior est militũ qui ĩpedimentoꝝ. Diligentia est accurata seruatio suoꝝ. Auaritia
F est iniuriosa appetitio alienorum. Fortitudo est contẽptio laboꝝ & periculi cũ rõe utilitatis & com-
G pensatione incommodorũ. Temeritas est cũ inconsiderata dolorũ ꝓpessione gladiatoria periculorũ
HI susceptio. O uirtutis comes inuidia q̃ bonos ĩsequeris plerũq; atq; deo ĩsectaris. Formæ dignitas aut
morbo defloresçit. aũt uetustate extinguitur. Esse oportet ut uiuas non uiuere ut edas: Si stultus es ea
re taces: non tamen si taces ea re stultus es. Omnibus rebus ereptis supereſt mihi solum animus & cor
K pus. Armis italia non põt uinci nec græcia disciplinis. Nã cũ canes funguntur officiis luporũ cuinam
præsidio pecuaria credemus? Senatus est officium consilio ciuitatem adiuuare. Magistratus est offici-
um cũ honore & diligẽtia consequi uolũtatẽ populi. Populi officium est res optimas & homines ido-
neos maxime suis sentẽtiis diligere & approbare. Accusatoris est officiũ inferre crimina. Defensoris ẽ
diluere & ꝓpulsare. Testis est dicere q̃ sciat. aut audierit. Quæstoris ẽ unũquẽq; horum in suo officio
L contĩnere. Quemadmodũ ĩ rõne uiuẽdi fugitur ĩuidia: sic in dicẽdo consilio uitatur odiũ. Duæ sunt
M res quæ possunt oẽs homines ad turpe cõpendiũ cõmouere inopia atq; auaricia. Nullũ tantũ ẽ piculũ
ꝙ sapiẽs ꝓ salute patriæ utãdũ arbitret. Cũ agẽt incolumitas ꝓpetua ciuitatis qui bonis erat rõnibus
ꝑditus ꝓfecto nullũ uitæ discrimẽ sibi ꝓ fortunis reip. fugiendũ putabit. Et erit in ea sñia semp ut ꝓ
patria studiose q̃uis in magnã descẽdat uitæ dimicationẽ. Nã sapiens quia oĩa reip. cã suscipienda peri
cula putabit sæpe ipse secũ loquit. non mihi soli. sed ẽt atq; adeo multo potius natus sum patriæ. Vi
ta q̃ fato debetur saluti patriæ potissimũ ꝓsoluat. Aluit hæc me tute atq; honestæ ꝓduxit usq; ad hãc
ætatẽ. Minuit meas rõnes bonis legibus optimis moribus: honestissimis disciplinis. Quid ẽ ꝙ a me ei
ꝑsolui possit satis unde hæc accepta sunt? Quare hæc sapiens loquitur secum. Sæpe ego in periculis

reip.nullū ipſe periculum fugi.Quis ē tam tenui cogitatione preditus?cuius animus tātis inuidiæ an guſtiis continetur qui non hunc hominem ſtudioſiſſime laudet & ſapientiſſimum iudicet,qui pro ſa lute patriæ:p īcolumitate ciuitatis,p reip.fortunis q̄is magnū atq; atrox piculū ſtudioſiſſime ſuſci piat,& libenter ſubeat?Equidē magis hunc hoiem cupio ſatis laudare q̄ poſſim.Sapiens itaq; nullum periculū p repub.uitabit.Ideo q; ſæpe fit qui p repub.perire noluerit neceſſario cū repub.pereat. Et quoniā oīa ſunt cōmoda a patria accepta:nullū incōmodū p patria graue putādū ē. Ergo qui fugiūt id periculū q; p repub. ſubeundū eſt ſtulte faciūt.Nā neq; effugere īcomoda poſſunt: & ingrati in ci uitatē repient.At q patriæ pīcula ſuo piculo expetūt hi ſapiētes putādi ſunt cū & eū quē debent hono rē reip.reddūt.& p multis pīre malūt q̄ cū multis.Etenī uæheméter iniquū eſt uitā(quā a natura acceptā pp patriā cōſeruaris)naturæ cū cogat reddere:patriæ cū roget nō dare.& cū poſſis cū ſumma uirtute & honore p patria interire:malle p dedecus & ignauiā uiuere. Et cū p amicis & pentibus & cæteris neceſſariis adire piculū uelis p rep.(ī qua & hoc ſanctiſſimū nomē patriæ cōtinet)nolle in diſcrimē uenire.Itaq; uti cōtemnendus eſt ille qui ī nauigādo nauiū reliquit qua ſe mauult īcolumē.Ita uitupandus eſt q in reip. diſcrimine,ſuæ pluſq̄ ſaluti cōſulit cōi.Naui.n.fracta multi īcolumes euaſe rūt:ex naufragio pīæ ſaluus nemo pōt enatare.Neq; equus īdomitus q̄is bene natura cōpoſitus ſit: idoneus pōt eē ad eas utilitates & aptus q̄ deſiderant ab equo. Neq; hō īdoctus q̄is ſit īgenioſus ad uirtutē pōt peruenire:quoniā non poteſt uirtus ſine doctrina compari.In amicicia gerenda ſicut ī cer tamine currēdū:nec ita cōuenit exerceri:ut quoad neceſſe ſit uēire poſſis:ſed ut pductus ſtudio & ui ribus ultra facile pcurras.Vti citharœdus cū pdierit optīe ueſtitus palla aurata īdutus cū chlamyde purpurea coloribus uariis ītexta corona aurea magnis fulgentibus gemmis illumīata:citharā tenens exornatiſſimā auro & ebore diſtinctā.Ipſe p̄terea forma & ſpecie ſit ſtatuta appoſita ad dignitatem.ſi cū magnā populi commouerit his rebus expectationem:& repente ſilētio facto uocem emittat acer biſſimam cū turpiſſimo corporis motu: quo melius ornatus ſit & magis fuerit expectatus eo magis deriſus & contemptus eiicitur.Ita ſi quis ī excelſo loco.& ī magnis ac locupletibus copiis collocatus. fortūæ muneribus & naturæ commodis oībus habūdabit: ſi uirtutis & artiū quæ uirtutis magiſtræ ſunt egebit:quo magis cæteris rebus erit copioſus & illuſtris & expectatus. eo uæhementius deriſus & contemptus ex omni conuentu bonoꝝ eiicietur.Ita ut hirūdines æſtiuo tempore ſunt:frigore pul ſæ recedūt ita facti amici ſereno uitæ tempore præſto ſunt:ſimul ac hieme fortunæ uiderint euolant omnes.Non.n. res tota toti rei neceſſe ſimilis ſit ſed ad ipſum ad q; conferē ſimilitudinem aliquā ha bere oportet.Iſte quottidie per mediū forum tanq̄ draco ſerpit.dentibus aduncis aſpectu uenenato. ſpiritu rapido,circunſpectans huc & illuc ſiquem rapiat,cui aliquid mali faucibus afflare:& ore attin gere,dentibus inſecare,lingua aſpergere poſſit.Fer manſuete fotunam tuam noſce te eſſe hominem. Hæc ex quarto & ultimo libro Rhetoricæ nouæ.M.T.C.Sequuntur nunc autoritates ex oratioñi bus eiuſdem.

Ex orationibus.M.T.C.autoritates incipiunt.

Am in cæteris rebus cū uenit calamitas tunc detrimentum accipiē: at ī uectigalibus non ſolum aduentus mali ſed etiam metus ipe affert calamitatem.Etenim ſi uictigalia neruos eſſe reip.ſemp diximus:cū certe ordiem q exercet illa firmamentū cæteroꝝ ordinū recte. eſſe dicemus. Non.n.poſſunt in una ciuitate multi rempu.ac fortunas amittere. ut non plures ſecū trahāt ī eādē calamitatē.Ego.n.æſtio ī ſūmo īpatore quattuor has res eē oportere,ſ.ſciam rei militaris:uirtutē,autoritatē,fœlicitatē.Neq;.n.illæ ſunt ſolæ uirtutes īperatoriæ quæ uulgo exiſti mant labor in negociis,fortitudo ī periculis.īduſtria in agēdo,celeritas in cōficiendo,cōſiliū ī puidē do.Neq; ēt bellandi tantū uirtus in ſummo īperatore quærenda eſt:ſed multæ ſunt artes eximiæ hu ius adminiſtræ comiteſq; uirtutis.At primum quanta innocentia debeāt eſſe imperatores:quanta de inde omnibus in rebus temperantia:quanta fide:quanta fœlicitate:quāto ingenio quanta humanita te.Neq; ēt pōt exercitum continere is imperator qui ſeipſum non continet:neq; ſeuerus eſſe in iudicā do q alios ī ſe ſeueros eſſe iudices nō uult.Etſi tp̄s nullū iure hōis necandi quæ multa ſunt:certe illud ē nō mō iuſtū ueꝝ ēt neceſſariū cū ui uis illata defēdit.Eſt igit hæc iudices nō ſcripta ſed lata lex:quā nō didicimus:accepimus,legimus. Veꝝ ēt ex natura ipſa arripimus,hauſimus,expſſimus,ad quā non docti ſed facti:nō iſtituti ſed ībuti ſumus,ut ſi uita noſtra ī aliquas īſidias:ſi ī uim ī tela latronum aut inimicoꝝ īcidiſſet: oīs honeſta rō eſſet expediēdæ ſalutis.Silent.n.leges īter arma nec ſe expectari iu bēt:cū ei q expectare uelit ante iniuſta pœna luēda ſit q̄ iuſta repetēda.Et ſic ſapiēter quodāmō dat ip ſa lex tacite poteſtatē defendēdi quæ nō mō hoiem occidi ſed eſſe cū telo hoīs occidēdi cā: ut cum cā nō telum q̄reret q ſui defendēdi cā telo eſſet uſus:nō hoīs occidēdi cā habuiſſe telum iudicaret. Vide q̄ ſit uaria uita cōmutabiliſq; rō:q̄ uaga uolubiliſq; fortūa:quātæ īfidelitates ī amicis:quātæ ad tēpus aptæ ſimulatiōes:quātæ in periculis fugæ proximorum quantæ timiditates.Fortes & ſapientes uiros nō tam præmia ſequi ſolere recte factorū q̄ ipſa recte facta.Sed nihil ī uita niſi præclariſſime feciſſe. Exilium ibi eſſe putat ubi uirtuti non ſit locus.Mortem naturæ finem eſſe non pœnam.Neq; eſt ul lum certius amiciciæ uinculum q̄ conſenſus & ſocietas conſiliorum & uoluntatum. Non.n.conuici is iudicat ſemper populus:ſed moueē plerumq; gratia:cedit precibus,fauet eos a quibus eſt maxime ambitus,denicq; ſi iudicat non delectu aliquo aut ſapientia ducitur ad iudicādū: ſed impetu nonnūq̄

& quadam etiã temeritate. Nõ.n.eſt conſilium in uulgo, nõ rõ: nõ diſcrimen, nõ diligentia. ſempq; ſapientes ea quæ populus feciſſet, ferenda nõ ſemper laudãda dixerunt. Eſt.n.conditio liberorꝝ populorum precipueq; huius principis populi & omniũ gẽtium domini ac uictoris poſſe ſuffragiis uel dare uel ſubtrahere q̃ uelit cuiq;. Noſtrorũ aũt eſt qui in hac tẽpeſtate iactamur ac fluctibus ferre modice populi uoluntates: allicere alienas, retinere parcas: placare turbatas. Laudãda eſt.n.uel etiã amãda uici
D nitas retinens ueterẽ illũ officii morem: nõ infuſcata maliuolentia: nõ aſſueta mẽdaciis: nõ fuſcata: nõ fallax: nõ erudita artificio ſimulationis uel ſuburbano uel urbano. Etenim etiã ẽ grauius ſpoliari for
E tunis q̃ non augeri dignitate. Nã meo iudicio pietas eſt fundamẽtũ oĩum uirtutum. Eſt.n.in uirtute
F aſcenſus, ut is gloria magis excellat qui uirtute plurimũ præſtet. Omnes.n.iſtius mundi artes ĩ his repræhenduntur qui cũ profeſſi ſunt ſatiſfacere nõ poſſunt: nõ in his qui abfuiſſe in iſtis ſtudiis cõfitentur uirtus, ꝓbitas, integritas, in candidato, nõ linguæ uolubilitas, nõ ars, nõ ſcĩa requiri ſolet. Etenim iudices cũ oĩbus uirtutibus me affectũ eſſe cupiã: tum nihil eſt quod malim q̃ me & gratũ eẽ & uideri: hæc eſt una uirtus nõ ſolũ maxima ſed ẽt mater uirtutũ omniũ reliquarꝝ. Quid ẽ pietas niſi uolũtas grata in parentes. Qui ſunt boni ciues qui bello qui domi de patria benemerẽtes: niſi qui patriæ beneficia meminerũt. Qui ſancti q̃ religionẽ colẽtes: niſi qui meritã diis ĩmortalibus gr̃am iuſtis honoribus & memori mẽte perſoluunt. Quæ põt eẽ iucunditas uitæ ſublatis amicitiis? quæ porro amicitia põt eẽ inter ingratos? Quis eſt nr̃um liberaliter educatus: cui nõ educatores? cui nõ magiſtri ſui atq; doctores: cui nõ locus ille mutuus ubi ipſe alitus atq; doctus eſt cũ grata recordatione in mente
G uerſeẽ? Cuius opes aut tantæ eẽ poſſunt aut unq̃ fuerũt: quæ ſine multorꝝ amicorꝝ officiis ſtare poſſint? quæ certe ſublata mẽoria & grata nulla extare poſſunt. Equidẽ nil tã ꝑpriũ hominis exiſtimo q̃ non modo beneficio: ſed etiam beniuolentiæ ſignificatione alligari. Nihil porro tam inane tam ſerũ
HI q̃ committere ut beneficio non dicatur indignus ſed uictus eſſe uideatur. Nam qui pro repub. uitam dederunt licet non deſipere dicatis nũq̃ me hercle eos morte potius q̃ ĩmortalitate aſſecutos putaui. Simplex officiũ atq; una ẽ bonorum omnium cauſa. Neq; requiẽ me dixeris deridere, niſi forte regiũ tibi uidere ita uiuere ut non modo homini nemini ſed cupiditati quidem ulli ſeruias: cõtemnere omnes libidines non auri, nõ argẽti, non terrenarum rerum indigere, in ſenatu ſentire libere: populi utilitati magis conſulere q̃ uoluntati: nemini cedere: multis obſiſtere ſi hoc putas eẽ regium me regem eẽ
K confiteor. Litteræ poſteritatis cauſa repertæ ſunt quæ ſubſidio obliuioni eſſe poſſent. Non his libenL tiſſime ſoleo reſpondere quos mihi uideor facillime poſſe ſuperare. Oĩbus in rebus iudices: quæ grauiores maioreſq; ſunt: quid quiſq; uoluerit, cogitarit, admiſerit non ex crimine ſed ex moribus eius q̃ arguitur eſt ponderandum. Neq; enim poteſt quiſq̃ noſtrũ ſubito fungi: nec cuiuſq̃ uita repente mu-
M tari: aut natura conuerti. Veſtra.n.qui cum ſumma elegantia atq; ĩtegritate uixiſtis hoc maxime iter eſſet: non ex libidine aut ſimultate aut leuitate teſtium cauſas honeſtorum hominum ponderare: ſed
N in magnis diſq̃ſitionibus repentiniſq; periculis uitam uniuſcuiuſq; eſſe teſtem. Hoc natura eſt inſitũ ut quem timueris qui cum de uita fortuniſq; contenderis cuius ex inſidiis euaſeris: hunc ſemper ode-
O ris. Etenim omnes artes quæ ad humanitatem pertinent habent quoddam commune uinculum: &
P quaſi cognatione quadam inter ſe continentur. Eſt ridiculum ad ea quæ habemus nihil dicere: quærere ea quæ habere non poſſumus: & de hominum memoria tacere litterarum memoriam flagitare. Et cum habeas ampliſſimi uiri religionem: integerrimi municipii iuſiurandum fidẽq;: ea quæ nullo
Q modo deprauari poſſunt repudiare: tabulas quas idẽ dicis ſolere corrũpi deſiderare. Nihil eſſe in uita magnope expetẽdũ niſi laudẽ atq; honeſtatẽ. In ea aũt ꝑſequẽda oẽs cruciatus corꝑis, oĩa ꝑicula mor
R tis atq; exilii parui eſſe ducenda. Ego multos homines excellenti aĩo ac uirtute fuiſſe & ſine doctrina: naturæ ipſius habitu prope diuino ꝑ ſeipſos & moderatos & graues extitiſſe uidi. Etiam illud adiungo ſæpius ad laudem atq; uirtutẽ naturã ſine doctrina: q̃ ſine natura ualuiſſe doctrinã. Atq; idem ego
S contendo cũ ad naturã eximiã atq; illuſtrẽ acceſſerit oratio q̃dam cõfirmatioq; doctrinæ: tũ illud neſcio quid p̃clarũ atq; ſingulare ſolere exiſtere. Quid ſi non hic tantus fructus oſtenderet? Et ſi ex his ſtudiis delectatio ſola pateretur: tamen ut opinor hanc animi aduerſionem humaniſſimam ac liberaliſſimam iudicaretis. Nam certe neq; tẽporꝝ ſunt neq; ætatũ oĩum neq; locorꝝ. hæc ſtudia adoleſcẽtiã agunt, ſenectutẽ ablectant, ſecundas res ornant aduerſis ꝑfugiũ ac ſolaciũ præbẽt oblectant domi, nõ impediunt foris: ꝑnoctãt nobiſcũ: peregrinant̃ ruſticant̃. Quod ſi ipſi hæc neq; attingere neq; ſenſu noſtro guſtare poſſemus: tamen ea mirari deberemus ẽt cum in aliis uideremus. Etenim ſic a ſummis hõibus eruditiſſimiſq; accepimus: cæterarꝝ rerũ ſtudia & doctrina & p̃ceptis & arte conſtare: poetam natura ipſa ualere & mentis uiribus excitari & quaſi diuino quadã ſpiritu inflari. Quare ſuo iure noſter ille Ennius ſanctos appellat poetas: q̃ quaſi deorũ aliquo dono atq; munere cõmendati nobis eẽ
T uideantur. Non.n.eſt hoc diſſimulandũ q̃ obſcurari non põt ſed pie nobis ferẽdũ. Trahimur omnes ſtudio laudis & optimus quiſq; maxime gloria ducit̃. Ipſi ẽt philoſophi illis libris quos de contẽnenda gloria ſcribũt: nomẽ ſuũ inſcribunt. In illo.n.in quo p̃dicationem nobilitatemq; deſpiciunt p̃dicari de ſe ac nominari uolunt. Nulla.n.uirtus laborum periculorumq; mercedẽ deſiderat præter hanc
V gloriæ & laudis. Eſt uere fortunatus ille cuius ex ſalute non minor pœne ad oẽs q̃ ad illũ uentura ſit
XY lætitia peruenerit. Nunq̃ enim temeritas cũ ſapientia comiſcetur nec ad conſiliũ caſus admittit̃. Nulla.n.eſt tanta uis tanta copia: quæ nõ ferro ac uiribus debilitari frangiq; poſſit. Animũ uero uincere.

Irã cohibere,uictoriam temperare.Aduersariũ nobilitate & ingenio & uirtute præstantẽ nõ modo extolere iacentẽ:sed etiã amplificare eius pristinã dignitatẽ,hæc qui faciat nõ ego eũ cũ summis uiris cõparo sed simillimũ deo iudico.At uero cũ aliquid clæmenter mãsuete iuste,moderate, sapiẽter factũ Z
in iracundia presertim quæ est inimica cõsilio:& in uictoria quæ natura insolens & superba est audimus aut legimus:quo studio incendimur nõ mõ in gestis rebus sed ẽt in fictis:ut eos sæpe quos nunq̃ uidimus diligamus.Nihil est,n.ope & manu factũ q̃ nõ aliquãdo cõficiat & cõsumat uetustas. Qui aa
uero uictor pacis autores diligit:is ꝓfecto declarat se maluisse nõ dimicare q̃ uincere. Quicquid est enĩ q̃is amplũ sit id certe est paꝛ.tum cũ est aliquid amplius. Ingratus ẽ iniustusq̃ ciuis qui armorũ periculo liberatus animũ tamẽ retinet armatũ.Nemo mirari debebat humana consilia diuina necessitate eẽ superata.Magna uis aĩ eius uiri est quẽ de suscepta causa ꝓpositaq̃ snĩa nulla cõtumelia, nul bb
la uis,nullũ periculũ possit depellere. Nihil ẽ.n.tam populare quã bonitas. Hoĩes.n.nulla re ad deos A
ꝓpius accedunt q̃ saluté hominibus dando.Impunius fit q̃ cũ & factũ est negari potest. Vbi.n.id q̃ intus est atq̃ nostrũ impune euolare potest contraq̃ nos pugnare:fit in dominatu seruitus:in seruitute dominatus.Quid de uirtute dicã,de magnitudine aĩ,grauitate cõstantia:q̃ oẽs docti atq̃ sapientes summa quædam & sola bona esse dixerũt:hisq̃ nõ mõ ad bene sed ẽt ad beate uiuẽdũ cõtentã eẽ uirtutẽ.De inuidia autem sic inter uos disceptare debetis:ut nõ quid dicaẽ a nobis sed quid oporteat di B
ci cõsideretis.Illud me nõ preterit iniudicio filii de turpitudĩe pntis dici uix oportere. Hoc fere scitis C
oẽs q̃tam uim habeat ad cõiungẽdas amicitias studiorum ac naturæ similitudo.Sapiẽtissimũ eũ esse D
dicũt qui qd' opus sit ipsi ueniat in mentẽ:ꝓxime accedere illũ qui alterius bene iuẽtis obtẽperet. Instultitia cõtra est,Minus.n.stultus est is cui nihil ĩ mentẽ uenit,q̃ ille q q̃ stũlte alteri uenit ĩ mentem
cõprobat:Oẽs.n.orõnes causarũ sunt ac tempoꝝ nõ hoĩum ipsoꝝ,ac patronoꝝ.Nã si cãe ipse ꝓ se lo E
qui possent nemo adhiberet oratorẽ.Hoc.n.uinculũ huius dignitatis qua fruimur in repub.hoc fun F
damẽtũ libertatis,hic fons æquitatis,mens,aĩus & cõsiliũ & snĩa ciuitatis posita est in legibus ut corpora nr̃a sine mẽte sic ciuitas sine legibus:suis ꝓtibus ut neruis ac sanguine & mẽbris uti nõ põt:unde legũ ministri magistratus:legũ iterprætes iudices:legũ deniq̃ idcirco oẽs serui sumus ut liberi eẽ possimus.Est.n.sapiẽtis iudicis cogitare tantũ sibi a populo Romão eẽ pmissum:q̃tũ cõmissum sit & creditũ:Et nõ solũ sibi ptãtem datã ueꝛ ẽt fidẽ habitã eẽ meminisse:posse quẽ oderit absoluere,quẽ nõ
oderit condemnare.& semp nõ quid uelit ipse sed qd lex & religio cogat cogitare.Aĩaduertere qua lege reus citeẽ de quo reo cognoscat,quæ res ĩ q̃stione uerseẽ.Cũ hæc sint uidẽda, tũ uero illud ẽ hoĩs
magni iudicis ac sapiẽtis cũ illa iudicãda cã tabellã sumpserit nõ se putare eẽ solũ neq̃ sibi quodcũq̃
cupierit licere sed sibi hẽre in cõsilio legẽ,religionẽ:æquitatẽ,fidẽ,libidinẽ,aut odiũ,inuidiã,metũ,cupiditatesq̃ oẽs ãmouere:maxĩeq̃ æstimaẽ cõsciẽtiã mẽtis suæ:quã a diis ĩmortalibus accepimus quæ
a nobis diuelli nõ põt:quæ si optimoꝝ cõsilioꝝ ac factoꝝ testis in oĩ uita nobis erit, sine ullo metu
& summa cum honestate uiuimus. Homines inimicos suos affici morte uolunt,uel quod metuunt
aut qd' oderunt.Quo plus propter uirtutẽ nobilitatẽq̃ possunt eo minus q̃ possint debent ostendere.Nõ enĩ quemadmodũ putatis oĩa sunt in eloquẽtia. Est tamẽ quædã ita ꝑspicua ueritas ut eam ĩ-
firmare nulla res possit.Miserum ẽ exturbari fortunis oĩbus:miserior est iniuria.Acerbum est ab aliquo circumueniri,acerbius a propinquo:Calamitosum est bonis euerti,calamitosius cum de decore: G
funestum est a forti atque honesto uiro iugulari: funestius ab eo cuius uox in prætorio quæstum præstitit.Indignum est a pari uinci aut superiore:ĩdignius ab inferiore atque humiliore.luctuosum est tradi alteri cum bonis:luctuosius inimico,horribile est causam capitis dicere, horribilius est
proprio loco dicere.Hæc enim ratio & magnitudo animorum in maioribus nostris fuit:ut cum ĩ pri H
uatis rebus:suisque sumptibus minime contenti tenuissimo uiuerent:In imperio ac pub.utilitate omnia ad gloriam splendoremque reuocarent.Non enim omnia quæ dolemus eadem iure quæri possumus.Sua cuique ciuitati religio est nostra nobis.O conditiones miseras administrandarum ciuitatũ I
& prouinciarum:in quibus diligentia plena simultatum,negligentia uituperationum ubi seueritas ẽ periculosa:liberalitas ingrata:sermo insidiosus:assentatio pernicios̃a:frons omnium familiaris multorum animus iratus:iracundiæ occultæ:blanditiæ apertæ:uæhementes prætores expectant: præsenti
bus inseruiunt:absentes deserunt.Semper graues & sapientes iudices in rebus iudicandis quid utilitas K
ciuitatis:quid communis salus:quid reipub.tẽpora poscerent cogitauerunt. O misera uitæ ratio quæ
tam diu resides in uoluptate q̃ diu poscit fortunæ libido.Quid dulcius hominum generi a natura da L
tum est q̃ sui cuiq̃ liberi.Est enim ulciscendæ iniuriæ facilior ratio q̃ beneficii remunerandi.Nam q M
in ulciscendo remissior fuit mox aperte laudatur:ac grauissime uituperatur qui in beneficiis remune
randis est tardior neq̃ solum ingratus q̃ ipsum graue est:uerum etiam impius appelletur necesse est.
Assiduus usus uni rei deditus & ingenium & artem sæpe uincit. Quid est igitur propositum his rei- N O
pub.gubernatoribus q̃ intueri:& quo cursum suum dirigere debeant.Idem q̃ & præstãtissimum ma
ximeq̃ optabile sanis & bonis & beatis cum dignitate ocium:hoc qui uolunt omnes optimates: qui
efficiunt summi uiri & conseruatores ciuitatis putantur.Neq̃ enim rerum gerendarum dignitate homines efferri ita conuenit ut ocio non prospiciant.Neq̃ ullum amplexari ocium quod abhorreat a
dignitate.Huius autem ociosæ dignitatis hæc fundamenta sunt:Religiones:auspicia potestates.magistratus,Senatus,Autoritas,leges,mos maiorum,iudicia,iurisditio,fides prouinciæ,Socii,imperii laus:

res militaris.Earū rerum tot atq; tantarum esse defensorem atq; patronum:magni animi est magni i
P genii magnæq; cōstantiæ.Maioribus periculis oppugnat' respublica q̄ defendit' : ꝓpterea q; audaces
hom[illegible] & perditi nutu impellunt':& ipsi etiā sponte sua cōtra rempub.īcitant' . Boni nescio quomō
ta[illegible] sunt,& principiis rerum neglectis ad extremū ipsa deniq; necessitate excitant'.Ita ut nōnunq̄
contac[illegible] ac turbitate dū ociū uolunt etiā sine dignitate retinere:ipsi utrūq; ammittant.Hæc é una
uia mihi credite & laudis & dignitatis a bonis uiris & sapiētibus bene a natura constitutis laudari &
Q diligi.Id esse optimū p[illegible]emus q; erit rectissimū:speremus q; uolumus.qd' acciderit feramus. Caduca
semp & mobilia hæc esse dixi nō uirtutis atq; ingenii:sed fortunæ & tempor' munera: quor' ego nō
R tam facultatē unq̄ & copiā extendendā putaui.q̄ & in utendo rationē:& in carendo patiētiā. Etenim
quis est tam uecors qui aut cū suspexeris ī cælum deos eē nō sentiat & ea quæ tanta mente fiāt:ut uis
quisquā arte ulla ordinem rerū ac necessitatē persequi possit:casu fieri putet:aut cū deos esse ītellexe-
S rit eor' numine hoc tantū impium esse natū & auctū & æternū.Deteriores cauete quor' quidē é ma
gna natio.Facilæ sunt præces apud eos qui nobis ultro uiam salutis ostendunt . Non is solum gratus
debet eē qui accipit beneficiū:uer' ét is cui potestas accipiēdi fuit.Ex hac copia q̄multos eē arbitror,
qui hominibus potētibus gratiosis discretis cū aliquid eos uelle arbitrent' ultro se offerre soleāt ope-
ram nauare,testimoniū polliceri,Equidē multos & uidi in hac ciuitate & audiui:nō mō qui primori
bus labris gustassent genus hoc uitæ:& extremis ut digitis attigissent:sed qui totā adolescētiā uolup-
tatibus dedissent emersisse aliquādo & se ad frugē bonam ut dicitur recepisse:graueq; homines atq;
illustres fuisse,datur,n.concessu omnium huic aliquis ludus ætati:& ipsa natura profundit adolescen
tiæ cupiditates: quæ si ita erumpunt ut nullius uitam labefectent:nullius domum euertant faciles &
tolerabiles haberi solent.Multa,n.blandimenta natura ipsa genuit:quibus sopitis uirtus conuiueret:
& interdum multas uias adolescentiæ lubricas ostendit quibus illa insistere aut ingredi sine casu ali-
quo aut pro lapsione uix posset,Et multarum rerū iucundissimarum uarietatem dedit: qua non mō
hæc ætas sed ét iā corroborata caperet'.Quāobrē si quem sorte inueneritis qui aspernetur oculis pul
chritudinē rerum:non odore ullo:non tactu : non sapore capiatur,excludit auribus omnē suauitatē:
T huic homini ego fortasse & pauci deos propicios:pleriq; autem iratos putabunt. Vitiū uentris & gut
V turis nō modo minuit ætas hominibus sed etiā auget. O magna uis ueritatisq; cōtra omniū ingenia.
X caliditatē solertiā,contraq; factas omnium insidias facile per seipsam defendat. Si enim īnocentes exi
stimari uolumus non solum nos abstinentes sed etiā nostros comittes præstare dēmus primū oīum
opera tanta danda est ut eos nobiscum ducamus qui nostræ fame capitiq; consulant. deniq; si in ho-
Y minibus eligendis nos spes amicitiæ fefellerit ut uindicemus missos faciamus.Fuit ista quondā ī hac
A repub.uirtus:ut uiri fortes acrioribus suppliciis ciuē pernicioſum q̄ hostem acerrimū coercerēt.Hoc
aīo semp fui ut inuidiā uirtute partā gloriā non inuidiā putarē.Nō minus nobis iucūdi atq; illustres
sunt dies quibus cōseruamur q̄ illi quibus nascimur q; salutis letitia certa est: nascendi incerta condi
B tio:& q; sine sensu nascimur cū uoluntate seruamur.Neq;,n,turpis mors forti uiro pōt accidere . Nō
enim intelligemus mortem a diis immortalibus esse supplicii causa cōstitutam:sed aut necessitatem
naturæ:aut laborum & miseriarum esse quietem . Itaq; eam sapientes nunq̄ īuiti:fortes etiam sæpe
libenter appetierunt. Vincula uero & ea sempiterna certe ad singularem pœnā nepharii sceleris inuē
ta sunt.Sæpe enī grauius uidi offendere animos auditorum eos qui aliena flagicia aperte dixerunt q̄
C eos qui commisserunt.Carere debet omni uitio qui in alterum dicere paratus sit:demum maledicit
D qui non potest uerum ab altero audire.Satius est me meis rebus gestis florere q̄ maiorum opinione
niti:& ita uiuere ut sim posteris meis nobilitatis inicium:& uirtutis exemplum. Et hæc ex orationi-
bus.M.T.C.sufficiant.in quibus & aliis Ciceronis operibus satis pede pertransiui celeri:ideo ut latius
in libris Coclii Lactantii Firmiani qui ab omnibus sunt habiti diuinissimi:eo q; diuinarum institutio
num:fimbrias dilatare possem.Sequuntur igitur autoritates ex primo libro Lactantii diuinarum in-
E stitutionum in hunc modum & cætera.

Ex Lactantio Coclo Firmiano diuinarum institutionum aduersus gentes Autoritates.

Agno & excellēti īgenio uiri cū se doctrinæ pēitus dedidissent:q̄cquid labor' poterāt īpē-
di:cōtemptis oībus & priuatis & publicis actionibus ad īquirēdæ ueritatis studiū cōtule-
rūt:existimātes multo esse p̄clarius humanar' diuinarūq; rer' īuestigare ac scire rōnem: q̄
struēdis opibus ac cumulādis honoribus īhærere:q̄bus rebus quoniam fragiles terrenæq;
sunt:& ad solius corporis p̄tinēt cultū:nemo melior nemo iustior effici pōt.Erāt q̄dē illi ueritatis co
gnitiōe digniſſimi:quā scire tātop̄e cupiuerūt:atq; ita ut eā rebus oībus anteponerēt. Nā & abiecisse
quasdā res familiares suas & renūtiasse uniuersis:uoluptatibus cōstat:ut solā nudāq; uirtutē nudi ex-
peditiq; sequerent'. Tātū apud eos uirtutis nomē & autoritas ualuit:ut ī ipsa esse sūmi boni p̄miū p̄di
carēt.Sed neq; adepti sunt id q̄d uolebāt:& operā simul atq; īdustriā p̄diderūt:q̄a ueritas id é arcanū
sūmi dei q; fecit oīa īgenio ac ꝓpriis sensibus nō pōt cōpræhēdi:alioquin nihil īter deū & hominē di-
staret:si cōsilia & dispositiones huius maiestatis æternæ cogitatio assequeret' humana:q̄d q̄a fieri non
potuit ut homini per se ipsum rō diuina notescēret:nō é passus deus hominē lumē sapientiæ requirē-
tem diutius errare ac sine ullo laboris effectu uagari p̄ tenebras inextricabiles. Aperuit oculos eius ali
quando:& notionem ueritatis munus suum fecit:& ut humanā sapiētiam nullam esse monstraret. &

ertāti ac uago uiā cōsequēdæ imortalitatis ostēderet:Pauci utūtur cælesti beneficio ac munere:q; ob- F
uoluta ī obscuro ueritas latet.Virtutibus amaritudo permixta est:uitia uero uoluptate condita sunt. G
Nec tam de rebus humanis bene meret' qui scīam benedicēdi affert:q̄ qui pie & inocēter docet uiue- H
re.Idcirco apud græcos maiore ī gloria philosophi q̄ oratores fuerūt.Illi.n.recte uiuēdi doctores sunt
existimati quod est longe p̄stabilius quoniā benedicere ad paucos p̄tinet:bene aūt uiuere ad oēs.Veri
tas licet possit sine eloquētia defendi ut est a multis sæpe defensa:tamē claritate ac sermonis nitore il-
lustrāda & quodammodo disserēda:est ut potētius influat ī animos & ui sua īstructa & luce oratōnis
ornata.De religione itaq; nobis rebusq; diuinis īstituitur disputatio.Nam si quidem maximi orato-
res professionis suæ quasi ueterani decursus operibus actionum suarum postremo se philosophiæ tra
diderūt:eāq; sibi requiē laborum iustissimā putauerūt:si animos suos ī earū rerū quæ iueniri nō pote
rāt īquisitiōe torquerēt:ut nō tam ocium sibi q̄ negociū quæsiuisse uideant':Et quidē multo molesti
us q̄ ī quo fuerāt ante uersati:quāto iustius ego me ad illā piā sapiētiā dedi:quasi ad portū aliquē tutis
simū cōferā.In quo oīa dicta p̄na sunt:auditu suauia,facilia intellectu,honesta susceptu. Etsi quidam
prudentes & arbitri æquitatis īstitutiōes ciuilis iuris cōpositas ediderūt;qbus ciuiū disidētiū lites cō-
tentiōesq; sopirēt:quāto melius nos & rectius diuinas īstitutiōes litteris prosequemur.ī quibus nō de
stillicidiis:aut de aquis arcendis:aut de manu cōseréda:sed de spe,de uita,de salute,de īmortalitate,de
deo loquimur:ut supstitiōes mortiferas,erroresq; turpissimos sopiamus.Nobis itaq; qui sacramētum
religiōis accepimus:cū sit ueritas reuelata diuinitus:cū doctorem sapiētiæ ducēq; uirtutis deū seque-
mur,uniuersos sine ullo discrimine uel sexus uel ætatis ad cæleste pabulum cōuocemus. Nullus enim
suauior animo cibus est q̄ cognitio ueritatis.Non ergo pigeat ad percipiendam sapientiæ disciplinam
audiēdi uel legendi patientiam commodare.Non.n.est religio ulla sine sapīa susciplenda:nec sine ulla K
religione p̄bāda sapīa.Stoici docuerūt nec fieri mūdum sine diuina ratione potuisse,nec constare nisi
summa rōe regeret'.Nemo.n.est tam rudis tam feris moribus qui non oculos suos ī cælum tollens tā
&si nesciat cuius dei prouidētia regat' hoc omne quod cernitur,non aliquam tamē esse intelligat ex
ipsarū rerū magnitudine,motu,dispositiōe,constātia,utilitate,pulchritudine,tēperatiōe;nec posse fie-
ri quin id quod mirabili rōe cōstat:nisi cōsilio maiore aliquo sit īstructum.Nemo ēt est qui sapiat ra-
tionē,qui secū putet,qui nō unum esse ītelligat,qui & condidit oīa;& eadē quæ condidit uirtute mo
deretur.Qui aūt putat hāc tantam magnitudinem non posse ab uno regi fallitur;neq; quanta sit uis
ac potestas diuinæ maiestatis intelligit:si existimet singularē deū q̄ facere mūdū potuit:eūdem regere
nō posse quē fecit.At si cōcipiet aīo quāta sit diuina huius opis īmensitas cū antea nihil esset: tamen
uirtute atq; cōsilio dei ex nihilo esse conflatā:qđ opus nisi ab uno inchoari p̄ficiq; nō potuit.Iam ītel-
liget multo facilius esse ab uno regi q̄ est ab uno constitutum.Vnius igitur arbitrio regi mundum ne
cesse est.nisi.n,singularium partium potestas ad unā prouidentiam referat' nō poterit summa ipsa cō
stare.Qua in re quoniā & sensu deficimus & uerbis:quia neq; tantam intelligentiæ lucem pectus hu
manū;neq; exponēdarū rer̄ capit lingua mortalis idip̄m nos intelligere oportet ac dicere.Dicere aūt
multor̄ arbitrio regi mundū tale ē:quale siquis affirmat ī uno corpore multas esse mētes, quoniam
multa & uaria sunt misteria mēbror̄,ut singulos corporis sensus singulæ mētes regere credātur. Idē
multi effectus quibus cōmoueri solemus uel ad irā,uel ad cupiditatē,uel ad lætitiam, uel ad metum, L
uel ad miserationē:ut in his oībus totidē mentes putātur operari.Deus qui est æterna mens ex oī uti
q; p̄te p̄fectæ consumataeq; uirtus est q; si uer̄ est unus sit necesse est.Potestas.n,uel uirtus absolutæ
retinet suam propriam firmitatē Id aūt solidū æstimādū est cui nihil decedere:id p̄fectū cui nihil pos
sit accedere.Quis dubitat potētissimū esse regē qui totius orbis habeat impiū;neq; īmerito cū illius
sint quæ ubicūq; sunt oīa:cū ad eū solū oēs utiq; copiæ cōgerātur.At si plures p̄tiant' orbē minus cer
te opū minus uiriū singuli hēbūt cū iter p̄scriptā portionē se q̄sq; cōtineat:Eodem mō ēt dii si plures
erūt minus ualebūt aliis tātūdem ī se habentibus.Virtus aūt p̄fecta:aliis aūt p̄fectior natura ī eo pōt
esse ī quo totū est q̄ ī eo ī quo pars exigua de toto est.Deus uero si p̄fectus est quia p̄fectus est ut esse
debet nō potest esse nisi unus ut in eo sint oīa.deorum igitur uirtutes ac potestates īfirmiores sint ne
cesse est:quia tantum singulis deerit quātum in cæteris fuerit:ita quāto plures tanto minores erunt.
Quid quod summa illar̄ rer̄ potestas ac diuina uis ne semel quidē diuidi pōt.Quicquid.n.capit di-
uisionē & interitū capiat necesse est.Si autem īteritus p̄cul ē a deo qa īcorruptibilis est & æternus:cō
sequēs est ut diuidi diuina potestas nō possit.Deus ergo unus ē:si nihil aliud esse pōt qđ tantūdem ca
piat potestatis.Ita fit ut ad regendum mūdum unius p̄fecta uirtute opus sit q̄ imbecillitate multor̄.
Quod si ita esset ut isti assertores deor̄ intelligūt,ita scilicet deos præesse singulis rebus ac partibus
ut unus tamen sit rector eximius.Iam ergo cæteri non dii erunt sed satellites atq; ministri quos ille
unus maximus ac potens omnium:his officiis præfecerit & ipse eius imperio ac nutibus seruant: Si
uniuersi pares non sint,non igitur dii omnes sunt, Nec enim pōt hoc idem esse q; seruit & quod do-
minatur. Nam si deus nomen est summæ potestatis incorruptibilis esse debet, perfectus impassibi- A
lis,nulli rei subiectus:ergo dii non sunt quos pere uni maximo deo necessitas aliqua cogit. Nunc aūt
diuinæ potestatis unitatem testimoniis comprobemus.Prophetæ qui fuerūt admodum multi unū
deum prædicant unū loquuntur.Quippe qui unius dei spiritu pleni quæ futura essent pati & cōsona
uoce prædixerūt,ac.n,ueritatis expertes non putant his esse credendū.Illas enim nō diuinas uoces sed

humanas esse aiunt uidelicet qui de uno deo præconium faciunt: aut insani aut fallaces fuerũt. At qui
in plerisq; impleta esse quottidie illorum uaticinia uidemus: & in unam sententiam congerens diui-
natio docet non fuisse furiosos. Quis. n. mentis emotæ non modo futura præcipere: sed ét cohæren-
tia possit? Num ergo fallaces erãt qui talia loquebant? Quid ab his tam longe alienũ q; ratio fallendi,
cũ cæteros ab oĩ fraude cohiberét. Idcirco a deo mittebant ut præcones essent maiestatis eius: & cor-
reptores prauitatis humanæ. Præterea uoluntas fingẽdi ac métiẽdi est eo⁊ q; opes appetũt qui lucra
desiderãt. q; res ꝑcul ab illis sanctis uiris fuit. Ita enĩ delegato sibi officio functi sunt: ut relictis oĩbus
ad tutelã uitæ necessariis non mõ in futu⁊ sed ne in diẽ quidẽ laborarent. contenti ĩ temporali cibo
qué deus subministraret: hi non mõ quæstũ nullum habuerunt: sed ét cruciatus atq; mortem. Amara
enim sunt uitiosis & male uiuentibus præcepta iustitiæ. Itaq; hi quo⁊ peccata & arguebantur & ꝑhi
bebant excruciatos eos acerbissime necauerunt. Ergo a quibus abfuit studiũ lucri abfuit ét uolũtas
& causa fallendi. Quid q; aliqui eo⁊ principes aut etiã reges fuerunt. in quos cadere non põt suspitio
B cupiditatis & fraudis: tamen præconiũ dei singularis eadẽ qua cæteri diuinatione fecerunt. Sed omit
tamus sane testimonia prophetarum: ne minus idonea probatio uideatur esse de quibus his omnino
non credit. Veniamus ad autores & eosipsos ad ꝑbationẽ ueri testes citemus. q̃bus cõtra nos uti solét
poetas dico & philosophos ex his unũ deũ ꝑbemus necesse est non q; illi habuerũt cognitã ueritatẽ,
sed q; ueritatis ipsius tãta uis est ut nemo possit esse tam cecus quin uideat ingerentẽ se oculis diuinã
claritatẽ. Poetæ. n. q̃uis deos ornauerunt carminibus & eo⁊ res gestas amplificauerũt summis laudi-
C bus. sæpissime tamen confitentur spiritu uel mente una contineri regiq; omnia. Orpheus qui est ue-
tustissimus poetarum & æqualis ipsorum deorum siquidẽ traditur inter argonautas cum tyndaridis
& hercule nauigasse deum uerũ & magnum qué primogẽitũ appellat: q; ante ipsum nihil sit genitum
sed ab eo sunt cuncta generata: Eundẽ ét nominãt illuminatorẽ ac parentẽ: q; cũ adhuc nihil esset pri
us ex infinito apparuerit & extiterit cuius originé atq; naturã quia concipere aĩo non poterat ex aere
ĩmenso natum esse dixit. Vnde primogenitus phyton longo aere natus. Aliud. n. quod amplius dice-
ret non habebat: hũc ait oĩum deorum esse parẽtem quo⁊ cã cælũ cõdiderit liberisq; ꝑspexerit ut ha
berét habitaculũ: sedẽq; cõmunẽ. Cõdidit immortalibus: domũq; ĩcorruptibilẽ. Natura igit & rõne
ducẽte ĩtellexerit esse præstãtissimam potestatẽ cæli & terræ cõditricẽ: Nõ poterat enĩ dici louem eé
principẽ rerũ qui erat saturno natus: nec etiã ipsum saturnum qui cælo natus ferebatur. Cælum autẽ
tanq̃ deũ primũ deum cõstituere nõ audebat q; elemẽtum uidebat esse mũdi q; ipsum eguerit autor.
D hæc. n. ratio ꝑduxit ad deũ illũ primogenitũ: cui assignat & tribuit principatũ. Homerus nihil nobis
dare potuit quod pertineat ad ueritatẽ qui humana potius q̃ diuina cõscripsit: qui tamẽ bellãtes ĩter
E se deos finxit cum alii troiam capere uellẽt alii repugnarẽt. Potuit Hesiodus qui deo⁊ generationẽ li
bri unius opere complexus est. sed tamẽ nihil dedit: nõ a deo cõditore sumens exordium: sed a chaos
F quod est rudis ĩordinatæq; materiæ cõfusa cõgeries. Maro non longe fuit a ueritate: cuius de summo
deo mẽtem ac spiritũ nominãdo hæc uerba sunt. Principio cælũ ac terras camposq; liquentes. Lucen
temq; globũ lunæ titaniaq; astra. Spiritus ĩtus alit totamq; ĩfusa per artus. Mens agitat molem & ma
gno se corpore miscet. At nequis forte ignoret quinam esset ille spiritus qui tãtum haberet potestatis
declarauit alio loco dicẽs: Deum nãq; ire per oẽs terras tractusq; maris cælũq; profundum. hinc pecu
G des arméta uiros genus omne ferarum. Quemq; sibi tenuis nascẽtem arcesere uitas. Ouidius quoq; ĩ
principio sui ꝓclari operis sine ulla nominis dissimulatiõe a deo quem mũdi fabricatorem quem re⁊
opificem uocat mundum fatetur ĩstructum. Quod si orpheus uel illi nostri, quæ natura ducẽte sense
H rũt: perpetuo defendissent eãdẽ quã nos sequimur doctrinã: cõpræhẽsa ueritate tenuissent. Hæc hac
tenus de poetis ad philosophos ueniamus quo⁊ grauior est autoritas certiusq; iudiciũ quia nõ rebus
I cõuẽtitiis: sed ĩuestigãdæ ueritati studuisse credũtur. Thales milesius qui unus ex septem sapiẽtũ nu-
mero fuit: quiq; primus oĩum ne causis naturalibus tradit. Aquã esse dixit ex qua nata sunt oĩa: & deũ
esse mẽtem quæ ex aqua cũcta creauit & reformauit. Ita materiã rerum posuit ĩ humore, principium
K causamq; nascẽdi cõstituit ĩ deo. Pythagoras ita diffiniuit q; est deus animus per uniuersas mũdi par-
L tes oẽmq; naturã commeans atq; diffusus. ex quo oĩa quæ nascũtur animalia uitam capiũt. Anaxago-
M ras deum esse dicit infinitam mẽtem quæ per seipsam moueatur. Antisthenes multos quidem esse po
N pulares deos unũ tamẽ naturalẽ idest totius summæ artificẽ. Cleãtes & Anaxamenes æthera esse sum
mũ deũ: Cui opinioni poeta noster assensit. Tũ pater oĩpotẽs fæcũdis ĩbribus æther. Cõiugis ĩ gremi-
O um læte descẽdit & omnis. Magnos alit magno permixtus corpore fœtus. Chrysippus naturalẽ uim
P diuina ratione præditam: iterdum diuinam necessitatem deum nũcupat. Item Zenon naturalem diui
nãq; legem. Horum omnium sentẽtia q̃uis sit ĩcerta eodem tamẽ spectat: ut prouidẽtiam unam esse
cõsentiãt siue enĩ natura, siue æther, siue ratio, siue mens, siue fatalis necessitas, siue diuina lex, siue qd
Q aliud dixeris idẽ est quod a nobis dicit deus. nec obstat appellationẽ diuersitas: cũ ipsa significatione
ad unũ oĩa reuoluãtur. Aristoteles q̃uis secum ipse dissideat: ac repugnãtiam sibi & dicat & sentiat in
R summum tamẽ unam mẽtem mũdo præesse testatur. Plato qui omnium sapiẽtissimus uidebatur mo
narchiam plane aperteq; defendit nec æthera, aut rationem, aut naturã sed ut est deum nominat: ab
eo mũdũ hũc ꝓfectũ atq; mirabilẽ eé fabricatũ. Qué Cicero secutus atq; imitatus ĩ plurimis frequen
S ter deum cõfitetur ac supremũ uocat: in his libris quos de legibus scripsit ab eo regi mũdũ argumẽ-

tatur:dum cū diſputat de natura deorū hoc modo.Nihil eſt præſtantius deo:ab eo igitur mundū re-
gi:neceſſe eſt:nulli igit' naturæ ē obediēs aut ſubiectus deus:omnē ergo regit ipſe naturam.Quid aūt
ſit deus ī conſolatione diffinit.Nec uero deus ipſe qui intelligit' a uobis alio modo intelligi nō pōt:ni
ſi mēs ſoluta quædā & libera & ſegregata ex oī connexione mortali oīa ſentiens & mouens. Amicus T
quoq; Seneca qui ex romanis uel acerrimus ſtoicus fuit ſæpe ſummum deū merita laude proſequit'.
Nam cū de īmatura morte diſſereret non itelligis inquit autoritatem ac maieſtatē iudicis tui: recto-
ris orbis terrarū cæliq;:dominorū & deorū omnium deū:a quo iſta numina quæ ſingula adoramus
& colimus ſuſpēſa ſunt.Mercurius qntus q tametſi homo fuit antiquiſſimus tamē & iſtructiſſimus ī V
omni genere doctrinæ a deo ut ei multarū rerū & artiū ſcientia Trimegiſto cognomen iponeret', hic
ſcripſit libros & quidem multos ad cognitionē diuinarū rerū ꝓtinentes:ī quibus maieſtatē ſummi ac
ſingularis dei aſſerit:hiſq; nominibus appellat quibus nos deū ac patrē,ac nequis eius nomen require
ret ſine nomine eſſe dixit:Eo ꝙ nominis proprietate non egeat ob ipſam,ſ.unitatē. Ipſius hæc uerba
ſunt.Deus aūt unus:unus aūt nominis non eget:eſt.n.qui ſine nomine eſt. Deo igitur nomē non eſt
quia ſolus eſt:nec opus eſt ꝓprio uocabulo niſi cū diſcrimē exigit multitudo. Vt unáquáq; ꝓſoná ſua
nota & appellatiōe deſignes.Deo aūt qui ſemp unus eſt ꝓpriū nomē eſt deus.Supeſt de reſpōſis ſacriſ A
que carminibus teſtimōia quæ ſunt multū certiora ꝓferre.Nā fortaſſe hi cōtra quos agimus nec poe
tis putēt eſſe credēdū tanq̄ noua fingētibus:nec philoſophis q errare potuerūt:qa & ipſi hoies fuerūt.
Idcirco teſtimonia decē Sibillaꝝ quæ oēs uates ſunt a ueteribus appellatæ:qd ipſe de uno deo ſenſe-
rūt ī mediū ꝓferemus.Quaꝝ qdē nomina hæc ſunt.Sibilla ꝓſea.Sibilla libica.Sibilla delphica. Sibil-
la canea.Sibilla erythræa.Sibilla ſamia.Sibilla cumana.Sibilla eleſpontia.Sibilla frigia.Sibilla tiburtis.
Quaꝝ omnium libri ſunt cōfuſi nec diſcerni poſſunt nec ſuū cuiq; aſſignari niſi erythrææ quæ no-
mē uerū ſuū carmini inſeruit & erythræam ſe nominauit.Omnes igitur hæ ſibillæ unū deū prædicāt
maxime erythræa quæ cælebrior inter cæteras ac nobilior habetur. Quarū de uno deo hæc ſunt te-
ſtimonia.unus deus qui ſolus eſt.iſq; ampliſſimus & īcreatus hunc eſſe ſolū deū qui cælū fecerit lumi
nibuſq; diſtinxerit.Item alia.Sed deus ſolus eſt eminentiſſimus qui fecit cælū atq; ſolē & ſtellas & lu-
nam frugiferā terrā & tumores aquæ pōti.Qui quomodo ſolus ſit ita edificator mūdi & artifex rerū
uel quibus conſtat uel quæ in eo ſunt ſolum coli oportere teſtatur in hæc uerba.Ipſum q ſolus ē coli
te principē creatorē mūdi q ſolus ē ī ſeculū atq; a ſeculo factus.Itē alia in uoce dei ſic ait.Solus.n.deus
ſum & nō eſt alter.Exequerer nūc teſtimonia cæteraꝝ niſi & hæc ſufficerēt.Sed cū defendamus cām B
ueritatis apud eos qui aberrātes a ueritate falſis religionibus ſeruiunt:qd genus probationis aduerſus
eos magis adhibere debemus:q̄ ut eos deorū ſuorū teſtimoniis reuincamus? Apollo enī quē præ cæ-
teris diuinū exiſtimant quærenti cuidā quis eſſet aut quid eſſet omnino deus reſpōdit uiginti & uno
uerſibus quorū principiū eſt.Ex ſe ortus infectus ſine matre īexpugnabilis:cuius nomē nec uerbo ca-
piendū,ignē non ſeculū hoc deus:modica aūt dei portio angeli nos:De ſe quidē ille mentitus eſt qui
cū ſit e numero demonū angelis dei ſe aggregauit.Deniq; i aliis reſpōſis demonē ſe eſſe cōfeſſus ē.Nā
cū iterrogaret' quomodo ſibi ſupplicandū eſſet ita reſpondit.Omnia ſapiens omnia docte qui ꝑ mul
ta uerſaris exaudi demon.Quid ergo ſupeſt niſi ut ſua cōfeſſione uerberibus ueri dei ac pœnæ ſubia-
ceat ſempiternæ.Nā in alio reſponſo ita dixit.demones qui ꝑgant circa terras & circa pontū īfeſſi do-
mant' ſub uerbere dei.Retrahant ergo ſe homines ab erroribus & abiectis religionibus prauis parētē
ſuū deū cognoſcāt.cuius nec uirtus æſtimari pōt:nec magnitudo ꝓſpici:nec principiū cōpræhendi:cū C
ad illū humanæ mentis intētio & acumē & memoria puenerit quaſi ſubductis & cōſumatis oībus ui
is ſubſiſtit.hæret.deficit.nec eſt aliq̄d ulterius quo ꝓgredi poſſit:ueꝝ qa fieri nō pōt quin id qđ ſit ali D
quādo cœpit eſſe:cōſequēs ē ut quoniā nihil ante illū fuit ipſe ante oīa ex ſeipſo ſit procreatus.Ideoq;
ab apolline īcreatus īfectus & ex ſenatus Sibilla ex ſeipſo ante oīa ꝓcreatus deus nominat'. Quod Se
neca homo acutus in exhortationibus uidit:Nos īquit aliunde pēdemus:itaq; ad aliū reſpicimus: cui
quod eſt optimū ī nobis debeamus:alius nos edidit:alius nos īſtruxit:deus ipſe ſe fecit. His igitur tot
& tantis teſtibus cōprobat' unius dei poteſtate ac prouidentia mundū gubernari:cuius uim maieſtatē
que tantam eſſe dicit in timæo plato:ut eā neq; mente cōcipere neq; uerbis enarrare q̄ſquā poſſit ob
nimiā & ineſtimabilē poteſtatē.Dubitet uero aliquis an quicq̄ difficile aut ipoſſibile ſit deo qui tanta E
tāq; mirifica opera prouidentia excogitauit uirtute cōſtituit.ratione ꝑfecit.Nunc aūtē ſpiritu ſubſtē- F
tet.poteſtate moderetur.incogitabilis.ieffabilis:& nulli alii ſatis notus q̄ ſibi.Vnde mihi ſæpius de tā G
ta poteſtate cogitanti qui deos colunt interdum uideri ſolent tam cæci.tam inexcogitabiles tam ex- H
cordes:tam non multis a mutis animalibus differentes:qui credunt eos qui geniti ſunt maris ac fœ-
minæ coitu aliquid maieſtatis.diuinæque uirtutis habere potuiſſe. Cum Sibilla erythræa dicat. Nō
poteſt ex uiri ſemine & matrice deus formatus eſſe: quod ſi eſt uerum ſicuti eſt:apparet herculem.
apollinem.liberū.Mercuriū.Iouēq; ipſum cū cæteris homines fuiſſe: quoniā ſunt ex duobus ſexibus
nati.Quid eſt a deo tam remotū q̄ id opus quod ipſe ad propagandā ſobolē mortalibus tribuit:& qđ
ſine ſubſtantia corporali nullū poteſt eſſe? Dii autem qui ſunt īmortales & æterni:quid opus eſt alte-
ro ſexu? Deo igitur qui eſt ſempiternus neq; alter ſexus neq; ſucceſſio neceſſaria eſt. Errauerunt aūtē
qui in deum nomen tranſtulerunt:quia qui ſolus eſt non indiget nomine. Non enim iupiter potuit I
eſſe deus eo ꝙ huius nominis ꝓprietas nec diuinam uim exprimit ſed humanam. Nā ioue iunonēq;

a iuuando esse dictos Cicero interprætatur:& iupiter quasi iuuans pater dicitur,quod nomẽ ĩ deũ mi
nime congruit:quia iuuare hominis est operis aliquid conferentis in eum qui sit alienus & minimi be
neficii.Nemo sic deum præcatur ut se adiuuet:sed ut seruet ut uitam salutemq; tribuat:quod multo
plus ac maius est q̃ iuuare.Deus autem uerus pater est per quem sumus & cuius toti sumus:a quo fin
gimur,a quo animamur,a quo illuminamur qui nobis uitam imptit,salutem tribuit, uictum multi-
plicem subministrat.Non intelligit beneficia diuina qui se tantummodo iuuari a deo putat: ergo nõ
K ĩperitus modo:sed ẽt ĩpius est qui nomine iouis uirtutẽ summæ potestatis ĩminuit.Ob eã aũt cãm iu
piter Saturnus & cæteri errore hominum dii cœperunt nominari.Nam nulli reges ante Saturnũ uel
uranum fuerunt propter hominũ raritatẽ:qui aggrestẽ uitam sine ullo rectore uiuebant: non ergo ẽ
dubiũ quin illis tẽporibus homines regem ipsum totamq; gentem iactare summis laudibus ac nouis
honoribus cœperint ut etiam deos appellarent,siue ob miraculum uirtutis,hoc uere putabant rudes
adhuc ac simplices:siue ut fieri solet in adulationẽ præsentis potentiæ:siue ob beneficia quibus erant
ad humanitatem compositi,deinde ipsi reges cum cari fuissent his quorum uitam composuerunt,ma
gnũ sui desiderium mortui reliquerũt.Itaq; hoies eoꝝ simulacra finxerũt:ut haberẽt aliquod ex ima
ginũ cõtẽplatione solatiũ:,pgressiq; longius p amorem memoriam defunctoꝝ colere cœperunt:ut &
L gratiã referre benemeritis uiderẽt.& successores eoꝝ allicerent ad bene regẽdi cupiditatem. Quod
Cicero de natura deorum docet dicens.Suscepit autem uita hominum consuetudoq; cõmunis:ut be
neficiis excellentes uiros in cælũ fama ac uoluntate tollerent:hinc hercules,hinc castor, hinc pollux,
hinc esculapius,hinc liber alio loco atq; alio & in pleriscq; ciuitatibus intelligi põt acuẽdæ uirtutis gra
M tia:quo libentius reipublicæ causa periculum adire optimus quisq; uiroꝝ fortium. Hac ratione ro-
mani cæsares suos consecrauerũt,& mauri suos reges.Sic paulatim religiones esse cœperũt:dũ illi pri
mi q eos nouerãt eo ritu suos liberos ac nepotes:deinde oẽs posteros ĩbuerunt.Sic p populos atq; re-
giones uaria sacra suscepta sunt,dũ homines grati esse ĩ suos prĩcipes cupiũt:& q; alios honores quot
uita carẽtibus deferãt inuenire nõ possunt,præterea pietas eorum qui successerunt plurimũ contulit
ad errorẽ,qui ut diuina stirpe nati uiderẽt diuinos honores parentibus detulerũt deferriq; iusserũt.
Accesserunt ẽt poetæ & compositis ad uoluntatem carminibus in cælũ eos sustulerunt. Quod malũ
a græcis ortũ est quorum leuitas instructa dicendi facultate & copia incredibile est quãtas mendacio
rũ nebulas excitauerũt.Itaq; admirati eos,& susceperunt primi sacra illoꝝ:& uniuersis gẽtibus tradi-
N derũt.Ob hãc uanitatẽ Sibilla eos sic ĩcrepat.Græcia quid cõfidis ĩ uiros prĩcipes. q bona aut dona ĩ-
ania mortuis acquiris:ĩmolas simulacris:quis tibi errorẽ ĩ mẽtẽ posuit?At isti q deos asserũt uideant
quomodo respondeant huic argumento quod inferemus.Si duo sunt sexus deoꝝ sequit̃ cõcubitus:si
coeunt & domos habeãt necesse est:nec enĩ carent uirtute ac pudore ut hoc ,pmiscue & ĩ ,ppatulo fa-
ciãt sicut multa facere uidemus animalia.Si domos habẽt cõsequens est ut & urbes habeãt. Equidem
autore Nasone qui ait,Plebs habitat diuersa locis ac fonte potẽtes.Cælicolæ clariq; suos posuere pe-
nates:Si habent urbes & agros igit̃ habebũt.Iam qs nõ uideat quæ sequent̃:arare illos & colere quod
uictus cã fit,ergo & mortales sunt.Quod argumẽtũ retrouersum idẽ ualet.Si,n,agros non habẽt ne
urbes quidẽ:Si urbes nõ ne domus quidẽ:Si domibus carent ergo & cõcubitu.Si cõcubitus ab his ab
est & sexus igit̃ fœmineus:in diis autẽ uidemus & fœminas fuisse,ergo dii nõ sunt. Dissoluat hoc ar-
gumẽtũ siquis põt:ita enĩ res rẽ sequit̃ ut hæc ultima necesse sit cõfiteri.Sed ne illud quidẽ dissoluet
aliquis:Ex duobus sexibus alter fortior est:alter ifirmior.Robustiores enĩ mares ĩbecilliores fœmi-
næ sunt ĩbecillitas non cadit ĩ deũ ergo nec fœmineus sexus.huic addit̃ superioris argumẽti extrema
A illa conclusio:ut dii nõ sint quoniã ĩ diis & fœminæ sunt. Non res ipsas gestas finxerũt poetæ qđ si fa
cerent essent uanissimi:sed rebus gestis addiderunt quendã colorẽ:non enim obtractantes dicebant
illa:sed ornare cupientes.Hinc hoies decipiuntur maxime q; dum hæc oia non esse ficta a poetis arbi
trant̃ colũt quod ignorãt.Nescĩunt enĩ quis sit poeticæ licentiæ modus:quosq; ,pgredi fingẽdo lice-
B at.Cũ officiũ poetæ ĩ eo sit. Vt ea quæ uere gesta sunt ĩ alias species obliquis figurationibus cũ deco-
re aliquo cõuersa traducãt:totũ aũt quod referas fingere,i,ineptũ esse & mendacẽ potius q̃ poetã:sed
finxerunt ista quæ fabulosæ credunt̃.Non igit̃ a poetis totũ fictum est:sed aliquid forte traductũ:&
obliqua figuratione obscuratũ:quo ueritas inuoluta tegeret̃.uera sunt ergo quæ loquunt̃ poetæ:sed
obtẽptu aliquo speciecq; uelata,põt mons olympus in quo Iupiter maximã partẽ uitæ colebat: figurã
poetis dedisse ut Iouem dicerent cæli regnũ esse sortitũ.q; olympus ambiguũ nomẽ est & montis &
cæli.Multa in hũc modũ poetæ trãsferunt non ut ĩ deos mẽtiant̃ quos colunt:sed ut figuris uersico-
loribus uenustatẽ atq; leporem carminibus suis addãt.Qui aũt non intelligunt quomõ aũt quare qđ
que figuret̃ poetas uelut mendaces & sacrilegos insequunt̃ hoc errore decepti ẽt philosophi q; ea q̃
de Ioue ferunt̃ minime conuenire in deũ uidebant̃.Mendaciũ,n,poetaꝝ non in facto sed in nomine,
metuebãt,n,malum si contra publicã psuasionẽ faterent̃ qđ erat ueꝝ.Non igit̃ exigo ut aliquis poe-
taꝝ fictionibus credat:qui hos mentiri putat pontificum ipsoꝝ scripta consideret:& quicquid est lit
teraꝝ ad sacra ptinentium reuoluat,plura fortasse q̃ nos asserimus inueniat:ex quibus intelligat ina
C nia inepta,& commentitia esse omnia quæ pro sanctis habentur.Siquis autem percepta sapientia de-
posuerit errorem profecto ridebit ineptias hominum pene dementium:illos dico qui uel inhoneſto
saltatu tripudiant:uel qui nudi,coronati,uncti,aut personati,aut luto obliti currunt. Quid de scutis

uetuſtate iam putridis dicam? quæ cum portant deos ipſos ſe geſtare humeris ſuis arbitrant. Merito igitur cum hæc a uiris non imperitis ac rudibus fiant Lucretius exclamat. O ſtultas hominum mentes. O pectora cæca. Quis enim hæc ludibria non rideat qui habet aliquid ſanitatis? cū uideat homines uelut mēte captos ea ſerio facere quæ ſiquis faciat ī luſu ieptus eſſe uideat & nimis laſciuius. Harū uanitatū apud romanos autor & cōſtitutor Sabinus ille rex fuit: qui maxime aīos hominum rudes atq; īperitos nouis ſupſtitionibus īplicauit quod ut faceret aliqua cū autoritate ſimulauit cū dea egregia nocturnos ſe habere congreſſus. Mileſium aūt Cretenſiū primū diis ſacrificaſſe: ac ritus nouos ſacrorūq; pompas introduxiſſe didimus ait: Cuius filia Meliſſa a pre prima ſacerdos mri magnæ cōſtituta. unde adhuc eiuſdē matris antiſtites miliſſæ nuncupant. Qui enim uirtutis eſt expers: qui cupiditate ac libidinibus malis uincitur: non cupidini ſed morti ſubiectus eſt ſempiternæ. Cui dubiū eſt quin is cui alicui rei obſequitur maximus non ſit? nā ſi ſit non accipiat fata ſed faciat. Ille ſolus uir fortis de b et iudicari qui tēperans moderatus eſt iuſtus. Sciant romani capitoliū ſuū. id ſummū caput religionū publicarū nihil aliud eſſe q̄ inane monumentū. Quid enim tā conueniens deo q̄ iſtū regimē ac pium ſeculū. Mortui nomina montibus aut fluminibus īdiderūt: ſic maria traxiſſe nomina accepimus eorum qui deciderant in ea. Vt ægæū. icareum helleſpontum: & in latio. Auentinus monti uocabulū dedit in quo ſepultus eſt. Tiberinus uel tibris amni quo merſus eſt. Marcus tullius romanæ philoſophiæ princeps & ampliſſimo ſacerdotio p̄ditus nō tantū pfectus orator ſed ēt philoſophus fuit & ſolus Platonis extitit imitator: huic non eloquentia ſed fiducia defuit ignoranti ueritatē: quod ipſe ſim pliciter in opere de natura deorū teſtat. Ait enim facilius ſe poſſe dicere quid non ſit q̄ quid ſit: hoc eſt falſa intelligere uera neſcire. Venus quæ oīm libidinibus p̄ſtituta non deorū tantum ſed & hominū: pria ut hiſtoria ſacra continetur artem meretricā inſtituit autorq; in mulieribus ī ſtupro fuit: uti uulgo corpore quæſtū facerēt: quod idcirco imperauit ne ſola præter alias mulieres īpudica & uirorū appetēs uideret. Quis tam ſtultus tāq; ineptus ē ut corporis uires diuinū uel ēt humanū bonū iudicet: cū ſint & maiores pecudibus attributæ: & uno morbo ſæpe frangant: uel ipſa ſenectute minuātur & corruant. Græci res uiliſſimas ſemp pro maximis habuerunt. Virtus enim colenda eſt non imago uirtutis: & colenda eſt ſacrificio aliquo thure aut præcatione ſolemni: ſed uoluntate ſola atq; propoſito. Nā quid eſt aliud colere uirtutē niſi eā cōpræhēdere animo aut tenere. Qui enim ſic uirtutes colūt ut umbras & imagines uirtutū conſectant. eaipſa quæ uera ſunt tenere non poſſunt. Hi potius ſcelerati ſunt habēdi qui cū ſint liberaliū diſciplinarū ſtudiis expoliti ab humanitate deſiſtūt q̄ qui rudes & imperiti ad mala facinora bonorum ignorātia labuntur. Primus ſapientiæ gradus eſt falſa ītelligere: ſecūdus uero uera cognoſcere: qua cognitione ueri nulla eſt hoīum iucundior uoluptas ad quā cognoſcēdam nunc propius accedamus. Et hæc de primo libro lactātii firmiani: ſequūt nūc ex ſecūdo eiuſdē.

Ex ſecundo libro Lactantii firmiani Autoritates incipiunt.

Quidē ſicut oportet de ſumma rerū ſæpenumero cogitās admirari ſoleo maieſtatē dei ſingularis quæ cōtinet regitq; oīa in tātam ueniſſe obliuionē: ut quæ ſola debeat coli ſola potiſſimū negligant: homines autē ipſos ad tantā cæcitatē eſſe deductos ut uero ac uiuo deo mortuos præferant. terrenos autē ſepultoſq; in terra ei qui fundator ipſius terræ fuit. Nā tum maxime deus ex memoria hominū elabitur cū de beneficiis eius fruentes honorē dare diuinæ ītelligentiæ debēt. At uero ſiqua neceſſitas grauis præceſſerit tūc deū recordant. Si belli terror infremit. Si mortifera morboꝝ uis incumbit. Si alimēta frugibus longa ſiccitas denegauit. Si ſeua tēpeſtas. Si grādo īgrauat: ad deū confugiūt: a deo petiūt auxiliū: Deus ut ſubueniat orant. Siquis ī mari uēto ſeuiente iactat hunc īuocat: ſiquis aliqua ui afflictat hunc potius īplorat. Siquis ad extremam mendicādi neceſſitatē deductus uictum præcibus expoſcit: deum ſolum obteſtatur per eius unicum atq; diuinū nomen hominum ſibi miſericordiam quærit. Nunq̄ igitur dei meminerunt niſi cū in periculis ſunt. poſtq̄ metus deſeruit & pericula receſſerunt. tum uero alacres ad deorū templa concurrunt. his libāt. his ſacrificant. hos coronant: deo autem quem in ipſa neceſſitate implorauerant ne uerbo quidē grās agāt a deo ex rerū p̄ſpitate luxuria: ex luxuria uero ut uitia oīa ſic īpietas aduerſus deū naſcit. Cæteri animantes p̄nis corporibus in humū ſpectant quia rōnem ac ſapiētiā nō acceperunt: nobis aūt ſtatus rectus ſublimis uultus ab artifice deo datus eſt. Spectare nos cælum deus uoluit utiq; non fruſtra. Nā & aues & ex mutis pene oīa cælum uident: ſed nobis p̄prie datū eſt cælū rigidis ac aſtantibus intueri religionē ibi quæramus. Vt deum cuius illa ſedes eſt: quoniā oculis non poſſumus & animo cōtēplemur. hoīem igitur ex humo ſubleuatum ad cōtēplationē ſui artificis deus erexit. Quod optime ingenioſus poeta Ouidius ſignificauit. Pronaq; ſpectent animalia cætera terrā. Os homini ſublime dedit cælūq; uidere iuſſit. & erectos ad ſidera tollere uultus. Hūc utiq; antropon græci appellauerūt q̄ ſurſum ſpectet. Ipſi ergo ſibi renūtiāt: ſeq; hominū nomine abdicāt qui nō ſurſum aſpiciūt ſed deorſum. Eſt aūt prauiſſimū cū ratio corporis recta ſit quod ē tēporale: ipſum uero animū qui ſit æternus humilē fieri: cū figura & ſtatus nihil aliud ſignificāt: niſi mentem hominis eo ſpectare oportere quo uultū: & animū tam rectū eē debere q̄ corpus: ut id & cui dominari debet imitet. Verū hoīes & noīs ſui & rōnis obliti: oculos ſuos ab alto deiciunt ſoloq; defigunt ac timēt opera digitorū ſuorū quaſi uero quicq̄ eſſe poſſit artifice ſuo maius. Nā omnino ſingendorū ſimilitudinū ratio idcirco ab omnibus ī uenta eſt ut poſſit eorum memoria retineri qui uel morte ſubtracti uel abſentia fuerant ſepati. Timi-

ditas in ſapiẽte eſſe nõ debet. Quid igit̃ ꝓfuit te uidiſſe ueritatẽ quã nec defenſurus eſſes nec ſecuturus. Sed libẽter ẽt errãt hi qui errare ſe ſentiũt. quãto magis uulgus indoctum quot pompis inanibus gaudet: animiſq; puerilibus ſpectat oĩa: oblectat̃ friuolis: & ſpecie ſimulacroꝝ capit̃: nec põderare ſecũ unãquãq; rẽ põt: ut intelligat nihil colendũ eſſe qđ oculis mortalibus cernit̃: qa mortale ſit neceſſe eſt. Impugnatæ ſunt a prudẽtioribus falſæ religiones qa ſentiebãt eſſe falſas: ſed nõ ẽ iducta uera: qa qualis aut ubi eſſet ignorabãt. Itaq; ſic habuerũt quaſi nulla eſſet oĩno: qa uerã non poterãt inuenire: & eo mõ inciderũt ĩ erroꝛẽ multo maioꝛẽ q̃ illi q̃ falſam tenebãt & quoniã facilius eſt iudicare de alienis q̃ de ſuis: dũ alioꝝ ꝓcipitiũ uiderẽt nõ ꝓſpexerũt qđ ante pedes ſuos eſſet. Stultiores aũt illos qui nullã q̃ qui falſam religionẽ ſuſcipiũt dico: quoniã uenia cõcedi põt impitis & q̃ ſe ſapiẽtes eſſe nõ fateant̃: his uero nõ põt q̃ ſapiẽtiã ꝓfeſſi ſtultitiã potius exhibẽt. Falſum ĩtelligere ẽ qđẽ ſapiẽtiæ ſed humanæ ultra gradũ hũc ab hoĩe ꝓcedi nõ põt. Veꝝ aũt ſcire diuinæ ſapiẽtiæ eſt. hõ aũt ꝓ ſeipſum puenire ad hãc ſciẽtiã nõ põt niſi doceat̃ a deo. philoſophi qđ ſummũ fuit humanæ ſapiẽtiæ aſſecuti ſunt ut ĩtelligerẽt qđ nõ ſit: illud aſſeq; nequiuerũt ut dicerẽt qđ ſit. Nota Ciceronis uox eſt. Vtinã tã facile uera inuenire poſſem q̃ falſa cõuincare. Quæ igit̃ inſania eſt ab his aliquã ſperare tutelam quæ tueri ſemetipſa non poſſunt quæ peruerſitas ad eorum præſidia decurrere quæ ipſa cũ uiolant̃ muta ſunt.

Non placebat pſio: q; aurea uaſa tẽplis inferant̃: ſuperuacuum putanti eſſe ĩter religiones quod nõ ſanctitati ſed auaritiæ ſit inſtrumentum. Illa enim ſatius ẽ deo quẽ recte colas ĩferre pro munere cõpoſitũ ius faſq; animi ſanctoſq; receſſus. Mentis & incoctũ generoſe pectus honeſto. Senum ſtultitiam Seneca deridet: Non inquit bis pueri ſumus ut uulgo diciẽt ſed ſemper. Quanto igitur rectius eſt õmiſſis inſenſibilibus & uanis: oculos deo tendere ubi ſedes ubi habitatio eſt dei ueri: q; terrã ſtabili firmitate ſuſpendit: qui cælũ diſtinxit aſtris fulgentibus: qui ſolẽ rebus humanis clariſſimũ ac ſingulare lumen in argumentũ ſuæ unicæ maieſtatis accendit: terris aũt maria circũfudit: flumina ſempiterno lapſu fluere præcepit. Luſſit & extendi cãpos ſubſidere ualles: fronde tegi ſiluas lapidoſos ſurgere montes. Quæ utiq; omnia non lupiter fecit qui ante annos mille ſeptingentos natus: ſed ille opifex rerũ mundi melioris origo qui uocatur deus: cuius principiũ quãdo non poteſt cõpræhendi ne quæri quidẽ debet. Satis eſt homini ad plenã pfectamq; prudentiã ſi deũ intelligat: cuius intelligentiæ uis & ſumma hæc eſt ut ſuſcipiat & honorificet communem p̃ntem generis humani & rerum mirabilium fabricatorẽ. Vnde quidam hebetis obtuſiq; cordis elemẽta quæ & facta ſunt & carent ſenſu tãquã deos adorant: nec unq̃ intelligere quærunt quanto maior quantoq; mirabilior ſit q̃ illa fecit ex nihilo: quæ cum uideãt diuinis legibus obſequẽtia: cõmodis atq; uſibus hominis perpetua neceſſitate famulari. tamẽ illa deos exiſtimant eſſe ingrati aduerſus beneficia diuina qui deo & patri indulgentiſſimo ſua ſibi opera prætulerũt. Ineſt ſideribus ratio ad peragẽdos meatus ſuos apta: ſed dei eſt eſſe illa ratio qui & fecit & regit omnia non iſporum ſuperorum quæ mouentur. Nã ſi ſtare ſolẽ uoluiſſet & perpetuus utiq; dies eſſet. Itẽ ſi motus aſtra non haberẽt qui dubitat ſempiternã noctẽ futurã fuiſſe? ſed ut diei ac noctis uices eſſẽt moueri illa uoluit: & tã uarie moueri ut nõ modo lucis atq; tenebraꝝ mutuæ uiciſſitudines fierent: quibus laboris & quietis alterna ſpacia cõſtarent: ſed ẽt frigoris & caloris. ut diuerſorũ tẽpoꝝ uis ac poteſtas uel generandis uel maturandis frugibus conueniret. Quã ſolertiã diuinæ poteſtatis in machinãdis itineribus aſtroꝝ quia philoſophi nõ uidebant animalia eſſe ſidera putauerũt tanq̃ pedibus & ſponte nõ diuina ratione ꝓcederent. Cur aũt illa excogitauerit deus q̃s non ĩtelligit? ſcilicet ne ſolis lumine deſcẽdẽte nimiũ cæca nox terris atq; horrẽdis tenebris ingraueſceret noceretq; uiuentibus. Itaq; & cælũ ſimul mira uarietate diſtinxit: & tenebras ipſas multis minutiſq; luminibus temperauit. Quanto igit̃ naſo prudentius q̃ illi qui ſapiẽtiæ ſtudere ſe putant qui ſentit a deo lumina illa ut horrorem tenebraꝝ depellerẽt ĩſtituta ĩ his uerſibus. Tot numero taliq; deus ſimulacra figura impoſuit cælo perq; atras ſparſa tenebras. Clara pruinoſæ iuſſit dare lumina nocti. Quod ſi fieri nõ põt ut ſtellæ dii ſint ergo ne ſol qdẽ ac luna dii eſſe poſſunt: quoniã a luminibus aſtroꝝ nõ rõne differũt ſed magnitudine: q; ſi hi dii nõ ſunt ergo ne cælũ qdẽ ĩ quo illa oĩa cõtinent̃. Semꝑ argumẽta ex falſo petita ineptos & abſurdos exitus habẽt. Stoici nõ tantũ ueritate ſed ẽt uerbis reuincunt̃. Sicut domus ĩ uſum habitãdi facta ꝓ ſe nihil ſentit: dominoq; ſubiecta eſt q̃ eã fecit aut incolit ita mundus ꝓ ſe nihil ſentiẽs factori deo ſubiacet qui eũ ĩ uſum ſuũ fecit. Tanta homines imaginũ cupiditas tenet ut iam uiliora ducant̃ illa quæ uera ſunt: auro. ſ. & gẽmis & ebore delectant̃. Hoꝝ pulchritudo ac nitor ꝑſtringit oculos: nec ullã religionẽ putãt ubicunq; illa non fulſerint. Itaq; ſub obtentu deoꝝ auaricia cupiditas colitur. Tanta eſt autoritas uetuſtatis ut inquirere in eã ſcelus eſſe dicat̃. Itaq; credit̃ ei paſſim tã q̃ cognitæ ueritati. Maiores noſtri etiam nulla rõne religionis reddita crediderũt: & eis quidem nulla ratione reddita rationis eſt credere. Nã ſi credis cur ergo rationem requiris quæ poteſt efficere ne credas. Sin rationem requiris & quærendã putas ergo non credis. Ideo enim quæris ut eã ſequaris cũ ĩueneris. Romulus urbẽ conditurus paſtores ĩter quos adoleuerat conuocauit. Cũq; his numerus condẽdæ urbi parũ idoneus uideret̃ conſtituit aſillũ: eo paſſim confugerũt ex finitimis locis peſſimi quiq; ſine ullo conditionis diſcrimine: ita cõflauit ex his oĩbus populũ: legitq; ĩ ſenatũ eos qui ætate oĩum anteibant: & patres appellauit: quorum conſilio oĩa gereret. De quo ſenatu Propercius hæc loquitur.

Buccina cogebat priſcos ad uerba quirites.
Centum illi in prato ſæpe ſenatus erat.
Curia prætexto nunc quæ nitet alta ſenatu.
Pellitos habuit ruſtica corda patres
hi ſunt patres quorum decretis erudi

ti ac prudentes uiri deuotiſſime ſeruiant. Idq; uerũ atq; imutabile omnis poſteritas iudicet: quod centum pelliti ſenes eſſe ſtatutum uoluerũt: quoꝝ autoritas táti habebaſ a poſteris ut nemo dũ uiueret neq; ſummus neq; infimus illos affinitate dignos iudicauit. Quare oportet in ea re maxime ī qua uitæ ratio uerſaſ ſibi quéq; cõfidere ſuoq; iudicio ac ꝓpriis ſenſibus niti ad inueſtigãdã & ꝓpẽdendã ueritaté q̃ credẽté alienis erroribus decipi tanq̃ ipſum rõnis exptem. Dedit oĩbus deus pro uirili portione ſapientiam: ut & inaudita inueſtigare poſſent: & audita ꝓpendere. Nec quia nos illi temporibus anteceſſerunt: ſapientia quoq; anteceſſerunt: quæ ſi oĩbus æqualiter datur occupari ab antecedentibus nõ põt. Illabilis eſt tanq̃ lux & claritas ſolis: quia ut ſol oculorũ ſic ſapientia lumen eſt cordis humani. Quare cũ ſapere ideſt ueritaté quærere oĩbus ſit in natũ: ſapientiã ſibi adimunt qui ſine ullo iudicio iuenta maioꝝ probant: & ab aliis more pecudum ducunt. Sed hoc fallit q; maioꝝ nomine poſito nõ putãt fieri poſſe. ut aut ipſi plus ſapiant quia minores uocant: aut ipſi diſſipuerint quia maiore nomi nantur. Quid ergo impedit quin ab ipſis ſumamus exemplũ: ut quomodo illi qui falſa inuenerant poſteris tradiderunt: ſic nos qui uerũ iuenimus poſteris meliora tradamus. Multa præterea poſſent ſimilia exẽpla ꝓferri: ſed uereor ne ſi fuero ī ꝓpoſitione reꝝ cõtrariaꝝ diutius ĩmoratus: aut oblitus propoſiti eſſe uidear: aut crimen loquacitatis incurrã. Sicut mater ſine exemplo genuit autorem ſuum: ſic ineffabiliter pater genuiſſe credendus eſt. Coeternus de matre natus eſt qui ante iam fuit de patre qui aliquando non defuit. hoc fides credat intelligentiã nõ requirat: ne aut non inuentũ putet incredibile: aut repertum non credat ſingulare. Nemo quærat ex quibus iſta materiis tam magna tam mirifica opera deus fecerit. oĩa enim fecit ex nihilo. Nec audiendi ſunt poetæ qui aiunt chaos in principio fuiſſe. Id eſt confuſioné reꝝ atq; elementoꝝ: poſtea uero deum dirimiſſe oẽm illã cõgeriem: ſinguliſq; rebus ex confuſo aceruo ſeparatis ī ordinéq; deſcriptis inſtruxiſſe mundũ pariter & ornaſſe quibus facile eſt reſpondere poteſtaté dei nõ ĩtelligentibus quẽ credãt nihil efficere poſſe niſi ex materia ſubiacẽte ac parata. in quo errore ẽt philoſophi fuerunt. Et Cicero de natura deoꝝ diſputans ait ut enim faber cũ quid ædificaturus eſt nõ ipſe facit materiã ſed utitur ea quæ ſit parata: ſic iſti prouidentiæ diuinæ materiam præſto eſſe oportuit: non quã ipſe faceret ſed quã haberet paratã. quod ſi materia nõ eſt facta a deo nec terra quidé & aqua & aer & ignis a deo factus eſt. Non eſt inquit ipſe probabile materiã reꝝ a deo factã. Sed mihi ecõtrario clarius uel maxime ꝓbabile uideſ. nec tamẽ temere uideſ cogitãti plus eſſe aliquid ī deo quẽ ꝓfecto ad ĩbecillitaté hominis redigit Cicero: cui nihil aliud q̃ opificiũ cõcedit. Quo igiſ ab hoie illa diuina uis differret? ſi ut homo ſic ẽt deus ope ĩdiget aliena? Indiget aũt ſi nihil moliri põt niſi ab altero illa materia miniſtreſ. quod ſi ſit impfectæ utiq; uirtutis eſt: & erit iam potentior iudicandus materiæ iſtitutor: quo ergo nomine appellabiſ qui potentia deũ uincit? ſiquidẽ maius eſt propria facere q̃ aliena diſponere. Si aũt fieri non põt ut ſit potentius deo quicq̃: quẽ neceſſe eſt ꝓfecte eſſe uirtutis poteſtatis. rationiſq;. Idem igitur materiæ fictor eſt: qui & reꝝ ex materia cõſtantiũ: neq; enim deo nõ faciẽte & inuito eſſe aliquid aut potuit aut debuit: ſed ꝓbabile ẽ inquit materiã rerũ & habere & habuiſſe uim & naturã ſuã: quã uim potuit habere nullo dante? q̃ naturã nullo generante? Si habuit uim ab aliquo eam ſumpſit: a quo autem ſumere niſi a deo potuit? Si habuit naturam quæ utiq; a naſcendo dicitur nata eſt: a quo autem niſi a deo potuit procreari? Natura enim qua dicitis orta eſſe oĩa: ſi conſiliũ non habet efficere nihil poteſt. Si aũt generandi & faciendi potens. habet ergo cõſiliũ & propterea deus ſit neceſſe eſt: nec alio nomine appellari põt ea uis in qua ineſt & ꝓuidentia excogitãdi & ſolertia poteſtaſque faciẽdi. Melius igiſ Seneca omniũ ſtoicorũ acutiſſimus: qui uidit nihil aliud eſſe naturã q̃ deũ ergo ĩquit deũ nõ laudabimus? cui naturalis eſt uirtus: nec illã eſſe didicit ex ullo: ĩmo laudabimus: q̃uis enim naturalis illi ſit ſibi illã dedit: quoniã deus ipſe natura eſt. Ineptiſſima eſt aũt de fabro cõparatio. Nã deus facit ſibi ipſe materiam quia poteſt: poſſe enim dei eſt. Nam ſi nõ poteſt deus nõ eſt: homo facit ex eo quod eſt: quia ꝑ mortalitaté ĩbecillis eſt: ꝑ imbecillitaté definitæ ac modicæ poteſtatis. deus aũt facit ex eo quod nõ eſt: quia ꝑ æternitaté fortis eſt: per fortitudiné poteſtatis ĩmenſæ: quæ fine ac modo caret ſicut uita factoris. Quid ergo mirũ ſi facturus mundum deus: prius materiã de qua faceret ꝓparauit: & præparauit ex eo quod nõ erat: quia nephas eſt deũ aliunde aliq̃d mutuari cũ ex ipſo uel ī ipſo ſint oĩa. Materia eſt enĩ ex qua fit aliquid: omne autem ex quo fit quia recipit opificis manũ deſtruiſ & aliud eſſe incipit. Ergo quoniã finẽ habuit materia tamen cũ factus eſt ex ea mundus & initium quoq; habuit. Nam quod deſtruitur edificatum eſt: quod ſoluitur alligatum; quod finitur inceptum: Si ergo ex commutatione ac fine: materia colligitur habuiſſe principium: a quo alio fieri niſi a deo potuit? Solus igitur deus eſt qui factus nõ eſt: & idcirco deſtruere alia poteſt ipſe deſtrui non poteſt. permanebit ſemper in eo quod fuit: quia non eſt aliunde generatus nec ortus: nec natiuitas eius ex aliqua re altera pẽdet quæ illum mutata diſſoluat: ex ſe ipſo eſt ideo talis eſt qualẽ ſe eſſe uoluit. impaſſibilis. in cõmutabilis. incorruptus. beatus æternus: Itaq; diuina prouidentia effectum eſſe mũdum ut taceam de triſmegiſto qui hoc ꝓdicat: taceã de carminibus ſibillarum quæ idem nuntiant: taceam de prophetis qui opus mundi & opificiũ de uno ſpiritu & pari uoce teſtantur. etiam inter uniuerſos pene phĩos conuenit. Id enim pythagorici. ſtoici. peripatetici qui ſunt principales omnium diſciplinæ. denicq; a primis illis ſeptem ſapientibus a Socrate uſque ad Platonem pro confeſſo & indubitato habitum eſt: donec unus multa poſt ſecula extitit delirus epicurus: qui auderet negare id qđ eſt euidentiſſimum ſtudio ſcilicet inueniẽdi noua: ut nomine

ſuo conſtitueret diſciplinam. Et quia nihil noui potuit reperire ut tamē diſſentire a cæteris uideretur uetera uoluit euertere. in quo illū circūlatrantes philoſophi oēs coarguerūt. Certius eſt igit̄ mūdum prouidētia inſtructū q̄ materiā prouidentia cōglobatā. Quare non oportuit putare idcirco mundum non eſſe diuina prouidentia factū quia materia eius diuina prudentia facta non ſit: ſed quia mundus diuina prouidētia ſit effectus ēt materiā eſſe factā diuinitus. Credibilius eſt. n. materiam potius a deo
E facta quia deus pōt oīa: q̄ mundum a deo eſſe non factū: quia ſine mente. rōne. conſilio nihil fieri pōt. Ita deus fecit oīa. nec quicq̄ eſſe pōt oīo quod non originē a deo traxerit. Et noluit deus hominē īducere ī hunc mundū niſi pfectis oībus: ut ſanctæ litteræ docent hominē fuiſſe ultimū dei opus: & ſic īductū eſſe ī hunc mundū quaſi ī domū iā pparatā & īſtructā. Illius. n. cā facta ſunt oīa. Idem ēt poetæ fatent̄. Ouidius profecto iam mundo & uniuerſis aīalibus figuratis. hæc addidit. Sanctius his animal mētiſq; capacius alte deerat adhuc & quod dominari in cætera poſſet natus homo ē a deo: nephas exi
F ſtimandum eſt ea ſcrutari quæ deus uoluit eſſe celata. Quomō aūt illa fecerit ne mēte quidē uident̄ Quia ut hermes ait mortale īmortali. temporale ppetuo. corruptibile īcorrupto ppinquare non pōt. Id eſt ppius accedere & ītelligentia id ſubſequi: & ideo terrenū adhuc animal rex cæleſtiū pſpectionē nō capit: qa corpore quaſi cuſtodia ſeptū tenet̄: quo minus ſoluto ac libero ſenſu cernat oīa. Sciat igit̄ q̄ inepte faciat qui res īenarrabiles quærit. hoc eſt. n. modum conditionis ſuæ tranſgredi: nec intelligere quouſq; homini liceat accedere. Deniq; cū aperiret homini ueritatem deus: ea ſola ſcire nos uoluit quæ interfuit homini ſcire ad uitā conſequendā. Quæ uero ad curioſam & prophanā cupiditatem p tinebant reticuit ut archana eſſent. Quid ergo quæris quæ nec potes ſcīr: nec ſi ſcias beatior fias: per-
G fecta eſt ī homine ſapientia ſi & deū eſſe unum & ab ipſo facta eſſe uniuerſa cognoſcat. Ad diuinā mūdi fabricā: de qua ī archanis religionis ſanctæ litteris traditur nunc reuertamur. Fecit igitur deus primum cælum & in ſublime ſuſpendit: q; eſſet ſedes ipſius dei cōditoris. deinde terram fundauit ac ſubdidit cælo: quā homo cum cæteris animalium generibus incoleret: eā uoluit humore circūfluī & con
H tineri. Suum uero habitaculum diſtinxit claris luminibus & impleuit ſole. ſ. lunæq; orbe fulgenti: & aſtrorum micantium ſplendentibus ſignis adornauit. Tenebras aūt quod eſt his contrariū conſtituit in terra. Nihil. n. per ſe continet luminis niſi accipiat a cælo. In quo poſuit lucem perennem & ſuperos & uitā perpetuam & contra in terra tenebras & inferos & mortē: Tātum animi hæc ab illis ſupioribus diſtant q̄tum mala bonis & uitia uirtutibus. Ipſius quoq; terræ binas partes contrarias iter ſeq;
A diuerſas conſtituit. Orientē. ſ. occidentemq;: ex quibus oriens deo: qa ipſe luminis fons & illuſtrator ē rerū. & q; oriri nos faciat ad uitā ſempiternā. Occidens aūt conturbatæ illi prauæq; menti aſcribit̄: q; lumē abſcondat: q; tenebras ſemp inducat: & q; hoīes faciat occidere atq; īterire peccatis. Nā ſicut lux orientis eſt: in luce aūt uitæ ratio uerſatur: ſic occidētis tenebræ ſunt: in tenebris aūt mors & īteritus
B cōtinet̄. Deinde alteras ptes eadē rōne dimenſus eſt meridiē ac ſeptētrionē: quæ ptes illis duabus ſocietate iungunt̄. Ea. n. quæ eſt ſolis calore flagrantior, pxima eſt & cohæret orienti. At illa quæ frigoribus & ppetuo gelu torpet: eiuſdem ē cuius extremus occaſus. Nā ſicut cōtrariæ ſunt lumini tenebræ ita frīgus calori: ut igit̄ calor lumini eſt pximus ſic meridies oriēti. ut frigus tenebris ita plaga ē ſeptētrionis occaſui. Quibus ſingulis partibus tempus ſuū attribuit. Ver. ſ. orienti. æſtatem meridianæ plagæ. occidētis autumnus eſt. ſeptētrionis hibernus. In his quoq; duabus ptibus meridiana & ſeptētrionali figura uitæ ac mortis cōtinet̄: qa uita ī calore eſt: mors ī frigore. Sicut aūt calor ex igne eſt ita frī-
C gus ex aqua. ſecundū hax partium dimenſionem. Diem quoq; fecit ac noctem quæ ſpacia & orbes tē porū ppetuos ac uolubiles quos uocamus annos alterna p uices ſucceſſione cōficiāt. dies quē primus oriens ſubminiſtrat dei ſit neceſſe eſt ut oīa quæcunq; meliora ſunt. Nox aūt quā occidens extremus īducit eius. ſ. quem dei eſſe æmulum diximus. Et q̄uis ſtellæ īnumerabiles micar̄ ac radiare uideātur. tamē qa nō plena & ſolida lumina nec caloris pferūt qcq̄: nec tenebras multitudine ſua uincunt. Duo igitur illa principalia īueniunt̄: q diuerſam & cōtrāriā ſibi habēt poteſtatem: calor & humor quæ mirabiliter deus ad ſuſtentanda & gignēda oīa excogitauit. Nā cū uirtus dei ſit ī calore & igne: niſi ardo
D rem uimq; eius admixta humoris & frigoris materia temperaſſet nec naſci quicq̄ nec cohærer̄ potuiſſet qn ſtatim conflagratione īteriret qcquid eſſe cæpiſſet. Verx aūt eſt ſimul ex utroq; pmixto calore ſcilicet & humore cuncta generali. Ignis quidē pmiſceri cū aqua nō pōt qa ſunt utraq; inimica: & ſi cominus uenerint alterutrū quod ſupauerit cōficiat alterx neceſſe eſt. Sed eox ſubſtantiæ pmiſceri poſſunt ſubſtantia ignis calor eſt. aquæ humor. Recte igitur Ouidius. Quippe ubi temperiem ſumpſere humorq; calorq;. Concipiunt & ab his oriūtur cuncta duobus. Cūq; ſit ignis aquæ pugnax uapor humidus oīs. Res careat & diſcors concordia fœtibus apta. Alterū. n. quaſi maſculinū elementū eſt: alterū quaſi fœmininū. Alterx actiuū alterx patibile. Ideoq; a ueteribus iſtitutum ē. ut ſacraméto ignis & aquæ nuptiax fœdera ſantiant̄: q; fœtus aīantiū calore & humore corporent̄ atq; aīent̄ ad uitā. Cum n. cōſtet oē animal ex aīa & corpore: materia corporis ī humore ē: aīæ ī calore. Quod ex auiū fœtibus datur ſcire quos craſſi humoris plenus niſi opifex calor fouerit nec humor pōt corporari nec corpus
E aīari. Exulibus quoq; ignis & aqua īterdici ſolebat. adhuc. n. uidebatur, nephas q̄uis malos tamē hōies ſupplicio capitis afficere. īterdicto igit̄ uſu eax rex qbus uita hoīs cōſtat pinde habebat̄ ac ſi eſſet q eā ſniam excepat morte mulctatus. A deo iſta duo eleméta prima ſunt habita: ut nec ortū hoīs nec uitā ſine his crediderint poſſe cōſtare. hox alterū nobis cōe cū cæteris aīalibus ē: alterū ſoli hōi datum

Nos.n.quoniam cæleſte atq; immortale aĩal ſumus igne utimur:qui nobis in argumentum immor talitatis eſt datus:quoniã ignis e cælo eſt cuius natura quia mobilis eſt & furſum nititur:uitæ conti- net rõem.Cætera uero aĩalia quoniã tota ſunt mortalia tantũmodo aqua utunt̃ quod eſt elementũ corporale atq; terrenũ:cuius natura quia mobilis eſt ac deorſum uergens figurã mortis oſtẽdit.Ideo pecudes neq; in cælũ ſuſcipiunt neq; religiões ſentiũt:quoniã ab his ignis uſus alienus eſt. Vnde autẽ uel cõmodo deus hæc duo prĩcipalia ignem & aquã, uel accẽderit uel eliquauerit ſolus ſcire poteſt q̃ fecit.Conſumato igitur mundo aĩalia uarii generis diſſimilibus formis & magna & minora uti fierẽt imparauit:& facta ſunt bina,id ẽ diuerſi ſexus ſingula:ex quoꝝ fætibus & aer & terra & maria cõple ta ſunt.Deditq; his omnibus generatim deus alimenta de terra ut uſui eẽ hõi poſſent. Alia nimirum ad cibos:alia uero ad ueſtimentũ:quæ aũt magnaꝝ ſunt uiriũ ut in excolenda terra iuuarẽt: unde di cta ſunt iumenta. Ita rebus oĩbus mirabili deſcriptõe compoſitis regnũ ſibi æternũ parare cõſtituit: & ĩnumerabiles aĩas ꝓcreare quibus ĩmortalitatẽ daret.Tunc fecit ipſe ſibi ſimulacrũ ſenſibile atq; ĩ telligens id eſt ad imaginis ſuæ fortũam:quo nihil poteſt eſſe perfectius:hominem figurauit ex limo terræ.Vnde hõ nũcupatus eſt q̃ ſit factus ex humo,deniq; plato humanã formam theoidem eſſe ait: & Sibilla quæ dicit,hõ eſt imago mea rationem rectam habẽs.De hac hõis fictione poetæ quoq; quã uis corrupte:tamẽ non aliter tradiderunt.Namq; hominem ex luto a prometheo factũ eſſe dixerunt res eos non fefellit ſed nomen artificis.Cæterum fictio ueri ac uiui hominis e limo dei eſt quod her mes quoq; tradidit qui non tantum hominem ad imaginem dei:fictum eſſe dixit a deo. ſed etiam il lud explanare tentauit:q̃ ſubtili ratione ſingula quæq; in corpore hominis membra formauerit cum eorum nihil ſit q̃ non tantũdem ad uſus neceſſitatem q̃tum ad pulchritudiem ualeat:deus igitur re rum omnium machinator fecit hominẽ.Quod Cicero q̃is expers cæleſtium litterarum:uidit tamẽ qui libro de legibus primo hoc idem tradidit:quod prophetæ:cuius uerba ſunt.Aĩal hoc prouidum, ſagax,multiplex,acutũ,memor,plenum rationis & cõſilii quem uocamus hominem:præclara quadã conditione generatum eſſe a ſupræmo deo ſolum.Eſt enim ex tot animantiũ generibus atq; naturis particeps rationis & cogitationis: cum cætera ſint omnia expertia. Vides ne hominem q̃is lõge a ue ritatis notitia remotũ:tamen quoniam imaginem ſapientiæ tuebatur intellexiſſe nõ niſi a deo homi nem potuiſſe generari.Sed tamẽ diuinis opus eſt teſtimoniis ne minus humana ſufficiant. Sibilla ho minem dei opus eſſe teſtat̃.Solus eſt inquit deus cõditor nullius imperio ſubiacens. ipſe autem & fi nẽ formæ ſolidauit & ipſe omni homini naturã miſcuit generationis & uitæ:deus ergo ueri patris of ficio functus eſt.Ipſe corpus effinxit.Ipſe aĩam qua ſpiramus infudit.Illius eſt totũ quod ſumus: quo mõ id effecerit ſi nos oporteret ſcire docuiſſet:ſicut docuit cætera quæ cognitiõem nobis & priſtini erroris & ueri lumĩs attulerũt:Veritas a uulgo ſolet uariis ſermõibus eẽ diſſipata.Factũ eẽ diluuium ad ꝑdẽdã tollẽdãq; ex orbe terraq; maliciã cõſtat ĩter oẽs.Oĩa.n.tribus tempibus contineri neceſſe ẽ: præterito,præſenti. & futuro præteriti eſt origo præſentis ſubſtantia,futuri diſſolutio. quæ omnia ĩ ſingulis hominibus apparent.Incipimus.n.cum naſcimur.& ſumus cum uiuimus : & deſinimus cum interimus. Vnde etiam tres parcas eſſe uoluerunt poetæ.Vnam quæ uitam hominibus ordinat. Al teram q̃ cõtexat.Tertiam quæ rumpat ac finiat:quæ in hoc uerſiculo continentur. Cloto colum ba iolat lacheſis trahit atropos occat.In toto autem genere hominum qua ſolum tempus præſens appa ret ex eo tamen & præteritũ id eſt origo coligitur & futurum id eſt diſſolutio.Nam quoniam eſt ap paret aliquando cæpiſſe.Eſſe enim nulla res ſine exordio poteſt: & quia cepit apparet quandoque deſiturum . O quam facile eſt redarguere mendacia. Cum ergo marem primum ad ſimilitudinem ſuam finxiſſet deus:tum ẽt fæminã configurauit ad ipſius hominis effigiẽ.ut duo inter ſe permixti ſe xus propagare ſobolem poſſent.& oẽm terrã multitudine opplere.In ipſius aũt hominis fictione illa rũ duarũ materiarũ:quas inter ſe diximus eſſe cõtrarias ignis & aq̃ concluſit ꝑficitq; rõnem. ficto. n. corpore ſpirauit ei animam de uitali fonte ſpũs ſui qui eſt pennis ut ipſius mũdi ex cõtrariis cõſtantis elemẽtis ſimilitudinẽ gereret.Cõſtat.n.ex aĩa & corpore id eſt quaſi e cælo & terra:quoniã quidẽ aĩa qua uiuimus uelut a cælo oritur a deo;corpus e terra cuius e limo diximus eſſe formatum. Empedo- cles quattuor elementa cõſtituit igné aeré,aquã,& terrã.fortaſſe Trimegiſtũ ſecutus q̃ nr̃a corpora ex his quattuor elemẽtis conſtituta eſſe dixit a deo.habere nãq; ĩ ſe aliq̃d ignis,aliq̃d aeris aliq̃d aquæ.ali q̃d terræ.& neq; igné.neq; aeré eſſe neq; aquã.neq; terrã.Quæ quidẽ falſa non ſunt.Nã terræ rõ ĩ car ne eſt.humoris in ſanguine.aeris in ſpiritu.ignis in calore uitali:Sed neq; ſanguis a corpore ſecerni poſ ſit ſicut humor a terra:neq; calor uitalis a ſpiritu ſicut ignis ab aere.A deo reꝝ oĩum duo ſola reperi- unt̃ elementa quorum oĩs ratio ĩ noſtri corporis fictiõe cõcluſa ẽ.Ex rebus ergo diuerſis ac repugnã- tibus homo factus eſt:ſicut ipſe mũdus ex luce & tenebris ex uita & morte:quæ duo ĩter ſe pugnare ĩ homine ꝓcepit ut ſi aĩa ſupauerit quæ oriť ex deo ſit ĩmortalis & ĩ ꝑpetua luce uerſeť. Si autẽ corpus uicerit animã dictioniq; ſuæ ſubiecerit ſit ĩ tenebris ſempiternis & ĩ morte cuius non ea uis ẽ ut iniu- ſtas aĩas extinguat oĩo ſed ut pũiat ĩ æternũ.Eã pœnã ſecũdã morte nominamus q̃ ẽ ipa ꝑpetua ſicut & ipſa ĩmortalitas:Primã ſic diffinimus.Mors ẽ naturæ animãtiũ diſſolutio uel ita.Mors eſt corporis aĩæq; ſeductio.Secũdã uero ſit.Mors eſt æterni doloris ꝑpeſſio.uel ita.Mors ẽ aĩarum pro meritis ad æterna ſupplicia damnatio hæc mutas pecudes non attingit:quaꝝ aĩæ non ex deo conſtantes ſed ex cõi aere morte ſoluuntur.In hac igitur ſocietate cæli atq; terræ quorũ effigies expreſſa eſt in homine

C
D
E
F
G
H
I
K

superioré ptem tenét ea quæ sunt dei aía: ſ. quæ dominiũ corporis habet iferioré ea quæ sunt diaboli corpus utiq; quod qa terrenũ é aíæ debet eé subiectũ sicut terra cælo. Est. n. terra quasi uasculũ quo tanq̃ domicilio téporali spiritus hic cæleſtis utatur. V triusq; officia sunt ut hoc qđ é ex cælo & deo iperet. Illud uero quod ex terra & diabolo seruiat: quod quidem nõ fugit: hoíem neq; Saluſtiũ qui ait: Sed noſtra omnis uis in aío & corpore sita est, animi imperio, corpis seruicon magis utimur. Recte si ita uixisset ut locutus é. Quod si aía ignis é in cælũ debet eniti sicut ignis: nec extinguatur hoc est ad imortalitatem, quæ in cælo est. Nã & sicut ardere & uiuere nõ põt ignis nisi aliqua pingui materia teneatur in qua habeat alimétum: sic animæ materia & cibus sola é iusticia qua teneť ad uitã. Post hæc deus hominem qua exposui rõe generatũ posuit in paradiso id est ĩ orto fœcundiſſimo & amœniſſimo: quẽ in partibus oriẽtis ex omni genere ligni arborũq; cõseruit: ut ex eaꝝ uariis fructibus aleret exparsq; oíum laborũ deo patri summa deuotione seruiret: Tum dedit ei mãdata quæ si obseruasset immortalis maneret: sin transcendisset morte afficeretur. Id autem præceptum fuit ut ex arbore una quæ fuit in medio paradisi non gustaret: in qua posuerat intelligentiam boni & mali. Tum criminator ille inuidens operibus dei omnes fallacias & calliditates suas ad decipiendum hominem intẽdit ut ei admiret imortalitatẽ: & primo mulierẽ illexit dolo ut uetitũ cibum sumeret: & p eã ipsi quoq; homini persuasit ut transcederet dei legẽ. præcepta igitur scia boni & mali pudere eũ nuditatis suæ cepit: absconditq; se a facie dei quod antea nõ solebat. Tũ deus scía in peccatores data eiecit hominẽ de paradiso: ut uictũ sibi labore cõquireret: ipsũq; paradisum igni circũfallauit ne hõ posset accedere donec summũ iudiciũ faciat in terra. & iustos uiros cultores suos in eundẽ locũ reuocet morte sublata: sicut sacræ uoces docent & Sibilla erythræa cum dixit. Qui autẽ deũ honorãt uerũ æternam uitam hæreditabunt perpetuo seculo ipsi habitantes paradisum simul amœniſſimum ortum. Verum hæc quoniã extrema sunt in extrema operis eius parte tractabimus: nunc ea quæ prima sunt explicemus. Mors itaq; secuta est hominem secũdum dei sententiam: quod etiam Sibilla in carmine suo docet dicens hoíem plasmatũ dei manibus: quẽ & iã seduxit serpes dolose in fatũ mortis ascẽdere notionẽq; accipere boni & mali. Deus autẽ postea cũ uideret orbẽ terræ malicia & sceleribus oppletum statuit humanũ genus diluuio perdere: sed tamen ad multitudinẽ reparandã delegit unũ quod corruptis oíbus singulare iustitiæ supererat exẽplũ hic cũ. dc. eét ãnoꝝ fabricauit archam sicut pceperat ei deus. In qua ipse cũ coniuge ac tribus filiis totidẽq; nuribus reseruatus é: cũ aqua uniuersos mõtes altiſſimos operuiſſet. deinde orbe siccato execratus iniusticiã prioris seculi deus. ne rursus longitudo uitæ cã eẽt excogitandoꝝ maloꝝ paulatim per singulas pgenies diminuit hoís ætatem atq; in centũ & uiginti annis metã collocauit quã transgredi nõ liceret. Ille uero cũ egressus eét ex archa sicut sanctæ litteræ docent terrã studiose coluit: ac uineam sua manu seruit. Vnde arguunt qui autoré uini liberũ putant. Ille. n. nõ modo liberũ sed étsaturnũ atq; uranũ multis anteceſſit ætatibus. Qua ex uinea cũ primũ fructũ cepisset lætus factus bibit usq; ad æbrietatẽ: iacuitq; nudus. qđ cũ uidisset unus ex liberis cui nomẽ fuit Cham nõ texit patris nuditatẽ. sed egressus etiã fratribus ídicauit. At illi sumpto pallio ítrauerunt auersis uultis patrẽq; texerunt. Quæ facta cũ recognouiſſet pater abdicauit atq; expulit filium. At ille pfugus ĩ eius terræ parte cõsedit quæ nunc arabia nomiať. Eaq; terra de eius nomine Chanaã dicta é & posteri eius chananei. Hæc fuit prima gens quæ deũ ignorauit. quoniã princeps eius & cõditor cultũ dei a pre nõ accepit maledictus ab eo. Itaq; ignorãtiã diuinitatis minoribus suis reliquit. Ab hac gente pximi quiq; populi multitudiẽ ícrescente fluxerunt. Ipsius autẽ patris posteri hebrei dicti penes quos religio dei resedit: sed ab his postea multiplicato in ímensum numero: cũ eos anguſtiæ locoꝝ suorũ capere nõ possent: tum adolescẽtes uel missi a parentibus uel sua sponte cum rerum penuria cogeret: pfugi ad quærẽdas sibi nouas sedes huc atq; illuc disperſi oẽs insulas & orbẽ totũ repleuerunt: & a stirpe sanctæ radicis auulsi nouos sibi mores atq; ístituta, p arbitrio cõdiderunt sed oíum primi qui ægyptũ occupauerãt cælestia suspicere atq; adorare cæperũt. Et qa domiciliis nõ tegebanť pp aeris qualitatẽ: nec ullis í ea regiõe nubibus subtexiť cælũ. cursus siderũ & defectus notauerũt: dũ ea sæpe uenerãtes curioſius ac liberius intuerenť, postea deíde portẽtificas aíalũ figuras quas colerẽt cõmẽtati sunt qbusdã pdigiis íducti. Cæteri aũt q p terrã dispersi fuerũt admirantes elemẽta mũdi: his sacrificia ĩ apto celebrabãt sic ab errãtes a notitia dei gẽtes eẽ cæperũt. Cum ergo numerus hoíum cæpisset ícrescere puidẽs deus ne fraudibus suis diabolus cui ab inicio dederat terræ ptãtem uel corrũperet uel disperderet hoíes. quod in exordio rerũ fecerat: misit angelos ad tutelã cultũq; generis humani: quoꝝ unũ solũq; est ofticiũ seruire nutibus dei nec oío quicq̃ nisi iussa facere. Sic. n. regi mũdũ a deo dicimus ut a rectore puinciã. Cuius apparitores nemo socios eẽ ĩ regẽda puincia dixerit. q̃uis illoꝝ míſterio res geranť. & hi tamẽ possunt aliqd pter iussa rectoris p ipsius ignorãtiã q é cõditõis hũanæ. Ille aũt pses mũdi & rector uniuersi q scit oía cuius diuis oculis nihil septũ é. solus hẽt rerũ oíum cũ filio ptãtem. nec é ĩ angelis quicq̃ nisi parẽdi necessitas. Itaq; nullũ sibi honorẽ tribuni uolũt: quorũ honor oís í deo é. Demones aũt q desierũt a dei míſterio. q sunt ueritatis inimici & puaricatores dei nomẽ sibi & cultũ deorũ uẽdicare conanť: nõ quo ullũ honorẽ desiderent (qs. n. pditis honor é) nec ut ideo noceãt cui noceri nõ põt) sed hõinibus: quos nituntť a cultu & notícia ueræ maiestatis auertere. ne ímortalitatẽ possent adipiſci: q̃ ipsi sua neqcia pdiderũt. Offundũt itaque tenebras: & ueritatẽ caligine obducũt: ne dominũ: ne pʒem suũ norint. In oraculis aũt uel maxie

fallunt quorum præſtigias prophani a ueritate intelligere nō poſſunt. Ideoq; ab illis attribui putant & impia. & uictorias & opes euentus proſperos rex. deniq; ipſorum nutu ſæpe rempub. periculis imminentibus liberant. Quæ pericula & reſponſis denūtiant & ſacrificiis placati auertūt. Sed oia iſta fallaciæ ſunt. Nā cum diſpoſitiones dei præſentiant quippe cū miniſtri eius fuerunt. interponunt ſe in his rebus ut quæcūq; a deo facta ſunt uel fiunt ipſi potiſſimū facere aut feciſſe uideātur. Ita ſibi apud homines qui eos neſciunt autoritatē ac timorē pariūt. Per eos aūt iuēta ſunt Aruſpicina & auguratio & A
ipſa quæ dicunt oracula & necromātia & ars magica. & quicquid præter ea malorum exercent hoīes uel palā uel occulte quæ oīa per ſe falſa ſunt ut Sibilla erythræa teſtat. Errabilia ſunt omni quæcunque ſipientes hoīes ſcrutant quottidie. hi porro uagi ſpūs ut turbēt oīa & errores hūanis pectoribus effundāt: ſerunt ac miſcent falſa cū ueris: & hominū crudelitate mētita diuinitate deludunt hi deniq; cōtaminati ac perditi ſpūs p oēm terrā uagant: & ī ſolaciū perditiōis ſuæ pdendis hoībus opant: Itaq; oīa inſidiis. fraudibus. dolis. erroribuſq; complent. Adhærent enī ſingulis hoībus: & oēs hoſtiatim domos occupāt: ac ſibi gemoꝝ nomen aſſumūt. Qui quoniā ſpūs ſunt tenues & cōpræhēſibiles īſinuāt B
ſe corporibus hoīum & occulte ī uiſceribus opati ualetudinē uitiāt: morbos citāt ſomniis aīos terrēt. mētes furoribus quatiunt: ut hoīes his malis cogāt ad deoꝝ auxilia decurrere. Et nocēt illi quidē: ſed his a quibus timent quos manus dei potēs & excelſa nō proteſſit: qui pphani ſunt a ſacramento ueritatis. Iuſtos aūt id eſt cultores dei metuunt. cuius noīe adiurati de corpibus excedūt: quoꝝ uerbis tā q̄ flagris uerberati nō mō demones eē ſe cōſitent. ſed ēt noīa ſua edunt. qa nec deo p quē adiurantur nec iuſtis quoꝝ uoce torquētur. mētiri poſſunt: Itaq; maximis ſæpe ullulatibus editis uerberari ſe & ardere pclamāt: tantū hēt dei cognitio ac iuſticia ptātis. Cui ergo nocere poſſunt niſi his quos habēt in ſua ptāte. deniq; affirmat hermes eos qui cognouerūt deū nō tantū ab īcurſionibus demonū tutos eē uex etiā ne fato quidē teneri. Vna inquit cuſtodia pietas. pium. n. hominē nec demō malus nec fatum tenet. Nā deus liberat pium ab omni malo. quod ē. n. unū & ſolū ī homībus bonū pietas. Illos ergo neq̄ſſimos ſpūs quiſquis ueneratus fuit ac ſecutus neq; cælo neq; luce potiet quæ ſunt dei: ſed decidet ī tenebras & inferos & ſuppliciū ſempiternū. Quicūq; igit ſacramentū hominis tueri rōnemq; naturæ ſuæ nitit obtinere. Ipſe ab humo ſe ſuſcitet. & erectamēte oculos ſuos tēdat ī cælū nō ſub pedibus quærat deū nec a ueſtigiis ſuis eruat qd adoret: ſed quærat ī ſublimi quærat in ſummo. Ita. n. res hēt: ut q̄ſquis aīam ſuā cuius origo de cælo ē ad īferna & ima pſtrauerit eo cadet quo ſeipſe deiecerit. Ideoq; oportet rōis ac ſtatus ſui memorē nō niſi ad ſuperna niti ſemper ac tendere. Quod qui fecerit hic plane ſapiens hic iuſtus hō hic deniq; cælo dignus iudicabit; quē ſuus parens nō humilē nec ad terrā more quadrupedis adiectū ſed ſtantē potius ad rectū ſicut eū fecit agnouerit: Hæc de ſecundo ſequunt de tertio Lactantii quæ pars de philoſophia erit & uera ſapientia.

Ex Tertio libro Lactantii Firmiani Autoritates incipiunt.

Voniam deus hanc rei uoluit eſſe naturam ut ſimplex & nuda ueritas eſſet luculētior qa C
per ſe ornata ſatis eſt: ideoq; ornamētis extrinſecus additis fucata corrumpitur: mendaciū uero ſpecie placet aliena. quia per ſe corruptū uaneſcit ac diffluit: niſi ornatu aliūde quæſito circūlinitum fuerit ac politū. Et. n. uidi maximos quoſq; oratores a cauſidicis mediocribus ſæpe uictos q̄ tanta eſt potētia ueritatis ut ſeipam q̄is ī rebus exiguis ſua claritate defendat: quā nemo diſputando aut cogitando aſſequi poteſt. Nam cauſas naturalium rerū diſquirere aut ſcire uelle. Sol utrum ne tantus quantus uideatur an multis partibus maior ſit q̄ omnis hæc terra. item luna globoſa ſit an cōcaua. Et ſtellæ utrum ne adhæreant cælo an per aerem libero curſu ferāt. Cælū ipſū D
qua magnitudine qua materia conſtet. utrum quietum ſi aut mobile an incredibili celeritate uoluat Quanta ſit terræ craſſitudo aut quibus fundamentis librata aut ſuſpenſa ſit. hæc inquā diſputando & cōiecturis uelle comprehendere: tale eſt profecto quale ſi diſſerere uelimus. qualem eſſe arbitramur cuiuſpiam remotiſſime gentis urbem quam nunq̄ uidimus cuiuſq; nihil aliud q̄ nomen audiuimus: Si nobis in ea re ſcientiā indicemus quæ non poteſt ſciri nōne inſanire uideamur. qui affirmare id audemus in quo reuinci poſſimus quāto magis qui naturalia quæ ſciri ab hoīe nō poſſunt ſi ſcire ſe putāt furioſi demēteſq; ſunt iudicādi: Recte igit Socrates & eū ſecuti achademici ſciam ſuſtulerūt q̄ nō diſputātis ſed diuinantis ē. Supeſt ut opinatio ī phīa ſola ſit. nā unde abeſt ſcīa id totū poſſidet opinatio. id. n. opinat quiſq; quod neſcit. illi aūt qui de rebus naturalibus diſputant opinantur ita eſſe ut diſputant. Neſciunt igit ueritatē: quoniā ſcientia certi eſt: opinatio īcerti. Stulti ergo ſumus ſi hoc diſputatione quæramus. poteſt. n. ſuperuenire aliquis qui opiniones noſtras derideat: noſq; pro inſanis habeat qui uelimus id q̄ neſcimus quale ſit opinari. Atqui hoc faciunt philoſophi quia diſputant in cælo quid agatur. ſed eo ſe id īpune facere arbitrantur. qui nullus exiſtit qui errores eorum coarguat: q̄ ſi exiſtimarent deſcenſurum aliquem qui eos delirare ac mentiri doceret nunq̄ quicq̄ de his rebus quas ſcire non poſſunt diſputarent. Nec tamen ideo fælicior putanda eſt eorum imprudētia & audacia. qa non redarguuntur. Redarguit enim deus cui ſola ueritas nota eſt licet conuenire uideatur. eamq; hominum ſapientiam pro ſumma ſtultitia computat. Recte igitur zeno ac ſtoici opinationem repudiauerunt: Opinari enim te ſcire quod neſcias non eſt ſapientis ſed temerarii potius ac ſtulti: ergo ſi neq; ſciri quicq̄ poteſt ut ſocrates docuit: neq; opinari oportet ut zeno tota philoſophia ſublata eſt. Nō ſic Sunt enim multa quæ ſcire nos natura ipſa & uſus frequens & uitæ neceſſitas cogit. Itaq; parendum

eſt niſi ſcias quæ ad uitã ſint utilia ut appetas.quæ periculoſa ut fugias & uites.præterea multa ſunt q̃ uſus inuenit.Nã ſolis & lunæ uarii curſus & meatur ſiderum & rõ tempoꝝ dephenſa ẽ & natura corporũ a medicis herbarũq; uires & ab agricolis natura terraꝝ necnõ imbriũ futurorũ ac tẽpeſtatũ ſingna collecta ſunt.Nulla deniq; ars ẽ q̃ nõ ſcia cõſtet.fuit igit̃ iter phios ſapia ſed nemo uidit.Alii puta uerunt poſſe ſciri oĩa:ſapiẽtes utiq; nõ fuerũt.Alii nihil.ne hi quidẽ ſapiẽtes fuerũt . Illi quia plus hõi dederũt hi quia minus.utriſq; ĩ utrãq; partem modus defuit.Ibi ergo ſapia eſt ut neq; te oĩa ſcire putes q; ẽ dei neq; oĩa neſcire q; ẽ pecudis.Eſt.n.aliqđ mediũ q; ſit hõis.Id ẽ ſcia cũ ignoratõe cõiuncta & tẽpata.Scia in nobis ab aĩo ẽ q̃ orit̃ e cælo.Ignoratio a corpore q; eſt terra. Vnde nobis & cũ deo & cũ aĩalibus eſt aliqua cõitas.Ita quoniã ex his duobus cõſtamus elemẽtis quorũ alteꝝ luce predictũ ẽ alterũ tenebris pars nobis data eſt ſciẽtiæ ꝑs ignorãtiæ ꝓ hunc q̃ſi põtẽ traſire ſine cadẽdi periculo
E licet.Quod ad alterã phĩæ partẽ quã ipi moralẽ uocãt:ĩ q̃ totius phĩæ rõ cõtinet̃:ĩ q̃ ſola oblectatio ẽ atq; utilitas:ĩ q̃ nullus diſſidio nullus errori locus ẽ ſed unũ ſentiꝛ oẽs oportet. Vnũ eligamus ac potiſ ſimũ q; ẽ ſummũ ac pricipale bonũ ĩ quo totius ſapiẽtiæ cardo uerſat̃.Et Epicurus quidẽ ſummũ bonũ ĩ uoluptate aĩ eẽ cenſet. Ariſtippus ĩ uoluptate corpis.Calliophon & dinomachus honeſtatẽ cum uoluptate iunxerũt.Diodorus ĩ priuatõe dolorũ ſummũ bonũ poſuit.Hieronymus ĩ nõ dolẽdo.Peripatetici aũt ĩ bonis aĩ corporis & fortũæ Erillus ſummũ bonũ eẽ ĩ ſcia.zenon cũ natura cõgruent̃ uiuere quorundã ſtoicoꝝ uirtutẽ ſequi.Ariſtoteles ĩ honeſtate ac uirtute ſummũ bonũ collocauit:Hæ fere ſunt oĩum ſnĩæ.Quid ergo ſupereſt niſi ut ommiſſis litigatiõibus furioſis ac ꝑtinacibus ueniãus ad iudicẽ illũ.ſ.datorẽ ſimplicis & quietæ ſapiẽtiæ:q nõ tãtũ iformare nos & iducere in uiã poſſit ſuerũ etiã de cõtrouerſiis iſtoꝝ ferre ſnĩam.Venio igit̃ nũc ad ueraꝫ ſapiẽtiæ ſummũ bonũ cuius natura hoc mõ determinãda ẽ.primũ ut ſolius hõis ſit nec cadat ĩ ullũ aliud aĩal.Deĩde ut ſolius aĩ nec cõicari poſſit cũ corpore.poſtremo ut nõ poſſit unq̃ ſine ſcia & uirtute cõtingere . Summũ igit̃ hõis bonũ in ſola religione ẽ.Nã cætera ẽt quæ putant̃ eſſe hõi ꝓpria in cæteris quoq; aĩalibus reperiunt̃. Cũ.n. ſuas uoces ꝓpriis inter ſe notis diſcernunt atq; dignoſcũt colloqui uident̃ . Ridẽdi quoq; rõ apparet in his aliqua cũ demulſis auribus & oculis ĩ laſciuiam reſolutis aut hõi alludunt aut ſuis quiſq; coniugibus aut uetibus ꝓpriis.Religioni ergo ſeruiendũ eſt quã qui nõ ſuſcipit ipſe ſe ꝓſternit in terrã & uitã pecudũ ſecutus humanitate ſe abdicat.Vnde ſummũ bonũ quod facit beatos nõ põt eſſe niſi in uera religione atq; doctrina cui ſpes ĩmortalitas adiuncta eſt.Seneca quoq; nullũ eſſe aliud uirtutis præmiũ q̃ ĩmortalitatẽ fatetur:laudans uirtutẽ in eo libro quẽ de ĩmatura morte cõſcripſit.Vna ĩquit res eſt uirtutis quæ nos ĩmortalitati donare poſſit & pares diis facere. Sed & ſtoici quos ſecutus ẽ negant ſine uirtute effici poſſe quenq̃ beatũ:ergo uirtutis præmiũ beata uita ẽ.Si uirtus ut recte dictũ ẽ beatam uitã facit non ẽ igitur ut aiunt philoſophi ꝓp ſe ipam uirtus expetẽda ſed ꝓp uitã beatã quæ uirtutẽ neceſſario ſequit̃:quod argumẽtũ docere eos potuit quo eẽt ſummũ bonũ.Epicurus deũ beatũ & incorruptum uocat.quia ſempiternus eſt. Beatitudo autẽ perfecta eſſe debet ut nihil ſit quod eam uexare ac minuere aut ĩmutare poſſit.nec aliter quicq̃ exitimari beatum poteſt niſi fuerit ĩcorruptũ. Incorruptũ aũt nihil ẽ niſi q; eſt ĩmortale.Sola ergo ĩmortalitas beata ẽ qa corrũpi ac diſſolui nõ põt. Quod ſi cadit in hominẽ uirtus quod negare nullus poteſt cadit & beatitudo.Non põt enĩ fieri ut ſit miſer qui uirtute prædituſ eſt . Si cadit beatitudo ergo & ĩmortalitas cadit in hominẽ quæ beata eſt. Summũ igitur bonũ ſola ĩmortalitas inuenitur quia nec aliud aĩal nec corpus attigit. nec põt cuiquã ſine ſcĩæ uirtute id eſt ſine dei cognitõe ac iuſticia peruenire.cuius appetitio q̃recta q̃uera ſit ipſa uitæ humanæ cupiditas ĩdicat quæ licet ſit temporalis & labore pleniſſima expetitur tamen ab oĩbus & optatur hanc.n.tam ſenes q̃ pueri.tam reges q̃ infimi.tam deniq; ſapientes q̃ ſtulti cupiunt.Phĩ tamẽ qui de ĩmortalitate diſputant intelligere debuerunt ideo propoſitam nobis eſſe uirtutẽ ut perdomitis libidinibus rerũq; terreſtrium ſuperata cupiditate puræ ac uictrices animæ ad deum id ẽ ad originem ſuã reuertantur.Idcirco ſoli animãtiũ ad aſpectũ cæli erecti ſumus ut ſummũ bonũ noſtrum in ſummo eſſe credamus.Ideo religionẽ ſoli capimus ut ex hoc ſciamus humanũ ſpiritũ nõ eſſe mortalem quẽ deus qui eſt ĩmortalis & deſiderat & agnoſcit.Non cadit igit̃ in homine beatitudo illo mõ quo phĩ putauerunt ut tunc beatus ſit cũ uiuit ĩ corpore quod utiq; ut diſſoluat̃ corrumpi neceſſe ẽ. Sed tunc cum aĩa ſocietate corporis liberata in ſolo ſpiritu uiuit.Hoc uno beati eſſe in hac uita poſſimus ſi minime beati eſſe uideamus.Si fugientes illecebras uoluptatum ſoliq; uirtuti ſeruientes in oĩbus miſeriis laboriſq; uiuamus:quæ ſunt exempla & corroboramenra uirtutis.Si deniq; aſpã illã uitã difficilemq; teneamus quæ nobis ad beatitudinem patefacta eſt.Summũ igitur bonũ ut dixi quod fa
A cit beatos non poteſt eſſe niſi in uera religione atq; doctrina cui ſpes ĩmortalitatis adiũcta eſt.Nã corporis bona:idem incolumitas indolentia ualetudo non minus ſunt mutis q̃ homini neceſſaria. Quis enim ſcire contentus eſt non expetens aliquem fructum ſcientiæ.Artes ideo diſcuntur ut exerceant̃: exercẽtur autem uel ad ſubſidia uitæ.uel ad uoluptatem.uel ad gloriam. Sũmo labore ſummũ bonũ aſſequi neceſſe eſt.Magnum eſſe credis uidere cælum atq; ſolem.cur non ipſius uirtutem prudẽtiam poteſtatem metiris ante cuius opera miraris?Neceſſe ẽ enim ut multo mirabilior ſit qui mirabilia fecit. Nam ſi te quiſpiam uocaſſet ad cœnam in eaq; optime acceptus eſſes. num ſanus uidere ſi pluris faceres ipſam uoluptatem q̃ autorem.Adeo ad corpus philoſophi referunt omnia nihil prorſus ad mentẽ nec uident amplius q̃ ſub oculos uenit.Sed non ideo naſcimur ut ea quæ ſunt facta uideamus.

Sed ut ipſum factorem rerum omniũ contemplemur. Quare ſi quis hoiem qui uere ſapiet iterroget B
cuius rei gratia natus ſit reſpõdebit intrepidus ac paratus colendi ſe dei gratia natũ. Qui nos ideo ge-
nerauit ut ei ſeruiamus. Seruire aũt deo nihil aliud eſt q̃ bonis operibus tueri & ſeruare iuſticiam. Nõ
ergo oculus mũdus ſed deus aĩo contemplãdus eſt quia deus ut ipſe eſt ĩmortalis ſic aĩum uoluit eſſe C
ſempiternũ. Dei aũt contẽplatio eſt uenerari & colere cõem patentem generis humani. Diuina erudi-
tio dialeticam in qua omnis loquendi rõ continetur non deſiderat quia non in lingua ſed in corde ſa
pientia eſt; nec intereſt quali utare ſermone. Res. n. nõ uerba quæruntur: & nos non de grãmatico aut
oratore quorũ ſcĩa eſt quomõ loqui deceat: ſed de ſapiẽte diſſerimus cuius doctrina eſt quomõ uiue-
re oporteat. Quod ſi neq; phyſica illa ratio neceſſario eſt neq; hæc logica quia beatum facere nõ poſ-
ſunt: reſtat ut in ſola ethica totius phĩæ uis cõtineatur: ad quã ſe abiectis oĩbus Socrates cõtuliſſe dici
tur: ĩ qua etiam parte quoniã philoſophi errauerunt. qui ſummũ bonũ cuius capiendi gratia grauati
ſunt non comprehenderunt apparet falſam eſſe & inanẽ oẽm philoſophiã: quia nec iſtruit ad iuſticiæ
munera nec officiũ hominis rõneſq; cõfirmat. Arrogãs eſt quæ ſibi audet uẽdicare quod humana cõ D
ditio nõ recipit. Vellem igitur Ciceronẽ pauliſper ab inferis ſurgere ut uir eloquentiſſimus ab homũ
culo non diſerto doceret: Sicut unus eſt huius mundi cõſtitutor & rector deus una ueritas: ita unam
eſſe ac ſimplicẽ ſapientiã neceſſe eſt: quia quicquid eſt uer; ac bonũ id perfectũ eẽ nõ poteſt niſi fuerit
ſingulare. Qui docent tantũ nec faciunt ipſi præceptis ſuis detrahunt. Bonũ eſt auteĩ recta & honeſta E
percipere: ſed niſi & facias mendaciũ eſt & incõgruens atq; ineptum non in pectore ſed in labris habe
re bonitateĩ. Qui nimiũ parcus eſt diſcit a qua & polenta uitã poſſe tolerari. qui odit uxoreĩ huic enu
merantur cælibatus bona: habenti malos liberos orbitas p̃dicatur: aduerſus ĩpios pntes nullũ uincu-
lum eſſe naturæ. Lr̃æ licet paucæ ſint uariæ tamẽ collocatæ ĩnumerabilia uerba cõficiunt. Nõ. n. phas
aut eũ qui ſceleratus in uita fæliciter effugere q; mereť: aut eũ qui ob iuſticiam miſerrimus fuerit ſua
mercede fraudari. Siquis nos interroget utrum ne bonum ſit mors an malum. Reſpondebimus qua F
litateĩ eius ex uitæ rõe pendere. ſicut ipſa uita bonũ ẽ ſi cũ uirtute uiuať malũ ſi cũ ſcelere: Sic & mors
ex præteritis uitæ actibus ponderãda eſt. Ita fuit ut ſi uita in dei religione tranſacta ſit mors malũ nõ
ſit quia tranſlatio ẽ ad ĩmortalitateĩ: ſi aliter: malũ ſit neceſſe eſt: quoniã ad æterna ſupplicia tranſmit-
tit. Celebre hoc puerbiũ Socrates habuit: quod ſupra nos eſt nihil ad nos attinet. At nulla uæhemen-
tior diſcordiarũ eſt cã q̃ unius fæminæ a multis maribus appetitio. Quid dicã de his neſcio qui cũ ſe- G
mel aberrauerunt conſtãter ĩ ſtultitia pſeuerauerant & uanis uana defendunt: niſi qđ eos interdũ pu
to aut ioci cã philoſophari. aut prudẽtes & ſcios mẽdacia defendẽda ſuſcipe. quaſi ut ingenia ſua ĩ ma
lis rebus exerceant uel oſtẽdãt. Da mihi uirũ q; ſit iracũdus maledictus. effrenatus. pauciſſimis dei uer H
bis tã placidum q̃ ouẽ reddã. Da cupidũ. auar;. tenacẽ. iã eũ tibi liberalẽ dabo & pecũiam ſuam plenis
manibus largienteĩ. Da timidum doloris ac mortis: iam cruces & ignes cõtẽnet. Da libidinoſum adul-
terum ganneoneĩ: iam ſobrium caſtum & continentem uidebis. Da crudeleĩ & ſanguinis appetentem:
iam in uerã clemẽtiã furor illa mutabiť. Da iniuſtum. iniuſtum peccatoreĩ continuo: & æquus & pru
dens & ĩnocens erit. Vno. n. lauacro malicia oĩs abolebitur. Tanta diuinæ ſapiæ uis eſt ut in hominis
pectus infuſa matrem delictorum uno ſemel impetu expellat ad quod efficiendum non mercede nõ
liberis non lucubrationibus opus eſt. gratis iſta fiunt. facile cito. pateant modo aures. Nam nos aqua
non uendimus nec ſolem mercede p̃ſtamus dei fons uberrimus atq; pleniſſimus patet cũctis: & hoc
cæleſte lumen uniuerſis oritur quicunq; oculos habẽt. & dei præcepta ſic totum hominem immutãt I
& expoſito uetere nouum reddunt ut non cognoſcas eundem eſſe. Quid ergo nihil ne philoſophi ſi-
mile præcipiunt: immo permulta & ad uerum frequenter accedunt. Sed nihil ponderis habẽt illa præ
cepta. Quia ſunt humana & autoritate maiore id eſt diuina carent. Nemo igiť credit qui tã ſe homi-
nem putat eſſe qui audit q̃ eſt ille qui precipit: præterea nihil apud eos certi eſt nihil q; uel ſcientiam
ueniat ſed cum omnia coniecturis agantur multa etiam diuerſa & uaria proferant. Stultiſſimi eſt ho-
minis p̃ceptis eor; uelle p̃ere quæ utr; ſint uera uel falſa dubitať: & iõ nemo p̃et qa néo uult ad incer
tum laborare. uirtuteĩ ſtoici eſſe aiunt quæ ſola efficiat uitã beatã nihil põt uerius dici. Sed quid ſi cru
ciabiť aut dolore efficieť: poterit ne quiſq̃ inter carnifices beatus eſſe? Immo uero illatus corpori do-
lor materia uirtutis ẽ. Itaq; ĩ tormentis quidẽ miſer eſt. Nullus igitur ex uirtute fructus eſt ubi uirtus A
mortalis eſt & caduca. Itaq; umbrã quondã uirtutis uidebãt ipſam uirtuteĩ nõ uidebant: Defixi. n. fue-
runt in terrã nec uultus ſuos ĩ altum erigebant ut eã poſſent intueri quæ ſeſe cæli regionibus oſtenta
bat. Beatus eſt igiť ſapiens in tormentis ſed cũ torquentur pro fide. pro iuſticia. pro deo. illa patientia
doloris beatiſſimũ faciet. Eſt. n. deus qui ſolus põt honorare uirtuteĩ cuius merces ĩmortalitas ſola ẽ.
q̃ qui non appetunt nec religioneĩ tenent cui æterna ſubiacet uita: p̃fecto neq; uirtutis uim ſciunt cu
ius p̃miũ ignorãt. nec in cælũ ſpectant quod ipſi ſe facere putant. cũ res non inueſtigabiles quærũt: qa
ratio in cælum ſpectandi nulla eſt alia niſi aut religioneĩ ſuſcipere. aut animam ſuã ĩmortalem eſſe cre
dere. Quiſquis. n. aut colendum deum eſſe intelligit aut ĩmortalitatis ſpem p̃poſitã ſibi habet meos
eius in cælo eſt & licet id non aſpiciat oculis animi tamen lumen aſpicit. Qui auteĩ religioneĩ non ſu- B
ſcipiunt terreni ſunt quia regio de cælo eſt: & qui animam putant cum corpore interire æquæ in ter-
ram ſpectant quia ultra corpus quod eſt terra nihil amplius uident q; ſit ĩmortale. Nihil igitur p̃deſt
ita factum eſſe hominem ut recto corpore ſpectet in cælum niſi erecta mente deũ cernat. & cogitatio

eius in ſpe uitæ ꝑpetue tota uerſetur. Quapropter nihil aliud ē in uita quo rō quo conditio noſtra ni
tatur niſi dei qui nos genuit agnitio & religioſus & pius cultus. Vnde quoniā phī aberrāt utiq; nō fue
runt: quæſiuerunt illi quidē ſapiam ſed quoniā nō rite quærebāt prolapſi ſunt lōgius & in tātos erro-
C res inciderunt. Maxīo quidē errore phī credunt eē fortunā quaſi deam q̄dam res humanas uariis caſi
bus illudentē: qa neſciunt unde ſibi bona & mala eueniant. cū hac ſe cōpoſitos ad prælianda putant.
nec ullā tamē rōem reddūt a quo & quā obcauſam. ſed tamen cum fortuna ſe digladiari moneto oi
bus gloriant. M. T. in cōſolatione pugnaſſe ſe ſemp cōtra fortunā loquit eamq; a ſe eſſe ſeparatā cum
fortiter inimicorū impetus recudiſſet nec tamē quid ſe ab ea fractū cū domo pulſus pria caruit. Tum
aūt cū amiſerit cariſſimā filiā uictū ſe a fortuna turpiter cōfitet. Magnā inquit etiā eſſe fortunæ uim
in utrāq; partē. Nā & cū proſpero flatu eius utimur ad exitus ꝓuenimus optatos: & cū reſpirauerit uel
reflauerit affligimur: ſed certe fortuna nihil per ſe eſt: nec ſic habendū eſt tanq̄ ſit i aliquo ſenſu. Nā ſi
fortūa dea ſit cur hoibus inuideat eoſq; ꝑditos cupiat cū ab his religione colat? Cur æquior ſit malis
D iniquior aūt bonis? Cur iſidietur, affligat, decipiat, exterminet? Quis illā generi hominū uexatricē per
O petuā cōſtituerit? Cur deniq; tā malā ſortita ſit ptātem: ut res cunctas ex libidine magis q̄ ex uero cele
bret obſcuretq;. Hæc inquā philoſophos īquirere oportuit potiusq̄ temere inocētē accuſare fortunā:
quæ ēt ſi ſit aliqua nihil tamē afferri ab his pōt: cur hominibus tā inimica ſit q̄ putat. Itaq; illæ oēs rō
E nes q̄bus iniquitatē fortūæ lacerāt ſe ſuaſq; uirtutes cōtra fortunā ſupbiſſime iactāt: nihil ſunt aliud
q̄ diliramēta iconſideratæ leuitatis. Eſt aūt quidā prauus ac ſubdolus ſpūs q̄ ē inimicus hoīs. hoſtiſq;
iuſtitiæ: hic inſidiat uniuerſis nō fortuna: & eos q̄ deū neſciunt errore īpedit. ſtultitia obruit. tenebris
circunfundit: ne quis poſſit ad diuini nominis notitiā ꝓuenire. ī quo uno & ſapiētia cōtinet & uita ꝑ
petua. Eos aūt qui deū ſciūt dolis & aſtu aggredit ut cupiditate. aut libidīe ueniat. aūt peccatis depra-
uatos īpellat ad mortē: Vel ſi dolo nihil ꝓfecerit uiolētia deiicere conatur. Vulgi igit & īperitoꝝ opi
D nionibus credunt: qui fortunā putant eſſe quæ tribuat hoībus bona & mala. Turpe eſt hoīem īgenio
E ſum id dicere quod ſi neges ꝓbare nō poſſit. Oīs ſapīa hoīs in hoc uno eſt ut deū cognoſcat & colat:
hoc noſtrū dogma hæc ſumma ē. Quāta itaq; uoce poſſum teſtificor, ꝓclamo: denūtio: hoc eſt illud
qd̄ phī oēs in tota ſua uita quæſierūt nec unq̄ tamē inueſtigare: cōpræhendere. temere ualuerūt. quia
religionem aut prauam retinuerunt. aut totam penitus ſuſtulerūt. faceſſant igitur illi omnes quia hu
G manam uitam nō īſtruunt ſed turbant. Quid enim docent aut quem īſtruūt qui ſeipſos nondum in-
ſtruxerunt quem ſanare ægroti. quem regere cæci poſſunt? Qui uult igitur ſapiens ac beatus eſſe au-
diat dei uocem. diſcat iuſtitiam. ſacramentum natiuitatis ſuæ noſcat humana conténat. diuina ſuſci-
H piat ut ſummū illud bonū ad qd̄ natus ē poſſit adipiſci. Hæc de tertio: ſequunt de quarto.

Ex quarto libro Lactantii autoritates incipiunt.

F Quidem ſolo mirari q; cū pythagoras & poſtea Plato amore indagandæ ueritatis incenſi
ad egyptios & perſas & magos uſq; penetraſſent: ut eaꝝ gentiū ritus ac ſacra cognoſcerent
(Suſpicabant enī ſapientiā in religione uerſari) ad iudæos tantū nō acceſſerunt penes quos
tunc ſolos erat: & quo facilius ire potuiſſent. ſed id factū eē arbitror diuina prouidētia ne-
ſcire poſſent ueritatē: quia nondū fas erat alienigenis hominibus religionē dei ueri iuſtitiāq; noteſce-
re. Statuerat enī deus appropīquāte ultimo tp̄e ducē magnū cælitus mittere: q̄ eā perfido īgratoq; po
pulo ablatā cæteris natōibus reuelaret. Quā quidē ſapīam cū religione ſic cohærere oſtendā ut diuel
I li utrūq; nō poſſit. Nā ubi ſapiētia cū religiōe inſeparabili nexu cohæret utrūq; eſſe ueꝝ neceſſe ē: qa
& in colēdo ſapere dēmus i ſcire quid nobis & quomō ſit colendū: & in ſapiēdo colere. i. re & actu qd̄
ſcierimus īplere. Vbi ergo ſapiētia cū religiōe coniūgit: ibi. ſ. ubi deus colit unus: ubi uita & actus oīs
ad unū caput ad unā ſummā refertur. deniq; idē ſunt doctores ſapiētiæ q̄ & dei ſacerdotes. Nec tamē
mouēat quenq̄ qa & ſæpe factū eſt & fieri pōt ut phūs aliquis deorū ſuſcipiat ſacerdotiū: quod cū ſit
nō tamē coniungit phīa cū religione: ſed & phīa inter ſacra ceſſabit: & religio quādo phīa tractabitur
Illa enī religio muta eſt nō tantū qa mutoꝝ ē ſed quia ritus eius ī manu & digitis eſt. Nō in corde aut
lingua ſicut noſtra quæ eſt uera. Idcirco & in ſapiētia religio & in religione ſapiētia eſt: ergo nō pōt ſe-
gregari: qa ſapere nihil aliud ē niſi deū ueꝝ iuſtis & piis cultibus honorare. Vnus aūt colendus ē qui
pōt uere pr̄ nominari: Idē ēt domīus ſit neceſſe ē. qa ſicut pōt īdulgere ita ēt coercere. pr̄ ideo appellā
dus ē qa magna & multa largit deus ideo quia caſtigandi ac puniēdi hēt maximā ptātem. Quibus re
bus appet quoniā īter ſe cōiūcta ſunt ſapīa & religio. Sapiētia ſpectat ad filios q̄ exigit amorē: religio
ad ſeruos q̄ exigit timorē. Nā ſicut illi pr̄em diligere dēnt & honorare: ſicut hi dominū colere ac uere
ri: deus āt q unus ē quoniā utrāq; p̄ſonā ſuſtinet & pr̄is & domini: & amar eū dēmus qa filii ſumus: &
timere qa ſerui. Nō pōt igr̄ nec religio a ſapīa ſeparī: nec ſapīa a religiōe ſecerni: qa idē deus ē q̄ & ītel
ligi dēt qd̄ ē ſapiētiæ: & honorari qd̄ ē religiōis. Sed ſapīa p̄cedit religio ſequit: qa prius ē deū ſcire cō-
ſequēs colere. Ita ī duobus noībus una uis ē q̄uis diuerſa eē uideant: alteꝝ enī poſitū ē ī ſenſu: alteꝝ ī
actu: ſed tamē ſimilia ſunt duobus riuis ex uno fonte manatibus: fōs āt ſapīæ & religiōis deus ē: a quo
G hi duoꝝ ſi aberrarit areſcāt neceſſe ē. q̄ q neſciūt nec ſapiētes eſſe poſſunt nec religioſi. Nūc quoniam
docui ſ̄pientiā & religionē nō poſſe deduci ſupeſt ut de ipſa religione & ſapiētia diſſeramus. Sentio q
q̄difficilis ſit de rebus cæleſtibus diſputatio: ſed tamē audēdū ē ut illuſtrata ueritas pateat multiq; ab
errore atq; īteritu liberent: q̄ eā ſub uelamine ſtultitiæ latentē aſpnant ac reſpuūt. Sed priuſq̄ incipiā

de deo & operibus eius dicere pauca mihi de ꝓphetis ante dicenda sunt quoꝝ testimoniis nūc uti ne cesse est. Ante oīa qui ueritatē studet cōprehendere nō mō intelligendis ꝓphetaꝝ uocibus animā de H
bet ītendere: sed ēt tēpora per quæ quisq; illoꝝ fuerit diligētissime īquirere: ut sciat & quæ futura p̄dixerunt: & post quot annos prædicta completa sunt nec difficultas in his colligēdis īest ulla. Et moi
ses quidē primus ꝓpheta qui troianū bellū noningētos fere ānos antecessit. Is cū per ānos q̄draginta I
populū rexisset: successorē habuit Iosue qui septē & uigīti annis tenuit pricipatū. Exinde sub ducibus
fuerūt per ānos trecētos septuaginta. Tū mutato statu reges habere ceperūt quibus imperium tenēti-
bus per ānos quadringētos quīquagīta usq; ad Sedechiæ regnū oppugnāti a rege babyloniæ capti iu-
dæi diuturnū seruiciū pertulerūt: donec septuagesimo post anno Cyrus maior iudæos terris ac sedi-
bus suis redderet qui per idē tēpus ī persas susceptt imperiū quo Romæ tarquinus supbus. Quare cū
oīs tēporū series & ex iudaicis & græcis romanisq; historiis colligat: ēt singuloꝝ ꝓphetaꝝ tpa colligi
possunt: quoꝝ sane ultimus zacharias fuit quē cōstat sub dario rege: secundo anno regni eius octauo
mēse ceciniſſe. Quod siquis collectis p̄spectisq; tēporalibus fundamentū doctrīæ salubriter iecerit &
ueritatē penitus cōprehendet: & erroꝛe cognita ueritate deponet. Deus igit machinator cōstitutorq; A
reꝝ antq̄ perclaꝝ hoc opus mūdi adorietꝫ sanctū & incorruptibilē & incōprehensibilē spiritū genuit
quē filiū nuncuparet & q̄is alios postea ꝑ ipsum īnumerabiles creauisset quos angelos dicimus: hūc
aūt solū primogenitū diuini nois appellatōe dignatus ē paterna. s. uirtute ac maiestate pollere. Esse āt
summi dei filiū qui sit ptāte maxīa preditus nō tantū congruētes in unū uoces ꝓphetarum sed ēt Tris
megisti p̄dicatio & sibillarū uaticinia demonstrāt. Nā hermes his usus ē uerbis. Domius oium factor B
quē deū nominare uidemus secundū deū fecit uisibilē atq; sensibilē. Sensibilē aūt dico nō qa ipse sen-
tit sed qđ ad sensum mentē suggerat. quia igit hunc fecit primū & solū & unū uel bonus ei uisus ē &
plenissimus oīm bonoꝝ gauisus ē & nimis dilexit quasi suū partū. Sibilla erythræa ī carminis sui pri C
cipio qđ a summo deo exorsa est: filiū dei ducē & īpatorē oium p̄dicat. Et rursus ī fine ait. Alteꝝ de-
dit deus fidelibus uiris honorare. Et alia sibilla præcipit hunc oportere cognosci. Ipsum tuū cognosce
deū qui dei filius est. Salomon præterea de christo filio dei tale ꝓfert testimoniū. Deus cōdidit me ini D
cio uiarum suaꝝ ī opa sua ante seculū fundauit me. In pricipio anteq̄ terrā faceret: anteq̄ abyssos con
stitueret priusq̄ ꝓcederent fontes aquaꝝ: ante omnes colles genuit me domius: fecit regiones & fines
inhabitabiles sub cælo. Cū pareret cælos aderā illi: & cū secerneret suā sedē: cū sup uentos faceret uali
das nubes: & cū firmatos ponebat mōtes sub cælo: quādo fortia faciebat fundamenta terræ eram pe-
nes illū disponens ego erā cui adgaudebā quottidie aut iucūdabar ante faciē eius cū lætaretꝫ orbe pfe
cto. Idcirco illū Trismegistus creatorē dei cōsiliariū & Sibilla cimboiaon appellat q; tanta sapīa & uir E
tute sit instructus a deo patre ut cōsilio eius & manibus uteretꝫ ī fabricatione mūdi. Nomē dei filii ne F
angelis quidē notū esse qui morantꝫ in cælo sed ipsi soli ac deo p̄ri nec ante id publicabitꝫ ut ē sanctis
litteris traditū q̄ disposītio dei fuerit īpleta: deinde ne enūciari posse hoīs ore: sicut hermes docet hæc
dicēs. Est. n. filii secretus quidā sermo spīæ de solo domīo oium: & p̄sciēte oīa deo: quem dicere supra
hoīem est. Sed q̄is nomen eius qđ ei a prīcipio p̄ summus īposuit nullus alius p̄ter ip̄m sciat: hēt ta-
men & inter angelos aliud uocabulū & inter hoīes aliud. Iesus quippe inter hoīes nominatur. Nā chri
stus nō ꝓpriū nomē est sed nuncupatio ptātis & regni. Sic. n. iudæi reges suos appellabāt. Et nos eum
christū nuncupamus: i. unctum qui hebraice Messias dicitꝫ. Nūc uero de pria eius natiuitate dicamus G
Imprimis. n. testificamur illū bis esse natū primū in spiritu postea ī carne. Vnde apud Hieremiā ita di
citꝫ prius q̄ te formarē ī utero noui te: et itē apud ipsum. Beatus q erat anteq̄ nascereꝫ: qđ nulli alii cō-
tingit p̄ter q̄christū q cū eēt a prīcipio filius dei regeneratus ē denuo secūdū carnem: q̄ duplex natiui
tas eius magnū ītulit hūanis errorem pectoribus circūfudit tenebras: etiā his qui uere religiōis sacra-
menta retinebant. Sed nos id plane dilucidecq; mōstrabimus. ut amatores sapientiæ facilius ac diligen
tius īstruantꝫ: quanq̄ nec sciri a quoq̄ possunt: nec narrari opa diuina. Sed tamen sanctæ lr̄æ docent in
q̄bus cautū est illū dei filiū dei esse sermonē: itēq; cæteros angelos dei spūs esse. Nā sermo est spūs cū
uoce aliqd significante ꝓlatus sed tamē quoniam spūs & sermo diuersis ptibus ꝓferunt: spūs naribus:
ore sermo ꝓcedit magna īter hūc dei filiū cæteroscq; angelos differētia est. Illi. n. ex deo taciti spūs exie
rūt q̄a non ad dei doctrinam tradendam sed ad ministeriū creabantꝫ. Ille uero cū sit & ipse spūs tamen H
cū uoce ac sono ex dei ore ꝓcessīt sicut uerbū: ea. s. rōne q̄a uoce eius ad populū fuerat usurus. Idest q;
ille futurus magister esset doctrinæ dei & cælestis arcani ad hoīes ꝓferendi. q; ip̄m primo locutus ē ut
p eū ad nos loquereꝫ & ille uocem dei ac uolūtatem nobis reuelaret. Merito igitꝫ sermo & uerbū dei
dī: q̄a deus ꝓcedentem de ore suo uocalem spūm quem nō utero de mente cōcepat: īexcogitabili qua
dam maiestatis suæ uirtute & potentia ī effigiem q̄ proprio sensu ac sapīa uigeat cōp̄hendit: & alios ī-
ter spūs suos ī angelos figurauit: Nostri spūs dissolubiles sunt: q̄a mortales sumus: dei aūt spūs etiam
uiuūt & manēt & sentiūt q̄a & ipse īmortalis est & sensus ac uitæ dato. Nostræ uoces licet aura misce
anꝫ atq; uanescant. tamen plerūq; ꝑmanent lr̄is cōp̄henſæ. Quanto magis credendū est dei uocem &
manerē ī æternū & sensu ac uirtute cōitari: quā de deo p̄re tā q̄ riuus de fōte traduxerit. Quod siqs mi
raꝫ ex deo deū prolatiōe uocis ac spūs potuisse generari si sacras uoces prophetaꝝ cognouerit desinet
profecto mirari. Dauid aūt rex potentissimus q troianæ urbis excidiū plus ducentos antecessīt ānos: H
propheta qdē & diuinoꝝ scriptor oium sic ait. Verbo dei cæli solidati sunt & spū oris eius oīs uirtus

eorum.Itē rurſus:Eructauit cor meū uerbum bonum dico ego opera mea regi:cōteſtās uidelicet nul
I li alii opera dei nota eſſe niſi filio ſoli qui ē uerbū dei & quē regnare in ꝑpetuū neceſſe ē. Itē Salomon
ipſum uerbū dei eē demonſtrat cuius manibus opera ipſa iſta mūdi fabricata ſint.Ego ĩquit ex ore al
tiſſimi prodii ante oēm creaturā:ego ī cælis feci ut oriret lumē īdificiens.ī nebula texi oēm terrā:ego
K ī altis habitaui & thronus meus ī colūnā nubis.Ioānes quoq; ita tradidit.In prīcipio erat uerbū & uer
bum erat apud deū & deus erat uerbū hoc erat ī prīcipio apud deū oīa ꝑ ipſum facta ſunt & ſine ipō
factum eſt nihil.Sed melius græci logos dicunt q̄ nos uerbū ſiue ſermonē.logos enī & ſermoné ſigni
ficat & rōem quia ille eſt & uox & ſapientia dei.hunc ſermoné diuinū ne phī quidē ignorauerūt.Siq;
dē Zeno reꝝ naturæ diſpoſitorē atq; opificē uniuerſitatis ꝓdicat:quē & fatū & neceſſitatē rerū et de
um et aīum Iouis nūcupat:ea.ſ.cōſuetudīe qua ſolet ioué ꝑ deo accipe. ſed nihil obſtāt uerba cū ſnia
M cōgruat ueritati.ē.n.ſpūs dei quē ille aīum iouis nūcupauit. Nā Triſmegiſtus q ueritatē pene uniuer
ſam neſcio quō īueſtigauit:fatetur eē ineffabilē quēdā ſanctūq; ſermonē cuius enarratio modū hoīs
N excedat.Nunc de ſecunda chriſti natiuitate.In primis igit hoīes ſcire oportet ſic a principio ꝓceſſiſſe
diſpoſitionē ſummi dei ut eēt neceſſe appropinquāte ſæculi termīo dei filiū deſcendere in terrā ut cō
ſtitueret dei templū doceretq; iuſtitiā. Verūtamen non uirtute angeli aut ptāte cæleſti: ſed in figura
hoīs & in conditione mortali:Et cū magiſterio functus fuiſſet traderet in manus īpiorū mortēq; ſu
ſciperet & ꝑ uirtutē domīcā tertio die reſurgeret.Deſcēdens itaq; de cælo ſanctus ille ſpūs dei ſanctā
uirginē cuius utero ſe inſinuaret elegit.At illa diuino ſpiritu repleta concepit & ſine ullo attactu uiri
repēte uirginalis uterus ītumuit.Quod ſi aīalia quædā uēto & aura cōcipe ſolere oībus notū eſt: cur
quiſq̄:miꝝ putet cui cū ſpū dei facile ē?& hoc quidē futuꝝ ante multa ſæcula ꝓphetæ cecinerūt. Sa
lomon in pſalmo ita dixit.Infirmatus eſt uterus uirginis & accepit fœtū & grauida facta ē ī multa mi
ſeratione mī uirgo.Itē ꝓpheta Eſaias cuius hæc uerba ſunt.Propterea dabit deus ipe ſignū.Ecce uir
go cōcipiet & pariet filiū & uocabit nomē eius Emanuel.Itē & Dauid ueritas de terra orta. qa deus ī
quo ueritas eſt terrenū corpus accepit:ut terrenis uiā ſalutis aperiet.Idē Eſaias : Exultēt cæli deſup &
nubes īduant iuſtitiā aperiat terra & pullulet ſaluatorē:ergo.n.domīus deus creaui te.Idē Ecce nobis
natus eſt puer & datus eſt nobis filius cuius īperiū ſup humeris eius & uocatū nomē eius magni cōſi
lii nūcius.Idcirco enī miſſus ē a deo pr̄e ut uniuerſis gētibus q̄ ſub cælo ſunt ſingularis & ueri dei ſan
ctum miſteriū reuelaret ablatū ꝑfido populo qui aduerſus deū ſæpe deliquit.Daniel quoq; ſimilia ꝑ
locutus ē.Videbā inquit ī uiſu noctis & ecce in nubibus cæli ut filius hoīs ueniens & uſq; ad uetuſtū
diēꝝ puenit.Et qui aſſiſtebant obtulerūt eū:& datū eſt regnū honor & impiū: & oēs populi tribus li
guæ ſeruiēt ei:& poteſtas eius æterna quæ nūq̄ tranſibit & regnū eius qđ nō corrumpet.Sūmus igit
deus ac parens oīum cū religioné ſuā trāſferre uoluiſſet doctorē iuſtitiæ miſit e cælo:ut nouis culto
ribus nouā legē ī eo uel ꝑ eū daret nō ſicut āte fecerat ꝑ hoīem:ſed tamē eū naſci uoluit tanq̄ hoīem:
ut ꝑ oīa ſummo pr̄i ſimilis exiſteret.Ipſe enī deus pr̄ & origo & prīcipiū rerum quoniā parentibus ca
ret a Triſmegiſto ueriſſime nominat ꝙ ex nullo ſit ꝓcreatus.Idcirco & filiū bis naſci oportuit ut ipe
fieret apatrio atq; amatrio.In pr̄ia.n.natiuitate ſpiritali amatrio fuit qa ſine officio mr̄i a ſolo deo pa
tre generatus ē.In ſecūda uero carnali apatrio fuit quoniā ſine pr̄is officio uirginali utero ꝓcreatus é:
ut mediā inter deū & hoīem ſubſtantiā gerens noſtrā hanc fragilēq; naturā q̄ſi manu ad īmortalitatē
A poſſet educere.Factus é & dei filius ꝑ ſpiritū:& hoīs ꝑ carnē.Id ē & deus & hō.dei uirtus ī eo ex operi
bus q̄ fecit apparuit:fragilitas homīs ex paſſione quā ptulit.Vnde Eſaias.Tu enī deus es & nos neſcie
bamus deus iſrahel ſaluator.Itē Ieremias.hic é deus nr̄ & nō deputabit alius aſq; illo.Itē Dauid ī pſal
mo.Thronus tuus in ſæcula ſæculoꝝ uirga æquitatis uirga regni tui.Dilexiſti iuſtitiā & odio habui
ſti iniquitatē.propterea unxit te deus deus tuus oleo exultationis.deīde hoīem fuiſſe eū ieremias do
cet dicens.Et hō ē & quis cognouit eū?itē Eſaias.Et mittet eis deus hoīem q ſaluabit eos.Sed Moiſes
in numeris ſic loquit.Oriet ſtella ex iacob & exurget hō ex iſrahel.Præterea apud eūdē Eſaiā ſic ſcri
ptū é.Et erit ī illa die radix ieſſe & q exurget prīcipari in natōes:in eū gentes ſperabunt & erit requies
eius honore.Et alio loco.Exiet uirga de radice ieſſe & flos de radice eius aſcendet:& requieſcit ſuper
eum ſpiritus dei.ſpiritus ſapientiæ & intellectus.ſpiritus conſilii & fortitudinis ſpiritus ſciētiæ & pie
B tatis:& impleuit eum ſpiritus timoris dei.Quibus ex rebus apparet prophetas omnes denuntiaſſe de
chriſto fore aliquando ut ex genere Dauid corporaliter natus cōſtitueret æternum templum deo qđ
appellatur eccleſia: & uniuerſas gētes ad religionem dei uerā conuocaret. hæc eſt domus fidelis hoc
immortale templum in quo ſiquis non ſacrificauerit immortalitatis præmium non habebit: Cuius
templi & magni & æterni quoniam chriſtus fabricator fuit.idem neceſſe eſt habeat in eo ſacerdoti
um ſempiternum:de quo Dauid in pſalmo.Iurauit dominus & non penitebit eum tu es ſacerdos in
æternum.item Baſilion.Et ſuſcitabo mihi ſacerdotem fidelem qui omnia quæ ſunt in corde meo fa
ciet & ædificabo ei domum fidelem & tranſibit in conſpectu meo omnibus diebus. item Zachari
as.Et oſtendit mihi dominus deus ieſum ſacerdotem magnum ſtantem ante faciem angeli domini &
diabolus ſtabit ad deſteram ipſius.ut contradiceret ei. Quis non igitur captos mentibus tum fuiſ
C ſe iudæos arbitretur?qui cum hæc & legerent & audirent nefarias manus deo ſuo intulerunt. Nunc
a principio totius ſacramenti origo narranda eſt.Maiores enim noſtri qui erant principes iudæorum
cum ſterilitate atq; inopia laborarent tranſirent in egyptum rei frumentariæ gratia:ubiq; diutius cō

morantes ītollerabili ſeruitutis iugo p̄mebant̄: Tum miſertus eoꝝ deus eduxit eos et liberauit de manu regis egyptioꝝ duce Moiſe: p quē poſtea lex illis a deo data eſt. ī qua eductione oſtēdit uirtutē maieſtatis ſuæ deus. Traduxit. n. populum medio mari rubro p̄cedente angelo et ſcindente aquam ut populus p ſiccū gradi poſſet. Qua re audita tyrannus egyptioꝝ cum magna ſuoꝝ manu inſecutus eſt et mare adhuc patēs temere ingreſſus: coeuntibus aquis cū omni exercitu deletus. Hebræi uero ingreſſi ī ſolitudinē multa mirabilia uiderūt. Nāq; cū ſiti pateret ictu uirgæ p̄cuſſa petra exiliuit fons aquæ populumq; recreauit, quo rurſus eſuriente cæleſtis alimenti pluuia deſcendit: quinetiam coturnices ī caſtra eorum uentus induxit: ut non modo pane cæleſti ſed etiam inſtructoribus epulis ſaturarētur. pro his tamen diuinis beneficiis honorem deo non reddiderunt: ſed depulſa iam ſeruitute, iam ſiti famæq; depoſita in luxuriam ꝓlapſi ad ꝓphanos egyptioꝝ ritus animos tranſtulerūt. Poſtea uero cum in deſerta parte quadam ſiriæ cōſediſſent amiſerūt uerum nomen hebræi: et quoniam princeps exanimis eoꝝ ludas erat ludæi appellati ſunt: & terrā quā incoluere iudæa. Et primo q̄dē nō domino regū ſubiecti fuerūt ſed populo ac legi: ciuiles iudices p̄ſidebāt nō tamen ī annū conſtituti ſicut romani cōſules ſed ꝓpetua iuriſditiōe ſummiſſi. Tū ſublato iudicū nomine poteſtas regalis īducta ē: ubi tūc finitimoꝝ belli uexati, poſtremo capiti abductiq; babyloné pœnas īpietatis ſuæ graui ſeruicio pepēderūt: donec Cyrus ueniret ī regnū q̄ ſtatim iudæos reſtituit edicto. Exinde tetrachas hūerūt uſq; ad herodē q̄ fuit ſub īperio Tiberii Cæſaris. Cuius āno. xv. & duobus geminis cōſulibus ante diē. x. kalēdas Aprilis iudæi chriſtū cruci affixerunt. Cū igit̄ ſæpe iudæi p̄ceptis ſalutaribus repugnarent atq; a diuina lege deſiſterent aberrantes ad īpios cultus deorum: tum deus iuſtos & electos uiros ſpiritu ſancto īplebat: ꝓphetas in media plebe conſtituēs p quos peccata īgrati populi uerbis minantibus īcreparet: & nihilominus hortaret̄ ad penitentiam, ſceleris agēdam: quam niſi egiſſent atq; abiectis uanitatibus ad deū ſuū rediſſent fore ut teſtamētum ſuū mutaret. Ideſt hæreditatē uitæ mortalis ad exteras cōuerteret natiōes: aliūq; ſibi populū fidelioré ex alienigenis cōgregaret. Illi aūt a ꝓphetis īcrepati non mō uerba eoꝝ reſpuerūt: ſed q̄ ſibi peccata exprobrarent̄ offenſi eoſipſos exq̄ſitis cruciatibus necauerūt. Itaq; deſiit mittere ꝓphetas ad eos ſed filium ſuū primogenitū illum opificē reꝝ & conſiliatoré ſuum labi iuſſit e cælo: ut religioné ſanctā dei tranſferret ad gētes & ad eos q̄ deum ignorabant doceretq; iuſticiam quam pfidus populus abiecerat: qđ iampridē denuntiauerat ſe eſſe factuꝝ: ſicut malachias ꝓpheta īdicat dicēs. Non ē mihi uoluntas circa uos & ſacrificia non accipiam de manibus ueſtris: quoniam a ſolis ortu uſq; ad occaſum gloriabit̄ nomen meum a gētibus. Item Dauid in pſalmo. xvi. Conſtitues me in caput gētium populus quē nō cognoui ſeruiuit mihi. Ergo ut cæperam dicere. Cum ſtatuiſſet deus doctoré uirtutis mittere ad hoīes renaſci eum denuo in carne p̄cepit: & quoniam clæmēs & pius ē erga ſuos deus ad eoſipſos eum miſit quos oderat ne illis ī ꝓpetuum ſalutis uiā clauderet: ſed daret iis liberam facultatē ſequēdi deū: ut & p̄miū uitæ adipiſcerent̄ ſi ſecuti fuiſſent. Apud illos igit̄ & ex eoꝝ fœmine regenerari eum iuſſit: ne ſi fuiſſet alienigena iuſtā poſſent excuſationē de lege p̄tendere q̄ eum non ſuſcepiſſent: ſimul & nulla oīno gens eſſet ī terra cui ſpes īmortalitatis negaret̄. Ieſus cum primum cæpit adoleſcere tractus eſt a Ioanne ꝓpheta in iordane flumine cū lauacro ſpiritali ut peccata nō ſua q̄ utiq; nō habebat ſed carnis quā gerebat aboleret: ut quēadmodū iudæos ſuſcepta circūciſione: ſic ēt gentes baptiſmo. ī. purifici roris pfuſione ſaluaret. Tūc uox de cælo audita ē filius meus es tu ego hodie genui te: quæ uox apud Dauid īuenit̄ p̄dicta: Et deſcēdit ſup eum ſpiritus dei formatus in ſpecie columbæ candidæ. Exinde cæpit multas uirtutes facere nō p̄ſtigiis magicis q̄ nihil ueri ac ſolidi cōicant. Sed in hac poteſtate cæleſti quæ iāpridē ꝓphetis nuntiantibus canebat. Quæ opera tam multa ſunt ut unus liber ad cōpléda oīa ſatis non ſit. Nā uirtutes eius fuerunt quas apollo portentificas nominauit. Quod quacūq; iter faciebat ægros ac debiles & omniū morboꝝ genere laborātes uno uerbo unoq; mométo reddebat īcolumes: adeo ut mébris oībus capti receptis repēte uiribus roborati: ipſi lectulos ſuos reportarent in quibus fuerant pauloante delati. Claudis uero ac pedum uitio afflictis non modo gradiendi: ſed ēt currendi dabat facultatē. Tū quoꝝ cæca lumina in altiſſimis tenebris erant eoꝝ oculos in priſtinum reſtituebat aſpectū. Mutorum quoq; linguas in eloquium ſermonēq; ſoluebat. Ité ſurdoꝝ patefactis auribus inſinuabat auditum. Pollutos etiā aſperſos maculis repugnabat. Et hæc oīa non manibus aut aliqua medela: ſed uerbo ac iuſſione faciebat. Sic enim Sibylla p̄dixerat oīa uerbo agens oēmq; ægritudinē curans. Ne miꝝ utiq; q̄ uerbo faceret mirabilia cū ipſe eſſet dei uerbum cæleſti uirtute ac poteſtate ſummiſſum. Nec ſatis fuit q̄ uires ībecillibus redderet q̄ debilibus integritatē q̄ ægris & languentibus ſanitatē: niſi ēt mortuos ſuſcitaret uelut e ſomno ſolutos ad uitā reuocaret quæ uidētes tunc iudæi dæmonica potētia fieri arguebant: cum oīa ſic futura ut facta ſunt archanæ illorum litteræ cōtinerēt. Legebant quippe tū alioꝝ ꝓphetaꝝ Eſaiæ uerba dicētis. Cōfortamini manus reſolutæ & genua debilia conſolidamini: q̄ eſtis puſilli aīo nolite timere nolite metuere deus nr̄ iudiciū tribuet ipſe ueniet & ſaluos nos faciet. Tū aperient̄ oculi cæcoꝝ & aures ſurdoꝝ audiēt. Tū ſaliet claudus uelut ceruus & plana erit lingua mutorum: q̄a rupta ē ī deſerto aqua riuus ī terra ſitiēti. Sed Sibylla eadē cecinit his uerſibus Mortuoꝝ aūt reſurrectio erit & claudorū curſus uelox. & ſurdus audiet & cæci uidebūt & muti loquent̄. De alio ēt chriſti miraculo Sibylla cecinerat olim q̄ chriſtus ex quīq; panibus & duobus piſcibus quinq; milia hominū eſſet ſaciaturus: cuius uerſus tales ferunt̄. Ex panibus aūt q̄nq; & piſcibus duobus uiroꝝ milia quinq; in loco deſerto

faciabit:& q̄ ſuperūt fruſta tollēs duodecī qualos alias cophinos īplebit ī ſpe multoꝝ.Quid hic potū
it ars magica moliri cuius ꝓpitia ad nihil aliud q̄ ad circūſcribēdos oculos ualet?Mentiunt̄ fortaſſe lit-
teræ ſanctæ docētes tantā fuiſſe ī eo poteſtatē ut impio ſuo cogeret uētos obſeq: maria ſeruire: mor-
bos cadere:īferos obedire.Quid ꝙ eadē Sibylla carminibus ſuis ante docuerit ſic dicēs.Vētos ſtatuet
uerbo:ſternet aūt maria furētia pedibus pacis ac fidei calcatis.Et rurſus alia q̄ dicit Fluctus ꝓambula-
bit languores hominū arcebit:uiuificabit mortuos:arcebit dolores.multis ex uno fonte ſacietas erit
B uiroꝝ.Carmina aūt ſibyllina q̄dā eſſe ficta atq; a noſtris cōpoſita aiūt:q̄d ꝓfecto nemo putabit q Ci-
ceronē Varronēq; legerit alioſq; ueteres q Erythræā maxime Sybillā cōmemorāt:q autores āte obie-
rūt q̄ xp̄s ſecūdū carnē naſceret.Verꝝ nō dubito qn illa carmina prioribus tp̄ibus ꝓ deliramēto habi
ta ſint:cū ea nēo ītelligeret.Denūtiabāt.n.mōſtroſa q̄dā miracula quoꝝ nec rō nec tp̄s nec autor deſi
gnabat̄.Deniq; Erythræa fore ait ut diceret̄ īſana mēdax.Ait.n.Dicēt Sibyllā īſanā mendacē.Cū aūt
facta fuerint oīa memoriā mei facietis & nemo me tūc iā furioſam dicet dei magni ꝓphetā.Latuerūt
igit̄ multis ſæculis:poſtea aīaduerſa ſunt:quoniā natiuitas chriſti & paſſio patefecit archana: ſicut ēt
uoces ꝓphetaꝝ quæ cū p ānos mille q̄ngētos & eo āplius lectæ fuiſſent a populo iudæoꝝ:nec tamen
ītellectæ ſunt:niſi poſtq̄ illas xp̄s & uerbo & opibus īterp̄tatus eſt:Illū.n.ꝓphetæ ānūtiauerunt:nec ul
C lo mō poterāt quæ illi loquebant̄ ītelligi niſi fuiſſent uniuerſa cōpleta.Venio nūc ad ipſam paſſionē
quæ uelut obprobriū nobis obiectari ſolet:ꝙ & hoīem & ab hoībus īſigni ſupplicio affectū & excru-
ciatū colamus:ut doceā eāipſam paſſionē ab eo cū magna & diuina rōne ſuſceptā:& ī ea ſola & uirtu-
tē & ueritatē & ſapiētiā cōtineri.Nā xp̄s uirtute ac iuſticia īſtructus.īmo uero ipſe uirtus ipſe iuſticia
eſt:uenit ī terrā deſcēditq; ut eā doceret ac hoīem reformaret.Quo magiſterio a dei legatione perfun
ctus ob eāipſam uirtutē quā ſimul docuit & fecit ab oībus gētibus & meruit & potuit deus credi.Er-
go cū magnus populus ad eū uel ob iuſticiā quā docebat:uel ob miracula q̄ faciebat ſubīde cōflueret:
& p̄cepta eius audiret:& a deo miſſum deiq; filiū crederet.Tū priores iudæoꝝ ac ſacerdotes ira ſtimu
lati ꝙ ab eo tanq̄ peccōres īcrepabant̄ & īuidia deprauati ꝙ cōfluente ad eū multitudinē cōtēni ſe ac
deſeri uidebant:& ꝙ caput ſceleris eoꝝ fuit ſtultitia:& errore cecati:& īmemores p̄ceptoꝝ cæleſtium
ac ꝓphetaꝝ coierunt aduerſus eū īpiūq; cōſiliū de eo tollēdo cruciandoq; cæperūt: q̄d ꝓphetæ mul-
toante deſcripſerāt.Nā & Dauid ī prīcipio pſalmoꝝ ſuoꝝ ꝓuidēs ī ſpiritu quantū facinus admiſſuri
eſſent:beatū eſſe ait q nō abierit ī cōſilio īpioꝝ.Et Salomon ī libro ſapiētiæ his uerſibus uſus é:Circū
ueniamus iuſtū quoniam cōtrarius ē nobis:& exprobrat p̄cepta legis.ꝓmittit ſciētiam dei ſe habere:
& filiū dei ſe nominat:& gloriat̄ patrē ſe habere deū.Videamus ergo ſi ſermones illius ueri ſint.& ten
temus quæ euētura ſunt illi cōtumeliis & tormētis īterrogemus eū.Hoc excogitauerūt & errauerūt.
excæcauit enī illos ſtultitia ipſoꝝ & neſciūt ſacramēta dei.Increpati ergo ſæpe a chriſto iudæi expro-
brante illis peccata & iniuſticias & a populo pene deſerti cōcitati ſunt ad eū necādū. cuius rei audaciā
dedit illis humilitas eius.Nam cū legerent cū quanta uirtute & claritate filius hoīs uēturus eſſet e cæ
lo:ipſum aūt cernerēt humilē:quietū:ſordidū:īformē:non credebant filium dei eſſe:ignorantes duos
eius aduētus a ꝓphetis eſſe p̄dictos.Primū ī humilitate carnis obſcurū.Secundū in fortitudine maie-
ſtatis manifeſtū.De primo Dauid ī pſalmo.lxxi.ſic ait.Deſcēdet ſicut pluuia ī uellus & orieť ī diebus
eius iuſticia & abūdantia pacis:donec extollat̄ līa.Sicut.n.pluuia ſi deſcendit in uellus aīaduerti non
pōt:quia ſtrepitum non facit ita chriſtum in terram ſine cuiuſquam ſuſpitione uenturū eſſe dixit. ut
iuſticiam doceret & pacem.Et Sibylla eodem modo locuta eſt.Vilis ignominioſus in formis ſpem ui
libus dedit:propter hanc humilitatem deum ſuum non agnoſcentes inierunt cōſilium deteſtandum
ut priuarent eū uita:qui ut eos uiuificaret aduenerat.Sed ira atq; īuidia ſua quam ī cordibus ſuis gere
D bant ītus īclūſam ꝓferebant.Quod legē dei p Moiſen datam ſolueret:ꝙ ſabbatū nō uacaret opans ſa
lutē hoīum.ꝙ circūciſiōem uacue faceret:ꝙ abſtinētiā ſuillæ carnis auferret:ī q̄bus rebus iudeæ reli-
giōis ſacramēta cōſiſtūt.Ob hanc itaq; cām cætera pars populi q̄ nōdū ad xp̄m ſeceſſerat a ſacerdoti-
bus īcitabat̄ ut īpiū iudicaret eū ꝙ legē dei ſolueret:cū hæc ille nō ſuo iudicio:ſed ex dei uolūtate &
ſecūdū p̄dicta faceret ꝓphetaꝝ.Micheas.n.nouam legē iri denūciauit hoc mō. Lex de ſion ꝓficiſcet̄
& ſermo domini ex leruſalē:& iudicabit īter plurīos populos & reīcet & religet ualidas natiōes. Sed
& Moiſes p̄dixerat fore ut ꝓpheta maximus mitteret̄ a deo q ſit ſupra legē:q uolūtatē dei ad hoīes p
ferat. Vnde ī Deutronomio ita ſcriptū reliqt.Et dixit dominus ad me:ꝓphetā excitabo eis de frībus
eoꝝ ſicut te & dabo uerbū meū ī os eius:& loquet̄ ad eos ea q̄ p̄cepo ei:& q̄ſq; nō audierit ea q̄ loque
tur ꝓpheta ille:ī nomine meo uīdicabo ī eū.Denūciauit.ſ.deus p ip̄m legifeꝝ ꝙ filiū ſuū:i.uiuā p̄ſen-
tēq; legē miſſurus eſſet:& illā ueterē p Moiſen datā ſoluturus:& denuo p eū q eſſet æternus legē ſanci
E ret æternā.Itē de circūciſiōe ſoluēda Eſaias ita ꝓphetauit.Renouate īter uos nouitatē & ne ſeminaue
ritis ī ſpinis:circūciditis uos deo ueſtro:circūcidite p̄puciū cordis ueſtri:ne ureat ira mea ſicut ignis et
nō ſit q extinguat.Circūciſionem ſecūdam futuram eſſe dixit nō carnis ſicut fuit prīa q̄ etiam nūc iu
dæi utunt̄:ſed cordis et ſpūs.Nam illa carnis circūciſio caret utiq; rōne:qa ſi deus id uellet ſic a prin-
cipio formaſſet hominem ut præpucium non haberet.Sed huius ſecundæ circunciſionis figura erat
ſignificans nudandum eſſe pectus.i. aperto et ſimplici corde oportere nos uiuere: quoniam pars illa
corporis quæ circunciditur habet quandam ſimilitudinem cordis et eſt pudenda: ob hanc cauſam
deus nudari eā iuſſit ut hoc argumēto nos admoneretne inuoluptū pectus habeamus. Eodē ſpectat

etiam carnis ſuillæ interdictio ut ne uitã porcoꝝ imitarent' qui ad ſolã mortẽ nutriunt': ne uentri ac F
uoluptatibus ſeruientes ad faciẽdã iuſticiã inutiles eſſent ac morte afficerent'. Iteꝫ ne ſe fædis libidinibus imergerẽt ſicut ſus q̃ ſe ingurgitat ceno: uel ne terrenis ſeruiãt ſimulacris ac ſe luto inquinẽt. Sic uni uerſa p̃cepta iudaicæ legis ad exhibẽdam iuſticiã ſpectant: ut p̃ carnaliũ figurã ſpiritualia noſcerẽtur. Cũ igit' ea quæ deus fieri uoluerit quæq̃ p̃ prophetas ſuos multis ſeculis ante p̃dixit chriſtus ipleret: ob eam cãm incitati & diuinas litteras neſciẽtes coierũt ut deũ ſuũ cõdẽnarẽt. Quod cum ſciret futurum ac ſubinde diceret oportere ſe pati atq̃ interfici p̃ ſalute multoꝝ: ſeceſſit tamẽ cũ diſcipulis ſuis: non ut uitaret qđ neceſſe erat p̃peti ac ſuſtinere. ſed ut oſtẽderet q̃ ita fieri oporteret ut ab uno eorũ traderet'. Itaq̃ Iudas præmio illectus tradidit filiũ dei iudæis. At cõprehenſum ac pontio Pilato q̃ tũc legatus Siriã regebat oblatũ cruci affigi poſtulauerũt obiiciẽtes ei nihil aliud q̃ q̃ dixerat ſe filiũ dei eſſe & regẽ iudæoꝝ. Item quia dixerat: ſi ſolueritis hoc tẽplũ quod ædificatũ eſt annis. xlvi. ego illud in A
triduo ſine manibus reſuſcitabo: ſignificans futurã breuẽ paſſionẽ ſuã & ſe a iudæis interfectum tertia die reſurrectuꝝ. Ipſe. n. erat uerum dei tẽplũ: hac eius uoces tanq̃ infauſtas & ipius inſectabant'. Quæ cum Pilatus audiſſet & ille i defenſionẽ ſui nihil diceret: ꝓnũciauit nihil i eo dãnatiõe uideri. At illi i- B
iuſtiſſimi accuſatores cũ populo quẽ incitauerãt ſucclamare cœperũt: & crucẽ eius uiolentibus uocibus flagitare. Tũ pontius & illoꝝ clamoribus: & Herodis tetrarchæ inſtigatione metuentis ne regno pelleret' uictus eſt. Nec tamẽ ipſe ſententiã ꝓtulit: ſed tradidit eũ iudæis ut ipſi de illo ſecundũ legem ſuã iudicarent. Duxerunt igit' eum flagellis uerberatũ priuſq̃ cruci affigerent illuſerunt indutũ cũ coloris punicei ueſte: ac ſpinis coronatũ quaſi regem ſalutarũt: & dederunt ei cibũ fellis & miſcuerũt ace C
ti potionem. Poſt hæc conſpuerũt in faciẽ eius & palmis ceciderunt. Cũq̃ ipſi carnifices de ueſtimẽtis eius cõtenderẽt: forti ſunt iter ſe de tunica & pallio. Et cũ hæc oĩa fierent nullã uocẽ ex ore ſuo tanq̃ ſi mutus eſſet emiſit. Tunc ſuſpenderũt eũ inter duos noxios medium qui ob latrocinia dãnati erant cruciq̃ affixerunt. Quid ergo hic i tanto facinore deploreꝫ: aut quibus uerbis tantũ nefas conquerar? Quid de huius crucis indignitate dicemus in qua deus a cultoribus dei ſuſpẽſus ẽ atq̃ ſuffixus? Quis D
tã facundus & tã reꝝ uerborũq̃ copia inſtructus exiſtet? quæ oro tãta affluẽtiæ ubertate decurrẽs: ut illã crucẽ deploret merito q̃ mundus ipſe & tota mundi eleméta luxerũt. Hæc ãt ſic funera fuiſſe & ꝓphetarum uocibus & Sibillinis carminibus denunciatũ eſt. Apud Eſaiam ita ſcriptũ inuenit'. Nõ ſum cõtumax nec traditor. dorſum meũ pono ad flagella: & maxillas meas ad palmas: faciẽ aũt meam non auerti a fœditate ſputoꝝ. Sibilla quoq̃ eadẽ futura monſtrauit. In manus iniquas infideliũ poſtea ueniet. Dabunt aũt palmas deo manibus inceſtis: & oribus ꝓdigioſis expuẽt ſaliuas uenenatas. dabit aũt tunc in uerbera ſimpliciter innocens ſanctum dorſum. De ſilentio eius eadem Sibilla. Et calaphos accipiens tacebit nequis agnoſcat quod uerbũ uel unde uenit ut mortuis loquatur & corona ſpinea co- E
ronetur. De cibo uero & potu ẽt Sibilla concinnata eſt. In eſcã uero fel: & i ſitim acetũ dederũt: hanc i F
hoſpitalitatis monſtrabũt menſam. Et alia Sibilla Iudæã terrã his increpat uerſibus. Tu enĩ ſtulta deũ tuum non intellexiſti ludẽtẽ mortalibus mẽtibus: ſed ſpinea coronaſti corona horrendũ fel miſcuiſti. G
Fore aiunt ut iudæi manus inferrent deo ſuo: eũq̃ interficerẽt teſtimonia ꝓphetaꝝ hæc anteceſſerũt H
Eſaias facinius eoꝝ deſignans dicit. In humilitate iudiciũ eius ſublatum eſt: natiuitatẽ eius q̃s enarrabit? quoniã auferet' a terra uita eius: a facinoribus populi mei abductus eſt ad mortẽ: & dabo malos ꝓ I
ſepultura eius & diuites ꝓ morte eius: quia facinus nõ fecit nec ĩuentus ẽ dolus in ore eius propterea ipſe hæreditabit multos & fortium diuidet ſpolia propterea q̃ traditus eſt ad mortẽ & inter facinoroſos deputatus eſt: & ipſe peccata multoꝝ ꝓtulit & propter facinora illoꝝ traditus eſt. Dauid quoq̃ in pſalmo. Captabant in animã iuſti & ſanguinẽ inocẽtẽ cõdẽnabũt & factus ẽ mihi dominus i refugiũ. Iterũ Hieremias. Domine ſignifica mihi & cognoſcã: tũc uidi meditatiões eoꝝ. Ego ſicut agnus ſine macula adductus ſum ad uictimã: in me cogitauerũt cogitatiões dicentes. Venite mittamus lignũ in panem eius & nomen eius non erit in memoria amplius. Lignum autem crucem ſignificet: & panem corpus eius: quia ipſe eſt cibus ac uita hominum. Præterea Dauid in pſalmo. xx. Effoderunt manus meas & pedes meos & dinumerauerunt oĩa oſſa mea. Ipſi aũt cõtemplati ſunt & uiderũt me: diuiſerũt ueſtiméta mea ſibi & ſuper ueſtẽ meam ſortem miſerunt: quæ utiq̃ ꝓpheta non de ſe locutus eſt. Fuit enĩ rex & nunq̃ illa ꝓpeſſus eſt: ſed ſpiritus dei per eum loquebatur qui fuerat illa paſſurus poſt annos mille & quingentos. Tot enim colliguntur anni a regno Dauid uſq̃ ad crucẽ domini noſtri Ieſu Chriſti. Quid amplius de facinore iudæorum dici poteſt: q̃ excecatos eos fuiſſe atque inſatiabili furore corre K
ptos? qui hæc quottidie legentes neque intellexerunt: nec quin facerent cauere uoluerunt. Suſpenſus igitur atq̃ affixus exclamauit ad dominum uoce magna & ultro ſpiritum poſuit. Et eadem hora terre motus factus eſt & uelum tẽpli quod ſeparabat' duo ſciſſum eſt in duas partes & ſol repẽte ſubductus L
eſt. Et ab hora ſexta uſq̃ ad horam nonam tenebræ fuerunt. Qua de re Amos propheta teſtat'. Et erit in illo die dicit dominus occidet ſol meridie & tenebrabitur dies lucis & cõuertam dies feſtos ueſtros in luctum & cantica ueſtra in lamentationem. Et Sibilla. Templi autem ſcindetur uelum ĩ die: medio die nox erit tenebroſa nimis in tribus horis. Cum hæc facta eſſent ne prodigiis quidem cæleſtibus facimus ſuum intelligere quiuerunt. Sed quoniam prædixerat ſe tertia die ab inferis reſurrecturum me- M
tuentes ne a diſcipulis ſubrepto & amoto corpore uniuerſi reſurrexiſſe eum crederent: & fieret in plebe multo maior confuſio detraxerunt eum cruci: & concluſum firmiter in monumẽto militari cuſto

N dia circundederunt. Verum tertia die ante lucē terræmotu facto repente patefactum eſt ſepulchrū: & cuſtodibus quos attonitos obſtupeſcerat pauor nihil uidentibus ītegre ex ſepulchro ac unius egreſ ſus in galileam ꝓfectus eſt ut diſcipulos ſuos quæreret. In ſepulchro uero nihil repertum eſt niſi exu uiæ quibus inuolutū corpus incluſerant. Illū autē apud inferos non remanſurū: ſed tertia die reſurre cturū prophetæ cecinerunt. Dauid in pſalmo. xv. Non derelinques aīam meā apud inferos cū ſanctū tuū dabis uidere interitū. Itē in tertio. Ego dormiui & ſomnum cœpi & exurrexi quoniā dominus au xiliatus eſt mihi. Et idē Sibilla: poſiturū eſſe morti terminū poſt tridui ſomnū. Et morte morietur tri bus diebus ſomno ſuſcepto & tunc ab inferis egreſſus ad lucē ueniet primus: reſurrectionis principio uocatis oſtenſo. Profectus ergo in Galileā noluit iudæis ſe oſtēdere: ne adduceret eos ad penitētiā atq; A impios reſanaret. Diſcipulis itex cōgregatis ſcripturæ ſanctæ litteras. i. ꝓphetarum arcana patefecit: quæ anteq̄ pateret ꝓſpici nullo modo poterant: quia ipſum paſſionēq; eius indicabāt. Idcirco Moiſes & iidem ipſi prophetæ legem quæ iudæis data ē: teſtamētū uocauit: quia niſi teſtator mortuus fuerit nec confirmari teſtamentū pōt nec ſciri quid in eo ſcriptū ſit: quia clauſum & obſignatū eſt. Itaq; niſi O chriſtus mortē ſuſcepiſſet aperiri teſtamētū. id ē reuelari & intelligi miſterium dei non potuiſſet. Ve rū ſcriptura oīs ī duo teſtamēta diuiſa ē. Illud quod aduētū paſſionēq; Chriſti anteceſſit lex & ꝓphe tæ uetus dicit. Ea uero quæ poſt reſurrectionē eius ſcripta ſunt nouū teſtamētū nominant. Iudæi ue tere utunt: nos nouo: ſed diuerſa nō ſunt: quia nouū ueteris adimpletio ē. & in utroq; idē teſtator eſt chriſtus q ꝓ nobis morte ſuſcepta nos hæredes regni æterni facit. abdicato & exhæredato populo iu C dæox. Sicut Hieremias ꝓpheta teſtat cū loquit talia. Dereliqui domū meā & dimiſi hæreditatē meā in manu inimicox eius. Facta eſt hæreditas mea mihi ſicut leo in ſilua. dedit ipſa ſup me uocem ſuam ideo odiui eā cū ſit hæreditas eius cæleſte regnū. nō utiq; ipſam hæreditatem ſe dicit odiſſe: ſed hære des. qui aduerſus eū īgrati & īpii extiterūt. Facta ē inquit hæreditas mea mihi ſicut leo id ē ꝓda & de uoratio factus ſum hæredibus meis q me īmolauerūt ſicut pecus. Dedit ſup me uocē ſuā: id eſt ſniam A aduerſus me mortis crucisq; dixerunt. Idē alio loco ſimiliter ait. Ecce dies ueniēt dicit dominus & cō ſumabo domui iſrael & domui iuda teſtamētū nouū ꝑ quod oſtēdit uetus illud teſtamētū quod per Moiſen datū eſt non fuiſſe ꝓfectū. Id aūt q ꝓ chriſtū dari hēret cōſumatū fore. Per domū iuda & iſra el non utiq; iudæos ſignificat quos addicauit: ſed nos qui ab eo conuocati ex gentibus in illorū locū adoptione ſucceſſimus & appellamur filii iudæox: q ſibylla declarat cū dicit. Iudæox beatum diui nū genus cæleſtiū. Quod aūt futux eſſet id genus Eſaias docet apud quē pr̄ ſummus ad filiū loquit dicēs. Ego dominus deus uocaui te ad iuſticiā & tenebo manū tuā & confirmabo te & dedi te teſta mētū generis mei ī lucē gentiū apire oculos cæcox: ꝓducere ex uinculis alligatos: & de domo carce ris ſedētes ī tenebris. Cū igit nos antea tanq̄ cæci & tanq̄ carcere ſtultitiæ īcluſi ſederemus ī tenebris ignorātes deū & ueritatē: illuminati a deo ſumus qui nos teſtamēto ſuo adoptauit: & liberatos malis B uinculis atq; in lucē ſapientiæ ꝓductos ī hæreditatē regni cæleſtis aſciuit. De utroq; aūt teſtamēto ue teri. ſ. & nouo Maro Virgilius poetax prīceps ī ſuis opibus æneidos georgicox & buccolicox diui ne cecinit q̄ q̄dē ſua uaticinia ꝓba mulier Illuſtris ſpū ſancto inflamata in ſuo centone recollegit & ad C utrūq; teſtamentū ſanctiſſime adaptauit. Et in primis ad uetus de creatione cæli & terræ hoc mō: Prī D cipio cælū ac terras cāpoſq; liquētes Lucētēq; globū lunæ ſoliſq; labores ipſe pr̄ ſtatuit. Itē de creatio ne Adæ & Euæ ſic iāq; īprouiſo tātæ pietatis imago. Procedit noua forma uiri pulcherrima primum. Os humeroſq; deo ſimilis mentemq; manumq;. Maior agit deus atq; opa ad maiora remittit. Quæri E tur hinc alius. Itē de eo q ꝓ poſuit eos in paradiſum ſic ait. Viuite fælices. interq; nitentia culta fortuna tox nemox ſedeſq; beatas. hæc domus. hæc patria eſt requies & certa laborox. His ego nec metas rerū F nec tēpora pono. Imperiū ſine fine dedi. Itē de eo q fugiūt de paradiſo ſic ait. Haud mora feſtināt iuſſi rapidiſq; ferunt Paſſibus & piter greſſi ꝑ opaca uiax. Corripiūt ſpaciū mediū luméq; relinquūt. Flen G tes & paribus curis ueſtigia figunt. Itē de eo q ꝓ Caim occidit Abel ſic: Tunc gemini fratres adolēt duo H altaria cædis. Alter in alterius p̄lato inuidit honore. De diluuio aūt ſic. Tunc pr̄ oīpotens grauiter cō motus ab alto Ethere ſe mittit tellurem infudit in undas. Diluuium miſcens cælumq; in tartara ſol uit. Sternit agros. ſternit ſata læta bouumq; labores: Diluit implentur foſſæ & caua: flumina creſcunt. Et genus omne neci pecudum dedit omne ferarum. Et plura alia de ueteri teſtamento cecinit Maro I De nouo aūt teſtamēto & ī primis circa natiuitatē domini ſic & diuiniſſime q̄dē locutus ē. Nūc ad te & tua magnæ pr̄ cōſulta reuertor. Maius opus moueo uatū p̄dicta priox. Aggredior q̄uis anguſti ter minis æui. Accipiat tētāda uia ē qua me quoq; poſſim. Tollere humo & nomē fama tot ferre ꝑ annos. Quod tua ꝓgenies cælo deſcēdit ab alto. Attulit & nobis aliquādo optātibus ætas Auxiliū aduētūq; dei uel tui quo fæmina prīm Virginis os habitūq; gerēs (mirabile dictu) Nec generis nr̄i puex nec ſan guinis ædit Sacraq; terrifici cecinerūt oīa uates. Aduētare uix populis terriſq; ſupbū Sæmīe ab æthe rio q uiribus occupet orbē. Impiū oceano famā q termīet aſtris. Iāq; aderat promiſſa dies quo tpe pri mū Extulit os ſacrū diuinæ ſtirpis origo Miſſus ī īpiū uēitq; ī corpor uirtus Maxīa deo ſubiit cari ge K nitoris imago: Haud mora cōtinuo cæli regiōe ſerēa. Stella facē ducēs multa cum luce cucurrit. Agno uere deū ꝓceres cūctiſq; repēte Muneribus cumulāt & ſanctū ſidus adorāt. Tum uero manifeſta dies L clarūq; paternæ. Nomē erat uirtutis & ipſi agnoſcere uultus. Fragrāt & qui dēt diuini ſigna decoris. M Protinus ad regem magno clamore cruētū. Fama uolat magniſq; acuit rumoribus iras. Incendit ani-

mũ matriq allabit aures. Illa dolos dirũq nephas aut nescia rex. Præsensit motusq cæpit prima futu
ros. Præscia uẽturi furtim mãdarat alẽdũ. Dũ curæ ambiguæ dũ mẽs exestuat ira. At rex sollicitus stir
pẽ & genus oẽ futurũ. Præcipitare iubet subiectis urere flãmis. Multa mouẽs mittitq uiros q certa re
portẽt: Haud secus ac iussi faciũt rapidisq ferunt. Passibus & magnis urbẽ clamoribus iplent: Conti
nuo auditæ uoces uagitus & igẽs. infantũq aiæ flentes ante ora pntũ: Corpora natorum sternuntur
limine primo: At mater gemitu nõ frustra exterrita tanto Ipsa simul præ se portãs turbante tumultu:
Infantẽ fugiens plena ad psepia tendit. Hæc natũ angusti subter fastidia tecti. Nutribat teneris imul
gens ubera labris. Itẽ de eo q Iesus adolescẽs docebat turbas sic ait. Ante ãnos animum gestãs cælestis
origo. Per medias urbes gradit populosq ppinquos. Illũ ois tectis agrisq effusa iuuentus. Attonitis i
hians animis pspectat eunte. Turbaq mirat matrum quis spiritus illi. Quis uultus uocisq sonus uel
gressus euntis est. Itẽ de baptismo christi sic Cõtinuo uates(nãq his certissimus autor) Vt pcul a geli
do secretũ flumine uidit. Tẽpus ait deus ecce deus cui maxima rex. Verborũq fides tu non eris alter
ab illo: Fortũate puer cæli cui sidera pent. Sic equidem ducebam aio rebarq futurũ. Expectate uenis
spes & solacia nostri. Hæc ubi dicta dedit fluuio mersare salubri. Occepit uenientẽ ac mollibus extu
lit undis. Exultãtq uada & subito cõmota colũba. Deuolat: atq super caput astitit ide repente. Vadit
iter liquidũ celeres neq cõmouet alas. Huc ois turba ad ripas effusa ruebat. Certatim largos humeris
ifundere rores. Itẽ de eo q sternebãt uestes ĩ uia dũ sederet sup asino sic Maro locutus ẽ. Tunc ẽt tardi
costis agitat asselli. Insedit mẽbro effulgẽs cui plurima circũ. Matres atq uiri & pueri uelaminis nota.
Subiiciunt funeq manu contingere gaudẽt. Itẽ de eo christus dixit. Vnus uestrũ me tradet sic Maro
cecinit. Et lux cũ primũ terris se crastina reddet. Vnus erit tãtum in me exiciũq meo. Dum pati me
diũ se offert de corpore nro. Nãq dies nisi fallor adest secludite curas. Mecũ erit iste labor nec me sen
tentia fallit: Vnũ p multis dabit caput hæc ita fatus. Conticuit serãq dedit p mẽbra qetẽ. Oceanum
interea surgens aurora reliquit. Iãq sacerdotes late loca quæstibus iplent. Cũ populo patribus seritur
que p agmina murmur. Quod genus hoc hominũ quæue hũc tã barbara morẽ. Permittit patria pæ
nas cũ sanguine poscũt. Vndiq collecti & magno clamore sequunt. Insontẽ scæuitq animis ignobile
uulgus. Sol mediũ cæli cõscẽderat igneus orbẽ. Cũ subito accersiri oẽs populosq patresq. Expoſcunt
farique iubent quo sanguine cretus. Quidque petat quidue ipse ferat pclara tuentis. Facta uiri mi
xtus dolor & stupor urget mentes. Nescia mens hominũ certauitque illudere capto. Tum uero captis
concurrunt undique terris. Tollit ĩ cælũ clamor cunctique repente. Corripuere sacrã effigiem mani
busq cruentis. Insigné quercũ decussis undique ramis. Constituunt spirisq ligant in gentibus illum.
Tendebantq manus pedibus p mutua nexis. Triste misteriũ sequit quos cætera pubes. Ausi oẽs ima
ne nephas ausoq potiti: Ille aũt ipauidus quo uincula nectitis inquit. Tantane uos oẽs terruit fiducia
nri. Post mihi non simili pena cõmissa luetis. Tali pstabat memorans fixusq manebit. Interea magno
miscerі murmure cælum. Incipit & rebus nox abstulit atra colorẽ. Impiaque æternã timuerunt sidera
noctem. Terra tremuit fugiere feræ & mortalia corda. Per gentes humiles strauit pauor inde repente.
Dat tellus gẽitũ & cælũ tonat oẽ fragore. Ex tẽplo cõmote herebi de sedibus imis. Vmbræ ibãt tenu
es tellus quoq & æquora ponti. Signa dabũt sistũt annes terræq dehiscũt. Quin ipse stupuere domus
atq intima læthi. Tartara & umbrosæ penitus patuere cauernæ: Sol quoq exoriens cũcti se scire fate
tur. Dũ caput obscura nitida ferugine texit. Diffugiunt comites & nocte teguntur opaca. Multaq du
ra suo tristi cum corde uolutant. Quid faciant hærẽt infixo pectore uultus. Verbaque nec placidam
membris dat cura quietem. Tunc seior tales referebat pectore uoces Multa putans ubi nũc nobis de
us ille magister. Quẽ sequimur quo ue ire iubes ubi ponere sedes? O dolor atque decus tãtaq gloriã
rex. Iamiã nulla mora ẽ ut nos rape ĩ oĩa tecũ: Oramus teq aspectu ne subtrahe nostro: Hos iter mo
tus media inter talia uerba: Tertia lux gelidã cælo dimouerat umbrã: Iamq pedẽ referẽs supas uenie
bat ad auras. Tũ subito ante oculos ingẽti mole sepulchrũ. Corpus ubi exanime positum nec clauſtra
nec ipsi: Custodes sufferre ualent auulsaq saxis: Saxa uident laxis latex cõpagibus artis. Fit sonus ĩgen
ti cõcussa ẽ pondere tellus. Horror ubique animi simul ipsa silentia terrent. Et matutini uolucrũ sub
culmine cãtus: Ingredit linquẽs antrum spoliisq supbus. Ibat ouãs pulsuq pedũ tremit excita tellus.
Vulneratq ipse gerẽs foribus se ĩtulit artis. At hic ingẽtẽ comitũ affluxisse nouox. Inuenit admirans
numex cũctisq repẽte. Improuisus ait corã quẽ quæritis adsum. Vicit iter durum pietas & iuida uir
tus. Pacẽ orate manu pacẽ laudate sedẽtes. Magnanimi pacisq olim iuiolabile pignus. Et simul his di
ctis faciẽ ostẽdit & ora. Ora manusq ambas populataq tpa ferro. Immiscetq manũ manibus gaudet
que tuẽtes. Hæc uidisse simul satis est iuuatq usq morari. Et cõferre gradũ & dextræ cõiungere dex
trã. His demũ exactis spirãte domũq umbras. Aera p tenex cæloq iuẽtus aperto. Mortales uisus me
dio ĩ sermone reliquit. In primoq refert septus(mirabile dictu) Atq illũ solio stellatis regio cæli. Acci
pit æternũ tenet p sæcula nomẽ. Hæc ex Pub. Maro. Virgilio iter cætera de utroq testamento q & si
gẽtilis fuerit ut neq deũ neq legẽ cognouerit: cũ tamẽ plures ãnos natiuitatẽ xpi anteceſſerit: nõ mi
nus de eo q̃ de cæteris pphetis credẽdũ ẽ ut ore hæc ipsa fuerit attestatus pphetico. Nunc ipsius cru
cis rõ reddẽda ẽ & uis enarrãda. Quid sũmus pr̃a prĩcipio disposuerit: & quẽadmodũ cũcta quæ ge
sta sunt ordinauerit: nõ tantũ diuinatio pphetarũ q ĩ xp̃um uera pceſſit: sed ẽt rõ ipsius passionis do
cet. Quæcũq. n. passus ẽ nõ fuerũt inania sed habuerũt figurã & significantiam magnam: sicut alia di

H
N
I
O
P
Q
M
R
S
T
V
X
Y
Z
aa
bb
A
B
C
D
E
F
G

H uina opa quæ fecit maioris poteſtatis fuerunt ſignificatiua. Aceti. n. potus ac fellis cibus acerbitates ac amaritudines in hac uita ſectatoribus ueritatis pollicebaꝫ: quas tollerare hac ꝑpeti neceſſe eſt eos qui ueritatẽ ſequuntur: quoniã ueritas acerba ẽ & inuiſa oĩbus q uirtutis exꝑtes uitã ſuã mortiferis uolu-
I ptatibus dederũt. Nã corona ſpinea capiti eius ĩpoſita id declarabat fore ut diuinã ſibi plebẽ de nocẽti bus congregaret: Corona aũt dicitur circunſtans in orbe populus. Nos aũt qui ante cognitionem dei fuimus iniuſti. ſpinæ id eſt mali ac nocentes: eramus ignorãtes quid eſſet bonũ & a iuſticiæ notõe atq; operibus alieni: oĩa ſcelere ac libidine polluebamus. Electi uero ex diuinis & ſentibus dei caput cingi mus: qa conuocati ab ipſo & circũfuſi undiq; ad eũ magiſtro & doctore deo aſſiſtimus regẽq; illũ mũ
K di & oĩum uiuentiũ dominũ coronamus. Deus aute crucẽ maluit ut integrũ corpus eius conſeruareꝫ quẽ die tertia ab inferis reſurgere oportebat. ideo ẽt carnifices latus eius ꝑforauerũt: neq; oſſa eius ſi-cut mos eoꝝ ferebat: fregerũt. Vnde integrũ corpus patibulo detractum eſt & ſepulchro diligẽter ĩ-cluſum: ne læſum ac diminutũ corpus ad reſurgẽdũ inhabile redderet. Illa quoq; ꝑcipua fuit cã quod cruce exaltari fuit neceſſe: ut oĩbus gentibus paſſio dei noteſceret & ad eum cognoſcẽdum pariter &
L colendũ cunctæ nationes ex oĩ orbe cõcurrerẽt. Extẽdit ergo manus ſuas ĩ paſſiõe orbẽq; dimẽſus ẽ: ut iã tunc oſtẽderet ab ortu ſolis uſq; ad occaſum magnũ populũ ex oĩbus linguis & tribubus cõgre-
M gatũ ſub alas ſuas eſſe uentuꝝ. Ordinata uero diſcipulis ſuis euãgelica ac ſui nominis ꝑdicatiõe circũ dedit ſe repente nubes: eũq; in cælũ ſuſtulit quadrageſimo poſt paſſionẽ die. ſicut Daniel fore oſtẽde-
N rat dicens. Et ecce in nubibus cæli & filius hominis ueniens uſq; ad uetuſtũ dieꝝ ꝑuenit. Diſcipuli ue ro ꝑ ꝓuincias diſpſi fundamẽta eccleſiæ ubiq; poſuerũt: faciẽtes & ipſi in nomine magiſtri dei magna & pene incredibilia miracula: ex quibus Petrus & Paulus Romæ prædicauerunt ubi hoc futurum eẽ dixerunt ut poſt breue tẽpus ĩmiteret deus regẽ qui & expugnaret iudæos & ciuitates eoꝝ ſolo ade-quaret. ipſos aũt fame ſitiq; cõfectos obſideret. Tũc fore ut corporibus ſuoꝝ ueſcerenꝫ & cõſumerẽt ſe inuicẽ. Poſtremo ut capti uenirẽt in manus hoſtiũ: & ĩ cõſpectu ſuo uexari acerbiſſime coniuges ſu as cernerẽt: uiolari ac ꝓſtitui uirgines: diripi pueros: allidi paruulos: oĩa deniq; igni ferroq; uaſtari: ca-ptiuos in ꝑpetuũ terris ſuis exterminari: eo q; exultauerint ſuꝑ amãtiſſimũ & ꝓbatiſſimũ dei filium. Itaq; poſt illoꝝ obitum cũ eos Nero interemiſſet iudæoꝝ nomẽ & gentẽ Veſpaſianus extinxit: fecit-
O que omnia quæ illi fatura eẽ prædixerũt. Quicũq; dat ꝑcepta hominibus ad uitã moreſq; fingit: alio rũ ſiquidẽ bona ſunt q̃ ꝑcepit ipſi eodẽ mõ uiuendũ eſt quo docet eſſe uiuẽdũ: ne ſi aliter uixerit: ipſe ꝑceptis ſuis fidẽ detrahat leuioreq; doctrinã ſuã faciat ſi re ipſa reſoluat quod uerbis nitatur aſtringe re. Cũ igitur quis non faciat quæ ꝑcipit: quæ inſolentia eſt ut homini libero ĩponere uelit leges q̃bus
P ipſe nõ pereat. homines. n. malunt exẽpla quã uerba quia loqui facile ẽ: ꝑſtare difficile. Cũ dicimus deum patrẽ: deũ filiũ non diuerſum dicimus: nec utrũq; ſecernimus: quia nec pater eſſe ſine filio põt: nec filius põt ſine patre generari. Cũ igit & pater filiũ faciat: & filius patrẽ: una utriq; mẽs: unus ſpiritus: una ſubſtantia eſt. ſed ille quaſi exuberãs fons ẽ: hic tanq̃ defluẽs ex eo riuus. Illẽ tanq̃ ſol hic tanquam radius a ſole porrectus: q quoniã ſummo patri & fidelis & carus ẽ non ſepatur ſicut nec riuus a fonte: nec radius a ſole: quia & aqua fontis in riuo eſt: & ſolis lumẽ in radio. Equæ nec uox ab ore ſeiũgi nec uirtus aut manus a corpore diuelli põt. Cũ igit a ꝓphetis idẽ manus dei & uirtus & ſermo dicat: utiq; nulla diſcretio ẽ: quia & lingua ſermonis miniſtra eſt & manus ĩ qua uirtus eſt ĩdiuiduæ ſunt corpo-ris portiones. Deniq; unũ deũ eſſe tã patrẽ q̃ filiũ Eſaias oſtẽdit cũ dicit. Adorabũt te & ĩ te ꝑcabunt quoniã in te deus eſt & non eſt alius deus præter te. Sed & alio loco ſimili ait. Deus rex iſrael & q eruit eũ deus eternus: ego primus & ego nouiſſimus: & præter me nõ ẽ deus. Vnus ẽ. n. ſolus deus ſummus carẽs origine quia ipſe eſt origo reꝝ & in eo ſimul & filius & oĩa cõtinent. Quapp cũ mens alterius ĩ-uoluta in altero ſit: uel potius una in utroq; merito unus deus uterq; appellat: quia quicquid eſt ĩ pa-tre ad filiũ tranſtulit: & quicquid eſt in filio a patre deſcendit. Non põt igit ſummus ille ac ſingularis deus niſi ꝑ filiũ coli qui ſolũ ſe patrẽ colere putat: ſicut filiũ non colit ita ne patrẽ quidẽ colit qui aut filiũ ſuſcipit & nomẽ eius gerit. Is uero cũ filio ſimul & patrẽ colit: quoniã legatus & nũtius hic hoſti-
Q um uitæ. Sola igit catholica eccleſia eſt quæ ueꝝ cultũ retinet. hic eſt fons ueritatis. hoc domiciliũ fi-dei templũ dei: quo ſi quis uel non intrauerit: uel a quo ſi quis exierit a ſpe uitæ ac ſalutis æterne alie-nus eſt. Neminẽ ſibi oportet ꝓtinaci cũ certatõne blandiri. Agit. n. de uita ac ſalute cui niſi cautæ ac di ligenter cõſulat amiſſa & extincta erit. Sed tamen quia ſinguli quiq; cætus hæreticoꝝ ſe potiſſimum chriſtianos & ſuã eſſe catholicam eccleſiam putãt ſciendũ eſt illã eſſe uerã in qua eſt cõfeſſio & penitẽ tia: quæ peccata & uulnera quibus ſubiecta eſt ĩbecillitas carnis ſalubriter curat. Quoniã ſatis in hoc quarto libro de religione uera & ſapientia locuti ſumus. Nunc in quinto de iuſticia diſſeramus.

Ex quinto Lactantii autoritates.

A Am hæc in primis cã ẽ cur apud ſapiẽtes & doctos & principes huius ſæculi ſcriptura ſan cta fide careat: qđ ꝓphetæ cõi ac ſimplici ſermone ut ad populũ ſunt locuti cõtẽnunt. Ita-que ab his q nihil audire uel legere niſi exploratũ atq; diſertũ uolũt: nec qcq̃ ĩhærere ani-mis eoꝝ põt niſi q ꝓ aures blandiore ſono mulcet: illa uero quæ ſordida uidenꝫ. annilia: in-epta. uulgaria exiſtimanꝫ. Ideo nihil ueꝝ putant niſi q ꝓ auditu ſuaue ẽ: nihil credibile niſi qđ poteſt in cutere uoluptatem. Nemo rem ueritate ponderat. ſed ornatu. Non credunt ergo diuinis quia fuco ca rent. Nam & ſi hoc accidit ei Cypriano ſcilicet qui erat ingenio facili: copioſo: ſuaui: & quæ ſermonis

maxima est uirtus aperto: ut a quodã homine sane diserto una imutata littera Caprianus uocaretur: quasi q; elegans ingeniũ & melioribus rebus aptũ ad ciuiles fabulas contulisset: quid tandẽ putemus accidere eis quorum sermo ieiunus est & ingratus qui neque uim psuadendi: neq; subtilitatẽ argumẽtandi: neq; ullam prorsus acerbitatem ad reuincendũ habere potuerant. Non idcirco deum credimus A
christum quia mirabilia fecit: sed quia uidimus ea facta esse omnia quæ nobis annuntiata sunt uatici nio prophetarum Magnum putassemus ut & iudæi tunc putauerunt si non illa ipsa factus; christum ꝓphetæ oẽs uno spiritu p̃dixissent. Itaq; deũ credimus nõ magis ex factis opibusq; mirãdis q̃ ex illa ip sa cruce q̃ iudæi psequunt: quoniã simul & illa prædicta ẽ. Ná q agit cõtra hoiem ueritatis ignaꝝ. dila B
tis paulisper diuinis lectionibus formare hũc a principio tanq̃ rudẽ debet eiq; paulatim lucis princi pia monstrare ne toto lumine obiecto caliget. Ná sicut infans solidi ac fortis cibi capere uim non põt ob stomaci teneritudinẽ: sed liquore lactis & mollitudine alitur: donec firmatis uiribus uesci fortiori bus possit: ita ei qui nondũ capere põt diuina: prius humana testimonia. id est philosophorum & hi storicoꝝ sunt offerenda. Nunc de iusticia quæ aut est summa uirtus aut fons uirtutis: quã non modo C
philosophi quæsierunt: sed poetæ quoq; qui priores multo fuerunt. hi plane intellexerũt abesse hãc a rebus humanis: eãq; finxerũt offensam uitiis hominũ cecisse e terra in cælũq; migrasse sed iprudenter poetæ cã ad cælũ cõfugisse ad louis regnũ cecinerũt. In cõspectu. n. oĩum iusticia ẽ: suscipite si potestis: eãq; ĩ domicilio uestri pectoris collocate. Estote æqui ac boni & sequetur uos sua sponte iusticia quã quæritis. deponite oẽm malã cogitationem de cordibus uestris & statim uobis tempus illud aureum reuertetur quod aliter consequi nõ potestis q̃ si deũ colere cæperitis. Cuius quidem iustitiæ quasi ue næ sunt pietas & æquitas. His. n. duobus fontibus cõstat tota iusticia. Nam fides: temperantia: ꝑbitas: innocentia: integritas & cætera eiusmodi uel natura uel institutione parentũ possunt esse in his homi nibus qui iusticiã nesciunt. Pietas aũt nihil aliud q̃ dei notio ẽ sicut Trismegistus uerissime diffiniuit. D
Si ergo pietas est cognoscere deũ: cuius cognitionis hæc summa est ut colas: ignorat utiq; iusticiã qui religionẽ dei non tenet. Quomodo. n. põt eamipsam nosse qui unde oriatur ignorat. Plato quidẽ mul ta de uno deo locutus est a quo ait; constitutũ esse mundũ: sed nihil de religione: Somniauerat. n. deũ: non cognouerat. Altera est iusticiæ pars æquitas. Eq̃tatẽ dico non utiq; bene iudicãdi q̃. Cicero æqua E
litatẽ uocat. Deus. n. qui homines generat & inspirat oẽs æquos. id est pares esse uoluit: eandẽ conditionẽ uiuendi oĩbus imposuit. oẽs ad sapientiã genuit: omnibus immortalitatẽ spopondit: nemõ a be neficiis eius segregaꝝ cælestibus. Nam sicut omnibus unicũ suum lumen æqualiter diuidit: emittit oĩ bus fontes: uictum sumministrat: quietẽ somni dulcissimã tribuit. sic omnibus æquitatẽ uirtutemq; largitur. Nemo apud eũ seruus est: nemo dominus. Si. n. cunctis idẽ pater est: æquo iure oẽs liberi su mus. Nemo deo pauper est nisi qui iusticia ĩdiget. nemo diues nisi qui uirtutibus plenus est: nemo de nicq; ægregius nisi qui bonus & inocens fuerit: nemo clarissimus nisi qui opera misericordiæ largiter fecerit: nemo perfectissimus nisi qui oẽs gradus uirtutis ĩpleuerit. Quare nec Romani nec Græci iu sticiam tenere potuerũt: quia dispares multis gradibus homines habuerunt. A pauperibus ad diuites: ab humilibus ad potentes: a priuatis denicq; ad regũ sublimissimas potestates. Vbi. n. nõ sunt uniuersi pares æquitas non est: ac excludit inæqualitas iusticiã ipsam: cuius uiis oĩs ĩ eo ẽ ut pares faciet eos q ad huius uitæ cõditionẽ pari sorte uenerũt. Duobus igit illis iusticiæ fontibus imutatis: omnis uirtus & oĩs ueritas tollitur: & ipsa iusticia remigrat in cælum. Patet ergo q; iusticia nihil aliud est q̃ dei religiosa cultura. Videamus utrum ne iusticia fædus aliquid cum stulticia habere possit in Carneades di F
sputauit: cuius ut concludam disputationem non posse eundẽ iustũ esse ac stultum: eundem sapientẽ & iniustũ docet ipsa ratio. Qui. n. stultus est: qd sit iustũ ac bonũ nescit: & ideo semꝑ peccat. Ducit. n. quasi captiuus a uitiis: nec resistere ullo mõ põt: quia caret uirtute quam nescit. Iustus autẽ ab oĩ peccato se abstinet quod aliter facere nõ põt q̃ si habeat recti prauiq; noticiã. Rectũ aũt discernere a pra uo quis põt nisi sapiens? Ita fit ut nunq̃ possit iustus esse qui stultus est: neq; sapiẽs qui fuerit iniustus: Stulticia igitur est in factis dictisq; ꝑ ignorantiã boni ac recti erratio. Ergo stultus est qui ne sibi qui- G
dem parcit. dũmodo non noceat alteri q; ẽ malũ: qd quidẽ nobis & ratio & ueritas ipsa præscribit. In oĩbus. n. uidemus animalibus quia sapiẽtia carent cõsiliatricẽ sui esse naturã. Nocẽt igitur aliis ut sibi prosint. Nesciunt. n. quia malũ est nocere: homo uero quia sciam boni ac mali habet abstinet se a no cendo ẽt cũ icõmodo suo q; animal irrationale facere nõ põt. Et ideo iter summas hoĩs uirtutes ĩno centia numeraꝝ: q bus rebus apparet sapiẽtissimũ esse qui mauult perire q̃ ne noceat: ut id officiũ quo a mutis discerniꝝ seruet. Quis ẽ tam excors tamq; cæcus qui nõ uideat ĩ martiribus fuisse sapientiã: li H
cet eoꝝ psecutores malicia & furore excæcati stultos eos esse arbitrãꝝ: q cũ haberẽt ĩ sua ptãte suppli cia uitare: cruciari tamen & mori maluerunt sed possent ipsi ex eo ipso, puidere non esse stultitiam in qua tanta hominum milia per orbẽ totũ una & pari mente consentiunt. Si. n. fæminæ sexus infirmita te labunt: uiri certe sapiunt. Si pueri si adolescẽtes ĩprouidi sunt per ætatẽ: maturi certe ac senes habẽt stabile iudiciũ. Si una ciuitas desipit: cæteræ utiq; inumerabiles stultæ esse non possunt. Si una ꝓuincia: una natio prudentia caret: cæteras oẽs habere intelligentiã recti necesse est. Cum uero ab ortu so lis usq; ad occasum lex diuina suscepta sit: & oĩs sexus: omnis ætas: & gens: & regio & natio unis ac pa ribus animis deo seruiant: eadem sit ubiq; patientia: idem contemptus mortis: intelligere debuerãt ali quid in ea re esse nationis: quod nõ sine cã usq; ad mortẽ defendatur: aliquid fundamenti ac solidita-

tis q; ea religioné non tantum iniuriis & uexatione non ſoluat:ſed augeat ſemper & faciat firmiorem. Debuerant præterea exiſtimare cũ uidét dilacerari homines uariis torméto⁹ generibus:& inter fatigatos carnifices inuictã tenere patiẽtiã:cõſenſum tã multo⁹ & ꝑſeuerantiam morientium non uanã eſſe:nec ipſam patientiã ſine deo cruciatus tãtos poſſe ſuperare. Latrones.n.robuſti corporis uiri eiuſmodi lacerationes ꝑferre non queunt:exclamant & gemitus ædunt:uincuntur enim dolore quia deeſt illis inſpirata patientia. Noſtri aũt(ut de uiris taceã)pueri & mulierculæ torturas ſuas taciti uincũt: & exprimere illis gemitũ nec ignis põt. Ecce ſexus infirmus & fragilis ætas dilacerari ſe toto corpore utiq; patitur nõ neceſſitate:quia licet uitare ſi uelint:ſed uoluntate quia confidũt ĩ deo. De his ãt chriſti martiribus Flaccus in lyricis ſenſiſſe uidet cũ ait. Iuſtũ & tenacé propoſiti uir⁹ nõ ciuiũ ardor prauа iubétiũ:non uultus inſtãtis tyranni méte quatit ſolida:quo nihil uerius dici põt ſi hoc ad deos referatur qui nullos cruciatus:nullam mortem recuſant ne a fide iuſticiaq; declinent:qui non tyránicas
I iuſſiones.non præſidũ gladios fremunt quo minus uerã ac ſolidam libertaté conſtãti mente defendãt quæ in hoc ſæculo tuenda ſapientia eſt. Religio cogi non põt:uerbis potius q̃ uerberibus res agenda eſt. Defendenda aũt religio eſt non occidendo:ſed moriendo:non ſeuicia:ſed ſapientia:nõ ſcelere:ſed fide. Illa.n.malorum ſunt:hæc bono⁹.& neceſſe eſt bonũ in religione uerſari:nõ malũ:Nam ſi ſanguine ſi tormentis:ſi malo religionem defendere uelis:tiã nõ defendet illa:ſed polluetur & uiolabit. Vnde
nihil eſt tã noluntariũ q̃ religio ĩ qua ſi animus ſacrificantis aduerſus eſt deo. ſublata iam nulla é. Recta igitur ratio eſt ut religioné patientia uel morte defendas:in qua fides conſeruata & ipſi deo grata
K eſt:q; religioni addit autoritatem. Magna & præcipua uirtus eſt patientia quã ꝑiter & uulgi publicæ uoces & philoſophi & oratores ſũmis laudibus celebrãt. Quod ſi negari nõ põt qn ſũma ſit uirtus ne
A ceſſe eſt iuſtũ & ſapienté uir⁹ in poteſtate eſſe hominis iniuſti ut capiat patiẽtiã. Patiẽtia é.n.malo⁹ q̃ aut ĩferunt aut accidũt cũ æquanimitate ꝑatio. ergo iuſtus ac ſapiés qa uirtuté capit:habet ĩ ſe patiẽtiã qua carebit oío ſi nihil patiet aduerſi. Cõtra qui ĩ rebus ꝑſperis agit ĩpatiés é & uirtute maxima caret. Impatiẽté dico qa nihil patit. Innocẽtiã quoq; ſeruare nõ põt quæ & ipſa iuſto & ſapienti uiro propria uirtus é. Iniuſti aũt ac deũ neſciétes:& diuitiis:& potẽtia:& honoribus florẽt. Hæc.n. cũcta iniuſticiæ præmia ſunt:qa & ꝑpetua eſſe nõ poſſunt:& ꝑ cupiditaté uiolẽtiãq; quærunt. Iuſtus uero ac ſapiés qa illa oía humana ſunt ut é a Lelio dictũ ſua bona diuina iudicat nec alienú q̃q̃ cõcupiſſit nequé cõtra ius humanitatis lædat oío. nec ullã potentiã. honorẽ ue deſiderat necui faciat iniuriã. Sic.n. cũctos ab eodẽ deo eadẽ cõditiõe generatos iure fraternitatis eſſe cõiunctos:ſed & ſuo cõtẽtus & paruo:qa fragilitatis ſuæ memor nõ amplius quærit q̃ unde uitã ſubſtẽtet:& ex eoipſo q; habuerit imptit ét non habẽti qa pius eſt. Pietas aũt ſumma uirtus é & accedit ex eo qđ uoluptates caducas uicioſaſq; cõtemnit quar⁹ cã opes appetunt:quoniã cõtinés é ac libidinũ uictor:quia nihil timoris atq; íſolẽtiæ gerens nõ extollit ſe altius nec erigit ſupbũ caput:ſed placidus & cõcors & cõis & planus é: quia
conditionẽ ſuã nouit. Cũ ergo iniuriã nulli faciat nec aliena capiat nec ſua quoq; ſi ui auferant defendat cũ ſciat & illatã iniuriã moderate ferre:qa uirtute ꝑdictus é:neceſſe é iuſtũ hominẽ ſubiectũ eſſe iniuſto:& contumeliis affici ab íſipiẽte ſapiẽté ut ille peccet qa iniuſtus é:& hic ĩ ſe uirtuté habeat qa
B iuſtus eſt. Siquis aũt uolet ſcire cur malos & iniuſtos deus potẽtes:beatos:diuites fieri ſinat. pios contra humiles:miſeros:ĩopes eſſe patiat? Quia corruptos & uicioſos homines non putat deus emẽdatione ſua dignos:Bonos autẽ quos diligit caſtigat ſæpius:& aſſiduis laboribus ad uſum uirtutis exercet: nec eos caducis ac mortalibus bonis corrũpi ac deprauari ſinit. Vnde nemini debet mir⁹ uideri ſi pro noſtris ſæpe delictis caſtigamur a deo:ĩmo uero cũ uexamur ac p̃mimur:tũ maxime gr̃as agemus indulgentiſſimo patri q; corruptelã noſtrã non patit longius ꝓcedere:ſed plagis ac uerberibus emẽdat. Ex quo ĩtelligimus nos eſſe deo curæ quibus quoniã cum peccamus iraſcit. Nam cum poſſet populo ſuo & opes & regna largiri:ſicut dederat ante iudæis quorum nos ſucceſſores ac poſteri ſumus:id circo eum noluit ſub alia dictione atq; imperio degere ne rer⁹ proſparum fælicitate corruptus ĩ luxuriã laberetur:ac dei p̃cepta cõtemneret: ſicut illi maiores noſtri qui ſæpe terrenis ac fragilibus his bonis eneruati aberrauerunt diſciplina & legis uĩcula rupere. ꝓuidit ergo quatenus cultoribus ſuis præſtaret quietem ſi mandata ſeruaſſent:& tamẽ eos emendaret ſi præceptis non obtẽperaſſent. Itaq; ne tũc corrumperentur ocio premi eos uoluit ab his in quorum manibus eos collocauit:ut eos & labentes confirmet & corruptos ad fortitudinem reparet & fidos experiatur & tentet. Et hæc de quíto. Sequũtur nunc de ſexto de uero cultu ad Conſtantinum imperatorem.

Ex ſexto Lactantii Autoritates.ii.

C Enio nunc ad id quod ex maximũ ut doceam quo ritu:quo ſacrificio deũ coli opporteat. quia in hoc ſolo ſumma rerum & omnis beatæ uitæ ratio cõſiſtit. Quãdoquidẽ ꝓpterea facti & inſpirati ab eo ſumus: nõ ut cælũ uideremus & ſolẽ q; Anaxagoras putauit: ſed ut artificẽ ſolis & cæli deũ pura & integra mẽte coleremus: Nihil aũt ſancta & ſingularis illa maieſtas ãliud ab hõie deſiderat:quã ſolã ĩocentiã:quã ſiquis obtulerit deo:ſatis piæ:ſatis religioſe litauit. Nõ igit opimas & pĩgues hoſtias deo q̃ſi exuriẽti ut cultores deor⁹ faciebãt mactemus. nõ uinã tãquã ſitienti ꝓfundamus:nõ lumina ueluti ĩ tenebris agẽti accẽdamus:ſed mẽte ſancta: & iuſto aío: & pectore cæleſtẽ maieſtaté placare ſtudeamus. Nõ.n. religio cæleſtis cõſtat ex rebus corruptis:ſed ex uirtutibus & eo cultu q; oritur e cælo ĩ quo mens colẽtis ſeipſam deo immaculatam uictimam ſiſtit.

Quiſquis igitur præceptis cæleſtibus obtemperauerit,hic cultor ẽ ueri dei.Cuius ſacrificia ſunt man ſuetudo animi & uita innocens & actus boni:quæ omnia qui exhibet totiens ſacrificat quotiẽs bonũ aliquid ac piũ fecerit.Itaq; in aram dei quæ ueræ maxima eſt:quæ in homine cordis collocata ĩquina ri non põt ſanguine iuſticia ĩponitur patientia:fides:ĩocẽtia:caſtitas:obſtinẽtia,hic eſt ueriſſimus ri tus:hæc illa lex dei ut a Cice.dictũ eſt preclara & diuina ſemper quæ recta & honeſta iubet uetat pra ua & turpia: cui pntem certiſſimæ ac ſanctiſſimæ legi:iuſte ac legitime neceſſe eſt uiuere. Cuius legis pauca equidẽ capita ĩ ſequentibus ponã.Siquis aũt oĩa cõpræhendere uolet: ex fonte ipſo petat unde riuus iſte manauit.Nunc de ſacrificio. Ebur ĩquit Plato nõ caſtũ donum deo quid ergo picta,ſ.& tex ta p̃ciosa?ĩmo uero nõ caſtum donũ deo quicqd corrumpi:quicqd ſurripi põt. Veſtes igit̃ & gemmas & cætera quæ habent̃ ĩ precio ſiquis putat deo cara:is,plane q ſit deus neſcit cui putat uoluptati eſſe eas res:quas etiã hõ ſi contẽpſerit iure laudabit̃.Duo ſunt aũt q̃ offerri debeãt donũ & ſacrificiũ.Do nũ in ꝑpetuũ:Sacrificiũ ad tẽpus.Vez apud iſtos qui nullo mõ rõem diuinitatis intelligũt: donũ eſt quicquid auro & argẽto fabricat̃.Itẽ quicquid purpura & ſerico texit̃.Sacrificiũ ẽ uictima & quẽcun que in ara cremant̃:ſed utroq; nõ utitur deus:qa & ipſe ĩcorruptus ẽ & totũ illud ĩcorruptibile. Itaq; deo utrũq; incorporale offerendum eſt quo utitur. Donũ eſt integritas animi: ſacrificiũ laus & hym nus.Si.n.deus nõ uidetur:ergo his rebus coli debet quæ nõ uidentur.Nulla igit̃ religio alia ẽ uera ni ſi quæ uirtute & iuſticia cõſtat.Quomõ aũt deus iuſticia hoĩs utatur ĩtellectu facile eſt. Si enĩ iuſtus fuerit hõ accepta ĩmortalitate in æternũ ſeruiet deo:homines aũt nõ niſi ad iuſticiam naſci:tum phi loſophi ueteres:tum ẽt Cicero ſuſpicat̃.diſſerens.n.de legibus.Sed oĩum inquit quæ ĩ hominũ docto rum diſputatione uerſantur:nihil eſt ꝑfecto preſtabilius q̃ plane ĩtelligi nos ad iuſticiã eẽ natos.Id er go ſolũ deo exhibere atq; offerre debemus:ad qd̃ capiendũ nos ipſe generauit. De hoc ſacrificio Triſ megiſtus hermes ſic locutus eſt.Cultus aũt dei unus eſt malum nõ eſſe.O fili adora & cole.Verbo.n. ſacrificari oportet deo.Summus igit̃ colendi dei ritus eſt ex ore iuſti hominis ad deũ directa laudatõs quæ tamen ipſa ut deo ſit accepta & humilitate & timore & deuotione maxĩa opus eſt:nequis forte ĩ tegritatis atq; ĩnocentiæ fiduciã gerens tumoris & arrogantiæ crimẽ ĩcurrat:eoq; facto gratiã uirtu tis amittat.ſed ut ſit deo carus omniq; macula careat miſericordiã dei ſemp ĩploret:nihilq; aliud p̃ce tur:niſi peccatis ſuis ueniã licet nulla ſint.ſi quidẽ aliud deſiderauerit nõ eſt opus deo ſcienti quid ue limus. Siqd ei boni euenerit: gratias agat.ſiqd mali ſatiſſaciat.& id ſibi ob peccata ſua eueniſſe fateat̃: & nihilominus ẽt in malis gratias agat & in bonis ſatiſſaciat,ut idẽ ſit ſemp & ſtabilis & immutabilis & inconcuſſus.Nec tamẽ hoc niſi in templo putet ſibi eſſe faciendum:ſed & domi & in ipſo etiam cu bili ſuo,ſecum deniq; habeat deum ſemp in corde ſuo cõſecratum,quoniã ipſe & dei tẽplũ eſt.Quod ſi deo patri ac domino ac aſſiduitate:hoc obſequio:hac deuotiõe ſeruierit:conſumata & perfecta iuſti cia eſt.q̃ qui tenuerit deo ꝑuit:hic religioni atq; officio ſuo ſatiſſecit. Duæ ſunt uiæ per quas huma- C
nam uitam progredi neceſſe eſt.Vna quæ in cælum ferat.Altera quæ ad ĩferos deprimat:quas & poe tæ carminibus et philoſophi in diſputationibus ſuis induxerunt:et quidem philoſophi alteram uirtu tum eſſe uoluerunt,alteram uitiorum: eamq; quæ ſit aſſignata uirtutibus primo aditu eſſe arduam et confragoſam:in qua ſiquis difficultate ſuperata in ſummũ eius euaſerit:habere eum de cætero pla num iter et lucidũ amœnũq; cãpũ:et oẽs laboz ſuorum capere fructus huberes atq; iucũdos. Quos aũt primi aditus difficultas deterruerit:eos in illam uitioz uiam labi atq; deflectere neceſſe eſt:quæ primo ĩgreſſu ſit quaſi amœna multoq; tritior:deinde cũ in eam paulo ulterius ꝑceſſerit amœnitatis illius ſpeciem repente ſubduci.Exoriri aute uiam præcipitem:nunc ſaxis aſperam:nunc obductã ſen tibus: nunc gurgitibus interciſam:uel torrẽtibus rapidam:ut laborare:hærere:labi:cadere ſit neceſſe. Quæ oĩa eo ꝑferuntur ut appareat in uirtutibus capiendis labores eſſe maxĩos:ĩ ꝑceptis aũt maxĩos fructus et ſolidas atq; incorruptas uoluptates.Deſcribã igit̃ utranq; et eaz ꝑprietates habituſq; mõ ſtrabo:Vna eſt itaq; uirtutis ac bonoz uia quæ fert non in elyſios campos ut poetæ loquuntur: ſed ad ipſam mundi arcem:At læua malorum exercet pænas et ad impia tartara mittit. Eſt enim crimi- A
natoris illius qui prauis regionibus inſtitutis auertit homines ab itinere cæleſti et in uiam perditio nis inducit.Cuius uiæ ſpecies et figura ſic eſt compoſita in aſpectu : ut plana et patens in omni ge nere floz et fructuũ delectabilis eſſe uideatur. In ea enĩ poſita ſunt omnia quæ pro bonis habẽtur in terra:opulentiam dico:honorem:quietem:uoluptatem:illecebras omnes:ſed cum his pariter iniuſtici am crudelitatẽ:ſupbiam:p̃fidiã:libidinẽ:cupiditatẽ:diſcordiã:ignorantiã:mendaciũ:ſtultitiã:cæteraq; uitia.Exitus aũt huius uiæ talis eſt:cũ uentũ fuerit ad extremũ unde iam regredi non licet cum oĩ ſua pulchritudine tam ſubito p̃cidit̃:ut non ante quis fraudem proſpicere poſſit:q̃ præcipitatus in altitu dinẽ ꝑfundam cadat.Quiſquis.n.præſentium bonorum ſpecie captus:& in his conſequendis ac fruẽ dis occupatus:non præuiderit ea quæ poſt mortem ſecutura ſunt:ſeq; a deo auerterit:is uero ad infe- B
ros deiectus in æternam damnabitur pænam. Via ergo illa cæleſtis difficilis ꝑpoſita eſt uel ſpinis hor rentibus aſpera:uel ſaxis extantibus impedita:ut cum ſummo labore ac pedum tritu,cunq; magna cã dendi ſollicitudine ſit cuiq; gradiendum.In hac poſuit iuſticiam:temperantiam:caſtitatem: fidem: pa tientiam:abſtinentiam:concordiam:ſcientiam:ueritatem:ſapientiam:cæteraſq; uirtutes: ſed ſimul cũ his paupertatem:ignominiam:laborem:dolorem:amaritudines omnes. Quiſquis.n.ſpem ſuam por rexit longius & meliora maluerit:carebit terræ bonis:ut expeditus ac leuis difficultatem uiæ ſuperet.

Nec.n.poteſt qui ſe apparatu regio circũdederit aut diuitiis onerauerit anguſtias illas uel ingredi uel tenere. Vnde intelligitur idcirco malis & iniuſtis facilius ꝓuenire quæ cupiant: quia prona & decliuis eſt eorum uia. Bonis aũt quæ obtinẽt difficile ꝓcedere. quia difficili & arduo itinere gradiunt. Iuſtus ergo quoniã duꝛ aſperũq; iter ingreſſus eſt contẽptui. deriſui: odio ſit neceſſe ẽ: omnes.n.quos cupiditas aut uoluptas ꝑcipites trahit inuident ei qui uirtutẽ capere potuit: & iniq; ferẽt id habere aliquẽ quod ipſi non habent. Erit itaq; pauper: humilis: ignobilis: ſubiectus iniuriæ: & tandẽ oĩa quæ amara ſunt perferens & ſi patiẽtiam iugẽ ad ſummũ illum gradum finemq; ꝑduxit: dabitur ei corona uirtutis: & a deo ꝓ laboribus quos in uita ꝓpter iuſticiam ptulit ĩmortalitate donabiẽ. Hæ ſunt uiæ quas deus humanæ uitæ aſſignauit. in quibus ſingulis & bona oſtendit & mala: ſed ordine præpoſtero atq; econuerſo. In una.n.mõſtrauit temporalia prius mala cum æternis bonis. qui eſt ordo melior. In altera tẽporalia prius bona cũ æternis malis qui eſt ordo deterior: ut quicunq; præſentia mala cum iuſticia delegerit maiora & certiora bona conſequaẽ. q̃ fuerint illa quæ ſpreuerit. Quiſquis aũt præſentia bona ꝑpoſuerit iuſticiæ. in maiora & longiora incidet mala q̃ fuerit illa quæ fugit. Hæc.n.uita tempꝰ lis q̃breuis eſt: idcirco & mala eius & bõa breuia ſint neceſſe eſt. Illa uero ſpũalis quæ huic terrenæ cõtraria ẽ. quoniã ſempiterna ẽ. idcirco & bona eius & mala ſempiterna ſunt. Itaq; fit ut bonis breuibus mala æterna. & malis breuibus bona æterna ſuccedũt. Itaq; cũ ſimul ꝓpoſita ſint hoĩ bona & mala cõſiderare unũquẽq; ſecũ decet. qnto ſatius ſit ꝓpetuis bonis mala breuia pẽſare. quã ꝓ breuibus & caducis bonis mala ꝓpetua ſubſtinere. Oĩa itaq; amara & grauia patiẽter ferenda ſunt: Et eo q̃dẽ ꝓmptius: quo nobis ĩperator noſtri deus præmia ꝓ laboribus æterna conſtituit: & cũ in hac terrena militia tantũ homines laboris exhauriant quæ poſſunt eodem modo perire quo parata ſunt: certe nobis nullus labor recuſandus eſt quibus id acquiritur quod nullo modo poſſit amitti. Priuſq; ſingulas uirtutes exponere incipiam determinanda eſt ipſa uirtus: quam nõ recte philoſophi diffinierunt quid eẽt: aut in quibus rebus. quid operis aut quid habeat officii. Nomẽ itaq; ſolũ retinuerunt: uim uero & rationem & effectum perdiderunt. Eſt aũt uirtus iram cohibere: cupiditatem compeſcere: libidinem refrenare. Id eſt enĩ uitium fugere. Hoc enim Horacius dixit: uirtus eſt uitium fugere. Nam fere omnia quæ fiunt iniuſte atq; improbe ab his oriuntur affectibus. Omne igitur uirtutis officium eſt non pecare. Quid ſit bonum & quid malum neſciſſe philoſophos certum eſt. Fons enim bonorum eſt deus. Malorum uero ille criminator diuini nominis ſemper inimicus. Ab his duobus principiis bona malaq; oriuntur: quæ ueniunt a deo hanc habent rationẽ ut immortalitatem parent quod eſt ſummum bonum. Quæ autem ab illo altero id habent officium ut a cæleſtibus auocatũ terreniſq; demerſum ad pœnam interficiant ſempiternam: quod eſt ſummum malũ. Non igitur dubiũ eſt quin illi omnes quid eſſet ſummum bonũ & malum ignorauerint: quia nec deum nec eius aduerſarium cognouerũt. Itaq; finem bonoꝛ ad corpus & ad hanc uitam breuẽ retulerunt: quã. ſ. ſolui & occidere: neceſſe ẽ: ſic omnia eorum præcepta & omnia bona quæ ĩducunt terræ ĩhærent & humi iacent: quoniã ſimul cũ corpore quod eſt terra moriunt: & pertinent non ad uitã hominũ comparandam: ſed ad quærendas uel augẽdas opes: honores: gloriã: potentiam: quæ ſunt uniuerſa mortalia tam ſcilicet ipa q̃ ille qui ut ea ſibi contingerent laborauit. Non enim in his comparandis uirtutis ratio conſiſtit. ſed in his quas nobis nec homo ullus nec mors poſſit auferre. Quiſquis igitur rectũ iter tenere nititur non terrã debet aſpicere: ſed cælum: & ut apertius loquar non hominẽ ſequi debet: ſed deũ: non his terreſtribus ſimulacris: ſed deo ſeruire cæleſti non ad corpus referre oĩa: ſed ad mentẽ. nõ huic uitæ dare operã: ſed eternæ. Suſcipienda aũt lex dei eſt quæ nos ad hoc iter ſummũq; bonũ dirigat: illa. ſ. lex ſancta illa cæleſtis quã Marcus Tullius in libro de republica tertio pene diuina uoce depinxit in hæc uerba. Eſt qdem uera lex: recta: ratione congruens: diffuſa in oẽs: conſtans: ſempitærna: quæ ad officiũ iubẽdo: uetando a fraude deterreat: quæ tamẽ nec ꝓbos fruſtra iubet aut uetat nec ĩprobos huic legi nec ꝓphanari fas eſt nec derogari aliquid licet: nec tota abrogari põt. Nec uero aut per ſenatũ a ut ꝑ populũ ſolui hac lege poſſumus: nec eſt quærendus explanator aut interpres alius. Nec erit alia lex Romæ. alia Athenis: alia nũc: alia poſthac: ſed & omnes gentes & omni tempore una lex & ſempitærna & imutabilis cõtinebit: Indeq; erit communis quaſi magiſter & imperator omniũ deus. Ille legis huius inuentor: diſceptator: ſator: cui qui non parebit ipſe ſe fugiet ac naturã hominis aſpernet: hoc ipſo luet maximas pœnas etiã ſi cætera ſupplicia quæ putantur aufugerint. Quis ſacramentũ dei tam ſignificãter enarrare legem dei poſſit q̃ illã homo longe a ueritatis noticia remotus expreſſit: ego uero eos qui uera imprudentes loquuntur ſic habendos puto: tanq̃ diuinẽt ſpiritu alieno inſtructi. Quod ſi ut leges ſanctæ uim rõnẽq; peruiderit: ita illud quoq; ſciſſet aut explicaſſet: in quibus ꝑceptis lex iſta conſiſteret. non philoſophi functus fuiſſet officio: ſed prophetæ: quod quia facere ille non poterat. nobis faciẽdũ eſt: quibus ipſa lex tradita eſt ab illo uno magiſtro & ĩperatore oĩum deo. Sed certe omnis doctrina & uirtus philoſophorum ſine capite eſt. quoniã deum neſciunt: qui eſt uirtutis & doctrinæ caput: quem qui non agnoſcit licet uideat cecus eſt. licet audiat: ſurdus. licet loquatur mutus. Cum uero cõditorẽ rerũ parentẽq; cognouerit: tũc & uidebit & audiet & loquetur. habere enim caput cæpit ĩ quo ſunt ſenſus oẽs collocati. hoc eſt oculi. aures & lingua. Nã ꝓfecto is uidet qui ueritatẽ in qua deus eſt: uel deum in quo ueritas eſt oculis cordis aſpexerit. Is audit qui diuinas uoces a ꝑcepta uitalia pectori ſuo affigit. Is loquitur qui cæleſtia diſſerens uirtutem ac maieſtatem dei ſingulis enarrat. Quare non

est dubium quin impius sit quisquis deum non agnouerit: omnesq; uirtutes eius quas habere aut tenere se putat in illa mortifera uia reperiuntur quæ est tota tenebrarum. Quapropter nihil est q; sibi aliquis gratuletur si has inanes uirtutes adeptus est: quia non tantū miser qui bonis p̄sentibus caret: sed etiam stultus sit necesse est: si labores in uita sua maximos suscipiat incassum. Nā dempta spe immortalitatis quā deus pollicetur in sua religione uersantibus cuius assequendæ gratia uirtus appetenda est: & quicquid malorū acciderit perferendū: maxima erit profecto uanitas obsequi uelle uirtutibus quæ frustra hominū calamitates afferūt & labores. Nā si uirtus est egestatē: exilium: dolorē: mortemq; timere: a cæteris pati fortiter ac subire: quid tandē in se boni habet cur eam ꝓpter seipsam philosophi dicant expetendā? Nimirū superuacuis & inanibus pœnis delectantur quibus licet agere tranquillæ si enim mortales sunt animæ si uirtus dissoluto corpore nihil futura est. Sed certum est: uirtutis nulla bona sunt alia nisi perpetuæ uitæ. Hanc autem prestare quis pōt nisi deus qui uirtutē ipsam ꝓposuit? Ergo in dei agnitione & cultu rerū summa uersatur. In hoc est spes omnis ac salus hominis. Hinc est sapientiæ gradus primus. ut sciamus quis sit nobis uerus pater: eumq; solum pietate debita prosequamur. Huic pareamus: huic deuotissime seruiamus: in eo ꝓmeręda actus oīs & cura & opera collocetur. Dixi quid debeatur deo: dicā nūc quid homini tribuendū sit. Nam primum iusticiæ officiū est coniungi cū deo. secundū cum homine. Sed illud primū religio dicitur. hoc secundū misericordia & humanitas nominatur: quæ uirtus ꝓpria est iustoꝝ & cultorum dei q; ea sola uitæ communis in se continet rōnem. Deus enim qui cæteris animalibus sapientiam non dedit: naturalibus ea munimentis ab incursibus & periculis tutiora generauit: hominem uero quia nudum fragilemq; formauit ut eū sapientia potius instrueret: dedit ei præter cætera hunc pietatis affectum: ut homo hominē tueatur: diligat: foueat: contraq; omnia pericula & accipiat & præstet auxiliū. Summū inter se hominum uinculum est humanitas: quod quis disrumpet nepharius & parricidia existimandus est. Nā si ab uno homine quem deus finxit omnes sumus oriundi. certe cōsanguinei sumus: & ideo maximū scelus putandum est odisse hominem uel nocentem: ꝓpterea deus præcipit inimicicias per nos nunq̄ faciēdas: sed semper esse tollēdas. ſ. ut eos qui sint nobis inimici necessitudinis admonitos mittigemus. Item si ab uno deo inspirati omnes et animati sumus: quid aliud q̄ fratres sumus: et quid cōiūctiores animis q̄ qui corporibus. Itaq; non errat Lucretius cum dicit. Deniq; cælesti sumus omnes semine oriundi: omnibus ille idem pater est. Ergo ꝓ beluis īmanibus sunt habēdi qui homini nocent: qui contra ius humanitatis et fas omnes spoliant: cruciant: occidunt: exterminant. Ob hanc necessitudinē germanitatis docet deus nunq̄ malū sed bonū facere. Id aūt ipsum benefacere quid sit: idē ipse præscribit: præstare auxilium depressis et laborantibus: impartiri uictum non habentibus. Deus enim quoniā pius: animal nos utile uoluit esse sociale. Itaq; in aliis hoībus nosipsos cogitare debemus: nō meremur ī periculo liberari si non succurrimus: nō meremur auxiliū si negamus. Nā qui se a p̄stando auxilio remouet: etiam ab accipiendo remoueat necesse est: quia nulla opera indigere se putat qui alteri suam denegat. Retinendum est igitur omnino uinculum societatis humanæ: quia homo sine homine nullo modo potest uiuere. Retentio autem societatis est communitas: idest auxilium præstare ut possimus accipere. Si uero ut aliqui disputant humanitatis ipsius causa facta est hominum cōgregatio: homo certe hominem debet agnoscere. Quod si fecerunt illi rudes in primæua ætate nondū cōstituta loquendi ratione: quid putemus hominibus expeditis sermone omniumq; rerum cōmercio inter se copulatis esse faciendum: qui assueti hominibus solitudinem ferre non possunt? Conseruanda est igitur humanitas: si homines recte dici uelimus. Id autem ipsum conseruare quid aliud est: q̄ diligere hominē: qa homo sit & idē quod nos sumus? Discordia igit̄ ac dissensio nō secundū hoīs rōnem ē: uerūq; illud est Ciceronis quod ait. Hominē naturæ obedientē: homini nocere non posse. Ergo si nocere homini cōtra naturā est: ꝓdesse igit̄ homini secūdū naturam sit necesse ē quod qui nō facit hominis se appellatione dispoliat: qa humanitatis officiū ē necessitati hoīs ac periculo subuenire. Huius. n. operis & officii merces a deo est expetēda solo. Nam si ab homine expectes: iā nō humanitas erit illa: sed beneficii fœneratio. nec pōt uideri bene meruisse qui qd facit nō alteri: sed sibi p̄stet. Nā & ipe deus hoc p̄cipit: ut siquādo cænā pauerimus: in cōuictū eos adhibeamus qui te uocare nō possint & uicem reddere: ut oīs actus uitæ nostræ nō careat misericordiæ munere. Recte ergo īquit Cicero a Theophrasto ē lauda ta hospitalitas. Est. n. ut mihi qdē uidet̄ ualde decoꝝ patere domos hominum illustriū hospitalitatis. Captiuoꝝ ét redēptio magnū atq; præclaꝝ iusticiæ munus ē: qđ idē Tullius approbauit. Atqui hæc benignitas inquit ét reip. est utilis: redimi a seruitute captiuos locupletare tenuiores. Hāc ego cōsuetudiné benignitatis largitioni numeꝝ longe antepono. hæc ē grauiū hominū atq; magnoꝝ. Proprium igit̄ iustoꝝ est opus alere pauperes ac redimere captiuos: cū apud iniustos sequi hæc faciant graues & magni appellent̄. His. n. maximæ laudis & benefacere quos nemo spauit esse facturos. Nā q benefacit uel consanguineo uel ꝓximo uel amico: aut nullā aut certe nō magnā laudem meret̄: qa facere debet fitq; ipsius ac detestabile nisi fecerit id quod ab eo & natura ipsa & necessitudo exigit: & si facit non tā gloriæ assequēdæ: q̄ rep̄hēsionis uitādæ gr̄a facit. Qui aūt facit alieno & ignoto: is uero dignus ē laude: quoniā ut faceret sola ductus ē humanitate. Ibi ergo iusticia ē ubi ad benefaciēdū necessitatis uinculū nullū est. Munus deniq; magnū iusticiæ ē pupillos & uiduas destitutos & auxilio īdigētes tueri atq; defendere: qđ a deo uniuersos diuina lex illa p̄scribit: quādoquidē boni quiq; iudices ad officiū

A B C D E F G H

I suum iudicant pertinere: ut eos naturali humanitate foueant: ac his iidē ꝑdesse nitantur. Aegros quo
que ꝙbus defuerit curādos fouendosq; suscipere sūmæ humanitatis & magnæ opationis ē: qđ q fece-
rit hic uiuā hostiā deo acquiret: & qđ alteri dederit ad tempus: ipse a deo accipiet in ætenū. Vltimum
K illud & maximū pietatis officium est peregrinorum & pauperū sepultura. Nō enī patiemur figurā &
figmentum dei feris ac uolucribus in predā iacere: sed reddamus id terræ unde ortū est. Nā iam hoc
L non homini præstatur qui nihil sentit: sed deo cui carissimū sacrificiū est opus iustum. Agere pœnitē
tiam nihil est aliud q̄ profiteri & affirmare se ulterius nō peccaturū. Ignoscit itaq; deus his qui ad pec
cata imprudenter incauteq; labuntur. ueniā nō habet qui sciens peccat. Nec tamē si aliquis fuerit pu-
rificatus ab omni labe peccati: temperandū sibi ab opere largitionis existimet. quia nō habeat peccata
quæ deleat: īmo uero tamen magis iusticiā debet operari cū factus est iustus: ut quod ante in medelā
uulnerum fecerat postmodū faciet in laudē gloriāq; uirtutis. Eo accedit q; nemo esse sine delicto po-
test q̄ diu indumento carnis oneratus est: cuius īfirmitas triplici subiacet domīo peccati: factis: dictis:
cogitatione. Per hos gradus ad summū culmē iusticia ꝓcedit. Primus est uirtutis gradus malis operi-
bus abstinere. Secundus etiā malis uerbis. tertius etiā cogitatione reꝝ malarū. Qui primum gradum
ascendit satis iustus est. qui secūdū: perfecte uirtutis ē siquis neq; factis nec sermōe delinquat qui ter-
tium is uero similitudinē dei assecutus uidetur. Est enī supra humanū modū: ne cogitatōe quidē ad-
mittere: qđ sit uel facto malū uel improbū dicto. Itē etiā iusti homines q; frenare se possunt ab oī ope
iniusto nōnunq̄ tamē ipsa fragilitate uincūtur: ut uel ī ira malū dicant uel in aspectu reꝝ delectabil i-
um cogitatōe tacita nō cōcupiscant. Debēt ergo largitione perpetua peccata carnis aboleri: & deus in
M cuius cōspectu bonū feceris & probabit & mercedē pietatis exoluet. Affectus quasi hubertas est natu
ralis animorum: Nā sicut insentes ager qui ē natura fœcundus exuberat: sic animus īcultus uitiis sua
spōte inualescentibus uelut spinis obducitur: sed cū uerus cultor accesserit statī cedentibus uitiis fru
ges uirtutis oriuntur. Deus itaq; cum hominem primū fingeret mirabili prouidentia ingenerauit ei
prius animi commotiones ut possint capere uirtutes sicut terra culturā: posuitq; materiam uitiorum
in affectibus uirtutis in uitiis: quæ ꝓfecto aut nulla erit aut in usu esse nō poterit: si desinit ea per quæ
uis eius aut apparet aut cōstat. Nam si uirtus est in medio iræ impetu: seipsum cohibere ac reprimere.
Caret ergo uirtute quisq; ira caret. Si uirtus est libidinē corporis continere: uirtute careat necesse est
qui libidinem quam tempet nō habet. Si uirtus est cupiditatem ab altera appetitione frenare nullam
certe uirtutē potest habere qui caret eo ad quod cohibendum uirtus usus adhibetur. Vbi ergo uitia
non sunt nec uirtuti quidem locus est: sicut nec uictoriæ quidem ubi nullus aduersarius est. Ita fit ut
A bonum sine malo esse in hac uita non possit. Tres autē sunt affectus qui homines in omnia facinora
præcipites agunt. Ira. cupiditas: libido. ꝓpterea poetæ tres furias eē dixerunt quæ mentes hominum
exagitant. Ira ultōnem desiderat: cupiditas opes: libido uoluptates. Sed his omnibus deus certos limi-
tes statuit: quos si transcenderint maioresq; esse cæperint: necesse est naturam suā deprauent: & ī mor
bos ac uitia uertantur. Nam cupiditas ad ea companda nobis data est quæ sunt ad uitam necessaria.
libido ad sobolem propagandam: iræ affectus ad coercenda peccata eoꝝ qui sunt in nostra ptāte. i. ut
arctiore disciplina minor ætas ad ꝓbitatē iusticiāq; formet: quæ nisi metu cohibeatur licentiā pariat
audaciamq; ad omne flagiciu & facinus euadet. Itaq; ut ira uti aduersus minores & iustū est & neces-
sariū: sic aduersus pares & pernicioſum est & impiū. Manus ergo nostras supra minores semper habea
mus hoc est ut peccantes eos assiduis uerberibus corrigamus: nec amore inutili & indulgentia nimia
educentur ad malū & ad uitia nutriant: sed rerum imperiti & rationis ignari: affectus qui sunt homi
ni ad usus bonos dati exterminauerūt: & latius q̄ rō postulat euagant. Inde iniustæ & impiæ uiuitur.
C Vtuntur ira cōtra pares: hīc dissidia: hīc expulsiones: hīc bella cōtra iusticiā nata sunt. Vtunt cupidita
te ad congerēdas opes: hinc fraudes: hinc latrocinia hinc oīum scelerū genera exorta sunt. Vtuntur li
bidine ad capiēdas nouas uoluptates: hīc stupra: hīc adulteria: hinc corruptelæ oēs extiterūt. Quicun
que igit illos affectus ītra fines suos redegerit: quod ignorātes deū facer nō possunt: hic pacies: hic sor
tis: hic iustus est. Restat ut nunc de sensuū uoluptatibus breuiter dicam: quæ oēs quoniam uitiosæ ac
mortiferæ sunt: uirtute seperari ac opprimi debent: uel ad rōnē suā reuocari. Cæterę animantes ꝑter
unā uoluptatē quæ ad generādū ptinet nullā sentiūt. Vtunt ergo sensibus ad naturæ suæ necessitatē:
uident ut appetant ea quibus opus est ad uitam tuendā. Audiūt inuicem secq; dignoscūt ut possint cō
gregari. Quæ utilia sunt ad uictū aut ex odore īueniūt aut ex sapoꝝ ꝓcipiūt: īutilia respuūt ac recusāt:
edendi ac bibēdi officium uentris plenitudine metiuntur. Homini uero solertissimi artificis ꝓuiden-
cia dedit uoluptatē īfinitā & ī uitiū cadentē: ꝓposuitq; ei uirtutē quæ cū uoluptate semper tanq̄ cum
domestico hoste pugnaret. Cicero in Catone maiore inquit adulteria & omne flagicium nullis excita
ri aliis illecebris nisi uoluptatis. Cūq; homini siue natura siue qs deus nihil mente ꝑstabilius dedisset:
huic diuino muneri ac dono nihil tā inimicū q̄ uoluptatē. Nec enim libidine dominante temperātiæ
locum esse: nec ī uoluptatis regno uirtutē posse cōsister. Sed ecōtrario deus idcirco uirtutem dedit ut
repugnaret ac uinceret uoluptatē: eamq; egredientē fines sibi datos intra præscriptū coerceret: ne ho
minē suauitatibus delinitū atq; captū ditioni suæ subiiceret ac morte mulctaret. Voluptas oculorū
uaria ē & multiplex: q̄ capitur ex aspectu reꝝ q̄ sunt ī usu hoīum: uel natura: uel ope delectabiles. Hāc
philosophi rectissime substulerūt. Aiūt. n. multo esse ꝑclarius & hoīe dignius cælum potius q̄ cælata

intueri:& hoc pulcherrimũ opus intermicantibus aſtrorũ luminibus tanq̃ floribus adornatũ q̃ picta & ficta gemmis diſtinctas mirari:Sed cũ diſerte ad contemptũ terreſtriũ nos exhortati ſunt & ad cæli ſpectaculũ excitauerũt:tamen ſpectacula hæc publica non conténunt.Itaq; & his delectanter & liben ter ítersunt:quæ quoniã maxíe ſunt irritaméta uitiorũ:& ad corrumpẽdos aĩos potiſſimũ ualent tol lenda ſunt nobis:quia nõ mõ ad beatam uitam nihil cõferunt:ſed etiã nocẽt plurimũ. Nã qui hoíem q̃uis ob merita damnatũ in conſpectu ſuo iugulari ꝓ uoluptate cõputat conſcientiã ſuã polluit:tanq̃ ſi homicidii quod fit occulte ſpectator & particeps fiat. Vitãda etiã ſpectacula oĩa ſunt: nõ ſolum ne quid uitioꝝ pectoribus íſideat quæ ſedata & pacifica eé dicũtur: ſed ne cuiuſuis nos uoluptatis cõſue tudo deliniat:& a deo atq; a bonis operibus auertat. Auriũ uoluptas ex uocũ & cãtuum ſuauitate ꝑci pitur:ſcilicet tã uitioſa é q̃ oblectatio illa oculorum.Nam carmẽ compoſitũ & oŕo cũ ſuauitate deci piens capit mentes:& quo uoluerit ípellit.Inde hoíes lr̃ati cũ ad religionem dei acceſſerint ab aliquo impito doctore fundati minus credũt.Aſſueti enĩ dulcibus & politis ſiue orõnibus:ſiue carmĩbus di uinarũ lr̃arum ſimplicẽ cõmunéq; ſermonem ꝓ ſordido aſpernanť. Id enĩ quærũt qd̃ ſenſum demul ceat,ꝑſuadet aũt quicquid ſuaue eſt:& aĩo penitus dũ delectat íſidet. Nũ igitur deus & métis & uocis & linguæ artifex diſerte loqui nõ põt? ímo uero ſumma ꝓuidentia carere fuco uoluit ea quæ diuina ſunt ut oẽs intelligerent:quæ ipſe oĩbus loquebatur.Ergo qui ueritati ſtudet: abiiciat inimicas ac no xias uoluptates:quæ aĩam ſibi uinciant:p̃ferat uera falſis æterna breuibus:utilia iucundis.Nihil aſpe ctu gratũ ſit niſi qd̃ iuſte:quod pie fieri uideas:nihil auditu ſuaue niſi quod aĩam melioré teq; reddat: maxíeq; hic ſenſus nõ eſt ad uitiũ reto rquẽdus:qui nobis ideo datus eſt ut doctrinã dei ꝓcipere poſſi mus.Itaq; ſi uoluptas eſt auidie carmĩa & cãtus : dei laudes canere & audire iucúdum ſit. Hæc eſt uo luptas uera:quæ comes eſt & ſocia uirtutis.Hæc non eſt caduca & breuis: ſed perpetua & ſine ulla in termiſſione delectãs.Ad uoluptates aũt ſaporis & odoris qui duo ſenſus ad ſolũ corpus ꝓtinent: nihil eſt quod a nobis diſputetur:niſi forte quis exigat ut dicamus turpe eé ſapiẽti ſi uentri & gulæ ſeruiat: ſi unguentis oblitus aut floribus coronatus ĩcedat: quæ q̃ faciat utiq; inſipiens & ineptus & nihil eſt. Venio nunc ad eã quæ ꝓticipitur ex tactu uoluptaté:qui ſenſus eſt quidẽ totius corporis:ſed ego non de ornamẽtis aut ueſtibus:ſed de ſola libidine dicẽdum mihi puto:quæ maxíe coercenda eſt,quia ma xime nocet.Cũ excogitaſſet deus duorũ ſexum rõem:attribuit his ut ſe inuicẽ appeterẽt & coniũctio ne gauderent:Itaq; ardentiſſimã cupiditaté cunctarũ animantiũ corporibus admiſcuit:ut in hos affe ctus auidiſſime ruerent:eaq; rõne propagari & multiplicari genera poſſent:quæ cupiditas & appeten tia in homine uæhementior & acrior inuenitur:uel quia hominũ multitudinẽ uoluit eſſe maioré uel quia uirtuté ſoli homini dedit:ut eſſet laus & gloria in coercẽdis uoluptatibus & abſtinentia ſui. Scit ergo aduerſarius ille noſter quãta ſit uis huius cupiditatis quã quidã neceſſitaté dicere maluerunt:eã que a recto & bono ad prauum & malũ tranſferunt.Illicita enim deſideria ímittit ut aliena contami nent quibus habere ꝓpria ſine delicto licet.Obiicit quippe oculis irritabiles formas:ſuggeritq; fomẽ ta & uitiis pabulũ ſumminiſtrat.Tum intimis uiſceribus ſtimulos oẽs conturbat & cõmouet:& natu ralem illũ incitat atq; iflammat ardoré:donec irretitũ hominẽ multiplicatũq; decipiat.Oportet ergo ſibi quenq; proponere duoꝝ ſexum cõiunctionem gignendi cauſa datam eſſe uiuentibus: eáq; legem his affectibus poſitã ut ſucceſſioné parent.Sicut aũt dedit nobis oculos deus nõ ut ſpectemus uolup tatéq; capiamus:ſed ut uideamus ꝓpter eos actus qui pertinent ad uitæ neceſſitaté.Ita genitalem cor poris parté quod nomẽ ipſum docet nulla alia cã niſi effigiandæ ſobolis accepimus.Huic diuinæ legi ſumma deuotione parendũ eſt.Sint hoíes qui ſe diſcipulos dei ꝓfitebuntur ita morati & inſtituti, ut impare ſibi poſſint. Nã qui uoluptatibus indulgent: qui libidini obſequũtur : hi aĩam ſuam corpori mãcipant ad mortẽq; cõdemnant:quia ſe corpori addixerunt in quo habet mors ptãtem. Vnuſquiſq; igitur quantũ põt firmet ſe ad uerecundiã pudoréq; colat:caſtitaté cõſcientia & mente tueatur:nec ta men legibus publicis pareat:ſed ſi ſupra oẽs leges qui legẽ dei ſequiť . Mens é deniq; quæ peccat:quæ ímoderatæ libidinis fructũ cogitatõe cõplectitur.In hac crimen eſt:in hac omne delictum . Nam &ſi corpus nulla ſit labe maculatũ:nõ cõſtat tamen pudiciciæ rõ ſi animus ĩceſtus eſt: nec illibata caſtitas põt uideri ubi conſcientiam cupiditas inquinauit. Nec tamen deficiat aliquis aut de ſe ipſe deſperet:ſi aut cupiditate uictus:aut libidíe impulſus:aut errore deceptus:aut ui coactus.ad iniuſticiæ uiã lapſus eſt.Poteſt.n.reduci ac liberari:ſi eum pœniteat actorum & ad meliora reuerſus ſatiſfaciat deo.Nam ſi liberos noſtros cum delictoꝝ ſuorum cernimus pœnitere:correctos eé arbitramur:& abdicatos abie ctoſq; rurſus tamẽ ſuſtentamus:ſuſcipimus : fouemus:amplectimur:cur deſperamus clemẽtiã dei pa tris penitẽdo poſſe placari.Ergo idẽ dominus ac parẽs ídulgentiſſimus remiſſurũ ſe penitẽtibus pec cata ꝓmittit:& obliturũ oẽs iniquitates eius qui iuſticiã denuo cæperit operari.Sicut enĩ nihil ꝓdeſt male uiuẽti actæ ꝓbitas uitæ: quia ſuperuẽiẽs nequicia iuſticiæ opa deleuit ita nihil officiũt peccata uetera correcto : quia ſupueniẽs iuſticia labẽ uitæ prioris aboleuit. is enĩ quẽ facti ſui pœnitet erroré ſuũ priſtinũ intelliget.Nemo enĩ põt eſſe tam prudens tã circunſpectus ut nõ aliquãdo labať: & idcir co deus íbecillitatẽ nr̃am ſciens:ꝓ ſua pietate apuit hõi portũ ſalutis:ut huic neceſſitati cui fragilitas noſtra ſubiecta eſt medicĩa pœnitẽtiæ ſubueniret.Ergo quicũq; aberrauerit referat pedem:ſeq; q̃pri mũ recipiat ac reformet.Sed reuocare gradũ ſupaſq; euadere ad auras:hoc opus hic labor é.Scit enim deus oĩa ĩ cuius cõſpectu uiuimus: nec ſi uniuerſos hoíes cælare poſſumus:déũ cælare poſſumus:cui

nihil abſconditũ:nihil poteſt eſſe ſecretũ. Vnde Seneca exhortationes ſuas mirabili ſententia termi-
uit. Magnũ inquit neſcio quid maius quicq̃ cogitari poteſt. Numẽ eſt cui uiuẽdi operã damnus huic
nos approbemus. nam nihil prodeſt incluſam eẽ conſcientiã: patemus deo. Purgemus igit̃ cõſcientiã
quæ oculis dei peruia eſt: ſemper ita uiuamus: ut rõnem reddendam nobis arbitramur: putemus quæ
nos momẽtis oĩbus. non in aliquo orbis terræ theatro ab hominibus: ſed deſup ſpectari ab eo qui &
iudex & teſtis idem futurus eſt: cuius rõnem uitæ repoſcẽti actus ſuos ĩficiari nõ licebit. Ergo ſatis eſt
aut effugere cõſcientiã: aut noſipſos ultro aperire aĩum: & ꝓniciem reſciſſis uulneribus effundere: qui-
bus nemo alius mederi poteſt: niſi ſolus ille qui & greſſum claudis & uiſum cæcis reddidit: maculata
membra purgauit. Ille ardorẽ cupiditatis extĩguet: extirpabit libidines. iuidiã diſtrahet: irã mitigabit:
ille reddet uerã: & ꝓpetuã ſanitatem. Appetenda eſt hæc oĩbus medicina: quoniã maiori periculo ue-
xatur aĩa q̃ corpus: & q̃primũ latentibus morbis adhibẽda curatio eſt. Neq; enĩ ſi utatur aliquis ocu-
loꝝ acie clara: mẽbris oĩbus integris. firmiſſima totius corporis ualetudine: tũ eũ dixerim ſanũ ſi effe
ratur ira: ſuperbia tumidus inflet̃: libidini ſeruiat: cupiditatibus marceſcat: ſed eũ potius qui ad alienã
fælicitatem non attollat oculos: opes non admiretur: alienã mulierẽ ſancte uideat: nihil oĩno appetat:
nihil concupiſcat alienũ: non inuideat ulli. nõ faſtidiat quẽq̃. Sit humilis miſericors: beneficus: mittis:
humanus. pax in aĩo eius ꝓpetua uerſet̃: ille homo ſanus: ille iuſtus: ille perfectus eſt. Quiſquis igit̃ his
oĩbus præceptis cæleſtibus obtẽperauerit hic cultor eſt ueri dei: cuius ſacrificia ſunt mãſuetudo ani-
mi: & uita innocens: & actus boni. Quæ oĩa qui exhibet totiens ſacrificat: quotiens bonum aliquid ac
pium fecerit. Et hæc de libro ſexto. Sequitur nunc uidere de ſeptimo: in quo de beatitudĩe & ſummo
præmio die nouiſſimo diſſeremus.

Ex ſeptimo Lactantii Firmiani autoritates incipiunt.

Vnc ignaros ueritatis inſtruamus: diſpoſitione ſummi dei ſic ordinatũ ut iniuſtũ hoc ſæ-
culũ decurſo tẽporum ſpacio terminũ ſumat: extĩctaq; protinus omni malicia: & piorum
animis ad beatam uitã reuocatis: quietũ: tranquillũ: pacificũ: aureũ deniq; ut poetæ uocãt
ſæculũ deo ipſo regnãte floreſcat: quod fit cũ animæ corporibus exutæ ĩmortalitati ſunt
B donatæ. Sed anteq̃ ĩmortalitatem animæ attingemus: totã rationem breui circunſcriptõne ſignemus
C Idcirco mundus factus eſt ut naſcamur. ideo naſcimur ut cognoſcamus factorẽ mundi ac noſtri do-
minum & deũ. ideo agnoſcimus ut colamus. ideo colimus ut ĩmortalitatem ꝓ labore mercedẽ capia-
mus. Quoniã maximis laboribus conſtat dei cultus: ideo põmio ĩmortalitatis afficimur ut ſimiles an-
gelis effecti ſummo patri ac domino in ꝓpetuũ ſeruiamus: & ſimus æternũ dei regnũ. Hæc ſumma re
rum eſt. hoc archanũ dei hoc miſteriũ mundi a quo ſunt alieni qui ſequentes p̃ſentẽ uoluptatẽ terre-
nis ac fragilibus bonis ſe addixerũt. & animas ad cæleſtia genitas ſuauitatibus tanq̃ luto cœnoue de-
merſerunt. Quã ſummã quia phĩ non cõpræhenderunt nec ueritatem cõpræhẽdere potuerunt: q̃is
ea fere quibus ſumma ipſa conſtat & uiderint & explicauerint: ſed diuerſi ac diuerſe illa oĩa ꝓtulerũt:
non annectentes nec cãs rerũ: nec conſequẽtias: nec rõnes: ut ſummã illã quæ cõtinet uniuerſa & com
præhenderent & cõprobarent. Sed hoc nemo facere niſi ueri peritus ac ſciens põt. Verũ aũt ſcire non
niſi eius ẽ qui ſit doctus a deo: neq; põt aliter repudiare quæ falſa ſunt: eligere ac ꝓbare quæ uera. To
tam igitur ueritatẽ & omne diuinæ religionis archanũ phĩ attigerũt: ſed aliis refellentibus defendere
id quod inuenerãt nequiuerunt: quia ſingulis rõ nõ quadrauit: nec ea quæ uera ſenſerant ĩ ſumma ſi-
D cut nos ſuperius fecimus redigere potuerũt. Vnũ eſt igitur ſummũ bonum ĩmortalitas ad quã capiẽ-
dam ĩformati a principio & nati ſumus: & ad hãc tendimus: hãc ſpectat humana natura: ad hanc nos
ꝓuehit uirtus: quod bonũ quia deprehendimus: ſupereſt: ut etiã de ipſa ĩmortalitate dicamus: in qua
nobis diuinatione cæteris opus nõ eſt: quia ueritatẽ diuinitas ipſa patefecit. His itaq; argumẽtis quæ
nec Plato nec ullus alius ĩuenit aĩarũ æternitas ꝓbari atq; ꝓſpici põt. Ante oĩa quoniã deus ab homĩe
uideri non põt: nequis tamen ex eoipſo putaret deum non eſſe quia mortalibus oculis nõ uideretur:
inter cætera inſtitutorum ſuorum miracula fecit etiam multa quorum uis quidẽ appareret: ſubſtãtia
tamen non uideretur. ſicut eſt uox: odor: uentus: ut harum rerum argumento: exemplo etiam domi-
A ni licet ſub oculis nõ ueniret: de ſua tamen ui & effectu & operibus cerneremus. Quid uoce clarius?
aut uento fortius? aut dolore uiolentius: nec tamen cum per aerem feruntur ad ſenſuſq; noſtros ueni
unt & eos potentia ſua impellunt: non cernuntur acie luminum: ſed aliis corporis partibus ſentiun-
tur. Similiter deus non aſpectu nobis ab alioue fragili ſenſu compræhendendus eſt: ſed mentis oculis
ĩtuẽdus: cum opera eius præclara & mirãda uideamus. Quod ſi deus eſt & ĩcorporalis & inuiſibilis &
æternus: ergo nõ idcirco ĩterire animam credibile eſt: quia nõ uidetur poſtq̃ receſſit a corpore: quam
cõſtat eſſe aliquod ſentiẽs ac uigẽs quod nõ ueniat ſub aſpectum. At enim difficile eſt animo compræ
hẽdere quẽadmodum poſſit animus retinere ſenſum ſine his partibus ĩ quibus ineſt officiũ ſentiendi.
Quid de deo? num facile eſt compræhendere quemadmodum uigeat ſine corpore. Quod ſi deos eſſe
credũt: qui ſi ſint utiq; animæ ſunt exptes corporum: neceſſe eſt humanas aĩas eadem rõne ſubſiſtere:
quoniam ex ipſa ratiõe ac prudẽtia ĩtelligitur eſſe quædam ĩ homine ac deo ſimilitudo. Deniq; illud
argumẽtum quod etiam. M. Tullius uidit ſatis firmũ eſt: ex eo æternitatem animæ dinoſci: quia nul-
lum ſit animal quod habeat noticiam dei aliquam: religioq; ſit pene ſola quæ hominẽ diſcernat a mu
tis: quæ cum ĩ hominẽ cadit ſolũ: ꝓfecto teſtat̃ id affectare nos: id deſiderare: id colere: quod nobis fa-

miliare:quod ꝓximum sit futurum:An si aliquis cæteraꝙ animantiũ naturam cõsideraverit:quas ꝓ-
nas corporibus abiectas in terrãꝙ prostratas summi dei ꝓuidentia effecit:ut ex hoc intelligi possit ni
hil eas rõnis hére cũ cælo:põt non intelligere solũ ex omnibus ac diuinũ animal esse hominem:cuius
corpus ab humo excitatum:uultus sublimis:status rectus originẽ suam quærit:& quasi cõtempta hu
militate terræ ad alta uertitur quia sentit bonum summum in summo esse quærẽdum:memorꝙ cõ-
ditionis suæ qua deus illũ fecit eximiũ ad artificẽ suũ spectat.Cũ aũt sapientia quæ soli homini data
est nihil aliud sit q̃ notitia dei apparet hominẽ nõ interire ac dissolui:sed manere in sempitærnũ:quia
deũ qui sempitærnus est & quærit & diligit ipsa natura cogente sentiens uel unde orta sit & quo ꝓue
ctura.Præterea nõ exiguũ ĩmortalitatis argumẽtũ est:quia homo solus cælesti elemẽto utitur. Nã cũ
rerum natura his duobus elementis quæ repugnantia sibi ac inimica sunt constet igni & aqua:quoꝝ
alterũ cælo:alterũ terræ ascribit̃:cæteræ animátes quia terrenæ mortalesꝙ sunt:terreno & graui ele-
mento utuntur:Homo solus ignẽ in usu habet:quod est elemẽtũ leue:sublime:cæleste. Ea uero quæ
ponderosa sunt ad mortem deprimunt : & quæ leuia sunt ad uitã subleuant:quia uita in summo est:
mors in imo & ut lux esse sine igne nõ potest:sic uita sine luce. Ignis igitur elementũ est lucis ac uitæ:
unde apparet hominẽ qui eo utitur ĩmortalem sortitũ esse constitutionẽ:quia id illi familiare est qd̃
facit uitã. Virtus quoꝙ soli homini data magno argumẽto est ĩmortales esse animas.quod nõ erit se
cundum naturã si aĩa extinguitur.huic enim p̃senti uitæ nocet:nam uita ista terrena quã cõmunẽ cum
multis aĩalibus ducimus & uoluptatẽ expetit:cuius fructibus uariis & suauibus delectaṫ:& odorẽ fu-
git:cuius asperitas naturã uiuentiũ acerbis sensibus lædit:& ad mortẽ ꝓducere nititur quæ dissoluit
animantẽ.Si ergo uirtus & ꝓhibet his bonis hominẽ quæ naturaliter appetunt̃: & ad sustinẽda mala
impellit quæ naturaliter fugiunt̃:ergo malũ est uirtus & inimica naturæ:stultũꝙ iudicare necesse est
qui eã sequit̃.Nam cum liceat nobis iucundissimis frui uoluptatibus : nõne sensu carere uideamur si
malimus in humilitate:ĩ egestate:in contemptu:in ignomĩa uiuere:aut ne uiuere quidem : sed dolore
cruciari & mori:ex quibus malis nihil amplius assequamur:quo possit uoluptas omnis pensari.Si aũt
uirtus malũ non est facitꝙ honeste ꝙ uoluptates uicios as turpesꝙ cõtemnit: & fortiter ꝙ nec doloré
nec mortẽ timet ut officium seruet.Ergo aliquod melius bonũ assequetur necesse ẽ q̃ sunt illa q̃ sper
nit.At uero morte susceptа quod ulterius bonũ sperari põt nisi æternitas.Supereſt citare testes quorũ
autoritate argumẽta firmentur:& obmissis testimoniis ꝓphetarũ. Hermes naturã hominis describẽs
ut doceret quẽadmodũ eẽt a deo factus hæc tulit.Et idẽ ex utriusꝙ naturis ĩmortali ac mortali unã
faciebat naturã hominis:eundẽ in aliquo quidẽ ĩmortalem:in aliquo aũt mortalem faciens:& istũ fe-
rens in medio diuinæ ĩmortalisꝙ naturæ & mortalis ac mutabilis cõstituit:ut uniuersa cernẽs & uni-
uersa miret̃.Præterea maius requiramus testimoniũ:Polytes quidẽ cõsuluit Apollinẽ milesiũ: utrum
ne maneat aĩa post mortẽ:an dissoluat̃:& respondit his uerbis.Anima quidẽ q̃diu uinculis in corpore
tenet̃ corruptibiles passiones sentiens mortalibus cædit doloribus.cũ uero humanã solutionem post
corruptum tempus inuenerit oĩs ad æthera semꝑ senectutis expers effertur:& in æternũ manens ĩdo-
mita.primogenita nãꝙ dei hoc disposuit ꝓuidentia.Plato etiã de anima differens ex hoc ait cognosci
posse animas esse ĩmortales atꝙ diuinas:ꝙ in pueris mobilia sint ingenia:& ad ꝓcipiendũ facilia: ꝙ ea
quæ distant ita celeriter rapiant ut nõ tunc illa primũ discere uideant̃:sed recognoscere & reminiſci:ĩ
quo uir sapiẽs poetis ineptissime credidit.Propinquãte huius sæculi termino humanarũ rerũ statum A
cõmutari necesse est:& in deterius nequicia inualescente ꝓlabi:ut iã nostra hæc tempa quibus iniqui
tas & malicia usꝙ ad summũ gradũ creuit:in illius tã insanabilis mali cõparatiõe fælicia & ꝓpe aurea
possint iudicari.Ita.n.iustitia rarescet & ĩpietas:& auaricia:& cupiditas:& libido crebrescet: ut si q for
te cum fuerint boni p̃dæ sint sceleratis:ac diuexerentur undiꝙ ab iniustis:soli aũt mali opulenti sint:
boni uero in omnibus cõtumeliis atꝙ ĩ egestate iactantur: confundent omne ius & leges interibunt:
nihil quisq̃ tũc hẽbit nisi aut male quæsitũ aut male defensũ.Audacia & uis oĩa possidebũt: non fides
ĩ hõinibus:nõ pax:nõ humanitas:nõ pudor nõ ueritas erit.Atꝙ ita neꝙ securitas:neꝙ regimẽ:neꝙ re
quies a malis ulla.Omnis enĩ terra tumultuabit̃:fermẽt ubiꝙ bella:oẽs gẽtes in armis erũt & se inui-
cem expugnabunt.Ciuitates ĩter se finitimæ præliabunt̃:& prima oĩum Egyptus stultaꝙ superstitio-
num luet pœnas:& sanguine uelut flumine operietur. Tunc peragrabit gladius orbem metẽs omnia
tanq̃ messem cuncta prosternens:cuius uastitatis & cõfusionis hæc erit causa ꝙ romanũ nomen quo
nunc regitur orbis(horret animus dicere:sed dicam quia futurum est)tolletur e terra & imperium in
Asiam reuertetur:ac rursus oriens dominabitur atꝙ occidens seruiet. Nec mirum cuiq̃ debet uideri:
si regnum tanta mole fundatum:ac tamdiu per tot & tales uiros auctum tantis deniꝙ opibus confir-
matum aliquando tamen corruet.Nihil est enim humanis rebus laboratum quod non humanis ;atꝙ
uiribus destrui possit:quoniam mortalia sunt opera mortalium.Sed & alia prius regna cũ diutius flo
ruisset:nihilominus tamen occiderunt.Nam & egyptios & persas & græcos & assyrios proditum est
regnum habuisse terrarum:quibus omnibus destructis ad romanos quoꝙ rerum summa peruenit: ꝙ
quanto cæteris omnibus regnis magnitudine antestant:tanto maiore decident lapsu.quia plus habẽt
ponderis ad ruinam quæ sunt cæteris altiora.Et id quidem futurum breui cantiones prophetarũ de-
nuntiant sub ambage aliorum nominum ne facile quis intelligat.Sibyllæ tamen apertæ in interitum
esse Romam loquuntur:& quidem iudicio dei ꝙ nomen eius habuerit inuisum & inimica iustitiæ ue

ritatis alumnū populum trucidaret. Hiſtapes pades quoq; qui fuit Medorū rex antiquiſſimus a quo amnis nomen accepit qui nunc Hiſpades dicitur admirabilis oīum ſub interp̄tatōne uaticinātis pueri ad memoriam poſteris tradidit: ſublatum iri ex orbe impium: nomenq; Romanū multo antepræfatus eſt q̄ illa Troiana gens cōderet. Quomō aūt id futuꝝ ſit nequis incredibile arbitretur oſtendā. In primis multiplicabit regnū & ſumma rerū poteſtas p plurimos diſſipata & cōſcia minuet. tūc diſcordiæ ciuiles in perpetuū ſerentur nec ulla requies bellis exicialibus erit: donec reges. x. extant qui orbē terræ nō ad regendū: ſed ad conſumendum partiantur. Hi exercitibus in īmēſum auctis & agroꝝ cultibus deſtitutis: quod eſt principiū euerſionis & cladis. diſpdent oīa & cōminuent & uorabunt. Tum repente aduerſus eos hoſtis potentiſſimus ab extremis finibus plagæ. Septentrionalis orietur q̄ tribus ex eo numero deletis qui tunc Aſiam obtinebunt aſſumet in ſocietatē a cæteris: ac p̄rīceps oīum conſtituetur hic inſuſtentabili dominatione uexabit orbē: diuina & humana miſcebit: īfanda dictu & execrabilia molietur: noua cōſilia in pectore ſuo uolutabit: ut ꝑpriū ſibi cōſtituat impium: leges cōmutet & ſuas ſanciet: cōtaminabit: diripiet ſpoliabit: occidet. Deniq; īmutato nomīe atq; īpii ſede tranſlata cōfuſio ac p̄turbatio humani generis cōſequet. Tū uero deteſtabile atq; abhominandū tempus exiſtet quo nulli hoīum ſit uita iucūda. Eruent funditus ciuitates atq; interibūt non mō ferro atq; igni: ſerumetiam terræmotibus aſſiduis: diluuiæ aquaꝝ: & morbis frequentibus: & famæ crebra. Aer. e. uiciabitur: & corruptus & peſtilens fit: modo īportunis ībribus: mō inutili ſiccitate: nūc frigoribus: nūc æſtibus niuis: nec terra homini dabit fructū: nō ſeges quicq̄: nō arbor nō uitis feret. Sed cū ī flore ſpē maximā dederint: in fruge decipient. Fontes quoq; in flumībus areſcent: ut ne potus quidē ſupperat: & aquæ ī ſanguinē aut amaritudines mutabunt. Propter hæc & deficient & in terra quadrupedes: & ī aere uolucres & in mari piſces. Et cōfundēt: & crines cometaꝝ & ſolis tenebræ: & color lunæ & cadētium ſiderum lapſus. Nec tamen hæc uſitato modo fient: ſed exiſtēt ſubito ignota & īuiſa oculis aſtra Sol in ꝑpetuum fuſcabitur: ut uix inter noctē diēq; diſcernatur. Luna iam nō tribus deficiet horis: ſed perpetuo ſanguine obfuſa: meatus extraordinarios peraget: ut nō ſit homini promptū aut ſideꝝ curſus aut rōnem temporꝝ agnoſcere. Fiet enim uel æſtas in hieme: uel hiems in æſtate. Tunc annus breuiabit & minuet: mēſis & dies in anguſtū coartabit. Stellæ creberrimæ cadent ut cælū omne cæcum ſine ullis luminibus appareat. Montes quoq; altiſſimi decident: & planis æquabunt. Mare īnauigabile cōſtituetur: ac ne quit mali homini terræq; deſit audietur e cælo tuba: quod hoc mō Sibylla denuntiat. Itaq; repudiabunt omnes & ad luctuoſum illum ſonitū cōtremiſcent. Tū uero p̄ iram dei aduerſus hoīes qui iuſticiā non agnouerunt ſeuiet ferrū: ignis: fames: morbus: & ſup oīa metus ſemper impendens. Tunc orabunt deum & nō exaudiet: optabitur mors & nō ueniet: ne nox quidē requiē timori dabit: ne ad oculos ſomnus accedet: ſed animas hoīum ſolicitudo ac uigilia macerabit. Plorabūt & gement & dentibus ſtridebunt. gratulabuntur mortuis & uiuos plangent. His & pluribus aliis malis ſolitudo erit in terra: & erit deformatus orbis atq; deſertus. quod ī carminibus Sibyllinis ita dicitur. Ita. n. conficietur humanū genus. ut uix decima pars relinquatur. ut unde mille ꝑceſſerant uix ꝑcederent centū. De cultoribus etiā dei duæ partes īteribunt & tertia quæ fuerit ꝑbata remanebit. Sed planius quomodo id eueniet exponam. Imminente iam temporum concluſione propheta magnus mittetur a deo conuertens homines ad dei agnitionem: & accipiet poteſtatem mirabilia faciendi ubicunque homines non audierint eum claudet cælum & abſtinebit imbres: aquam conuertet in ſanguinē & cruciabit illos ſiti & famæ: & quicunq; conabitur eum ledere procedet ignis ex ore eius & comburet eum. His prodigiis ac uirtutibus conuertet multos ad dei cultum: Peractiſq; temporibus ipſius alter rex orietꝰ ex Syria: malo ſpiritu genitus: euerſor ac perditor generis humani. qui reliquias illius prioris mali cum ipſo ſimul deleat. hic pugnabit aduerſus prophetam & uincet: et interficiet eum: et inſepultum iacere patietur: ſed poſt diem tertium reuiuiſcet: atq; inſpectantibus et mirantibus cunctis rapietur in cælum. Rex uero ille teterrimus: erit quidem et ipſe ſed mendaciorum propheta: et ſeipſum conſtituet ac uocari deum: ſeq; coli iubebit ut dei filium. Et dabitur ei poteſtas ut faciat ſigna et prodigia: quibus uiſis irretiat homines ut adorent ipſum. iubebit ignem deſcendere de cælo. et ſolē a curſibus ſuis ſtare. et imaginem loqui: et fiunt hæc ſub uerbo eius: quibus miraculis etiam ſapiētium plurimi allicientur ab eo. Tunc eruere templum dei conabitur et iuſtum populum perſequetur: Et erit præſſura et contentio qualis nunquam fuit a principio mundi. Quicunque crediderint atq; acceſſerint eo ſignabuntur ab eo tanquam pecudes. Qui autem recuſauerint uoci eius aut in montes fugerint aut compræhenſi exquiſitis cruciatibus necabuntur. Idem iuſtos homines obuoluet libris prophetarum: atq; ita cremabit: et dabitur ei deſolare orbem terræ menſibus. xliii. Id tempus citra q̄ iuſticia proiicietur et innocentia odio erit: quo mali bonos hoſtiliter prædabuntur: non lex aut ordo: aut miliciæ diſciplina ſeruabitur: non canos quiſquam reuerebitur: non officium pietatis agnoſcet: non ſexus aut infantiæ miſerebitur. confundentur omnia et miſcebuntur contra prophetas: contra iura naturæ. Ita quaſi uno communique latrocinio terra uniuerſa uaſtabitur. Cum hæc facta erunt tum iuſti et ſectatores ueritatis ſegregabunt ſe a malis et fugient in ſolitudines. Quo audito impius rex inflammatus ira ueniet cum exercitu magno: et admotis omnibus copiis circundabit montem in quo iuſti morabuntur: ut eos compræhendat. Illi uero ubi ſe clauſos undique uiderint atque obſeſſos exclamabunt ad deum uoce magna et auxilium cæleſte implorabunt & exaudiet eos deus:

& mittet regem magnum de cælo qui eos eripiet ac liberet: omneſque impios ferro ignicꝫ diſperdat.
Hæc ita futura eſſe: cum prophetæ omnes ex dei ſpiritu: tũ etiam uates ex iſtinctu demonum cecine- C
runt. Hiſtapes. n. deſcripta iniquitate ſeculi huius extremi: pios ac fideles a nocẽtibus ſegregatos ait cũ
fletu & gemitu extẽturos eſſe ad cælum manus. & iploraturos fidem Iouis. Iouem reſpecturum ad ter
ram & auditurum uoces hominum atcꝫ impios extincturũ. quæ oĩa uera ſunt præter unũ: qꝺ dixit Io-
uem eſſe facturum quæ deus faceret. Sed & illud nõ a me demonũ fraude ſubtractũ ẽ: miſſum iri a pa
tre tunc filium dei qui deletis omnibus malis pios liberet. Quod Hermes tamẽ nõ diſſimulauit cum
ait. Cũ igitur hæc fuerint hunc ĩ modũ o Aſclepie. tũc dominus & pater & deus & primi & unius dei
creator inſpectis his quæ fiũt: & ſuam uoluntatem: id eſt bonũ temeritati opponẽs: ac erroꝛe reuocãs
& maliciam expugnans: tum quidem aqua nimia diſſoluẽs: tũ igni rapido cremans. ĩterdũ bellis ac pe
ſtibus percutiens ad priſtinũ reduxit: & ſuũ reſtituit mũdum. Itẽ & illud teſtimoniũ Veniet ẽt urbem
beatoꝝ impugnare uolens: & quidam a deo rex miſſus ſuis: omnes perdet reges & magos & uiros op-
timos. deinde iudicabit ad ĩmortali hominibus. Sibyllæ non aliter quocꝫ fore oſtendũt q̃ ut dei filius
a ſummo patre mittat: qui & iuſtos liberet de manibus impiorũ: & iniuſtos cũ tyrãnis ſeuientibus de-
leat. e quibus una ſic tradidit. Iugũ noſtræ ſeruitutis ĩtollerabile ſuper collo poſitũ tollet leges impias
ſoluet uincula qꝫ uiolenta. Commotus igitur deus & periculo ancipiti & miſeranda comploratione iu
ſtorum mittet protinus liberatorem. tũc aperiet cælũ mediũ ĩ tẽpeſta & tenebroſa nocte. ut ĩ orbe to-
to lumen deſcendentis dei tanq̃ fulgor appareat. quod Sibylla his uerſibus elocuta ẽ. cũ uenerit ignis
erũt tenebræ ĩ media nocte obſcura. Hæc eſt nox q̃ nobis pp aduẽtũ regis ac dei noſtri puigil celebra
tur. Cuius noctis duplex eſt rõ. qꝫ ĩ ea & uitã tũ recepit cum paſſus eſt. & poſtea regnũ orbis terræ rece
pturus eſt. Hic eſt. n. liberator & iudex et ultor et rex et deus quem nos chriſtũ uocamus: q priuſq̃ de-
ſcẽdat hoc ſignũ dabit. Cadet repẽte gladius e cælo ut ſciãt iuſti duce ſãctæ militiæ deſcẽdere: et deſcẽ D
det commitantibus angelis in medium terræ et antecedet eũ flãma inextinguibilis: et uirtus angelorũ
tradet in manus iuſtorum multitudinem illam quæ montem circũſederit: et concidetur ab hora ter-
tia uſqꝫ ad ueſperum. & fluet ſanguis uſqꝫ ad mare more torrentis: deletiſqꝫ oĩbus copiis impius ſolus
effugiet: & peribit ab eo uirtus ſua: Hic eſt aũt qui appellatur antichriſtus: ſed ſe ipſe chriſtũ mẽtiet: &
contra ueꝝ dimicabit & uictus effugiet: & bellũ ſæpe renouabit & ſæpe uincet: donec quarto p̃lio cõ
fectis oĩbus impiis debellatus & captus: tãdẽ ſceleꝝ ſuoꝝ luet pænas. Sed & celeri principes ac tyrrãni
qui cõtriuerũt orbẽ ſimul cũ eo uincti adducent ad regem: & ĩcrepabit eos & coarguet & exprobabit
his facinora ipſorũ & damnabit eos ac meritis cruciaaibus tradet. Sic extincta malicia & impietate cõ
p̃ſſa requieſcet orbis qui per tot ſæcula ſubiectus errori ac ſceleri nephãdam pertulit ſeruitutem. Nõ
colentur ulterius dii manufacti: ſed a templis & puluinaribus ſuis deturbata ſimulacra igni dabũtur:
& cũ donis ſuis mirabilibus ardebunt. Quod ẽt Sibylla cũ ꝓphetis cõgruẽs futurum eſſe p̃dixit. Cõ-
terent autem idola mortales & cunctas diuitias. Erythræa quocꝫ idem ſpondet. Opera autem eorum E
manibus humanis exurẽtur. Poſt hæc aperient ĩferi & reſurgẽt mortui. de quibus iudiciũ magnũ idẽ
ipſe rex ac deus faciet: cui ſummus pater & iudicãdi & regnandi dabit maximã poteſtatẽ. De quo iudi
cio & regno apud Erythræã Sibyllã ſic ĩuenit. Cũ aũt & hic dies fatalẽ finẽ accepit: & ad mortales iu-
diciũ ĩmortalis dei uenerit: ueniet ſup hoĩes magnũ iudiciũ & iniciũ. Tartareũ aũt chaos tũc oſtendet
inhians terra. ueniẽt aũt ad tribunal dei regis oẽs. Cælũ uoluẽs terræ latebras apiã: & tũc leuabo mor-
tuos: fatũ ſoluẽs & ſtimulũ mortis: poſteaqꝫ ĩ iudiciũ ducã iudicãs pioꝝ ac ĩpioꝝ uitã uiuoꝝ. Nec ta-
mẽ uniuerſi tũ a deo iudicabuntur: ſed hi tãtum qui ſunt ĩ dei religione uerſati. quoniã ſententiam de
his ĩ abſolutionẽ ferre nõ põt: qui iam iudicati dãnatiqꝫ ſunt ſanctis litteris cõteſtantibus nõ reſurre-
cturos eſſe ĩpios ĩ iudiciũ. Iudicabunt. n. qui deũ ſciuerunt: & eoꝝ facinora: ideſt mala opera cũ bonis
collata ponderabuntur: ut ſi plura & grauia fuerint bona iuſtaqꝫ dentur ad uitam beatam: Si aũtẽ ma
la ſuperauerint condemnentur ad pænã. Et q̃q̃ aĩa ĩmortalis ſit: tamẽ patibilis ĩducit ac pæne ſentiẽs
Nam aĩa cũ diuorciũ fecit ex corpore ẽ ut ait poeta. Par leuibus uentis uolucriqꝫ ſimilima ſomno: qa F
ſpiritus ẽ & ipſe tenuitate ĩcomp̃henſibilis ſed nobis qui ſumus corporales deo aũt cui ſubiacet poſſe
oĩa cõpræhẽſibilis. Tãta eſt. n. dei poteſtas ut ẽt ĩcorporalia cõpræhẽdat: & quẽadmodũ uoluerit effi-
ciat. Nam & angeli deum metuunt: qa caſtigari ab eo poſſunt ĩenarrabili quonã mõ: & demones refor
midant: quia torquentur ab eo et p̃mũtur. Quid ergo miꝝ qui cũ ſint ĩmortales aĩæ: paſſibiles tamẽ
deo ſunt. Nã cũ in ſe nihil habeãt ſolidũ et cõtractabile a ſolidis et corporalibus: nullam uim pati poſ
ſunt. Sed quia in ſolis ſpiritualibus uiuunt: a ſolo deo tractabiles ſunt: cui uirtus et ſubſtantia ſpiritua-
lis ẽ. Sed tamẽ docẽt nos ſanctæ litteræ quẽadmodũ pænis ĩpii ſint daturi. Nã q peccata ĩ corporibus
cõtraxerũt rurſus carne ĩduent: ut ĩ corporibus piaculũ ſoluãt: et tamẽ nõ erit caro illa quã deus hõi
ſubiecerit huic terrenæ ſimul: ſed ĩſolubilis et p̃manẽs ĩ æternũ: ut ſufficere poſſit cruciatibus et igni
ſempiterno. Cuius natura diuerſa ẽ ab hoc noſtro quo ad uitæ neceſſaria utimur: qui niſi alicuius ma
teriæ uomite alatur. extinguitur. At ille diuinus per ſeipſum ſemꝑ uiuit ac uiget ſine ullis alimentis: A
nec admixtum habet fumũ: ſed eſt purus ac liquidus et ĩ aquæ modũ fluuidus. Nõ. n. ĩ aliquo ſurſum
uerſus ne urgeat ut noſter: quẽ labes terreni corporis quo tenetur et fumus ĩtermixtus exilere cogit: et
ad cæleſtẽ naturã cũ trepidatione mobili ſubuolare. Idẽ ille diuinis ignis una eademqꝫ ui ac potẽtia et
cremabit ĩpios et recreabit: et q̃tum e corporibus abſumet tãtũ reponet: ac ſibi ipſe æternũ pabulum

B ſumminiſtrabit.Sed & iuſtos cum iudicauerit deus ẽt igni eos examiabit.Tamẽ quorum peccata uel pondere uel numero ꝑualuerint:igni perſtringẽtur atq; comburrẽtur.Quos autẽ plena iuſticia & maturitas uirtutis icoxerit:illũ ignẽ nõ ſentiẽt.Hahẽt.n.ĩ ſe aliqd dei ignis ille refugiat inoxius:quia accepit a deo hãc potẽtiam ut ĩpios uret:iuſtis obtemperet. Nec tamẽ putet quiſq; animas poſt mortẽ protinus iudicari.Nã oẽs ĩ una cõmuniq; cuſtodia retinẽtur donec tempus adueniat quo maximus iudex meritorum faciãt examẽ tum prolata quoꝝ fuit iuſticia hi ꝑmium ĩmortalitatis accipiẽt.Quoꝝ aũt peccata & ſcelera detecta:non reſurgẽt:ſed cum impiis ĩ eaſdem tenebras recõdẽtur ad certa ſupplicia deſtinati.Veniet igitur ſummi & maximi dei filius ut uiuos ac mortuos iudicet.Sibylla teſtante atq; dicente.Nam totius terræ mortalium tũc cõfuſio erit ipſe omnipotẽs cum uenerit ĩ tribunali uiuoꝝ ac mortuoꝝ aĩas iudicare mũdum uniuerſum:& fiet tũc publica oĩum reſurectio ẽt ĩ qua excitabunt iniuſti ad cruciatus ſempiternos:& pariter oĩs turba ĩpioꝝ pro ſuis facinoribus ĩ cõſpectu angelorum atq; iuſtorũ ꝓpetuo igni cremabit ĩ æternũ:hæc eſt doctrina ſanctoꝝ ꝓphetaꝝ quã chriſtiani ſequimur.hæc uera ſapientia quam iſti qui uel fragilia colunt:uel inanẽ philoſophiam tuent tanq; ſtultitiam & uanitatẽ derident.Quod ſi nõ mõ prophetæ:ſed ẽt uates & poetæ & philoſophi mortuorũ futurã eẽ reſurrectionẽ cõſentiũt nemo quærat a nobis quẽadmodum fieri poſſit.Nec.n.diuinoꝝ operũ reddi põt rõ:ſed ſi a principio deus hominem neſcio quo inenarrabili mõ iſtituit:credamus ab eo-
C dẽ reſtitui ueterẽ poſſe qui nouũ fecit.Supereſt nũc ut exortemur oẽs cũ uera religione ad ſapientiã: cuius uis & officium ĩ eo uertitur ut cõtemptis terreſtribus & abiectis erroribus fragilibus ſeruientes & fragilia cõcupiſcẽtes:& ad æterna cæleſtis theſauri præmia dirigamur.Vniuerſos igit oportet operam dare:ut uel ſe q̃primum ad rectam uiam dirigãt:uel ſuſceptis operatiſq; uirtutibus huius uitæ laboribus patiẽter exactis cõſolatorem habere deum mereãtur.Pater.n.noſter ac dominus qui cõdidit formauitq; cælũ:qui ſolẽ cũ cæteris ſideribus iduxit.qui liberatam magnitudine ſua terram uallauit motibus:mari circũdedit:amnibuſq; diſtinxit:& quicquid eſt ĩ hoc opere mũdi cõflauit & perfecit e nihilo:ꝑſpectis erroribus hominum ducem miſit qui nobis iuſticiæ iura pãderet.Hũc ſequamur omnes:hũc audiamus:huic deuotiſſime ꝓeamus.Quoniam ſolus ut ait Lucretius: Veridicis hominum purgauit pectora dictis.Et finem ſtatuit torpedinis atq; timoris.Expoſuitq; bonum ſummũ quo tendimus oẽs.Quid foret:atq; uiam monſtrauit limite paruo.Quo poſſemus ad id recto cõtendere curſu.Nec monſtrauit tãtum ſed etiã præceſſit:nequis difficultatis gratia iter uirtutis horreret.Et quãto quiſquis annis ĩ ſenectutem uergẽtibus appropinquare cernit illum diẽ quo ſit ei ex hac uita demigrãdum:cogitet q̃ purus abſcedat:q̃ ĩocẽs ad iudiciũ ueniat ſeq; ad deũ tota mẽte cõuertat.ut illum diem ſecurus expectet quo præſes dominuſq; mũdi deus de ſinguloꝝ factis & cogitatõnibus iudicabit. Quæcũq; hic expediũt nõ tãtum negligat:ſed & fugiat:potioreq; animam ſuã iudicet:q̃ bona iſta uel fallacia quoꝝ ĩcerta & caduca poſſeſſio eſt.Migrãt.n.quottidie & multo uelocius exeunt q̃ ĩtrauerãt: & tamen ſi nobis uſq; ad ultimum liceat iſtis frui:aliis certe relinquenda ſunt. Nihil nobiſcum ferre poſſumus niſi uitam bene atq; innocẽter actam:ille ad deum copioſus:ille opulẽtus aduenietcui aſtabunt cõtinentia:miſericordia:patiẽtia:caritas:fides:hæc eſt hæreditas noſtra:quæ nec eripi cuiquam: nec trãſferri ad alterum poteſt.Ibi pro laboribus requiẽ:pro morte uitã:pro tenebris claritatẽ:pro terrenis ac breuibus bonis æterna ac cæleſtia largiãtur.Cum qua mercede acerbitates ac miſeriæ quas ꝓpetimur ĩ hoc mũdo faciẽtes opera iuſticiæ cõferri & coæquari ullomodo poſſunt.Quiſquis igit cor ruptelas terræ uirtute calcauerit:huic arbiter ille ſummus & uerax ad uitã lucẽq; ꝓpetuam ſuſcitabit. Nemo diuitiis.nemo faſtibus.nemo ẽt regia poteſtate cõfidat:immortalem iſta nõ faciũt.Nã quicũq; rõnem hominis abiecerit:ac ꝑſentia ſecutus ĩ humum ſe ipſe ꝓſtrauerit tanq; deſertor domini & ĩpatoris & patris ſui punieẽt:ubi nõ Terẽtiana illa:mollẽdum eſſe uſq; ĩ piſtrino:uapulãdum:habende cõpedes futura ſunt nobis:ſed his multo atrociora carcer:cathenæ:tormẽta patiẽda:ſuſtinendi dolores: mors deniq; ipſa & ſuſcipiẽda eſt & ferẽda.Intendamus ergo iuſticiæ quæ nos inſeꝑabilis comes ad deum ſola perducet:& dum ſpiritus hos regit artus ĩfatigabilem miliciam deo militemus:ſtationes uigiliaſq; celebremus:cõgrediamur cum hoſte quem nouimus fortiter ut uictores ac deuicto aduerſario triumphãtes præmium uirtutis quod ipſe promiſſit a domino conſequamur.Et hæc de Septimo. Sequuntur de octauo de opificio ſeu hominis formatione.

Ex Octauo Lactantii De Opificio hominis Autoritates.

D Edit.n.homini artifex ille nr̃ ac parẽs deus ſenſum & rõnẽ:ut ex eo appareret nos ab eo eẽ generatos:qa ipſe ĩtelligẽtia:ipſe ſenſus ac rõ eſt.Cæteris.n.aĩantibus quoniã rõnalẽ iſtã uitam nõ attribuit quẽadmodũ tamẽ uita eoꝝ tutior eſſet ante ꝓuidit.Oẽs.n. ſuis ex ſe pellibus texit:quo facilius poſſent uim pruinaꝝ ac frigoꝝ ſuſtinere.Singulis aũt generibus ad ꝓpulſandos ĩpetus externos ſua ꝓpria munimẽta cõſtituit:ut aut naturalibus telis repugnent fortioribus:aut quæ ſunt ĩbecilliora ſubtrahãt ſe piculis ꝓnicitate fugiẽdi:aut q ſimul & uiribus & celeritate ĩdigẽt aſtu ſe ꝓtegãt:aut latibulis ſerpiãt.Itaq; alia eoꝝ uel plumis leuibus ĩ ſublime ſuſpenſa ſint: uel ſuffulta unguli:uel iſtructa cornibus.Quibuſdã ĩ ore arma ſunt dẽtes:aut ĩ pedibus adunci ungues: nulliq; munimẽtũ ad tutelam ſui deeſt:homini aũt rõne cõceſſa & uirtute ſentiẽdi atq; eloquẽdi data:eorum quæ cæteris animãtibus attributa ſunt fecit exptem:quia ſapientia reddere poterat quæ illi naturæ conditio denegaſſet:ſtatuit nudum & inermẽ quia & ingenio poterat armari & ratõne ueſtiri

Hominẽ itaq; quoniam æternum animal atq; immortale fingebat:non forinsecus ut cætera:sed interius armauit:nec munimentum eius in corpore sed in animo posuit:quoniam superuacuum fuit cum illi quod erat maximũ tribuisset corporalibus eũ regere munimentis:cũ præsertim pulchritudiné humani corporis ipedirẽt.Nã si homini ferinos dentes:aut cornua:aut ungues.aut uarii coloris pilos addidisset:quis non sentiat q̃ turpe animal esset futurum.Et q̃q̃ fragilis imbecillusq; nasciẽ homo:tamẽ a mutis oĩbus tutus est:& ea oĩa quæ firmiora nascuntur & si uim cæli fortiter patiunt̃:ab hoĩe tamẽ tuta esse nõ possunt.Ita fit ut plus homini cõferat ratio q̃ natura mutis:quoniã in illis neq; magnitudoirium.nec firmitas corporis efficere põt quo minus aut opprimãtur a nobis: aut nost ræ subiecta sint potestati.Potest ne igitur aliquis cũ uideat ẽt boues:equos:lupos:uaccas:cum immanissimis corporibus ac uiribus seruire homini:quæri de opifice rerum deo:q; modicas uires:q; paruum corporis acceperit:nec beneficia in se diuina ꝑ merito existimat:quod est ingrati:ĩmo ut uerius loquar insani. Plus.n.manus præstant homini q̃ uolucri leuitas ususq; pẽnaq;:plus lingua q̃ totius corporis alterius animãtis fortitudo.Quæ igit̃ amentia est ea p̃ferre:quæ si data sint accipere detractes.Stultissimi etiã sunt qui de morte ĩmatura quæruntur.quoniam naturæ conditio locum illi facit:ita consequens erit ut morbus q;sq; subiectus erit.Magna & enim rõne ꝑuisum est:ut & morbis uexari posset homo:& uita sua sæpe in medio cursus sui spacio reperetur.Cũ.n.deus animal quod fecerat sua sponte ad mortẽ transire cognouisset:ut mortem ipsam quæ est dissolutio naturæ capere posset: dedit ei fragilitatem quæ morti aditu a qua dissoluendum esset animal inueniret.Nã si eius roboris fieret ut ad eum morbus & ægritudo adire non posset:nec mors quidem posset:quoniam.n.mors sequela morborum est. Neq; patitur hoc natura ut abesse possit infirmitas ab eo corpore quod idcirco non solidum firmũq; natum est ut aliquãdo soluẽdum sit.In principio cum deus fingeret aĩalia noluit eã rotundã formare specié conglobare atq; colligere:ut ea moueri ad ambulandum & flectere se in quãlibet partem facile possent.sed ex ipsa corporis summa produxit caput in quo esset regimen totius animãtis:& datũ est illi hoc nomẽ ut quidẽ Varro ad Cicero.scribit q; hinc capiãt iniciũ sensus ac nerui.Item produxit mẽbra quædam longius quæ uocant pedes:ut alterius motibus solo fixa producerent animal quo mens tulliss̃et:aut quo petendi cibi necessitas prouocasset.Ex ipso aũt uasculo corporis quattuor fecit exercitantia.bina posterius quæ sunt in omnibus pedes.bina quæ uarios animantibus usus præbent.In pecudibus enim & feris sunt posterioribus similes pedes:in homine autẽ manus quæ non ad ambulandum sed tenendum sunt natæ.Est & tertium genus in quo priora illa neq; pedes neq; manus sunt:sed alæ :in quibus pennæ ꝑ ordinem fixe uolandi exhibent usum:ita una fictio diuersas species & usus habet. Atq; ut ipsam corporis crassitudinem firmiter cõprehenderet:maioribus & breuibus ossibus inuicem congregatis quasi carinam compegit,quam nos spinã dicimus:eamq; noluit ex uno perpetuoque osse formare:ne gradiendi flectendiq; se animal facultatem non haberet:ex neruis parte quasi media costas transuersas:& quasi media ossa porrexit ĩ diuersum:quibus clæmẽter curuatis.& in se uelut ĩ circulum pene cõductis.in terna uiscera congregant̃:ut ea quæ molliora & minus ualida fieri opus erat,illius solide creatis amplexu possent esse minuta.Ea uero quæ diximus de corpore uel ambulandi uel faciẽdi cã esse ꝑducta.nec nimiũ longis ꝓp celerẽ mobilitatẽ.nec nimiũ breuibus ꝓp firmitatẽ: sed & paucis & magnis ossibus cõstare uoluit. q tamẽ nõ fecit solida.ne ĩ gradiendo pigricia & grauitas retardaret.sed cauata & ad uigorẽ corporis cõseruandũ.medullis intrinsecus plena.summasq; eoꝝ partes crassioribus nodis cõglobauit.ut & substringi neruis facilius & uerti citius possent. unde sunt uertibula nominata:eos nodos firmiter solidatos leui quodã operculo texit q; dicitur cartilago. s. ut sine attritu & sine sensu doloris aliquo flecteret̃. Deus igit̃ solidamẽta corporis quæ ossa dicuntur nodata & adiuncta inuicem neruis alligauit atq; constr̃uxit:quibus mens si excurrere aut resistere uelit tanq̃ retinaculis uteretur & quidem nullo labore nulloq; conatu uel minimo motu totius molẽ corporis temperaret aut flecteret.Hæc autem uisceribus operuit:ut quẽcunq; locum decebat:ut quæ solidã essent cõclusa tegerent̃:Itẽ uisceribus ipsis uenas admiscuit quasi riuos per corpus omne diuisos: ꝑ quas discurrens humor & sanguis uniuersa mẽbra succis uitalibus irrigaret:& ea uiscera superiecta pelle cõtexit:quam uel sola pulchritudine decorauit:uel setis adoperuit uel squamis muniuit:uel plumis ĩsignibus adornauit.Illã uero cõmẽtũ dei mirabile q; una dispositio & unus habitus ĩnumerabiles aĩantũ p̃ferat uarietates.Nã in oĩbus fere q̃ spirãt eadem series & ordo mẽbroꝝ est.Primũ.n. caput:& huic annexa ceruix.Itẽ collo pectus adiũctũ & ex eo ꝓminẽtes armi:adhærẽs pectori uẽter:itẽ uentri subnexa genitalia.ultimo loco femur pedesq;.Nec solũ mẽbra suũ tenorẽ ac situm ĩ oĩbus seruãt. sed ẽt partes mẽbrorum:Nam ĩ uno capite ipso certa sedem possidẽt aures:certam oculi nares itẽ: os quoque ĩ ore dẽtes & lingua.Quæ oĩa cum sint eadem ĩ oĩbus animãtibus:tamẽ infinita & multiplex diuersitas figurarum est:q; ea quæ dixi aut prouidẽtiora:aut productiora:aut cõtractiora lineamẽtis uarie differẽtibus comp̃hẽsa sunt.Quid illud nõne diuinum q; ĩ tãta uiuentiũ multitudine unumquodque animal ĩ sui genere & specie pulcherrimum est:ut si quid uicissim de altero ĩ alterum trãsferatur: nihil ꝑditius ad utilitatem:nihil deformius ad aspectũ uideri necesse sit.In quadrupedibus aũt idem opifex cõtextũ spine a summo capite deductũ longius extra corpus deduxit & acuminauit ĩ caudam: ut obscenæ corporis partes uel ꝓp feditatẽ tegerent̃:uel propter teneritudinem munirentur: ut aĩalia quædã minuta & necẽtia motu eius arcerẽtur a corpore.q; mẽbrum si detrahas,imperfectum fit ani

mal ac delebile. Sed tamẽ cũ ipſa nuditas hoĩs mire ad pulchritudinẽ ualeat. nõ tamẽ ẽt captĩ cõgrue-
bat. quãta. n. deformitas ĩ eo futura eſſet ex caluicio apparet. Texit ergo illud pilo. & quia ĩ ſummo ſu
turũ erat. quaſi ſummũ edificii culmẽ ornauit. Frons ergo uallata ꝑ circuitum. & a temporibus effuſi
ante aures capilli: & eaꝝ ſummæ ꝑtes ĩ coronæ modũ cinctæ. & occipitum omne cõtectum ſpeciem
miri decoris oſtẽdit. Iam barbæ ratio. incredibile eſt q̃tum cõferat ad cognoſcẽdum corporũ maturi-
tatem. uel ad differentiam ſexus. uel ad decorem uirilitatis ac roboris ut uideatur oĩno non conſtitu-
C ta fuiſſe totius operis ratio: ſi quicquã aliter eſſet effectũ. Nũc rõem totius hominis oſtẽdã. ſingulorũ-
que mẽbroꝝ utilitates & habitus explicabo. Cũ igitur ſtatuiſſet deus ex oĩbus aĩalibus ſolũ hominẽ
facere cæleſtem & cætera uniuerſa terrena. hunc ad cæli cõtemplationẽ rigidum erexit bipedemq; cõ
D ſtituit ut eo ſpectaret unde illi origo eſt. Illa uero depræſſit ad terrã: ut quia nulla his ĩ mortalibus ex-
pectatio eſt. toto corpore in humum proiecto uentri pabuloq; ſeruirent Hominis autem ſolum recta
ratio & ſublimis ſtatus factus deo patri cõmunis ac proximus. originem ſuam fictoréq; teſtatur eius
prope diuina mens: quia non tantum animantium quæ ſunt in terra. ſed etiam ſui corporis eſt ſortita
dominatum. ĩ ſummo capite collocata tanq̃ in arce ſublimis ſpeculatur oĩa: & contueẽ. Hãc eius aulã
deus nõ obductã porrectamq; formauit. ut in mutis animalibus ſed orbi ſimilem ex gladio ꝙ oĩs ro-
tunditas ꝑfectæ rationis eſt ac figuræ. Eo igitur mens & ignis ille diuinus tanq̃ cælo tegiẽ. cuius cum
E ſummũ faſtidiũ naturali ueſte texiſſet prioré parte q̃ diciẽ facies neceſſariis mẽbroꝝ miniſteriis & in-
ſtruxit pariter & ornauit. Ad primũ oculoꝝ orbes cõcauis foraminibus cõcluſit. & eos neq; minus q̃
duos eſſe uoluit eo ꝙ ad ſpeciem nullus perfectior numerus q̃ duorũ. quorum ꝑfectio oculorum ꝑ
puæ ĩexplicabilis eſt. ac mira ſubtilitas. Quare eorũ orbes gẽmaꝝ ſimilitudinẽ ꝑferẽtes ad ea ꝑte qua
uidẽdum fuit mẽbranis ꝑlucentibus texit. ut imagines reꝝ cõtrapoſitaꝝ tanq̃ in ſpeculo refulgentes
ad ſenſum intimũ penetrarent. Per eas igiẽ mẽbranas ſenſus ille qui dicitur mens ea q̃ ſunt foris trã-
ſpicit quaſi ꝑ feneſtras ꝑlucente uitro aut ſpeculari lapide obductas. Et id circo mens ac uoluntas ex
oculis ſæpe dinoſcitur. Itaq; ad uidendum mẽbris potius in orbẽ conglobatis opus fuit ut uiſus in la-
tum ſpargereẽ. Ergo ineffabilis diuinæ prouidentiæ uirtus fecit duos ſimillimos orbes. eoſq; ita duxit
ut non in totum conuerti. ſed moueri tamen ac flecti tãtummõ poſſent. Orbes aũt ipſos humoris pu
ri ac liquidi plenos eſſe uoluit. in quoꝝ media ꝑte ſcintillæ luminũ tenereneẽ quas pupillas nuncupa-
mus. in quibus puris ac ſubtilibus cernendi ſenſus ac rõ cõtinetur. ꝑ eos igiẽ orbes ſeipſam mens intẽ-
F dat ut uideat miraq; ratione ĩ unũ miſceẽ & cõiungiẽ amboꝝ luminũ uſus. Quid ipſa ſuperciliorum
faſtigia pilis breuibus adornata? Nonne quaſi aggeribus & munimentũ oculi: nequid ſuperne incidat:
& ſpeciem ſimul præſtant. ex quorum confinio naſus exoriens: & ueluti porrectus iugo utrãq; aciem
G ſimul & diſcernit & munit. Naſi uero pars ſuperior uſq; ad mediũ ſolida formata eſt: inferior aũt car-
tilagine adhærente mollita: ut uſu digitorum poſſit eſſe tractabilis. In hoc aũt q̃uis ſimplici membro
A tria ſunt officia conſtituta. Vnũ dicẽdi ſpiritus. Alterũ capiendi odoris. Tertium ut per eius cauernas
purgamenta cerebri defluant. Inferius quoq; genaꝝ non indecens tumor ĩ ſimilitudinem colliũ leui-
B ter exurgens: ab omni parte oculos efficit tutiores. Oris quoq; ſpecies & ritus ex tranſuerſo patefactus
q̃ utilis q̃ decens ſit enarrari non põt. cuius uſus in duobus conſtat officiis ſumendi uictus & loquẽdi.
C Lingua intus incluſa q̃ uocẽ moribus ſuis in uerba diſcernit: & eſt interpres animi. Nec tamen ſola po
teſt per ſe loquendi munus ĩplere: niſi accumen pallato illi ſerit: niſi adiuta uel offenſione dentium uel
cõpræhenſione labioꝝ: dẽtes tamẽ plus conferũt ad loquẽdum. Nam & ĩfantes nõ ante ĩcipiũt fari q̃
dentes habuerint: & ſenes amiſſis dentibus ita balbutiunt ut ad ĩfantiã reuoluti eſſe denuo uideãtur.
Sed hæc ad hominem ſolum pertinent: ad aues in quibus eſt acuminata & uibrata certis motibus lin-
gua innumerabiles cãtuum flexiones & ſonorum uarios modos exprimit. Habet ꝑterea & aliud offi-
cium quo ſolum in mutis utitur ꝙ contritos & cõmollitos dentibus cibos colligit & conglobatos ui
ſua deprimit & tranſmittit ad uentrẽ. Itaq; Varro a ligãdo cibo putat linguæ nomẽ impoſitum. beſti-
ãs ẽt potu adiuuat Portenta. n. cauataq; hauriũt aquã: eã cõpræhẽſam linguæ ſinu ne tarditate ac mo-
ra effluat ad palatũ cæleri mobilitate cõplodunt. Hæc itaq; palato cõcauo tanq̃ teſtudine tegitur: eã-
D que dentium ſeptis deus quaſi muro circũuallauit. Dẽtes aũt ipſos ne nudi ac reſtricti magis horrori
q̃ ornamento eſſent. gingiuis mollibus q̃ a gignẽdis dentibus nominantur ac deide labiorum tegimi-
nibus honeſtauit: quorum duricies ſicut in mollari lapide maior eſt & aſperior q̃ in cæteris oſſibus: ut
E ad conterendos cibos pabulumq; ſufficerent. Labia ipſa q̃ quaſi arma cohærebãt q̃decenter ĩterſcidit
quoꝝ ſuperius ſub ipſa medietate nariũ lacuna quadã leui quaſi ualle ſignauit. Inferius honeſtatis gra
tia foras molliter explicauit. Lingua deniq; eſt: qua ſapores ſentiuntur: nec tamen tota. Nã partes eius
q̃ ſunt ab utroq; latere teneriores ſaporẽ ſubtiliſſimis ſenſibus trahunt: & cum neq; ex cibo quicq̃ ne-
F que ex potione minuaẽ: tamẽ inenarrabili mõ penetrat ad ſenſum ſapor. Cætera q̃ decora ſint uix ex-
primi põt. Deductum clæmenrer a genis mentum & ita infertur concluſum ut acumen eius extremũ
ſignare uideatur leniter impreſſa diuiſio. Rigidum collum quo ſcapulæ uelut mollibus iugis a cerui-
ce ſunt demiſſæ: ualida & ſubſtricta neruis ad fortitudinẽ brachia inſignibus thoris extantium lacer-
G torum uigens robur utilis ac decens flexura cubitorũ. Quid dicã de manibus rõis ac ſapientiæ mini-
ſtris? quas ſolertiſſimus artifex plane ac modice cõcauo ſinu finxit: ut ſiquid tenendũ ſit apte poſſit ĩ
ſidere & digitis terminauit: in quibus difficile eſt expedire: utrum ne ſpes an utilitas maior ſit. Nam &

numerus ꝑfectus & plenus:& ordo ac grādus decētiſſimus:& articulorum ꝓium curuatura flexibilis:
& forma unguium rotūda cōcauis tegminibus:digitorum faſtigia compræhēdēs atq; firmās: ut neq; H
mollitudo carnis ī tenēdo cederet magnum ꝑbet ornatum. Aures etiam duas eſſe uoluit ut oculos:in
his audiēdi tātum officiū cōſtitutum eſt ſicut ī oculis uidēdi:quarum foramina noluit eſſe nuda:q; &
minus decorum & minus utile fuiſſet:quibus eſt īditum nomē a uocibus hauriēdis: Vnde Virg. Vo-
cem his auribus hauſi. Noluit etiam deus artifex eas mollibus pelliculis deformare:ne pulchritudinē
demerēt pādulæ atq; flectētes:neq; duris ac ſolidis oſſibus:ne ad uſum eſſent īhabiles: īmobiles ac ri-
gētes:ſed q; eſſet hoꝛ medium excogitauit:ut eas cartilago mollior alligaret:& haberēt aptam ſimul I
& flexibilem firmitatem. Dedit etiam homini patens & erectum pectus:quia plenum rōnis & e cælo
datū humile aut īdecēs eſſe nō debuit. ī quo papillæ quoq; leniter eminentes & fuſtioribus ac ꝓuis or
bibus coronatæ nō nihil addūt uenuſtatis:fæminis ad allendos fætus datæ maribus ad ſolū decus:ne
informe pectus & quaſi mutilum uideretur. huic ſubdita eſt planicies uentris quam mediam fere um
bilicus non īdecenti nota ſignat:ad hoc factus ut per eum & fætus dum eſt in animo nutriatur. Sequi K
tur neceſſario ut de īternis quoq; uiſceribus dicere īcipiam:quibus nō eſt pulchritudo quare ſunt ab-
dita:ſed utilitas īcredibilis atributa eſt. Quoniam opus fuerat ut terrenum hoc corpus ſucco aliquo
de cibis ac potibus alereť ſicut terra ipſa imbribus ac pruinis:prouidētiſſimus artifex ī medio eius re-
ceptaculū cibis fecit quibus concoctis & liquefactis uitales ſuccos membris oībus diſpergeret. Sed cū
homo cōſtet ex corpore atq; aīa illud quod ſupra dixi receptaculū ſoli corpori ꝑſtat alimētū. Animæ
uero aliam ſedē dedit. fecit. n. genus quoddā uiſceꝛ molle atq; raꝛ quod pulmoné uocamus:in quod
ſpiritus reciproca uiciſſitudine cōmearet. Ipſa. n. uiciſſitudo flandi & ſpirandi reſpirādiq; tractus uitā
ſuſtentat ī corpore. Quoniam ergo duo ſunt ī homine receptacula. unum aeris quod alit animā:alte-
rum ciborum q; alit corpus ut flecti ceruix ac moueri facillime poſſit duas eſſe ꝓ collū fiſtulas neceſſe
eſt cibalem & ſpiritalem:quarum ſuperior ab ore ad uentrem ferat:īferior a naribus ad pulmoné. Ta-
men hæc fiſtula ſpiritalis nō tātum ad nares:uerum ad os quoq; īterpatet ī extremis palati regiōibus:
cuius rei cauſa & ratio nō obſcura eſt. Loquēdi. n. facultatem nō haberemus:ſicut gulæ iter ad os tan-
tum:ita gurgulio ad nares tātum pateret:nec procedēs ex eo ſpiritus efficere uocem ſine linguæ mini
ſterio poſſet. Aperuit igitur uiam uoci diuīa ſolertia ex illa fiſtula ſpiritali:ut poſſet lingua miniſterio
ſuo fungi:qui meatus ſi aliquo modo interceptus ſit mutum faciat neceſſe eſt. Errat. n. profecto quiſ- L
quis aliam cauſam putat cur homines muti ſunt. Non. n. ut uulgo creditur uinctum gerunt linguam
ſed hi uocalem illum ſpiritum per nares quaſi mugientes ꝓfundunt:q; uocis trāſitus ad os aut nullus
oīo eſt:aut nō ſit patēs ut plenam uocem poſſit emittere:quod plerūq; natura aliquādo etiam caſu ac
cidit. ut morbo aliquo hic aditus deſeptus uocem nō tranſmittat ad linguam:faciatq; de loquentibus
mutos. quod cum acciderit auditumq; obſtrui neceſſe eſt. Cibi uero ī aluū recepti & cū potus humo
re ꝓmixti. cū iam calore percocti fuerint eoꝛ ſuccus inenarrabili mō ꝑ mēbra diffuſus irrigat uniuer-
ſum corpus & uegetat. Inteſtinoꝛ quoq; multiplices ſpiræ:ac longitudo ī ſe cōuoluta. ex imo tamen
ſubſtricta uinculo q̄mirificū dei opus eſt. Illa quoq; rō ſubtiliſſima eſt q; ueſica cuius uſum uolucres
nō habēt cum ſit ab inteſtinis ſepata nec ullam habet fiſtulam qua ex illis urinam trahat: completur
tamē & humor diſtenditur quia ueſica tenuis & ſubtilis numoré abſorbet & colligit ut foras qua na-
tura exitum patefecit emittat. De uteri quoq; conceptione dici neceſſe eſt. Nam uena ī maribus quæ M
ſeminum rationem continet duplex eſt paulo interior q̄ illud humoris obſcœni receptaculum. Sicut
enim renes duo ſunt. itē teſteſq;. ita & uenæ genitales duæ ī una tātum compage cohærētes. Videmus
quidē ī corporibus aīalium cum īterfecta patefiūt ſed illa dexterior maſculinum cōtinet ſemē. ſiniſte
rior fæmininum. Et ideo ī toto corpore pars dextra maſculina ē. ſiniſtra uero fæminina. Ipſum ſæmē
putant ex medullis tantum. quidam ex omni corpore ad uenam genitalem cōfluere ibiq; cōcreſcere:
ſed quomodo fiat humana mēs nō poteſt compræhēdere. Item ī fæminis uterus ī duas ſe diuidit partes:quæ ī diuerſum diffuſæ ac reflexæ circūplicantur ſicut arietis cornua:quæ pars in dextrum retor
quetur maſculina eſt. quæ in ſiniſtrum fæminina. Conceptum igitur Varro & Ariſto. ſic fieri arbitrā
tur. Aiūt. n. nō tantum maribus ineſſe ſæmen. uerum ēt fæminis. inde plerūq; matribus ſimiles ꝓcrea
ri. quod ſi recte cum uirili mixtum ſit utraq; cōcreta & ſimul coagulata informari. Et primum quidē
cor hominis effingi q; in eo ſit & uita oīs & ſapientia. deniq; totum opus quadrageſimo die conſuma-
ri. Ex aborſiōe hæc fortaſſe collecta ſunt. In animi tamē fætibus primum oculos fingi dubiū nō ē. qđ
in ouis ſæpe repræhēdimus. Vnde fieri nō poſſe arbitror quin fictio a capite ſumat exordiū. Cūq; ſu-
ſcepto fætu cum partus appropinquare iam cæperit:turgeſcētes māmæ dulcibus ſuccis diſtēdūt & ad
nutrimēta naſcentis fontibus lacteis exuberāt. Idq; ipſum ſolertiſſime compatum eſt ut cadens & pin
guis humor teneritudinem noui corporis irrogaret donec ad fortiores capiendos cibos & dentibus
inſtruatur & uiribus robore. Poteram nunc ego ipſorum quoq; genitalium mēbrorum mirificam rō
nem exponere. niſi me pudor ab huiuſmodi ſermone reuocaret. Itaq; a nobis indumento uerecundiæ
quæ ſunt pudica uel pudenda uidentur. uelentur. Impii autem ac prophani dicuntur & ſummum ne-
phas admittunt qui diuinum & admirabile dei opus ad propagandam ſucceſſionem inexcogitabili ra
tione prouiſum ad effectus uel turpiſſimos quæſtus:uel ad obſcœnæ libidinis pudenda opera cōuer-
tunt:ut iam nihil ex re ſanctiſſima petāt q̄ inanē & ſterilē uoluptatē. Multa deniq; ī corpore eē cōſtāt

quorum uim rationemq; perſpicere nemo poteſt niſi qui fecit. Nam omnia quæ ad motus animi aĩæ
que pertinent tam obſcuræ altæq; rationis eſſe arbitror, ut ſupra hominem ſit ea liquido ꝓuidere. Id
tamẽ & ĩdubitatũ eſſe debet: res tãtas tot uiſceꝝ genera unũ & idẽ habere officiũ ut aĩam cõtineant ĩ
corpore: ſed qd ꝓprie ſingulis numeris ſit iniunctũ quis ſcire niſi artifex põt: cui ſoli opus ſuũ notũ ẽ?
A Videtur. n. mens q̃ dominatũ corporis tenet ĩ ſummo capite conſtituta tanq̃ in cælo deus: ſed cum in
aliqua ſit rõne commeare ad pectus & quaſi ad ſecretum aliqđ penetrare ſecedere: ut conſilium tanq̃
ex theſauro recondito dicat & proferat. Ideoq; cũ intenti ad cogitandũ ſumus: & cum mens occupata
in altum ſe abdiderit neq; audire quæ circunſonant: neq; uidere q̃ obſtant ſolemus. Id uero ſi ita ẽ ad
mirandum profecto eſt quomodo id fiat: cum ad pectus ex cerebro nullum iter pateat. Sinautem ita
non eſt: nihilominus tamen admirandũ eſt: ꝓ diuina neſcio qua rõne fiat: ut ita eſſe uideaĩ. An põt ali
qs nõ admirari ꝙ ſenſus ille uiuus atq; cæleſtis q̃ mens uel animus nũcupãtur tãtæ mobilitatis eſt ut
uno temporis pũcto cælum omne colluſtret ſi uelit: maria ꝓuolet: terras & urbes peragret: oĩa deniq;
quæ libuerit q̃uis longe latæq; ſummota ſint: in cõſpectu ſibi ipſe cõſtituat? Et miratur aliquis ſi diui
na mens dei per uniuerſas mundi partes intenta diſcurrit & omnia regit: omnia moderatur: ubiq; præ
ſens: ubiq; diffuſa cum tanta ſit uis ac poteſtas mẽtis humanæ ĩtra mortale corpus ĩcluſæ ut ne ſeptis
quidem grauis huius ac pigri corporis cui illigata eſt coerceri ullo pacto poſſit quo minus ſibi liberã
uagandi facultatem quietis ĩpatiẽs largiatur: Siue igitur mẽs ĩ capite habitat ſiue ĩ pectore poteſt ne
aliquis compræhẽdere: quæ uis rationis efficiat: ut ſenſus ille ĩcompræhẽſibilis: aut ĩ medulla cerebri
hæreat. aut in illo ſanguine bipartito qui eſt incluſus in corde: ac non ex eo ipſo colligat quæ tanta ſit
dei poteſtas ꝙ animus ſeipſum non uidet: aut qualis aut ubi ſit nec ſi uideat tamen proſpicere poſſit
quo pacto rei corporali res ĩcorporalis adiũcta ſit. Siue etiam mẽtis locus ullus eſt: ſed per totum cor-
pus ſparſa diſcurrit: quod & fieri poteſt & a Xenocrate Platonis diſcipulo diſputatum eſt: Siquidẽ ſen
ſus ĩ qualibet parte corporis præſto eſt: nec quid ſit mẽs aut qualis ĩtelligi poteſt: cum ſit natura eius
tam ſubtilis ac tenuis ut ſolidis uiſceribus ĩfuſa uiuo & quaſi ardẽti ſenſu membris omnibus miſceaĩ:
Mẽtis igitur rationem ĩcompræhẽſibilem quis eſſe neſciat niſi qui oĩo illam nõ habet? cum ipſa mẽs
quo loci ſit: aut cuiuſmodi neſciatur: quia quod eſt ſerẽdarum aĩarum ratio uni ac ſoli deo ſubiiacet.
B Supereſt de anima dicere q̃q̃ percipi eius ratio & natura nõ poſſit. nec ideo tamẽ immortalem eſſe ani
mam nõ ĩtelligamus: quoniã quicquid uiget mouetur q; per ſe ſemper: nec uideri nec tãgi poteſt æter-
num ſit neceſſe eſt. Quid autem ſit anima nõdum ĩter philoſophos cõuenit: nec unq̃ fortaſſe cõueni-
ret. Alii ſanguinem eẽ dixerũt alii ignẽ: alii uẽtũ: unde anima uel animus nomẽ accepit. ꝙ græce uẽtus
a nemos dicitur: nec illorum tamẽ quiſq̃ dixiſſe aliquid uidetur. Varro itaq; ſic diffiniuit. Anima eſt
aer cõceptus ore deferuefactus ĩ pulmone: temperatus ĩ corde: diffuſus ĩ corpus. Hæc apertiſſime fal-
ſa ſunt. Nulla ergo ex his uera ſentẽtia eſt: nec tamẽ falſos eſſe dicẽdum eſt qui ſenſerũt: ut oĩo nihil di
xerint. Nam & ſanguine ſimul & colore & ſpiritu uiuimus: ſed cum cõſtat aĩa ĩ corpore his oĩbus adu
natis nõ expreſſerũt proprie quid eſſet quia nõ tam poteſt exprimi q̃ uideri: ſed eius ratio ſoli deo qui
eam homini dat nota eſt. Nõ enim a parentibus dari animas: ſed ab uno eodemq; omnium deo patre
cõſtat: qui legem ratõnemq; naſcẽdi tenet ſolus: ſiquidem ſolus efficit. Nam terreni parẽtis nihil aliud
eſt: niſi ut humorem corporis ĩ quo eſt materia naſcendi cum ſenſu uoluptatis emittat uel recipiat: &
M citra hoc opus humoris homo reſiſtit: nec amplius quicq̃ poteſt: ideo naſci ſibi filios optant quia non
ipſi faciunt. Cætera iam dei ſunt opera ſcilicet conceptus ipſe & corporis informatio & inſpiratio ani-
mæ & partus incolumis: quæcunq; deinceps ad hominem conſeruandum ualent: illius immunis ẽ ꝙ
ſpiramus ꝙ uiuimus. ꝙ uigemus. Nam præterq̃ ꝙ ipſius beneficiis incolumes ſumus corpore: & quod
uictum nobis ex uariis rebus ſumminiſtrat: ſapiẽtiãq; homini tribuit q̃ terrenus pater dare nullo mo
do poteſt: ideoq; & de ſapientibus ſtulti: de ſtultis ſapientes ſæpe naſcuntur. Quod quidem fato ac ſi-
deribus aſſignant: ſed inepti ſunt qui hanc potentiam deo detrahunt & operibus eius attribuũt. Hæc
C de octauo Lactantii. Sequuntur nunc de Nono & ultimo, ſcilicet de Ira dei.

Ex Nono libro Lactantii de ira dei autoritates Incipiunt.

Nimaduerti ſæpe plurimos id exiſtimare: quod etiam nonnulli philoſophorũ putauerunt
non iraſci deum. ſed ſæpe philoſophi per ignoranti ueritatis a ratione diſceſſerunt: atq; in
errores inciderunt inextricabiles. Id enim ſolet iis euenire: ꝙ uiatori uiam neſcienti non fa
tenti ſe ignorare ut uagetur: dum percunctari obuios erubeſcit: unum illud extremum ſu-
pereſt: in quo ſolo poſſit ueritas inueniri: quod a philoſophis nec ſuſceptum eſt unq̃: nec aliquãdo de
fenſum: conſequens eſt ut iraſcatur deus quoniam gratia cõmouetur. Hæc tuenda nobis & aſſerenda
ſententia eſt. In ea. n. ſumma oĩs & cardo religiõis pietatiſq; uertitur. Nam neq; honor ullus deberi po
teſt deo: ſi nihil ꝑſtat colenti: Nec ullus metus ſi non iraſcatur non colenti. Nam accidẽtibus malis af
flicti hoĩes ad deũ plerũq; cõfugiunt: mitigant: obſecrãt: credentes eũ poſſe ab his iniuriis propulſare.
Habet igitur cauſam miſerandi deus. nec enim tã ĩmitis eſt hominũq; contemptor: ut auxilium labo-
rantibus deneget. Item plurimi quibus perſuaſum eſt deo placere iuſticiã: eũq; quia ſit dominus ac pa
rens omniũ uenerãtur & precibus aſſiduis & frequẽtibus uotis dona & ſacrificia offerunt: nomẽ eius
laudibus proſequuntur. Ergo eſt propter quod deus & poſſit & debeat gratificari. Cõtra autem ſunt
aliqui facinoroſi & nepharii: qui oĩa libidinibus polluãt: cædibus uexẽt: fraudẽt: rapiant: periurãt: nec

consanguinibus nec parentibus parcant:leges & ipsum deum etiam negligant.Habet igitur ira in deo materiam.Non est enim fas eũ cum talia fieri uidet non moueri & insurgere ad ultionẽ sceleratoꝝ:& pestiferos nocentesq; delere:ut bonis omnibus consulat:adeo & in ipsa ira non inest gratificatio.Gratia igitur & ira & miseratio habent in deo materiam:rectęq; illis utitur summa illa & singularis potestas ad rerũ conseruationẽ.Vnde apud Sibyllam Erythræã de summo & cõditione reꝝ deo huiusmodi uersus reperiunt.Incorruptibilis conditor æternus ĩ aere habitãs bonis bonũ ꝓferẽs & multo maiorem mercedẽ.Iniustis aũt malis iram & furorẽ excitans.Rursus alio loco enumerans qbus maxime facinoribus incitet deus hac intulit.Fuge religiones ĩpias & uiuo deo serui.Ab adulterio te abstine:& a masculorum indiscreto concubitu:propriam stirpẽ educa neq; occide.Etenim deus ĩmortalis irascitur qsquis peccarit.Indignat ergo aduersus peccatores.Deinde alia Sibylla cælestiũ terrestriũq; genitorẽ diligi oportere denuntiat:ne ad ꝓdendos homines indignatio eius insurgat:in hæc uerba.Nequã do natus deus ĩmortalis destruat uitã & stirpem ĩpudentem:opus est amare deũ genitorem sapiẽtem qui semp est.Non enim putemus cælestis ĩperii maiestatẽ sine ira & metu posse consistere.Apollo Milesius de iudæorum religione consultus responso hæc ĩdidit.Deũ uero regem & genitorem ante oĩa: quem terra contremiscit & cælum ac mare tartaræq; latebræ & dæmones horrent.Consulat unusq; que affectus suos.iam intelliget neminem posse sine ira & castigatiõe imperio subiugari. Vbi ergo ira non fuerit:Imperiũ quoq; non erit deus autem habet imperiũ ergo & irã qua constat imperium habe at necesse est.Quæ ira diuina in æternum manet aduersus eos qui peccant in æternũ.placatur aũt nõ thure.non hostia:non præciosis muneribus:quæ omnia sunt corruptibilia:sed morum emendatione & qui peccare desinit iram dei mortalem facit.Idcirco enim non ad præsens noxiũ aliquem punit: ut habeat homo resipiscendi sui facultatẽ.Deus itaq; qui irascit non in totũ prohibet iram: quia is affectus necessario datus est:sed prohibet in ira ꝓmanere.Ira enim mortalium debet esse mortalis: nam si maneat confirmantur inimicitiæ ad ꝓnitiẽ sempitærnã deinde rursus hominẽ irasci quidẽ sed tamen non peccare præcipit non utiq; euellit iram radicitus sed tẽperauit ut in omni castigatione modũ ac iustitiã teneremus.Qui ergo irasci nos iubet ipse utiq; irascit:qui placari celerius præcipit:est utiq; ipse placabilis.Sed quomodo?Qui peccant sæpe fælices sunt:& qui pie uiuunt sæpe miseri:quia & fugitiui & abdicati libere uiuunt:& qui sunt sub disciplina patris & domini strictius frugaliusq;.Virtus.n. per mala & probatur & constat:uitia per uoluptatem.Nec tamen ille qui peccat sperare debet perpetuam impunitatem:quia nulla est perpetua fælicitas:sed scilicet ultima semper expectanda dies homini:diciq; beatus ante obitũ nemo supræmaq; funera debet.ut ait poeta non insuauis:exitus é q arguit fælicitatẽ:& nemo iudiciũ dei põt nec uiuus effugere nec mortuus.Habet enim potestatem & uiuos ꝓcipitare de summo:& mortuos æternis afficere cruciatibus.Immo inquit si irascitur deus statĩ debuit uindicare & pro merito quéq; punire.At enim si id faceret nemo supesset.Nullus est enĩ q nihil peccet:& multa sunt qui ad peccandum irritent.ætas.uiolentia.egestas occasio ꝓmium:adeo subiecta est peccato fragilitas carnis qua induti sumus:ut nisi huic necessitati deus ꝓceret: nimiũ fortasse pauci inuenirent.ꝓpter hanc cãm patientissimus est:& irã suã continet.Nam quia ꝓfecta est in eo uirtus necesse est patientiam quoq; eius esse ꝓfectã quæ & ipsa uirtus est.Quãmulti ex peccatoribus iusti posterius effecti sunt.ex malis boni.ex ĩprobis continentes:q̃multi in prima ætate turpes & oĩm iudicio dãnati:postmodũ tamẽ laudabiles extiterunt:qđ utiq; non fieret si omne peccatũ pœna sequeret.In tanta igit ĩpietate hominũ tantisq; peccatis:id assequit patiẽtia dei:ut se ipsi hoĩes dãnatis uitæ prioris erroribus corrigant:deniq; ut boni fiant iustiq; multi:& abiectis terrenis cultibus maiestatẽ dei singularis agnoscant:Sed cũ maxima & utilissima sit dei patientia:tũ q̃is sero noxios punit:nec patitur longius ꝓcedere cũ eos inemẽdabiles ꝓuiderit.Hic fortasse quærit aliquis.Vnde ad hominẽ peccata puenerint:aut quæ prauitas diuini instituti regulã ad peiora detorserit:ut cũ sit ad iustitiã genitus operatamen efficiat iniusta.Nam constat deum simul proposuisse bonum ac malum: & bonum diligere: & malũ quod huic repugnat odisse:sed ideo malũ permisisse ut & bonũ emicaret:quod alterum sine altero intelligimus constare non posse.Deniq; ipsum mundũ ex duobus elementis repugnantibus & ĩuicem copulatis esse concretum igneo & humido:nec potuisse lucẽ fieri nisi & tenebræ fuissent:quare nec supum põt esse sine infero nec oriẽs sine occidẽte:calidũ sine frigido.nec molle sine duro:Sic & nos ex duobus æquè repugnantibus compacti sumus aĩa & corpore:quorum alterum ascribitur igni: quia tenue est & intractabile.alterum terræ:quia comp̃hensibile est:alterũ solidũ & æternum est;alterum fragile & mortale.Ergo alteri bonum adhæret:alteri malum:alteri lux:uita:iustitia:alteri mors. tenebræ.iniustitia hinc extitit in hoĩbus naturæ suæ deprauatio:ut esset necesse cõstitui legẽ qua posſent & uitia prohiberi:& uirtutis officia ĩpetrari.Cũ igitur sint in rebus humanis & bona & mala: necesse est ĩ utranq; partẽ moueri deum & ad gratiam cum iusta fieri uidet:& ad iram cũ cernit iniusta. Ideo dedit deus homini aduersariũ nequissimũ & fallacissimũ spiritũ cũ quo in hac terrestri uita sine ulla securitatis requie dimicaret: quia uirtus esse nõ potuit:nisi fuerit cõpar aliqs ĩ quo superãdo uim suã uel exerceat uel ostendat.Nam ut uictoria constare sine certamine nõ põt sic nec uirtus ipsa quidẽ sine hoste.Itaq; quoniam uirtutẽ dedit homini statuit illi ex cõtrario inimicũ:ne uirtus ocio torpens naturam suam perderet.Noluit enim deus hominem ad ĩmortalem illã beatitudinem delicato itinẽr peruenire. Daturus igitur uirtutem dedit hostem prius:qui animis hominũ cupiditates & uitia ĩmit-

teret:qui eſſet autor erroꝝ malorumq; oium machinator:ut quoniã hoiem deus ad uitam uocat:ille
D contra ut rapiat & traducat ad mortẽ.Si conſideret aliquis uniuerſam mundi adminiſtrationẽ itelli-
get ꝓfecto q̃ uera ſit ſententia ſtoicoꝝ:qui aiunt noſtra cã mundũ eſſe cõſtructũ. Omnia enim q;bus
conſtat quæq; generat ex ſe mũdus ad utilitaté ſolius hois accõmodata ſunt.hõ igne utiẽ ad uſum ca
lefaciendi:& luminis:& molliẽdoꝝ ciboꝝ:ferriq; fabricandi.Vtiẽ fontibus ad potũ & ad lauacra.flu
minibus ad agros irrigandos:terminádaſq; regiones.Vtiẽ terra ad ꝓcipiẽdũ frugũ uarietatẽ.planis ad
ſegetẽ.collibus ad cõſerenda uineta.montibus ad uſus arboꝝ atq; lignoꝝ.Vtiẽ mari nõ ſolum ad cõ
mercia & copias ex longinquis regionibus pferẽdas:ueruẽtiã ad ubertatẽ oĩs generis piſcium.Quod ſi
his elemẽtis utiẽ quibus é ꝓximus:nõ eſt dubiũ quin & cælo:quoniã & cæleſtiũ reꝝ officia ad fertili
tatẽ terræ ex qua uiuimus tẽperata ſunt.Sol.n.aut oriens diẽ ꝓmit ad laboré:aut occidens noctẽ ſup-
inducit ad requiẽ:& tamẽ abſceſſu longius ad meridiẽ tamẽ acceſſu ꝓpius ad ſeptẽtrionem:hiemis &
æſtatis uiciſſitudines facit:ut hibernis ĩbribus & pruinis ubertate terrã pigueſcat:& æſtiuis caloribus
herbæ fruges maturitate duréter uel q̃ ſunt ĩ humidis ĩcocta & feruefacta miteſcant.Luna quoq; no-
cturni tẽporis gubernatrix:amiſſi ac recepti luminis uicibus menſtrua ſpacia moderaẽ:& cæcas tene-
bris horrentibus noctes uulgore ſuæ claritatis illuſtrat:ut æſtiua itinera.& expeditiões.& opera ſine
labore ac moleſtia confici poſſint.Aſtra & cætera uel ortu uel occaſu ſuo certis ſtationibus oportuni
tates tẽpoꝝ ſumminiſtrãt:ſed & nauigiis quoq;:ne nimis errabũdo curſu p ĩmẽſum uagarenẽ regimẽ
ꝓbẽt:cũ ea rite gubernator obſeruãs ad portũ deſtinatũ littoris ꝓuehaẽ.Vẽtoꝝ ſpiritu attrahunẽ nu
bes:ut fata ĩbribus irrigenẽ:ut uites fætibus:arbuſta pomis exuberẽt.Similiter & muta intelligimus
eodẽ mõ in uſum hois a deo facta:partim ad cibos:partim ad ueſtitũ:partim ad opis auxilia. ut clarũ
ſit diuinã ꝓuidentiã:reꝝ & copiaꝝ abundantia hominum uitam inſtituere atq; ornare uoluiſſe. Ob
eamq; cãm & aerẽ & uolucribus:& mare piſcibus.& terrã quadrupedibus ĩpleuit. Nũc ſi deus omnia
hominũ cauſa fecit:cur multa contraria & inimica & peſtifera reperiunẽ tam in terra q̃ ĩ mari.Cui q̃-
ſtioni breuiter reſponderi poterit hũc in modũ.Deus cũ formaſſet hoiem ueluti ſimulacrũ ſuũ quod
erat diuini opificii ſummũ inſpirauit ei ſapientiam ſoli:ut oĩa ĩperio & dictioni ſuæ ſubiugaret.oĩbuſ
que mundi cõmodis uteréẽ.Propoſuit tamen bona & mala quia ſapientiã dedit cuius oĩs ratio in di-
ſcernendis bonis ac malis ſita eſt.Non poteſt enim q̃ſq̃ diligere meliora & ſcire quid bonũ ſit niſi ſciat
ſimul reiicere ac uitare q̃ mala ſunt.Inuicẽ ſibi alterutrũ cõnexa ſunt:ut ſublato alterutro utrunq; ſit
tolli neceſſe.propoſitis igitur bonis maliſq; tum demũ opus ſuum peragit ſapientia: & quidem bonũ
appetit ad utilitatem.malũ reiicit ad ſalutẽ.Ergo ſicut bona ĩnumerabilia data ſunt quibus frui poſ-
ſet:ſic & mala quæ caueret.Nam ſi malũ nullũ ſit periculũ:nihil deniq; quod ledere hominem poſſit:
tolliẽ oĩs materia ſapientiæ.nec erit neceſſaria homini.poſitis enim tantummodo in cõſpectu homi-
nis quid opus eſt cogitatione.intellectu ſcientia rõne.quocũq; porrexit manũ id naturæ aptũ & accõ
modatũ ſit. Vides ergo magis propter mala opus eſſe ſapiẽtia quæ niſi fuiſſent ꝓpoſita rõnale animal
non eſſemus poſſẽt autẽ deus mala tollere ſed non uult quia ſapientiã ſimul attribuit.& plus eſt boni
& iucunditatis in ſapientia q̃ in malis moleſtiæ.Sapientia enim facit ut etiã deũ cognoſcamus & ꝑ eã
cognitionẽ ĩmortalitatẽ aſſequamur quod eſt ſummũ.Itaq; niſi prius malũ agnouerimus nec bonum
A poterimus agnoſcere.Cõſtat igitur omnia propter hominem propoſita tam bona q̃ & mala. Sicut de
us mũdum propter hominem machinatus eſt.ita ipſum propter ſe tanq̃ diuini templi antiſtitem: ſpe-
ctatorem operum rerumq; cæleſtium.Solus eſt enim qui ſentiens capaxq; rationis ĩtelligere poſſit de
um:opera eius admirari:uirtutem poteſtatemq; proſpicere.Idcirco enim conſilio mente.& prouiden-
tia inſtructus eſt.Ideo ſolus præter cæteras animantes rectus corpore & ſtatu factus eſt ut ad contem
plationem parentis ſui excitatus eſſe uideatur.Ideo ſermonem ſolus accepit ac linguam cogitationis
ĩterprætem ut enarrare maieſtatẽ domini ſui poſſit.poſtremo idcirco ei cuncta ſubiecta ſunt ut facto
ri ac artifici deo eſſet ipſe ſubiectus.Si ergo deus hominẽ ſuum uoluit eſſe cultorem: utiq; iuſtiſſimũ
eſt & eum amare hominem qui ſit nobiſcum diuini iuris ſocietate coniunctus.nec enim eſt fas culto
rem dei a dei cultore uiolare.unde intelligimus religionis ac iuſtitiæ cauſa hominem eſſe figuratum.
Cuius rei teſtis eſt Mar. Tul.in libro de legibus ita dicens.Sed omnium quæ in doctorum hominum
diſputatione uerſantur nihil eſt profecto præſtabilius q̃ plane intelligere nos ad iuſtitiam eſſe natos.
Quod ſi eſt ueriſſimum.deus ergo uult omnes homines eſſe iuſtos.Idem deum & hominem caros ha
bere:deũ ſcilicet honorare tanq̃ patrẽ.hoiem diligere uelut fratrẽ.In his.n.duobus tota iuſtitia conſi
ſtit.Qui ergo aut deũ nõ agnoſcit:aut homini nocet iniuſte & cõtra naturã ſuã uiuit:hoc mõ rũpit ĩ-
B ſtitutũ legẽq; diuinã.Debemus igiẽ deũ oẽs & amare ꝙ pater eſt.& uereri ꝙ dominus:& honorificare
ꝙ beneficus:& metuere ꝙ ſeuerus. Vtraq; ꝑſona ĩ eo uenerabilis.Quis ſalua pietate nõ diligat animæ
ſuæ parentẽ:aut quis ĩpune cõtemnat eũ qui reꝝ dominator habeat in oẽs uerã & æternã poteſtatẽ.
Si patrem conſideres ortum ad lucem nobis qua fruimur ſumminiſtrat:per illum uiuimus: per illum
in hoſpitium mundi huius intrauimus.Si deum cogites ille nos innumerabilibus copiis alit. ille ſuſtẽ
tat.in huius domo habitamus huius familia ſumus:&ſi minus obſequẽtes q̃ decebat minuſq; q̃ offen-
ſa domini & parentis immortalia merita poſcebant:tamen plurimum proficit ad ueniam conſequen-
dam:ſi cultum eius notiõeq; teneamus:ſi abiectis humilibus terreniſq; tam rebus q̃ bonis: cæleſtia &
diuina ſempiterna meditemur.Quod ut facere poſſimus deus nobis ſequendus eſt:deus adorãdus &

diligendus:quoniam in eo est materia rerum & ratio uirtutū & fons bonorum. Quid enim deo aut potentia maius:aut ratione perfectius:aut claritate luculentius? Qui quoniā nos ad sapientiā genuit. ad iustitiam ꝓcreauit:nō est fas hominem relicto deo sensus ac uitæ datore:terrenis fragilibusq; famu lari:aut quærendis temporalibus bonis inhærentem ab innocentia & pietate discedere. Non faciunt beatum uitiosæ ac mortiferæ uoluptates.non opulentia libidinum irritatrix. non inanis ambitio.nō caduci honores:quibus illaqueatus animus humanus & corpori mancipatus æterna morte damnat̄. Sed sola innocentia.Sola iustitia:cuius legitima & digna merces est immortalitas quam statuit ī principio deus sanctis & incorruptis mentibus:quæ se a uitiis & ab omni labe terrena integras inuiolatasque conseruant.huius præmii cælestis ac sempitærni particeps esse nō possunt.qui fraudibus:facinoribus.rapinis.circunscriptionibus conscientiam suam polluerunt: quicq; iniuriis hominum.nephariis cōmissis indelibiles sibi maculas contraxerunt. Proinde uniuersos oportet qui sapientes qui homīes merito dici uolunt fragilia cōtēnere terrena calcare.humilia despicere.ut possint cum deo beatissima necessitudine copulari.Auferatur impietas.discordiæ. dissensionesq; turbulētæ.ac pestiferæ sopiant̄. quibus humanæ societates & publici fœderis diuina coniūctio dirimitur.disseptatur. Quantum possumus boni ac benefici esse meditemur.Siquid nobis opum fuerit: Siquid suppeti copiarū uidemus. non uoluptati unius sed multorum saluti impartiatur. Voluptas enim tam immortalis est q̄ corpus cui exhibetur ministeriū.Iustitia uero & beneficentia tā īmortales q̄ mens & anima:quæ bonis operi bus similitudinē dei assequitur.Sit nobis deus nō in templis sed in corde nostro cōsecratus:destructabilia sunt oīa quæ manu fiunt.Mundemus hoc templum:quod non fumo.non puluere.sed malis cogitationibus sordidatur:quod non cereis ardentibus sed claritate ac luce sapientiæ illumīatur.In quo si semper deum crediderimus esse præsentem:cuius diuinitati secreta mentis patēt: ita uiuemus ut ꝑpicium semper habeamus:& nunq̄ uereamur iratum.Hæc de L actātio firmiano:in quo ꝑplixiori scribendi stilo fimbrias dilatauit:ut esset de opere nostro:ex quo theologus & physicus & philosophus cō solationem ac fructum excerpere possit.

Ex Macrobio super somnum Scipionis Autoritates incipiunt.

C Erum omnium Plato & actuū naturā penitus inspiciens aduertit in omni sermōe de reip. institutione constituto:infundendum animis iustitiæ amorē:sine qua non solum resp. sed nec exiguus hominum cœtus:nec domus quidē parua cōstabit. Ad hunc porro iustitiæ affectum pectoribus incudendum nihil æque patrocinatum uidit:quam si fructus eius non uideretur cum uita hominis terminari:hunc uero superstitem post hominem durari qui non poterat ostendi nisi prius de immortalitate animæ constaret.Solæ autem uirtutes sunt quæ immortalem beatumq; faciunt:nullaq; alia quisquam uia hoc nomen adipiscitur. Vnde qui æstimant nullis nisi philosophantibus inesse uirtutes:nullos ꝑter phōs beatos eē ꝓnunciāt.Agnitionē enī rerū diuinarꝝ sapiētiam ꝓprie uocantes.eos tantūmodo dicūt esse sapientes qui supna acie mentis requirūt & quærēda sagaci diligentia cōpræhendunt:& quantū uiuendi perspicuitas ꝑstat imitant̄.Et in hoc solo eē aiunt exercitia uirtutū.Quarꝝ sic officia dispēsant prudentiæ eē mundū istum & omnia quæ in mundo in sunt diuinorum contemplatione despicere:omnēq; animi cognitionem in sola diuina dirigere. Temperantiæ oīa relinquere:oīa inquātum natura patit̄ quæ corporis usus requirit. fortitudinis aīam nō terreri:a corpore quodāmodo ductu philosophiæ recedēte nec altitudine perfectæ ad superna ascensionis horrere.Iustitiæ ad unā sibi huius ꝓpositi cōsentire uiā uniuscuiusq; uirtutis obsequium. Atq; ita fit ut secundū hoc tā rigidū diffinitionis abruptum:rerum publicarum rectores beati esse nō possunt.Sed Boatinus inter philosophiæ professores cū Platone prīceps in libro de uirtutibus gradus earum uera & naturali diuisionis ratione compositos per ordinem digerit.Quattuor sunt īquit quaternarum genera uirtutū.Ex his primæ politicæ uocantur.Secūdæ purgatoriæ.Tertiæ animi iam purD gati.Quartæ exemplares.Et sunt politicæ hominis quia sociale animal est his boni uiri reipu.consulunt.urbes tuentut.parentes uenerantur. liberos amāt.proximos diligunt.his ciuium salutem gubernant.his socios circunspecta ꝓuidētia protegunt iusta liberalitate deuincunt. Et pollitici est prudentia ad rationis normam:quæ cogitat quomō agit uniuersa dirigere ac nihil ꝓter rectum uelle uel facere humanisq; actibus tanq̄ diuinis arbitriis ꝓuidere.Prudentiæ aūt insunt.Ratio & ītellectus. circunspectio.prouidentia.docilitas.cautio.fortitudinis:animum supra periculi metum agere:nihilq; nisi turpia timere.tolerare fortiter uel aduersa uel prospera. Fortitudo præstat magnanimitatem. fiduciam.constantiam.securitatem.magnificentiam.tolerantiam.firmitatem. Temperantiæ nihil appetere:penitendum in nullo: legem rationis non excedere:subiugo rationis cupiditatem domare. TemE perantiam sequuntur. Modestia. uerecundia. abstinentia.castitas. honestas. moderatio. parcitas. sobrietas.pudicitia.Iustitiæ est seruare unicuiq; quod suum est.De iustitia ueniunt Innocētia. amicitia. concordia.pietas.religio.affectus.humanitas.His uirtutibus uir bonus primum sui & suorum: deinde reipublicæ rector efficitur:Iustæ ac prouide gubernans:humana non deserens. Secundæ quas purgatorias uocant hominis sunt qui diuini capax est:solumq; animum eius expediunt:qui decreuit se a corporis contagione purgare:& quadam humanorum fuga solis sese inferre diuinis.Hæ sunt ociosoA rum qui rerumpublicarum actibus se sequæstrāt.Harum quid singulæ uelint superius expræssimus cum de uirtutibus philosophantium diximus:quas solas existimauerunt quidā esse uirtutes. Tertiæ

ſunt purgati iam defæcaticq; animi & ab omni mundi huius aſpergine præſſe puræq; deterſi. Illic prudentiæ eſt diuina nō quaſi in electione præferre ſed ſola ineſſe: & habere tanq̄ nihil ſit aliud intueri. Temperantiæ terrenas cupiditates non reprimere ſed penitus obliuiſci. Fortitudinis paſſiones ignorare non uincere ut neſciat iraſci, cupiat nihil. Iuſticiæ ita cū ſuperna & diuina mente ſociari: ut ſeruet
B perpetuum cum ea fædus imitando. Quartæ ſunt quæ in ipſa diuina mente conſiſtunt. Illic prudentia eſt mens ipſa diuina. Temperantia q̄ in ſe perpetua intentione conuerſa eſt. Fortitudo q̄ ſemp idē eſt nec aliquando mutatur. Iuſticia quæ perenni lege a ſempitærni operis ſui continuatione nō flecti tur. Hæc ſunt quaternarum quattuor genera uirtutum: quæ p̄ter cætera maximā in paſſionibus habent differētiam ſui, paſſiones ut ſciamus uocant̄: quod homīes metuūt, cupiunt, gaudētq; dolentq;: has primæ moliūt: ſecundæ auferunt, tertiæ obliuiſcunt̄. In quartis nephas eſt noīari. Si ergo hoc eſt officium uirtutis beare: conſtat & polliticas eſſe uirtutes. Igitur & de polliticis efficiunt̄ beati. Iure ergo Tullius de rerumpub. rectoribus dixit: ubi beati æuo ſempitærno fruant̄. Illa autē ſola iuſta ē mul
C titudo: cuius uniuerſitas in legū conſentit obſequiū. Philoſopho fabulā nō oportet cōfingi: quoniam nullū figmenti genus ueri poſſeſſoris conuenit. Nō enim in omni diſputatōe phī admittunt fabuloſa uel illicita ſed his uti ſolēt: cū uel de anima uel de ethiris aeriſq; ptātibus: uel de cæteris diis loquūtur.
D Cæterū cum ad ſummū deum & principem oīum qui apud græcos piotoſoton nūcupat̄ tractatus ſe audet attollere: uel ad mentē quam græci nun appellant originales rerum ſpēs: quā dicunt cōtinentē & ex ſummo natam & p̄fectā deo: cū de his inquā loquuntur ſummo deo & mente: nihil fabuloſum penitus attingunt. ſed ſiquid de his aſſignare conetur quæ nō ſermonē tātūmodo ſed cogitationē ſuperant humanæ naturæ ad ſimilitudines & exempla ꝓueniunt. Sic Plato cū de deo loqui eſſet anima tus: dicere quid ſit nō auſus eſt: hoc ſolum de eo ſciens quod ſciri quale ſit ab hoīe nō poſſit. Solem uero ei ſimillimū de uiſibilibus ſolū repperit: & per eius ſimilitudinē uiam ſermoni ſuo: attollēdo ſe ad non compræhenſibilia patefecit. Nā deus qui p̄ia cā eſt & uocat̄: unus oīum quæquæ ſunt & quæ uidentur eſſe p̄riceps & origo eſt: hic ſupabundanti canditate maieſtatis de ſe mentē creauit: hæc mens
E quæ nus uocatur qua patrē inſpicit plenā ſimilitudinē ſeruat autoris. Plenitudo enī proprie niſi diuinis rebus ſuperniſq; conuenit. Neq; enim corpus ꝓprie plenū dicitur: quod cū ſui īpatiens ſit effluendo: alieni appetens eſt hauriēdo: quæ ſi metallicis corporibus nō uſu ueniūt: nō tamē plena illa ſed ua
F ſca dicunt̄. Aīarum originē manare de cælo inter philoſophantes īdubitatæ cōſtat eſſe ſnīæ. Et hæc ē
G p̄fecta ſapiētia ut unde orta ſit de quo fonte uenerit recognoſcat. In hac uita delinquētes ſimiles ſunt ſuper æquale ſolū cadētibus quibus denuo ſine difficultate p̄ſto ſit ſurgere. Animas uero ex hac uita cum delictorum ſordibus recedētes æquādas his q̄ in abruptū ex alto p̄cipitiq; dilaſpi ſunt unde nūq̄ ſit facultas recedendi. Ideo ergo utendū eſt cōceſſis uitæ ſpaciis: ut ſit p̄fectæ purgationis maior facul-
H tas. Nā Plato duas hominis aſſerit mortes, quaꝝ unam naturā: uirtutes alterā p̄ſtant. hō enim moriē cum anima corpus relinquit ſolutū lege naturæ. Mori etiā dicimur cū aīa adhuc in corpore conſtitu ta corporeas illecebras philoſophia docete cōtēnit: & cupiditatū dulces īſidias: reliquaſq; oēs exuitur paſſiones. hanc ergo mortē dicit plato ſapiētibus appetendā. Illā uero quā oībus natura cōſtituit cogi uel accerſiri uel inferri uetat docens expectādū eſſe naturā, pari aūt cōſtātia mors nec uiuēs per naturam timēda eſt: nec cōtra ordīem cogēda naturæ. Hi uiuunt qui ex corporeis uinculis tanq̄ e carcere
I euolauerūt. Veſtra uero q̄ dicit̄ eē uita mors ē. De re manifeſta faſtidiū ꝓlixa aſſertatiōe generat̄. Nā lōgior facit ſermo faſtidiū. Comes ebrietatis obliuio ē. Opinionis ortus eſt memoriæ defectus. Profectum ulterius nō requirit qui ad ſuperna ꝓuenit. Hæc de primo Macrobii ſup ſomnū Scipiōis: ſequūtur de ſecundo. Oīs habitus animi cantibus gubernat̄. Nā dat cātus ſomnos adimitq;, necnō curas & īmutat & retrahit. Irā ſuggerit clæmētiā ſuadet. corporis quoq; morbis medeē. hīc eſt q̄ ægris p̄ſtātes
C p̄cinere dicunt̄. Et qd miꝝ ſi inter hoīes tāta muſicæ domīatio ē: ut aues quoq; uelut cygni aliæue id genus cātu ueluti quadā diſcipl'a ſuæ artis exerceāt. Nōnullæ uero aues uel terrenæ ſeu aq̄tiles beluæ īuitāte cātu ī retia ſæpe decurrūt. Iure igit̄ muſica capit̄ omne qd̄ uiuit: qa cæleſtis aīa qua aīatur uniuerſitas originē ſumpſit ex muſica. Mortuos quoq; ad ſepulturā ꝓſequi cū cantu oportere plurimaꝝ gentiū & regionū inſtituta ſanxerūt: pſuaſione hac qua poſt corpus animæ ad originē dulcedinis muſicæ. i. ad cælū redire credunt̄. Illa ſunt ꝓquirenda quibus uerba q̄ explanāda cæperis poſſint liquere:
L quia in re naturaliter obſcura q̄ in exponēdo plura q̄ neceſſe ē ſupinfundit addit tenebras nō adimit
M denſitatē. Virtutis fructū ſapiēs in ſcīa ponit: minus p̄fectus in gloria. unde ſcipio p̄fectionē cupiēs in
N ſundere nepoti autor ē illi: ut cōtētus ī ſcīæ p̄mio gloriā nō requirat. Motus animi ē bōi maliq; diſcretio: uirtutū amor, cupido uitiorum: ex quibus effluunt omnes inde naſcētium rerum meatus. Motus eius eſt quicquid iraſcimur: & in feruorem mutuæ colliſionis armamur: unde paulatim procedens rabeos fluctuat præliorum. Motus eius eſt q̄ in deſideria rapiamur: quod in cupiditatibus alligamur. Sed hi motus ſi ratione gubernentur proueniunt ſalutares: ſi deſtituantur in præceps & rapiuntur & rapiunt. Et hæc de ſecundo Macrobii ſuper ſomnum ¦ Scipionis. Incipiunt eiuſdem in Saturnalibus.

Ex Macrobio in Saturnalibus autoritates incipiunt.

O Vltas uariaſq; res in hac uita nobis natura conciliauit: ſed nulla nos magis q̄ eorum qui e nobis eſſent procreati caritate deuinxit: eamq; noſtram ī his educandis atq; erudiendis curam eſſe uoluit: ut parentes neq; ſi id quod cuperent ex ſententia cederet tantum ulla alia

ex re uoluptatis:neq; si contra euenīret tantū mœroris capere possint. Apes enim quodammodo debemus imitari qui uagantur & flores carpunt:deinde quicquid attulere disponunt ac per fauos diuidunt:& succum uarium in unū saporē mixtura quadā & proprietate spūs sui mutāt. Nos quoq; quicquid diuersa lectione quæsiuimus committamus stilo ut in ordinem eodem dirigēte coalescat. Nam & in animo melius distincta seruantur:& ipsa distīctio nō sine quodā fermento quo conditur uniuersitas in unius saporis usum uaria libamēta confundit:ut etiā siquid apparuerit unde sumptum sit:aliud tamen esse q̄ unde sumptum noscat appareat. Colant te potius serui tui(mihi crede)q̄ timeant unde putas arrogantissimū illud manasse puerbiū:totidem nobis hostes eē quod seruos:nō hēmus illos hostes sed facimus:cū in illos supbissimi,crudelissimi cōtumeliosissimi sumus. Domi enī nobis anios induimus tyrānoz:& non quātū decet sed quantū licet exercere uolumus ī seruos. Nā ut cætera crudelitatis genera p̄teream. sunt quidā dum se mēsæ copiis & auiditate distendunt:circūstātibus seruis mouere labra:nec in hoc quidē ut loquant licere p̄mittunt:uirga murmur omne cōpescunt:& ne fortuita quidē uerberibus excepta sunt:tussis sternutamentum singulis magno malo luitur. Sic fit ut isti de domino loquant:quibus corā domino loqui nō licet. Tibi aūt unde in seruos tantū & tā īmane fastidium:quasi nō iisdem tibi & cōstent & alant elemētis:unde spiritū ab eodē principio carpant. Non uis tu cogitare eos quos ius tuū uocas iisdem fæminibus ortus:eodē frui cælo: æque uiuere ac mori. Serui sunt īmo hoīes. Serui sunt īmo conserui. Si cogitaueris tantūdē in utroq; licere fortunæ:tā tu uidere illū liberū potes q̄ te seruū. Nescis qua ætate hecuba seruire cæperit:qua xerses:qua darii mater qua diogenes:qua postremo plato. Quid ita nomē seruitutis horremus? Seruus est quidē sed necessitate:sed fortasse libero aīo. Seruus est hoc ille nocebit. Si ostenderit quis nō erit? Alius libidini seruit alius auaritiæ,alius ambitioni,oēs spei,oēs timori,& certe nulla seruitus turpior q̄ uolūtaria. At nos iugo a fortuna īposito subiacentē tanq̄ miseroz uilēq; calcamus:q; uero nos nostris ceruicibus inseruimus nō patimur rep̄hēdi. Inuenies īter seruos aliquē pecunia fortiorē. Inuenies dominū spe lucri,oscula alienoz seruoz māibus infigentē. Nō ergo fortūa hoīem æstimabo sed moribus. Sibi q̄sq; dat mores:conditionē casus assignat. Quēadmodū stultus est qui empturus equū nō īpum inspicit sed statū eius ac frenos. Ita stultissimus est qui hoīem aut ex ueste aut ex cōditione,quæ nobis uestis modo circundata ē æstimādum putat. Nō est ergo qui amicū tuū in foro & in cura quæras:si diligēter attende ris īuenies & domi. Tu mō uiue cū seruo tuo clæmēter coīter quoq; & in sermone illū nōnunq; in necessarium admitte consiliū. Sceuola cōsultus quid feriis agi liceret:Respōdit quod prætermissum noceret quapropter si bos ī specū decidisset:eūq; paterfamilias adhibitis opis liberasset:nō ē uisus ferias poluisse. Nec ille qui trabē tecti fractū fulciēdo ab īminenti uendicauit ruina,unde & Maro oīum disciplinaz peritus,sciens lauare ouē aut lanæ purgādæ:aut scabie curandæ gratia:p̄nūciauit tunc ouē p ferias licere mersari:si hoc remedii cā fieret. Balātūq; gregē fluuio mersare salubri. Adiciēdo,n,salubri ostēdit auertendi morbi gratia tantūmodo:nō ēt ob lucrū purgandæ lanæ cā fieri concessum,unde si p sacra solēnia salubri fluuio mersare oues fas & iura p̄mittunt:si riuos deducere regio nulla p̄hibebit:cur nō religionis honor putet dicare sacris diebus. sacrū studiū lītarum. Oportet,n,uersari ī cōuiuio sermones ut castitate ītegros:ita appetibiles uenustate. Matutina uero erit robustior disputatō q̄uiros & doctos & p̄clarissimos decet. Nā supfluū uideo inter sapiētes nota p̄ferre. Sic etiā loquendū est cū hominibus tanq̄ dii audient:& sic loquendū cū diis tanq̄ homines audient. Cuius secunda pars sentit ne quid a diis petamus quod uelle nos indecorum sit hominibus confiteri. Supuenire aūt fabulis nō euacuatos haud equidē turpe est:uerū sponte illa ruere in cōuiuiū aliis p̄paratū:nec homero sine nota uel in fratrem memoratū est. Nō omnino diis exosos eē qui in hac uita cū erūnarum uarietate luctant:sed esse archanas causas ad quas paucorum poterit uenire curiositas. Petere ueniā solemus aut cū imprudenter errauimus:aut cū noxia īperio cōpeletis admissimus. Antiquitatē uobis placere iactatis:q; honesta & sobria & modesta sit:uiuamus ergo moribus p̄teritis:uerbis p̄sentibus utamur. Ne nobis quidē erubescendū puto quærere:quod quæsitu dignū oēs ueteres putauerūt. Quis enim obseruationi locus cū eligendi facultas nō supersit. Conceptu mentis cōsilia nascunt. Vinculo quodā patiētiæ obligādi sunt īpetus belli. Philosophia qd̄ unicū ē munus deoz & disciplīa disciplinarū horrenda est anteloquia. Et hæc de primo macrobii satur,sequuntur de secundo eiusdem. Beneficiū dando accepit qui digno dedit. feras nō culpes quod mutari nō pōt. Cui plus licet q̄ par est plus uult q̄ licet. Comes facundus in uia pro uehiculo est. heredis fletus sup̄ persona risus est. Furor sit læsa sæpius patientia. Improbe neptunum accusat qui iteq; naufragium facit. Nimiū altercando ueritas amittit pars beneficii ē qd̄ petit si cito neges. Ita amicū hēas posse ut hūc inimicū fieri putas. Veterē ferēdo īiuriā inuitas,n ouā. Nūq̄ periculū sine periculo uincitur. Agite anteq̄ surgēdū nobis sit uino indulgeamus:quod decreti platonici autorītate faciemus:qui existimauit fomitē eē ignitabilū īgenii utriusq; si mens & corpus hominis uino flagret,tunc Eustachius quid ais inquit euangele? an platonem æstimas haurienda passim uina suasisse:& non magis interminuta pocula iucundiorem liberalioremq; īuitationem quæ fieret sub quibusdam quasi arbitris & magistris cōuiuioz sobriis nō improbasse. Et hoc est quod ī primo & secūdo de legibus nō inutile uiris esse decernit. Nam & modicis honestisq; īter bibēdum remissionibus refici integrariq; animos ad instauranda sobrietatis officia Plato existimauit;redditosq; sensus lætiores ad intentiones rursus capescendas fieri habiliores. Et simul siqui peni-

tus in his affectionum cupiditatũq; errores ineſſent:quos cælaret alioquin pudor,referens ea oĩa ſine graui ꝑiculo liberate ꝑ uinum data detegi & ad corrigendum medendũq; fieri oportuniora.Atq; hoc etiam plato ibidẽ dicit nõ diffugiendas eẽ huiuſmodi exercitatões aduerſus ꝓpulſandã uini moleſtiã, neq; ullũ unq̃ cõtinẽtem prorſus,aut temperãtem ſatis fideliter uiſum eſſe.Cui uita nõ inter ipa erro rum pericula & in mediis uoluptatũ illecebris explorata ſit. Nã tui licentiæ gratiæq; omnes cõuiuio rum incognitæ ſunt:quiq; illoꝝ oĩno expers ſit:eũ forte ad ꝓcipiendas huiuſmodi uoluptates aut uo luntas tulerit:aut caſus ĩduxerit:aut neceſſitas ĩpulerit mox deliniri & capi neq; mentẽ eius animũq; conſiſtere.Congrediendũ igitur eſt tanq̃ in acie quadam cum uoluptariis rebus:cũq; iſta uini licentia cominus decernenda:ut aduerſus eas non fuga nec abſentia ſimus tuti,ſed uigore animi & cõſtanti ꝑ ſentia:moderatoq; uſu temperãtiam cõtinentiamq; tueamur.Et calefacto ſimul refectoq; aĩo ſiquid ĩ
H eo uel frigidæ triſtitiæ:nel torpentis uerecundiæ fuerit diluamus.Sed quia uoluptatũ fecimus mẽtio nem docet Ariſtoteles a quibus uoluptatibus ſit cauendũ. Quinq; enim ſunt hominis ſenſus ꝑ quos uoluptas aĩo aut corpori queri uideť.Tactus,guſtus,odoratus,uiſus,auditus.Ex his omnibus uolup tas quæ immodice capitur ea turpis atq; ĩproba eſt.Sed enim quia nimia ex guſtu atq; tactu ẽ: ea igiť gemina uoluptas ſicut ſapiẽtes uiri cõſueuerunt oĩum rerum fædiſſima eſt.eoſq; maxĩe qui ſeſe dua bus iſtis uoluptatibus dediderunt:grauiſſimi uitii uocabulis nos uel incõtinentes dicimus uel intem peratos.Iſtas autem uoluptates duas guſtus atq; tactus. i. cibi & ueneris ſolas hominibus cõmunes ui demus eſſe cũ beluis.Et idcirco ĩ pecudũ ferorũq; aĩalium numero habentur:quiſquis eſt his duabus uoluptatibus occupatis.Cæteræ ex tribus aliis ſenſibus ꝓficiſcentes hominũ tantũ ꝓprie ſunt. Quis igiť habens aliquid humani pudoris uoluptatibus iſtis duabus coeundi comedẽdi : quæ hoĩum cum ſue atq; aſino cõmunes ſunt gratuleť.Socrates quidẽ dicebat multos homĩes ꝓpterea uelle uiuere ut ederẽt & biberẽt:ſe bibere atq; edere ut uiuerẽt. Hippocrates aũt diuina uir ſcĩa de coitu uenereo ita exiſtimabat:parte eẽ quãdam morbi deterrimi:quẽ noſtri comitialẽ dixerũt.Sed ut ait poeta ueronẽ ſis:nec uoluptas nobis ut ſtoicis tanq̃ hoſtis repudiãda eſt,nec ut epicuris ſummũ bonũ in uoluptate
I ponẽdũ:excogitemus alacritatem laſciuia carentẽ. Vt hædera ſerpẽs uires arboreas necat:ita uetuſtas amplexu annorũ necat.Quiſquis præſentẽ ſtatum ciuitatis cõmutari nõ uolet & ciuis & uir bonus ẽ,
K Nõ eſt facile in eũ ſcribere qui põt ꝑſcribere.Poteſtas non ſolũ ſi inuitet ſed etiã ſi ſupplicet cogit. Ne
L ceſſe eſt ut multos timeat quẽ multi timẽt. Nihil magis magno duci cõuenit q̃ ꝓ omnibus cogitare,
M Neſcis quid ueſper uehat.Hæc de ſecundo ſequuntur mõ de tertio.Vetuſtas quidẽ nobis ſemper ſi ſa pimus adorãda eſt.Illa quippe ſæcula ſunt quæ hoc impium uel ſanguine uel ſudore pepererũt:quod
N nõ niſi uirtutũ facẽret hubertas:ſed fatẽdũ eſt ĩ illa uirtutũ abundãtia uitiis quoq; ætas illa nõ caruit: e quibus nõnulla noſtro ſæculo morũ ſobrietate correcta ſunt.luſtæ nimiꝝ cauſæ fuerũt,ꝑpter quas tot numero leges de cœnis & ſumptibus ad populũ ferebanť:& impari cæpit ut, patẽtibus ianuis prã ſitaretur & cœnareť.Sic oculis ciuiũ teſtibus factis luxuriæ modus ne fieret.prima autẽ oĩum de cœ nis lex ad populũ orchia ꝓuenit.Sũma aũt eius præſcribebat numerũ cõuiuaꝝ.At niſi peſſimus effu ſiſſimiſq; moribns uiuereť:ꝓfecto opus ferendis legibus nõ fuiſſet.Vetus uerbũ eſt.Leges inquit bo
O næ ex malis moribus ꝓcreãtur.Religioſi ſunt qui facienda & uitãda diſcernũt.Viros triumphales,ui
P ctores gentiũ luxuria uicit. Hæc de tertio ſequunť de quinto quia de quarto nihil nota dignũ reppe ri.In moribus inoleſcendis magnã fere partẽ nutricis ingeniũ & natura lactis tenet: quæ ĩfuſa tenero & mixta parentũ ſæmini adhuc recẽti:ex hac gemĩa cõcretione unã indolẽ configurat.Neq; in homi nibus id ſolũ ſed in pecudibus quoq; aĩaduerſum eſt.Nã ſi ouiũ lacte edi:aut caprarũ lacte agni forſi tan alanť:cõſtat fore in his lanã duriorem:in illis capillũ gigni teneriorẽ.In arboribus etiã & frugibus indolẽ uel tractandã uel augẽdam:maior plerũq; uis uel poteſtas eſt aquarum & terrarum quæ alunt q̃ ipſius quod iacitur ſæminis. Ac ſæpe uideas lætã nitentẽq; arborem ſi in locũ alterum trãſferatur: ſucco terræ deterioris elanguiſſe.Gubernator qui explorat cælum crebro reflectere ceruicem debet captando de diuerſis cæli regionibus ſecuritatẽ ſereni. Amœnitas ĩtertexta faſtidio narrationũ mede
A tur.Hæc de quinto:ſequuntur de ſexto.Conſiderandum hunc eſſe fructum legendi. æmulari ea quæ in aliis probes & quæ maxime inter aliorum dicta mireris in aliquem uſum tuum oportuna deriua tione conuertere quod & noſtri tam inter ſe q̃ ex græcis:& græcorum excellentes inter ſe ſæpe fece
B runt. Nemo quiſquam tam afflictis eſt moribus quin faciat aut dĩcat nõ nunq̃ aliquid quod laudari quæat,Sed enim qui omni ĩ re atq; omni in tẽpore laudi oĩ uacat.is illaudãdus ẽ . Iſq; oĩum peſſimus deterrimuſq; eſt.Ac ſicuti omnis culpæ priuatio inculpatum facit:inculpatus autem inſtar eſt abſolu tæ uirtutis.Illaudatus quoq; finis eſt extremæ maliciæ. Nam trophæum ferre a forti uiro pulchrũ ẽ:
C Si autem uĩcaris uinci a tali nullum eſt probrum.Nam ſi regnum fortuna atq; opes eripere quiuit:& uirtutem nequibit.Audentes fortuna iuuat:Fortibus eſt fortuna uiris data.haud quenquam ſemper
D fortuna ſecuta eſt.Ad rem agendam ſimul adhiberi debet & induſtriæ cæleritas:& tarditas diligẽtiæ, ex quibus duobus contrariis fit maturitas.Multa ignoramus quæ non laterent:ſi ueterum lectio no
E bis eſſet familiaris.Hæc de ſexto:ſequuntur de ſeptimo & ultimo.In conuiuiis prima eius obſeruatio erit æſtimare conuiuas:deinde ubi ſibi locum uiderit non de ipſis profunditatis ſuæ ĩter pocula ſecre
F tis loquetur:nec nodoſas & anxias ſed utiles quidem facileſq; communes mouebit.Nam ſicut inter il los qui exercicii genus habent in mediis ſaltare cõuiuiis:ſi quis ut ſe amplius exerceat:uel ad curſum:

uel ad pugillatū ſodales laceſciuerit:quaſi ineptus relegabitur ab alacritate cōſortii: ſic apud menſam quando licet aptis philoſophandum eſt.Nā ſicut fateri neceſſe eſt ī omni conuentu aut tacendum eſt aut loquendū:quæramus ſilentiū ne cōuiuiis.an & oportunius ſermo conueniat.Nō.n.minus q̄ dulcedo uini hilarant uerba conuiuiū.Sed nihil tā cognatū ſapientiæ q̄ locis & tēporibus aptare ſermones.Nā Socrates græcus orator cū in conuiuio a ſodalibus oraret:ut aliquid in mediū de eloquentiæ ſuæ fonte ꝓferret:hanc ueniam deprecatus eſt.Quæ p̄ſens inquit locus & tempus exigit ego non calleo:quæ aūt calleo nec loco p̄ſenti ſunt apta nec tempori.Sed abſit ut phīa quæ in ſcolis ſuis ſollicitæ tractat de officiis cōuiualibus ipſa conuiuia reformidet:tanq̄ non poſſit rebus aſſerere quæ ſolet uerbis docere:aut neſciat ſeruare modū cuius in oībus humanæ uitæ actibus terminos ipſa cōſtituit.Ne G
que.n. ita ad mēſam inuito phīam ut nō ſeipſam moderet: cuius diſciplina eſt reꝫ oīum moderationem docere.Cum aūt uideas anceps eē omne ſcomatū genus ſuadeo ī cōuiuiis ī quibus letitiæ īſidiatur ira ab huiuſmodi dictis faceſſas:& magis queſtiones cōuiuales uel ꝓponas uel ipſe ſoluas. Quod genus ueteres ita ludicrū nō putarūt.ut & Ariſto.aliquid de ipſis conſcripſerit:& Plutarchus & noſter Apuleius:nec conténendum ſit q̄ tot philoſophantium curā meruit.Nā apud lacedemonios inter cætera exactæ uitæ inſtituta hoc quoq̄ exercitii genus a Lycurgo eſt inſtitutū ut adoleſcētes & ſcomata ſine morſu dicere:& ab aliis in ſe dicta ꝓpeti diſcederent.At ſiquis eoꝫ indignationē ob tale dictū ꝓlapſus fuiſſet:ulterius ei in alteꝫ dicere nō licebat.Scoma aūt pænæ dixerī morſum figuratū:quia ſæpe fraude uel urbanitate tegitur:ut aliud ſonat aliud ītelligas:nec tamē ſemp ex amaritudine pergit. ſed non nunq̄ his in quos iacit dulce eſt.Quod genus maxīe uel ſapiens uel alias urbanus exercet p̄ci pue inter menſas & pocula:ubi facilis eſt ad iracundiā ꝓuocatio.Nā ſicut in p̄cipiti ſtanté uel leuis tactus impellit.ita uino uel infuſum uel aſperſum paruus quoq̄ dolor īcitat in furorē: Ergo cautius in conuiuio abſtinendum ſcomatæ q̄ tectā intra ſe habet iniuriā.Tāto.n.præſi ius hærēt dicta talia q̄ directe lœdoriæ quæ exprobationē ac directā ſonant contumeliā ut hami anguloſi q̄ directi mucrōes tenacius infigunt.Ergo ſi oportunitas neceſſariæ reprehenſionis emerſerit:ſic a philoſopho ꝓficiſcetur ut & tecta & efficax ſit:dolor.n.ſemper reprehenſionē uel iuſtam ſequit. Quis n.ambigit eū qui H
diuerſo uino utitur in repentinā ruere ebrietatē:necdū hoc potus copia poſtulate.Qui aūt fiunt crebro ebrii cito ſe neſcunt:alii ante tēpus cōpetētis ætatis uel caluicio uel canicié inſigniunt:quæ nō niſi inopia caloris eueniūt.Ita ét uitāda eſt ciboꝫ uarietas ut uaria ſolent uina uitari.Nā pulmētorū uarietas recipit uaria cōdimēta:quibus gula ultra q̄ naturæ neceſſe eſt laceſcitur.& fit īde cōgeries dum pruritu deſiderii amplius:uel certe de ſingulis parua libātur.Hinc ſocrates ſuadere ſolitus erat illos cibos potuſue uitandos:qui ultra ſitim famēq̄ uitāda producūt appetentiā. Qui uult amœnus eſſe cō- K
ſultor ea interroget quæ ſunt interrogato facilia reſponſu:& quæ illū ſit ſedula exercitatiōe didiciſſe. Gaudet.n.quiſq̄ ſi prouocat ad doctrinā ſuam in mediū ꝓferendam quia nemo uult latere q̄ didicit: maxime ſi ſcīa q̄ labore quæſiuit cum paucis illi familiaris & plurimis ſit īcognita.tunc.n.uidet adipiſci fructū laboris cum conſequitur occaſionē publicādi quæ didicerat:ſine oſtēſionis nota qua caret qui nō indigerit ſed inuitat ut ꝓferat. Cōtra magnæ amaritudinis ē ſi corā multis īterroges aliquem: q̄ non opīa ſcīa quæſiuit. Cogitur.n.aut negare ſe ſcire:quod extremū uerecundiæ damnū putat: aut reſpondere temere & fortuito ſe euentui ueri falſiq̄ cōmittere. Vnde naſcit inſcitiæ ꝓditio.& oē hoc īfortuniū pudoris ſui īputat cōſulenti.Nec non & q̄ obierunt maria & terras gaudent cū ignoto multis uel terrarū ſitu uel ſinu maris interrogant: libēterq̄ reſpondent & deſcribūt mō uerbis mō radiis loca glorioſiſſimum putātes quæ ipſi uiderāt alioꝫ oculis obiicere. Quid duces & milites? q̄ fortiter a ſe facta dicturiunt & nō tacent arrogantiæ metu.Nōne ſi ut hæc referant īuitentur mercedē ſibi laboris æſtimāt ꝓſolutā?remunerationē putātes interuolētes narrare quæ fecerant. Adeo aūt id genus L
narrationū habet quendā gloriæ ſaporē:ut ſi inuidi uel æmuli forte p̄ſentes ſint:tales interrogatōnes obſtrepēdo diſcutiāt:& alias inſerēdo fabulas ꝓhibeant illa narrari quæ ſolēt narrāti laudem creare. Pericula quoq̄ præterita uel erumnas penitus abſolutas qui euaſit ut referat gratiſſimæ prouocatur. Nam qui adhuc in ipſis uel paululum detinetur horret admonitionem & formidat relatum.Quæ uero malorum genera ſunt ut quæ nō uult qui pertulit uel tranſacta meminiſſe. caue ne interroges:ne uidearis obiicere:quia non minus interrogatus offenditur q̄ cum in ipſis malis fuit. ut qui carnifices expertus eſt & tormenta membrorum:qui infauſtas pertulit orbitates:uel cui nota quodam afflicta cenſoria eſt: illum ſæpe ſi potes ad narrandum prouoca qui recitando fauorabiliter acceptus eſt uel q̄ libere & fæliciter legationē ꝓegit uel q̄ ab īperatoꝛ fauorabiliter cōiterq̄ ſuſceptus ē:uel ſiquis tota pene claſſe a piratis occupata:ſeu ingenio ſeu uiribus ſolus ſolutus euaſit:quia uix implet deſiderium loquentis talium rerum uel longa narratio.Iuuat ſiquem dicere iuſſeris amici ſui repentinam fælicitatem quam ſponte non audebat uel dicere uel tacere:modo iactantiæ:modo maliciæ metu.Qui uenatibus gaudet interrogetur.de ſiluæ ambitu.de ambage luſtrorum.de uenationis euentu.Religioſus ſi adeſt da illi referendi copiam quibus obſeruationibus meruit auxilia deorum:quātus illi ceremoniarum fructus:quia & hoc genus religionis exiſtimant numinum beneficia non tacere:adde quia uolūt & amicos ſe numinum æſtimari.Si uero & ſenex p̄ſens eſt habes occaſionem qua plurimum illi conN
O
tuliſſe uidearis ſi eum interroges uel quæ ad illum omnino non pertinent.Eſt enim huic ætati loquacitas familiaris:hoc ſciens homerus quandam congeriem ſimul īterrogationum Neſtori fecit offerri.

Tot loquendi fæmina interrogando congeſſit ut pruritū ſenectutis expleret. Et uirgilianus æne a gra
tum ſe ad omnia præbens euandro uarias illi narrādi occaſiones miniſtrat: neq; n. de una re aut alte-
ra requirit ſed ſingula lætus exqritq; auditq;. uix monimēta prior. Et euander cōſultationibus cap-
tus ſcitis ḡmulta narrauerit. In omni uitæ genere præcipueq; licētia cōuiuali omne qd uidet abſonū
A in unam concordiam ſoni ſalua inocētia redigendum eſt. Velut paucæ līæ mutæ diſperſæ inter mul
tas uocales in ſocietatem uocis facile māſueſcunt. Ita rariores imperiti gaudentes conſortio peritorū:
aut cōſonant ſi qua poſſunt: aut rex taliū capiuntur auditu. Hæc ex una de phīæ uirtutibus: quia cū
orator nō aliter niſi orādo probetur: philoſophus nō minus tacendo ꝓ tēpore ḡloquēdo philoſopha
B tur. Plebeia īgenia magis exēplis q̄ rōne capiūt. Noxa cuius cā dephēſa eſt facile uitat. Scius ſimilibus
C ſimilia nutriri. ſimilibus. n. ſimilia gaudēt. Ex iocis ſeria facit uiolentia loquendi. Cōſuetudinē ſecun-
dam naturam ꝓnunciauit uſus. Tria ſunt. n. quæ ex animæ ꝓuidentia accipit corpus aīalis: ut uiuat:
ut decore uiuat: & ut īmortalitas illi ſucceſſione quærat. Qui uolet eligere ſequēda uſum conſulat: &
D quid ſit utilius ſanitati expientia docebit. Voluptas non mox nomīe ipſo īfamis eſt: ſed fit mō utendi:
E uel honeſta uel arguēda: parū eſt ſi excuſata ſit & non ēt laudetur uoluptas. Potentior mola ampliora
grana cōfringit intera illa quæ ſunt minutoria tranſmittit. Vento nimio abies aut quercus auellitur.
Cannā nulla facile frangit ꝓcella. Hæc ex ſaturnalibus Macrobii. Incipiunt Apulei de Magia.

Ex Lucio Apuleio de Magia Autoritates incipiunt.

F Ocrates philoſophus ultro etiā ſuaſiſſe fert diſcipulis ſuis crebron e ſemet in ſpeculo cōtē
plarentur: ut qui eorum foret pulchritudine ſibi complacitus: īpendio ꝓcuraret ne digni-
tatem corporis malis moribus decoraret: qui uero minus cōmēdabilem ſe forma putaret:
ſedulo opam daret ut uirtutis laude turpitudinē tergeret. Adeo uir omniū ſapientiſſimus
ſpeculo ēt ad diſciplinā morum utebatur. Demoſtenes uero primariū dicendi atificiū: quis eſt qui nō
ſciat ſemper ante ſpeculū quaſi ante magiſtrū cauſas meditari. Ita ille ſummus orator cū a Platōe phi-
G loſopho facundiā hauſiſſet: ꝓnunciādi conuenientiā ab ſpeculo petiuit. Paupertas olim philoſophiæ
in macula eſt frugi. ſobria. paruo potēs. & æmula laudis aduerſum diuitias poſſeſſa. habitu ſecura. cul
tu ſimplex. cōſilio beneſuada in neminem unq̄ ſupbiam īflauit. neminē unq̄ in potētia deprauauit. ne
minem tyrannidē efferauit. delitias uentris & inguinū neq; uult ullas neq; pōt. Quippe hæc & alia fla
gicia: diuitiaꝝ alumni ſolent: maxīa quoq; ſcelera. Si ex omni memōria hominū percenſueris nullū ī
illis: in iſtis plurima reperies. Si quencūq; i aliqua laude miramur eū pauptas ab incūbulis intricata é.
pauptas inq̄ priſca apud ſæcula oīum ciuitatū cōditrix oīum artiū repatrix. oīum peccatorū īops oīs
gloriæ munifica. cūctis laudibus apud oēs nationes ꝓcuncta. Et. n. oībus ad uitæ munia utendis quic
quid aptam moderationē ſupergredit: oneri potius q̄ uſui exhibet: Igitur etiā īmodicæ uelut ingetia
& enormia tubercula facilius mergunt q̄ regunt. quoniā habēt irretitā copiā: noxiam nimietatē. Quī
ex ipis opulētioribus ea potiſſimū uideo laudare quæ nullo ſtrepitu: modico cultu diſſimulatis facul
tatibus agunt: & diuitias magnas adminiſtrant: ſine oſtentatōe: ſine ſuperbia: ſpecie mediocritatis pau
perum ſimiles: quinetiam diuitibus adſit argumētū modeſtiæ quaſi imago quædā & color pauptatis
Cur eius pudeat te nimis: qui ea nō ſimulate ſed uere fungimur. poſſum equidē tibi & ipius nomīs cō
trouerſiam facere. Neminē noſtrū pauperē eē q̄ ſuperuacanea nolit: poſcit neceſſaria. Nāq; is plurimū
H habebit qui minimū deſiderabit. habebit enī q̄tum uolet minīa. Et idcirco. Diuitiæ nō melius ī fun-
dis & in fœnore q̄ in ipſo hominis æſtimant aīo: qui ſi eſt auaricia egenus. & ad omne lucrū inexple-
bilis: nec montibus auri ſatiabit: ſed ſemper aliquid anteparta ut augeat mendicabit. quæ quidē uera
confeſſio eſt paupertatis. Omnis. n. cupido acquirendi ex opinione inopie uenit: nec refert q̄ magnum
ſit quod tibi minus eſt. Non habuit tantam rem familiarem philoſophus quātam lælius: nec lælius
quātam ſcipio: nec ſcipio quātam Craſſus diues: at enim nec Craſſus diues quantas uolebat. Ita cum
I omnes ſuperaret a ſuamet auaricia ſuperatus eſt: omnibuſque potius diues uiſus eſt q̄ ſibi. Ille heliſeus
totius rerum naturæ cauſa. & ratio. & origo: inicialis. ſummus animi cognitor. æternus animantium
ſoſpitator. aſſiduus mundi ſui opifex. Sed enim ſine opera opifex. ſine cura ſoſpitator. ſine propagatio
ne genitor: neque loco. neque tempore. neque uice ulla compræhenſus: eo ꝓ paucis cogitabilis
nemini effabilis. Munera deum glorioſiſſima nequaquam aſpernenda: quæ tamen ab ipſis tribui
K ſueta multis uolentibus nō obtingent. Plato ī libris de legibus ꝓhibet ut delubra nemo audeat priua
tim cōſtituere: cēſet & enim ſatis eſſe ciuibus ad īmolādas uictīmas tēpla publica. Ego nūq̄ ſtudui ma
lefacta cuiuſq̄ cognoſcere: ſed ſemꝑ potius dixi mea peccata tegere q̄ aliena indagare: Nihil. n. ī rebus
omnibus tam innoxium quin id poſſit ad aliqua obeſſe. nec tam lætum quod non poſſit ad triſtitudi
nem intelligi: nec tamen id circo omnia ad nequiora trahuntur. Neq;. n. grauius eſt corpore q̄ corde
L collabi: pede potius q̄ mente corruere: in cubiculo deſpui q̄ in ipſo ſplendidiſſimo cœtu deteſtari. Ne
gare factum facilis res eſt & nullo patrono indiget: recte factum uel perperam docere id uero multo
arduum & difficile eſt: fruſtra igitur an factum ſit quæritur quod nullam cauſam malā habuit ut fie-
ret. Ita facti reus apud bonum iudicem ſcrupulo queſtionis liberabitur ſi nulla fuit ei ratio peccandi.
M Non. n. ut prognatus ſed ut moratus quiſq; ſit ſpectandum: nec qua regione ſed qua ratōne uitā uiue
N re inierit conſiderandum eſt. Veteres quidem medici etiam carina remedia uulnerum nominant: ut
omnis uetuſtatis certiſſimus autor. Homerus docet: qui fecit ulyſſi de uulnere ſanguinem ꝓfluentē

fisti carmine:Nihil.n.quod salutis ferendæ gratia fit criminosum est.Hæc de primo sequunt de secũdo & ultimo eiusdem. Virgo formosa & si sit oppido pauper tamẽ abũde dotata:affert quippe ad maritum nouã animi indolem,pulchritudinis grãm floris rudimentũ.Ipsa uirginitatis cõmendatio iure merito oĩbus acceptissima est maritis.Ná quodcũq; aliud ĩ dotẽ acceperis potes cũ libuerit nescis beneficio obstrictus omne ut acceperas retribuire:pecuniam remunerare, mãcipia restituere,domo demigrare,prædiis cedere. Sola uirginitas accepta est,reddi neqt,sola apud maritum ex rebus dotalibus remanet. Vidua autẽ qualis nuptiis uenit: talis diuorcio digredit: nihil affert impossibile sed uenit iã alio ꝓflorata.Neq; facundiæ ostẽtatio rudi & indocto , neq; gloriæ cupido rustico & barbaro neq; inceptio patrociniorum seni cõgruit:Puerum quis non oderit cum uideat uelut monstrum quoddam prius robusto scelere q̃ tempore:ante nocentem q̃ potẽtem:uiridi pueritia cana malicia: qui cũ uenia pernicios̃us est:& nundũ pene iam iniuriæ sufficit.Non omnia quæ fieri poterunt pro factis habenda sunt.Rerum uices uarias euenire.Certum iudicẽ cuiusq; animũ esse.Qui semper eodẽ ingenio ad uirtutem uel ad maliciã moratus:firmũ argumẽtum est accipiẽdi criminis uel respuẽdi . Sæpe audiui nõ de nihilo dici mendacem memorẽ esse oportere.Grauius habendũ est qd̃ in iudicio subscribit q̃ qd̃ in epistola scribitur.Hæc de Lucio Apuleio de magia incipiunt de Asino aureo eiusdem.

Ex Lucio Apuleio de Asino aureo Autoritates.

Imis Hercule calles prauissimis opinionibus ea putare mendacia:quæ uel auditu noua uel risu rudia,uel certe supra captũ cogitatõis arduã uideantur:quæ si paulo accuratius explorabis,non modo cõpertu euidentia:uerũetiã factu facilia senties. Ne tu fortunaq; lubricas ambages:& instabiles,incursiones & reciprocas uicissitudines ignoras . Nam ut lachrimæ sæpiuscule de gaudẽo prodeunt:ita & in nimio pauore risus cõtineri nõ potest: Quid uiatori de summa pauperie latrões auferre possunt.Quis.n.de duobus comitũ alterũ sine alterius noxa pemptũ crederet:Nõ ĩmerito medici fidi cibo & crapula distentos,seua & grauia somniare autumãt.Ego uero nihil impossibile arbitror,sed ut cũq; facta decreuerunt ita cuncta mortalibus ꝓuenire,sed & mihi & tibi & cunctis hoĩbus multa usu uenire mira & pene ĩfecta: quæ tamẽ ignaro relata fidẽ perdant. Speciמen tibi glorios̃um arrogaris:si cõtentus lare paruulo patris tui uirtutes æmulaueris. Hæc de primo & quia de secũdo nihil occurrit,sequunt de tertio.Die æstus ĩuadit aĩum uesptinæ recordatõis facioris.Memineris seræ monitionis cũ cæperis sero pœnitere.Prouidentia deũ nihil impunitũ nocẽtibus ꝓmittit.Nullius dei phana cerimoniæq; negligi debẽt:sed oĩum beniuolẽtia & misericordia corrogari.An ignoras longe faciliores ad expugnãdũ domus esse maiores. quippe q; licet numerosa familia latis diuersetur edibus:tamẽ quisq; magis suæ saluti q̃ domini consulit opibus. frugi aũt solitarii homines fortunã ꝓuam uel certe satis amplã dissimulãter obtectã ꝓtegunt acrius:& sanguinis sui periculo muniunt.Hi sunt.n.beati quoq; diuitias nemo nouit. Impares.n.nuptiæ & præterea in uilla sine testibus & patriæ nõ cõsentiẽte,factæ legitimæ nõ possunt uideri:ac ꝑ hoc spurius iste nascet . Flãma seui amoris ꝓuo quidẽ prio uapore delectat,sed fomẽto cõsuetudis exæstuans ĩmodicis ardoribus totus adurit hoĩes.Di boni q̃facilis licet nõ artifici medico cuius tamẽ docto uenereæ cupidinis cõpræhensio:cũ uideris aliq̃ sine corporis calore flagrantẽ.De famulatione ueneris cõsuetudo est . Nõ ad instar barbaricæ feritatis uel tyrannicæ impotẽtiæ dãnari debet aliquis inauditus: & in pace placida tã diꝝ sæculo ꝓdi non debet exemplũ.De ꝓuis indignatõnis elemẽtis ad exitiũ disciplinæ ciuitatisq; seditio procedit.Medicoꝝ sectæ nõ cõuenit causas ulli præbere morti nec exitio:sed saluti hominũ medicĩa quæsita est.An ignoras eos qui morituris auxiliũ salutare denegarint: ꝙ cõtra bonos mores idipsum fecerint solere puniri.Moriens pauper uiaticũ debet querere. Misero dolori naturales uires adesse solent.In erũna miserrimũ est nescire de quo quæraris.Incuria sequẽs prioris prouidẽtiæ beneficia corrumpit.Non iniurium est cuius beneficio redieris ad hoĩes ei totum debere ꝙ uiues.Spes futura beneficiis præsentibus pignoratur.Nec tu illicita afflictare pietate.In cœtu turbulento uariæ fuere sententiæ.Multum potest nutus etiã magni principis.Spes hilarior in capitale processit exitiũ.In rebus scæuis affulsit fortunæ nutus hilarior.Nam quod nemo nouit pene non fit.Incipiũt nunc de libris floridorum Lucii Apulei

Ex Lucio Apuleio de libris floridorum. Autoritates incipiunt.

Ocrates arbitrabat hoĩes nõ oculoꝝ sed mẽtis acie & animi obtuitu cõsiderãdos. Nec ista re cũ plautino milite cõgruebat q ita ait pluris ẽ oculatus testis unus q̃ auriti decem: ĩmo .n.uero hũc uersum ille cõuerterat:ad examinãdos homines pluris ẽ auritus testis unus q̃ oculati deẽ.Est aũt quoddã genus hoĩm p̃stabile quos gymnosophistas uocant. Hos ego maxime admiror ꝙ hoĩes sint periti:nõ ꝓpagãdæ uitis:nec nõ ꝓscindẽdi soli:nõ illi norũt aruũ colere,uel auꝝ colare.uel equũ domare.uel tauꝝ subigere.uel ouẽ.uel capram tondere uel pascere.Quid igit̃ est:unũ ꝑ his oĩbus norũt:sapiẽtiã pcolũt tã magistri senes q̃ discipuli iuniores.Nec qcq̃ æque pe nes illos laudo q̃ ꝙ torporẽ animi & ociũ oderũt.Igit̃ ubi mẽsa posita prius q̃ edulia apponantur oẽs adolescẽtes ex diuersis locis & officiis ad dapes cõueniũt & magistri perrogant qd̃ factum a lucis ortu ad istud dei bonũ fecerint hic alius se cõmemorat iter duos arbitrũ delectũ:sanata simultate recõciliata gratia purgata suspitiõe,amicos ex ĩfestis reddidisse.Itidem alius sese parẽtibus obedisse. Et alius aliquid meditatione sua reperisse,uel alterius demonstratione didicisse:deniq; cæteri commemorant: q

nihil habet ad offerre cur prandeat impransus ad opus extrudiť. Nec quicq̃ omniũ est quod possit in primordio sui perfici sed in oĩbus ferme ante spei rudimentũ q̃ rei experimẽtũ. Quæ.n.facilior res q̃ linguæ rabies & utilitas morũ:altera ex alioꝝ cõtemptu:altera ex sui. In qualibet ciuitate hoc quoqꝫ genus hominũ inuenitur:qui meliores obtrectare malint q̃ imitari. Hæc de primo sequuntur de secũ do. Nulli me probatioré uolo q̃ qué ipse ante omnes merito ꝓbo. Enim natura sic comprobatum est ut cum qué laudes & ames,porro quem ames etiá laudari te ab illo uelis. Philosophia me docuit non tantũ beneficiũ amare sed ét maleficium magisqꝫ iudicio imptiri q̃ cõmodo íseruire & qꝫ in cõmune expediat malle q̃ quod mihi. Nõ mihi phĩa id genus orationũ largita est ut natura qbusdã auibus bre uem & tempaneum cantũ accõmodauit.hirundinibus matutinũ.Cicadis meredianũ.noctuis serum. Vllulis uespertinũ.bobonibus nocturnũ.gallis antelucanum. Quippe hæc animalia inter se uario tẽpore & uario modo occinũt.sed.n.philosophi ratio & oratio tẽpore iugis est.& auditu delectabilis.& intellectu utilis.& mõ omnicana. Pythagoras primus philosophiæ nuncupator & cõditor nihil prius discipulos docuit q̃ tacere primaqꝫ apud eũ meditatio sapiẽti futura linguã oém coercere. uerba quæ uolãtia poetæ appellant intra murum cadentiũ dentiũ ꝑmere. Loquatiores.n.ferme inquinquenniũ uelud in exiliũ uocis ꝑmebãtur.porro noster plato nihil ab hac secta uel paululũ deuius pythagorisat in plurimis. Hæc de secundo sequunť de tertio & ultimo floridorũ. An non ꝓperandum est ut ꝓ eo honore multas gratias dicamus:pro quo nullas preces dixerimus. Neqꝫ.n.aut leui mercede emit qui precatur aut parũũ præciũ accipit qui rogatur.Ideo ego arbitror præcipue in honore obseruandum quem qui laboriose exornauerit:sibi debet unã gratiam quam impetrarit:qui uero sine molestia ambitus adeptus est duplam gratiam præbentibus debet:& qꝫ nõ petierit:& quod accepit. Summũ argumentum amoris est frequentibus delectari. cessantibus obirasci. perseuerantem celebrare. desinentẽ desiderare. Profecto ut gladius usu splendescit.situ rubiginat ita uox in uagina silentii cõdita diutino tẽpore torpore habeatur. Desuetudo.n.oĩbus pigritiã.pigritia ueternũ parit. Verũ uerbũ est profecto quod aiunt. Nihil quicq̃ homini tam ꝓsperũ diuinitus datũ est: quin & tamen admixtum sit aliquid difficultatis:ut etiã in amplissima quaqꝫ lætitia subsit quæpiã uel parua quærimonia cõiugatiõe quadam mellis & fellis. Vbi huber ibi tuber. Sapientis uiri super mẽsam celebre dictum est. prima inquit crathera ad sitim pertinet:secunda ad hilaritatem.tertia ad uoluptatẽ.quarta ad ĩsaniam. Verũ enimuero musaꝝ crathera uersauice q̃to crebrior.q̃toqꝫ meratior.tanto ꝓpior ad animi sanitatem. Oĩbus bonis in rebus conatus in laude effectus in casu est. Ita cõtra ĩ maleficiis etiã cogitata scelera nõ perfecta adhuc iudicanť cruenta mente.pura manu. Ergo sicut ad pœnã sufficit meditari puniẽda sic & ad laudẽ satis ẽ conari ꝑdicãda. Improuisa picula hoĩbus subito oriunť. Cogitatio uoluptate ĩpediť. Põt aũt quis falso gloriari. Nihil amplius spectari debet q̃ cõuenientium rõ & dicentis oratio. Habet interdum necessaria festinatio honestas moras. Incipiunt modo de deo sacratis eiusdẽ.

Ex Lucio Apuleio de deo sacratis Autoritates.

Lato cælesti facundia præditus equiperabilia diis differens immortalibus frequentissimæ ꝑdicat hunc solũ maiestatis ĩcredibili quadam nimietate & ineffabili nõ posse penuria sermonis humani q̃uis oratione uel modicæ compræhendi:uix sapiẽtibus uiris cũ se uigore animi q̃tũ licuit a corpore moueret intellectum huius dei id quoqꝫ interdum uel in artissimis tenebris rapidissimo choruscamine lumen cãdidum intermicare. In terra ꝑcipuum animal homines sumus q̃q̃ plericqꝫ se in curia disciplinæ. Ita omnibus erroribus ac piacularibus deprauauerint: & prope exosa mansuetudine generis sui ĩmane efferarint.ut possit uideri nullum animal in terris homine postremius. Igitur homines ratione plaudentes.& oratione pollentes ĩmortalibus animis moribundis membris.leuibus & anxiis mentibus brutis & obnoxiis corporibus dissimillimis moribus.similimis erroribus.peruicaci audacia.pertinaci spe casso labore.fortuna caduca: singulatim mortales cuncti.tamen uniuerso generi perpetui uicissim prole mutabiles uolucri tempore.tarda sapientia.cita morte quærula uita terras ĩcolunt. Nihil est.n.deo similius & gratius q̃ uir animo perfecto bonus: qui hominibus cæteris antecellit q̃ ipse a diis immortalibus distat. Quin nos potius quoqꝫ Socratis exemplo & cõmemoratione erigimur. Et nihil æque miror q̃ cũ oés & cupiant optime uiuere:& sciãt non alia re q̃ aío uiui.nec fieri posse quin ut optime uiuas animus colendus sit. tamen animũ suũ nõ colant. At siquis uelit acriter cernere oculi curãdi sunt quibus cernit̃:itidẽ si pugillare ualide uelis brachia uegetanda sunt quibus pugillatur. Si uelis perniciter currere pedes curãdi sunt quibus curritur: similiter in omnibus cæteris membris sua cuiqꝫ cura pro studio est. Quod cum omnes facile perspiciant nequeo satis mecum reputare.& perinde ut res est admirari:cur nõ etiã animũ suũ rõe excolãt. Quæ quidem ratio uiuẽdi oĩbus æque necessaria est.nõ ratio pingẽdi:nec rõ psallẽdi. quas quiuis bonus uir sine ulla animi uitupatione.sine turpitudine.sine labore cõtempserit. Nescio ut hismenias tibi is canere:sed nõ pudet me tibicinem nõ esse:Nescio ut Appelles coloribus pingere:sed nõ eé significũ. & idem ĩ cæteris artibus si oés ꝑsequar liceat tibi nescire nec pudeat. Enimuero dic sodes nescio bene uiuere ut Socrates.ut plato.ut pythagoras uixerũt:nec pudet me nesciť bene uiuere.nunq̃ hoc dicere audebis. Sed imprimis mirandum est qꝫ ea quæ minime uideri uolunt nescire dicere tamen negligũt: & eiusdem artis disciplinam simul & ignorantiam detractant. Non.n.in emendis equis phaleras considerauimus:& baltei polimina inspicimus:& ornatissimæ ceruicis diuitias cõtẽplamur: Si ex auro & ar-

gento & gẽmis monilia uariæ gaze depẽdẽt:ſi plena artis ornamẽta capiti & collo circũiacent:ſi frena celata:ſi epiphia fucata:ſi ſingula aurata ſint.Sed iſtis oĩbus exuuiis amolitis:equum ipſum nudum & ſolum corpus eius & animum cõtemplamur: ut ſi ad ſpeciẽ honeſtus:ſi ad curſuram uegetus: & ad uecturam ualidus.Iam primum ĩ corpore ſi ſit argutũ caput.breuis aluus.obeſaq; terga. luxuriatq; thoris animoſum pectus honeſtis.ꝑterea ſi duplex agit̃ per lumbos ſpina.uolo.n.nõ modo perniciter uerum ẽt molliter ꝓuehat.Similiter igitur & ĩ hominibus cõtẽplandis noli illa aliena æſtimare: ſed ipm hominẽ penitus conſidera:ipſum ut meum Socratem pauperem ſpecta.Aliena autẽ uoco quæ pentes pepererunt:& quæ fortuna largita eſt: quorum nihil laudibus ſocratis mei admiſceo: nullam generoſitatem.nullam proſapiam.nullos longos natales.nullas inuidioſas diuitias.Hæc enim cuncta ut dico aliena ſunt. igitur omnia ſubtiliter aliena numeres licebit.Generoſus eſt parentes laudas:diues eſt nõ credo fortunæ:Magis iſta dinumero ualidus ẽ ægritudine fatigabit̃:pernix ẽ abiit ĩ ſenectute:formoſus eſt expecta pauliſper & non erit. At.n.bonis artibus doctus:& apprime eſt eruditus: & quãtum licet homini ſapiens:tãdem aliquãdo ipſum uirum laudas?hoc.n.ne a patre hæreditarium eſt: nec caſu pendulum:nec a ſuffragio amminiculum:nec a corpore caducum nec ab ætate mutabile. hæc omnia meus ſocrates habuit:ideo cætera habere cõtempſit.Quin igitur & tu ad ſtudium ſapiẽtiæ te ingeris ut proſperas:ſaltem ut nihil alienum ĩ laudibus tuis audias.Nemo ſponte capeſcit noua niſi quem pe nituit priorum.Nõ poteſt.n.ſubſequi nulla mutata ratio ſine præcedẽtium ĩfirmatione.Quapropter debet deus nullã perpeti uel operis uel amoris temporalem perfunctionem: & idcirco nec ĩdignatiõe nec miſericordia cõtingi.nullo angore cõtrahi.nulla alacritate geſtire:ſed ab omnibus animi paſſionibus liber nec dolere unq̃.nec aliquãdo lætari.nec aliquid repẽtinum uelle uel nolle. Nec quicquã omnium eſt q; habere & laudem diligẽtiæ ſimul & gratiam celeritatis poſſit.Parit.n.cõuerſatio cõtẽptũ. raritas cõciliat admirationem.Incipiũt nũc L.Apulei de natura deorum.

Ex Lucio Apuleio de natura deorum Autoritates.

Olus.n.deus & merito ſolus ipſe ĩ ſe eſt a ſe eſt.& circa ſe totus ẽ plenus atq; ꝑfectus.iſq; firma ſua ſtabilitas ẽ:nec alicuius ĩpulſu nec loco moueri põt. Sic cõtingit hoĩbus ut quaſi ꝑ caliginẽ q̃ ĩ cælo ſunt uideamus quãtũ poſſibile ẽ ꝑ cõditionẽ ſenſus humani.hæc aũt ĩtẽtio anguſtiſſima ẽ ꝓuidẽdis tãtis bonis.Nã oĩm mirabiliũ uincit admirationẽ:q; homo diuinã potuit ĩuenir̃ naturã.Simplici.n.mẽte & aĩo diuinitatẽ colere debemus.eiuſq; facta uenerari: agere ẽt dei uolũtati gratias q̃ ẽ bonitatis ſola pleniſſima: Vide hominũ admirationibus. adorationibus laudibus obſequiis cælũ celeſteſq; delectãtur:nec ĩmerito in hominũ cætum muſaq; chorus ẽ a ſumma diuinitate demiſſus.ſ.ne terrenus mũdus uideretur ĩcultior ſi modoq; dulcedine caruiſſet:ſed potius ĩuſitatis hominũ cãtilenis celebraret̃ laudibus.Aliqui aũt ipſiq; pauciſſimi pura mẽte prædĩti:ſortiti ſunt cæli ſuſpiciẽdi uenerabilẽ curã.Meminerit ergo homo qd ptibus cõueniat ſuis quæ ſibi utendæ quibus ſibi ĩſeruiẽdum ſit recognoſcat.Laudes grateſq; maximas agẽs deo eius imaginẽ uenerãs: non ignarus ẽt ſe ſecũdum eſſe imaginẽ dei.Vnde efficit̃ quoniã ẽ ipſius una cõpago:pte qua ex aĩa & ſenſu & ſpiritu atq; rõne diuinus eſt:uelut ex elemẽtis ſupioribus aſcẽdere poſſe uideat̃ ĩ cælũ:pte uero mũdana q̃ cõſtat ex igne & aqua & aere mortalis reſiſtat ĩ terrã.Sic.n.humanitas ex pte diuina immortalis:ex alia pte effecta mortalis ẽ ĩ corpore cõſiſtẽs.hoc aũt ſacrilegis ſimile ẽ cũ deũ roges cæteraq;:thus ĩcẽdere.Nihil deeſt ei qui ipſe eſt oĩa aut ĩ eo ſunt oĩa.ſed nos agentes gratias adoremus. hæ ſunt.n.ſummæ ĩcenſiones dei cũ agũtur gratiæ a mortalibus.Gratias igit̃ tibi ſummæ & ſuperantiſſimæ deus agimus:tua.n.gratia tãtum ſumus cognitionis tuæ lumẽ cõſecuti nomẽ ſanctũ & honorandum.Nomẽ unũ quo ſolus deus eſt benedicẽdus religiõe paterna.Quoniã oĩbus paternã pietatem & religionẽ & amorẽ & q̃cunq; eſt dulcior efficacia ꝑbere dignaris:cõdonãs ſenſu rõne:ĩtelligẽtia.Senſu ut te cognouerimus.Ratione ut te ſuſpitionibus ĩdagemus. Cognitiõe ut te cognoſcẽtes gaudeamus q; te oſtẽderis nobis totũ.Gaudeamus q; nos ĩ corporibus ſitos æternitati fueris conſecrare dignatus. Hæc eſt.n.humana ſola gratulatio cognitio maieſtatis tuæ.Cognouimus te lumẽ maximum:ſolo intellectu ſenſibili intelligimus te.O uitæ uera uita.O naturarum omnium fæcunda ꝑgnatio: cognouimus te totius naturæ tuo cõceptu pleniſſime.cognouimus te æterna perſeueratio.In omni.n. iſta rõne adorãtes bonum bonitatis tuæ.hoc tãtum deprecamur ut nos uelis ſeruare perſeuerantes ĩ amore cognitionis tuæ:& nunq̃ ab hoc uitæ genere ſepari.Iuſto homini ĩ dei religiõe & ſumma pietate præſidium eſt.Deus.n.tales ab omnibus tutatur malis.pater.n.omnium & dominus qui ſolus eſt omnia oĩbus ſe libẽter oſtẽdit.nõ ubi ſit loco nec qualis ſit qualitate.nec quãtus quãtitate:ſed hominem ſola illuminãs mẽtis ĩtelligẽtia:Qui diſcuſſis ab eo aĩo errorum tenebris:& ueritatis claritate ꝓcepta toto ſe ſenſu ĩtelligẽtiæ diuinæ cõmiſcet.Cuius amore a parte naturæ qua mortalis ẽ liberatus. ĩmortalitatis futuræ cõcipit fiduciam.hoc ergo inter bonos maloſq; diſtabit.unuſquiſq; enim pietate.religione prudẽtia cultu & ueneratiõe dei clareſcit.quaſi oculis uera rõne ꝑſpecta:& fiducia credulitatis ſuæ tãtum ĩter hoſes quãtum ſol lumine cæteris aſtris anteſtat.Fit deorum ab hominibus dolenda ſeceſſio: ſoli nocẽtes angeli remanẽt qui humanitati cõmixti ad oĩa audaciæ mala miſeros manu iniecta cõpellunt ĩ bella.ĩ rapinas.ĩ fraudes.& ĩ oĩa q̃ ſunt aĩarum naturæ cõtraria.Cũ fuerit aĩæ a corpore facta diſceſſio:tũc arbitrium examẽq; meriti eius tranſiet in ſummi dæmonis poteſtatem.lſq; eam cũ delicto rum illatã maculis uitiiſq; uiderit.deſuper ad ima deturbãs ꝓcellis turbinibuſq; aeris.Igni & aquæ ſæ

pe diſcordãtibus tradit.atq; inter cælum & terram mũdanis fluctibus ĩ diuerſa ſemper æternis pænis
agitata raptaꝫ:ut in hoc obſit aĩæ æternitas q; ſit immortali ſnĩa æterno ſupplicio ſubiugata.Ergo ne
his implicemur cauẽdum,uerẽdũ,timendũq; eſſe cognoſce.Incredibiles.n. poſt delicta cogentur cre-
A dere nõ uerbis ſed exẽplis,nec minis ſed ipſa paſſiõe pœnarum.Hic mũdus qui diciꝫ ſenſibus recepta-
culum eſt oĩum ſenſibilium ſpecierum,qualitatum,uel corporum:quæ oĩa ſine deo uegetare nõ poſ-
ſunt.Oĩa.n.deus & a deo oĩa & eius uoluntatis oĩa:quod totũ eſt bonũ,decẽs & prudẽs, immutabile,
& ipſi ſoli inſenſibile atq; intelligibile,& ſine hoc nec fuit aliquid nec eſt nec erit.Oĩa.n.ab eo & ĩ ipſo
& ꝑ ipſum.& multiformes qualitates.& magnæ quãtitates.& oẽs menſurã excedentes magnitudines:
& omniformes ſpecies,quas ſi intellexeris o aſclepi gratias acturus eſt deo:ſi ĩ totum animaduerteres
uera ratione ꝑdiſceres mũdum ipſum ſenſibilem:& quæ in eo ſunt oĩa a ſuperiore illo mũdo quaſi ex
ueſtimento eſſe contecta.Nihil eſt deniq; ſine ordinis diſpõe.In oĩbus mũdus iſte perfectus eſt.Ipſe.n.
mundus ordine geſtatur:uel totus conſtat ex ordine.Euentus & fors inſunt omnibus permixta mun-
danis.Præſcire cuncta prudẽtes decet.Multos.n.ſpes timorq; mortis excruciat ueræ rationis ignaros.
Incipiunt de dogmate platonis eiuſdem.

Ex Lucio Apuleio de dogmate Platonis Autoritates.

B Mniũ terrenoꝝ nihil hoĩe ꝑſtabilius prudẽtia dedit.Cui qdẽ linguæ & dentiũ uallũ & ip-
ſius oculi uenuſtas acceſſit:qđ quidem aliis aĩantibus ad explendã uictus neceſſitatem infe
rendaſq; uentri copias cõpatũ eſt:ſed homini promptuariũ potius recte rõis & ſuauiſſimæ
orõnis datũ eſt:ut q; prudentia corde cõcepit ea ſenſa promat oro.At.n.hoĩem tũc eſſe ꝑfe
ctũ:cũ aĩa & corpus æqualiter copulanꝫ.& inter ſe cõueniũt,ſibiq; reſpõdent:ut firmitas mentis ꝑua-
lentibus corporis uiribus nõ ſit inferior.Corpus uero tũc natiuis ĩcremẽtis augeꝫ:cũ ualetudinis por
tio ꝓcurata ſalubriter:modũ neceſſarii metus neſcit excedere;nec ualetudo obteriꝫ magnitudine he-
ſternoꝝ laboꝝ nec pabuli ſarcina ĩmoderatius infecti:uel ut nõ oportet digeſti diſtributiq; ꝑ corpus.
Tunc.n.artus ac mẽbra uigoris debitũ modũ ac uires retinẽt:cũ id qđ inferꝫ ad totius corporis cõſer
C uationẽ,ueluti ſigillatim exæquatũ cunctis ꝓtibus diuidiꝫ.Sapientẽ ꝑfecte eſſe nõ poſſe dicit plato ni-
ſi cæteris ingenio ꝑſtet:& artibus & prudentiæ ꝓtibus ĩbutus ſit.deniq; ſapiens nec in ſecundis rebus
efferꝫ:nec cõtrahiꝫ ĩ aduerſis:cũ ſe ornamentis ſuis ita ĩſtructũ ſciat,ut ab his nulla ui ſegregeꝫ.hũc ta
lem nõ ſolũ inferre ſed ne qdẽ referre oportet iniuriã.Nõ.n.cõtumeliã putat quã improbus faciat,ſed
eã quã patientia firmiter tolleret.Eqdem ſapiens oĩa accidentia ad meliores reputat rõnes. Idẽ ille diẽ
mortis ſuæ ꝓpicius nec inuitus expectat qđ de aĩæ ĩmortalitate cõfidat.Nam uinculis liberata corpo
reis ſapiẽtis aĩa remigrat ad deos:& ꝑ merito uitæ purius caſtiuſue tráſactæ:hoc ipſo uſu deoꝝ ſe cõ-
ditioni cõciliat.Eũdẽ ſapientẽ optimũ ac bonũ atq; prudentẽ idẽ plato recte arbitraꝫ cuius ſane con-
ſilia cum factis rectiſſime congruunt.& cui principia profecta ſunt a iuſti ratione. At hunc ſapientem
& fortiſſimum dicit eſſe qui uigore mentis ad omnia perpetienda ſit ꝑatus.Nec etiam angetur ſapiẽs
cariſſimis orbatus affectibus,uel quod decreto & lege recte rationis interdicitur.Rem deniq; publicã
negat conſiſtere plato niſi is qui imperitat habeat ſapientiæ ſtudium,& is qui ad imperandum deligi-
D tur ĩter omnes ſapientiſſimus habeatur. Voluptas nec abſolute bona nec ſimpliciter mala,ſed ea quæ
ſit honeſta nec pudendis rebus,ſed glorioſis actibus ueniat nõ eſt fugienda.Illam uero quam aſperna-
tur natura ipſa turpi delectatione quæſitam uitari oportere plato cenſebat.Solicitudinem & laborem
ſi naturales eſſent & ab ipſa uirtute deſcenderent & eſſent pro aliqua clara adminiſtratiõe ſuſcepti ap-
petibiles ducebat eſſe ſed ſi aduerſum naturam turpiſſimarum rerum cum gignerentur malas inteſta
E bileſq; eſſe.Namq; eum cui non ex natura nec ex induſtria recte uiuendi ſtudium conciliari poteſt:ui
ta æſtimat plato eſſe pellendum:uel ſi cupido uitæ eum teneat oportere ſapientibus tradi:quorum ar
te quadam ad rectiora flectatur.Et eſt ſane melius talem regi nec ipſum regendi alios habere poteſta-
F tem,nec dominari ſed ſeruire.Dites inferiores nuptias non recuſent,& locupletem cõfortia inopes cõ
ſequantur.Et ſi uires opum non congruunt:ingenia tamen diuerſa miſcenda eſſe:ut iracundo tráquil
la iungatur:& ſedato homini ĩcitatior mulier applicetur:ut talibus obſeruationum remediis ſoboles
natura diſcrepante confecta:morum prouentu meliore coaleſcat:& ita compoſitarum domorum opi
G bus ciuitas augeatur.Bonus quiſq; & induſtrior in honoribus & officiis præferatur:peſſimi ciues luce
H careant dignitatis.Neceſſitudinum & liberorum amor naturæ congruus eſt.Malicia perfecta ſeditio-
nem mentibus pit impediens incepta eius atq; meditata conſilia,nec præmittens quicq; eorũ quæ uo
I let.Immoderatum ingenium in quẽcunq; proruerit:modum nõ habet:& ideo ſemper ei aut deeſt ali-
quid:aut redundat.Plus ſibi obeſt qui alium cupit perditum q; illi nocet aduerſum quem talia machi-
K natur.Neq; obitus cauſa lamẽtationes ſuſcipi oportet. Sola uirtus fortunatiſſimos poteſt facere cum
abſq; hac ex aliis proſperis non poſſit fælicitas inueniri.Incipiunt de habitudine mundi.

Ex Lucio Apuleio de habitudine mundi Autoritates.

L Onſideranti mihi ſæpe alias:uirtutis ĩdagatrix,expultrixq; uitiorum,diuinarum particeps
rerum philoſophia uidebatur & nunc maxime cum naturæ interprætationem:& remota-
rum ab oculis rerum inueſtigationem ſibi uindicet.Nam cum cæteri magnitudine rei ter
riti eiuſmodi laborem arduum & profundum exiſtimarent,ſola philoſophia ſuum non de
M ſpexit ĩgeniũ nec indignam ſe exiſtimauit cui diuinaꝝ humanarũq; rerum diſceptatio deferaꝫ. Quid

enim modo præſtãtius: lauda quãputas ſpeciẽ portio a te laudabit mũdi. Admirare quã uoles temperantiam, ordinationem figuram: hic per hoc illud quodcũq; eſt iuenies eſſe laudãdus. Nam quid (oro te) ornatum atq; ordinatum uideri poteſt: quod nõ ab ipſius exẽplo ĩuitata ſit ratio. Vetus opinio eſt: atq; cogitationes omnium hominum inſedit deum eſſe, originis habere autorem: deumq; ipſum ſalutem eſſe & perſeuerantiam earũ quas effecerit rerum. Neq; ulla res eſt tam præſtantibus uiribus quæ uiduata auxilio ſui natura contenta ſit, hanc opinionẽ uates ſecuti profiteri auſi ſunt: omnia loue plena eſſe. Cuius præſentiam nõ iam cogitatio ſola ſed oculi & aures & ſenſibus ſubſtantia comprehendit. Rex igitur omnium & pater quem tantummodo animæ noſtræ oculi cogitationis uident: machinam iugiter per circuitum ſuis legibus terminatam, claram, & ſideribus lucentem, ſpecieſq; innumeras ab uno principio agitari iubet. Simile iſtuc eſſe bellicis rebus hinc liceat arbitrari. Nam cum bellũ tuba cecinit milites clangore incenſi: alius accingitur gladio alius clypeum capit. Ille lorica ſe induit. hic galea caput, uel crura ocreis inuoluit, hic temperat frenis equum: & iugales ad concordiam copulat. Et protinus unuſquiſq; competens capeſcit officium. Velites executionem adornant: ordines principes curant, equites ordinibus præ ſunt cæteri negocia q̃ facti ſunt agitãt. Cũ ĩ terra unius ducis ĩperio tãtus exercitus paret quẽ p̃fecerit: penes quẽ ẽ ſũma rerũ nõ aliter humanarũ & diuinarũ rerũ ſtatus agit: quãdo uno moderamĩe cõtẽta pẽſum ſui opis agnoſcũt: curaq; oĩbus occulta uis nullis oculis obuia: niſi q̃bus mẽs aciẽ ſuæ lucis ĩcẽdit. Nec hoc: uel illi ad mohẽdũ: uel nobis ad ĩtelligẽdũ obeſt. Cæterũ ea q̃ uel e cælo accidere oculis aduertimus: & aeré fieri ex aqua: ẽt illa a deo fieri credẽda ſunt. cuius tutela mũdi huius & cura ẽ. deo aũt nec triſtis nec oneroſa eſt ĩperii ſui cura. Nãq; ut eſt lex ciuitatis ſemel ꝓmulgata, ꝓpetuis obſeruationũ rõnibus fixa: ipſa q̃dẽ ĩmutabilis eſt. At eius arbitrio parentum mẽtes agitanť: nutuq; eius & dãnatiõe flectunť. Sors naſcẽtiũ obitorũ loco pullulat: & occidẽtiũ numerus naſcẽtiũ locum pãdit. Nãq; habitus ſic eſt: ut manibus extẽſis cælũ p̃cemur. Et hæc de habitudine mũdi ſiue de coſmographia L. Apuleii. Incipiũt nunc Oroſii.

Pauli Oroſii de ormeſta autoritates incipiunt.

Am & ĩ magna magni patriſſamilias domo cum ſint multa diuerſi generis aĩalia adimenta familiaris rei cõmoda: nõ eſt tamẽ canum cura poſtrema. Quibus ſolis natura ĩſitum ẽ uolũtariæ ad id quod præparanť urgeri: & p̃ ĩgenitam quãdam obediẽtiæ formulam: ſola diſciplina timoris expectatiõe ſuſpẽdi: donec ad peragẽdi licẽtiam nutu ſignoue mittãtur. habẽt. n. proprios appetitus: quãtum brutis excellẽtiores: tãtum hoĩbus propinquãtes: hoc eſt diſcernere, amare, ſeruire. Nam diſcernẽtes ĩter dominos atq; extraneos: nõ ſolum hos quos inſectãtur oderũt: ſed hos quos amãt zelant. Et amãtes dominum & domum nõ quaſi ex natura apti corporis uigilant: ſed ex naturæ cõſciẽtia ſoliti amoris ĩuigilãt. Vnde etiam miſtico ſacramẽto ĩ euangeliis ſacris: q̃ edãt micas catelli ſub mẽſa dominorum: & cananea nõ erubuit dicere: & dominus nõ faſtidiuit audir̃. Beatus etiam Tobias ducem angelum ſequẽs canẽ comitẽ habere nõ ſpreuit, lure ab inicio hoĩes per bona malaq; alternãtia exercenť: hũc modum ſentit quiſquis per ſe atq; in ſe humanum genus uidet. Ex abundãtia enim luxuria: ex luxuria fedæ libidines adoleuere. Enimuero cui placet obliuiſciť cui dolet meminit. Quiſquis nõ docet timorem dei propalatæ religionis ſtudio, Iræ eius ultionis terreať exemplo. Perpetuo ĩ uita ſua trãquillitatum & deliciorum ſereno aſſuefacti: ad omne uel modicũ obductæ ſolicitudinis nubilum commouenť. Hæc de primo; ſequũtur de ſecũdo. Neminem iam eſſe arbitror quem latere poſſit quin hominem ĩ hoc mũdo deus fecerit, unde etiam peccãte hoĩe mũdus arguiť: ac propter noſtram ĩtemperãtiam comprimẽdam terra hæc ĩ qua uiuimus defectu cæterorum aĩaliũ: & ſterelitate ſuorũ fructuũ caſtigať. Itaq; ſi creatura dei merito & diſpẽſatio dei ſumus: quis enĩ magis diligit q̃ ille qui fecit: quis aũt ordinatius regit q̃ is qui fecit & diligit: quis uero ſapiẽtius & fortius ordinare & regere facta poteſt q̃ qui & facienda prouidit, prouiſa perfecit: Quapropter oẽm poteſtatem a deo eſſe oẽmq; ordinatiõne: & q̃ nõ legerũt ſentiũt: & q̃ legũt cognoſcũt. Quod ſi poteſtates a deo ſunt quãto magis regna: a q̃bus reliquæ poteſtates ꝓgrediunť. Si aũt regna diuerſa: quãto equius regnũ aliq̃d maximũ cui reliquorũ regnorũ poteſtas uniuerſa ſubiiciť: quale a pr̃icipio babilonicũ: & deide macedonicũ fuit poſt ẽt Affricanũ: atq; ĩ fine romanũ q̃d uſq; ad nũc manet. Quicquid enim eſt opere & manu factum: labi & cõſumi uetuſtate capta cõfirmat: cuius ut primũ ĩperiũ ac potẽtiſſimũ extitit: ita & primũ ceſſit: ut ueluti quodã iure ſuccedentis ætatis debita poſteris traderet hæreditas. Ipſis quoq; eãdem tradendi formulã ſeruaturis. Quippe ocio diſcordiæ nutriunť: aut ubi neceſſitas ĩcubuit poſtpoſitis priuatis cauſis atq; odiis ĩ cõe cõſuliť. Expers cõſilii furor dolorem uirtutẽ putat: quãtũcũq; meditať ita tãtum ꝓmittit audacia. Sequunť de tertio eiuſdem. Philippus rex Macedonum pater Alexãdri: qui cum pridie q̃ occideret ĩterrogatus fuiſſet: q̃ finis homini magis eſſet optandus. Reſpõdiſſe ferť eũ eſſe optimũ q̃ uiro forti poſt uirtutũ ſuarũ glorias ĩ pace regnãti ſine cõflictatiõe corporis & dedecore animi: ſubitus & celer ĩopinato ferro potuiſſet accidere: q̃d ipſi mox cõtigit. Nec ab iratis diis quos ꝓpẽderat ſemꝑ quorũq; aras, tẽpla, & ſimulacra ſubuerterat: q̃ electiſſimã ut ipſi uidebať morte adipiſcereť potuit ĩpediri. Nã die nuptiarũ cũ ad ludos magnifice appatos: ĩter duos Alexandros filium generũq; cõtẽderet A pauſania nobili macedonũ adoleſcẽte ĩ anguſtiis ſine cuſtodibus circumuẽtus eſt. Aſſolent humanæ mutabilitati oĩa ſorde: præſentia. Nouitates rerum actu auditu; prurientibus: ipſa ẽt uita faſtidio eſt. Quippe græciæ ciuitates dũ imperare ſingule cupiunt

K imperiũ oẽs perdiderũt: oppreſſæ demũ ſeruiẽtes ſenſerũt. Præmit miſeros ĩter iniuriarum ſtimulos
ſuperfluus pauor: & ipſa quoq; diſſimulatiõe dolor creſcit. In magna malorum multitudine difficilli-
L ma dictis fides. Sequũtur nũc de quarto. Dixiſſe Aeneam Virgilius refert; cum poſt pericula ſua ſuorũ
que naufragia reſiduos ægre ſocios ſolaretur. Forſan & hæc olim meminiſſe iuuabit. Hæc ſentẽtia ſe-
mel apte ficta ſemp uim ſui triplicẽ cũ diuerſiſſimis effectibus refert. Cũ & p̃terita tãto gratiora habẽ
tur ĩ uerbis: quãto grauiora referũtur ĩ geſtis. Et futura dum deſiderabilia faſtidio p̃ſentium fiũt ſem
per meliora credũtur. Ipſis aũt p̃ſentibus ob hoc nullã ĩ parte miſeriarũ iuſta compatio adhiberi põt:
qa multo maiore moleſtia afficiũt q̃tulacũq; ſint iſta q̃ ſunt: q̃ illa q̃ ſiue trãſacta ſiue uentura & ſi ma-
M gna dicũtur ĩterim tamẽ omnino nõ ſunt. Fruſtra de prole cura ẽ niſi rebus p̃ſentibus cõſolaẽ. Victo-
riæ gloriã maculant damna uictoris: niſi forte cũ adeo pauci cadũt: ut admiratione terroréq; uirtutis
augeat paucitas p̃ditorũ. Si glorioſum eſt duci & patriæ plurimos hoſtes ĩteremiſſe: quãtomagis lætũ
patriæ & duci beatũ põt uideri: ſuorũ uel nullos uel pauciſſimos perdidiſſe. Tribulatiões & plagæ & ſi
N plerúq; per aereas poteſtates fiunt: tamẽ ſine arbitrio omnipotẽtis dei omnino nõ fiũt. Adiicitur præ-
O ſentibus malis triſtior fama. Diſcordia ĩfæliciter exagitãte: nulla unq̃ tẽpora uel p̃ſpera uel domi quie
ta dicũtur. Quia maligni atq; ĩuidi uitioſo oculo uidẽt quæ uidẽt. atq; ideo duplicia illis uidenẽ quæ
uident. Et confuſi caligine nequiciæ in id cadunt ut minus uidendo plus uideant cum tamẽ id quod
eſt ita ut eſt uidere non poſſunt. In tantum enim captum cor obliquat inuidia: ut rectum natura non
P uideat. Fortis in alterutrum deſperatio in meliora proficit. Sequuntur de quinto. Maiores noſtri bel-
Q la geſſerũt: bellis fatigati pacem petẽtes tributa obtulerũt. Tributum præcium pacis eſt. Nos tributa
R depẽdimus ne bella patiamur. Nihil perdidi ubi nihil amaui: totumq; habeo quando quem diligo eſt
S mecum. Cõſiderationem furor adimit. Sequũtur de ſexto. Omnes homines cuiuſlibet ſectæ uel uitæ
T uel patriæ ita ſemper ad proſpectum prudẽtiæ naturali bono erigũtur: ut oblectamẽto corporis rõna
le mẽtis & ſi nõ actu præferãt iudicio tamẽ præferẽdum ſciãt. Quæ mẽs ratione duce illuſtrata ĩ ſciẽ-
tiam dei quaſi artem proſpicit deum enim quilibet hominum cõtemnere ad tẽpus poteſt neſcire non
põt ĩ totũ: quippe nã & philoſophi dũ intẽto mẽtis ſtudio quærũt ſcrutãturq; oĩa. Vnũ deũ autorẽ oĩ
um reperierũt ad quẽ unũ oĩa referũtur. Nã & ubi rõcinatio deficit fides ſubuenit: niſi enim credide-
V rimus nõ ĩtelligemus. Ab ipſo audias ipſiq; deo credas quod uerũ uelis ſcire de deo. O quãta & q̃ inof-
fenſa lux ueritatis eſſet: ſi nõ aduerſus eam ultro ſe offerẽtem ĩbecilli ĩfæliciter oculi clauderentur. Se-
X quũtur de ſeptimo & ultimo. Vere ignis ardẽs chriſtus. quẽ ſequiẽ illuminaẽ: qui tẽptat exuriẽ. Ipſe ẽ
Y chriſtus chriſtianorũ caput. ſaluator bonorũ. malorũ punitor. iudex oĩum: qui formã ſub ſe cũctis uer-
bo & opere iſtituẽs: quo magis doceret patiẽtes ĩ perſecutionibus quas pro uita æterna acciperẽt eſſe
oportere. Mox ut uirginis partu editus mũdo apparuit a paſſionibus ĩcepit. Nãq; eũ rex iudeæ Hero-
des ſimul ut natum comperit necare decreuit: plurimoſq; tũc paruulos dum unum ĩſectatur occidit
hic malignis improbe incurrentibus digna punitio eſt. hic ĩquãtum tranquille agitur mũdus creden-
tium gratia: inquantum pernicioſe ĩquietatur blaſphemãtium pæna eſt. Securus per omnia fidelibus
chriſtianis quibus aut æternæ uitæ requies ĩ tuto: aut ẽt huius ĩ lucro ẽ. Cito aũt ira dei ĩ miſericordi
Z am uertiẽ: ut ceptæ ultionis maior forma q̃ pæna ĩ mẽſuram plenitudinis reputeẽ. Qui deus ut unus
unã fidẽ tradidit. unã eccleſiã toto orbe diffudit hãc aſpicit. hãc diligit. hãc defendit: quolibet ſe quiſ-
quis nomine tegat. Si huic nõ ſociaẽ alienus. Si hãc ĩpugnat inimicus ẽ. Maligna aũt ſemp aduerſus de
um uerũ diabolica ĩſectatio: q̃ ab inicio mũdi uſq; ad nũc a ſincero fidei religioniſq; tramite: effuſis er
rorum nebulis lubrica hominum corda perturbat poſtq̃ chriſtianis ĩperatoribus ſummã regiæ pote-
ſtatis ĩ meliora uertẽtibus: eccleſiam chriſti zelo idolatriæ perſequi deſiſtit: aliud machinãtium genus
aa quo per eoſdem chriſtianos ĩperatores chriſti eccleſiã uexaret ĩuenit. Ob hoc ab inicio creatum & in-
ſtitutum humanum genus ut ſub religione cum pace ſine labore uiuens fructu obedientiæ æternita-
tem p̃mereẽ. Inter ſacra cõtinua paganorũ ĩceſſabilibus cladibus nullus finis ac nulla requies fuit: niſi
A cum ſaluator mũdi chriſtus illuxit: cuius aduẽtu prædiſtinata fuit imperii romani pax. Boni paſtoris
B eſt tondere pecus non deglutire. Sapiens nominãdus ẽ q̃ animi uires trãq̃llis ſtudiis accõmodat. Publi
cas ĩterdici leges nõ oportet ſine q̃bus reſpublica nõ ẽ reſpublica. Incipiũt nunc uictruuii autoritates.

Victruuii de architectura autoritates incipiunt.

C Tenim natus infans ſine nutricis lacte non poteſt ali: neq; ad uitæ creſcentis gradus perdu
ci: ſic ciuitas ſine agris & eorum fructibus in mœnibus affluentibus nõ poteſt creſcere nec
ſine abundantia cibi frequentiam habere: populumq; ſine copia tueri. Hæc ex ſecundo Vi
D ctruuii: quia de primo nihil occurrebat: ſequũtur de tertio eiuſdẽ. Delphicus apollo ſocra
E tem oĩum ſapiẽtiſſimũ pythiæ reſpõſiõis eſt profeſſus. Is aũt memoraẽ prudẽter doctiſſimeq; dixiſſe:
oportuiſſe hoĩum pectora feneſtrata & apta eſſe: uti nõ occultos haberẽt ſenſus ſed patẽtes ad cõſide-
randũ. Vtinam uero rerũ natura: ſentẽtia eius ſecuta explicata & apparẽtia ea cõſtituiſſet. Si enim ita
fuiſſet nõ ſolum laudes & uitia aĩorum ad manum aſpicerẽtur: ſed etiam diſciplinarũ ſciẽtiæ ſub ocu
lorum cõſideratiõe ſubiectæ: nõ ĩcertis ĩdiciis probarẽtur: ſed & doctis & ſciẽtibus autoritas egregia
& ſtabilis adderetur. Igitur quoniam hæc non ita ſed uti natura rerum uoluit ſunt conſtituta non eſti
citur ut poſſint homines obſcuritatis ſub pectoribus: ingeniis ſcientias artificiorum penitus latentes
F quẽadmodũ ſunt indicare. Hæc de tertio: de quarto & quinto nihil ſe obtulit: ſequuntur de ſexto. Ea

uera ꝓsidia sunt uitæ quibus neq; fortunæ tẽpestas iniqua,neq; publicarum rerum mutationeq; belli uastatio põt nocere.Nõ minus ea sententia augendo theophrastus: Hortando doctos potius esse q̃ pecuniæ cõfidentes.Ita ponit doctũ ex oĩbus solũ neq; ĩ alienis peregrinũ neq; in amissis familiaribus & necessariis inopem amicoꝝ sed in omni ciuitate eé ciuem,difficileq; fortunæ sine timore posse dẽ spicere casus.Atqui non doctrinarum sed fælicitatis ꝓsidiis putaret se eé uallatũ:labidis itineribus uadentem:non stabili sed infirma cõflictari uita.Epicurus uero nõ dissimiliter ait,pauca sapientibus fortunam tribuere:quæ autem maxima & necessaria sunt animi mẽtisq; cogitationibus gubernari.Omnia enim munera fortunæ cũ dantur:ab ea faciliter adimuntur: disciplinæ uero coniunctæ cum animis nullo tempore deficiũt:sed ꝑmanent stabiliter ad summũ exitũ uitæ.Sequunt̃ de septimo eiusdẽ. G
Maiores tũ sapienter tũ etiam salubriter sic instituerũt ꝑ cõmentarioꝝ relationes cogitata tradere posteris ut ea nõ interirent:sed singulis ætatibus crescentia uoluminibus editis gradatim ꝓuenirent uetustatibus ad summã doctrinaꝝ subtilitatẽ. Itaq; nõ mediocres sed infinitæ sunt his agendæ gratiæ. q̃ non inuidi ore silentes prætermiserunt:sed oĩum generum sensus cõscriptionibus memoriæ tradẽdos curauerũt.Náq; si nõ ita feciſſent nõ potuissemus scire quæ res in Troia fuissent gestæ. Nec quid thales,democritus,anaxagoras reliquiq; physici sensissent de natura reꝝ.Seu xerxes:Alexãder. darius. cæteriq; reges quas res:aut quibus rationibus gessissent nõ fuissent notæ,nisi maiores præceptorum comparationibus omnium memoriæ ad posteritatem commentariis extulissent.Itaq; quemadmodũ H
his gratiæ sunt agendæ sic contra qui eorum scripta furantes pro suis prædicant sunt uituperandi: q̃ I
que non propriis cogitationibus scriptorum nituntur:sed inuidis moribus aliena uiolantes gloriant̃: non modo sunt reprehendendi sed etiam qui impio more uixerũt pœna condemnãdi. In octauo nihil se obtulit.Sequũtur de nono.Quia teneris ætatibus doctrinarũ abũdãtia satiãtur:optimos habẽt K
sapiẽtiæ sensus.Instituũt ciuitatibus humanitatis mores,æqua iura,leges: quibus absentibus nulla ciuitas potest esse ĩcolumis. Cum ergo tãta munera ab scriptorum prudẽtia priuatim publicæq; fuerit L
hominibus præparata:nõ solũ arbitror palmas & coronas his tribui oportere sed etiam decerni triũphos & iter deos sedes eorum dedicãdas iudicare.Ergo eorum uirorum cogitata nõ solum ad mores M
corrigendos:sed etiam ad omnium utilitatem perpetuo sunt præparata.Athletarum autẽ nobilitates breui spacio cum suis corporibus senescũt.Itaq; neq; cum maxime sunt florẽtes:neq; posteritate: neq; ĩstitutis hi quemadmodum sapientium cogitata hominum uitæ prodesse possunt.Cũ uero neq; moribus neq; ĩstitutis scriptorum præstãtibus tribuãtur honores:ipse autem per se mẽtes aeris altiora ꝓ spiciẽtes:memoriaꝝ gradibus ad cælum elatæ:æuo immortali nõ modo sentẽtias,sed etiam figuram: eorum posteris cogũt esse notas.Itaq; qui litterarũ iucunditatibus ĩstructas habẽt mẽtes: nõ possunt nisi ĩ suis corporibus delicatas habere sicuti deorum.Hæc de Victruuio de architectura:quia in decimo libro q̃ ẽ ultimus nihil reportãdũ ꝑpẽdi.Incipiũt Q̃.Curtii Ruffi de gestis Alexãdri autoritates.

Quinti Curtii Ruffi de gestis Alexandri Autoritates.

Tiam naturam plerunq; fortuna corrumpit.Homines cum se permiscere fortunæ etiã naturam dediscũt.Cæterum destinata salubriter omni ratiõe potẽtior fortuna discussit.Om N
nia Alexãder facilius q̃ moram perpeti poterat.Discors exercitus nec ad unum imperium O
ĩtẽtus uario tumultu cũcta turbat.Quis aut ĩ uictoria aut ĩ fuga copias numerat? Vbi partes labãt summa turbatur.Hæc de tertio nam primi duo libri communiter nõ habẽtur. sequũtur de quarto.Dii quoq; pro meliore stant causa. Vt opinor ineuitabile est fatum. Nulla res multitudinem P
efficatius regit q̃ superstitio:alioquin potẽs,scæua mutabilis.ubi uana gloria capta est melius uatibus q̃ ducibus suis ꝑet.Quid opus est armis inter quos odia sublata sunt.Semper grauior in paucitate iactura est.Temeritas ubi primum impetum effudit uelut quædam animalia emisso aculeo torpet. Ne Q̃
duces quidem copiarum sua laude fraudandi sunt:quippe uulnera quæ quisq; excepit indicia uirtutis sunt.Et fugit mortem quisq; contempserit:timidissimum quenq; cõsequitur. Quippe ubi ĩtrauit animos pauor id solum metuunt quod primum formidare cæperunt.Fragilitatis humanæ nimia in prosperis obliuio est.Omnia experiri necessitas subiit:quippe cũ primas spes fortuna destituit futura præ R
sentibus uidentur esse potiora.Nunq̃ diu eodem uestigio stare fortunam:semperq; homines quantãcunq; fælicitatem habeant inuidiam tamen sentire maiorem.Nihil difficilius esse q̃ in illa ætate tan- S
tam capere fortunam.Fortuna quos uni sibi credere coegit:Magna ex parte auidos gloriæ magisquã capaces facit.Nihil autem potest esse diuturnum cui nõ subest ratio.Licet fælicitas aspirare uideatur tamẽ ad ultimum temeritati nõ sufficit.præterea breues & mutabiles uices reꝝ sunt:& fortuna nunq̃ simpliciter ĩdulget.Nihil habẽti nihil defuit.Metu & spe occulta probãtur.In ratiõem necessitas uersa est.Quippe ubi explorari uera non possunt:falsa per metum augentur. Hæc de quarto: sequuntur T
de quinto.At qui optime miserias ferunt,qui abscondunt:Nec ulla tam familiaris est infælicibus pa- V
tria q̃ solitudo & status prioris obliuio:Nam qui multum in suorum misericordia ponũt ignorant q̃ celeriter lachrimæ inarescant.Nemo fideliter diligit quem fastidit.Nam & calamitas querula est & superba fælicitas.Ita suam quisq; fortunam in consilio habet cum de aliena deliberat.Et nisi mutuo miseri essemus olim alius alii potuissemus esse fastidio. Non speciosa dictu sed usu necessaria in rebus X
aduersis sequenda esse. ferro geri bella non auro. uiris non urbium tectis. omnia sequi armatos. Sed si iusta ac pia bella dii aduersantur: fortibus tamen uiris licebit honeste mori. In castris quæ nul-

lius reguntur imperio uarii animoꝝ motus sunt: nec in cõmune ut ante consulitur. Adeo omnem sen
Y sum territis fortuna penitus excusserat: ut nec hostium paucitatem nec multitudinem suam satis cer-
Z nerent. Quod ui non potest fraude assequi temptandum est. Humanis ingeniis parata simulatio est:
A Bono uiro difficilius est dominari q̃ decipi. Alieno scelere q̃ meo mori malo. Fatigatis necessaria qui-
B es est. Magna res celeritatis est p̃mium. Vt opinor ignauiam quoq; necessitas acuit & sæpe desperatio
C spei causa est. Quid mirum fortunatos semper parem quærere. Versabilis fortuna est. Consuetudo na
D tura potior uicit. Medici quoq; grauiores morbos asperis remediis curant: & gubernator ubi naufra-
E gium timet: iactura quicquid seruari potest redimit. Hæc de quinto: sequuntur de sexto. Sicut in cor-
poribus ægris nihil quod nociturum est medici relinquunt: sic quicquid obstat imperio recidendum
est. Parua sæpe scintilla contempta magnum excitauit incendium. Nil tuto in hoste despicitur: quem
F spreueris ualentiorem negligentia facias. Sed qui præsentes metuunt in absentia hostes erunt. Suis au-
tem quisq; placidius paret: etiam cum is præest qui magis timeri potest. Vincti hominis non superua
G cua solum sed etiam inuisa defensio est: quæ iudicem non docere uidetur sed arguere. L iberior est in-
H ter mutuas querelas dolor. Vera confessis & falsa dicentibus idem doloris finis ostenditur. Iram & su-
I spitiones excitat inconsultus pauor. Formam pudor honestat. Rerum per uirtutem partarum secura
K possessio est. Benemeritis non insidiandum est. Feras bestias captas & inclusas quia ipsarum natura nõ
potest longior dies mitigat. Multa exilia patent fugienti. patria est ubicunq; uir fortis sedem sibi elege
L rit. Superbiam habitus animi insolentia sequitur. Verba innocenti reperire facile est: modum uerbo-
M rum misero tenere difficile. Fauentem habes iudicem siquod admitti non potuit salte negari põt. Ego
ipse quotiens quæ audieram detuli cum ludibrio crudelitatis repulsus sum: sic & cum iudicamus inui
N si: & cum tacemus suspecti sumus. quid facere oportet. Sequuntur de septimo. Ad omnes affectus ipe-
O tu rapiamur uituperamus. laudamus. miseremur. irascimur. utcunq; præsens mouit affectio. Modo in
diã ad ire & oceanũ libet: mõ cõiugũ & liberoꝝ patriæq; memoria occurrit: sed has locutiones: has i-
ter se colloquẽtiũ uoces signũ tuba datũ finit: ĩ suos ordines quisq; currimus: & quicquid iraꝝ ĩ taber
P naculo cõceptũ est in hostiũ effundit̃ capita. Nihil aliud supest locoꝝ fraude deceptis q̃ honeste mor-
Q tis solaciũ ex hostiũ cede. Fortuna belli artẽ uictos quoq; docet. Fortunã tuã p̃sis manibus tene: lubri
ca est nec ĩ uita teneri põt. Salubre cõsiliũ sequẽs qđ p̃sens tẽpus ostẽdit: melius impone fælicitati tuæ
R frenos facilius illã regis. Nostri sine pedibus dicũt eẽ fortunã: q̃ manus & p̃nas tãtũ habet: cũ manus
porrigit p̃nas quoq; comp̃hẽdere non patitur. Deniq; si deus es tribuere beneficia mortalibus debes
nõ sua eripe. Sin aũt homo es ad id qđ es semp esse te cogita. Stultũ ẽ eoꝝ meminisse ꝓpter q̃ tui obli
uiscẽris. Quibus bellũ nõ ĩtuleris bonis amicis poteris uti. Nã & firmissima est inter pares amicitia: &
uident̃ pares qui nõ fecerint ĩter se periculũ uiriũ. Quos uiceris amicos tibi esse caue ne credas. Inter
dominũ & seruũ nulla amicitia est. Etiã ĩ pace belli iura seruant̃. Iurãdo gr̃am scythas sectire ne credi-
deris: colẽdo fidẽ iurãt. Græcoꝝ ista cautio est q̃ facta cõsignãt & dies ĩuocãt: nos religionẽ ĩ ipsa fide
nouimus. Qui nõ uerent̃ hoĩes fallunt deos. Nec tibi amico opus est de cuius beniuolentia dubitas.
S Quid tu ignoras arbores magnas diu crescere una hora extirpari. Stultus est qui fructum earum spe-
ctat altitudinẽ nõ metiẽ. uide nedũ ad cacumẽ ꝑuenire cõtẽdis: cũ ipsis ramis quos comp̃hendis deci-
das. Leo quoq; aliquãdo minimaꝝ auiũ pabulum fit. Et ferrũ rubigo consumit. Nihil tã firmũ est cũ
T periculũ nõ sit ẽt ab inualetudine. Misera eorum conditio est q̃bus forsitã nõ periculosius est tacere q̃
V dicere. Satius ẽ purgatos esse q̃ suspectos: & neminem absolui posse nisi qui dixerit causam. Nullis me
ritis perfidia mitigari potest. Nec aut commercio linguæ aut supplicio cum uelamentis precibusq; in
X hiberi crudelitas potest. Culpam maiorum posteri luere. Seruo utilius est parere domino q̃ afferre cõ-
silium: cum qui pareant idem quod cæteros maneant: qui uero suadeant proprium sibi periculum.
Alienigenam dominum pati nemo uult. Nihil tam alte natura constituit quo uirtus non possit eniti
Y experiendo quæ cæteri desperauerunt. Ocii uitia negocio discutienda sunt. Melior est causa suum nõ
tradentis q̃ poscentis alienum. Natura mortalium hoc quoq; nomine parua & siniſtra dici potest: q̃ ĩ
suo quisq; negocio hebetior est q̃ in alieno. Consilio non impetu opus est. Nobilis equus umbra quo
Z que uirgæ regitur. Ignauus ne calcari quidem concitari potest. Canis timidus uæhementius latrat q̃
aa mordet. Altissima quæq; flumina minimo sono labi. Sequuntur de octauo. Male humanis ĩgeniis na-
bb tura consuluit q̃ plerunq; non futura sed transacta perpendimus. Regum ducumq; clæmentia non ĩ
cc ipsorum modo sed etiam in illorum qui parent ingeniis sita est. Obsequio mitigantur imperia: ubi ue
dd ro reuerentia excessit animis & summa imis cõfundimus: ui opus est ut uim repellamus. Non est diu-
ee turna possessio in quam gladio inducimur beneficiorum gratia sempitærna est. Fides stabile & æter-
ff num facit imperium. Insatiabilis autem auaritia est adhuc implere uelle quod iam circunfluit. Fama
enim bella constant: & sæpe etiam quod falso creditum est ueri uicem obtinuit. Rationem belli neces
gg sitas mutauit. Efficatior in aduersis necessitas q̃ ratio remedium inuenit. Cõtra obsequia fortunæ nõ
satis cauta mortalitas ẽ. Quis neget eximiam quoque gloriam sæpius fortunæ quam uirtutis esse be-
hh neficium? Pudorem ut uere fit immodicus labor uicit. Vincit gratiam meriti sceleris atrocitas. Gra-
ii tia est pigritia corporum sagitatis. Hominem consequitur aliquando nunquam coĩtatur diuini-
kk tas. Adeo pertinax spes est quã humanæ mentis concupiscentiæ deuorauerunt. Tristius morte est in
seruitute uiuere. Ocium serendis rumoribus natum est. Quis credat inter uitia curam esse sapientiæ.

Qui gloriæ militat nihil magis q̃ famam timet perfidiæ. Alexander dixit iuidos homines nihil aliud II
esse q̃ ipsorum tormenta. Apud indos gemmæ margaritæ æstimantur purgaméta æstuãtis freti: Pre mm
cium autem eis libido commiscuit. Sequuntur de nono. Auaricia gloriæ & insatiabilis cupido famæ nn
nihil iuium nihil remotum uideri sinit. Auidi milites sunt & pecuniæ & gloriæ simul. Fortuna rebus oo
famam p̃ciumq; constituit: & militiæ probrum plerunq; uertit in gloriam. Orta sedicio in diuersa cõ pp
silia deducit uulgum. Sedicionis interdum non remedia q̃ principia maiora sunt. In tumultu festina- qq
tio quoq; tarda est. Vnum est temeritatis solacium perpetua fælicitas. Desperatio magnum ad hone- rr
ste moriendum incitamentum est. Quanq̃ salutis desperatio ægritudine afficiat: non tantum inuictũ ss
animum curæ obruunt. Vnicũ bonũ diuturnã uitã existimãtes sæpe acerba mors occupat. Regũ exi- tt
tus sit reputaueritis plures a suis q̃ ab hoste iteréptos numerabitis. Quippe armato cõgredi nudũ de-
métia nõ temeritas uidet. Nec luxuriæ quicq̃ crudelitas: nec crudelitas luxuriæ obstat. Famẽ deinde uu
pestilentia secuta est. Quippe in salubrium ciborum noui succi ad hoc interius labor & ægritudo ani xx
mi uulgauerant morbos. Ipsa solicitudo: natura quoq; immitia efferauit ingenia. Proximum quisq; fru
ctum finito tandem periculo expedit, uincit cupido rationem. Nam ubi paria sunt periculum ac p̃mi yy
um: & secundis rebus amplior fructus est & aduersus solacium maius. Sequuntur de decimo siue ulti zz
mo. Nullam potentiam scelere quæsitam cuiquam esse diuturnam. Scilicet res secundæ ualent & cõ- A
mutare naturam: & raro quisquam erga bona sua satis cautus est. Luxu omnia fluunt: & nimia fælici- B
tate mergimur in uoluptates: Imperium quod sub uno stare potest dum a pluribus sustinetur ruit: Nã
insociabile est regnum. Sine suo capite discordia membra trepidant. Eiusdem iuris esse debent q̃ sub
eodem rege uicturi sunt. Illud scire debetis militarem sine duce turbam corpus esse sine spiritu. Ex cõ C
peratione regis noui desiderium excitatur amissi. Nullum profundum mare: nullum uastum fretum
& procellosum tantos citet fluctus: quantos multitudo motus habet: utiq; & si noua & breui duratu- D
ra libertate luxuria. Nemo autem ei satis fidus est quem metuit. Ingens sua sponte mestitia ultimæ de
sperationis iudex est. Nunq̃ aduersus ímodicas cupiditates terminus stat. Difficile est nos cõtẽtos eẽ
eo quod offert occasio: quippe sordent prima quæq; cum maiora sperantur. Dissimulatio iræ grauio- A
rem criminantis autoritatem facit. Dissimulatio consilium præmendum est ut opprimatur incautus.
Hæc de gestis Alexandri. Sequuntut ex commentariis ipsius.

Iulii cæsaris autoritates incipiunt.

Irtute magis q̃ dolo aut ísidiis cõtendendũ est exemplo maiorẽ. Cõsueuerũt dii ímortales B
quo grauius hoíes ex cõmutatione rerẽ doleant, quos pro scelere eorẽ ulcisci uelint: his se-
cundiores interdũ res: & diuturniorẽ ípunitatẽ concedere. Sunt nonnulii quorẽ autoritas C
apud plebẽ plurimũ ualeat q priuatim plus possunt q̃ ipsi magistratus: hi plerũq; sedicioſa
atq; íproba orõne naultitudiné deterrẽt. Ius belli est ut q uicerint his quos uincerũt quẽadmodũ ue- D
lint íperent. Idẽ populus Romanus uictis nõ ad alterius p̃scriptũ: sed ad suũ arbitriũ imperare cõsue- E
uerunt. Qui alicuius iniuriæ sibi conscius est non ei cauere defficile. Sine causa timendum non est. Dã
natum pœnam sequi oportet. Sequũtur de secundo. In magna rerum iniquitate fortunæ quoque euẽ F
tus uarii sequuntur. Facilia ex difficillimis animi magnitudo facit. In sola uirtute omnis spes salutis cõ G
sistit. Sequuntur de tertio. Nam ut ad bella suscipienda gallorũ alacer & promptus est animus: sic mol H
lis ac minime resistens ad calamitates ferendas mens eorum est. Etsi propter multitudinem & ueterẽ
belli gloriam paucitatemq; inimicorum se tuto dimicaturos aliqui existiment: tamen tutius arbitran I
dum est: obsessis uiis: commeatu intercluso sine uulnere uictoria potiri. Fere libẽtes homines id quod K
uolunt credunt. Sequuntur de quarto. Neq; legati audiendi: neq; conditiones accipiendæ sunt ab his: L
qui p̃ dolum atq; ísidias petita pace ultro bellũ ítulerũt. Expectaſ uero dũ hostiũ copiæ augeanſ sum
ma demétia est. Sequunſ de quinto. Omnia plerũq; cõsilia eis deficiũt qui in ipso negocio consiliũ ca- M
pere coguntur. In dissensione nulla salus est. Omnia in uitoria posita sunt. Etsi a fortuna deserimur: N
Tamen omnem salutis spẽ in uirtute ponere debemus. Errant qui quicq̃ ab his præsidii sperant qui O
suis rebus diffidunt. Non est sæpius fortuna temptanda. Vnum communi saluti auxilium in celerita- P
te ponendum est. Sequuntur de sexto. Fere pleriſq; accidit ut præsidio litterarum diligentiam in per- Q
discendo ac memoriam remittant. Sæpe temerarios homines atq; imperitos falsis rumoribus terreri:
& ad facinus impelli: & de summis rebus cõsilium capere cognitum est. Ex pecuniæ cupiditate factio R
nes dissesioneſq; nascuntur. Nam & predæ cupiditas multos longius euocat. Nemo est tam fortis qn S
rei nouitate perturbetur. Multum tum in omnibus rebus tum in re militari potest fortuna. Sic & ad T
subeundum periculum: & ad uitandum multum fortuna ualet. Sequuntur de septimo. In acie præstat V
interfici: q̃ non ueterem belli gloriam libertatemq; quam a maioribus accepimus recuperare. Errant X
qui in bello oés secundos rerum prouentus expectant. Imperatorẽ res aduersæ autoritatem minuunt.
Non minus in milite modestia q̃ uirtus atq; animi magnitudo desideranda est. Oppida incendi opor- Y
tet quæ non munitione & loci natura ab omni sint periculo tuta: ne suis sint ad detractandum mali-
ciã receptacula: neu dominantibus ꝓposita ad cõmeatus copiã, p̃dãq; tollendã. Hæc si grauia aut acer
ba uideantur: multo illi grauius æstimari debere: liberos, cõiuges í seruitutẽ abstrahi, ipsos interfici: q̃
sit necesse accidere uictis. Quod nihil nobis constat nõ uidetur ꝓ certo esse ponẽdum. Animi est ista Z
mollicies non uirtutis inopiam pauliſper ferre nõ posse. Omnia enim plerũq; q̃ absunt uæhementius

hominũ mentes perturbant. Fortunæ credendũ est & ad utrãq; rẽ se illi offerẽdũ. Qui se ultro morti
offerant facilius reperiuntur q̃ qui dolorem patienter ferant. Magna ex dissensionibus ĩcõmoda oriri
aa solent. Laudis cupiditas: & timor ignominiæ ad uirtutem excitant. Sequuntur de octauo. Causa pecca
bb ti facillime mortuis delegatur. Nemo uero tantum pollet ut inuitis principibus, resistẽte senatu, om-
cc nibus bonis repugnantibus, infirma manu plebis bellũ concitare & gerere possit. Conspiratoꝝ ac sce
leratoꝝ & si paucitas contẽni possit tamẽ pertinacia magna pæna est afficiẽda: ne malo exẽplo cæteri
dd moueantur. Contra opinionẽ enim militũ famãq; omniũ prælio diffugisse magnũ detrimẽtũ affert.
Plerũq; hominum nimia pertinatia atq; arrogantia accidere solet uti eo recurrãt: & id cupidissime pe
ee tant: qđ paulo ante cõtẽpserint. Nocturna prælia sunt uitãda. Nõ minus est ĩperatoris: cõsilio supera-
re q̃ gladio. Nullus ordo, nullũ imperium certũ est cũ suo quisq; utiẽ consilio. Congressu & clamore
ff maxime hostis conteritur. Sequuntur de nono. Timor uariis hominum sermonibus celeriter augeẽ:
unusquisq; enĩ opiniones fingit & ad id qđ ab alio audierit sui aliqd timoris addit hoc ibi uno autore
ad plures permanauerit: atq; alius alii tradiderit: plures autores eius rei uidebuntur. Nam q̃ uolumus
gg & credimus libenter: & q̃ sentimus ipsi reliquos sentire speramus. Præstat per uirtutem in pugna belli
hh fortunam experiri q̃ desertos & circunuentos suis grauissimum supplicium perpeti. Quia fiducia ex
opere & natura loci munitissima castra expugnari posse confidimus. Vti corporis uulnera: ita exerci-
tus incommoda sunt tegenda: ne spem aduersariis augeamus. Sui laboris milites semper euentu belli
ii præmia petunt. Rerum omnium magister usus est. Officium legati fiduciariam operam obtinet. Oci
kk um consiliis militum maxime contrarium est. Quid dubitas uti temporis oportunitate. De suis ho-
ll mines laudibus libenter prædicant. Sequuntur de decimo. Aliæ enim sunt legati partes atq; imperato
mm ris: alter omnia agere ad præscriptum: alter libere ad summam rerum consulere debet. Graue ẽ ac mi
serum perpaucos de summa salute omnium decertare: quorum siqui aut omnino aut uirtute cedant:
reliquis etiam est cauendum quibus pro se pugnandi facultas nõ fuerit. Magna plerunq; autoritas uic-
nn tori adest. Omne certamen in uirtute consistit. Fortuna plurimum in bellis potest. Fortuna plerunq;
eos quos plurimis beneficiis ornauit ad duriorem casum reseruat superiorum ipsorum dissimilis. Nõ
est æqua parte contentus qui omnia habiturum se confidit. Multum est hominibus præsidii ĩ animæ
oo firmitudine. Plerunq; in nouitate fama antecedit. Ipsa spes inopiam sustentat. Terror hominibus mẽ
pp tem consiliumq; eripit & membra debilitat. Id enim est integrum quod ita est ut fuit. Virtus uincit ĩ
qq commodum naturæ difficultatesq;. Magnum uectigal maius erat odium. Hæc ex Iulio cæsare in com
mentariis. Incipiunt modo ex Valerio maximo.

Ex Valerio maximo historiæ & autoritates incipiunt.

rr Antũ aũt studium antiquis: non solũ seruandæ sed ẽt amplificandæ religionis fuit: ut flo-
ss rentissima tum & opulentissima ciuitate: decẽ principũ filii senatusconsulto singulis hetru
riæ populis: ꝓcipiendæ sacroꝝ disciplinæ gratia traderenẽ. Metellus uero pontifex maxi-
mus postumiũ consulem eundẽq; flaminẽ martialem: ad bellum gerendũ africam petẽtẽ:
ne a sacris discederet mulctauit: urbem egredi passus nõ est. Religioniq; summũ imperium cessit: quo
tt tuto se postumius martio certamini cõmissurus non uidebatur cærimoniis martiis desertis. At sulpi
cio inter sacrificandũ e capite apex prolapsus eisdẽ sacerdotiũ abstulit. Omnia nãq; post religionẽ po-
nenda semp nostra ciuitas duxit: ẽt in quibus summæ maiestatis cõspici decus uoluit. Quapropter nõ
dubitauerunt sacris imperia seruire: ita se humanarum rerum futura regimen æstimãtia si diuinæ po
uu tentiæ bene ac constanter fuissent famulata. A cærite quidem oppido institutum est sacra cærimoni-
as uocari: quia cæretani ea in fracto reipu. statu perinde ac florente ante coluerũt. Noluerũt enim pri-
xx sci uiri quicq̃ in hac obseruari ciuitate: quo animi hominum a deorum cultu auocarentur. Pari uindi
yy cta parentum ac deorum uiolatio expiãda est. Syracusis genitus Dionysius: detracto ioui olympio ma
gni ponderis aureo amiculo: quo eum tyrannus hiero manubiis cartaginensium ornauerat: iectoque
laneo pallio dixit: æstate grauem esse aureũ amiculũ: hieme frigidũ: laneũ aũt ad utrunq; tps anni ap-
tius. Idẽ epidauri esculapio barbã aureã demi iussit: q; affirmaret patrem apollinẽ imberbẽ: ipsum bar
batum cõspici. Idẽ uictorias aureas, & pateras, & coronas: quæ simulacroꝝ porrectis in manibus susti
nebantur tollebat: & eas se accepisse nõ auferre dicebat: perq̃ stultum esse argumẽtando: a quibus bo-
na precamur ab his porrigentibus nolle sumere. Qui tametsi debita supplicia nõ exoluit: dedecore ta
men filii pænas mortuos pependit quas uiuus effugerat. Lento enim gradu ad uindictã sui diuina ꝓ-
cedit ira: tarditatemq; supplicii grauitate compensat. Quid attinet mores natione perpendi: in media
A barbaria ortus sacrilegium alienum rescidit. Deiotaro uero regi omnia fere auspicato gerenti saluta-
ris aquilæ conspectus fuit: qua uisa abstinuit se ab eius tecti usu: qđ nocte in sequenti ruina solo æqua
B tum est. Petilius autem consul in liguria bellum gerens: cum montem cui læto cognomen erat oppu
gnaret: interq; adhortationem militum dixisset: ego utiq; hodie lætum capiam inconsideratius præli
ando fortuitũ iactũ uocis letho suo confirmauit. Omniũ ẽt obseruatio aliquo tractu religionis ĩnexa
est: quoniã nõ fortuito motu sed diuina ꝓuidentia cõstare crediẽ. Aeque enim uirtutis est & bona pa-
C triæ auxisse: & mala in se transferre noluisse. Seruio Tullio ẽt tum puerulo dormiẽti circa caput flam
mã emicuisse domestici oculi annotauerũt: quod ꝓdigiũ ancii regis martii uxor, Tanaquil admirata
D serua natum ĩ modum filii educauit: & ad regiũ fastigiũ euexit. In exercitu xerxis quem aduersus pro-

uinciam græciam contraxerat:æque partu leporem editum conſtat:quo genere monſtri tanti appa-
ratus euentus ē ſignificatus.Nā qui mare claſſibus:terram pedeſtri cooperuit exercitu: ut fugax aīal
pauido regreſſu regnū ſuum repetere eſt coactus. Vellē quidē placidius: ſed quod relatu uerum ē:ſic
dii ſpreti excandeſcunt:ſic humana conſilia caſtigant,ubi ſe celeſtibus præferunt.Inuictæ leges neceſ-
ſitudinis:pectus alioquin procul ab amentia remotū:prodigia iſta iuſta æſtimatione perpēdere paſſæ
non ſunt.At carthaginenſium dux Amilcar cū obſideret ſyracuſas ſiter ſomnū ſe exaudiſſe uocē cre-
didit:nuntiantē futurū ut ꝓximo die in ea urbe cenaret lætus igit pinde ac diuinitus ꝓmiſſa uictoria
exercitum pugnæ comparabat.In quo inter ſiculos & pœnos orta diſſenſione caſtris eius ſyracuſani
ſubita irruptione oppreſſis.ipſum intra mænia ſua uinctum ꝓtraxerūt.Ita magis ſpe q̄ ſomnio decep-
tus cœnauit:ſyracuſis captiuus nō ut animo præſumpſerat uictor.Alcibiades quoq; miſerabilē exitū
ſuum haud fallaci nocturna imagine ſpeculatus eſt.Quo enim pallio amicæ ſuæ dormiens opertum
ſe uiderat:interfectus & ſepultus iacens contectus eſt.¶Quid ergo aliud putamus q̄ diuino numine ef
fectum:ne deſtinatū iam īmortalitati caput:indignam cæleſti ſpiritu fortunæ uiolentiā ſentiret.Non
eſt inter patrem & filium ullius rei comparationē fieri.præſertim diuinitatis faſtigio iunctos.Neceſſi
tas aditum luctui dedit.Fruſtratus enī ſeipſe ē.Nepotis fælicitatē cæleſtiū iudicio deſtinam humanis
cōſiliis impedire conādo.Multa ēt interdum & uigilātibus acciderūt pinde ac tenebrarū ſomniiq; nu
be inuoluta:quæ quia unde manauerint aut qua ratione conſtiterint dignoſcere arduū eſt merito mi
racula uocent quoq; e magno aceruo illud occurrit īprimis.Triennio cōtinuo uexata peſtilentia ciui
tas noſtra:cum finem tanti & tā diuturni mali:neq; diuina miſericordia: neq; humano auxilio impo-
ni uideret:cura ſacerdotū inſpectis ſibyllinis libris animaduertit:nō aliter priſtinā recuperari ſalubri-
tatē poſſe q̄ ſi ab epidauro eſculapius eſſet accerſitus.Itaq; eo legatis miſſis:unicā fatalis remedii opē:
autoritate ſua quæ iā in terris erat ampliſſima īpetraturā ſe credidit:neq; eā opinio decepit. Pari nāq;
ſtudio petitū ac promiſſum eſt præſidiū.Poſſunt & illa miraculoꝝ loco poni:q; de uſto ſacrario ſalio
rum nihil in eo ꝓter litiū hoc eſt baculū Romuli paſtoralē integrū repertū eſſe.Quod ſerui Tulli ſta
tua inuiolata permāſit:cum edes fortunæ flagraſſet.Quodq; claudiæ ſtatua īueſtibulo templi matris
deum bis poſita ea ede incēdio cōſumpta:in ſua baſi flammis ītacta ſtetit.Quidā athenis uir eruditiſ-
ſimus cum ictum lapidis capite excepiſſet:cætera oīa tenaciſſima memoria retinens:litteraꝝ tantum
modo quibus præcipue inſeruierat oblitus eſt:dirū malignūq; uulnus in animo ꝓcuſſi quaſi de indu-
ſtria ꝓſcrutatis ſenſibus:in eum potiſſime quo maxime lætabitur acerbitate nocendi erupit ſingularē
doctrinā hominis:pleno īuidiæ funere efferendo:Cui ſi talibus ſtudiis ꝓfrui fas nō erat,utilius aliquā
to fuit ad illa aditum nō impetraſſe:q̄ iā ꝓcepta eorū dulcedine caruiſſe.Gorgiæ quoq; epirothæ for-
tis & clari uiri origo:maximi admiraculi eſt:q; ī funere matris ſuæ utero elapſus īopinato uagitu ſuo
lectum ferentes coegit cōſiſtere:nouumq; ſpectaculum patriæ præbuit.nō tamē ex ipſo genitricis ro-
go lucē ſed & cunas aſſecutus.Eodē.n.momento tēporis altera iam fato functa:alter ante elatus q̄ na
tus eſt. Oraculo apollinis macedonum rex Philippus admonitus: ut a quadrigæ uiolētiam ſalutem
ſuam cuſtodiret:toto regno diſiungi currus iuſſit:eūq; locū qui in boetia quadriga uocatur ſemp ui-
tauit.nec tamē denuntiatū periculi genus effugit.Nā pauſanias ī capulo gladii quo eū occidit quadri
gam habuit cælatā.Remigē quem īderſe litoræ tirioꝝ ſentinā hauriētē:cum e naui fluctus abieciſſet
altero alter ere ꝓcuſſum cōtrariis fluctus in nauim rettulit.Itaq; miſeri ſimul ac fælicis cōploratione
ꝓmixta fuit gratulatio.Antipater poeta ſidonius oībus ānis uno tantūmō die quo genitus erat febre
implicabat,cūq; ad ultimā ætatē peruenīſſet natali ſuo certo illo circuitu morbi cōſumptus eſt.Poli-
ſtratus & hippoclides phī eodē die nati:eiuſdēq; ꝓceptoris epicuri ſectā ſecuti:patrimonii ēt poſſiden
di:alendæq; ſcolæ cōmunitione cōiuncti:eodēq; mōmēto temporis ultima ſenectute extincti. Tantā
equale fortunæ ꝓiter atq; amicitiæ ſocietatē:quis nō in ipſius cæleſtis cōcordiæ ſinu genitā,nutritam
atq; figiatā putet?Nō admiratione iſta ſed memoria proſequi debemus:cū ſciamus recte a natura plu
rimum licentiæ uēdicari:penes quā infinitus cuncta gignendi labor conſiſtit.Neq;.n.ulla ui extingui
diuinitas poteſt.Sequuntur de ſecundo.

Ex libro ſecundo Valerii Maximi Hiſtoriæ & Autoritates.

Væ uno contentæ matrimonio fuerant corona pudicitiæ honorabantur. Exiſtimabāt.n.
eum p̄cipue matronæ ſincera fide īcorruptum eē animum:qui poſt depoſitæ uirginitatis
cubile in publicum egredi neſciret:multorum matrimoniorum experientiam quaſi legiti-
mæ cuiuſdam intemperantiæ ſignum eſſe credentes.Primus autem Spurius carbilius uxo
rem ſterilitatis cauſa dimiſit qui q̄q̄ tolerabili ratione motus uidebatur:repræhenſione tamen non ca
ruit:quia nec cupiditatem quidem liberorum coniugali fide præponi debuiſſe arbitrabātur ſed quo
matronale decus uerecundiæ munimento tutius eſſet,in ius uocanti matronam corpus eius attinge-
re non permiſerūt,ut inuiolata manus alienæ tactu ſtolæ relinqueretur. Vini uſus olim Romanis fœ
minis ignotus fuit:ne.ſ.in aliquod dedecus prolaberentur quia proximus a libero patre intemperan-
tiæ gradus ad inconceſſam uenerem eſſe conſueuit.Cæterum ut non triſtis earum & horrida pudici-
tia,ſed etiam honeſto comitatis genere tempata eſſet(.Ingentibus nāq; maritis: & auro abundanti: &
multa purpura uſæ ſunt)quo formam ſuam conciniorem cōficerent.ſumma cum diligentia capillos
cinere rutilarunt.Nulli.n.tunc ſubſeſſorum alienorum matrimoniorum oculi metuebātur:ſed ꝓiter

X & uidere ſancte & aſpici mutuo pudore cuſtodiebañ. Manifeſtum igitur eſt tantū religionis ſangui-
ni & affinitati q̄tum ipſis diis īmortalibus tributum:quia inter iſta tam ſancta uincula nō magis q̄ in
Y aliquo ſancto loco nudare ſe nephas eſſe credebatur.Conuiuiū etiā ſolemne maiores inſtituerūt idq;
cariſtiam uocauerunt.cui præter cognatos & affines nemo interponebaī:ut ſi qua inter neceſſarias p
ſonas querela eſſet orta:apud ſacra mēſæ:& inter hilaritatem animoꝝ:& fautoribus cōcordiæ adhibi
Z tis tolleret.Senectuti iuuentus ita cumulatū & circūſpectū honorē reddebat:tanq̄ maiores natu ado
leſcentiū cōes patres eſſent.Inuitati ad cœnā diligenter quærebāt.quinam ei conuiuio eſſent īterfutu
ri:ne ſenioris aduentū diſcubitu præcurrerent.ſublataq; menſa priores cōſurgere & abire pariebañ.
Ex quibus apparet cœnæ quoq; tempore q̄parco & q̄modeſto ſermone his p̄ſentibus ſoliti ſunt uti.
A Maiores natu in cōuiuiis ad tibias ægregia ſuperiorū opera carmine compræhēſa pangebant quo ad
ea īmitanda uirtutem iuuenē alacriorem redderent.Quid hoc ſplendidius?quid etiā utilius certami-
ne?pubertas canis ſuum decus reddebat:defuncta uirū curſu ætas: ingrediētes actuoſam uitā fauoris
nutrimentis ꝓſequebaī.Nunq̄.n.taciturnitatē optimū ac tutiſſimū adminiſtrandarū rerum uinculū
labefactari uolebant.Non ego fili mi ſummū impium tuū contempſi ſed experiri uolui:an ſcires con
C ſulem agere:nec ignoro quid patriæ uenerationi debeaī. Verū pub.īſtituta priuata pietate potiora iu
dico.Quidā mirifice cōſtantiæ uiri:qui legati a ſenatu tarentū ad res petēdas miſſi:cū grauiſſimas ibi
iniurias accepiſſent.Vnus etiā urina reſperſus eēt.in theatrū ut eſt conſuetudo græciæ introducti?le-
gationē quibus acceperant uerbis peregerunt de his quæ paſſi erant quæſti non ſunt nequid ultra ac
mādatū eſſet loquerenī.Intuſq; peccatoribus eorū antiqui moris reſpectus: dolore qui ex cōtumelia
grauiſſimus ſentitur conuelli non potuit.Ambiguæ laudis ciuis exiſtimaī qui debitis reip.officiis nō
ſua ſponte ſed iuſſus fungiī.quia quicquid impio cogitur exigenti magis q̄ p̄ſtanti acceptum referī.
D Armorū tractandorum meditatio a Publio Rutilio conſule.Gneo Mallio collega militibus eſt tradi
ta.Is.n.nullius ante ſe imperatoris exemplū ſecutus ex ludo.G.Aurelii ſcauri doctoribus gladiatorū
accerſitis uitandi atq; inferēdi ictus ſubtiliorem rōnem legibus īgenerauit:uirtutēq; arti & rurſus ar-
E tem uirtuti miſcuit:ut illa impetu huius fortior.hæc illius ſcientia cautior fieret. Velitū uſus eo bel-
lo primū repertus eſt:quo capuā fuluius Facchus Impator obſedit.Nā cum equitatui campanoꝝ cre
briſq; excurſionibus equites noſtri(quia numero pauciores erant)reſiſtere non poſſent.Quintus Ne-
uius centurio expeditibus lectos expediti corporis breuibus & incuruis ſeptenis:armatos haſtis: par-
uo tegmine munitos.ueloci ſaltu iungere ſe equitibus & rurſus celeri motu dilabi inſtituit. Quo fa-
cilius equeſtri prælio ſubiecti pedites uiros pariter atque equos hoſtium telis inceſſerent. eaq; nuitas
pugnæ uni cū campanæ pfidiæ debilitauit auxiliū. Ideoq; antori eius Neuio honos adhuc ē habitus.
F Nā gladiatorū munus primū Romæ datum ē in foro boario:Appio Claudio. Quintoq; Fuluio con-
ſulibus dederunt.M.& Druſus filii Bruti:funebri memoria patris cineres honorādo. Athletarū quo-
G que certamen a.M.Scauri tractū eſt munificētia.Veneficii q̄ſtio & moribus & legibus Romanis igno
ta:cōplurium matronaꝝ patefacto ſcelere orta eſt:quæ cum uiros ſuos clādeſtinis inſidiis ueneno pi-
merent:unius ancillæ indicio protractæ per ſenatū capitali iudicio damnatæ.C.& lxx.numerū exple-
H uerunt.Cæterum ſalubritatem ſuā induſtriæ certiſſimo moniměto ac fideliſſimo ueteres tuebantur:
bonæq; ualetudinis eorū quaſi q̄dā mater erat frugalitas.inimica luxurioſis epulis:& aliena nimiæ ui
ni habundātiæ:& ab īmoderato ueneris uſu auerſa. Facilior uirtutis ad luxuriā q̄ luxuriæ ad uirtutē
tranſitus eſt.Athenienſes quid quiſq; ſuoꝝ ageret:aut quo nā quæſtu ſuſtentaretur diligētiſſime īqui
rere ſolebāt:ut homines honeſtatē uitæ rōnem memores reddendā eſſe ſequerenī. Virtutis huberri-
mum alimētum eſt honos.Nec adduci poſſum ut credam urbi utilem quem domui ſcleſtum cerno.
I Qui tres in eodem manu miſſiones reſcindi permittunt.ſi ter in eodem deceptum dominum cogno
uerunt:quarto errori ſubueniendum non putant:quaſi ſua iam culpa iniuriam acceperit qui ei ſe iam
totiens obiecit.Spectandi conſuetudo etiam imitandi licentiam ſumit.A condita maſſilienſium urbe
gladius ē ibi quo noxiis iugulāī:rubigīe q̄dē exeſus:& uix ſufficiēs miſterio ſed īdex. In mimis quoq;
rebus oīa ātiquæ cōſuetudīs moniměta ſeruāda. Quid attinet aut hūano dolori īdulgeri:aut diuino
K numini īuidiā fieri:q; īmortalitatē ſuā nobiſcū p̄tiri noluerit: In maſſiliēſiū oppidū ītrare nulli cū te-
lo licet:p̄ſtoq; eſt qui id cuſtodiæ gratia acceptum exituro reddat:ut hoſpicia ſua quemadmodum ue
L nientibus humana ſunt:ita ipſis quoq; tuta ſint. Horum mæniaegreſſis uetus ille mos gallorum oc-
currit:quo memoria proditum eſt:pecunias mutuas quæ his apud inferos redderentur dare: quia per
ſuaſum habuerint aīas hominum immortales eſſe.Dicerem ſtultos niſi idē bracati ſenſiſſent quod pil
M leatus pythagoras credidit.Auara & feneratoria gallorum philoſophia alacris & fortis cimbrorū ideſt
N flandrenſium & celtiberorum.qui in acie gaudio exultabant:tanq̄ glorioſe & fæliciter uita exceſſuri:
lamentabantur in morbo.quaſi turpiter & miſerabiliter p̄ituri.Celtiberi etiam nephas eſſe dicebant
prælio ſupereſſe:cum is occidiſſet pro cuius ſalute ſpiritum deuouerant.Laudanda utrorumq; popu-
lorum animi præſtantia:quod & patriæ incolumitatem fortiter tueri:& fidem amiciciæ conſtāter p̄
ſtādam arbitrabantur.Thratiæ uero illa natio merito ſibi ſapientiæ laudem uendicauerit. quæ nata-
O les hominum flebiliter exequias cum hilaritate celebrat. Hæc ſine ullis doctorum præceptis uerum
conditionis noſtræ habitum præuidit.Remoueatur itaq; naturalis omnium animalium dulcedo ui-
tæ:q̄ multa & facere & pati turpiter cogit:ſi ea mortua eius aliquāto fælicior ac beatior finis reperiet.

Quo circa recte litii cū his luctus incidit muliebrem ueſtem induunt ut deformitate cultus cōmoti maturius ſtultū proiicere mœrorem uelint: Perſarum admodum ꝓbabile inſtitutum fuit: quod liberos ſuos nō prius aſpiciebant q̄ ſeptimum annum impleuiſſent: quo paruuolorum amiſſionem equiore animo ſuſtineret. Quicquid. n. in excelſo faſtidio poſitū eſt: humili & trita conſuetudine (quo ſit uenerabilius) uacuū eſſe cōuenit. Venio nunc ad p̄cipuum decus & ſtabilimentū Romani imperii: ſalutari perſeuerātia ad hoc tempus: ſincerū & incolume ſeruatum militaris diſciplinæ tenaciſſimū uinculum: in cuius ſinu ac tutela ſerenus tranquilluſq; beatæ pacis ſtatus acquieſcit. diſciplīa. n. militaris acriter recta principatū italiæ Romano impio peperit. & multarum urbium. magnorum regum. ualidiſſimarum gentium regimen largita eſt: fauces pontici ſinus patefecit: alpium thauriq; montis conuulſa clauſtra tradidit: ortūq; e parua Romuli caſa totius terrar̄ orbis fecit columē: Aſpero & abſciſo caſtigationis genere militaris diſciplina indiget: quia uires armis cōſtant quæ ubi a recto tenore deſciuerint oppreſſura ſunt niſi opprimant: Humanæ imbecillitatis efficaciſſimum duramentū eſt neceſſitas. Eneruos animos odiſſe uirtus ſolet. Vos bellicarum rerum ſeueriſſimi cuſtodes poſthumi tiburte & malli torquatæ memoria ac relatione complector. quia animaduerto fore ut pondere laudis quā meruiſtis obruptus: magis imbecillitatem ingenii mei detegā q̄ ueſtram uirtutem ſicut par eſt repreſentem. Tu nāq; poſthumi dictator. A poſthumium qué ad generis penetraliūq; ſacrorum ſucceſſionem ꝓpagandam genueras: cuius infantiæ blandimēta ſinu atq; oſculis foueras: quē puer̄ litteris qué iuuené armis inſtruxerat. ſanctū fortem amantem tui perite ac patriæ: quia non tuo iuſſu ſed ſua ſponte p̄ſidio ꝓgreſſus hoſtes fuderat: uictoré ſecuri feriri iuſſiſti: & ad hoc peragendū impium pater næ uocis miniſterio ſufficere ualuiſti. Nā oculos tuos (certum ſcio) clariſſima in luce tenebris offuſos ingens animi opus intueri nequiuiſſe. Tu idē malli torquate Latino bello conſul: filiū q; ꝓuocatus a Geminio metio duce thuſculanorum: ad dimicandum te ignaro deſcenderat glorioſam uictoriam & ſpecioſa ſpolia referrentem arripi ab lictore. Et in modū hoſtiæ mactati iuſſiſti Sanctius eſſe iudicans filio: q̄ patriam militari diſciplina carere. Leuiter hoc patres conſcripti fecere. Si Cartaginenſium ſenatus in militiæ negociis procurandis uiolentiam intueri uelimus: a quo duces bella prauo conſilio gerentes: etiamſi proſpera fortuna ſubſecuta eſſet: cruci tamen ſuffigebantur. Quod bene geſſerant deorum īmortalium adiutorio. quod male conſulerant ipſorum culpæ imputātes. Lucius quoq; calphurnius piſo conſul: cū in ſicilia bellum aduerſus fugitiuos gereret. & Titius equitum p̄fectus fugitiuor̄ hoſtium multitudine circunuentus arma his tradidiſſet: præfectum ignominiæ generibus affici iuſſit. Eum toga laciniis abſciſis amictū: decinctaq; tunica indutum: nudis pedibus a mane in noctē uſq; ad principia p̄ omne tempus miliciæ adeſſet: interdixit etiā ei conuictum homīum uſumq; balneor̄: turmaſq; equitū quibus p̄fuerat ademptis equis infunditorū alas tranſcripſit. Clearchus uero lacedemoniorum dux egregio dicto diſciplinā militiæ continebat: idētidem exercitus ſui auribus inculcando. A militibus impatoré potius q̄ hoſtē metui debere: quo aperte denunciabat futurum: ut ſpiritum pene impēderēt quem pugnæ acceptum ferre dubitaſſent. Ob leuia prælia quidam impatores triumphos ſibi decerni deſiderabant. quibus ut occurreret̄ lege cautum eſt: nequis triumpharet niſi quīq; milia hoſtiū in una acie cecidiſſet: nō. n. numero ſed gloria triumphor̄ excelſius urbis noſtræ futurū decus maiores exiſtimabant. Lauream nec ſenatus cuiq̄ dedit: nec quiſq̄ ſibi dari deſiderauit ciuitatis parte lachrimante: cæterum ad quercū prone manus porrigunt̄: ubi ob ciues ſeruatos corona danda eſt: qua poſtes anguſtæ domus ſempitærna gloria triumphant. Nā q̄uis quis præclaras res maximeq; utiles reip. ciuili bello geſſiſſet: impator tamen eo nomine appellatus non eſt: neq; ullæ ſupplicatōnes decretæ diis ſunt: neq; aut ouans aut curru triumphauit quia ut neceſſariæ iſtæ: ita lugubres ſemper exiſtimatæ ſunt uictoriæ: utpote nō externo ſed domeſtico parte cruore. Moris aūt é ab impatore ducturo triumphū. conſules inuitari ad cœnam: deīde rogare ut uenire ſuperſedeant: nequis eo die quo ille triumpharet maioris in eodem conuiuio ſit imperii. Quanuis luctaci adhuc tacueris ſecundū te lité do: Mirifice iudex: q; in manifeſto negocio tp̄s teri paſſus non eſt probabilius luctatius: q; ius ampliſſimi honoris conſtanter defendit. Sed nec ualerius quidé improbe: quia fortis & ꝓſperæ pugnæ ut non legitimum ita optandum præmium petiit. Tantum. n. intereſt adiicias aliquid: an detractū reſtituas: q̄tum diſtat beneficii initium ab iniuriæ fine. Caſtrenſis diſciplinæ tenaciſſimum uiculum & militaris rationis diligens obſeruatio admonent me: ut ad cenſuram pacis magiſtram cuſtodemq; tranſgrediar. Nam ut opes po. Ro. in tātam amplitudinem imperator̄ uirtutibus exceſſerūt. Ita ꝓbitas & continentia cenſorio ſupercilio examinata eſt: opus effectu par bellicis laudibus. Quid enim prodeſt foris eſſe ſtrenuum: ſi domi male uiuitur? Expugnentur licet urbes: corripiantur gentes regnis manus iniciantur: niſi foro & curiæ officium ac uerecundia ſua conſtiterit: ptarum rerū cælo cumulus æquatus: ſedem ſtabilem non habebit. Ad rem igitur pertinet noſſe atq; adeo recordari acta cenſoriæ poteſtatis. Camillus & poſthumius cenſores: æra pæne nomine: eos qui ad ſenectutem celibes puenerant: i errarium deferre iuſſerunt. Iterum puniri dignos. ſi quomodo de tam iuſta conſtitutione quæri ſunt auſi: cum in hunc modum increparentur. Natura nobis quemadmodum naſcendi: ita gignēdi legem ſcribit. Parenteſq; uos alendo nepotum nutriendorum debito (ſiquis eſt pudor) alligauerunt. Accedit his q; etiam fortuna longa præſtandi huiuſcemodi muneris uacationem eſtis aſſecuti: cum iterim cōſumpti ſunt anni ueſtri: & mariti & patris nomine uacui. Ite igitur & nodoſam exoluite ſtipem: utilem

posteritati numerose. Getacinna cum a Lucio Metello & Gn. domitio censoribus senatu motus eet. postea censor est factus. Item. M. Valerius messala censoria nota pescriptus: censoria postmodum po testate impauit. Quorum ignominia uirtutem acuit. Rubore. n. eius excitationibus uiribus incubue runt: ut digni ciuibus uiderent: quibus dari potius q̃ obiici cẽsura deberet. Eo magis notãdus est qui amplissimi honoris maiestaté tetro facinore inquinat. Freni sunt iniecti nobis Quirites nullo modo perpetiendi: Alligati & constricti estis amoro uinculo seruitutis. Lex. n. lata ẽ quæ uos eẽ frugi iubet. Abrogemus igitur illud horridæ uetustatis rubigíe obsitum imperium. Etenim quid opus libertate: si uolentibus luxu perire non licet. Quã putemus cõsulantis & prævalidi illũ ígenii fuisse: qui neque tristi iudiciorum exitu compelli: neq; honorum magnitudine adduci potuit quo se blandiorem i ad ministratione reip. gereret. Est & illa quasi priuata censura: maiestas clarorum uirorum sine tribuna lium fastigio apperitorum ministerio: potens in sua amplitudine obtinenda. Grato. n. & iucundo in troitu animis hoíum illabitur: admirationis prætexta uelata quã recte quis dixerit longum & beatũ honorem esse sine onere. Nam quid plus tribui potuit cõsuli q̃ datum ẽ reo Metello qui cum cám re petundarum diceret: tabulæq; eius ab accusatore expostulatæ: ad nomen inspiciendũ circa iudiciũ de ferrentur: totũ consilium ab earum cõtemplatione oculos auertit: ne de aliq̃ re quæ in his relatæ erãt uideretur dubitasse. Nõ. n. in tabulis sed in uita. Q. Metelli: argumẽta sincere administratæ, puinciæ legenda sibi iudices crediderunt: ídignum rati integritatem tanti uiri exigua cera & paucis litteris per pendi. Rex Antiochus bello q; cũ Romanis gerebat filium Africani a militibus suis interceptũ hono ratissime excepit: regiisq; muneribus donatum ultro & celeriter patri remisit q̃q̃ ab eo tũ maxime fi nibus impii pellebatur: sed & rex lacessitus maiestatem excellentissimi uiri uenerari: q̃ suũ doloré ulci sci maluit. Gaius Marius in ꝓfundum miseriarum abiectus ultimaq; ex ipso uitæ discrimine benefi cio maiestatis emersit. Missus. n. ad eũ occidendum í priuata domo míturnis clausum: seruus pub. na tione cimber & senem. & inermẽ. & squalore obsitum: strictum gladiũ tenens aggredi non sustinuit. & claritate uiri obcecatus: abiecto ferro attonitus inde ac tremens fugit. Dandũ est aliquid loci & alie nigenis exemplis ut domesticis aspersa ipsa uarietate. delectent. Quantũ porro honoris athenis xeno crati: sapiẽtia ꝑiter ac sanctitate claro tributum é: cum testimoniũ dicere coactus ad aram accessisset: ut more eius ciuitatis iuraret oía se uere retulisse: uniuersi iudices consurrexerunt proclamar ũtq; ne iusiurandum diceret: quodq; sibimetipsis postmodum sententiæ dicende loco remissuri non erãt: sin ceritati eius concedendum existimauerunt. Delapsa cælo sidera hominibus si se offerrant ueneratõis amplius non recipient. Hæc de secundo. sequuntur de tertio.

Ex libro tertio Valerii Maximi autoritates & historiæ.

Tingam quasi cunabula quædã & elementa uirtutis animiq; ꝓcedente tẽpore ad summũ gloriæ culmẽ peruenturi: certo cũ indolis experimento dato gestus referam. Aemilius lepi dus puer etiã: tum ꝓgressus in aciem hostẽ interemit ciué seruauit. Cuius tã memorabilis operis index est in capitolio statua bullata & incincta ꝑtexta senatusc̃sulto posita. Iniquũ ,n. putauit eũ honori nundũ tempestiuũ uideri: q iã uirtuti maturus fuisset: ꝑcurrit igitur lepidus æta tis stabilimentũ fortiter faciendi celeritate. duplicéq; laudem e prælio rettulit: cuius eum uix specta torem anni esse patiebant. Arma. n. infesta: & districti gladii. & discursus telorum & aduẽtantis equi tatus fragor. & concurrentiũ exercituũ ípetus: iuuenibus quoq; aliquãtũ terroris ícutit: íterq; ꝑlia gẽ tis æmiliæ puericia coronã mœreri spolia rapere ualuit. Alcibiades ille græcus: cũ adhuc puer ad peri clem auunculũ suũ uenisset: eũq; secreto tristem sedentẽ uidisset: íterrogauit quid iã tantã í uultu cõ fusionem gereret? At illo dicente mãdato se ciuitatis ꝓpilea mineruæ quæ sunt ianuæ arcis edificasse: cõsumptaq; in id opus ingenti pecũia nõ inuenire quo pacto místerii rõnem redderet atq; ideo cõfli ctari. Ergo íqt quære potius quéadmodũ rõnẽ nõ reddas. Itaq; amplissimus uir & prudẽtissimus suo cõsilio defectus pueri usus est. Atq; id egit ut atheniẽses finitimo ípliciti bello: rõnibus exigẽdis nõ ua carent. Magnũ fortitudinis exemplũ antiquitas offert. Romani gallo; exercitu pulsi: cũ se in capito lium & in arcẽ cõferrent. inq; his collibus morari omnes nõ possent: necessariũ consilium í plana par te urbis relinquendo; seniorũ cæperũt. quo facilius iuuẽtus reliquias impii tueretur: Cæterũ ne illo quidẽ tã misero tanq; luctuoso tempore: ciuitas nostra uirtutis suæ oblita est: defuncti. n. honoribus apertis ianuis. in curilibus sellis. cũ insignibus magistratuũ quos gesserãt sacerdotio;q; q̃ erant adep ti consederunt: ut & ipsi in occasu suo splẽdorem & ornamẽta præteritæ uitæ retinerent: & plebẽ ad fortius sustinẽdos casus suos aíarent: uenerabilis eo; aspectus primo hostibus fuit: & nouitate rei: & magnificentia cultus: & in ipso audaciæ genere commotis. Sed quis dubitaret quin & galli & uictores illam admirationem: mox í risum & í oẽ cõtumeliæ genus cõuersuri essent. Nõ expectauit igit hanc í iuriæ ímanitatẽ. G. atilius: ue; barbã suã ꝑmulcenti gallo: scipionẽ uæhemẽti ictu capiti suo inflixit: eiq; ꝓpter dolorẽ ad se occidẽdũ ruenti cupidus corpus attulit. Capi ergo uirtus nescit. pacientia de decus ignorat. fortunæ succũbere omni fato tristius ducit. noua & specíosa genera íteritus excogitat: si q̃q̃ iterierit qui sic extinguit. Diuus Iulius certissima ueræ uirtutis effigies: cũ ínumerabili multitu dine & feroci ípetu neruio; íclinari acié suã uideret: timidus pugnãti militi scutum detraxit: eoq; te ctus accerrime ꝑliari cæpit: quo facto fortitudiné ꝑ totũ exercitũ diffudit: labẽtéq; belli fortunã diui ni animi ardore restituit. Idem alio ꝑlio legiõis martæ aquiliferi íeundæ fuge gratia iã cõuersum, fau

cibus compræhenſum in contrariam partem detraxit,dexteramq; ad hoſtem tendens:quorſum tu in B
quit abis?Illic ſunt cũ quibus dimicamus:& manibus quidẽ unũ militem adhortatõne uero tam acri
omniũ legionũ trepidationẽ correxit:uincíq; patas uincere docuit. Hetruſcis in urbẽ ponte ſublitio
irrumpentibus horatius cocles extremã eius partẽ occupauit totũq; hoſtium agmẽ donec poſt tergũ
ſuũ põs abrũpereẽ ĩfatigabili pugna ſuſtinuit:atq; ut patriã ĩminẽti ꝑiculo liberatã uidit: armatus ſe ĩ
thyberĩ miſit:cuius fortitudinẽ dii ĩmortales admirati ĩcolumitatẽ ſincerã ei ꝑſtiterunt.Nãneq; altitu
dine deiectus quaſſatuſue:nec pondere armoꝝ ꝑſſus. nec ullo uorticis circuitu actus:nec telis quidẽ
quæ undiq; ingerebanẽ læſus:tutum natãdi euentũ habuit.Vnus itaq; tot ciuiũ hoſtiũ ĩ ſe oculos cõ
uertit ſtupentes illos admiratõe:hos inter metũ & læticiam hæſitãtes: unuſq; duos accerrima pugna
conſortes exercitus alterum repellẽdo,alterum repugnãdo diſtraxit.Deniq; unus urbi noſtræ tãtum
ſcuto ſuo,q̃tum thyberis alueo muniméti attulit.Quapp diſcedẽtes hetruſci dicere potuerũt. Roma
nos uicimus ab horatio uicti ſumus.Publica religiõe conſecrata uirtus nulla priuata laudatõe ĩdiget. C
Deforme ẽ ut quos dignitate ꝑſtamus ab his uirtute ſuperari.Potior eẽ debet ꝓbis dignitatis ſine uita:q̃ uita ſine dignitate.Nunc,n,uideẽ epaminũdas naſciẽ qui ſic moritur. Pompeius qui dũ legatiõis D
officio fungeretur a gentio rege interceptus:cum ſenatus conſilia prodere iuberetur,ardenti lucernæ
admotum digitum cremandũ ꝑbuit.Eaq; patientia regi ſimul & deſperationẽ: tormentis quicq̃ ex ſe
cognoſcendi excuſſit & expetendæ populi ro,amiciciæ magnã cupiditatẽ ingenerauit. Vetuſto mace-
doniæ more regi Alexandro nobiliſſimi pueri præſto erãt ſacrificãti e quibus unus turibulo arrepto
ante ipũm aſtitit:in cuius brachio carbo ardẽs delapſus eſt. quo & ſi ita ureretẽ ut aduſti corporis eius
odor ad circunſtãtiũ nares pueniret:tamen & doloré ſilentio præſſit:& brachiũ ĩmobile tenuit:ne ſa-
crificiũ Alexandri aut cõcuſſo turibulo ĩpediret aut edito gemitu regias aures aſpergeret. Rex quoq;
patientia pueri magis delectatus:hoc certius ꝑſeuerantiæ experimentũ ſumere uoluit: conſulto enim
ſacrificauit diutius,nec hac re eũ ꝓpoſito repulit.Si huic miraculo darius ĩſeruiſſet oculos:ſciſſet eius
ſtirpis milites uinci non poſſe:cuius infirmã ætatem tanto robore ꝑditam animaduertiſſet.Eſt & illa G
uæhemens & cõſtans animi militia lr̃is pollẽs uenerabiliũ doctr̃iæ ſacrorũ antiſtes philoſophia:quæ
ubi pectore recepta eſt hoĩum,inhoneſto atq; inutili affectu diſpulſo:totũ inſolide uirtutis munimẽ-
to cõfirmat:potentiuſq; metu facit ac dolore. Nõ,n,faſtidioſo aditu uirtus excitata:inuidia ĩgenia ad H
ſe penetrare patitur.Neq; hauſtũ ſui cũ aliquo ꝑſonarum diſcrimine largũ malignumue ꝑbet:ſed oĩ-
bus æqualiter expoſita:quid cupiditatis potius:q̃ quid dignitatis attuleris æſtimat:inq; captu bonoꝝ
ſuorum tibiipſi pondus examinandũ relinquit:ut quantũ ſubire aĩo ſuſtinueris tãtum tecum afferas:
quo euenit ut & humili loco nati ad ſumã dignitatẽ cõſurgãt:& generoſiſſimaꝝ imaginũ fœtus in ali
quod reuoluti dedecus acceptã a maioribus lucẽ in tenebras cõuertãt.In cunabula Tulli hoſtilii agre I
ſte tuguriũ cæpit:eiuſdẽ adoleſcẽtia in pecore paſcẽdo fuit occupata. Validior ætas imperium Ro,re K
xit & duplicauit.Senectus excellentiſſimis ornamentis decorata in altiſſimo maieſtatis faſtidio fulſit.
Marti uero portii Catonis ĩcrementa publicis uotis expetenda fuerũt:qui nomẽ ſuũ tuſculi ignobilæ L
romæ nobiliſſimũ reddidit.Ornata ſunt,n,ab eo lr̃arũ latinaꝝ moniméta,adiuta diſciplina militaris:
aucta maieſtas ſenatus,,progata familia:in qua maximũ decus poſterior ortus eſt cato. Quã matrem M
Euripedes:aut quẽ patrẽ demoſtenes habuerit ipſorum quoq; ſæculo ignotũ eſt.Alterius autẽ matrẽ
olera:alterius patrẽ cultellos uendicaſſe oĩum pene doctorũ lr̃æ loquunt. Sed quid aut illius tragica: N
aut huius oratoria ui clarius.Age Q.. fabii maximi:allobrogi ciuis & impatoris clariſſimi:filius Quĩ O
tus fabius maximus q̃perditã luxuria uitã egit:cuius ut cætera flagiciã obliterenẽ,tamẽ abũdæ illo de
decore mores nudari poſſunt q; ei. Quintus pompeius p̃tor urbanus paternis bonis ĩterdixit. Neq; ĩ
tanta ciuitate illud decretũ repræhenderet iuentus eſt.Dolenter,n,hoĩes ferebant pecuniã quæ fabiæ
gẽtis ſplẽdori ſeruire debebat flagiciis diſiici.Ergo quẽ nimia patris ĩdulgẽtia hæredẽ reliquerat pub.
ſeueritas exheredauit.Poſſedit fauorẽ plebis Clodius pulcher:adhærẽſq; poſtea fuluianæ ſtolæ:pugio P
militare decus muliebri impio ſubiectũ habuit:quoꝝ filius pulcher p̃terq̃ q; eneruẽ & frigidã iuuen
tam egit:pdito etiã amoꝝ uulgatiſſime meretricis ĩfamis fuit mortiſq; erubeſcẽdo genere cõſumptus
eſt.Auide,n,abdomine deuorato:fæde ac ſordide intẽpantiæ ſpũm tradidit. Aĩaduerto inq̃ piculo- Q
ſum iter proceſſerim:itaq; meipſum reuocabo: ne ſi reliqua eiuſdem generis naufragia conſectari per
ſeuerauero:aliqua inutili relatione implicer.Referam igitur pedem deformeſq; umbras in imo gurgi
te turpitudinis ſuæ iacere patiar.Satius eſt,n,narrare qui illuſtres uiri in cultu:cæteroq; uitæ ritu aliq̃
ex parte nouando ſibi indulſerint.Gaius duellius qui primũ nauale triumphũ ex pænis rettulit;quo- R
tienſcunq; epulaturus erat ad funalẽ cereum præeunte tibicinæ & fidicinæ a cœna domini reuerti ſo S
litus eſt.Inſignẽ bellicæ rei ſucceſſum nocturna celebratione teſtando.Lucius autem ſilla cum impe- T
rator eſſet clamidato ſibi crepidato habitu Neapoli ambulare deformæ non duxit. Gaius uero mari- V
us poſt iugurtinum cimbrumq; & theutonicum triumphum:cantharo ſemper potauit:quoniã liber
pater inclytum ex aſia ducens triumphum:hoc uſus poculi genere ferebatur:ut inter ipſum hauſtum
uini uictoriæ eius ſuas uictorias comparet. Vegeta & ſtrenua ingenia quo plus receſſus ſumunt hinc X
uæhementiores impetus edunt.Liuii ſalinatoris æternæ memoriæ tradendus aĩus:qui cum Aſdruba Y
lem exercitumq; pœnorum in umbra deleſſet:& ei diceretur gallos & ligures ex acie ſine ducibus &
ſignis ſpſos ac palantes parua manu opprimi poſſe:Reſpondit in hoc eis oportere ꝑci ne hoſtibus tan

Z tæ cladis domeſtici nuntii deeſſent.Cato uero ſuperior ſæpenumero ab amicis ad cauſæ dictatiõe uo
catus nec ullo unq̃ crimine conuictus:ad ultimum tantæ fiduciæ in ſua innocentia poſuit. ut ab his ĩ
quæſtionem publicam deductus.Tiberiũ grachum a quo in adminiſtratione reip.ad multũ odiũ diſ
aa ſidebat iudicẽ depoſceret:qua quidẽ cũ p̃ſtantia p̃tinaciã eo⁊ inſpectandi ſe inhibuit.Actius poeta iu
lio Cæſari ampliſſimo & ornatiſſimo uiro in collegiũ poetarum uenienti nunq̃ aſſurrexit:nõ maieſta
tis eius ĩmemor:ſed quia in comperatõe cõium ſtudiorũ aliquanto ſe ſuperiorẽ eſſe cõfideret:quapp
b b inſolẽtiæ crimine caruit:quia ubi uoluminũ nõ imaginũ certamina exercebant. Ne euripedes quidẽ
athenis arrogans uiſus ẽ:Cũ poſtulante populo:ut ex tragœdia quandã ſniam tolleret ꝓgreſſus in ſe
cc nam dixit:ſe ut eũ doceret nõ ut ab eo diſceret fabulas componere ſolere. Laudãdo ꝓfecto fiducia ẽ:
quæ æſtimationẽ ſui certo pondere examinat:tantũ ſibi arrogans:q̃tũ a contẽptu & inſolẽtia diſtare
ſatis eſt.Itaq⁊ etiã q⁊ Alceſcidi tragico poetæ reſpõdit ꝓbabile:apud quẽ cum quereretur q⁊ ab eo tri-
duo non ultra tres uerſus.maximo impenſo labore deducere potuiſſet:atq⁊ ipſe ſe cẽtũ pfacile ſcripſiſ
ſe gloriaretur:ſed in hoc inquit intereſt q⁊ tui in triduũ tantũmodo mei in omne tempus ſufficiẽt.Al-
terius.n.fœcũdi curſus ſcripta intra primas memoriæ mœtas corruerũt:Alterius cõtante ſtilo elucu-
A bratũ opus p̃ omne æui tempus:plenis groriæ uelis efferetur:Nobiliter etiã uterq⁊ Spartanus:& qui ĩ-
crepatus a quodã qui in aciem claudus deſcenderet pugnare ſibi nõ fugere ꝓpoſitum eſſe reſpondit.
Et qui referente quodã:ſagittis perſarum ſolem obſcurari ſolere:bene narras inquit: in umbra.n.me-
lius p̃liabimur.Eiuſdem uir urbis atq⁊ animi.hoſpiti ſuo patriæ muros excelſos latoſq⁊ oſtẽdẽti dixit.
B C Si mulieribus iſtos compaſtis recte:ſi uiris turpiter.Lex utilitati cedit.Non ẽ eiuſdẽ & capere aliquos
uelle & timere.Fortiter ſe gerere in aduerſis rebus quid aliud eſt q̃ ſcæuientẽ fortunã in adiutorium
ſui pudore uictam cõuertere.Perfecta ars fortunæ lenocinio defecta:iuſta fiducia non exuit:q̃q̃ ſe ſcit
laudẽ mereri:eam &ſi ab aliis nõ impetrat domeſtico tamen acceptã indicio refert:An tu uitulline ca
D rũculæ q̃ ĩpatori ueteri mauis credere.Aptũ & aĩoſum bona fiduciæ pectus emẽſo:quaſi debitũ opus
ſupeſt conſtãtiæ repſentatio.Cura.n.ſic compatum ẽ ut quiſquis ſe aliquid ordine a recta mente com
plexũ confidit:uel iã geſtũ ſi obſtrectet acriter tueatur:uel non editũ ſi interpelletur:ſine ulla cõtatio
ne ad effectũ perducat. Vbi domeſtica quies ſeditionũ agitata fluctibus ẽ priſce cõſuetudis autoritas
E conuellitur pluſq⁊ ualet qd uiolentia cogit:quã q⁊ ſuadet & percipit uerecundia.Vt humilitas ampli-
F tudinẽ uenerari debet:ita a nobilitate fouenda magis q̃ ſpernenda bonæ indolis nouitas ẽ:Meuius cẽ
turio diui auguſti:cũ Antoniano bello ſæpenumero excellentes pugnas edidiſſet.ĩprouiſis hoſtiũ inſi
diis circunuẽtus.& ad Antoniũ Alexandriã perductus.interrogatuſq⁊ quidnã de eo ſtatui deberet:lu-
gulari me inq̃t iube:quia non ſalutis beneficio:neq⁊ mortis ſupplicio adduci poſſum:ut eẽ cæſaris mi
les de ſnia deſinã:aut tuus eſſe incipiã.Cæteq⁊ quo conſtantius uitã cõtempſit:eo facilius impetrauit.
G Antonius.n.uirtuti eius incolumitatẽ p̃ſtitit. Photion uero cũ atheniẽſes rem aliter atq⁊ ipſe ſuaſerat
ꝓſpere adminiſtraſſent:adeo perſeuerans ſniæ ſuæ ꝓpugnator extitit.ut in contõe lætari quidẽ ſe ſuc
ceſſu eorũ ſed tamẽ conſiliũ ſuum aliquãto melius fuiſſe diceret. Non.n.dãnauit quod recte uiderat:
quia q⁊ alius male conſulerat bene geſierant:fælicius illud æſtimãs hoc ſapientius. plerũq⁊ enĩ temeri
tatem caſus iuuat:& ubi paruo cõſilio propius aſpirat quo uæhemẽtius noceat deſperatius ꝓdeſt pla-
cidi ſane miſericordes & liberales:omniq⁊ ſuauitate temperati mores photionis:quos optime ꝓfecto
cõſenſus oĩum bonitatis cognomine decorandos cenſuit.Itaq⁊ cõſtantia q̃ natura rigidior uidebat̃ le
H uis e manſueto pectore fluxit.Syracuſanus qui quibuſdã momẽtibus ut aduerſus eraclidẽ & callippũ
quorum fidei plurimum credebat tanq̃ ĩſidias ei nectẽtes cautior eſſet: Reſpondit uita ſe malle exce-
dere q̃ metu uiolentæ mortis amicos inimicis iuxta ponere.Hæc de tertio.ſequuntur de quarto.

Ex libro quarto Valerii Maximi Hiſtoriæ & Autoritates.

I Ranſgrediar nunc ad ſaluberrimam partẽ animi moderationẽ quæ mentes noſtras ĩpotẽ-
tiæ & temeritatis incurſu tranſuerſas fieri nõ patit̃:quo euenit ut repræhẽſionis morſu ſit
K uacua:& laudis quæſtu ſit opulentiſſima.Multo.n.multoq⁊ ſeipſum q̃ hoſtẽ ſuperare ope
roſius eſt:nec aduerſa ꝓpera feſtinatione fugiẽte:nec ſecũda effuſo gaudio appræhendẽte.
Dolor moderationi cedere debet.Sumpſiſſem a te ſuplicium niſi tibi iratus eſſem. Malo impunitum
te dimittere q̃propter iam iuſto grauius punire.Forſitan.n.& nos cum in gradu dignitatis noſtræ eſſe
mus aliquid tale fecimus qua tranquillitate conſilii ipſe ſibi conditionem exilii placidiorem reddidit.
L Ea enim demum tuta eſt potentia quæ uiribus ſuis modum imponit.Marcus rutilius cenſorinus ite-
rum cenſor creatus:ad contionem populum uocatum q̃ potuit grauiſſima oratione corripuit:q⁊ pote
ſtatem eam ſibi bis detulliſſet:cuius maiores quia nimis magna uideretur tempus coartandum iudi-
caſſent:uterq⁊ recte & cenſorinus & populus alter enim ut moderate honores crederent præcepit: al-
M ter ſe moderato credidit.Quintus ſceuola excellẽtiſſimus uir teſtis in reum productus:cum id reſpõ-
diſſet:q⁊ ſalutem periclitantis magnopere læſurus uidebatur diſcedens adiecit:ita ſibi credi oportere
ſi & alii idem aſſeueraſſent.quoniam unius teſtimonio aliquem credere peſſimi eſſet exempli & reli-
N gioni igitur ſuæ debitam fidem:communi utilitati ſalubre conſilium reddit.Numidicus metellus po
pulari factione patria pulſus:in aſiam ſeceſſit:in qua cum ei forte ludos trallibus ſpectanti:litteræ red
ditæ eſſent quibus ſcriptum erat:maximo ſenatus & populi conſenſu:reditum illi in urbem datũ non
e theatro prius abiit q̃ ſpectaculum ederetur. Non læticiam ſuam proxime ſedentibus ulla ex parte

patefecit:ſed ſummum gaudium intra ſe continuit.Eundē conſtat pari uultu & exulē fuiſſe & reſtitu
tum.Adeo moderationis beneficio medius ſemp inter ſecundas & aduerſas res animi firmitate uerſa
tus eſt.Temperata Platonis moderatio.Nam cum aduerſus delictū ſerui uæhemētius exarſiſſet ueri-
tus ne ipſe uindictæ modū deſpicere non poſſet:ſpeuſippo amico caſtigationis arbitrium mādauit.de
forme ſibi futurum exiſtimans:ſi cōmiſiſſet ut parem repræhenſionē culpa ſerui:& animaduerſio pla
tonis mereret.Idem Plato cū audiſſet xenocratē diſcipulum ſuum de ſe multa impie locutū:ſine ulla
cunctatione criminationē reſpuit:cūq; inſtetiſſet toruo uultu index cām quærens: cur ſibi fides non
adhiberetur.Adiecit non eſſe credibile ut quē tantop amaret ab eo inuicē nō diligeretur poſtremo
cū ad iuſiurandū inimicicias aſſerentis malignitas confugiſſet:ne de periurio eius diſputaret affirma-
uit:nunq̄ xenocratē illa dicturum fuiſſe: niſi ea dici expedire ſibi iudicaſſet. Non in corpore mortali
ſed in arce cæleſti & quidē armatū animū eius uitæ ſtationē putes peregiſſe:humanorū uitioꝝ incur
ſus a ſe inuicta pugna repellētem:cunctoſq; uirtutis numeros altitudinis ſuæ ſinu clauſos cuſtodiētē.
Staſippus tegeates hortantibus amicis ut grauē in adminiſtratōe reip.emulum ſed alioquin ꝓbum &
ornatum uirum:qualibet ratiōe uel tolleret uel ſummoueret:negauit ſe factuꝝ:ne quē in tutelam pa
triæ bonus ciuis locū obtineret malus & iprobus occuparet:ſeq; potius uæhemēter aduerſario urge-
ri:q̄ patriā egregio aduocato carere præoptauit.A piſcatoribus in mileſia regione euerriculū trahenti
bus quidā iactum emerat:extracta deinde magni ponderis aurea delphica menſa orta cōtrouerſia eſt.
Illis piſcium capturā uendidiſſe affirmātibus:hoc fortunā tractus ſe emiſſe dicente.qua contentōe ꝓp
nouitate rei & magnitudinē pecuniæ ad uniuerſum ciuitatis eius populum delata: placuit apollinem
delphicum cōſuli:cuinam adiudicari menſa deberet:deus reſpondit illi eſſe dandā qui ſapientia cæte-
ros ꝓſtaret:Tum illi mileſio talenti menſam dederūt:ille ceſſit eam bianti:bians pitaco:is ꝓtinus alii:
deincepſq; ꝓ oīum ſeptem ſapientū orbem ad ultimū ad ſolonem peruenit: qui & titulū ampliſſimæ
prudentiæ & præmium ad ipſum apollinem tranſtulit. Anthiochus a Lucio ſcipione ultra thaurum
montē impii finibus ſummotus:cum aſiam prouinciā uicinaſq; ei gentes ademiſſet: gratias agere po-
pulo Romano:non diſſimulāter tulit:quod nimis magna procuratōe liberatus modicis regni termi-
nis uteretur.Et ſane nihil eſt tā perclaꝝ aut tam magnificū quod non moderatione temporari deſide
ret.Tranſgrediamur ad egregiū humani animi affectū:quē ab odio ad gratiam deflexum equidē cum
læto ſtilo ꝓſequamur.Nā ſi placidum mare ex aſpero:cælumq; ex nubilo ſerenum hilari aſpectu ſen-
titur.ſic bellum pace mutatum plurimū gaudii affert.Specioſius aliquanto iniuriæ beneficiis uincun
tur:q̄ mutui odii pertinacia penſantur.M.æmilius lepidus bis conſul & pontifex maxīus.ſplendoriq;
honorum par uitæ grauitate:diutinas ac uæhementes inimicitias cū ſuluio flaccho eiuſdem amplitu
dinis uiro geſſit:quas ut ſimul cenſores creati ſunt in campo depoſuit exiſtimans nō oportere eos pri-
uatis inimiciciis diſſidere qui pub.ſumma iuncti eſſēt ptāte.Clarum etiā in aphricano ſupiore ac tibe
rio gracho depoſitarū inimiciciaꝝ exēplum.Siquidē ad cuius menſæ ſacra odio diſſidētes uenerant:
ab ea & amicitia & affinitate iuncti diceſſerunt: Non contentus enim ſcipio autore ſenatu ī capitolio
louis epulo cum gracho concordiam communicaſſe filiam quoq; ei corneliam protinus ibi deſpon-
dit. Magna cura præcipuoque gaudio referendum eſt: quantopere libidinis & auaritiæ: furori ſimi-
les impetus ab illuſtrium uirorum pectoribus conſilio & ratione ſummoti ſunt. Quia hi demum pe
nates:ea ciuitas.id regnum æterne in gradum facile ſteterit:ubi minimū uirium ueneris pecūiæq; cu-
pido ſibi uendicauerit.Nam quo hæ generis humani certiſſimæ peſtes penetrarunt:iniuria dominat:
infamia flagrat quibus relictis contrarios his tam diris uitiis mores commemoramus.Locuplex ē nō
multa poſſidēs ſed modica deſiderans.Quæ urbs uoluptati plurimū tribuit impium maximū amiſit:
quæ labore delectata eſt occupauit.Et illa libertatem tueri non ualuit.Hæc etiam donare potuit. De
pub.miniſterio nihil cuiq̄ præter laudem bene adminiſtrati officii accedere debet.Non auri & argen-
ti:ſed amplitudinis pondus exiſtimandum eſt.Prætori non ſolum manus a pecuniæ lucro: ſed etiam
oculos a libidinoſo aſpectu continentes eſſe debere.Marcus curius cum italia pyrrhum regem exegiſ
ſet:nihil omnino ex præda regia qua exercitum urbemq; ditauerat attigit.decretis etiā a ſenatu ſeptē-
nis iugeribus agri populo:ſibi autem quinquaginta:popularis aſſignationis modum non exceſſit: pa-
rum idoneum reip.ciuem exiſtimans qui eo quod reliquis tribueretur contentus nō eſſet.Idem Sam-
nitum diuitias perlegatos miſſas contempſit:uultum riſu ſoluens:narrate īquit ſamnitibus.M. Curiū
malle locupletibus imperare q̄ ipſum fieri locupletem:atq; iſtud ut præcioſum ita malo hominū ex-
cogitatum munus retroferte:& memētote nec acie me uinci:nec pecunia corrumpi poſſe. Sophocles
ætate iam ſenior:cum ab eo quidam quæreret:an etiam nunc rebus ueneris uteretur?Dii meliora in-
quit:Libenter enim iſtinc tanq̄ ex aliqua furioſa profugi dominatione.Phyrne nobile Athenis ſcortū
iuxta xenocrarem uino grauem accubuit:pignore cum quibuſdā iuuenibus poſito an temperātiā eius
corrumpere poſſet quam nec tactu nec ſermone aſpernatus quoad uoluerat in ſinu ſuo moratam pro
poſiti irritam dimiſit:factum ſapientia imbuti animi abſtinens:ſed meritriculæ quoq; dictu perq̄ face
tum.deridentibus enim ſe adoleſcentibus:quia tam formoſa tāq; elegās:poti ſenis animum illecebris
pellicere non potuiſſet:pactumq; uictoriæ præcium flagitantibus:de homine ſe cum his nō de ſtatua
poſuiſſe pignus reſpondit poteſt ne ex hæc xenocratis continentia a quoq̄ magis uere magiſq; pro-
prie demonſtrari; q̄ ab ipſa meritricula expreſſa eſt?Phyrne pulchritudine ſua nulla ex parte conſtan

H tissimam eius abstinentiam labefecit. Omnia nimirum habet qui nihil cõcupiscit: eo quidem certius q̃ qui cuncta possidet: quia dominum rerum collabi solet. Bona mens præfertur diuitiis bonæ mentis usurpatio nullum tristioris fortunæ recipit incursum. Itaq; quorsum attinet: aut diuitias in prima fælicitatis parte: aut paupertatem in ultimo miseriarum statu ponere? cum & illarũ frons hilaris multis intus amaritudinibus sit referta: & huius horridior aspectus solidis & certis bonis abundet. Quos pericula reip. imperatores asserebant: angustiæ rei familiaris (quid cesso proprium nomẽ ueritati reddere) bubulcos fieri cogebant. Nihil eorum quæ uirtuti debentur emere pecunia licet. Quid mendicam fortunam quasi præcipuum generis humani malum diuturnum cõuitiis laceramus? quæ ut nõ abundãtibus ita fidis huberibus publicolas, elios fabritios, curios, scipiones, scauros: hisq; paria robora uirtutis aluit. In gaii fabricii & Q. emilii papii principum sæculi sui domibus argentum fuisse cõfitear oportet. Vtercq; enim patellam deorum & salinum habuit: sed eo lautius fabritius q̃ patellam suam corneo pediculo sustinere uoluit, papus quoq; satis animose qui cum hæreditatis nomine ea accepisset religionis causa alienanda non putauit. Atilium autem qui ad eum arcessendum a senatu missi erant: ad imperium populi ro. suscipiendum sæmẽ aspergentem uiderunt: sed ille rustico opere attritæ manus salutem publicam stabilierunt ingentes hostium copias pessũdederunt. Quæq; uero modo arantium bonum iugum rexerant: triũphalis currus habenas retinuerũt. Nec fuit his rubor eburneo scipione deposito agrestẽ stiuã aratri repetere põt paupes cõsolari Atilius: sed multo magis docere locupletes: q̃ non sit necessaria solidæ laudis cupidini anxia diuitiarum comperatio. Verecũdia enĩ iustissimis uiris præcepit ut priuatas facultates negligerent: publicas q̃plissimas esse cuperent: digna cui perinde ac cælesti numini templa extruantur aræq; consecrentur: quia parens est omnis honesti consilii tutela solemnium officiorum, magistra innocentiæ, cara proximis, accepta alienis omni loco, omni tempore fauorabilẽ præ se referens uultũ. Excellentis pulchritudinis adolescens Spurina: cum mira specie complurium fœminarum illustrium solicitaret oculos: ideoq; uiris ac parentibus earum se suspectum esse sentiret: oris decorem uulneribus cõfudit deformitatem sanctitatis suæ fidem quã formam irritamẽtum alienæ libidinis esse maluit. Vbĩ idem & maximus & honestissimus amor est aliquanto p̃stat morte iungi q̃ distrahi uita. Tuos castissimos ignes portia, M. catonis filia: cuncta sæcula debita admiratione p̃sequentur: quæ cũ apud Philippos uictũ & interẽptũ uirũ tuũ brutũ cognoscere: quia ferrũ nõ dabatur ardentes ore carbones haurire nõ dubitasti: muliebri spiritu uirilem patris exitum imitata Hypsicratea quoq; regina Mythridatẽ cõiugem suum effusis caritatis habenis amauit: ppter quem præcipuũ formæ suæ decorẽ in habitũ uirilẽ cõuertere uoluptatis loco habuit. Tonsis enim capillis equo se & armis assuefecit: quo facilius laboribus & periculis eius itereesset: quinetiam uictũ a Gn. põpeio p efferatas gentes fugientẽ: aĩo pariter & corpore infatigabili secuta ẽ: cuius tanta fides asperarũ atq; difficilium rerum: mythridati maximũ solaciũ & iucũdissimũ lenimẽtũ fuit: cũ domo enĩ & penatibus uagari se credidit uxore simul exultãte. Contẽplemur nũc amiciciæ uinculum potens & p̃ualidũ: neq; ulla ex parte sanguinis uiribus inferius hoc ẽt certius & exploratius: q̃ illud nascendi sors fortuitũ opus: hoc unuscuiusq; solido iudicio incohata uolũtas contrahit. Itaq; celerius sine repræhensione p̃pinquũ auersere q̃ amicũ: quia altera directio iniquitatis, altera utiq; leuitatis crimini subiecta ẽ. Cũ enim deserta sit futura uita hoĩs: nullius amicitiæ cincta p̃sidio: tam necessarium subsidiũ temere assumi nõ debet: semel autem recte appræhẽsum sperni nõ conuenit. Sincere uero fidei amici præcipue in aduersis rebus cognoscũtur: in quibus quicq̃ p̃statur totum a cõstanti beniuolentia p̃ficiscitur: fælicitatis cursus quia maiore ex parte adulationi q̃ caritati erogatur: certe suspectus est: p̃inde ac plus semp petat q̃ ĩpendat. Accedit huc q̃ infractæ fortunæ hoĩes magis amicorum studia desiderãt uel p̃sidii uel solacii gratia. Nã læta quidẽ & p̃spera negocia: utpote cũ diuina suffragatione foueant̃ humana minus ĩdigent. Tenacius igit̃ eorũ nomina posteritatis memoria appræhendit: qui aduersus amicoq; casus nõ deseruerunt: q̃ qui p̃sperum uitæ cursum comitati sunt. Quis illũ sceleratũ putasset fuisse si tacuisset? quis nõ etiam sapientem si pro necessitate temporis locutus esset. Veq; nulla tã modesta fælicitas ẽ quæ malignãtes dẽtes uitare possit. Et quo secessũ quosdã fugeris? aut quibus insulis misericordiæ p̃mulseris? ne alienis malis peride ac bonis suis lætent̃ & gestiãt. diuites sunt alioq; iacturis, locupletes calamitatibus, ĩmortales funeribus. Sed illi quatenus alienis incommodis: suorum adhuc expertes insultent: optima uindex insolentiæ uarietas humanæ conditionis uiderit. Incepto nãque egregio non irrito euentu existimari debet. Damõ & pythias pythagoricæ prudentiæ sacris iniciati tam fidelem inter se amicitiam iunxerunt: ut cum alteq; ex his dionysius syracusanus interficere uellet: atq; is tempus ab eo quo prius q̃ periret domum p̃fectus res suas ordinaret impetrasset: alter uadẽ se p reditu eius tyrãno dare nõ dubitauit. Solutus erat piculo mortis q̃ modo gladio ceruices subiectas habuerat. Eidẽ caput suũ subiecerat cui securo uiuer̃ licebat. Igit̃ oẽs & iprimis dionysius nouæ atq; ancipitis rei exitum speculabantur. Appropinquante igitur deinde finita die nec illo redeunte: unusquisq; stultitiæ tam temerarium sponsorem damnabat: atq; is nihil se de amici cõstantia metuere p̃dicabat. Eodem autem momẽto & hora dionysio cõstituta: eam qui acceperat supuenit. Admiratus amborum animum tyrannus fidei remisit: ĩsuperq; eos rogauit: ut se ĩ societatem amicitiæ tertium sodalicii gradũ intima cultuq; beniuolentia reciperẽt. hæccine uires amicitiæ mortis cõtẽptũ ignorar̃: uitæ dulcedinẽ extinguere: crudelitatẽ mãsuefacer̃: odiũ ĩ amorẽ cõuertere benefi

tio pænam pensare potuerũt:quibus tantũ pæne uenerationis:quãtũ deoꝝ imortaliũ cerimoniis debetur.Illis enim publica salus:his priuata cõtinet.Liberalitatum duo sunt maxime probabiles fontes: A
ueꝝ iudiciũ & honesta beniuolentia.Nã cum ab his oriretur tum demũ ei rõ constat.Dono autẽ ipsi gratiã magnitudo quidẽ sua:sed efficatiorẽ aliquanto oportunitas concilliat.Proni studii certius iudicium est supra uires niti:q̃ uiribus ex facili uti.Alter enim quod potest p̃stat:alter plus etiam q̃ potest. Fabius ĩ honorẽ patriæ paupertatẽ inopia mutauit.Omne p̃clari facti decus crebra memoria ĩ seipso reuiresc it.Tanta cælum clamoris alacritate compleuerunt:ut certe cõstat aues q̃ superuolabant attonitas pauentesq; decedisse.Agrigentinus gillia quem propemodum ipsius liberalitatis p̃cordia consi- B
stat habuisse.Erat opibus excellens.sed multo ẽt aio q̃ diuitiis locupletior:semperq; in eroganda q̃ in corroganda pecunia occupatus:adeo ut domus eius quasi quædam munificẽtiæ officina crederetur. Illinc enim publicis uisibus apta monumenta extruebantur.Illinc grata populi oculis spectacula edebantur.Illinc epularum magnifici apparatus latentisq; annonæ subsidia oriebãtur.Et cũ hæc uniuersis priuatim alimenta inopia laborantibus:dotes uirginibus paupertate præssis: subsidia detrimentorum incursu quassatis erogabantur.hospites quoq; tũ urbanis penatibus:tum etiam rusticis tectis benignissime excepti uariis numeribus ornati dimittebantur.Quodã uero tẽpore quingentos simul gelentium equites ui tempestatis in possessiones suas compulsos.aluit & uestiuit. Quid multa non mortalem aliquem:sed ꝓpriæ fortunæ benignum esse diceres sinum.Ergo quod gillias possidebat oium A
quasi cõmune patrimoniũ erat:ꝓ cuius salute & incremẽtis tum Agrigentina ciuitas: tum ẽt uicinæ regiones uotis excubabant.Collocato e cõtraria parte arcas iexorabilibus claustris obseruatus:nonne præstantiorem aliquãto existimes illã impensam q̃ hanc custodiã. Hæc de quarto:sequũtur de qnto.

Ex libro quinto Valerii maximi historiæ & autoritates.

Iberalitati quas aptiores commites q̃ humanitatem & clæmẽtiam dederim? quoniam idẽ C
genus laudis expetunt.Quarum prima inopia:proxima occupatione:tertia ancipiti fortuna præstatur.humanitatis autem dulcedo etiam efferata barbarorum ingenia penetrat:orboscꝫ & truces hostium mollit oculos:ac uictoriæ insolentissimos spiritus flectit. Nec illi arduum atq; difficile est inter arma contraria:inter districtos cominus mucrones placidum iter reperire:uincit iram:prosternit odium:hostilemq; sanguinem hostilibus lachrimis miscet. Ea demum uictoria & apud deum & apud homines minime inuidiæ habitura est: quæ plurimum humanitatis habet.Nam &si egregium est hostem abiicere:non minus tamen laudabile infælici scire misereri.Aeque pulchrum est & uincere reges & facere.Mortalium negocia fortuna uersat.Philostratus archynien siũ D
tyrannus:qui adolescens quidam amore filiæ eius uirginis accensus:in publico obuiam sibi factã oscu latus esset:exorante uxore ut ab eo capitale supplicium sumeret.Respondit:Si eos qui nos amant ĩter ficianus:quid his faciemus quibus odio sumus?Minime digna uox:cui adiiciatur eam ex tyranni ore de humanitate manasse.In hunc modum filiæ iniuriam tulit:suam multo laudabilius.Pyrrhus rex au E
dierat quosdam in conuiuio tarentinorum parum honoratum de se sermonem habitum:accersitus q ei interfuerunt percuntabatur.an ea quæ ad aures ipsius peruenerant dixissent.Tum ex his unus: nisi inquit unum nobis defecisset ista quæ tibi relata sunt:pro his quæ de te locuturi eramus ludus ac iocus fuissent.Tam urbana crapulæ excusatio:tãq; simplex ueritatis confessio iram regis conuerti in risum.Qua quidem clæmentia & moderatione assecutus est ut & sobrii sibi tarentini gratias agerent. & ebrii bene precarentur.Eleuet aliquis præmia uirtutis:cum animaduertat fortes uiros fælicius se- G
peliri q̃ ignaros.Inter armorum strepitum uerba iuris ciuilis exaudiri non possunt. Satius est ab iniustissimis circunueniri q̃ benemerito gratiam non referre. Sane amplissimæ & speciosissimæ diuitiæ H
sunt fœliciter erogatis beneficiis late posse censeri.Liberalis populus ro.magnitudine muneris quod Athalo regi Asiam dono dedit:sed Athalus etiam testamenti æquitate gratus. qui eandem asiam populo ro.legauit.Itaq; nec huius munificẽtia:nec illius tam memor beneficii animus tot uerbis laudari potest:q; amplissimæ ciuitates uel amice donatæ uel pie redditæ sunt.Quid abest qui publica demen I
tia sit existimanda.summo consensu maximas uirtutes quasi grauissima delicta punire:beneficiaq; iniuriis reprendere?Quid cum ubiq; intolerabile uideri debet in qua urbe aduersus ingratos actio constituta est?Et recte quia dandi & accipiendi beneficii commercium:sine quo uix uita hominum constat tollit quisq; benemerito parem referre gratiam negligit.Quantam ergo repræhensionem merentur:qui cum æquissima iura sed iniquissima ingenia haberent:moribus suis q̃ legibus uti ualuerunt. Marcus Cicero.G.popilium lenatem picenæ regionis rogatu.M.celii:non minori cura q̃ elegantia de- K
fendit:eumq; causa admodum dubia fluctuantem saluum ad penates suos remisit:hic popilius postea nec re nec uerbo a Cicerone læsus ultro.M.antonium rogauit:ut ad illum proscriptum persequendũ & uigilandum mitteretur.Impetratisq; detestabilis ministerii partibus gaudio exultãs: gaietam cucurrit:& uirum(omitto q; amplissimæ dignitatis certe salubri studio & præstantis officii priuatim sibi uenerandum)iugulum præbere iussit ac protinus caput Romanæ eloquẽtiæ & pacis clarissimam dexteram:per summum & securum ocium amputauit.Eaq; sarcina tanq̃ opimis spoliis alacer in urbem reuersus est.Neq; ei scælestum portanti onus succurrit:illud se caput ferre quod pro capite eius quodã perortauerat.Inualide ad hoc monstrum sugillandum litteræ quoniam qui talem casum Ciceronis satis digne deplorare queat:alius Cicero non extat.Cõmẽtabilis pietas est q̃ mãsuetis parẽtibus præstaꝫ L

sed manilius quo horridiorem patrem habuit: hoc laudabilius eius periculo subuenit: qui ad diligen
dum præter naturalem amorē nullo īdulgētiæ blandimēto īuitatus fuerat. Nulla.n. acerbitate fortu-
næ nullis sordibus preciū caræ pietatis euilescit: quinetiā eo certius quo miserius experimētū habet.
Cæteræ enim uirtutes admirationis tātūmodo multū: pietas uero etiā amoris plurimū meret, prima
& optima rex natura pietatis est magistra: quæ nullo uocis ministerio nullo usu litteraꝝ indigēs: pro
priis ac tacitis uiribus caritatem parētum liberorū pectoribus infundit. Quid ergo doctrina ꝓficit ut
pollitiora scilicet: non ut meliora fiant ingenia: quoniā quidē solida uirtus nascitur magis q̄ fingitur.
M Sanguinis ingenui mulierem prætor apud tribunal suum capitali crimine damnatam triumuiro necā
dam in carcere tradidit. Quam receptā is qui custodiæ præerat misericordia motus nō ꝓtinus stran-
gulauit: aditū quoq; ad eam filiæ sed diligenter excussæ nequid sibi inferret dedit: existimans futurū
ut media consumeret. Cum autem iam plures dies ītercederēt: secū ipse querens quidnā esset ꝓ tādiu
sustentaret: curiosius obseruata filia animaduertit illā exerto hubere famē matris lactis sui subsidio le
niētē. Quæ tam admirabilis spectaculi nouitas ab ipso ad triūuirū: a triumuiro ad prætorē a prætore
ad consilium iudicum ꝓlata remissionē pænæ mulieri impetrauit. Quid non penetrat aut quid nō ex
cogitat pietas? quæ in carcere seruandæ genitricis nouā rationem inuenit. Quid enim tam iusitatum:
quid tam inauditum q̄ matrem natæ huberibus ali? putauerit hoc aliquis contra naturam factum ni
A si diligere parentes prima naturæ lex esset. Quamcopiosæ enim suauitatis illa recordatio est ī eodem
domicilio anteq̄ nascerer habitaui: in iisdem īcunabulis infantiæ tempus peregi: eosdem appellaui pa
rentes: eadem pro me nota excubuerūt: parem ex maiorum imaginibus gloriam traxi. Cara est uxor.
dulces liberi. iucundi amici. accepti affines. sed postea cognitis nulla beniuolentia accedere debet quæ
B fraternam exhauriat. Tantum enim Tiberius princeps parensq; noster: insitum animo amorē fratris
drusi habuit: ut cum Ticini quo uictor hostium ad complectendos parētes uenerat: graui illum & pe
riculosa ualetudine ī egrimonia fluctuare cognouisset: ꝓtinus inde metu attonitus erumpet. Iter quo
que q̄rapidum q̄ & præceps uelut uno spiritu corripuerit: eo patet q; Alpes. Renūq; trāsgressus die ac
nocte mutato subinde equo ac habitu. ducēta milia passuum per modo deuictam barbariam naman-
thabagio duce solo comite, contentus euasit. Sed eū maximo tunc labore & periculo implicatū. mor-
taliumq; frequentia defectū: sanctissimumq; pietatis numē & dii fautores eximiarum uirtutum & fi-
dissimus romani īperii custos Iupiter comitatus est. Euersa domo reip. stat⁹ manere potest: urbis rui
C na penates omnium secū trahat necesse est. Vbi sunt superbæ carthaginis alta mœnia? ubi maritima
gloria inclyti portus? ubi cunctis littoribus terribilis classis? ubi tot exercitus? ubi tantus eq̄tatus? ubi
immenso aphricæ spacio non cōtenti spiritus? Omnia ista duobus scipionibus fortuna partita est. Ni-
D hil est igitur excepta uirtute quod mortali manu & animo immortale quæri possit. Cum ī media par
te fori Romæ: uasto ac repentino hiatu terra subsideret: responsumq; esset: ea re illum tantummodo
compleri posse: qua populus ro. plurimū ualeret: Curtius & generis & animi nobilissimus adolescens:
interprætatus urbem nostram uirtute & armis præcipue excellere militaribus insigniis ornatus equū
cōscendit: eūq; uæhementer admotis calcaribus præcipitem in illud profundū egit. Sup quē uniuersi
ciues honoris gratia certatim fruges iniecerunt cōtinuoq; terra pristinum habitum recuperauit. Ma-
gna postea decora in foro romano fluxerunt. nullum tamen hodieq; pietate Curtii erga patriam clari
E us obuersatur exēplum. Seleuci regis filius Antiochus: nouercæ stratonices infinito amore correptus:
F memor q̄imbrobis facibus arderet: impium pectoris uulnus pia dissimulatione contegebat: Itaq; di-
uersi affectus iidem uisceribus ac medulis inclusi: summa cupiditas & maxima uerecundia: ad ultimā
tabem corpus eius redegerant. Iacebat ipse in lectulo moribundo similis: lamentabantur necessarii. pa
ter mœrore prostratus de obitu unici filii deq; sua miserrima orbitate cogitabat totius domus fune-
bris magis q̄ regius erat uultus. Sed hanc tristitiæ nubē leptinii mathematici uel ut quidā tradunt Ga
sistrati medici prouidentia discussit. Iuxta enim Antiochum sedens: ut eum ad introitum stratonices
rubore profundi: & spiritu increbescere: eaq; egrediente pallere: & exercitatione anhelitum subinde re
cuperare aīaduertit: curiosiore obseruatione ad ipsam ueritatem penetrauit. Intrante enim stratonice
& rursus abeunte: brachium adolescentis dissimulanter apprænde dēdo modo languidiore modo ue-
getiore pulsu uenaꝝ cōperit: cuius morbi æger esset: protinusq; id seleuco exposuit: Qui carissimam
sibi coniugem filio cedere non dubitauit: q; in amorem incidisset fortunæ acceptū referēs: q; dissimu-
lare eū usq; ad mortem paratus esset: ipsius pudori īputans: Subiiciat animis. senex. Rex. amās iam pa-
G tebit q̄multa quāq; difficilia paterni affectus indulgētia superauit. Lutius brutus gloria par Romulo.
Quia ille urbem: hic libertatem romanam condidit: filios suos Tarquini dominationē a se expulsam
reducentes: summū īperiū obtinēs cōprænsos: Proq; tribunali uirgis cesos: & ad Palum religatus se
H curi ꝓcuti iussit. Exuit patrē ut cōsulē ageret: orbusq; uiuere quā publice uindictæ deesse maluit. Luci
us Agelius omnibus honoribus ad cēsurā defunctus: Cum grauissima crimina de filio in nouercā cō-
missum stuprum & paricidiū excogitatū propemodū explorata haberet: nō tamē ad uindictā ꝓcurrit
cōtinuo: sed pene uniuerso senatu adhibito in cōsiliū: & expositis suspitionibus: defendi se adolescenti
potestatem fecit: inspectaq; diligentissime causa absoluit eum tum cōsilii: tū etiam sententia sua. Quod
I si impetu iræ abstractus scæuire festinasset: admisisset magis scelus q̄ uindicasset. Anaxagoras audita
morte filii: nihil mihi inquit inexpectatum: aut nouum nuntias: ego enim illum ex me natum sciebā

esse mortalem:has uoces utilissimis præceptis imbuta uirtus emittit:quas siquis efficaciter auribus re
ceperit non ignorabit ita liberos esse procreandos:ut meminerit his a rerum natura & accipiendi spi-
ritus:& reddendi eodem momento temporis legem dici:atq; ut neminem mori solere qui nō uixerit:
ita ne uiuere aliquem quidem posse qui non sit moriturus.Hæc de quinto.Sequuntur de sexto.

Ex libro sexto Valerii maximi historiæ & autoritates.

Vx romanæ pudicitiæ Lucretia:cuius uirilis animus maligno erroꝝ fortūæ muliebre cor- K
pus sortitus est,a Tarquinii regis superbi filio per uim stuprum pati coacta:cū grauissimis
uerbis iniuriam suam in consilio necessariorum deplorasset:ferro se quod uestę tectum at
tulerat interemit:causamq; tam animoso interitu imperium consulare pro regio permutā
di populo ro.præbuit.Quid.p.menius:q̄ seuerum pudicitiæ custodem egit?In libertū namq; ad L
dum sibi gratum animaduertit:quia eū iam nubilis ætatis filiæ osculum dedisse cognouerat:cū præ-
sertim nō libidine sed errore lapsus uideri posset.Cæterum amaritudine pœnæ teneris adhuc puellæ
sensibus castitatis disciplinam ingenerari magnum æstimauit:eiq; tam tristi exemplo præcepit: ut nō
solum uirginitatem illibatam:sed etiam oscula ad uirum sincera perferret. Senectutis ultimæ mulier M
quædam syracusis:omnibus tyranni dionysii exitium propter nimiam morum acerbitatem & intole- N
rabilia onera uotis expetentibus sola quottidie matutino tempore deos ut incolumis & sibi superstes
esse orabat.Quod ubi is cognouit:non debitam sibi admiratus beniuolentiam accersit eam & qd ita
hoc?aut quo merito suo hoc faceret ĩterrogauit?Tum illa certa est inquit ratio ꝓpositi mei:puella. n.
cū graué tyrrannum haberemus carere eo cupiebam:quo interfecto aliquando deterior arcem occu-
pauit:eiusq; finiri dominationē magni æstimabā.Tertiū te ĩportunioꝝ superioribus habeꝝ cœpimus
rectoré:Itaq; ne si tu fueris absumptus deterior ĩ locū tuū succedat:caput meū ꝓ tua salute deuoueo.
Tam facetā audaciam punire dionysius erubuit.Duæ res quæ hominibus amarissimæ uidentur ma-
gnam licentiam prebent senectus & orbitas.Ratio publica imperii prætorem minus asperum æstima
ri non patitur.Non enim putauerunt seueriſſimi uiri in tam euidēti scelere longum publicæ quæstio O
nis tempus expectandum.Itaq; quoꝝ innocentium defensores fuissent fontium mature uindices exti
terunt.Ægiatus autem metellus:uxorem q; uinum biberet fuste percussam interemit. Idq; factum nō P
accusatore tantum sed etiam reprehensore caruit:uno quoq; æstimante:optimo illo exemplo uiola-
tæ sobrietatis pœnas pependisse.Et sane quæcunq; fœmina uini usum immoderate apperit;& uirtuti
bus omnibus ianuam claudit & delictis apperit.Horridum. G. Sulpitius galli maritale supercilium.
Nam uxorem dimisit:q; eam capite aperto foris uersatam cognouerat abiciſa sententia sed tamen ali- Q
qua ratione munita.Lex enim tibi meos tantum præfinit oculos quibus formam tuam approbes:his
decoris instrumenta compera:his esto speciosa:horum te certiori credi noticiæ:ulterior tui cōspectus
superuacua irritatione accersitus:in suspitione & crimine hæreat necesse est.Scipio æmilianus cū Ser- R
uius sulpitius galba & Aurelius consul in senatu contenderent:Vter aduersus ueriatum in hispaniam S
mitteretur:ac magna inter patres conscriptos dissensio esset:omnibus quanam eius sententia inclina-
retur expectantibus:Neutrum ĩquit mihi mitti placet:Quia alter nihil habet: Alterius nihil est satis:
Eque malā iudicās inopiā atq; auaritiā:Quo dicto ut neuter in ꝓuinciā mitteretur obtinuit. Publius T
Rutilius cū amici cuiusdā iniustæ rogationi resisteret:atq; is ꝓ summā indignationē dixisset: qd ergo
mihi opus est amicitia tua?siquod rogo nō facis.Respondit imo qd mihi tua?si aliquid inhoneste ꝓ-
pter te facturus sum. Timocares ambracienses fabricio consuli pollicitus est:se pyrrhum ueneno per A
filium suum qui potōnibus eius erat præerat necaturꝝ.Ea res cum ad senatum esset deleta missis lega B
tis Pyrrhum monuit:ut aduersus huiusmodi insidias se cautius gereret:memor urbem a filio martis
conditam armis bella non uenenis gerere debere: Timocaris autem nomen suppressit: utroq; modo
æquitatem amplexus:quia nec hostem malo exemplo tolleꝝ:nec eum qui bene mereri paratus fuerat
prodere uoluit.Salēcus urbe lorētiū a se saluberrimis & utilissimis legibus munita cū filius eius adul- C
terii crimine damnatus:secundum ius ab ipso cōstitutū utroq; oculo carere deberet:& tota ciuitas in
honorem patris necessitaté pœnæ adolescentulo remitteret aliquādiu repugnauit:ad ultimum populi
precibus euictus suo prius deinde filii oculo eruto:usum uidendi utriq; reliquit.Ita debitum supplicii
modum legi reddit:æquitatis admirabili temperamento se ĩter misericordem patrem:& iustū legisla-
toré partitus.Aphricanus superior:cū onustā multis & illustriū carthaginēsiū uiris nauē ĩ suā potesta- D
tem redegisset,inuiolatā dimisit quia se legatos ad eū missos dicebāt;tametsi manifestū erat illos uitā- E
dū præsentis periculi gratia falsum legationis nomē amplecti:ut romani ĩperii potius decepta fides q̄
frustra ĩplorata uideretꝝ.Tertia æmilia aphricāi prioris uxor mater Corneliæ matris.G.&.T.graccho F
rū tātæ fuit cōmunitatis & patiētiæ:ut cū sciret uiro suo ancillulā ex suis gratā esse dissimulauit:ne do G
mitoré orbis Aphricanū fœmina ĩpatiētiæ reꝝ ageret:tātūq; a uindicta mēs eius abfuit:ut post mor-
té Aphricani manumissam ancillam in matrimoniū liberto suo daret:Quid urbani panapionis q̄ ad- H
mirabilis fidei?q cū ad dominum ꝓscriptum occidendū domesticoꝝ iudicio certiores factos milites I
in reatinā uillā ueniſse cognosceret:commutataq; cū eo uestę:ꝓmutato ēt ānulo;illū postica clam emi
sit:se autem in cubiculum ac lectulum recepit:& ut panapiorem se occidi passus est. Multum animis K
hominum & fiduciæ adiicere:& solicitudinis detrahere potest morum ac fortunæ in claris uiris reco
gnita mutatio:siue nostros status siue ꝓximoꝝ ĩgenia contēplemur.Nā cū aliorum fortunas spectan

do:& ex conditione abiecta atq; cõtẽpta emerſiſſe claritatẽ uidemus:quid abiret:quin & ipſi meliora de nobis ſemper cogitemus.Memores:ſtultũ eſſe perpetuæ infælicitatis ſe damnare,ſpẽq; q̃ etiam incerta recte fouetur:interdum certam indeſperationem conuertere.Scipio affricanus ſuperior quẽ dii ímortales naſci uoluerunt:ut eſſet in quo uirtus ſe per omnes numeros hominibus efficaciter oſtẽderet ſolutioris uitæ primos adoleſcentiæ annos egiſſe fertur:remotos quidem a luxuriæ crimine:ſed tamen punicis tropheis deuictæ carthaginis ceruicibus impoſito iugo teneriores.Celius quoq; ualerius flacchus ſecundi punici belli temporibus luxu perditam adoleſcentiam inchoauit:cæterum.A.P.licinio pontifice maximo flamen factus quo facilius a uitiis recederet:ad curã ſacrorꝝ & cærimoniarꝝ cõuerſo aío:uſus duce:frugalitatis religione:quãtũ prius fuerat exẽplum luxuriæ tantum poſtea modeſtiæ & ſanctitatis ſpecimẽ euaſit.Perditæ luxuriæ athenis adoleſcens polemo:neq; illecebris eius tantummodo:ſed etiam ipſa infamia gaudens cũ e cõuiuio nõ poſt occaſum ſolis ſed poſt ortum ſurrexiſſet:domũq; rediens xenocratis philoſophi patẽtem ianuã uidiſſet:uino grauis:unguẽtis delibutus:ſertis capite redimito:perlucida ueſte amictus:refertam turba doctorum hominũ ſcholam eius ítrauit. Nec cõtentus tam deformi introitu cõſedit ét ut clariſſimũ eloquium & prudentiſſima p̃cepta temulentiæ laſciuiis eluderet.Orta deinde ut par erat omnium indagatione:xenocrates uultum in eodem habitu continuit:omiſſaq; re quam diſſerebat de modeſtia & temperantia loqui cæpit. Cuius grauitate ſermonis coactus reſpicere Polemo:primum coronam detractam capite proiecit paulo poſt brachium intra palium reduxit:procedente tempore oris conuiualis hilaritatem depoſuerit:ad ultimum totam luxuriam exuuit:unius orationis ſaluberrima medicina ſanatus:& ex íſami ganeone maximus philoſophus euaſit:perigrinatus eſt huius animus in nequicia non habitauit.Caduca nimirum & fragilia:puerilibuſq; conſentanea crepidis:ſunt iſtæ q̃ uires atq; opes humanæ uocãtur: affluunt ſubito: repente dilabuntur:nullo in loco:nulla in perſona ſtabilibus nixa radicibus conſiſtunt: ſed incertiſſimo flatu fortunæ huc atq; illuc acta quos in ſublimine extulerunt improuiſo recurſu deſtitutos í ꝓfundo cladium miſerabiliter immergunt.Itaq; neq; exiſtimari neq; dici debent bona:quæ inflictorũ malorum amaritudine deſiderium ſui duplicant.Hæc de ſexto libro Valerii:ſequuntur de ſeptimo.

Ex libro ſeptimo Valerii maximi hiſtoriæ & autoritates.

Ideamus quot gradibus beneficiorꝝ.Q. Metellum a primo originis die ad ultimũ uſq; facti tẽpus nunq̃ ceſſante ídulgẽtia ad ſummũ beatæ uitæ cumulũ cõſtãs ac ꝓpicia fortuna ꝓduxerit.Naſci eũ í urbe terrarꝝ principẽ uoluit:parẽtes ei nobiliſſimos dedit:adiecit animi clariſſimas dotes & corporis uires ut ſufficere laboribus poſſet uxorem pudicitia & fœcũditate cõſpicuã cõciliauit conſulatus decus:íperatoriã maieſtatẽ.ſpecioſiſſimũ triũphi prætextã largita eſt:fecit ut eodẽ tẽpore tres filios conſulares:unũ ét cenſoriũ & triumphalem:& quarũ prætoriũ uideret:utq; tres filias nuptui daret:earũq; ſobolẽ ſinu ſuo exciperet.Tot partus,tot ícunabula, tot uiriles togæ,tã multæ nuptiales faces honorꝝ.íeriorꝝ.oís denicq; gratulationis ſumma abũdantia, cũm interim nullum funus,nullus gemitus,nulla cã triſtitiæ.Cælũ cõtẽplare uix tamen ibi talẽ ſtatũ reperies quoniã quidem luctus & dolores deorꝝ quoq; pectoribus a maximis uatibus aſſignari uideamus. Hunc uitæ actũ eius cõſentaneus finis excepit.Nãq;.Q. metellũ ultimæ ſenectutis ſpacio defunctũ: leuiq; genere mortis inter oſcula & cõplexus clariſſimorꝝ pignorꝝ extíctum filii & generi humeris ſuis p urbẽ latũ rogo impoſuerunt.Cum gyges regno lidiæ armis & diuitiis abundãtiſſimo inflatus aío: apollinẽ pythiũ ſciſcitatum ueniſſet:an aliquis mortaliũ ſe eét fælicior?Deus ex abdito ſacrarii ſpecu uoce emiſſa Agalũ ſophidum ei prætulit:is erat archadũ pauperrimus:ſed ætate iam ſenior terminos agelli ſui nunq̃ exceſſerat:paruuli ruris fructibus & uoluptatibus contentus. Verum profecto beatæ uitæ finem apollo non adumbratum oraculum ſagacitate complexus eſt.Quocirca iſolenter fulgore fortunæ ſuæ gloriãti reſpondit.Magis ſe probare ſecuritate ridens tuguriũ:q̃ triſtẽ curis & ſolicitudinibus aulam:paucaſq; glebas pauoris expertes:q̃ pinguiſſima lydiæ arua metu referta:& unũ aut alterum iugũ bonũ facilis tutelæ:q̃ exercitus & equitatis & arma uoracibus ípéſis oneroſa:& uſus neceſſarii horreolũ nulli nimis appetẽdũ:q̃ theſauros oíum inſidiis & cupiditatibus expoſitos. Ita gyges dũ a ſtipulatorem uanæ opinionis deũ habere concupiſcit:ubinam ſolida & ſincera eſſet fælicitas didicit. Nunc id genus fælicitatis explicabo:qđ totũ í animi habitu cõſiſtit:nec uotis petitur ſed í pectoribus ſapiẽtia p̃ditis uatũ dictis faciſq; prudẽtibus eniteſcit.Immenſa illa ſapientia q̃ nec í ipſo quidem uitæ exceſſu obliuiſci ſui põt.Inutiliter aliquid concupiſcere & in eo perſeueranter morari exicio uicina ea dulcedo eſt.Appium claudium crebro dicere accepimus:negocium po.ro.melius q̃ ociũ cõmitti:non ꝙ ignoraret q̃iucundus tranquillitatis ſtatus eſſet:ſed ꝙ aíaduerteret p̃potentia íperia agitatione reꝝ ad uirtutẽ capeſcẽdam agitari:nimia quiete í deſidiã reſolui.Et ſane negociũ noíe horridum ciuitatis noſtræ mores í ſuo ſtatu continuit:blande appellationis qes plurimis uitiis reſplit.Scipio uero affricanus turpe eſſe aiebat í re militari dicere nõ putarã:uidelicet ꝙ explorato & excuſſo conſilio quæ ferro agunt̃ adminiſtrari oportere arbitrabat̃:ſumma qdẽ cũ rõne.Immendabilis eſt enim error qui uiolentiæ martis cõmittit̃.Idem negabat aliter cũ hoſte cõfligere quenq̃ debere: q̃ aut ſi occaſio obueniſſet: aut neceſſitas incidiſſet æque prudenter.Nã & ꝓſpere gerẽdæ rei facultatẽ omittere maxima demẽtia eſt:& in anguſtias utiq; pugnãdi cõpulſum abſtinere ſe p̃lio peſtiferæ ignauiæ affert exitũ: eorũq; qui iſta cõmittunt alter beneficio fortunæ uti:alter iniuriæ neſcit reſiſtere.Socrates humanæ ſapiẽtiæ q̃ſi

quoddam terreſtre oraculum nihil ultra petendum a diis ĩmortalibus arbitrabatur q̃ ut bona tribue
rent:qa hi demũ ſcirent quid unicuiq; eſſe utile:nos aũt plerũq; id uotis expoſcimus quod nõ ĩpetraſ-
ſe melius foret.Etenim denſiſſimis tenebris inuoluto mortalium mens ĩ q̃late patẽtem errorẽ cæcas A
p̃creationes tuas ſpargis?diuitias appetis:quæ multis exitio fuerunt.honores concupiſcis:qui complu
res peſſũdederunt.Regna tecum ipſe uoluis:quorum exitus ſæpenumero miſerabiles cernunt.Splẽ-
didis coniugiis iniiciis manus:at hæc ut aliquando illuſtrant ita nõnunq̃ funditus domos euertũt.de-
ſine igitur ſtulta futuris malorum tuorum cauſis quaſi fæliciſſimis rebus inhiare:teq; totum cæleſti
um arbitrio cõmitte:quia qui tribuere bona ex facili ſolent etiam eligere poſſunt aptiſſime. Idem ex- B
pedita & compẽdiaria uia eos ad gloriam p̃uenire dicebat: qui id agerẽt ut quales uideri uellent tales
etiam eſſent.Qua quidem prædictione monebat aperte:ut homines ipſam potius uirtutem haurirẽt
q̃ umbram eius conſectarentur.Idem ab adoleſcentulo quodam conſultus utrũ uxorẽ duceret: an ſe C
omni matrimonio abſtineret:reſpondit utrum eorum feciſſet acturum pœnitentiam hinc te ĩquit ſo
litudo:hinc orbatus.hinc grauis interitus.hinc hæres alienus excipiet.Illinc perpetua ſolicitudo. con-
textus querelam.dotis exprobatio.affinium graue ſupercilium.garrula ſocrus lingua. ſucceſſor alieni
matrimonii.incertus liberorum euentus.Non paſſus eſt iuuenem in contextu rerum aſperax:& qua
ſi lætæ materiæ facere deletum.Rex ille ſubtilis iudicii quem ferũt traditum ſibi diadema prius q̃ ca- D
piti imponeret retentum diu conſideraſſe & dixiſſe.O nobilem magis q̃ fælicem pannum: quem ſiqs
penitus cognoſcat q̃ multis ſolicitudinibus & periculis & miſeriis ſit refertus:ne humi quidem iacẽtẽ
tollere uellet.Quid xenocratis reſponſum q̃ laudabile?qui cum quorundam maledicto ſermoni ĩter-
eſſet ſummo ſilentio.uno ex his quærente cur ſolus linguam cohiberet:quia dixiſſe me inquit aliquã E
do penituit:tacuiſſe nunq̃.Mirifice etiam thales.Nam interrogatus.an facta hominum deos fallerẽt. F
nec cogitata inquit:ut non ſolum manus ſed etiam mentes puras habere uellemus:cum ſecretis cogi-
tationibus noſtris cæleſte numen adeſſe crederemus.Vnicæ filiæ pater Theomiſtoclẽ cõſulebat:utrũ G
eam pauperi ſed ornato:an locupleti parum probato collocaret?cui is malo inquit uirũ pecunia q̃ pe-
cuniam uiro indigentem:quo dicto ſtultum monuit:ut generum potius q̃ diuitias generi legeret. Ari H
ſtoteles de ſemetipſo in neutram partem loqui debere prædicabat:quoniam laudare ſe uani:uitupera
re ſtulti eſſet.Demaclis dictũ q̃ſapiẽs:nolentibus enim Athenienſibus diuinos honores Alexandro de I
cernere.uidete ĩquit nedũ cælum cuſtoditis terrã amittatis. Quam porro ſubtiliter Anacharſis leges K
aranearum telis comparabat?nam ut illas infirmiora animalia retinere:ualentiora trãſmittere. Ita his L
humiles & pauperes conſtringi:diuites & præpotentes non alligari aiebat. Eſt aliud factorum dicto- M
rumq; genus a ſapientia proxime deflexũ ad uafre nomen progreſſum:quod niſi fallacia uires aſſum-
pſerit fidem propoſiti non inuenit:laudemq; occulto magis tramite q̃ aperta uia petit. Quintus ſabi- N
nus labeo cum regi antiocho quem bello ſuperauerat ex fœdere inito dimidiam partem nauium acci
pere deberet:medias omnes ſecuit ut eum tota claſſe priuaret.Apollinem iuuenes conſuluerunt quiſ- O
nam ex ipſis Romæ regnaturus uideretur? At is penes eſt ſummam urbis noſtræ poteſtatem futuram
reſpõdit:qui ante oẽs matri oſculum dediſſet.Tũ brutus ꝓinde atq; caſu ꝓlapſus:de induſtria ſe abie-
cit:terrãq; cõem omnium matrem exiſtimans oſculatus eſt.Quod tam uafre telluri impreſſum oſcu- P
lum urbi ĥibertatem bruto primum in faſtis locum præbuit.Amantiſſimus quidam filii:cum eum in Q
conceſſis ac periculoſis facibus accenſum ab inſana cupiditate pater inhibere uellet:ſalubri cõſilio pa-
ternam indulgentiam temperauit.petiit enim ut priuſq̃ ad illam quam diligebat iret:uulgari & ꝑmiſ-
ſa uenere uteretur:cuius precibus obſecutus adoleſcens infælicis animi ĩpetum:ſatietate licentis con-
cubitus reſolutum ad id quod non licebat tardiorem pigrioréq; afferens paulatim depoſuit. Bias ita R
aiebat oportere homines ĩ uſu amicitiæ uerſari ut meminiſſent eam ad grauiſſimas inimicicias poſſe
conuerti quod quidem præceptum prima ſpecie nimis fortaſſe callidum uideaẽ inimicũq; ſimplicita
ti qua præcipue familiaritas gaudet: ſed ſi altioribus aĩs cogitatio dimiſſa fuerit perquã utile reperiẽ.
Illa uero pars caliditatis egregia ab omni repræhenſione procul remota cuius opera: quia a latina ap- S
pellatione uix apte exprimi poſſunt græca pronunciatione ſtrategemata dicunt.Cũ urbe capta Galli
capitolium obſiderent:ſolamq; potiendi eius ſpem in fame eorum obſeſſorum poſitam animaduerte T
rent:perq̃ callido genere conſilii unico perſeuerantiæ irritamento uictores ſpoliauerunt.panes enĩ cõ
pluribus iacere e locis cæperunt:quo ſpectaculo obſtupefactos:infinitáq; fruméti abũdãtiam noſtris
ſupereſſe credentes:ad pactionem omittendæ obſidionis cõpulerunt.Agathocles ſyracuſarũ rex auda V
cter callidus:cũ enim urbem eius maiore ea parte carthaginenſes occupaſſent: exercitum in africam
traiecit:ut metum metu:uim ui diſcuteret:nec ſine effectu.Nam repentino eius aduẽtu pœni p̃culſi li
benter incolumitatẽ ſuã ſalute hoſtiũ tutati ſunt:pactiq; ſunt ut eodẽ tẽpore & africa ſiculis: & ſicilia
punicis armis liberaretur.Quid tam excellens?quid tam opulentiũ?q̃. L. Silla diuitias ĩperia largitus X
eſt:leges uetuſtas abrogauit:nouas tulit.hic quoq; in eo cãpro cuius poſtea dominus extitit repulſa p̃- Y
turæ é ſugillatus:omnia loca petito honoris ſiquis modo deorum formam & imaginem futuræ eius
potentiæ populo Ro.repræſentaſſet impetraturus.Cretenſes qui obſidione metelli ad ultimam uſq; Z
penuriam compulſi:ſua iumentorumq; ſuorũ urina ſitim torſerunt:iuſtius dixerim q̃ ſuſtentauerũt.
quia dum uinci timent id paſſi ſunt q; pati eos nec uictor quidem coegiſſet.Quãplura ad finẽ libri ſe aa
ptimi:itẽ & plura de principio octaui capitula:ſilentio duxi p̃tereũda:eo q; nihil in eis nota dignũ ꝑpẽ

derim.Igitur ad capitulum de ſtudio & iduſtria qđ de libro octauo decimũ ī ordine eſt calamum do.

Ex libro octauo Valerii maximi hiſtoriæ & Autoritates.

bb Vid ceſſo uires induſtriæ cõmemorare:cuius alacri ſtudio milite ſtipẽdia roborant. foren
ſis gloria accẽdit.fido ſinu cuncta ſtudia recepta nutriunt.qcquid aĩo:qcquid manu:quic
quid lingua admirabile ẽ ad cumulum laudis ꝓducit:q̃ cũ ſit ꝓfectiſſima uirtus duraméto
cc ſui cõfirmat.Socratem cõſtat ætate iã ꝓuectũ fidibus tractandis operã dare cœpiſſe:ſatius
iudicãtẽ eius artis uſum ſero q̃ nunq̃ ꝓcipere:& quãtula ſocrati acceſſio ſciæ futura erat: ſed peruicax
hoĩs induſtria:tãtis doctrinæ ſuæ diuitiis ẽt muſicæ rõnis uilliſſimũ elemẽtũ accedere uoluit. Dũ er-
dd go ad diſcẽdum ſe pauperem credidit:ad docẽdũ fecit locupletiſſimum.Vtriuſq; induſtriæ laudẽ duo
inter ſe reges ꝓtiti ſunt.Cyrus oĩum militum ſuorum nomina.Mitridates duarꝫ & uiginti gẽtiũ quæ
ſub regno eius erant linguas ediſcẽdo.Ille ut ſine monitore exercitum ſalutaret:hic ut eos quibus im-
ee perabat ſine interp̃te alloqui poſſet.Ocium quod induſtriæ & ſtudio maxime cõtrariũ uideť p̃cipue
ſubnecti debet.nõ euaneſcit uirtus ſed quo recreatur.Alterꝫ.n.ẽt inertibus uitandum: alterꝫ ſtrenuis
quoq; interdũ appetẽdum ẽ.Illis ne propriã uitã enerue exigant.his ut tempeſtiua laboris remiſſione
ff ad laborandum fiant uegetiores.Sceuola optime pila luſiſſe traditur quia uidelicet ad hoc diuerticu-
gg lum animum ſuum foréſibus miniſteriis fatigatum tranſferre ſolebat. Alea quoq; & calculis interdũ
uacaſſe dicitur:cum bene ac diu iura ciuium & cærimonias deorum ordinaſſet:ut enim in rebuſſeriis
ſceuolam:ita in ſcenis luſibus hominem agebat:qué rerum natura patientẽ continui laboris eſſe nõ ſi
hh nit.Socrates cui nulla pars ſapientiæ obſcura fuit non erubuit iterpoſita arundine cruribus ſuis cum
ii paruis filiolis ludere:unde riſus ab alcibiade.Piſiſtratus tantum dicẽdo ualuiſſe traditus eſt:ut ei athe
nienſes regium imperium oratione capiti ꝓmitterẽt:cũ p̃ſertim amantiſſimus patriæ ſolon ecõtrario
kk ꝓte niteret:ſed alterius ſalubriores erant contiones:alterius diſertiores.quo euenit ut alioquin prudẽ
ll tiſſima ciuitas libertati ſeruitutem p̃ferret.Quintus Hortenſius plurimum in corporis decoro motu
repoſitum credens:pene plus ſtudii in eodem elaborando.q̃ in ipſa eloquentia affectanda ĩpẽdit. Itaq;
neſcires utrum cupidus ad audiendum eum an ad ſpectandum occurreretur.Sic uerbis oratoris aſpe-
A ctus:& rurſus aſpectui uerba ſeruiebant.Gorgias leontinus cum centeſimum & ſeptimum ageret an-
B num.Interrogatus quapropter tãdiu uiuere uellet: qa nihil ĩquit habeo quo ſenectuté meã accuſem.
Quid iſto tractu ætatis aut longius aut beatius?iam alterꝫ ſæculum ingreſſus neq; ĩ hoc q̃relam illã ĩ
C uenit.neq; in illo reliquit.Nulla eſt tãta humilitas quæ dulcedine gloriæ non tangitur.Illa uero a cla-
ris uiris interdũ ex humillimis rebus petita eſt.Cæterꝫ gloria ne ab his quidem qui contemptũ eius ĩ
troducere conantur negligit:quoniã quidẽ ipſis uoluminibus nomina ſua diligẽter addiiciunt:ut qđ
D profeſſione leuant:uſurpatione memoriæ aſſequantur.Dulcedinem glorioſam Alexandri pectens in-
ſatiabile laudis accepit.qui Anaxarcho comiti ſuo ex autoritate democriti præceptoris ĩnumerabiles
E mundos eſſe referenti.heu me inquit miſerum q; nec uno quidem adhuc ſum potitus.Anguſta homi
F ni poſſeſſio gloriæ fuit:quæ deorũ oĩum domicilio ſufficit.Pythagoræ tanta ueneratio ab autoribus
tributa eſt:ut q̃ ab eo acceperant in diſputationem deducere nephas putarent:quin etiam interpellati
ad reddendam cauſam.hoc ſolum reſpondebant ipſum dixiſſe.Sequuntur de nono & ultimo.

Ex libro nono Valerii maximi hiſtoriæ & autoritates.

G Landum ẽt malũ luxuria quã accuſare aliquanto facilius eſt q̃ uitare:opi noſtro inſeratur:
nõ quidem ut ullum honoré recipiat: ſed ut ſeipſam recognoſcens ad pœnitentiã impelli
poſſit.Iungať illi libido:quoniã ex iiſdẽ uitioꝫ principiis oritur neq; aut a reꝑhenſiõe aut
H ab emendatione ſepent.Legum uictrix audacia: q; ſi aĩos muliebris apparatus intueri po-
tuiſſent quibus quottidie aliquid nouitatis ſumptuoſius adiectum eſt: in ipſo introitu ruẽti luxuriæ
I obſtitiſſent.Quas quidem mulieres & ĩbecillitas mẽtis & grauioꝫ negata opeꝫ affectatio:omne ſtu-
K dium ad ſtudioſiorem ſui cultum ortatur conferre.Campana luxuria q̃ utilis noſtræ ciuitati fuit. In-
uictũ.n.Annibalé armis illecebris ſuis cõplexa uincẽdũ Romano militi tradidit.Illa ducé uigillantiſſi
mũ.illa exercitũ acerrimũ:dapibus largis.abũdãti uino:unguẽtoꝫ fragrãtia.ueneris uſu laſciuiore ad
ſomnũ & delicias euocauit:ac tũ demũ fracta & cõtuoſa punica feritas ẽ cũ ſe plauſia & albana caſtra
eſſe cæperũt.Quid his ergo uitiis fedius?quid ẽt dãnoſius?q̃bus uirtus atterit uictoriæ relangueſcũt.
ſopita gloria ĩ infamiam cõuertit.animiq; ꝑiter & corporis uires expugnãtur:adeo ut neſcias ab hoſti
L bus ne:an ab illis capi perniciоſius habẽdum ſit. Age xerxes opum regiaꝫ oſtentatione eximia couſq;
M luxuria gaudens:ut edicto ei p̃mium proponeret qui nouũ uoluptatis genus repiſſet.Quãta dum de-
N liciis nimiis capitur ampliſſimi imperii ruina euaſit. At ne hetruſci quidẽ paꝫ feroces in pœnas exco-
gitandas:qui uiroꝫ corpora cadaueribus auerſa aduerſis alligata & cõſtricta: ita ut ſingulæ mẽbrorũ
ꝓtes ſingulis eſſent accõmodatæ tabeſcere ſimul patiebantur amari ꝑiter uitæ & mortis tortores. Si-
cut & illi barbari quos fuerũt mactataꝫ pecudũ inteſtinis & uiſceribus egeſtis hoĩes inſerere:ita ut ca
pitibus tantummõ emineant:quoſq; ut diutius pœne ſufficiant cibo & potione infælicem ſpiritũ pro
rogare:donec intus putrefacti laniatui ſint animalibus quæ in tabidis corporibus naſci ſolent.Quera
mur nunc cum rerum natura.quod nos multis & aſperis aduerſæ ualetudinis incommodis obnoxi-
os eſſe noluerit:habitumque cæleſtis roboris humanæ conditõni denegatum moleſte feramus.Cum
O tot cruciatus ſibimet ipſa mortalitas impulſu crudelitatis excogitauerit. Ira quoque aut odium

in pectoribus humanis magnos fructus excitant.pro cursu celerior illa nocendi cupidine hoc ptinaci
us uterq; consternationis plenus affectus:ac nunq̃ sine tormento sui uiolentus quia dolorem cum in-
ferre uult patitur:amara solicitudine necnõ contingat ultio anxius.Oés consulere scitis: consulem fa-
cere nescitis.Maximis uiris exprobare uicia sua uerecũdiæ est:Semiramis assyriorum Regina: cum ei P
circa cultum capitis sui occupatæ nuntiatum esset babyloniam defeciſſe:altera parte crinium adhuc
soluta:protinus ad eam expugnandam cucurrit:nec prius decorem capillorum in ordiné: q̃ tãtã urbé
in potestaté suã redegit. Quo circa statua eius babyloniæ posita est illo in habitu quo ad ultioré peté
dam percipiti celeritate tetendit.Protrahatur etiam auaritia latentium indignatrix lucrorum: mani- Q
festæ pdæ auidissima uorago:neq; habenti fructu fælix et cupiditate quærẽdi miserrima.Auaritia an R
te omnes.l.septimuli præcordia possedit qui cum.G.grachi familiaris fuisset caput eius abscindere:et
per urbem pilo fixum sustinuit:quia opimius consul auro id repensurum ibi dixerat. Sunt qui tradãt S
liquato plumbo eum cauatam partem capitis quo ponderosius esset expleſſe.Xerxes cuius in nomine T
superbia et impotentia habitat:suo iure tam insolenter usus est:q; græciæ indicturus bellum adhibi-
tis Asiæ principibus:ne uideret inquit meo tantummodo usus consilio uos contraxi.Cæterũ memen
tote pendum magis nobis esse q̃ suadendum.Arroganter et si uictori ei repetere regiam contigisset.tã
deformiter uicti nescias utrum insolentius dictum an imprudentius.Occultum iam et isidiosum ma V
lum perfidia latebris suis extrahatur:cuius efficacissimæ uires sunt mentiri et fallere:fructus i aliquo
amisso scelere consistit tamen certus:cum credulitatem nephariis uinculis circundedit:tantum incõ
modi humano genere afferens:quantum salutis bona fides præstat:habeat igitur non minus reph̃en-
sionis:quam illa laudis consequitur:Seruius galba summæ perfidiæ.Trium.n.lusitaniæ ciuitatum cõ X
uocato populo tanq̃ de commodis eius acturus octomilia in quibus flos iuuentutis cõsistebat electa
et armis exuta partim trucidauit:partim uendidit quo facinore maximam cladem barbarorũ magni-
tudine criminis anteceſſit.Mitridatis factum sceleratissimum qui non cũ fratre de paterno regno sed
eum ipso patre bellum de dominatione gessit.In quo quis aut homines ullos adiutores inuenerit: aut
deos inuocare ausus sit præ admiratione non diffinio.Humanæ autem uitæ conditionem primus et aa
ultimus dies continet quia plurimum interest quibus auspiciis ichoetur.et quo fine claudatur. Ideo-
que eum demum fælicem existimans:cui & accipere lucem prospere & reddere placide contingit.Me
dii temporis cursus prout fortuna gubernaculum rexit.modo aspero modo tranquillo motu pagitur
spe semper minore:dum & cupidæ uotis extenditur:& fere sine ratione consumitur.Nam &si arbitra
ri uelis etiam paruum amplissimum efficies numerum annorum multitudine operum superãdo:alio
quin quid attinet ierti mora gaudere:si magis exigis uitã q̃ approbas:Sed ne longius euagari libeat:eo
rũ mentioné faciã:qui cũ uulgari genere mortis assumpti sunt. Tullus hostilius fulmine ictus cũ tota bb
domo cõflagrauit.singulari fati sorte.Cornelius gallus prætorius &.G.ateremis eques Romanus iter cc
usum puerilis ueneris absumpti sunt.q̃q̃ quorsum attinet eorum cauillari fine quos nõ libido sua.sed
fragilitatis humanæ ratio abstulit:fine nanq; uitæ nostræ uariis & occultis cãis expositointerdũ que
dam immerentia supmi fati titulum occupant:cum magis in tempus mortis incidant q̃ ipsam morté
accersant.Nõ uulgaris etiam homeri mortis cã fertur:qui ĩ insula:quia quæstionem a piscatoribus po dd
sitam soluere nõ potuisset:dolore absumptus creditur.Sed atrocius aliquanto Euripedes finitus é: ab ee
Archelai.n.cœna regis in macedonia domum rediés hospitalem canum morsibus laniatus obiit: cru-
delitas fati ingenio tantum non conueniens.Philomenem autem uis risus ĩmoderati abstulit. paratas ff
ei ficus & positas in conspectu:assello consumente.puerum ut illum abigeret ĩclamauit:qui cum iam
cõmestis oĩbus superueniſſet:quia inquit tam tardius fuisti:da nũc merum assello:ac protinus urbani
tatem dicti crebro hanelitu catinorum persecutus:senile guttur salubri spiritu priuauit.Anacreonté gg
quoq; dum passæ uuæ suco tenues & exhiles uirium reliquias fouet:unius grani pertinacior in horri
dis faucibus humor absumpsit.Milo crotoniates cum iter faciens quercum in agro cuneis adactis fi- hh
xam uidisset:fretus uiribus accessit ad eam:insertisq; manibus diuellere conatus est:quas arbor excus
sis cuneis in suam naturam reuocata compræssit:eũq; lacerandum feris præbuit.Hæc de Valerio ma
ximo:tametsi pauca quædam supersint capitula quibus nihil saporis inest.Incipiunt modo ex Laertio
autoritates de uitiis & moribus philosophorum:Et in primis de septem græciæ sapientibus.

Ex Laertio de uita & moribus philosophorum Autoritates incipiunt.

Hales phũs asianus Athenis claruit:hic primus sapiens appellatus est:secũdũ quẽ & septem A
sapiẽtes uocati sunt:Fuit autem cõscriptus ciuis miletiideo thales milesius dictus est. Hic
post politicam naturalis phiæ factus est speculator:& iuentor fuit ursæ maioris & naualis
astrologiæ.Et primus inter philosophos dicit̃ de astrologia tractasse.Et primus aĩas ĩmor B
tales posuisse.& de natura disputasse.Tempa quoq; anni fertur inuenisse & in trecentos sexaginta qui
que dies diuisisse.Hic thales:ut Isidorus.ii.ethi.dicit physicam apud græcos primus perscrutatus est.
Erat aũt pauper:quia philosophiæ uacans studiis:acquisitioni pecuniaꝫ intendere nõ ualebat. Cõiu-
ge carens:& interrogatus cur nõ duceret:Respondit ob filioꝫ amoré.Ferũt q; dũ nocte duceretur ex-
tra domum ac uetula ut astra consideraret incidit in foueam eoq; lugente duxit uetula.Tu quidem o
thales quæ ante pedes tuos sunt uidere nequiens:quæ ĩ cælo sunt putas cognoscere.Hic fertur dixis-
se:hoꝫ trium gratias ago fortunæ primo quidé q; homo factus sum & nõ bestia: deinde q; mas & nõ

fæmina:tertio q̄ græcus & nō barbatus.Huius hæc dicta ferūtur ut ait laertius ī libro de uita philosophorum.Antiquiſſimum entium īgenitum & æternum:Optimum entium eſt mūdus:nā opus dei. Maximum entium eſt locus:oīa nāq̄ capit.uelociſſimū entium ītellectus:paſſim & enim currit. ualidiſſimū entiū neceſſitas:dominat᷑.n.cūctis.prudētiſſimū entiū tēpus adinuenit.n.oīa.Interrogauit eū qdā:ſi lateret deos homo in iuſtæ agens:ſed nec cogitās inquit.Interrogatus quid difficile:ait ſeipſum agnoſcere.Interrogatus quid dulciſſimū:ait acquirere.Interrogatus qd eſt numē:ait q̄ nec prīcipium habet nec finem.Interrogatus qualiter quis iuſtæ uiuere poſſit:ait ſi quæ iubet aliis ipſe agat.Interrogatus quis fælix ſit:ait qui ſanus corpore:anima copioſius:natura docilis.Obiit autem thales āno ætatis ſuæ uigeſimo octauo.Claruit uero Acham regis iudæ temporibus.Solon philoſophus unus de ſeptem ſapiētibus græciæ natione Athenienſis: Athenis claruit.Hic atheniēſibus leges optimas edidit, quas poſtmodum Romani ab athenienſibus acceperunt multaq̄ beneficia eis cōtulit:& multo tempore eos prudētia ſua a ſeruitute & tyrānide liberauit:& tādem fortuna mutata profugus ī ægyptum ſe trāſtulit:deinde Creſolidorum regi adhæſit:demum ī Cypro ſenectutem exegit: ibiq̄ mortuus eſt: Claruit autem tempore ezechiæ regis iudæ.Inter cæteras eius leges iuētæ ſunt hæ ut ait laertius.Siqs parētes īdigētes nō alat īglorius ſit.filii eorum qui pro rep.obiere publice nutriātur & doceātur. Item ſtatuit tutorem cum orphanorum matre nō habitare.Nec tutoris officium exercere ī qué defunctorum orphanorum ſubſtātia prouenit:Et ſi unum oculum habētem quis illo priuauerit uiceuerſa ipſe geminis careat.Et q̄ ſi princeps ebrioſus fuerit nece damnet᷑.Huius hæ legūtur fuiſſe ſentētiæ:Saturitas ab opibus generatur.Cōtumelia uero a ſaturitate.Quæ nō poſuiſti ī tollas.probitatem iureiurādo certiorem habe.Amicos ne cito poſſideas:quos autem poſſideris ne reprobes. Cōſule nō dulciora ſed optima.Intellectum fac ducem.Ne maris.loquaris.deos honora & parentes reuerere.Neminem q̄diu uiuit dicas eſſe fælicem:eo q̄ uſq̄ ad ultimum uitæ diem poſſit fortuna mutari:fælicitatis.n.index dies ultimus eſt:rerum initia debētur fortunæ.Interrogatus ſolon quid eſt uerbum reſpōdit unio operum.Quo firmatur uerbum:ſilētio.Quo firmatur ſilentium:tempore.Interrogatus quid eſt rex:fortis poteſtas.Quid lex:araneæ tela:qa ſi ī eā inciderit quid debile retinet᷑ graue aūt p̄trāſit tela reſciſſa. Interrogatus qua ſpe fretus tam audacter reſiſteret piſiſtrato tyrrāno:ait ſenectute. Huic ſoloni mortuū filiū lugēti:nō eſſe flēdū ait qdā:eo q̄ flere nihil p̄deſſet:cui ille ego magis ploro q̄ dānū meū irremediabile uidero.Cum ī loco quodā multis loquētibus Solon nō loqueretur.Interrogatus a p̄iandro utrū p̄p uerboꝝ iopiā:an qa ſtultus eſſet taceret:q̄ ait nemo ſtultus tacere pōt.Interrogatus q̄lis debet eē populi rector:Reſpōdit populi rector prius ſe q̄ populū rectificare debet: alioquī erit uelut q ūbrā curuā rectificare conat᷑:prius q̄ uirga curua umbrā faciēs recta fiat.Interrogatus qd acutius gladio:Reſpōdit praui hoīs lingua. Interrogatus qs eēt liberalis:ait q̄ ſua bona libēter aliis īptit᷑:& alienaꝝ regꝝ cupiditate caret.Interrogatus q̄liter ciuitas bene regi poſſet:ait ſi prīceps & maiores ſecūdū leges uixerīt.Chilon phūs lacedemōius unus d̄ ſeptē ſapiētibus græciæ:hic ut dī ī policrato libro prīo:iūgēdæ ſocietatis cā miſſus fuit chorinthū:ubi duces & ſeniores populi ludētes īuenit ī alea:p̄p q̄ īfecto negocio reuerſus é dicēs:ſe nole gloriā ſparthanoꝝ hac maculare īfamia:ut diceret᷑ cū aleatoribus cōtraxiſſe ſocietaté.fuit aūt chilon breuiloquus.uixit ānis q̄nquaginta ſex.Et claruit tp̄e ſedechiæ regis iudæ. Docebat aūt hic dominari linguæ & p̄ſertim ī cōuiuio.Nō eſſe maledicēdū p̄ximis:alioquin oportere audire ea q̄bus quis triſtabit᷑.Itē nō eſſe minādū cui q̄:quoniā hoc muliebre é.Citius ad calamitates amicoꝝ q̄ ad p̄ſperitates ire.Nuptias humiles facere.Nō eſſe maledicēdū mortuo. Seniū honorare Cauere ſibiipſi.damnum malle q̄ prauum lucrum:illud enim ſemel contriſtabit.hoc autem uſquequaq̄.Non irridere infælicem.fortem & dominatorem manſuetum eſſe ut proximi magis reuerean-tur q̄ timeant.Diſcere bene præeſſe proprie domui Linguam non præuenire intellectum. iræ dominari.non capere impoſſibilia.non feſtinare in uia.loquentem non mouere manū.legibus obedire. uti ſolicitudine.In his qui dicūtur de eo ad propriam mētem recurrere:ī lapideis.n.cotibus aurum examinatur:uirorum uero bonorum & malorum ītellectus dedit examē.ī iudicīis inimicum iudicare ſecūdum leges:ut ſaltem lex cōuerſetur.Amico uero perſuadere:ut utraq̄ cōſeruétur lex.ſ.& amicus.Item has duas affectiones.ſ.amorem & odium licet ferociſſimas ſic dicebat coercēdas ut amicos diligat qs tanq̄ forte quandoq̄ odio habituros:& inimicos oderit tanq̄ poſtea amaturos.Hunc ut ait laertius ī-terrogauit Aeſopus poeta:quidnam ageret iupiter:Reſpondit Chilon alta humiliat:humilia uero exaltat.interrogatus in quo differant dociles ab indoctis:ait bona ſpe.interrogatus quid eſt fortuna:ait ignarus medicus:multos.n.excecat.Pittacus aſianus mitilēus philoſophus illuſtris unus de ſeptem ſapiētibus & ī re militari ſtrēnuus.Fertur de eo ut ait laertius:q̄ quidem operarius eius filium ſecurim ingerens interfecit:ciuibus autem ligatum homicidā mittentibus ad eum:ipſum abſoluit dicens.Indulgentiam eſſe ſupplicio potiorem.hic Pittacus uidēs multum uinum ī inſula mitilenenſium creſcere:uolens æbrietati hominum p̄cauere lege publica ſtatuit ut peccās ebrius dupliciter puniretur. Dicebat autem uinum bonum & malum eſſe malum quidem excrapula:ſed bonum ex natura:uixit annis ſeptuaginta.Et claruit temporibus Ioachim regis iudæ.Eius hæ leguntur fuiſſe ſententiæ. Dicebat eas optimas eſſe uictorias quæ ſine ſanguine fiūt.Itē dicebat īfortunia nō eſſe uituperanda. itē dicebat quid facturus ne p̄dicas.deficiēs.n.irrideberis.huius pittaci fuit illa ſententia ab aliis poſtmodū recitata:principatus uiꝝ oſtendit.Bias priméſis philoſophus aſianus unus de ſeptē græciæ ſapiētibus.

Fuit in primenſium urbe princeps. Cum aũt ut ait laertius: inter primenſes & meſſanenſes græciæ inſtaret bellum: & primenſiũ milites uirgines multas meſſanẽſium captiuas duxiſſent. Cõfeſtim bias his uiſis doluit: & captiuas puellas liberans tanq̃ ꝓprias filias cuſtodiuit. Induẽſq; eas: & ſingulis dotes tribuens ſub fida cuſtodia remiſit ad patres inimicis exhibens pietatem: & deteſtans ipietatis genere ẽt crudeliſſimos hoſtes fuiſſe ledendos. Cũq; hoc fuiſſet in meſſanenſiũ contione narratũ: miſſi ſunt cũ muneribus nuntii ad bianté: pacem placatis animis poſtulantes. Claruit aute tempore ſedechiæ regis iudæ quo mortuo primẽſes ei templũ dedicauerũt. Huius hæ ferunt fuiſſe ſnĩæ. Honeſtis & ſenibus cõplacere ſtude. Moleſtius iter duos amicos q̃ inimicos iudicare. nã amicorũ quidem alter erit inimicus: inimicoꝝ uero, alter amicus efficietur. uitã uero ſic mẽſurandã eſſe dicebat quaſi hoĩes multo & breui tempore uicturi ſint. Quicquid propoſueris firmiter ſeruans perſeuera. de diis loquere ut. indignum hominẽ ne laudes ob diuitias perſuadens accipe nõ uiolans. Quicquid boni feceris ad eos trãſfer. Sapientia oĩbus poſſeſſionibus certior eſt & ſecurior. diu deliberatos amicos elige: eoſq; uno affectu nõ uno habeas merito. Amicos ſequere quos non pudeat elegiſſe. Amici uitã tuã reputa gloriam. Conſilio maxĩe cõtraria ſunt feſtinãtia & ira. Celeritas beneficiũ gratius facit. Interrogatus bias quid ſit in hac uita optimũ? ait mens ſibi bonæ rectitudinis conſcientia. interrogatus ab hoĩe ipio quidnã eſſet euſebia? tacebat: eo aute cauſam lilentii quærẽte: ſileo inquit: quia nõ de conueniẽtibus tibi quæris. interrogatus quis ſit inter homines ĩfortunatus? ait qui nõ põt infortunia pati. ĩterrogatus quid ſit dulce cõi ait propriũ. Cleobolus phũs unus de ſeptem ſapientibus in græcia. claruit tempore ſedechiæ regis iudæ. Scripſit aũt de ænygmaticis quæſtionibus libros triũ milium carminũ. Obiit uero cõpletis annis uitæ ſuæ ſeptuaginta. Cuius celebres ſnĩæ approbate ſunt hæ. Amico bene fac ut amicicior fiat. inimicũ uero amicum facere ſtude. Magis amicorum inuidiã q̃ inimicorum inſidias cauere debemus. illud. n. apertum: hoc celatum eſt malũ: nocendiq; fraus quæ nõ ſperatur potẽtior ẽ. Quãto plus licet tanto libeat minus. Cũq; quis exierit domũ quærat prĩo quid ſit facturus: cũ aũt intrauerit quærat iterum quid fecerit. Cõſulebat aũt Clobolus corpus bene exercẽ. diligere magis audire q̃ loqui diligere ſapientiã & ſcientiã. ignorantiã fugere. Ciuitati cõſulendũ eſſe potiora. linguã frenatam habere. uirtutis propriũ eſſe: uitii alienũ. Iniuſticiã fugere. dominari uoluptati. filios erudire inimicicia ꝑterire. Mulieri nõ eſſe familiarẽ. Nec cõtendere cũ ſuis præſentibus alienis: nã illud quidem amentiã: hoc uero inaniam ſignat. Seruum ex ebrietate cõuiciãtem nõ plectere. uxorẽ ex peribus ducere. nã ſi ex maioribus domĩos habebis cognatos. Nõ irrideas exprobatos: nã fies odioſus. In ꝓſperitate ne ſuperbias. in paupertate ne deiiciaris. Mutationes fortunæ uiriliter ſcito ferre. Periander chorinthus phũs unus de ſeptẽ ſapientibus. claruit tempore ſedechiæ regis iudæ. Mortuus uero ẽ octogenarius iã factus. de cuius ſentẽtiis celebrioribus has habere potuimus. ꝓſperant modeſtus eſto. ĩfortunatus uero prudẽs. Amicis fælicibus. & infælicibus idẽ ſis. Quodcũq; ꝓmittis obſerua. uerboꝝ infandorum enuntiationem nõ facias. Non ſolũ peccantes ſed peccaturos plecte. Zoroaſtes phũs Rex batrianorum fuit. quẽ rex aſſyriorũ prælio ĩterfecit. De hoc ita ſcribit Solinus in libro de mirabilibus mũdi naſcẽtiũ uox prima uagitus: letitiæ. n. ſenſus differtur in ſexageſimũ ſecũdum diem. ita unũ nouimus eadẽ hora riſiſſe qua erat natus. ſ. zoroaſtẽ. hic primus magorũ extitit. quã multa poſt ſæcula magicam arte demetrius ampliauit. Claruit autẽ zoroaſtes tempore Taræ patris abrahin. Anaximander mileſius phũs auditor thaletis ſapientiſſimi fuit. hic de natura cæloꝝ & motu ſphæræ cæleſtis. curſu ſiderum & natura rerũ multa cõſcripſit & magnarum ſubtilitatũ Aſtrologiæ iuentor fuit. Claruit tempore Cyrri regis perſarum. Anacharſis philoſophus frater regis ſcytharũ fuit: qui iura moreſq; atheniẽſium in ſcythas ĩtroducere conabatur: uolens patriæ ꝓfectũ afferre ob q̃ cãm inuidus frater eius in uenatione ſagittã ĩ eũ iacens: lethale philoſopho uulnus inflixit. Qui moriens ait: ꝑ ſapĩam in græcia ſaluatus ſum. ſed ꝑꝑ inuidiam ĩ ꝓpriis pereo. Dicebat aũt anacarſis uineã ferre tres botros: primũ iucũditatis. ſecundũ æbrietatis. tertiũ anxietatis. Itẽ turpe quid auſurus te ſine teſte time. itẽ melius eẽ unũ amicũ habere multis dignũ: q̃ multos nullius dignos. Interrogatus quomõ poſſit quis fieri nõ amator potus? ait ſi præ oculis habeat inebriantium ſe turpitudines. Interrogatus quæ nauiũ ſunt tutiores? ait quæ in terra quiete iacent: nam ſciens quattuor digitorum eſſe ſpiſſitudiné nauis tantũ dicebat a morte nauigantes diſtare. Interrogatus quid ẽ in hominibus bonum & malum? ait lingua. Epimenides philoſophus cretẽſis. ſcripſit de geneſi & ortu diuino libros in quinq; milibus uerſuum: necnon & diuerſis naturis reꝝ libros nouem milium & quingentorum uerſuum. Item ſcripſit ꝓſaice de uictoriis. & de cretenſi. politia. Fundauit aũt apud athenas templum uenerãdoꝝ deoꝝ. & Solonis ſapientiſſimi tẽpore claruit. Vixit annis centumſeptuagintaſeptem. Homerus poeta aſianus in græcia claruit tempore ſaul regis Iſrahel hic ab athenienſibus ꝓ inſano habitus eſt. eo q; deos inter ſe belligeraſſe diceret. hic etiam ut dicitur in policrato libro primo: leuem quæſtionem a nautis ſibi propoſitam uidelicet. quotquot cæpimus non habemus: & quos non cæpimus retinemus: uermes. n. in ueſtibus ſcrutabantur: homerus uero ad piſces cogitatum dirigebat ſuum: non potuit explicare. A quibus cum imprudentius & procatius derideretur. uir uerecundi ingenii in inſaniam prolapſus ſeipſum ſuſpendit. Vixit autem annis cẽtum & octo. hic iuxta numerum græcarum litterarum de troiæ captiuitate uigintiquatuor libros heroicis uerſibus edidit. quod opus iliadem nominauit: unde ipſe ut hiſtoriographi referunt non ſolũ poetarum ſed etiam philoſophorum princeps uocari apud græcos iure meruit. Lycurgus phũs ac prĩ

aa

A

B

C

D

E

F Cleobolus

G

H

I Periander

K Zoroaſtes

L Anaximand.

M Anacharſis

N

O Epimenides

p Homerꝰ

Q

R Lycurgꝰ

ceps insignis apud lacedæmones claruit:& temporibus helisei ꝑphetæ.In insula autem cretensi uolũ-
tarium exiliũ perpetuo egit:ubiq; moriés proiici ossa sua in mare iussit:ne forte lacedæmoné referrẽ-
tur quibus ut narrat trogus pompeius iura & leges dedit eosq; iureiurando obligauit:ut nihil de eis ĩ
mutarent priusq̃ reuerteretur :simulans se ad oraculũ delphicũ proficisci: cõsultuq; quid addẽdũ uel
S mutandũ legibus uideretur.Leges uero eius ĩter cæteras sunt hæ . Ná cõuiuari omnes iussit publice:
nec ui diuitiæ uel luxuriæ in occulto essent.Iuuenibus non amplius una ueste uti toto anno ꝑmissit.
nec aliqué cultius altero ꝑgredi:nec opulentius epulari.fundos oĩum æqualiter diuisit ut æquata pa-
trimonia neminem potentiorem altero redderent. Emi singula nõ pecunia sed cõpensatione mertiũ
iussit:pueros puberes nõ in forum sed in agrum duci iussit: ut primos annos non in luxuria sed in oĩ
opere & labore agerent.Nihil eos causa somni substernere:& uitã sine pulmẽto agere.neq; prius in ur
bem redire q̃ uiri facti eẽnt statuit:uirgines sine dote nubere iussit:ut uxores non pecuniæ causa elige
T rentur:seueriusq; matrimonia sua uiri coercerent:cũ nullis frenis dotiũ tenerent. Maximũ honorem
V nõ diuitum sed senum eẽ statuit:nec quisq; locum honoratiorem senibus obtineret.Pythagoras phi- Puta
losophus natõne samius:claruit tempore nabuchodonosor regis assyriorum:hic ut ait boetius in pri-
mo musicæ artis inuentor fuisse apud græcos dicitur per malleorum ferientiũ inæqualia pondera:&
per cordarum inæqualitatem uel inæqualẽ extensionẽ: ac ꝑ calamorum inæqualẽ longitudinẽ. hunc
pythagorã augustinus de ciuitate dei dicit hydromanticũ extitisse.Fuit aũt nigromãticus ut ibidẽ di-
citur:adeo ut adhibito sanguine & inferos perhibeatur excitasse.hic primus apud græcos inuenit im-
X mortales animas:sed errauit ponẽdo eas de corporibus ad corpora transire . Docuit auté pythagoras
hæc ænygmata.Staterã ne transileas idest ne ꝑgrediaris iusticiã. Igné gladio ne foueas.i.iratũ & tumi-
dum animũ uerbis maledicis ne lacessas.Per uiam publicã ne ambules idest ne multorum sequaris er
rores.Irundinem in domo ne suscipias.i.garrulos & uerbosos homines sub eodẽ tecto abitare nõ per-
mittas.De dictis eius notabilibus habent hæc . Fuganda sunt omnibus modis & abscindenda lãguor
a corpore.Imperitia ab anima & luxuria a mente.a ciuitate seditio. a domo discordia & in cõmune a
cunctis rebus intempantia.Amicoq; dicebat omnia esse cõmunia:& amicũ seipsum esse alterius.duo-
rum tempoq; maximã eã habendã curam dicebat & mane & uesperi.i.eorũ quæ acturi sumus & quæ
Y gessimus.Post deum dicebat ueritatem esse colẽdam:quæ sola deo hoies ꝑximos facit . loqui ignorat
qui tacere nescit.Duo lachrimarũ genera sunt in oculis mulierum ueri doloris unũ : ĩsidiarũue aliud.
Z Auari homines pupillis breuis ætatis similes sunt:quibus de suo nihil uti licet. Interrogauit quidã py
thagoram si cuperet esse diues:qui ait diuitias contemno habere quæ liberalitate ꝑduntur:& percita-
A te putrescunt. Vidit pythagoras quendã præciosis indutũ uestibus qui turpia loquebat: & ait illi aut
loquaris sermones tuis uestibus similes aut pannos induas tuis eloquiis congruentes. Cum quidã sto
lidus audiente pythagora diceret.malle se cũ mulieribus eẽ q̃ cũ phis cõuersari:& sues ĩquit pythago- Anaxa
B ras libẽtius in cœno q̃ in aqua uersarẽ.Interrogatus quid é ĩ mũdo nouũ? ait nihil . Anaxagoras phũs
asianus:athenis claruit.tempore xersis regis.Hic cũ admodũ diues esset: possessionibus derelictis stu-
dendi gratia diutinã peregrinationẽ assumpsit.Et cũ a quodã criminaretẽ dicente:nõ est tibi curæ pa-
tria?extẽso brachio & ostẽso cælo ait:ĩmo mihi admodũ patriæ cura é.Hic studiosissimus ualde fuit:
Et multa de motu cæli:& cursu sideꝝ:& natura rerum scripsit.uixit annis septuaginta duobus.In car
cere.n.ab athenien sibus positus:& multa media squalidus uenenatus é ab eis:quia solé dicebat lapidé
esse ignitũ quem illi ꝑ deo colebant.Interrogatus aliquando ad quid factus fuissetꝰ ad contemplatio
né inquit solis & lunæ & cæli.Cuidã ei dum exularet ab athenis dicẽti priuatus es . athenien sibus:ne-
quaq̃ ait sed illi me.Interroganti amico dum senex esset.an ante mortẽ in patriã uellet afferri ut in pa
C tria moreretꝰ?nihil necesse ẽ.undiq;.n.ad inferos tantũdem uiæ é.Crates thebanus phũs:hic ut ait hie Crates
ronymus epistola tertia magnũ pondus auri proiecit in mare. dicens habite pessimæ diuitiæ.ego po-
D tius uos submergam q̃ submergar a uobis : Nõ.n.putauit se posse simul uirtutes & diuitias possidere.
Hic ẽt ut ait seneca primo epistolaꝝ:adolescentulũ secreto ambulãtẽ interrogauit: quid illic faceret?
E solus mecũ inquit loquor.Cui crates.caue ne cũ hoíe malo loquaris. Simonides poeta maximus.cla- Simon
F ruit tempore monasse regis iudæ.hic ĩterrogatus quid inter hoies facile cõsenescat?ait beneficiũ. Hu
ius hæ ferunt esse ſniæ.Tutius é tacere q̃ loqui.neminem.n.tacẽdo:multos autẽ loquẽdo circũuẽtos
agnouimus.Innocentẽ nõ debilitat conscia:cũ ĩ diuersis solaciũ é hõi nõ meruisse q̃ patiẽt.fortũa ĩno-
G centẽ deserit sæpe:bona spes nunq̃.Aesopus adelphis poeta claruit tempore Cyrri regis ꝑsarum.hic cõ Esop9
finxit fabulas elegãtes:quas Romulus quidã de græco trãstulit ĩ latinũ:ĩ quibus docet quid obserua-
re debeant homines:& ut uitam hominũ ostendat & mores;inducit aues.arbores. bestiasq; loquẽtes.
H hic anno primo Cyrri regis ferẽ fuisse ꝑmptus. Zeno cytiensis phũs:stoicæ sectæ ĩuẽtor ac magister Zeno
Socratis annis centum & septem uixit & nunq̃ a studio cessauit.De hoc ait seneca in libro de trãquil-
litate animi q; nuntiatum quandoquẽ fuit illi naufragio omnia sua fuisse summersa:-At ille ait iubet
I me fortuna expeditius philosophari.Hic uiro & uxori garrulis dixit.cum suo soli estis quomodo ca-
pit uos una domus loquaces.Huius sunt istæ sententiæ:Sepultus sit apud te sermo quem tu solus au-
dieris.Malum hominem blandæ loquẽtem agnosce tuum laqueum esse. Cuidam loquaci ait. Si meis
Socrates K te auribus audires taceres.Isocrates philosophus claruit ĩ græcia tempore assueri regis:Scripsit autem
librum exhortandum ad demonicum:de quo notabilia quædam sunt hæc. Talis fias parentibus qua

lis erga te fieri natos optas. Quæ nephas est agere: eadē neq; bonum fari existies. Nunq̄ ullū ꝓpetrans facinus latere credas. Nā & si cæteros hoc lateat tu tibi conscius es. in uestibus neq; magnificus sis neq; curiosus: Odi blandiētes tanq̄ decipientes: nā uterq; æqualiter iniuriat. Neq; risum p̄cipitē diligas nec uerbū cum acrimonia acceptes. illud. n. amens hoc uero furiosum est. Serua magis uerboꝝ q̄ rerū deposita. Neminem amicū concilies priusq̄ ꝓcuncteris quo pacto se gesserit erga priscos amicos: credas eum etiam erga te huiusmodi futurū cuiusmodi erga illos fuit. Lente fiat amicus: factus autē persceue rare nitaris: æq;. n. malū ē nullū habere & alternare multos. Quoscunq; uelis tibi amicos facere de his aliquid boni ꝓfer. Aurum ī igne ꝓbamus: amicos autē in aduersitatibus discernimus. Amicoꝝ absen tium uelud p̄sentiū memor esto: ne censeri ualeas absentes non diligere. Benefacito bonis: aderit. n. ti bi debita gratia: benefaciēs aūt malis similis eris alentibus alienos canes: illi nāq; in īpēdentes panē ut in quoslibet la trant: praui quoq; iuuātes se ut nocētes lædunt. Cōsiliare diutius: Effice uero delibera ta uelociter. Qui perperā agit in ꝓpriis nunq̄ cōmode consiliabit in alienis: Socrates phūs atheniēsis primus ethicæ iuentor fuit. ultimas terræ regiones ad acqurendā sapiam ꝓlustrauit usq; ad senectutē: & licet esset sapientissimus se nihil scire reputabat. Vnde id sæpe dicebat hoc unum scio q; nescio. De eo Tullius in tusculanis dicit: q; philosophiā euocauit de cælo & in urbibus collocauit. Fuit aūt mira bilis castitate. iusticia tempantia. aliisq; uirtutibus: ita ut ꝓ uirtutū heroicarum eminētiā: eum ultra hominē etiam philosophi ꝓnuntiarent. Aliquando ut ait agelius libro. ii. reptus est stare a summo lu cis ortu usq; ad alteꝝ orientē īmobilis. iisdem uestigiis & ore atq; oculis directis cogitabundus tanq̄ in excessu mentis. Patiētia uero mirabili præditus inuictus fuit in oībus tribulationibus sustinendis. Semel. n. ictu calcis a quodam ꝓcussus est. & dum quidā eius tolerantiā mirarē ait. Si asinus me calce ꝓcussisset nunquid eum in iudiciū conuenirē? cur igit nō sic æquanimiter sustineam ictus hominum sicut ꝓcussuras ferrem irrationabiliū bestiarum. Itē cuidam dicēti sibi talis maledicit tibi: ait ideo ma ledicit quia bene loqui nō didicit. item quodā tempore xanthippe uxor cū infinita cōuitia in eum di xisset. aqua ꝓfusus īmūda: nil amplius respondit q̄ capite depræsso sciebam inquit q; illa tornitrua im ber sequeret. Cū socrates quosdam hospites suos satis tenui cæna suscipi paret: ait si boni sunt æqua nimiter ferunt: si mali non est curandum Socrates ut in polycrato libro. viii. dicitur. ī senectute sua di dicit musicā credens si ei musica deforet sibi cumulū sapientiæ defuturꝝ. Cū autē ei diceretur nūquid non uerecundaris in senectute studere? ait maior uerecundia ē in senectute ignorātes esse: q̄ in senectu te studere. Mortuus est ueneni poculo tempore assueri regis assyrioꝝ anno uero ætatis suæ nonagesi moquarto: quo anno librū nobilissimū composuerat. De dictis Socratis nobilibus siue ꝓuerbiis habē tur hæc. Oriēte sole consiliū: occidente conuiuiū cogitandū Age sic alienum ut tuum non obliuisca ris negociū. Contraria sunt consilio ira festinatio. uelox cōsilium sequit pœnitentia. Prīcipium amici tiæ est bene loqui: maledicere est inimicitiaꝝ exordiū. Amicus raro acquirit cito amittitur. Cū ami cis breues orōnes: longas amicitias habere oportet. Malū alienū ne tuū feceris gaudiū. Melius ē caue re q̄ pauere. utilius est erubescere q̄ paueścere. Quod habes ita utere ut alieno nō egeas. Grauior est la bor ubi nullus effectus est. Iratus filio ipse te coercere. filio modesto nunq̄ graue est q; pater iubet im possibile. p̄sentem laudare & absentis famā ledere minime decet. penā a quo mereris frustra petis p̄si dium. Oculos & aures uulgi puta malos testes eē. Ede & bibas ut bene uiuas: nō uiuas ut tātū edas & bibas. felicitas semper subiecta ē inuidiæ. sola ergo miseria ĩuidia caret. Nihil amittit qui nihil habet: & parum eget qui paꝝ cupit. Nulla tam bona uxor est in qua nō inuenias quid sicut nihil superius be nigna coniuge: ita nihil infesta muliere crudelius. Est igit uxor aut tutū refugium: aut penale tormen tum. Mulier speciosa & pulchra templū ē super cloacam edificatū. Interrogatus socrates a quodā ino pe quid agere debet pauca habens & multis indigens? ait si res tua tibi non sufficit: tu ꝓce uiuendo fac ut rei tuæ ipse sufficias. Cum garrulus quidam deridendo interrogaret Socratem ut eum doceret sa pientiæ præcepta. Duo inquit sapientiæ præcepta necessaria sunt: unum ut taceas. aliud ut loqui di scas. Interrogatus in quo quis famam acquirere possit? ait si gesserit optima & locutus fuerit pauca. In terrogatus a quodam ut ait Tullius in tusculanis de qua patria esset ait mundanus sum. Totius. n. mū di se incolam & ciuem arbitrabatur nullam sibi approprians patriam. Aristippus philosophus cyre næus athenis claruit: Qui ut ait Laertius ad dionysium tyrannum in siracusam profectus est: adeo autem præstantissimi cordis extitit: ut tempori loco & personæ semper conuenire & se coaptare pos set. Vnde quodam tempore dionysio in eū sputante patientissimæ pertulit & condoléti amico dixit: piscatores sustinēt a mari madefieri ut uenent cobiū ego aūt non sustinebo uino limphato aspergi ut blennum accipiam? Est autem cobius pisciculus paruus blennus uero grandis piscis est. Aiunt hunc quandoq; iussisse perdicem quinquaginta dragmis emi: culpante uero quodam ait: tu nec obolo eam emisses. Ingressus est quandoque Aristippus ignoranter domum meretricis: & uiso scorto confestim exiuit. Quodam uero puerorum erubescente: qui cum eo erant ait Aristippus: intrare illuc malū non est sed nequire exire. Demosthenes orator athenis claruit: de eo ait Isidorus primo ethimo. Cum Phi lippus rex macedonum athenas obsedisset & ab athenienſibus postularet: ut sibi decem oratores darē tur: & sic discederet ab obsidione. Demosthenes in consilio athenienſium hanc fabulam confinxit. Lu pi suauerunt aliquando pastoribus ut in amicicia conuenirent: cumque pastoribus placuisset petierūt lupi & prima uicæ securitatis traderētur eis canes: in quibus uidebatur esse occasio iurgiorum. annue

runt paſtores:tunc lupi adempta formidine omnē gregem non ſolum pro ſatietate ſed etiam pro libidine lacerauerunt.Sic igitur Philippus ſublatis oratoribus ī populo athenienſi facturus eſt. Quod audientes athenienſes demoſthenis conſilio acquieuerunt:& ſic ciuitas a periculo liberata ē.itē demoſthenes ſtomachum laidis nobiliſſimæ meretricis iocando ſuppalpitans & queritans. hoc quantum? illa diceret mille denariis:Reſpondit ego pœnitere tanti non emo:hippocrates medicus inſignis artaxerſis regis tempore claruit apud Athenas.Hic uoluptates multū deteſtabatur ut ait Agelius. Fuit ät hippocrates parui corporis. pulchræ formæ.grandis capitis. tardi motus. Mutæ cogitationis. tardæ locutionis.& fuit modici cibi. Vixit.autem annis nonagintaquinq;. Scripſit libros circiter uigintiſex elegantes.De eo Iſidorus quarto Ethimologiarum.ita ſcribit. Medicinæ artis autor & repertor apud græcos perhibet Apollo:hāc filius eius Eſculapius laude & opere ampliauit. Sed poſtq̄ fulminis ictu interiit interdicta fertur medendi cura & ars ſimul cū autore defecit: Latuitq; per annos fere quingē tos uſq; ad tempus Artaxerſis regis perſarum.tunc eam reuocauit in lucem: curam rationabiliter perſcrutatus infirmitatum hippocrates Aſclepio patre genitus:ipſe enim diſcuſſis ætatū regionū & ægritudinum qualitatibus:cauſas rationabiliter perſcrutatus eſt infirmitatū.Euripides poeta adeo Archelao regi perſarum carus extitit & dilectus: ut ſummā ei conſiliorꝫ ſuorꝫ cōmitteret:qui cum a cœna regis domū rediret a canibus dilaceratus eſt. Hic ut ait Boetius:carentē liberis infortunio dicebat eē fælicē.Diogenes phūs cīnicus Antiſthēis diſcipulus fuit:Qui moriēs ex febre ut ait Tullius libro primo in Tuſchulanis quæſtionibus:iuſſit inhumatum corpus ſuum relinqui. Et cum amici dicerent ꝙ a feris deuorarē:ait minime:Sed iuxta me baculum quo feras abigā ponite:Ait quidam quid poteris non ſentiens?Quid ergo ait ferarum laniatus mihi non ſentienti oberunt:Ob hoc concludens illi nihil obeſſe carentiā ſepulturæ.Claruit aūt Diogene temporibus Alexādri. Hic quodā tempore in uſu potandi calicē ligneū habens uidit puerū concaua manu bibentē: unde eliſit illum ad terrā dicens neſciebam ꝙ natura poculū habebat.Item cū quidā lentulus uerbis plurimis dehoneſtaſſet Diogenem & illo nō reſpondente interrogaſſent quidam:cur maledicenti nō daret reſponſum? Ait nolo contendere cū homine ſuper re in qua qui obtinet uilior reputat.Alius ſimiliter dehoneſtauit eū uerbis cōtumelioſis nec reſpondit:Et cū diceretur ei:quare nō reſpondes?ait nō poſſum ego illi tantā dehoneſtationē inferre:quantā ipſe ſic loquēdo intulit ſibiipſi. Alius rurſum dehoneſtauit eum uerbis cōtumeliæ nec indignatus eſt,& cū ei diceret cur nō indignaris? Reſpondit hic dehoneſtator meus aut eſt ueridicus aut mendax.Si ueridicus ꝓpter ueritatem nō iraſcar: ſi mēdax deeſt indignatiōis cā ex quo non nouerit quid dixerit.Cū quidā ei referret ꝙ quidā amicus eius contra eū maledixiſſet: ait an amicus meus ita dixerit dubiū eſt:de te aūt ꝙ ita dixeris mihi malū eſt.Itē cū quidā ei nuntiaſſet cunti uituperant te:oportet inquit ſapientiā ab inſipientibus impugnari:eſſe enim melioré iudicat lingua mala quē carpat.Quadā uice dū ꝓſente diogene uerſificator quidā multis laudibus extolleret Alexandꝝ ꝓſentem:aſſumens Diogenes panē cæpit comedere cūq; diceretur quid agis? ait utilius eſt ſic agere q̄ audire mēdacia.Cū quidā formæ turpis Diogeni domū oſtendiſſet ſuā:oibus in ea locis auro nitentibus:in faciem illius ſpuit inquiens nihil adeo uile in ea domo ſe uidiſſe:hic cū uidiſſet iuuenē bonorꝫ morum facie tamē turpi:ait animæ illius bonitas dat multū pulchritudinis faciei. Idē cū uidiſſet quēdam decora facie & moribus inhoneſtum:ait O q̄ bona domus & malus hoſpes.Item uidit quendam idiotā ſedentē ſuper lapidem:& ait lapis ſuper lapidē.Infirmatus eſt quādoq; Diogenes:& cū eum cōfortarent amici dicētes nō timeas quia hoc a deo eſt:ait ꝓpterea magis timeo.Cū quidam lætanter diceret Diogeni ſe de nouo uxorem duxiſſe:ait illi paruum ſolacium & magnā ſolicitudinē es lucratus. uidit Diogenes ſenem quendā tingentē capillos:Cui ait quia canos occultas nō ꝓpterea ſenectutē abſcondis.Cū quidā garrulus ſophiſta diceret diogeni. Quod ego ſum:tu nō es:ego ſum hō: ergo tu nō es hō.Ait Diogenes hoc quod cōcludis falſum eſt:quia a te incepiſti: ſed ſi uis uerum id fieri a me incipe & in te cōclude. Ex celebribus eius ſnīis repertæ ſunt iſtæ. Iudex bonus nemo erit niſi qui de ſe alterum iudicare cognorit.Qui īnocentem dānat ſeipm uulnerat:quoniā ſua ſnīa ſemper reus ſeipm punit conſciētia.Nullæ ſunt occultiores inſidiæ q̄ hæ quæ latent in ſimulatione officii aut in aliquo neceſſitudinis nomine.Nā eum qui palā eſt aduerſarius facile cauēdo uitare pōt:& troianos equus id circo fefellit quia formā mineruæ mentitus eſt.Si bonus uis fieri a te expelle quod ī alio deſpicis.Melius eſt medicū adire q̄ accerſire:quærere igitur medelam donec ſanus fueris melius eſt: q̄ tunc medicum requirere cum naturam experauit ægritudo. Interrogatus diogenes cur tam magnam nutriret barbam?ait ut eam citius uidens & tangens uirum ſe eſſe meminerit.Interrogatus quæ hora eſſet cōmeſſationi congrua?ait habenti quod comedat hora eſt congrua cum fameſcit:non habēti uero quādo habere poteſt.interrogatus a quodam in quo turbari facere poſſet inimicum ſuum? ait ſi tu es uade bonus.interrogatus quid eſt triſtitia?ait carcer animæ.Plato philoſophus athenienſis tēpore Darii regis perſarum natus eſt.Hic ut ī policrato dicitur teſte apuleio prius Ariſtoteles dictus eſt: ſed demū a latitudine pectoris plato.hic in phedrone ſuo quem tranſtulit Cicero ualidiſſimis argumentis animæ immortalitatem aſſeruit. Et poteſt omnis ratiocinatio in unius ſilogiſmi compendium ita redigi anima ex ſe mouetur.Quod ex ſe mouetur principium motus eſt.Quod autem principium motus ē natum non eſt.Et quod natum non eſt immortale eſt:Anima igitur immortalis eſt. Mortuus autem Plato eſt tempore Philippi regis macedonum.ut ait Seneca in epiſtolis anno octuageſimoprimo nata

Diogenes

lis sui die sine ulla deductione. Platonis uero elegantia quædã dicta sũt hæc. Qui suam animam quæ una est gubernare non potest: quõ multorum hominum gubernator erit. Item dicebat debere hoiem in speculo sæpius suam faciem intueri: quoniã si uiderit eam decoram ĩdigne feret agere turpe opus. Si uero turpem censuerit uerebitur simul duo turpia aggregare. Itẽ dixit escam malorũ esse uoluptatem: Eo scilicet q̃ ea capiuntur homines sicut hamopisces. Itẽ si sapiẽtiæ forma oculis uideri possit ad amorem sui omnes maxime excitaret. Item non potest compræhendi forma iustitiæ nisi prius iniustitiæ series discutiatur. Mors phĩantibus appetenda est: ipsaque philosophia est meditatio moriendi totius philosophiæ robur patientia est. Interrogatus plato quis sapientiam adipisci possit: aut in nõ expectando quæ euenire non possunt nec de p̃teritis recordari. Interrogatus per quid cognoscitur sapiens? Ait sapiens cum uituperatur non irascitur. & non extollit' cũ laudatur. Interrogatus p̃ quid homines cognoscunt'? ait homines & uasa testea simili modo p̃bamus: illa quidem in sono: hos in sermone cognoscimus. Interrogatus quanto censu debeat hõ esse contentus? ait tantũ acquirat quis q̃ defectum nõ habeat in eo quod ei necesse est & q̃ nõ expediat ei hominibus adulari. Interrogatus quis é ĩter homines fortior: Respondit qui propriam potest iracundiã uincere. interrogatus quis est inter homines debilior? ait qui suum non põt celare secretum. interrogatus quis est inter homines potẽtior? ait qui scit suã abscondere paupertatẽ. interrogatus quis. ẽ inter homines tempantior? ait cui sufficit id qd̃ habet. interrogatus quis est homo bonorũ morum? ait qui malorum morũ hominem pati põt. interrogatus qualium locorum uel urbium habitatio sit uitanda? ait non habites terram ĩ qua sumptus lucra exuperant: & in quã mali p̃ualent bonis: & ubi plurimũ domini mẽtimur. ĩterrogatus ĩ quo quis possit principum gratiã obtinere? ait si insipiẽtis: ipsius sequere uoluntatẽ: si uero sapiẽtis quæ ad rem non p̃tinent uel cõtra rationẽ sunt ostendere nõ obmittas. Aristoteles philosophus eximius gente macedo: patria stragoritanus Platonis fuit discipulus hic adhuc iuuenis eloquẽtiæ nauauit opam: factus aũt annorũ decẽ & septẽ mittit' athenas ubi hæsit Socrati tribus ãnis: quo mortuo hæsit Platoni annis. xxviii. Transcendit aũt Aristoteles in philosophia humanã mensurã: ita ut cõmune nomẽ philosophorum anthonomasice sibi proprium esse meruerit. Fuit enĩ facundus eloquio. sed uberior sensibus. agilitatem corporis & perspicatiã ingenii habens uixit annis sexaginta duobus in optimo mẽtis uigore: & numero composuit: ut ait Laertius libros circiter trecentos. Alibi tamen legit' q̃ in uniuerso composuit tractatus numero mille. Aristotelis aũt elegantia dicta sunt hæc: de semeipso in neutrã partem loquendũ est. quoniã qui se laudat uanus est: qui se uituperat stultus est. item nunq̃ uerecundiores esse debemus q̃ cũ diis de agitur. Iniuria iniuste irrogata eius est ifamia qui facit. itẽ dicebat de duobus hominũ generibus uæhementer admiror: scilicet de illo in quo bona non sunt: & tamẽ si de ipso dicantur acceptat & gaudet: & de illo de quo mala p̃feruntur quæ in eo nõ sunt: & inde turbat'. item dicebat radices disciplinæ esse amaras: fructus uero dulces. itẽ tribus ĩdiget disciplina natura documento & solicitudine. item dicebat ex parentibus honorabiliores esse eos qui instruunt: q̃ qui generant: quoniã hi quidem dant uiuere: illi uero bene uiuere. Interrogatus Aristoteles quid est quod cito senescit? Respondit gaudium. interrogatus quid est spes. Respondit iuge somnium. ĩterrogatus qd est amicus? ait una anima ĩ duobus corporibus cohabitans. ĩterrogatus quid amicis afferre debemus? ait ea quæ nobis offerre optamus. Interrogatus quid sibi ex philosophia acquisiuisset? ait nõ coacte facere quæ aliquẽ ob timorem legis faciunt. Repræhensus est Aristoteles: quia iniquo homini elehemosynam dederat. Qui respondit: Naturæ: non malitiæ: sum misertus. Cuidam iactanti se q̃ esset de ciuitate magna: Ait non est cõsiderandũ ex qua patria quis ortus sit. Sed quali patria dignus sit. Apuleius affer philosophus platonicus Athenis claruit ĩ græcia & latina lingua doctissimus. Hic Platoni succes sit & libros plures scripsit. Et inter alios librũ scripsit quẽ Asinum aureum ĩtitulauit. Vbi refert sibi accidisse q̃ accepto ueneno sibi a muliere dato humano animo permanente: Visum illi fuit q̃ in asinũ fuisset mutatus: a qua illusione postmodum est curatus. Huius hæ sunt snĩæ. Nihil est deo similius q̃ uir animo perfecte bonus. Artes aliæ siue scientiæ possunt ignorari sine erubescentia: Sicut ratio pingendi psallendi siue cantandi: Quas uir bonus potest sine animi uituperatione contennere: Sed nescire bene uiuere nusquam audebis dicere sine pudore. Multa alia eius dicta uide supra ubi in libris suis.

Xenocrates philosophus maximus Platõis discipulus fuit. Hic cuidã loquaci fertur dixisse Audi multum: loquere pauca. Os enim unum & aures duas a natura accepimus. Quodam illi maledicente surgens discessit: & maledicenti ait: ut tu linguæ tuæ ita ego aurium mearum dominus sum. Idem cum esset cũ quibusdã detractoribus & taceret: quærente uno cur solus taceret? quia dixisse me inquit aliquando pœnituit: ta cuisse nunq̃. hic cum uidisset quendam latronem duci ad datibulum subrisit dicens q̃ magni fures minores morte damnabant. Demas athenien sis philosophus Alexandri tempore claruit. hic athenien sibus nolentibus Alexandro diuinos honores exhibere. ait: uidete nedum cælum custoditis terram amittatis. Huius etiam dictũm illud egregium fuit: Amico mutuam me rogante pecuniam: ipsum & pecuniam perdo. Epicurus athenien sis: q̃uis ut ait Hieronymus: litteras non didisce rit: & artem disputandi teste Boetio ignorauerit: tamen multa egregia reperiuntur eius dicta. Et claruit tẽpore Cyrri regis persarum. de hoc similiter Hieronymus refert in hæc uerba. Epicurus uoluptatis assertor qd̃ ualde mirandũ est oẽs libros suos repleuit oleribus & pomis: uilibusq̃ cibis dicẽs eẽ utẽdũ q̃a carnes & exq̃sitæ epulæ: ĩgẽti cura & solicitudine misera p̃paratæ: maiorẽ pænã habẽt ĩ inq̃rẽdo: q̃

A Aristoteles
B
C
E Apuleius
F
G Demas
H

uoluptatem in abutendo.Sapientiæ quoq; operam dare nos nõ posse dicebat:si mense abundantiam
cogitemus: quæ labore nimio & cura indiget.Errauit aũt in multis Epicurus plus q̃ omnes philoso-
phi:nam putauit deũ res humanas non curare sed ociosum esse & nihil agere dixitq; uoluptatem sum
I mum bonum esse:& animas cum corporibus ĩterire.Seneca de egregiis epicuri dictis hæc scripsit.ho-
K nesta res est læta paupertas:illa uero nõ est paupertas si læta est. Si cui sua nõ uidenť amplissima licet
totius mundi sit dominus tamen miser est.Aliquis uir bonus eligendus est nobis:ac semper ante ocu
los habendus:ut sic tanq̃ illo spectante uiuamus:& oĩa tanq̃ illo uidente faciamus. Si ad naturã uixe-
ris nunq̃ eris pauper:exiguum natura desiderat:opinio immensum.Ante circunspiciendum est cum
quibus edas & bibas:q̃ quid edas & bibas.Inimicũ salutis est notitia peccati:& meditari mortẽ:Ira in-
moderata insaniam gignit.Non comessationes,non potationes,non culpæ fæminaꝝ. conuiuii suauẽ
L uitam faciũt:sed sobria disputatio.multæ enim ex deliciarũ epulis molestiæ generanť. Theophrastus
philosophus aristotelis discipulus & successor fuit.Scripsit Theo.librũ de amicitia ĩ quo amicitiã oĩm
caritati p̃fert & raram in rebus humanis contestatur eẽ.hic accusasse naturã dicitur:q; ceruis & corni
cibus uitam diuturnã:quoꝝ id nihil interest,hominibus quoꝝ maxime interesset tam exiguã uitam
dedit,quoꝝ si ætas esse posset longior. omnibus p̃fecte artibus eoꝝ uita erudiretur: quærebať ergo
tunc se cũ illa uidere cæpisse extingui.Scripsit etiã Aureolum theophrastus libꝝ de diuitiis. Itẽ librũ
N de nuptiis:ut ait Hieronymus cõtra louianũ in quo quærit,An sit sapienti uxor ducenda. Et cum dif
finisset si pulchra eẽt,si bene morigerata,si honestis parentibus nata,si ipse sanus & diues sit:sapienti
inire aliquando matrimonium statim intulit,hæc aũt raro nuptiis ĩ uniuersa concordant: nõ est igiť
uxor ducenda sapienti,primo quia impediuntur studia philosophiæ. Nec potest quisq̃ libris & uxori
pariter inseruire.Multa sunt quæ matronarum sunt usibus necessaria præciosæ uestes,aurum, gem-
mæ,sumptus,ancillæ,& supellex uaria.Deinde per totas noctes garrulæ quæstiones :Illa ornatior pro
cedit in publicum:Hæc honoratur ab omnibus.Ego in cõuentu fœminarum misella despicior. Cur
aspiciebas uicinam?Quid cum ancilla loquebaris?De foro ueniens quid attulisti ? Non amicum,non
sodalem habere possumus?Alterius enim amorem suum odium suspicatur. Si totam ei cõmiseris do-
mum seruiendum est illi.Si aliquid tuo arbitrio reseruaueris:fidem sibi adhiberi non putat:E ideo in
odium uertitur.& iurgia concitat & nisi cito consuleris parat uenena. Si pulchra est facile adamatur.
Si fæda facile conténitur. Difficile est autem custodire quod plures amant. Molestum est possidere
quod nullus uel amare:uel habere dignatur minore tamen miseria deformis habeť quã formosa ser-
uetur.Nihil enim tutũ est in quo totius populi uota suspirant.Præterea quid,pdest diligens custodia:
cum uxor impudica seruari non possit,pudica non debeat:Infida enim custos castitatis est necessitas.
Nulla est igitur uxoris electio sed qualiscũq; uenerit est habenda:si iracunda,si fatua,si defomis,si sup
ba,si fætida:quod quæcũq; est post nuptias discimus:equus,asinus,bos,canis & uilissima mãcipia pri-
us probantur q̃ emuntur:sola uxor nõ ostenditur,ne ante despiciatur q̃ ducatur. Huius Theophrasti
hæ leguntur fuisse sententiæ.Potius est doctum esse q̃ pecuniæ confidentẽ:doctus enim solus ex om
nibus nec in alienis peregrinus:neq; amissis familiaribus & necessariis inops est amicorum:sed in om-
A ni ciuitate ciuis est.Item expedit tam amicos probatos amare q̃ amatos probare:amicitias enim ĩmor
tales esse oportet.Cum amicis orationes breues:orationes longas esse oportet. Amicum blandum ca
ue cuius uerbum est dulce.Semper bonus amicus grauius irascitur.Amicum lædere nec ioco quidem
B oportet p amico occidi plus expedit q̃ cum inimico uiuere. Ptholemæus philadelphus. Aegypti rex
fuit studiosissimus & librorum cupidus:demetrium bibliotecæ suæ præfert: cum ab eo quæsisset de
numero librorum:uiginti milia adesse Respondit : sed paulo post tempore usque ad quinquaginta
milia posse peruenire putabat hic Ptholemæus canones astrorum composuit;hic fecit descriptionem
orbis terræ: & pro erathostenem philosophũ qui adiutus a mensoribus Ptholemæi inuenit numeꝝ
stadiorum terræ in circulo terræ mira subtilitate & ingenio fuit enim in quadriuialibus ualde doctis
C simus.Zeno stoicus phũs tempore Ptolemæi floruit:Huius fuit illa sentẽtia. Sapiẽtis est nõ posse tur
D bari:sed ut ratio eius prauis cedat affectibus.Qui hac etiam oratione usus est ut ait Seneca. Nullũ ma
lum est glorioſum:mors est gloriosa:mors ergo malum non est,unde & ipse zenomanus sibi ĩtulit ut
post mortem uiueret fælitius.Statius cecilius poeta socius & contempaneus Ennii poetæ natione gal
lus.Claruit Romæ:Mediolani aũt obiit.Huius hæc fuit sententia:ut ait Agelius.Inimici pessimi sunt
fronte hilari:corde uero tristi.hic duos filios habuit poetas metricos scilicet Archimedem & Thebai-
E dem.Titus liuius historiographus & tragœdiarum scriptor illustris.Romæ claruit ante Iulium cæsa-
rem nouem annis.Fuit natione patauinus ideſt paduanus:ubi mortuus est anno quarto.Imperii Tibe
rii cæsaris.uixit autem annis circiter octuaginta.Scripsit uero egregie de præliis romanorum cũ An-
nibale in libris centum.Scipio romanorum consul ab euẽtu uictoriæ affricanæ dictus est Affricanus:
quia affricam sua probitate deuicit:de quo uictoriarum magnarum miri & laudabiles actus legũtur
in historiis romanorum.Sed quia philosophus & philosophi auditor fuit puta panetii: quædam pru
dentissima eius dicta & acta commendabilia hic inseréda sunt,hic optimus moribus adeo ornatus fu
it:ut pius in matrẽ,liberalis in sorores,bonus in suos,& iustus ĩ omnes fuisse legatur,hic Scipio: ut ait
Augu.libro prío de ciuitate dei pontifex magnus:& iudicio totius senatus uir optimus:nolebat æmu
lam romano imperio Cartaginem;ab ipso captam & deuictam dirimi:& in hoc cõtradicebat Catoni:

timens quod postea euenit.s.ne romani cum sine terrore belli essent lasciuirent & inter se bellarent. G
Dicebat Scipio nihil esse difficilius q̃ amicitiam usq; in extremũ diem ꝑmanere: Interdũ enim dimit-
titur cõtentione luxuriæ uel alterius cõmodi:Quod idem adipisci uterq; nõ põt:Pestem quoq; maio-
rem nullam esse in plerisq; amicitiis q̃ gloriæ cupiditatem:Ex qua ob certamen honoris & gloriæ ini
micitias maximas sæpe inter amicissimos extitisse uideamus.Idem etiã de se dicere solebat: nũq̃ se mi
nus ociosum esse q̃ cum ocios⁹ esset:nec minus solum q̃ cum esset . Tullius cognomento Marcus & H Tullig
Cicero romanus nobilissimus:inter consules romanorum Iulii Cæsaris tempore claruit:Qui philoso I
phus maximus fuit & studiosissimus. De quo scribit decimo libro Codicis:q; ros & tuba romani elo K
quii.Scripsit aũt Tullius egregios libros sub titulis infrascriptis.de amicitia librum unum de Senectu
te librum unum.Philippicarum librum unũ. Tusculanaꝝ quæstionum libros quinq;. Inuectiuarum
libros sex.de diuinatione libros duos de creatione mundi librum unũ.dialogorum ad hortensium li-
brum unum.de partitione orationis librum unum.de agricultura librum unum.de iustitia & iure na
turali librum unum.uerrimarum.i.gestorum contra uerrem librum unum : Inuectiuaꝝ contra salu-
stium librum unũ.Inuectiua & contra Catilinã:& sunt orõnes quattuor:de rebus militaribus librum
unũ.de officiis libros tres.de oratore libros tres.de padoxis librũ unũ.Rhetoricorum libꝝ unũ. Ora
tionũ libros duos. de legibus libros tres. de fato libros tres.de natura deorũ libros tres. de rep.libros
sex.de Achademicis librũ unũ.Topicoꝝ libꝝ unũ. de consiliis libros duos.de Synonymis libꝝ unũ.
de gloria humana librũ unũ. de laude Catonis libꝝ unũ.de ꝓnosticationibus libros duos.de consola
tione librũ unũ.de responsis aruspicum libꝝ unũ.Item epistolas scripsit multas. Huius tamẽ Tulli di L
cta elegantia:quia plura supra in libris suis posuit:breuiter aliqua sunt hæc.uirtutis oĩs laus ĩ actione
consistit.Oĩum societatũ nulla ꝑstãtior.nulla firmior q̃ cũ boni uiri moribus similes familiaritate cõ M
iuncti sunt.Nihil.n.amabilius est nec copulatius q̃ morũ similitudo bonoꝝ. In quibus enĩ sunt eadẽ
studia:eædem uolũtates ĩ his fit ut altero alter.æq; delectetur ut seipõ:& sic unus fiat ex pluribus ne-
cesse ẽ.Nihil est laudabilius uel magno ꝑclaroq; uiro dignius placabilitate & clæmẽtia. Oĩs animad- N
uersio & castigatio a cõtumelia uacare debet.ne ad eius qui punit uel castigat aliquẽ: sed ad reip.utili-
tatẽ ꝺeferri.Cauendũ ẽt est ne maior sit pœna q̃ culpa . Et ꝓhibenda ẽ ira in puniendo maxime: nũq̃
.n.iratus qui ad puniendũ accedit mediocritatẽ illã tenebit quæ ĩter paꝝ est & nimiũ.Qui igit reip.p
sunt legum similes sunt.quæ ad puniendũ nõ iracundia sed æquitate ducunt.Luxuria cũ omni ætati O
turpis sit senibus maxie fædissima ẽ.Hominis incõmodo suũ agere cõmodũ magis est cõtra naturã q̃
mors.Illa ꝓmissa seruanda nõ sunt quæ hisipsis inutilia sunt quibus illa ꝓmittis.Hæc lex in amicicia P
seruet ut neq; rogemus res turpes:neq; rogati faciamus . Non mihi minoris.curæ est qualis resp.post
morte meã futura sit:q̃ qualis hodie sit. Consiliũ uerũ libere dare gaudeamus. Oĩa breuia tolerabilia
ee debent et si magna sint.item in libro de senectute.Tantus cibus adhibẽdus est ut uires reficiant &
non opprimant.itẽ in libro philippicaꝝ.posteriores cogitatõnes(ut aiunt)solent esse sapientiores.Oẽ
malum nascens fæliciter opprimit inueteratũ plurimũ robustus fit.Cato marcus portius phũs & poe Q. Cato
ta latinus claruit romæ uirgilii tempore:hic uir tantæ cõstantæ fuit:ut gloriæ eius nullus unq̃ laudã-
do ꝓfuerit:nec uitupando nocuerit:hic licet gẽtilis humanã tamẽ gloriam fugiebat.sed ut de illo scri
bit Salustius quominus appetebat gloriã eo magis illũ gloria sequebatur. Hic animas ꝓpetuas esse exi R
stimans:tandẽ tedio duplicis quartanæ seipm occidit.ut melioreẽ uitã iueniret.Hic docuit remp.uir-
tutibus magis q̃ armis eẽ tuendã.hic ut ait augustinus libro.v.de ciuitate dei dixit.bonũ ciuitatis esse
ærariũ opulentũ:& tenues res priuatis.Itẽ cum quidã obseruans auguria Catonem consuluisset:eo q;
mures caligas eius corrosissent:deridens ait:nõ est mirũ si mures caligas corroserũt:sed hoc fuisset ma
li futuri magnũ indiciũ:si mures a caligis fuissent corrosi. Scripsit aũt cato libꝝ de moribus ꝓtim ꝓ-
saico sermone partim metrico.qui a pueris in scholis frequentat qui multas notabiles continet sentẽ
Salustius tias.Salustius philosophus & poeta claruit tempore Tullii cuius æmulus extitit.hic scripsit de bello S
catilinario libꝝ unũ.item de iugurtino libꝝ unum. Plãcus numatius ciceronis discipulus orator in T
signis romæ claruit.hic cum galliã comatam regeret lugdunum condidit.Huius illa legitur fuisse sen
tentia.Natura superbi est minores despicere.maioribus inuidere ab æqualibus dissentire.Plautus poe V
ta comicus Tullii discipulus romæ claruit.Fuit aũt æloquentissimus . De sententiis eius infra ubi de X
ipso agemus in libris dicemus.sed pronunc accipe paucas. Pecunia rerum ac solicitudinum causa ẽ &
caput.Sibimet esse sufficientẽ primũ bonum est.uis iure honoreẽ tibi deferri ĩter miseros uiuito.ĩ ami
ciciam & fidem stultum ne receperis.Insapientium & reprobꝝ.facilius sustinetur odiũ q̃ collegium.
Virgilius Nemini te nimis sodalem feceris. Virgi.inter omnes poetas optimus:natione mantuanus. Cremonæ Y
studiis eruditus est.deinde sumpta toga magisterii Mediolanum iuit:post breue autem tempus romã
profectus est.Hic ut ait augustinus libro primo de ciuitate dei.inter cæteros poetas magnus omniũ-
que præclarissimus & optimus:more tamen poetarum mentitus est.hĩc ideo Virg. est uocatus quasi
a uirga:quia mater eius somniauit se perituram uirgam quãdam quæ usq; ad cælum pertingeret.qd̃
nihil aliud fuit nisi quia erat paritura uirgilium qui loquendo de altis cælum tangeret.Hic ut ait ugo A
nam philosophia ꝑditus & necromanticus fuit:& mira q̃dam arte illa fecisse narrat:ĩ porta Neapolis
campaniæ dicit fecisse muscam æneam quæ omnes muscas ab urbe expellebat. Item in eadem urbe
macellum sic constructum fertur:ut nulla ibi caro putresceret.Item eadem urbs cum lethali peste san-

guiſugarum uexaretur:liberata eſt ab eo cum ſanguiſuga auerea proiecta in puteū.De eo enim narrat
Alexander nequam:q; ipſe ortū ſuum aere īmobili uicem muri obtinente muniuit & ambiuit: Et po
tem aereum conſtruxit cuius beneficio ad loca deſtinata pro arbitrio uoluntatis ſuæ adire cōſueuit.
Campanile quoddam ſic dicitur conſtruxiſſe:ut turris lapidea eodem mō moueretur:quo campanæ
dum pulſabanť.Ortum quēdam ſic dicitur feciſſe:ut in eū nō plueret.De uirgilio etiā legitur q; quæ
dam domina traxit eum uſq; ad mediū turris cuiuſdam:& ibi fecit eū ſtare ut omnes de ciuitate con-
ſpicerent eū:qui poſtea depoſitus arte ſua fecit:ut non niſi in natura ſua ignis īueniri & incēdi poſſit.
Ipſe Virgilius in uita ſua tres libros inter alios compoſuit.unum in quo docuit arte paſcendi pecora:
qui uocatur buccolica.Aliū in quo artem colendi agros qui uocať georgica. Et tertiū in quo docuit
artem belladi:qui uocať Aeneida.Mortuus eſt Brunduſii quinquageſimoprimo ætatis ſuæ āno: oſſa
uero eius tranſlata ſunt Neapolim.Cū uirgilio ab īperitis obiiceretur:q; alienos uerſus ſuo operi inſe-
rebat.Reſpondit magnoꝝ uirorum eſt clauam extorquere de manu herculis.Claruit autē tēpore pō-
B peii Iulius celſus hiſtoriographus ſcripſit diligēter librum de bello cæſaris: in quo multa doctrinalia
& moralia continentur:ut ſupra in libris ipſius poteris cōpræhendere.Terētius publius poeta cartagi
C nenſis Romæ claruit tempore octauiani auguſti.Scripſit autē Comœdiarum libꝝ elegantem.in quo
mores multorum ad p̄cauenda pericula annotauit:huius ſentētiæ ad plenū infra īpius comœdiis cer
D re patebunt. Varro Marcus Romæ claruit Octauiani impatoris tempore:qui nonaginta uixit annis:
uir doctiſſimus.acuti ingenii:& in omni ſæculari eruditione peritus . hic apud latinos innumerabiles
libros ſcripſit.Cuius quidē uarronis ſententiæ ſunt hæ.Cōtra omnes ſapere diſſipere eſt. ficte referas
E gratias inuite danti.Vidatum ne reputes beneficiū ſed prædā.Semel dedit qui rogatus:bis qui nō. Ex
torquere eſt pluſquā ſemel rogare.pulcherrimū eſt data cū feruore reddere.Ex aīo dantis cenſeť mu-
nus magnū.Amici diuitum paleæ ſunt circa grana uis experiri amicū calamitoſus fias.Nō refert quis
ſed quid dicat.Non tā laudabile eſt meminiſſe q̄ inueniſſe:hoc alienū eſt illud proprii muneris eſt.Ex
cellentiſſimum eſt docendi genus exemploꝝ ſubditio.Eo tamen ſtudia intermittanť ne omittantur.
Neſcire quid eſt pauptas optimus eſt ad ſummas diuitias,pgreſſus.Non eſt miſer niſi qui ſe eē credit.
F Nulla iactura grauior eſt ſcienti q̄ temporis.Multi laudē amittunt quā ipſi eā de ſe prædicant. Hora-
tius flaccus poeta illuſtris Romæ claruit temporibus auguſti Cæſaris.hic ſcripſit librum ſermonū:&
epiſtolarum.& carminum:librum odarum.Item poetriam:& de remediis. Mortuus eſt Romæ anno
ætatis ſuæ quinquageſimoſeptimo. Huius hæ ſunt ſententiæ. Omne tulit punctum qui miſcuit uti-
le dulci.Hoc placuit ſemel decies repetita placebunt. Quo ſemel eſt imbuta recens ſeruabit odorem
G teſta diu.Nemo adeo ferus eſt q; non miteſcere poſſit.dimidium facti qui bene cæpit habet. Eſt mo-
dus in rebus ſunt certi denicq; fines.Quos ultra citraq; nequit cōſiſtere rectū.Xiſtus pythagoricus phi
loſophus qui claruit tempore octauiani imperatoris. Scripſit librum ſententiarum moralium quem
Ruffinus præſbiter de græco tranſtulit in latinum:de quo libro beatus auguſtinus mentionem facit
in ſecundo retractationum.De hoc infraſcripta notabilia excerpta ſunt.Etiam in minimis caute age.
Opta tibi euenīre non quod uis ſed quod expedit . In omni eo quod bene agis actorem eſſe deputa
deum.Intolerabilis fit malicia cum laudatur . Melius eſt lapidem fruſtra iacere q̄ uerbum . Tunc lo-
quere quando tacere non expedit.Melius eſt uinci a uero dicente q̄ uincere mentiētem . Cum preces
hominibus memento quia tibi præeſt deus . Et iudicans homines ſcito quia & ipſe iudicaberis a deo
Magis periculum eſt iudicantis q̄ eius iudicatur. Age magna non magna pollicens. Tunc eris ſapiens
cum te non putaueris ſapientem.Multitudinem fidelium non inuenies.Rarum enim eſt omne quod
bonum eſt.Excrutient te liberi male uiuentes magiſquam morientes:uiuere quidem nō eſt in nobis:
recte autem uiuere in nobis eſt.magnam ſcito ſapientiam per quam ferre potes ineruditorum inſipiē
tiam.Sicut in bonis actibus laudari uis:ita in delictis patienter accipe ſi culperis . Corpus tuum aniæ
putato eſſe ueſtimentum.mundum igitur ſerua illud:animam mors non perdit ſed uita mala. Aures
H tuas non omnibus commitas . Sapiens ſequitur deum : & deus ſequitur animam ſapientis . Ouidius
naſo poeta floruit tempore Tiberii cæſaris & mortuus eſt in exilio.Hic ſcripſit libros poeticos metri
Ouidius cos.Idem Ouidius qui fuit ante chriſtum & cum chriſto in libro de mutatione uitæ ſuæ:qui intitula
tur de uetula libro tertio inquit trinitatem: & incarnationem : & multa præclara & ſecreta fidei no-
I ſtræ.Valerius maximus octauiani auguſti tempore claruit. Hic librum edidit de factis & dictis anti-
quorum moralibus:qui apud gentiles romanos & græcos habebantur famoſi & illuſtres: addens ex
propriis quædam ad uirtutum commendationem & uitiorum deteſtationem pertinentia luculento
Seneca K ſermone:ut ſupra in libro ipſius dictum fuit.Seneca cordubenſis philoſophus uir doctiſſimus Cato-
nis ſtoici diſcipulus.Lucani poetæ patruus Romæ claruit.& Neronis imperatoris dum iunior eſſet
præceptor fuit huius tempore glorioſi apoſtoli Petrus & Paulus prædicabant . Cum autem Seneca
& multi de domo Cæſaris ad Paulum confluerent fuit Seneca beato paulo adeo familiaris: uidens in
eo diuinam ſcientiam:ut ſe ab eius colloquio uix temperare poſſet:Et quando eum ore ad os alloqui
non ualebat:frequentibus datis & acceptis epiſtolis: eius colloquio amicabili ac conſilio fruebatur.
L Scripta quoq; pauli coram Cæſare legit:& ī cūctis eum admirabilem reddidit.Senatus autem de Pau
lo alta ſentiebat.Hic Seneca de admiranda tenacitate memoriæ ſuæ ita ſcribit in primo li.declamatio
num.Memoriam in me floruiſſe aliquando:ut non tantum ad uſum ſufficeret:ſed ī miraculū uſq; p-

cederet non nego:nam & duo milia nominũ recitata quo erãt ordine dicta reddebam. Et ab ipſis qui ad audiendũ ꝓceptoꝝ noſtrũ conuenerant:ſingulos uerſus a ſingulis dictos plures q̃ ducentos: ab ultimo incipiens uſq; ad primũ recitabam. Nec ad complendum tantũ quæ uellem uelox mihi erat memoria ſed ad continenda quæ acceperat. Hic Seneca continentiſſimæ uitæ fuit:quem beatus hieronymus annumerat ſanctorum catalogo:illis: Epiſtolis prouocatis quæ leguntur Pauli ad eum & ipſius ad paulum. Hic Seneca plures ſcripſit libros elegãtes:& maxime decem tragœdiarum librũ. hũc Senecã cũ quadã die reſpiceret Nero:& uerbera quæ ſibi in pueritia intulerat ad memoriã reduceret:ac infremuiſſet:ꝓcepit ei ut qđ uellet mortis genus eligeret:Ipſe autem quaſi ſuaue genus mortis arbitrãs ĩ balneo mori inciſione uenæ utriuſq; brachii elegit. Vnde & quodã ꝓuerbio recte uocatũ eſt nomẽ eius Seneca id eſt ſe necans. Quintilianus poeta qui tempore Galbæ imperatoris claruit ab hiſpania Romam uenit:& publicam ibi ſcholam tenuit. Hic ſcripſit libros de oratoria inſtitutõne octo:ex quibus hæc excerpta ſunt moralia. utinam liberorum noſtrorum mores non ipſi perderemus. Infantiam ſtatim deliciis ſoluimus. Molis educatio quam indulgentiã uocamus neruos mentis & corporis frangit. Conſuetudo eſt certiſſima loquendi magiſtra:utendũq; plane ſermone minimo cui publica forma ẽ: uſitatis. n. tutius utimur. Nõ æſtimãdum eſt cuius quiſq; ætatis ſit:ſed quãtũ ſtudio iam profecerit. Carendum nõ ſolum uitio turpitudinis ſed etiam ſuſpitione. Ingenia puerorum nimia eruditionis ſeueritate deficiunt. Nam & deſperãt & dolent & nouiſſime oderũt quod maxime nocet. dum omnia timẽt nihil conãtur. Ne temptes quod effici nõ poſſit. Princeps qui uult oĩa ſcire neceſſe habet multa ignoſcere. Tam deeſt auaro quod habet q̃ quod non habet. Affl ante fortuna pene omnia decẽt. Pulcherrimi operis ſtudio uacare mens non niſi omnibus uitiis libera poteſt. Melius certe perſuadebit aliis qui prius perſuaſit ſibi. Vitioſa iactatio fert audientibus non ſolum faſtidium ſed plerũq; odium. Prodit ſe quælibet cuſtodita ſimulatio:nec unq̃ tãta ẽ loquẽdi facultas quæ nõ titubet & hæreat quotiẽs ab animo uerba diſſentiũt. Nõ habet cauſam loquẽdi cui nõ poteſt credi:ablata eſt ab eo oĩum uerborũ fides & omnis ſermonis autoritas. Totius hominis libertas eſt oculos perdidiſſe: oculi ſunt per quos paupertates ferre non poſſumus. Oculi tota noſtra luxuria ſunt:hi nos in omnia quottidie uitia præcipitant mirantur adamant concupiſcunt. Plutarchus philoſophus iſtitutor traiani imperatoris ut dicitur in policrato libro quinto:fidelis in ſententiis:in uerbis luculentus:& in ſacrario morum tantus arbiter fuit:ut facile traiani imperatori poſſit agnoſci præceptor. Hic in principibus quattuor debere uigere dixit. ſ. reuerentiam dei atq; ipſius cultum ſui:diſciplinam: officialium poteſtatem: affectum & protectionem ſubditorum. Plinius ſecundus ueronenſis orator & hiſtoriographus inſignis. huius plurima extant opera multi ingenii. Scripſit enim bella omnia quæ unq̃ cũ romanis geſta ſunt:quæ in xxxviii. uoluminibus compræhẽdit. Item ſcripſit naturalis hiſtoriæ libros. xxxvi. quos imperatori Veſpaſino direxit. Fuit autem plinius in equeſtri militia induſtrius. Cuius hæc legitur fuiſſe ſententia. Animi magnitudo nihil ad oſtentationem omnia uero ad conſcientiam refert: rectiq; facti mercedẽ non ex populi ſermone ſed ex facto petit. Idem dicit q; homo exiſtens in puteo profundo ſtellas uidebit in die ſicut in nocte. Ptholemæus philoſophus tempore Adriani imperatoris claruit:in geometria & aſtrologia clariſſimus fuit. Ipſe enim plus ĩ aſtrologia addidit q̃ eſſet totum quod ante ſe ſcriptum inuenit:Hic compoſuit libros multos maxime librum de perſpectiua. Non fuit unus ex regibus ægypti qui Ptholemæi uocati ſunt:ſed habitauit in Alexandria & in Rhodo. uixit autem annis octoginta octo. Prouerbia eius moralia ſunt hæc. Inſipiens eſt qui ſuiipſius quantitatem ignorat. ĩ bonis quæ nobis a deo conferuntur bonitatem largitoris conſidera:In malis autem purgationis aut remuneratõnis bonitatem attẽde. Quãto magis ſui appropinquaueris tãto bonũ cũ augmẽto opare. paup nõ eſt qui ſuo ĩtellectui dominat. Qui iter ſapiẽtes humilior ẽ ſapiẽtior exiſtit. Nõ differas niſi cũ eo q̃ ueritatẽ concedit. nec reſpondeas niſi ĩ a te quærenti conſilium & cupide recipienti. Tuum conſilium non commitas ei qui ſecretum proprium non cælauit. Qui in dignitate ſua non extollitur:paꝝ ĩ eius amiſſione turbat. Qui ĩ mẽdacio cõfidit cito deficiet. Secũdus philoſophus athenis claruit tẽpore Adriani ĩperatoris:qui philoſophatus eſt omni tpe ſilentiũ ſeruãs. Cauſa aũt taciturnitatis ſuæ hæc fuit: nã adhuc paruulus audiuit in ſcholis aliquando:q; omnis mulier fornicatrix ſit & impudica:unde poſt multos annos in philoſophia perfectus in patriam remeauit:cõmunem gerens peregrinandi conſuetudinem:baculum & peram circunferens:coma capitis & barba prolixa:hoſpitatus eſt autem in domo ꝑpria:nemine domeſticoꝝ ipſum agnoſcente nec ẽt propria matre. uolens ergo ꝑbare:ſi forte hoc ueꝝ eſſet quod de mulieribus audierat. cuidã ancillæ decẽ ꝑmiſit aureos:ſi matri ꝑſuadere poſſet:at mater cõſentiẽs:ueſpere illũ ad ſe ĩtroduci fecit. Ille uelud ꝑpriã matrẽ amplectẽs ĩter illius ubera obdormiuit. Mane ut egredi uellet:illa appræhẽdẽs eũ ait:ut me tẽptaſti? Qui dixit nequaq̃ mi domina mater: neq; enim dignũ eſt illud me uas maculare unde exiui. Illa ſciſcitãte quiſnam eſſet? Reſpõdit ego ſum ſecũdus filius tuus:Illa uero q̃primum exanimata ẽ. unde ſciẽs ſecũdus q; propter loquelam ſuã mors matri cõtigiſſet:hãc a ſe exegit pænam ne amplius loqueretur:& ſic uſq; ad mortem taciturnitatẽ ſeruauit:atq; adeo:ut Adrianus imperator ſub pæna etiam capitis:quam ſibi ſecundus ĩminere uidit:illũ ad loquẽdum cõſtringere nequiuit. Tunc Adrianus admirãs philoſophi cõſtãtiam:ſumẽſq; tabulã dixit illi:Scribe:& ſaltem manu tua loquere:& ad quædam problemata mihi reſpõde. Quorum primũ erit. Quid eſt deus? Ille ſcriptis reſpondit ſuis. deus eſt immortalis mens incontemplabilis celſitudo

forma multiformis.multiplex ſpiritus.incogitabilis inquiſitio.inſopitus oculus omnia cõtinens.lux.
O bonum.Quid eſt cælum?ſphæra uolubilis.tectum immenſum. Quid eſt ſol?oculus diei.noctis con-
P creatio.cæli & naturæ pulchritudo.caloris circuitus.ſplendor ſine occaſu.indeficienſq; flamma.cæle-
Q ſtis uiator.horarum diſtributor.Quid eſt luna?cæli purpura.ſolis æmula.malefactorum inimica.ſola
men itinerantium.directio nauigantium.ſignum ſolennitatum.recirculatio menſium. oculis noctis.
R largiſluã roris.præſaga tẽpeſtatũ.Quid eſt homo?mẽs incarnata.laborioſa anima.parui tẽporis habi-
taculũ.ſpiritus receptaculum.fantaſma tẽporis.ſpeculator uitæ.lucis deſertio.uitæ conſumptio. æter
S nus motus.tranſiens uiator.loci hoſpes:mancipium mortis.Quid eſt mulier?hominis confuſio: inſa-
tiabilis beſtia.continua ſolicitudo.indeſinens pugna.quottidianum damnum:ſolitudinis impedimẽ-
tum.uiri incontinẽtis nauſragium.adulterii uas.pernitioſum prælium:animal peſſimum.pondus gra
T uiſſimum.aſpis inſanabilis.humanum mancipium.Quid eſt amicitia?æqualitas animorum.Quid eſt
V fides?incognitæ rei certitudo miranda.Quid eſt uita beatorum letitia:miſerorum mæſtitia. expecta-
X tio mortis.Quid eſt mors?æternus ſomnus diſſolutio corporum.diuitum pauor.pauperum deſideri-
Y um.ineuitabilis euentus.incerta peregrinatio.latro hominis.ſomni pater.fuga uitæ. uiuorum diſceſ-
Z ſio.reſolutio omnium.Quid eſt ſenectus?optatum malum.mors uiuẽtiũ.ueneris expers.mortis mœ-
aa ta.incolumis languor.Quid eſt ſpes?refrigerium laboris.dubius euentus.Quid eſt nauis?marina ope
bb ratio.domus ſine fundamento.auis lignea.ſalus incerta.Quid eſt littera?cuſtos hiſtoriæ. conſeruator
cc memoriæ.Quid ſunt diuitiæ?auari pondus.curarum miniſter.delectatio uerenda.inſanabilis iuidia.
dd deſiderium inexplebile.res deſiderata.os excelſum.inuiſa concupiſcentia.Quid eſt paupertas?odibile
ee bonum.ſanitatis mater.curarum remotio.ſapientiæ repertrix.negocium ſine damno.poſſeſſio ſine ca
ff lumnia.indetractabilis ſubſtantia.incerta fortuna.ſine ſolicitudine fælicitas. Galienus inſignis medi- Galie
cus toto orbe celebris:natus eſt apud pergamum Aſiæ.Hic Hippocratis interpres fuit:& claruit athe-
nis.alexandriæ & Romæ tempore Antonii pii imperatoris:in quibus locis plurimum in philoſophia
& ſcientia medicinæ profecit:uixit annis octogintaſeptem in quibus conſcriptioni librorum medici-
nalium inſudauit.Huius hæ leguntur eſſe ſententiæ.Scientia inſenſato non prodeſt?nec ei qui nõ uti-
tur prodeſt ſenſus.potens eſt homo ſuos dirigere cum agnouerit ſemetipſum:nam excellentis eſt ſapi
entiæ hominem ſuiipſius habere noticiam:ne ex dilectione quam habet ĩ ſeipſo fallatur & bonum re
putet ſe cum non ſit.Olim conſueuerunt haberi medici præcipientium loco & uice ſubiectorum in-
firmi eorum non ꝓuaricando mandata:& ex hoc conſequebanꝫ ſuũ medicinæ profectum: nunc uero
infirmus ꝓcidit & medicus uelud ſubiectus applaudit:& infirmoꝝ oblectamentis aſſentiẽs curare nõ
Trogus gg nititur ĩmo blandiendo nocere. Trogus pompeius Athenienſis hiſtoriographus natione hiſpanus cla
ruit tempore Antonii pii imperatoris.Hic totius orbis hiſtorias a tempore Nini regis aſſyriorum uſ-
que ad monarchiam Cæſaris latino ſermone compoſuit per libros.xliiii.quorum abbreuiationem lu
Porphyrius hh ſtinus eius diſcipulus fuit:Porphyrius philoſophus atheniẽſis claruit tempore Gordiani imperatoris.
hic profitetur ſe inueſtigaſſe multa philoſophorum ſcripta:& multas ſectas ipſorum de anima:& dicit
ſe non inueniſſe aliquam uniuerſalem uiam animæ liberandæ.i.ꝑ quã probaretur anima immortalis.
Hic etiam ut ait Auguſtinus libro quarto de ciuitate dei philoſophus antiquus poſuit deum patrẽ &
A filium ab eo genitum & cætera.in quo uidetur ſenſiſſe Trinitatis miſterium.Claudianus poeta claru- Claudi
it Romæ tempore Theodoſii ſenioris.Hic ſcripſit libros dũos metricos.ſ.Claudianũ maiorẽ & Clau-
B dianum minorem:in quibus multa prouerbia.& utilia cõtinentur.Sinachus patricius claruit Romæ Gmach
tempore anaſtaſii imperatoris:& ſua prudentia remp.illuſtrauit. Hic ſcripſit librum Epiſtolarum: de
C quo pauca hic ſubiecta ſunt notabilia.Omnis oſtentatio non caret ſuſpitione mendacii.Quia quicqd
aſſumitur proprium non putatur.Semper natura gaudet æqualibus & familiare ſibi eſt omne quod ſi
D mile eſt.Natura rerum eſt ut qui balbutiunt plus loquentur.Affectant enim copiam ſermonis pudo-
re defectus.Pro optimis uiris quiſquis interuenit non magis uidetur illorum iuuare cõmodũ.q̃ ſuum
commendare iudicium.Minus eſt alienam ſententiam ſpernere q̃ a propria diſcrepare.Illa ueſtis decẽ
ter induitur quæ nec puluerem trahit:nec in humum demiſſa calcatur.In re aperta piget eſſe prolixũ.
In arduis autem rebus multum ualet longior diligentia.Omnis affectio impatiẽs eſt etiam iuſtæ &̃ le
gitimæ tarditatis.Patriã defectu alimentoꝝ laborantẽ pernicioſum eſt habitare.crudele & impiũ de-
ſerere.Et hæc de uita & moribus phĩoꝝ ex laertio ſatis ſint dicta. Quoniam uidimus ex ordine apud
philoſophos & maiores noſtros inicia multarum rerum:item & ſupra in libro ſecundo Valerii maxi-
mi de inſtitutis antiquis:unde nam res plures ſuum ſumpſerunt exordiũ:quare nunc de ſimilibus bre
ui agemus ſermone:& imprimis quinam ſanctorum ordinum & quo tempore legantur fuiſſe inuen-
tores.Aetas prima ab adam primo homine:a quo uſq; ad Seth anni interfluerunt.cc.xxx. Item ab adã
ad Enos anni.cccc.xxxv.Ad diluuium.M.M.cc.xlii.& tunc fuit ætas ſecunda.Item ab abraam.M.M.
M.c.lxxx.ætas tertia. Moyſes.M.M.M. dc.lxxxix.Dauit.M.M.M.M.c.xxiiii. ætas quarta. M.M.M.
M.ccc.Troia.M.M.M.M.l.Roma.M.M.M.M.cccc.lxxxiiii. ætas quinta. Tranſlatio babylonis. M.
M.M.M.dc.xix.prima monarchia.Cyrrus.M.M.M.M.dc.xxxiiii. fregit babyloniam.ſecũda monar-
chia perſarum.ariſtoteles.M.M.M.M.dccc.xxxvi.alexander. deuicit aſiam. M.M.M.M. dccc. xlviii.
Septuaginta interprætes. M. M. M. M. dcccc. xxiii. Octauianus Auguſtus. M. M. M. M. M.
c. liiii. Monarchia romanorum quarta. Naſcitur Chriſtus. M. M. M. M. M. c. x. xcviii. ætas

sexta:unde ante iheſum duo.cc.minus uno milia quinq;.Sanctus dionyſius mittitur in galliam anno a natiuitate domini.lxxxxiiii.nero poſt chriſtum.lviii.perſecutio prima chriſtianorum:monarchia qn ta.Silueſter papa.ccc.xxxi.Iulianus apoſtata.ccc.lxv. Heremitæ de quibus in uita patrum floruerunt ccc.lxxxviii.auguſtinus baptizatur.cccc.xxxvi.Maria ægyptiaca.cc.xcii.Septem dormientes.cc.lii.Bichimius.ccc.lxxxviii.Iuſtinianus legum compilator .ccccc.xxv.Baſilius primus tegulæ clauſtri inſtitutor.ccc.xcii.Gregorius.d.xcii.Vndecim milia uirginum.cccc.lvi.Aegidius.d.lix.Et tunc per carolum magnum tranſfertur imperium a græcis.Beda.d.xxi.Benedictus.d.xx.Regula canonicorum inſtituitur.dccc.xvi.Ordo clumacenſium incepit.cccc.xii.Ordo ſancti benedicti.cccc.lxxv.Ordo permonſtratenſium.M.xx.alias.M.c.xxvi:Ordo cartuſuenſium. M.lxxxix.alias.M.xxviii.Ordo ciſterſiẽſium. M. xcviii.Ordo ſancte Trinitatis.M.c.xlviii.Ordo fratrum minorum. M.cc.vi.Franciſcus uidit ſeraphin M.cc.xxvi.Ordo prædicatorum.M.cc.xv.Sanctus Dominicus.M.cc.Ordo templariorum confirmatur.M.c.lxxviii.Ordo Theotunicorum incepit.M.cc.v.Sancta clara incepit.M.cc.xii.Secta mahometi incepit.ccc.xiii.Anglia conuertitur.d.xcii.Mulier papa.dcce.lix.Sanctus cõradus.dcccc. xlii. Gallus d.xcix.Sanctus Rupertus ordinis ciſterſienſis.M.c.xii.Sanctus hieronymus.ccc.l. Origenes. cc. xxiiii. Magiſter libri ſententiarum.M.c.xlii.Gratianus frater eius autor decreti.M.c.l.Gregorius nonus cõpoſuit decretales.M.cc.xxii.bonifacius.viii.papa in ordine.C.xcviii.edidit ſextum. M.cc.xcv. Clemẽs papa ſextus edidit Clæmentinas.M.ccc.xii.Moyſes dicitur primus hebræorum litteras ĩueniſſe.Abraam chaldæorum & ſyriorum yo inachi filia & aſyris uxor ægyptõrum.Phœnix agenoris filius græcorum:quas Cadimus edoctus a fratre phœnice primus ĩ boetiam detulit:quem primum autorem græcarum litterarum crediderunt.Carmentis mater Euãdri quæ & Nicoſtrata dicta eſt fertur primas latinas litteras inueniſſe.hæc de iſtis Incipiunt modo Apophtegmata plutarchi per Franciſcum philelphum e græco in latinum tranſlata.

Apophtegmata plutarchi Ceronenſis per philelphum tranſlata incipiunt.

Vm apud traianum ĩperatorẽ cõiunctiſſime plutarchus uiueret:munus illi & pentile cæteris:ſe facturũ exiſtimauit:ſi quæ magna cura & ĩduſtria collegiſſet. Apophtegmata eius nomini dedicaſſet.Apophtegmata uero ipſa ſunt breues oões grauioré ſenſũ aliquẽ.argutioréq; cõtinẽtes.Quæ qdẽ apophtegmata mirabilẽ quãdã & liberã ac uariã grauitatẽ sententiaꝝ.ad oẽm oõnẽ augẽdã atq; exornãdã(ad hæc.n.totus noſtri operis ꝓgreſſus ĩtendit) adhibere porrigereq; uidenť.Nõ tamẽ oĩa ſed aliqua magis nota digna atq; iucũda:ut ĩ ſupioribus a me actũ ẽ: ne opus noſtrũ nimiũ ꝓtendať ĩ longũ duxi.ꝓcenſenda.Quoꝝ primũ exordine ſit hoc.Darius rex pſaꝝ xerxis pater:cũ de ſuis laudibus ꝑdicaret.aiebat & ĩ ꝑliis ſeſe:& periculo ſis aduerſiſq; ĩ rebus prudẽtioré fieri.ldẽ cũ tributa ſubditis ĩperaſſet ꝓuinciaꝝ ꝑfectus accerſiuit:& an tributa grauia eſſent ĩterrogauit:qbus reſpõdẽtibus ea mediocriter ſe habere iuſſit dimidiũ qſq; ſolueret. Semiramis regina:quod ſibi ſepulchrũ conſtruxerat inſcripſit.Quicũq; pecuniis rex ĩdiguerit: patefacto munumẽto quot uoluerit:accipito.Itaq; darius ſublato lapide pecuniaꝝ nihil ĩuenit.ſed alias reperit litteras:quæ hæc dicerent:Ni malus uir eſſet ac numis inſatiabilis:cadauerum loculos non moueres. Xerxes darii filius:quos in caſtris ſpeculatores græcos depræhendiſſet:nullo affecit ſupplicio quin ubi iuſſiſſet ut audacter intuerentur exercitum:liberos dimiſit.Artaxerxes xerxis filius.Satibarranæ cubiculario iniuſti quidam ab eo petente.ubi non obſcure didiciſſet triginta milibus daricis ab illo id fieri quæſtori imperauit totidem daricos ad ſe portaret:quos illi tradens accipe inquit Satibarranes: hos enim cum tibi dedero pauperior certe facturus non ſum:at ſiquid quod petieras fecero:iniuſtior. Orontes regis artaxerxis gener:eum ob iram ĩ ignominiam excidiſſet:condemnatuiq; eſſet inquit: quemadmodum computatorum digiti nunc decies millenarios numeros:nunc unarios queunt ponere eodem quoq; modo regum amicos poſſe:quandoq; totum.quandoq; minimum.Scilurus cum relictis maribus filiis octoginta diem eſſet obiturus:haſtarum faſcem cuiq; obtendens:ut illum confringeret iubebat. Id autem ſingulis ſe poſſe negantibus:ipſe ſingillatim eductas haſtas facile omnis confregit:ita docens illos ubi una eſſe perſeuerarent firmos ac potentes fore:imbecilles autem ſi ſeparentur ac diſſiderent. Hiero tyrrannus:eorum neminem qui liberius eum licentiuſq; adirent:intempeſtiuum dicebat eſſe q aũt ſecretũ uerbũ occultũq; efferrent:iniuria afficere ét illos exiſtimabat ad quos efferetur. Obiurgatus autem a quodam:q; ſibi os feteret:ſuæ id uxori crimini dabat:utpote quæ nihil unq̃ hac de re dixiſſet:at illa ait exiſtimabam enim uiros omnis ita olere.Dionyſius tyrrãnus poſteaq̃ in tyrrãnidis inicio obſideretur.inſurgentibus aduerſus ſe ciuibus amici conſulebãt:ni uellet ſuperatus captuſq; mortem dare magiſtratum imperiumq; deponeret:At ille bouem a coquo iugulatũ confeſtimq; ꝓlapſum intuens:deinde non iniucundum ac triſte eſt inquit nos metu mortis quæ adeo breuis eſt tantum ac tale imperium deſerere.Matri uero quæ dum ætate confecta eſſet:uelletq; tum nubere ait:ciuitatis legibus uim poſſe auferri:naturæ autem haud poſſe.At cum accepiſſet duos adoleſcentes multa de ſe: de ſuaq; tyrrannide:petulanter maledicetq; locutos inter potandum:utrunq; ad cœnam ĩuitauit: quorum cum alterum ebrioſe multa contumelioſeq; delirantem:alterum raro moderate aſſeruanterq; bibentem intueretur:illum quidẽ dimiſit:utpote qui natura eſſet contumelioſus:& ob ebrietatẽ maledixiſſet:hũc autem e medio ſuſtulit:quippe qui dedita opera ut & maliuolus & hoſtis idem perpetraſſet.Accuſantibus uero quibuſdam hominẽ a ſe honorari & ad dignitatẽ ꝓuehi:qui & ĩprobus foret &

Agathocles

A

B

C

D

E

moleſtus ciuibus:at uolo ĩquit eum eſſe:quem magis q̃ me oderint. At iunior dionyſius dicebat multos alere ſophiſtas:non q̃ illos admiraretur:ſed quoniam per illos admirationi eſſe uellet: Eiectus autem ex tyrrannide cum interrogaretur:quid tibi plato aut philoſophia profuit:reſpondit ut æquo animo facileq̃ ferrem huiuſmodi fortunæ mutabilitatem. Agathocles figuli fuit filius: qui tum urbem obſideret: & quidam e mœnibus per conuicium dicerent: O figule quo pacto militibus ſtipendium ſolues? manſuetæ is atq̃ ſurridens ait:cum hanc cæpero. Cum autem uiribus in ſuam egiſſet ditionẽ: captiuos uenundabat inquiens:ſi conuicio me rurſus effeceritis:querar apud dominos ueſtros. Dionqui dionyſium exegit ex tyrrannide:cum Callippum cui omnium uni & hoſpitum & amicorum maxime fideret:inſidias ſibi tendere accepiſſet:eum arguere paſſus non eſt.mori inquiens longe præſtare q̃ uiuere tibi non hoſtes ſolum ſed etiam amicos cauere oportuerit. Archelaus cum a loquacıore tonſore interrogaretur quonam modo te tondeo? tacens inquit. At cum quidam aqua imperſiſſet. cõmotus aduerſus hominem ab amicis me non inſperſit inquit.ſed illum quem eſſe exiſtimauit. Philippum alexandri patrem theophraſtus tradit non ſolum genere & dignitate regia ſed etiam & fortuna & moribus maiorem cæteris regibus:moderatioremq̃ extitiſſe. Cui cum multæ res ex ſententia clariſſimæque geſtæ uno die nuntiarentur. O fortuna inquit parum aliquid mihi mali pro tantis tallibuſq̃ bonis facito. Amicis philippi iubentibus ut maledicum & cõuiciatorem quendam e ciuitate expelleret: id facturum ſe negauit ne inter pluris circũiens malediceret. Cum ei bellanti clauicula fracta eſſet & medicus qui eum curabat:quottidie prorſus aliquid peteret ſume inquit quot uolueris. nam clauem habes. Cũq̃ duos improbos flagicioſq̃ iudicaret ſententiam tulit: ut alter e macedonia fugeret: alter ut illum inſequæretur. Et cum in bono agro caſtra foret poſiturus audiretq̃ illic pabulum iumentis non eſſe cuiuſmodi inquit noſtra eſt uita:ſi ad aſinorum commodum nobis uiuẽdum eſt. Atq̃ cum munitiſſimum caſtellum quoddam capere uellet:ubi exploratores retuliſſent q̃difficillimum eſſe: & nullo modo capi poſſe:rogauit an ita eſſet difficile quo ne aſinus quidem auro honuſtus quiret accedere. Conſulebat philippus ut qui in ciuitatibus uiribus præſtaret:& bonos uiros amicos ſibi compararet & malos:deinde alteris uteretur.alteris abuteretur. Præterea cum ab hoſpite quodam ad cœnã inuitatus multos quos obuios habuiſſet adduceret uideretq̃ hoſpitem turbatum(non enim ſufficiebant quæ ꝑata erant)ſingulis amicis amice commonefactis:ut placente locum relinquerent iubebat: hi uero ita eſſe putantes expectanteſq̃ comedebant haud multum:atq̃ omnibus hoc pacto ſatis fuit. Rurſus cum accepiſſet alexandrũ quæri ac ei crimini dare:q̃ filios ex pluribus ſuſciperet mulieribus: proinde inquit quandoquidem multos habes regni æmulos dato operam ut & honeſtus & probus fias:quo nõ mea ſed tua gratia regnum adipiſcare. Item cum harpalus rogaret ut familiarem ſuum qui eſſet iniuriarum accuſatus iudicio liberaret ne in conuicio foret:an nihilo tamen minus mulctam ſoluere:melius eſt inquit huncipſum q̃ nos in infamia eſſe. At cum pluſculum temporis militiæ ſomno indulſiſſet:deinde ubi ſurrexit:tuto inquit dormiebam:Antipater enim uigilabat. Rurſus cum interdiu is dormiret:& græci qui ad fores conuenerant grauiter id ferrent atq̃ incuſarent:parmenio ne admiremini ait ſi nunc philippus dormit nam cum uos dormiretis hic uigilabat. Cum uero pſaltẽ quendam uellet inter cœnandum emendare:ac de pulſandis cordis diſſerere:ait pſaltes ſuperi id abs te mali rex auertant ut hæc q̃ ego melius ipſe teneas. Anus uero paupercula cum rogaret ut ſuam cauſam iudicaret eſſetq̃ ſæpe importunior philippus ait ocioſum ſe non eſſe:tunc anus uociferans ait:at regem te noli:ille autem uerbum admiratus non illã modo ſed alios quoq̃ continuo audiuit. Alexander adhuc puer:cum & leuitate corporis & pedum uelocitate plurimum ualeret:hortatus a patre:ut in olimpiacis ludis ſtadium curreret:ait facerem id quidem ſi cum regibus mihi certamen futurum eſſet. In multam uero noctem cum ad eum puella quo una quieſceret adducta foret:interrogauit.quid tam ſero? illa autẽ reſpondente:expectauit enim quoad uir cubaret:grauiter in ſeruos animaduertit: quoniã quãtũ in illis fuerat adulteriũ fere perpetraſſet. Item cum granici prælium pugnaturus eſſet macedonas hortabat:affatim cœnarent:ac oĩa in mediũ ferrent:ꝑinde ut ex hoſtiũ rebus poſtridie cœnaturi. Inſup cũ ex amicoꝝ numero perillus qdã doté filiaꝝ gratia peteret:talenta ut quĩquaginta acciperet iuſſit. Eo aũt dicẽte decẽ ſatis eſſe. Tibi dixit accipere qdẽ ſatis eſt at mihi dare nequaq̃ ſatis. Quæſtori aũt cũ iuſiſſe:ut Anaxarcho philoſopho quãtũ peteret daret:quæſtorq̃ dixiſſet talenta cẽtũ eũ petere:pulchræ inqt facit. Noſcit.n.& amicũ ſe habere & eũ qdẽ amicum q talia elargiri:& poſſit & uelit. Atq̃ cũ a dario ſibi talentum ꝑ multa milia darent.& ut aſiã ex æquo ſecũ diuideret:diceretq̃ parmenio:equidẽ acciperem ſi alexander eſſem. Et ego quoq̃ ꝑ louẽ inqt ſi parmenio eſſem. dario aũt reſpõdit neq̃ terrã duos ſoles:neq̃ Aſiã reges duos tolerare. Et cũ ad arbellas aduerſus decies centena hominum milia de ſumma regꝝ acie dimicaturus foret:eũ amici adiere qui milites accuſarent:q̃ ĩtra tabernacula ſermones haberent ac paciſcerentur:ut nihil oĩo ſpolioꝝ in regiam relaturi forẽt: ſed ſibi ipſis compaturi. At ille ſurridens bona inquit nuntiatis omnia: audio enim iis uiris uincendi non fugiendi conſultationes eſſe: Qui autem ĩter indos optime arcu uti uideretur:dicereturq̃ per anulum ſagittam emittere:eũ cũ haberet captiuum ut id oſtenderet iuſſit:quod cũ ille nollet.iratus Alexander hominem imperauit ĩterimi. Ille uero cum ageretur ubi ad eos a quibus agebatur cõuerſus diceret: multos ſe dies ei rei non ſtuduiſſe. propterea que ne aberraret timuiſſe. Id poſteaq̃ Alexãder audiſſet: & miratum eſſe.& muneribus donatum hominẽ liberaſſe:quoniã occiſum iri ſe:q̃ ĩdignũ gloria uideri ma

luisset. Alexander quosdam ex amicis: quos in alearum ludo haud uti loco didicerat mulctauit. Xenocrati philosopho quinquaginta talenta cum misisset: atque is ea non recepisset: q; sibi iisce opus non esse diceret rogauit an ne amicum quidem xenocrates haberet: Nam mihi uix inquit darii diuitiæ in amicos sufficerent. At cum porus ab eo post pugnam interrogatus quo te pacto utar? regie respondisset. Interrogatusq; iterum nunquid præterea aliud? omnia in ipso regie inesse dixisset admiratus alexander eius uiri tum grauitatem, tum ét probitaté, plus soli ad id quod antea habuisset addidit. Certi F
or aút factus se a quodam conuiciis affici: Regium inquit esse eum qui beneficus est uituperari. Antigonus mirantibus cunctis: q; posteaq̃ senectutem attigisset: humane atq; másuete rebus uteretur. Antea, n. inquit potétia mihi opus erat sed núc & gloria & beniuolétia. Philippo aút filio multis præsentibus pcunctanti: quádo castra mouebimus? quid íquit times? nunqd ne solus tubam audias? Atq; posteaq̃ longá ægrotationé euasisset: conualescereteq;: nihil ait deterius accidat: hæc. n. aduersa ualetudo nos monuit, uæhementius nobis efferendum nõ esse quoniam mortales simus. Dicéte autem quodá omnibus regibus & honesta & iusta esse. Ita per Iouem íquit barbarorum regibus nobis autem ea dũ taxat honesta sunt quæ honesta: & ea solum iustaq; iusta sunt. Marsiæ uero fratri cum aliquádo esset controuersia: rogaretq; & eiusce rei & iudicium domi fieret: at fiet inquit in foro uel cunctis audientibus: si nihil per iniusticiam agimus. Item cum aristodemus amicus quidam qui patre coquo natus eét ei consuleret: ut & sumptus & largitiones tolleret: uerba tua aristodeme respondit ius olent. Thrasillo autem cinico minimũ ab eo petente: at hoc inquit dare regis non est: subdente autem illo ergo da mihi talentum: at non est inquit cinici hoc accipere. Antipater dum permenionem ab alexãdro enecatũ G
accepisset ait: si quidem permenio alexandro tetendit insidias cui fidendum sin minus tetendit quid agendum. Antiochus tertius dianæ sacerdotem quæ mirandum immodum forma præstare uidebatur: cum esset intuitus continuo decessit epheso: ueritus nequid p̃ter animi sententiam quod nephas H
esset agere cogeretur. Themistocles íterrogatus utrum achilles mallet an homerus esse? Tu autem ipse inquit. Vtrum uictor in olympia esse malles an uictorum præco ad Simonidem uero qui iudicium A
quoddam iniustum ab eo cõtenderet dixit neq; illum bonum poetam esse posse: si præter modulum numerũq; cõcineret, neq; se bonum principem: si p̃ter legé iudicaret, at cú duo filiá eius ꝓcarent: ꝓtulisset q;, frugi ac ꝓbũ locupleti alteri: ait se malle uirú q pecuniis. q̃ pecunias q̃ uiro indigerét. Alcibiades adhuc puer cum eo captu in palestra cõpræhensus esset: qué nequiret euadere mordebat luctãtis B
manum: atq; illo dicente: mordes ut fæminæ: minime íquit sed ut leones. Canem quoq; cum optimũ haberet qué unũ septem milibus emerat: ei caudam abscidit: hoc ideo feci inquiens: quo athenienses hac de re loquétis: de me aliud nihil curiosius quæritent. Cum ad periclis fores uenisset: audisset q; nõ esse ociosum, quoniam quo pacto athenien sibus rationem redderet consideraret: Nonne melius est íquit cogitare qui non reddas. Atq; accersitus ab athenien sibus ex Sicilia ad capitis causam: seipsum abscondit: inquiens q̃stultum esse qui cum habet controuersiam non quærit effugere, dum licet fugere. Lamachus manipularem præfectum quendam cum repræhenderet quoniam deliquisset: isq; diceret C
nunq̃ fore ut id amplius faceret: belle inquit bis errare non licet. Iphicrates quoniam cerdonis esset filius: ad Hermodium qui sibi ignobilitatem exprobauit: meum inquit genus a meipso inicium sumit D
tuum autem in te finit. Chabrias dicere consueuit formidabilius esse ceruorum agmen ductu leonis: E
q̃ leonum ceruo duce. Photion atheniésis neq; ridere neq; lachrimare ab ullo unq̃ est uisus. At in contione cum quis dixisset: cogitabundus uideris o Photion recte coniectas íquit. Cogito enim si qua ua F
leo in iis breuitate uti: quæ apud athenienses dicturus sum: Atq; cum aliquando apud populum sentétiam dicens auditoribus gratus esset: ituereturq; omnes: qui communi eodemq; consensu quod dixisset admitterent: ad amicos conuersus ait. Num fortasse mali quippiam locutus sum nescius? Idem cũ ab antipatre rogaretur ut iniusti quoddam faceret. Non potes inquit antipater & amico & assentatore Photione uti. Pisistratus athenien sium tyrannus cum thrasibolus eius amaret filiam: obuiamq; G
factus suauiasset: propterea q; in illum ab uxore exasperaretur ait: Si qui nos amant oderimus quid iis faciemus qui oderunt: uxorem thrasibolo uirginem dedit. Demetrius phalereus monebat Ptolemæum H
regem: ut de regno imperioq; libros sibi compararet atq; perlegeret: Quæ enim amici nõ audent ma I
nere reges, hæc in libris scripta sunt: Lycurgus lacedemonius assuefecit ciues nutrire comam: inquiés formosus coma uenustiores effici, deforniis uero formidabiliores. Idem expeditiões aduersus eosdem hostes sæpius educere prohibuit: ne ii bellicosiores redderentur. Carilaus rex rogatus: cur leges adeo K
paucas lycurgus tulisset: Respondit qui uerborum paucitate uterentur: legibus haud multis indigere. Ad illum uero qui interrogaret: quid nutrirent comam? Respondit. Quoniam ex omni ornatu hic q̃ minimi sumptus est. Theopompus cum quadam in urbe murum sibi quidam ostenderet: Et an sibi L
pulcher altusque uideretur interrogaret? minime si mulierum est inquit. Brasidas cum in Caricis mu- M
rem comprædidisset: morsus eum dimisit: deinde ad astantes ait: nihil est ita paruum: quod si ausit inuadentibus repugnare: non se incolume seruet. Aens Rex ad Mantineam cũ hostes quoniam plures eént expugnaꝝ nequisset ait: Qui multis uellet dominari opus eé ut cũ multis quoq; pugnaret: Cũ ue- N
ro Elii laudarent q; olympiacos ludos p̃clare agerét: at qd inqd admiratiõe dignũ faciũt si q̃ttuor áno rũ curriculo diẽ unũ iusticia utunt. Cúq; laudibus ísisterét ait: qd mirádũ si pulchra í re iusticia utũt pulchre. Lisander amictus quos dionysius tyránus ad eius filias p̃cios issimos misisset: nequaquá acce-

pit:ueteri inquiens ne iiſce deformiores uiderẽtur.Lacedæmonios uero cum ad expugnandos corinthiorum muros timidiores aſpiceret:ut leporem uidit exilientem e foſſa:huiuſmodi inquit hoſtes metuetis:ítra quoꝫ muros ꝑinertia lepores dormitãt.Et cũ megarẽſis uir q̃dã in publico cætu audacter ad eũ ac licẽtius loq̃reť tua ĩq̃t uerba ciuitatis egẽt. Ageſilaus cũ de fortitudíe iuſticiaq; rogareť.utra eſſet melior? nihil ait fortitudine ídigemus:ſi iuſti oẽs ſimus.Itẽ cũ noctu repẽte ex hoſtili ſolo caſtra moturus foret:& eũ cuius amore teneretur ob infirmitatẽ relinqui atq; lachrimare intueretur:duꝫ ẽ inquit miſereſcere ſimul ac ſapere.Cleomenes cum quis ſe gallos ei daturum polliceretur qui pugnando interirent:iſtos mihi des inquit nolim:ſed illos potius qui pugnando interimant:Pedaretus nõ electus in numerum trecentorum:qui quidem in urbe cæteris dignitate præſtabat:hilaris ſurridenſque abibat:gaudere ſe inquiens:ſiquidem trecentos urbs haberet ſeſe meliores.Damonidas in ultimũ chori ordinem locatus a chori magiſtro:pulchre quidem inueniſti inquit:qui etiam ipſe honorabilis fias. Antalcidas cum ſophiſta quidam herculis laudationem lecturus eſſet: ait. quis enim eum uituperat? Epaminondas carnoſioribus ſe infeſtum præbebat:ac talem quendam amouit exercitu:inquiens uix tribus quattuorue clypeis tegi eius uentrem:cuius magnitudine ſuam ipſius mentulam:ne uidere quidem poſſet.Cunq; alio tempore ungentato corpore ac hilari facie apparere conſueſſet:poſtridie ſqualidus ac dimiſa fronte proceſſit in medium:percontantibuſque amicis an ægri quicquam ſibi accidiſſet?nihil accidiſſe reſpondit:uerum ſentiebam me elatiore animo heri fuiſſe q̃ par eſſet.itaq; immoderatam lætitiam hodie plecto.Item cum didiciſſet armigerum permultas ab homine captiuo pecunias recepiſſe:mihi ait clypeum redde:tibi uero faciundo quæſtui tabernam emitto. Non enim amplius æque diſcrimẽ ſubire uelis:qui unus e diuitibus beatuſq; factus ſis.Interrogatus quoq; utrum ſeſe meliorem imperatorem duceret,an Chabriam, an Iphicratem?difficillimum eſt ĩquit quoad uiuimus Pelopidas Epaminonde collega in prætura:cum ad pugnam egrederetur:uxore eum præcante ut ſaluũ ſe faceret:hoc alius ait monendos eſſe:at principem & prætorem ut ciues faceret ſaluus.Item cum quidam dixiſſet in hoſtes incidimus:quid in illos nos magis inquit incidimus: q̃ in nos illi? Cum ſamites poſt aduerſum conflictum ad Marcum curium profecti aurũ darent:rapas elixabat in fictilibus: Sam nitibus autem reſpondit minime ſe auro indigere:qui tali cæna uteretur:atq; malle habentibus imperare q̃ habere aurum.Fabricio cõſuli pyrrhi medicus epiſtolam miſit:qua polliceretur ſi is iuberet: ſe pyrrhum uenenis interfecturum:at fabricius eam epiſtolam ad pyrrhum dedit:ſaniore ut mente uteretur monens:quoniam & amicorum & hoſtium peſſimus iudex eſſet.Cum miles lucanus apud fabium maximum eſſet accuſatus:q; mulieris amore noctu ſepe a caſtris uagaretur:cæterum mirabili armorum uirtute uir eſſe narraretur.mulierem compræhendi iuſſit:& ad ſe duci.ut autem adducta eſt. accerſito homine q; præter legem inquit pernocrates haud nos latuit:at ne prius quidem latuerat q; probitati ſtuderes.quare fortiter tuis ac recte factis errata condonentur.Reliquum nobiſcum eris:habeo enim ſponſorem & adductam mulierculam ei commendauit ac tradidit.Atq; cum iam ſenior eſſet:ac filius conſul de rebus gerendis in publico loqueretur.præſentibus pluribus aſcendit equum atque procedebat:Cunq; lictorem iuuenis miſiſſet iuſſiſſetq; equo deſcenderet:aliis ſeſe auertentibus fabius ipſe equo exiliens præter ætatem accurrit natumq; complexus belle inquit ſapis o fili qui plane ĩ telligas quibus imperas:& cuiuſmodi imperii magnitudinem ſuſceperis.Scipio maior cum a re militari atq; urbana ſtudium ad litteras conuerteret:dicebat cum ocioſus eſſet plura tunc negocia a ſe geri. Idem ubi Carthaginem in deditionem ui accepiſſet:ac milites quidam cæpiſſent captiuam præſtanti forma ac uirginem aducerent atq; illi darent:libenter inquit acciperem ſi priuatus non imperator eſſem.Atq; in ſicilia cum quis percunctaretur cuius rei fiducia ad carthaginem claſſe foret traiecturus: oſtenſis eis armatis exercitatiſq; uiris trecentis:& alta turri quæ emari eminebat. Nemo eſt horum inquit qui ubi ſuper hanc turrim aſcenderit:non ſi iuſſero præcipitem iaciat.præterea cum pecuniæ ſibi a ſenatu ex ærario decretæ eſſent:neq; eo die quæſtores ærarium uellent aperire: ſe aperturum ait: & enim per ſe clauſum eſſe:qui tam ingenti pecunia illud impleſſet.Paulus emilius cum multam ĩ caſtris audaciam garrulitatemq; offendiſſet:quam imperatoris ac minime rerum neceſſariarum ſtudioſi induxiſſent:ut & quieſcerent:ac ſolum gladios acuerent iuſſit:ſibi enim reliqua curæ fore. Cato ſenior aiebat malle pro collato beneficio gratiam non recipere q̃ pro illata iniuria ſupplicium non ſubire:& iis ſemper omnibus qui deliquerent præter q̃ ſibi ueniam dare.At cũ magiſtratus ad delinquentis plectendos hortaretur:dicebat qui & poſſent:& non propulſarent iniuriam:eos lapidibus eſſe obruendos.rurſus iis ſe iuuenibus magis dicebat delectari.qui erubeſcerent. q̃ qui palleſcerent. Dicebat etiam eum ſibi militem odio eſſe:qui ambulando manus:pugnando autem pedes moueret. ac ſterteret magis:q̃ inclamitare.Atque peſſimum eum aiebat imperatorem. qui ſibiipſi imperare non poſſet. At hæc maxime oportere exiſtimabat.ut quiſq; ſuiipſius pudore teneretur. neminem enim unquam ab ſeſe abeſſe.Idem quibus ignoſcendi poteſtas eſſet.ut illi ignoſcerent hortabatur.qua ſemper poteſtate liceret uti.Et qui uirtuti honorem auferrent. eos dicebat iuuentuti uirtutem auferre. Idem neque pro iuſtis rebus magiſtratum aut iudicem orandum eſſe dicebat:neque pro rebus iniuſtis exorandum. At ſenectuti multa cum adſint turpia:ne uitii turpitudo adderetur hortabatur. Atque iratum ab inſano arbitrabatur tempore differre. Item illis minime inuideri. qui fortuna manſuete modeſteque uterentur. Non enim nobis ſed quæ nobis bona ſunt inuident. Præterea qui eſſent in

ridiculis ſtudioſi:aiebat ĩ ſeriis ridẽdos fore.Corripiebat aũt ciues: qui eoſdẽ ſemper ad magiſtratum deſignaſſent: Videbimini enim dicebat exiſtimare;aut nõ multi magiſtratũ faciundũ:aut non multos dignos eſſe qui magiſtratum gerant.Item cũ iuuẽtutẽ doceret audẽter pugnãdum eſſe:dicebat & uerbo magis q̃ enſe:& uoce magis q̃ manu plerũq; uerti & conſternari hoſtes. Scipio iunior polibii præceptũ obſeruans:ſtudebat non prius e foro abire:q̃ aliquem ex adeũtibus familiarem atq; amicũ quouis pacto effeciſſet.Et cũ iuuenis adhuc eſſet:tantã & fortitudinis & prudẽtiæ expectationẽ de ſe præſtitit:ut cato ſenior de iis interrogatus qui ad carthaginem militarent:inter quos erat etiam Scipio diceret.Solus is quidem ſapit ac uiget:adhunc autem umbræ concedunt.Scipio cum Clicinium p̃tereũtem intueretur.Scio hunc ait uirum peieraſſe;at nequeo nemine accuſante: & accuſator eſſe & iudex. Cecillius metellus cũ munitũ caſtellum adoriri uellet: dixiſſetque centurio ſi modo decem uiros amiſerit:fore ut caſtellum caperet:rogauit eũ metellus an uellet unus e decem eſſe?Rurſum cũ iunior quidam tribunus militum quereret:quid facturus foret?Si hanc reſpondit tunicam exiſtimarem mentis meæ conſciam eſſe:eam exutus in ignem mitterem.Gaius marius cum utroq; in cruce uarices pateretur;ſolutus:crus medico execandum præbuit.neq; ullo emiſſo ſuſpitio nec cõtractis ſuperciliis ſectionem pertulit:At cum medicus tranſitum faceret ad alterum crus noluit:inquiens curationem eo dolore dignam non eſſe.Atq; cum aduerſum Teutonas in proximo caſtra poſuiſſet: eo in loco qui parũ haberet aquæ:dicerentq; milites ſiti ſe affici:monſtrato illis flumine quod iuxta hoſtium uallum deflueret:illic nobis potus eſt inquit emendus ſanguine:ii autem duci ſe rogabãt donec ſanguini ineſſet humor:ac nondum præ ſiti conſtringeretur.At cum in bello ciuili foſſã circundatus & obſeſſus: occaſionem ac tempus operiretur.dixiſſetq; Pompeius Silo:O Mari ſi magnus imperator es deſcẽde ĩ aciẽ proinde tu inquit ſi magnus es imperator:coge me uel inuitum in aciem deſcendere. Silla cognomento fœlix:inter maximas ſuas fælicitates duas æſtimabat:pii metelli amiciciam & q̃ urbem athenarũ non æquaſſet ſolo:ſed ſeruaſſet potius.Cum metellus nepos ad Ciceronem dixiſſet:pluris teſtimonio tuo occidiſti q̃ patrocinio ſeruaſti.Etenim plus mihi eſt inquit fidei q̃ eloquentiæ. Interrogãte etiam metello:quis ei pater eſſet?hanc inquit reſponſionem difficiliorem effecit mater tua:fuerat.n. metelli mater impudica:at metellus ipſe & leuis erat & inconſtans & libidinibus deditus. Caſtum aut popilium:qui ſe iuriſperitum haberi uellet:cum & rudis tum & obtuſus eſſet:ubi ad controuerſiam quandam aduocaſſet teſtem,atq; ille dixiſſet nihil ſcire:putas.n.ait de iure te fortaſſis interrogari. Et cum uncõium cum tribus filiabus deformiſſima facie obuium habuiſſet;ſummiſſa uoce ad amicos dixit. Phæbo haud oriente genuit hic pignora.At cum quidam ad pompeium a cæſare trãſfugiſſet:diceretque præ celeritate equum reliquiſſe.melius inquit cicero fuiſſet:ſi de æquo conſuluiſſet. Gaius cæſar cum Romæ pontificatum peteret.haberetq; eius rei æmulum atq; competitorem Catulum qui Romanis reliquis dignitate præſtabat:a matre ad fores deductus:hodie inquit mater uel pontificem filium:uel exulem habebis.Præterea cum Alexander res geſtas legeret collachrimauit:dixitq; ad amicos. Is cum hac eſſet ætate darium uicit:mihi uero in hanc uſq; diem geſtum eſt nihil. Et cũ in alpibus ſterile inopſq; oppidulum præteriret:amicis q̃rentibus an etiam hic ſeditiones aliquæ cõtentioneſq; de principatu eſſent:ſubdubius cogitabunduſq; malim inquit hic primus eſſe q̃ Romæ ſecundus. Rurſum cum a quibuſdam hortaretur ut Antonium atq; dolobellam de quibus male opinabãtur ſibi caueret:Reſpondit non hos ſibi rubicũdos & pinguis timori eſſe:ſed macilentos illos ac palidos: Bruto Caſſioq; oſtẽſis.Et cũ iter cænã dũ ortus eẽt de morte ſermo.quænã foret optima.iopinata reſpõdit. Cæſar auguſtus q̃ primus ẽ auguſtus cognominatus.cũ de adulteris legẽ tuliſſet. qua ſanxerat quo pacto rei iudicãdi ac comp̃hẽdẽdi.puniẽdi eſſent.deinde ira lapſus adoleſcẽtẽ q̃ de Iulia eius filia eſſet ĩſimulatus p̃cuteret manibus.cũq; ille reclamaret.legẽ tuliſti O cæſar ita pœnitẽtia ductus ẽ. ut diem illũ cænã omiſerit.At cũ piſo edes a fundamẽtis ad totũ uſq; tectũ accuratiſſime ædificaret. bono me aío lætoq; inquit facis:q̃ ita ædificas tanq̃ p̃petua Roma futura ſit.Et hæc quantũ ad Plutarchi Chæronẽſis Apophthegmata ſufficiant.Incipit nunc Liber auguſtalis Franciſci petrarchæ.

Liber Auguſtalis imperatorum Franciſci Petrarchæ Incipit.

Voniam in ſuperioribus de philoſophis: Regibus: Conſulibus & aliis p̃clariſſimis uiris:qui ante Chriſti ſaluatoris noſtri aduentum in carne.claruerunt:diſſeruimus. Nunc de iis qui poſt Chriſti natiuitatẽ Romani Imperatores extiterunt paucis agemus.Quod neq; commodius aut breuius a nobis fieri poteſt:q̃ ſi eum librum:quẽ auguſtalem dicimus:continentem ſub compendio breuem omnium auguſtorum deſcriptionem:per laureatum poetã dominum Franciſcum Petrarcham de lanciſa florentinum:editum:huic noſtro operi duximus inſerendum.Cuius quidẽ Petrarchæ uerba ſic exordientis ſunt hæc quia non modicum confert cõmoditatis ad agnitionem geſtorũ: præſertim poſtq̃ uenit tp̃s gratiæ:quo Rex & urbẽ & orbẽ totũ ad unã uoluit redigi monarchiã: noſſe annos q̃bus q̃ſq; principũ ĩperauit:nõ p̃ modũ narrãtis:ſed potius numerãtis ſingulo; tẽpora:breuiter:ĩmo tranſcurrenter perſtringam lucido cũ ſermone.Eſt aũt humiliter præſciendũ: q̃ omnes hiſtoriarum deſcriptores catholici:ſiue in obſequium fidei:ſiue ob alienã cãm:ſicut Oroſius ĩ Ormeſto

mundi:& alii plures incipiũt descriptiones a cæsare augusto:quia sub eo Christus nasci dignatus est: a quo incipit primitiua ecclesia:uel quia diutius imperauit:& salubrius rẽp.gubernauit. Vnde uidẽ uel le:q; cæsar fuerit potius quidã p̃cursor imperii:sicut Baptista fuit præcursor domini. Oẽs uero gẽtiles historiaci incipiunt a Iulio Cæsare:sicut Suetonius & alii:quos magis sequi intendo:quia nõ aliud q̃ ueritatem tradere posteris curauerunt. Primus igitur qui Romanum arripuit imperiũ fuit Iulius Cæ sar Lucii filius:ualentissimus omnium principum:qui in uigore animi non habuit parem nec ante se nec post se. hic uixit annis.lvi. Imperauit autem post finem bellorum suorum annis tribus & vii.men sibus. Interfectus est in medio senatus uigintitribus uulneribus. Cæsar augustus dictus Octauianus a natiuitate:pronepos cæsaris:& filius adoptiuus:successit illi imperio:Hic fuit fæliciss̃imus omniũ pri cipum priorum & posteriorum. Nam alta prudentia sua imperauit prudenter & laudabiliter tot ãnis: quot cæsar uixerat scilicet.lvi. De quibus regnauit xii.cum Antonio & lepido.reliquum temporis so lus & cum magna pace & tranquillitate orbis. Et uixit annis lxxvi.minus.xxxv.diebus Mortuus ẽ fæ liciter apud nolam ciuitatem campaniæ. Tiberius p̃uignus augusti ex Liuia:adoptatus ab eo:fuit hæ res imperii. Hic ut ait Plinius fuit tristissimus hominum senex:fædissimus omni turpitudine luxuria rum & ebrietatum. Fuit tamen strẽnuus uictor in iuuẽtute. de quo dicit Orosius:q; ex mansuetissimo principe conuersus est in scæuissimam bestiam. Cum uero impetrasset in senatu:q; ipse pro deo habe retur:mortuus est graui morbo uel ueneno. Vixit annis.lxxviii. Imperauit annis uigintitribus. Gaius Calligula ꝓnepos tiberii. natus ex germanico filio Drusi:qui frater ipsius Tiberii. Hic fuit uir iuuenis pessimus oĩum:excepto Nerone:omni scelere contaminatus. Vixit annis.xxix. Imperauit ãnis tribus: mensibus decem:diebus octo. Interfectus cõiuratione suorum. Claudius nepos Tiberii:natus ex Dru sio:patruus Gaii Calligulæ:indifferens & uarius multum:qui a primæua ætate fuit semper infirmus: uilis & tristis. Vnde cum debuit succedere Tiberio Gaius fuit sibi prælatus. fuit tamẽ satis utilis: sed infortunatus ĩ uxoribus. De quarum una Messalina scribit Cornelius tacitus:& Iuuenalis dicit. Et las sata q̃uis nondum saciata recessit. Altera uero Agrippina mater Neronis:ipsum claudiũ uenenauit in fungis. Nero de genere Domicia p̃uignus claudi.& gener eius adoptatus fraude agrippiæ. Hic fuit ne quissimus omnium:hostis humani generis. ideo iudicatus est hostis a senatu. interfecit se pugiõe q̃ttu or miliaribus longe ab urbe:cum ĩperasset paulo minus annis.xiiii. uixit annis.xxxii. Et familia cæsaꝝ Nerone defecit:Galba senex de nobili stirpe Sulpitioꝝ septimus post neroné uir uitiosus: cõmissit se totũ regendũ uitiosissimis seruis. unde occisus est in foro a militibus:cũ imperasset mensibus.vi. uixit aũt annis.lxxiiii. Otto octauus ĩpator fuit:nobilis homo:natus ex eqte Ro.nõ poterat esse bonus nec carus bonis. qa fuit homo familiarissimus neroni. fuit tamen dilectissimus militibus q uictus a uitel lio se occidit pugione. cũ ĩperasset xcv:diebus:anno ætatis suæ lviii. Vitellius nobilis de gente uitellio rum. uir ꝓfundæ gulæ & crudelis q a puericia fuit educatus ĩter meretrices tiberii. uituperatissime oc cisus in furore po. ĩter oĩa ludibria & torneaméta. regnauit mẽsibus.viii. uixit ãnis lviii. & nota q; Oro. ottoné & uitelliũ abiecit de numero principũ romanoꝝ. Vespasianus nobilis de gẽte Flauia: successit decimus in ĩperio Vitellio:cũ esset dux belli Iudaici ꝓ Nerone. Hic fuit sapiẽs:senex & utilis reip.q ui xit annis.lix. mensibus tribus:diebus.vii. Impauit annis.x. mensibus.viii. diebus.x. Mortuus ẽ fluxu uẽ tris. Titus Vespasiani filius:clarissimus omni uirtute:glorioſissimũ triũphũ duxit de iudæis simul cũ patre:qa ambo simul ĩperauerũt:ut dicit Plinius optimus testis:& hic amore oĩum tenuit ĩperiũ solus annis duobus:diebus.xx. Vixit annis.xli. & mortuus est febre cũ magno planctu oĩum. Domicianus filius Vespasiani frater Titi:hostis uirtutum:persecutor christianoꝝ & iudæoꝝ. q uixit annis.xly. Im perauit.xv. Occisus est a suis ĩ camera. Nerua senex satis:nobilis:honestus:& modestus:contrarius Do mitiano:factus est ĩperator opera occisoꝝ eius:qui adoptauit Traianũ in filiũ ꝓpter egregiã uirtutẽ. Vixit annis.lxxii. Imperauit ãno uno:& mortuus est morte naturali. Traianus ortus Romæ:cuius an tiqui fuerunt hispani:optimus fuit omnium augustorum:summæ iusticiæ: clæmentiæ & ciuilitatis. Qui uir diuinus mirabili uirtute & fælicitate:romanũ imperium satis ĩfirmatum magnifice amplia uit. Hic uixit annis.lxiii. mensibus.ix.& diebus quattuor. ĩperauit annis.xviii. mẽsibus.vi. & mortuus est ex fluxu uẽtris. Adrianus ut scripsit Sparcianus natus ex Sobrino Traiani:filius adoptiuus eius. cu ius maiores fuerunt in Italia tẽporibus Scipionũ:magnæ conscientiæ:magnæ eloquentiæ:nũc crude lis:nũc clæmens:q plus p̃curit ꝓuincias romani ĩperii q̃ alius ĩperator. Adrianus uitæ tedio afflictus petebat occidi & mortuus est anno ætatis suæ.lxxii. mense.v. cum ĩperasset annis.xxi. Antonius pius gener Adriani: & filius adoptiuus:uir forma pulcher:insignis ingenio & eloquio: magne litteraturæ: moderatissimus:benignissimus:qui romanum imperiũ plus studuit cõseruare q̃ ampliare:habẽs ĩ ore illud uerbũ Scipionis. Malo unũ ciuẽ seruare:q̃ mille hostes appræhendere uel occidẽ. Antonius piit anno.lxx. Imperauit annis.xxiii. Mortuus est ex febre & quasi dormiens. Antonius uerus pii gener:luc cessit ei ĩ impio cũ Lucio fratre suo. Isti duo fratres primi uocati sunt augusti. Iste uerus sapientissime celauit & supportauit uitia fratris:q regnauit secũ. xi. annis. Fuit enim magnus phũs: sanctitate uitæ oĩbus p̃ponẽdus nunq̃ mutans uultũ qui uir tantæ uirtutis poterat dici fælix:si uxorem Faustinã & fi lium cõmodum non habuisset. Imperauit annis.xviii. uixit ãnis.lxi. mortuus est ex morbo. Antonius Commodus supradicti antonii ueri filius paternarum uirtutum hostis:crudelis:luxuriosus. qui a pue ricia fuit toto corpore omni turpitudine fædatus trecentas meretrices: & totidem pulchros pueros ĩ

palacio habens:infamator omniū:ab oībus infamatus.fortis ſolum in pugnis beſtiarum:cōmodus omnibus incōmodis. Cum imperaſſet annis.xiii.ſtrangulatus fuit cū magno cōmodo omnium. Pertinax factus imperator mandato ſenatus fuit genere ignobilis ex patre Libertino: ſed moribus nobilis:ſenex:uenerabilis:temperans:contrarius Comodo:reputatus eſt auarus:dilectus populo:militibus odioſus. Vnde occiſus eſt a militibus in domo ſua.uixit annis.lx.& imperauit menſibus ſex.& diebus xxv.Iulianus Didius poſt pertinacē aſſumpſit īperium qui ſuit nepos Iuliani magni iuriſcōſulti: quod nobilitauit eum.Cuius antiqui fuerunt de Mediolano.Iulianus fuit peſſimus hominum miſerrime uiuens.Vnde odioſus populo:deſertus ab oībus:priuatus eſt impio: autoritate ſenatus in palacio occiſus.Vixit annis.xlvi.& menſibus.iiii.Impauit mēſibus.ii. Seuerus ſolus ī numero principū fuit ex africa:uir fortis magna bella geſſit.terribilis ſenatui & populo.ſed militibus amabilis qui maius ſtipēdiū dedit q̄ alius impator.Hic tatū annonæ reliquit q̄ ſufficere poterat urbi.vii.annos dādo modios.lxx. mille in die.de quo dixit ſenatus q̄ nunq̄ debuiſſet naſci.uixit annis.lxxxix.Mortuus eſt ī Britānia cū imperaſſet annis.xviii. Baſſianus filius Seueri dictus antonius caratallus.ſucceſſit patri in impio.aſperior eo.luxurioſus nimis.qui Papinianum magnū iuriſconſultū trucidari fecit. quia repræhendebat eū q̄ duxerat Iuliā nouercam ſuā uxorē:hic impauit annis quaſi ſex. & occiſus eſt apud Carras iſidiis Macrini præfecti.anno ætatis ſuæ.xliiii.Macrinus occiſo Baſſiano arripuit imperiū. homo oīum uitiorum.uiliſſime natus & uiliſſimus ſeuus ſub Comodo.fuit crudelis. ſanguinaris. inuentor nouarū mortium ſed poſt annum ſui impii fuit occiſus apud anthiochiā ab Heliogabalo. Varius Heliogabalus filius ſupraſcripti baſſiani ex Semirama uulgatiſſima meretrice.ad cuius uoluntatem fecit omnia turpia.impurior omni beſtia.occiſus eſt coniuratione militum.& deiectus in cloacam ſtercoriariam & mater cum eo.digniſſima tali filio luxurioſo. p̄digo.ſcenoſo qui non eſt nominandus hō.ſed hupupa fædiſſima.impauit annis tribus.Alexāder filius Varii:conſobrinus Heliogabali natus ex Mamminea chriſtiāiſſima muliere:accepit imperiū ad remedium generis humani:qui iuuenis uirtuoſiſſimus: purgatis ſordibus Heliogabali remp.ſalubriter gubernauit:conſilio Vlpiani qui fuit legalis ſcientiæ princeps.Habuit Alexāder oēs dotes naturæ:& uitas bonorum prīcipū meretrice ſcripſit:uixit annis xxxix.menſibus.iii.& diebus.vii.Imperauit annis.xiii.Occiſus eſt in gallia a militibus opera Maximiani quod indignatiſſimū uiſum eſt.Nā boni princeps ut plurimū bene mortui ſunt:& mali male. Maximianus natus de regione Thraciæ ex patre & matre barbarus:ſine autoritate ſenatus a militibus appellatus eſt Auguſtus:qui fuit magnus & gigas fortiſſimus:ferus & aſper:ſuperbus:nullum aīal crudelius fuit in terris.Vnde milites in africa fecerunt imperatorē Gordianū ſenem grauiſſimum:ſed Maximianus occiſo gordiano & filio eius iuuene ueniebat cōtra Romā fulminās.ſenatus territus fuit:fecit tres imperatores contra eū.ſ.Pupienū Albinū:& Gordianū paruulum nepotē gordiani ſenis. Maximianus apud Aquileiam occiſus eſt a militibus:cū imperaſſet annis tribus Gordianus tertius q̄ fuerat appellatus auguſtus a ſenatu:cū Pupiēo & Albino:occiſis illis fraude militum. qui īperauerat duobus annis:ſolus tenuit impium ualde puer:cui nihil deficiebat niſi ætas:amabilis & gratioſus.Hic cū bella fæliciter gereret in oriente:conſili. Manſichei ſoceri ſui uiri prudentiſſimi: interfectus fuit a militibus Philippi arabi:dicētis q̄ puer neſciebat regere impium. impauit annis.vi. Philippus de arabia poſt gordianum factus eſt imperator philippum filiū participem regni fecit:qui de uili genere natus ſuperbe imperauit annis.vii.& nihil laudabile fecit niſiq̄ fuit primus īperator chriſtianus:& ambo interfecti ſunt tumultu militari effectu Decii.pater Veronæ.filius Romæ. Et hic nota q̄ omnis auguſtus eſt cæſar & nō econuerſo.Nā cæſar electus eſt a principe uel exercitu. Auguſtus uero cōfirmatus a ſenatu. Decius de pannonia natus:uir īduſtria militari ſtrenuus: occiſi Philippi inuaſit īperium: qđ tenuit ānis tribus:& ipſe cō filio quem fecerat Cæſarē occiſus eſt in medio barbaroꝝ:cū bellum pararet contra Aemilianum qui in Meſſia rebellauerat. Crudelis fuit cōtra chriſtianos. Gallus Hoſtiliāus poſt mortem Decii ſucceſſit in imperio cum Voluſiano ſuo:quod uix tenuit duobus ānis:quo tpe ſecerūt p̄ſecutionē ī chriſtianos:& peſtis peſſima generaliter fuit ubiq̄. Valerianus ab exercitu appellatus é auguſtus:nolente populo & gaudente ſenatu:qa fuit uir nobilis ſanguine:ſcientia & æloquentia clarus:ſed infæliciſſimus oīum.Nā captus é a rege Perſaꝝ in miſera ſeruitute:ſuſtinens ſemper in tergo regē cū aſcēderet equū.Hic uixit ānis.lxx.impauit ānis ſex.Galienus filius Valeriani q̄ iam Cæſar erat:factus eſt auguſtus a ſenatu loco patris: qui luxurioſus marcens ocio dedit ſe totū uoluptatibus neglecto p̄re & īpio.Vnde triginta tyrāni īuaſerūt īpiū.fuit tamē poeta clarus.Vnde cū celebraret ſemel nuptias:tenens ſponſum & ſponſam per manum dixit mirabiles uerſus.Ite ſimul pueri pariter ſudate medullis.Oībus:īter uos nō murmura ueſtra colūbe.Brachia nō hedere nō uīcāt oſcula cōchæ. Claudius ſecūdus īpator factus de uolūtate ſenatus. Diciť in ſe habuiſſe bona oīum prīcipum: ſicut uirtutē Traiani p̄ietatē antonini. p̄uidētiā auguſti.Hic uictis fæliciter gothis mortuus eſt ex familiari īfirmitate uirtutibus ſuis cælū petiit cū īperaſſet quaſi annis duobus.Quo mortuo Quintilius frater eius uir optimus:tenuit īperiū diebus.xvii.& occiſus é.Aurelianus natus ex paruis parētibus barbaris: fuit uir fortiſſimus ī oī genere armoꝝ exercitatus a pueritia:q̄ magna bella geſſit ī oriente: & muros urbis plus āpliauit q̄ aliq̄s alius āte uel poſt:ſed clæmētiā nō habuit q̄ é pria uirtus prīcipū. Triūphus eius fuit glorioſiſſimus. Nā zenobiā magnanimā mulierē:q̄ magnifice uēdicauerat ſibi Siriam duxit ante currū triumphalem ligatam multis cathenis aureis.Impauit annis q̄nq̄ mēſibus vi.Occiſus frau

T
V
A
B
C
D
E
F
G
H
I
K
L
M
N
O

de notarii ſui apud Byzantium. Tacitus uir conſularis: ſenex & grauis factus eſt imperator cum ſumma concordia & longa deliberatione militum, ſenatus & populi ſpacio ſex mẽſium, temporatus ſobrius: lectione librorum: delectatus non fecit magnifica propter temporis breuitatem: quia tantum ſex menſibus imperauit, morbo periit. Probus de Pannonia oriũdus de ciuitate Sirmiẽ: nobiliore matre: qui uere probus iudicio omnium bonoꝝ factus imperator remp. quietiſſimã & ſecuriſſimam reddidit: nobiliſſimis uirtutibus clarus: ſub magnis ducibus Valeriano aureliano & Claudio multa bella geſſit fæliciter & probiter: terror barbaroꝝ. Ideo finaliter occiſus eſt apud Sirmiũ quia nimis eos graUabat præliis & laboribus anno imperii ſui quinto. Romanus ue[l] Mediolanẽſis: uiſus eſt militibus dignus imperio poſt mortem Probi: & tamen medius fuit inter principes bonos & malos. Hic capta ciuitate Cararum in perſia: longius ꝓcedendo cũ exercitu fulminatus eſt cũ imperaſſet annis duobus. Carus habuit duos filios Cæſares: quoꝝ minor Numerianus magnus orator poetaq; fuit: & occiſus eſt ꝓditione Apri ſoceri ſui qui uolebat occupare imperiũ. Maior autẽ nomine Carinus oĩum cõtamiNatiſſimus uictus & occiſus a Diocleciano. Dioclecianus cum bonus princeps quæreretur occiſo Numeriano conſenſu oĩum appellatus eſt auguſtus & magnanimus: prudẽs: alti conſilii. Cum aũt ſolus libere imperaret: ſubito ortis magnis bellis. Dioclecianus fecit auguſtum Maximianum quem a principio fecerat Cæſarem: & elegit Conſtantium patrem magni conſtantini & Galleriũ poſt multas bello. rum uictorias Dioclecianus ſenex: reduxit ſe primum ad uitam priuatã apud Solanas ciuitatẽ Dalmatiæ patriam ſuam: & Maximianus coactus ab eo idem fecit apud Mediolanum. & Dioclecianus ĩ oriẽte: & Maximianus in occidẽte crudelius perſecuti ſunt chriſtianos: q̃ Aurelianus: Valerianus: Decius: & cæteri Dioclecianus uenenum bibit anno ætatis xlviii. cũ imperaſſet annis. x. Conſtantius & Galerius cæſares facti auguſti diuiſerunt imperium inter ſe. nam cõſtantius cõtentus gallia & hiſpania: cæteras ꝓuincias collegæ conceſſit. Conſtantius ex patre Eutropio nobili romano fuit uir optimæ conſtantiæ & ciuilitatis: oĩbus amabilis & uenerabilis. Qui mortuus eſt in Britannia: anno pricipatus ſui xiii. relicto filio cõſtãtino ex Helena. Gallerius cũ imperaſſet Illyrico: milites ꝓtoriani Romæ fecerũt imperatorem Maxẽcium filium Maximiani: cõtra quem Gallerius miſit quendã Seuerum: qui cũ incredibili multitudine obſedit romam: & tamen ꝓditione ſuoꝝ a Maxẽcio fugiens occiſus eſt: & Maxencius confirmatus in impio factus eſt ſcæuiſſimus tyrannus Gallerius uero poſt multa mala quæ fecerat in chriſtianos dum putaret uenire in Italiam: morbo faſtidiendo putrefactus cũ uermes inceſſabiliter emitteret de corpore cruciatus impatiens manu ſua ſe interfecit. anno ĩpii ſui. x. Conſtãtinus magnus conſtantii filius: omni uirtute refulgens: optimis principibus compãdus: rogatus a ſenatu & populo romano: ut ciues ſuos liberaret a ſeruitute cruꝺeliſſimæ beſtiæ Maxencii: conuocato Licinio qui impabat in Hiſpania cũ magno apparatu belli uenit cõtra Maxencium quẽ magno prælio uicit: & Maxencius fugiens ſuffocatus eſt in Tiberi. Conſtantinus cũ magna gloria intrauit urbẽ: poſtea Licinium ſibi rebellem ſæpe uictũ tandẽ occidi fecit. Cõſtantinus oĩum uictor eccleſiam romanã reformauit: fidẽ chriſtianã cõfirmauit: ſedem impii tranſtulit in græciã ubi fecit ſecũdam romam. Cõſtantinus cũ magna uirtute & fortuna ꝓſperrima imperauit annis. xxx. menſibus. x. diebus. xi. uixit annis lvi. & mortuus eſt fæliciter. Cõſtans & conſtantinus filii cõſtantini: occiſo fratre eoꝝ conſtantino tenuerunt ambo imperium. conſtans primus arianus perſecutus eſt catolicos: ſed poſt multa p̃lia geſta contra Perſas factus omnibus ĩtolerabilis occiſus eſt anno imperii. xviii. ætatis uero annoꝝ xxx. Cõſtantius poſt fratrem ſolus tenuit imperium annis ſex temperans & placidus q̃uis ariãus. Hic Iulianũ conſanguineum ſuum fecit cæſarem: & ſororium ſuum: & miſit in gallias: qui elatus uictoria inuaſit ĩperium in Italia cõſtantio occupato bellis Partoꝝ. cõſtantius rediens cõtra eum mortuus eſt ĩ uia anno ætatis. xlv. Iulianus ſucceſſit ſolus in imperio uir liberalis: litteratus: æloquens: memorioſus: cupidus gloriæ. Fuit tamen ingratus contra conſtantiũ: & perfidus contra fidẽ. unde uocatus eſt apoſtata: qui ſolus poſt cõſtantium receſſit a fide chriſtiana & chriſtianos odio habuit: quibus ĩterdixit officia & ſtudia ſcientiarum. Iulianus uixit annis. xxxii. Imꝑauit anno uno: menſibus. viii. tranſfixus tælo ĩ deſerto Parthiæ ab uno milite ignoto. Iouinianus de Pánonia oriundus: electus eſt impator ab exercitu Iuliani: qui corpore pulcher: lætus aĩo: exercitũ quẽ Iulianus fecerat paganũ fecit chriſtianũ: & reduxit ſaluum ex periculo magno. Mortuus octauo menſe ĩperii ætatis eius. xxxiii. Valẽtinianus de Pannonia: qui receſſerat a Iuliano: quia uerus chriſtianus erat factus eſt ĩperator a militibus nolẽs: uir pulcher: prudens ꝓbus: ſimilis adriano & aureliano quia fratrẽ ſuũ Valẽtem: & gratianũ filiũ fecit auguſtos. Hic uir ꝑfectus poſt multa bella mortuus eſt ſubita ſanguinis effuſione: ãno impii xi. ætatis uero lv. Quo mortuo Valens tenuit imperiũ ĩ oriẽte: & Gracianus ĩ occidẽte. Valens ĩperator ĩ oriẽte tãq̃ arrianus perſecutus ẽ catholicos chriſtianos. Vnde ꝑcepit ut monachi militarẽt: ſed ifeliciſſime bellũ gerens cum gothis: ꝓdito exercitu: iꝑe uulneratus ſagitta fugiens in uilẽ caſam uiuus crematus ẽ igne cũ ĩperaſſet quaſi annis. iiii. Gracianus poſt mortẽ patrui ĩperauit annis. vi. qui iuuenis: gratus: catholicus & fidelis: cõtra alamãos fæliciter pugnauit: ſub quo tota Italia receſſit a ꝑfidia arrianoꝝ. Gracianus uidens multas gentes infeſtas romano impio: elegit in impatorem orientis theodoſium nobiliſſimum hiſpanũ: qni uir. xxxii. annoꝝ tartaros terribiliter debellauit: & cæteris hoſtibus cociliatis glorioſus fuit apud conſtantinopolim. Valentinianus ſecũdus frater Graciani imperauit, in occidẽte, theodoſius in oriente. Iſte uir bonus expulſus de gallia a maximo tyranno: Theodoſius tyrannũ poté

tem cum paruo apparatu fæliciter uicit a pud Aquilegiã:& captum decapitauit. Valentinianus reſti-
tutus in regno occidentis:cũ in pace regnaret ſtrangulatus eſt apud Viennã fraude Arboguſtri comi- H
tis ſui:cũ impaſſet aunis.viii.Theodoſius magnus cũ iam imperaſſet annis.xiii.cũ Graciano & Valen
tiniano fratribus:ſolus remanſit in ĩperio annis tribus in oriẽte & occidente. Iſte fuit optimus impa-
tor chriſtianorum:ſimilis Traiano a quo originem traxit: de quo mirabiles laudes fecit Ambroſius:
cuius auxilio expulit arianos de Mediolano. Theodoſius cõtra Eugenium qui uſurpabat impium in
galliis.confidens uirtute chriſti:illius auxilio inuocato in alpibus ruit in p̃lium:& ſubito orta ui uen- I
torum cum crudeli tẽpeſtate contra hoſtes theodoſius uictor cũ parua cæde ſuoꝝ Eugenium captũ
interfecit.de qua re memoriam facit Claudianus poeta Florentinus paganus:ut refert Auguſtinus de
ciuitate dei. Theodoſius ãno ætatis.l.fæliciter eſt mortuus apud Mediolanũ:relictis auguſtis duobus
filiis ſuis Archadio & Honorio. Archadius ſucceſſit patri theodoſio in impio oriẽtis:Honorius in im
perio occidentis:ambo uiri boni nõ degenerantes a patre.anno impii.x.Radaguſius rex gothoꝝ cum
infinita multitudine barbarorũ: miſerabiliter uictus a romanis:famæ & frigore occiſus:romæ cũ ſuis
more pecudum uenditus. Archadius anno impii.xiii.mortuus eſt apud Cõſtantinopolim: relicto filio K
ſuo theodoſio in impio orientis. Honorius qui iã.xiii.annis impauerat cũ fratre ſuo: poſtea ĩpauit cũ
theodoſio minore annis.xv.ſub quorum impio alaricus rex gothorum cæpit Romam cum furore &
ſpoliauit:parcens fugiẽtibus ad templa ſanctoꝝ. Sub iſto Honorio multa bella ciuilia & externa ter-
minata ſunt in occidẽte cum modico ſanguine. Ipſe uero occiſus Romæ ſine filiis. Theodoſius mĩor L
filius archadii mortuo Honorio regnauit ĩ oriẽte.xxvii.annis. Hic Valentinianũ conſobrinũ ſuũ fecit
auguſtum. Tempore huius theodoſii Carthago crudelius capta eſt a Genſerico rege iuandelorum:q̃
Roma ab Alarico:quia Genſericus nõ pepercit eccleſiis. Mortuus ẽ apud Conſtantinopolim. & ſepul M
tus cum patre ſuo archadio. Valentinianus tertius ĩ oriente tenuit impium annis.v.poſt mortẽ theo-
doſii:cũ quo impauerat annis.xxv. Et Marcianus ſucceſſit theodoſio tpe iſto quo Attilia iſte potẽs &
terribilis:cũ multis regibus & gentibus barbaris de Pãnonia ueniens in Italiã: crudeliter afflixit ,puin
ciam Venetam & lombardiam. Aquilegía primo euerſa:& tunc facta eſt ciuitas Venetiaꝝ a fugienti-
bus ſeuicia attilæ. Valentinianus timore uel inuidia occidit Eccium ducẽ bellicoſiſſimum Romani
exercitus in gallia:qui ſolus fuit uictor attilæ:cuius morte ruit impium & ſalus occidentis. Et ipſe Va
lentinianus anno ſequẽti occiſus eſt Romæ ab uno milite Ecci cũ ãnis iam.xxx.rexiſſet impium. Mar N
cianus qui iam.y.annis impauerat cũ Valentiniano:poſt mortẽ eius impauit annis duobus:quo tem-
pore Genſericus rex iuandaloꝝ ueniens ex africa cũ mauris cæpit Romam & eã rapaciter expoliauit
ſimiliter Capuã cum campanea. Marcianus anno.vii.ĩperii occiſus eſt coniuratione ſuoꝝ apud Con-
ſtantinopolim. Leo in Conſtantinopoli inuaſit impium:qui Leonẽ filium ſuũ fecit conſortem regni O
orientalis:quo tempore impium occidentis a multis laceratũ eſt. Nã quidã Maioranus inuaſit impiũ
apud Rauẽnã & ita alii multi. Rauenna enĩ potens erat tempore gothoꝝ. Leo mortuus eſt anno ĩpii P
ſui.xvii.in oriente. Zeno impator leonis gener ſucceſſit illi in impio:quo tempore Odonater ueniens
cũ forti exercitu de ultimis finibus Pãnoniæ obtinuit regnum romæ cũ tota Italia.qd̃ cũ obtinuiſſet
annis.xiiii.theodericus rex gothoꝝ ueniẽs ex græcia cum autoritate zenonis uir ſtrenuiſſimus uicto
Odonatre obtinuit romam cũ tota Italia. zeno in græcia cum impaſſet annis.xvi.mortuus eſt:ſimilis
papiro curſori in uelocitate pedũ. Annaſtaſius poſt zenonẽ adeptus eſt impium:qui factus hæreticus Q
pertinax:cũ non poſſet reuocari ad ſanctã fidem:iuſto dei iudicio percuſſus fulmine periit. ãno impii
ſui.xvii.quo tempore theodericus regnauit in Italia. Iuſtinus maior ſucceſſit annaſtaſio:qui uir catho R
licus & pius in partibus orientis omni ſtudio nomẽ arrianoꝝ quærebat extinguere:ſed Theodericus
minatus eſt ſibi:q̃ niſi reſtitueret Arrianos ipſe ĩ Italia omnes populos necaret. Iuſtinus ex compaſſio
ne omnes arrianos in pace dimiſit. Et ipſe cũ imperaſſet ãnis.xvi.in pace quieuit in Conſtantinopoli.
Iuſtinianus Iuſtini ſororis filius ſucceſſit illi in impio:qui iuſtiſſimus prĩceps romanorum imperium S
armis & legibus reparauit. Nã per Belliſarium uirum bellicoſiſſimum debellauit Perſas qui ĩuaſerãt
fines romanorũ. Africam liberauit de manibus iuãdalorum:& Italiam de manibus gothoꝝ:ubi Nea-
polim receptantem gothos crudeliſſime exterminans:nulli percens. poſtea Narſeus Eunuchus iterũ
Romam liberauit de manibus Totilæ regis gothorum:quẽ interfecit. Iuſtinianus leges romanas mi-
rabili breuitate reformauit:qui mortuus eſt cum imperaſſet annis.xxxviii.Iuſtinus minor nepos iuſti
niani ſucceſſit ei ĩ imperio:q̃ iniuſtiſſimus princeps fuit:homo auarus:rapax ĩpius:& hæreticus:ꝓpter
quod Narſeus:qui per infidiam fuerat illi falſo accuſatus:odio & timore Auguſtæ:q̃ minabatur eum
reducere inter mulieres:fecit uenire longobardos de Pannonia qui in italia cæperunt Mediolanum:
Papiam:& quaſi totã Italiã & lombardiam. Iuſtinus cũ impaſſet ãnis.xi.aliẽatus mẽte mortuus eſt re-
licto Tiberio Cæſare. Tiberius ſecũdus ſucceſſit Iuſtino in imperio:qui fuit recte cõtrarius illi:uir lar A
gus in pauperes chriſtianus perfectus ſapiens. iuſtus:qui theſauros iuſtini male acquiſitos:bene paupi
bus erogauit:& de Perſis magnam prædam habuit. Tiberius moriẽs reliquit hæredẽ impii Mauriciũ
data ſibi filia uxorem:cum imperaſſet annis.vii. Mauricius gener Tiberii primus ex græcis habuit im B
perium:uir utilis romano populo:cuius tempore magnum diluuium fuit in italia apud urbem & Ve
ronam Mauricius ãno.vii.imperii occiſus fuit cum duobus filiis. Focas occiſor Mauricii & filiorum C
obtinuit imperium:qui primus obtinuit q̃ romana eccleſia caput eſſet eccleſiarum: cum prius Con-

ſtantinopolitana ſe nominaret. Focas cum imperaſſet ānis. v. priuatus eſt uita & imperio ab Eraclio q̄
D regebat africam. Eraclius ſucceſſit Focaci cum filiis ſuis & Conſtantino ſecundo ex illa familia: quo
tempore Mahometus peſtilentiſſimus draco in arabia fecit ſectam ſuā ab oriente in occidentē ſuum
uenenū deſeminans. cū peſſima deſolatōne fidei chriſtianæ. Eraclius factus hydropicus mortuus eſt.
E anno imperii ſui. xxxi. Cōſtantinus cū fratre iura ſuſcepit imperii: qui crudelis raptor uenīens in Italiā
ſpoliauit Romā omnibus ornamentis ſuis: deinde in Sicilia inauditas crudelitates & rapinas fecit per
F ſex annos. Ibi tandem occiſus eſt a ſuis in balneo: cum imperaſſet ānis. xix. Cōſtantinus quartus filius
ſuperioris ſucceſſit illi in imperio qui uir bonus & catholicus multum confirmauit fidem chriſtianā
G contra hæreticos. Et mortuus eſt in pace cū regnaſſet annis. xxvii. Iuſtinianus ſecundus filius Conſtā-
tini quarti de domo & familia Eracliorum ſucceſſit ei: qui liberauit africā de manu ſaracenorum: fuit
tamen ſciſmaticus & infeſtus populo romano. Imperauit annis. x. Et hic nota q̄ omnes principes uſq;
H ad Carolum magnum fuerunt de ſtirpe eius poſt mortem Eraclii. Leo ſecundus expulit Iuſtinianum
p̄dictum de regno: quē relegauit in ponto. & impauit tribus annis & regnū perdidit ut ſtatim īfra di-
I cetur. Tiberius tertius īſurgens cōtra Leonem arripuit regnum ei: quē tenuit in cuſtodia toto tempo
K re: qui impauit ānis. vii. Iuſtinianus ſecundus qui relegatus fuit a Leone recuperauit regnum: & conti-
nuo iugulari fecit in publico Leonē qui expulerat eum: & Tiberiū qui iuaſerat imperiū leonis: & mul
ta magnifice fecit. Sed cōtra cum quidam Philippicus relegatus creatus imperator ab exercitu apud
L Cōſtantinopolim uicit & occidit ipſum Iuſtinianum cum imperaſſet ānis. vi. cū filio ſuo Tiberio. Phi
lippicus dictus Bardanus ſuccedens Iuſtiniano a ſe occiſo. priuatus eſt regno & oculis ab anaſtaſio cū
M regnaſſet āno & mēſibus ſex: qui fautor fuit hæreticorū. Anaſtaſius ſecūdus athenis priuato uita Phi-
lippico tenuit imperium: ſed exercitus eius elegit Theodoſiū impatorem licet inuitū āno. iii. imperii
N eius cū eſſet fautor catholicorum. Theodoſius tertius factus imperator a militibus anaſtaſium graui
prælio uicit: quem captū fecit fieri ſacerdotē. Ipſe uero catholicorū amicus impauit āno uno. Leo ter
O tius ſucceſſit ī imperio: qui Cōſtantinum filium fecit cōſortem regni: quo tempore Conſtantinopolis
fuit lōga obſidione miſerabiliter afflicta a ſaracenis. Hic leo prauus fuit: qui imagines ſanctæ matiæ ī
P publico fecit igne cremari: & tamen impauit ānis. xxv. Cōſtātinus quintus leonis prædicti filius peior
patre dictus eſt p̄ſecutor eccleſiæ: qui multos monachos & uere catholicos occidit uacans impie ma-
gicis artibus: & tamen regnauit ānis. xxv. quo tempore Pipinus uicit in Italia aſtulphum regē lōgobar
Q dorum. Leo quartus Cōſtantini quinti filius imperauit in oriente poſt eū ānis. v: dignus patre ſuo ſuc
Constantinus vi R cedens in uitiis. Cōſtātinus ſextus Leonis filius īperauit cū matre Hirene: qui matre priuata poſtea im
perio regnauit ſolus ānis. v. Mater uero cæcauit filium & ſola regnauit ānis. v. Tunc Romanum impe
O rium quod fuerat in oriente a primo Cōſtantino uſq; ad iſtum ultimū terminatum eſt. Nam facta eſt
diuiſio imperii: ut imperium occidētale diceretur romanorum: & orientale græcorum: & imperiū ro
Carolg magni S manum tranſiuit ad francos Carolus magnus Pipini filius: uicto Deſiderio rege lōgobardorum apud
Papiam ueniens Romam electus eſt imperator a ſenatu & populo romano: & confirmatus a ſummo
pontifice: quia adiutor erat eccleſiæ. hic fuit optimus princeps chriſtianoꝝ: qui terrā ſanctam occupa
tam a ſaracenis: & imperium ī oriēte & occidēte recuperauit: ubi tunc fœmina praua Hirena impera-
bat ī oriēte. totam Hiſpaniā liberauit maximus fidei chriſtianæ & eccleſiæ romanæ protector. Vixit
T ānis. lxxi. & mortuus ē fæliciter cum regnaſſet ſup frācos ānis. xlvii. & impaſſet. xiiii. Ludouicus pius
Caroli magni filius ſucceſſit patri ī impio ſuperatis duobus fratribus. Hic fuit uir iuſtus: ſed plus clæ
mens & temperatus: ultra omnes patiēs: nullis uincibilis malis: qui uiuēte patre cum regnaret: & poſt
mortem cum īperaret multa magnifice geſſit: deuotiſſimus chriſtianus: nō diſſimilis patri. uixit ānis
V lxiiii. imperauit ānis. xxv. Lotharius Ludouici pii filius imperium arripuit: nō faciens regni partem fra
tribus ſuis ſecūdū ordinatā diuiſionē patris. Vnde cōtractis uiribus: cum īaudita ſtrage frācorum pa
ce fracta Lotharius īperauit in Italia. hic āno imperii ſui. xv. diuiſo filiis regno factus eſt monachus &
X mortuus eſt fæliciter qui fuerat uiolētus ī uita Ludouicus ſecūdus lothari impatoris monachi filius:
imperauit ānis. xxi. qui ſiue triſtitis ſiue infælix bellum habuit cū fratre ſuo crudeliter regnāte ſuper
francos: & turpiter uictus eſt & nihil magnificū gerens mortuus eſt ī Italia: & uidet̄ ſepultus Mediola
Y ni: & dicit̄ ſapienter & pacifice rexiſſe Italiā. Carolus ſecūdus dictus Caluus filius Ludouici pii: & pa-
truus ludouici ſecūdi ſupraſcripti: & frater lotharii ſucceſſit ludouico ſecūdo ī īpio: uir lepore timidi-
or: ſugere q̄ fugare p̄atior: dictus ē groſſus uel ſimplex. qui multa mōaſteria fabricari fecit & dotauit.
Z Veneno extinctus ē cū īpaſſet āno uno & mēſibus. ix. Carolus minor nomine tertius ludouici Germa
norū regis filius: & nepos eiuſdē Caroli calui īpiū Italiæ obtinuit. galiā & Germaniā poſſedit pacifice.
Robertū ducē Normādiæ uictū de ſacro fonte leuauit: & filiā ſuā dedit ſibi uxorē. Hic āno īpii. xii. de
ficiens aīo & corpore repugnatus ē a magnatibus regni: Arnulpho facto īpatore: & ipſe Carolus mor
aa tuus ē āno ſequēti. Arnulphus ex carolorum p̄genie. Hic Normādos mirabili cæde deleuit: Romam
cæpit tandē longa ægritudīe diſſolutus a pediculis roſus ē. ſic fælix p̄lio īfœlix morbo periit āno īpii
bb ſui. xi. Ludouicus tertius Arnulphi filius ſucceſſit patri ī impio: quod tenuit ānis. x. nō fælicior patre.
Nā ſub eo deficit īperiū de p̄genie Caroloꝝ: cū nō iuuaret eccleſiam more maioꝝ cōtra lōgobardos
īfeſtātes eccleſiā. Et tūc diuiſum ē impiū: qa aliqui īperauerāt ī Italia: ſicut quattuor Berēgarii. Aliqui
ī alamania: ſicut Cōradus Henricus uſq; ad Othonem primum qui utrobiq; īperauit. Ludouicus per-

secutus est Berengariũ in Italia:captus apud Veronam cæcatus dicitur cum impasset ānis.x. Berẽga- cc
rius primus imperante ludouico tertio imperauit in italiã tãtum ānis.iiii. Hic fuit uir prudẽs & stren
nuus in armis:qui bellũ cũ romanis gessit. Conradus alamanus succesſit ludouico tertio ī impio:sed dd
nec ipse peruenit ad benedictionẽ in Italia:ideo nõ ponit̃ inter prĩcipes:uir tamen sapiens fortis & ui-
ctor.Hic impauit ānis.vii.& moriens corã principibus regni designauit regem Henricũ filium Otho
nis ducis Saxonum. Berengarius secundus impauit ānis.ix.in Italia. Henricus post Conradũ impauit ee
in alamania ānis.xviii.uir bonus & simplex:qui Othonem primũ genuit. Et Henricus nõ cõputatur
inter impatores:quia nõ regnauit in Italia:nec coronatus a papa:quia uir pacificus nullã operã dedit:
ut Italiam de manibus tyrānorũ liberaret.Berẽgarius tertius tẽpore p̃fati Henrici impauit Italicis an ff
nis.vii.sub quo magnũ scisma fuit in Italia. Nã Vgo rex longobardoꝝ ĩmo burgundioꝝ iuitatus ab
Italicis pugnauit cum berẽgario:& uictor regnum Italiæ tenuit tribus ānis:& relicto lothario filio re gg
dimit in galiã.Lotharius Vgonis burgundiensis filius ĩperauit in Italia ānis duobus. Berẽgarius quar hh
tus post lothariũ regnauit ānis duodecim:cũ Alberto filio suo apud Mediolanũ. Iste uir ferox nimiũ
tyrannice p̃mebat Italiam:sed finaliter uictus ab Othone primo mortuus est in exilio in alamania:&
filius in Corsica. Et nota q̃ omnes a Berengario primo usq; ad istum ultimum nõ uidentur posse di-
ci uere nec proprie ĩperatores.Otho primus Henrici filius ex Germanoꝝ gẽte:& ex alta domo Saxo- A
num primus ex Theotonicis solus obtinuit imperiũ occidẽtis:& post eũ soli Theotonici impetraue-
runt usq; in præsens tempus.Hic uir ꝑbus & potens fæliciter reformauit Italiã spiritualiter & tempo
raliter:liberando eccleſiã a manibus papæ loānis duodecimi: quẽ turpiter tractabat:& Italiã traxit de
tyrānide berengarii quarti:qui impie præmebat eã.Otho impauit ānis.xxxvi.secũdũ Sigisbertum.Se-
cundum alios annis.xii.Et mortuus est senex ualde relicto filio eiusdem noīs.Otho secũdus primi fi- B
lius:succesſit illi in impio & uirtute. Qui uir acer in armis:ingenio sagax impium fæliciter confirma-
bat.Nã romanos ꝑceres sæpe rebelles uocatos ad cõuiuium cinxit armatis:& nocentes securi percus-
sit:reliquos epulari iussit:& ĩperauit ānis nouẽ.Otho tertius filius secũdi succesſit ei in ĩperio:de quo C
dictum ẽ.Otho post Otho regnauit tertius Otho.Hic fuit uir iustus & cõstans:qui Crescentiũ poten
tem romanũ:in castello sancti Angeli obsessum:tamẽ post multa fecit decolari.Antipapã introductũ
ꝑ eũ ludibriose tractauit.Ipse ẽt uxorem suam fecit igne cremari:quia falso accusauerat innocentẽ.Im
perauit ānis.xix:& mortuus est sine liberis.Et impatores postea non ꝑ succesſionẽ:sed ꝑ electionem sa
cti sunt. Henricus primus accepit impium post Othonẽ tertiũ bauariæ dux:filius Henrici ducis:qui D
fuit natus ex Henrico fratre primi Othonis.Hic uir honestissimus multa ꝑspere gessit ĩ Italia & Ger-
mania:cõtra Ardonum qui electus erat rex a Longobardis.& Stephanũ regem Vngariæ fecit christia
nũ cum gente sua:opera sororis suæ quã dedit illi uxorem.Impauit annis.xxii.licet alii dicant.xii.Alii
etiam uocant istũ Henricum secundũ:quia habent respectũ ad Henricũ superioré.Hic finem suũ san E
cte fecit.Conradus primus nobilis dux ex gente francoꝝ uir:nepos superioris Hẽrici peruenit ad im
perium autoritate ipsius Henrici & opa electorum.qui uir strenuus in italiã: coronatus est apud Me-
diolanum & Romã.& siliuit terra in cõspectu eius:sed tamẽ indignatus ẽ cõtra archiepiscopum dum
ĩpugnaret Mediolanũ.Mortuus est ãno.xv.imperii sui.alii tamen dicũt q̃ imperauit annis.xx.Henri-
cus secundus gener Conradi prædicti filius adoptiuus ab eo fuit hæres patrimonii & impii potius fa- F
to q̃ ex ꝑposito.hic fuit uir aptus ĩperio:iucundus:lætus:bellator: qui iuandalos subegit cõterminos
Sueuis.Vngaros uicit.Pandulphum principẽ capitaneũ cæpit:multa dabat pauperibus:expulsis iocu-
latoribus a curia sua:qui carus oĩbus cũ floreret imperio:migrauit a sæculo anno.xvii.impii:relicto fi
lio paruulo sui noīs.Henricus tertius secundi filius succesſit patri ĩ impio uir impius:qui impauit an- G
nis.l.ĩuidus gloriæ ꝑborum uirorum:eccleſiæ hostis:& ꝑpter multa mala gesta eius:fuit electus Ro-
dolphus dux Saxonum cõtra eum:quẽ tamen Henricus atrocissimo prælio uicit. sed ĩfelicem finem
habuit:nã filius eius assumpta corona imperii:insurgens cõtra eum inuasit ipsum bello:& pater Leo-
dii latens & pauper mortuus est excomunicatus.Henricus quartus tertii filius arripuit patri imperiũ H
sub colore succurrẽdi eccleſiæ & ĩperio:cõtra iura naturæ & homiem.& tamen fuit hostis eccleſiæ li-
cet reconciliatus:quo tẽpore claruit inclita comitissa Matildis ĩ lombardia:& Robertus Guiscardus
in Sicilia.Hic Henricus mortuus ẽ sine liberis cũ regnasset annis.xv.Lotharius q̃rtus qui & Luctarius
dictus est cum magno consensu & cõsilio electus est imperator.hic dux Saxonum sapiens & illustris: I
fuit antiquus:deuotus eccleſiæ:pollens diuitiis & uictoriis magnis.ĩperauit fæliciter ānis.xi.Cõradus K
secũdus nepos Hẽrici quarti:q ĩperiũ affectauerat ante Lothariũ succesſit illi ĩ impio.hic uir optimus
passagium fecit collecta magna multitudine crucisignatorum & post aliqua ꝑspere gesta uirtute ma-
gna tamen consulte:pressus inopia uictualium multa milia suorum amisit:& reuersus in regnum obi
it cum imperasset annis.xv.Federicus primus nepos Conradi secundi: defuncto patre suo romanum N
suscepit imperium:qui de nobilissima domo Sueuiæ uocatus ẽ barbarussa.Hic uir strenuissimus Me
diolanum ciuitatem florentissimam:cum auxilio papiẽsium & multorum lombardorum euertit. Sæ
pe fuit infestus eccleſiæ:& Alexandrum papam persecutus est apud Venetias. Victus pacem fecit: ta-
men cum iuisset in subsidium terræ sanctæ suffocatus est ĩ quodam flumine.Imperauit magnifice an
nis.xxxvii.Henricus quintus filius barbarussæ imperauit post patrem:qui fuit maritus Cõstantiæ mo O
nachæ filiæ Gulihelmi optimi regis.Siciliæ sub cuius titulo insulam cæpit.fuit strẽnuus & asper moꝝ

patris:& aliquando infestus ecclesiæ.mortuus est in Sicilia & sepultus apud Penormium:relicto Fede
rico filio infantulo & Philippo fratre suo ad gubernationem regni:cū impasset annis.vii.& mensibus
P quinq;.Otho quartus dux Saxoniæ:defuncto Henrico electus & coronatus est imperator:cū magno
fauore lombardorum:sed continuo contra iuramenta iura ecclesiæ occupauit:contra quē electus est
Federicus secundus iuuenis cum auxilio Philippi tertii regis Francorum:a quo tandē debellatus mor
Q tuus est Otho misere cum imperasset annis duobus. Federicus secundus natus ex Henrico quinto:&
Constantia monacha uetula:fuit potentissimus imperator italiæ Siciliæ Sardiniæ Hierusalem & Sue
uiæ:quo nullus magnificentior tenuit romanum imperium a Carolo magno citra. Fuit armoꝝ strē-
nuus:linguarum peritus:rigorosus:luxuriosus:epicurus nihil curans uel credens nisi temporale. Cū
multis pōtificibus romanæ ecclesiæ bellum habuit:præcipue cū Gregorio nono. Tandem uirtute In
nocentii quarti ianuēsis excommunicatus uictus est:fugatus de lombardia:nec sibi proficere potuit
potentia.uixit annis.lvii.imperauit annis.xxx.Male mortuus est in regno Apuleæ in opido florētino:
R præsente solo Manfredo ex filiis suis.post cuius mortem uacauit imperium circa annos.xxiiii. Conra
dus filius Federici secundus electus adhuc uiuente patre:post mortem eius regnauit annis quasi duo-
bus.sed Manfredus frater eius naturalis uenenato Conrado tenuit regnum Siciliæ magnifice annis
xiii.& Carolus senior uictor manfredi & Conradini nepotis eius regnauit annis.xvi.hic Conradus ca
S ruit imperiali benedictione ideo non dicitur imperator.Rodulphus comes de Auēsperg genere Ger-
manus post longam uacationem imperii electus est rex romanorum:& confirmatus ē a Gregorio de
cimo in fauorem terræ sanctæ.Hic fuit uir prudens in agendis:in armis strenuus:iustus: deū timens:
ciuilis & parcus & tamen licet regnauerat.xx.ānis nunq̄ uisitauit italiam ut minabat. Implicitus mul
tis agendis in regno alamaniæ.Nam regem Bohemiæ diuitem & potentē : dedignantem obedire sibi
T durissimo prælio uicit.Quo occiso dedit filio pacem:& filiam suā uxorem.Adulphus Comes de Na-
saiue genere Germanus in romanorum regem electus est sed non benedictionem nec coronationem
recepit in Italia.Hic fuit uir magnanimus:contra quem Albertus Rodulphi prædicti filius infurgens
ipsum bello uicit.Nam Adulphus magis uiribus q̄ consilio utens occisus est:cum regnasset annis.iiii.
V Albertus dux austriæ Rodulphi filius uicto & occiso adulpho.electus est in romanorum regē ab ele-
ctoribus.Et a Bonifacio papa famoso petiit uenire ad benedictionem & coronationē.Cui Bonifacius
magnanimus tyrannus sacerdotum respondit:ipsum indignū imperio:quia occiderat proditione do-
minum suum adulphum in prælio:& tenens coronam in capite & spatam ad latus dixit.Ego sum Cæ
sar:tamen postea orta grauissima discordia inter Philippum regem franciæ & se : cōfirmauit albertū:
& uocauerat eum.Hic albertus cum regnasset annis.x.interfectus est ab uno suo nepote filio fratris.
X Henricus sextus genere Germanus: paruus: Comes de Lutzemburgo: factus est imperator:& ueniēs
in Italiam coronatus est Romæ cum difficultate:& obsistente sibi sapientissimo rege Roberto . Hic
uir prudens:iustus:honestus:catholicus:dilectus omnibus:omnibus sedatis solicite discordiis alama-
niæ:alto animo disponebat reformare potentem Italiam:ut sic abilius redimeret terram sanctam:si
fata permisissent:& sperabatur dominus omnium in breui cum magno fauore lombardorum & thu
scorum.Sed Bononia & Florentia cum quibusdam aliis obuiauerunt sibi:unde opera florentinorum
ut infamia fuit uenenatus apud Bonconuentum castellum Senarum optimus imperator: cum impe-
rasset annis.iiii.mensibus.viii.& diebus.xviii.nūq̄ elatus ꝑsperitate:nunq̄ deiectus aduersitate:Anno
A domini.M.CCCxiii. mortuus ē. Carolus quartus de Lutzēburgo nepos supradicti magni Henrici
ex Ioāne Bocmiæ rege factus īperator:coronatus ē Romæ sine resistētia . Hic fuit uir ꝑitus lr̄arum &
multaꝝ linguaꝝ:astutus:sagax:q regnū Boemiæ optime reformauit:sed ī italia uictrices arpias præ
se ferens loco acquilarum:& Bacho imolās nihil memoriale gessit. Nā cum maxīo potentatu ueniēs:
opera & fauore Vrbani quinq; terribilis omnibus primo apparuit:sed cito cum magna pecunia : sed
maiore infamia reuersus est ad patriam . Humilis imperator mortuus est senex:cum imperasset an-
B nis.xx.Venczeslaus supradicti Caroli filius : uiuente adhuc patre electus est imperator: adhuc re
gnat . Hic iuuenis : robustus : uenator : quid facturus sit ignoro : tamen minatur se uenturum
ad italiam sed non uenias precamur te:si non uincis laude patrem tuum:quanq̄ aliud in te speramus:
cum præsentia primi Cæsaris uix sufficeret ad compescenda mala:quibus misera lacessitur italia tem-
poribus tuis.Sic imperium orbis cælum uersat:ut illud quondam potens:ueneratum gentibus & re-
gibus Romanorum impium præfiguratum in tibiis ferreis:cui nihil olim defuit nisi modicum orien
tis:nunc prohdolor nihil possideat nisi modicum occidentis.Hæc de imperatoribus romanis usq; ad
tempus Francisci petrarchæ:cui præsens Augustalis appropriat libellus.Nunc ex ordine nomina deo
rum quos Romani cæteriq; gentiles coluerunt:uideamus.

Nomina deorum quos Romani & gentiles coluerunt.

Voniam supra nomina regum:consulum:poetarum:& romanorum imperatorum dedi-
mus.nunc hoc conuenienter loco nomina deorum:quos romani cæteriq; gentiles colue-
runt:ut de omnibus hoc nostrum opus aliquantisper resplendeat:dare nostra est intentio.
Saturnus pater deorum scilicet Iouis:Neptuni:& Plutonis. Dicitur etiam deus temporis:
C tristitiæ & frigoris.Cui falx pro signo attribuitur:quia primo docuit Italicos colere agros & plantare
D uineas.qui & cælius a patre cælio dicitur.Iupiter filius saturni deus deorum dicitur.Etiam dicitur his

nominibus:pater ominipotens,igneus:tonans:altitonans. Saturnus diespiter:id est diei pater,fulmini fer. Hamon.i. iupiter Arenarius. Creticus a loco quia natus in candia. Sol filius Iouis ex Latona filia Ciei gigantis:qui fuit de genere titanorũ.i.gigantum. Etiam dicitur phœbus a phios q; est lumen uitale.Cynthius a monte.Delos ubi natus est.delphicus ab insula.uel delphos.i.apertus.quia aperta pentibus dederat responsa.Apollo.i.perdens siue exterminans.Crinitus a capillis quia itonsus erat. Titam a factione titanica. Pean. i. liricẽ uarius cantus laudis. Latonius a matre Heliconeus a fonte uel loco musarum. Arcitenens quia deus sagittationis. Litius a licio phano apud Delon.Pythius.i.fidem auferens.Bachus filius Iouis ex Semele filia cadmi deus uini est. Vocatur etiam liber quia liberat hominem a curis.bromius.i.cõsumptor.Liens a loco. Ignigena genitus ex igne Nysseus a ciuitate nissa. Indetiosus.i.non rasus.Linius quia linit.Noctileus:quia eius sacra fiebant in nocte.Hiacus ab aperitõne uenarum.Euhius.i.bonus filius.mercurius filius Iouis ex maia filia athlantis & pleiiæ.natus apud archadiam in monte cilleno:quia hæc regio specialiter studet eloquentiæ. est.n. deus eloquentiæ. & dicitur mercurius.i.mercatorum deus. Est etiam deus furum:uocatur etiam Maiades a matre.Cyleníus a monte.Stillans.Serpentiger.agnifer.caducifer.athlantides.præco deorum. Interpres superum: Nuntius Iouis.Mars filius Iouis deus bellorum:frater palladis.Vocatur etiam Mauors.bellicus bellator uictrius.Sanguineus.Gradiuus quia gradatim itur ad bellum. Thratius quia potissimũ colitur in thratia. Vulcanus unicus filius:Iouis cum iunone deus ignis & faber Iouis dicitur:cuius Cyclopes dicuntur serui fabricare fulmina. Vocatur etiam mulciber.Iemius ab insula.iunonius ignitus. Venus filia Iouis est dea amoris & uoluptatis. Quæ uocatur etiam Citharea a monte citheron. Frodissa a spuma.idalia.accidalia.cypria a locis ubi colebatur.erycinia a monte sicilienſi.paphia a monte cypri: Diana filia Iouis ex latonia & soror phœbi: dicitur diuersis nominibus secundum diuersas proprietates. Iuna in cælo.proserpina in infernis quasi per terram serpentem.Diana in siluis quia dea uenationis é: eo q; omnis uenatio in nocte pascitur.cynthia a monte.triuia propter tres proprietates.Delia ab insula.delphica a phano.latonia a matre.phœbe quia soror phœbi.phœbus enim.i.nouus.Est autem dea uirginitatis:uenationis:humiditatis. Neptunus saturni filius:frater Iouis:deus aquarum:& dicitur a nãdo.uocatur etiam his nominibus.amphitriton.possidonius. buccinator: saturnius. rex aquaticus. tridentifer. Sunt etiam alii dii maris qui quandoq; pro ipso neptuno ponuntur.s.nereus.a nereo autẽ & doris coniuge eius:natæ sunt nerides deæ maris:Aegeus pater thesei:qui cum præcipitaret se a turri in mare deificatus dedit nomen mari ægeo.& oceanus qui pro ipso mari ponitur:habet autem pro coniuge thetidem.Pluto filius saturni:frater Iouis & neptuni ex sorte possedit iferna: his nominibus etiam dicitur.demon quasi sciens:gorgon quia in terris: Dis ditis ex multitudine ad sua regna cõfluẽte:Saturnus a patre.proserpinus a coniuge.Stigius a palude orceus id est terrens.rex hærebi.i.pfundi: rex inferorum.Manes autem sunt animæ infernales.Dicuntur etiam spiritus:dæmones:penates:atri: & dii auerni.Iuno filia saturni unica soror & cõjunx Iouis dicitur uariis nominibus.s.monetaria: cui moneta consecrata est.Aeria est.n.aer inferior.Populana quia populos multiplicet. Saturnia a patre: samia ab insula samos.regina deum alumna neptum. Vnxia quia nubentes uariis ungebantur unguẽtis odoriferis.pronuba quia præest nubentibus.Lucina.i.dea partus.Est etiam iuno regnorum dea & diuitiarum.Pallas maxima filia Iouis dicitur nata ex eius cerebro.Hæc est dea armorum & bellorum: dea sapientiæ & artium:quare attribuuntur ei diuersa nomina. Virgo bellica. Virago id est uiriliter agens.Bellona Belligera.armigera.tritonia a palude thraciæ.Cyclopia a fundatore athenarum.Minerua quasi minuens neruos studentium.Nimpha est generale nomen omnium uirginum.dicuntur etiã Naiades deæ fontium.Nimphæ deæ etiam stagnorum siuæ aliarum aquarum.Potamides deæ fluuiorum.Dryades deæ siluarum.Nam drya est dea arboris.Amadryades deæ arbo;.Poreades deæ montium:Hinnides deæ pratorum.Napeæ deæ florum.Flora.opis Agaptæ deæ florum & gaudii. Dodona dea glandium.Oales dea cespitum pabulorum seu palastræ.Fænilia dea fæni & rusticorum. Ceres dea bladorum. Lauerna dea furum & latronum. Lucina dea partus. Iuuenta dea iuuentutis.Senecta dea senectutis.Matrita dea auroræ:Agenora dea salutis.ascea dea iusticiæ.thenus dea uaticinii. Echo dea uocis siue reflexionis uocis.Iris dea pluuiæ. Sunt etiam tres sorores fatales quæ parce dicuntur. Clotho dea creationis Lachesis dea uitæ. & atropos dea mortis. Sunt etiam tres filiæ phorci: quæ dicuntur gorgones.s.Meduſa quasi obliuio mentis & dicitur dea stuporis:nam quicquid uidebat:uertebat in saxum.Stenio debilitatio mentis:& Eureliane fluctuatio mentis.Sunt etiam tres furiæ inferna les natæ ex acheronte & Vectæ.s.alecto.i.sine requie. Tisiphone.i. immittens necem Megæra media longa.i.mala cogitatõ quæ etiam nominibus communibus dicuntur. Eumenides a bono deficiente. Statenocte & furiæ infernales.Præterea nouem sunt musæ poeticæ: quæ quia diuersimode itellectui deseruiunt humano:uariis nuncupantur nominibus.Clio prima.i.fama.fama enim inducti scientiam quærimus:& interprætatur clio.i.quærendæ sciẽtiæ cognitio.Empe.i.bene delectans.Melpomene.i. meditatio.Thalia.i.capacitas.Polymnia.i.multum memoriam faciens.erato.i.inueniens.terpsicore.i. delectans instructionem uel discretionem.Vrania.i.electio. Dicuntur etiam communiter his nominibus. Aonides a thebis ciuitate. Castalides a fonte. Pierides a piero rege habente is filias quas mutauerunt in picas.eliconiades a loco.Pegasides a pegaso equo. Meonides a prouincia: Memoriales.Phebiades a phebo qui est deus scientiæ:& præest choro musarum. Camenæ quasi canentes amene.For-

tuna est dea indifferens & communis dans bonum & malum: prospera & aduersa. Et dicitur Ramisia
A a loco ubi potissimum colebatur. Dicitur etiam fors biformis: instabils. Deæ facinorũ siue odii sunt. Inuidia: liuor: colubrea: auara: Fatua est dea stultiæ. Copia dea abundantiæ. Fames dea consumptiõis siue inediæ. Fama dea opinionum & rumorum: Virtus dea uirtutis. Salus dea salutis. & sic de pluribus aliis similibus Cybelle aũt dicitur mater deorum. Cupido deus amoris dicit filius ueneris: quæ simili ter dea est amoris: quæ & tres habuit filias amoris. Prima fuit Pasiphae. i. attrahens uel alliciens amorem. Altera Aegiale. i. demulcens. Tertia euphrosyne. i. retinens: quæ generali nomine dicuntur Charites. Depingitur autem Cupido in forma pueri nudi: cæci habẽtis alas: arcum & pharetram: cum sagittis duarum naturarum. Soluit enim & facit amorem cum illis Telum q̃ facit amorem habet cuspidẽ auream hamatam. Quod soluit habet plumbum sub arundine & est obtusum: quod minime inhæ-
B ret. Dicitur etiam cæcatus. arcitenens. aliger cyprius. frodissios ercineus. Similiter hymenæus secundum aliquos dicitur filius ueneris & bachi: & est deus nuptiarum. Alii dicunt fuisse iuuenem atheniensem tantæ pulchritudinis q̃ fæminam mentiretur. Dicitur etiam imen proprie membranula ĩ qua
C iacet partus. Ianus nepos noe dicitur fuisse: qui tantæ prudentiæ erat: q̃ pingitur duobus uultibus scilicet ante & retro: quare etiam dicitur bifrons. Hic dicitur deus prudentiæ anni. Inde ianuarius dicitur ab eo primus mensis anni. Priapus custos hortorum: deus membri uirilis dicitur quem mulieres steriles adorauerunt pro fœcunditate eis concedenda. Dicitur etiam inguineus a membro. Membro-
D sius. lampsaceus a loco. Saligmeus quia eius imago extructio salicis erat. Pan uero dicitur deus naturæ: etiam deus pastorum. Similiter Genius deus naturæ. Somnus rex somnorum & deus quietis. Conscius deus consiliorum. Famii & lemures dei camporum. Satyri & siluani dei siluarum: cespitum: & ar-
E borum. Monticuli dei montium: qui & numina rustica dicuntur. Eolus filius Ipotis dicitur deus siue rex uentorum: & habitare in Eolia & ibi imperare uentis: unde etiam dicitur Eolius. Similiter Ipotades a patre: sunt autem quattuor uenti principales: quorum quilibet habet duos collaterales: & sic efficiuntur. xii. Orientales uenti sunt. subsolanus. Eurus. Vulturnus. Occidentales sunt fauonius. zephirus. Cirtius. Meridionales sunt auster: nothus: africus: septẽtrionales sunt Boreas: aquilo chorus: Hæc de nominibus deorum: Incipiunt nomina & officia Romanorum.

Nomina & officia Romanorum.

Xactis nominibus deorum. nunc nomina & officia Romanorum quorum aliqua hodie ĩ
F usu sunt apud nos: nonnulla etiam indesuetudinem abiere absoluemus. Primo enim fue-
G runt reges: quorum primus fuit Romulus: quod officium siue dignitas durauit usque ad consules. Senatus autem uocabatur societas senatorum: qui erant centum ordĩati per Romulum. exactis regibus & consulibus erectis: senatus creuit ducentos: qui uocati fuerunt patres conscripti & gubernabant Romam ueluti patres filios: quorum dignitas perpetua erat: & eorum nati pa-
H tricii uocabantur. Consulum autem officium & dignitas anno durabat & in capite anni cõuocato po-
I pulo in comitio: deponebant consulatum: & duo alii ex oĩum concordia creabantur. Officiũ uero cõsulum erat executioni mandare determinata & præcepta senatus: & habebant autoritatem condemnandi & absoluendi: & unusquisque consulum habebat septem sexcentos qui litores uocabantur. Dictator erat qui supra alios officiales. plus dignitatis habebat: & honoris atque potentiæ: eo q̃ a sententia sua nemo se poterat appellare neque contradicere. Qui dictator tãtum in rebus arduis eligebatur: cuius dignitas sex menses communiter durabat: & poterant esse plures eodem tempore. Habebat eti-
K am dictator quendam officialem: qui magister militum uocabatur. Imperator uocabatur belli capitaneus: creatus ex communi concordia populi Ro. uel a solo dictatore uel consule: aut alio quocunque officiali ibi præsidente: qui imperator in exercitu suo duos habebat officiales scilicet legatos: qui post
L eum maiores cæteris in exercitu erant. Tribuni erant officiales & defensores. Ro. plebis: & erãt exempti & liberi in urbe & extra per unum miliare. Et eorum officium durabat ad tempus determinatum.
M habebant sub se sexcentos qui uocabantur uiatores. Prætor erat officialis qui populo Ro. ius dicebat ut potestas. Et inuentum fuit illud officium propter impedimentum quod consules habebant tem-
N pore belli. Præfectus erat officialis ad prouidendum cunctis necessitatibus populi romani ĩ commea-
O tibus ac etiam ad instaurandum omnem defectum imminentem. Episcopi erant principes sacerdotũ sacrificiorum & auguriorum. Inter quos episcopos erat unus uocatus rex sacrificiorum. Et eorum di-
P gnitas ad tempus durabat determinatum. Censores erant officiales super extimis siue censu: & uiis atque ornamentis totius ciuitatis: & ad restringendum malas expensas communis & ciuium: & erant magnæ autoritatis & prudentiæ uiri: quorum officium a principio durabat per quinquennium:
Q sed postea reductum est ad decemocto menses. Quæstores erant inuestigatores rationum communis Romæ & erant super tributis & redditibus ciuitatis. ac etiam diffinitores & prouisores quæ-
R stuum & litum romanorum ciuium. Interroges erant officiales liberum arbitrium ad eligen-
S dum magistratus qui per discordiam in comitiis eligi non poterant habentes. Ediles erant

magiſtratus qui curam gerebant de templis menſuris & ponderibus: & tenebant totam ciuitatem liberam & puram:ac etiam multarum rerum curam gerebant: qui ædiles reſiſtebant in ſedibus: dicentes unicuiq; ius uſurarum:& curam ſpecialiter habebāt de locis communibus & rebus publicis. Populus appellabantur omnes ciues romani.& dicunt aliqui q; in populo non intelligebantur ſenato res neq; patricii.Plebs uocatur a principio tantum populus minutus:cuius tribuni erant defenſores. Patricii erant defenſores ſenatorum ſeu patrum conſcriptorum. Magiſtratus dicebatur generaliter quodlibet officium & quælibet dignitas romæ.Priuati erant ciues qui ſe officio in aliqua ciuitate degebant: quorum contrarii uocabantur publici ideſt communes.Colonia erat certa ciuitas ciuium nō diuitum miſſorum a ſenatu in terras de nouo acquiſitas pro cuſtodia.Comitia uocabātur electiones officialium & locus & tempus eiuſdem electionis.Legio erat numerus gentium armatorum non determinatus:ſecundum q; electi erant & ſcripti per eorum imperatorem ſiue commendatorem.Sed tamen dicit Vegetius de re militari:q; legio eſt ſex milium ſexingentorum ſexagintaſex prælatorum:de quibus ſexagintaſex erant officiales.Cohors uero continebat quingentos homines armatorum. Ciliarcæ erant milites mille equitum.Centuriones centum equitum.Decuriones.x.equitum. Turma uel ala erat ſocietas.xxx.armatorum.Milites erant qui dignitate militari decorabantur.Equites generaliter omnes illi qui ibant in exercitum.Triumphus erat ſummus honor quem obtinebant principes romani qui præliabantur egregie & uincebant.Ouatio erat honor ſiue gaudia:quæ fiebant illis qui præliabantur egregie & paruam uictoriam deportabant.Cornua ſunt extremitates acierum præliantium & exercituum.Leges appellabantur conſtitutiones populi.Senatuſconſulta erāt ſtatuta a ſenatoribus facta.Plebiſcita a tribunis de conſenſu plebis. Decreta erant præcepta ſeu edicta imperatorum & habebant uim legis:& obſeruabantur ut lex huiuſcemodi præcepta præfectorum:prætorum: cēſorum: quæſtorum:ædilium & aliorum.Et hæc de his Romanorum officiis ſufficiant:quæ tibi ad magnam noſtri operis partem conducere poſſunt.Incipiunt modo de aduerſa & proſpera fortuna Franciſci petrarchæ Auto.& remedia.

Franciſci Petrarchæ de aduerſa fortuna Remedia.

Vnc nunc prædicti Franciſci petrarchæ:oratoris ſane & poetæ clariſſimi.de aduerſa & pſpera fortuna:& in primis de aduerſa:autoritates noſtro operi inſerere tentabo. Cui quidē petrarchæ talis procedendi in his ē cōſuetudo: ut ſi de re quapiā doleas:remedium tibi reſpondendo affert:dolore ne nimio conficiaris.Siquidem gaudeas:ut infra de proſperæ fortunæ remediis:item læticia ne nimia extollaris.Et prima in ordine:aduerſæ fortunæ de deformitate corporis ſe offert rubrica hoc modo.Egiſſe mecum nimis illiberaliter naturam queror quæ deformē genuit.reſpondeo.Quot faces extinxit?quot occurrit incēdiis?Nam ſi deformē Helenam genuiſſet: uel ut uerius loquar ſi deformē Paridem:fortaſſis Ilion adhuc ſtaret.Et ſi non dedit natura quod delectet:forte quod proſit dedit.raro &enim forma inſignis:honeſtaſq; ſub uno lare habitant.bene tibi accidit ſi peiore excluſa:hoſpes melior tecū ē.forma náq; fugax & fragile naturæ donū:paucis ad utilitatem: multis ad perniciem:nulli ad ſalutem uerāq; gloriam data eſt.Ideo autem deformē te genuit natura:ut te ornares ac formoſum faceres ea forma quæ tecum eſſet in animo.in grabatulo in feretro.in ſepulcro:eſſetq; tua non naturæ aut parentum.pulchrius eſt pulchrum fieri q̄ naſci. Illud enim caſus: hoc ſtudii eſt.Diſce igitur amare atq; optare meliora:non ut formoſus eſſes ſtultum eſt amare periculum ſuum:ſtultum optare quod nullo ſtudio acquiri poteſt. Nam ſi contra naturam formoſus fieri ſtudeas:nil ultra proficias q̄ ut deformior uideare. Natura me genuit imbecillem doleo. reſpondeo. Vt in putrida uagina enſis ferreus:ſic ī fragili corpore fortis ſæpe animus latet.Animi enim robur optabile eſt:quod nec dies minuit nec fortuna.Qui enim ingenio fragiles: corpore præualent: hi beluis proxime accedunt:& ſæpe quod miſerum eſt aliis ſeruiunt:ſæpe uero quod miſerrimum: atq; ubi humanæ miſeriæ ſumma eſt:animum ipſi ſuum ſeruire corpori ſuo cogunt ſeruitute fædiſſima. Inualida ualetudo eſt doleo.reſpondeo.Ac & ualida artatrixq; libidinum.magiſtra modeſtiæ.nam ſi ualetudo animi eſt:pone ſollicitudinem:quicquid corpori euenerit ſaluus es. Multis etiam ad ſalutem animæ profuit corporis ægritudo.Ille uir altus ex humili & ex aquis uentus ad ſidera:cæliq; clauiger effectus:cuiuſq; umbra ſola morbos corporis moleſtiaſq; pellebat:interrogatus aliquando cur filiam ſuam graui morbo præſſam ipſe ſineret?reſpōdit.Sic expedit ei:quid tu ſcis an & tibi expediat? Si igitur ualetudo corporis extrema & ſine remedio eſt tibi:ſile & gaude ruinoſo carcere uinctum te egredier facilius & citius.Doleo.quia febre uror importuna.reſpondeo:Diu eſſe ſimul non poteſtis. nemo diu ardet.aut te illa deſeret:aut tu illam.Dolore torqueor iliaco. reſpondeo.Spes eſt fateor acerba ſolacii. nil acerbius pati poſſe.Pigra coerceor podagra:doleo.reſpondeo. Vaga mens hominis freno eget:hūc paupertas:illum tenet carcer:aut grauior morbus:ludens te pedibus alligat fortuna:non podagra:ſed pedicæ ſunt.iam diſce conſiſtere.Doleo.Dentibus æger ſum.reſpondeo.Inualidum atq; caducum animal eſt:cui ét quæ p̄ualida uidebantur.infirma ſunt.Amiſi oculos doleo.reſpondeo. Frontis fortaſſe.

non pectoris.hi ſi ſupererint bene habet.ſalua res eſt.Nam ſi oculos perdidiſti.duces malos qui ĩ præ-
cipitium te ducebant perdidiſti.mirum dictu.Sæpe quidem lucidiſſima pars corporis totam animam
in tenebras trahit.Iam uocantem ad meliora ſpiritum ſequi incipe.& ueritati præbe auré clamáti. no
H lite quæ uidentur:ſed non quæ uidentur æterna.Doleo.Auditum perdidi.reſpondeo.Adulantiũ iam
ſuſuros atq; obtrectantium iurgia euaſiſti.diuerſimode ſed par malum:niſi q̃ aliquanto uirilius é iur-
giis q̃ blandiciis adhibere aures.Illis nanq; medicamentum aliquãdo his uenenum ineſt ſemper. Illud
I ergo ſemper mordendo ſonat.hoc mulcendo inquinat.atq; ita peior eſt falſus amor uero odio.Nimi-
us dolor ne furorem pariat metuo.reſpondeo.obſta illi cogitationibus bonis ac placidis. quidam fu-
rori uiam paſſionibus faciunt ex multis affectibus non ſanis uera tandem proderit inſania. ſicut ex cõ
K trariis uera uirtus frequentatis actibus quæri habitum philoſophicum dogma eſt. Venenum timeo.
reſpondeo potu abſtine ciboq; permiſcuo expertorum fides amicorum excubet:ſuſpectos limen arce
at:uina turbida:fuſca exulent pulmenta:dapumq; permixtio cautio aſſit: & ſobrietas & tarditas. præ-
cipitatio autem abſit:quæ & aliis & præſertim genere hoc mortis multos perdidit.Sit ad menſam len
ta manus:oculus celer:animus uigil memorq; diſcriminis.nec tuis tantum ſed tuorum oculis atq; ani
L mis obnoxius inuigila.magnis periculis magna obſtat intentio:Doleo dormire non poſſum. reſpon-
deo.uigila & gaude. uitæ tibi tempus auctum: inter obdormire enim atq; emori quid intereſt: niſi q̃
alter temporalis:perpetuus alter eſt ſopor. Itaque neſcio an non ſatis proprie: & ſomnus breuis mors
& mors ſomnus longus ſiue æternus dici poſſit.Non autem yi: ſed blandiciis repetendus eſt ſomnus.
M ſi incumbas perdis operã.cogi nequit:age aliud facile animis uagis & corporibus feſſis obrepit. Som-
niis inquietor doleo.Reſpondeo.Si uerum eſt quod ſapiens quidem ait:multas curas ſequuntur ſom-
nia quod noſtri quoque approbant autores:radicem mali amputa:curras pelle:ſomnia quæque pepu
N leris.Doleo graui duroque ſum ingenio. Reſpondeo. Grauedo moleſtior:ſed hæc quoque minuitur
ſi diligenter intenderis:Et ſi litteris non potes:at uirtuti ſtude:nemo non ad illam ſatis igenioſus: ubi
non acumen queritur:ſed uoluntas. ad quam quidam litteras non prodeſſe: aliquando etiam obeſſe
opinati ſunt.Ideoque deſertis ſtudiis in ſolitudinem abiere.& eximiæ illis ſcientiæ locus fuit ignoran-
O tia litterarum Maius tutiuſque eſt uirtute q̃ litteris clarum fieri. Doleo.Memoria fluxa eſt.Reſpon-
deo diligentia & artificio illam ſtringe:cunctis memoriæ ingeniiſque defectibus occurrit ĩduſtria: nil
patitur perire:nil minui.Hæc eſt que philoſophos & poetas ſenes uirentiſſimo ingenio ac ſtilo. hæc é
quæ decrepitos oratores:uoce ſolida ualidiſque lateribus ac tenaci memoria ſeruare poteſt. Vnde ſi ti
bi infida memoria eſt:noli illi fidere: ſæpe calculum ſecum pone: quicquid crediderís ſtatim exige. &
P quod cras facturus fueris nunc facito.non eſt tuta dilatio. Doleo.Eloquentiæ nihil eſt. Reſpondeo.
Cura ut ſapientiæ ſit aliquid:ut innocentiæ:ut uirtutis.Illa enim paucorum:hæ ſunt omnium.Multi
propter eloquentiam periere. Sunt quibus obſcurum nomen propugnaculum eſt ſalutis. Diſertis nũ
quam deſunt labores. tantæque uigiliæ ultro ſuſcipiantur. flatus uolatilis ſic exercet animum: ſolida
quaſi uirtus in uerbis ſit.Rebus intende animum:in uerbis enim flatus & labor & eloquium. ĩ rebus
Q quies uirtus & fœlicitas.Vnde ſi tibi eloquium deeſt.maximo quærendi odii inſtrumento cares.Do-
leo.Linguæ uſum perdidi.Reſpondeo.Et mentiendi conſuetudinem.& fallendi artes. & inimicitiarũ
quærendæque infamie inſtrumentum.Plures enim lingua ſunt q̃ facto infames. Nulla pars corporis
ad nocendum promptior:ad frenãdum difficilior.Merito ergo qua ſi magnum aliquid & rarum pro-
R tulit qui dixit.Cuſtodiam uias meas ut non derelinquam in lingua mea.Doleo. Grauis ſum corpore.
reſpondeo.Quæri poſſes ſi ut uolucris ad uolatum.non ut uir ad uirtutes natus eſſes. Nam &ſi mole
corporea laboras.alius alio.alius contrario laborat.nullius ſine labore uita agitur. ſed quiſque ſuum
nouit:alienum non deſpicit uel ignorat.Cito ſenui.doleo.reſpondeo.Viuere optabas. & uixiſſe te pœ
S nitet.An quid aliud eſt rei? An neſcias.quod uitæ curſus nunc breuis.nunc breuiſſimus. longus nun-
quam.durus ſemper aſperque & ambiguus.huius ultima pars ſenectus.finis autẽ mors. Quid hic ha-
bes quærimoniæ? genuiſti:pergiſti.iam uitæ munus debes.ueniſti ad exitium. quieſce. Amens uiator
T eſt qui labore uiæ exhauſtus:ad initiũ remeare cupit.Nihil feſſis gratius hoſpicio.Doleo. Triſtis ſum.
reſpondeo.refert qua ex cauſa triſtis es.aut lætus. Triſticia nanque de peccato utilis eſt. ne deſperatio
ſubrepenti clanculum manum det:ac gaudium de uirtute deq; memoria bonorum operum honeſtũ.
V modo nec ingerenti ſe ſuperbiæ fores pandeant.Doleo.Ignobilis patriæ ciuis ſum. reſpondeo eſto tu
X nobilis.Nam nil uetat:Nil cum patriæ nobilitate tua nobilitas mixtum habet.Doleo.Obſcuris parẽ-
tibus natus ſum.reſpondeo.Non eſt forſam ut tu reris odioſa conditio.Neſcio an & optabile ignobi-
lem naſci:utramuis uitæ ulam ſpectes.Nam ſi uoluptatibus obſequi uulgique ueſtigiis tutum iter ſe
qui ſtatuis excuſabilior fies.Sin uirtutis ſemitam raro pede ſignatam eligis.eo clarior fies:quo maiori
bus tenebris preſſus ac circumuentus emerſeras. Tota claritas tua erit rerum particeps tuarum. quic
quid bene geſſeris.ſolus inde famam metes:ſolus inde laudaberis:ſolus autor fundatorque uocaberis
qđ nõ fieret ſi nobilis natus eẽs. Videſne ergo quãtæ tibi nouæ laudis accõmodata é nobilẽ p te fieri:.
& nobilitatẽ dare nõ accipere.Dabis hoc poſteris tuis:qđ nobiles naſcant:q; parẽtes tibi nõ dederunt.
Et qđ oro nocuit Ventidio ad fælicitatẽ & ad ſummũ decus:qđ humiliter natus eſſet:& prima ætate
Y fortuna humili uſus & miſera ſorte.Doleo.Origo nõ tãtũ humilis:ſed obſcœna é.Reſpõdeo: Vera &
ſũma obſcœnitas una ẽ aĩ:illã mihi ſi ceſſeris:pulchra ſunt oĩa.Bene igit uiue:bene morer. Nã q; bene

uiuit:bene naſcitur:bene moritur. At qui male uiuit:bene natus eſſe non poteſt. Quid enim refert q̃ fulgido tramite cæcus interceſſerit? aut quid refert unde ueneris:ſi in culpam & ī miſeriam uenis? Nil etiam tu contra leges:ſed parentes tui egerunt:tu ſecundum leges age oĩa. In hoc quidé nullū penitus tuum crimen fuit de ortu tuo:alii de ſuis:tu de moribus tuis rationem reddes. Vnde morum candor & claritas uitæ:non maculas modo:ſed & memoriam omnem fædæ originis delebunt. hoc remedium dum licet arripe. aliud mihi crede nullum eſt. Doleo. Superbo domino ſeruio. Reſpondeo. Quid ſcis an ipſe ſuperiori domino ſeruiat? forſan uxori:forſan meretriculæ:forſan hiſipſis quibus imperat: poſtremo quæ duriſſima eſt omnium ſeruitus:forſan & ipſe ſibi:hoc eſt uitiis & paſſionibus: ac uiolẽtis affectibus ſuis ſeruit. Quid uis dicam? pauci in ueritate ſunt liberi: & ſiqui ſunt: eo laborioſior eſt uita quo altior. Multo enim citius:multoque facilius fidelis ſerui q̃ regis implentur officia. Vnde Diocletiani iam priuati:& de præterito iudicantis:& experientia docti:dictum memorabile eſt. Nihil difficilius q̃ bene imperare. Doleo. Pauperior ſum in uita. Reſpondeo. Eris lætior in morte. Nemo enim tam pauper uixit:ut moriens nollet uixiſſe pauperior. Domo familia neceſſariis atque ornamẽtis omnibus ſpoliatus:quid agam? quo me uertam? Reſpondeo. Ad eas opes quibus ſpoliari nequeas: quæ te undique comitatum:diuitem. & ornatum præſtent. Doleo. Tenuis uictus eſt mihi. Reſpondeo. Et tenuis uoluptas & munda ſobrietas:an tu gulæ ſtudio contrario malles? Hæc enim tenuitas podagram pellet tuis e finibus:dolorem capitis aufert cerebrique uertiginem:uomitumque:& ructum:& nauſeam:& ſudorem:tediumque & faſtidium tui ipſius:pallorem:alternum:ac ruborem: odorem quoque & oris & corporis ibi atque aliis importunum ſiſtet. præterea pedes inſtabiles:manus tremulas micãs caput quodque eſt optimum:animum ipſum moderabitur frenabitque. Doleo. In paupertate etiã natus ſum. reſpondeo. Quis non nudus de utero matris egreditur? nihil hic præcipuum habent reges. Lactantius firmianus uir doctrinæ multiplicis pauper natus eſt. Flacchus inops uixit: & ſic de multis aliis poetis & philoſophis. Si in his quaſi exemplis humilibus & terreſtribus non moueris:ipſe cæli dominus hic pauper fuit. ut exemplo doceret hanc inopiæ uiam:qua tamẽ ad ueras diuitias pergeretur. Ipſe inquam per quem reges regnant. pauper natus:pauper uixit:nudus obiit:cui cuncta interim obſequebantur elementa. Tu homuncio domini tui ſortem fers moleſte. nec inepte pudet inſolentiæ. Doleo. Pecuniam amiſi dulce uitæ præſidium. reſpondeo. Quid ſcis an animarum potius excidium? plures multo propter opes q̃ propter inopiam periere. Nam &ſi pecunias amiſiſti: & cum illa curas multas:periculumque perpetuum:& laborem cuſtodiæ:& perdendi metum. Sic perdendo pecuniam bona duo:unumquodque præſtantius amiſſo:ſecuritatem & requiem inueniſti. Temporis amiſſionem fleo. reſpondeo. Eſſet hæc eo iuſtior q̃ ſuperior querela:quo leuior eſt pecuniæ iactura q̃ temporis. q̃ nec neceſſaria ad bene uiuẽdum eſt pecunia:& amiſſa inſtaurari poteſt. tempus & neceſſarium & prorſus irrecuperabile eſt:niſi q̃ nolenti pecunia. uolenti autem tempus eripitur. quam cauſam nego ubi qui patitur uolens patitur. Doleo. rerum promiſſa non completur. reſpondeo. Quid de hoc ſingulariter quereris. quod omnibus eſt commune. Nulla quidé res & munus magis inquinat:q̃ dura frons ac lenta dilatio. Sed hic eſt mos cito uultis accipere. tarde auté dare: ad illud alacres. ad hoc mœſti. ad aliud præcipites. ad hoc ſegnes. Ingratitudinis duples radix. duplex materia querelarum. dum & illos mora & celeritas os cõtriſtat. Doleo. Pro altero fidé obſtruxi meam. reſpondeo. Pro teipſo illam ſolues & nil debere:ac ſine compedibus agere q̃ iucũdum ſit tuo diſces incommodo: unde ſi uadem pro amico te dediſti:da poſt hoc amicis egentibus aurum. argentum. uinum. oleum. frumentum. domos ueſtes. prædia. cõſilium. ſolacium. cum amicis denuo omnia partire:unam tibi habe: nulli unquam tuam dederis libertatem. Doleo. domus igne ſubito conflagrauit mea. Reſpondeo. Et templum Dianæ olim arſit Epheſi:quo nil ſæcula illa formoſius uiderunt. Arſit & templum Hieroſolimis cæli deo ſacrum. Arſere urbes. Carthaginem ſemel. & Troiam bis flamma combuſſit. Si tu euaſiſti uiuus: cineré cur fles extinctum. Doleo. Terribile naufragium uix euaſi. Reſpondeo. Neſcio quid terribilius adeo ſit in aquis mori q̃ in terris quidem. In alterutro moriẽdum eſt ſeu quid optabilius: uermium cibum eſſe q̃ piſcium. poſtquam tamen enataſti:cura ne iterum facto uitam remo:aut laceræ debeas tabellæ. diſce terrenum animal terram pati:& cælum potius ambire q̃ pelagus. Doleo. Me fures infeſtant. Reſpondeo. Contra hoc malum nil querelis agitur:ſuppliciis opus eſt. Interim cuſtodia proficit uigilanti. Sunt qui nihil cuſtodiũt:& accuſant fures:cum uetus ſit uerbum. quod occaſio furem facit. Doleo. Prædonibus ſpoliatus ſum. Reſpondeo. Quanuis ciuili lege niſi fallor ſcriptum ſit:quod nullus fur improbior q̃ qui ui rapit:ſunt tamen clandeſtini fures me iudice uiliores. Illi fraude agunt: hi autem ui. Et ideo iuſta ſententia Ciceronis:illi uulpeculis:hi leonibus ſimulantur. Adde quod fures rebus ſpoliant:ingerunt ſuſpitiones:ac prædonibus prædaſſe fere ſatis eſt:ſuſpitionibus non relinquunt locum. Doleo. Ager meliora pollicitus me fefellit. Reſpõdeo. Non te ager fallit:ſed improbitas cupiditaſque animi. Cuncta uobis ad nutum ſucceſſura promittitis uobis inſolentes. Tuus ager morem ſuum tenet: & tu tuum tenes. Terre enim hubertas & ſterilitas alterna: ſed cupiditas tua perpetua eſt. uoſque iniquiſſimi oĩum ĩterp̃tes:cũ illã grate ac ſobrie:hãc patiẽter & fortiter ferre debueritis. illã cõdẽnitis:hãc defletis:Illa tumidos facit:hæc q̃rulos. Terrã bobus ac raſtris:cælũ uotis ac p̃cibus fatigatis. Vẽto& ſpiritus. oportunitas ĩbriũ:germinũ decor. agri ſpecies. puluis Ibernus. lutũ neruũ. æſtiui ſoles maturitas autumnalis:oĩa cupidos in ſpẽ trahũt. Vt arenté ſtuppã flamma omnis incendit: & inanem

A B C D E F G H I K L M N O

puluerem flatus omnis impellit:ſic auarum animum lucrum omne ſuſpendit atq; erigit. Sed frenate miſeri motus inconditos:infinitam concupiſcentiam coercete:& ſpem credulam mille tandem deluſam ſucceſibus caſtigate. Quid nunc cælum terramque reſpicitis:non aliunde ſterilitas q̃ adeo eſt. Illum mortales agere ſinite:& uidete quod agitur & laudate. Sinite opificem operari: & unius artificii perito homini exhibendam reuerentiam nō negetis:deo pudeat terrea uaſcula cæleſtum uigulum arguere. Sed in omnibus illi:uoce atque animo gratias agite:qui neceſſitatum conſcius ueſtrarum: neq; cupiditatum neſcius, illis ſuccurrit, iſtis occurrit, utrobiq; miſericors:utrobiq; terribilis in conſiliis ſuper filios hominum:ut de illo ſcriptum eſt. Sperate iam tandem non in agris ueſtris:ſed in domino, & facite bonitatem:& inhabitate terram & paſcemini in diuitiis eius. iactate ſuper dominum curam ueſtram & ipſe uos enutriet. Qui cæleſti manu editi non niſi terram cogitatis terramque diligitis. Nolite in terram ſpem habere:ſed in illo qui reſpicit terram & facit eam tremere. Qui te deniq; ab agello
P tuo paſſus eſt falli:ut in illo ſpem poneres qui non fallit. Doleo. Arta domus eſt mihi. Reſpondeo. Domus lutea cæleſtem animum non anguſtat. Sæpe parua domus magnæ gloriæ capax fuit. Vix ut domus omnis tibi ampliſſima uideatur:ſepulcrum cogita. Doleo. Carcere claudor indigne. reſpondeo. Melius eſt indignus carcer q̃ libertas indigna: multoq; ſatius immeritum pro iuſticia mala pati. q̃ per ſcelus bonis affluere:quanuis nec mala illa dici debeant:neque hæc bona, ſed loquor ut uulgus. q; do-
R lorem malum ingens:uoluptatem ſummum bonum iudicat. Nimis crebris exagitor laboribus. reſpō deo. Nimium & parum pro uarietate ſapientium accipitur. Ignauo labor omnis eſt nimius: nullus induſtris. honoratum te ingrate accipis. neſcis ut nocte media dum dicatæ deo uirgines ſtratis ſurgunt: algent:uigilant & diuinis officiis exercẽtur. Adulter interim ſuis perfruitur illecebris:dum pro defendenda patria miles in caſtris:pro augenda dux in tabernaculo:pro ornanda ſtudioſus iter libros excubat. leno infamis inter ſuas acies. inq; ſuis tentoriis conquieſcit:quibus uero ſit melius. diffinire nemo cui uel modicum ingenium ſit pudoris heſiſtet. Vnde dura uirtus durus labor: mollis uoluptas: mollis inertia. ſimilia bene cohabitant. inter aduerſa diuorcium eſt. Deniq; quiſq; naſcitur: ad laborem naſcitur. nec regum filios excipio. labor & uirtus noſtræ artes ſunt: non ocium. & uoluptas quibus qui
S applicant animum:hi demum a natura hominum degenerant:atq; in pecudum ſe tranſformant. Doleo. Longum atq; durum iter pedibus mœſtus ago:reſpondeo. Calceatus forſan. Sancti autem patres nudis pedibus deſerta luſtrabant. Nuntii dei omnipotentis apoſtoli mundi climata circuibant. hic ad orientem:ille ad occidentem. hic ad arthon. ille ad meridiem. nauigans interdum:raro id quidem. neque aliter q̃ cogente locorum ſitu. Sed quem precor equitem legis. præter ex omnibus unum Ioannẽ? neq; id amplius q̃ ſemel. idq; perexiguo uiæ ſpacio. dum q; clæmens ſcripſit & eccleſiaſtica habet hiſtoria:ad recuperandum perditi adoleſcentis animum. pium illum feſtinatio purgaret. Quomodo autem equitarent quorum dominus ibat uix aſellum ſemel quidem ille:mox in crucem aſcenſurus: aſcẽdit. Quid igitur ire niſi eques doles? An in hunc mundum intraſti eques? an exibis? O principium humile:O finis humilior. q̃ ſuperba inter utrunq; ſunt media: & in breui curſu. quanta prorſus obliuio
A terminorum. nec unde certe aut quo pergitis meminiſtis. Doleo. exilio pellor iniuſto. reſpōdeo. Quid tu ergo iuſto pelli malles exilio. nempe quod ad iniuriæ cumulum in diuerſum trahitur: habes enim iniuſti exilii comitem iuſticiam:quæ iniuſtos ciues deſtituẽs te ſecuta tecum exulat. Nam & ſi falſo iudicio exularis:eſt qui te uindicet is qui facit iudicium iniuriam patientibus. quiq; ait. mea eſt ultio & ego retribuam eis in tempore. Eſt & ubi non cogitas ipſos iudicans. aut teſtis in pectore magni hi ha-
B bitant ultores. nullus beluæ morſus eſt acrior q̃ conſcientiæ. Peſtem latiſſime ſeuientem horreo. reſpondeo. Eſt hic quoq; nil amplius q̃ mortis eſt metus. quo depoſito. plena ſecuritas parata erit. enimuero his magnis animis non depoſitus modo. ſed ne admiſſus quidem eſſe debet. Nam quid minus ui
C ri eſt q̃ horrere communia? Doleo. graues inimicitiæ mihi ſunt undiq;. reſpondeo. Magnæ inimicitiæ plerunq; magnarum amicitiarum fuere principium & nunq̃ clarior ſanctiorq; fuit populus Ro. q̃ dū multis ac grauibus occupabatur bellis. pax initium mali fuit. ſecum nanq; ſubiit libido blanda. hoſtis ac peſtilẽs. Si igitur inimicitias habes:fac ut iuſticiæ ſis amicus. nullum certius præſidium uera uirtus
D fortunæ minas caleat ac deſpicit. Doleo. Videbar ulciſci poſſe nec potui. reſpondeo. Nō poſſe malum agere potentia maxima eſt. nempe quæ omnipotenti eſt propria. Nam ſi pulcherrimum uindictæ genus eſt nolle ulciſci. pulcherrima neceſſitas nō ſini. ultro uirtutem amplecti optimum. proximum eſt compelli. Si igitur uindicta tibi excidit. colubrum e manu excidiſſe credito. uideto ne iterum ſubrepat:nihil homini tam contrarium q̃ inhumanitas. per hanc enim homo deſinit. idq; ſic eſſe ipſum nomen iudicio eſt. Nullus morbus tam contrarius ne mors quidem. Illa enim ſecundum naturam acci-
E dit. hic autem contra. Scæuire in hominem inhumanum eſt quanuis meritum. Doleo. Pellor e patria. reſpondeo. Pulſum te peſſimis:optimis te inſere. neq; te patria. ſed patriam te indignam rebus proba: ſentiat illa quid perdidit. tu nihil te perdidiſſe ſentias. Neque cum illis eſſe cupias. qui te cupiunt abeſſe:Neque demum quod a te fieri debuit:ab alio factum ægre feras. debuiſti cedere ciuium iuidiæ. utque illam fugeres ultro in exilium ire. Cupiendo igitur quod cogeres. efficias ne cogitaris. Omne
F uiolentum patientia uincitur. & deſinit eſſe uiolentum quod uolenti fit. Doleo. Quodeuerſa eſt patria. reſpondeo. Carthaginem atque Numantiam Africanus minor. Hieroſolimam Titus. aliaſque alii. Romam nullus in totum diruit. ſed ſenectus attriuit ciuium. Quid tu igitur tu-

am patriam reris exemptam imperio fortunæ,cui urbes maxime atq; imperia ſuberint,cælum ruet ac
terra,montes & maria mouebuntur,& creata de nihilo in nihilum redigentur. Tu ruiſſe tuam patri-
am aut mireris aut quereris.Sunt enim ut hominibus:ſic urbibus mortes ſuæ.Doleo. Ambiguus ſta- G
tus eſt mihi,reſpondeo.At non ambiguus deo,id ſatis eſt,illi te ipſum fidens crede: & dic in manibus
tuis ſortes meæ.Id cum pie feceris pone metum,pone ambiguitatem,pone ſollicitudinem. Ille ſcit qd
de te acturus ſit:nullius rei dubius parua quidem ſed firma in nauicula magnũ ſulcas mare:fidus tuæ
que ſalutis amantiſſimus gubernator eſt.Quid refert an uiam uector ignoret:ſi magiſtro nauigii no-
ta eſt.Doleo,Animi diſcordia laboro,reſpondeo,Nullum hoc bello peius nec ciuile quidem,Illud enĩ H
ciuibus inter ſe:hoc homini ſecum eſt:Illud inter partes populi in plateis urbium hoc intus in anima
interq; ipſas partes animæ geritur:Ibi non pater contra filium:nec frater aduerſus fratrem: ſed homo
ipſe contra ſe litigat:quo durante litigio nulla quies animo:nulla poteſt eſſe ſerenitas.Quare ſi diſcor
dat animus:& diuerſis ſecum pugnat affectibus diuerſitatem illam abiice:unum uelle incipe:tunc con
poſita erit & immota pax animi:cum diſcordes affectus quaſi ſedicioſi ciues in unam conueniunt uo-
luntatem.Alioquin ut contrarii & corrupti humores febrem corporum:ſic contrarii affectus febrem
pariunt annorum.Quæ tanto eſt periculoſior:quãto & animus corpore nobilior:& æterna mors ter
ribilior temporali,utrobiq; tamen adhibitum temperamẽtum:& æqualitas quædam ad ſalutem uia
eſt.Inſtantis pugnæ caſum timeo,reſpondeo.Vix bene geritur quod pauide geritur.Timor modeſtus I
cautionem:uæhemens uero deſperationem parit,quarum altera nil in bello melius:altera peius nil in
rebus omnibus.Si tamen bello uinci metuis:pacem quære.Doleo.Eſt mihi collega præceps & incon-
ſtans,reſpondeo,Eſto tu conſtans & modeſtus:ac fortiter atq; induſtriæ miniſterium tuum age:& in-
ter tui collegæ errores tua uirtus emineat,nuſquam enim uirtus clarior eminet q̃ ſuo admota contra
rio.Cur non potius illum regas:q̃ te ille præcipitet?Doleo.Victus ſum bello,reſpondeo. Bello uictus K
libertatem retinet ac uitam uitio autem uictus utranq; amittit. Quiſquis igitur illi ſuccumbit uere
uincitur.Doleo.Tranſuerſo uulnere facies diſtorta eſt,reſpondeo.Non uulnus:ſed cauſam uulneris at L
tende.Iuſto cicatrix bello parta:miris modis honeſtat faciem uiri fortis:formoſum pro iuſticia ſuſce-
ptum uulnus multoq; ſpecioſior eſt mors.Doleo.Proditus ſum ab his quibus fidebam,reſpõdeo. Vix M
fallitur qui non fidit.Enimuero quo maior quiſq;:eo minus poteſt tuto fidere:eoq; plus fidere ac plu
ribus eſt neceſſe.Vnde fit ut commune regum ſit prodi,neq; omnino ullum genus tam noxium huic
malo. Tyrannidem depoſui,reſpondeo.Sæpe ſe nocentiſſimi innocentes putant. Sunt tamen & aliæ N
non minores cauſæ præcipitatæ tyrãnidis: q̃ alienis uxoribus iniurioſum non eſſe:inſolentia ſcilicet:
auaricia:crudelitas & ſuperbia:& inuidia.Et ad ſummam:& reges:& tyranni omnes:& quicunq; in po
tentatu aliquo ſunt:debent ſi regnare diu uolunt acriter excutere:memoriterq; dictum illud Catonis
apud Liuium.Auaricia & luxuria omnia magna imperia ſubuerterunt.Doleo.Superbia extolor,reſpõ O
deo.Cur quæſo?An non te mortalem? an non aſſidue fatiſcentem? an non peccatorem? an non mille
caſibus expoſitum?an non morti incerte obnoxium?an nõ deniq; tu te miſerum meminiſtis? Scire ue
lim quid te horum potiſſime ad ſuperbiam coartat. An fragilitas membrorum: exercituſq; morbo-
rum?an uitæ breuitas?an cæcitas animi inter ſpecies uiliſſimas metuſq; perpetuos fluctuantis?an præ
teritorum obliuio:an ignorantia futurorum & præſentium?an hoſtium inſidiæ?an mortes amicorũ?
an aduerſus perſeuerans?an fugitiua proſperitas.Hæ non aliæ ſunt nobis ad ſuperbiam ſcalæ,his aſcẽ-
ditis ad ruinam.Atqui cætera hominum pericula:&ſi iniuſtam aliquam tamen excuſationem. ſuper-
bia & inuidia nullam habẽt.Quid deniq; ſuperbis terra & cinis.Nihil eſt odioſus deo q̃ ſuperbia. Per
hanc ille pulcherrimus creatus raptim corruit per quam tu peccator uis aſcendere. Si ſic illi ob hoc
unum accidit:quid per hoc aliis culpis adiunctis tibi euẽturum arbitraris.Malum ſarcinis tuis cumu
lum ſuperpoſuiſti.Doleo.Multa quærendi urgeor appetitu,reſpondeo.Nec aduertis quia inter quæ- P
rendum tempus & uita:cui illa quærebantur elabitur.Sic mira perplexitas incidit: dum uita abunda-
re uidemini diuitiis indigetis:dumq; indigentia illa præteriit:ſuperuenit altera:& diuitiis abundantes
uita indigetis.Non hoc ignorabat ille ſapiens qui dixit. Qui aceruat iniuſte: aliis congregat: & in bo-
nis illius alius luxuriabitur.O terribile dictum: ſed commune. quottidieq; ſe oculis ingerens: nec id-
circo proficiens in animis auarorum.Doleo.Aeſtuquatior libidinum,reſpõdeo.Atqui libidinem tor- Q
por gignit:gula autem illam parit. Quid mirum igitur filiam poſt parentes ſequi. Gulam certe & lu-
xuriam communes uobis eſſe cum beluis:maximeq; beſtialem uitam ueſtram fore ſapientibus uiſum
eſt.Itaq; cum ſint alio grauiora:nullum uilius.Vnde inquit Seneca,Blandiſſimæ dominæ nos comple
ctuntur ut ſtrangulent.Non aliter ergo q̃ latrũculi uiatoribus inſidiantes:eoſq; ſubducentes declinan
dæ ſunt: Ira æſtuo,reſpondeo. Furis ergo. Ira furor breuis eſt inquit Flaccus. Vix autem iracundus R
unquam adeo quiſquam fuit:ut nulla re laceſſitus iraſceretur:niſi forte Celius:qui clienti ſuo ſibi in
omnibus conſentienti:atq; omnia confitenti iraſcens exclamauit.Dic aliquid cõtra ut ſimus duo.Du
rũ caput q̃liter tuliſſet iniurias:q obſequiũ nõ ferebat deus ipſe quottidie uerbis & rebus offẽdit nec
ſemp iraſcit uos oẽ uerbũ caſu elapſum ad iniuriã captialem trahitis:ĩpatiens genus.Doleo.Gula ſolli A
citor,reſpõdeo.Prope id qdẽ nulla res tam uilis tam ſollicitos uos habet.Terrarum tractus cælique &
maris abdita penetratis:meditati eſtis retia & hamos & uiſcum & laqueos:& rapaces imperio parer̃ &
prædari uobis docuiſtis,ad nil aliud niſi ut gulæ ſatiſſiat:quã nõ modo explẽdo:ſed ornãdo fatigatis:

& anguſtum uentrem uaria arte laxatis:ac punitis obſequendo.cui aliquanto utilior fames eſſet uti-
B liſſima uero ſobrietas.Inuidia crucior.reſpondeo.Simul & peccas & plecteris:expedita iuſticia. Sed an
non ſatis eſt ueſtris propriis malis angi quæ tam multa ſunt:niſi & aliena bona uos crucient:undique
miſeri & inſani.Eſt autem inuidia lippa.longinqua non uidet.uicinitas atque proſperitas iuidiæ ſunt
C parentes .Doleo.Inuidetur mihi a multis. reſpõdeo.Linque honores & officia publica:deſine inceſſu
elato:& ſuperbo comitatu per oraciniũ uolitare.nec uultu nec uerbo nec habitu digito te notandum
præbeas.Vulgus & liuor in plateis habitant:ſicut & mala ferme omnia.quidem hoſtes nullo melius
modo quam fuga uincuntur ac latebris.Tolle mali materiam:malum omne ſuſtuleris. Minis opibus
modum pone.quicquid eximia ſpe inflammare animos poteſt uel abiice uel abſconde. Siquid eſt quo
carere nolis aut nequeas modeſte utere.Inuidiam quam inſolẽtia exaſperat humilitas lenit.Animi ag-
grauor corpore.reſpondeo.Torpor ex imperfecta uoluntate oritur: mox ut bonum bene uelle cæpe-
D ris:ardor erit atque impetus:qui cum ad multa ſit peſſimus:optimus eſt ad uirtutem.Doleo.Malo un
de non timui circunuentus ſum.reſpondeo.Si timuiſſes deceptus forte tam facile non fuiſſes. Et nũc
cogita an tu aliquando aliquem fefelleris.Eſtis enim fere omnes ad fallendum proni.feres autem faci
lius ab altero tibi fieri:alteri quod feceris.Sed uos & quæ facitis aliis nõ ſentitis:& quæ ab aliis uobis
E fiunt pati non poteſtis:rerum omnium iniquiſſimi iudices.Doleo.Infamia premor graui. reſpondeo.
Si iuſta non infamiam ſed infamiæ cauſam defle.Sin iniuſta:errores hominum alto animo proculcaſ:
tua te conſcientia ſolare.Vnde ſi flagiciis collecta:grauis fateor. Si caſus:facilis. Si honeſti ſtudio: glo-
rioſa.Si quidem bonis actibus quæſita infamia laus eſt.Inſultent fatui:tu exulta lucro nobili.pauciſſi-
mis enim accidit:omni ſemper infamia caruiſſe.Delicatiſſima res eſt fama hominis:& quæ ſæpe rubi-
ginem leuibus contrahit ex cauſis:& ad ſummam ut nil clarius fama eſt ſic nil obſcurari pronius: nil-
F que peregrinarum ut ſic dixerim capacius impreſſionum.Doleo.Alieno crimine infamor.reſpondeo.
Alieni te criminis dolor attingere poteſt nõ infamia.unde ſi alieno crimine mœſtus es:eſto tua lætus
G innocentia.Indignum laudaſſe pudet ac pœnitet.reſpondeo.Pudor & pœnitentia & dolor ſcalæ ſunt
& gradus quidam ad reſipiſcentiam & ſalutem pauci ſunt qui ad rectum iter: niſi per deuia multa ce-
ſpitando perueniant.Si quidem indignum ſciens laudaſti:repræhenſibilis. At ſi ignorans: excuſabilis.
Minus eſt malum falli q̃ fallere.falli enim alienum:fallere autem proprium fallentis eſt crimen. Vn-
H de indignum laudare malum.uituperare tamen immeritum multo eſt peius. Doleo.Spernor.reſpon-
deo.Circa hoc uerbum unum quattuor bona dixere eſſe aliqui. Vnde uerſus. Spernere mundum ſper
I nere nullum:ſpernere ſeſe.Spernere:ſe ſperni quattuor iſta beant.Hoc tibi ultimum opus eſt.Nõ poſ-
ſum æquo animo repulſam pati.reſpondeo.Cur petendi tibi arrogas licentiam ac negandi aliis eripis
libertatem?Quid?q̃ ſæpe indigna petitio:dignam repulſæ præbuit materiam.Quid?q̃ ſæpe etiam pe
tenti repulſa utilis fuit:cui quod petierat impetraſſe damnoſum erat.Multi ſe magna meritos putãt.
unde penitus nil merẽtur:hinc repulſæ dolor.hinc quærelæ iſtæ quibus orbis terræ:& omnis uita ho
K minum plena eſt.Potentis domini graui premimur iugo.reſpondeo.Raro equidem tyrannus abſque
culpa ciuium ſurrexit in populo.Vetus eſt autem uerbum.Ede quod nutriſti. nam ſi omnis poteſtas
a deo eſt:ſeu ad bonorum exercitium:ſeu ad malorum pœnam:par eſt ut diuino imperio te ſummitti
ſentias:non humano.Cuius ſi miniſter immitior uidetur.patientia fortaſſis efficiat ut miteſcat:uix eſt
ullum tam ferox ingenium:ut non obedientia & obſequio leniatur. uel ferendum deniq̃: uel ponen-
dum eſſe quod premit.Nempe nihil eſt certius præter impatientiam quæ moleſtiam non minuit ſed
aceruat. Vnde ſi peſſimus eſt uobis dominus:non erit diu.ſi bene philoſophis uiſum eſt: uiolẽtum ni
hil eſt diuturnum. deniq̃ unum uos omnes habetis hoſtem notum.unus multos ille habet incogni-
L tos:periculoſior ſtatus.Doleo.Serui fugiere.reſpondeo.Sponte igitur fecere quod cogendi erant.grati
am habeto depellendi immanes beſtias tibi demptus eſt labor: qui niſi fugiſſent tu fugere debuiſſes.
Nunc tu liber.nunc tu ſecurus.nunc domus tuæ dominus.remanſiſti:fugitiuos uendicandum ius eſt
domino.tu te dominum diſſimula.Nec hoc iure utere:ſi boni eſſent non fugiſſent. malos amiſiſſe nõ
M iactura:ſed quæſtus eſt.Doleo.Graues uicinos perfero.reſpondeo.Multum cunctis in rebus ualet opi
nio.leues finge animo leues erunt.multi etiam ſuam culpam proximis imputant.acutius aliena cernũ
tur:diſcutiuntur exactius:ſeuerius iudicantur.ſuarum rerum nemo & mittis arbiter & pius eſt iudex.
Vnde ſi penitus ab hac peſte uis abſolui:in ſolitudinem te reconde.Sic enim res habet ut ubi eſt ma-
ior locorum uicinitas:ibi maiorem uideas diſtantiam animorum. Rara ſine iurgiis & rancore uicina
eſt.Nemo ueſtrum niſi fallor Arabum aut Indorum regibus inuidet.lippus eſt liuor longinqua non
N aſpicit.Doleo.Villicus eſt mihi nequiſſimus.reſpondeo.Aut uillici nequiciam tolerare cõdiſce: aut fa
mem perpeti.Mutare enim uillicum non proderit.ad unũ modum ferme facti ſunt niſi q̃ ſemp peior
eſt ultimus.Sunt.n.ĩta furtis additi:ut eis aliquãdo ſit cultius id modicũ qđ furãtur: quam q̃cquid ex
omni iuſto labore p̃cipiunt.& hoc ipſum tamen ferendũ eſt:nec queri unus debet quod omnibus eſt
O commune.Doleo.Diſcipulum habeo indocilem.reſpõdeo.Perdis operam.littus aras:fæmina proiicis:
P natura non uincitur.Doleo.Amicos experior infideles.reſpondeo.Impoſſibilem rem narras. ne forte
autem amicos credideris qui non erant. Nempe id non modo poſſibile ſed commune eſt. In ami-
cicia conſilio utere Catonis: qui amicicias quæ non placent ſenſim diſſuendas eſſe finit: non ſu-
bito diſcindendas: ne geminum graue damnum ſimul & amici perditi eſſe uideantur. & quæſiti

hoſtes:niſi forte acrior caſus ac more impatiens maturo conſilio uti uetet. Doleo. Multi mihi ſunt ingrati,reſpondeo. An tu idem multis fueris recordare. Vna enim ingratitudo aliam parit: ſicut in rebus unum ſæpe peccatum alterius pœna eſt. Graue crimen ingratitudo. eam uituperaſ ſuperuacuum omnium nempe mortaliũ hãc ſermo condẽnat. Nulla uirtus tã laudata eſt quin uituperatores inueniat. Gratitudinẽ nulla barbaries gentiũ:nulla mos: imanitas nõ laudabit. Nemo uſquam nõ uituperabit ingratitudinẽ. Si fur,ſit ſiccarius,ſit proditor,ſit ingratus:uitium ſuũ excuſare nõ audebit: ſed negare. Quæ quanuis ita ſint,nihilominus tamen innumerabiles ſunt ingrati. Nec eſt uere uitium aliud:qđ tam multis uerbo damnatum:tam multi rebus ipſis amplectantur ac teneant. Quid concludam? dãnandum utique non ſolum uerbo:ſed animo maxime atque iudicio:& in ſe cuique bono fugiẽdum: in altero tolerandum. Doleo Moleſtiſſimam habeo uxorem,reſpondeo. Habes unde patientiæ laudẽ quæras:unde diſcas requiem optare,unde peregrinari ames:reditumque oderis,unde uocem exerceas ac uacillum. Doleo. Impudica eſt mihi uxor,reſpondeo. Pudicicia inſignis imperioſas facit matronas. nihil metuit quæ ſibi nihil eſt conſcia,huic malo hoc ſaltem boni ineſt:etiam moleſta minus incipiet: minuſq; inſolens. Sæpe enim obſequentior in reliquis uiro eſt quæ ſe meminit impudicam. Denique ſi coniugalis tibi fides frangitur:uide ne tu hanc aliis non maritis tantum: ſed uxori tuæ fregeris. Nã ſunt qui ab uxore exigunt quod non præſtant qui laſciuiam ſuam titulo urbanitatis excuſant alienã: ut grauiſſimum ſcelus ſeueriſſime punientes:qui cuncta cum ſibi permiſſerũt:cuncta aliis negent iniquiſſimi iudices qui de pudicicia iudicent impudici. Doleo: Vxor ſterilis eſt mihi. Reſpondeo. Vnum coniugalis incommodi remedium ſterilitas obſequioſas facit atque humiles. Quæ plurimos parit: iã non uxor credit eſſe:ſed domina. ſterilis autem flet & tacet: Annam Helcanæ meminiſti. Vnde puerperam emulantem:nutrices litigantes:infantulos uagiẽtes audire:ſterilitas omnia tædia hæc ſummouet. Doleo. Rapta eſt mihi uxor,reſpondeo. Si incommodum corporis curanti præmium debetur:qđ non leuanti animi angores & modeſtias debeatur? Siquis tibi medicus tertianam febrem abſtuliſſet: & gratiam illi haberes & precium dares:quid nunc facias continuam auferẽti? Neſcis quid raptori debeas. Nam & ſi coacta iuit uxor,ignoſcito,at ſi uolens:uno actu duplex tibi quæritur uindicta. Nam & adultera ſuum ad tortorem adiit:& ille tuum uirus ſuam tranſtulit in domum. Qualem enim mœchus ſperet quæ tali fuit marito. Doleo. Vxorem bonam ac decoram perdidi,reſpondeo. Stulti ẽ compedes ſuos quanuis aureos amare. nunquam fortaſſis opimiorem quæſtum lux attulit una. quãtis cõpedibus elapſus es. quãto naufragio enataſti. iam ſine aduerſario tui rerumque tuarum dominus eſſe incipis. Ante lucem lectulo matutinus domo egredi:ueſpertinus regredi. ſolus autem cum quibus uoles totos dies agere permitteris. Doleo. Iudex me priuauit ſponſa,reſpondeo. Adulter aut raptor forſitan te priuaſſet. leuius eſt ſponſam amiſiſſe q̃ coniugem. In illa enim ſpes perditur:in hac res. leuior autem ſpei iactura q̃ rei eſt. deniq; ſi in iudicio ſuccubuiſti:dignus es uiciſſe. Nam duobus de una muliere certantibus:qui mulierem habet is perdidit. qui uicit:hic eſt uictus qui uincitur hic eſt uictor & liber. Doleo. Filia laſciuire incipit,reſpondeo. Occurrere principiis:dura ferro:tenera digitis conuellun tur. Qui ſibi uel alteri habitum quærit a teneris annis incipiat. facile & tractantur mollia & flectunt. Vnde lautas dapes & ueſtes illi molles ac fulgidas anuloſq; & armillos detrahe:& qcquid ẽ illud quo & ipſa ſibi placet:& aliis placere ſtudet. Obiice illi domeſticas curas:penſa acus & colos:& ſiquid ẽ operis quod ſuaues ac moles manus in callum donet. Seduc eam a ſpectaculis:a curſu populi feſtis etiam diebus illam domi contine. Nullum uagis ac diſcolis cogitantibus tempus linque. occupatio & labor & incultior habitus & uictus aſperior & ſeceſſus:inq; unum aliquid iugis intẽtio. Ad hæc teſtis carus & uerendus frequens admonitio:dulces minæ:& ſi quando re,exigat aſperæ. hæ ſunt caſtitatis aduerſus impudiciciam ſere ac uectes:qui & inſultantes ocioſas animo paſſiones arceant: & ingreſſas eiiciãt. Doleo. Numeroſa prole prægrauatus ſum,reſpondeo. Sic dicis quaſi fælicitate deprimaris tua:& uota prima mortaliũ tibi cumulatius obueniſſe fers grauiter:mi genus ipatiẽtiæ. Nã his eos paſcet:q te a iuuẽtute tua paſcit i ſeniũ q nõ ſolũ hoies:ſed piſces & quadrupedes paſcit & uolucres. Doleo. Nouerca ſupbiſſima eſt mihi,reſpõdeo. Et fœminæ ppriũ ſupbia eſt:& nouercæ eſt:ſi geminæ cauſæ unũ pariunt effectum:nõ eſt quod ſtupeas:eſt quod feras:teq; prenignum & filium bonum probes. Nulla autem re q̃ humilitate melius uincitur ſuperbia. Vnde ſi impia atq; importuna eſt tibi nouerca:ſis illi pius & patiens. pietatem patri debes:patientiam fœminæ:reuerentiam nouercæ. Nam &ſi tibi iniurioſa eſt:iniurias contemne. Muliebres enim iniuriæ contemptu magis meliuſq; q̃ ultione plectuntur. Doleo. Durum patior parentem,reſpondeo. Duricies patris ſæpe filio ſalubris:ſemper damnoſa mollicies:non linguæ tantum:ſed nec uirgæ parcendum docti conſuluere. Nam quæ tibi duriſſima: illi forſan utilia uidentur:cui & certius iudicium & incorruptior eſt affectus. Adoleſcentia non niſi quæ ſub oculis ſunt metitur:ætas maturior omnia circunſpicit. Deniq; ſi durum habes patrem:habes qui amorem:ubi pudorem:ubi patientiam tuam probes nullum imperium in terris iuſtius q̃ patris. Nulla honeſtior ſeruitus q̃ filii. Nil tam ſuum cuiq; eſt q̃ filius patri. nihil cuiq; indignius eripitur. Doleo. Habeo filium contumacem:reſpondeo. Dum aliquid uel minimum ſpei eſt:ſemper ad miſericordiam inclina:mementoq; te patrem non eſſe iudicem. Neq; hic tibi Terentianũ illud excidat:pro peccato magno paululum ſupplicii ſatis ẽ patri. Magis autem animum premit pungitq; acrius ſuperbi filii uerbũ unũ irreuerẽtius platũ. q̃ ſeueri patris quæcũq; duricies. Ille.n. iniuriã facit: hic iure ſuo utit. Doleo.

Filius qui meus dicebatur alienum audio,reſpõdeo.Cur hoc aliis potius q̃ uxori credis, qua hoc unũ ſaltem nemo certius nouit,Illa certe tibi filium dedit quem nunc alii nituntur eripere. Audiſti credo in patrum memoria uir illuſtris fuit:cui forma & genere par uxor obuenerat:ſed fama pudiciciæ ambigua.Ex hac unicus infans pulcherrimus natus erat:quem die quadam in gremio habens mater:grauem curis & ſuſpirãtem uirum aduertiſſet:quæſiuit quænam tanti cauſa ſuſpiri eſſet:rurſus ille ſuſpirans:uellem inqt dominii mei dimidiã partẽ paciſci ut mihi ita cõſtaret hũc puerũ meũ:ſicut conſtat eſſe tuũ.Ad hoc illa nihil fronte mota uel aĩo.Enimuero inqt nequaq̃ tãti p̃cii eſt opus. da mihi cẽtũ prati iugera ubi greges meos paſcam:& de hoc ipſo certũ te faciã.Cũq; ille impoſſibile prorſus id diceret:conuocatis qui prope erant proceribus:& ſponſione ĩterpoſita:natũ illa ulnis extulit.Eſtne inquit meus uere inquit.cũ uir annuiſſet.illa brachiis protenſis illi puerum porrexit: & accipe ait dono eum tibi. Iam haud dubio tuus eſt. riſu abſtantium aborto pro uxore diffinitum:& uir omnium ſententiis condemnatus eſt.Doleo.Filium amiſi.reſpondeo.Si pium nihil eſt quod iam illi timeas in tuto é, at ſi imperium numeratorẽ annoꝝ:tuæ ſtimulũ ſenectutis amiſiſti.Doleo patrẽ amãtiſſimũ amiſi. reſpõdeo.Incipe iã de aliis curare:q̃ te curet amplius nõ erit.Neq; ſcis qd ſit patrẽ p̃dere niſi filiũ habuiſti.Doleo mater obiit mitiſſima.reſpõdeo.Mater ſubſiſtit duriſſima:quæ te & matrẽ quã req̃ris uno gremio ſeruabit:cuius in utero fuiſti:illa huius in utero tecum erit:te & illam ut credimus die ultimo perituram. Doleo Amiſi fratrem.reſpondeo.Fortaſſis uitæ tuæ æmulũ & gloriæ obicẽ. fratris ĩperio nullus hoſtis infeſtior.Doleo.Eſt mihi diſcors domi frater.reſpondeo.An & hoc miraris eſſe magna ĩ domo:quod in ipſis materni uteri fuit anguſtiis:ubi olim &ſi maioris miſterii uelamentum eſſet: certe non diſcordes fratres legimus:ſed bellantes.Eſtne igitur nouum ſi faciunt armati quod non nati ſolent:Doleo.Amici abſentia me affligit.reſpõdeo.Eſt id fateor cõe mulieꝝ atq; oĩum muliebriter amãtium:quorum delectatio omnis in ſenſibus eſt.Nihilominus de his ipſis poeta loquebatur ubi ait.abſentem abſens auditq; uidetq;.Interdum autem non cognoſcitur amicus niſi abeſſe cæperit.Sicut cũctis in rebus.ſic in amicis copia ingens guſtum hebetat:penuria acuit.Quod ſi magiſte.amoris intermiſſionem amãtibus utilem dicit:quibus omnibus ĩ præſentia eſt uoluptas:cur nõ eadẽ utilis ſit amicis:quorum in uirtute iucũditas tota eſt:q̃ abſentiæ nullũ ſentit ĩcõmodũ:cũ ubiq; p̃ſens ſit. Noli ergo deſiderio ſuccũbere:ſed amicũ mẽte amplectere:quem tibi nec diſceſſus eripiat nec mors ipſa. Doleo.Innumerabiles uſq; ad tædium me honorãt.reſpõdeo.Tu uero dei munus agnoſcito.Ille te honorat ut te illum & honorare delectet:& ĩhonoraſſe pœniteat .Omnis honor & quodcunq; homini abhoſie bonũ fit a deo eſt.Quãuis aũt nõ ſit optãda cælebritas p ſeipſam:ferẽda é tamẽ:& amãdæ cauſæ ipſius uirtus & ĩduſtria:neq; unq̃ ut illa careas deſerẽdæ.Multo é glorioſus labor optabilior q̃ ignaua requies.Item malos mores hominum ægre fero.Si caritate motus laudo. Si ira uel ĩdignatiõe nõ laudo.Quid ad te enim quibus moribus ſint alii:dũmodo tu ſis bonus.An nũc primum ĩtellis uulgi mores?An tibi negociũ paruum ſentis:uitã tuã cõponere?nõ ĩuigiles alienæ.& id aggrediar. quod nec ars uſquam efficere ualuit. nec natura. Vnde nihil unq̃ ſperes.niſi tædia & labores fuerint. hæ tamen & philoſophis curæ:quorum alter in publicum egrediens ſemper flebat.alter contra mores hominum ridebat neuter ſine cauſa.ſed iſtud pietati.hoc ſuperbiæ propinquabat.Item:Enormes ac ſubitos hos habitus ferre non poſſum.Male p uim dehoneſtari ferres ſi neceſſe eſſet.qui ſponte ſua alios deformatos pati nequæas.Sine illos indui ut libet.tu ut licet atq; libet induere.atq; ita te ulciſcere.Non minus laſciuos oculos honeſti habitus offendunt q̃ modeſtos inhoneſti. Quid quæreris?fæditas aliena tuo adiacet decori.Item tot fraudes:tot artes auariciæ.tot ſpecies libidinum.quis ferat? Quæ tibi merito diſplicent:declina.& q̃ in aliis damnes.ne in te damnẽt alii caueto.Item:Quis hoc gulæ regnum?Maxime inter ebrios ſpacioſa ſobrietas.ubi æq; boni omnes.nullus excellit.Item. Quis tam multa mendacia.Si mendacio offenderis ueritati ſtude.Itẽ.Quis tot ferat inſolentias?humilitas eo acceptior quo pluribus eſt obſeſſa ſuperbiis.Item. Vulgi contentionibus feſſus ſum. Vulgo aures dũ præbueris:non quieſces.Itẽ. Vulgi ſtrepitu fatigor.uulgi uerba deſpicito.pene.n. qcquid uulgus loquit aut nihil aut falſum eſt:idq; non aliter q̃ mugitus bouum:aut balatus pecudum:aut urſorum murmur.quid.n.tibi beluaꝝ uoces ſunt uel inertiũ uel ferarũ.Itẽ.Latratibus canũ uexor. Qui uulgi latratus ferre didicit. nullos horrebit canes.Item.Pulicibus inquietor. Sanis cogitationibus conquieſce. Cogita nihil mali præter peccatum homini contingere.Multis non hæc modo facilia:ſed q̃ uidẽt grauiſſima p̃fuerũt. Quid ſcis an ſi pulices abirent: ſopor nimius aut malæ libidines ſubirent. Crede bene ĩ oĩbus tecum agi:bene erit.Si igit nocturno pulicũ p̃lio uictus es:qd ſupbis igit umbra & cinis?qd erigeris iners luctũ a pulicibus uictus:cõtra deũ calcitrãs:iumẽtũ ĩdomitũ ac ſtolidũ.Itẽ.Mures thalamum infeſtant. Quid ſcis an ipſi ĩ thalamo exorti:quẽ tu forſan p̃grinus ĩhabitas.de te iuſtius q̃ri poſſint:q̃ natale illis aduena ſolũ eripis.Sed omiſſis iocis hoꝝ oĩum rõ una eſt.Idcirco eqdẽ his infeſtis uitã agitis:ut diſcatis alterã optare:atq; illuc aĩum habeatis :ubi nec mures nec fures:nec araneæ:nec tineæ: nec dãna: nec tædia illa ſunt.Item.Magno torqueor calore. Expecta hiemis tædium hoc pulſare feſtinet. Item. Mœſto ac turbido atteror litigio.Pro re aptis ipotecis uſus es.ubi enim lis:ubi nec gaudium nec tranquillitas eſſe poteſt.tu ſi litibus uis carere:litium cõtemne materiam.Auaritia lites parit:& partas alit. Doleo.Mortem timeo.reſpondeo.Et naſci timuiſſes & uiuere:uitæ limẽ initium mortis eſt.Nam qc quid eſt natum moritur:quicquid moritur natum erat.Quammulti ægre nomẽ illud audiũt:qd ſem

per internam aurem pulsare debuerat:nempe sine quo nō est qui seipsum corrigere possit. Recusatis ecce mortem cogitare quā confestim & cogitare oportebit:& pati:cuius passio faciliter sequereť:si cogitatio p̄cessisset;nunc simul in angustiis altera alteram exasperat. Omne enim īopimum & subitum aīam quatit. Aeque stultū est uel appetere id frustra:uel uitare uelle qđ nequeas. Atq; nil dānosius in humanis malis:q̄ dei suiq; ipsius & mortis obliuio:quæ tria sic connexa sunt ut uix ualeant dissoluī. At uos uestri memores uideri uultis:& principii:& finis īmemores. Vna est moriendi necessitas:tā&si multa sint mortis genera ut uitæ:hanc tu cupis excutere:quā nec patres tui,nec ulli unq̄ reges gentiū excusserunt;nec excutient quidē. Optate ergo bene mori:qđ ip̄m nisi bene uixeris frustra est. Optate inquā & enitimini & qđ in uobis é facite. Reliquū illi cōmittite qui uos in hāc uitā ultro uocauit: & non rogatus manū dabit. nō mori aūt nolite optare, nō modo enim impudēs arrogāsq; sed in efficax etiam & inane uotū est. Assuescite o mortales naturæ legibus:& īeuitabili iugo colla summittere;& si uosmetipsos amatis q; nati estis:amate non q; nati esse uelletis. Neq; enī natura nobis:sed illi obsequi par est. Mortē mihi cōcire ꝓpositū est. respōdeo. Ré unā nunc metuere nūc optare:hæc tota uestra cō stantia est. Nunc tu mortem muliebriter formidabas:nūc eandem inhumane appetis. rogo quænā subita mutandi causa est? Si tædio uitæ:familiare hoc uitium stultoꝝ omniū: Sapientibus enī omnis uita iucunda ē:lætam libēter:tristem ferunt patienter. Et si rebus ipsi nequeūt:patiētia delectanť. Nihil in rebus lætius:nihil diutius est uirtute. Illa ē quæ molesta lenit;obliqua dirigit:dura mollit:ac mittigat ardua:atq; aspera quæq; complanat:cessant querimonia:cessant p̄cipicia:& ad summā:sapiētis uita nil serenius nilq; trāquillius. Hic aūt animoꝝ flatus atq; angores:hæ nubes & ꝓcellæ:quæ in scopulos fragilē uitæ tubam tradunt:e sola tristitia oriūtur. Sin aūt morbi impatiētia mori eligis stulte qui dem eligis ac supbe. Sine dominū de suo corpore qđ ipse fecit statuere: an qđ tibi in tuo ædificio uis licere:in quo nō lapides tu fecisti in quo deniq; p̄ter structurā nihil ē tuum:id ī suo licitū domīo omnium nō uis? qui nō in illo tantū carnem & ossa & sanguinē & spūm. sed cælū & terras & maria & oīa quæ in his sunt creauit ex nihilo. Nec dicas apud temetipsum. corpus meū graui dolore āgitur:nō tu dominū sed usum corporis accepisti breue ad tēpus. luteæ te dominū domus credis. īquilinus es. qui fecit oīa is est omniū dominus. Igitur uitā æquanimiter perferēdā. mortem fortiter spectandam. hæc nostri remedii summa ē. Doleo. Morior. respondeo. Omnes hi qui modo lectulū tuum ambiunt. omnes præterea quos uidisti unq̄. omnes de quibus audisti aliquid aut legisti. iter hoc egerunt acturique sunt. uno dum moreris carnis tributum. naturæ debitum persoluis. fac libens quod uel nolēs faceres deniq; non moreris:sed obdormis:uitæq; fessus ut arbitror requiescis. Vadis in æternam requiē:ubi nunc primum uiuere incipis:bona mors initiū est uitæ. Doleo. Morior ante diem & dum bene agere cogitabā. respondeo. Ante diem nemo moriť:sed nō omnibus dies idē īmo ut eximius uates ait. Stat sua cuiq; dies. ad quā quisq; dū uenerit metam attigit. Et quid q; bene agere cogitabas:nec agebas? sic fortassis in ꝓpetuum cogitasses. Sunt qui bene agere cogitāt nunq̄ tamen īcipiunt. Quod si bene agere cæperas ne dubita:q̄is boni operis finem mors ꝓuertat:apud cæca hominū iudicia fortasse aliud. sed spernendū apud infallibilē rerum æstimatorē nil tibi subtrahitur. ītegra merces tua est: nō actuū modo:sed uotoꝝ. Quid si plus uixisses? nūquid ideo non uixisses modicū? Quid plus inquam habet qui diutius uixit:nisi forte curas:labores:dolores:& tædia:& forte peccata. Est in expectatione fateor plusculum aliquid. at cū spaciū utrunq; transierit(mihi crede)nihil inuenies quo plus uixisse facilius sit. Doleo. Morte pereo uiolenta. respondeo. Si nolens moreris uioléta mors omnis é. at si uolens:nulla. Persuasum aūt multis scio in mari miserum mori:q; ætherus atq; ardens spūs suo contrario uideť opprimi. Sed de hac re nautæ nescio cuius responsionē ꝓpo: quem cum quidam interrogasset: ubinā pater eius obiisset? in mari inquit. cumq; idem ille de auo & proauo atq; attauo nomiatim ex ordine quæsiuisset:responsumq; idē de singulis accepisset:intulit:& nunquid tu inqt mare īgredi non times? Respondit nauta dissimulans. Et ubinā tuus pater obiit? suo ait in lectulo. ubi auus inquit? & is ait & proauus & maiores mei omnes suis in lectulis obiere. Tū nauta:nunquid tu tuū in lectulū non times ascendere? Elegāter quidē aliquātoq; plus q̄ nauticæ de morte igiť natura uiderit quæ mortales fecit. ad de genere mortis:de loco & tēpore uiderit fortuna. unde nō ubi:sed qualiter moriaris ad rem pertinet. ubiq; bene mori licet:ubiq; male nō. Non ī loco:sed in aīo ē qđ fælicē morte facit aut miserā. Et quid refert corpus terrenū terræ reddas:an pelago? Doleo. Ignominiose morior. respondeo. Nemo bonus male moritur:nemo malus bene. honestam mortem non funeralia: non ministeria: non purpuræ faciunt eximiæ: non immersi clypei atq; enses: & flens dominum familia: & uulgi clamor ac lamenta:sed uirtus & clarum meritis uiri nomen. dura mors fortasse uidebitur ignominiosa:certe non fuerit:immo uero nonnunquam eo clarior quo durior. Et ad summam omne genus mortis honestare potest uirtus uirtutem nulla mors inquinat. O si domi morerer. respōdeo. Multa ibi forsitan uideres quæ mortem tibi efficerēt grauiorem. Vnde ideo te summotum crede:ut reiectis curis oībus deū solum cogitares. Quid de liberis:quid de patrimonio sperē nescio? respōdeo. Et patrimoniū domīos inueniet:& liberis sua sors erit. Nam a terreno patre desertos:ī suam curam cælestis pater accipiet: nō relicturus ut tu. neq; orphanos facturus. Ille eos nutriet & docebit a iuuentute eorum: modo dociles se præbeāt:& usq; in senectam & senium usq; ad mortem & sepulchrum non destituet. Spes nascentis hoīs deus non genitor:q̄is diues:q̄is ille rex:non est ædificandum in arena:sed in petra. Omnis spes

de homine breuis & caduca eſt,filii igitur tua ſpe deluſi:ponant ī deo ſpem ſuam.& cantent cum Da-
uid.Pater meus & mater mea deriliquerunt me:dominus autem aſſumpſit me.Multorum īdolem fi-
liorum & uirtutum ſæmen mentibus inſitum:parētum blāditiæ extiterunt:ſicut ex aduerſo molicīe
ſæpe excuſſit orbitas ac paupertas.Quid agat uxor poſt me amātiſſima neſcio,reſpōdeo.Tuo iugo ab
ſoluta uel ſubibit:uel libera ceruice uagabitur:quid ad te? Quid cū te uaſerit actura ſit cogitas?cū ti-
bi ſubiecta quid egerit neſcias.Magna pars mortaliū quid domi ſuæ fiat neſcia:quid ī cælis agitur:qd
ue in terris agendum ſit quærit.Sine quid deinceps agat uxor ipſa:eadem uel maritus alter uiderit:ad
A te amplius cura illa nō pertinet.Quid de me poſt facta dicent homines?reſpōdeo.Intempeſtiua ſollici
tudo hoc a iuuentute ,puiſum eē debuit.qualis fere uita hominū talis ē fama. Sic habeto: qualis quiſ-
que dignus ſit fama poſt mortē:nulla re melius q̄ morte cenſeri.Quippe cum multos per omnem ui
B tam inglorios & obſcuros ſola(dictu mirabile)mors illuſtret. Doleo.Nati quos optabam ſperabamq;
ſuperſtites præceſſerunt,reſpondeo. Habes ad quos ire cupias:non a quibus doleas abire non exiguū
C ſolam dubitari autem nequit:quomodo multi fælicius obituri fuerint:ſi ſine filiis obiiſſent. Doleo;
Inſepultus ero turpis aſpectu,reſpondeo.Parum ne oro negocii tui habes:ni ſuſcipias alienū. prouide-
ant quos res tangit,hanc tu enim turpitudinem non uidebis. Et hæc de remediis aduerſæ fortunæ.
Sequuntur proſperæ eiuſdem.

Franciſci Petrarchæ:de proſpera fortuna remedia.

D Audeo ætas florida eſt & multum ſupereſt uitæ. Reſpōdeo.En prima mortaliū ſpes: quæ
multa hominum milia & fefellit & fallet.Inane gaudium:& breue:flos iſte dum loquimur
E areſcit.Gaudeo.Forma corporis elegantiſſima ē.Reſpondeo.Fragili niteris fundamento.
Corpus ipſum umbræ in moré præterit:& tu momentaneū corporis accidens tibi manſu
rum ſpondes.Reuere quærūt accidentia ſtante ſubiecto:nequeunt illo ruente nō ruere. Tuum igitur
breue caducūq; donū:inane gaudiū ſine īuidia tibi habeto.habes tu formoſe hoſté tuū domi:quodq;
eſt peius delectabilem ac blandum habes raptoré quietis & temporis:perpetuūq; tortorem.habens &
materiam laboris huberrimā,habes uelū oculis:laqueū pedibus:aliis uiſcū. haud facile ſeu uera diſcer
nere:ſeu ueritatem ſequi poteris:ſeu in altū euolare aio,multos enim ad honeſta pergentes forma de-
tinuit:detorſitq; cōtrariam in partem,habes poſtremo diſcriminū cām,fométa libidinum: nec mino
rem quærendi odii q̄ amoris aditū,fies mulierculis forſan amabilis:odioſus uiris:aut forte ſuſpectus:
quoniam nulla re magis q̄ forma corporea cōiugalis zelus accenditur.Nulla aūt res ardentius appeti
tur q̄ forma,nulla animū mouere potentior:atq; ideo nulla ſuſpectior.O quot delectabilius abſtinét
formoſi iuuenes:quot ſuſcipiunt labores,quanta ſibi inferunt ſupplicia:ut formoſiores non ſint qui-
dem:ſed appareant.quāti ſit forma uiui hominis mors oſtendit,nec mors ſola:ſed ſenectus & pauco-
rum ſpacium annorum:īmo uel unius lucis repétina febricula.Poſtremo ut nihil extremum incidat:
per ſe ſæpe ſtando durandoq; conſumit:& in nihilum redit.Neq; tantū gaudii ueniens tulit: quantū
fugiens fert doloris.Veris ergo ac manſuris bonis delectari conuenit:nō falſis ac labentibus. Si id ef-
ficis:ut uirtus animi corporis formæ iuncta ſit:tum demū undiq; fortunatus eris:formaq; clarior ui-
debitur:& uirtus gratior. Quare nō mihi uiſus eſt errare Virgil,qui ait. Gratior eſt pulchro ueniens
F e corpore uirtus.Gaudeo. Valetudo corpori,bona eſt.Reſpondeo.Bene utere:alioquin leue bonum.
G Multis periculoſa & peſtilens ſanitas fuit qui tutius ægrotaſſet.Gaudeo.Ancipiti ægritudine abſolu-
tus ſum.Reſpondeo.Creditorē habes infallibilem:dilata ſolutionis dies eſt:ſed nō caſſa,habes ægro-
tari iterū & mori:& ſomnus:& uigilia: & labor: & requies: & morbus: & ſanitas æqui ſunt gradus ad
H morté.Gaudeo. Vaſtum & prævalidum corpus eſt.reſpōdeo. Nemo milone robuſtior:clariores mul
ti. Taurina ē gloria, præſtantiſſima rerum uirtus mole corporea nō eget:in animis habitans. & certe
I uide nequid aggrediare uiriū fiducia quo imbecillis appareas.Gaudeo.Incredibilis mihi ꝓnicitas mo
do eſt.reſpondeo.Cum oēs homines exceſſeris:lepuſculum non æquabis. Gaudeo.Ingenium magnū
K eſt.reſpondeo. Bonum cupio & modeſtū:magnitudo ſola ſuſpecta eſt. Sæpe magnū ingeniū magno-
L rum initium malorum fuit.raro enim magni errores niſi ex magnis īgeniis prodiere.Gaudeo memo
ria prompta eſt.reſpondeo.Malem uoluntas prona caſtūq; deſiderium & honeſta cōſilia & actus ino
cui & uita probri neſcia.Nam ſi tibi memoria multaꝝ rerum eſt:multis in rebus pauca delectāt: plu-
rima cruciant:& ſæpe delectabiliū mœſta recordatio eſt. Et ſi apud te tenax eſt memoria:ſatis erit ſi
cæleſtium præceptorum quæ tā pauca ſunt numero,ſi dei unius:ſi tuimet apud te recordatio habea-
M tur.Gaudeo.Sapiens ſum,reſpondeo.Crede autem nunq̄ ſi uerus eſſes hoc diceres. Sapiens enim quā
tum ē quod ſibi deſit intelligit.non gloriatur itaq;:ſed ſuſpirat. Credere ſe ſapiēté primus ad ſtultitiā
gradus eſt:ꝓximus cōfiteri.Nec moueris ſi uulgo ſapiēs dicaris. uulgus enim īſanos ſapientes dicere:
& ſapientes inſanos iure ſuo didicit,quod ē ut falſa ꝓ ueris & uera pro falſis habeat. Nihil é a ueritate
N remotius q̄ uulgaris opinio.De uera religione mihi placeo,reſpondeo. Placere ſibi ſuperbiæ eſt. hæc
autem uera religio eſt:quæ te deo & deum tibi religat.humilitaté piis mentibus inſerit. inſolentiā ex
tirpat.Sit tibi ergo gaudere permiſſum ut quanto lætior quātoq; religioſior:tāto ſis humilior:& opi-
bus bonis affluentior,illi gratiā agens qui tibi ex hac mortalitate rectum iter oſtēdit ad æternā uitā.
O Gaudeo.Quiſquis ego ſim opinio hominum de me bona eſt,reſpondeo.Opinio ré nō mutat.Opinio
nomen eſt rei ambiguæ,certiſſima res eſt uirtus.Si bonum te communis habet opinio:quid ſi malus

tu? nunquid opinio falsa est? scientem certe falso gaudere dementia est. Non refert quid de te alii sentiant: sed quid tu. Est intus in anima testis conscientia tua, hanc interroga: illi crede. Nã & si uir bonus tibi uidearis, ergo es malus. boni. n. sibi displicent, seq; accusant. Si deniq; totũ uulgus una te uoce laudat, nulla pronior ad errorem atq; ad p̃cipicium uia é q̃ per uulgi uestigia, quicquid. n. uulgus laudat: pene uituperio dignum est. quicquid prædicat uel esse cogitat uanum est. quicquid loquitur falsum est, quicquid improbat bonum est. quicquid approbat malũ est. quicquid agit stultũ est. Igitur nunc insaniorum sermunculis gloriare. Gaudeo. Liber sum, respondeo, Plane si prudens es: si iustus: si fortis: si modestus: si innocens: si pius, hoc; siquid abfuit; pro ea te parte seruũ scito. Sed idcirco te ut reor liberum dicis: q; esse tibi dominum non uides. Sunt. n. uobis iuisibiles animoc; domini. Est in ipa origine hominũ latens pestis. est nascẽdi genus obnoxiũ peccato: qua nulla grauior seruitus fingi potest. Sunt occulti hostes & bella clãdestina. Sunt quæ miseras aias nundinent uoluptates fædissimæ: quæ uos inenodabili laqueo uinctos tenent. Ite nunc & libertate gloriamini. Sed uos cæci nihil nisi corporeum uidetis. unde eum qui uni mortali domino subest seruum dicitis: eum uero qui mille immortalibus opprimitur tyrãnis liberum iudicatis: elegãter ut reliqua: pfecto aũt liberum non facit fortuna sed uirtus. Gaudeo. Patria mihi fælix ac nobilis est. respõdeo. bene per oia si uirtutum hospes: uitiorũ hostis. fortunæ. n. illud. hoc aũt tuum est. Estimatione uera egregiæ atq; summæ patriæ laus: sola uirtus est ciuium. Gaudeo. Magna est nobilitas antiquoc; meoc;. respondeo. Mallem per te alii: q̃ tu per alios noscereris. uerum age aliquid & tu unde sis nobilis. Nã & illi nisi aliquid egissent laude dignum: nunq̃ nobiles fuissent. uerus nobilis nõ nascitur. sed fit. & ne forte uideat hæreditarium bonum uirtus) non libens dico: sed res ipsa loquitur) raro excellentis uiri filius excellens fuit. Gaudeo. multo & magno in statu natus sum. respondeo. Iam primo ex alto grauis lapsus: & magno ĩ pelago rara quies. In imo autem præcipicium nõ metuas: nec naufragium in sicco. Gaudeo. lautis & multiplicibus utor cibis. respõdeo. propter crapulam multi pierunt. qui aute abstinens est adiiciet uitam. Ipse demũ professor uoluptatis Epicurus tenue uictũ quasi unicũ auxiliũ suæ pfessionis & laudauit & coluit. Cibus enĩ tenuis ac modicus: siccos: ualidos: & aspectu placidos: ac odore corporis nec sibi nec aliis molestos facit. Victus aũt crapulæ madidos: æstuantes: tremulos: & olentes: & ut Ciceronis utar uerbis sudãtes & ructantes facit: ut aspectu uideat quid inter sit ĩter frugalitate & crapulam. Cõuiuiis glorior. respõdeo. lautus uictus & uoluptatis conuiuia. quid aliud sunt nisi pompaticus furor? Nõne furor est multos diuites a negociis fortassis honestioribus abstrahere: & honorifico tædio unum in locũ congerere: & multos uentres aut uacuos melius mansuros aut saltem suo gratius ĩplendos arbitrio: exquisitis & nociuis cibis infarcire: ubi ut uni morem gesseris palato: multis tædio fueris ac fastidio? Sed & raro inter cõuiuas consensus conuenit: uerumq; depræhenditur quo ait ille. Tres mihi conuiuæ prope dissentire uidẽtur. poscẽtes uario multũ diuersa palato. Si tres discordent: quid cẽtum facient aut mille? Vix sine tacitis abeunt lamentis ĩter se murmurãdo. hoc male sapuit: illud male oluit. illud p̃ferendũ fuit illud gelidum. illud intẽpestiuum. crudũ illud. hoc lacerũ. Iste famulus segnis. hic præceps. hic surdaster. hic cõtumax. hic clamore offendit. hic silentio. ille illotis uasis aquã tepidã. hic uinũ molle porrexit. His querelis nõ tã aulæ q̃ uici resonãt & plateæ. Si igit querelis ac fastidio cõuiuac; uis abstinere: conuiuis abstine. Qui aũt hoc ipsum arguit. q; cõuiuio non interfuit: nõ iam ille conuiua ẽ: sed impudentissimus perasitus: cuius lingua nõ plus existimanda q̃ gula est. Gaudeo. Egregiæ & exquisitissime induor. respondeo. quæ pura sunt nuda uideri amãt nos est fæda coloribus abdere. pudebit autẽ cultus exterior quoties quid eo tegit cogitabis. Insana. n. ambitio est fimũ tegere purpura. Gaudeo. optimo quiete perfruor. respondeo. quæ deus uel natura uel ars aliquando nobis ad obsequium dedit: in uestrum dedecus damnumq; conuertitis: potum cibumq; ad ebrietatem ad crapulam ocium & quietem ad somnolentiam ualetudinem & robur ad iniurias. ingenium ad fraudes. scientiam ad supbiam. eloquentiam ad discrimen. domicilium ac uestitum ad pompam inanemq; iactantiã. opes ad auariciã & luxum plenum. coniugium ad metum & sollicitudinem ĩmortalem. Ite nũc & stupete & quærimini: de fortuna & malis uestris ĩgemiscitis: de bonis mala facitis: deq; cælestibus bonis compedes uobis ac uincula animæ conflatis. Somno autem si delectaris: audiendus est Hieronymus ad Eustochium scribens. noctibus bis terque surgendum inquit. reuoluendo de scripturis quæ memoriter retinemus. denique his studiis fatigati oculi alterno sopore recreandi. & breui quiete recreati alterno exercicio fatigandi erunt. ne totis noctibus dormiendo. & culcitræ incumbendo sepulta cadauera uideamini: motu crebro atq; honesto uos & uiuos & uirtuti deditos cõprobate. Bonis odoribus illicior & delector. respondeo. Fieri non potest: quandoq; delectabilia sunt natura & alliciant? & dum præsentia sunt delectent. Sed Augustini respice sententiam. de illecebra odorum inquit nõ satago nimis: cum absunt non requiro: cum assunt non respuo: paratus eis etiam semper carere. Cantibus soniscq; permulceor. respondeo. Ad quid refert & haud dubie in animis hominum generosis maxime potentissima musica? sed effectus supra fidẽ uarii hos ad læticiã inanẽ: hos aũt ad factũ ac deuotum gaudiũ: piasq; nõnunq̃ lachrimas mouet. Quæ uarietas ĩ diuersas snĩas magna traxit ĩgenia: Nẽpe Anastasius uanitates oẽs fugiẽs canẽdi usum in ecclesiis itroduxit. Ambrosius aũt pietatis exercitium appetens ut caneretur instituit. Choreis gaudeo. respondeo. miror. nihil. n. unq̃ ex choreis nisi libidinosum & inane spectaculum: honestis inuisum oculis: uiro indignum. Corpus animum tegit ac de-

tegit:manuum iactura:pes mobilis:oculus uagus ac petulãs: tale aliquid arguunt in animo esse q̃ nõ
cernitur. Oculti.n.affectus & pectoris latebræ sæpe ꝓuis indiciis patescunt. Sessio:ac cubitus:gestus:ri
sus:incessus:sermo signa sunt animi. Cauẽdum est ergo ualde modestiæ cultoribus.nequid effœmina
tum agant aut loquantur. Quid obsecro ẽ chorea nisi ueneris ꝑludium:liberæ uolant uoces. Est aũt
G sæpius hostis pudiciciæ:& amica scelerum uox ipsa. En delectat pilæ ludus.respõdeo. Si quidẽ motus
H omnis uæhementior:p̃sertim si clamore permixtus fuerit:honestũ dedecet ingeniũ:Aleæ ludus placet.
Respondeo. Damnosus quidẽ si aduertis. Nec obstat q̃ Augustinus eo usus fuit:qui diutissime atque
optime rexit:id pro diuerticulo laboris elegit. Sunt.n.doctis & magnis uiris appetitus quidã peregri-
I ni quos si indocti imitari uoluerint facile labi possunt. Gaudeo.lusi & uici.respõdeo.ludes iterum &
perdes. Quod uicisti aũt hinc atq; illinc mille deripient.quod perdideris nemo restituet. Et quod lu-
cratus fueris non fit tuum.at quod perdis si non fuerit alterius:tuum tamẽ esse desinet. Nõ ergo glo-
riare q̃ uiceris. Ludus turpis.damnosa uictoria.breue gaudium.& esse gaudium de ſuo malo ſtultum
est. Sed & quid prouerbialiter uulgatum ſit de hoc ludo meministi & uerum iugi expientia deprehẽ-
K ditur. Omnes.ſ.istius ludi magistros nudos esse atq; inopes & egenos. Gaudeo. Histriones doctos ha-
beo & ad risum me mouẽtes.respondeo. Habes de quibus rideas quiq; te irrideant atq; rodant: pestis
L diuitum peruetusta. Palestris nudis delector respondeo. Si sis spectator uanus. Si aũt luctator.insanus:
M Spectaculis delector.respondeo. Spectaculis pudiciciã sæpe ſtratã:semper impulsam uidimus. Et ut si-
leam uiros quibus horũ scelerum furor est:ut pene iam adulterio glorientẽ.multarũ ibi fama perit pu
N dorq;. Multæ deinde domũ pudicæ:plures ambigue rediere. Equo libens circunuector.respõdeo. Nõ
O multo est peius mari turbido:q̃ fremẽti equo rapi.nullũ animal insolentius domino suo est. Ex cani
bus gaudeo.respondeo. Audi Flaccũ dicentẽ. Equis canibus gaudes. Et sequiẽ. In uitium flecteris mo
nitoribus asper. Vtilium tardus prouisor ꝑdigus æris. Sublimis cupidus & amata relinquere pernix.
P Gaudeo. Serui mihi multi sunt.respondeo. Multi serui multæ lites multæq; discordiæ multa deniq;
bella domestica:quoꝝ uel spectator fedus uel laboribus cõpositor sis oportet: iterq; reos & accusato-
res medius seruis tuis seruias:iudex factus ex domino. Melius.n.pauci seruiunt q̃ multi.ubi multi ser
ui sunt alter alterius manus aspiciẽs quiescit laborẽq; fugit. At quidẽ ubi multi serui:ibi multus ẽ stre
pitus.pauca seruicia.secretũ nullũ. Quot seruorum linguæ.tot ꝑconũ tubæ. quot seruoꝝ aures atq;
culi.tot domoꝝ rimulæ. quibus etiã quæ in fundo sunt facile dilabunt ꝓfusum uas ac futile seruilis
animus:nihil diu cõtinet.quicquid infuderis mox effluet. Sũma est curiosissimũ animal seruus ad in-
quirendum.negligentissimum ad obsequẽdum.quid cogites aut quid agas nosse uult: sed quid iube-
Q as ignorare. Gaudeo.grauissimæ ædes sunt mihi.respondeo.quid hic tumes architecti laus est nõ tua.
Vna est autẽ urbium & domoꝝ lex.nõ idcirco melius habitant qui latius. Neq;.n.q̃ late habites:sed
q̃ læte requirit ad bonã uitam. Sæpe uel in pallaciis regum labor dolorq; habitant.uel in tugurijs ino
R pum quies & gaudiũ. Gaudeo. Multa mihi uarii generis ſuppellex domi est.respondeo. Iuge bellũ nõ
cum furibus mõ:sed cũ muribus tineisq;.& araneæ & rubigo fumusq; puluis & ĩber in nos dimicant.
S O diuites delicati:quibus armis hostes hos arcebitis? Gemmaꝝ fulgor & spẽs delectat.respondeo. Re
rum fateor terrestrium & mortaliũ uanitatis pars nõ ultima ẽ hæc. Nũquid uãitas maxima quæso ẽ.
exiguo in lapillo patrimonia magna ꝓfundere? cuius p̃cium instabile & meritũ uarium e ſola mercan
tium fama & diuitum insanoꝝ credulitate dependeat:factũ deniq; legimus ut gẽmæ diu spretæ ma-
T ximis p̃ciis attollunt:& gẽmæ famosissimæ subita p̃muntur ĩfamia. Gaudeo libris affluo.respondeo.
mallem ingenio & eloquẽtia & doctrina:multoq; maxime ĩnocentia & uirtute: sed & hæc uenalia nõ
habent ut libri.& si haberẽt nescio an emptores totidem quot libri reperturi. Illi.n.muros nesciunt:
hæc animos:qui quoniã oculis nõ uidẽt ab omnibus negligunt. Ac ꝓfecto si librorꝝ copia doctos fa-
ceret aut bonos:doctissimi omnium atq; optimi ẽ possent q̃ ditissimi cuius cõtrariũ sæpe uidemus.
V Scribo.respõdeo. Si ut ingeniũ exerceas:scribẽdoq; aliis te doceas cõmendo. Si autẽ oblitoꝝ ꝑteritiq;
memoriã ac p̃sens tædium effugias excuso.sed si scribẽdi morbo misereor tibi: si tibi nudũ nomẽ q̃si
turus:nihil uanius quoniã ꝑcesserunt uiri in scribendo clariores.omnẽ scribendi copiã suo labore trã
scedentes. Quis.n.Ciceronis libros quos scripsit.aut Varonis enumeret? & certe græcoꝝ unus sex mi
X lia librorum edidisse traditur. Gaudeo. Magisterio insignitus sum.respondeo. Malim fateor disciplia.
Y magistro.n.indisciplinato & rudi nihil est turpius. Gaudeo.diuinæ atq; humanæ scientiæ titulum cõ
secutus sum.respõdeo.sapia titulis nõ eget:ꝑ seipam clara ẽ. Quis unq̃ quæso lucernã soli ut uideret
adhibuit? Multi &.n.his titulis obscuri clarissimi euasere. Sæpe malis moribus clarũ signũ fuit: bonis
nullum. Nã si medicinæ iuriũq; ꝓfessor es:ad hoc ægri tui & clientes respõdeãt:qd illis unq̃ ad salutem
corporis uictoriãq; cãrũ titulus iste ꝓfuerit:tibi quidẽ ad lucꝝ sæpe ꝓfuit. In his magna pars reor opi
nionibus agit. At uirtuti deditos titulis gloriari alienũ ꝓrsus atq; absonũ:imo uere nec possibile qui-
A dem reor. Gaudeo. Negociorum regis gestor sum.respondeo. ꝓpria negocia gerere laboriosum ẽ: qd
putas aliena p̃cipueq; potentũ? quibus placuisse ꝓpetua seruitus: displicuisse discrimẽ. supciliũ graue.
paratũq; leui ẽt offensa suppliciũ. Si ꝓcurator regis es:ergo hostis es populi.si fisci:ergo reip.inimicus.
Si iudex es:sic iudica quasi mox ab alio iudicandus. Vnus est oĩm iudex tribunal incorruptũ habens
ante illud stabitis o mortales:ubi nec pecuniæ nec gra nec falsi testes nec ĩdignæ p̃ces nec ianes minæ
B nec deserti ꝓderũt patrõi. Gaudeo militari cĩgulo exornatus sum.respõdeo. Pauca tibi uitæ mala uisa

erant nisi ēt militiam addidisses:qua & inquietus semper & periculo repositus:uel inglorius cōtemptui sis oportet.Gaudeo,quæsiui mihi regū amicicias,respondeo.Hominū uera amicicia rara est.tu tibi amicicias regum fingis:quos fortunæ splēdor tūorq; animi omniū impariū contēptores facit.Si regibus carus es:uilis tibi ergo ē aīa.uirtus.fama.quies.ociū.securitas.Notus.n.est mos regū.uix diligit nisi his omnibus abiectis & neglectis se seuiciæ illorum ac libidinis seruum fecerit.Si ergo carus es regibus:nō est q; de te amplius quærā.uilis es tibi.Ná & regibus boni q̄ mali suspectiores sunt. his aliēa semp uirtus formidolosa est.Melius itaq; si esses icognitus regi:melius fortassis si odiosus. fugeres.n. q; nūc sequeris discrimē.Peior est auibus inuitantis aucupis blanda modulatio: q̄ uillici sonitus deterrentis.Mirares:bonum īgens spernī:& hoc periculū p̄grande sæpe magnis periculis emīt.sic est usus hominū.O q̄to citius q̄toq; facilius regis oīm amicicīā meruisses.Gaudeo.Amicos ni fallor fidos habeo.respōdeo.Multū est.nihil amico carius:nihil rarius. Vide aūt ne fallaris neue experiri cupias. Ná sæpe cuius rei fuerit dulcis opinio:amarū fuit experimentū. Gaudeo. Fama ab extremo terræ attulit mihi amicū.respondeo.Fama contraria illū tibi auferet eoq; facilius quo potentiores malis q̄ bonis relatibus aures sunt.Nam quibus uiis fiunt crescuntq; oīa: eisdem facile resoluuntur. & natura uult: ut cito aucta cito desinant. Vnde aūt scis q̄ bonus sit amicus quē nō uideris rogo?cū nec scias quales hi sint quos quottidie uides & tanto tempore alloqueris.Nimium fidei famæ attribuitis mēdaci.speras.n.animū uidere.cuius nunq̄ fronte uiueris:cū tamen sint etiā inter notissimos quoq; tot pectorū diuersoria:tot latebræ.difficile est amicū nisi ī magna aduersitate cognoscere.Operiosius ē illū noscere q̄ quærere.Vna sæpe hora paucis uerbis quæritur:qui uix multis annis atq; experimētis agnoscīt. Voco nunc amicū ut uulgus.uerū.n.nō ante quærīt q̄ ꝓbetur. Nec amicum ꝓbant aliorū uerba:certe nec ꝓpria:sed experta caritas fidesq;.Gaudeo.scio certitudinaliter me amicum multis ac magnis expertum casibus certissimum habere.respondeo. Habes ergo rem dulcissimā sanctissimamq;: qua una post uirtutē solā homini nihil melius in hac uita:nihilq; dulcius fateor.dulces sunt ꝓntes: dulces filii: dulces fratres:possunt tamē amarescere:nec pntes ideo eē desinūt:nec filii nec fratres:cū dulces eē desierīt.At amicus solus dū sit uerus.dulcis & carus eē nō desinit.Gaudeo diuitiis plenus sum.respōdeo. Caue ne te rūpant.Ois.n.plenitudo querit exitum.multis mortē diuitiæ attulere:requiem fere omnibus abstulere.Mallē igitur te potius uirtutibus q̄ diuitiis ab undare.Si.n.opes habes multas:habes & rem quæsitu difficilem:custoditu anxiam:amissu flebilē. Si aūt seruatæ:nō te diuitē sed occupatum: non te dominū sed custodē faciunt. Vix diuitē inuenies:q nō sibi melius fuisse in mediocritate uel honesta pauptate fateat.Si accreuerunt diuitiæ tunc securitas:gaudium:trāquillitas decreuerūt.Anceps igit & onerosa fælicitas:& quæ plus inuidiæ sit habitura q̄ gaudii.Gaudeo.Aurifodinā inueni.respōdeo:labor certus:euentus ambiguus.uetus aūt est uerbum.Sæpe unus leporem mouet:alter capit.Inuenisti prædā quā plurimi cōcupiscunt.unus rapiat:& tu forte ille unus nō eris.Gaudeo.Inscius ī thesaurū icidi.respōdeo.Tutius forsan ī colubꝛ icidisses. Cū enī ꝓpriū sit oībus diuitiis ut uirtutū inopiam afferāt:tamē p̄cipue id cōuenit repētinis. q; aliæ sensim nocēt: hæ subito īprouiso deniq; mētes turbāt. Vnde si tibi thesaurus īsperatus obtigit repēte:& repēte desinet. Quæcūq; fere cito crescūt:cito excidūt.Subitæ.n.opes quasi fælicitas somniātis.Gaudeo.Colui uineā exquisite:respōdeo.Lætā forte cū illa uindemiā es pactus:sed si ēt cū pruina: aut cū grādine pepegisti uideto. Ná &si solito largius aruū seruisti:plures pasces rure grues:plures domi mures.Gaudeo.decoris spacior uinetis.respondeo. delectabilia loca sæpe insidiis optima sunt:dū licentius ibiq; laxius degīt: & minus circūspectōe pericula cauent.Gaudeo.Simia delectabilis ē mihi respondeo. Fædū animal:aspectu tristæ: de quo quid aliud q̄ tædium speres:quicquid domi reperiet aut corrumpet:aut sparget. Gaudeo.Pauones multos habeo.respōdeo.Habes fateor in hoc qd' uisu pulchrū est. sed hæc uoluptas oculoꝛ multo auriū tædio ē pēsanda:q̄ sæpe eoꝛ tartareæ uocis horrore fatigant. Si pullos nutris.īpedimētū nutris domui: escā uulpibus.areæ suffossores.& quoꝛ labore nunq̄ supficies æqua manet.Si apibus abūdas:nō mortalis mō:sed & uolatilis & fugitiua fælicitas tua ē.Si colūbaria tibi sunt plena. sunt qui litigent & qui gēniant:qui diebus domū fædēt:& noctibus somnū frangēt. en magni gaudii materia. Si gregibus & armentis gaudes.brutinū ē gaudiū.Si pisces cōclusos in piscina habes:quid ē aliud pisces cōclusos habere:nisi oībus uelle īpare ut libidini seruiatis?Neq; tibi nūc usum piscium : sed potius magnam tam ignobilis rei curā interdico.Si canorā luscīniolam nactus es:melius multo(crede mihi)in ramis caneret:q̄ uestris ī caueis.Sed uīa heu cupiditas nihil existimat nisi q; sibi ꝓpriū fecerit q̄ natura facit cōia. Sic ultra suos fines atq; ultra suum nomē tēdit auaricia. Gaudeo.Coniugem gratiā duxi. respondeo. Erras.Illa te duxit.diu nimium fuerat tuus:accessit sponso domina:carnifex præuignis:æmula socrui familiæ iugū:coquinæ labor:onus pēni.sumptus arculæ:diurnū spectaculū: fenestrælis:nocturna cubiculo:grauis sarcina:duræ cōpedes:liberos humeros atq; olim liberos pedes p̄mentes: durum dictu atq; durius cogitatu:sed durissimum perpessu.nō unius lucis hospes sed totius uitæ quam nō euades repudii spe sublata nisi mors excludat.Cōtraxisti itaq; cum cōiuge nuptias.sed cum pace diuorcium. cū somno ꝓpetutū exiliū.In maritali lecto rarus ac tenuis sopor.hinc uoluptas hinc iurgia.quies nūq̄. Vnde si claro cōiugio fælix es casto esses fœlicior:fœlicissimus celibatu.Gaudeo.Forma cōiugis magna est.respondeo.& magna supbia.uix ē aliqd qd æque aīum tumefaciat & extollat. Vana aūt & breuis delectatio.Nam nihil forma fugatius & præsertim fœminea . Qui uxorem ꝓpter formam diligit

cito illam oderit. Solet denicꝫ forma corporis ut multa peritatē gaudere impitatem ac dissimilitudi-
nem aspernari. Si ergo pari tibi forma exerceberis, alioquin cōtemneris, utrūcꝫ laboriosum. Vnde dif-
ficilem ꝑuinciam nactus es, uigilia, iam dugꝫ est & difficile custodire quod a multis appetit̄. Gaudeo.
Q Fæcunda ẽ mihi uxor, respōdeo, multas tibi curas multos pariet labores. uxor sterilis unica tantū est,
R fæcunda aūt sarcina domus est multiplex, huic nati & nutrices aderunt. Gaudeo facunda uxor est mi
hi, respōdeo, huic uerba nō deerūt, habes cū qua disputes ac decláes, cōiugē q̄rebas, magistrā iueni-
sti.
S Est inter mundi tædia nullū importunius procaci fœminæ & tacere nescia. Gaudeo, cōiugis dos, i-
mensa, respōdeo. Consequens est ut elatio animi sit imensa, timor aūt uiri nullus. Nō audebis uitia re-
prehendere cū respicies dotem nō præsumes humiliare illā, ꝑ quā te memineris supbiæ fastigia atti-
gisse nō solū tædia, sed & ꝑbra & iniurias tolerabis. Nā uxore multū dotata nihil importunius, nihil
intractabilius, nil sibi non licitum arbitrat̄, quæ suas opes mariti compat egestati. Que uigꝫ pascit do
A minam se putat nō fociā. Gaudeo. Amor haud dubie, respondeo. Peruasit mulier tua ut uideo; sed nō
est magnum ꝑsuadere uolētibus: omnis amans cæcus. Est. n. amor latens ignis, gratum uulnus, sapidū
uenenum, dulcis amaritudo; delectabilis morbus; iucundū supplicium, blanda mors. Sed o īsane nihil
unq̄ impudicitiæ ꝑsertim credas fœminæ; sexus, ardor, leuitas, cōsuetudo mentiendi, fallēdi studium,
B fructusq̄ fallaciæ; hæc singula multoꝫ maxīe hæc omnia, quicquid ꝑdierit suspectū faciūt. Gaudeo.
Filii mihi sunt, respōdeo. Si boni iugis timor; si mali sempitærnus dolor; interim solamen ambiguum
C sed certa cura. Gaudeo. Est mihi nata pulcherrima, respōdeo, circunspice īsidias, uim caueto; nō unus
tantū sed mille sunt qui eam habere quærunt. Tibi ergo est solicitudo & labor, atq̄ metus; quē nō ni-
si morte aut ipsius senectute effugies. Si nuptiis eā dederis; metum ipsum in alterius domū transferes
D nō aūt extingues. Gaudeo. Casta mihi est filia, respōdeo. lucunditas magna sed solicita. Quāto, n. in ea
castitas maior tanto in ea uigilātior libido, nihil tā ardenter iuaditur: q̄ q̄ castis excubiis & fœmineo
pudore est uelatum. Multū cupitæ rei difficilis solet esse custodia. Si tibi castitas filiæ nota est opta ut
perpetua sit. Nā apud poetā legis; uarium & mutabile semꝑ fœmina. Quot a dolescētulas pudicas pri-
mū post lasciuas anus uidimus; quo nullū ī sexu atq̄ ætate ludibrium maius. Est ergo tibi q̄ timeas.
E Cum. n. sit in oībus rara cōstantia; tamē in fœminis nulla est. Gaudeo fortissimus mihi est filius, respō
deo. Quāto ille fortior; tāto tu timidior sis oportet. Reuolue tꝑs præteritū & fortissimos fere omnes
uiolenta morte cōsumptos reperies, unde uegꝫ est quod dicitur. Omnibus mors uicina; sed uiris forti-
F bus contigua ē. Adoptaui mihi, filium respōdeo. Sæpe meliores adoptātur q̄ gignunt̄; nec migꝫ. cū id
expientia & cōsilio muniat̄, hoc aūt neutro horū. Sæpe etiā contra; nō tantū peiores sed pessimi adop
G tantur. Rarus ẽ aūt priuignus bonus, rarior uitricus. Gaudeo. Nati mihi sunt nepotes, respōdeo. hi iā
H minus ad te ꝑtinent; hoc gaudiū; & hāc patribus curā linque. Gaudeo. Filiā uiro dedi, respondeo. Noli
nimium hinc gaudere; nuptiæ multis anxietatibus principiū fuerunt, durū negociū coniunx si fæcū-
da est nascuntur filii; scaturietq̄ domi fons curarum. Si sterilis molesta odiosaq̄ erit, ac proinde man-
I sisse tecum optabit pietatemq̄ hanc tuam odiet. Gaudeo. Optimus gener ẽ mihi, respōdeo. Debet is
K esse uel filio carior; siquidem filium casus affert, generum autem affert electio. Secundas nuptias cele-
brabo, respondeo, qui e primo coniugio prolem habens nouercam superinducit: suis manibus suam
in domum mittit incendium. Nam & si nosses ad liquidum quid est fœmina, quidue de illa scribunt
L magni uiri; nec primas quidem nuptias celebrasses. Gaudeo, patrem habeo optimum, respondeo. Aut
ille luctū tibi piet; aut tu sibi, si ordo seruatur magisfletus. hæc reditas tecū manet: q̄ si peruertit̄ secū
erit, & si patrē habes decrepitū, nouissima tūc pietatis officia in illū congere dū licet, siquid nūc omi-
M seris dolebis semper. Gaudeo, amantissima est mihi mater, respondeo, & tu illi ingens pauor desideriū-
N que perpetuum. Gaudeo, Equos pioſq̄ fratres habeo, respondeo, rarum, nam ꝑntes uere semꝑ amāt,
fratres semꝑ īuident & sæpe despiciūt. Nasonis ergo ueritas. Raram esse fratrum gratiā clamat. Vnde
serua illos pietate mutua ac æquitate, delicatissima res est amor, difficile quæritur, facile ꝑditur.
O Gaudeo. Pulcherrimæ mihi sunt sorores, respōdeo custos est rei labilis; uigilātibus oculis dolos caue.
Si difficilis est unius fœminæ custodia; quid multarum rerum, sane uirgineā castitatem nulla arte me
P lius q̄ maturo consilio præseruabis. Excellenti præceptore glorior, respondeo, alieno nundum desinis
gloriari; Quid ad te excellentia præceptoris tui? Crede mihi q̄ sæpe repeto; ītra te sit oportet: quod te
faciat glorioſum; de te qualis tu discipulus sis uideto. An nescis? multos stultos ac hebetes fuisse ī scho
Q lis. socratis aut platonis. Gaudeo. Pueri nobilis mihi cura commissa est, respondeo. suspecta est ætas &
R suspecta nobilitas, ista spondet immemorem; hæc superbum. Gaudeo, bonum mihi & patriæ dominū
fors dedit. Incomponibilia penituſq̄ contraria. Nam si bonus non dominus, dominum bonum dici,
blandum mendacium atq̄ adulatio nota est, sit licet affabilis; sit blādiloquus; sit postremo munificus,
in paucos de multorum spoliis; hæ enim sunt artes tyrannorum quos uulgus dominos uocat: carnifi
S ces tamen experitur. Gaudeo, potentia magna mihi est & multa; respondeo. Ergo inuidia magna & pe
ricula multa; & labores infiniti; & inextricabiles curæ. Nescis etiam q̄ res hominum nō stant; Qui uo
T lubili in rota sedet altior, is proximus est ruinæ. Gaudeo. Inueni magnam gloriam. Magna in exiguo
qualiter explicentur non intelligo; Si temporum, si locorum angustias metiare: magnam hic gloriam
non posse fateberis; Nam & liquido cernitur; quænam sit hæc mortalis atq̄ terrenæ gloriæ magnitu
V do. Si tamen præfulgens & digna sit tibi gloria; gaude non q̄ habeas sed q̄ meruisti. Gaudeo. Sceptꝫ

& diadema fortitus ſum,reſpondeo. Fulgidas compedes claramq; miſeriã:quæ ſi plene omnibus nota eſſet crede mihi:non uno totiens de ſolio litigarent duo:ſed plura eſſent regna q̃ reges:nõ potes nunc huius & illius hoſtis eé:ex quo pater oĩum eſſe meruiſti.id prícipi iuris eſt in ciues:quod patri í filios. iuſtus princeps patriæ pater eſt:tibi uero qui hoſtes fuerant iá filii ſunt . Gaudeo ſummi pontificatus ſolium aſcendi,reſpondeo,quo mare altius & uenti plures:& piculoſior tempeſtas:Et tẽpeſtate í portum fugi ſolet:tu e portu in tempeſtaté ſponte fugis tui mirus nauta. Parũ ne difficilis:parũ ne grauis unius animæ cura tibi uidebitur:niſi oĩum curas í te unum trãſtuliſſes.Gaudeo.Sũ fælix,reſpondeo. ſiquidem eo fælix:es quod nemo unq̃ fuit,nemo erit,ut augurior. Nam quis quæſo hominũ fælix in miſeriis? Nemo ergo fælix priuſq̃ ex hac miſerorũ ualle migrauerit. Gaudeo.populus me amat meq; honorat,reſpondeo:ſubſiſte paululum mox oderit. labiis te crede honorat.cor aũt ipſorum longe eſt a te:Non eſt.n.tibi fidelior q̃ deo.raro ex aĩo quicq̃ facit uulgus:niſi tumultuare furere & ſeuire.Gaudeo.Multi meis beneficiis ſunt obſtricti,reſpondeo. Quidã ſe relaxabũt obliuione,alii forſan iniuriis beneficia penſabunt:ut ceſſent iniuriæ nõ ceſſabunt querimoniæ. O q̃ multi de benefactoribus conqueruntur ſuis:iniquũ fateor ſed cõmune adeo:ut nõ tam crebræ de hoſtibus ſint querelæ.Siquidem durum dictu ſed dicendũ tamẽ.Aníal ingratius homíe nullũ eſt. Omnis aũt ígratitudinis triplex niſi fallor cã eſt.Inuidia.ſ.quæ dũ aliis impenſa beneficia:ſuas dicit iniurias.in ſe collata non aſpicit.Superbia quæ uel ſe maioribus digná cenſet:uel p̃ferri ſibi aliquem ídignaẽ . Cupiditas quæ muneribus nõ lenitur ſed accendiẽ ut dũ quærendis inhiat,quæſita nõ ĩuenit.Si igiẽ multis beneficia cõtuliſti,multos ingratos expiens dolebis.Expecto ſenis hæreditaté,reſpondeo.neſcis quid iſte forſan expectet.Eſt ea quidé inter hoíes uulgaris inſania:ut fere oẽs non coeuis tantũ: ſed minoribus quoq; diutius ſe uicturos ſperent.Inuiti ſua de morte cogitant mortales:de aliena aũt libenter cũ tamen contrariũ agere eſſet utilius. Gaudeo. Magna mihi ꝓmittit alchamiſta,reſpondeo.dic ut ea ſibi præſtet quæ ꝓmittit aliis:primumq; ſuam pellat inopiam.Eſt.n.fere mendicũ genus hominum:cũq; pauperes ſe fateantur ditare alios uolunt:quaſi aliena illis q̃ propria moleſtior ſit pauptas.Solent impudenter & ignotis etiã interdũ magna ꝓmittere: O turpis promiſſio & ſtulta credulitas. Nã & hic qui tibi aurũ ſpondet:cũ tuo forte auro íprouiſus effugiet. Noui nihil narro:mos é publicus,& tu deluſus remanebis:digitoq; monſtraberis auarus & ſtolidus.Gaudeo.multa mihi ꝓmittũt mathematici.reſpondeo. nil ꝓmptius q̃ promiſſis affluere his qui careãt pudore:quos mẽtiri aũt pudet ad ꝓmittendũ tardi ſunt.Miri.n.homines qui ſola futura nouerint:ꝓteritorum ac p̃ntiũ ignorari.Et quæ in cælo fiunt ita pronunciant: quaſi cõſilio cæleſtium interfuerint:recentiq; nunc inde ueniant memoria:cũ tamen interim quid in terris,quid in pría,quid in domo,quid in thalamo ſuo fiat neſciant.Sic penitus uerum eſt quod apud Tullium legitur .Quod é ante pedes nemo ſpectat:cæli ſcrutanẽ plagas.Bene & Cato ille rigidus mirari ſe dixit:q; nõ rideret haruſpex haruſpicé cum uideret.Idq; ad omnes æque ſortilegos. haruſpices. augures,ac totã quã dixi machiten trahi põt.deniq; tam ĩcertum é:an illoꝝ fraus turpior,an ridiculoſior ueſtra demẽtia.Gaudeo.multi lætos nuntiant rumores.reſpondeo.Sæpe tutius uni crediẽ q̃ multis.mos famæ uulgaris notus eſt:ueris falſa miſcere:paucis ueris multa mẽdacia conduné oĩa mentiẽti nihil creditur.Noli igiẽ famæ credere quæ mẽdax eſt.Spero principẽ uentuꝝ.reſpondeo. & ſecum illos motus rerũ uarias mutationes.urbiũ nouitaté,famé,peſtẽ,bella,diſcordias. hæc uel uniuerſa uel ſingula:modernis cum principibus,uenire ſunt ſolita . Si hæc placent principem ſpera: ut nil horum formidabile ſit.Cum.n.præſentem uideris principem:ſcito & ífauſtum fælicis reip.ſidus aſpicere: uel memoriã ipſe tuã:uel pntes interroga auos:id eſſe repies ut dico.Idq; tu filiis tuis & nepotibus tuis annuntia:ne ipſi quoq; aduentum principis ſtulti ſperent. Dic.n.quæſo:quando unq̃ leonis aduentũ fere minutæ:uel affuturã aquilam auiculæ ſperauerũt.líceat uerum loqui.Stultiſſimũ & mali. ſui ſemp auidiſſimum animal eſt homo. In cæteris capiẽdis animalibus eſca opus eſt.non auté ſolis famæ ſibilis capitur.Spero amicum reuidere.Reſpondeo.Rem p̃dulcé ſperas:ſed fallacé.forſitã quem expectas iãnunc obiit.ueniendi impedimẽtorum mille ſunt genera:ſed unum cõe omnibus mors.Si uero uxoris aduentum ſperas?quid iam metuas ignoro:Sunt.ſ.tamen qui expectant cõiugé & qui febré. Spero tempora meliora,reſpondeo.Oĩa uere tẽpora æq; bona ſunt:qui creator tempoꝝ æq; bonus é ſemp. ſed uos temporibus bonis male utimini:inq; hoc ut in aliis culpas ueſtras rebus aſſcribitis: fac ut homíes boni ſint & tẽpora bona erunt. Vna aũt é ad hæc uia:ut aĩum tibi facias lætiorem:quod ſine uirtute fieri nequit:ubi hoc feceris læta erũt oĩa:triſte nihil.Gaudeo.Serenus & trãq̃llus é aer. reſpõdeo. Mallem q; & ſerenus & tranquillus eſſet animus tuus.utilis utiq; eſſet iſta ſerenitas ſtabiliſq; trãquillitas quam nec nubes occupent nec quatient uenti.Gaudeo.trãquillum mihi ſe p̃bet mare. reſpõdeo. Inſidioſa tranquillitas(utq; ita dixerim)eſca eſt naufragii.ſi ſemp turbidũ eſſet mare,nullus hominum nauigaret.Quid ſi proſpere deniq; nauigaſti?nam & ſacrilegi proſpere nauigãt:& uiri ſanctiſſimi naufragantur.Gaudeo.claſſem cũ magna uictoria ſum ígreſſus.reſpondeo de egreſſu cogita.ingredi nempe perfacile eſt:ſolet equor intrantibus planum eſſe:ſed progredientibus ſæpe montuoſum ac difficile.O cæci:uitæq; quã maxime diligitis ꝓdigi:mortẽ undiq; quã ſuper oĩa timetis accerſitis. Gaudeo. multæ mihi ſunt & ualidæ legiones.reſpondeo.harum tædia atq; moleſtias inſolentiaſq; nemo facile dinumeret.Sed tu omnia experiendo condiſces:& quanto ſit ſatius ſolum uiuere q̃ cum multis legionibus profecto mille iniuriæ.nulla perfidia. nulla crudelitas caſtrẽſium; moribus compandæ ſunt:ut

I
K
L
M
N
O
P
Q
R
S
T
V

ueriſſime intelligas hunc uerſum. Nulla fides pietaſq; uiris qui caſtra ſequunt. Tutius fortaſſis paſtor trigidum eſſes atq; urſorum q̃ dominus & rector exercitus. Mãſuefieri corda ferarũ poſſunt, ſed quorundam hoíum nõ poſſunt. & minant anteq̃ feriant feræ: odia hoím íprouiſa ꝓdeunt & erumpunt. Baliſtis affluo, reſpõdeo. Melius belli odio & ſtudio pacis afflueres. Cũ cætera quidẽ arma íquieti animi hæc & degeneris ſigna ſunt: nec pacificis quidem grata & bellatoribus íuiſa magnanimis. Qui baliſtam primus inuenit: aut pauidus fuit, aut ꝓditor: aut nocendi auidus: & metuens hoſtis: fortis autẽ bellator congreſſum hoſtis adoptat: quẽ ſagittarius uitat. Gaudeo. Magno theſauro ſubniſus ſum in bellum, reſpondeo, ſolet theſaurus iſte poſſeſſori ſuo ꝓdendi metũ afferre hoſtibus lucri ſpẽ: & bellandi ſimul audaciã. Quis nõ alacer in id bellum eat: quo eat: quo querere multũ poſſit: nihil admittere? Et ꝓfecto ſi ad clariſſima rerꝫ exempla reflecteris uidebis Romanos pauperes oíum gentiũ fuiſſe uictores: ſed tunc uinci cæpiſſe dũ diuites facti ſunt. Ita ad aduentũ diuitiarꝫ diſceſſere uictoriæ ac uirtutes: ſimulq; opum comites deliciæ ac libidines ſubiere. Gaudeo, ulciſci poſſum: nil dulcius uidicta. reſpondeo. Ira nihil amarius: quam cur quidã dulcem dixerint mirari ſoleo? Quod ſi oíno uindictæ nomen dulce eſt: oſtendã tibi quo multa cũ gloria uti poſſis. Nobiliſſimum uindictæ gẽus eſt ꝓcere. nam & ſi ulciſcaris, plus teipſum q̃ hoſtẽ læſeris: illi corpus forſitan aut opes: tibi aíam famãq; corruperis. Multos autẽ clæmentia honeſtauit: nullũ ultio. Nil tam neceſſariũ íter mortales: nil tam commune q̃ uenia. Nemo enĩ q nõ peccet: nemo cui nõ miſericordia opus ſit: fac homini tu q; tibi ab homine fieri uelles. Imprudenter a domino ueniã petit q conſeruo ſuo illam negat: eccleſiaſticus doctor clamat. Indignans homo homini ſeruat iram: & adeo quærit medelam: in hominem ſibi ſimilem non habet miſericordiam: & de peccatis ſuis deprecat. Bello uictoriam ſpero, reſpõdeo. Pacem haberes utilius. Melior tutiorq; pax certa quã ſperata uictoria. Cũ fallax ubilibus: tamen in bello falſiſſima ſpes eſt: in quo nihil fere de p̃meditato agitur: in opinione erunt omnia. Gaudeo. At uici reſpondeo. caue ne uincat ira, ſupbia, crudelitas, furor, rabies, hi ſunt, n, uictoriæ comites: & uictorꝫ hoſtes íuiſibiles & horrẽdi, a quibus ſæpe clariſſimi uictores turpiſſime uicti ſunt. Gaudeo, de morte inimici. reſpõdeo. Si quãdo ueſtræ conditionis memoriã haberetis, nunq̃ homo de morte hominis gauderet. Quando ,n, quæſo duorum qui ad ſuppliciũ ducerentur: alter de alterius morte gaudiũ cæpit, ſciens idem ſupplicii genus ſibi inſtare: & non potius in illius morte ſua cogitans ingemuit. Gaudeo de carcere lætus erupi, reſpõdeo, Ibis per plateas urbium litibus plenas: per tumultuſq; negociorum & tempeſtatum: libertatẽ putans gratulaberis quodq; clauis una cõcluſerat: mille ſtringent laquei: cũq; læti oẽs e ꝓcellis portum petant: unus tu nauta mirabilis e portu lætus in ꝓcellas redis. Gaudeo, pacẽ habeo, reſpõdeo, bonum ingens ſi ſincerũ eſſet perpetuumq;: neutrum ſane eſt: nã neq; nouum ímo cõmune ſatis nimiſq; quottidianum eſt: ut ſub umbra bellum pacis lateat, neq; pacem q̃is purã: diuturnã ſinit animorum íſtabilitas: ſecũ aſſidue nõ míus q̃ cũ hoſte pugnãtiũ. Si aut íducias feciſti: hoſti ſpaciũ dediſti ad colligẽdas uires quibus fortius te feriret: Spero pacẽ requiẽq; animi. Reſpõdeo. Sperar pacẽ bellantis ẽ qs aío tuo bella ífert niſi unus tu: q; dũ ipſe tibi abſtuleris ípudẽter ab altero poſtules aut ſperes. põe arma cupidinũ atq; irarũ plenã animi pacẽ q̃ſiuiſti. Pacẽ ſpero: reſpõdeo. ſpes pacis multos ꝓdidit: ſpatæ paci ſuccedẽs íſpata calamitas ícautos obruit: ſopitoſq; quos exꝓrectos íueniẽs nõ læſiſſet. Spo multa, reſpõdeo, & multa metuas oportet: ſine metu, n, ſpes nõ hítat. Inq; multa ſpe multa ẽ uanitas: multuſq; fallẽdi aditus fortũæ Si uitã longã ſpas: diuturnũ carcerẽ ſpas & multas feras íuidias. Si formã corporis elegãtẽ: uoluptatũ ſtimulos ſperas: Si diuitias multas: grauẽ ſarcinã ex lapidibus & tribulis ſperas. Si honeſtas filii filiæq; nuptias ſperas, nulla ferme res tã crebro fallit: & tam grauiter. Si uetulæ uxoris obitũ & cõiugẽ iunioré ſperas: acuto laqueo diſſolui ſpas: ut nouo ac ualido uíciaris. Si gloriam & famam poſt mortẽ: leues auras poſt naufragiũ ſpas. Nam & hoc quottidianũ & uulgare eſt: ut multi í uita famoſi & clari: poſt obitũ ſint ícogniti & obſcuri. Miraris? cauſa huius rei ĩ ꝓmptu ẽ. Affabilitas quidẽ: ſermo comptus ac lepidus: blandũ ſupciliũ, clara frons, benigna ſalutatio, beneficia í uicinos, ꝓtectõ íclietes, hoſpitalitas í externos, í cũctos urbãitas, hæc & his ſimilia uiuẽtibus famá querũt. Ea uero mox ut híc abierũt nõ durant: niſi forſitan q̃diu ſupſunt hi q illos nouerant: q; ẽt q̃breue ſit cõſpicis. Spo uitam æternã, reſpõdeo. Nulla maior, nulla pulchrior nec ſanctior ſpes, mõ non ꝓceps cæcaue ſit, ſunt, n, q ſemꝑ male agẽdo bonũ ſperẽt, quo nihil ẽ ſtultius. Eſt q̃dam uirtutũ cõſanguinitas atq; cõnexio: ut a phis diſputatũ ẽ, ítantũ ut neceſſe ſit q unam hẽt: oẽs hére uirtutes. Cui illã ẽ cõſequẽs una carere cũctis carere uirtutibus. q; ſi de moralibus uerꝫ ẽ. q; de theo: opíemur? itaq; ſi ſpẽ habeas, caritatẽ ſimul hẽas oportet & fidẽ. ſiqua harꝫ deſit: nõ iam ſpes illa: ſed & præſumptio ícõſulta.

Hæc de aduerſa proſpera fortuna petrarchæ. Nunc ad Terẽ. Comicum accedamus.

Ex Comœdiis Terẽtii poetæ clariſſimi elegãtiæ: Autoritates.
& familiares elocutiones. Et primo ex Andria.

Ccedat nũcnũc T erẽtius ille Comicus: genere affer, poeta p̃clarus: elegãtiarꝫ princeps: quẽ priſcianus grãmaticus: alii autores: ſuis í uoluminibus maxie ſũt imitati: ne aũt res ſit q piã q̃ uitio í hoc nro ope dar poſſitis. qa, ſ, nihil elegãtiarꝫ, quottidianæ familiaris & peculiaris elocutõis dederí: hũc ego Terẽtiũ optimũ maxie. Plautũ & quoſdã alios: ad Comœdias circiter trigíta: nõ tã eorꝫ í autoritatibus q̃familiaribus & peculiaribus elocutõibus: imitandos item arbitror ut ne ítelligẽdo faciatis ut nihil ítelligatis. Fauete igitur: adeſte æquo aío: & rẽ cognoſcite, & has

nũc uobis elegãtias ĩtro afferẽus. Terẽtii ĩgiť adeſdũ paucis te uolo. nẽpe fac ut cureť recte hæc. Quid tibi ars mea efficeť poſſit nõ héo. Nihil iſtac opus é arte tua ad hãc rẽ quã paro: ſed his quas ſp̃ itellexi ĩ te ſitas. fide & taciturnitate. Expecto qd uelis. Ego poſtq̃ emi te a puulo: ut ſemp tibi apud me iuſta & clæmés fuerit ſeruitus ſis: feci ex ſeruo ut eſſes libertus: mihi ꝑpea q̃ ſeruiebas liberaliter: q̃ habui ſũmũ p̃ciũ p̃ſolui tibi. In memoria habeo. Haud muto factũ. Gaudeo. ſiqd tibi feci aut facio: q̃ placet ſimo & id gratũ fuiſſe aduerſum te: héo gr̃am. Sed hoc mihi moleſtũ é: nã iſtæc cõmemoratio q̃ſi expro bratio é ĩmemoris beneficii. Quin tu uno uerbo dic qd é q̃ me uelis. hoc primum ĩ hac re p̃dico tibi. Ré oém a prĩcipio audies. Is poſtq̃ exceſſit ex ephebis liberius fuit uiuẽdi poteſtas. nã antea q̃ ſcire poſſes: aut ĩgeniũ noſcere: dũ ætas. metus magr̃i ꝓhibebãt. Plæriq̃ oẽs adoleſcẽtuli aĩm ad aliqd ſtudium adiũgũt. Fecit hæc oĩa mediocriter. Id arbitror apprime ĩ uita eé utile: neqd nimis. Facile oẽs ꝓferebat ac patiebať cũ q̃bus erat. Sapiẽter uitã iſtituit. Hoc tꝑe obſeqũ amicos: ueritas odiũ parit. Mulier egregia forma: atq̃ ætate ĩtegra. Hei uereor neqd andria apportet mali. Pudice uitã ꝑce ac duriter agebat: lana ac tela uictũ q̃ritãs. Vnus & itẽ alter. Ingeniũ é oĩm hoĩm a labore ꝓcliue ad libidinem. Certe captus é. hẽt. Dic ſodes. Quod ſimbolũ dedit? Compiebã nihil ad eũ qcq̃ attinere. Enĩuero ſpectatũ ſatis putabã: & magnũ exẽplũ cõtinẽtiæ. nã q̃ cũ ĩgenuis cõflictať huiuſmodi neq̃ cõmoueť aĩus ĩ ea re. tũ ſcias poſſe hére ĩã ip̃m ſuæ uitæ modũ. Vno ore oẽs oĩa bõa dicebãt: & laudabãt fortũas meas: q̃ gnatũ hérẽ tali ĩgenio p̃ditũ. Quidni uerbis opus é? Beaſti me. Hic pue cõſuetudĩs cã huius morté tã fert familiariter. Ego hæc putabã eé oĩa hũani ĩgenii mãſuetiq̃ aĩ officia. Quid multis moror? Nihil ſuſpicãs mali. Bona fortaſſe. Et uultu adeo modeſto: adeo uẽuſto ut nihil ſupra. Percuſſit ilico aĩm. Quãtũ timeo quorſum euadas. Bene diſſimulatũ amorẽ & celatũ ĩdicat. Cur te is p̃ditũ. Reiecit ſe in eũ flens q̃familiariter. Redeo ĩde iratus atq̃ ægreferẽs. Honeſta rõ é. Si illũ obiurges uitæ q̃ auxiliũ attulit: qd facies illi q̃ dederit dãnũ aut malũ? Nec hæc qdẽ ſatis uæhemẽs cã ad obiurgãdũ. Tute his rebus finẽ p̃ſcripſiſti. Prope tꝑs é cũ alieno more uiuẽdũ é mihi: ſine nũc me meo ĩterea uiuere more. Quis igiť relictus é obiurgãdi locus. Ea primũ ab illo aĩaduertẽda iniuria é. Quẽ ego credo manibus pedibuſq̃ obnixe oĩa factuꝝ. Mala mens: malus aĩus: quẽ qdẽ ſi ſenſero. Ducor falſo gaudio. Nec fuit nobis ſpacium cogitãdi. Meũ gnatũ rumor ẽ amare. Id populus curat. ſ. Dũ tꝑs ad eã rẽ tulit. ſini aĩm ut expleret ſuũ. Núc hic dies aliã uitã affert: alios mores poſtulat. Poſtulo & ſi æquũ é oro ut redeas iã ĩ uiã. Oẽs q amãt ſibi grauiter uxorẽ dari ferũt. Siqs magr̃m cæperit ad eã rẽ ĩprobũ: ip̃m aĩm ægrotũ ad deteriorẽ partẽ plerũq̃ applicat: Dauus ſum nõ œdipus: Nẽpe apte uis q̃ reſtãt me loq. Ita apte mõ ipſam rẽ locutus: nihil circuitiõe uſus é. Vbi uis paſſus facilius ſim q̃ ĩ hac re me diludier. Bona uerba q̃ſo. Irrides: nihil me fallis. Me ĩfenſus ſeruat. Ad hæc mala hoc mihi accidit. Inceptio é amẽtiũ haud amãtiũ. Fingunt quandã nũc ĩter ſe fallaciã. Is obiit morté. Ne de hac re ĩprudẽté opprimat. Temulenta é mulier & temeraria. Importunitaté ſpectate aniculæ obſecro huic p̃endi. Quidnã pamphilũ exanimatũ uideo? uereor qd ſit. Opiar ut ſciam nũc. Nõne oportuit me p̃ſciſſe? Nõne prius cõicatũ oportuit. Miſeꝝ me. q̃ uerbũ audio. Quod ſi fit pereo funditus. Adeo ne decet eſſe inuenuſtũ aut ĩfœlicẽ quẽq̃ ut ego ſum. Facta tranſacta oĩa. Aliqd monſtri alunt. Ea quoniã nemini obtrudi põt itur ad me. Oratio hæc me miſerũ exaninat metu. Tantã ne ĩ rẽ tam neglgẽter agere decuit. Abi cito & ſuſpende te. Tot me ĩpediũt curæ: q̃ aĩm meũ diuerſæ trahũt. Hei mihi ĩcertũ é qd agã. Sed hoc nũc p̃opus é. Dũ ĩ dubio é aĩus paulo mométo huc uel illuc ĩpelliť. Ego ne illud conari queã. Adeon me ignauũ putas? adeon ĩgratũ? porro aut ĩhumanũ. aut ferũ: ut neq̃ me cõſuetudo: neq̃ amor: neq̃ pudor cõmoueat neq̃ cõmoueat ut ſeruẽ fidẽ. Vnũ ſcio hoc. Huius formã & ætatẽ uides: nec clam te é q̃ illi nũc utræq̃ res ĩutiles: & ad pudicitiã: & ad rẽ tutandam ſint. Te in germani fratris dilexi loco. Te ſolũ ſemp maximũ feci: tibi morigerus fui ĩ rebus oĩbus. Niſi mors adimet mihi hãc nẽo. Verbũ unũ caue. Ve miſero mihi: ut aĩus ĩ ſpe atq̃ timore uſq̃ antehac attẽtus fuit. Adẽpta ſpes eſt. Quando non põt id fieri q̃ uis id uelis q̃ poſſis. Satius é te ad id dare opam q̃ iſtũ amorẽ ex aĩo expellas tuo q̃ id loq̃ quo magis libido fruſtra ĩcendať tua. Facile oẽs cũ ualemus recta cõſilia ægrotis damus: tu ſi hic ſis aliter ſentias. Oĩa experiri certũ é prius q̃ pereã. Abi hĩc ĩ malã rẽ cũ ſuſpitiõe iſtac. ſcelus. Ad te uenio. ſpẽ. ſalutẽ. auxiliũ. cõſiliũ expetẽs. Neq̃ pol cõſiliũ hẽo. neq̃ auxilii copiã. Hodie poſtremũ me uides. Haud mecum ſentit. Nunc te p̃ amicitiã: & per amorem obſecro. Ego neutiquã officiũ liberi eſſe hominis puto. Reddidiſti aĩm. Nunc ſi qd potes aut tu aut hic birria. facite. fingite. ĩuenite. efficite. Metũ in quo nunc es adimã. atq̃ expleã aĩm gaudio. Ceſſas alloq̃. Ambos oportune uos uolo. Mea qdẽ ĩ dubio é uita. Obſecro te quãprimũ hoc me miſeꝝ libera metu. Ité alia multa q̃ núc nõ é narrandi locus. Certa res é. Liberatus ſum hodie tua opa. Ridiculũ caput. Ibo tã & ſi ſæpe mea ſpes hæc fruſtrata é. ibi tũ oém culpã tráſſeret ĩ te. Hoc haud dubiũ é. Vxorẽ his moribus dabit nemo. Vide quo me indicas? Curabiť. Reuiſo quid agant aut qd captẽt cõſilii: Tu fac apud te ut ſis. Quaſi de ĩprouiſo aſpice eã. Nũc nr̃æ timeo parti qd reſpõdeat. Neq̃ iſtic neq̃ alibi tibi uſquã erit in me mora: Facis ut decet cũ iſtuc quod uolo ĩpetro cũ gratia. Herus quantum audio uxore excidit. Verum illud uerbum eſt uulgo quod dici ſolet. oẽs ſibi eſſe melius malle q̃ alteri. Hic nũc me credit aliq̃ ſibi fallaciã portare: & ea me hic reſtitiſſe gratia. Præter ſpem euenit. Ipſe ſecum eam rem recta reputauit uia. Dum licitum eſt ei dum ætas quæ tulit amauit: tum id clam cauit. ne unquam infamie ea res ſibi eſſet: ut uirum fortem decet. nunc uxore opus eſt animum ad uxorem appulit. Subtriſtis uiſus eſt aliquantulum mihi. Nimium perparce facit ſum

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z aa bb cc dd ee ff gg

ptū.Quid hic uult ueterator ſibi?Fidelē haud ferme mulieri ĩuenias uirg.Vtinam aut hic ſurdus: aut
hæc ſit muta facta?Vera p̄dicat.Bonū ingenium narras adoleſcētis, Quod remedium nūc huic malo
inueniā?Vix tam ſtolidus ſenſi.Serua me obſecro.Hui tam cito.Ego ĩ portu nauigo. Adhuc q̄ aſſolēt
hh quæq; oportet ſigna eſſe ad ſaluté.oĩa huic eſſe uideo.Scitus puer é natus e páphilo:deos quæſo ut ſit
ſupſtes.Hæc quis nō credat qui te norit abs te eſſe orta.Interminatus ſum ne faceres.Nōne ſatis meꝑ
noſti qualis ſim ſimo.Si quid tibi narrare accepi.cōtinuo tibi dare uerba cenſes. Prorſus a me opinio-
né hāc tuā eſſe ammotā uolo.Multa occurrūt ſimul q̄ cōiecturā hanc nunc facio.Poſtremo nūc mihi
id da negocii.Abi intro.ibi me opire:& qđ parato eſt opus para.Haud mihi eſt id dubiū. Optatus ad-
ii uenis.Auſculta paucis.Per ego deos te oro:& noſtrā amicitiā Chreme:quæ ĩcepta a puis cum ætate ac
creuit ſimul:ut me adiuues ĩ hac re.Ah ne me obſecra:quaſi hoc te orādo a me ĩpetrare oporteat: aliū
A cēſes eē nūc me atq; olim.Te oro ĩ cōe ut cōſulas.Amātiū ire reintegratio amoris é. Facile ex illis ſeſe
emerſurg malis.Fieri ĩ filia p̄iculū graue é.Incōmoditas deniq; huc oĩs redit. Merito te ſemp maximū
feci.Ipſius mihi q̄ intimus eſt.eorg cōſiliis dixit.lā adueſpaſcit Propemodū habeo tibi fidē.Vah cōſiliū
B callidū. Recta ꝑficiſcar uia.Nihil é loci p̄cibus relictū.Hæc cōfiteor mihi iure obtigiſſe. quādoqdem
tā ĩers:tā nullus cōſilii ſum ut hōi fortūas meas cōmiſerim tā futili:ergo preciū:ob ſtultitiā fero. Huic
malo aliquā ꝑducā morā.Sine paululū ut ad me redeā.Hei mihi curnā habeo ſpaciū: ut de te ſummā
C ſuppliciū ut uolo. Hoccine é credibile aut memorabile:tāta uecordia ĩnata cuiq̄ ut ſit:ut malis gaude
at:atq; ex ĩcōmodis alterius:ſua ut cōpet cōmoda.Id é genus hominū peſſimū.Proximus ſum egomet
mihi.ingerā mala multa.Et me & te ĩprudēs p̄didi.Etiā nūc me ſeducere iſtis dictis poſtulas.Cōplaci-
D ta é tibi.Heu me miſerg q̄ tuū aĩum ex aĩo ſpectaui meo.Falſus es.i.decipieris.Neſcis in q̄tis malis uer
E ſer miſer.Quātas hic ſuis cōſiliis mihi confecit ſolicitudines.Mirū é de te ſi exēplū capiat. Tu coactus
tua uolūtate es.Cur me enecas?Dii tibi dignū factis exitiū dēt.Hac nō ſucceſſit alia aggrediemur uia.
F Ego tibi páphile hoc ꝑ ſeruicio debeo.conari manibus pedibuſq;:nocteſq; & dies:capitis piculum adi
re dū ꝑſim tibi:tuū eſt ſiquid p̄ter ſpē euenit mihi ignoſcere.Reſtitue in quē me accepiſti locum. Tu
G mō aĩæ mi noli te macerare.Optime te mihi offers.Hoc malū ĩtegreſcit.Age ſi hic non ĩſanit ſatis ſua
ſponte iſtiga.Per oēs tibi adiuro deos nunq̄ eā me deſerturg:nō ſi capiēdos mihi ſciā eſſe inimicos oēs
hoĩes:hāc mihi expetiui.cōtigit cōueniūt mores:ualeāt q̄ ĩter nos diſſidiū uolunt. Nō apollinis magis
uerg atq; hoc reſpōſum é.Miſer æq; es atq; ego.Dies mihi ut hic nō ſatis ſit uereor ad agēdū.Etiā nar-
rationis ĩcipis mihi initiū.Huc fac ad me ut uenias.Nūc opus é tua mihi ad hāc rē ex ꝑmpta malicia
H atq; aſtutia.Noua nūc religio ĩ te iſtæc ĩceſſit:Siq̄d é:quo mea opa opus ſit uobis:aut ĩ plus uides ma-
I nebo:ne qđ ueſtrū remorer cōmodū.Quid turbæ é apud forg.Deliras.Adeon uidemur uobis eē ido-
K neĩ:ĩ q̄bus ſic illudatis.Caue quoq̄ ex iſto exceſſis loco.Dii te eradicēt ita me miſerā territas. Mitte id
L qđ ſcio:dic qđ rogo.O facinus aĩaduertēdū.Fallacia alia aliā trudit.ĩ malū iſciés pene ĩcidi.Per tp̄s ad-
uenis auſculta.Nō te credas dauū ludere.Ne me attingas ſceleſte.inepta neſcis q̄d ſit actū. Alio pacto
M haud poterat fieri.Paululū ĩtereſſe cēſes ex aĩo oĩa ut fert natura ſi faciastan de ĩduſtria. Vt q̄mus quā
do ut uolumus nō licet.Haud auſpicato huc me cōtuli.Nā ſi id ſciſſem nunquā detuliſſem huc pedē.
N q̄ id mihi ſit facile atq; utile alioꝝ exēpla cōmonēt.Satis tā ſatis ſimo ſpectata erga te amicitia é mea:
ſatis p̄iculis ĩcepi adir:orādi iam finē face dū ſtudeo obſeq; tibi.Nūc q̄maxime abs te poſtulo atq; oro
O chreme.ut beneficiū uerbis initū dudū:nūc recōprobes.Per ego deos te oro ut ne illis animū inducas
credere.Neſcio q̄d tibi ſum oblitus hodie ac uolui dicere. Aĩo nuntiā ocioſo eē ĩpero. Ego cōmodio
P rem hoĩem aduētū ad tēpus nō uidi.Oĩs res iā é in uado.Ceſſo alloqui.O ſalue bone uir.Quid iſtic ti
Q bi negocii é.Cū facié eius uideris uidet eē quātiuis p̄cii:triſtis.ſeueritas ĩeſt ĩ uultu:atq; ĩ uerbis fides.
Sublimē hūc ĩtus rape quātum potes.Si quicq̄ ĩuenies mētitū occidito.Ah ne ſcæui tātopere.Non te
miſeret mei?tātū laborē capere ob talē filiū.Ah rē potius ipſam dic.ac mitte male loq̄.O ingenté cōfi-
R dētiā.Hāc habere ſtudet cū ſummo ꝑbro.Ita aĩm ĩduxit tuū.Sed q̄d ego me:aut cur excrucio?aut cur
me macero?cur meā ſenectutē huius ſolicito amentia?an ut ꝑ huius peccatis ego ſupplicium ſufferā?
immo habeat ualeat.uiuat cū illa.Ego me amare fateor hāc:ſi id peccare é:fateor id quoq;. Tibi pater
S me dedo?quiduis oneris ĩpone:ĩpera.Pro peccato magno paululū ſupplicii ſatis é patri. Mitte ora-
re:una horg quæuis cā me ut faciā monet.Ita ne huc ꝓtus aduenis?Tu ne hoĩes adoleſcētulos ĩpitos
T rerg.eductos libere ĩ fraudē illicis ſolicitādo & pollicitando eorg aĩas lactas.Si mihi p̄get q̄ uult dicer
ea quæ nō uult audiet.Arrige aures pamphile.Vix ſum apud me ita aĩus cōmotus é metu ſpe.gaudio.
mirādo hoc tāto:ac tā repētino bono.At mihi unus ſcrupulus ét nūc reſtat:q̄ male me habet. Dignus
es cū tua religione odio.Nodū in ſcirpo q̄ris.In hac egomet re poſſum medicari mihi.Iam millies au-
V diui.Ita medii amēt.lādudū res reduxit ipſa ĩ gr̄am tuā.O fauſtū & fælicē hūc diē.Ego deorg uitā ꝑ
pterea ſempitærnā eē arbitror:q̄ uoluptates eorg ꝑpriæ ſunt.iā mihi ĩmortalitas parta é:ſi nulla ægri
tudo huic gaudio ĩterceſſerit:ſed quē mihi potiſſimū exopté.cui hoc nūc narrē dari. Quid mihi ob-
X tigerit ſcio.More hoĩm euenit:ut qđ ſim nactus mali:prius reſciſſeres tu:q̄ ego illud qđ euenit tibi bo
Y ni.O factū bene.Pater é amicus ſūmus nobis.Nū ille ſomniat ea q̄ uigilās uoluit?Solus es quē diligūt
Z dii.Adibo & colloquar:In tpe ipſo mihi aduenis.Me ĩ tuis ſecūdis reſpice. Tuus eſt nunc.Chremes:fa-
ctorg quæ uoles ſcio eſſe oĩa.Abi domū propere.Ne expectetis dum exeant hucintus reſpondebitur:
ĩtus tranſigetur ſiquid eſt quod reſtat: Vos ualete & plaudite.Caliopius recenſui.

Ex Eunucho Terentii elegantiæ & autoritates sequuntur.

I quisq̃ est qui placere studeat bonis se q̃plurimis:ét minime multos lædere:ĩ his poeta hic nomen ꝓfitetur suũ.Is ne erret moneo:& desinat lacessere:habeo alia multa quæ nũc condonabunt:quæ ꝓferent post si pget legere:ita ut facere instituit.Perfecit sibi ut inspiciẽdi esset copia.Exclamát furé esse nõ poetá.Peccatũ ĩprudentia est. Nullũ iam est dictũ quod aa
nõ dictũ sit prius.An ita me cõparé nõ ppeti meretricũ cõtumelias.Siqdẽ hercle possis nihil prius neque fortius.Eludet ubi te uictũ senserit.Proinde tu dum tps é etiam atq; ét cogita. Quæ res.s.amor ĩ bb
se neq; consiliũ neq; modũ habet ullũ hanc cõsilio regere nõ potes. In amore hæc oĩa insunt. ĩduciæ. bellum.pax rursum.Incerta hæc si postulas rõe certa facere nihilo plus agas q̃ si des operá ut cũ ratiõe insanias.Hæc uerba una falsa lachrimula quá oculos terédo misere uix ui expresserit restinguet & te cc
ultro accusabis & dabis ei ultro supplicium.O indignum facinus.Te redimas captum quãti queas.mi dd
nimo:si nequeas paululo at quãti queas.& ne te afflictes:Ecca ipsa egreditur nr̃i fundi calamitas.Nam quod nos capere oportet:hæc ĩtercipit.Vereor ne illud g:auius tulerit.neue aliorsum atq; ego feci ac- ee
ceperit.Totus tremo horreoq; postq̃ aspexi hanc.Bono animo sis:accede ad ignem hunc iam calesces plus satis.Quid hic stabas?cur non recta introibas?De exclusione uerbum nullum. Hæ mihi patét fores.sum apud te primus.Vtinam esset mihi pars æqua amoris tecum.Ne crucia te obsecro animæ mi. Ita ut res erat faciundum fuit.Huc qua gratia te accersi iussi ausculta.Hac lege tibi meam astringo fidem.Plenus rimarum sum hac atq; illac perfluo.sine me peruenire quæ uolo.Tute scis q̃intimum habeo te.& mea consilia ut tibi credam omnia.Imprudens harum rerum ignarusq; omnium. Ego quãtum suspicor ad uirginem animum adiecit.Sola sum.habeo hic neminem neq; amicum neq; cognatũ gg
quamobrem cupio aliquos parare amicos beneficio meo.id amabo adiuta ne quo fiat facilius.Tandẽ hh
perdoluit.Nempe omnia hæc uerba nunc huc redeunt.Num ubi meam benignitatẽ sensisti in te clau dier.Potius q̃ te inimicum habeam faciam ut iusseris.Vtinam ista uerba ex animo ac uere diceres: Si istuc crederem sincere dici:quiduis possé perpeti.Labascit uno uictus uerbo q̃cito.Sine te exoré. Morigerandum est.In hoc biduum uale.Volo dies noctesq; me ames.me desideres.me somnies.me expectes.de me cogites.me speres:me te oblectes:mecũ tota sis.meus fac sis postremo animus:quando ego A
sum tuus.Hi mi forsitan paruam habet fidem:atq; ex aliorum animis nunc me iudicat. Ne istuc tam iniquo patiare animo. Munus nostrum ornato uerbis quoad poteris. Ego rus ibo atq; ibi manebo. B
Eiciunda hercle hæc est mollicies animi.Mihi indulgeo nimis.Stat sententia.Dii boni quid morbi é: C
adeon homines immutarier ex amore:ut non cognoscas eundem esse.Dii immortales homini homo quid præstat?stulto intelligens quid interest.Conueni hodie hominem.sentum squalidum ægrũ pannis.annisq; obsitum.Quo redactus sum:omnes noti me atq; amici deserunt.Simul consilium cum re D
amisisti.Omnia habeo;nec quicq̃ habeo:nihil cum est:nihil desit mihi tamen.Hoc nouum est aucupi E
um.Est genus hominum qui se primos esse omnium rerum uolunt nec sunt:hos cõsector:simul quic quid dicant laudo rursum si negant laudo id quoq;:negat quis nego:ait aio.postremo imperaui egomet mihi omnia assentari:is quæstus nũc est multo huberrimus.Scitum hercle hominem. Hic hoíes prorsus ex stultis insanos facit.Ocium & cibus quid facit alienus?Hic homíes frigent. Nebuloné hũc F
certum é eludere.Plurima salute parmenonem summum suum imptit gnato.Vro hominé. Vt falsus G
animo es.Omnium rerum uicissitudo est.Sine biduum hoc prætereat.Mihi nunc uno digitulo fores H
aperis fortunatus.ne tu istas faxo calcibus sæpe insultabis frustra.Nescio quid circunspectat.Illã econ I
spectu emisi meo.O faciem pulchram deleo omnes dehinc mulieres ex animo:tedet me quottidianarum harum formarum.Nescio hercle ego:neq; unde eam?neq; quorsum eam? ita ꝓrsus sum oblitus K
mei.Vtilitatem in ea re ego faciam:ut cognoscas meam.Digna res est:ubi tu neruos intẽdas tuos.Haud similis é uirgo uirginum nostrarum.Noua figura oris:color uerus: corpus solidum & succiplenũ: anni sedecim:ac flos ipse.Mecum stomachabar modo:neq; quenq̃ hominem arbitror esse. cui magis L
bonæ fælicitates omnes aduersæ sint.Homo incuruus tremulus.labiis dimissus. gemens. Conclamatum est.Duras partes fratris prædicas.Faciam sedulo:ac dabo operam.Aderit una in unis ædibus: cibum nonnunq̃ capiet cum ea.Dixti pulchre nunq̃ uidi melius consilium dari.Garris.Intelligo.Non é profecto.Istæc in me cudetur faba.Aetas itidem fallam ut ab eis fallimur. Verum uide ne post conferas in me culpam.Dii uortant bene.Serio triumphat:non tam ipso quidem dono q̃ abs te datum est. M
Labore alieno magnam partam gloriam:uerbis sæpe in se transmouet:qui habet salem qui in te é.Regem elegantem narras.Homo est perpaucorum hominum.Lepus tute es & pulpamentum quæris.Facete.lepide:laute ut nihil supra.Effertur imprimis hoc prouerbium.Par pari referto uerbum quod eã mordeat.Mihi istuc in mentem nõ uenerat.Quod principium orationi dedit adueniens. Perpulchra credo dona haud nostris similia. Res indicabit.Fac periculũ in litteris:fac in palestris:in musicis: quæ liberum scire æquum est:adolescentem solertẽ dabo.Quem ego esse infra homines puto infimos omnes.Non conuenit una ire cum amica imperatorem in uia. Quid tibi ego multa dicã: domini similis N
es.Abi præcurre ut sint domi parata.Hoc sperat se posse a me euellere.O capitulum lepidissimũ. Ruseo.Malam in rem hinc abi.Nũc mihi hoc negociũ cæteri dedere:ut illum quærã:ibo ad eum uisam si domi é.Nequeo satis mirari:neq; cõiicere.Lubet prius qd sit scisciteri.Quid gestio?aut qd lætus sum O festus dies hominis.Nemo est omnium quem ego nũc magis cuperem uidere q̃ te. Noscis q̃ elegãs

O ſpectator formarum ſim. Quid ex ea re tandē caperes cōmodi? Num parua cauſa ē? aut parua rō? Con
ſimilem luſerat iam olim ille ludū. Dū hæc mecū reputo, tēpla cæli ſumma ſonitu cōcutit. Os tuū im
pudens uidere nimiū uellē: quis eſſet ſtatus: flabellū tenere te aſinū tantum Perſtrepūt (ita ut fit) domi
ni ubi abſunt. Somnus uirginem opprimit. An ego mihi occaſionē oſtentatam: tam breuē: tā optatā:
P tam inſperatā amitterē? Id faciebat retinendi illius cauſa. Ad eam rem tēpus non erat. Sibi putabat ad
Q ductum ante oculos æmulum. Tendebat inde ad iurgium. Vt primū potuerit ſe illinc ſubducet ſcio.
Dum rus eo: cœpi egomet mecum inter uias: ita ut fit: ubi quid in animo eſt moleſtiæ: aliā rem ex alia
re cogitare & omnia in peiorem partem. Nunc ſi detur mihi: ut ego unguibus facile ī oculos inuolue
R uenefico. Neſcio quid profecto abſente me turbatum eſt domi. Abi hinc quo dignus es cū donis tuis
S tāillepidis. Quid iſtuc eſt rei? Vtinam ſic ſint qui male mihi uolunt. Obſecro tā nefandū facinus tu ne
audiſti quidem? Exi foras ſceleſte. O illud uide os ut ſibi diſtorſit carnifex. Varia ueſte exornatus fuit:
T nunc tibi uidetur fædus quia illam non habet. Eſt uetus, uietus, ueternoſus, ſenex, calore muſtellino.
V Hem quæ hæc ē fabula: eo redigis me ut qd egerim egomet neſciam. O ſceleſtū atq; audacem homi-
X nem. Etiam nunc credis indignis nos eſſe irriſas modis. Poſſum ne ego hodie ex te exculpere uerum.
Y Parmenonis tam ſcio eſſe hanc tegnam: q̄ me uiuere. Tu pol ſi ſapit: quod ſcias neſcis. Hac re & te om-
Z ni turba euolues: & illi gratū feceris. Data mihi hercle uerba ſunt. Vicit me uinum quod ego bibi. Ne-
aa que pes neq; mēs ſatis ſuum officium facit. Sine cerere & libero friget uenus. Iamdudum ætate lites ſa
bb ctæ ſunt inter nos maximæ. Miror ubi ego huic anteuerterim. Credo equidem illum iam affaturum
cc eſſe. Si illam digito attigerit uno: illico oculi effodientur. Vſq; adeo ego illius ferre poſſum ineptias: &
dd magnifica uerba? uerba dum ſint: uerum enim dum ſi ad rem conferentur uapulabitur. Ad te attinet
hæc omnis res. Educta eſt ita ut teq; illaq; dignum eſt. Nec expecto pro illa abs te quicquam precii.
Nemo eſt hominum qui metuat minus: atq; ita opus eſt. Hoc cogitato qui cum res tibi eſt. Eſt minus
ee potens q̄ tu: minus notus, minus amicorum hic habens. Tu quod cauere poſſis ſtultum eſt admittere.
ff Opus eſt patrono quem defenſorem paro. Hanccine ego ut contumeliam tam inſignem in me accipi-
am gnato: mori me ſatius ē. Sequimini me primum ædes expugnabo: uirginem eripiam: male mulcta-
bo ipſam. Vbi centurio eſt? manipulus furum. Ego ne imperatoris uirtutem noueram: & uim militū?
ſine ſanguine hoc non poſſe fieri. Ego hic uero poſt principia: inde omnibus ſignum dabo. Illuc eſt ſa-
gg pere ut hoſce inſtruxit ipſius ſibi loco cauit: tum ut pyrrhus factitauit. Quam mox irruamus. Omnia
hh conſilia prius experiri q̄ armis ſapientem decet. Nunq̄ accedo quin abs te abeam doctior. Faciam ut
huius loci dieiq; mei ſemper memineris. Miſeret tui me qui hunc tantum hominem facias inimicum
ii tibi. Diminuam ego caput tuum hodie: niſi abis. Os durum. Noui ego ingenium mulierū: nolunt ubi
tu uelis: ubi tu nolis cupiunt ultro. Num tu iſtuc aperte dicturus es quicquid eſt? Quem lupo commi
kk ſiſti. Diſpudet ſic mihi data eſſe uerba. Credin te impune abiturum. Vnam hanc noxam omitte: ſi ali-
am admiſero unq̄ occidito. Non meam ſcæuicia ueritus es. Vix me contineo: quin inuolue in capillū.
Miſa hæc faciamus. Nam ſi ego dignus ſum hac contumelia maxime: at tu indignus qui faceres mihi.
ll Neq; quid nunc conſilii capiam. Nunc dehinc ſpero æternam iter nos gratiam fore. Sæpe ex huiuſmo
mm di re quapiam: & ex malo principio magna familiaritas conflata eſt. Ego in eam partem accipio: Vnū
nn hoc ſcito contumeliæ non me feciſſe cauſa ſed amoris. Non adeo inhumano ingenio ſum neq; tam i-
oo peritus ut quid amor ualeat neſciam: Ab iſto cherea tibi cauendum intelligo. Nunc ego in hac re mi-
pp hi oro ue adiutor ſis. Ego me commendo tuæ & committo fidei & mihi patronum te cupio. Vis ne i-
terea dum is uenit domi operiamur potius q̄ hic ante hoſtium? Quā tu rem acturus obſecro es? Cre-
de hoc meæ fidei. Moue te ocius. Nihil promoues. Spero me habere qui hunc meo excruciem modo.
Reuiſo quidnam cherea hic rerum gerit. Quantam & quamueram laudem capiet parmeno. Ea confe
qq ci ſine moleſtia ut potiretur: ſine ſumptu: ſine diſpendio. Hoc ego mihi reputo palmarium me reperiſ
ſe: quomodo adoleſcentulus meretricum ingenia: & mores poſſet noſcere mature: & cum cognouerit
perpetuo meretrices oderit, quæ dum foris ſunt uidetur nihil mundius: nec magis compoſitum quic-
q̄: nec magis elegans: quæ cum amatore ſuo cum cœnant liguriunt, harum uidere ingluiem, ſordes, in
opiam, q̄ inhoneſte ſolæ ſint domi, atq; auidæ cibi: quo pacto ex iure extermo panem atrum uorent:
noſce omnia hæc, ſalus eſt adoleſcentulis. Ego pol te pro iſtis factis & dictis ulciſcar ſcelus: ut ne impu
ne ī nos illuſeris. Colligauit primo eū miſeris nodis. An nō tibi hoc maximū ē? Dicā & ſi mihi magnū
A malū ſcio ꝑatū. Neceſſe ē huic ut ſubueniā. Tu iſti narrato ordine oē ut factū ē. Ex meo ꝑpinquo ru-
re hoc capio cōmodi neq; agri neq; urbis odiū me unq̄ ꝑcipit, ubi ſacietas cæpit fieri cōmuto locum.
Saluū te aduenisſe here gaudeo. Quē ꝑſtolare? Lingua hæret metu. Quid tu trepidas? Hoc primū ar-
D bitrari id qd res ē uelis: qcquid huius ē factū: culpa nō factū eſt mea. Oportui rē prænarraſſe me. Ve-
nit aliud ex alio malū. Ne me ſpectes: me ipulſore hoc nō facit. Omitte de te dicere. Iſtud quicquid eſt
primum expedi. Audaciam meretricem ſpecta. Nunquid eſt aliud mali damniue: quod non diſſeris re
E liquum? non dubium eſt quin mihi magnū malum ex hac re ſit. Nunq̄ pol hominem ſtultiorem uidi,
F nec uidebo. Non poteſt narrari quos ludos præbuerit intus. Callidum & diſertum credidi hominem.
Quid illi credis animi tum fuiſſe? Ita ne lepidum tibi uiſum eſt ſcelus nos irridere? Nullus ſum. Qua
G ſpe, quo conſilio huc imus? Thaidi medenda: & faciam quod iubeat. O populares: & quis me uiuit ho-
die fortunatior? nemo hercle quiſq̄. Nam in me plane dii poteſtatem omnem ſuā oſtēdere: cui tā ſubi

to tot contigerunt commoda.O parmeno mi:o mearum uoluptatum omnium inuentor.perfector.i ceptor.scis ne in quibus sim gaudiis?Fratri meo gaudeo esse amorem omnem in tranquillo. Quid cō memorem primum:aut laudem maxime?illum qui dedit mihi cōsiliū ut facerē: an me qui ausus sum incipere:an fortunam collaudem quæ gubernatrix fuit.quæ tot res:tantas:oportunæ ī unum conclu sit diem?an mei patris festiuitatem & facilitatem?O iupiter serua obsecro hæc bona nobis. Dii nostrā fidem:incredibilia sunt ꝓmeno modo quæ narrauit.Quanto minus spei est:tanto magis amo.Perfice hoc precibus.precio:ut hæream in parte aliqua tandem apud thaidem.siquidem si tibi collibuit est fa cile.Hoc si effeceris:quod uis donum a me & præmium optato id optatum feres. Si efficio:hoc postu lo.ut mihi tua domus te præsente & absente pateat inuocato.& ut sit locus sp.Do fidem ita futurum. Cur in his ego te conspicio.regionibus?Edico tibi:si te in platea offendero hac post unq̄ peristi. Non cognosco genus uestrum tam superbum.Prius audite me paucis:quod cum dixero si placuerit facito te.Fatuus est insulsus.tardus.stertit noctesq̄ dies.Vnum etiam uos oro:ut me in uestrum gregem reci piatis.Satis diu iam hoc saxum uoluo.Isti te ignorabant:sed postq̄ eis ostendi mores tuos & collauda ui:secundum facta & uirtutes tuas impetraui.Bene feci‹sti gratiam habeo maximam. Nunq̄ etiam fui usq̄ quin me omnes amarint plurimum.Dixin ego uobis in hoc esse aticam eloquentiam. Nihil prætermissum est. Vos ualete & plaudite.Hæc ex Eunuco.

Ex Heautontumerumenon Terentii elegantiæ & autoritates.

E cui uestrum sit mirum:cur partes seni mihi poeta dederit quæ sunt adolescētium: id pri mum dicam: deinde ueni quid eloquar. Nunc q̄obrem has partes didicerim paucis dabo. Id esse factum hic nō negat.Arbitrium uestrum:& uestra existimatio ualebit. Causam hāc iustam esse:aīm inducite uestrum:ut aliqua pars laboris minuatur mihi.Experimi in utrā que partem:ingeniū quid possit meum. Exemplum statuite in me.Virtus tua me inducit:uicinitasq̄: quam ego in proxima parte amicitiæ puto facit:ut te audacter moneam:& consulem familiariter. An nos sexaginta nactus es:aut plus eo ut coniicio:& tamen nullum remittis tempus laboris:neq̄ te respi cis.Tantum ne ab re tua est ocii tibi:aliena ut cures:eaq̄ quæ nihil ad te attinent?homo sum humani nihil alienum puto.Sic est mihi usus:tibi ut opus est facto face.An cuiq̄ est usus homini ut se cruciet? de te tantum meruisti?Ne lachrima:atq̄ istuc quicquid est:Fac me ut sciam:ne retice: ne uerere crede inquam mihi aut consolando.Aut consilio.Aut re adiuuabo te.Sine me:uacuum tempus ne quod dē mihi laboris.Ah æquum non facis.Sic meritum est meum.Hæc clam me omnia fecit.Vbi rem sciui cæpi non humaniter:neq̄ ut animum decuit ægrotum adolescētuli tractare:& uia peruulgata patrū quottidie accusabam.Erras si credis & me ignoras.Ego te meum tātisper dici esse uolo.dum quod te dignum est facies:sed si id non facis.ego quod me in te dignum sit facere ĩuenero.Adeo res ad id redi it.Clam me est profectus:menses tres abest.Ambo accusandi. Animi est prudentis signum: & non in strennui.Pro se quisq̄ sedulo faciebat:ut illam mihi lenirent miseriam.Illa ætas magis ad hæc utenda idonea est.Inscripsi ilico ædes.Nec fas est ulla me uoluptate hic frui.Ingenio te esse in liberos leni pu to:& illum obsequentem. Verum neq̄ tu illum satis noueras:neq̄ ille te.Spero illum tibi saluum esse affuturum prope diem.Commodum si est:dionysia hic sunt hodie:apud me sis uolo.Quæso tandem aliquantulum pati parce.Idē absens facere te hoc uult filius.Lachrimas excussit mihi miseret me eius. Quid crepuerunt fores?quisnam egreditur?Solicitudinem istam falsam:quæ te excruciat mittas. Ad uenientem e naui egrediētem ilico adduxi ad cœnā:nam mihi magna cū eo iam indiesq̄ a pueritia fu it familiaritas. Volutatem magnam nuntias.Hanc lætitiam nec opinanti:primus obiiciam ei:atq̄ eti am nunc tempus est. Quid reliqui est quin habeat:quæ quidem esse in homine dicuntur bona: paren tes:patriam incolumē.amicos:genus.cognatos.diuitias.atq̄ hæc proinde sunt:ut illius animus est qui ea possidet:qui uti scit ei bona sunt:ei qui non recte utitur mala.In metu esse hūc illi est utile. Quem ferret si patrem non ferret suum?Hoc scitum est:periculum ex aliis facere:tibi quod ex usu sit.Quam iniqui sunt patres in omnes adolescentes iudices qui æquum esse censent:nos iam a pueris illico nasci senes:neq̄ illarum esse affines rerum quas fert adolescentia:ex sua libidine moderantur nos:nunc q̄ ē: non quæ olim fuit:mihi unq̄ si filius erit:nonne ille facillime me utetur patre? Nam & cognoscēdi & ignoscendi dabitur peccatis locus.Haud scit quam mihi nūc surdo narrat fabulam. Is suarum rerum satagit. Nihil esse mihi religio ē dicere.Si mihi secundæ res de amore meo essent:iādudum scio uenis sent internuntii.Concurrunt multæ opiniones quæ mihi animum exaugeant:occasio.locus. ætas. Ei nihil iam præter præcium est dulce.Nescio quid profecto mihi animus præsagit mali. Nostin mores mulierum:dum moliuntur:dum conantur annus est.Abi tu illis obuiam propera:quid stas? Ve misē ro mihi:quāta de spe decidi.Quæ res te solicitat?Nūc demū ītelligo.Edes nostræ uix capient scio: qd comedēt?qd bibēt?O iupiter ubinā ē fides.Ego ꝓpter te errās mea patria careo demēs.Nemo est mi serior me.Hic de nostris uerbis errat.Nā & uita est eadē:& animus erga te idē ac fuit.Quottidianæ ui tæ cōsuetudo cuiusq̄ ingenium ut est declarat maxime.Obsecro ne me in lætitiam frustra coniicias. Magnum est hoc signum dominam esse extra noxum:cum eius tam negliguntur ĩternuntii. Caue ne falsam gratiam studeas inire.Quid ait ubi me nominas.Præ gaudio(ita me dii ament)ubi sum nescio. Non fit sine periculo facinus magnum & memorabile. Mitte ista atque ad rem redi. Vis amari: uis potiri:tuum esse in potiendo periculum nō uis:haud stulte sapis.Si quidem id sapere est:uelle te id

H
I
K
L
M
N
O
P
Q
R
S
T
V
X
Y
Z
aa
bb
cc
dd
ee
ff
gg
hh
ii
kk
ll
mm
nn
oo
pp

quod non poteſt contingere. Aut hæc cum illis ſunt habenda. Aut illa cum his ſunt amittenda. Oran
qq do iam ſurdas aures reddidiſti mihi. Longum eſt ſi tibi narrem quãobrem id faciam. Nihil ſatis firmi
uideo: quamobrem accipere hunc mihi expediat metum. Ademptum tibi iam faxo omnem metum ĩ
rr aurem utrãuis ocioſe ut dormias: Fruare dũ licet. Nam neſcias eius ſit põt poſthac. Et me & meũ amo
ſſ rem & famam permitto tibi. Tu es iudex: nequid accuſandus ſis uide. Ridiculum ẽ te iſtuc admoner:
Quaſi iſtic minor res mea agat᷑ q̃ tua: Hic ſiquid nobis aduerſi euenerit, tibi erunt parata uerba mihi
uerbera. Quapropter hæc res neutiq̃ neglectui ẽ mihi. In eum iam res rediit locum. In tempore ueni:
quod rerũ omnium eſt primum. Perdocta eſt probe. Vide nequid imprudens ruas. Patrem nouiſti ad
A has res q̃ ſit perſpicax. Quamcito ſunt conſecutæ mulieres. Abeas ſi ſapis. Te laudo: te fortunatum iu
dico id cum ſtuduiſti: iſti formæ ut mores conſimiles forent. Niſi perſpectum aliquid interea nobis ẽ:
deſerte uiuimus. Hoc beneficio utriq; ab utriſq; deuincimini: ut nunquam ulla amori ueſtro incidere
poſſit calamitas. Me ſcio ſemper quidem feciſſe ſedulo: ut ex illius incommodo: meum comparem cõ
modum. Tu me ſola reducem in patriam facis. Me miſerum non licere meo modo & ingenio frui. O
mi expectate clinia ſalue. Saluum aduenisſe te gaudeo. Vos dudum expectat ſenex. Luceſſit. Cur ceſſo
B pulſare hoſtium? Celem tam inſperatum gaudium? Nam quantum potero adiuuabo ſenem. Nos enĩ
C ſenes eſt æquum ſenibus obſequi. Diem adimere ægritudinem hominibus conſtat. Nuntium appor
to tibi: cuius maxime te fieri participem cupis. Valet atq; uiuit. Timet ne duricia tua illa antiqua etiã
D adaucta ſit. Peſſime in te conſulis: ſi tam leui animo atq; uicto eſſe oſtenderis. Satis iam ſatis durus pa
ter fui. Ah uæhemens in utranq; partem es nimis: aut largitate nimia, aut perſimonia: in eandem frau
E dem ex hac atq; ex illa incides. Pitiſſando modo mihi quid uini aſſumpſit. Vt me tuarum miſertum ẽ
miſerarum fortunarum. Faciat quod lubet, ſumat, conſumat, perdat decretum eſt pati, dum illum mo
do habeam mecum. Illud permagni referre arbitror. Conferunt conſilia adoleſcentes. Hui quam fene
F ſtram ad nequiciam patefeceris. Deteriores ſumus. Videris uerum atq; ita ut res eſt dicere. Somnũ ego
hac nocte oculis non uidi meis. Cedo manum dextram. Scin quid nunc te facere uolo? Sirus ẽ appræ
G hendendus atq; adhortandus mihi. Paululum hoc negocii mihi obſtat. Dii noſtram fidem: itan com
paratam eſſe hominum naturam omnium aliena ut melius uideant & iudicent q̃ ſua: an eo fit? quia ĩ
re noſtra aut gaudio ſumus præpediti nimio: aut ægritudine? hic mihi nunc quanto plus ſapit: q̃ ego-
H met mihi. Diſſolui me ocius operam ut tibi darem. Intendenda eſt in ſenem fallacia. Ille ſeruus tardiu
ſculus eſt: idcirco huic noſtro tradita eſt prouincia. Viſa eſt in te (quod dici ſolet) aquilæ ſenectus. Mu
lier commoda facta eſt: & quidem forma luculenta. Habet patrem quẽdam auidum, miſerum, atq; ari
dum. Tibi timui male. Magnarum ſæpe id remedium ægritudinum ẽ. Iocon an ſerio illa dicat neſcio.
Ad ſenem aliquam fabricam fingit. Facile equidem facere poſſum ſi iubeas: & enim quo pacto id fieri
ſoleat calleo. Non eſt mentiri meum. Non uſus ueniat ſpero. Nunq̃ commodius nunc q̃ herum audi-
I ui loqui. Quiſnam a nobis egreditur foras? Quis iſtic mos eſt? ita ne fieri oportet? Acta hæc res eſt. Fa
cis adeo indigne iniuriam illi qui non abſtineas manum. Nam quidem iſtæc contumelia eſt: hominẽ
K amicum recipere ad te: atq; eius amicam ſubagitare. Heri in conuiuio q̃ immodeſtus fuiſti. Noui ego
L amantium animum: aduertunt grauiter quæ non cenſeas. Mihi fides apud hunc eſt. Multa fert libi-
M do: ea facere prohibet tua præſentia. Ego de me facio coniecturam. Nemo eſt meorum amicorum ho
die apud quem expromere omnia mea occulta audeam: apud alium prohibet dignitas: apud alium ip-
ſius facti piget: ne ineptus: ne proteruus uidear. Præcipio tibi hominis frugi & temperantis fungaris
officio. Neq; id iniuria quin mihi moleſtum. Vin tu homini ſtulto mihi auſcultare? Abi deambula-
N tum. Dii te eradicent Sire: qui me iſtinc extrudis. Mihi minus minuſq; obtemperat. Ex alio aliud inci-
dit. Optata loquere. Niſi me animus fallit: hic profecto eſt anulus quem ego ſuſpicor. Quid uult ſibi
O hæc oratio? Hic ego te interea operibor. Neſcio quid triſtis eſt: non temere eſt: metuo quid ſit. Ne iſte
P magno iam conatu: magnas nugas dixerit? Vis me iſtuc tibi: & ſi incredibile eſt credere: credo? Neſcio
quid peccati portat hæc purgatio? Mihi maximopere es interminatus. Tantam ne eſſe in animo inſci-
tiam decet? Si peccaui mihi Chreme feci inſciens. Tot peccata in hac re oſtendis. Quambene uero abs
Q te proſpectum eſt. Satis eſt dum uiuat modo. Quid cum iſtis agas? qui neq; ius neq; bonum: ac æquũ
R ſciunt: melius peius: profit ne: an obſit? nihil uident niſi quod lubet. Peccaui fateor nunc te obſecro:
quanto tuus eſt animus grauior natu: tanto ſit & ignoſcentior ut meæ ſtultitiæ iuſtitia tua ſit aliquid
S præſidii. Plus ſpei uideo q̃ uolo. Vt præter ſpem euenit. Quantimui male: ne nunc animo eſſes duro.
T Non licet hominem eſſe ſæpe ita ut uult: ſi res non ſinit. Niſi me animus fallit: haud multũ a me abie-
rit infortunium: ita in anguſtum oppido nunc meæ coguntur copiæ. Crucior tantum bolum mihi eẽ
ereptum tam ſubito e faucibus meis. Quid agam aut quid comminiſcar: ratio de integro ineunda eſt
mihi. Nihil tam difficile eſt quin quærendo inueſtigari poſſit. Iſtud tibi ex ſententia tua obtigiſſe læ-
V tor. Cui æq; audiſti commodius quicq̃ euenire? Ego nunc non tã meapte cauſa lætor: q̃ illius. Te ſcio
honore quouis dignũ. Da te mihi uiciſſim. Amici quoq; res eſt uidẽda: in tuto ut colloceť. Fere deo-
X uitam adepti ſumus. Fruſtra operã opinor ſumo hãc. Quo ore appellabo patrem. Quid dicam? quam
Y cauſam afferam? Recta uia narrat ordine omnem. Tu quidem illum prodis plane: Huic equidẽ cõſilio
Z palmãdo. Tu fortaſſe de me qd fiat paruicuras: dũ illi cõſulas. Quid ſi nũc cælũ ruat. Tergo pœnas pẽ
det. Satis ſcite ꝓmittit tibi. Argẽtũ cudo qd̃ tibi dẽ. Dignũ me putas qué illudas? Ne ille haud ſcit: hoc

paululum lucri quantum ei damni apportet? Tu neſcis id quod ſcis: ſi ſapies. Ita medii ament: ut nunc aa
menedemi uice miſeret me: tantum aduenisſe ad eum mali. Te mihi ipſum iamdudum optabam dari.
Gloriari eueniſſe ex ſententia. Verum eſt illud quod dicunt: ius ſummum ſæpe ſumma malitia eſt. Ali bb
is ſi licet, tibi non licet. Nulla eſt tam facilis res quin difficilis ſit: quam inuitam facias. I tu hinc quo di
gnus es: qa pene tua me ꝑdidit ꝑteruitas. Bono animo ſis. Ludis fortaſſe me. Ipſa re experiebere. Quid cc
ſtas lapis? Quã multa iniuſta ac praua fiunt moribus. Multo oĩum nũc me fortunatiſſimũ factũ puto dd
eſſe gnate: cũ te intelligo reſipiſſe. Serua (quod in te eſt) filiũ & me & familiã. Quæſo quid hominis es?
An ne oblitus es? iter nos qd ſit dictũ. Quanta de ſpe decidi? Vah fruſtra igit ſum gauiſus miſer. Ne ꝑ-
pediem (ut iſtã rẽ uideo) iſtius obſaturabere? Ego domi ero ſiqd me uoles. Te ſciente faciã qcquid ege
ro? Ego me nõ tam aſturũ: neqꝫ ita ſpicacẽ eſſe id certe ſcio. Caudex, ſtipes, aſinus, plumbeus. Exupe- ee
rat eius aſtutia oĩa. Iam deſine deos cõgratulando obtũdere. Nihil credis intelligere niſi idẽ dictũ ſit cẽ
ties. Vultus quoqꝫ hoĩum fingit ſcelus. Magis ſi magis noris putas rẽ ita eſſe. Te miror q alia tam pla- ff
ne ſcias: & iſta ignoras. An dubiũ id tibi eſt quenq̃ aĩo tam comi eſſe & leui putas: q ſe uidẽte amicam
patiat corrũpi ſuã. Præ iracũdia nõ ſum apud me. Nõne hoc flagiciũ ẽ: te aliis cõſilium dare: foris ſape
re, tibi nõ poſſe te auxiliarier? Fac ut audeat tibi credere: oĩa abs te petere & poſcere. Quot incõmoda gg
tibi in hac re capies: niſi caues. Ita dictu opus ẽ: ſi me uis ſaluũ eſſe. Id emirari te ſimulato. Hic ita ut li- hh
beros ẽ equũ dictis confutabitur. Ego ſi uiuo adeo exornatũ dabo: adeo depectũ: uſqꝫ dum uiuat: me- ii
minerit ſemp: qui ſibi me ꝑ ridiculo: ac delectamẽto putet. Nõ (ita me dii amẽt) auderer facer hæc uni
uiduæ mulieri: q in me fecit. Ita ne tãdẽ q̃ſo ẽ menedeme: ut pater tã ĩ breui ſpacio oẽm de me eiecerit kk
animũ patris, qdnã ob facinus, qd ego tantũ ſceleris admiſi miſer: uulgo hoc faciũt adoleſcẽtes. Scio ti ll
bi eſſe hoc grauius multo ac durius cui fit, ueꝫ ego haud minus ægrepatior id: qui neſcio, nec rõnem
capio niſi qꝑ tibi ex aĩo bene uolo. Quicquid huius feci: tibi ꝑſpexi & ſtultitiæ tuæ, ubi te uidi eſſe aĩo
omiſſo: neqꝫ cõſulere ĩ longitudinẽ. Quãtas turbas cõciui inſciẽs Emori cupio. Prius quæſo diſce qd mm
ſit uiuere, ubi ſcies: ſi diſplicebit uita: tũ iſtæc utitor. Nec tu arã tibi: neqꝫ ꝓcatorẽ paras. Irrides me ĩ re nn
tãta: neqꝫ me quicq̃ cõſilio adiuuas. Nõ aberit longus. Ego dicã qd mihi ĩ mente ẽ: tu diiudica. An tu oo
ob peccatũ hoc eſſe illũ iratũ putas? Matres oẽs filiis in peccato adiutrices: auxilio ĩ paterna iniuria ſo pp
lent eſſe. Rem ꝑfer palam. Sat recte hoc mihi ĩ mentẽ uenit. Adoleſcẽs qui in minima ſpe ſitus erat: tã
facillime patris pacẽ ĩ leges cõficiat ſuas. Seni noſtro fidei nil habeo. Profecto niſi caues, aliquid gnato
cõficiet mali. Quõ tã ineptũ qcquã tibi uenire ĩ mentẽ mi uir potuerit? Oh iniquus es qui me tacere
de re tãta poſtules. Iſtuc noſtris inimicis ſit. Tu ſimilis ẽ ꝑbe. Si unq̃ ullum fuit tẽpus: cũ ego uolupta- A
ti tibi fuerim: obſecro eius ut memineris. Inopis nunc te miſereſcat mei. Obſecro te ne iſtuc ĩ aĩum in- B
ducas tuũ. Caue poſt hac ſi me amas: nunq̃ iſtuc uerbũ ex te audiã. Si me metuis mores caue in te eſſe
iſtos. Nõ ſunt hæc parẽtis dicta: Nõ patiar flagiciis tuis me ĩfamẽ fieri. Pudet dicere hac præſente uer
bum turpe. Quã ego nũc totus diſpliceo mihi: pudet: neqꝫ qꝑ principiũ ĩcipiã ad placãdũ ſcio. Enimue C
ro Chremes nimis grauiter cruciat adoleſcẽtulũ: nimiſqꝫ ĩhumanæ. Da ueniã chremes: ſine te exorẽ. D
Hæc dum ĩcipias grauia ſunt: dũqꝫ ignores: ubi cognoris facilia. Ruffam ne illam uirginẽ dabis, ceſiã. E
ſparſo ore, adunco naſo non poſſum pater. Siro ignoſcas uolo: quæ mea cauſa fecit. Hæc ex heauton-
timeromenon. Sequuntur ex Adelphe.

Ex Adelphe Terentii elegantiæ incipiunt.

Vod illi maledictum uæhemens eſſe exiſtimant: eam laudem hic ducit maximã. Profecto F
hoc uere dicunt homines. Si abſis uſpiã: ut ſi ubi ceſſes: euenire ea ſatius eſſe quæ ĩ te uxor
dicit: & q̃ in animo cogitat irata: q̃ illa q̃ parentes propicii: uxor ſi ceſſas: aut te amare cogi
tat: aut te amari: aut potare: aut animo obſequi: & tibi bene eẽ ſoli: cũ ſibi ſit male: Ego qa-
non redit filius: quæ cogito? & quibus nunc ſolicitor rebus? ne aut ille alſerit: aut uſpiam ceciderit aut
perfregerit aliquid. Vah quẽquã ne decet hoĩem iſtituere in animo aut parare: qꝑ ſi carius q̃ ipſe ẽ ſibi. G
Ego iam inde ab adoleſcentia hanc clæmentem uitam urbanam: atqꝫ ocium ſectatus ſum: & qꝑ iſti for
tunatum putant uxorem nunq̃ habui: Nam qui mentiri aut fallere inſuerit patrem: aut audebit: tãto H
magis audebit cæteros. Pudore & libertate libero retinere ſatius eſſe credo q̃ metu. Hæc fratri mecũ I
non conueniunt: neqꝫ placent. Nimium ipſe durus eſt præter æquum & bonum. Errat quidem longe K
mea ſententia: qui imperiũ credat grauius eſſe aut ſtabilius: ui qꝑ fit: q̃ illud qꝑ amicitia adiũgitur. Hoc
paternum eſt potius conſuefacere filium ſua ſponte recte facere: q̃ alieno metu: hoc qui nequit: fateat
ſe neſcire imperare liberis. Quẽ neqꝫ pudet quicq̃: nec metuit quenq̃: neqꝫ legẽ putat ſe tenere ullã. In
ore ẽ oĩ populo. Deniqꝫ ſi cõferendũ exẽplum eſt. Tu illũ corrũpi ſinis. Hoie ĩperito nunq̃ quicq̃ iniu- L
ſtius ẽ: qui niſi qꝑ ipſe facit: nihil rectũ putat. Hæc nõ ſinit egeſtas facere nos. Tu nũc tibi id laudi dicis, M
qꝑ tu feciſti ĩopia? iniuriũ eſt. Fac dũ pietatẽ licet. Tu hõ rediges me ad ĩſaniã. Nõ ẽ flagiciũ facere hoc N
adoleſcẽtulũ. Ah auſculta ne me obtundas de hac re ſæpius. Diis gratia. Pater eſſe diſce ab his qui uere
ſciunt. Natura tu illi patres: cõſiliis ego. Curemus æquã utercqꝫ ptẽ: Si tibi iſtuc placet, profundat, per-
dat, pereat, nihil ad me attinet. Sperabã iam deſeruiſſe adoleſcẽtiam gaudebã. Volo hoĩem conuenire O
ſi apud forum eſt. Obſecro populares: ferte miſero atqꝫ inocẽti auxilium: ſubuenite inopi. Ocioſe cla- P
mas. Ne te ignarum fuiſſe dicas meorum morum: leno ego ſum. Crede hoc meum ius proſequar. Ne-
que tu uerbis ſolues unq̃ quod mihi in re malefeceris. Iuſiurandum dabitur: te eſſe ĩdignũ iniuria hac

Q Istuc uolo ipſum ego experiri. Quid tibi rei mecũ eſt? Si moleſtus pgis eſſe: iã ĩtro arripere: atq; ubi uſ-
R que ad necẽ operiere loris. Omitte iſta atq; ad rẽ redi. Leno ſum fateor: & pernities cõis adoleſcentiũ:
S perituris ſum peſtis. Illuc q̃ſo: redi quo cæpiſti. Minime miror qui inſanire occipiũt ex iniuria Cogito
T id quod res eſt. Nunq̃ uidi iniquius certationẽ compatã: q̃ hæc q̃ hodie ĩter nos fuit: ego uapulando:
V ille uerberando: uſq; ambo defeſſi ſumus. Adoleſcenti morẽ geſtũ oportuit. Pecuniã ĩ loco negligere:
X maximũ ĩterdũ eſt lucrũ. Hominũ homo ſtultiſſime. Ego ſpẽ p̃cio nõ emo. Nunq̃ rẽ facies: ubi neſcis
ineſcare hoĩes. Animus tibi pẽdet. Inieci ſcrupulũ homini. ſcio te nõ eſſe uſum antehac amicicia mea,
Y ſedulo faciã. abs quis hoĩe cũ ẽ opus beneficiũ accipe gaudeas. Quid ego nũc te laudẽ: ſatis certe ſcio:
nunq̃ ita magnifice quicq̃ dicã: id uirtus q̃n exuperet tua. O feſtũ caput. qui oĩa ſibi poſtponenda puta
Z uit eſſe p̃ meo cõmodo maledicta. famã meũ amorẽ. & peccatũ in ſe trãſtulit. In tuto ẽ oĩs res: omitte
uero triſticiã tuã. Verer ĩ hos te laudare corã. ne id aſſentãdi magis gratia: q̃ q̃ gratũ habeã facere exi-
ſtimes. Age inepte: quam nõ morimus nos ĩter nos. Stultitia eſt iſtæc nõ pudor: tam ob paruulam rem
aa pene ex patria receſſiſſe. Ego aũt iam trãſacta re cõuertam me domum cum obſonio. Quæſo quando
bene ſucceſſit: hilarẽ nũc ſumamus diẽ. Nunq̃ unũ ĩtermittit diẽ qui ſemp ueniat. Solus mearũ miſe-
bb riarũ es remediũ. Ve miſero mihi: tot res repẽte circumfallãt: unde emergi nõ poſſum. uis. egeſtas. iniu
ſticia ſolitudo. ĩfamia. Quem neq; fides: neq; iuſiurãdum: neq; miſericordia ulla repſſit neq; reflexit.
cc Hem me miſerum uix ſum compos animi. ita ardeo iracũdia. Nihil eſt q̃ malim q̃ illam totam famili
am mihi dari obuia: ut ego iram hãc ĩ oẽs eos euomã oẽm dũ ægritudo hæc eſt recẽs: ſatis id mihi ha
beã ſupplicii: dum illos ulciſcar modo. Sed ceſſo hey hoc malo ĩpartiri p̃pere. Mi geta animũ recipe.
dd Alienus eſt a noſtra familia. Lachrimas omitte: ac potius q̃ ad hãc rẽ opus eſt porro cõſule. Iam primũ
ee illũ alieno aĩo a nobis eſſe: res ipſa ĩdicat. Peior res loco nõ poteſt eſſe: q̃ ĩ quo nũc ſita eſt. Hic de grege
ff illo eſt. Si me ſenſerit eũ q̃ritare: nunq̃ dicit carnifex nõ oſtẽdam id me uelle. Omnem rem modo tibi
quo pacto haberet enarraui ordine: nil uidi quicq̃ lætius. Huic mãdes: ſiquid recte curatum uelis. Eſt
gg Hercle inepta (ne dicam dolo) atq; abſurda. Iſtuc eſt ſapere: nõ quod ante pedes modo eſt uidere: ſed ẽt
illa quæ futura ſunt proſpicere. Inepta lenitas patris: & facilitas praua. Fratris me quidem pudet piget
que. Non quia ades præſens dico hoc. Eſt ille futilis ut ſomnium. Sex totis mẽſibus prius olfeci q̃ ille.
hh Vigilantiã tuam mihi narras. Vt quiſq; ſuum filium ſuum uult eſſe ĩta eſt. Adortus eſt iurgio fratrẽ.
ii Flagicia facere te. & hæc te admittere decet indigna generi tuo? Spero eſt ſimilis maiorum ſuorum. In
kk ſpicere tanq̃ ĩ ſpeculo uias hominum iubeo: atq; ex aliis ſumere exemplum ſibi. Hoc laudi eſt. hoc uĩ-
ll tio datur. Non ocium eſt nunc mihi auſcultandi. Piſces ex ſententia nactus ſum. hi mihi ne corrumpã
tur cautio eſt. Vt homo eſt ĩta morem geras. Quid agas hic. ubi ſiquid bene præcipias: nemo obtem-
mm peret. Amicus nobis iam inde a puero ẽ: homo antiqua fide ac uirtute. Facinus indignũ quod narras.
Niſi facient quæ illos æquum eſt: haud ſi aufferrẽt. In te ſpes oĩs nobis ſita eſt: te ſolum habemus: tu es
nn patronus. tu es pater. ille tibi moriens nos cõmẽdauit: ſi deſeris nos tum p̃imus. Neq; boni neq; libera
lis functus officium uiri eſt. Nam hoc quidẽ ferendũ aliquo mõ ẽ: pſuaſit nox. amor: uinum. adoleſcẽ-
oo tia. humanum eſt ubi ſic factum. Deferor doloribus. Num illa p̃turit quæſo? Fidẽ nũc ueſtram implo
rat quod uos cogit: ut id uoluntate impetret: Vna a pueris paruuli ſumus educati. una ſemper militiæ
pp & domi fuimus paupertatẽ una p̃tulimus grauẽ. Fratrẽ cõueniam: is quod mihi dederit de hac re con
ſiliũ: id ego ſequar. Tecum hoc animo cogites. Quã eſtis maxime potẽtes. diuites. fortunati. nobiles: tã
qq maxime nos æquo animo: æqua noſcere oportet: ſi uos uultis p̃hiberi probos. Fiẽt quæ fieri æquum
rr eſt omnia. Nimia illæc licentia profecto euadet ĩ aliquod magnum malum. Ibo & requiram fratrem:
ſſ ut in eum hoc euomã. Bono animo fac ſis: & iſta q̃ potes fac cõſolare. Vt res geſta eſt narrabo ordine.
tt Vtinam quidem (quod cum ſalute eius fiat) ita ſe defatigarit uelim: ut triduo hoc perpetuo: p̃ſus ele-
cto nequeat ſurgere. Hunc diem nimis cupio: ut cæpi perpetuum in læticia degere. Ego illius ſenſum
uu pulchre calleo. Cum feruet maxime tam placidum q̃ ouem reddo. Homini illico lachrimæ cadũt qua
xx ſi puero præ gaudio. Lupus eſt in fabula. Hoc malum infœlicitatis nequeo ſatis diſcernere niſi me cre
do huic eſſe natum rei: ferẽdis miſeriis: primus ſentio mala noſtra: primus reſciſco omnia: primus por
yy to: enũtio: ægre ſolus ſiquid fit fero. is ſolus neſcit omnia. Nõ puduit ſe uerberare hominem ſenẽ: quẽ
ego modo puerum tantillulum manibus meis geſtaui. Laudo: patriſſas. abi: uirum te iudico. Ilic conti
A nebit poſt hac ſi ſapiet manus. idẽ ſẽſit te eẽ huic rei caput. I ſane: ego te exercebo hodie ut dignus es.
B Quod quidem erit belliſſimum carpam: & ciatos ſorbilans paulatim hunc producam diẽ. Ego in hac
re nihil reperio: q̃obrem lauder tantopere. Te nunq̃ aliter atq; es in animum ĩduxi meum: Si ita æquũ
C eſſe cenſes: aut ſi ita opus eſt facto eamus: Dolore ac miſeria tabeſcit. Omnes quibus ſunt res minus ſe
cunde: magis ſunt (neſcio quomodo) ſuſpicioſi: ad cõtumeliam omnia accipiũt: magis p̃ ſuã impoten
tiam ſe ſemp credũt negligi. Teipſum purgare ipſis corã placabilius eſt. Diſcrutior aĩo: hoccine de im-
prouiſo mali mihi obiici tãtum: ut neq; quid de me faciã neq; qd agã certũ ſit: membra metu debilia
D ſunt: animus timore obſtupuit: pectore nihil cõſilii queuit. Vah quomõ me ex hac turba expediã: tãta
nũc ſuſpitio de me ĩcidit: neq; ea ĩmerito. Satis diu dedeſti uerba nobis. ſatis adhuc tua nos fruſtra ẽ fi-
E des. Ceſſatũ uſq; adhuc eſt: nũc porro expgiſcere. Quid hic negocii huic eſt? Factũ uobis duriter: miſe-
F ricorditerq; atq; etiam (ſi eſt dicẽdũ magis aperte) illiberaliter. An ſedere oportuit domi uirginẽ tã grã
dem. O mi pater: ut me hoc delictũ admiſiſſe ĩ me: id mihi uæheméter dolet: & me tui pudet. Nam in

genium noui tuum liberale. Prodidiſti te & illam quod quidem ĩ te fuit. Abi domũ ac deos compre G
care. Dii me pater omnes oderint, ni magis te q̃ oculos nunc amo meos. Defeſſus ſum de tot ambulã-
do ut ſire te cum tua demõſtratione falſa magnus perdat iupiter preptaui uſq; omne opidum. Noua H
capitalia. Si non ipſa re iſtuc dolet tibi ſimulare certe eſt hominis. Mutare nũc cum nequeo æquo ani
mo fero. Ita uita eſt hominũ quaſi cum ludas teſſeris, ſi illud quod maxime opus eſt iactu nõ cadit: il- I
lud q; cecidit forte id arte ut corrigas. Meretrix & materfamilias erit una in domo. Vt uideo tuam eẽ
ineptiam facturum credo, ut habeas qui cũ cantites. Omitte tuam iſtanc iracũdiam: atq; ita uti decet K
hilarem ac lubẽtẽ fac te in nuptiis. Ego hos cõueniã, poſt huc redeo. Vxor ſine dote ueniet intus, pſal L
tria eſt, domus ſumptuoſa, adoleſcens luxu eſt perditus: ſenex delirans, ipſa ſi cupiat ſalus, ſeruare pror
ſus hanc familiã nõ poterit. Edepol ſiriſce te curaſti molliter: laute q̃ munus adminiſtraſti tuum. Tu iã
uerba fundis hic ſapiẽtia. Exemplũ hominibus curarem ut eſſes. Sane nollẽ hunc exitum. An tibi ma- M
uis diſpergi cerebrum hic. Tandẽ reprime iracũdiã atq; ad te redi. Rẽ ipſam putemus. Nam uetus uer N
bum hoc quid eſt: cõmunia amicoꝝ eſſe ĩter ſe omnia. Oĩa hæc ſi uoles in aĩo uere cogitare: & tibi & O
mihi & illis depreſſeris moleſtiã. Multa in homĩe ſigna inſunt: e quibus coniectura facile fit: duo cum P
idem faciunt: ſæpe ut poſſis dicere, hoc licet facere impune huic: illi nõ licet. nõ q; diſſimilis res ſit: ſed
q; is qui facit ẽ diſſimilis. Ad oĩa alia ætate ſapius rectius: ſolũ unũ hoc uitiũ ſenectus affert homĩbus: Q
attentiores ſumus ad rẽ oẽs q̃ ſat e. q; illos ſat ætas acuet. Da te hodie mihi exporrige frontẽ. Ita tẽpus
fert faciundũ eſt. Cras cũ prima luce hinc ibo. Hodie hilarẽ te mõ fac. Hilarẽ hũc ſumamus diẽ. Nũq̃ R
ita quiſq̃ bene ſubducta rõne ad uitã fuit, quin res: ætas uſus ſemp aliquid apportet noui, aliquid mo-
neat: ut illa quæ te ſcire credas: neſcias. & quæ tibi putaris prima: in expiundo repudies. Re ipſa reppe- S
ri, facilitate nihil eſſe homini melius, neq; clæmentia. Ego ille agreſtis, ſcæuus, triſtis, parcus truculen-
tus, tenax: duxi uxorẽ, contriui in quærendo uitã atq; ætatẽ meã: Illi credũt conſilia oĩa. Ego quoq; a T
meis me amari & magnipendi poſtulo, hoc uerũ eſt & ipſa re expiere prope modũ. Maximi precii eſſe
te hominem iudicaui animo meo. Is mihi, pfecto eſt ſeruus ſpectatus ſatis cui dominus curæ ẽ. Medi- V
to eſſe affabilis. Te amo plus q̃ hoſce oculos. Cur non uxorẽ quæſo accerſis? Dii tibi bene faxint, cũ te X
uideo noſtræ familiæ tã ex animo bene factũ uelle. Ego uero iubeo & hac re. & aliis omnibus q̃maxĩe
unã facere nos familiã colere, adiuuare adiungere. Natu ſum grandior. Quid tu aſine auſcultas huic. Y
Ego nouus maritus anno demũ quinto & ſexageſimo fiã atq; anũ decrepitã ducã. Quaſi hoc non ſit
maximũ. Et ſi hoc mihi prauum, ineptũ, abſurdũ atq; alienũ a uita noſtra uidetur, ſi uos tãtope iſtæc
uultis fiat. Hegio eſt cognatus ꝓximus, affinis nobis, pauper, bene nos facere ipſi aliquid decet. Agelli Z
eſt hic ſuburbe paululũ: quod locitas foris: huic demus qui fruaẽ. Bene & ſapienter dixit dudũ, uitiũ
cõmune oĩum eſt: q; nimium ad rem ĩſenecta attenti ſumus hanc maculã nos decet effugere. Suo gla-
dio hũc iugulabo. Ego quidẽ hodie mea ſententia iudico ſirum fieri eſſe æquũ liberũ. Quodnã ob fa bb
ctum? Ego iſtos uſq; a pueris curaui ambos, ſedulo docui, monui, bene p̃cepi ſemper q̃ potui oĩa. O le cc
pidum caput. Oĩbus gratiam habeo. & ſeorſum p̃terea tibi. A me argentũ quãti ẽ ſumito. Dii tibi oro
omnes ſemp oĩa optata offerant. Proceſſiſti hodie pulchre. Quæ res tamrepente mores mutauit tuos dd
quod ꝓpluuiũ? quæ ẽ iſta ſubita largitas? Quod iſti facilẽ & feſtiuũ putant: id nõ fieri ex uera uita: neq;
adeo ex æquo & bono, ſed ex aſſentãdo, ĩdulgendo. & largiẽdo. Si id uultis quæ uos potius ꝓpter ado ee
leſcentiã mĩus uidetis: magis impẽſe cupitis: cõſulitis paꝛ: hæc repræhendere & corrigere me: & obſe
cundare in loco: ecce me habetis: quod id faciam uobis. Sequunt nunc ex hechira.

Ex Hechira Terentii elegantiæ & autoritates ſequuntur.

Cio dubiam fortunam eſſe. ſenicam. ſpe incerta. Certum laborem mihi ſuſtuli. Nunc tur- ff
ba nulla eſt ocium & ſilentium eſt: agendi tempus nunc mihi datum eſt. Facite ut ueſtra gg
autoritas: meæ autoritati fautrix adiutrixq; ſit. Is in tutelam meum ſtudiũ ſuum: & ſe ĩ ue
ſtram commiſit fidem. Mea cauſa cauſam hanc accipite. Ego te ſedulo bacchis & moneo hh
& hortor ne cuiuſq̃ te miſeret: quin ſpolies, mutiles, laceres: quenq; nacta ſis. Iniurium ẽ ulciſci aduer ii
ſarios? aut qua uia te captent illi eodem ipſos capi? Biennium perpetuum miſera illum tuli. Commo-
de finem ſtatuiſti oratõni tuæ. Haud propterea te rogo ut hoc proferam ſed ut tacitus mecũ gaudeã.
Nunq̃ tam dices cõmode: ut tergũ meum: tam in fidem cõmittã. In quod me cõieci malũ? Vt ad pau- kk
ca redeam. Diebus ſane pauculis poſt me ſolum ſeducit foras. Nolo ludibrio haberi. Maligna multo:
& magis procax ilico facta eſt. Illico it uiſere eam. Proh deum fidem atq; hominum: qd̃ hoc genus ẽ? q̃
coniuratio hæc? ut omnes mulieres eadem æq; ſtudeant: neq; declinatam quicq̃ ab alienaꝛ ĩgenio ul
lam reperias: atq; adeo uno aĩo omnes ſocrus oderunt nurus: uiris eſſe aduerſas. æq; ſtudiũ eſt: ſimilis
pertinacia eſt: in eodem omnes mihi uidentur ludo doctæ ad maliciam: & ei ſi ullus ẽ ludo: magiſtrã
hãc certe ſcio. Me abs te merito eſſe accuſatum poſtmodum reſciſces. Vt uos mihi domi eritis, ꝓinde ll
ego ero fama foris. Iam pridem quidem audiui: cæpiſſe tui odium philomenam. Vide q̃ĩmerito ægri- mm
tudo hæc oritur mihi. Ego uos ſolui curis exteris. Tuos eſſe illi mores morbũ magis q̃ ullam aliam rẽ nn
arbitror: Ego & ſi ſcio: meum ius eſſe: ut cogem te quæ imperem facere: ego tamen patrio aĩo uictus oo
faciam ut tibi cõcedam: neq; tuæ libidini aduerſabor. Neq; adeo me clam eſt: q̃ eſſe eum ter laturum.
Et benignitatem & diligẽtiam ueſtram noui: quam exhibetis erga filiam: & quæ dicis eſſe oĩa ut dicis pp
animum induco: & te hoc mihi cupio credere. Aliud fortaſſe aliis uitii eſt: ego ſum animo leni natus:

ſ

qq non possum aduersari meis. Ne nos sumus mulieres æque omnes inuisæ uiris ꝓpter paucas quæ omnes faciunt: dignæ ut uideamur malo. Ita me dii ament: quod me accusat nunc uir sum extra noxam.

rr Non facile est expurgatu. Ita animū induxerunt. Nunq̄ secus habui illam: ac si ex me eēt nata. Nos oēs sumus huiusmodi: quibus est aliunde aliquis obiectus labos: omnē quod intra tempus est prius q̄ id rescitum sit lucro est. Nunc aduentū tuum omnes scio reuerituros. Leuia sunt quæ tu ꝑgrauia in ani

ss mum īduxit tuum. Quid consolare me an quisquā gentiū est æq; miser. Matris ferre iniurias me pie-

tt tas iubet. Pueri inter sese q̄ pro leuibus noxis iras gerunt: quia qui eos gubernat animus: eum infirmū gerant: itidē illæ mulieres sunt ferme ut pueri leui sententia: fortasse unum aliquod uerbum inter eas iram concinerit. Trepidari sentio & cursari rursum. Nescio quod magnū malum ꝓfecto me celāt. In-

uu uisos nos oēs istis sentio. Nā qui amat cui odio ipsius é: bis facere stulte dico laborē īanē ipsius capit:

A & illi molestiā affert. Diis gratias habeo: istoc uerbo animus mihi rediit: & cura ex corde excessit. Me-

B liuscula est. Nequeo mearū rerum iniciū ullū īuenire idoneū: unde exordiar narrare. quæ nec oppinā-

C ti accidunt. Intro me corripui timidus. Extemplo eius morbū cognoui. Nam neq; ut celari posset: tē-

pus spacium ullum dabat. Ad genua accedit lachrimans misera. Hoc ꝓfecto sic est ut puto oībus: ut

D res sese dant: ita magni atq; humiles sumus. Cum orata eius reminiscor: nequeo quin conlachrimē mi

ser. Quæ fors uel fortūa nobis te hodie obtulit. Si unq̄ erga te: animo me eē amico sensisti: rogo id fa-

E cias: quod in rem sit meā. Pollicitus sum: & seruare in eo certū est quā dixi fidē. O fortūa ut nunq̄ es p

FG petuo bona. Aliquo modo mihi é hinc ablegandus. Ain tu tibi hoc incōmodū euenisse iter? Non uer

H bis dici potest tantū q̄ reipsa nauigare incōmodū est. O fortunate nescis quid mali p̄terieris: qui nūq̄ ingressus es mare. Nam alias ut omittā miserias: unā hanc uide: dies triginta: aut plus eo in naui fui. tū interea semp mortem expectabā miser: ita usq; aduorsa tēpestate usi sumus. In arcē transcurso opus é.

I Cadaueroſa facies. Nā me parenti potius q̄ amori obsequi oportet. Benefactū: te aduenisse adeo quod

K maximū est saluū atq; ualidum. Homo uoluptati obsequens fuit dum uixit: & qui sic sunt haud multum hæredes iuuant: sibi uero hāc laudē relinquunt: uixit dū bene uixit. Tū igitur nihil attulisti huc plus una snīa. Impune optare istuc licet. Omnē rē scio ut sit gesta aduenīens audiui oīa mō. Inuidos dii perdant: qui hæc libēter nuntiāt. Ego me scio cauisse: ne ulla merito cōtumelia fieri a nobis posset. Si

L memorare hic uelim q̄ fideli & benigno aīo in illā & clæmēti fui: uere possum ī te ex ipsa re id magis

M uelim rescisscere. Haud inuito ad aures mihi sermo accessit tuus: cū te postputasse omnes res ꝓ parēte

N ītelligo. Vide ne impulsus ira praue īsistas Pamphile. Quibus iris īpulsus nūc in illam iniquus sim: q̄

O nunq̄ quicq̄ erga me emerita est: nam fuisse erga me miro ingenio expertus sum. Quia paululū uobis accessit pecuniæ sublati animi sunt. Audiuisse uocē pueri uisus est uagientis. Vxor se duxit foras. Cre-

P do: neq; adeo arbitrari patris est aliter. Amicā habere: id uitium nunq̄ esse ego adolescētiæ: nam id oī-

Q bus innatū est. Id nūc res iudiciū hæc facit. Dissimulare humanū est. Nūc tibi me certū est contra gra

R tiam referre: ut apud me p̄miū positū esse pietati scias. Nihil pol iam istæc res mihi uoluptatis ferunt:

S dum ætas tempus tulit ꝓfuncta satis sum: satietas iam me tenet studioꝝ istorum: hæc nūc cura é mi-

T hi maxīa: ut ne cui meæ longinquitas ætatis obstet: morte ne exoptet meā. Hæc res nō minus habet me male q̄ te. Istuc est sapere: qui ubicūq; opus sit aīum possis flectere: quod faciūdū sit. Iam nos fabu

V læ sumus: senex atq; anus. Nulla tibi hic iam cōsultatio est. Censente posse reperire ullā mulierē quæ

X careat culpa? an quia nō delinquunt uiri? Quæ hæc amicitia est? Enīuero ꝓrsus iam tacere nequeo. In

Y eandē uitā reuolutum te denuo uideo eē. Plane hic diuinat. Dabo iusiurandū nihil eē istorū. Nō hoc

Z de nihilo é. Iam ea ætate sum: ut mihi ignosci æquū sit. Qui post factā iniuriā se expurget: parum mi-

aa hi prodest. Facilem beniuolū lingua tua iam me tibi reddidit. Nostra porro utere amicitia ut uoles.

bb Reprimā me ne ægre ex me quicq̄ audias. Hoc te moneo unū qualis sim amicus: aut quid possim po-

cc tius q̄ inimicus periculū facias. Nihil me apud tibi defieri patiar: quin qd' opus sit benigne p̄beat. Cū

dd tu satura atq; ebria eris: puer ut satur sit facito. Nostras mulieres suspectas fuisse: falso nobis reipsa iue

ee nimus. Modo exple aīum. Scio meū cōspectū his fore inuisum hodie. Nupta meretrici hostis é a uiro

ff ubi segregata é. Ne meā eē herus opam deputat parui p̄cii. Ibi totū desedi diē. Tua qd' nihil refert pro

gg cōtari desinas. Hodie quiescēdi potestas haud data é mihi: ita cursitando atq; ambulādo totū hūc cō-

hh triui diē. Nam memini (ab hīc mēses decē fere) ad me nocte pria cōfugere anhelantē domū: sine comi

ii te: uini plenū. Hæc tot ꝓpter me gaudia illi cōtigisse lætor. Nūq̄ aīum q̄sti gratia ad malas adducā ar-

tes. Ego dū illi licitū est usa sum benigno & lepido & comi. Multa exquo fuerint cōmoda: eius īcōmo

kk da æquū est ferre. Vide ut mihi hæc certa & clara attuleris: ne me in breue hoc cōiicias tēpus: gaudio hoc falso frui. Quis me est fortunatior: uenustatisq; adeo plenior? ego ne tibi pro hoc nuntio quid do nem nescio? Egon qui te ab horcho mortuum me reducere relucem feceris: sinam sine munere a me abire? ah nimium me ingratum putas. O mea bachis seruatrix mea: antiq̄ tuam adeo uenustatem ob-

tines: ut uoluptati obitus, sermo, aduentus tuus quocunq; aduenēris semper sit. Ac tu ecastor morem antiquum atq; ingenium obtines: ut hominum unus homo te uiuat nusq̄ quisq̄ blandior. Nunq̄ an-

te hanc diem meis oculis: eam quod nosse uideram: perliberalis uisa est. Benefactum & uolupe est. Hi quos par fuerat rescisscere sciunt: quos non autem scire est æquū: neq; rescisscent neq; sciēt. Spero hanc rem esse euenturam nobis ex sententia. Plus boni feci imprudens q̄ sciens ante hunc diem unq̄. Sequū

tur ex Phormione.

Ex Phormione Terentii elegantiæ & autoritates ſequuntur.

N medio iouis palmam eſſe poſitam:qui artem muſicam tractant.Maledictis ſi nõ certaſſet audiſſet bene:quod ab ipſo allatum eſt:ſibi id eſſe relatum putet. De illo iam finem faciam mihi dicendi:peccãdi de ſe cum ipſe finẽ non facit. Nunquid uelim aĩum aduertite. Amicus meus ſummus & popularis geta heri ad me uenit(erant ei de ratiũcula iãpridem apud me reliquum pauxillulum numorum)id ut conficerem:confeci.Quãinicꝫ compatum eſt:hi qui minus habẽt ut ſemp aliquid addãt diuitioribus.Quod ille unciatim uix demẽſo ſuo: ſuũ defraudãs geniũ comparſit miſer id illa uniuerſum arripiet:haud æſtimans quãto labore partũ.Hem lectũ eſt argentum.Amo te & nõ neglexiſſe habeo gratiã. Nunc ſunt mores:adeo ad hoc res rediit:ſiquis reddit magna habenda eſt gr̃a. Abſis iſciens:cuius tu fidem in pecunia ꝓſpexeris uerere ei uerba credere:ubi quid lucri ẽ mihi te fallere.Is ſenẽ ꝓ epiſtolas pellexit mõ:nõ montes auri pollicẽs:ſed plurima alia cui tanta erat res.O regẽ me eſſe oportuit.Prouinciã cæpiſti durã. Seni fidelis dum ſum ſcapulas perdidi. Namꝫ inſcitia eſt aduerſus ſtimulum calces.Cæpi his oĩa facere.obſequi quæ uellent. Sciſti uti foro. Hanc amare cæpit pdite:& aliud nihil niſi oculos paſcebat.Pauptas mihi onus uiſum & miſerũ & grauue. Virgo pulchra:& quo magis diceres:nihil aderat adiumẽti ad pulchritudinẽ: capillus paſſus.nudus pes.ipſa horrida.lachrimæ.ueſtitus turpis.ut ni uis boni in ipſa eſſet forma hæc formã extingueret.Vnũ hoc ſcio:quod fors feret feremus æquo aĩo.In me omnis ſpes mihi ẽ. Quid rei gerit? Quãmox ueniat:qui hanc mihi adimat cõſuetudinẽ:Certe uita hæc expetenda optãdaꝫ eſt. Ita plericꝫ ĩgenio ſumus oẽs:noſtri noſmet pœnitet Subito tãta te ĩpendent mala:quæ necꝫ uti diuitẽ ſcio:nec quõ me inde extraham.Non põt cælari diutius noſtra iã audacia.Hæc ſi non ꝓuidentur aſtu:me aut herũ peſſundabunt.Quidnã ille cõmotus aduenit? Tẽporis mihi punctũ ad hanc rẽ ẽ.Quid illud mali eſt? Quod eius remediũ inueniã iracũdiæ loquar ne? icẽdã.taceã? inſtigẽ. purgẽ.me laterẽ lauem.Heu me miſerũ tũ mihi paueo:tũ antipho me cruciat aĩo:me eius miſeret:ei nunc timeo.Hinc me cõiiciã ꝓtinus in pedes.Vbinam eũ reperiã? aut qua quærere inſiſtã uia? Neſcio quod magnũ hoc nũtio expecto malũ? Satis pro impio quiſquis es locutus es.uno id ſi potes uerbo expedi. Fortes fortũa adiuuat. Nõ ſum apud me.Si ſenſerit te timidũ pater eẽ:arbitrabit cõmeruiſſe culpã. Cũ hoc nõ poſſum illud minus poſſem.Quid conterimus opam fruſtra? Iſtuc ſerua:uerbũ uerbo.par pari ut reſpondeas.Nũc prior addito tu:ego in inſidiis hic ero ſuccẽturiatus ſiquid deficies. Ita nec tãdẽ uxorẽ duxit ĩ iuſſu meo: nec meũ impium:age mitto impium nõ ſimultatẽ meã uereri.ſaltẽ non pudere debuit. O facinus audax.Scientẽ & tacitum cãm aduerſariis tradere:etiã ne id lex coegit.Incertũ eſt quid agã:quia ꝑter ſpẽ atꝫ incredibile mihi hoc obtigit:ita ſum irritatus:animũ ut nequeã ad cogitandum inſtituere.Quãobrem omnes cũ ſecundæ ſunt res:tum maxime meditari ſecum oportet:quo pacto aduerſam ærumnam ferant.pericula.exilia.damna.peregre rediens ſemper cogitas:aut filii peccatũ:aut uxoris mortẽ: aut morbũ filiæ:cõmunia hæc fieri poſſe.ut nequid ſit animo nouũ.quicquid ꝑter ſpẽ eueniat. id oẽ deputare eſſe in lucro.Satis omnia ex ſentẽtia.Sua ut ſciat culpa leuem patrẽ illum factũ me eſſe acerrimum.Atqui nihil fecit quod ſuccẽſeas.Omnia ſimilia cõgruunt.Vnum cũ noris omnes noris.Probe horum facta imprudens depinxit ſenex.Iudices ſæpe ꝓpter inuidiã adimunt diuiti:aut ꝓpter miſericordiam addunt pauperi.Ni noſſem cãm credẽre hunc uera loqui.An quiſq̃ iudex eſt:qui poſſit no ſcere tua iuſta:ubi tute uerbũ nõ reſpondeas? ita ut ille fecit.Functus eſt adoleſcẽtuli officium liberalis poſtq̃ ad iudices uentũ eſt:nõ potuit cogitata ꝓloqui:ita eũ timidũ obſtupefecit pudor. Salue columẽ noſtræ familiæ:cui cõmẽdaui filiũ hinc abiens meum. Seruum hominem cauſas leges orare nõ ſinunt.necꝫ teſtimonii dictio eſt.Nil eſt dictu facilius. Hoc periculũ tibi omne eſt exedendũ:accingere.In me omnẽ irã deriuem patris. Vereor ne hæc fortitudo in neruum erumpat denicꝫ. Iam pedũ uia eſt uia:Quot me cenſes homines iam deuerberaſſe uſqꝫ ad necẽ? Nõ rete accipitri tẽdit necꝫ miluo qui maleficiũ nobis:illis qui nihil faciunt tenditur:quia enim in illis eſt fructus: in iſtis opera luditur: aliis alicunde eſt ꝑiculum: unde aliquid abradi poteſt:mihi ſciunt nihil eſſe. Alere nolunt hominem edacem:& ſapiunt quidem mea ſententia pro maleficio ſi beneficium ſummum nolunt reddere. Nõ poteſt ſatis ꝓ merito tibi referri gratia ab illo. An parum ſit te ad ſimbolum uenire unctũ? atꝫ lautũ e balneis: ocioſum ab aĩo cum paterfamilias & cura & ſumptu aſſumitur: dum tibi ſit quod placeat: ille urgetur:tu rides:prior bibas.prior decũbas.cœna dubia apponit:ubi tu qd dubitas ſumas potiſſimum hæc cum rõne ineas q̃ ſint ſuauia:& q̃ cara ſint ei qui præbeat.Nũ tu habeas hunc plene ꝑſentẽ deũ:unde nemo ſatis pro merito regi gratiam refert.Prima coitio eſt acerrima. Egẽs relicta ẽ miſeria: ignoratur parens negligitur ipſa. Vnde quid auaritia faciat.Is eſt bonorum extortor: legũ tortor. tibi abſenti.te indignas.ſecꝫ dignas contumelias nunq̃ ceſſauit dicere hodie.Primum abs te hoc bona uenia expecto.ut mihi reſpondeas.Ex piſcare quaſi non noſces.Redige in memoriam. Memoriter progeniem ueſtram uſqꝫ ab auo atꝫ atauo proferens:Dilucide expediui quibus me oportuit iudicibus. Eius non poteſt de ſtultitia dici ut iuſtũ eſt.Haud deſinã donec ꝑfecero hoc.Quod eſt ferendũ feras. Satis iam uerborum eſt.Quot homines tot ſententiæ:ſuus cuicꝫ mos eſt:mihi non uidetur quod ſit factum legibus reſcindi poſſe.Incertior ſum multo q̃ dudũ:ꝓcontatũ ibo ad portũ quoad ſe recipiat. Alios credidiſti tuam rẽ magis q̃ te aĩaduerſuros.Spes opeſcꝫ ſunt in te uno oẽs ſitæ.Nihil fecit noui. Conſutauit uerbis admodum iratum patrem. Sic habent principia ſeſe ut dico: adhuc tranquilla res

P est. Aiebat de eius consilio se uelle facere quod ad hanc rem attinet. Etenim tedet audire iam te: eadē
Q millies. Mirabar si tu quicq̄ mihi afferres noui. Ariolare non tibi credo. Fœneratū istuc beneficiū pul
R chre tibi dices. Fabulæ. Logi. Cantilenā eandem canis. Adeon īgenio te esse duro decet? atq; īexorabi-
S li: ut neq; misericordia neq; p̄cibus moliri queas? Fallerati dictis seducas me. Auribus teneo lupū nā
neq; quomodo a me amittam īuenio: neq; uti retineā scio. Idem hoc tibi quod bene promeritus fue-
ris conduplicabit. Dii tibi omnes id quod est dignum diunt. Da locum melioribus. Sic sum: si placet
T utere me. Siccine hūc decipis. Ita ne hunc patiemur fieri miserū qui me dudū adiuuerit comiter: quin
cū opus est: beneficium rursum ei experiamur reddere. Scio equidē hoc esse æquum. Ex unde id inue
V niam edoce. Dictū sapienti sat est? Quid ego uobis alienus sum. Nullus locus relinquit precii. Quo-
X quo hinc asportabitur terrarum. certum est prosequi aut perire. Dii bene uertant. Noli metuere: una
tecum bona malaue tollerabimus. Presto est: audacissime quiduis oneris impone & feret: solus est ho
Y mo amico amicus. Nihil est æq; quod faciam lubens. Te mihi fidelem esse æq;: atq; egomet sum mihi
Z sciebam. Plusq̄ opus é scito sciet. Neq; defeciscar unq̄ ego experier: donec tibi id quod pollicitus sum
effecero. Ego callidiorem hoiem uidi neminē q̄ te. Vix dū dimidiū dixerā intellexerat. Cōmodius eē
aa opinor dulplici spe utier. Hei mihi q̄timeo aduentum huius quo impellat patrē. Venire saluū uolup-
bb tas est. Visum est mihi: ut eius pertēptarē sententiā inter uos hæc potius cū bona ut componant gra-
tia q̄ cū mala: herus liberalis est & fugitans litium. Eia sudabis satis si cum illo inceptas homīe: ea elo
cc quentia é. Nā sat scio si tu aliquā partē æqui bonique dixeris: ut est ille bonus uir: tria nō commutabi-
dd tis uerba inter uos. Nō potuit melius puenirier eo: quod nos uolumus. Vt ad pauca redeā: & mittā il-
lius ineptias: hæc deniq; fuit eius postrema oratio. Nā mihi ueniebat in mentē eius īcommodū. Mihi
ee opus est ut aperte nūc tibi fabuler. Nullā mihi dari q̄ istanc malim uxorē. Vtrum stultitia facere ego
ff hunc an malicia dicā scientē an imprudentē incertus sum. Pluscula suppellectile opus é: opus é sump-
tu ad nuptias. Emunxi argento senes. Aliud mihi respondes ac rogo. Quid ergo narrē: opera tua ad re
gg stim mihi quidē res rediit planissime. Vt te quidē omnes dii deæq;: superi & inferi malis exemplis per
hh dant. Siquid uelis huic mandes: quod quidē recte curatū uelis qui te ad scopulū e trāquilo afferat. No
ii stra causa scilicet in neruū potius ibi. Nihil est quin male narrādo possit deprauarier. Introit in ædes
alienus canis ater. anguis p̄ ipluuiū decidit de tegulis: gallina cecinit: interdixit ariolus: aruspex uetuit
kk ante brumam quid noui negocii incipere. Vt captus é ubi nō est opus. Nō sat est tuū officium te feci
ll se: si nō id fama approbat. Mulier mulieri magis cōgruit. Quid agam? quē mihi amicū miser inueniā?
aut cui hæc cōsilia referam? aut unde auxiliū nihil petā. Certe nisi animus me fallit: aut parū respiciūt
mm oculi gnatum uideo: Nō is es obsecro quē semper te esse dictitasti. Matrē ipsam ex ægritudine miserā
nn mors consecuta est. Quā sæpe temere forte eueniunt quæ non audeas optare. Nostrapte culpa facius
oo ut malos expediat esse: dum nimiū dici nos bonos studemus & benignos. His nūc præmiū est: qui re-
cta praua faciunt. Vt stultissime quidē rē gessimus. Haud scio hercle ut homo est: an mutet animum:
Abi prænuntia hanc uenturam. Plagæ crescunt nisi prospicis. Pariter nūc opera adiuuas ac dudum re
pp opitulatus es. Factum uolo: at pol minus queo uiri culpa q̄ me dignū est. Mei patris bene parta indili
genter tutatur. Viri uiro quid præstat? Vide ne te adolescēs mulier defatiget. Vterq; utriq; est cordi.
qq Non temere dico: redi mecū in memoriā. Ita ne paruam mihi fidē esse apud te decet. Nō satis tutus é
rr ad narrandū locus hic. Lætus sum utut meæ res habent: fratri obtigisse quod uult. Quam scitum est
ss eiusmodi parare in animo cupiditates: quas cū si res aduersæ sint paulo mederi possis. Neq; me domū
tt nunc reciperem: ni mihi esset spes ostensa huiusce habendæ. Vicissim partes tuas acturus est. O fortu-
na: o fortuna quantis cōmoditatibus q̄ subito hero meo: ope uestra hūc onerastis diē. Nos quoq; ami
uu cos eius exonerastis metu. Non mirū aut nouū est reuocari cursum cū instituēris. Nunq̄ odio tuo tu
uinces me. Curialis uernula est qui me uocat. Omnium (quantū est qui uiuant) hominū homo hono-
xx ratissimæ: nā sine cōtrouersia a diis solus diligere. Satin est si te delibutū gaudio rddo. Omitto prolo-
qui: nā nihil ad hanc rē est. Hæc ubi ego audiui ad fores suspenso gradu placide ire perrexi. accessi. asti
ti. animum compræssi: aurem admouī: ita animum cæpi attendere: hoc modo sermonem captās: hic
yy pulcherrimum facinus audiui: atq; pene exclamaui præ gaudio. Bene (ita me dii amēt) factum: gaudeo
zz tantam fortunam esse his de improuiso datam. Summa eludendi occasio est nūc mihi senes. Hoc qui
& cogam re ipsa reperi. Nunc gestus mihi uultusq; est capiūdus nouus. Diis merito magnas gras habeo
A atq; ago: quando uenere hæc nobis frater prospere. An uerebamini non id facere: quod recepissem se-
mel: heus heus quanta mea hæc paupertas est: tamen adhuc curaui unū hoc quidē ut esset mihi fides
Nam omnes posthabui mihi res: ita uti par fuit: postq̄ tātopere id uos uelle animum aduerteram. Hic
adhortatus é me: ne illam tibi darem. Satin supbe illuditis me. Quo redibo ore ad eā quā cōtēpserim.
B Non est æquum me propter uos decipi. I hinc in malam rem cum istac magnificentia fugitiue. In ius
ambula. Vt ludos facit. Audio quid uos (malum) erga me sic ludificamini īepti uestra puerili sentētia:
nolo. uolo. uolo. nolo. rursum cedo cape quod dictum indictum est: quod modo erat ratum id irritū
C est. Quo pacto? aut unde hæc hic resciuit? Inieci scrupulum. Animo uirili præsentique ut sis para. Hic
D gladiatorio animo ad me affectant uiam. Ego redigam uos in gratiam. Venias nunc mihi p̄cibus lau-
tum peccatum tuum. Tanta ne decet affectum quēq; esse hominē audacia. In id redactus sum loci: ut
quid agam nescio prorsus. Vna iniuria est tecum. Voce opus est. Os opprime. Impurum os uide quā-

tum ualet. Pugnos in uentrem ingere. Oculum exclude. Eſt ubi uos ulciſcar locus. Tange eum ſi nõ totus friget me eneca. Delirat miſer timore. Non opus eſt dicto. Mi hõ: dii melius diunt. Proh dii immortales: facinus indignũ & malum: de hoc actum eſt. An quicq̃ hodie eſt factũ indignius q̃ mihi. Te appello. Ego eſſe in hac re culpam meritã non nego: ſed ea quæ ſit ignoſcenda. Verba fiunt mortuo. Nam neq; negligentia tua: neq; odio id fecit. Fere ab hinc ãnos quindecim: ea mortem obiit. E medio abiit qui fuit in re hac ſcrupulus. Oro ut alia facta ſunt tua: æquo animo hæc feras. Cupio in hac re iã defungier. Sane iam ſupplicii ſatis eſt mihi. Habet hæc ei quod dũ uiuat uſq; ad aurẽ obganiat. Quid ego nunc ea cõmemorẽ ſigillatim qualis in iſtum hunc fuerim? Iam quãdo accuſando fieri infectum non põt: ignoſce, orat, confiteꝫ, purgat, quiduis amplius? Quo illum ore obiurgabis reſponde mihi? Eius iudicio pmitto oĩa. Pulchre diſcedo & ꝓbe & præter ſpẽ. Ego ecaſtor poſthac tibi quod potero: & quæ uoles faciam & dicã. Et hactenus princeps illuſtriſſime: & pater reuerendiſſime ſpero feci: feci inquã maxime rem tibi ſcio gratiſſimã: quandoquidem Terẽtiũ tuũ comicũ: cuius tu totum uolumẽ in uentre tuo habes: cũ ex ore tuo ſedulo ſermo redolet Terentianus: ſic tibi per ſuas elegantias: & peculiares ſermones dederim abſolutum: non quidem meo ex ingenio, ſed ex tua magis ĩduſtria & arte: quã mihi dum ſimul ageremus: pro tua ĩmenſa humanitate atq; clæmentia oſtendiſti. Nunc igitur ex ordine plautinas q̃breuiter accipe dicendi commoditates.

Plauti Comici elegantiæ & autoritates. Et primo ex Amphitrione.

Eſtat nunc princeps illuſtriſſime: & pater reuerendiſſime: q̃breuiſſime plautinas uidere elocutiones: autoritates dico: non familiares & quottidianos ſermones: ut ſupra in Terẽtio egimus: quãdoquidem in longũ noſtra nimium flueret diſpoſitio. Et primo ex comœdiis apud nos uſitatis: & quidẽ ex amphitrione in hunc modũ incipiunt autoritates. Iuſta ab iniuſtis impetrare non decet: iuſta autem ab iniuſtis petere inſipientia eſt: quippe illi iniqui ius ignorant neq; tenẽt. Nũc iam nunc animũ ad ea quæ loquor aduortite. Virtute dixit uictores iupiter innuere: nõ ambitiõe neq; pfidia: qui minus eadem hiſtirioni ſit lex quæ ſummo uiro, uirtute ambire oportet nõ fautoribus. Sat habet fauitoꝛ ſemper qui recte facit: ſi illis fides eſt quibus eſt res in manu. Opulento homini ſeruitus dura eſt. Facit ille quod uulgo haud ſolent: ut quid ſe dignum ſit ſciat. Olet quidem homo mala ſuo. Vbi ſũmus imperator non adeſt ad exercitum: citius quod non facto eſt uſus fit q̃ quod facto eſt opus. Nimis ſcitus hic eſt ſicophanta. Miſerrima iſtæc miſeria eſt ſeruo bono: apud herum qui uerba loquiꝫ: ſi id ui ueꝛ uincitur. Ita diis eſt placitum uoluptati ut meror comes conſequaꝫ. Virtus præmium eſt optimũ: uirtus oĩbus rebus anteit: ꝓfecto libertas, ſalus, uita, res: & parẽtes: patria, & ꝓgnati tutanꝫ ſeruanꝫ: uirtus oĩa in ſe habet: oĩa adſunt bõa quẽ penes eſt uirtus. Haud æquũ facit: qui qđ didicit id dediſcit: Quæ nõ deliquit decet audacem eſſe confidenter ꝓ ſe & proterue loqui. Non ego mihi illam dotem duco eſſe: quæ dos diciꝫ: ſed pudicitiam & pudorẽ, & ſedatum cupidinem deum metum parentũ amorem, & cognatum concordiam, tibi morigera. Siquid dictum eſt per iocum: non æquum eſt id te ſerio præuortier. Nam in hominum ætate multa eueniũt huiuſmodi capiunt uoluptates: capiunt rurſum miſerias: iræ interueniunt redeunt rurſum in gratiã: ueꝛ iræ ſi quæ forte eueniunt huiuſmodi: inter quos rurſum ſi reuentũ in gratia eſt: bis tanto amici ſunt inter ſe q̃ prius. Ita ſeruum par ui detur frugi ſeſe inſtituere: proĩde ut heri ſit ipſe: item ſi uultu & uultum cõparet: triſtis ſit triſtes ſi fuerint: hilares ſi gaudeant. Amat, ſapit, recte facit animo quãdo obſequiꝫ ſuo. Sequũtur ex Aſinaria.

Ex Aſinaria Plauti elegantiæ & autoritates ſequuntur.

Agis percipimus lingua dici: q̃ factis fore. Nam neq; fictum uſquã: nec pictum neq; ſcriptũ ĩ
m poematis: ubi lena bene agat cum quiquã amante quæ frugi eſſe uult. Non tu ſcis: quæ amãti parcet: eadem ſibi parcet parũ: quaſi piſcis itidẽ eſt amator lenæ: nequã eſt niſi recens: is habet ſuccum: is ſuauitatem: cum quouis pacto condias. Nõ tu ſcis: lenaꝛ quæſtus aucupii ſimillimus ẽ. Auceps quãdo concinauit areã: effudit cibum: aues aſſueſcunt (neceſſe eſt facere ſumptũ qui quærit lucrum) Sæpe edunt: ſemel ſi ſunt captæ: rem ſoluũt aucupi. Itidem hoc apud lenas: ædes area eſt: auceps lena eſca eſt meretrix: lectus illex eſt: amatores aues: bene ſalutando cõſueſcũt cõpellando blãdiꝫ oſculando, oratione, uinula, uenuſtula, ſi papillã pertractabit haud eſt ab re aucupis. Suauiũ ſi ſumpſerit ſũmere eum licet ſine retibus. Eadẽ nos diſciplina utimur: ſemper oculatæ ſunt manus noſtræ credunt quod uidẽt. Portitoꝛ ſimillimæ ſunt ianuæ lenoniæ. ſi affers tum patent: ſi nõ eſt quod des nõ patẽt. Pro monſtro eſt quando qui ſudat tremit. Hem iſta uirtus eſt: q̃do uſu eſt q malũ fert fortiter: fortiter malũ qui patitur: idem poſt patiꝫ bonum. Non decet ſuperbũ hominẽ eſſe ſeruũ. Lupus eſt homo homini nõ homo: cum qualis ſit non nouit. Satis dicacula eſt amatrix. Lingua poſcit: corpus quærit: animus orat: res monet. Vt miſer eſt homo qui amat: ĩmo uero qui pendet multo eſt miſerior. Circũſiſtamus herũ: alter hĩc: hinc alter. Dii te ſeruaſſint ſemper: cuſtos herilis: decus populi: theſaurus copiarũ: ſalus interioris corporis, amoriſq; imperator. Vt conſuere homines, ſalus fruſtraꝫ & fortuna. Decet uerecundum eſſe adoleſcentem. Hæc ex Aſinaria. Sequuntur ex Comœdia de duobus captiuis.

Ex duobus captiuis Plauti elegantiæ & autoritates.

Iber captiuus animus feræ cõſimilis eſt: ſemel fugiẽdi ſi data eſt occaſio, ſatis eſt nunq̃ poſt illa poſſis prændere: oẽs ꝓfecto liberi lubẽtius ſumus q̃ ſeruimus. Seſe oẽs amãt. Tũ deniq; homines nr̃a intelligimus bona: cũ quæ in ptãte habuimus ea amiſimus. Laudo malũ cũ amici

gg tuum ducis malum. Vt ſæpe ſumma ingenia in occulto latent. Dii imortales id uoluere uos:hanc
hh ærumnam exequi:decet id pati æquo aĩo:ſi id facietis leuior labos erit:domi fuiſtis credo liberi. nunc
ſeruitus ſi euenit:ei morigerari mos eſt bonus:eamq; & herili imperio ingeniis ueſtris leuem reddere.
ii Indigna digna habẽda ſunt herus quæ facit.In re mala animo ſi bono utare adiuuat.Doli nõ doli ſũt:
kkll ni aſtu colas:ſed malum maximũ ſi id palam ꝓuenit. Nam fere maxima pars morem hunc hoĩes ha
bent:quod ſibi uolunt dũ id impetrant boni ſunt:ſed id ubi iam penes ſeſe habent:ex bonis peſſimi &
mm fraudulentiſſimi ſunt.Qui cauet ne decipiaꝫ uix cauet:cũ etiam cauet:etiã cum cauiſſe ratus eſt:ſæpe
nn is cautor captus eſt. Sed uiden fortuna humana fangit artatq; ut lubet:me qui liber fueram ſeruum
B fecit:ex ſũmo infimũ:qui imperare inſueuerã nunc alterius imperio obſequor.Eſt ꝓfecto deus qui;q̃
nos gerimus audit uideq;:is uti tu me hic habueris:,pinde illum illic curauerit benemerenti bene ꝓ-
C fuerit:malemerenti par erit.Quã tu filium tuũ:tam me pater meus deſiderat. Non ego oĩno lucrum
omne eſſe utile homini exiſtimo:eſt etiã ubi ꝓfecto damnum præſtet facere q̃ lucrum. Odi ego augꝰ
D multa multis ſæpe ꝓſuaſit perperam.Nunc huc aĩaduerte:ut ea quæ ſentio pariter ſcias. Fac fidelis ſis
E fideli:caue fidem fluxã geras.Pater ſcio faciet:quæ illũ facere oportet oĩa. Miſer homo eſt qui ipſe ſi
bi quod edit quærit:& id ægre inuenit:ſed ille miſerior:qui & ægre quærit & nihil inuenit.Ille miſer-
rimus qui cũ eſſe cupit:quod edat non habet.Nam hercle huic ego diei ſi liceat oculos effodiã lubẽs:
ita malignitate onerauit oẽs mortales mihi. Quid eſt ſuauius q̃bene rem gerere bono publico:ſicut
F ego feci.Eſt miſeroꝝ ut male uolentes ſint atq; inuideant ut bonis. Decet ĩnocentem ſeruũ atq; ĩno
xium confidentem eſſe:ſuum apud herum potiſſimũ.Qui per uirtutem peritat non interit. Satur ho
moſt:habet ꝓfecto in uentre cõfidentiã.Mos é obliuiſci hominibus:neq; nouiſſe cuius nihil ſit faciũ
da grata.Qui pudicitiæ eſſe uultis præmium plauſum date. Sequiꝫ Comœdia Curculio.

Ex Curculione plauti elegantiæ & autoritates ſequuntur.

G Ta tuum conferto amare ſemper ſi ſapis:ne id quod ames populi ſi ſciant tibi ſit ꝓbro.Sem-
H per curato ne ſis inteſtabilis:quod amas ama teſtibus p̃ſentibus. Magnum inceptas:ſi id ex
I pectas quod nuſq̃ eſt:Nemo ꝓhibet nec uetat quin qđ palam eſt uenale:ſi argentum ẽ emas.
Nemo ire quenq̃ publica ꝓhibet uia:dum ne per fundum ſeptũ facias ſemitam dum tete abſtineas nu
K pta,uidua,uirgine,iuuentute,& pueris liberis ama quod lubet.Semper tu ſcito flãma fumo eſt ꝓxima:
L fumo cõburi nihil põt.flãma põt.Qui e nuce nucleum eſſe uult frangit nucem:qui uult cubare pan-
git ſalté ſuauium.Edepol qui amat:ſi eget.miſera adficiꝫ ærũna.Ipſus ſe excruciat:qui homo qđ amat
uidet:nec potiꝫ dum licet.Bonũ eſt pauxillum amare ſane:inſane non bonũ eſt:uerũ totum inſanum
M amare.Male mereri de ĩmerente inſcitia eſt.Nulli eſt homini ꝑpetuum bonum.Noli amabo uerbera-
re lapidem.ne ꝑdas manũ. Facile miſerũ irridere. Qui homo maturæ q̃ſiuit pecuniam:niſi eam ma
N ture parſit:mature eſurit.Qui monet quaſi adiuuat.Item genus eſt lenonũ inter homines meo quidẽ
aĩo ut muſcæ culices:pedeſq; puliceſq; odio & malo & moleſtiæ bono uſui eſtis nulli:nec uobiſcũ q̃-
q̃ in foro frugi conſiſtere audet.qui conſiſtit culpant eũ:conſpuiꝫ,uituperaꝫ.eum rem fidéq; perdere
O tametſi nihil fecit aiunt.edepol lẽones meo aĩo nouiſti lepide. Indignis ſi male diciꝫ : maledictum id
eſſe dico:uerum ſi dignis diciꝫ benedictũ eſt meo quidem animo.Quoi homini dii ꝓpicii ſunt lucrũ
ei ꝓfecto obiiciunt.Nunc rei diuinæ operam dabo:certum ſit bene me curare.Antiquon poetam au-
diui ſcripſiſſe in tragœdia:mulieres duas peiores eſſe q̃ una:res ita eſt.Non male crediꝫ:qui nunq̃ red-
duntur ſed prorſum perit.Sequitur ex Caſſina.

Ex Caſſina plauti elegantiæ & autoritates ſequuntur.

P Vi utuntur uino uetere ſapientes puto & qui libenter ueteres ſpectant fabulas: antiqua ope-
Q ra & uerba cum uobis placent:æquum eſt placere ante ueteres fabulas.Nam huc nouæ quæ
R prodeunt comœdiæ multo ſunt nequiores.Peculii ꝓbam nihil habere addecet clam uiro:tũ
S & quæ habet partum ei haud cõmodi eſt quin uiro aut ſubtrahat:aut ſtupro inuenerit:hoc uiri cẽſeo
omne eſſe quicquid tuũ eſt.Neq; ſalſum:neq; ſuaue eſſe põt quicq̃ : ubi amor non admiſceꝫ:nam ubi
T amor condimentũ ingerit:cuius placiturũ credo:fel quod amaꝝ eſt id mel faciet:id hominẽ ex triſti
V lepidum & lenẽ.Proh bone frugi hoĩem iampridẽ te eſſe arbitror.Stultitia eſt ei te eſſe triſtẽ:cuius po
X teſtas plus ualet:ſed nihil eſt me cupere factũ:niſi tu factis adiuuas.Nõ matronaꝝ par eſt officium ſed
meretricum:uiris alienis ſubblandiri.Nec pol ego olimpie:neq; uſquã ludos tam feſtinos fieri credo:
q̃ hic intus fiũt ludi ludificabiles:oẽs feſtinãt intus totis edibus:ſenex in culina clamat:hortaꝫ coquos
quin agitis hodie:quin datis:ſiquid datis ꝓperate cœnam iam eſſe coctã opto:uillicus aũt cum corõa
candide ueſtitus lauteq; exornatuſq; ambulat:illæ aũt in cubiculum armigerũ ornant:quẽ dant ꝓ caſ
Y ſina nuptũ. Age tibicen:dũ illam educunt huc nouã nuptam foras:ſuaui cantu concelebra omnẽ hãc
Z plateam.Quid nunc tãdiu intus remoraꝫ?Dii me cupiunt ſeruatũ:crepuit hoſtium:exitur foras. Sen-
ſim ſuperatolle limen pedes noua nupta:ſoſpes iter incipe hoc:ut uiro tuo ſemper ſis ſuperſtes:ut uin-
caſq; uiꝝ:nutrixq; ſies:ſupetq; tuũ imperiũ:uir te ueſtiat:tu uirum diſpolies:& diu ut uiro ſubdola ſis
obſecro memento.Neq; quo fugiã?neq; ubi lateã?neq; hoc dedecus quo mõ celem ſcio? ita nunc pu-
aa deo:atq; ita nunc paueo:atq; ita irridiculo ſumus amabo.Amabo mea uxorcula?cur uirum tuum ſic
me ſpernis?Lepidiorem uxorem nemo quiſquam q̃ ego habeo.Sequuntur ex comœdia Ciſtellaria.

Ex Ciſtellaria plauti elegantiæ & autoritates.

Mor & melle & felle eſt fœcundiſſimus:guſtu dat dulce:amarum ad ſatietatem uſq; aggerit. bb
Matronæ magis conducibile eſt iſtud:unũ amare:& cũ eo ætatem exigere cui nupta ſemel é: cc
uex enim meretrix fortunati eſt oppidi ſimillima:nõ põt ſuá rẽ obtinere ſola ſine multis uiris.Immundas fortunas æquũ eſt ſqualorem ſequi.Nihil eſt ꝑpetuũ datum.Aures obtũdo tuas.Libera uti lingua collibitũ eſt mihi. Tacere nequeo:quod tacito uſus eſt. Multiloqua eſt hæc anus.Memi dd
niſſe ego hanc rem uos uolo:ego abeo domum.Decimo poſt menſe exacto peperit. Educauit eam ſi- ee
bi ꝑ filia bene ac pudice.Illico huc cõmigrauit.Bene ualete:& uincite uirtute uera q̃ feciſtis ante hac:
ſeruate ueſtros ſocios ueteres & non id.Qui oés homines ſupo atq; ante eo:cruciabilitatibus animi:ia ff
ctor crucior,agitor,ſtimulor,uerſor in amoris rota miſer,exaĩor feror,differor diſtrahor. diripior ita
nullam mentẽ animi habeo:ubi ſum ibi non ſum:ubi non ſum ibi eſt animus:ita mihi oĩa ingenia ſũt
quod lubet non lubet iam id cõtinuo:ita me amor laſſum animi ludificat,fugat,agit,appetit raptat,re
tinet:iactat,largiť.qđ dat nõ dat,deludit mõ,qđ ſuaſit diſſuaſit,quod diſſuaſit id oſtentat. Eſt ne hoc
miſerũ memoratu.Neq; nos factione tanta:quãta tu ſumus:neq; opes noſtræ tam ſunt ualidæ q̃ tuæ. gg
Quodcũq; optes tibi uelim cõtingere:Quod dedi datum nõ uellẽ quod reliquũ eſt non dabo.Scis iã hh ii
dudũ omnẽ meã ſnĩam:ſatin iſtuc tibi ĩ corde eſt certũ.Quis hic eſt qui recta platea curſum huc oſtẽ
dit ſuũ? Cor ſalit.Audire expetit ut res geſta ſit.Seruate dii me obſecro.Meũ elocutum eſt nomen in-
terii.Nam occupatus ſum ampliter.Aĩm meũ inducam:ut illud qđ tuam in rem bene cõducat conſu kk
lam.Accipe me ad te mors amicũ & beniuolũ.Occludite edes peſſulis.Ibo ſi poſſum tranquillũ facere
ex irato mihi.Volo rem palã eſſe.Inibo gr̃am cũ illis.Quaſi dedita opera tpe ipſo ſpes mihi ſcã ſubue- ll
nit.Niſi qd mihi opis dii dant diſpii.Nam & intus paueo:& foris formido:ita nũc utrobiq; metus me mm
agitat.Ad terram aſpice & deſpice oculis:inueſtiges aſtute.Socium te mihi adopto ad meam ſalutem.
Quæſo ambages mitte atq; rem eloq̃re.Quid hoc negocii eſt qđ oés homines fabulanť per uias. Ne
mo exibit;oés intus conficiunt negocium.Sequunť ex Comœdia quæ Epidicus dicitur.

Ex Epidico plauti elegantiæ & autoritates ſequuntur.

Lus ſcire ſatius eſt q̃ loqui:ſeruum hominem:ea ſapientia eſt.Iam iſtoc ꝑbior es meo quidẽ A
aĩo cum in amore teperes.Nihil agit qui diffidentem uerbis conſolať ſuis. Is eſt amicus qui ĩ B
re dubia re iuuat:ubi re opus eſt.Nam quid te igiť retulit oratione beneficum eſſe:ſi ad rem C
auxilium emortuũ eſt.Pleriq; homines quos cum nihil refert pudent:ubi pudendum eſt ibi eos deſe- D
rit pudor,cum uſus eſt ut pudeat.Honoris cauſa mõ homines æquũ fuit ſibi habere ſpeculum:ubi os
contemplarent ſuũ:ſibi id qui perſpicere poſſent cor ſapientiæ:igiť perſpicere ut poſſint cordis copiã:
ubi id inſpexiſſent cogitarent poſtea uitam:ut uixiſſent olim in adoleſcentia.Profecto deliramus ĩter E
dum ſenes.Non nimis põt pudicitiam quiſq̃ ſuæ ſeruare filiæ.Nihil homini amico eſt oportuno ami F
citius.Nam ſtréniori deterior ſi ꝑdicat ſuas pugnas:de illius illæ ſunt ore ſordidæ.Multa mihi in unũ G
locum confluunt:q̃ meum pectus pulſant ſimul:multiplex ærũnam exercitam habet pauptas: pauor
territat mentem animi:neq; ubi meas collocem ſpes habeo.Longa dies aĩm ĩcertat.Ah gutula pectus
meum ardens aſpſiſti.Saluus ſum quia te ſaluũ eſſe ſentio.Habe bonum aĩm:lenem & tranquillum. H
Adeas:uenienti des ſaluté atq; oſculum.Aliter catuli longe olent:alicer ſues.Abi. habeto bonum ani- I
mũ.Libertas in mundo ſita eſt.Contempla uſq; ab ungula ad capillum ſummũ.Non habeo ullam oc K
caſionem:ut apud te falſa fabuler.Sed memento ſiquid ſeuiũt ſenes ſuppetias mihi ferre.Remeabo in L
tro:ut accurrenť aduenientes hoſpites.Ille quidem uulcani iratus eſt filius:quaqua tangit omne com-
burit:ſi ꝑpius aſtes æſtu calefaciet.Neſcio quã fabricam facit? Quõ me ludo feciſti? Vt acerbum eſt:ꝑ M
benefactis cum malis meſſem metas.Nouo liberto opus é quod pappet.Oro te epidice:mihi ut igno- N
ſcas:ſiquid imprudens culpa peccaui mea.Inuitus do tibi hãc ueniam:niſi neceſſitate cogar.Hic is ho- O
mo eſt qui libertatem malicia inuenit ſua.Plaudite,ualete:lumbos exurgite atq; extollite. Sequuntur
autoritates de Comœdia Aulularia plauti.

Ex Aulularia plauti elegantiæ & autoritates ſequuntur.

On temerariũ eſt:ut diues blande appellat pauperem. Ego uirtute deum & maiorũ meorũ p
diues ſum ſatis.pol ſi eſt aĩus æquus tibi ſatis habes:qui bene uitam colas.Nũc petit cũ polli-
ceť:inhiat aurum ut deuoret:altera manu fert lapidem:panem oſtẽtat altera. Nemini credo
qui blãde largus eſt diues pauperi:ubi manũ iniicit benigne:ibi onerat aliquam zãmiã:ego iſtos noui
polipos:quin ibi quicquid tetigerint tenent.Da mihi operam ꝑpaucis:eſt qđ te uolo de cõi re appella Q
re:mea & tua.Saluũ eſt ſiquid non deperit.Haud decoꝝ facinus tuis factis facis. Nã de te neq; re neq; R
uerbis merui:uti faceres qđ facis.Neq; edepol te deriſũ uenio:neq; derideo:neq; dignũ arbitror.Aſini
me mordicus ſcindũt:me boues ĩcurſant cornibus.Dũ morata recte ueniat:dotata ẽ ſatis.Hæ ſũt atq; S
aliæ multæ in dotibus magnis incõmoditates:ſumptuſq; intollerabiles.Nãq; indotata eſt ea in pote-
ſtate eſt uiri:dotatæ mactant:& malo & dãno uiros.Video ego te me arbitrari hodie idoneum:q̃ ſene T
cta ætate ludo facias:haud merito meo.Pactum non pactum eſt:non pactum pactum eſt qđ uobis lu
bet:nulla controuerſia mihi tecum erit.Volui animum tandem confirmare hodie meum:Me miſerũ V
fuſtibus male contuderunt.Homo nullus eſt te ſcelerior:qui uiuat hodie.Veni huc auſpicio malo.
Laudant ſapienter factum;& conſilio bono:opulentiores:pauperum filias ut indotatas ducant. Neq; X
pol megadore mihi:neq; cuiq̃ pauperi opinione:res melius ſtructa eſt domi.Ego te hodie reddam ma

Y didum ſi uiuo probe:tibi cui decretum eſt bibere aquam.Non metuo:ne aurum ĩueniat:ita probe in
latebris ſitum eſt.Excute dum paliũ.Mortuũ ego me mauelim lætho malo:quã non ego illi dem ho
die inſidias ſeni.Perditiſſimus ego ſum omniũ in terra.Quinam homo hic ante ædes noſtras eiulans
Z conquerit.Id adeo te exoratum aduenio:ut aĩo æquo ignoſcas mihi.Factum fieri infectum non põt.
aa Deos credo uoluiſſe:nam ni uellent non fieret ſcio.Si iſtud ius eſt:ut tu iſtuc excuſare poſſis:luce cla-
ra diripiamus aurum matronis palam:poſt id ſi præhenſi ſumus:excuſemus ebrios nos feciſſe amoris
bb cauſa:nimis uile eſt uinum.atq; amor:ſi ebrio atq; amanti impune facere quod lubeat liceat. Quoniã
tibi ultro ſupplicatum uenio ob ſtultitiam meam:non mihi hoĩes placent:qui quando male fecerunt
cc purgitãt.Magna res eſt quã ego tecum ocioſe:ſi ocium eſt:cupio loqui.Qui homo culpam admiſit in
dd ſe:nullus eſt tam parui p̃cii quin pudeat:quin purget ſeſe. Hei mihi qd' facinus ego ex te audio . Perii
oppido:ita mihi ad malum malæ res plurimæ ſe agglutinant.Spacium ei dabo exquirendum meũ fa-
ee ctum.Dii ĩmortales quibus & quantis me donatis gaudiis?quis me eſt diuitior?quis me athenis nunc
ff magis quiſq; eſt homo cui dii ſunt ꝑpicii.Reperi non quod pueri clamitant in faba ſe reperiſſe.Iam ne
ut ſoles deludis here?mane:eloquar:iam auſcultа:Auſcultа ĩquam princeps Illuſtriſſime cæteras quæ
numero ſunt duodecim plautinas comœdias inuſitatas & nouiter repertas.& imprimis Muſtelariam
accipe comœdiam. Ex comœdiis Plauti inuſitatis:& nouiter repertis elegantiæ.
& familiares elocutiones.Et primo ex Muſtelaria.
gg On omnes poſſunt olere unguenta exotica. Vnum huc ſcito nimio celerius uenire qd' mole
hh ii ſte q̃ illud quod cupide petas.Ignauia uerecundiã & uirtutis modum deturbauit . texit. Vbi
amor aduenit in cor hoĩs & is uſq; in pectus permanauit: & cor permadeſcit:ſimul res.fides.
k'k fama.uirtus.decuſq; deſerunt:homo fit nimio nequior.Quin tu te exornas moribus lepidis : cum le-
ll pida tute es:non ueſtem amatores amant mulieris ſed ueſtis ꝑtum.Inſperata accidunt magis ſæpe.q̃ q̃
ſperes.Ego ſi bonam famã mihi ſeruaſſo:ſat ero diues.Mulier q̃ ſuam ætatem ſpernit ſpeculo eluſa é.
mm Mulier recte olet ubi nihil olet.Nam iſtæ ueteres q̃ ſe unguentis unctitant : uetulæ edentulæ q̃ uitia
nn corporis fuco occultant:ubi ſeſe ſudor cũ unguentis conſociauit:ilico itidẽ olent quaſi una cũ multa
oo iura confundit cocus.Quid oleas neſcias:niſi id unum nil male olere ĩtelligas.Amator meretricis mo
pp res ſibi emit auro & purpura.Purpura ætate occultanda eſt:aurũ turpi mulieri. pulchra mulier nuda
qq erit:q̃ purpurata pulchrior:poſtea ne quicq̃ exornata eſt bene:ſi morata eſt male:pulchrum ornatum:
rr turpes mores:peius cœno concinunt:nam ſi pulchra eſt nimis ornata eſt.Edes plenas cõuiuaꝝ & mu
ss lierum miſeꝝ eſt opus.Nihil eſt miſerius:q̃ animus hominis conſcius.Sibi quiſq; iure metuit. Serui q̃
culpa carent tum malum metuunt.hi ſolent eſſe heris utibiles.nam illi qui nihil metuunt poſtq̃ ſunt
malum meriti ſtulta ſibi expetunt conſilia exercent ſeſe ad curſuram fugiunt.Nam ut ſerui uolunt eẽ
herum ita ſolent . Fides ſeruanda eſt ne ire ad inficias poſtules.Qui homo timidus erit in rebus dubi
uu is is nauta non erit.Meticuloſa eſt ire ad iudicem.Sapere iſta ætate oportet cum quis eſt capite condi-
dato.Sequuntur autoritates de Perſa plauti.

Ex Perſa plauti elegantiæ & autoritates ſequuntur.

xx Vi amans egens ingreſſus eſt princeps in amoris uias:ſuperauit ærũnis ſuis ærũnas herculis.
nam cũ leone & cũ excedra cum ceruo cũ apro ætolico cũ auibus ſtymphalicis deluctari ma
uelim q̃:cũ amore.Miſer eſt qui amat certe is quidẽ nihil eſt qui nihil amat. Nihil amas cum
yy ingratũ amas.Inimici famã non ita ut nata eſt ferunt.Cum aliquo malicia certare miſeria eſt . Omnes
zz ſunt lenæ leui fide neq; ſtipulæ.leuius põdus eſt.q̃ fides lenonia.Quanq̃ nobis ſint res pauꝑculæ.mo-
aa dicæ.& modeſtæ.melius eſt ita uiuere nã ad pauꝑtaté ſi admigraꝝ fama grauior pauꝑtas fit. Hominũ
bb ĩmortalis é ĩfamia etiã cũ uiuit cũ eſſe credas mortuã.Cogita hoc uerbũ herus ſi minatus ẽ malũ ſer-
cc uo ſuo tã&ſi id futuꝝ nõ é ubi captũ eſt flagrũ dum tunicas deponit:quãta afficit miſeria?Virgo atq;
A mulier nulla erit quin ſit mala:q̃ recitet:ſiquid ꝑuerſe fieri uidet.Siquã rem accures ſobrie ac frugali-
ter:ſolet illa recte ſub manus ſuccedere:atq; edepol ferme ut quiſq; rem accurat ſuã : ſic ei ꝑcedit.Cũ
B homini dii ꝑpicii ſunt:aliquid obiiciunt lucri.Haud poteſt etiam in primo uerbo ꝑſpici ſapientia.Si
C incole bene ſunt morati:pulchre opidum munitũ arbitror:ꝑfidia peculatus ex urbe auaricia ſi exulãt:
D quarta inuidia quinta ambitio:ſexta obtrectatio:ſeptima periuriũ:octaua indiligẽtia:nona iniuria:de-
E cimũ qd' peſſimum aggreſſu ſcelus.hæc unde aderunt cẽtuplex murus rebus ſeruandis parum ſit.Ge
F neri lenonio nunq̃ ullus deus tam benignus fuit:qui fuerit ꝑpicius.Quantum eſt adhibere amicum
G hominẽ ubi quid geras.Operam tibi dem das:ubi tu tuũ amicum adiuuas.Optata eueniunt. operam
H addito.Homo miſer eſt cum ipſius ꝑpe perditus eſt & beneuolentes ꝑdidit: Nihil mihi tam parui eſt
quí me id pigeat ꝑdere.Nam improbus hõ qui beneficium ſcit ſumere & reddere neſcit. Ita pars liber
tinorum eſt niſi patrono qui aduerſatus eſt.nec ſatis liber uidetur.nec ſatis frugi.nec ſatis honeſtus.ni
id efficit.ni & maledixit:ni ingratus ingrato repertus eſt.Sequuntur ex Rudente comœdia.

Ex Rudente plauti elegantiæ & autoritates ſequuntur.

I Oneo uos ego qui eſtis boni:qcq; ætatẽ agitis:cũ pietate & fide retinete porro poſt fatũ ut læ
K temí.Impudicũ & ĩpudẽté hoĩem addecet.moleſtũ ultro aduẽire ad alienã domũ cui debeaꝝ
L nihil.Hoc qd ẽ id neceſſariũ é ꝑpeti.Oĩbus modis q̃ pauꝑes ſũt hoĩes miſeri uiuũt : ꝑſerti q̃-
bus nec q̃ſtus eſt:nec didicere artẽ ullã.neceſſitate qcqd é doni.id ſat eſt habẽdũ.Fur facile quẽ obſer

uat uidet custos qui fur sit nescit. Facinus ipudicũ est quã liberã esse oporteat, seruire postulare. Mul
ta pter spem scio multis bona euenisse, at ego etiã qui sperauerũt spẽ decepisse multos ergo animus
æquus: optimũ est ærũnæ cõdimentũ. Qui homo sese miseꝛ & mendicũ uolet neptuno credat sese
atq; ætatẽ suam. Quis est hõ tanta cõfidẽtia: qui sacerdoté uiolare audeat. Nimis hõ nihil est piger ẽ:
nimisq; id genus odi ego male. Vigilare decet hoiem: qui uult sua tẽpori cõficere officia: nõ. n. illũ ex
pectare oportet diẽ: herus se ad suũ suscitet officiũ: nam qui dormiũt libẽter: sine lucro & cũ malo qe
scunt. Bonis qđ bene fit haud perit. Tacita mulier est bona semp q̃ loquẽs. In ætate hoium plurimæ
fiunt trasennæ, ubi decipiunt dolis: atq; edepol ĩ eas plerũq; esca ĩponit: quã siquis auidus poscit escã:
auariter decipit: in trasenna auaricia sua, ille qui cõsultæ, doctæ, astute cauet diuitiæ: uti bene licet, mi
serũ istuc uerbũ est & pessimũ: habuisse & nihil habere. Addecet benemerẽti bene ferre gratiã. Sequũ
tur autoritates de Sticho Plauti. Ex Sticho Plauti elegantiæ & autoritates sequũtur.

Ostrũ officiũ nos facere æquũ est. Nã omnes sapiẽtes suũ officiũ est colere & facere. Faciẽdũ
est id nobis quod parẽtes ĩpant. Queramus nobis quid facto usus sit. Qui manet ut monea
tur semp seruus homo: officiũ suũ ne uolũtate id facere meminit: seruus is habitu haud pro
bus. uos meministis quidẽ kalendis petere demẽsum cibũ: qui minus meministis qđ opus sit facto fa
cere in ædibus. Si obfirmabit pater aduersum nos: pati nos oportet qđ illi faciat: cuius potestas plus
potest. Nunq̃ enĩ nimis curare possunt suũ patrẽ filiæ. Bonas mulieres æquũ est facere: ut absentes ui
ros perinde habeant: quasi p̃sentes sint. Pudicitia est eos magnificare: qui nos socias sumpserunt sibi.
Facillime plectaꝫ mulier quæ ingenio est bono: cui malefaciundi ẽ ptãs: q̃ ne faciat id tempat. E malis
multis: malũ q̃ minimũ est: id minimũ est malũ: qui põt mulieres uitare uitet: ut quottidie pridie ca
ueat: ne faciat q̃ pigeat postridie. Mulier uideꝫ multo sapiẽtissima quæ tũ cũ res secundæ sint se po
terit noscere: & illa quæ æquo aĩo patiebaꝫ sibi esse peius q̃ fuit. Stultitia est uenatũ ducere inuitos ca
nes: hostis est uxor iuita: quæ ad uiꝛ nuptui daꝫ: Pauptas facit ridiculus forẽ: nã illa oẽs artes pdocet:
ubi quẽ attigit. Curiosus nemo est qui nõ sit maliuolus. Secũdas fortunas decẽt superbie. Hoc tu faci
to cogites ut cuiq; hõi res pata est: firmi amici sunt. si res lassæ labanr: itidẽ amici collabascũt res ami
cos inuenit. Seruo hõi modeste. Melius est facere sumptũ q̃ampliter: suũ quẽq; decet: cui diuitiæ do
mi sunt. Ita est ingeniũ mulieꝛ: bene cũ lauata est, tersa, ornata, ficta est infecta est tamẽ: nimioq; sibi
mulier meretrix reperit odium ocius sua ĩmundicia q̃ in perpetuum placeat mundicia sua. Sequun
tur de Trinummo. Ex Trinũmo Plauti elegantiæ & autoritates sequũtur.

T bene uiuiꝫ: diu uiuiꝫ. Si ĩmutare uis ingeniũ moribus: aut si demutãt ingeniũ tuũ mores:
neq; eos antiquos seruas: aſt captas nouos. Oẽs bonos bonasq; ac curare addecet: suspitionẽ
& culpã ut ab se segregẽt. Si tu ex amicis certis mihi es certissimus: siquid me scis fecisse ĩsci
te aut ĩprobe: si id me nõ accusas: tute ipse obiurgãdus es. Quid secius est: aut quid interest: dare te in
manus argentũ amanti hõi adolescenti: an gladiũ qui se occideret. Nihil est, pfecto stultius: neq; stoli
dius: neq; mẽdaci ciloquius: neq; argutum magis: neq; confidẽtiloquius: neq; periurius: q̃ urbani assi
dui ciues: quos scurras uocant: qui oĩa sese simulant scire: nec quicq̃ sciunt. Qui eget perui est precii.
Nunq̃ amor quenq̃ nisi cupidum hominẽ postulat. Amor amara dat tibi satis: Nam qui amore preci
pitauit: peius perit quam si saxo saliat: apagesis amor tuas res tibi habe: amor mihi amicus ne fias un
q̃. sunt tamẽ quos miseros maleq; habeas: quos tibi obnoxios feciſti. Ita est amor ut balista iacit: ni
hil sic celer est neq; uolat: insanũ est & malũ in hospiciũ diuerti ad cupidinẽ: Boni hæc expetunt: rem
fidẽ, honorẽ, gloriã, & gratiã: hoc, pbis p̃ciũ est, eo mihi magis lubet cũ, pbis potius q̃ cũ ĩprobis uiuere
uãidicis: Noui ego hoc sæculũ moribus q̃bus sit: malus bonũ malũ eẽ uult ut sit sublimis. Qui hõ cũ
animo ĩde ab ineũte ætate depugnat suo: utrũ id ita ne eẽ mauelit: ut animus æquũ cẽseat. at ita poti
us ut pntes eũ esse & cognati uelit: si animus hoiem pepulit: actũ: si aĩo seruiuit non sibi: si ipse animũ
pepulit dũ uiuit uictor uictoꝛ eluet: tu si aĩum uicisti: potius q̃ animus te: est q̃ gaudeas. Nimio sati
us tui opus ẽ: te ita eẽ: q̃ ut aĩo lubet: q aĩmũ uincũt. q̃ quos aĩus semp̃ pbiores eluẽt. De mẽdico male
mereꝫ: q ei dat q̃ edat & bibat: nã & illud q̃ dat pdit & illi, pducit uitã ad miseriã. Præmonstro tibi ut
te alioꝛ misereat: caue tu alius misereat. Deserere amicũ & nõ iuuare ĩ rebus aduersis pudet: pol pu
dere q̃ pigere p̃stat. Bene si amicis feceris. Ne pigeat feciſſe: at potius pudeat si nõ feceris: de magnis di
uitiis siqd demas: plus fit ab amicis. Cãtari solet q̃ hẽs nõ hẽas: & illđ q̃ nũc nõ hẽs hẽas. Malũ ẽ quã
doqdẽ nec tibi bene potes pati nec alteri: Adolescentulus nõ ætate ueꝛ ingenio adipiscĩ sapientiam.
Stulte facere: & stulte fabularier: utrũq; in ætate haud bonũ est. Verecũdari neminẽ apud mẽsam de
cet. Semp tu hoc facito: cogites id optimũ esse ut sis optimus. Nimiũ difficile ẽ repire amicũ: cui tuam
rẽ si credideris, sine omni cura dormis. Nullũ beneficiũ eẽ duco: id q̃ cui facias nõ placet: Capescis uir
tutẽ aĩo: & corde expellas desidiã tuo. Nũq̃ erit alienis grauis: q̃ se suis cõcinnat leuẽ. Fieri istuc solet:
q̃ in manu teneas: atq; oculis uideas: id desideres. Nunc mores nihil faciũt q̃ licet nisi q̃ lubet. Ambi
tio iam more sancta est, libera & a legibus. De Truculento.

Ex Truculento Plauti elegantiæ & autoritates.

B amatore poscere atq; auferre mos ẽ mulieꝛ. nã oẽs id faciũt: cũ se amari ĩtelligũt. Nõ ois
ætas ad pdiscẽdũ sat ẽ. Nũc lenonũ & scortoꝛ plus ẽ fere q̃ muscaꝛ cũ caleꝫ. Hoc nobis ui
tiũ maxia ẽ, cũ amamus tũc p̃imus. Meretricẽ cũ decet arridere q̃sq; aduẽiat: blãdeq; alloq, male cor-

A de consultari. bene loqui lingua. Meretricem esse similem sentis cõdecet: Quenque hominem attige
rit: profecto aut malum, aut damnum infert. Nunq̃ quispiam ꝑbus erit amator: nisi qui rei inimicus
est suæ: nugæ sunt nisi cum dederit: dare iam iubeat denuo: Is amat apud meretrices: dum amator ha
beat cũ amet ubi nihil habeat aliis qui ament det locũ: ꝑbus est amator qui relictis rebus ꝑdit suam.
B Ecastor nunq̃ satis dedit suæ quisq; amicæ amator: neq; pol satis accepit: neq; ulli satis popposcit. Male
q; mulier facere incepit: nisi illud perficere ꝑpetrat: id illi morbo id illi seruo est: si bene facere incepit:
C eius cito odiũ ꝓcipit. Nõ laudandũ est: cũ plus credit qui audit: q̃ qui uidet. Nõ placet cũ illi prius lau
dant qui audiũt q̃ qui uident: pluris est oculatus testis unus, q̃ auriti decẽ: qui audiũt aut istas res di
D cunt, qui uidẽt plane sciunt. Facile sibi facunditatẽ uirtus arguta inuenit. Ama id quod decet. Diu ta
ceto. Stultus est qui facta: infecta facere uerbis postulet. Plus potest qui plus ualet. Oẽs homines ad su
um quæstũ callent. Inuidere alii bene esse: tibi male esse miseria est: si qui inuidẽt egẽt illis quibus inui
E detur. Si alia mẽbra uino madeãt: cor sit saltẽ sobrium. De Milite glorioso sequũtur.

Ex Milite glorioso Plauti autoritates sequũtur.

G Ge siquid agis uigila ne somno stude. Quid muliere peius atq; audacius? Nam neq; eques
neq; pedes prefectus quisq̃ est tanta audacia: qui æq; faciat cõfidenter: quã mulieres faciunt:
Siquid faciendũ est mulieri male atq; maliciose & sibi imortalis memoria est meminisse &
sempitærna. Sin bene qd aut fideliter faciundũ sit: euenit obliuiosæ ex tẽplo ut fiãt: meminisse neque
unt. Mulier ꝑfecto nata est ex ipsa mora, nã quæuis alia quæ mora est æq; moror: ea minor uidet: q̃ q̃
H ꝓpter mulierẽ est: In mala uxore atq; inimico siquid sumat sumptus est: in bono hospite atq; amico
quæstus est q; sumit: & quod in diuinis rebus sumas sapienti lucro est. Si sapis musitabis, plus oportet
I scire seruũ q̃ loqui. Homini seruo bonos domitos habere oportet oculos: & manus: orationemq;. Tu
K hercle si te dii ament linguã cõprimas: post hac etiã illud q; scies nescieueris, ne uideris qd uideris. Lo-
L quere lepide & cõmode. Nemo solus satis sapit. Facile est imperiũ in nobis. Procurare liberos lepidũ
M est: hercle uero libeꝛ esse, id multo est lepidius. Hospes nullus tã amici hospiciũ diuerti põt: quin ubi
triduũ continuũ fuerit: iam odiosus sit. ueꝛ ubi dies decẽ cõtinuos ꝑstiterit: tã & si dominus nõ inui-
N tus patit: serui murmurãt. Quid tu istanc orationẽ hinc ueterẽ atq; antiquã ãmoues? nã pro lectario:
sermone nũc qnidẽ hospes utere. Nam hi solent quãdo accubuere: ubi cœna apposita est dicere: quid
opus fuit hoc sumpto tanto nostra gratia: insanuisti hercle, nam idẽ hoc hominibus sat erat decẽ. qd
eoꝛ causa obsonatũ est culpãt & cõmedunt tamẽ. Sed hi hoies nunq̃ dicũt q̃q̃ appositũ est ampliter:
iube illud demi tolle hanc patinã: remoue pnã: nihil morare, aufer illã offam ꝓcinam remoue: ibi au
fer: neminẽ coꝛ hæc asseuerare audias: sed ꝓcedũt: sed ꝓcũbunt: dimidiatim appetũt: palestro bonus.
O bene ut malos descripsit mores. Non tu scis cum ex alto puteo sursum ad sumũ ascenderis: maximũ
P periculum inde etiã a summo: ne rursum cadas? Modico disce moderare animo ne sis cupidus. Hæc
de milite glorioso. Sequũtur ex Comœdia de Mercatore.

Ex Mercatore Plauti elegantiæ & autoritates.

Q Morem hæc cunta uitia sectari solent: Cura, ægritudo: nimiaq; elegantia: Hæc nõ modo il-
lum qui amat. Sed quẽcunq; attigit. Magno atq; solito mulcet infortunio. Nec pol profecto
quisquã sine grandi malo prætereq̃ res patitur studet elegantiæ, sed amori accedũt etiã insom
nia, ærumna, error & terror. Fuga ineptia stultitiaq; adeo & temeritas incogitãtia, immodestia, petulã
tia, cupiditas, & maliuolentia. Inhæret etiã auiditas, iniuria desidia, inopia, contumelia, & dispendium,
multiloquium, pauciloquiũ, hoc ideo fit: quia que nihil attigũt ad rem nec sumptus, uidet tamẽ ama
tor proferri sæpe aduerso tẽpore, hoc pauciloquiũ rursum idcirco p̃dico, qa nullus unq̃ amator adeo
callidus, facũdusq; in rem sit suam, ut possit loqui. In amore hoc malum inueni ubi uoluptatẽ ægritu
do uincat. In pectore atq; in corde facit amor incendiũ, adde: & in pedibus cursum. Qui amat q; amat
R si habet id habet pro cibo, uidere amplecti, osculari, alloqui. Senex cũ ex templo est iam nec sentit nec
sapit: aiunt solere eum rursum repuerescere. Senilem se ætatem habere æquius est, adolescens cum sis:
tum cũ est sanguis integer, rei tuæ querendæ cõuenit operam dare, demũ igitur cũ sis senex tũc in oci
um re colloces dum potes, itidem ut tẽpus ætatem alia, aliud factum cõuenit, nam si istuc iuuissẽt se-
necta ætate scrutari senes, ubi loci res foret publica? Dic mihi an boni quid usquã est, quo quis uti po
test sine malo omni aut ne laborem capias cum illo uti uoles? Miris modis dii ludos faciunt homini-
bus: mirisq; exemplis in somnis dãnunt. Fecere tale ante illi spectati uiri, humanum amare est, huma-
T nius autem ignoscere. Multum mali inest propter uicinum malum. Nulla mulier bona est. Ecastor le
V ge dura uiuunt mulieres, multoq; iniquiores miseræ q̃ uiri: nam si uir scortum duxit clam uxore sua
id si resciuit uxor impune est uiro: uxor uiro si clam domo egressa est foras fit causa exigitur matri-
monio utinam lex esset eadem quæ uxori est uiro, nam uxor contenta est quæ bona est uno uiro, q
minus uir una uxore contentus sit ecastor faxim. Si itidem plectantur uiri, si quis clam uxore duxerit
scortum suam ut ille exiguntur quæ in se culpam cõmerent, plures uiri sunt uidui q̃ nunc mulieres.
X Vbi mores deteriores increbrescunt in dies, ubiq; amici qui infideles sint nequeas pernoscere, ubi
quid eripiatur animo tuo q; placeat maxime, ibi quidem si regnum detur: non est cupita ciuitas. Se-
quuntur de Pseudolo.

On eſt utilis quiſq; amator.niſi qui perpetuat data detq; uſq; quãdo nihil ei ſit amare deſinat. Nimio id quod piget. Homines qui geſtant quiſq; auſcultant crimina:ſi meo arbitratu liceat:omnes pendeãt geſtores linguis:auditoribus auribus.Vt nunc eſt maxime: quid mirũ fecit?quid nouum adoleſcens homo ſi amat? Probum eſſe patrem oportet:qui gnatum ſuũ eẽ aa
ꝓbiorem q̃ ipſus eſt poſtulat. Id ne tu miraris ſi patriſſat filius? Iam iſtæc inſipientia eſt ſi iram prõ
ptu geras:quanto ſatius eſt adire blandis uerbis.q̃ exquirere ſi illa nec ne ſint:quæ tibi renũtiant.Bo
nus animus in mala re dimidiũ eſt mali.Cauẽdum eſt ab hoſte irato. Num qui in ſcænam prouenit bb
nouo modo:nouum aliquid iuẽtum afferre addecet:ſi id facere nequeat.det locum illi qui queat: Ea cc
ſtultitia eſt facinus magnum:timido cordi credere. Nam omnem res perinde ſunt ut agas:ut eas ma
gnificas.Non ſoles reſpicere te cum dicas iniuſte alteri. Profecto hoc ſic erit:centum doctum homi- dd
num conſilia:hæc deuincit dea fortuna.atq; hoc uerũ eſt proinde ut quiſq; fortuna utitur ita præcel-
let:atq; exĩde ſapere oẽs dicimus:bene ubi qd diſcimus cõſilium accidiſſe:hominẽ cautum eum eẽ de
claramus:ſtultũ autem illũ cui uertis male.Stulti auté ſumus fruſtraq; ſcimus:ut quid in rem ſit poſſi
mus noſcere:certa mittimus dum incerta petimus.atq; hoc uenit in labore atq; in dolore ut mors ob
repat interim. Cui ſeruitutẽ dii dant lenoniam puero:atq; eidem ſi addũt turpitudinẽ:ue illi quãtũ ee
ego nunc corde cõſpicio meo:malam rem.magnã.multaſq; ærumnas dant. An tu inuenire poſtulas ff
quẽquam cocum:niſi miluinis atq; aquilinis unguliſ?Ballio.An tu coquinatũ ire quoq̃ poſtulas: qui
ibi cõſtrictis unguliſ cœnam coquas? Malus & nequam eſt homo qui nihil impium heri ſui ſeruus gg
facit.Nihil eſt auté ſuum qui officiũ facere immemor eſt.niſi adeo monitus.Nam qui liberos eſſe illi
co ſe arbitrant:ex cõſpectu heri ſi ſui ſe abdiderũt.luxuriant.luſtrant cõmedunt.quod habent nomẽ
diu ſeruitutis ferunt:nec boni ingenii quicq̃ in his ineſt niſi ut improbis ſe artibus teneant. Memo- A
rem ímemorem facit qui monet quod memor meminit. Pauci iſtuc faciunt homines. nam in foro
uix decumus quiſquis eſt qui ipſius ſe nouerit. De improbis uiris auferri præmium decet. Magnũ B
hoc uitium ineſt uino:pedes captat patrum:luctator doloſus eſt. Hæc ex Pſeudulo.Sequũtur ex Pœ
nulo Comœdia lepidiſſima.

Ex Pœnulo Plauti elegantiæ & autoritates Sequũtur.

Voniã Pœnulus Comœdia eſt lepidiſſima:ideo in ea amplius phimbrias dilatabo quod itẽ
in Bachidibus & in Menechinis agam:quam quin has tres Comœdias ad modum iucũdiſ-
ſimas:in ſcholis audieram.Clariſſimo oratoꝛ principe domino Baldaſare Raſino legente & C
docente:cui honor ſit & magnificẽtia ſempitærna.Et ſequuntur in hunc modũ. Si lete & tacete atq;
animũ aduertite.audire iubet uos imperator hiſtricus:bonoq; ut animo ſedeant in ſubſellis:& qui exu
rientes & ſaturi uenerũt qui ediſtis multo feciſtis ſapientius qui non ediſtis ſaturi fite fabulis.nam cu- D
ius patum eſt quod edat noſtra gratia:nimia eſt ſtultitia ſeſſum impranſum incidere. Hic quaſi hedi E
obuagiant.Ipſe abiit ad acherontẽ ſine uiatico.Eſt homo licus quantũ hominum terra ſuſtinet ſacer- F
rimus:& is omnis linguas ſcit:ſed diſſimulat ſciens ſe ſcire.Sæpe res multas ego tibi mãdaui Milphio:
dubias:egenas:inopias conſilii:quas tu ſapienter docte & cordate & cate mihi reddidiſti opiperas ope- G
ra tua:quibus pro benefactis fateor deberi tibi libertatẽ:& multas grates gratias.Scitũ eſt per tempus.
Tuæ blãditiæ mihi ſunt(qd dici ſolet)Gerræ germanæ:edepol Lire Lire nũc mihi blãdicus es.Quod H
feci:ignoſcere id te mihi æquũ eſt.Diſpero cupidine.Lenone lico non lutum eſt lutulentius. Oculos
uolo meos delectare mundiciis meretriciis.Ineſt amoris macula huic homini in pectore ſine damno I
magno quæ elui neutiq̃ poteſt:cui iam infortunii intenta baliſta eſt probe. Negocium ſibi qui uolet K
compare:nauem & mulierem hæc duo comparata:nam nullæ magis res duæ plus negocii habẽt: for-
te ſi occeperis exornare:neq; unq̃ ſatis hæ duæ res ornãtur:neq; eis ulla ornandi ſatis ſatietas eſt: atq;
hæc ut loquor nume num docta dico?nam nos uſq; ab aurora ad hoc quod diei eſt:poſtq̃ aurora
illuxit nunq̃ ceſſauimus ex induſtria ambæ lauari aut fricari:aut tergi:aut ornari: poliri: pingi: fingi.
& una binæ ſinguliſq; datæ nobis ancillæ:cauſa nos lauando:eluendo operam dederunt: ad gerũdãq;
aquã ſunt uiri duo defeſſi.Apageſis negocii quãtum in muliere una eſt.Si uero duæ(ſat ſcio) maximo
uni populo cuilubet plus ſatis dare potis ſunt:quæ noctes dieſq; in omni ætate ſemper ornant:lauan-
tur:tergentur:poliuntur.poſtremo modus muliebris nullus eſt.neq; unq̃ lauando & fricando ſumus
facete.nam quæ lauata eſt niſi perculta eſt:meo quidem animo quaſi iiuſta ẽ.Matronæ tacite ſpectẽt L
tacite rideant:panora hic uoce ſcaturire temperẽt:domum ſermones fabulandi cõferant:ne & hic ui-
ris ſint & domi moleſtæ.Nam cum ſedulo mũditer nos habemus:uix ægreq; amatorculos iuenimus.
Hoc unum tamẽ cogitato:modus omnibus in rebus optimus eſt habitu.Nimia omnia nimium exhi M
bent negocium hominibus ex ſe.Mulieres ſunt inſulſæ admodum atq; iuenuſtæ ſine mũdicia & ſum N
ptu.O diẽ pulchꝛe & celebrẽ & uẽuſtatis plenũ dignũ Veneri:pol cui ſũt aphrodiſia hodie.piſtoꝛe ami Op
cas reliquas halicarias:miſeras:ſcœno delibutas:ſcoenicolas:ſordidas:quæ tibi oleãt ſtabulũ:ſtatúq; ſel
lã:& ſeſſibulũ meꝛe: quas adeo haud q̃ſq̃ nunq̃ liber tetigit:neq; duxit domũ ſeruuloꝛe ſordidulo-

Q R S T V X Y Z aa bb cc dd ee ff gg hh ii KK ll mm nn oo pp qq rr ſſ tt A B C D E F G H I

ſcorta duo bolaria. Sat eſt iſtuc alios dicere nobis: ne noſmet noſtra etiam uitia loquamur. Nō enim pōt queſtus iā cōſiſtere: ſi eū ſūptus ſupat eho illud ſatius ſi ſatis quod ſatius eſt. Nā illa mulier lapidē ſilicē ſubigere: ut ſe amet pōt. Nā tu es lapide ſilice ſtultior. Vbi exempla cōferunt meretriculū aliaꝝ ibi tibi erit cordoliū: ſiquā ornatā magis forte aſpexeris. Inuidia nunq̄ in me nata eſt: neq; malicia mala: bono ingenio me eē ornatā: q̄ auro multo mauolo. aurū in fortuna ſuenit natura ingeniū bonum: bonā ego q̄ beatā me eſſe nimio dici mauolo. Meretricē pudorē gerere magis decetq; purpurā: magis quidē meretricē pudorē q̄ aurū gerere cōdecet: pulchrū ornatū turpes mores peius cœno collinunt: lepidi mores turpē ornatū facile factis cōprobāt. Obſecro hercle ut mulſa loquit: īmo nihil niſi laterculos ſeſumū pauperēq; triticū & frictas nuces. Lucrū amare nullū amatorē addecet. Ego & oleum & operam ꝑdidi. Quo te agis. Ah tā ſeruiter. Apud ædē Veneris hodie eſt mercatus meretricius. co conueniūt mercatores. Inuēdibili merce oportet ultro emptorē adducere: ꝑba imerx facile emptorē reperit: tā&ſi in abſtruſo ſita eſt. Tūc tibi copulabor quo die horchus ab acheronte mortuos amiſerit. Age ſuſtolle hūc amiculū. Bene ꝑmittis multa: ex multis in caſſum cadūt. O mea uoluptas: meæ deliciæ: mea uita: mea amœnitas: meus oculus: meū labellū: mea ſalus: meū ſauiū: meū mel: meū cor: mea colluſtra: meus molliculus caſeus. Qui bene uolūt bene uiſitēt. Si ante quidē mētitus ſit: nūc iā dehīc erit uerax tibi. Nō ego hō trioboli ſum: niſi ego illi maſtigia exturbo oculos atq; dētes. Quaſi oſtratū tergū ulceribus geſtito ꝓpter amorē ueſtrū. Aliquid huic reſpōde amabo cōmode: ne incōmodus nobis ſit. Etiā Veneri dicito multā meis uerbis ſaluté. Paucis uerbis rē diuinā facito. Superſede iſtis uerbis. Meū eſt iſtuc magis officiū q̄ tuū. Ohe quantū Acherōte eſt mortuoꝝ. Nā iſti quidē hercle orōni Edippo eſt opus cōiectore. Credo ut mihi eſt æquū credere. Iam tuus ſum mercenarius. Ita me dii amēt: tardo amico nihil eſt quicq̄ iniquius præſertim homini amāti: qui quicquid agit ꝓpat oīa. Homines ſpiſſigradiſſimos tardiores q̄ corbitæ ſunt. Liberos hoīes ꝑ urbē modico magis par eſt gradu ire: ſeruile eſſe duco feſtinātem currere: præſertim in re populi placida. atq; interfectis hoſtibus nō decet tumultuari. At ſi id prandiū me in ædē uos dixiſſem ducere uinceretis ceruū curſu: uel glabatorē gradu: nūc uos quia mihi aduocatos dixi & teſtes ducere podagroſi eſtis: ac uiciſtis cocleā tarditudine. Nimis iracūdi eſtis equidē hæc uobis dixi per iocū. Per iocū itidē dictū habeto: quæ nos tibi reſpōdimus. Obſecro hercle operā celocē hāc mihi nō corbitā date: at trepidate ſaltem. Scitis rem. narraui uobis: q; ueſtra opera mihi opus ſit. Meminiſtis memoriter. Vix quidem rem teneo: ita pauſilla eſt digitulis primoribus. Hoc cito & curſim eſt agendū: ꝓperate iam quantū pōt. Nō tutum quidē eſt amicis ꝑ iocū iniuſte loqui. Baſilice ornatus incedit & fabre ad fallaciā. Hodie doctiores nō ſunt qui lites creant: q̄ hi ſunt qui ſi nihil eſt litiū lites ſerant: iſtic eſt theſaurus ſtultis in lingua ſitus: ut quæſtui habeant maleloqui melioribus. uiā qui neſcit qua deueniat ad mare: eū oportet amnē quærere comitem ſibi. Malo benefacere tantū eſt periculū quantū bono malefacere. malo ſiquid benefacias: beneficium interit. bono ſequid malefacias: ætatem expetit. Agere tuā rē occaſio eſt. Tuā rem ages ſi ſapis. Blande hominem cōpellabo. Hoſpes hoſpitē ſalutat: ſaluū aduenire gaudeo. Magis me benigne nūc ſalutas q̄ antehac. Trāquillitas euenit quaſi naui in mari: utcūq; uētus exit uelū uertit. Ita mihi renūciatū eſt: quibus credo ſatis. Cōpoſita eſt fallatia. Nugas agūt. Lupo agnū eripere poſtulant. Noſtro ſeruire ſibi nos cēſet cibo. Veꝝ ita ſunt iſti noſtri diuites ſiquid benefacias leuior pluma eſt gratia: ſiquid peccatū eſt plūbeas iras gerūt. Seruire amāti miſeria eſt: præſertim qui quod amat: caret. Ita uinarioꝝ habemus noſtræ delectum domi. Verba facit emortuo. Proinde habet orationē quaſi ipſe ſit frugi. Haud amice facis cui cum onere offeres moram. Apage neſcio quid uiri ſis. Faciam quanq̄ haud odium eſt. Lepide eloquere. Memorandum eſſe aliter decet. Male partum male diſperit. Sine pēnis uolare haud facile eſt. Operam perdis qui doctum doces. Hoc tu tecum tacitum habeto. Loquere: occaſioq; locus eſt libere: hic ſoli ſumus. Nimium lepidum memoras factum. Valeas beneq; ut tibi ſit opto. Vale: & hæc cura clāculum ut ſint dicta. Non dictum eſt uale. Ego illum excruciandum totum carnifici dabo. Heu tu ſiquid per iocum dixi nolito in ſerium cōuertere. Incipere multo eſt q̄ impetrare facilius. Multa ſunt mulierum uitia: ſed hoc e multis maximū eſt: cum ſibi nimis placent nimiſq; operam dāt ut placeant uiris. Decipitur nemo quidem mea ſentētia: quiſquis amicis narrat recte res ſuas. Sequere intro patrue mi ut hunc feſtum diem habeamus hilarem: huius malo: & noſtro bono. Quid me hac re facere deceat egomet mecum cogito. Ego tibi me purgatum uolo: ſiquid dixi iratus aduerſum animi tui ſententiam ut id ignoſcas quæſo. Sequūtur nunc ex Bachidibus.

Ex Bachidibus Plauti elegantiæ & autoritates ſequūtur.

Bi me effugiet memoria: ibi tu facias ut ſubuenias ſoror. Pol magis metuo mihi in mouēdo ne defuerit oratio. Pol ego quoq; metuo luſciniolæ ne defuerit cantio. Quid in conſilio conſuluiſtis? Miſerius nihil eſt q̄ mulier. Habeo aurum quod illi renumerem. Sedēs hic operibere. Viſcus merus ueſtra eſt blāditia. Duæ unum expetitis palūbem: parua hyrūdo alas uerberat. Non ego iſtuc facinus mihi conducibile eſſe arbitror. Quia bachis bachas metuo & bachanal tuum. Magis illectum tuum q̄ lectum metuo. Iuuenili ætati non cōducit mulier: nec latebroſus locus. Vt iſtæc lepida ſunt memoratu eadem in uſu atq; ubi periculum facias aculeata ſunt: animum fodicant: bona diſtimulant facta & famam ſauciant. Ah nimium ferus es. Malaciſandus es. Quid ego metuā rogitas? homo adoleſcēs penetrare meretricum in paleſtram: ubi dānis deſudaſcit: ubi pro-

disco damnum capiam:procurſura dedecus:promachera turturem:ubiq; imponat in manu alius mihi pro ceſtu cátharum: pro galea ſcaphiũ:pro inſigni ſit corolla plectilis:pro haſta talus:pro lorica malacum copiam palíum:ubi mihi pro equo lectus detur:ſcortum pro ſcuto accubet:apage,a me apage. At nimium præcioſa es operaria. Vt lepidus cũ lepida accubet,rapidus fluuius eſt hic non hac temere K
tranſiri poteſt,Iſtoc illecebroſius fieri nihil poteſt:nox:mulier:uinũ homini adoleſcẽtulo.Pol nihiliſa L
cio niſi cauſa tua.Sum ne autem nihili qui nequeam ingenio moderari meo? Nũc ego mulier me tibi- M
emácupo. Tu facito ſit nobis obſonatum opulentum obſonium.Ego obſonabo.Id flagicium meum N
ſit.Bene me accipis aduenientem mi ſoror.Piſcatus meo quidem animo hic tibi hodie euenit bonus. O
Sequere me intro in lectum ut ſedes laſſitudinem.Lycurgus mihi quidem uidetur poſſe hic ad nequi
ciam adducier.Quo nunc capeſcis te hinc aduerſa uia cum tanta pompa? In domo meretricea habitat P
amor uolup tas:uenus:uenuſtas:gaudium:iocus:ludus:ſermo ſuauis:ſauiatio. Quid tibi commertii ẽ Q
cum diis damnoſiſſimis? Mali ſunt homines qui bonis dicunt male: tu diis: nec recte dicis. O lyde es R
barbarus:quem ego ſapere nimio cenſui plus q̃ thallem:is ſtultior es barbaro potitio:qui tantus natu
deorum neſcis nomina.Si decem habeam linguas:mutum eſſe addecet.Non omnis ætas ludo conue- S
nit.Odioſus mihi es.Non par uidetur.Sperat quidem animus:quo eueniet diis ĩ manu eſt.Omitte ly- T
de & caue malo.Iam exceſſit mihi ætas ex magiſtratu tuo.O barathrum ubi nunc es:ut ego te uſurpẽ V
Iubens:uideo nimio iam multo plus q̃ uolueram uixiſſe:nimio ſatius eſt mori q̃ uiuere.Satis hiſtoria-
rum eſt.Haud ætati optabile feciſti:cum iſtanc nactus es impudentiam.Peior magiſter te iſtæc docu- X
it non ego:nimio es tu ad iſtas res diſcipulus docilior:q̃ ad illa quæ docui ubi operam perdidi.Iſtacte- Y
nus tibi libertas data eſt orationis:ſatis eſt.Herilis patria ſalue:quã ego biennio poſtq̃ hinc ĩ Epheſum Z
abii conſpicio.Me uadatum amore uinctumq; attines.Compendio uerba multa iam faciam tibi.Salu
té tibi ab ſodali ſolidã nũtio.rogabis me ubi ſit? uiuit rectęq; ualet:Iſtuc uolebam ego ex te pcõtarier. aa
Hoſpicium & cænam polliceri conuenit peregre aduenienti.Minus ualet moribũduſq; eſt. Anima eſt bb
amica amãtii Regiones colere mauellẽ acherũticas.Imo unice unũ plurimi pendis: nõ tantulũ unq̃ in
termittit tps:qn eũ nominet.Nũ inuitus ré bene geſtã audis? Nõ metuo nec cuiq̃ ſupplico: dũ qdem
hoc ualebit pectus pfidia.Negociũ hoc ad me attinet aurariũ.Ego hodie aliquã machinabor machi- cc
nã:unde aurum efficiam amanti herili filio.Foris cõcrepuit noſtra q nũc exit foras. Extexam ego illũ
pulchre iam:ſi dii uolunt.Haud dormitandum eſt:opus eſt chriſo chriſalo. Adibo hunc quem quidẽ
ego hodie faciam hic arietem phriſi:itaq; tondebo auro uſq; ad uiuam cutem.Primũ ſaluté redis quã
dedi.Valuit pancratice atq; athletice.Euax aſperſiſti aquam.Heu cor meum & cerebrum finditur:iſti dd
us hominis ubi ſit quaq; mentio:uulcanus.ſol:luna.dies dei quattuor:ſceleſtiorem nullum illuxer e al ee
terum.Quid fecit? quid non fecit? Inficias ire cæpit.Prætor recuperatores dedit.Aurilego hoſpiti au- ff
rum credidi.Ingenium auidi haud per norã hoſpitis. Lenibus ille mihi lædit latus.Et portu noſtra na
uis ſoluitur.Reuerſionem ad terram faciunt ueſperi.Subducũt lembum capitibus quaſſantibus.Pro-
fecto de auro nihil ſcio niſi neſcio.Cur ita faſtidit.Tantas diuitias habet neſcit quid faciat auro.Cenſe gg
bam me effugiſſe a uita maritima:ne nauigarem tandem hoc ætatis ſenex.Deos atq; amicos.it ſaluta- hh
tum ad forum.Ille eſt oneratus recte & plus iuſto uehit.hic noſtra agetur ætas in malacum modum.
Sed quid mihi futurum eſt cum hoc ſenex reſciuerit:cũ ſe excucurriſſe illuc fruſtra ſciuerit? Si illi ſunt
uirgæ ruri:at mihi tergum domi eſt.Pandite atq; aperite propere ianuam hanc horchi obſecro.Apage ii
iſtam a me:quæ hominum ſorbet ſanguinem.Omnis ad perniciem inſtructa domus meretricea opti- kk
me atq; opipare.Quæ aut aſpexit me continuo contuli protinus in pedes. Neq; mei neq; te tui intus
puditum eſt factis quæ facis.De me hanc culpam demo.Multis modis meditatus egomet mecũ ſum: ll
& ita eſſe arbitror: homini amico qui eſt amicus: ita uti nomen poſſidet niſi deos ei nihil præſtare: id
opera expertus ſum eſſe ita.Hoc factum eſt ferme abhinc biẽnium. Nam pol quidem meo animo in-
grato homine nil nimio præſtat impendioſum te q̃ ingratũ dicier.illũ laudabunt boni:hoc ét ipſi cul
pabunt mali.Hinc auſcultabo quam rem agant.Nunc experiar ſit ne acetum tibi cor acre in pectore.
Leniter qui ſeuiunt ſapiunt magis:minus mirandũ eſt illæc ætas ſiquod illoq; facit:q̃ ſi nõ faciat, feci mm
ego iſtuc itidem in adoleſcentia.Hei mihi iſtæc illũ pdidit aſſentatio.nam abſq; te eſſet: ego illum ha- nn
berem recte ad ingeniũ bonum:nunc propter te tuãq; prauus factus eſt fiduciam piſtoclerus.Pauliſp oo
lyde eſt libido homini:ſuo animo obſequi:iam aderit tps cũ ſeſe ét ipe oderit:morẽ geras dum caueat
præter æquũ nequid delinquat ſine.Nõ ſino ne quidẽ illum me uiuo corrũpi ſinam. Tu qui pro tam pp
corrupto dicis cauſam filio:eadem ne hæc erat diſciplina:cũ tu adoleſcés eras? nego tibi hoc annis ui-
ginti fuiſſet primis copiæ dignũ longe a pedagogo pedem ne efferres ex ædibus.in ſella apud magiſtq;
aſſideres.tum librũ legeres:ſi unam peccauiſſes ſyllabam fieret eoriũ tã maculoſum q̃ eſt nutricis pal-
lium.Innocés ſuſpicionẽ hanc ſuſtinet cauſa mea.At nunc priuſq̃ ſeptuénis eſt puer:ſi attingas eũ ma- qq
nu:extẽplo pedagogo tabula diſrumpit caput:cum patrem adeas poſtulatũ pueros:ſic dicit pater:no-
ſter eſto dum te poteris defenſare iniuria.Aeris poſtulatio hæc eſt.Mirum eſt ni eum pugnis contude
rit.Haud conſimili ingenio atq; ille eſt:qui in lupanari accupat.Hic ſodalis iam puer puero fuit: tridu rr
um iã intereſt uter maior ſit:uerum ingeniũ plus tringinta annis maius eſt q̃ alteri.Compeſce in illum
dicere iniuſte.Quin ego cum peribat uidi:non exaudito arguo.Acerrime uiros ea abſorbet:ubi quẽq; ſſ
attigit.Ita ne oportet rẽ mandatam gerere amici:ſedulo & ipſius ingrẽio & oſcultãtem mulierẽ teneat

sedens:nullon pacto res mandata potest agi:nisi idẽtidem manus ferat ad papillas:labra a labris nusq̃ auferat.nam alia memorare quæ illum facere uidi dispudet:cum manum sub uestimẽta ad corpus de
tulit bachidi:me præsente:neq; pudere quicq̃:quid uerbis opus est.mihi discipulus:tibi sodalis periit:
tt huic filius:nam ego illum periisse dico:cui quidem periit pudor.Satin ut quem tu habeas fidelem tibi:
uu aut cui credas nescias?In te ergo hoc onus omne impono.Cura & concastiga hominem probe qui de
xx decorat te:me:amicos:atq; alios flagitiis suis.Veniam mihi q̃grauate pater dedit de chrisalo:uerũ po-
A stremo impetraui ut nequid ei succenseat.Estne hic hostis quem aspicio meus?Adibo contra & tollã
B gradum.Non placet cæna mihi quæ bilem mouet.Aduenienti ægritudo obiecta est.Multi more isto
C atq; exemplo uiuunt:quos cum censeas tibi amicos:reperiũtur falsis falsimoniis:lingua factiosi:inher
tes opera:subleste fide.nullus est qui non inuideat rem secundã obtingere:sibi ne inuideatur ipsi igna-
D ui recte cauent.Tu illorũ mores perq̃ mediate tenes.Si nõ fecero ei male aliquo pacto me dicito igna-
E uissimum.Nequam hominis puipendo gratiam.Vt pulsat propudium:comesse panem tris pedes latũ
potes:fores pultare nescis.Quæ te mala crux agitat:qui ad istunc modum alieno iuris tui extentes ho
F stio?foris pene effregisti.Ne tibi haud longe est os ab infortunio:ita dentifrangibula hæc meis mani-
bus gestiunt.Mihi cautio est cum ego huius uerba ĩterpretor:ne nucifragibula excusserit ex malis me
G is.Illius sum integumentum corporis.In eum nunc reuenit hæc res locum:ut qui consilii dem nescią.
H Petulans:proteruo iracundo animo:indomito:incogitato:sine modo & modestia sum:sine bono iure
atq; honore:incredibilis:imposq; animi:inamabilis:illepidus uiuo:maliuolente ingenio natus postre-
I mo.Consolandus hic mihi est.Modo deus secundus respiciet nos aliquis.Hunc hominem decet auro
K expendi:huic decet statuam statui ex auro.Herum maiorem meum ut ego hodie lusi:lepide ut ludifi-
L catus est. Mali homines ex ingenio malo malum inueniunt suo nulli amici sunt.inimicos ipsi in sese
M omnes habent:atq; hi se cum frustrantur.frustrari alios stolidi existimãt.Nequius nihil est q̃ egens cõ
silii seruus:nisi habet multipotens pectus:ubicunq; usus sit pectore expromat:nullus frugi potest esse
homo:nisi qui & bene & male facere tenet:improbis cum improbus sit: arpaga furibus furetur quod
quæat:uersi pellem frugi conuenit esse hominẽ:pectus cui sapit:bonus sit bonis:malus sit malis. utrũ
N que res sit ita animum habeat.Quem quero optume ecce obuiam mihi est.Num qui numi excidерũt
O here tibi:q; sic terram obtuere?Quid uos mestos tam tristesq; esse conspicor?non placet: nec temere
p est.Occasio ad eam rem fuit mea uirtute parta.Quam nuncnũc me accuses magis: si magis rem noue
Q ris.Occidi animus iam istoc dicto plus præsagitur mali.Omne aurum cũ ramẽto reddidi. Hem istoc
dicto dedisti hodie me incruciatum.Aegre impetraui ne tibi succenseat pater. Senem hodie doctum
docte fallas.Quam lubet me poscitote aurum ego dabo. Emungam hercle hominem probe hodie.
R Quid mihi refert chrisalo esse nomen:nisi factis probo.Ah placido uolo unumquodq; agamus. Intẽ
S dam balistam in senem.Apud te est animus noster.Vax nimis bellus:atq; ut esse maxime optabam lo
T cus.Si potius morbum mortem scribat q̃ salutem id erit rectius. Celerem oportet esse amatoris ma-
num.Mea fiducia opus conduxi:& meo periculo rem gero.O imperatorem probum: iam bis bibisse
oportuit.Vos uestrum curate officium ego efficiam meum.Tam frictum ego illum reddam: q̃ frictũ
est cicer.Nunc est mihi adeundi ad hominem tẽpus. Omnia resciui scelera ex lido tua. Nihil iam me
V oportet scire oblitus sum omnia:nescio etiam id quod scio.Nunc ab transenna hic turdus lumbricũ
petit:pendebit hodie pulchre:ita intendi tenum.Constringe tu illi actutum manus.Bellozophontem
X iam tuus me fecit filiũs:egomet tabellas detuli ut uincirer.O stulte stulte nescis nunc uendi te: atq; in
Y eo ipso astas lapide:ubi præco prædicat.Quem diligunt dii adolescẽs moritur dum ualet sentit:sapit:
hunc si ullus deus amaret:plus annis decem:plus iam uiginti mortuum esse oportuit. Tetre odiũ am
bulat iam nihil sapit:nec sentit tanti est quanti est fungus putidus.Ex me quidem hodie nunq̃ fies cer
Z tior.Non me arbitratur militem:sed mulierem qui me meosq; non queam defendere:nam neq; bello
na mihi unq̃ neq; mars creduat:ni illum exanimalem faxo si conuenero: ni ue exhæredem fecero ui-
tæ suæ:nihil est lucri quod me hodie facere mauelim.q̃ illum cubantem cum illa opprimere: ambos
aa ut necem:tum illam quæ corpus publicat uulgo suum faxo:se haud dicat nactam quem derideat.Pa-
cisci cum illo paula pecunia potes.Iam illorum ergo animam amborum exorbabo oppido. Si tibi est
machera & nobis urbina ẽ domi:qua quidẽ te faciam si tu me irritaueris cõfessiorem soricinia uenia.
bb Satin est si plura hodie ex me audiet mala:q̃ audiuit unquam clinia ex demetrio.Aequum est tabellis
cc consignatis credere.Probe ita res successit:meliusq; adhuc succedet.Vrbes uerbis inermis capit. Vt si
mulsum qui triumphent milites.Optimus sum orator:ad lachrimas coegi hominem castigando:ma-
leq; dictis:quæ quidem quiui comminuisti.Verbum nullum fecit:lachrimans tacitus auscultabat qd
dd ego loquebar.Tabellas obsignatas mihi dedit:tibi me iussit dare:sed metuo ne idem cãtẽt quod prio
ee res.Iustum est tuus tibi seruus tuo arbitratu seruiat.Recita:aurum operam tibi dabo.O pater ducen-
tos philippos quæso da:si esse saluum uis me aut uitalem tibi.Inde a principio iam impudens episto-
ff la est.Stulte fecisse fateor: sed quæso pater ne me in stultitia si deliqui deseras: ego animo cupido atq;
gg oculis indomitis fui:persuasum est facere:cuius me nunc facti pudet. Prius te cauisse quam pudere
æquum fuit. Eadem istæc uerba dudum illi dixi omnia. Pater me obiurgauit plurimis uerbis ma-
hh lis:& me meliorem fecit præceptis suis ut ei habere gratiam æquum sit bonam. Qui deliquit supplex
est ultro omnibus.Ego iusiurandum uerbis conceptis dedi. Nihil ego tibi hodie consilii quicquam

dabo neq; haud committam ut ſiquid peccatum fiet:feciſſe dicas de me mea ſententia.Nolo inquam aurum concredi mihi.Fui ego illa ætate:& feci illa omnia:ſed more modeſto:neq; placitant mores:q- ii
bus uideo uulgo gnatis eſſe parentes.duxi.habui ſcortum.potaui.dedi.donaui.enim id raro. Sic ut eũ
conuenit ſcio feciſſe:eo eſt ingenio natus.Quicunq; ubi ſunt q fuerunt:quiq futuri ſunt poſthac:ſtul kk
ti:ſtolidi:fatui:fungi:bardi:blenni:buccones.ſolus ego omnes longeante eo ſtultitia & moribus indo-
ctis.Magis q̃ id reputo:tam magis uror.Omnia ut quodq; actum eſt memorauit. Hoc hoc ẽ quod p- ll
acceſſit:hoc ẽ demum quod percrucior:me hoc ætatis ludificari:ĩmo edepol ſic ludos factos cano ca
pite.atq; alba barba.Ego ſi alibi plus perdiderim:minus ægre habeam.minuſq; id mihi damno ducã.
Pari fortuna ætate ut ſumus utimur.Actutum aperi fores.niſi mauis fores & poſtes comminui ſecuri mm
bus.Hæ oues eunt a pecu balantes.At pol nitent.haud ſordidæ uidentur ambæ. Haud ſcio quid eo nn
opus ſit.qui nec lactem nec lanam habet ullam.Exoluere quãti fuere:omnis fructus iam illis decidit. oo
Siquam rem malam debes te cõdono.tibi habe:nunq̃ abs te petam.Qua propter nobis malum mini- pp
tamini.Meum penſum ego lepide accurabo.Quãodioſum eſt mortem amplexari.Tactus ſum uæhe-
menter uiſco:cor ſtimulo foditur.Abin hinc.non homo tu quidem es.qui iſtoc pacto tam lepidã ille- qq
pide appelles.Vt blandiloqua ẽ.Vidi ego nequam hominem:uerum te neminem deteriorem. Quod rr
dii dant boni:caue culpa tua amiſeris.Caput prurit.Dum uiuas tibi benefacias: iam pol id quidem eẽ ſſ
haud per longinquum neq; ſi hodie amiſeris:poſtea in morte id euenturum eſſe unq̃. Tua ſum opera tt
& propter te improbior.Quod ſemel dixi haud mutabo.Senes niſi fuiſſent:nihil iam ĩde ab adoleſcẽ- uu
tia non flagitium facerent canis capitibus. Veſper hic eſt ſequimini.Spectatores uos ualere uolumus:
& clare applaudere.Hæc ex Bachidibus.Sequuntur ex Menechinis etiam Comœdia lepidiſſima.

Ex Menechinis Plauti elegantiæ & autoritates.

Aluteˉ primũ iam a principio ꝓpiciã mihi atq; uobis ſpectatores nũtio:apporto uobis plau xx
ſum lingua nõ manu:quæſo ut benignis accipiatis auribus: nũc argumẽtum accipite atq;
aĩm aduortite:q̃ potero ĩ uerba cõferã pauciſſima:atq; adeo hoc argumẽtũ græcizat:tamẽ
nõ atticiſſat:hoc uobis demẽſum dabo:nõ modio neq; trimodio:ueꝝ ipſo horeo. Animũ yy
deſpõdit aquis.Hãc rẽ uobis examuſim diſputo.Si qs quid ueſtrũ epidamnũ curari ſibi uelit:audacter zz
ĩpet & dicat:ſed ita ut det unde curari id poſſit ſibi.nã niſi q nũc argẽtũ dederit nugas egerit. Verum
illuc redeo unde abii.Nã rus ut ibat:forte ut multũ pluuerat ĩgreſſus fluuiũ rapidũ ab urbe haud lon A
gule.rapide raptori ſubduxit fides:abſtraxitq; hoĩem ĩ maximã malã crucẽ.Inuẽtus nomen fecit peni B
culon mihi:quia menſam quando ego ædo detergeo:homines captiuos qui a cathenis uinciũt: & qui
fugitiuis ſeruis indunt compedes:nimis ſtulte faciunt mea quidem ſententia. Nam homini miſero ſi
ad malum accedit malum:maior libido eſt fugere & facere nequiter.nam ſe ex cathenis eximunt ali-
quo modo.tum compediti ianuam lima prætereunt:aut lapide excutiunt clauum:nugæ ſunt hæ:quẽ C
tu aſſeruare recte ne aufugiat uoles:eſca atq; potione uinciri debet: apud mẽſam plænam homini ro-
ſtrũ deliges:dum tu illi quod edat & quod potet p̃beas:ſuo arbitratu affatim quottidie nunq̃ edepol
te fugiet:iam &ſi capital fecerit facile aſſeruabis:dum eo uinculo uincies.ita iſtæc nimis lecta uincula
ſunt eſcaria:q̃ magis extendas:tanto aſtringant artius.Nã ego ad menechmũ nunc eo cui iamdiu ſum D
iudicatus:ultro eo ut me uintiat.Nã illic homo hoĩes nõ alit:ueꝝ educat recte:atq; nullus melius me
dicinã facit:ita eſt adoleſcẽs ipſius maxime eſcæ cærealis cænas dat:ita mẽſam extruit tãtas ſtruices cõ
cinat patinarias:ſtandum eſt in lecto ſiquid de ſummo petas.Sed mihi interuallum iam hos dies mul- E
tos fuit.Portitorem domum duxi non uxorem.Teneo dextera genium meum. Non potuiſti magis p
tempus mihi aduenire q̃ aduenis.Commoditatis omnis articulos ſcio.Vni tu facinus iuculentum in- F
ſpicere.Hoc mihi abs te caueo cautius:clam uxorẽ ubi ſepulcrum habeamus:atq; hũc cõburamus di-
em:atq; ſane q̃ mox incendamus rogum:nam dies ipſe iam ad umbilicũ eſt dimidiatus mortuus.Ocu G
lum effodito per ſolum proiice.Concede huc a foribus.Age dudum adorare oportet ueſtimentũ mu- H
liebre.nam ex iſtoc loco ſpurcatur a ſummo odore inlucido.Mihi tibi atque illi iubebo iam apparari
prandium:inde uſq; ad diurnam ſtellam craſtinam potabimus.Meretrix tantiſper blanditur:dum il- I
lud quod rapiat uidet.Si eam amabas iam oportebat naſum abreptum mordicus.Cape tibi hãc ueſtẽ:
quando una uiuis meis morigera moribus.Paraſitus octo hominum munus facile fungitur.Nulla eſt K
uoluptas nauutis maior meo animo q̃ cum ex alto procul terram conſpiciunt:maior(non dico dolo) L
q̃ ſi adueniens terram uideas quæ fuerit tua.Hic annus ſextus eſt poſtq̃ rei huic operam damus.Si acũ M
credo quæreres acum inueniſſes ſi appareret:tamdiu hominem iter uiuos quæritamus mortuum. nã N
inueniſſemus iamdiu ſi uiueret.Ego illum ſcio q̃ cordi ſit carus meo.In ſcirpo nodum quæris. Quin O
nos hinc domum redimus:niſi ſi hiſtoriam ſcripturi ſumus.Non potuit paucis plura plane proloqui
Verum tamen nequeo continere quin loquar:audi cum iſpicio Marſupium uiaciacati hercule admo P
dum æſtiue ſumus.Voluptarii atq; potatores maximi:tũ ſycophantæ atq; palpatores plurimi in urbe
hac habitant:tũ meretrices mulieres nuſquã ꝓhibenˉ blandiores gẽtiũ:ꝓpterea huic urbi nomẽ epi-
dãno recte inditũ eſt:qa nemo ferme huc ſine dãno diuortiˉ.Bene obſonaui:atq; ex mea ſnĩa bonum Q
anteponam prandium pranſoribus.Quin illi homini diminuam caput.Tum demum ſciam recte mo
nuiſſe ſi tu recte caueris.Sternite lectos.incendite odores mundicia.illecebra animo eſt amãtum: amã R
ti amenitas malo: ſed nobis lucro eſt. Animulæ mei mihi mirum uidetur te hic ſtare foris: fores S

cui pateant magis q̃ domus tua:domus cum hæc tua ſit prãdium ut iuſſiſti hic curatum eſt:ubi lubet
T ire licet accubitum.Folia nunc cadunt:nunc ſi triduum hoc hic erimus:tum arbores in te cadent. nã
iſtæ ſunt hic meretrices omnes illecebræ:argentariæ.Huc in hanc urbem pedem niſi hodie nunq̃ in-
V tro detuli.Eſt nauis liguea:ſæpe trita:ſæpe fixa:ſæpe excuſſa malleo:quia ſupplex celionis: palus palo
X proximus eſt.Pallam ad frigionem deferas ut reconcinetur.Adhuc iſtos in tabernam actutum diuer-
Y ſoriam.Tu facito ante ſolis occaſum uenias aduerſum mihi.Mihi dolebit nõ tibi:ſiquid ſtulte ego fe-
cero.Mulier hæc ſtulta atq; inſcita eſt quãtum perſpexi modo.Ducit lẽbum directum nauis prædato
Z ria.Veniam aduerſum tempori.Plus triginta annis natus ſum:cum interea loci nunq̃ quicq̃ facimus:
aa feci peius neq; ſceleſtius:q̃ hodie cum in concionem mediam me imerſi miſer.Proh dii imortales cui
homini unq̃ uno die boni dediſtis plus:qui minus ſperauerit:prandi:potaui ſcortum accubui:q̃d mul
bb tis uerbis:minore nuſquam bene fui diſpendio.Quis hic eſt qui aduerſum fit mihi? Quid uis homo
cc leuior q̃ pluma peſſime & nequiſſime:flagicium hominis:ſubdole ac minimi precii?quid de te merui?
dd qua me cauſa proderes?Feciſti funus meo abſenti prandio.Adoleſcẽs quæſo quid tibi mecum eſt rei:
qui mihi maledicas ignoto inſciẽs?an tibi malam rem uis pro maledictis dari?Etiam derides quaſi no
men non noueris.Non edepol ego te quid ſciam unquam ante hunc diem uidi neq; noui. uerum hor
tor quiſquis es ſi æquum faciã mihi odioſus ne ſis.Non ſanum eſt tibi adoleſcens ſinciput itelligo. Et
ee iſtud & aliud ſiquid curari uoles me curaturum dicito.Obtrudit fores.Sed quid ceſſo dum datur oc-
ff caſio tempuſq; abire ab his locis lenoniis.propera igitur menechme:fer pedem:cõfer gradum.Viri q-
que ſunt optimi maximi morem habent hunc:clientis ſibi omnes uolunt eſſe multos:boni ne an ma-
li ſint id haud quæritant.Res magis quæritur:q̃ clientum fides huiuſmodi oluat ſi eſt pauper atq; ha
ud malus:nequam habetur ſin diues malus eſt:is cliens frugi habetur:qui neq; leges:neq; æquũ bonũ
uſq; colunt:ſolicitos patronos habent:datũ denegant quod datum eſt:litium plæni:rapaces:uiri frau-
dulenti:qui aut fenore aut periuriis habent rem paratã mens eſt in querelis iuris ubi dicit dies ſimul
patronis dicit:quippe qui ꝑ illis loquant qui male fecerint:aut ad populum:aut in iure: aut ad iudicẽ
gg res eſt.Dii illum oẽs perdant:ita mihi hunc hodie corrupit diẽ.Diem corrupi optimũ. Aufer hinc pal
hh pationes.Palla pallorem incutit.Nutat ne loquar.Nihil hoc cõfidentius:qui quid uidet ea perneget.
Nec rem cõmeminit ſuã.Aufer manum.Neq; ego prandi:neq; hodie huc itro detuli pedem. Quin ut
ii dudum diuorti abs te redeo nunc demum domũ.Omnia ego edictaui.Factũ nequiter. Vin afferri no
kk ctuam:quæ tutu uſq; dicat tibi:iam nos defeſſi ſumus.Vxor reſciuit rem omnem ut factum eſt ordi-
ne.Tu huc poſt hunc diem pedem intro non feres.Tu bene merentem tibi habes deſpicatui.Nũc ego
ſum excluſiſſimus.Ibo & conſulam hanc rem amicos quid faciundum cenſeant.Immerſit aliquo ſeſe
credo in ganeum.Quid tandem admiſi in te ut loqui non audeam.Pariter hoc atq; alias res ſoles. Vt
ll ætas mea eſt atq; ut hic uſus facto eſt:gradum proferam:progredi properabo.ſed id eſt q̃ facile ſit mi-
hi aut haud ſum falſus.nam pernicitas deſerit.conſitus ſum ſenectute:onuſtum gero corpus: uires re-
liquere ut ætas mala eſt:merx mala ergo eſt.nam res plurimas peſſimas cum aduenit affert:quas ſi au
mm tumẽ omnis:nimis longius ſermo eſt.Hæc res mihi in pectore & corde dura eſt. Neſcio quid uos ueli
tati eſtis inter uos duos.Loquere uter meruit culpã paucis: non longos logos: Ludibrio habeor. Ma-
le facis qui in ſontem inſimulas.Si ego intra ædis huius unq̃ ubi habitat penetraui: omnium hominũ
nn exopto ut fiam miſerorum miſerrimus.Iam uero ſatis iocatus:nunc ad rem age redi. Viden tu illi ocu
oo los urere:ut uirides exorit color ex temporibus atq; fronte:ut oculi ſcintilla uide. Non abire poſſum
ab his regionibus ita illa me ableua rabioſa fœmina obſeruat canis. Ve capiti tuo. Illi oculos exuram
pp lampadibus ardentibus.Enimuero illud præcauendum eſt:atq; ad curandum mihi.Lumbi ſedendo:
oculi expectando dolent.Moue formicinum gradum.Edepol ne hic dies peruerſus atq; aduorſus mi-
qq hi obtigit.Hunc ego hominem ſiquidem uiuo uita ſoluam ſua. Condigne autem hæc meretrix fecit:
rr ut mos eſt meretricius.Hei ne ego homo uiuo miſer. Vbi ſatur ſum inteſtina non crepitant: quando
ſſ exutio tunc crepitant.Facilin tu dormis curans.Perdormiſco ſi reſolui argentũ cui debeo.Modeſtior
tt nunc quidem eſt de uerbis prout dudum fuit. Et ob eam rem in carcerem te compactum eſſe ſcio &
A poſtq̃ es emiſſus ceſum uirgis ſub furca.Obſecro propere quicquid ſis facturus fac. Spectamẽ bonos
ſeruos is eſt qui rem herilem procurat uidet collocat cogitatq;.ut abſente hero rem heri diligenter tu
tetur.q̃ ſi ipſe adſit.aut rectius tergum q̃ gulam:crura q̃ uentrem oportet potiora eſſe.cui cor mode-
ſte ſitũ eſt recordetur id.Qui nihili ſunt.quid iis precii det ob ſuis hæris. ignauis improbis uiris. uer-
bera.cõpedes mole magna.laſſitudo.fames. frigus durũ. hæc precia ſunt ignauiæ. Serui q culpa carẽt
& metuunt ſolẽt eſſe heri utibiles.nam illi qui nihili metuunt.poſtq̃ malum promeritũ eſt metuunt.
B Mecum haud multũ prope eſt.quãdo ceruſo faciã preciũ exoluet.Per ego uobis deos atq; hoĩes dico.
C ut imperiũ meum ſapiẽter habeatis atq; impaui atq; ĩpero.facite illic homo iam in medicinã ablatus
D ſublimẽ ſit.lã ſublimẽ raptum oportuit.Ecquis ſuppecias mihi audet ferre?nunc obſecro te quiſquis
es operam mihi ut des.non ſinas in me inſignite fieri tantam iniuriam. Imo & operã dabo & defendã
& ſubuenibo ſedulo:nunq̃ te patiar perire.Hiſce ego iam ſementem in ore faciam.pugnos atq; obſe-
E cram.Nam abſq; ſi eſſem.hodie nũquã ad ſolis occaſum uiuerem.Iubeo ſiquid imperii eſt in te mihi.
Tua eſt imago.tam conſimilis eſt quam poteſt.Quæſo loquere mihi tuum nomen niſi piget. Nõ me
edepol ita promeruiſti de me.ut pigeat quæ uelis.Quæſo ignoſcas ſiquid ſtulte dixi aut ĩpudens tibi.

Delirare mihi uidere.Neq; occupare neq; præripere tuũ poſtulo.Dii immortales ſpem inſperatam da F
te mihi quam ſuſpicor.Ego hominem homini ſimilliorem nunq̃ uidi alterũ. Quin tu me admonui-
ſti recte:& habeo gratiam.Promeruiſti ut nequid ores quod uelis:quin impetres.Tanquam me emeris G
argento liber ſeruibo tibi.Mira memores:utinã efficere quod pollicitus es poſſis.Optime uſq; adhuc
conueniunt ſigna.Quod longiſſime meminiſti dic mihi in patria tua:quot eras annos natus:cũ te pa-
ter a patria uehit:Nam tunc dentes cadebant p̃mulum.Si interpellas loquentem ego tacebo.Contine
re quin complectar nõ queo.O ſalue inſperate multis annis poſtquam cõſpicor.Die ſeptimi auctio fi- H
et:uenibunt ſerui.ſuppellex:fundi:ædes:omnia uenibunt: quiqui licebunt præſenti pecunia.uenibit
uxor quoq; etiam ſi quis emptor uenerit.Gaudeo edepol ſiquid propter me tibi euenit boni.nam illa I
cum te ad ſe uocabat me eſſe credidit.Et ego nunc quoq; non tam gaudeo q̃ lætor princeps illuſtriſſi
me & pater reuerendiſſime:quandoquidem Terentianas & Plautinas Comœdias tibi dederim abſolu
tas:nunc uero aliquas extraordinarias item Comœdias:& quidem numero tres proſequendas ex ordi
ne duxi.Et in primis Philodoxios quæ eſt Caroli Aretini:ſeſe fert Comœdia admodum ſiucũdiſſima.

Ex philodoxios Comœdia Caroli Aretini autoritates.

On diu preiuit temporis poſtquam ebibi:& neſcio an abunde nimis:ſed erit uobis inditio:ſi K
apud uos loquar barbare:nunc auſcultate:& uiuo iudicium date.Exoratum capi uenio: hãc L
unam ſingularem precibus a uobis ut impetrem gratiam:non ad uituperiũ in poſtremis da-
ri:ſi præter ueſtram de nobis expectationem in negocium me ad ſcribundas fabulas miſerim. Nũc ſu M
mite id ueſtra ex animi humaniſſimitate:mihiq;:ætatiq; me precibus apud uos meis concedite.Sinite
ut exorem datis ne ad modũ hoc gratiæ:& datis uideo.Eſt mihi fide optima:& ſingulari amicitia con O
iunctus Frontiſis:qui cum omne conſilioꝝ congero.Et merito ſuperis gratias habeo:qui me hoc æta
tis tam libere:tamq; ut uolo ſinunt degere:quod quidem libertatis eſt.Nam his multis afflictatur cu-
ris:quas forte(ut aſſolet)nũc a nimio denumerat ſuo. Profecto grauiter eius cauſa animo afficior. Vi-
deo enim q̃ perdite amet q̃ timeat.q̃ affectet:q̃ expectet.quæ omnia mala animum & trudunt & ſcin
dunt & agitant ſuum:curaui maxime hoc tantum furoris ab ſe ut extirparem:nõ quiui.malum enim
hoc iam radices dedit nimias.Studeo cunctis præſertim uobis me in beniuolentiam ſubdere. Me ne T V
contingas ne me compræhendas:erit hoc mihi pro iniuria & dolo.Hem quid manus inuehis? o popu
lares opem opem afferte:ligna perticas:fuſtes.accurrite:ſucurrite.Dico me tibi optumo affectum fore X
animo non ſecus quam qui te ament.Neminem habeo in quem tuto confidam.Ego dum tua ꝑ gra- Y
tia liceat uolo tibi eſſe & honori & cõmodo quamplurimo.Non enim licet timere omnia quæ dubi- Z
tes:nec dubitare ſiqua ſæpius incidunt.neq; enim omnia quæ perſæpius fiunt ſemper fiunt. Spondeo aa
ego tibi hac dextera fidem:diis teſtibus & tua uirtute:qua quidem uelim noſtræ amiciciæ firmum ac
perpetuum fore uinculum.Ditonus ſum amicoꝝ amicis amiciſſimus.Præbe opam obſecro: beniuo- bb
le te paucis ut alloquar:audiui ſemper amicos & uiros optimos:qui moribus & ingenio polleant:ſim-
plici & aperta amicicia adeundum fore.aperto igit̃ loquar:eo quia te fidum & probum ſemper audie-
rim. Vellem lares tuos mihi fore familiares.Ego me omnem tibi dedo & dedico: ut tuo pro iure tibi cc
morigerus ſim.Habemus enim ſuperum gratia:noſtroq; ex labore amicos: beniuolos:familiareſq; nõ
nullos:quos re proſpera & aduerſa nobis optimos & uti deceat expti ſumus:qui pro nobis neq; rebus
neq; uitæ parcant ſuæ.Erit(mihi crede)hoc tuum beneficium uiro non indigno:& tibi amiciſſimo p- dd
gratum.Acceſſit huc ut rerum plurimarum uiſu fieret doctior.Eſtne hora ut edamus:mecum eris in
cœna.Semper ſum tecũ animo & ero alias corpore ut iuſſeris.Eſt forma quidem & moribus: ut nihil ee
addi nihil optari amplius poſſit:adeo ut aut formoſiorem:aut ſimillimam ueneri diiudicẽ: decoꝝ ca-
put:uenuſta facies:aſpectus hilaris:modeſtus inceſtus:habitudo motus:omnia & ut matronã & roma
nam ciuem conuenit.Nimis ex animo cupio hanc uidere.Ad id operam iam nũc paro. Has propinq̃s
ut uides ſuperbas ædes ea inhabitat.Mature & attemperate omnia ut fiant opus eſt præbe te ut uide- ff
at uirũ nec impudicũ nec ímundũ nec laſciuum premo: tum te ut cognoſcat: & geſtus & mores tuos
atq; primo cum lubens tum expectato uideat demũ loquere enarra.Stat ſententia nolo aſſiduo exara gg
re has porticus & obtundere oculis & ſuſpirio foreſq; feneſtraſq; foraminaq; & omnia:oémq; conuici
nam nolo me imperio nolo heritudini nolo annutui.mulieꝝ ſubigere nolo mihi aĩo id tantum miſe
riæ obfirmare qd̃ efficere pleroſq; uideo:aut effectũ me quicq̃ plus q̃ ſim metipſi mihi.præter uiri of
ficium eſt mulieribus & tam certatim affici:quibus tam diu fiamus in gratiã q̃diu uel bacho aut uolu
ptate & ioco ad ſuperfluũ uſq; expletæ ſint:uel dum ui numerũ tandem extrudunt̃:ut interdũ oculos
in nos dimoueant ſuos:idq; perparce peſſimũ genus animantiũ.Verba dotatim cõmutas ut lubet.In- hh
grediar iam cum fores patent.Domeſticus ſum mihi ſemper patent fores:ingredior:ſaluete lares.Hæc
cõmeatio mihi ꝑ triumpho eſt:hoc totum iter meum:præ gaudio non poſſum memetipſum cõtine-
re:quicquid uideo iubeo ſaluere:ac ſi uelim omnia hoc meo gaudio impartirer.Saluete &ſi mihi ſatis ii
iniuſti forte ſitis.Tibi ingentes gratias & utinam dignas exoptataſq; pro tuo hoc tantum facinore re- kk
feram dum poterim:huc accedere poſt angulum aut colũnam:ne uos uideant auſcultabimus quid cõ ll
ſiliorum congerant.Hei mihi q̃ male noſtris rebus timeo.Sic uellem amicos mutuo inter ſe conueni- mm
re:ut liberali animo & conſulerent ſe ſibi:& operas referrent. Te dudum aſpicio nunc tua hæc uox e nn
memoria in mẽtem reducit te ut agnoſcam.An recolis cum ſolebam te in ſinu e domo patris geſtare

ad nostrā? q̄ eras fraudicolus: semper in barba & capillos duriter coniiciebas manum. Nunq̄ ego antea
oo ex studio hanc conspexerā cōuicinā. Volo (crimen si crimen apud uos est) incusare meū. Profecto uer-
ba blactis ut dignus es: & dignus esset cloacam aliquā tuis dictis responsum ut dederet: cui nihil ꝑpri-
pp um ē nisi lingua istæc tua fœtida pessima: quæ in deterius indies cōualescit. Tace in aurē cōferūt. Perii
nullus amplius sperādi locus nobis relictus est. Tritū hoc prouerbiū est: integra cū fide tuta spes co-
A habitat: postq̄ fides disrupta est: spes ītereat necesse est. Et tritū hoc est ꝑuerbiū: qđ tritū nimis est. aut
B saporē habet. Tace bono fac sis aio: unūquodcūq; iter suū habet exitum. Habeo argutā astutiā. Ebrius
C debachatus est: nō se sustinet. Quid nunc animo fabricat suo? Habeo animā inter dentes & labia. In
D foro legati ex Africa: bene re gesta: cū pompa nunc cū transirēt: seduxi me ut uiderem spectaculū inui-
sum. inauditum incognitum. immeditatū. triumphū ducēs triumphissimū. tibicines. citharistæ curri
cula aurata. eq rotati. cādidi. maximi leones. pantheræ. scinnæ. aquilæ. sturcones. bubones. monstra. res
miræ & innumerabiles: quas uidere longe operepreciū est. Interea accessit putus qui caballū effrenum
magnū insedet: hūc cōcutit calcibus: nescio rem ut duxerit. hoc exinde apporto noui crux mihi semi-
E fractū esse. Maiori etiam in re libere aio fatis obsequar tuo. Quod nobis iter tenendū est? Est hic intō
F strina. Climarcus medicus & bouū & quadrupedū omniū & hominū etiam suo pro officio singularis.
Non sine ingenio perfidia: & aio sit magnū facinus. mirabar quid ineptiaꝝ ageret frontisis: cum defor
G marit luto & gesto seipsum. Volo illi ac parua in re exigua morigerus esse. Nosti q; te iādiu amarim:
sed forte nō ut res habet: ita apud te notū est q̄ solicito & q̄ firmo animo tibi affectus semper fuerim.
nam ut recte id uidere potuisti nimis honori insinuabam tuo. Et ni fallor eā ob rem forte persæpe:
hoc tantum gratiæ abs te commeritus sum: uerba. s. mihi misero amanti dono ut dederes: quibus uitā
hanc quæ omnis inter suspiria & lachrimas diffusa esset reficeres & fugitiuū cor quod quidē cura adu
stū sit uitæ restitueres: quæ quidē omnia iam olim tuā inditionē cōcesserunt: nec enī cū nō licuerit: tū
nō libuerit facere nō est quod percunter. uerū ut gratias agam tanto pro hoc beneficio: tantoq; tuo ꝑ
merito abs te quæ ut exorē: dum pro mea honestissima affectiōe in te mihi aliquid unq̄ debeat: ut hu
ius tuæ misereat uitæ: & postq̄ meo facto sic institutū est tuus ut sim: malis me uiuū cū forte emolimē
to quātulū uobis esse possim: q̄ interemptū: tua (ut ita dixerim) crudelitate quod quidē neq; laudi ne-
q; in partē cōmodoꝝ tibi esse possit. At nolim hæc dixisse: si dixisse tibi ægre sit. sed scilicet pro tua li-
beralitate abs te ut exorē: hoc præcor uidendi te ut sæpius cōmodū sit & potestas. Neq; opto id nimis:
neq; etiā id satis uestro sine cōmodo uelim: neq; dum rē fatu difficilē: & si mihi amplā & gratissimam e
uobis petii: neq; amplius quicq̄ dari opto: nisi ut meā hanc uoluptatē & cōsuetudinem neq; duro neq;
graui feratis animo. Sinite deambulem: sinite ut uideam: hoc mihi uoluptatē: hoc mihi ad uitā ē hoc
H mihi fore animi uolui uobis dicier. Quod me ames & uidi & cognosco: idq; accipio animo neq; īgra
to: sed nescio ego quo pacto hoc uobis innatū sit amātibus. ut nunq̄ sat sit: quod nimis sit: & profecto
I dixit pulchre: sed ageres nobis rē gratā: te istinc si adduceres. Solet aliis amor uoluptas esse: mihi non
q; amo: sed q; te amo: & uoluptas & fælicitas est: sed qa me in tāta ægritudine ob amorē cōstitutum ui
deo: ut meæ ītērdū miseræ misereat uitæ: uolui hoc e uobis gratiæ exorasse. Nam nox & dies suū per-
uerse in me officiū pagunt: semp quidē meos inter oculos: semp animi: semp īsita in me es: multa mea
causa uelim multo plura nolim: tuæ ne male afficiā honestati. Nō sum meus: tuus sum tā totus q̄ gran
dis sum: & tuus uolo esse: neq; ut rapias præcor: uelimq; & me īuito: hoc uelim tibi fore ꝑ statua lucer
naria: dū in sero stas natura naturaliter bellua: absq; lege & fictione in palliis & crinibus tādē ut tibi eē
aut cōmodo aut uoluptati: mihiq; dū te uel uidere uel audire eē uitæ meæ uinculū. O dii aut essem ci
thara: qa dū ꝑtractares ꝑrūperē ī uoces amœnas: canoras: suaues: q; armoniā saltē adrideres: ītērdū sal
K tē cōtingeres: ꝑh deū q̄ felix essē. Eqdē nō īexpte hoc ipsū dici solet. In amicoꝝ cā solent q amāt per-
L peti & ꝑtermittere: quæ sua in re nō fierēt. Et mei uerboꝝ penitus oblitus fui miser. Quid nūc rerum
M agendū est? obnegūdū ociū est. Volo meū oībus ꝑterpositis rebus fabricatorē fraudū cōuenire: & enar
N rabo oīa: ut re: cōsilio: & opa omni omnia cōficiat. Quid hi musant? nolo hinc furtim auscultare. Ego
sic censeo ꝑ hac ꝑuincia: te dignū fore legatū. nā eius mores lōgā ob cōsuetudinē tibi ex plano patere:
ut siqd īcusauerint recusauerintue cōsuta oīa. Ego secus cēseo: tibi ꝑuinciā iure delegatā fore: cū & fa
OP cūdia amplius ualeas & qa cōuicinis sis tutius id possis. Quid exordiaris? fabulas & muliebria: aut de
Q anſere & de gallo quære: aut ꝑ cucurbitis semē exqrere uel siqd tale. Meditabar: priusq̄ uerba ꝑferrē
qcq̄ obsonarier. nā digniora & multo pinguiora se efferāt: & si nescias plus cēties hanc hodiernā inter-
R rupi cœnā nō possum mei cōpos esse: nā ieiunus sum. qd peius q̄ ieiune & īcōposito uētre loq. Nonne
sum uere pardus: uere plūbeus qui hoc uiderī: cogitarim & præscierim diu. hoste res oīs meas quasi ad
ruinā seducere in procliui: neq; quicq̄ oppositisse sub tenaculi. Auscultа paucis: cōdicā rem ut res est. Il
lico suspectare incipio oculis nō minus & animo. Sic cēseo: quia censent nos censere: q; male cēseant.
S Profecto in hominū uita nihil apprime ab diis optimū uideo: ut q̄ nobis sic succedant bona: tum ut si
quid uelis: a teipso exquiras. Sum deus cum nihil desit. habeo oīa cum diis cōmunia præter uitam. ha-
beo uoluptatem & uolūtatem ut lubet. sum & ætate ad uires apta: & uenusta bellitudinē ītер primos
non postremus: suppeditant pecuniæ: beniuolentiæ: honores & omnia. sunt ue q̄plurimi qui me effe-
rant laudibus quibus & bene possum facere. qui ue semper studeant q̄ multam meam inutilitatē & uo
T luptatem accumulare: siquidem perpetua uita sit apollo sim. O ineptissime q̄ insanis capite: q̄ blactis

Sin quid uolim:hunc fore illi cloacam:ut interdum illius nates labiis attractaret:& interdum degluti
ret quicq̃.Quis hic arridet?ſum uobis an ludus?bene uertam in luctum ſi cæpo.Habeo grandius ali- V
quid agere.Obiuit longe fugam animus præ timore.Dii:hoc!crediderim.quépiã amare quod minime
uiderit:aut ea in re affectum eſſe quam potiſſimum neſciat.Vt audiſtis tantos tumultus domeſticos: X
ut noluiſtis opem afferre:ut ſtetiſtis ſpectatores.Neſcio quid dicam:nõ ſum mei recte cõpos: neq; ua- Y
leo loqui.dic tu:narra ut geſta hæc ſũt:quæ recte uideris omnia peſſima.Saluere nos omnes iubet.red
dimus nos uices.Cum primum nos reſpectat adiungit ſe in pedes.accurrit ad nos. Soleo ſemper cum Zaa
uos uideo animo fronteue liberali & amplo memetipſum lætitia in immẽſum afficere.Fortunius uir bb
quidẽ optimus & facetus:cũ homine ſtipulatur cœnã pigẽ & lautã : ſtat pignus:ſtant teſtes & arbitri.
Is narra altos parentes:profundas diuitias:ingentes clientelas:multa: immenſa:& magna grandia:belli c c
tudinem hominis probitatẽ:mores ingeniũ uſq;:nihil deſit niſi cõſimilis cõiunx.Vale meq; memoriæ dd ee
cõmendatum habe.Proh dii quæ hominũ petulantia:qui furor:quæ laſciuies:quæ iniuria?uellem ali-
qua in re huic fore pro meritis ut meretur.Hei mihi ſic datur fatis:ſic recipi par eſt:dii ſic mandant:ſic ff
nos & uelle opus eſt.Hei uerſo q̃ multa meã ĩter memoriã:quæ partĩ nolim:partim malim & optẽ.Nã gg
eſt hominũ cõditio hæc:uelle & nolle.hoc uelle & hoc nolle ſuapte in tempore prope ſapientũ eſt:nol
le quæ uel oporteant:aut uelle quæ poſſis minime:eoq; eſt qui ſibi ſolis & credant & cupiãt. Olẽt ſce- hh
leſti ſemper ſuo ſcelere:ſeq; palam ſcelus trahit:parẽ ut parturiat pœnã.Quid elegiſti uitæ tibi ad exer ii
citiũ hac in urbe?Dic ſodes quid tibi noĩs?Tu omni in re & durior & difficilior mihi uideri ſolitus es:
q̃ nũc uideare facilis.Ha mi uir:nũc te nũc primũ cognoui:cũ in aciẽ tẽdi uiſum:& q̃ es nõ ſimilis ſoli
to:q̃ deformis:q̃ cognitu difficilis.Iam fiet ſacrificiũ diis tanto pro debito.Equidẽ mihi cũ illo eſt op- kk
tima & aperta beniuolentia:ampla & continua familiaritas:firma & ſimplex amicicia.Curabimus re- ll
ctius oĩa:& (ut opinor)poſſum bonã tibi expectationẽ polliceri;conabimur perſuaſione & precibus rẽ
ducere ut uelitis.Proh dii immortales:quãtũ habet uirũ deſuetudo:q̃ eſt efficax abſcindundas oĩs &ſi A
firmas amicicias.Audiui:auſcultaui:habeo oĩa:meæ nũc erũt partis facere qd in re agẽdũ uiſero.Nar-
ra quid portas nuntii.Cõiecerã me in pedes:cũ primũ uiderã te accurantẽ : qa timide timebã. Vbi of- B
fendiſti tam ex templo hũc.Me hercle nunq̃ uidi hominẽ tardioré:cõfectus ætate iam eſt:& annorum
plænus:tam ſe dimouet:q̃ ſi habeat calculos oĩs ad unũ uſq; dinumerare.Ecquid hoc eſt boni? narra: C
me ut impertias tua læticia.Opinor & forte nõ uano hũc fuiſſe hac in cauſa primariũ magiſtrũ. lã nõ
ero potis quicq̃ ut inſtituerã:uortẽdũ cõſiliũ eſt.Neq; enĩ habeo cauſam omnino iniquã.neq; inuſita- D
ta ſunt hæc:neq; ſunt indigna adoleſcentulo.Nõ enim ea ſunt grauiter habẽda:quæ ætas oĩs ſuo qua- E
ſi iure exigat & expoſcit:omniũ in ætate multant ſua p̃temittenda;multa ſunt.Saluus ſis chronos qd
operis hic eſt tibi.Fecero hodie:meritas pœnas fœnore ut luat.Cenſeo nõ ab tua iuſticia alienũ: ſi par F
tim pietati in nos:partim & humanitati tuæ cõcedas.redde te dignũ ſolita etiã mãſueta hũanitate tua: G
ſine te ut exorẽ.Velim mihi hoc ut fiat gratiæ: quã ſi fecerit:feceris rẽ æquã:pariter & his oĩbus gratã. H
Frontiſis ſi ob meã in te ſingularẽ obſeruantiã cõmeritus unq̃ ſum a te ut poſſim quicq̃.nũc precor id I
omne nõ quod debes:ſed quod poſſis:in amiciſſimi cauſa ut ſemp ſolebas exhibeas:ego metipſum me
me omnẽ tuæ dedico:tuæ relinquo fidei.Quid colloquimini tã ſeducte.Credo noſtra perſuaſiõe pfe- K
ci:ut huius expectationi & deſiderio ſatiſfiat.Admirabamur prudẽtiã & humaniſſimã facilitatẽ tuam
p eo quod apud te his in rebus quæ optimæ ſint:nõ precibus neq; dũ ampla perſuaſione opus ſit: qui L
ut omni ex parte tibi ſimus honori & cõmodo:perpetuã & curã & diligẽtiam capimus.Scio uos ea uir
tute p̃ditos:ut poſſim tuto uobis & credula & morigera eſſe.ſed uos id uidete quo me in ludo conſti- M
tuatis.Viden quo in periculo res noſtræ ſint?ſubiice adminiculi q̃cq̃ ut conuincamus.Neceſſe eſt has
fieri nuptias.da manũ:hic tibi ſit uir:hæc tibi ſit uxor uultis.Dii immortales quis unq̃ meditato hæc
dixerit:ſum admodo beatus?plaudite hoc meo bono;plaudite.Sequũtur modo ex Comœdia Mercu-
rii Ronzi Vercellenſis.De falſo hypocrita & triſti.

Ex Comœdia Ronſii de falſo hypocrita autoritates lucundæ.

Vid anxius queritas indolis adoleſcens bonæ?Eſt ne forte quod pro te queã?Si a commiſſi la N
be lautũ ire te uelis:adeſt.qué tanta hominum frequentia ſtipatum cernis uir reliogiſſimus:
qui te abluuat:& crimina procul pellat.potes interea te huc introdare mecũ ut pauliſper cõ-
ſedeas:& exaudieris ſtatim.Pluribus deambulationibus hac die longe defeſſus ſum.Hæc ipſa maxime O
auarum atq; pluitationum tempora:ualent amplecti compto quo quam thoro uirginem.Non ea tibi P
ut cerno uis eſt:ut plurimum hac diſciplina ualeas;bachico quidem ſuaui liquore.iamiam puto moue
ris:plus ſatis q̃ luxuria.iſtæc amodo te precor aliena facito:tuum tintinnãdi officium ſit:idq; perpetuo
ſerua.Quartus & denus annus me excepit : & quindemus impræſentiarum nutrit.Dii te perdant im- Q
portune:non es ueritus deum tuæ profeſſiones prorſus oblitæ.Cum primum huc aduentaſſem:didi- R
ci paraſitos oportere æripedes eſſe:& aſſelorum aures habere & dorſa.Mitto prius iram fluere:uerum S
timeo ne poſtea res implacabilis fiat:ſi non adeo modo;ſane introibo.Vnde iam furcifer?dic unde p- T
fectus ſies?credo te uiliorem e uili futurum;quo plus uiles:neſcio qui me cõtineam?quid ita longe diu
abſens deſiiſti copiam tui facere?cedo fide tua. ĩtẽti uos ſocii deniq; precor eſte;quas abſentiæ ſuæ mi-
ſer cauſas enarret? Eo profectus ſuum ad ipſa deorum immortalium templa;ut accuſarem meme:in- V
numere omni facinorũ genere matronæ graues;defatigantes ſacros longis auſcultationibus uiros de-

fatigantes inquam ſacros ambagibus uiros:hæ quidem nihil effeciſſe putãt:ni pinguius euomant cun
cta:ab ouo tydaridæ ſermones ſuos paſſim reſumentes:itaq; mihi tempus furatum eſt:us tibi detẽtus
ſiẽ diutius q̃ forte ſuperes.ignoſcendum eſt igitur ſi æquum exiſtimas.perge modicæ ceruicis:qui nec
V uerbum ullum perpeti potes.Sine plura uerba mihi dare.Hunc recreendorum ſpirituum cauſa conue
XY ni.Eſt homo annoſus:ſqualidus:laſſus:hiſpidus:ipſa macies.Sinite operam hãc mihi meum uolo ſit ut
Z pœnas cõmiſſi dedam tempeſtiue nimium credo ſapiet:arte ſua:quid Iinnius poſſit. Vbi ſceleſtũ hunc
inueniemus? quis eum nos dabit? quo demum quærẽdus loco? Quæſo dic:quo proprio eum nomine
uulgus appellet? ubi reſideat inquam:ut ſe inueniam? Hac pergito cum lapideas ſcalas compereris:præ
cipitato te in templum:de hinc in manum læuam te ſtatim uortas. Soſpes pergito uias tuas. Hæc cir-
aa cum clauſtra deambula quoad redeam.I:fac eſto diligens ut ſoles. Vereor modo ne longe diutenet: at
bb operibor:& ſi me adueſperari oporteat:rem ſpero perficiet:q; ita detinetur diu:uerũ nimius in uerbis
cc nunc eſt.Hem eccum hilarem uideo:pergo ad eum ut rideã. Quin uno fac quæſo explices uerbo. Ho-
dd ſtia actitaui peſſulo clauſa. Ingredere:nunc ſolus prandia prope carpſi:tuq; bucellum mecum ſumes.
Haud quaq; quod abs te mihi oblatum eſt inquam renuere cenſui. nam in ineunda hominum fami-
liaritate:ipſa potiſſime confabulandi aut huiuſcemodi buccellandi cohabitatio ualuit.eia igitur iſtuc
loci acceſſi:ut tua potiar conſuetudine:& amoris tui particeps fiam.tum ipſe nil quippe gratius mihi
ee ff dictum puta q̃ ut in tua ego quoq; reſideam gratia. Audiſtin unq̃: q; in præſentia ſordeſcant laudes.
ad rem propero:ut huiuſcemodi aduentus inquam cauſas itelligas:& quæ mihi animi paſſio ſit aduor
gg tas. Te ſingulariſſimũ quem oẽs famãt delegi taciturnitatis patrem. Quid opus fuit.ut tibi alienaſſes
nomen? Me plus ſatis amabat q̃ ſe uel ſaltem æque. Num ad hoc cõmoueri debuit totus? quis ſibi tũc
hh geſtus fuerit te precor dice. Stant fædera. Crede non eſt hominum te fælicior quiſq̃. Fortuna quidem
ſeſe offerens ſtatim amplectenda eſt ſiquis ſapiat eos dii perdant qui poſſunt frui bono & negligunt:
deligentes malum. Ipſa potius conſilia mittito ad alteram ſcholam. Ha ha he parum ſiſte:ſine mihi pri
ii us ſpiritum redi:perge modo. Si me ames te precor:iſtæc deſine uerba facere. Perge ad eum ne dedigne
tur fortaſſis:ubi mentiri te uiderit cernens uacua pollicitationis loca. Iſtæc inq̃ malo:congruẽtiori tẽ-
kk ll pore ſeruemus ut commodius fiant. Rodolent te nempe formoſiorem pili. Sine me prius parum quie
mm ſcere:qui ſum adhuc tanto cachinno plænus:ut ullos uix artus regam. I præ in templum hac atq; paſ-
nn ſim illuc fluas quoad ueniã. Num mihi compateris:q; tam longe diu hic loci te operior crude. Nemi-
nem credo qui tibi compar ſiet:ita profecto facilem te cunctis præbes nullum tam arduum puto: qđ
tibi leue non fiat. Non hic fabulis agendum eſt. Ad tua mala nimiũ properas uir bone. Te profilas in-
tro. Nolo quidem reſupinus ut iaceas. Non expedit te uereri mecum: Tu modo ipſum quærita. Præca
oo ue ne cachinno mouearis. Continebo me puto:te potius contineas. Nos inuicem tecum infamas: has
pp ob res perſuaſum eſt nobis ne acciperemus te comitem. Lues ſi me fata ſinẽt:nec impræſentiarum ua
qq des crede. Proh deum:miſeremini precor miſeremini: finite me precor ut habeam:nunquam reditu-
rus quippe. Sunt hi ne religionis mores? Ha probi uiri me ſinite:miſerationibus cõmiſſum me ueſtris
rr quæſo ſuſcipite:ſaltem oro deorum profeſſionis meæ uos moueat religio. Dii boni nunc maxime mi-
hi fautores:maxime nunc adiutores eſte:ullibi ſi unquam ueſtra mihi profuit gratia:ha boni dii ipſa
ſſ tantum nunc ueſtra mihi opus eſt maxima gratia. In ampliorem ſaltem quæſo me locum includite. ne
iſthoc anguſto tam carcere atq; tenebroſo ſiſtam. Tu modo fac præſidi denuncties:quo de ſe ſuppliciũ
ſumat:tu interea uir nequam utere taciturnitate:ſi non uis redeam & ad fecis emiſſionem te calcibus
tt cedam. At te nunc propero qui me uocitas. Deliberemus ſocii:qua pœna plecti uir ipſus debeat:ne im
uu punis eat. Quid cenſes Lini? tu dehinc quid Ronzi? Ego ne prius dicam? cui iudicium minimum: aut
uerius nullũ eſt:nunq̃ equos nec preire ſolet quadriga:tu prædice:nec plura. Prim us poſtq̃ lubet meo
iudicio tanto ſcelere ſtatuam condignas pœnas:applaudens ſane melioribus ubiq; iudiciis ueſtris. hor
A tor ut qua parte deliquit luat. Tu crudus es nimium:nam quiſquis in hoſte, quorum ultores ſunt dii
B manus iniicit.profecto conſilio caret. Si ad ea ſolum inſpiceremus quæ meritus es.non euaderes quin
te in malum daremus uſq; ad necem.uerum ipſa optimi dei noſtri miſeratio.cuius ſpe cũcti fatales de
C gimus.indulgentia te dignum potius facit. Vidiſtin unq̃ melius ſuccedere.nec excogitari.cæterum re-
ctius longe q̃ inſtitutum foret.diis opitulantibus ſcelus detectu credo.ideo q; hypocriſim nimiũ mo-
D leſtam ferunt. Expetit ut bene falſus ſis.modicum te facias triſte. haud quicquã eſt quod tibi tantum
uel plus fidei præſtet. q̃ ſi compeſcere lachrimulam cum ſingultibus queas.at aliter ſi nequeas:irri-
ges fac ſaltem tibi lumina paululum ſputo:aut certe reminiſcere tunc infortunii cuiuſpiam:quod nõ-
E nunquam perpeſſus ſies:ita ſoleo dũ triſtis uideri cupio. Vis lini rectum conſilium tibi dedam: quod
F nunquam ex animo excidat tuo? Plus id ſatis ſeruo:& præcipuum teneo. Nulli puto citra necem infœ
G licior unquam fuerit dies:q̃ heſterna mihi:ut exinde nec cibis nec potu nec ſomnis ualeam. Plura q̃ au
ri pondo ducenta e facultatibus meis damna patior:ſi non prouideam: ruborem tamen(& ſic dii me
iuuent)atq; merorem tuum plus triſtor q̃ damna. Te animæ mi ſupplex oro:ſine ſe in malum quieſce
H re:nec expergiſci uelis a ſomnis canes. Sinito his mala dicere:quin nec bona ſcirent: ipſi quidem mali
I ſemipaſcuntur maledicendi conſuetudine. Me quoq; damnarunt ſimbolum ut perſoluerem. Quod
tuum eſt tutus cape. Acta pereant:læti fiamus malo. Fac me deinceps ſæpius uiſites. Ad te nulla profe-
cto dies præteribit quin ueniam ſi poſſim. Tu quoq; plus ſatis uale:ualete & plaudite ſocii. Sequuntur

modo flores ex philogenia comœdia Vgolini parmensis.

Vgolini parmẽsis ex Philogenia Comœdia autoritates.

Ere possum dicere in amore me perditũ & miserum:atq; omnem ætatem meam contriuisse:dum amori operam dedi:utq; uno uerbo expediam:amaui frustra:dii boni tanta ne duricia affectum quenquam:ut amori non respondeat.Exploratissimum illud est:quem alteri debere non suppuduerit:omnibus in rebus boni uiri semper officium relinquere. Illud tibi consilii do: ut animum imperitum expedias:& calamitates istas:solitudines:& cruciatus:quos amor secum affert reiicias:& te tibi uendices.non enim decet omni tempore eũdem esse.semel dum ætas:locus:& res postulant non multum uitio datur indulgere lasciuiis.uelle autem eo in ludo uitam uniuersam degere. turpissimum quidem ẽ & flagitiosissimum:quare heus expergiscere luxu:& ex ocio excedas impigre. Rõne uiris uiuendum est:non autem pariter ut beluæ appetitu duci debent.hoc uir & belua interest. ea enim ad quodcunq; delectabile sese accommodat nos autem qui cum diis animos communes habemus uti ratione decet:& huiusmodi motus:ab honesto & simili & utili declinantes:penitus sub cõditione nostra retinere:uitia cohibere:uirtutes fortiter amplecti.Probe dicis:si modo ut dici ita fieri facile possit:nunquam ita solutum animum & tam recte compositum habiturus sum:dum iuuentutis annos degam:ut ista grauia.Stoicorum dicta mihi persuadere possint:esse fac facilia:ea autẽ prædicare pulchrum est:& sapientiæ singularis inditium:agẽdum ẽ pingui minerua ut aiunt:extremæ profecto subtilitates franguntur:æquabilia naturæ & ingenio quisq; præcipiat:si pareri sibi postulat.Exciderunt hæc mihi memoria:uel ut rectius loquar:nihil potui dediscere:cum nil unquam didicerim. Tu tibi alium quæras qui tuæ sententiæ sit æqualior.An hoc pacto emori oportet:& annihilari pedetentim?Fortibus fortuna semper fauit.Balistarii solent ab arcu plerũq; sagittas centũ emittere prius q̃ signum attigerint:forte fortuna euolabit una:quæ statim in mœtam statuetur sic mulieres se capi sinũt:deniq; uolunt rogari item exorari centies:ut mercaturæ suæ commercium uendant:& ut aliquando iratæ amatori suo possint obiicere:nunquam te deprecata sum nec te quæsitum ueni.Sed illa quæantur multis tandem modis & precibus:& momento magis q̃ mensibus:tamen hoc intelligo:nullum autem ferme paucos muliere potiri posse:nisi fuerit importunus aut insidiator continuus. Honestate si uirgo caret:est absq; docte:& extrema turpitudinis habet:& a mulieribus pudicis se posita.Ego iam uigesimum nacta sum annum.ego carne & ossibus nata sum ut cæteræ.mihi præterea est corporis habitudo ad uenerem aptissima. quare nõ possum nõ commoueri libidine.atqui hoc pecctaũ quo nos ad id natura propensiores fecit.eo magis ignoscendum est.nam hunc amo ut mihi ex caro fiat carior quod hac re tandem comprobare possunt.si mei copiam sibi fecero.Lapilli iactus aut screatus aduentus huc sui signa sunt.Suauior si fructus & sapidior.quem labore maximo acquisiueris.Saluete parietes atq; fores uitæ meæ futuri sepulcrum.nisi quid operis quispiam deus attulerit hic manebo.stat scio ad auroram usq; rubescẽtem. hæc est mihi lex antiqua.ue mihi misero quo redactus sum? mea quidem uita(ut dici solet)in aliarum ludo posita est. sed quid audio? hem adest animi mei morbus perpetuus.O salue animæ mi:solamẽ unicum.meum corculum.& mea suauitas tibi in manu est uiuam aut peream.Fratris loco te dilexi semper ex aduersa putabam te sincera fide amare me asq; turpitudine ulla.sed estis huiusmodi fere omnes.non amatis uirgines nisi ut libidinem uestram expleatis.rationẽ uoluptatis uestræ magis q̃ decus earum amatis.Non recte iudicas.bona uenia negari hoc audeo.Tu circũducis me uerbis acutis & callidis.Ne ex aliorum ingenio me iudices.Turpe est quidem te unum ab aliorum cœtu dissonare. Saltem absolue quod pollicitus es.Num pietati: humanitati: misericordiæue apud te locus erit? Amplius nequeo pati:neq; hos labores:dolores:& cruciatus tolerare possum:uideo me paulatim resolui:ut nix sole liquescit;fer opem his rebus obsecro.Non deuorat amãs delicias. Non tibi uerbis mens consona.Id tam fieri potest:q̃ cælum ruere.Caue istuc uerbum nunquam ex te audiam missa hæc.Quam mulierem pridie in templo spectabas ita anxius? quæ uisa est facie splendidior. Tuæ tantum parti consulis & pertinax: rem autem nostram facis parui & floccipendis. Ne me obtundas de hac re sæpius.Rem istam profecto tam caute tam accurate agemus:ut soli dii quos nil latere potest:id nescituri sint.Parentes enim huiusmodi fere omnes sunt;iterminantur filiis:ne q̃d sceleris:flagicii:inhonestiue committant:& eos obseruant quantum in ipsis est quoniam sciunt nõ solum præceptis:sed etiam custodia magis.& diligenti obseruantia filios cohiberi:cum iuuentus omnis ad libidinem:& ad animi oblectatiões:& ad cæteras uoluptates quodammodo procliua sit.quo fit ut adolescentes ueniam mereantur:non autem uesani senes:quos his uoluptatibus abstinere:ætas merito illa coegit & imperat.Sed ut ad rem nostram pedem referamus.Nũquam(crede mihi)culpabis hoc consilium.Estis omnes blandiloqui moribus:& uerbis consimiles.tantam enĩ uim habet in se uestra eloquentia:ut nõ modo uirgines teneras & ignaras rerum alliciatis sed etiam lapides(ut aiunt)ex paribus possitis euellere.Credin tu tot uigilias potuisse ferre? tot pernoctationes in uia:tot æstus:tot frigora:tot nubes:tot pluuias:tot niues:tot labores:tot deniq; timores:& pericula moriendi adire potuisse:si te amarem tepide & uulgariter.Redigis me ad ĩsaniam & ad merorem maximum.Lachrimas mihi misere excussisti:cohibeamus lachrimas:ne usquam exaudiri possimus.Ne sis in necem meam tam pertinax.Tecum melius actum post dies:q̃ optare;unq̃ ausus es.Flexit is me tandem lachrimis.Vnum diem sine te uicturum me non posse certum habeas.Non sum apud me;ita obscurasti mihi mentem

kk & rationē. Res oſs erit in uado. Facile eſt quod ſit libenti animo. Nolo ob clæmētiam & effrenatam
libidinē atq; petulantiā filiæ: uitā ulla ſolicitudine aut angore mihi breuiorē efficere. Nō poſſum non
ll grauiter cōmoueri. Res iſta (ut fit) pro meliori a diis recipiēda eſt. Vitā hilarē quæramus nobis & reli-
quū hoc pauculū noſtræ uitæ agamus perpetua in lætitia, auſpiciis bonis. Doleo q̄dē amici cauſa.
Cupio hodie his in rebus abs te fieri doctior. Mulieri ſi obuiam factus fueris lumina torqueas: eā ui-
mm dere nolle oſtendas: ſit tibi contemptui. Siquid me uis: relictis rebus oībus ecce me tibi. Adero hic cō-
nn tinuo. Hei mihi poſtq̄ res in publicū perducta eſt: & peccatū meū elatū foras: negare nō audeo: ſed q̄d
A facturus ſum cōſule amabo ac mature. Nunc nō eſt narrandi locus: ſic opus eſt. Abeunti mihi domo:
B mens futuri mali præſaga prædixit hoc. Nil aliud eſt nobis quærendū deinceps: quēadmodū læti uiua
mus. quare dū datur: fruare riſu & gaudio. eſt enī ſolicitudo & animi triſtitia potiſſimū ſalutis inimi-
C ca. Me miſerum q̄ ſubito oppreſſit nos calamitas. ha fortuna ſaltem ſiniſſes nos triduū hoc perpetuū
D degere in lætitia. quot incōmoda mortalibus affert hæc tua uarietas. uellem potius te nunq̄ facilem te
nobis præbuiſſes: turpis exitus: retro fædatū principiū. Ante oculos oīa mihi futura uideo: luctū & iſa
miā: cruciatū: deniq; morte utinā hæc me præripiat. Exaudiri haud decet inhoneſta rogātes. hæc ami-
E ciciæ lex prima traditur. Mulier ſi forte prolixa ſit in principiis antequā amatori obſequatur: attamen
ubi decreuit amare: flagrantius & ſtabilius q̄ uir amat & in amore eū ſuperat. uir enī ubi potius eſt mu
liere: ꝓpter quam ſe dudum deperire oſtenderat ſecum ſi cogitat. hæc meo arbitratu & iuſſu ſemper
erit: ad aliam aucupemur: & ſic pro munere ſibi palmario ducit: ſi plures (ut aiunt) in codice deſcripſe-
rit. Mulier autem cū ītelligat nihil ſibi eſſe deterius: atq; famæ honoriue ſuo magis aduerſum q̄ amo
rē ſuū plurimis imptiri. ei quē a ſe amari dignum iudicauerit: cuiuſq; uoluntati ſemel dedicauit ſuum
amorem: illibatum incorruptumq; cōſeruat. Hem porro mulieri ſuo pro merito hæc a uiro refertur
gratia expletus eſt: & uiſcera ſibi omni uoluptate cōplacita refarcuit: eam aſpernatur & deſerit. ha falla
F ces uiri: mulieribus ſi ſapiant abhorrendi. Quot effrenatos & oblitos ſui amor fecit? quot dedit præ-
cipites? quot cæcauit rōne? quot deniq; crudeliter interemit? q̄ ſæpe euenit in re quapiā tute tecū: libra
tis ratiunculis tuis: deteriorē partē ſciens accipias. Hei mihi: uideo me ad extremæ turpitudinis termi-
G nos miſeriæ redactū eſſe. nā nil præter mortē expecto. Mulieribus aduerſis in rebus flere eſt remediū:
H & ſemper recurſus ad lachrimas. Reintegrari res nequit amplius: nec ulla ex parte reſtitui. De futuris
I habenda eſt deliberatio ut uulgo traditum eſt. Aqua qualis fluit excipiat. In re deſperata forſan deus
K quiſpiam inſpirabit auxilium. quod enim ab homine nequit impetrari: ſolet a diis implorari. ſuccurri
te igitur dii: opem ferte: ſiquid uos humana mouent date ueniā: & ſi id neq; meritus ſum: attamen uos
miſericordia ſinite flecti. ad uexillum ueſtræ clæmentiæ confugio. obſecro mihi ſitis præſidio: hinc uo
L bis fauentibus & quātū eniti potero ſine peccandi faciā. Sat eſt uerboꝝ. Quoquo fortuna trahit eūdē
eſt. res niſi tractetur aſtu in irritum euadet. Sine me cōmode oratiōi meæ ſine facere. Id legiſlatoris au-
M toritate cōprobatū eſt ut quibus in laribus quiſq; natus ſit: ab hiſdem cognomē accipiat. Egone, aduer
ſus animi tui libidinē nil unq̄ auſus eſſem? nec conari poſſem: ſi hoc in rē noſtrā eſſe putas ecce me: fa-
cturus ſum quod uoles. tibi rurſus dico quicquid iuſſeris faciam: & ſi minus mihi gratum īpetraueris.
N Nil unq̄ præter bonū & æquū tibi præcipiā. Cōcinite quicq̄ donec hoc agam negocii. Vale & dimitte
O ſolicitudinē omnē & deos deprecare: ut nobis hanc rē ſecundent fælicitentq;. I fortunatus & ualidus.
P Reditum ad nos mature habeas memoriæ. Ne cogites quæ nunq̄ poſſint cōtingere. Qui uere diligit
& ſincero corde: is nunq̄ poteſt deſiſtere. amor ſi nobilitate deriuetur: ſtabilis manet perpetuo: & nunq̄
ex animo excidit. Cætera miſſa facio ne nimius in uerbis ſim. Vt mihi maximā parte calamitatū mea-
Q rū ſuſtuleris. Dii boni quantū ad fælicitatē mihi adiectū eſſe putabo: ſi quēadmodū cupio res iſta ſecū
R dabit. Quid tibi eſt in his regionibus negocii. Deambulandi cauſa urbē egreſſus ſum. Quattuor ī mu
liere quæ uult nubere quærenda ſunt. primū quod ſapiat, q̄ honeſta & pudica ſit: porro q̄ formoſa. ter
tio unde originē habet & quæ affinitas. poſtremo æris quātū ferat ſecū. tu a nouiſſimis occepiſti cau-
S dæ frena ponere. Tu fortaſſis iſtud ætatis itidē faciebas. Hoc eſt adoleſcentibus cōmune uitiū: ut cum
mulieribus prius ad rē q̄ ad uerba ſe cōferre uelint: & oēs moras ferunt grauiter. Animo mihi nihil tri
T ſtitiæ inſidere pōt. Vix eris apud te cū uideris ipſam: crede mihi eſt facie egregia & uenuſta boniſq; mo
rata moribus, bella, lepidula, faceta & lactinea: atq; tam tenella ut eā cum ungue ſcinderes: perliberalis
V es nimium. Ego tibi gratias habeo & cū dabis referā. Bonis auſpiciis oīa cōfitent. Nox iſta mihi ætas
X uidebit. Adhuc ante menſem ita uxore ſaturabere: ut quocūq; aſpicies uxores tibi plurimæ uidebunt
Y occurrere. Iam ad ueſperaſcit tēpus monet ut me in urbē recipiā. Profecto res illa ut opinor diis fauen
Z tibus in portum traducetur. Cū ueneris poteris diſcumbere & ſorbillare. Heus pueri tendite menſam
& parate oīa. Tutū eſt ſermone prouerbiū. fidei ſcriptū non appenditur. Cū aurū cæperimus tūc grati
am habeamus. Sine paululū ad me ſpiritū reuocare: poſt narrabo q̄d a uobis uelim relictis preambulis
quæ uulgariter ab īpetrare uolentibus præmitti ſolent. Res itaq; ad uos me uenire cōpulit quā uobis
aa breui explicabo. Piam & ſanctā rē aggreſſurus es. Tu tibi carpe quid uis ſolacii. Intermiſſione nulla ſi
bb mala ſemper agas quis deus hoc ſufferre poterit? Semp dii fuere bonis præſidio & iuſte deprecantibus.
iſtud eſt ſapere: ſi quæ præter ſpē & æquū euenerint feras fortiter: & ubi quando opus ſit tuum animū
ſine deoꝝ ſuffragio flexeris. eia nō ſemp debet auxiliū īplorari: cū nobis rationē cū uirtute dedere: at-
q; nobis infundere animos qui poſſunt omnem fortunæ motum & tempeſtatē euadere: ſeq; ipſos co-

hibere & ſenſibus dominari. Tu conſules ego obſequar. Tecum repete memoria quicquid peccaueris: id ne uereare pontifici propalare. ſic opus eſt ubi animam peccatis laueris: leuius corpus efficies: & omnia bonis auſpiciis ſecunda būt. Dii quoꝝ ſub imperio ſunt oĩa: quicꝫ benigne mortales reſpicitis: obſecro mihi melioꝛ mentẽ date: qua poſſum ſemper maieſtatẽ ueſtrã culto uero caſte & incorrupte cõtẽplari. Is rectus modus uiuendi eſt uelle ſe diis expurgare. Omnis actio ut uirtuoſa uel uitioſa dici poſſit uoluntaria ſit oportet. quãobrẽ ſi minime ad id turpitudinis te uoluntas ſed neceſſitas impulit te innocentem eſſe dico. Nã homines ira cæcat ratione. Amare uiles q̃ delicatas epulas id quidem ſuſſum eſt. Malo ego oua q̃ fabas: amigdalas q̃ cicera edũ q̃ ſucculũ: itẽ pullum q̃ hyrundinẽ: perdicẽ q̃ an ſerẽ. damnant' dũtaxat qui ingluuiunt: deuorant & ſorbiliũt: plus q̃ eoꝝ calor naturalis queat digerere: & qui plus impenſæ faciunt in comeſationibus q̃ redditus eorum poſſint ſuppetere. horum ebrietates: crapulæ: cõpotationes: elixationes tantum culpantur: nõ eoꝝ cõuiuia & inuitationes: qui ex malis bõa fercula diligunt: & ex groſſis tenuia: cũ utraꝫ & appoſita habeant a pari ſumptu. luidi crimẽ ẽ peſſimum & innatæ complexionis alteratio: & humidi radicalis ſenſim conſumptio: nulla cum uoluntate: ſed cum triſticia & dolore perpetuo. quare cauendum eſt omnibus ne afficiant' inuidia. In gratiam deorum te reſtituo: ea poteſtate: quæ mihi a primario pontifice tributa eſt. abi & hic peccandi finẽ facias. abi cum diis optimis. Certe is nõ eſt in uerbis multus: ſed breuiſſimus: tamen ad rem ea quæ pertinent nõ prætermittit. Onus maximũ te abieciſſe exiſtimo. Benigne tecum actũ eſſe potes dicere. Hilarem fac exporrige frontem. Virgines uæhementius amant q̃ reliquæ: qa ſũt in amore nouiciæ & molles. ut ſicut facile imaginem mollibus cæris potes imprimere: ita eas in more tuo quibus uolueris inſtitutis tibi licebit effingere. uiduæ autem nuptæ quãuis rẽ aſtu maiori pertractare ſcirẽt: attamen mihi nunq̃ dignæ uiſæ ſunt: in quas amorẽ meũ tenderẽ. tum quia plerũꝫ nos alliciunt in alio amore occupatæ: tum q; ad noſtram conſuetudinẽ eas referre uelle: moribus alienis aſſuetas non niſi magno ingenio & ſingulari cura poteſt impetrari. In amore autem primũ eſſe oportet morũ cõſuetudinẽ: quæ ad idem uelle & ad idem nole nos annectit. Ego itaꝫ ĩ puellas teneras ætate ſinceræ mentis: incorruptæ fidei: ſuauis ingenii ſemper amorem meũ cõtuli. Tu adeo deinceps eris apud te: ut tibi pendulam palii nullus audeat attingere. Tu mihi certe frugaliſſimus iudicatus es. intellexi te continentẽ ruri eſſe parcum & ſobrium: atꝫ labori non parcere: ſed abſꝫ inertia quærẽdis opibus inhiare: ut res tua domeſtica ſe ſufferre queat & ſumptus quottidianos & emergentes tolerare. hem hæc eſt uiri uirtus ſummis cũ laudibus offerenda. Tibi omnibus in rebus ero morigerus & obſequens quæ mandabis curabo diligenter. nec ulla erit in me mora. Tenuit uetus conſuetudo atꝫ moderna cuſtodit digitos anulis ornari. Bonis auſpiciis a ſummo Ioue capere initiũ ſtatuo: a quo ratio omnis: mos gentibus: & ipſa natura quodãmodo exordiẽdũ eſſe perſuaſit. bone Iupiter diuæꝫ. Himeneæ fauete obſecro: ut fælix & fortunatum ſit coniugium: nuptias ueſtro iuſſu & imperio celebramus ut ſobolis ligitimæ fiat procreatio: & fornicandi: ſtuprandi: mœcãdi: & inceſtandi dempta ſit occaſio. nuptias profecto q ſancte incorrupteꝫ ſeruauerint: diis erunt acceptiſſimi: quod ut iſti facturi ſint nos ſupplices exoramus. Is agreſtis meſtigia & nebulo: ea potiatur ut lubet: quanq̃ ſi uellis rationẽ uerã exequi: nõ ſit dignus eius pedẽ attingere. Ita uenuſta eſt bellitudine: gracili habitudine: atꝫ in uniuerſum formoſiſſima: tum lepida atꝫ in omni genere uirtutis ornata: ut mea ſententia facile omnes mulieres uulgi anteeat. ſed hoc quodãmodo facile dici poteſt: ut omnia iniqua ſorte cõponant'. hæc enĩ pulcherrima & mulier perdocta turpiſſimo & rudi coniuncta eſt. Sed certe credo: nil hoc ſibi fortunatius euenire potuiſſet. is eſt enim ſibi maritus iners: babilo ſomniculoſus: & (ut dicam) hominis quoddã ſimulacrũ. quare tutius & ſine periculo magis adhuc hæc nobiſcũ uictitabit. quouis enĩ ſuaui uerbo capiet: explebit eũ oſſa & iure quotidiano: poſt eũ ad labores extẽdet. ubi ſe defatigarit uſq; ad frigora: bibet uſqꝫ ad lachrimas. demũ defeſſus ſomnis opprimet': nec excitabit' a crepuſculo uſq; ad meridiẽ. Is enim cõmẽſator & ſorbillator eſt maximus. Tempus eſt eundi: iam adueſperaſcit. Si modo eundi nobis ſtat ſentẽtia: nolo mei cã uos in mora diutius eſſe. Eia ſpiritũ reuoca. Abi ſoſpes me uidebis propediẽ. Coreis gaudete: pſallite: cõcinite & quoad uobis datur iucundi ſitis. de futuris dubius eſt euẽtus: neqꝫ in iucunditate uitæ ſitis auaris cõſimiles: qui ſemper ingeniũ ſuũ fraudãt & numis parcũt: ut in futuris neceſſitatibus ſibi opitulari queant: quos tamẽ plus mors opprimit q̃ aduenerit ſuo tantũ iudicio neceſſitas. hoc uobis dico uiuite læti dũ fata ſinunt. Tu igit' ſaline mitte ſpiritũ in fiſtulam: & hi coreas agẽt: ut feſtiui uideamur: fruſtra neqꝫ huc adueniſſe. quid morare fiſtulã iſufflare? Or fiet. Trur lu ru lur iu. Trar la ra lar la. Comœdiis exactis quæ quidem ducatum ad omnes familiares & domeſticas elocutiones præbent. Nũc Tragœdiarum Senecæ Flores & autoritates exordiamur.

Tragœdiarum Senecæ Flores & autoritates incipiunt.

Aximæ philoſophiæ librum Tragœdiarum Senecæ: & quidẽ moraliſſimũ: ultimo inter autoritates loco illuſtriſſime princeps & pater reuerendiſſime ponere cõſtituit: ut cõdecens noſtro operi ĩmineat finis: quas nũc autoritates & flores in hunc accipe qui ſequit' modum. Nouit paucos ſecura quies: qui uelocis memores æui tempora nunq̃ reditura tenent. Dũ fata ſinunt uiuite læti: properat curſu uita citato: uolucriqꝫ die rota præcipitis uertitur anni. At gens hominum ferꝛ rapidis obuia fatis: incerta ſui: ſtigias ultro quærimus undas. O magne olympi rector & mũdi arbiter iam ſtatue tandem grauibus ærũnis modum finemqꝫ cladi. nulla lux unq̃ mihi ſecura fulſit finis alte-

rius mali gradus est futuri. Fluctuq; magis mobile uulgus. Nulli iussu cessare licet: nulli scri-
K ptum proferre diem. Sordida paruæ fortunæ domus: altæ uirtus animosa cadit. Prosperum ac
L fælix scelus uirtus uocatur: sontibus parent boni. ius est in armis. opprimit leges timor. Quod
M nimis miseri uolunt hoc facile credunt: imo quod metuunt nimis: nunquam amoueri posse
nec tolli putant. Prona est timori semper in peius fides. Iniqua raro maximis uirtutibus for-
tuna parcit. nemo se tuto diu periculis offerre tam crebro potest: quem sæpe transit casus ali-
quando inuenit. Qui genus iactat suum aliena laudat. Omnis in ferro est salus. Alieno in loco
N haud stabile regnum est. Ars prima regni posse ad inuidiam pati. Si æterna semper odia morta-
les agent: nec ceptus unquam cedat ex animis furor: sed arma fælix teneat: infælix paret: nihil re
linquēt bella: tū uastis ager squalebit aruis subdita tectis face, altus sepultas obruet gētes cinis, pacem
reduci uelle uictori expellit: uicto necesse est. Dominare tumidus spiritus altos gere, sequit supbos ui-
ctor a tergo deus. Arma nō seruāt domū: nec temperari facile: nec reprimi potest stricti ensis ira, bella
delectat cruor. Quæritur belli exitus nō causa. Cū uictor arma posuit: & uictum decet deponere odia.
Q Cogi q̄ potest nescit mori. Imperia dura tolle: quid uirtus erit? Mortale cælo nō potest iūgi genus. Post
multa uirtus opera laxari solet. Qui morte cunctos luere supplicium iubet. nescit tyrannus esse: diuer
R sa irroga: miserū ueta petire: fælicem iube. O fortuna uiris inuida fortibus: q̄ nō æqua bonis præmia
diuidis. Odit uerus amor nec patitur moras. Votum secūdet qui post nostrū deus rebusq; lassis adsit.
Quæ fuit durū pati meminisse dulce est. Nec ire labor est ipsa deducit uia: Ipsaq; morte peior est mor
S tis locus. Quod quisq; fecit patitur autorem scelus repetit: suoq; punitur exemplo nocens. Quisquis
T est placide potens dominusq; uitæ seruat innocuas manus: & incruentum mitis imperiū regit animæ-
V q; parcit longa permensus diu fælicis æui spacia uel cælum petit uel læta fælix nemoris. Elisii loca, lu-
X dex futurus sanguine humano abstine quicunq; regnas. scelera taxant modo maiore nostra. Nemo ad
Y id sero uenit unde nūq̄ cū semel uenit potuit reuerti. qd iuuat durū ꝓperare fatū? parce uenturis tibi
mors paramur sis licet segnis properamus ipsi, prima quæ uitam dedit hora carpsit. Gratior nullus li-
quor tinxisset aras, uictima haud ulla amplior pōt magisq; optima mactari loui q̄ rex iniquus. Quod
Z subitum hoc malū est? Superi rectā in melius flectite mentē. Solus te iam præstare potest furor ifonte.
Proxima puris sors est manibus nescire nephas. Pectora tantis obsessa malis nō sunt ictu ferienda leui.
Neseio quod animus grande præsagit malum. Sæpe uindicta obfuit. Maiora quisquis timuit. Sæpe er
aa ror ingens sceleris obtinuit locū. Nemo polluto queat animo mederi, morte sanandū est scelus. Veniā
dabit sibi ipse qui nulli dedit. Miserum haud potes me facere: fælicem potes. Sic statue quicq̄d statuis
ut causam tuā famāq; in arto stare & ancipiti scias. Hæc de prima Tragœdia. s. Hercule. Sequitur secū-
bb da Tantalus. Scelera non ulciscēris nisi uincis. Maximum hoc regni bonum est: q; facta domini cogit
ccdd populus sui q̄ ferre tam laudare. Laus uera & humili sæpe contingit uiro: non nisi potenti falsa. Vbi
ee non est pudor nec cura uiris: sanctitas: pietas: fides: instabile regnum est. Nephas nocere uel malo fra-
tri puta: fas est illo quicquid in fratre nephas est. Credula est spes improba. Iam tempus illi fecit ærum
ff nas leues. Erras: malorum sensus accrescit die: leue est miseris ferre: perferre graue. Peiora iuuenes faci-
gg le præcepta audiunt: in patre facient quicquid in patruo doces. Sæpe in magistrum scelera redierunt
sua. Vt nemo doceat fraudis & sceleris uias. Regnum docebit ne mali fiant times? Nascuntur Istud
quod uocas scænum asperum agiq; dure credis: & nimium impie fortasse & illuc agitur. Tacita tam
hh rudibus fides: non est in annis detegent forsan dolos. Tacere multis dicitur uitæ malis. Multa sed tre-
ii pidus solet detegere uultus. magna nolentem quoq; consilia produnt. Quis nos exagitat furor? alteri-
us dare sanguinem & sceptrum scelere aggredi? Nescitis cupidi artū regnum quo iaceat loco? Reges
kk non faciunt opes? non uestris tiriæ color: non frontis nota regiæ: non auro nitide trabes. Rex est qui
posuit metus: & diri mala pectoris: quem non ambitio impotens: & nunquam stabilis fauor uulgi præ
cipitis mouet: quem non lancea militis: non strictus domuit calibs. Qui tuto positus loco infra se ui-
det omnia: occurritq; suo libens fato nec quæritur mori: reges conueniat licet. Rex est qui metuit ni-
hil: hoc regnum sibi quisq; dat. Stet quicunq; uolet potens aulæ culmine lubrico: me dulcis saturet
quies obsecro positus loco leni perfruar ocio nullis nota quiritibus: ætas per tacitum fluat: sic cum
transierint mei: nullo cum strepitu dies: plebeius moriar senex. Nulli mors grauis incubat: qui notus
nimis omnibus: ignotus moritur sibi. Fulgore non est qui oculos falso auferat: cum quo datur specta-
ll bis & tandem aspice. Non capit regnum duos. Miser esse mauult: esse qui fælix potest. Mihi crede falsis
magna nominibus placent. frustra timentur dura. dum excelsus steti nunquam pauore destiti. atq; ip-
A sum mei ferrum timere lateris. O quantum bonum est obstare nulli: capere securas dapes humi iacen-
tem scelera non intrant casas: tutusq; mensa capitur angusta cibus. uenenum in auro bibitur: expertus
B loquor. nam rebus paruis alta præstatur quies. Nec abimendum est si dat imperiū: deus nec appetēdū:
frater ut regnes rogat. Redire pietas unde summota ē solet. Repatq; uires iustus amissus amor. Cū spe-
C rat ira sanguinē nescit tegi. Habere regnū casus ē: uirtus dare. Quis ifluētis dona fortunæ abimit? Exp
tus est quicūq; q̄ facile effluant. Nulla uis maior pietate uera est. Iurgia externis inimica durant. Quos
DE amor uerus tenuit: tenebit ira cum magnis agitata causis. Peior est bello timor ipse belli. Nulla sors lon
F ga est: dolor atq; uoluptas inuicē cedunt breuior uoluptas. Ima ꝓmutat breuis hora summis. Vos qui-

bus rector maris atq; terræ ius dedit magnum necis atq; uitæ: ponite inflatos timidosq; uultus: quicquid a uobis minor extimescit: maior hæc uobis dominus minatur. Omne sub regno grauio re regnum est: quem dies uidit fugiens iacentem. Nemo confidat nimium secundis, nemo desperet meliora lapsis, miscet hæc illis prohibetq; cloto stare fortunam: rotat omne fatū. nemo tam diuos habuit fauentes: crastinum ut posset sibi polliceri. Res deus nostras celeri citatas turbine uersat. Vi G tæ est auidus quisquis non uult mundo secum pereunte mori. Pectora longis hebetata malis: iam solicitas ponite curas: fugiat meror fugiatq; pauor: fugiat trepidi comes exilii: tristis ægestas re busq; grauis pudor afflictis: magis unde cadas q̃ quo refert magnum. ex alto culmine lapsum: ista bilem in plano figere gressum. magnum ingenti strage malorum pressum: fracti pondera regni: nō inflexa ceruice pati: nec degenerem uictumq; malis: rectum impositas ferre ruinas. Proprium hoc H miseros sequitur malum: nunq̃ rebus credere lætis: redeat fœlix fortuna licet: tamen afflictos gaudere piget. Inter subitos stetit horrores. Imber uultu nolente cadit: uenit in medias uoces ge I mitus: meror lachrimas amat assuetas. flendi miseris dira cupido est. Mittit luctus signa futuri: K mens ante sui præsaga mali. Instat nautis fera tempestas: cum sine uento tranquilla tument. Sce L leris est aliquis modus sceleri modus debetur. ubi facias scelus: non ubi reponas. Hæc ex secun da Tragœdia. Sequuntur ex tertia. Sed flecte mentem: pectus antiquum aduoca: uictaq; magno M pectore ærumnas doma: resiste: tantis in malis uinci malum est. Quid ista tandem cura profi N ciet tua. ubiq; mors est: optime hoc cauit deus. Erípere uitam nemo non homini potest: at ne mo mortem. mille ad hanc aditus patent. Miseros magis fortuna conciliat suis. Nihil iam iura O naturæ ualent: post ista fratrum exempla: ne matri quidem fides habenda est. Qualibet gaude mora. Quotiens necesse est fallere aut falli a suis: patiare potius ipse q̃ facias scelus. Fraudis alienæ P dabo pœnas: at ille præmium scelerum feret. In seruitutem cadere de regno graue est. Regna cum Q scelere omnibus sunt exiliis grauiora nunc belli mala propone: dubiaq; martis incerti uices: licet om ne tecum regie robur trahas: licet arma longe miles ac late explicet: fortuna belli semp ancipiti in lo co est. quodcunq; mars decernit exequat duos: licet impares sint gladius & spes & metus: sors cæca uersat. præmium incertum petit certum scelus. Regnare nō uult esse qui inuisus timet. Simul ista mū R di conditor posuit deus odium atq; regnum. regis est magni reor odia ista præmere. multa dominan tem uetat amor suorum: plus in iratos licet. Qui uult amari lāguida regnat manu. Iniqua nunq̃ impe ria retinentur diu. præcepta melius imperii reges dabunt: exilia tu dispone. pro regno uelim patriam: penates: coniugis flammis dare. Imperia præcio quolibet constat bene. Hæc ex tertia Tragœdia. Se S quuntur ex quarta. Qui blandiendo dulce nutriuit malum. sero recusat ferre quod subiit iugum. T Nec me fugit q̃ durus & ueri insolens ad recta flecti regius nolit tumor. Quicunq; dederit exitum V casus feram. fortem facit uicina libertas senem. Pudor est secundus nosse peccandi modum. Nam X monstra fato moribus scelera imputes. negata magnis sceleribus semper fides. Quisquis in primo obstitit pepulitq; amorē: tutus ac uictor fuit. Quod ratio poscit uincit ac regnat furor potensq; tota mente dominatur deus. hic uolucer omni regnat in terra potēs uolitatq; cælo pariter & terris grauis. Z Quisquis secundis rebus exultat nimis fluitq; fluxu: semp insolita appetēs: tunc illa magnæ dira fortu aa næ comes subit libido. Quod nō potest uult posse qui nimium potest. Præcibus haud uinci potest amore didicimus uinci feros. Pars sanitatis uelle sanari fuit. Qui regi non uult amor uincat. Decreta mors est quæritur fati genus: laqueo ne uitam finiā: an ferro incubem? Prohibere nulla ratio perituru bb pōt. ubi quis mori constituit & debet mori. Contēne famam fama uix uero fauet. Vendicat oēs cc natura sibi. Nihil īmune est odiūq; perit. Cum iussit amor ueteres cedunt ignibus iræ. Quamuis te dd gat: pditur uultu furor. Non leuat miseros dolor. Haud est facile mādatum scelus audire. Quid te ip se pœnis grauibus infestus grauas? quem fata cogūt hic qdē uiuat miser: at siquis ultro se malis offert uolens seq; ipse torquet: pdere est dignus bona qui nescit uti. ætate fruere. mobili cursu fugit nūc faci le pectus: nunc grata iuueni Venus. exultet animus cur thoro uidua iaces: tristem iuuētam solue. nūc luxus rape. effunde habenas. optimos uitæ dies effluere phibe. ppria describit deus officia & æuū per suos duxit gradus. lætitia iuuenē frons decet tristis senē. Quid te coerces & necas rectā indolē? seges ee illa magnū fœnus agricolæ dabit. quæcūq; lætis tenera luxuriat satis: arborq; celso uertice euīcit ne mus: quam nō maligna cedit aut resecat manus. Ingenia melius recta in laudes se ferunt: si nobilē ani mū uegeta libertas alit. Et sena bella marte sanguineo gerant. Prouidit ille maximus mūdi parens. Nō ff alia magis est libera & uitio carens rituq; melius uita quæ priscos colat: q̃ quæ relictis mœnibus sil uas amat. Solicito bibunt auro superbi q̃ iuuat nuda manu captasse fontem. Secura duro mēbra uer sant thoro. Rupere fœdus impius lucri furor. & ira præceps. quæq; succensas agit libido mentes. Inue gg nit artes bellicus mauors nouas: & mille formas mortis. Sed dux malorum fœmina & scelerum arti hh fex obsedit animos: cuius inceste stupris sumant tot urbes. bella tot gentes gerunt: & uersa ab imo re gna tot populos præmūt. Sileant aliæ sola cōiunx egei medea: reddet fœminas dirum genus. cur om nium sit culpa paucarum scelus. dteſtor omnes: horreo: fugio: execror. scit ratio: scit natura: scit durus furor: odisse placuit. Sæpe obstinatis induit frenos amor: & odia mutat. Intrepida constent uer ii ba. qui timide rogat: docet negare. Curæ leues loquuntur: ingentes stupent. Te imperia regere:

kk me decet iussa exequi. Mens impudicam facere non casus solet. Anceps forma bonum mortalibus
exigui donum breue temporis. Vt uelox sceleri pede laberis. Res est forma fugax: quis sapiés bono cõ-
fidat fragili? dum licet utere tempus si tacitũ subruet: horaq; semp præterita deterior subit. Instruitur
ll omnis fraude fœminea dolus. Aliũ silere quod uoles primus sile. Mori uolenti deesse nunq̃ mors põt.
mm Mors optima est perire lachrimádo suis. Feræ quoq; ipsæ ueneris euitãt nephas: generisq; leges iscius
seruat pudor. O uita fallax abditos sensus geris: animisq; pulchrã turbidis faciẽ induis. Pudor impudẽ
nn tem cælat: audacem quies. Res humanas ordine nullo fortuna regit: spargitq; manu munera cæca pe
iora fouẽs. Vicit sanctos dira libido. Fraus sublimi regnat ĩ aula. Tradere turpi fasces populus gaudet
oo eosdẽ colit. Nõ capit unq̃ magnos motus hũi is tecti plebeia domus. Hæc ex quarta Tragœdia. Sequũ
pp tur ex quinta. Quisq́ ne regno gaudet? O fallax bonũ: quantũ malorum fronte q̃ blãda tegis. Nulla
pars ímunis exicio uacat: sed ois ætas pariter & sexus ruit. Regiũ hoc ipsum reor aduersa pati. Haud ẽ
uirili terga fortunæ dare. Dubiam salutẽ qui dat afflictis negat. Quærit peréptum nemo quẽ incolu-
mẽ timet. Visu carenti magna ps ueri latet. Solent extrema securos facere mala. Fari iubes tacere quæ
suadet metus. Iners malorum remediũ ignorãtia est. Vbi turpis est medicina sanari piget. Odere reges
dicta quæ dici iubent. Vlli ne pœna uocis expresse fuit. Ab inqeto sæpe simulatur qes. Dubia pro cer
qq tis solens timere reges. Odia qui nimiũ timet regnare nescit. Regna custodit metus. Præstare tacitam
A regibus soleo fidẽ. Dubitat ãceps memoria. Veritas odit moras. Quicquid excessit modũ pendet ísta-
bili loco. Quod sæpe fieri non potest fiat diu. Fatis agimur credite fatis. Quicquid patimur mortale
B genus: quicquid facimus uenit ex alto seruatq; sua decreta colus. Nemo fit fato nocens. Hæc ex qn-
ta. Sequũtur modo ex sexta Tragœdia fœlix quisquis bello moriẽs: omnia secũ cõsumpta uidet. Iuue
C D nile uitiũ est regere nõ posse impetũ. Quo plura possis: plura patienter ferax. Violenta nemo impia
cõtinuit diu: moderata durãt: quoq; fortuna altius euexit: ac leuauit humanas opes: hoc se magis sup
primere fælicem decet uariosq; casus tremere. Sed regi frenis nequit: & ira ardẽs hostis & uictoria cõ-
missa nocti. quicquid indignum aut ferũ cuiq̃ uideri potuit hoc fecit dolor tenebræq; p quas se irri-
E tat furor. Qui non uetat peccare cum possit: iubet. Est regis alti spiritũ regi dare Præferre patriã libe-
F ris regem decet. Lex nulla capto pcit aut pœnam impedit. Quod non uetat lex hoc uetat fieri pudor.
Quodcunq; libet facere uictori licet. Nimium debet libere cui multum licet. Tempus nos auidum
G deuorat & chaos. mors indiuidua est & noxia corpori nec parcens animæ. Victor feroces impetus pri
H mus habet. Cedendum est malis fata si miseros iuuant: habes salutem. fata si uitam negant: habes se
I pulchrum. Leuius solet timere qui propius timet. Sed si placet referamus hinc alio pedem. Est quidẽ
K iniustus dolor rerum æstimator. Simulata ratione uerba: nõ facile est tibi decipere Vlyssem. Coacta
dices: sponte qđ fari ab imis. Magnifica uerba mors prope admora excutit. Necessitas plus posse q̃ pie
L tas solet. Stulta est fides celare quod prodas statim. Veritas nunq̃ latet. Dedisci animus sero quod
didicit diu. Nec turpe puta quicquid miseros fortuna iubet. Fletus ærumnas leuat. Magnus sibi
ipsi non facit finem dolor. Nullus est flendi modus. Ad autores redit sceleris coacti culpa. Pro-
M fuit multis capi. Perdere est patriam graue: grauius timere. Ferre quam sortem patiuntur om-
nes nemo recusat. Nemo se credit miserum licet sit. Equor casum tulit per procellas mille qui
N ponto pariter carinas obrui uidit: tabulasq; littus naufraga spergi. Audax uirago non tulit retro
O gradum. Sequuntur nunc ex septima. Rara est in dominos iusta licentia. Grauia quisquis uulne-
ra patiente & æquo motus animo pertulit. Ira quæ tegitur nocet. Professa perdunt odia uindi-
P ctæ locum. Leuis est dolor qui capere consilium potest. Vix te tacita defendit quies. Fortuna for
Q tes metuit: ignauos præmit. Nunq̃ potest non esse uirtuti locus. Spes nulla monstrat rebus affli
ctis uiam. Qui nihil potest sperare desperat nihil. Rex est timendus. Si iudicas cognosce: si regnas
R iube. Aequum atq; iniquum regis imperium feras. Iniqua nunq̃ regna perpetuo manent. Qui statu
S it aliquid parte inaudita altera: æquum licet statuerit: haud æquus fuit. Rapida fortuna ac leuis
præcepsq; regno eripuit & exilio dedit. Hoc reges habent magnificum & ingens nulla quod rapit
dies prodesse miseris supplices fido lare protegere. Quæ fraus timeri tempore exiguo potest? Nul
T lum ad nocendum tempus angustum est malis. Audax nimium qui fræta primus: rate tamen fra
gili perfida rupit: terrasq; suas post terga uidens animam leuibus credidit auris: dubioq; secans
equora cursu. potuit tenui fidere ligno inter uitæ mortisq; uias: nimium gracili limite ducto.
V Natale solum non norant opes. Amor timere neminem uerus potest. Nemo potentes aggredi tu
tus potest. Non timor uincit uirum sed trepida pietas. Grauis ira regum est semper. Tibi innocẽs
X sit quisquis est pro te nocens. Ingrata uita est cuius acceptæ pudet: retinenda non est cuius acce
Y ptæ pudet. Miserias lenit quies. Hæc ex septima. Sequũtur ex Tragœdia octaua. Regnorum ma
Z gnis fallax fortuna bonis. in præcipiti dubioq; nimis excelsa loco. nunq̃ placida sceptra quietẽ:
alia ex aliis cura fatigat: uexatq; animos noua tempestas: ut præcipites regum casus fortuna rotat:
metui cupiunt: metuiq; timẽt. nõ nox illis alma recessus præbet tutos. nõ curarum somnus domitor
aa pectora soluit. Corpora morbis maiora patent. Quicquid in altum fortuna tulit: ruitura leuat. Modi
cis rebus lõgius æuũ est. Perire mores: ius: decus: pietas: fides. Quiquid est da spaciũ ac tps tibi: quod
ratio nequit sæpe sanauit mora. Mixtus dolori subdidit stimulos timor. Quocũq; me ira: quo dolor:
quo spes feret: huc ire pgã. Cæca est temeritas q̃ petit casũ ducẽ. Res est, pfecto stulta neqtiæ modus.

Capienda rebus in malis præceps uia eſt. Mors miſera non eſt commori cum quo uelis. Amor
iugalis uincit ac flectit retro. Remeemus illud unde non decuit prius abire. Nam ſera nunq̃ eſt ad bo
nos mores uia: quem pœnitet peccaſſe: pene eſt innocẽs. Nec regna ſocium ferre nec tedæ ſciũt. Quid bb cc
honeſta prodeſt uita flagitio carens? Non intrat unq̃ regium limẽ fides. Precio parata uincitur precio dd
fides. Dubia plus torquent mala. Omniſq; nimiũ longa properanti mora eſt. Nil ratio & uſus audet
in magnis malis: tenet horror artus. O q̃ miſerũ eſt neſcire mori. Lachrimas lachrimis miſcere iuuat ee
Magis exurunt quos ſecretæ lacerant curæ: iuuat in mediũ deflere ſuos. Spectare miſeri fata ſe uertũt
retro: O nulla longi temporis fælicitas. Fidẽ ſecunda poſcũt: aduerſa exigũt. Rudis eſt tyrãnus: morte ff
qui pœnã exigit. Mortẽ aliquid ultra eſt: uita: ſi cupias mori. Hæc ex octaua: Sequũtur ex nona Tragœ gg
dia quæ Octauia nominat. Nec regi mentis poteſt generoſus ardor. Dabit afflicte meliora tempora hh
mitis: tu modo blãdo uince obſequio placata uirum. Animi retine uerba furentis: temere emiſſam cõ
prime uocẽ. Vince obſequendo potius imitem uirum. Vis magna populi eſt: principis maior tamen. ii kk
Iuuenilis ardor impetu primo furit. Inertis eſt neſcire quid liceat ſibi. id facere laus eſt quod decet: nõ
quod licet. Calcar iacentẽ uulgus: inuictum opprimit ferrũ: tuet principem melius fides. Decet timeri
cæſarem: at plus diligi. Quicquid excelſum eſt cadat. Pulchrum eminere eſt inter illuſtres uiros: cõſu- ll
lere patriæ: parcere afflictis: fera cede abſtinere: tempus atq; iræ dare: orbi quietem: ſæculo pacem ſuo.
hæc eſt ſũma uirtus: petitur hac cælũ uia. Tu pacis autor: generis humani arbiter electus: orbẽ ſpẽ ſa-
cra geris: patriæ parens: qd nomen ut ſerues petit: ſuoſq; ciues Roma cõmendat tibi. Seruare uiros prĩ mm nn
cipi & patriæ graues: claro tumẽtes genere quæ demẽtia eſt: cũ liceat uiua uoce ſuſpectos ſibi mori iu
bere. Inceſta genitrix detrahit generi fidẽ. Teneris in ãnis haud ſatis clara eſt fides: Probitas fideſq; cõiu
gis: mores: pudor placeãt marito, ſola ppetuo manẽt: ſubiecta nulli: mẽtis atq; animi bona: floré deco- oo
ris ſinguli carpũt dies. Oẽs in unam cõtulit laudes deus: taléq; naſci facta uoluerũt mihi. Volucré eſſe
amoré fingit imitem deum mortalis error: armat & telis manus: artuſq; ſacros inſtruit ſcæua face: ge-
nitũq; credit uenere: uulcano ſatũ: uis magna mentis: blandus atq; animi calor amor eſt. iuuẽta gignit
luxu: ocio nutritur inter læta fortunæ bona: quẽ ſi fouere atq; alere deſiſtas: cadit breuiq; uires perdit
extinctus ſuas. hanc eſſe uitæ maximã cãm reor per quã uoluptas orit introitu caret: cũ ꝓcreetur ſem
per humanum genus amore grato qui truces mulcet feras. Male impat cum regit uulgus duces. Tãdẽ pp
quietem magnus excuſſit timor: quatit ora & artus horridus noſtros tremor. Bene paupertas humili qq
contenta tecto latet. quatiunt altas ſæpe procellæ: aut euertit fortuna domus. Regit factis mortale ge rr
nus. nec ſibi quiſquã ſpõdere poteſt firmũ & ſtabile: perq; caſus uoluitur uarios ſemꝑ nobis metuẽda
dies: animũ firment exempla tuum: iam multa domuſq; ueſtra tulit: quid ſcæuior ẽ fortũa tibi? Hæc
ex nona. Sequũtur ex decima quæ eſt Tragœdia ultima. Nũq̃ eſt ille miſer cui facile eſt mori. O q̃ cru ss
entus fœminas ſtimulat dolor. fœlix iacet quicũq; quos odit ꝑmit. Hærere amantes poſt uagos ignes
ſolent. Quicquid doloré paſcit id nimiũ puta. Crede ſed magnus dolor iratus amor eſt. Vicit & ſupos tt
amor. Nam rara fides ubi iam melior fortuna ruit. Tu quicũq; es qui ſceptra tenes: licet omne tua uul uu
gus in aula centũ pariter limina pulſet: cum tot populis ſtipatus eas: in tot populis uix una fides. pauci
reges nõ regna colũt: plures fulgor cõuocat aúlæ: cupit hic tegi ꝓximus ipſi: claruſq; latas ire per urbeſ.
urit miſerum gloria pectus. cupit hic gazis implere famem. Colit hic reges calcet ut omnes: perdatq;
aliquos nullũq; leuet. tantũ ut noceat cupit eſſe potẽs. Ceſpes tirio mollior oſtro ſolet impauidos du- A
cere ſomnos: aurea rũpunt tecta quietẽ: uigileſq; trahit purpura noctes. O ſi pateãt pectora ditũ: quã
tos ĩtus ſublimis agit fortuna metus: brutia choro pulſante fretũ mitior unda eſt. pectora paup ſecu-
ra gerit: tenet epatula pocula fago: ſed nõ trepida tenet ipſa manu. capit faciles uileſq; cibos. ſed dũ ſtri
ctos reſpicit enſes: aurea miſcet pocula ſanguis. Nec ſibi fœlix pauper: niſi fœlices cecidiſſe uidet. Quiſ B
quis medium defugit iter: ſtabili nunq̃ tramite curret. Miſeranda ferre licet ipſa neges: uultus loquitur
quodcunq; negas. Decus illud orbis atq; præſidiũ unicum quem fata terris in locũ dederunt Iouis.
Miſerias ꝓperant ſuas audire miſeri. Fare quo poſita in ſtatu iam noſtra domus eſt. Nemo nocens ſibi C
ipſe pœnas irrogat. Sed locum uirtus habet inter aſtra: Ante naſcetur ſeges in ꝓfundo uel fretum dul- D
ci reſonabit unda: ante diſcedat glacialis urſæ ſidus: & ponto uetito fruetur: q̃ tuas laudes populi quie
ſcant. Non duces ſcæuos miſeranda tellus habeat. Nunq̃ ſtigias uertitur ad umbras inclita uirtus. ui- E
uite fortes. nec lætheos ſcæua per amnes uos uata trahent. ſed cum ſummas exiget horas conſumpta F
dies: iter ad ſuperos gloria pandet. Ad quos nos ſuperos perducat qui uiuit & regnat per infinita ſæcu-
la benedictus Amen.

Orationes & cõmendationes diuerſaꝝ rerum præclariſſimæ. Et primo de diuiniſſimo Euchariſtiæ ſacramento Laudatio.

Voniam illuſtriſſime princeps & pater Reuerendiſſime poſt exactos multorum clariſſimo
rum autorum flores & autoritates: parum aut pene nihil: meo quidem iudicio uiderer ægiſ
ſe: niſi cum tu modo fila (ut ſic loquar) habeas apta: telam tibi textã & ex integro cõpoſitã daré: quam
tamẽ nemo melius: nemo ꝓfectius: nemo deniq; elegãtius: q̃ tute: cũ oĩum ſcietiaꝝ diſciplina: & in pri-
mis eaꝝ quæ ſunt humanitatis artiũ refulgeas: dare poſſet. Iccirco nũc pro laudabili noſtri opis cõple
mento nõnullas inſignes & præclaras: rebus in diuerſis accipe cõmendatões. Et ĩ primis de diuiniſſi-

mo Eucharistiæ sacramento oratio siue commendatio in hunc incipit modum. Quom id meam
uenit in mentem lectissimi patres: sūmos in omni genere dicēdi oratores: priusquā medium oratiōis
cursum attigissent his sup rebus: quas fluxas: uarias: imbecillesq; palā cōcernimus: sæpenumero in fre-
quēti sapientissimoꝝ uirorū corona: quales hic astare intueor: labātes atq; ppe modū elingues euasis-
se. Nō possum nō animo cōmoueri: q; ipse omnium ferme disciplinaꝝ ignarus: & expers: huic loci tot
ubi uiros cōspicor: qui nō modo genere: opibus: sed sapientia: moꝝ grauitate: prudētia: copia disci-
narū: omniq; laude & gloria illustrantē: uenerim ad ornādū: & de his præsertim rebus: quæ uniuersam
ingenii hūani præstantiā: ab oībus trāscendere iudicantē. Neq; id uelim cupiā supcilio: aut insolentiæ: a
qua semp abhorrui: uel demū inanis gloriæ cupiditati ascribatis: sed meorum iussis superiorum: quo
rum tanta in me est autoritas: ut maluerim meas uobis ineptias: quam ullum ab ipsis resistendi ge-
nus: meas ī rōnes accusari. Verum uestrā cū facilitatē: benignitatēq; maximā: qui ante hac huiuscemo
di de rebus uerba fecerūt: cūctis fueritis imptiti: uos: quoad a me fieri pōt oratos uelim: eadem quoq;
in præsentiarū me reddatis accumulatissimū. Dicendū mihi est itaq; uiri clarissimi iamiam: ne uerbis
uos teneam pluribus suspēsos: de ineffabili Eucharistiæ sacramento: inauditā cuius altitudinē: admira-
bileq; numē. nemo unq̄ tam excellēti fuit ingenio prædītus: tātaq; disciplinarū copia: q; pro īcredibili
rei magnitudine satis posset explicare. At priusq̄ exordiar: quādo minimis ēt rebus diuinū implorare
præsidiū cōsueuimus: prius clæmentissimā christi omnipotētis genitricē uirginē Mariā. ut suū unige
nitū potentissimū fautrix sit ppetua mihi uenerāter his uersibus inuocandū duxi. Salue sancta parēs
iterū regina poloꝝ. Salue stella maris mœstoꝝ portus & aura. Ad te cōfugio deposco supplico & oro.
Casta mihi faue & cœptis his ānue meis. Quod diuinissimū eucharistiæ sacramentū testimonio mul
tiplici ac uerissima historia nostris a maioribus pditū est. Iesus oīpotens cū hæc īferiora deserer cælū
q; cōscendere statuisset: hoc de quo agimus mirabile sacramentū die Iouis postrema cœna suis oībus
astantibus discipulis instituit: ppetuū sue passionis ueros iter christicolas monimentū: quo figuræ ue
teres absoluerent & in primis refocillarent: suarū qui curarū atq; solicitudinū ppetui comites extitis
sent. Pane quippe ac uinū (mirabile dictu) uerissimā in carne suam ac sanguine certissimū ea tēpestate
cōmutauit. quod sane sempitærnū misteriū suis primū apostolis sumendum ppriis manibus obtulit.
quod ea rōne sic inuentū & a sūmo deo cōstitutū autumāt: ut quēadmodū humana imbecillitas dul-
ci arboris lætiferæ fructu ceciderat. sic hoc libamine suauissimo freta exurgeret: sublimesq; sedes un-
de scaturierat multo scāderet facilius: quādo id priscū edulii genus primi quo nostri sunt cōfuncti pa-
rētes pniciosum ac lætale: hoc uero salutiferū atq; p necessariū cunctis mortalibus affuerit. Veꝝ enī
uero: oīum quæ uisa uel audita sunt iccirco mirificētissimū cernit: q; accidētia suo sine subiecto cōsi-
stant: quod physici naturæ terminos pmetientes uix auderēt pfiteri. Cæterum hæc humanis sensibus
minime percipi possunt: quādoquidē uniuersam pspicacitatē atq; excogitationē humanā admodum
excellere uideant. fidei autē integerrimæ quæ nobis meritū affert acumulatissimū operā enauemus
oportet: ut quæ cereris ac bachi specie cōplecti suis pro accidētibus uident in uerissimā sūmi saluato-
ris carnē sanguinēq; purissimū uerbis sacratissimis transfusa ac substātialiter cōmutata ex aīo arbitre
mur: ut altitonātem cæli ac terræ creatorē maximū sub aliena specie delitescentē qua in re ipsa fides
uersatur flagrātissime: astare certo cōfidamus. Neq; illud minus admiratōe dignū extiterit: q; tam & si
hoc sanctissimū nostri redēptoris corpus ptes in uarias fuerit cōsectū: illud tamē quauis pticula inte-
gerrime continetur: nec ullam ea sectione mutilationem aut læsionem: quod cæteris in corpori-
bus neutiquam lex naturæ patitur: potest accipere. Sumit unus: sumunt mille: nec tamen ille con
sumitur. hunc nempe diem memorabilem admodum omniq; ætate cælebrandum censuerim: quo
tam uenerandissimum nobisq; saluberrimum mortalibus obsonium diuina clæmentia est con-
stitutum: quem sacrosancta uniuersalis ecclesia solēnitate atq; uaria celebritate diebus a contiguis
se iunctum esse uoluit. Nam cum diuæ cærimoniæ proximis dieculis lucubri ac mœsto ritu pa-
ractæ sint: hæc tamen lux expectatissima earum nobis maiorem multo festiuitatem atq; in cele-
brandis officiis iucunditatem uisa est aceruatim contulisse: ut huiuscemodi obseruatione annua
hilarem tantæ institutionis magnitudinem comprobaret: planissime nobis aperiens hac ratione:
supercælestes atq; per beatas sedes haud dubie comparatū iri. Prospicite quæso uiri spectatissimi:
quæso nunc prospicite: quanta nobis omnibus præpotentissimi satoris nostri facilitas emicuerit:
inauditaq; benignitas. Nam cum maiores nostri uario circunducti errore: diuersa animantium ge
nera prophanis penatibus simulacrisq; inanibus suis in auspiciis: ac bene speratis rebus sæpenu-
mero litarent: illisq; inter sacra abuterentur. hic clæmentissimus totius orbis opifex refulgentissi-
mum corpus suum in odoriferam alimoniam nostrorumq; leuamen scelerum nobis ultro ope-
rauit. Prisca enim gentilitas Saturnum: Iouem: Mercurium: Neptunum: Plutonem: Bachum: Apolli-
nem: Palladem: Iunonem: Cererem uario supplicationis ac uenerationis genere: rationibus postha
bitis omnibus summo studio coluit: quibus præcioſa puluinaria: statuas ingentes: delubraq; con-
stituit elaboratissima: quos sane diuos nihil sensus habuisse luce phæbea multo est limpidius. Quo
genere largitatis a sūmo deo huberisq; munificētiæ donati sumus: quæso aīum aliq̄tisper aduertite.
Hic hic āt Iesus optius nō hircia nobis: nō uitulia: aut alioꝝ aīantiū uiscera: ut mos apd priscū hoīum
gēus fuit: nr̄as īter dapes aut epulas ppiauit: ueꝝ seip̄m: oēm hoc pacto liberalitatē exupans: i sēpitær-

nam ſalutem humano ſumendũ generi offerre nimiꝝ eſt condignatus. Cui beneficio ĩmortali qui referre queat data quoꝙ opa ſcio neminẽ: quãdo illũ q ex nihilo cũcta creauit: cuius ĩ manu uita morſq; ſedet & uiſere & ptractare liceat: ſupioribus qd̃ neutiq̃ noſtris maioribus hunc ante diem conceſſum fuit. Quid igit̃ hoc munificentius? qd largius? quid beneficẽtius iueniri aut excogitari põt? uel deniq; ſalubrius? Hoc. n. diuino munere reatus oẽs diluũtur: locupletioré ipſæ uirtutes aceruũ corrogãt: robur corporis: cõcupitaq; uiuacitas ĩſtaurat̃: tartareas ſedes effugimus: diuinã in nos gratiã illico ꝯtrahimus: hũanas fælicitates reſq; ſecũdas facilius enãciſcimur: ac demũ ſempitærnã ad gloriã celeri alaꝝ remigio cõuolamus. Vellẽ uiri doctiſſimi quẽpiã mihi offerri qui ſua explicaret prudẽtia q ſnã cibus hoc ſapidior: quis dulcior: fructuoſior eſſe põt? An manna qd̃ deus omnipotens maximuſq; ſuum ad populũ e cælo tranſmiſit: oĩs alimoniæ ſaporẽ ueriſſimũq; guſtũ redolẽs: ſtupẽdiſſimo hoc munere fuit ſuauius? Qui recte ſapit id certo dixerit: nec minima ex pte huic ſacratiſſimo miſterio illud cõparãdum. qd̃ ſane hanc, pfuſam largitatem fore: ſi pphetis credimus multis ante ſæculis poſteritati præfigurarat. Noſtraꝝ qppe dapũ copia, quibus ſplẽdide ĩ dies fungimur nos ſæpiuſcule morbis afficiunt: quibus extrema ad fata miſere cõtrudimur. hoc aũt cibo nitidiſſimo r̃ficimur oẽs atq; cura leuamur: quo uniuerſa labes oĩſq; macula prorſus abolet̃: animæ quoq; ac corpis incolumitas fit (nec uana loquor) multo uegetior. Mirificẽtiſſimã itaq; hãc largitionẽ dixerim uerbiſq; ad cælũ efferendam: ubi elargitor ſuũ in munus apte conflat̃: & datũ idem ſuo cũ datore cõſiſtit. Cuius ſane rei nec mediocris admiratio ut paucis uos cõmonitos redderẽ me coegit plurimũ: tametſi integritatẽ ueſtrã oĩs uirtutis: præſertim huiuſce ſacramẽti ſtudioſiſſimã ĩtellexiſſem. Vos igit̃ in primis uiri religioſiſſimi: quibus flaminii dignitate ac excellentia datũ eſt hoc diuinũ pabulũ efficere: cauendũ uobis cẽſeo: ne id agatis cũ ſcelere: ueſtris uolutãdo animis: uſos inter digitulos oĩum regẽ principem uerſari ſempitærnũ: qui cũcta regit atq; ſtabili ſceptro gubernat. Idem quoq; his q bus præfecti eſtis agendũ cõſulite: ne qd̃ alimẽto debet eſſe ppetuo: perennẽ pariat pniciẽ atq; calamitatẽ truculẽtiſſimã. Vos ſubinde ſcholaſtici nõ modo ſemel ſingulos in ãnos quo oẽs obſtrigimur: uerũetiã ſæpius tantũ munus reuerenter aſſumite: ſi maxime cupitis oĩs doctrinæ eruditionẽ aſſequi. Vos poſtremo uiri Bambergẽſes tantæ urbis aſſidui accolæ quæ omni amœnitate eſt cõfertiſſima: q bus tot tantaq; bona pta ſunt: huius diuæ largitatis quæſo uiuite memores: atq; ſeruetis oro: quæ præſenti die Chriſtus præpotens ac clæmentiſſimus ſuis ĩmitatoribus cuſtodiẽda mãdauit quæ etſi a nobis oĩbus diligenter obſeruata fuerint: hic inter mortales gratiã: ſempitærnãq; apud cælites gloriam enanciſcemini: ad quam nos perducat qui uiuit & regnat per infinita ſæcula benedictus Amen.

In ſacratiſſimũ Chriſtianæ eccleſiæ doctorem beatum
Hieronymũ laudaciuncula fæliciter Incipit.

Niaduerto nõ mediocre: ac pene Ethna monte (ut dici ſolet) me grauius onus: hodierna die ſubire atq; ſuſtinere: præſtãtiſſimi ſimulq; deuotiſſimi uiri: poſtq̃ factũ ſit: nõ tã ſpõte mea: q̃ maioꝝ meoꝝ: q bus refragari aut q cq̃ denegare nefas eſſe ducã imperio: ut ĩ hac ãnua beati Hieronymi celebritate: de tã diuino ſacratiſſimoq; doctore in tot præſtãtiſſimoꝝ uiroꝝ cõſpectu aliquid pferre nõ uererer. ſed magis auderẽ: maxime ne huius tam eximii alioꝝ præconis præclariſſima omnia ſilẽtio inuoluerent̃ præconia. potiſſimũ cũ qd̃ copioſiſſime ipſe aliis laudandi officiũ ſemp exhibuit præſtititq;. Is quaſi optimo iure ſuo ab aliis repoſcere debere uideat̃. pfecta uero & undiq; ſanctiſſimoꝝ uiroꝝ accumulata laude: nihil ſane maius: præclarius: aut diuinius mihi uideri ſolet. quandoq dem ad eã exprimendã explicandãq; is demũ idoneus eſſe atq; aſpirare poſſe uideat̃: cuius ingenium fulgẽtiſſimo ſapientiæ præradiat fonte: aut mirandis ita præponderat uirtutibus. Scitũ eſt enim illud grauiſſimoꝝ auctoꝝ eum optime poſſe alioꝝ laudes, pſequi: qui oĩum laudatiſſimus ſit. quiq; quid deceat. quid nõ: quo uirtus quo ferat error ut Flaccus inq t nõ tantũ uerbo prædicet: quantum uitæ & exẽplo cõprobet. A quo qdẽ gradu q̃q̃ me lõge abeſſe ſentiã: tamẽ ĩmortalis dei fretus fauore: & maioꝝ meoꝝ: ut pauloãte dixi pene coactus uolũtate: rem nõ minus difficilem q̃ officioſam nõ minus arduam q̃ debitam: nõ minus admirabilem q̃ piis oĩbus pergratã futuram aggreſſus ſum: ut ſi minus omnia q̃ diuini penitus eſſet ingenii: ſaltem aliqua pro ingenioli mei paruitate de uenerabiliſſimi patris Hieronymi laudibus nobis in medium afferam. Mihi uero de tam eximio ſacratiſſimoq; doctore ſæpe multum cogitanti illud in primis in mentem uenire ſolet: q tam præſtantiſſimus uir fuerit: ut ſiue eius excellentiam quandam cum aliis contentione conferas: ſiue eamipſam per ſe ponderes: uix tanto uiro parem: aut non multo maiorem in omnium ſanctoꝝ decalogo inuenire queas. Beatiſſimus itaq; Hieronymus Stridone Dalmaciæ oppido oriundus fuit. Cunq; ea gens barbara & impe ritiſſima uixq; a brutorum uita ulla in parte diſtans & differens eſſet: ex ea tamen (ut aiuut) ueluti de ſpinis roſa floruit. & a deo floruit: ut cum alii laudem gloriam & ſplendorem a patria ſua aſſequi ſoleant: hic miris floribus ſuis ideſt ſcientia & uirtutibus famoſam patriam & prouinciam ſuam reddiderit. Cum enim illud intelligeret prudentiſſimus adoleſcens: q ea ad quæ capeſcenda miro quodam ardore anhelabat ſibi a patria ſua minime præſtari poſſent eam deſeruit: ſeq; tum Romam illa quidem tempeſtate ut rerum dominam: ita & omnibus optimis artibus & diſciplinis refertiſſimam: tum & ad alias prouincias contulit: & ad eas præſertim ex quibus uti mercatores præcioſa quædam aduehere ſolent: ſic & ipſe ſibi præcioſas uirtutes & diſciplinas uendicare poſſet. Qua

in re tã diligens tã assiduus tam accuratus fuit ut id nulla lingua hũana facile explicari possit. Nã ut frequẽtia eius ieiunia:crebras carnis maceratões:iuges orões & psalmodias omittã:quæ in illo iocus luduscꝫ(ut dici solet)fuerũt:cũ eis tanꝙ remissiõe & recreatõe quadã uteret:post uæhemẽtissimã suorum studioꝝ intentionẽ. Vt ea inꝙ omittã opepræciũ est eius circa disciplinas ĩtelligere diligentiam: cũ nullũ doctorẽ in aliqua sibi cõgruẽte facultate excellentẽ persenserit quãdo illũ licet lõgissimo regionũ tractu distantẽ adire & ꝑiter audire oẽmcꝫ illius eruditõem tanꝙ sitibũdus abbibere atcꝫ arripere uõluerit. Tã uero assiduus extitit ut nullũ tps siue diurnũ siue nocturnũ fuerit:qd' tũ uigiliis tũ lucubratõibus ignauũ aut feriatũ sibi præterire passus sit:sibi uel cibũ & somnũ reliquacꝫ corpori necessaria subtrahẽs hoc est geniũ suũ ut Comicus inqt defraudãs. Tã accuratus demũ appuit ut ĩfinita pene librorꝝ uolumina euoluerit:euoluta ĩtellexerit:ĩtellecta ꝑfundæ memoriæ mãdarit. Qui qdem magni assidui claricꝫ labores id peperũt ut noua boni ĩtellectus mũdo lux dareť:quæ tanta in Hieronymo fuit:ut qcqd is nõ teneret aliis facile ignoraret. Hinc uero tot parta sunt claritatis luce radiantia uolumina:hinc tot arduæ solutæ enodatæcꝫ quæstiones:uerã christianã religionem cõcernentes. hinc deo cooperante cõstitutæ confirmatæcꝫ sentẽtiæ. hinc solida christianorꝝ & occidentalis ecclesiæ iacta corroborata stabilitacꝫ fundamẽta. hinc demũ ꝑcopiosus omnibuscꝫ uitã celestem cupientibus parentibus emanauit cibus. Quapropter dies me ꝑfecto deficeret:si singulos enumerare ueli fructus:quos diuina Hieronymi sapientia:tũ in uita ediderit:tũ post mortẽ posteris reliquerit:ut nõ iniuria tot sibi excellẽtes dignitates primariascꝫ dotes tributas legamus:quot uix uniuersæ reliquorꝝ sanctorꝝ turbæ ascribere ualeamus. Cum quæ singulis aliis pecularia data sint:ea omnia pariter in Hieronymo locũ sedẽ atcꝫ domiciliũ ꝑprium habuerit. Exquo factũ est ut nedũ pii zelatores illius:uerũ etiã inuidi pariter & æmuli id ipsi Hieronymo tribuerint:quod paucis aut nullis potius cõtribuãt:ut diuinissimus Hieronymus nõ solũ angelos & archangelos caritatis in deũ ardore:sed etiam patriarchas autoritate:ꝑphetas ꝑscientia:apostolos uariis linguarũ doctrinis euangelistas ueridica seriosacꝫ scripturarum luce martyres fide & laborꝝ ꝑferentia:confessores innocẽtia:sacerdotes ministeriorum diligentia:monachos & hẽremitas solitaria meditatione:leuitas sacrorum ministerio:uirgines humili puritate aut suparit: aut certe æquarit. Et ne singula eius dona ꝑcurrã oẽm spiritũsanctũ sibi domino ĩfundẽte uendicauerit. Quo in eo coopante:ea inter mortales documenta ediderit meritacꝫ sibi adeptus fuerit:ut facillima sibi ratione ꝓximã excelso & ĩmortali deo in cælis sedem parauerit. Quam intercedentibus eius ꝑcipuis meritis nobis post debitã corporis obediẽtiam:& carnis iugum: omnimo dãcꝫ animi deuotionẽ ille tribuere ac collargiri digneť:q est trinus & unus in sæcula sæculorꝝ. Amẽ.

Qui populi doctor Hieronyme sancte uocaris:
Nos tibi deuotos iam quæsimus ut tuearis.

De omnium artium & scientiarum laudibus oratio ornatissima.

Vm de summis & maximis rebus a me hodierno die dicendu m sit uiri insignes & patres optimi:necꝫ ea in me extet uirtus atcꝫ exercitatio dicendi:ut mea oratione ea possim attigere: quæ ad dignitatem huiusce rei pertinerẽt:tamen cum me uel ad humanitatem uel ad sũmã in me beniuolẽtiam uestram refero:nihil est quod in hac re uel de sapiẽtia uestra aut de ingenio meo diffidam:cũ præsertim has ornatissimas sedes atcꝫ subsellia tot doctissimis uiris referta esse cõspiciã: qui ut in hoc ipso præclaro dicendi genere:ita in cæteris rebus principes mea sententia nõ iniuria dici possunt. Cũ enim ex hoc loco ante me q̃plures pro singulari modestia uestra nõnihil laudati discesserint:ut hi nõ solũ in dicendo acerrimi & graues:uerũetiam ornatissimi atcꝫ copiosi a uobis omnibus iudicati sint:nihil est quod uobis & audientibus & iudicãtibus nõ bene ꝑerem. Et si forte de me a uobis tale iudicium minime expectẽ:quod si me uel ad rei amplitudinẽ: uel ad dignitatem uestrã: uel denicꝫ ad eam ipsam ĩmensam & sũmam dicendi materiam:de qua apud uos oratio mea habẽda est refero:non puto laudi meæ detractum iri. dicendum quidẽ a me est ꝑclarissimi patres & doctores egregii de his artibus & disciplinis:quas liberales & mathematicas appellãt. cuius rei & si tanta sit amplitudo atcꝫ laus siue gloria:ut in tam læta & singulari materia nemini uel mediocriter instructo deesse possit oratio: qua satis eius rei dignitatem:uel extollere:uel laudare possit nullum tamen in hac
A re prætermittam officium:quod ad enarrandas eius rei laudes pertineat. Grammatica igitur primum sit:cæterarum scientiarum regula:ordo:& fundamẽtum:& adeo fundamẽtum ut quicunꝫ in ea clau
B dicarit sibi ad cæteras disciplinas iter indubitato clauserit. Logicam uero siue dialeticam quicunꝫ tenuerit:quid uerum:quid falsum:quid antecedens:quid cõsequens: quid cõsentaneũ quid repugnans quacũcꝫ in re sit facile nouerit. ut nullo fallaciarꝝ laqueo implicari nullo errore labi. nulla falsitate ar-
C ripi possit. Sed quibus honoribus? quaue dignitate Rhetoricam. i. eam quam bene differendi rõnem appellant prosequar? cum huic uni iamdudum uosipsi bonam & magnam laudis partẽ attribueritis. q̃tum.n. apud cæteras artes ualeat. & si uobis omnibus uiri insignes notũ esse arbitror. illud tamẽ aliarum scientiarum pace dicam. qꝫ omnes fere aliæ artes ac disciplinæ sine hac una ieiunæ & non satis ornatæ habeantur. efficit quocꝫ ut de una quacꝫ scientiarum copiose & subtiliter differamus. Tantum uero nostris temporibus apud nos lumen & dignitatem attulit. ut nõ satis docti habeantur qui in hac una saltem mediocre eruditi non sint. nonnihil etiam ad animorum uim rationemcꝫ atti-

net:quod facile uidemus ſi ueterum exempla cõmemorare uoluerimus.In ea cognouimus q̃plures omne ſtudium adhibuiſſe ut in aliqua eius parte floreret.Audiuimus illoſipſos priſcos oratores Catones atq; Graccos quoꝝ eloquẽtia actũ eſt:ut ea re ſũmis honoribus & dignitatibus adaucti fuerũt. Audiuimus alios quoꝝ eloquẽtia impio Romano profuit Ciceronẽ ĩ primis Craſſũq; Antonium & alios q̃plures:qbus tantũ hodierno die debemus:quantũ his q̃ noſtris tp̃ibus ſũmã laudẽ & ornamentũ attulerunt.Sed quid hunc ulterius locũ oratione mea ĩ dicẽdo ꝓſequor:quaſi hæc uobis incognita aut noua eſſe putẽ.Satius ergo ducã:ſi aliqua de aſtroꝝ numeroꝝ mẽſuraꝝ ac oĩs melodiæ ſcientiis & ꝓportiõibus dixero:quæ cũ ſemp ĩ maxĩo hoĩum ſplẽdore fuerĩt:ita digniſſimæ cognitu extiterũt quæ ex quattuor reliqs Aſtronomia uidelicet & Ariſmetyca Geometria & Muſica conſtãt.Tãto ꝓfecto ĩ his ſit artibus utilitas:ut ſine his ducibus & magr̃is nihil diuinũ ſiue humanum:nihil iferius ſiue ſupius: nihil puũ ſiue magnũ:nihil ſuaue ſiue abſonũ p̃cipi cognoſci aut ĩtelligi pene q̃at. Quo fit ut optĩo ſane iure a maioribus noſtris liberales uocitatæ ſint artes:ſiue q̃ ab oĩ ignorãtiæ nubilo ſtudio ſoꝝ mẽtes liberarent.ſiue q̃ eas utpote digniſſimas ac nihil ſeruile ĩ ſe habẽtes nulli licebat ediſcere: niſi libero liberaliterq; educato homini.Iã uero haꝝ oĩum artiũ matrẽ & ꝓcreatricẽ quãdã ac omniũ reginã phĩam qs ſatis ꝓ dignitate laudare? q ue eius dignitatẽ & munus recẽſere ualeat? q̃do ip̃a donũ deoꝝ dicat: quãdo ipſa uitæ gubernatrix:q̃do ipſa cãꝝ oĩum rõ & explicatio una oĩum uoce atq; ſententia p̃dicet aſſeratꝫ atq; cõprobet.ut nõ ĩmerito poeta latinus ĩ eius laudẽ illud ꝓtulerit.Fœlix q̃ potuit reꝝ cognoſcere cãs:Atq; motus oẽs & ĩexorabile fatũ:Subiecit pedibus ſtrepitũq; acherõtis auerni.Per eã nãq; philoſophiã omniũ uegetaliũ:ſenſibiliũ.rõnalium ſuprõnaliũq; corpoꝝ nobis(ut dici ſolet)ad unguẽ cauſæ rõnes & effectus exprimũt atq; deſcribũt.Per eã oĩum mortaliũ uita ſalutiferis ac diuinis p̃ceptis excolit.Per eã ciuitates populi nationes ſanctiſſimo iure ſociatæ regũt ꝓtegũtur & amplificant.Eius uero ſtudio q allecti atq; incẽſi ſũt philoſophi noĩant:ideſt ſapiẽtiæ amatores.Qua ꝓfeſſiõe nulla certe dignior p̃ſtabilior aut admirabilior ac ĩ uita humana cẽſeri debeat.Demũ philoſophiæ effectũ ideſt medicinã ipſam miræ utilitatis eẽ qs ambigat? quãdoq; dẽ ea ſit ars qua uas animi ideſt corpus hũanũ ſanet & ĩcolume p̃ſeruet.quemadmodũ.n.philoſophia ipſa animoꝝ quos ſanet morbos tollat:ita & hæc corporibus ipſis quoꝝ curationẽ ꝓfiteat:medeat.Qua duplici utilitate nihil ſane ad ſalutẽ uitãq; hoĩum p̃ſtantius inueniri poſſet.Eius nãq; medicinæ dignitas & exiſtimatio uel priſcis illis tp̃ibus tanti fuit ut nõ mortali ſed deo ipſius artis attributa ſit inuentio.Cui aũt deo? quem uitæ quem ueritatis quẽ ſapientiæ quẽ diuinatõis p̃ſidem ſemp celebrauit antiqtas. Vel ipſo de ſe hũc in modũ teſtificante.Inuentũ medicina meũ eſt opiferq; per orbẽ.Dicor:& herbaꝝ ſubiecta potentia nobis.Nec minus eſt q̃ eius filio a uate illo dicit Eſculapio.Totiq; ſalutiſer orbi creſce puer:tibi ſe mortalia ſæpe corpora debebũt animas tibi reddere adẽptas fas erit .Homerus quoq; q̃ magnifice de medico ſenſerit paucis explicauit cuius teſtimoniũ uel ideo libẽs hic repetere nõ dubitauerim:ꝓpter teſtis ſũmam autoritatẽ & gloriã. Vir medicus multis aliis eſt dignior unus. Quamobrẽ? quia nõ una nõ altera:ſed cũctarũ pene cõſortio doctrinarũ etiã ĩnumerabiliũ pene reꝝ notitia ars ipſa conſumata ſit.Et profecto ſi cõditor omnium deus quos creauit ſaluari uult:nulli dubium eſt medicum ipſum dei miniſtrum eſſe:ut quos deus creauit:hic arte diuina diuinituſq; exhibita conſeruet incolumes:lapſos curet:& pene a mortuis mortales ſæpe ad uitam reducat. Quo ex merito & priſci illi medici ob eorum admirandam utilitatem in deorum numerum uno omnium conſenſu collocati ſunt.Inde utraq; ſeſe legum maieſtas offert.& ut de illa Octauianus dixit auguſtus:legũ ueneranda poteſtas:iuſti atq; iniuſti præmiorum atq; pœnarum mõſtratrix: cuius tanta ſemper eſt habita ſanctitas ut earum poſſeſſores merito ſacerdotes appellentur. Et certe ſi uellem cuncta cõplecti:quæ de pontificii & imperatorii iuris laudibus excellentia ac dignitate merito dici poſſẽt ac deberent:hoc profecto nec ingenii mei parua uis nec huius temporis anguſtia paterentur. Quænam ĩgenii magnitudo cõcipere quæ elegantia linguæ explicare? quæ quantumlibet compoſita aut lõga oratio maximas canonum & legum laudes nedũ complecti: ſed uix attingere queat? Huius igitur ſacratiſſimi iuris omnia præcepta atq; inſtituta omni ſua ex parte & recta & ſancta exiſtunt. Quid enim rectius ſanctiuſue dici poteſt q̃ quod lites & iurgia depellit:cõcordiam parat:reformat pacem:hominum ineffrenatam cupiditatem cohibet ac deprimit:malos deformatoſq; mores corrigit ac emẽdat.tẽperãtiã:prudẽtiã:pudicitiã:cæteraſq; uirtutes plenius edocet:iuſticiam iuſticiæq; partes demonſtrat obſeruariq; iubet.Summum quippe in rebus bonum eſt iuſticiam colere: q̃ remota ut Auguſtinus ait:nihil aliud ſunt regna niſi latrocinia:tantaq; ut apud Ciceronẽ legimus eius eſt uirtus:ut nec illi qui ſcelere uel maleficio paſcuntur ſine ulla eius particula uiuere poſſint. Quid? illa ſup creata oĩa: ſup cælos:ſup diſciplinas:ſup uirtutes excelſa.dei:q̃ tũ fas eſt homini reuelata cognitio ipſa:nõ humanis ſed angelicis prædicanda uocibus.q̃ noſtri theologiã uocãt.de cuius laudibus & præconiis nũc omittendum cenſeo:ne ſi rem adeo grandem & ſupra uires attentare uelim in iplo conatu ſuccũbam.Grandes enim materias ut Hieronymus ait ingenia parua nõ ſufferunt.Habent igit hæ diuine artes non ſolum miram in ſe ut diximus utilitatẽ:uerũ & ĩmenſam quandã uoluptatẽ:ut de illis iure dici poſſit quod Flaccus noſter ait.Omne tulit puntũ qui miſcuit utile dulci.Que enim per deum ĩmortalem maior uoluptas aut delectatio eſſe põt:q̃ dũ cuiuſq; rei rõnẽ aut notionẽ nobiſcũ cõſideramus:aut cũ aliis cõicãus? Nã cũ mẽtis hũanæ cibus ſit rõ ipſa:quo frequẽtius eo cibo utat aĩus

D E F G H I K L M N O A B C D E F G

eo maiori fruaꝫ uoluptate:quo fit ut oīum cū muſis cōmertiū habentium: uoluptuoſam uitam ducamus atq; dicamus. Quid enim uoluptuoſius fieri poſſit:q̄ ex ipſo ſapientiæ fonte uel ipſe potari uel alios potare? Quid dulcius q̄ qđ ſtudio ipſe tuo inueneris id alteri imptiri atq; communicare? Ad quā quidē rē a natura ipſa pcreati & inſtituti uideamur ut qđ oībus fructuoſum eēt id in mediū
H ſūma cū animoꝝ alacritate pfunderemus. Inde eſt q; Solon unus ex ſeptē illis Græciæ ſapiētibus uno
I uerſiculo gloriari ſolebat:ſe uidelicet addiſcendo ſenem fieri Qua quidē animi uoluptate nulla certe maior eſſe pōt. Quātū uero ornamēti afferāt hæ artes ſeipſas colētibus:uel hīc patet: q; oēs earū ſtudioſos aut ex ignobilibus claros:aut ex claris clariſſimos & celebratiſſimos uiros reddāt:ut nō minus ornamenti poſſeſſoribus earum addant:q̄ ab earum poſſeſſoribus ipſæ accipiant:exquo innumerabiles artium ſcriptores recenſeri poſſint: quorum nomen omne una cum corpibus deleſſet uetuſtas: niſi illos artes ipſæ immortalitati tradidiſſent:Alexāder ille magnus momēti nō minus pōebat in bo-
K naꝝ artiū cognitione:q̄ in tanto eius īperio:quo maximā orbis terraꝝ parte occupat. Vnde & ſuarū expeditionū comites & cōmilitones ſemp habuit:tū p̄claros philoſophos:tū etiā p̄clariſſimoꝝ autorum codices:q̄bus oē ab armis ociſum tp̄s impenderet. Dies me pfecto deficiet ſi hāc ipſam rē exēplis aſſerere uoluero. ueꝝ cū in re minime dubia teſtibus ideſt exēplis nō egeamus. cunq; ad exitū iam feſtinet oratio:illud pro cōfeſſo relinquemus:quod iā uel tritū ſit ſermone puerbiū. Nihil eſt iter mortales quod adeo repēte exornet:nobilitet:& demū uiros claros ac īmortales reddat q̄ hæ ipſæ diſcipli næ:de q̄bus iam lōgiorē ſermonē habuimus. Quare doctiſſimi uiri cū tantā utilitatē:uoluptatē:atq; ornamentū his p̄diuinis artibus ineſſe ītelligatis:quis nō admirari:q̄s nō incēdi:quis nō inflāmari ad illas pro ſua uirili capeſcēdas debeat? quibus aſſiduis comitibus & tanq̄ ducibus nobis honores:emolimenta: gratiā & obſeruātiā uendicare poſſimus: q̄bus pro rebus maxima inter mortales certamina cōtentiones naſci ſoleāt. Oīa uero hæc pulchre aſſequemur. ſi omni cura. ſtudio. diligentia. atq; uigilātia in has optimas artes incūbemus:taleſq; eē ſtudebimus:quales & haberi uelimus nobiſq; ante ocu
L los ponemus tū Pythagorā:Platonē:cōplureſq; alios. qui ſūmis laboribus atq; ſudoribus p̄excellētes
M & glorioſi euaſere. tum & Cleanthē illū. qui cū in bibēdæ philoſophiæ ſiti arderet nec ſibi unde ad uictū ſuppeditaret eſſet. noctu ad exhauriendā aquā operā locabat ſuam ut īterdiu Chryſippi præceptis inbibēdis uacare poſſet. Quos quidē ſi diligēti imitatione ſequemur (eſt enim hoc certamē non
deliciaꝝ ſed ſudoris) eas pfecto aſſequemur facultates:quæ nos facile humo tollere:quæ nobis cōmo-
N da:quæ noſtris læticiā. quæ patriæ noſtræ gloriā & ornamētū afferre poſſint: Reliquum illud eſt uiri doctiſſimi lōgeq; mihi difficillimū:ut pro tāto uidelicet honore mihi collato:tāq; benigna mihi a uobis exhibita attētione:uobis gratias agam:quas & utinā referre poſſē:maximas tamen uobis impſentiaꝝ ago:quas & ſemp habeo:me ad oīum mādata & beneplacita quiſquis ſim offerens domino ſemper gratias. Ioannes Lamola.

Ad Sanctiſſimum dominū noſtrum Nicolaum papam. v. per ſereniſſimū dominū Ladiſlaum Vngariæ regem & ce. oratio.

O Vm animaduerto beatiſſime maxime pontifex:me apud inclitos pedes ſanctitatis tuæ conſtitutum quæ inter mortales dei omnipotētis uicem gerit:corā hoc ſacratiſſimo ſenatu: ad quem illuſtriſſima totius mūdi ſidera atq; hoīs doctrina & ſanctitate lectiſſimi cōuenerunt: nō iniuria equidē in tanta rei magnitudine ſubſiſtēs:unde initiū orationis ſumā:q̄bus uerbis te unicum chriſtianoꝝ principē:te regū regem atq; in terris deū adorē:nō facile conſtituere poſſum. Hæc enim tanti numinis præſentia. hic tam celſus:audientiū cœtus eruditiſſimū quoddā eleganſq; dicēdi genus exquirit:cui me & ingenio & eloquētia lōge imparē eſſe cognoſco. Quare tacendū exiſtimarē: ne tantā puinciā aggrederer:in qua ipſius etiā Ciceronis aut Hortēſii robur exudaret:niſi admirabilis tuæ ſanctitatis clæmentia collapſas ingenii uires & ſuccūbentes hūeros ſubleuaret:quæ cum omnibus ad ſe integra mēte cōuerſis incredibili benignitate patere nō deſinat:mihi quoq; ut cōfido māſuetæ manſuetudinis aditū nō præcludet. Te nanq; beatiſſime pater nō ſine rōne beatiſſimū appellamus:quem admiranda pbitatis omniūq; uirtutū merita incorrupta uitæ integritas ad hanc eminentiſſimā ſedē iure optimo extulerunt. Quis enim dignius in ea potuit collocari:q̄ ille quē a primis annis cæleſtem in terris uitā ſemp ægiſſe cōſtat:qui pro chriſtiana religione per īnumeros caſus: p uaria itinera: p diuerſas mundi puincias:omnē ætatē in maximis laboribus:in oī reꝝ difficultate cōtriuit. In cuius pectore oēs liberales artes:oēs ſcientiæ & præſtantiſſima in primis ſacraꝝ līaꝝ doctrina patrios (ut ita dixerim) penates ſibi a tenera eius ætate cōſecrarunt. Tu inquā digniſſimæ militātis eccleſiæ es caput:quæ nō ſine rōne ad triūphantis exemplar dicitur ordinata. Nam ut in illa unus deus creator omniū ſceptrum tenet:ita & in hac tibi uni tantū dei uicario totius orbis imperiū delegatum eſſe cōſtat. Vt. n. ſancta fateꝫ eccleſia:cōſtituit dominus pōtificē ſup gentes & regna ut euellet diſſipet & plantet. Quāq̄ igitꝫ nō ignorē cōplures hoc in dubiū reuocare:diſſerentes ſolam ſpūalium reꝝ curam ſūmo pontifici datā eſſe:terreſtre autem imperiū Romano datū imperio affirmantes. Quid enī aliud credendū eſt chriſtum ſignificare uoluiſſe:dum ad ſe Petrū ſolū ſupra mare uocauit dum ei ſupræmā ligandi atq; ſoluēdi facultatē cōceſſit:dū ſibi cariſſimæ gregis curam demādauit. Vnū certe in terris principē cōſtituere uoluit:qui ſūmi dei uice ac poteſtate inter hoīes fungereꝫ:a quo una uera ſapientia:uera fides ad reliquum genus humanū pueniret. Conſiſtit. n. in hoc uno chriſtianæ fidei ſacra

mentum.Cui ſcilicet dominus dixit:Ego autem rogaui pro te ut non deficiat fides tua:& tu aliquando cõuerſus confirma fratres tuos.Tuam igitur ſanctitatem tanquam domini noſtri locũtenẽtem in terris:ac magiſtram & ducem uniuerſalis eccleſiæ recognoſcimus omnes. Te certum & indubitatum beati Petri ſucceſſorem:te paſtorem dominici gregis:te ſanctorum euangeliorum uerum interpretẽ: te doctorem ſalutaris uitæ:te deniq; clauigerum regni cæleſtis profitemur.Quo fit beatiſſime pater: ut mihi quidem lætiſſimam omnium hodiernam diem illuxiſſe ſentio:in qua diuinitus datum eſt: & tantum & tam præſens numen intueri:colere:& ſaltem integra mente:ac uera fide uenerari. Cum enĩ ſanctitatẽ tuã inter hos fæliciſſimos & cæleſtibus per ſimiles aſtantiũ ordines:in hac ſublimi ſede apoſtolica collocatam ſuſpicio:nihil aliud profecto q̃ ſuper nam illam in terris maieſtatem uideor admirari.Maiores etiam mei:qui uel Vngariæ uel Bohemiæ uel Auſtriæ præfuerunt:huius diuiniſſimæ ſedis p̃cipui ſemp amatores & cultores fuerũt.Eorũdẽ pgenitoꝝ meorũ ueſtigiis ihærẽdo te æternæ uitæ clauigerum ſumma quoad uixero reuerentia proſequar.Et cum omnes ſacræ litteræ deũ colendũ clamitẽt:huic me primũ dabo cõmendaboq;: hic meus eſt autor:meus dominus:huic oĩa debeo. Cũq; omnes homines deo referre gratias debeãt: ego illi maxime regratiari & ſeruire teneor:cuius munere factum eſt:ut ego rex naſcerer.Poteram ego unus ex plebe:aut unus ex rure naſci:ſed iſcrutabile dei iudicium me collocauit in ſublimi ſolio:nõ efferri debeo:nõ tumeſcere:nõ ſupbire:quod mihi datum eſt:alteri dari potuit quanto maior ſum natus:tanto me debeo humilius gerere:ſubiicere collum religioni:intereſſe diuinis officiis:nam cui diuinus cultus eſt cordi reliqua facile famulantur.Primũ quærite regnum dei ſcriptura dicit:poſt hæc omnia addicientur uobis Romani quanuis gentiles erãt:omnia tamen poſt religionem duxerunt:In quibus etiam ſummæ maieſtatis decus conſpici uoluerũt:nec dubitauerunt ſacris impia ſeruire.Ita ſe humanarum rerum futura regimen exiſtimantia:ſi diuinæ potentiæ bene ac conſtanter fuiſſent famulata.Quid nos ueri dei noticiam habentes facere decebit. Cauebo igitur ne mihi religionem putem eſſe ſubiectam:quãuis magni principis nomine gaudeam: non dominus ſed filius eccleſiæ ſacerdotis ĩperio ĩ his quæ dei ſunt ſubiectus ſum.Theodoſius Cæſar q̃is potentiſſimus eſſet:& romanum gubernaret imperiũ Ambroſio tamẽ Mediolanenſis eccleſiæ præſulatum tenenti collum ſubiecit imperatamq; pœnitentiam pegit humiliter.Conſtantinus autem maximam ſacerdotio reuerentiam præbuit, nec iudicium ſuper epiſcopis in concilio Niceno ferre uoluit aſſeuerans deos ab hominibus non eſſe iudicãdos.Eorũdem chriſtianorum principum ueſtigiis inhærendo:ſacerdotium:ſumma reuerentia proſequi non poſtponam:Ad quod & natura & ipſe deus omnipotens:greſſus meos ab ineunte ætate direxit:ad quod omnes conatus omnia deſideria:omnes cogitationes animi mei ſemper proſpexerunt.Ego tandem meipſum:dominia & regna quæ mihi hæreditario iure debentur:tuæ clæmentiæ:tuæ fidei:tuæq; protectioni cõmendo.pro cuius ſanitatis fœliciſſimo ſtatu:nihil unq̃ arduum:nullum periculi:nulla laboris:aut difficultatis genus recuſabo. Oratio in laudibus ſapientiſſimi uiri domini Ioannis Caſtellonei Reuerendiſſimi Papiæ Epiſcopi:ac Cardinalis & doctoris digniſſimi per Ruglerium de Comite Mediolani facta.

T ſi uereor pater Reuerendiſſime:nequa fortaſſis de me animum tuũ ſubeat admiratio:meq; non ſolum inſolentiæ uerum etiam temeritatis uitio accuſes:quom ipſe adeo tenui exiliq; ingenio:& in tam tenera ætate his de rebus uerba facere audeam quæ pro rerum magnitudine grauiſſimum & eloquentiſſimum oratorem:aut magnum quendam poetam efflagitãt. Tamẽ ſingularis humanitas tua:qua inter mortales excellens:humili etiã genere homines æquo animo ſemper audire conſueuiſti me hortata eſt plurimum:ut ea ſcribere nõ uererer:quæ cum ad dignitatis ſplẽdorem:tum ad excellentiſſimæ laudis tuæ gloriam pertinere exiſtimantur.Primum itaq; mihi uideꝫ. de ſummis laudibus tuis deinde de ſingulari eximiaq; dignitate:tum de clara ac ueteri Caſtelloneæ domus nobilitate breuiter eſſe dicendum.Etenim hac ieiuna oratione non tam copiam q̃ modum in dicendo mihi quærendum eſſe uideo.nam etſi latiſſimos dicendi campos habeo:& ea mihi materies oblata eſt:in qua nemini deeſſe poſſit oratio:quo tamen aut uerborum ornatu:aut ſententiarum grauitate id aſſequi poſſim nõ inuenio.Quis enĩ p deũ ĩmortalẽ niſi ſingulari ingenio:excellentiq; doctrina tuas poſſet in omni ætate laudes nõ dicã eloquẽtia decorare ſed enumeratiõe cõplecti? Tãta eſt enĩ innumerabiliũ uirtutũ tuarũ multitudo ut in eis recẽſendis nõ minus negocii ſit q̃ in enumerandis cæli ſideribus elaborare.Quãtũ.n.prudẽtia & grauitate ualeas.quãtũ maximaꝝ pulcherrimarũq; reꝝ ſciẽtia polleas.quantũ denique in alio quouis laudis titulo præſtes.quis nõ admireꝫ. Cæteræ autẽ uirtutes: & hæ præſertim quæ in principibus maxime eſſe debẽt:humanitas prudẽtia.& diſciplinæ ſtudiũ tãto in te maiores ſunt quanto cæteros dignitate præcellis.Propoſuiſti tu quidẽ pater ſapiẽtiſſime nil melius:nilq; fælicius agere poſſe:q̃ præclara ſciẽtia pornari.Illudq; Ariſtotelis ante oculos:coràq; ſemper habuiſti ſummã fælicitatẽ claris ſpeculationibus acqri oportere.his accedit tua illa admirabilis omnibus ĩ rebus aĩ magnitudo:ſingularis modeſtia:ſũma benignitas:p̃cipua q̃dã uitæ ac mor̃ obſeruãtia:q̃bus aut cæteris uirtutibus regiis adeo præditus atq; ornatus es:ut nemo ad te accedat:q̃ nõ iã ſe mortalẽ hoĩem:ſed fælicẽ ac pene diuinũ intueri arbitreꝫ. Quæ uero fuit in aliquo ſapiente hoĩe:aut prudẽtiã ĩ reſpõdẽdo:aut ĩ tacẽdo audiẽdoq; modeſtia:q̃n illa multis ſignis prius in te fuerit a primis(ut ita dicã)in cunabulis tuis perſpecta? Nũc uero quis ſingularẽ in te principandi ſcientiã:in deliberando grauitatẽ:in cõficiẽdo celeritatẽ:in agendo gubernandoq; iuſticiã uel ſatis admirari.uel condigne lau

dari poterit? Nota hæc sunt omnibus pater Reuerendissime: nec ulla unq̃ laudes tuas ex animis hominum delebit obliuio: nulla conticescet ætas. Quare nimiꝫ uideri debet: si põtifex maximus: te hoc tali tãq̃ præclaro dignitatis munere decoratũ iri uoluerit. hæc est profecto sciẽtiæ ac uirtutis tuæ merces: hæc sunt p̃mia: quæ incredibilis ingenii tui magnitudo: pulcherrima optimaꝫ artium studia: summa totius sacræ theologiæ cognitio elegãs dicẽdi copia: p̃cipua religio: regius deniq̃ splendor atq̃ magnificentia peperunt. Omittã hoc loco summã uitæ sanctimoniã: dei ĩmortalis cultũ: quibus quidẽ in rebus eorum: quos nostra fert ætas haud quãq̃ nemini cedis. Taceo beniuolentiã in amicos pietatẽ erga parẽtes: in omnes uero humanitatẽ atq̃ clæmẽtiã. Taceo præterea reꝫ gerendaꝫ peritiã in te singularẽ: quæ qualis ac quãta fuerit perspicue declarauit idẽ pontifex maximus: q̃ te semp in magnis difficillimisq̃ rebus: & in maxima doctissimoꝝ uiroꝝ copia uno omniũ uti cõsueuit. Quid enĩ memorẽ innumerabiles fere legatiões: amplissimos magistratus atq̃ alia permulta & difficillima munera: quæ nõ fortunate minus q̃ cõstãter ac grauiter obiisti. Prætereo quãto cũ studio labore diligẽtia insudaueris ut talẽ & tãtã infidelissimi populi multitudinẽ: ad sanctã fidẽ: ac ueꝫ immortalis dei cultũ reuocares. Ad quã p̃fecto rẽ p̃ficiẽdã: nisi immensæ sapientiæ tuæ: summa quoq̃ accessisset eloquentia: haud
D existimo feros ac pertinaces illorũ aĩos te mollire potuisse. Neq̃ n. mirandũ est siluæ: montesq̃ orphei uatis lyrã sæpe sequerent̃ suauiq̃ sua modulatiõe feras: mites ac faciles ille reddiderit: cũ tu impræsentiarum hac tua incredibili dicẽdi copia: grauitate: & sapiẽtia infideles illos: & a nostris omnino legibus
E abhorrentes: ad colendũ: christianoꝝ fidẽ: & ĩmortalis dei cultũ allexeris. hic mirificã animi tui p̃bitatẽ recognosce. & q̃tas eloquẽtia uires habeat animũ aduertẽ. Posse hoc loco grauissimos labores maximas uigilias: & alia permulta uitæ pericula: quæ ingenti ac excelso aĩo p̃tulisti: cũ pro multoꝝ salute: tũ uel maxime pro cõmuni christianoꝝ fide cõseruãda recensere: quæ oĩa si a me impræsentiaꝫ p̃currenda essent: non minus longũ q̃ perdifficile uideret̃. Restat q̃breuissime de summa dignitatis gloria pauca recẽseã. Cũ itaq̃ singularẽ uirtutis tuæ p̃stãtiã cognitã: atq̃ p̃spectã haberet pontifex prudẽtissimus: & illud iuxta secũ ĩtelligerẽt oẽs tui neq̃ uita p̃babilius & sanctius neq̃ iusticia rectius & innocẽtius: neq̃ autoritate clarius & amabilius inuenire posse: in te nõ solũ sapiẽtes ueꝫ etiã gratissimi & beneficentissimi animi documenta exhibuit. Quippe q̃ hoĩum suis iãpridẽ bene meritis oĩo deuotũ. cuius fidẽ integritatẽ perseuerãtiã stabilitatẽ & iuicti sane animi magnitudinẽ mille laboribus: mille terra mariq̃ discriminibus periclitatã ac probatã haberet: amplissimis tandẽ muneribus affecit: haud q̃q̃ passus hoĩs diuinã pene uirtutẽ indonatã relinq̃. Itaq̃ cõsiderans nõ satis esse factũ uel uirtuti tuæ: uel cõceptæ hoĩum opinioni teipsum uno omniũ cõsensu Cardinalẽ p̃nũciauit. Nõ. n. postulantibus amicis: nõ patria quærẽti: nõ imaginibus maioꝝ: nõ opibus tributoꝝ: nõ diuitiaꝫ exuberãtia: nõ populari gratia: sed uirtute & sapiẽtia q̃bus Romana eccleſia maxime indigere uidebat̃. Es decus illud honorũ: & talẽ tãq̃ insigne dignitatẽ cõsecutus præcipua q̃dẽ laus accessit pontifici sapientissimo: quem cognoscerẽt oẽs in uirũ benemeritũ collatã esse amplissimã dignitatẽ & uirtutẽ ab eo tãtopere exornari decorariq̃ solere: qui nõ inhiãtibus dignitati nõ ambitionibus sed bene p̃merẽtibus illã cõtulerit. In
A hoc quoq̃ Romanoꝝ prudẽtiã immitatus: qui Scipionẽ quoniã cõsulatũ haud petierat unq̃: bis cõsu-
B lem effecere. ueꝫ id tibi accidisse puto: quod antea. M. Catoni cõtigisse tradit̃: qui quo minus gloriam petebat: eo magis illã assequebat̃. Solẽt præterea hi sublimi honores & excelsa dignitatũ culmina infla re hoĩes: eosdẽq̃ sui splendoris lumine adeo efferre: ut nedũ alios sed ne ipsos quidem satis cognoscãt: prioꝝ familiaritatũ obliuiscũt̃: nõ q̃ ipsi sint sed quid possint respiciẽtes. Ex pompa. n. & fastu æstimari uolũt: & adeo priores exuunt mores ut lethes in flumine merito oĩa mersisse uideant̃. tibi uero quẽ optimaꝝ artiũ. & sacrarũ litteraꝝ studia humana oĩa despiciẽda donauere. lõge secus euenit: nulla elatio: nullus fastus: nulla uerba elatiora dep̃hendunt̃: sed quãto sublimius teipsum euexisti tãto te geris summissius humanitatẽ uero atq̃ clæmẽtiã: quã per id tẽpus agebas nõ solũ cõseruasti ueꝫ etiã mirũ in modũ auxisti. Plura me de hac re dicere cogitantẽ: domus ipsa de sui dignitate & gloria longius sermone differre nõ patit̃. Sed unde potissimũ iniciũ sumã in tantis familiæ tuæ excellẽtissimis bonis. Si enĩ uetustatẽ quærimus hæc una est quæ priscaꝝ domuũ antiquitate sua memoriã superat. Si generis nobilitatẽ nihil clarius. Si litteratissimoꝝ hoĩum copiã nihil frequẽtius. Si maximaꝝ pulcherrimarũq̃ reꝝ sciẽtiã nihil præstantius. Si uero clarissimoꝝ uiroꝝ insignia. Si amplissimos magistratus. Si magnificẽtissimos titulos. Si excelsas dignitates requiramus: quodnã aliud hominũ genus cõpiemus hoc uno p̃stantius? Nã ut cæteros (tẽpori obsequẽs) cõticescam: qd memorẽ Reuerẽdissimũ illũ atq̃ sapiẽtissimũ dominũ brandam Cardinalẽ: uirũ: dii boni quanta grauitate: quanta sapientia: quanta deniq̃ uirtute p̃stãtẽ? Cuius res gestæ & bene facta q̃pluria huiuscemodi sũt ut nulla sit ætas laudes eius obscuratura. Possem innumerabiles eius fere legationes amplissima munera. excellentissimas domos: sacratissima templa: per uniuersum terraꝝ orbem longe lateq̃ dispersa recensere. Possem dignissimum hoc papiensis studii collegiũ: adeo pie: adeo sancte ab eo institutũ obseruatũq̃ referre: quod profecto quantũ nomini suo laudis & ornamenti quantũ utilitatis & emolumenti: cũ cæteris: tũ uel in primis uniuersæ familiæ tuæ contulerit nemo est qui nõ sentit & admiret̃? Quibus rebus successor & hæres dignissime: & si nobilitas tua satis apud oẽs insignita sit nũq̃ hoc tamẽ maioꝝ tuoꝝ splendore satis ornatũ te iudicasti: nisi aliqua tua industria & uirtute laudẽ p̃priam tibi cõparares. O felix fortunata domus Castilonea: quæ in tam paruo temporis curriculo: hos tales ac tanta dignitate uiros in lucem pro-

diderit.Quorum ꝓfecto laudes nulla hoïum facundia:nulla ſapientum uiroꝝ ingenia:nulla momenta litteraꝝ cõticeſcant.hac de re plura dicere niſi illud ſane exploratum haberẽ:nullius eſſe tantum flumen ingenii q̃ poſſet:nõ dicam ornare uerbis:ſed nec tuas q̃dẽ in omni uita laudes enarrare.Permittes igitur orationi meæ finem facere:ſi illud unũ adiecero:ut me haud q̃q̃ ea de cauſa ad dicendũ ueniſſe exiſtimes:ut uellẽ aut poſſem tibi ꝓſuadere me unũ eſſe q̃ ꝑclara uirtutis tuæ facinora poſſem ꝓ magnitudine memoriæ cõmẽdare.Sed ut aliqua ex ꝑte ĩtelligeres q̃tũ laudis & gloriæ tuæ ꝑcupidus exiſterẽ.Itaq; pater reuerẽdiſſime hæc mea dicta q̃ ex uero & ſimplici aïo ꝓlapſa ſunt:ꝓ tua ſingulari humanitate atq; clæmẽtia æquo aïo patiare:& me ſi mereor aliquãdo dominationi tuæ cõmẽdatũ habe.
Dixi.

Ad Epiſcopi uel alterius prælati electionem perſuaſio optima.

Eor uiri religioſiſſimi: uos oẽs longe demirari:q; ipſe oïum diſciplinaꝝ:& ꝑſertim artis oratoriæ ignarus hanc dicẽdi ꝓuinciam impræſentiaꝝ aſſumpſerim,ueꝝ ne forte cuiuſq̃ arrogantiæ me accuſetis:uel ſuꝑbiæ:dicam ĩprimis q̃obrẽ hunc locũ aſcẽderim:quod quom audieritis.Siquid forte in dicẽdo a me prætermiſſum fuerit:aut minus accurate dictum q̃ dignitati ueſtræ cõuenire uideaẽ:plene cõfido uberẽ uos mihi uniuerſos ueniam ĩperituros. Eoꝝ q ſummũ q in me ĩperium habẽt tremẽda iuſſa:hoc dicẽdi onus meis modo rationibus allegarunt:q̃bus reſiſtere nephas eſſe exiſtimabam.Malui &enĩ a uobis ridiuſculum uniuerſis:q̃ inobſequentẽ iudicari:quandoq; dẽ id in religionẽ quam ꝓfitemur uideaẽ eſſe maximum:ut patribus atq; ſupioribus noſtris haud contanter pereamus.Siquid igiẽ a me in ꝑſentia dictum erit:aliqua quod ex parte accuſationẽ ꝓmereaẽ: Id quæſo uenia dignum ueſtra ꝓ facilitate iudicetis.Et ne diutius ſuſpẽſo uos aïo teneam: ornandum mihi eſt de electiõe ꝓuincialis:q ea uita ſit:his moribus eaq; doctrina ut nos oẽs rite:recteq; regere: & gubernare poſſit.Quibus autẽ rebus talẽ hoïem redimitum eſſe oporteat ſcitis oẽs:quod ſatis me perſuaſum facit:ut breuioribus uerbis hæc oratio a me ſit habẽda.Nam q̃s ueſtrũ ignoret:primum hunc hoïem q nobis præeſſe debet iuſticia decorari oportere:qua ſine nihil eſt quod bene:laute q̃ regi : aut inſtitui poſſit:ſiue id corpus:ſiue aïam inſpiciat.poſſem q̃ppe in medium multa exẽpla:uariaſq; hiſtorias afferre:q̃bus ꝓbarẽ ex magiſtratibus iniuſtis:atq; ꝑlatis iniq̃s maximam pernicieẽ:& detrimẽta innumera mortalibus obtigiſſe:q̃ cõpluſcula ex ꝑte connumerarẽ.Niſi hæc aïo ſedere ueſtro arbitrarer. Prudẽtẽ deinde hunc uiꝝ eſſe cõdecet:ut is ſua prudẽtia noſtras queat rationes atq; fortunas cõtutari.Quid ſubinde de fortitudine dixero:ea ſane tã neceſſaria eſt ei:qui nos gubernaturus eſt:q̃ uniuerſis titan mortalibus:cuius certo carẽtia oïbus in feris animantibus cladẽ cõpareret extremam.Deligamus itaq; eũ:aïo qui ſit infracto atq; incõcuſſo:oẽs infortunas quæ nobis obtigerint:ut is intrepide rebelles:religioniſq; noſtræ inimicos obtũdat:atq; longe repellat.Neq; id uos latere debet ſapientiſſimi patres,eũ q nobis ꝓfectus ſit q̃ modeſtiſſimũ eſſe oportere,ut iam oẽs praua cupiditates ĩmoderatoſq; animi affectus ab ſeſe longe abiecerit.Nam quo pacto q̃s unq̃ aut qua lege alioꝝ cupiditates frenabit.q̃ ſuas cohibere nõ põt?Neminẽ ꝑterea adhuc legimus aut uidimus q recte illum ordinem.aut hominũ ſocietatẽ rexerit.ubi ſeipſum emẽdare nequerit.ſuãq; uitã melioreẽ in partẽ redigere.hæc enĩ illa uirtus eſt hoïes quæ perbeatos effecit.quandoquidẽ uoluptates oẽs aufert uanaq; oblectamẽta ſegregat.& quicquid ratio cupit.illa libens complectiẽ.facilitas ꝑterea atq; optata comitas.illi haud quanq̃ debet eſſe aliena.ut unũquẽq; ex grege ſuo cui ꝑfuerit.patiẽti æquo aïo audiat.ſuãq; honeſtiſſime foueat cauſam qua enĩ q̃s autoritate.dignitate.magiſtratu.ſapientia cæteris fuerit ꝑſtantior.eo maiori. atq; locupletiori illũ benignitate cõuenuſtari oportebit.Erit itẽ ille nobis prouincialis deſignãdus: noſtri qui ordinis atq; totius regionis cultor ſit maximus:& gregẽ ſuũ:& quæ diuinũ ad cultũ attinere uidebunt:aïo flagrantiori:atq; maiori ſtudio ꝓtractet:ac iugiter ſua mẽte reuoluat.Aduertẽdum quoq; erit q̃ is litteraꝝ copia redundat:ne illa animi cæcitas:aut ignorantia ordini noſtro ullã poſſit labem: aut ĩcõmodũ afferre.Adſunt ſæpe bonaꝝ artium religionis,bonoꝝ moꝝ ordiniſq; noſtri oppugnatores:q̃ ſciẽtia falſis in argumentationibus abutunt quos niſi q nobis præſunt contrariis argumentis:& ſumma ſapiẽtia reprobauerint:æternam notam:atq; æternũ dedecus illabimur.Quãobrẽ id curandũ eſt diligentiſſime:ut eo regnamur:q nõ modo uirtutibus ſuperioribus:ſed doctrina quoq; ualeat plurimũ quo poſſit oẽs q nobis litteratura obeſſe uoluerit ad modũ refellere. Quid plura dicã?illũ deniq; in ꝓuinciale noſtrũ deſignandũ:& laudo & ꝓbo:cui ea oïa inſint:q tanto regimini:& tã amplæ ditioni cõuenire uideaẽ.ut oẽs ĩtelligant atq; ſentiant huic electioni ſummo ſtudio.cura diligentia ꝓptitudine,uigilantia.nos uniuerſos operã enauaſſe.Neq; ſi in magiſtratibus ſecularibus ꝓcreandis ſumma accuratio adhibenda eſt:quanto locubratior ac uigilantior cura ſeruanda fuerit:in his q ad religionẽ decernãt ꝓcurãdã atq; cõtutãda.Id mõ rſtat ſapiẽtiſſimi pres:q̃q̃ nõ opus eẽ arbitror:ut cõmonefaciã: ne q̃ſquã ueſtrũ ullo animi affectu hanc ĩ electionẽ cõtrahaẽ: ſed aïo ſincero atq; imaculato:quod fore reor:is uniformiter a uobis eligaẽ:uirtutibus qui ſuperioribus ut iſignitus:at longe ornatus:Quod ſi a uobis factũ erit:hic inter mortales gratiam:& religiõis noſtræ ſummũ ornamẽtũ:atq; apud diuos cælites æternã gloriã conſequamur:Ad quã nos ꝓducat q uiuit & regnat ꝑ infinita ſæcula benedictus.

Exhortatio in clerum ſaluberrima:In qua clericorum uita deteſtantur:& ipſi ad uirtutes inuitantur Incipit.

Ellem patres Reuerendiſſimi:tantum uirtutis atq; animi roboris in me eſſet ut quæ nũc uerbis ſum enuntiaturus:poſſem ipſis:atq; exemplo rite omnibus comprobare.Ea demũ ꝓfecti

est hominis ac sapientis uiri prudentia:parem uerbis præstare probitatem:& cū quid recte dixeris ad alios cohortationē:teipsum ꝓbare faciēdo.Nec.n. ꝓdest plurimū uitæ mortaliū:quos cōmodis secundū institutionē uestrā cōsulere debetis:nō tantū uitiis peccantiū atq; in illis coarguendis uos acres ꝓbere sed bene uiuēdi officiis ac rectissime uitæ cursu cohortari ad uirtutis uestræ imitationē. ꝑmultū qdē in animis inhæret:quæ ipsis oculis uidemus magisq; cōmouemur ad rectā uiuendi rōnē: ꝓbitates hoīum inspiciēdo & uitæ integritatem q̄ audiēdo uerba ampulosa:& magnificas snias:ꝑsertim a dicentis uita discrepantes.At ille q bene uiuēdi formulā docet exēplo sui.alios uero uitia non solū uerbis sed rectis operibus repræhēdit:hic extollēdus ē iter cæteros:hic doctor bonus:& uitæ magister haberi debet:fragiles nos ac ꝓnos natura cōstituit ad peccandū:sensuū dedit blandimenta:multas q̄bus alliceremur palā posuit uoluptates:cupiditatū illecebras quodāmodo īfinitas explicauit:uirtutē uero tanq̄ oīum regis dominatricē in arduo quodā loco atq; in excelsa arce collocauit:ad quā nō licet nisi
A summis laboribus ꝓuenire:ut poeta nobilis inqt Esiodus:deos sudoré posuisse: q̄difficilis eis cōsequé
B dæ uirtutis facultas esset ostēdēs.Itaq; si uelim detestari auariciā.si luxuriā:si superbiā:si ambitionē:si re-
C liquas itē animi pestes:amplissime id copiosissimeq; possem facere?Incipiens ab illa malos oīum parēte atq; effectrice:magna uoce diceré:Illā pecuniæ studiū habere:quam nemo unq̄ sapiēs cōcupiuit: no
D stris ībutam malis:corpus aīumq; uirilē effœminare:nulla dare aīo qetē:mō huc modo illuc agere illū & rapere:turbinis modo & ꝓcellæ.Multis exēplis ꝓbaré:plurimos malos iniciū & causam mortalibus extitisse:nihil sanctū habere:nil æquū:nisi iustū:nil chas:præter pecuniam:nō seruare religioné erga dominū:nō pietatē in parentes:nō caritatē in proximos:non in cæteros dilectionē sed turbatis humanæ societatis officiis:oīa ad q̄stū:oīa ad commodū suū referre.Etenī nullam seruare iustitiā: nullā colere pietatē:nulla æquitatis iura tueri:qui arcet auaritia:qui habet rebus oībus pecuniā cariorē.Hæc est.n.illa quæ nos reddit simillimos beluis:ut in fabulis accepimus:Vlyssis socios in uaria fe
E ras monstra uertisse:q ab omni rōne sensuq; aduocat.Cui ne sapientes quidē qui sunt habiti resistere ualuerūt. Ná qd de simonia dicā?q; de ea quæsti sunt ꝓmulti:est id qdem dignū q̄rela. iniq̄ssimū ē.n. cū quod uirtute effici debet.id tentet pecunia.Sed tamē nō magis mihi pōtificū culpa uidet.quā eorū qui ista quærūt.nūquā.n.uēditores extitissent reges sacras.nisi uos fuissetis emptores.In quo tamē nō uideo quid pōtificibus possitis exprobrate nisi q; in magnis ipsi peccāt uos ī ꝓuis.Sūt quidē multi qui ex beneficiolis quæ cōferūt nō exigūt pecuniā:sed extorquēt:id iure suo & cōsuetudine se facere asserētes.nō.n.illā simoniā dicūt sed debitū.hoc eodē mō euenit:quēadmodū cū lupū ꝓsequētes:raptorē illū:furē:ꝑdonē uocamus:ipsi nihil aliud doleamus nisi q; pdā in quā inhiabamus eripuit:& ne nos fu
F res essemus effecti.Nūc qd loquar de superbia?q̄tū illa nobis ꝓberet tpis ad dicēdū.Primū nāq; scimus: eā cælo eiecisse pentē nostrum primarium:beata uita priuasse:societates sanctissimas diremisse:multa bella iter hoīes excitasse:īfinitas domos euertisse:& urbes q̄plurimas:deniq; & fuisse & esse quasi pestiferas quoddā calamitatū nostras sæmē.Quod cōe uitiū ambitio:nōne ea nullū terminū habēs plurimos mortaliū ita est cōplexa:ut coegerit desistere a recto tramite rōnis?Nō ē q; æstimetis puas uires huius esse ad ꝓuertēdū status nostri qetem:uersat pectora nostra:nec sinit nos rebus mediocribus esse cōtētos?hæc iter prima gētes dominia:hæc īperia excitauit:hæc respublicas ꝓuertit:hæc uastauit prouincias:hæc olī scismata &.ꝓcreauit & fouit.hypocrisim ad nos induxit:dū q̄sq; uideri uult dignus ho
G nore:quē postulat. Et quoniam cœpimus: diligentius de qua loquimur hypocrisim contemplemur īmanent bestiā:sæuissimū monstrū:fraudis:escā pabulū iniq̄tatis:q̄ sola ītēta ē ad fallēdū.Reliqua animantia cū nocere uolūt nullis īsidiis id agūt:nulla simulationis specie:sed palā huius uitii exptia.at hypocrisis cū maxime nocere studet:simulat se ꝓsuturā:ut prius corpi nostro uulnus īfigat:q̄ qs illius tela potuerit cōspexisse.Ex oī nāq; genere hoīum:quos uariis uitiis īgenios & ad malū ꝓna coinquinat īprobitas:nullū neq; ꝓmptiosius:neq; odibilius esse reor:nec seueriori cēsura aīaduersio neq; plectendū:q̄ eos qui cū puersæ mētis:animiq; mali ignātis sint:tamē fingēdo id callide & conanter agūt:ut sancti & ītegerrimi hoīes:oīq; carētes uitio habeant.hi sūt quos uidemus nō tā uestitos pānis q̄ īuolutos uestibus quos sunt illa pgrādia & pēdētiū capitū tegmina:monstra hoīum & portēta:tunicis tāq̄ culeis insuti q̄bus si esset aliquid sinceritatis nūq̄ tantope studerēt hāc eos pannariā sanctitatē oculis nostris obiicere:sed ītegritatē animi sub cōi & usitato habitu latere paterent:studerētq; potius ut hoīes nescirēt eos bona:q̄ ut scirēt:quod isti minime faciūt:sed inculcāt ea oculis nostris & ꝓpalā ostēdūt:ꝓ quæ se sanctos & ītegerrimos cupiūt existimari.huic sordidæ deformationi habitus:tristitia uultus:& deiectio frōtis adiūgit:quæ & ipsa ostētādi & decipiēdi īstrumēta sūt maxīa:ut & cognomē uestrū in desit tractū hypocritæ tristes:motus oculos grauis:obtorta crinis.sputus frequēs.nō tā ab astinentia ciboq; quā anhelatione proueniens.Nā hoc habet hypocritas studiū.faciem exterminat.corpus īpinguat.quæ sub uestes latēt ad opera uoluptatis quæ supereminent ad fictionem sanctitatis exercet.Sed quid ego de uerbis eos loquar?in quibus nihil est simplex.nil ues:nil sinceꝝ.& quod īdignissimū ē. peccata in aliis acerbissime castigant.quibus ipsi præcipue obnoxi sunt:alios demerita redarguūt.suorum penitus ignari.&.cū in cæteros oculis paleā diligēter inspexerint.ipsi trabem nō sentiunt in suis. Quāmultus eius sermo de conscientia.q̄multus de ītegritate.de iusticia de cōtinentia.de humilitate. hinc aduersus īprobos inuehūt.uociferāt.insaniūt.sed iidēipsi ubi omissis uerbis ad res puenerint.quasi alii quidē hoīes.& propriū præceptos obliti.per fas & nefas cūcta facere ꝓperant.quæ prius in aliis

deteſtabantur ut cum eorum uita mirum in modum pugnet oratio. Et quidē omniū hypocritarum una eſt regula, unum deniq; inſtitutum ut uerba eorum optima ſint: facta autem peſſima. Non igitur ueſtis hiſpida: & talos aduſq; profluxa toga: non prægrande capitis tegmē: non triſtis & ſeuera aliis pec catis caſtigandis: ſuis ignoſcendis curioſitas: non importuna templorum frequentatio: non admurmu ratio picturarum bonum uirum efficiunt: uera ſinceritas animi iſtuc præſtet oportet, non improba & captioſa oſtentatio ſui: Nōne hic hypocrita bonus & integer uir omnia contrafacere reperietur, q̄ tu fa cias? Et recte quidem: Tibi propoſitū eſt ut bonus uideare. Illi ut ſit bonus. Tu facie exterminas ut ap peas hoībus ieiunans: ille lauat & ungit ne ieiunus appeat. Tu ueſtes induis quæ oculos hominum in admirationem humilitatis & honeſtatis tuæ conuertat: ille conuertantur ne in admirationem oculi: communi ueſtitu calceamentoq; utitur. Tu tēpla infeſtas: ille modeſte adit. Tu figuras attrectas: ille ſe cum ipſe tacitus deum perorat. Tu ploras inter ſacra: ille lætatur. Tu triſtitiā uultus præ te fers: ille hi laritate. Quid ad hæc reſpondes hypocrita? nōne bonus & ſincerus uir hæc facit oīa: quoꝝ tu contra ria facis? Quid igitur miſer hāc ſanctitatē tuā oculis noſtris inculcas? quid uerba iactas? q̄d te oſtētas? quid intumeſcis? qd in aliis repræhēdis? te bonū falſo ſimulas. Nōne oēs integritatē & ſeueritatē finge re poſſemus? nūc ipſe conſcius eſſes iniuriarū tuaꝝ. Nec ego ſolū de religioſis: ueꝝ & de ſecularibus lo quor: in utroq; genere hæc infanda reperiē peſtis. Apud hos caue quæſo pecuniam deponas: caue q̄q̄ credas: caue tutelā liberorum cōmittas: caue ad pudicitiam filiarum filiorumue tuorum aſpirare poſ ſint. Perſuade tibi (nam perſuadere tuto potes) hoc eſſe nocentiſſimum genus hominum: & cunctis fla gitiis ſceleribuſq; coopertū: calamitatem euerſionemq; propinquoꝝ quærentes ſpoliatores uiduarū pupillorūq; omniū deniq; qui aliqua in re eorum fidei ſe cōmiſerint euerſores. hos fuge. hos uita. cum his nihil rei unq̄ tibi ſit: ſi q̄tē amas. Nihil eſt. n. quod hypocritis tuto credi poſſit: cum omnia eorum ſimulata ſint atq; ficta. Nec ego ſalutares monitiones ac exhortationes diuinarum rerum repræhēdo ſed fictiones deteſtor: & ab his qui ſanctitatem & caſtitatem profitentur: conſentaneā profeſſioni ſuæ tuæ requiro. Vultum autem & geſtum & inceſſum & uerba ad ſpē integritatis ſanctitatiſq; formare. intus uero turpiſſima uitia retinere. aliena peccata ſeuere diſcutere. ſua faciliter ignoſcere. & bonus ui deri cū nō ſis. idq; ad deceptionem hoīm facere. tetrū & flagitioſū ac deteſtādū dico. hoc ē qd' ī te hypo crita reꝑhēdo hoc ē qd' carpo atq; deteſtor. Et qd ē qd' deus ī ſermōibus ſuis acrius deteſtat q̄ hypocri taꝝ puerſitatē? qd qd' tā crebrius repetat: cui uæhementius ac terribilius cōminat? qd maiori odio ma giſter ille ſupræmus eſſe ſibi oſtendat. hæc formida igitur o hypocrita dū tēpus eſt & ante iudiciū. cū illo cōminatore quē falli non licet redi in gratiam. omitte has fictiōes quibus fallendi gra hactenus ſtu duiſti. ueris magis uirtutibus q̄ ſimulatis inhæreas: uultu & ueſtitu cōi utere. nec tibi tanta cura ſit ut hoīes de tuis bonis ſciant q̄ ut neſciant. In uitia autem aliena non curioſus ſis. ſed in tua. Mitto nūc ſtu diū gulæ. quæ corporis noſtri mancipia nos reddit. dū uētri ſeruire ſtudemus: uaria quærentes palatis oblectamenta. mitto lram. Inuidiam. Luxuriam. mitto etiam reliqua. dies. n. me deficeret ſi per omniū genera uitiorum diſcurrens quanta incōmoda mortalibus attulerunt percenſerem. Quis. n. non facili ter abūdeq; illa tractaret? uel mutus & e linguis eloquēs eſſe poſſet in tam lata materia & tā ampla? ui tiorum quidem referta ſunt oīa quæ undiq; agmine facto irruūt. in nos circūſtant. premūt. quottidie animæ tēpeſtatibus iactant. ut difficile ſit in portū ſe ab his uēdicare. Magna eſt præterea improborū licentia: cateruatim redūdantiū. ſummi. infimi. mediocres prolabunt. Et quid eſt (ut cōia enumeré ui tia) q̄ longe clientum ac familiarū agmine ſtipatus incedis? quid q̄ nil cōmedis. nil bibis niſi præguſta tum? nullū audis niſi flexis genibus? inſtar ſimulacri louis ac Martis? Quo more? quo exēplo tu homū cio ex cœno & luto compoſitus tā inſolens euaſiſti? An euangelium chriſti & apoſtolorū doctrina te il la facere docuerunt? Quid q̄ tibi ſumptuoſa ſunt conuiuia? epulæ magnificentiſſimæ? uaria ferculoꝝ genera? pocula exquiſita? ueſtium crebra mutatio. Quid q̄ equoꝝ tibi maior cura eſt multo q̄ pauperum chriſti an talia ſanctorum patrum fuerunt inſtituta? an talē uiuēdi normā cæteris præbuerūt? ꝓfecto minime. O te miſerū. O infælicē. uel q̄ ſciens tam fraudulenter peccas: uel q̄ neſciens ignorantia tua delectaris. Nō ꝓſpicis: nō conſideras: ad quoꝝ utilitatē ad quē finē hæc ampla eccleſiaꝝ patrimo nia ſint conſtituta. non uti raptori tibi cōmiſſa ſunt: ſed ut cuſtodi & diſpenſatori: nō tua ſunt ſed pau perum. Et ideo decimas: atq; primitias: frugum primogenita: uel ſacrificia pro peccato: uel uota: quæ ſi bi deus iuſſit offerri: ſacerdotibus aut miniſtris miniſtrantibus neceſſitatem patientibus diſtribui de bere cōſtituit: ut deuotiſſimo populo neceſſaria uitæ miniſtrante ipſi creatori ac paſtori ſuo liberis mē tibus miniſtrarent: atq; in eius cultu ſine ulla ſollicitudine corporali proficerent: ne terrenis occupati onibus implicati: officio ſuo dignas excubias ſtrēue curare qui poſſent. Quapropter poſſeſſiōes quas oblatas a populis accipiunt ſacerdotes uel miniſtri pauperū: iam non ſunt res mundi credēdæ ſed dei. Et quæ dei ſunt carnaliter aut per pompam mundi non debent diſpenſari: & eis non ut ſæculi rebus: luxurioſe aut cupide: ſed ſancte ut deo conſecratis aut cōtinentiæ dedicatis: ſolummodo ad neceſſaria pauperum uti debent ſacerdotes. Sed reformentur in nobis nunc hæc uitia: abiiciamus opera tenebra rum & induamur arma lucis. Opus ē. n. ſanctū. laudabile. honeſtum. Multæ corruptelæ: multi abuſus ſunt tollendi ex ſanctuario dei: purgādus aer: & fontes amputādi: ut coniectum ſæmē fructū multipli cē nobis reddat: deponite ergo opes. faſtū: ſupbiā. auariciā. libidinē. & cæteras animi peſtes. Amate pau pertatē: paruo ſitis contenti: non appetatis dignitates: intuemini ſaluatorē noſtrū: qué uerbis tantū ſe-

quimur:operibus uero perſequimur. At ille inquit. Diſcite a me quia humilis ſum & mitis corde: exẽplũ. n. do uobis. Diſcant a uobis hoĩes: humiliemini uſq; ad mortẽ ſi opus ſit: Non ſequamini religionẽ diuinã ꝓpter quæſtũ ut pleriq; oẽs facimus: ſed ꝓpter ſaluteꝫ aĩarꝝ. Quid tandẽ dicã? nõ eſt uita ueſtra ſecundũ diuina euãgelii præcepta: nõ ſecundũ apoſtolorꝝ: & aliorꝝ ſanctorꝝ patrũ ueſtigia: quorꝝ ĩ hæreditatẽ intraſtis inſtituta. Illi. n. ſanguine ſuo hanc uobis eccleſiam peperũt: uos aliorꝝ ſanguiné abſorbetis: Illi corporũ torméta ſuſtinuerunt ob fidei corroborationẽ: uos ad ipſius deſolationem torméta pluribus hoĩbus ĩfertis. Illi inſequebanꝫ inopiã: uos opes quæritis: gaudebãt illi pauptate: uos diuitiis. Illi potẽtiã mũdanã aſpernabanꝫ humilitatẽ ſequẽtes: uos dominia & elatio delectant. Illi diligi & amari ſtudebãt: uos metui uultis. neſciẽtes q; nũq; timor cum dilectione & caritate miſceꝫ. deniq; ad ſaluteꝫ illi noſtrã ꝓficiebãt: uos uidemini ad perniciẽ cõſtituti. Quid ergo mirandũ eſt: in tãta uita ac morum diſſimilitudine: tanta nequicia. tanta peruerſitate: perſonas eccleſiaſticas iam eſſe odio hominibus cœpiſſe? cũ quiſq; bene loquaꝫ: male uiuat: non in emendationem ſuã ſit diligẽs: ſed in aliorum repræhenſionẽ: cum ſacra prophanet: cum uendet eccleſiaſtica ſacramẽta: cum qui uirtutis exempla eſſe debẽt: ſint ſimulacra uitiorum. In tanta igitur rerum tanta uitiorꝝ peruerſitate: nihil ẽ quod noſtris meritis: noſtris operibus nos putẽ cõſecutores: oĩpotentis dei auxilium ẽ implorandum: porrigẽdæ preces: ut noſtris calamitatibus ſuccurrat. Exaudiet uota noſtra ſi nos dignos fecerimus q; exaudiamur. digni autem erimus ſi abiectis uitiis cum uirtute uiuemus: ſi mores mutabimus: ſi concordat uita cum moribus. Non. n. placaꝫ deus lingua ſed affectione cordis. Nimis diu iacimus in uitiis: unde erui difficile erit non inquinati ſolum ſed pene ĩfecti errauimus docti piter & indocti: ſed doctorꝝ hoĩum maior ẽ culpa: qui eorꝝ doctrina tam male abutunꝫ: diligẽtius. n. loqui q̃ uiuere didicerunt. Quare pres Reuerendiſſimi excitemus nos aliquãdo: a diuturno ſomno expergiſcamur: demus operã uirtuti: quæ q; q; d attigerit adducit in ſimilitudinẽ ſui pereamus rationi: quæ cũ ſit pars diuinitatis qui parebit illi deo obtẽperabit. Oẽm ſordẽ. oẽm labem ex aĩo depellamus: honores. dignitates. pompã ꝓpudẽdamus. pecuniam cõdẽnemus. nõ inhiemus his rebus: in q̃bus habet fortuna poteſtatẽ. quarꝝ poſſeſſio inſtabilis ẽ & incerta: quãtũ ſat eſt corpori ĩpendamus: illius obſiſtamus cupiditatibus: nã q; corpori ſeruiet: ſeruiet ĩpotẽti. ingrato. inexplebili. in quod quo plura congeſſeris: eo maiora impabit. Qui. n. corporis ſui nimiã curã habet: is mihi uideꝫ eſſe omnino oblitus ſalutis ſuæ: Nõ ergo aut corpus: aut hæc quæ uulgo appellanꝫ bona diligamus: infirma. caduca. ad paruũ tẽpus duratura. æterna ſunt illa in quorũ hæreditatẽ uocati ſumus. quæ debemus appetere: ad quæ breuiſſima uia eſt per cõtẽptũ rerꝝ externarũ: quas ſiquis auidius cõcupierit: amplũ iter animæ ſuæ cõſtruit ad ruinã. Equidẽ mecũ cogitãs: noſtrarꝝ calamitatũ maximã parteꝫ eſſe reor: q; ſtultitiæ noſtræ acq̃eſcẽtes ſapientiam non amamus: nullo in precio illam habemus: floccipẽdimus eam: quæ ſola nos poteſt efficere beatos: nos reddere pares deo. Nã q; d eſt aliud ſapientia: niſi diuinarum humanarũq; rerũ cognitio: qui autem diuina cognouit ad eorꝝ normã uiuat neceſſe eſt: ſimillimũ ſe illis efficiens: cuius doctrinam imitaꝫ: Illa. n. inſtruet uitã noſtrã. Illa nobis monſtrabit quẽadmodũ malicia depellenda ſit: bonitas appetenda: Illa nos docebit eccleſias noſtras regere: hæc admonebit rationẽ pauperũ eſſe habendam: bonis uiris & iuſticiæ fauendũ: ſanctorꝝ geſta patrũ ad memoriam reuocabit: Illorum tum dicta: tum facta ante oculos ponet incendet nos ad illorum imaginem: & ad ſimilitudinem ſui perducet. Et quam uolumus aliam ſapientiam: quam ſaluatorem noſtrum dominum Ieſum chriſtum: ſuis humeris crucem ferentem: nos exẽplis: nos uerbis ſuis ad æterna præmia inuitantem. Illum ut uerum ſapientiæ fontem ſequamur. Omnia hic bõa fortunæ tanquam nullius momenti a nobis ſegreganda eſſe: Si regnum dei quærere uolumus præcipientẽ: ad bona illa æterna tam ſalutifere cohortantem: & mãdantem: ut ea relinquamus: quæ corpus & animas poſſunt perdere quæ nos tamen mente (neſcio qua) peruerſa quærimus: appetimus: abutimur ſpõte noſtra: tãquam ad uoluntariũ interitum properantes. O cæcas mentes: o peruerſas noſtras cupiditates: habemus ſapientiã in aperto poſitam: cuius plurimi ſe doctores inſulſiſſime profitentur habemus ſaluatorem mundi omnis ſapientiæ fundamentum: habemus huius ſapientiæ tã multos egregios monſtratores: & tamen nihil his cõmouemur: ducimur a uitiis: rapimur neq; ullum auxilium imploramus. Iãiam ſarcinolæ colligenæ ſunt noſtrorum operum nõ componendæ. reuocemus nũc pedem non in lubrico ſed in ſolido conſiſtamus: aduerſus agmina uitiorꝝ belligerãtes: Aſſumamus ſcutũ fortitudinis: & nos ab inſidiis ſathanæ tueamur. Id agamus ut cũ ratio reddẽda erit uillicationis noſtræ: coram iudice æterno: cuius cenſura magnopere timenda eſt intrepide illã: & mente firmius reddere ualeamus Requiretur enim a nobis non quid edificauerimus in terris ſed quid a nobis theſaurizatum fuerit in cælo. Non ſolum factorum: ſed dictorum quoq; & cogitationũ ratio poſceꝫ: non licebit tunc mentiri non ſimulare non diſſimulare. Nõ occurrẽt auxilio miniſtri: nõ aderunt aduocati: tibi pro te cauſa dicenda erit: patebunt ſcelera non tantum commiſſa: ſed excogitata. Non erit pœnitendi locus pro commiſſis: cuiquam reddetur ſecundum opera ſua. O diem illum infælicem multis & calamitoſum: ex his qui nũc perbeati fore uidentur: quantũ ille ab huius ſæculi ſplendore diſtabit? Quæ pœnæ? Qui cruciatus malemeritis parabuntur? Reuocate quæſo diem extremum illum animis ueſtris: & antequã ueniat mente præoccupate & uos ad extremum terminum præparate. Neſcitis enim qua hora uenturus ſit: ne cum uenerit uos inuenerit dormientes. Mors quidem nos circunſtat: urget. inſequitur: danda eſt opera ne incautos nos opprimat: Nihil enim eſt certius morte. Hora mortis nihil incertius: Morimur

autem quottidie:& quilibet actus dies morti accedit. Qua in re licet ſtultitiam noſtram fateri:q ſpes infinitas in rebus humanis nobis proponimus:in longum noſtras protrahimus cogitationes. Quis.n. eſt tam firmo corpore:tam certus ſui:ut ſibi polliceri poſſit ſe in poſterum diem uicturum: Quid ergo gloriam in hac fragili uita & mortali:q̃ uerius interitū nominare poſſumus:quid in ea figimus ſpē noſtram quam incolimus tāq̃ aduenæ:quam ſicut peregrini pertranſimus:ad incertum tempus uſum illius adepti:ad maiora quædam geniti ſumus ad uirtutem.ad laborem.ad cæleſtium rerum contemplationem. At iniquitates a mentibus noſtris repellantur. Amemus pacem.caritatem & cōcordiam diligentes.ſtudeamus deo placere & non mundo quē qui ſequitur ſaluus eſſe non poteſt.& qui uero deo adhærebit.hic uitæ æternæ præmia conſequetur.Finit.

Pro Seneriſſimi Romanorum Regis domini Federici iu
cunda receptiōe.ex parte cōis Bononiēſis Oratio Peroti.

Iqua fides ueri præferri maxime Cæſar:Temporibus poſſunt ſæcula nulla tuis.Quando magis tuos licuit ſpectare triūphos.Quando palatim plus meruere dei Pulchrior & melior quo ſub duce patria tota.Sub quo libertas principe tanta fuit.Libuit enim mihi in tanta omniū expectatione.in hoc clariſſimorum uirorum conuentu.in hac tanta celebritate.lepidiſſimi poetæ uerbis affari te Inuictiſſime Imperator.Nam quem me unum ex omnibus ad tantam rem obeundam minime idoneum.clæmentiſſimi principis noſtri ſingularis humanitas dignum fecerit. qui & maieſtatē ſacri nominis tui:in ingreſſu huius noſtræ urbis pro more cōſuetudineq̃ laudarem.& ei ꝑ immortali eius gloria gratularer non uidi? Equidem quibus uerbis exordiri melius poſſē q̃ is quæ uno tępore.& incredibilē noſtram lætitiam ex aduentu tuo ſuſceptam oſtenderent.& ſingularem noſtram erga tuā maieſtatem obſeruantiam demonſtrarent.& tui ſacri noīs īmortalitatē extollerent.& auidiſſimā omnium de te expectationem declararent. Aſpice quæſo Cæſar ſapientiſſimum uirū principē noſtrum: Aſpice clariſſimam hanc noſtræ urbis nobilitatē.quēq̃ ſuo ordine cerne & contemplare.mares.fœminas adoleſcentes.iuuenes.uiros. Quis eſt qui nō ſingularē ac pene īcredibilē uultu ipſo ac facie lætitiā præ ſe ferat? Arrident mediuſſidius pietes ipſi.tecta ipſa lætitia geſtiunt.totaq̃ urbs tātum uiſura triūphum circūfulſa ruit. Verte quoq̃ uerſus tuos ſacratiſſimos oculos Cæſar.nihil profecto uidebis.ob hunc expectatiſſimum aduētum tuum.& iamdiu ab oībus deſideratū nō plenū gaudii.nō plenū lætitiæ.nō plenū hilaritatis.uidēt.n.uniuerſi atq̃ animo ſuo cōtēplantur eiuſmodi ſibi hodie diē illuxiſſe quo uel gratiorem uel iucundiorem.uel magis eoꝝ nomini glorioſum & ne optare quidē potuiſſent. Nam per immortalem deum qui accidere poteſt aut homini maior laus:aut ciuitati gloria:aut patriæ claritas q̃ eius uiri præſentia illuſtrari.extolli decorari:quo(ſit ſanctiſſimus Romanus pontifex ſemp exceptus)neminem per uniuerſum terrarum orbem ſol uiderit uel potentia parem:uel dignitate maiorem:uel nobilitate generis:uirtutum præſtantia:& rerum geſtarum gloria clariorem. Vtinam mihi a diis immortalibus datum eſſet:ut diuinis laudibus tuis ſacratiſſime imperator ſi non omnino ſaltem aliqua ex parte parem eloquentiam præſtare poſſem.Sed uereor ne ſi de his aliquid dicere incipiam in medio ſermone mihi deſit oratio.Quod enim tantum flumē ingenii? quæ dicendi tanta uis tanta copia quæ nō dicam exornare: ſed enarrare uel potius attingere Cæſar res tuas poſſit? Nam ut imperatoriam maieſtatem præteream:cuius excellentia:dignitas:atq̃ amplitudo tanta eſt:ut modeſtius ſit de ea ſilere:q̃ tenuiter loqui.Cum diuina potius quædam res:q̃ humana uideatur:ut tuæ familiæ nobilitatem omittā:quæ tot iam ſæculis inter tot nobiliſſimas antiquiſſimaſq̃ totius germaniæ domos quaſi Sol quidam illuxit.Ex qua iam quattuor Romanorum reges fuere:quos tu Federice Imperator nunc Quintus ſequeris.Et quæ quam plurimos habuit clariſſimos uiros:atq̃ omni laudum genere ornatiſſimos qui diuerſa etiā Regna: Bohemiæ:Vngariæ:Poloniæ.uel ſingulari uirtute compararunt:uel ab aliis relicta incredibili ſapientia gubernarunt: Vt item res a maioribus tuis diuerſis temporibus præclariſſime geſtas:Quas cōnumerare infinitum eſſet prætermittam:quis adeo omni genere dicendi cumulatus orator reperiri:uel ut quod ſentio dicam excogitari poterit qui diuinas uirtutes tuas:qui res a te præclariſſime geſtas animo:ne dicam oratione complecti poſſit:Quanta:quāq̃ admirabilis ſit ſapientia tua Cæſar:tum omnis tua anteacta uita declarauit:tum uel maxime q̃ nuper poſt Romani noſtri pontificis in apoſtolicum tribunal aſſumptionem:te autore te duce diuiſio:& execrandum ab omnibus ſciſma in eccleſia dei e medio ſublatum:ac prorſus extinctum fuit.O diuinam diuini principis uirtutem.O admirabilem religionem.O ſingularem ſapientiam:inueteratum iam tot annis errorē tu Cæſar ſuſtuliſti:Iniectam(neſcio quo fato)tot principum:clariſſimorumq̃ uirorum caliginem illuſtraſti.Exoratam in eccleſia dei.etiam omnia peſtifero anhelitu maculantem uiperam cohibuiſti diſſidentes fratres:& iam aduerſus ſe inuicem gladios ſtringentes in concordiā reuocaſti. diuiſiōes diſcordias. bella tot principum.populorum potentiſſimarumq̃ nationum.in quietem:pacem. tranquillitatemq̃ conuertiſti.Quod Cæſar adeo præclarum facinus huic tuo comparari poterit? Poſſem hoc loco infinitas pene res abs te domi miliciæq̃ præclariſſime geſtas commemorare. Neq̃ enim me latet quanta cum gloria bella aduerſus ungaros geſſeris:quot:qualeſq̃ triumphos merueris? quot oppida? quot ciuitates expugnaueris? atq̃ in poteſtatem tuam redegeris:tumeriſq̃ & tenes in hodiernum diem? Neq̃

me latet inuictissime Imperator:quanta semper fides.religio.integritas tua. qui semper & sacrosanctã Romanam ecclesiam:& clerum omnem religiosissime coluisti:qui sanctam tellurem & sacratissimum Christi sepulchrum uisitare uoluisti qui instaurator templorum:religionis amator:& iusticiæ cultor semper fuisti.Cuius humanitas.clæmentia.benignitas.fortitudo.tẽperantia tanta est:ut merito te oẽs ueluti diuinum quendam hominem:uel potius mundanum quendam deum diligant.obseruent.colant adorent.uenerentur.Quibus ex rebus factum est:ut & coronam iamdiu in germania summa cũ laude susceperis & paucos post dies aliam Romæ:a sanctissimo Romano pontifice cũ immortali gloria sis suscepturus.Sed hæc oĩa quãq̃ perse maxima:atq; præclarissima sint:tamẽ si ei laudi cõparentur: quã ex ecclesiæ concordia atq; unione uendicasti exigua quædã pusillaq; uidebuntur.Quãobrẽ longe quidẽ præstare arbitror:ut diuinis laudibus tuis summisq; honoris.fortunæ.uirtutis. ingenii rerũ gestarꝝ ornamẽtis hoc loco posthabitis quæ longe latiorem dicendi campum expostularent:ad gratulationem tantũmodo gratiasq; cõuertam.Quanq̃ hoc quoq; superuacuũ uideo fore sacratissime Imperator:quandoquidẽ tanta lætitia perfruuntur uniuersi ciues nostri:tantis gaudiis exultãt:tanta in uoluptate uersanẽ.ut etiam me tacente eorum uultus.facies.oculi.maiestati tuæ & pro immortali eius dignitate ac gloria gratulari:& pro singulari decore atq; ornamento:quod sibi:suæq; ciuitati:tuæ sacratissimæ maiestatis præsentia hodierna die allatum cernũt gratis agere uideantur:ut tum quod officii mei est aliquando persoluam.Clæmentissime imperator.tibi & sapientissimi principis nostri & totius suæ ciuitatis noĩe.tui sacri nominis immortalitati congratulor:& pro ornamento:quod huic amplissimæ ciuitati hodie præstitisti:quas possum gratias ago.Res.bona.fortunas eorum maiestati tuæ ꝓ cuius cõmodo dignitate salutem uitã ipsam si opus esset profundere nõ dubitarent:offerre impræsentiarum turpe putant.Nam cum is sit sanctissimi Romani pontificis erga tuam sacratissimam maiestatẽ animus:ut sua oĩa tuæ celsitudini cõmunia fecerit:quis dubitat hanc quoq; ciuitatem quæ sanctitatis eius ẽ ad omne sacræ tuæ maiestatis ĩperiũ esse prõptissimã:teq; nõ secus Romani pontificis subditis uti posse:q̃ propriis.Vtinã utinã eorꝝ animi tã facile oculis cerni possent:q̃ cogitatione compræhẽdi. Neminẽ profecto in tanto nobilissimorꝝ hominũ cœtu uideres Cæsar qui nõ libenti animo si ita res ferret ꝓ tua salute:ꝓ gloria sanctissimi nominis tui:res suas omnes.fortunas uxores.liberos uitam deniq; ipsam ꝓfundere paratissimus foret.Reliquũ est q; te cum omni qua possimus obseruantia precamur & obsecramur Clæmentissime imperator:per mansuetudinẽ.benignitatẽ. iusticiã.moderationẽ. sapientiã tuã:per eam mentem quæ tibi diuinitus data est:ut nocere nemini prodesse omnibus uelis. Per gloriosam uitam tuam quæ uigebit memoria sæculorum omnium quam posteritas alte: quam æternitas semp tuebiť:ut cũ una cum Sanctissimo Romano pontifice fueris:cũ de rebus Italiæ uel potius christianæ religionis:& totius terrarꝝ orbis:cuius cura atq; administratio uos duos præcipue spectat una cõsultabis huiusq; urbis nostræ memineris eam respicias.ad eã tuos sacratissimos oculos parumper conuertas:eius dignitatem atq; amplitudinem cõmendatam habeas.Ita dii tibi ꝓpicii sint:Ita haheant profectionem tuam secundare:fælicemq; & fortunatam faciant.Ita tibi omnia pro desiderio animi tui ꝓspera gloriosaq; succedãt.Ego uero aliquãdo dicẽdi finẽ faciã ĩ psonã huius nostræ amplissimæ ciuitatis:eiusdẽ poetæ uersibus cõcludã:cuius uersibus exorsus fuit.Dii tibi dẽt & tu Cæsar quæ cũq; mereris.Dii mihi dent & tu quæ uolo si mereor. Versus Nicolai Perotti cũ post orationẽ præscripta Imperator eum laurea coronasset.Cinxisti uiridi Cæsar mea tempora lauro.Ecce meas ornat sacra corona comas.Non mea me uirtus tali nunc munere dignum.Sed dulce effecit principis ĩgenium. Dii deæq; præcor ꝓ me mitissime Cæsar Persoluant meritis p̃mia digna tuis.Ast ego quo tanto tibi sim pro munere gratus.Cantabo laudes dum mihi uita tuas.

Ad regem Aragonum Antonii Panormitæ, oratio:& suiipsius commendatio.

Andem Rex Serenissime:quod a superis immortalibus semper uotis & precibus optaui: illa mihi dies illuxit:qua post maximos studiorum meorũ labores sospes ad te redii.Agitur quidem Rex optime annus.xv.postq̃ ex hoc fæliciſſimo regno tuo pene puer cũ hoc alio fratre meo excessi.Cum enĩ tua extarent plurima ac maxima in fratres meos:atq; in meipsum beneficia: qd aliud erat quod ego:& item is frater meus homo nunc in iure ciuili eruditissimus possemus tuæ maiestati regiæ dignius aut gratius referre:q̃ si honestissimis artibus optimisq; disciplinis imbuti id consecuti essemus:ut uel in tua salute conseruanda:uel ĩ hoc ipso regno tuo honestando: atq; augẽdo utroq; nostrum q̃aptissime posses uti.Tua Rex inclite memoria quotiens aliquid a nobis agendum:aut dicendum erat semper ante oculos nostros uersabatur.Tua expectatio nos adhortabatur omnes solicitudines:oẽs molestias magno animo esse a nobis perferendas ut aliquando digni a te iudicaremur quos ĩter fideles regni tui nũerares.Tibi ergo Rex clæmẽtissime oĩa studia nostra:oẽs curas.atq; uigilias nõ iniuria dedicauimus.lustrauimus terras ac maria:ut tibi ꝓgratissimi eẽ possemus.Nulla fuit ĩ toto latio ciuitas:q̃ studiorꝝ fama ĩsignis habereť:ĩ q̃ nõ semp eos q optiarꝝ artiũ facile oĩum huius nr̃æ ætatis principes iudicarentur in primis secuti fuerimus.Papia enim Placentia. Bononia.Patauium urbes litteris ac fama insignes nos ternis lustris his artibus disciplinisq; deditos uiderunt:quas aut tuæ regiæ maiestati:aut regno tuo magis conuenire conducereq; arbitrabamur.Multa erant quæ ut ita facere-

mus optimis rationibus nos adhortabantur: Amici ſcilicet quibus ꝑpetuis eorum in nos beneficiis aliquādo a nobis ſatiſfaciēdū erat. Patria ꝑ qua ſæpe uiri ſapiētiſſimi multa ꝓcula: multos labores libēter ſpigreq; ſuſceperūt. Mouebat nos præterea nōnihil ipſa gloria: q̄ ſi meritis aut uirtute ꝓta extitit ſemp eſt a ſūmis uiris magno ſtudio q̄ſita: & a ſapiētibus hoibus maxīe laudata: Sed nulla certe alia res erat prīceps hūaniſſime: q nos magis ad hæc nr̄a ſtudia excitaret: q̄ ut tuæ maieſtati celſitudiq; cō placeremus. Incredibile. n. eſt q̄tus amor ſapiētiæ q̄tum deſideriū nos haberet: quotiēs ad tuas prope diuinas & imortales uirtutes animū noſtrū cōuertebamus. Quis enī te clæmētior? quis fortior? q̄s deniq; iuſtior aut melior īter Reges huiuſce nr̄æ etatis ripiri pōt? Nam ſi ꝓcenſere omnes Impatores ac principes uoluero: & ſuas uirtutes cum tuis cōpare: neminē reperiā quem cū tua excellenti & natura & uirtute ſatis digne poſſim cōferre. In te quidē ſumma æq̄tas. in te modeſtia. liberalitas. magnificentia. In te omnes regiæ uirtutes. In te plurimæ artes nobiles atq; egregiæ. Tu regnum tuū hocipſo tpe: quo totus fere orbis terraꝝ bellis atq; odiis ardet: ſolus in ꝓpetua pace: atq; in ſūmo ocio tua uirtute ac ſapiētia cōtines. te regnante nulla ab externis hoſtibus ſenſimus nobis ex aliqua ꝑte īferri bella. Tu pater patriæ tu clæmētiſſimus tutor ac ꝓtector ciuium tuorū ſemper fuiſti. Iure itaq; beatā ac fælicē inſulā noſtrā noſcq; oīum fore fortunatiſſimos oēs prædicant. Quibus te rege fortiſſimo te prīcipe ſapientiſſimo naſci cōtigit. Quādo enī hoc tuū regnū: hæc nobiliſſima inſula ſæpe illuſtriū poetarum carminibus: atq; oratione celebrata ſatis grata in te eē poterit quæ niſi tua diuina ꝓuidentia: niſi conſilio tuo coleret iam oīo deſerta ac uacua ꝓrſus eēt? Quis. n. alius: cū ꝓpter crebras huiuſmodi aeris infectiones hæc noſtra inſula pene eſſet cultoribus exhauſta nouos incolas in eadē introduxit. Quis alius eam tēporibus difficillimis nō ſolū ab externis bellis defendit: ſed ēt auxit atq; exornauit? Tuum ergo eſt q ipſa hodie incolit: q nos qui hic ſumus nūc in florentiſſimo ac pulcherrimo regno habitamus. Tuū eſt ut aliquādo cōcludam: q egoipſe q is optimus frater meus egregiis maioꝝ noſtroꝝ diſciplīs atq; artibus ornati hodierno die ad te acceſſimus. habemus itaq; tibi uni imortales gratias: ac maxīe teipſum nō tantū perpetuis in nos oēs pro meritis: ſed ēt pro tot regiis uirtutibus tuis diligimus & admiramur obſecramuſq; rex clariſſime ut qua caritate ac beniuolētia ſemper hoc regnū tuū excoluiſti: eadē utrūq; noſtrum diligas: & dignos gratia tua iudices. Nos. n. Rex mitiſſime qd̄ poſſumus hoc tibi auidiſſime pollicemur: nūq̄ tuoꝝ in nos beneficioꝝ īmemores futuros: ſed omni cura. ſtudio. ac diligētia ſemp ea facturos: quæ uel ad cōſeruationē tui ſtatus: uel ad diuturnitatē noīs tui ꝑtinebunt.

Ad dominū Mātuanum Illuſtrem Marchionē Oratio.

Vm tuā dignitatē atq; āplitudinē ſummā eē exiſtimarē Illuſtriſſime Marchio ac prīceps magnifice alienūq; a me eſſe dicerē: ne ſi tā ad uerendū cōſpectū tuū accedere mihi fas eēt: non nulla tibi pro īgenioli mei puitate narrarē. Etſi nullo aut exercitato in dicēdo īgenio: nulla deniq; orōnis autoritate prædītus ſim: qua ī te ornādo atq; extollēdo inſudare poſſem. Subideq; uerebar ſi q̄cq̄ dicēdum aggrederer ad īprobandū potius: q̄ laude dignū mihi uēdicarem. Tua tamen clæmentia: ac ſingularis humanitas oībus nationibus: mihiq; iādudū cognita atq; ꝓſpecta id effecit ut te principē clæmētiſſimum: genere nobilē: forma inſignē: ætate florentē: luſticia fulgentē: ꝓbitate refertū humanitate ſplēdidiſſimū eſſe uiderem. Te dominū: te mihi patronū: te mihi prīcipem: te mihi ꝓtectorem eſſe cōſtitui. dūmodo impio tuo libitū eſſe ſentirē. Quis. n. eſt tam rudis: tam crudus tā ferus moribus: qui tuam nō admiret modeſtiam? tuam nō laudet fidem? tuū nō cōtempletur ingeniū? Tantūq; conſilio potes: tantūq; dicendi grauitate & copia uales: ut in teipſo quædam imperatoria dignitas eſſe uideatur. Nolo hoc in loco princeps integerrime tuas uirtutes pertractare. Id facere nō puto hominis mediocris: neq; parum eruditi eſſe cenſeo: ſed eius oratoris qui oratoriā facultatem optime norit multarūq; reꝝ ſcientia cæteros antecellit. Id ſolum dicere auſim princeps clæmētiſſime: cū de ſanctiſſima uitæ tuæ frugalitate. In fideq; catholica deuotiſſima religione: ardentiſſima moꝝ uenuſtate: miri fica quædam ac prope diuina ad me fama peruenīſſet: id quottidianis uotis maximū ac immortalem deum deprecatus ſum: ut quandoq; humanitatem quam tibi cælitus miſſam omnes admirantur: lætantur populi: congratulantur ciuitates: exultant municipia mihi cupidiſſimo clientulo tuo præſtare digneris. Quare ille Cirrhus ꝓſarum Rex mihi in mētem uenit: quem aiunt dictitare ſolitū: nullum tam puri principis munus q̄ humanitatem hominibus præſtare. Meminiſti Cæſarem Auguſtum clæmentiſſimum in primis uirum adepto imperio gloriantem: q illum iam gradum aſcēdiſſet: unde uniuerſis benefaciendi facultas præſtaretur horum dignitatem princeps humaniſſime in me eligendo ꝓſequeris: numeroq; tuorum domeſticoꝝ adiungere nō dubites: Te unum omni fide omni beniuolētia: honoreq; cōplectar. Siqd erit qd̄ tuæ dignitati fieri poſſit: aut ullo ingenio ullo officio: ulla opera id agere cōtendam. Omnia pro te ſi opus erit pericula. omnes curas. laborē. ſudorē. angorē. frigus fideliſſimo animo ſuſcipe: eqdem quāto cum labore. uigiliis. ſtudio. īduſtria eniti: atq; efficere potero nil prætermittā: quod ad autoritatē & ſalutē tuā ꝑtinere arbitrabor. Tu uero ꝓ illa tua impatoria manſuetudine ſeruulū tuū deuotū accipere nō recuſabis: nā ſi illitterati apud te uiuunt: quāto maiori ſtudio conari debes ut q aliquo litteraꝝ genere prædīti ſūt apud te uitā ducere poſſint. Quaꝝ prīceps florētiſſime ne plura dicēdo morer: qua fide me gēitorēq; meū: liberoſq; ſuos: oīa dēiq; tuæ fidei po-

A
B
C

teſtatiq; cõmittimus:eadem nos humanitate & beniuolentia ꝓſequaris.

Domini biſſarionis Cardinalis tuſculani Bononienſis,
legati pro exhortatione noui prætoris Oratio.

D T ſi nihil eſt:quod ſummæ uirtuti dignum ꝑmiũ ſit Ariſtotele teſte honore tamẽ eã:& illos
E qui ex ea denominantur,tanq̃ ſummo præmio merito decoramus. Nam cum bonoꝝ alia
aníæ : alia corporis . alia exteriora ſint cunctis exterioribus maius bonũ eſt honor,quod fa-
cile patet conſiderantibus:nec diuitias:nec dignitates:nec magiſtratus quoſcũq; magni homines exi-
ſtimari:niſi ꝓpter honorẽ. Quare cũ deo ĩmortali nil aliud dignũ attribuere habeamus: honore ſolo
erga debitũ noſtrũ eum abſoluimus:hunc oẽs excellentis ingenii appetũt:hic bene geſtarum reꝝ præ
miũ & brauiũ eſt. Qui talis exiſtens nihilominus augetur & diminuit honorantis cõditione: quanto
enim magis uirtutibus pollet qui quẽq̃ honorat:tanto maioris ille honor exiſtimandus eſt & ecõuer
F ſo. Quare plato quidẽ cũ a quodã hoíe prauo laudaretur:dubitare inquit:nequid a ſe neqter factũ fu
iſſet. Eius uero diſcipulus Ariſtoteles:Ideo magis inquit oblectamur bonoꝝ uiroꝝ honore:quia uir-
tutis teſtimonium eũ putamus. Quæ cũ ita habeant:nos quoq;:& hæc inclita urbs elegantiſſime uir
G Amodeæ:pro rebus bene a te geſtis honore tanq̃ præmio maiore oĩbus quæ habemus:te & tuã uirtu
tem decoramus. Tu náq; in omnibus actionibus tuis:nõ ſolum ĩtentionem:finemq; rectũ ꝓpoſuiſti:
ueꝝ etiam media quæ ad talem finem te ducerent facile inueniſti:quæ duo beatũ hominem faciunt:
prout in polliticis Ariſtotelis: placet. Cũ alterum eoꝝ abſq; altero ad bene beateq; uiuẽdum nõ cõfe-
rat. Nam ſiue finis & intentio recta ſit in mediis uero eligendis:quibus ad talem finem duceremur er-
retur:Siue media quidẽ optima reperiamus:finẽ autem prauũ ꝓpoſitum habeamus:nihil omnino lau
de dignũ egimus:ſed ut hoc fiat:ambo cõcurrere neceſſe eſt. Quæ cũ in te etiã concurrerint:& laude:
& honore dignum te effecerunt Ita ut ab aliis oĩbus & nũc a nobis honore dignus exiſtimeris. hunc
aũt noſtrũ honorem tum ꝓpter rem in ſe:tum ꝓpter ciuitatis & ciuiũ cõditionẽ:qui fælicitate,magni
tudine,ſapiẽtia,ſciẽtia & uirtute ornati te honorãt,magni immo maximi exiſtimare nõ dubitamus.
Gaudẽs itaq; a nobis brauium accipe ſummũ honorem:uirtutis & uictoriæ ſignum Ad gloriam dei
tuum:honorem & bonam famã perpetuam.

Domini Boncambii de Boncãbiis cum florentiæ præturæ aſſumeret officiũ: Reſponſio.

H Vanta ſingulari prudentia:quantaq; modeſtia uerba fecerit ſpectabilis orator:excelſi domi-
ni uoſq; clariſſimi aſtantes:ut nos oẽs ad bene agẽdum hortaret audiſtis. Ego enim dico qđ
ſentio:nihil quicq̃ acceptius auribus meis eſſe potuiſſet. fuerunt.n.uerba & grauiſſimæ atq;
honeſtiſſimæ ſentẽtiæ,fuerũt & præcepta & documenta ſũmoꝝ uiroꝝ a ꝓbatiſſimis autoribus & a
phía magiſtra uitæ deprõpta & aſſumpta. Quare ut hanc cordis mei oblationẽ q̃ talia audiendo præ
cepta uobis aperiã nõnulla uerba impræſentiaꝝ faciã,quæ nõ niſi in bonã partẽ accipiatis oro. Hor-
tamur.n.ad iuſticiam,ad equitatẽ,ad honeſtatẽ,ad laudẽ & decus uitæ. Hortamur ad ea quæ præteri-
ri ſine ſũmo ſcelere nõ poſſunt. Id.n. ꝓmiſimus. id iurauimus. id agere honeſte ſuadente tenemur. Ac-
cẽdamus ergo lumẽ nr̃æ mentis. & ĩ adminiſtratione nr̃i muneris oía prudẽter matureq; agamus. Ac
ita deliberemus oía ut bona eligamus cũ ea ꝑte animi ĩ qua eſt rõ atq; cõſiliũ. Nec ad cõſultationẽ re-
rum noſtraꝝ,cupiditatem,libidinẽ,metũ ægritudinẽ,uoluptatẽ admiſceamus. Sitq; præcipue opa no
I ſtra,ut iuris & iudicioꝝ æquitate ſuũ quiſq; teneat. Simus diligẽtes & ſtrenui:ſollertes:Memores ſen-
tentiæ ſenioris Catonis ſæpius dicentis:qui poſſent:& nõ propulſarent iniuriam lapidibus eſſe obruẽ
A dos. Et uere nã ſi ptãtẽ tuã negligis:iure neglectus eſſe debes. Nec eſt putãdũ oía nobis licere:niſi hone
B ſta:niſi recta:niſi iuſta ſint,ut rex Antigonus cuidã reſpõdiſſe dicit. Barbaroꝝ regibus oía licer: nobis
dũtaxat quæ honeſta:& quæ iuſta ſunt. O ſapiẽtiſſimoꝝ hoíum uoces. O libẽter audiẽdæ. O uere im
mitãdæ ſentẽtiæ. Quid honeſtius:qd laudabilius:qd glorioſius eé põt q̃ munus ſuũ iuſte riteq; exer-
cere. Nõ.n.a natura géiti ſumus ad ludũ & ad iocũ ſed ad q̃dã ſtudia maiora & grauiora: quæ maxie ĩ
adminiſtratõe iuſticiæ excellẽtius & ſplẽdidius cõtinent,ut aũt finẽ aliquãdo faciã:qd aliud eſt cõclu-
dendũ niſi nos omni ſtudio,diligẽtia,meditatõe,uigilãtia,fide,integritate obſeruãtia nr̃a:ea agemus q̃
glorioſiſſimæ florentiæ ciuitati:& inuictiſſimo populo florentino honeſtiſſima & cõmodiſſima erũt
freti cõſilio & fauoribus excelſæ dominationis & optimoꝝ ciuiũ. Ad laudẽ ſũmi dei Amen.

Illuſtris Comitis Galeacii ducis Mediolani filii ad uenetos pro pace Oratio.

Vm uellẽ id mihi uel natura:uel arte cõceſſum eé dux illuſtriſſime: clariſſimiq; principes ut
q̃ta ueſtrã uiſẽdi celſitudinẽ auiditate:huc loci me recepim ĩpſentiaꝝ q rẽ exorare. Oſtẽdere
mediuſſidius nullũ unq̃ hoſpitẽ;quẽpiã populũ uel prĩcipẽ:aut dẽiq; ſingularem amicũ adi-
uiſſe:ea q bẽiuolẽtia:uel pietate potius quã erga uos oẽs gero:meas ullo pacto rões ãteiret. Frãciſcus
Sfortia uicecões dux liguꝝ potẽtiſſimus,cui maior natu ſũ filius:uſam me ad maieſtatẽ ire iuſſit:ut
palã unuſq;ſq; itelligeret:q̃ta caritate:ĩtegraq; aĩ ſinceritate:hoc latũ floréſq; ĩpiũ ſit obnixe cõplexus:
ac uniuerſo terraꝝ orbi planiſſime apiret:inita inter uos & eũ pacis fœdera:nulla ætate dũ gẽus exta-
C bit ſuũ:quauis rõe pitura. Eſt.n.pax ĩpa nõ mõ dulcis:ſed ẽt ipſius nomẽ blãdũ ac ſuaue:tũ res ipſa(ut
D ait Cicero nr̃)ſalutaris,hac.n.agri,hac urbes:hac res priuatæ,hac publicæ,hac deniq; regna cõſtituũt

& conſeruantur. Quæ quidem pax cum unicuiq; ciuitati amabilis: & iucunda eſſe debeat: ueſtræ tamen q̃ maxime: ut quam a maioribus ueſtris dignitatem accepiſtis: ac uoſipſi ueſtra egregia uirtute peperiſtis: perpetuo tueri ac cõſeruare poſſitis. Cæteros quoq; confratres meos: ea gratia huc mecum ablegaſſet: infantia niſi tenella ætatis ipſos domi cõtinuiſſet. Neq; dictu eſt facile magnificẽtiſſimi prĩcipes: q̃togaudio q̃toue plauſu uniuerſa exultet liguria. cũ liquido ꝓſpexerit bina impia ueſtrum ſcilicet ac paternum. tam ſingulari amicitia. indiſſolubiliq; nodo cõiungi. & ita cõiungi ut nullæ inſidiæ: nulla inimicorum fraus. nullus liuor. nullaq; uix armorum. aut alia quæuis ratio hanc incredibilem animorum cõiunctionem ullo unq̃ tempore poſſit interſecare. Et ne ueſtram diutius expectationem remorer. ea quippe mei eſt fixa parentis inuictiſſimi principis mens atq; ſententia. ut omne ſuũ ſtudium. diligentiam. officiũ. operam. ad amplitudinem ueſtram nõ modo cõſeruandam: uerũetiam ad augendam perpetuo tranſferat: quam quidem in cauſam uniuerſas. urbes ſuas. populo exercitum. liberos omnes. fratres. cæteraq; ſui imperii ornamenta: ac ſuũ poſtremo corpus & animum: quibus nihil habet præſtantius & carius libens offert: atq; pleniſſime pollicetur. Dixi.

Antonii panormitæ poetæ & Oratoris optimi genuenſium contra uenetos in bellum exhortatio.

Iquis ueſtrum fortaſſe admiret̃ O uiri genuenſes: q; ego uir ſicilienſis & a ueſtra longe republica remotus hodierno die ꝓſiluerim ad uos cohortandũ claſſem ſtruere ac bellũ exercere. Is uelim arbitretur me hoc pro ueſtra dignitate & gloria ac uniuerſæ ſimul Italiæ ſalute & libertate adductũ potius: q̃ ꝓ impudentiam aliquam feciſſe. Nam cum fuerim ſemp ac ſim ueſtræ laudis apprime ſtudioſus: ac rerum a uobis glorioſiſſime geſtarum & admirator & prædicator. Etiam ad me ꝓtinere uiſum eſt: ſiquid in rem ueſtrã fore intelligerem: id ultro apud uos ac libere ꝓmerem nec diſſimularem. Quænã ciuitas unq̃ fuit: aut ſciẽtia rei militaris ꝓtior: aut uirtute audacior: aut bello præſtãtior: aut uictoriis fælicior: aut ditione amplior: aut deniq; ulla ex parte cõparãda cum ciuitate Romana? At poſt primũ punicũ bellũ: aliquot annoꝝ: pax ita Romanos ubiq; uictores: ocio & armorum deſuetudine enaruauit: infirmioreſq; reddidit ut ſecũdo punico bello Annibali pares eẽ nõ poſſent. Tũ demũ nec prius ꝓhibent̃ ad uictoriam rediiſſe: q̃ cũ per tot cõſulũ ducũ. legionũ. exercituum ãmiſſionem ad uſum: ac uetus illud exercitiũ militare reuerti potuerũt. Longæua quidẽ pacis ſecuritas uenenũ eſt rerum publicaꝝ. Tunc. n. pro uirtute ignauia pro induſtria luxus: pro triũphis ciuium diſcordia ſenſim obrepit. unde potentiſſimæ ac florentes urbes ſæpenumero euerſæ funditus & deletæ ſunt. ut enim bellum laudabile illud quidem quod aſſumitur pacis & tranq̃llitatis cauſa. ſic & pax illa repudianda & execrabilis. quæ ciuitatem effœminet: exitium nutriat. hoſtes augeat. uictos ulciſcatur. Cato uir ille oĩum prudẽtiſſimus nũq̃ aĩo induci potuit. ut optaret reſpu. Romanoꝝ hoſte carere omnino ueritus ne ſublato hoſtium metu: Romanum illud robur atq; armorum peritia in ſecordiam abiret atq; luxuriam domi quidem hoſtis ideſt uoluptas: ea ſane perniciоſiſſima eſt: eoq; maius periculum atq; diſcrimen: quo familiarius bellum. Age ueto Romanos conſideremus o uiri genuenſes: quibus dum eorum reſpu. florebat: ſemper & in omni fortuna ſocii extitiſtis & amici. Age inq̃ cõſideremus Romanos ueſtros: Quænam res ea eſſe potuit potiſſimum: quæ uniuerſum his orbem terrarum ſubegerit? Nũ militum multitudo? at gallorum exercitus conſtat copioſiores multo fuiſſe. Nũ corporum uires? at hiſpanorum corpora longe robuſtiora. Num doli. opes. diuitiæ? at hiſce rebus facile ſemper conceſſere Carthaginenſibus. Num deniq; ars ulla: uel eloquentia uel prudentia? & his græcos præſtitiſſe palam eſt. Solum igitur armorum exercitatio: diſciplina caſtrorum uſuſq; militiæ: Romanos orbis terrarum dominos fecit: & euexit ad cælos. Nemo quidem bello aut aliqua iniuria eum laceſſare audebit. quem accinctum ad obſiſtendum tum ad uindicandum expeditum & promptum intellexerit. Aliquando in rebus bellicis celeritas multomagis: q̃ uirtus & fortitudo prodeſſe conſueuit. Nulla res alia magis Philippum Macedoniæ regem uictorem: & ſæpe triũphantem effecit q̃ celeritas ipſa & præuentio rerum agendarum. Iam uero o uiri genuenſes q̃tum exercitatio: q̃tumue cæleritas conducat reipub. uidetis: tum ad parandam gloriam: tum etiam ad cõſeruandam. Qua ex re ueſtrum hoc tã lõgæuũ ociũ: & exoſam ſemp maioribus noſtris lẽtitudinẽ: nõ poſſũ nõ uæheméter odiſſe: ueritus iam uobis poſſe contingere quod abominor: ea quæ & amplioribus atq; potentioribus ꝓ ignauiam accidiſſe ciuitatibus legi. Ponite iam reuiuiſcat aliquis ex illis inclitis belli maritimi Imperatoribus ueſtris: ac reuiſat portum armamentaria: caſteriam. ac reliqua id genus loca. Exuſcitate igitur ueſtrum hoc uere peculiare munus: ac bellandi decus: & dignitatem illam reipub. quam a maioribus ampliſſimam clariſſimãq; accepiſtis. Curate ne per inertiam & diurnum quietem langueſcat: ac contabeſcat. Quid eſt per ĩmortales dẽos uiri genuenſes? Cur non putem atq; uaticiner uos contra uenetos uictores: atq; fælices euaſuros? quos ſciã fortes contra timidos: ſtrenuos contra ignauos. iuſtos contra iniuſtos deniq; bellatores mercatores fore dimicaturos. Gerunt quidem rem ſemper ut uidetis alieno milite ac mercede conducto. uos contra unanimes omnes ac conterranei nõ pro ſtipendiis aut pecunia decertatis ſed pro imperio. pro gloria. pro libertate. pro ſociis & amicis. Tãtumq; abeſt ut eos nũq̃ ſuperaturos ut exteris omnibus ut diis immortalibus ut ſuis etiam iure ac merito exoſos eſſe perſpectum cognitumq; habeam. Sed iam finem dicendi facio. tantum id uelim uobis perſuaſum iri. omnem uenetoꝝ amplitudinem atq; incrementum ueſtram fore ĩminutionem atq; iacturam.

In Laurentium Vallam poetam Poggii florentini oratoris clariſſimi Inuectiua.

In quibus in rebus honeſtum eſt: cõſenſuq; omnium permiſſum iniuriam ꝓpulſare: in his maxime pudentis hominis eſſe debet: ut cõtumeliam depellat: in quibus honoris & exiſtimationis laus: aut ingenii fama a maliuolis in diſcrimen adduci uideatur. Cõſcium. n. eorum quæ obiiciũtur ſe facere exiſtimaẽ: qui taciturnitate utitur pro defenſione quoniam cenſeẽ quaſi cõſcientia ductus nõ eſſe auſus improboq; maledicentiæ reſpondere. Quod ſi diſſoluti eſſe hominis Cicero
A inquit. Spernere qd de ſe quiſq; ſentiat & loquatur. multo diſſolutioris uideri põt: ea cõtemnere quæ in ſuam ignominiam & cõtumeliam ſint deſcripta. Dicet fortaſſe aliquis: hõeſtioris officii fuiſſe futurum pro nihilo ducere ſtulti palãq; inſani hominis uerba: qui dementis ac furioſi more: in omnes uiros doctos baculo neſcio quo ſtultitiæ: proteruaq; iactantia temere incurſat. Non me eſſe maioris doctrinæ: non autoritatis: q̃ fuerint Ariſtoteles: Varro. Marcus Cicero. Saluſtius. Lactantius. Boetius. cæteriq; præſtantiſſimi doctrina & eloquentia uiri: quos amens ille dente ſuo canino: & in rabiem uerſo petulanter nimium lacerat ac reprehendit: prætereundos eſſe æquo uultu publice inſanos: & eorũ incurſus leuiter perferẽdos faterer ſatius eſſe quandoq; tacere aduerſus animo & mente captos: niſi ſecundũ Saluſtii ſententiam malus fieret improbior ubi negligas: & ſatis cõpertũ eſſet ſæpius exreticentia animos illis adiici ad cõtumeliam inferendam. Iraq; exiſtimans perſæpe neceſſarium eſſe caſtigare inſanos: quo cæteri ſint ad iniuriam tardiores. Sequar uulgi opinionem qui iuſtum putant laceſſitum iniuria parem gratiam referre. Eſt præterea in ſermone quottidiano uulgata ridendi cauſa ſententia: tres eſſe ſpecies fortitudinis deſuetas: unam ſi mulierem maledicam ac contumelioſam: ſi ſenem detractorem conuiciatoremq; tertia ſi demẽtem atq; inſanum caſtiges. Hi enim homines partim ſexus: partim ætatis: partim ſtultitiæ ĩnia confiſi: multa dicunt aguntq; non ferẽda: quos fuſte reprimere aliquãdo inſueta uirtus exiſtimatur. hac ego fretus opinione iniquiſſimi detractoris inſaniam: qui liuore & ĩuidia cõmotus ſolita dementia in me ꝓſiluit: ſaltem uerbis: neceſſario mihi cenſui referendam. Scripſi olim poſtq̃ redii ex Britonis plures uariis de rebus epiſtolas: quas poſtmodum multorum ſuaſiõe eas legere cupientium in quoddam uolumẽ redegi: quod cum in manus leuiſſimi ac petulantiſſimi hominis Laurentii ualle: quem ignominiæ cauſa noĩo incidiſſet: multis in locis illas carpens pro earum uitiis ſuam ignorantiam expreſſit: quæ qualia ſint pauca diſcutiemus. Ait enim in prima epiſtola mei uoluminis male a me ſcriptum. Aliqua ex parte gratias referam quoniam gratiam dicere deberemus: falſa quidem ac digne correctoris uel corruptoris noſtri potius ſententia qui id uitio dat: quod in uſu eſt oĩum qui latine ſcripſere. Agere gratias dicimus cur non etiam referre optime dicetur? quanq̃ Ciceronis autoritas illius beluæ inſulſam dementiam cõpeſcit. Ait enim in epiſtola quadam ad uatinium. Non enim tu modo habuiſti mihi gratias: ſed etiam accumulatiſſime retuliſti. Nolo inſiſtere in pluri um teſtium productione qui multi ſunt: ſed unus pro omnibus eſt: quoniam ad alia feſtinat oratio. Id ſane conſtet & agere & referre gratias rectiſſime dici poſſe. Coram pontifice cum ſcripſiſſem ſolœciſmum eſſe ait, & apud ſcribi debuiſſe: hæc belua profecto agrum ſtultitiæ depaſta nihil intelligit in latinis neſcit quid differant coram & apud: legat liuium qui ait magis apud quos q̃ coram quibus loq̃retur. Sed hæc belua fanatico ſpiritu ducta: cui ſola detrahendi facultas eſt nota: impetu quodam ueſano fertur præceps: & præ libidine detrahendi labitur. ubi etiam pueri conſiſtere ſolent. Scripſi nũq̃ uenit in mentem receſſus tui. At ualla ſoloeciſmum dicit aſinarius ſtultitiæ plenus. quo enim ore qua temeritate redarguit id quod ſæpiſſime a Tullio uſurpatur. qui ĩ epiſtola ad marium ait. Solet uenire in mentem illius temporis: quo ꝓxime fuimus una. ubi ego potiſſime ſcripſi. Ille potiſſimũ poſuit. ubi ego permaxime. Ille q̃maxime: aſſerens per nunq̃ ſuꝑlatiuo cõiungi. Non legit fanatica beſtia ſecũdã Ciceronis orationis de lege agraria: In qua ſcribit ad animi mei fructum atq; lætitiam duco eſſe ꝑmaximũ. Vbi æſtimaui ille exiſtimaui. Multaq; præterea inepta garrulitate grauis ignorãtiæ præceptor: & tanq̃ grãmatici inſulſi inepti. moleſti. & cõtentio ſi ſolent in uerborũ interpretatõnibus hæret. hæc & ſexcentas alias ineptias ridiculas in me confert ille barbarus. imberbis. quibus nunc barbariſmi crimine. nunc male cõiunctionis. nunc male ſonoritatis me arguit. homo ĩcõditus abſonus abſurdus. iconcĩnus. qui nullum niſi cãpanarum nouerit aut tympanorum ſonitũ. Cuius inſaniæ reſpondere ad ſingula quæ ſint incõcinniora prioribus ſtultiſſimũ uideretur. Sed nõ miror allucinatorem quendam fanaticum ac dementem in me inſaniam ſuam euõuiſſe qui ꝓpter innatam mentis imbecillitatem: ꝓpinfixam cordis ueſaniam. ꝓpter inſitam animi peruerſitatem: omnes priſcos illos doctiſſimos uiros: quorum memoria omnibus ſæculis ſummæ laudis ueneratione celebrata eſt: fera quadam immaniq; proteruitate contemnit comprehendit. culpat. aſpernatur: & tanq̃ fortunæ totam in manu tenens. furſum: deorſum uoluit & uerſat omnia: & ad ſuum arbitrium trahit. Vt uero a grammaticis incipiam: Priſcianum imprimis. Donatum. Seruium. Pompeiũ feſtum. Nonium marcellum. ipſum denig; Marcũ Varronem in grãmaticis arguit. In dialecticis ac phĩa Ariſtotelem & Boetium multis ĩ locis affirmat erraſſe. Ciceronem ut eloquentiæ principem: & præceptorem artis dicendi iſcium prædicat. Titum liuium. Saluſtium. Lactãtium: cæteroſq; egregios latinæ linguæ autores neq; elegãtes fuiſſe: & plurimis in locis ſenſa uerborum nõ recte poſuiſſe teſtatur. Priſcos iuriſcõſultos plurimum uerborum ſignificationem ignoraſſe affirmat. Omnes damnat præter unum Quintilianum: quem doctiſſimum omnium qui unquam fuerunt: & ipſi Ciceroni eloquentia & dicendi arte præfert

Homo fanaticus asseuerat. Nō legit nō Quintilianū sed Ciceronē a beato hieronymo aureū flumen eloquentiæ appellari: q̄q̄ & hieronymum improbat: asserens multa ab eo perperam in sacra scriptura esse in latinū traducta. Et beatū Augustinū (tanta est hoīs uel beluæ potius stultitia) de fato, de trinitate, & diuina ꝓuidentia nō recte sensisse fatet. Omnesq; tā gentiles, q̄ christianos uiros: & in oīum doctrinaꝝ genere præstantes sub una eadēq; insciciæ nebula compræhēdit. Eoꝝ autem q nostra ætate fuere: tres præstantissimos uiros esse dicebat. Leonardū Aretinū Guarinū ueronēsem: se tertiū Italiæ lumen: cū tamē primū locū meret: nisi illis paulum humanitatis gr̄a concedere uellet. Sed qd mi⁊ si duobus illis se præferat, cū seipsum maioris esse doctrinæ q̄. M. uarro fuerit palā prædicet, seq; nulla ī facultate illi cedere. Quem Cicero & beatus Augustinus oībus latinis præferūt sapientia & doctrina. Sed nescit homo īsulsus q̄ta eū doctoꝝ uiroꝝ derisio & subsannatio ob eius tā ieptā iactantiam sub sequatur. Nimis ꝓfecto magna uis demētiæ est, quæ mentē aufert: discrimē reꝝ tollit: rationē obducit: animū debilitat: furorē ingerit: denicq; reddit hoies beluis ꝓsimiles: quæ sensu tātū & appetitu mouent oīs rationis exꝑtes. Proh dii īmortales hoc ne tam nefandū monstrū tam īmanis fera: tam detestandū portentū, tam diu īpunita stultitia gaudebit? Nonne oēs q̄bus priscoꝝ memoria cara est: q rerū naturā īdagant: q artibus liberalibus īsudant: q iurisciuilis studio īdulgēt: q̄bus denicq; nr̄a fides ē cordi: insurgere deberēt ad hunc doctoꝝ oīum hostē: ad hanc pestem adolescentū: labem sæculi: ignominiam nois Itali: lapidibus obruendam? Sed ut sapientes uolūt nulla maior pœna: nullū grauius tormentū demētia reperiet, Itaq; insanis & mentecaptis uita morte deterior habenda est. Infernæ furiæ illos præcipites agunt: mentē exagitāt: neq; ꝺnūt cōsistere: ingerūtq; semp ut ea sentiāt: loquant scribāt: quæ sunt eoꝝ nomini dedecus, & infamiā allatura. Abi in malā crucē ꝓteruū animal: cimbalū resonās sine sensu: uir īsulsissime q nulla facultate: nulla autoritate: nulla doctrina es ꝓditus, sed oīum q uiuant amētissimus & sapiētes stultus: doctos īdoctus: ꝓitissimos ignauissimus: elegantes absurdus latīos barbarus repræhēdere audes? O monstrū informe ingēs: cui mētis lumē adēptū est. O uolatile cerebellū. O caput lardo & fumo refertū. O crassa ceruix. O uesanā leuitatē. O temeritatem nō ferendā. O impudentiā manifestā: qui furibūdus demēs insanus īdoctus, petulās audes Ciceronis eloquentiā: tua insulsa dicacitate corrigere. Quis adeo bono est stōacho: nō ut nauseat cū audierit eē rabulā quēdam dicacē: ex maledicoꝝ foro abreptū: q Ciceronis autoritati suā præferat uanitatē? Quis hoc æquo aīo tolleret: abiectū nescio quem: īmundū: ac stupidū ꝓcellū: in ara ignorātiæ: in temeritatis domicilio enutritū: in principē latini eloq̄i uomere amentiā suam: neq; pudere eū repræhēdere: quē oēs illi doctissimi uiri: maximeq; Quintilianus: ut deū eloquētiæ prædicarūt accoluerūt? Quis hūc bipedalē nō rideat asellū: qui ēt Lactantiū īter eos quos uelut ignaros latinæ linguæ castigat nitit emendare? unde huic stulto tanta doctrina: tā noua dicēdi ars tam exq̄sita facultas innata est ut nouū dicēdi morē aliis īcognitū introducat, nesciuit Lactantius latinā linguā: ut ei Laurentio ualla opus fuerit emēdatore? Plinium Macrobiū, Varronē, Agelliū Priscianū, Donatū, Seruiū, Noniū marcellū, Pōpeiū festū: sub eadem ignorātiæ latinæ linguæ nota cōpræhendit. Aristotelē in phīa solus ualla nebulo reprobat. undenam tantā doctrinā ualla īsulsa pecus exhausisti: ut tibi oēs priscos uiros tua loquacitate ut īscios repræhēdis. Nimiū ꝓfecto dei patiētia quādoq; ī sceleſtibus uiris obdormiuit: cū eos tā diu sinit esse īpunitos. Sed dabit supis diis & īferis ualla pœnas satis amplas: cū beati Augustini doctrinā respuit: cū eius dicta cōtēnit: cū cæteros sanctissimos & doctissimos uiros dānat: Cū contra beatū hieronymū libros ꝓphanos de eius ut ait erroribus edidit: Cuius nomē mille amplius ānos pu⁊ īmaculatū sanctū ab hoc nouello tanq̄ ex terræ putredine nato fungo uiolaet. Quidnam est hoc portenti dii boni? Impius sanctū: stultus sapientē: doctissimū ignorantissimus: castū īpurus: religiosum ꝓphanus: fidei nostræ ꝓpugnaculū hereticus ualla īpugnat. Augustinū huic addit: quem ueluti insciū & male de diuina ꝓuidentia & de fato sentientē dānat. Et beatū Thomā ut uerbosum scriptorē insequet. Quam maiorē expectamus a sceleſto portento pœnā q̄ ut more insaniētis herculis furiis agitati seip̄m ꝓiiciat in flāmas ardētis ethnæ. Et certe altissimus puniet maledicentiā tuam nō solū insania & dementia: quibus nil deterius homini pōt accidere: sed etiam corporis tormentis: quæ haud lōge absunt: quando id domini iusticia requiret. Erubesce erubesce inquam aliquando: & si nō prudētis aut boni at saltem paulum uerecundi hominis faciem sume: non solita semper utaris īsania: nō semp officium tibi assumas hominis sicofantæ: Recognosce paulum stultitiam tuam: ꝓteruiam castiga: iactantiam inanem remitte: non sis semp mendax, improbus, detractor, cōuiciator. Nō in omnibus tuis dictis, factis, cogitationibus teipsum solus laudes: sinas aliis hunc locum quem honestius cæteri tractabūt: Corrumpe saltem pecunia aliquē: qui te uel paulum laudet scriptis: Cur solus teipsum extollis? An ignoras laudes in proprio ore sordescere? Nunq̄ Cicero tam aperte suam eloquentiam iactauit: q̄ tu stultitiam tuam: Nunq̄ Aristoteles laudauit ea: quæ in dialecticis scripsit: at tu non solum te laudas: cum dicas non esse dialecticam præter laurentianam: sed Aristotelem repræhendis. Nullus unq̄ philosophus nō ipse plato dixit se esse īter philosophos: qualis hercules inter homines extitisset: qd tu sæpius de te ꝓtulisti. Nullus unq̄ scripsit sua uerba esse aurea: sicut tu de te aselle demētissime. Nūq̄ quis se tanti æstimauit: ut diceret se cū uiris doctissimis cōparandū: Nullū unq̄ legimus adulatorē tam īprobū: ut ea alteri tribueret: quæ tumet de teipso īpudentissime ꝓfers: Abiice quæso deiceps hæc oīa: Noli āplius teip̄m fallere: fatere aliquādo te eē qd es: Redi ad priscos mores: prioré uitā assume: Suscipe bōi hoīs cogitatōes: Redi ī gr̄am

A
B

cum deo: Amplectere hominũ beniuolentiã. Qui ſi iudicium hominũ cõtemnis: ſi deſpicis infamiam: ſi gentium opinionem ſpernis: ſaltem mouearis timore dei: qui nullum facinus ſinit eſſe impunitum:

Ad laudem & cõmendationem Bambergæ ciuitatis. Oratio.

Amberga ciuitas regia atq; florẽtiſſima: intra clariſſimæ & opulentiſſimæ patriæ franconiæ: quæ plerũq; francia orientalis dicit̃. & inter germaniæ nationes nõ minima. Fines dicit̃ eſſe cõſtituta: hæc ꝓfecto ciuitas: & ſitus oportunitate: & aliarũ maximarũ rerũ admiratõe digniſſima: inter alias tanq̃ ſol inter ſidera micat atq; præradiat. Etenim ea ẽ ciuitas: quæ de omni genere laudis atq; uirtutis: cũ quauis nõ modo earũ: quæ hac tẽpeſtate præclaræ ac celebres habent̃. ſed etiã cum omni poſſit antiquitas memoria cõtendere. Et ĩprimis adeo benigne a natura parente: bãbergæ lætus ac fertilis tributus eſt ager: ut nõ modo indigenarꝫ inq̃linorũ: & aduenarũ alimonias: frugũq; copiam abũde ſuppeditet: uerũ etiã finitimis hubertatem elargiri queat. Quocirca babergæ terras in primis almæ cereris delectas: cultaſq; nõ iniuria dixerim. bamberga hæc famoſa eſt multitudine uinetorum: & bacho ut uidetur ĩ primis ſacra. Quid diuerſa pomorũ genera: ſiluas & reliqua arbuſta loquar: ea nõ ſolũ ad uictũ utiliſſima: ſed etiam quæ ĩfructuoſa uident̃ infinitas uſibus hominũ cõmoditates apportant. Pratorũ uiriditas latiſſima: & pabuli copia: cũ amœnũ quẽdam uiſentibus aſpectũ tũ uero gregibus & armẽtis: ſine q̃bus agri colẽdi modus hẽri nõ põt: ĩgentes quaſdam utilitates afferũt. Hortorũ pulchritudo ſpacioſa iucũditas: Quaſi nutrix ſedula q̃ottidianos prouentus ita large ſubminiſtrat: ut herbarũ & florũ hubertas: dulcia quædam uitæ condimẽta largiat̃. Bamberga ĩſup flumĩe: ſiue amne non ĩdecore abluit̃: qui tectus fronde populea: criſtallino alueo: uiridius ripis mira placiditate fluit. Surgit aũt bamberga leniter ĩ collẽ: ſubiectãq; planiciẽ deſpicit: montes a tergo hẽt coniũctos: ad aucupationes uenationeſq; aptiſſimos. Itaq; ſiue rapaci aue: ſiue mordaci cane: ſiue plagis: ſiue uenabulo: ſiue curſu deniq; ſiue feris. ſiue auibus. ſiue piſcibus delecteris. uicini montes coniũcti colles: ſub iecta planicies: præfluens amnis affatĩ oẽ genus prædæ tibi largiter ſubminiſtrãt. Eſt deniq; bamberga pro aſſumenda deambulatione locus q̃dam amœniſſimus. Ibi inter flauentes ſegetes & amœna uireta. ramoſq; fecunditate fructuũ incuruos. ad ipm amnẽ alii cantãt: iocant̃ alii: alii obſoniũ conferũt. deniq; alii inter ſe luctant̃ lacertoſi: quaſi gladiatorio certamine qui deambulãdi & placẽdi gratia conueniũt: & qui uiolẽtia maioris roboris. pſternũtur: & grauiſſimo caſu ad terrã deiiciunt̃ Huberẽ ridẽdi materiã aliis præbẽt. Supra bambergã ad uerticẽ montis Arx eſt munitiſſima: ſicut & tota frãconia caſtellis eſt referta. quæ a nobilibus tenẽtur ut igit̃ uiatores paulo plures numero cõſpicant̃. cũ iã illi caſtellis ſubſunt. repẽte ex arcibus cornua ſonant. & q̃ maxĩa fieri põt multitudo hoĩum ex mœnibus & ꝓpugnaculis clamorẽ extollit hoſtilem ut dicit̃. Et rauco crepuerunt cornua cantu. Quem illi ualere putant ad cuſtodiã rerũ ſuarũ. magiſq; ab iniuria tempaturos hoĩes. ſi iam aſpecti & declamati ſe obſeruari exiſtimẽt. hoc etiã ad cumulũ laudis additur: q; tot copioſiſſimarꝫ urbiũ uicina Bamberga eſt: ut ſiquid noſtros ad uſus dedit: nõ laborioſe uendicari poſſit: q̃ in prõptu ſit: q̃ pleno (ut dicit̃) cornu. hæc naturæ fere dona ſunt: Illa uero artis nõ exigua ſane. Occurrunt nãq; cum alia templa multa: domi foriſq; diuinæ uenerationi: & chriſtianæ religioni dedicata: tũ uero ipſa. Epiſcopalis ſedes: Bambergæ ciuitatis pleno iure domina: cuius decor & magnitudo cuiuſlibet ẽt nobiliſſimæ ciuitatis ornamenta eẽ poſſint. Surgũt præterea quoquo te uerteris tot tãtæq; domus: ædes regiæ: quarũ numerus & magnificentia ſpectabilem urbem & admirandã efficiant. Omnia q̃ppe ſunt ad urbis ſufficiẽtiam: præterq̃ mœnibus & muro caret: in maximæ libertatis ſignũ. Nõ dicam nũc Reuerendiſſimi antiſtitis domini Antonii ex nobili de Rotenhan familia fidem & ſanctimõiã. Nõ cleri deuotionẽ & præſtantiã. Non diuini cultus inſtitutionẽ & obſeruantiã. Nõ ciuiũ humanitatẽ & beniuolentiã. Nõ adoleſcentorũ grauitatẽ & cõtinentiã. Nõ matronarũ claritatem & pudicitiã. Non deniq; templorꝫ ornatum & totius urbis admirandã pulchritudinẽ: quæ me hercle cõſpicua ſunt: & egregia decorata lauticia: quæ ſi omnia pro dignitate laudare uellẽ. Ante diem clauſo cõponet ueſper olympo. Hãc igit̃ fæliciſſimã Bambergẽſem ciuitatẽ: ſapientiſſimã quoq; appellare licet. Quippe quæ quod ab hetruſcis inuentũ: & a Romanis uſurpatũ optimũ regendi temperamẽtũ legerit: id ſibi uendicare ſtuduerit. Quẽ admodum. n. ad cõmunem tuendã libertatẽ optimũ factũ indicarũt Romani cõſulares tribuno ſplebis addere poteſtati: hoc eſt plures creare magiſtratus: ut quod pauci nõ ualerent: id plures ſuſtinerẽt: utiq; quod in paucis præſidentibus periculoſum foret id a pluribus tutũ redderet̃: ut demũ in quo pauci aberrare poſſent: id plures corrigerent atq; emendarent. Sic apud eos unus per Reuerẽdiſſimũ dominũ Antiſtitem: quẽ Scultetũ uocant deputat̃: apud quẽ ſumma poteſtas cũ impio eſt. hic nõ publicis ædibus: ſed in priuata domo ſua & cõſueta habitat. hic in caput uniuſcuiuſq; animaduertẽdi poteſtatẽ hẽt. Si de hõicidio. ſi de furto. de rapis. de ueneficio. de adulterio. ac cæteris cribus agat̃. Aſtant in cõſilio eius: quos ipſa ciuitas deputat uiros cõſulares. Rei ipſi ĩ uinculis adducunt̃. Ibi & accuſatoribus & defenſoribus dicendi contra reum: & pro reo dat̃. Auditis omnibus in ſententiã itur. Eodẽ ordine de ciuilibus cauſis cognoſcitur apud hunc magiſtratum & eius cõſilium quia liberã iudicãdi habẽt poteſtatẽ: ueſtꝫ igit̃ eſt Reuerẽdiſſime ꝑſul. Magnifice ſcultete: & ſapiẽtiſſimi cõſules: tam glorioſæ patriæ: ciuitati: & reipublicæ conſulere: & iuſticiam conſeruare. Nihil pulchrius: nihil dignius:

nihil antiquius ducitis: q̃ dies ac noctes pro tam alma patria: & republica uigilare: uigilando defendere: defendẽdo cũ laude & gloria gubernare. Quã quidẽ facultatẽ ille uobis tribuat & cõcedat: q cũ beatissima eius genitrice: ac diuis Henrico & kunegũde: quibus bãberga gaudet patronis: in excelsis uiuit & regnat per infinita sæcula sæculoꝝ benedictus Amen.

Ad laudem & cõmendationẽ clarissimaꝝ fœminaꝝ Oratio exquisita:

Axima & amplissima me gloria dignũ arbitrarer: matronæ pudicissimæ si ꝓpetuis & exquisitissimis uos laudibus satis pro dignitate extollere possem: qd̃ nullo ꝓfecto pacto cõsequi ualeo. Cũ dicẽdi ars a me aliena sit: & hæc res in se tantũ dignitatis ac excellẽtiæ cõtineat: ut nõ infimũ aut mediocrẽ uirũ defatigaret: sed sũmũ ac ꝓpe diuinũ oratorẽ illud aggredi ꝓhorrescere q̃plurimũ faceret: tamẽ de laudibus & excellẽtia uestra honestissimæ fœminæ uerba facturus (semp cũ bona uestra uenia) pudicitia, quæ uobis est ꝓpria priores sibi nitiẽ uẽdicare partes. Nã quãta ea sit uirtus nulli ꝓfecto obscuꝝ esse arbitror uel ea inductus rõne q ipse deus imortalis & dominus noster humanã naturã induere uolẽs, nõ nisi ex pudicissima uirgine cõcipi, nasci, ac ꝓcreari uoluerit, quãdoue in ppetua eius humanitate pudicissimus ipse fuit: quando & apud illũ nullus gradus maior, acceptior, aut ꝓximior & in terris fuerit & cælesti uita sit q̃ pudicarũ & pudicoꝝ. Primũ igiẽ oĩum statuerunt Romani pudicitiã (quo quidẽ titulo nullus maior cuiq̃ exhiberi possit) pro dea & numine cæli & templis sacrificiisq; rite honorari. Nec imerito quã uidelicet uiroꝝ pariter ac mulieꝝ præcipuũ fundamẽtum quã puerilis ætatis insigne præsidiũ quã luuẽte & uirginei floris simul & sanctitatis matronalis alias matrimonialis custodẽ & ornamẽtũ esse aĩaduertebãt. Ex quo quidẽ illd̃ apud eos laudatissimũ emanauit ĩstitutũ ut quæ fœminæ uno mrimonio cõtentæ fuissent corona pudicitiæ honorarẽtur. Quã qdẽ pudicitiã quo facilius ĩuiolatã seruarẽt: uini usum Romanis fœminis & ĩhibuerũt & ignotũ esse uoluerũt: ne uidelicet in aliquod dedecus ꝓlabareẽ: quoniã ꝓximus a libero patre intẽperantiæ gradus ad incõcessam ueneré eé cõsueuit. Cũq; sine libero & cerere frigeat uenus. Quid. n. de Minerua quadã & eius pudicitia dicã? quæ ob uirginitatẽ tutandã patrẽ diciẽ interemisse, pluris. n. integritatẽ q̃ parẽtis pietatẽ æstimauit. Quid de Cassandra? quæ nec apollini qd cõsentire uoluit. Quid de Hippone græca: & Brictona cretẽse? quaꝝ prima cũ hostiũ classe eẽt excepta ĩ mare (ut morte pudicitiam seruaret) se abiicere nõ est uerita. Altera uero quã Minos cretensium Rex cum insequeretur aufugiẽs: eadem ratione in mare se præcipitẽ dedit. Quid de Vesta saturnia? quæ ob eius præcipuã uirginitatem dea ẽ appellata? Quid de Penelope & Didone: quas uno uiro legimus fuisse cõtẽtas? Quid de Lucretia: & aliis q̃plurimis: quas si enumerare uoluero: dies potius q̃ copia deficiet? Sed cõsideremus hanc tantã rẽ parũ diligẽtius? Quid. n. est aliud maritis fidem seruare: aut illos admirabili caritate ꝓseq; nisi honestatis iura tenere? Emilia superiori Africano. Thuria. Qu. lucretio nonne fidissimæ fuere? Sulpicia lẽtulo cõiuge proscripta: ut fides incorrupta remaneret: leiꝑam proscribere nõ duhitauit. Euãde uiꝝ suũ Capaneũ adeo dilexit: ut dũ illius cadauer fulminatũ ac semi ustũ in rogũ poneret: præ ingẽti animi dolore se flãmis iniecerit: ut ita simul cũ illo exusta ĩmixtis cineribus ĩ eadẽ urna deponeret. Iulia quoq; cũ e foro Põpei cõiugis uestẽ cruentã domũ relatã cerneret: suspicãs qd mali marito accidisse: graui dolore & cõceptũ: qd̃ adhuc in utero erat eiicere: & qd̃ acerbius fuit expirare coacta ẽ. Nec hipsicratea Reginã tacebo: q̃ tonsis capillis: & singulare eius formæ decus in habitũ uirilẽ cõuertens: quo facilius uiꝝ suũ Mitridatẽ comitari ualeret: illũ a Põpeio uictũ: & mẽte & corpore infatigabili: ꝑ diuersas gentes fugientẽ sequuta est. Quãta uero prudẽtia: aut potius diuinitate hic muliebris sexus floruerit: Cyri filia: Dionysii mater: Calphurnia: Tanaqꝛ: & Sibillæ oẽs ꝑiter ipsæ testanẽ? Quid. n. é aliud ex somniis futura præuidere: aut ex ꝓdigiis? nisi prudentia & quidẽ singulari ac diuinitate ꝓditum esse. Quid prudẽtius aut diuinius q̃ uirginis cõceptũ. omnipotẽtis dei aduentũ. passionẽ. morté ac resurrectionẽ. In quo maxĩe fides nr̃a cõsistit: ab oĩbus Sibillis diuinari: prædici: & uerbis apiri? Tãta muliebris generis ac sexus est fortitudo ut hac una maxĩe mulieres cõtinue q̃sq; admiratus sit. Arpalicem Thraciã audiuimus ligurgũ patrẽ senẽ a Gethis captũ: collecta statim multitudine: celerius q̃ de fœminea ꝑe licuerit armis: & suo ꝓprio robore liberasse. Taceo Semiramini assyriorũ reginã: quæ post sui cõiugis mortẽ: & arma ferre & militare sæpius ꝓ regni defensione cõsueuit. Cloelia uere cum aliis porsenæ hetruscorũ regi obses data: nocturno tpe deceptis custodiis: celeri fluminis traiectu patriam liberauit. Portia aut cũ apud philippos Macedoniæ cãpos Brutũ maritũ mortuũ intellexisset qa ferꝝ nõ dabaẽ (ore ardentes carbones hausit. Si cõstantiã quærimus Sẽpronia gracchoꝝ soror & Scipionis æmiliani uxor: cũ a tribuno plebis ad populũ ĩ foro ꝓduceret: instaret q; cõtra eam multis tribunitia ptãs: necnõ incerta uulgi multitudine obstrepẽte. Eq̃tiũ execrabili audacia: falso alienam uolentẽ usurpare ꝓpiq̃tatẽ cõstãtissĩe ꝛpulit. Si liberalitatẽ qd hoc fœieo sexu liberalius? Fãniũ mariũ a senatu Rõanorũ hostẽ ĩdicatũ in suã domũ deduxit. Apuliæ regiõis q̃dã fœia Busa noĩe ditissima: nõnullos ciues Rõanos Cãnensis ꝑlii reliquias: domi suæ benignissime sustẽtauit. Si pietatẽ: alias pr̃es inueniemus: alias matres in carcere per multos dies suo lacte seruasse. Antigona Aedippi filia patri cœco: & in exilium pulso continuo ducatum miseranda præstitit. Claudia uestalis uirgo inter patrem suum triũphantẽ: & tribunum plebis uiolenta manu illum e curru trahentẽ se interposuit: & a parẽte sola uim tribuniti am depulit. Neq; desunt mihi clarissimarũ mulierum exẽpla quæ & lr̃is & studiis & eloquentia florue

runt.Quid.n.in primis litteris maius:aut excellentius humano generi dari potuit: his nãq; recta.honesta.sancta.ac religiosa sectari instruimur:his quæ ad rem priuatam ac publicam:his quæ ad sacræ religionis ritus:ac cærimonias spectãt doceri abundãtissime possumus:ímo illud ausim dicere:uir sapiẽs ullo pacto quis esse nõ potest:qui sit oĩum penitus litterarũ ignarus & expers:labet' is ĩ ꝑuis minimisq; rebus:errabit:decipiet':quo sapienti nihil magis põt esse cõtrariũ.haꝫ igit' tantæ utilitatis & ꝑstantiæ litteraꝫ.quis mortalibus usum apuit?quis earum autor extitit?mulieres,ꝑfecto.Isidẽ ferũt:siue illã Promethei:siue aliã Machi:nõ solũ terræ cultũ:& lini usum. Sed(qd' præstãtius est) apud ægyptios litteras inuenisse: quas postmodũ nobis latinis Nichostrata Ionii archidũ regis filia:aut eadem Carmentis Euandria nõ solũ dedit sed etiã earũ cõiunctiones:ac sonos edocuit.Sed qd de cæteris artibus dicemus?Minerua apud argiuos phoraneo:siue apd' atheniẽses Ogyge regnãte:& lanificiũ:& texturã: & numeros:& eorũdem figuras ingenio adiuenit acutissimo.hanc ẽt aiũt:siue aliã(nam plures miner uas legimus)oliuaꝫ.quadrigaꝫ.& bellorũ autorẽ extitisse ac principẽ.Quid Ceres? quæ mortalibus ex duris glãdibus pecoꝫ more uiuentibus terras colere:ac fruges colligere monstrauit.Ita ut ꝓpterea nec ímerito apud gentiles deæ:hoc est diuinæ mulieres appellent'.Extat Cornelia Scipionis affricani filia:cuius ꝑ multa sæcula eius mortẽ extabãt epistolæ elegãtissimo stilo ꝑscriptæ.Et Saphos poetissæ libri:summo in honore apud græcos:ꝓpter singularẽ facũdiã & scribẽdi artẽ habiti sunt:a qua Saphi cũ carmẽ dicũt denominatũ.Aspasia quoq; ꝑ Socratis tẽpora fuit doctissima quidem mulier: & eloquentia & litteris præcellens:a qua Socratem philosophum tantũ se didicisse quædã nõ pudeat confiteri.Extat Centona quã diuinã dicerẽ:cum ex Marone tot uersus ad dei nostri intellectum traxerit: ni aliter a nobis sensissет Hieronymus.sed(qd' repræhendi nõ poterit)doctissimam appellabo.Quid de Amesia:quam eo q; sub fœminea forma uirilẽ animũ gereret Androgenẽ uocauere. Ea apud prætores maximo populi concursu:& cãm egit:& prima actõe a cũctis pene iudiciis liberata est.Gaia quoq; afrãnia Lucii senatoris uxor:ita litibus & causis apta fuit ut apd' plures magistratus sæpissime orasse dicat'.& quod oĩum é maximũ:humanũ genus alioquin breui ꝑiturũq; foret:ni eẽt hic muliebris sexus.Mulieres itaq; sũt q̃ familias:q̃ respublicas:q̃ totã deniq; cõditionẽ restaurant:& qd' maius est immortalẽ reddunt.hoc Romanæ urbis cõditor intelligés quãdo fœminis careret:cũ Sabinis bellũ graue inire nõ dubitauit.Cognoscebat.n.huiusmodi ĩperiũ:si mulieres nõ affuissent pauciss̃imis eẽ duratuꝫ diebus.Possẽ magnanimitatẽ:pulchritudinem:& alias mulierum dotes similiter exemplis ꝓseq: nisi nũc modũ noster excederet sermo:uel uerius:ne ego tã insçius sum:ut mulieꝫ uirtutes ac præstãtiã:memorare me posse crediderim.Si.n.recte pẽsabimus in omni uirtutis genere(date ueniã uiri ue-
A ra loquor)inueniemus eas:si nõ supasse uiros:at saltẽ æquasse.In tot igit' & tãtaꝫ uirtutũ testimonia: qbus muliebris sexus abũdantissime fuit ĩsignitus.Cõstat usq; ad ætatẽ.M.apii & se ornasse mulieres: & auro abundãti:ac purpura usas:nõ solũ ut maritoꝫ autoritatẽ seruarẽt:sed ẽt ut formosiores se rẽderẽt.Tũc lata est appia lex:ne qua mulier plus semi uncia auri haberet.aut uestimẽtum uersicoloris: quãdo respublica in maxío discrimine erat:quom Anibalẽ Romanã ad urbẽ castro posituꝫ timerẽt: quom socii.milites.classes.cõmeatus.pecuniæ deessent.quæ oĩa huius legis cõdẽdæ causa fuere:tãdiu duraturæ:q̃diu populus Romanus ab ea calamitate liber eẽt.Floréte postmodũ republica hanc legẽ abrogando grauissimus:ac sereniss̃imus uir & cõsul.M.Cato portius matronis ornamẽta restituit:qd' ab eo tpe usq; ad hanc diẽ inuiolatũ iure ꝓmansit.Auꝫ itaq;:& huiusmodi insignia ac ornatus: quem
B latet uirtutis testimonia:& bene institutæ mẽtis eẽ præconia?Nõ.n.decorassent mulieres maiores nostri tanto ornatu:aut ꝓmisissent:nisi aliqua uirtute meruissent.Sic mulieres primariæ ab ignobilibus differebant.Ita ferunt antiqtus ꝑsarũ reges uarios sibi:& inusitatos uulgo habitus multo auro:multisq; gẽmis se ĩdulsisse:ut a priuatis & subiectis discernerent':& amplioris apud suos eẽnt ueneratõis.Et in.primis mulieribus:quarũ uiri auro utunt' hæc insignia cõuenire:& eas maritoꝫ autoritatẽ ímitari(nã uiroꝫ genere nobilitant':& illorũ tantũ gloria illustrant')nemo dubitat?Inde Vulpianus iurisc̃õsultus nõ ímerito eas uult fœminas clarissimas appellari:quia clarissimis sunt cõiunctæ ꝑsonis:& tam diu clarissimæ habẽt':q̃diu cũ clarissimis uiris in matrimonio ꝓmãserint:aut ab illis separatæ aliis ínferioris gradus nõ nupserint:hoc ius antiquũ:hoc nouũ:& ut iurisc̃õsultoꝫ uerbis utar:hoc ius nouissimũ apertissimis notat legibus:hac causa cũ suasu Nardochei hester nõ uocata. Artarxerxẽ ꝑsaꝫ regẽ eius uirũ adisset.ut ipsum pro cõmun iudæoꝫ piculo deprecar':eoq; q; inuitata nõ fuerat timor suos artus occupauisset(lex enim erat ut siquis ad regẽ uõ uocatus intraret capite puniret'.nisi ei quẽ salũ esse uoluisset cõtinuo aurea uirga porriget')Rex cõiugẽ gremio collegit:fouit:& osculatus est ꝑsua sitq; ne ex lata lege quid mali metueret:adducés leges subiectis dici:non aũt uxoribus: quæ & pariter cũ maritis regnare:& eãdẽ debent hẽre ptãtẽ.ut aũt aliquãdo cõcludã:ad illaꝫ quas supra dixi fœminaꝫ præstantiã quæso matronæ honestissimæ mẽtes erigite uestras atq; extollite.Quod quidem si a uobis factũ fuerit:& sanctissima pudicitia:cæteræq; uirtutes suũ apud uos locũ obtinuerint: summa apud deũ ímortalem:apud quẽ nullũ bonũ est irremunerandũ merita:singulariq; amorẽ fauorẽ, reuerentiã & obseruantiã cõsequimini apud omnes:& deniq; laudẽ uobis cõparabitis perpetuã.

In desponsatione dominæ Richardæ. & incliti Marchionis
Estensis sponsalitia oratio ornatissima.

Vammaximum:q̃ue ampliſſimum munus hodierno die infirmis humeris meis deſumpſiſſe intelligam illuſtres heroes:uoſq; magnifici uiri:q fauſtũ hunc nuptiaꝝ diẽ celebraturi tanto ſtudio:tantaq; inuſitata frequẽtia cõueniſtis:clariſſimo & florẽtiſſimo cõcurſu ueſtro abunde in documẽto eſtis. Ea quidẽ altiſſima res:quæ pro ſua dignitate tractata ad longũ uſq; uolumẽ excreſceret:& nobile quodlibet ornaret ingeniũ. Profecto magno erat alicui delegenda oratori: qui hoc immenſo dicendoꝝ aceruo:ingenii uim:autoritatẽ & eloquẽtiam parẽ mariti ac maritæ dignitati: & magnitudini reꝝ ſumminiſtraret. Hæc ego quanta eẽnt:quantũq; ſuo pondere uires meas opprimerent:cũ mecum ipſe cogitarẽ cæpi uerecundus ſubdubitare mihi uitio uerti poſſe:ſi quottidianis uotis expetitam laudatiõis occaſionẽ:nõ officioſe ſatis & accumulate ꝓſoluero:dũ principis mei memorabilibus meritis exiguam dicẽdo atq; ieiunam operam ĩpartier:Sed quia excellẽtes principes:q me officio & amore ꝓſecuti ſunt colẽdos eſſe:ipſorũq; ĩperatui parẽdum ſemp exiſtimaui:conſtitui aĩo delatũ fidei meæ orationis hoc genus nullius loci exceptione:nullaue cauſa recuſare:malo enĩ ĩbecillitatẽ q̃ aĩum accuſari. Dum igit᷑ ardua hæc meiſq; maiora uiribus moliri aggredior:diuinã opẽ ĩplorabo: ut quo adire mea ignoratio non poſſit:cæleſti fauore adductus aſpirẽ. ueꝝ nunc ipſe locus:ipſaq; conſuetudo Illuſtres proceres nos admonet ſumma quæq; carpẽdo ꝓtranſire paucis de ipſius matrimonii:ac ſponſoꝝ laudibus attingere decreuimus. Quod ſi proꝛeaꝝ reꝝ dignitate:ueſtriſq; expectationibus minime dixiſſe uidear:hanc mihi a uobis ueniam concedi oportet. Ita tamẽ ut᷑ non rẽ ĩgenio:ſed ingeniũ rei defeciſſe arbitremini. Quis enĩ cõmode aut ornate ſatis tanti ſacramẽti laudes explicare potuerit᷑? In quo non ſolum honeſtas & utilitas:ſed& laus ſumma cũ iucunditate uerſat᷑. Cũ enĩ multa diuinitus:ĩmo oĩa nobis ſint:q̃bus iucundiſſime uitam ducamus:nihil ſane ẽ ſi recta aĩaduerſione meditati uoluerimus:quod huic coniugali conſortio poſſit anteferri: Admirandæ ꝓfecto & innumeræ ſunt laudes ſingulariſſimæ:dignitateſq; ſacratiſſimi matrimonii:ratione multiplici ſummope uenerandi. Primum qppe autoris ratione. Deus enĩ ueri patris functus officio ne genus deficeret humanum:marem primo ad ipſius dei ſimilitudinẽ effinxit:deinde fœminam ad ipſius uiri configurauit effigiem:ut duo ĩter ſe permixti ſexus ꝓpagare ſobolẽ poſſet:& cõem terram multitudine adimplere:ut qdẽ ieſus chriſtus. pius. uerus. optimus deus:non ĩconſulto dixit Gene. primo: Creſcite & multiplicamini & replete terram. Loci ĩſup ratione digniſſimum eſt matrimonium ſacramẽtum:qa ĩ deliciaꝝ ꝑadiſo iniciatũ. Status ꝓterea:nam tpe ĩnocẽtiæ:& ante peccatum ĩſtitutum fuit. Nihil itaq; in rebus humanis ſalubrius atq; ꝓſtãtius coniugio eſt. Cõſpicimus in humani generis cõſeruationẽ. hoĩum ſaluté. urbes domicilia. fortunas. & quæcunq; quæ ad bonum ſtatum hoĩs attinẽt. ſine iſtac copula nullo pacto duratura. Quid mũdus ipſe eſſet᷑? quid. ciuitates᷑? & parẽtelæ magnificum cernerent:ſi nõ matrimonii continuus uſus:& conſuetudo frequentaretur᷑? per hoc prælia etiam acerrima:hac inimicitias ſummas ſedari. in amicitiam cõuentiq; uidemus. Interq; coniuges amorẽ indiſſolubilem:caritatẽq; perpetuam mirum in modum generari. Nam nihil iucundius nihil carius optari põt q̃ pudicam & honeſtam mulierem petere:quæ in ſecũdis & aduerſis rebus ſocia:coniunx & amica ſit:quæ te in adoleſcentia comitatur:in ſenectute non deſerit:tecũ pernoctaꝛ:peregrinaꝛ:ruſticaꝛ:labores non aſpernaꝛ:pericula nõ metuit:mortẽ non perhorreſcit:cui deniq; cogitatiões cordis tui oẽs ſecure referas. De qua Cicero ad Atticũ loquens ſic dixit:quid dulcius q̃ habere qui cũ oĩa uideas loqui ut tecum. præterea maximus princeps deus. Gene. i. ait. Non eſt bonum hoĩem eſſe ſolũ:faciamus ei adiutoriũ ſimile ſibi. De quo etiam matrimonio Cicero cogitans in ſomnio Scipionis ſic ait:Nihil eſt enĩ principi illi deo:q oẽm hũc mũdum regit:quod quidẽ in terris fiat acceptius q̃ conſilia cætuſq; hoĩum iure ſociati. Nam cum mortales eſſemus effecit nos generis perpetuitate immortales. hinc dulce uiri & uxoris nomen exortum eſt: hinc ꝓprii cuiq; liberi cõparati ſunt. hinc immenſa uagandi libertas extincta eſt: hinc inſueta quædã. infinita. inſatiabilis. inexcogitata. & ipſis propemodum amantibus incognita dulcedo:atq; ſuauitas data eſt:quæ maritum coniugi:cõiugẽ marito:utriuſq; liberis liberos utriuſq; demulceat. Quare nõ ſine cauſa iure ſtatutum eſt:ſine utriuſq; conſenſu matrimoniũ confici minime poſſe:ut amor inter coniuges perpetuo inuiolatus permaneret:& ne ullum prorſus futuꝝ caritati atq; beniuolentiæ obiici poſſet obſtaculum. O uæhemẽs amoris magnitudo. O matrimonii uis inæſtimabilis:qs te dignis unquã laudibus proſequetur᷑? debitaq; ueneratione commendabit᷑? aut meritis tuis parem gratiam referre poterit. Siquis eſt:quis inquam eſt per deum ĩmortalẽ qui tanta:totq; magnifica de coniugali laudatione dicere poſſit:quin multo plura:multoq; magnificentiora dicenda ſint quæ ſi enumerare uoluero: diẽ nocti coniungere oporteret. Sed omittamus iam quidẽ uerba de ipſa facere:& ad id quod ſecundo loco polliciti ſumus:ſcilicet ad mariti maritæq; laudes tráſeamus. Qua quidẽ in re cũ uideam maius ſolito mihi onus incumbere:non quæq; ſigillatim:ſed ſuccincte tractare propoſui:præſertim cum adeo clara apta,& manifeſta ſint utriuſq; uirtutũ ſuaꝝ præconia:ut nullius laude creſcant:nulliuſq; uitupe ratione minuanꝛ. Et in primis lætor humaniſſimi domini q̃ apud hos dico:quoꝝ plurimi cũ in ipſis principis mei geſtis:tũ rebus & periculis quottidie uerſati:diuinum aĩum prudẽſq; ĩgeniũ eius magiſtra experiẽtia cognouerũt. Nulla equidẽ illud reꝝ ſublimitas ſuperat:nulla cõfundit uarietas: nulla obruit magnitudo:Eiuſq; celebritas tanta eſt:tanta in rebus perſpiciẽdis facilitas:q̃ in præclaris facinoribus:& ĩplicita oĩum magnaꝝ reꝝ copia:ſublime alioꝝ acumen adeo ſemp excelluit: Vt neſciam ad quẽ primũ ĩgenii uſum principẽ ipſum natura parẽs genuerit:& ipa uirtus exercuerit. Quibus ĩ re-

bus ſempitærnas oſium laudes:ĩ q̃bus ut Cicero meminit difficilius eſt exitũ q̃ principiũ inuenire:uo lenti cõpoſito & florido orationis ſtilo cõtexere:tã copioſa materia:tanta ornamẽtoꝝ hubertas abori tur:q̃ dies noxq̃ oĩs media ipſa in oratione deficeret.cũ nullo ſplẽdore facundiæ:nulla dicẽdi aut ſcri bendi autoritate ſatis ornari:cumulateq̃ ſatis cõmemorari poſſint.Sed dicẽdi modus eſt adhibendus: & uirtutes belloꝝ:q̃ ille noſter Annibal ſtrenue: uictorioſiſſimeq̃ geſſit:ac cæteræ tã animi q̃ corpo ris ipſius dotes & fortunæ cõſulto ꝓtereũdæ:hoc tantũ recenſebo q̃ hic noſter heros:ut facilius ſubli mi ſpeculatiõe ſua:ad oſium reꝝ notitiã penetraret:uarios mortaliũ mores:diuerſaꝝ gẽtiũ multifarias naturas:ſitũ diffuſi orbis:& mũdi remotiſſimas regiones:p ĩgẽtia maris ac terræ pericula late peregri natus ſtuduit oculoꝝ iudicio & cognitione callere.Qui poſteaq̃ a uiſitatione ſacraꝝ ædiũ Saluatoris & Iacobi:ad regnũ & ad patriã remeauit:poſt moderatũ exercitiũ ſaluti corporis ĩdulgẽdũ omne eius uacuũ tẽpus diſtribuit:ut uel cura ſua grandis Imperii uel ſtudio ſacraꝝ litteraꝝ: aut legẽdis pſalmis & orationibus traducaſ.Ita q̃ poſteri ad quos tãtaꝝ uirtutũ fama defluxerit nomen ipſius in æternũ colebũt celebratũq̃ facient:nos quoq̃ fuiſſe beatiſſimos q̃ hoc diuino principe frui eũq̃ noſtris ocu lis tueri potuimus.Quãta autẽ ſincero in principe cordis fuerit ĩtegritas & ad ĩmortalẽ deũ quãta re uerẽtia:quãta religio:quãtus timor:q̃ apud ſuã celſitudinẽ quottidie religioſi patres obſeruanſ tã con firmatæ mẽtis reperire pauciſſimo cõfitenſ:unde mirifica merita ſua nullius obſcuræ diurnitatis ob liuio unq̃ obliterabit:ſed dũ uiuet chriſtianũ nomẽ de hoc fulgẽtiſſimo ſidere oẽs loquenſ ꝓdicabũt. & teſtabuntur:& cælo demiſſum fuiſſe principẽ talẽ cõmemorabũt:Quo neſciãt:an quiſq̃ eoꝝ quos aliquãdo aut uiderint aut legerint glorioſius ſuis ĩperitarit?Qua igiſ ꝓdicatiõe fulmẽ illud acuminis extollemus:quod in poteſtate & licentia tãta:nunq̃ niſi ad benignitatẽ:ad officiũ:ad uirtutẽ accõmo dandã eſſe exiſtimauit.Eius q̃ppe miſericordiæ extant in aliis exẽpla ſatis rara:cũ inopes hoĩes ipſorũ ægeſtate intellecta nunq̃ a ſe dimiſerit neceſſariis deſtitutos:ſinguliſq̃ ameniſſimã eius ꝓſentiã adire ſolitis:paterna caritate:feſtiua hilaritate:ſuauiſſimoq̃ ſuæ maieſtatis applauſu oẽm merorem ademe ri t:omnẽ ſemper ſolicitudinẽ mitigarit.Ita ut admirandã eius ſapiẽtiã:pietatẽ:modeſtiã uti numen ali quod:nos qui ſuæ maieſtati ſeruimus:amemus:& ueneremur:atq̃ ita colamus q̃ ſine ſatellite:ſine mi lite:ſine armis tanta multitudo populoꝝ & mortaliũ moderaſ:tractaſ:& regiſ.Sed nunc ĩtelligo pu diciſſimæ ſponſæ iniuriã facere:eius mentionẽ tãdiu ꝓtermittẽs:q̃q̃ illa qdẽ mea ieiuna:& aggreſti lau datione nõ indigeat:quæ ſibi ſua prudẽtia:moꝝ grauitate:uitæ dexteritate latã.uberẽq̃ ad eternitatẽ feneſtrã pateſecerit.Omitto de patria:de parẽtibus:de nobilitate:de diuitiis & de cæteris fortunæ bo nis uerba facere:præterea corporis ualetudinẽ:& forme cõdecẽtiã ſuperuacuũ exiſtimo in longiorem ſermonẽ protelare:hæc enĩ huiuſmodi ut habẽtibus quidẽ laudabilia ſint:uerũ eis facile ſine ignomi nia careas:quæ tamen in'honeſtiſſima ſponſa ſatis ipſam oſtẽdũt:cõmendant:& laudant.Illud unũ om nibus omiſſis ſilentio præterite nõ potui caſtioré ſe aut cõtinẽtioré me uidiſſe neminẽ:maiori mode ſtia ſobrietate maiori neminẽ.O fælices thedas: & beatũ uirũ tali coniuge decoratũ.Nullã enĩ inueni diu mecum animo reuoluens:quã ſibi equiparare ualeã.Nil habẽt reliquæ(pace ſua dixerim)quod cũ huius uirtutibus cõferant.Doleo iam ex aĩo cæteraꝝ laudes nil ſecũ habet cõe lucretia.nil hortenſia. nil bruti.nil regis mitridatis cõiunx.Sordeſcit enĩ iã eoꝝ gloria illa ſublimis ſi cũ huius uirtute cõferã tur.In hac enĩ tuas oẽs uires natura exiuiſſe uideſ.Plura de ſponſi & ſponſæ laudibus nõ dicã:ne lon gius ab inſtituto mea euageſ oratio:ſed ea inclita utriuſq̃ generis inſignia libet hoc tẽpore præterire: q̃a in repetẽdis illis multoꝝ annoꝝ lucubratio ſtudioſa cõſumeretur. Vos igitur clariſſimi uiri: Itali cæ nobilitaris lucidiſſima ſidera qui haud ſecus q̃ ſtellæ cælum hunc celebrem conſeſſum atq̃ locum ornatiſſima ueſtra præſentia illuſtratis:in hac tanta ampliſſimorum hominum abundantiſſimarum q̃ laudum multitudine pene obruti:mihi cogitationes ueſtras accommodate ut ea quæ pro magnitu dine rerum in hac temporis anguſtia explicari a me cumulate nequæunt:tacita uos ipſi cogitatiõe re cenſeatis.Tandem ut finem aliquando dicendi faciam pro mutua noſtra deuotione ueſtræ fælicitati applaudimus & congratulamur:Tibi in primis Sponſe: & hæros magnifice:q̃ Virginem talem pudi ciſſimam dominam Richardam honeſtate & elegantia ornatiſſimam:tibi in cõiugem elegeris:ut duo non ſolum una in carne pro diuino præcepto:ſed etiam una in mente futuri ſitis.Tibi etiam ſponſa & domina elegantiſſima non minus congratulamur:quæ principem atq̃ uirum tam clariſſimum es ſor tita:& iubilantes oremus ut uir & uxor beate ac fæliciter multos ſibi exigant concorditer annos cla roq̃ fiant de prole parentes.

Poggii florentini ad Carolum:Lauren tii de medicis laudatio funebris incipit.

I ſerius mi doctiſſime Carole:ornatiſſimi atq̃ amantiſſimi quondam mihi laurentii noſtri: debitum uirtuti munus præſtiti:q̃ eius in me officia poſtulabãt:nõ negligẽtiæ:nõ obliuioni tribuendum: ſed doloris magnitudini:quem ex cariſſimi:deq̃ me optime meriti uiri mor te ſuſcepi.Tantus enim meror:tanta uis ægritudinis mentem oppreſſit ut quotieſcunq̃ aĩum ad eius memoriã reuocarim:nõ ſcribẽdi facultatẽ:ſed lachrimaꝝ copia ipſius recordatio mihi ſuppeditarit: quodq̃ ĩbecillis ſolet animis euenire.ita ceſſerit dolori ratio ſcribẽdi:ut a tpe meroris mitigatio fuerit expetẽda.Et.n.qs tã durus:uel potius ferreus eẽt:q̃ fletũ & lachrimas ĩ talis uiri atq̃ amici cõmemora

tione contineret? Multa quippe diuersorum hominum uulnera quottidie ante oculos obuersantur ut
nullius in obitu tanq̃ in re insolita obstupescere debeamus, sed tũ maxima pars horũ si sunt: ut incertũ
sit uita ne illorũ morti potius an mors uitæ fuerit præferenda? uiuãt enĩ an intereãt parũ ĩteresse mor
talium uideã? At uero cũ morte obiit is: cuius uita oĩbus cõfert: cuius salus multoꝝ salutẽ amplectit?
cuius opes ac fortunæ semp amicis præsto fuere: qui liberalitate atq; humanitate omnes antecellit: tũ
demũ graue ac difficile est nõ conqueri. Quid enĩ uita hoĩum esset: derelicta bonorum tutela? spoliata
amicitiæ fructu quẽ unũ habemus tutissimũ portũ in uariis casibus qui uidentur in uita hoĩum cõsti
tuti? Eteni sic sentio nullũ esse doloré: qui ad amicoꝝ doloré accedat. Nã parentes patres filii: tũ boni: A
tũ mali qcũq; hi fuerint natura tribuunt nobis. quo fit ut eos persæpe odio habeamus nobis eorũ in
teritus exoptet. Amicos uero nosipsi eligimus sponte nostra: q̃ sunt nobis carissimi quoꝝ iucunditate
cũ priuamur: nulla uidet nobis uita esse iucunda. Quod sicui unquã in amici obitu dolere licuit: mihi
certe licet maxime: qui nõ solũ dulcissimo hac suauissimo amicitiæ fructu sed meipso uideor esse pri
uatus. Ille enĩ parẽtũ mihi caritatem: amici officia: fratris beniuolentiã præstabat. Ille meas curas suas
esse dicebat. Ille me opibus pecunia patrimonio subleuabat. Denicq; ea erat inter nos mutua caritas ac
beniuolentia: ut illo uiuo nullã fortunã extimescẽs: securus rerũ in tranquillo uidelicet portu uiderer
quiescere. Itaq; silentio meo causam præbuit non obliuio. Sed meror grauis: q̃ diutius q̃ uellẽ tenebras
quasdã ita animo offudit: ut nulla adhuc cõcedat scribẽdi facultas. Verum ne nũc quidẽ parẽ eius uir
tutibus elegantiã repræsentare possum: dicã tamẽ ut facultas se dabit: quæ credã ad eius laudes perti- B
nere: de quibus anteq̃ dicere aggrediar ĩbecillitas nostra: & cõmunis uitæ conditio tũ fortunæ iniqui
tas paulum mihi deploranda est. Nã quãuis optime cũ laurentio actũ putẽ: qui summa fælicitate ĩ fra
tris amantissimi: castissimæ uxoris: omnium suorum cõplexu: summa hominum beniuolentia: patria
deflente uita functus est: tamen durum est atq; arduũ fortunæ arbitrio magis q̃ rationi nobis esse pa
rendũ. Erãt ignobiles inutiles nefarii p multi quoꝝ interitus magno emolumento cõmuni paci & qe
ti esset futurus. In eos libido fortunæ crassari poterat summo omnium plausu & cõmendatione. At eũ
sibi delegit: in quo se maxime nobis obesse existimauit: & uexare quãplurimos. uersat enĩ singula ut li
bet: & cum nihil firmũ: nihil stabile: nihil exploratũ: nihil certũ esse permittat in rerum cõtinuo laben
tium mutatione & curriculo collocamur. Vxores. filii: patres: res domesticæ oẽs: & qcqd in humanis
carum habemus: Illius arbitrio obtemperent necesse est: ut ne in horam quidem huiusmodi reꝝ certi
esse possumus. Infirmitates quoq;: ac debilitates corporis mors nostroꝝ repentina incerti obitus: uani
casus ante oculos aduersantur: ut nõ solũ laurentii mors sed mea quoq; cæterorũq; q mihi sunt carissi
mi dubia fortuna metu ac solicitudine menté cõturbat: Haud insulse xerxes Rex ille potẽtissimus cũ
tantum exercitũ cõparasset: quãtũ nũq̃ antea historiæ tradiderũt: fleuisse dicit cõditionẽ ĩbecillitatẽq;
cõditionis humanæ: q; nemo ex tot hoĩum milibus infra cẽtesimũ annũ unus eẽt futurus. Genus itaq;
humanũ & caducũ esse & mortale: ac ea lege natũ ut pereat neminẽ latet: Sic Thebanus pidarus: homi C
nẽ scribit umbrã esse: & quoddã somniũ. Sic Theocritus in duobus pastoribus expressit dicẽs pastorẽ D
quendã cũ iuuencos fugare uoluisset paulo incõsideratius per quendã excurrisse collẽ: paruaq; spina
in talo fixa dolore perterritum: sociũ cui Cridon nomẽ erat acclamasse: ut spinã euelleret: illũq; cũ in
tentis oculis uix eam uidisset: ac summis unguibus elicuisset: tandẽ his uerbis cũ admiratione sustulis
se q̃ parua quidẽ spina tã robustiũ uirũ domat. Qua causa sapienter Homerus nihil hoĩe imbecillius: E
terrã nutrire asseuerabat. Quod etiã eleganter apud Maronẽ Iupiter declarauit dũ herculẽ pro futura F
palladis morte cõsolatur. Tum genitor natũ dictis affatur amicis: Stat sua cuiq; dies breue, & irrepara
bile tẽpus Omnibus est uitæ: sed famã extẽdere factis: hoc uirtutis opus. Nihil aliud prudentẽ poetam
sensisse credendũ est nisi cõmunẽ humani generis cõditionem ostendere. Idem Horatius pallida mors
æquo pulsat pede: pauperum tabernas regũq; turres: Nulli igit diẽ pferre licet agimur enĩ fatis atq; fa
tum ineuitabile est. Sed ne forte quid erroris in uerbo capiatur nõ hic fatũ secundũ stoicoꝝ morẽ ac
cipit sed per fatũ dei uoluntatẽ itelligo: fato ergo hoc est diuina uolũtate oẽs morimur & humanũ qc
qd est: ut labat necesse est. Nec sua cuiq̃ manet species & aliis alias reparat natura figuras. Nec tantum
hoĩes deficiũt: sed omne quod natũ est. Iuxta illud Crispi: Oĩa orta occidũt: & aucta senescũt. Non ma H
net babylon: mœnibus ortis pensibus tẽplo arceq; mirabilis: Non tiros: astro supba atq; purpura. Non
Chorintus: ære nobilis. Non athenæ omniũ bonaꝝ artiũ iuẽtrices. Nõ Creta cẽtum celeberrima urbi
bus. Nõ Carthago Romani imperii æmula. Oĩa pstrata ac diruta iacẽt: Et alioꝝ paruæ reliquiæ: alio
rum nullũ uestigiũ apparet. Et licet cornix nouẽ sæculis uiuat: eãq; ceruus quadruplo uitæ tẽpore su
peret: uterq; tamẽ suã morte nouit. Fingũt ideo poetæ Saturnũ Celii filiũ: suos natos deuorare: ut sub
hac fictione oĩa tpe cõsumi manifeste demonstrẽt. Tempus enĩ (ut est apud uirgiliũ) edax rerũ: & inui- I
diosa uetustas oĩa destruunt: uitiataq; dentibus æui: paulatim nigra cõsumũt oĩa morte. Sapiẽter itaq; K
Anaxagoras: audita morte filii: nihil inquit mihi inexpertũ: aut nouũ nũtias: ego enĩ illũ natum ex me
sciebã esse mortalẽ. Solon etiã philosophus athenienſis ueniẽs ad mortẽ: & dũ multi amici & attinen L
tes ad eũ cõfluerẽt: præcepit eis ut nullus ipsoꝝ eũ lachrimis honoraret: nec pro eo exequias facerent:
assignans huius rei rationẽ: oĩa quæ secũdũ naturã fiunt habẽda sunt in bonis: qd est autẽ tã secũdum
naturã q̃ mors senibus. Vulgaris eteni illa demẽtia est censenda: dũ parentibus aut liberis proximis co
gnatis aut agnatis notis uel amicis orbamur: lugemus animisq; contristamur: pilos euellimus; palmas:

genasq; percutimus:magnoq; replemus ululatu domũ:& deũ quasi errantẽ accusamus qui tam acerbe
abstulisse uidet quod forte diu putabamus mansurũ.hoc facit animoꝝ ignauia:mentiũ hebetatio at-
q; stultitia quã oberrans.Nec est modus iste nisi quidã amor impatiẽs:ut quæ desiderat:semp inuisi-
se credat.ignorat qppe rectũ iudiciũ:ratione multotiẽs caret:modũq; nescit:neq; aliud põt cogitare q̃
quod diligit.Hic amor nõ accipit de impossibilitate solatiũ:neq; de difficultate remediũ.Etenĩ qd at-
M tinet:ut ait Valerius:humano indulgere dolori:aut,diuino numini iniuriã fieri q; ĩmortalitatẽ suã no
N bis cõptiri noluerit:quasi dicat nõ est aliud lamentari de morte alicuius:nisi inuidere deo qa ꝓsum im
mortalem nõ fecit sicut seipsum.Sed quoniã hæc ita sunt cõstituta ut neq; flecti neq; mutari quæãt:cõ
paremus nos ad ea quæ acciderũt forti aĩo ferẽda:immitemurq; in hoc breuissimo uitæ cursu:& lau-
rentiũ:& reliquos q cũ laude & gloria uixerũt.Ipse enĩ is extitit:ut ab eo ꝓ oẽm uitã peti possint hone-
statis exẽpla.Ná ut ad eũ iã reuertar:cuius gratia hæc habet oratio:plena uirtutis ac doctrinæ illius ꝓ
oẽm ætatẽ moꝝ institutio de quo ita loquor:ut primũ ætas sanctissime ꝓ oĩum officiorũ gradus ex-
acta:tũ q̃moderate:q̃modeste fortunæ bonis:in quibus modũ seruare difficillimũ habet usus fuerit.
A Deinde uirtutes eius a me paucis referant:ut enim ab adolescẽtia ordiamur:educatus est a parẽtibus
optimis:atq; omni laude dignissimis in casta hac religiosa domo:ita ut nulli unq̃ de se maledico locũ
præberet.Habuit enĩ ipse parẽtes tũ ꝓhumanos:atq; honestate & uirtute præstãtes:tũ uero deũ timen
tes:a quibus nihil nisi laudabile piũ castũq; perceperit.Ipse autẽ a natura optime ĩstitutus:industria ac
diligẽtia auxit paternas traditiones:studiis litteraꝝ deditus eã doctrinã sequutus est:quã humanitatis
studia appellamus.Ab his optime eruditus:adolescentiã quæ multis uoluptatũ illecebris studia esse so
let in uirtutis atq; honestatis cõtẽtione collocauit.Erat specimẽ atq; ingeniũ magni futuri cuiusdã ui-
ri quẽ paternas dotes nõ æquatuꝝ:sed & superatuꝝ sperabant.In medio ferme adolescẽtiæ cursu quæ
ætas infesta libidine agitari solet:ut se castũ a uitiis:quæ multos pessundant seruaret lectissimã adole-
scẽtulã uxorẽ duxit:ut sacro cõiugio oẽm labẽ libidini ꝓpulsaret.Quid uero de moribus adolescẽtiæ
dicã? Nulla eius petulantia:nulla lasciuia,nulli luxus:nulla ꝓteruitas:nullæ cõtumeliæ:nullæ iniuriæ
cões illius cogitatiões præferri possunt:nullos effusos sumptus uidimus:nullũ flagitiũ nullum scelus
nullas commessationes nullos cœtus nocturnos:sed ĩtegram uitam:putam: modestam:temperatam-
q; nouimus:oĩum uitiorum culpa & labe uacantẽ.Mirabant oẽs eã adolescẽtis grauitatẽ quæ nec ĩ se-
nibus qdẽ maior esset postulãda,maiores natu summa diligẽtia ꝓsequabat:pudor & cõtinẽtia diuer-
soriũ quoddã in eo feciss uidebant.O adolescẽtia omni cõmẽdatione & beniuolentia cõmẽdãda quã
tum nõnulloꝝ moꝝ ab eiusmodi institutiõe differunt:q si hũc nostrũ ĩmitari uoluissent:melius ꝓfe-
cto & famæ & honori cõsuluissent.At uero posteaq̃ in uiꝝ euasit:nũq̃d paulũ ab ĩstitutæ uitæ cursu
deflexit?nunqd se a uirtute pristina ĩmutauit?minime qdẽ:sed præteritũ tempus maiori laude & præ
stantia cumulauit.Nã primũ patriæ:tũ uero amicis:at familiaribus maxĩe consulebat, habebat enĩ in
B ore diuinã illam Platonis sniam,primũ deo:tum patriæ:demũ amicis nos esse ꝓcreatos.Itaq; quãta re
ligione fuerit:qua pietate(quoniã id pluribus exẽplis patet)nequaq̃ opus narratõe. Sed eorum ego me
præcipue testẽ profiteor:quoꝝ ille secretiora cõmunicabat unã uirtutẽ.Ea est caritas uirtutũ oĩm pa
rens:quã colebat maxĩe.Egenoꝝ domiciliũ erat:ille uiduas:ille pupillos:ille uirgines suis facultatibus
sustentabat:aderat præsto calamitosis:patrociniũ eius non rogari se patiebatur;sed admonere eũ satis
erat.Possem multos referre quoꝝ ille ĩopiæ suis copiis subuenit: neq; enĩ quæ homo optimus occul-
ta esse uolebat sunt a me propalãda.Fugiebat enĩ hoĩm plausus:ne id quod ei uirtus suadeba:ad pom
pam & inanẽ gloriã fieri uideret.Referre possem plurima tẽpla:tũ instaurata:tũ a fundamẽtis cõstru-
cta:uariaq; eccleſiaꝝ ornamẽta:quæ sunt ei cũ fratre præstãtissimo uiro:atq; optio ciue cõmunia:nisi
ea ita oĩbus nota essent:ut ad ea referenda oratio superuacua uideret. Vegꝝ ita excelluit ĩ his ædifican
C dis ornandisq; eorũ deuotio ac magnificẽtia:ut nulli nostræ ætatis uiri cũ illis ualeant cõparari. lã ue-
ro qualis in patriã fuerit ꝓspicuũ ẽ:oẽs suas curas studia:cogitatiões ad illius auctionẽ:cõfirmationẽq;
cõferebat:nihil publici cõmodi ĩ priuatã utilitatẽ deriuabat.sola patriæ salus ante oculos uersabat:tã-
q̃ e specula quadã ꝓspectans ad illius commoda ꝓspiciebat.Itaq; eius ꝓculis ꝓpulsandis erat solertissi
muss.deniq; eã uigilãtiã ac solicitudinẽ ĩ reipu.cura ꝑbebat:ut nemo amãtior patriæ uideret. Neq;,n.
ut plures cõsueuerũt ex publicis calamitatibus ditabatur:sed ut uirũ decet bonũ & patriæ caritas req
rit publica dãna sua esse dicebat:ea cõsulẽs:ea suadẽs: q̃ ad pacẽ & qtẽ publicã ꝓtinebant. nullũ deni-
q; præteribat boni uiri cuiusq; patriæ amantissimi officiũ.ꝓærebat priuatis cõmodis cõem utilitatẽ.
Is erat ei quæstus huberrimus:dignitatẽ atq; amplitudinẽ reip.augere.Inq; ipsius difficillimis tempori
D bus suas fortunas effundere ꝓ illius cõseruatiõe:lã uero q̃s q ignorat qua obseruãtia?quo officio: quo
studio fuerit ĩ amicos?hoc mihi uideor ueriss dicturus nullũ nostræ urbis ciuẽ plures habuis-
se amicos:nullũ obseruasse diligẽtius:nullũ sanctius coluisse.Quod eoꝝ mœsticia declarauit & fletus
q̃ in funere affuerunt.dolent certe maximis incõmodis ob eius ĩteritũ se affectos deflẽtq; ipm sibi ꝓre
ptũ esse unũ:cui nemo ætatis nostræ erat.neq; officio erga beniuolos neq; amore cõparãdus.Erat na-
tura ad amicitiã ꝓpẽsa:erat iucunda eius cõsuetudo:erat humanitas facetiis cõiuncta:erat suauitas lo-
quẽdi:ac sale quodã respersa urbanitas ut quæ ex eius ore ꝓdirẽt & risu cõdita:& serio ꝓlata uideret.
Lætabat cũ quẽpiã aut ornare dignitate poterat:aut iuuare opibus:aut augere honore:aut ab iniuria
tueri.Quapropter plurimi illius amore tenebant & beniuolẽtia.Egregie id qdem uirtutis indicium.

Quid uero beneficia eius in amicos referā:quæ tot tātaq; sunt:ut dies potius mihi in his cōmemorandis q̄ uerba deessent:Id maxīe p̄clarū:q; in cōcedēdo beneficio amicoꝝ desiderio occurrebat. Id referēdo quoq; q̄ accipiēdo ꝑpēsior.quodq; rarū habeō nullis penes eū ad ipetrāda beneficia p̄cibus opus erat.Erat p̄sto quærētibus auxiliū:inuitabat etiā sæpe ut sua liberalitate uti uellēt sine cuiusq; inuidia aut maliuolentia.Sua in me officia exponerē:nisi ad ostētationē ea dici uiderēt:sed scio multotiēs in me beneficiū extitisse nō requisitū:ultroq; multis ī rebus suas copias:atq; opera obtulisse:q̄bus & me usum profiteor cū ei res a me gratissima uideret fieri si beneficiū recepissem.O uirū egregiū:O uitam omni laude cumulatā uereor ne cū sedare mœrorē cupiā in eius laudibus cōmemorādis: recrudescat multoꝝ iā obductū uulnus:q eo magis doloré esse censent:quo maiore uitæ subsidio nudari uideantur.Sed fandi necessitas æqua mēte ferēda est:neq; propterea uir sanctissimus merita laude priuādus: ut & honor debitus eius uirtuti tribuat:& cæteri suo exēplo ad gloriæ curricula inuitent. Plura autē in eum fortuna larga manu cōtulit:ea oīa uidimus ab eo effecta meliora atq; illustriora fuisse: neq; ad fortunæ nutum:sed ad uirtutis normā ministrata.Nā ut a fortunæ meritis incipiā.Natus est in magnificentissima atq; ornatissima totius Italiæ ciuitate.Illam tū publicis:tū priuatis edificiis angustiorē reddidit atq; ornatioré:Ea uero uita:his moribus.ea cōtinētia fuit ut plurimum ex eius uirtute huic urbi dignitatis accesserit atq; ornamēti.Erat ex nobili familia medicoꝝ ac primaria ciuitatis:in centesimū ferme annū amplissimis eius muneribus functa.In qua multi equestris ordinis:plures omni laude insignes uiri summis copiis ac honoribus claruerūt.Patrē habuit eū:quo neq; iustior uir neq; humanior neq; melior quisq̄ neq; carior patriæ ciuis fuit.At nulla in re filius inferior extitit uirtute paterna: sed id egit ꝑ omne uitæ tēpus ut eā sua industria clarioré efficeret atq; huberioré.Opes & diuitias nactus est tantas quātæ in ciue optimo & liberalissimo:& ciuitatis principe reqrunt.His nitidior, clarior, ita modeste ad amplitudinē,ad magnificētiā,atq; egenoꝝ subsidia usus ē.ut nullā ex eis obtrectationem, nullā iuidiā,nullū maledictū,sed laudē cōmēdationē & beniuolētiā oīum cōsequeret:optarētq; hoīes eas sibi perpetuas fore.Magna qdē uirtus ac præclara nō efferri diuitiis,nō labi ultra q̄ ratio postulat, nō insolescere,nō supbire,nō esse iniuriosum.Sapiēter enī scripsit uir sapiētissimus hippocrates:diuitias uitioꝝ magisq̄ uirtutū esse administras.Ad id effecit nostēr laurētius ut his tanq̄ assēclis uirtutum atq; opificibus uteret,nullū eius insolens dictū nullū factū īprudentius nullæ iniuriæ nullæ cōtumeliæ narrari queūt.Ad honesti.n.præscriptū fruebat diuitiis quæ oībus ꝑdessent nocerēt nemini.Corporis dotes exoptatissimas natura tribuit.firmū corpus,ualitudinē integrā,staturā ꝑcerē,faciē liberalē,quæ oīa iudicio rationis parebant.Sūmū in republica locū tenuit in primiores ciuitatis quē cū fortuna aliquādo labefactare uoluit:uirtus postea fortunæ impetū superauit.Adeo dignitati atq; honoribus institutus atq; ampliatus:ut existimari possit illius iniuriā in beneficiū fuisse cōuersam. Hac præstantia modere semp usus ē:ad salutē patriæ:& ciuiū columitatē:nihil aliud cogitās:nisi quo mō posset ꝑdesse q̄ plurimis.Dixi de his quæ fortuita existimant.At uero uirtutes animi quales ī eo fuerint: uita eius:& quottidianus usus ostēdit.Erāt.n.in cōspectu oīum positæ:ita ut nulla pars uitæ esset occulta:sed cū singulæ uirtutes maxime homines exornant & præclaros efficiunt,tū uero ille præcipue: quæ nos inter nos caritate & beniuolētia deuinciunt:quæ eo mortalibus sunt acceptiores:quo maior ex eis utilitas:maiora cōmoda ꝓcipiunt.Etenī prudētia,tēperantia,frugalitas,cōtinētia:reꝝ sciētia illis tantū uideō ꝑdesse : in q̄bus consistūt parū qdē ad alios declinātes.At uero iusticia,liberalitas, humanitas,comitas,munificētia,cōmuni reipublicæ conseruationi:ac p̄sidio accōmodant:iuuantq; q̄plurimos.Nā iusticia ea est uirtus:quæ oēs reliquas cōplectit.Nulla.n.ciuitas:nullus hoīum cætus:nulla societas absq; iusticia potest cōstare diutius.Emolumentū qdē rerūpub.est,& humani diuiniq; iuris conseruatrix,huic ꝓxīmo accedūt:quæ beniuolentiā pariunt:societates contrahūt:amicitias cōseruant:& tanq̄ auxiliū egeno sunt & calamitosis.Nihil est profecto neq; acceptius:neq; quod magis conferat nobis q̄ uir beneficus & liberalis.Itaq; inter cæteras uirtutes liberalitas obtinet principatū.Nā manū porrigit fessis:egenos sustentat:erigit lapsos:omnibus opitulat.Sed est mirum q; raro reperiunt huius uirtutis cultores:sibi enī q̄sq; timens:ac fortunæ uarietatē expaueſcēs ꝓspicit rebus suis & quæ multis accidūt considerans manū cōtrahit estq; in largiendo remissus:sed quo ratior:eo preclarior habēdus est huius uirtutis assector.Verumtamē & superioꝝ uirtutū in laurentio splēdor emicuit:& his maxime claruit.Nā multaꝝ reꝝ doctrinā tantā in eo perspeximus:quātāue hi percipiūt:q studiis litteraꝝ se totos penitus tradiderūt.Prudētia quoq; fuit ac temperantia singulari:nihil agēs quod iure posse improbari uideret.Nā cōtinentiæ uita oīs attulit testimoniū,sed hæ uirtutes uersant tantū iter domesticos parietes.Reliquæ uero in acīē ac certamē publicū prodeunt.In primis iusticia sustentaculū uitæ communis fuit in eo admirabilis.Nō enī solū ut sua cuiq; tribuerent:sed sua etiā aliis cōdonabat:curabatq; ut boni præmio:mali debita pœna efficerent.Sed oībus in rebus æquitatis rationē maxime censuit habendā.Id ius optimū existimans:quod procul ab omni suspitione iniuriæ uideret. Liberalitas quæ uirtus grata est hoībus:præ cæteris sibi præclara ac domestica fuit:ut nemini dubiū sit:qn oēs nostræ ciuitatis uiros maxime anteceſſerit beneficētia & liberalitate:qui nō solū admonitus miserorū fortunæ subueniebat:sed ultro offerebat: quæ multi petere uerebant.Nemo illū frustra rogauit: nemo.n. q rogasset inanis abiit:larga manu opitulabat egētibus:multa corā sed plura secreto erogabat & quæ sæpius palā rogabat ad euitandā ostētationē occulte largiebat.Fuit semp domus sua officina quædā

beneficiorum:calamitoſorum diuerſorium:pauperum domicilium.Ita tamen largiens quæ petebant:
E ut nullā gratiā hoium uellet inire.Iā uero facilitas eius atq; humanitas iure ab oībus laudabat. Nā cū
multis dignitate atq; honoribus anteiret:tamē ſe parē præbebat inferioribus.Nō diuitiæ. nō opes. nō
clientelæ.nō dignitates uel paulo elatiorem hūc egregium reddiderūt.Erat aſpectu gratus: familiari-
tate benignus:iucūdus conſuetudine.non aſpernabat infimos:neminē cōdēnabat:facile aditus ad eū
F erant:comes præcipue ac facetus.Nemo ad eū acceſſit:qn placatus beniuoluſq; abiret.Iam munificen
tiæ opera recēſenda nō ſunt:cū ante oculos hominū uerſent:tēpla eccleſiæ:edificia pluribus ī locis cō-
ſtructa uaria ornamēta diuerſis eccleſiis ad uſum religionis condonata:quæ iccirco enarrare nolui: ne
uidear quæ diuini cultus cauſa facta fuere:ad hoium gratiā uelle referre.His uitæ ornamētis ac uirtu
tibus p̄ditus:nō ſolū priuatorū hominū ſed multoꝝ etiā principū beniuolentiam contraxit.Eugenio
autē ſummo pontifici ita carus fuit ut eius mortē ægerrime ferret:& quod extremū potuit funus eius
ſingulari pompa dehoneſtauit.Nā & ſuis:eccleſiæq; inſignibus decorauit funus.& nepotes ad p̄ſequē-
dū defuncti corpus miſit.neq; ſecus eā mortē tulit ac ſi q̄ſpiā ſui generis ſibi cariſſimus obiiſſet.O uiꝝ
ĩſignē. O deflēdā mortē. Quid.n.huic deerat? qđ optīo homini:ac frugaliſſimo dignū eſſet. Sūma pru
dentia.ſumma religio.ſumma pietas ac continentia.hunc oēs illuſtrabant.uita integra. mores incor-
rupti.ſincera uirtus.ratio.exoptanda cōſuetudo.Qui ita uixit ut ne curioſis quidē oculis dareť occa-
ſio detrahēdi:hūc ueluti ex quodā uirtutū ſacrario nobis datū ſubtraxit mors īmatura atq; inexorabi
lis ſors fatoꝝ.O fortunæ iniquā & inhumanā ſortē:quæ optimos quoſq; uiros decerpere:& de medio
auferre cōtēdat.Quis.n.uir melior noſtro laurētio? quis humanior? quis liberalior? quis uita ſanctior?
quis utilior ciuis? quis amātior patriæ fuit? At ipſum impetus fortunæ ī optimo uitæ curſu abſtulit:&
cū eius opera oībus fructuoſa:amicis magno uſui:ciuitati neceſſaria:patriæ utilis eſſet:patriam opti-
mo defenſore:urbē ciue præſtantiſſimo:nos amico optimo:reliquos optato præſidio ſpoliauit.Erant
uiles permulti in quo fortunæ uis poſſet īpetū facere:at ea ſemp elegit nobiliores ac meliores:neq; qđ
uitæ mortaliū cōducat ſed quid eius libido appetat p̄ īperio aduertit.Sed omittamus fortunæ temeri
tatē & laurētii uirtutū memores:nomē eius cū omni beniuolētia p̄ſequamur.Et cū nihil uirtute p̄cla
rius.nihil amabilius.nihil qđ magis cōſulat rebus noſtris:demus illi nos toto(ut aiunt)aīo:& ī ea exco-
lendo ætatem noſtram & uitæ omne tempus collocemus.Eius.n.ſplendore illuſtrati:primum ex ipſi-
us præceptis uitam agamus:tum mortis metum & formidinem depellamus.Id aſſequemur facilius ſi
laurentii exemplum ante oculos poſuerimus.Tibi autem Carole mimet debitum conſolandi perſol-
ue:ac animaduerte:ut bonus deus:& oīa quæ bonus facit bona ſint neceſſe conuenit:nec arbitreris id
durum quod quenq; aut quibuſcūq; faciendum eſt.Ad hoc enim nec nati ſumus ut maneamus æter-
ni & quippe cum citius accidit hoc arbitreris melius.Nam natura nihil hominibus breuitate uitæ iu-
cundius præſtitit.Quis enim inter anxietatem uagientis ſæculi ærumnaſq; morborū lædentium: nō
magis mortē feſtinā deſiderare deberet:q̄longam ſatis & languidam uita m. Nam dum in mundo ſu-
G mus probamur quottidie in acie:& immemorabiles iræ.auariciæ.libines.aliorumq; uariorum incenti
ua uitiorum nos pertingunt ad ruinam:quæ demū morte finem ſuſcipiunt.In qua(ut ait Cicero in tu-
ſculanis)aut ſummum bonum:aut nullum malum eſſe cognouimus.Nō igitur dolere debemus nec
inuidere ut Ennius uir prudentiſſimus:Nemo me lachrimis decoret inq̄t.nec funera fletu faxit. Nos
igiť ſiquid tale acciderit:ut uelut certe denūtiatū:uideamus ut exeamus e uita læti & agētes gratias pa
reamus.Nam nulla hercle tanta cōmoditas quā ex uita alicuius uel expectare:uel conſequi ualeamus:
quin pluris facere debeamus ipſum eſſe ex tot malis ac periculis uitæ exemptum.Nec tā cumulus bo-
norum iucundus eſſe poteſt:nec ullum tam cōmodum expectandum:q̄ beata diſceſſio. Si enim ſum-
mus ille dies ut ait Cicero & catholica bene ſanxit autoritas non extinctionem ſed cōmutationem af-
fert loci quid optabilius morte? Si autem perimit ac delet omnino ut quibuſdam ſtoicis placet quod
abſurdum eſt ac ratione caret:quid melius q̄ in mediis uitæ laboribus obdormire:& ſomno ſuaui ſo-
piri ſempitærno.Plæriq; etiam philoſophi:uitæ opprobrium attēdētes nihil aliud eſſe inferos uolue-
runt:aut humana corpora q̄ ueluti carceres tenebroſos.horridos.ſordidos & cruore fætidos.q̄bus ani
mæ ſunt incluſæ.Corpus enim ſuo pondere aggrauat animā.Ideo ſolum mali quorū animas in ſe pro
nas fecit corporis uſus:ad ſolutionem corporis perhorreſcunt.& cum illud fieri neceſſe eſt.cū gemitu
& dolore ex hac uita recedūt.Boni autē cū cordis dulcedine deſiderāt ad illū locū aſcēdere ubi beatitu
dine ſempitærna fruātur:ubi illa ſublimia angelorum agmina Sanctus dominus deus ſabaoth clama-
re non ceſſant.ubi lucis iucunditas perpetua diffunditur.ubi excuſſa omni palea granum purū in cor-
dis orreo collocatur.ubi ſol ille nunquā in occaſum tendens:beatorum mentes in amorem diuinita-
A tis accendit.Quæ conſiderans propheta dauid adhuc per ſpeculum in ænygmate:illius boni carpeba-
tur amore:ut uitam iſtam pro tædio habens diceret.Heu mihi quia incolatus meus p̄longatus eſt ni-
mis.Senſerat.n.q̄ dilecta nobis eſſe debeant illa tabernacula domini uirtutum ubi omnes amicti ſunt
ſtolis albis & palmæ in manibus eorum: & ſequuntur agnum quocunq; ierit. Non ergo mi Carole
de magnifici & tam dilecti & merito diligendi fratris tui morte mens tua turbetur:ſed ex intimis cor-
B dis exprimat cū beato Iob.Dominus dedit dominus abſtulit:ſicut domino placuit ita factū eſt:ſit no-
men domini benedimum.Neq; doleas q̄ talem amiſeris:ſed gaudeas q̄ talem habueris: dieſq; ille qui
ab ignorantibus reputatur extremus:per prudentiam tuā æternitatis natalis æſtimetur.Cuius animus

tantarum uirtutum præſidio munitus:de præſenti pelago ad littus q̃etis:de exilio ad patriã:de carcere ad pallacium & ſanctiorem regionem uitamq; beatam fælici radio euolauit:dixi.

Orationes ſcholaſticæ.Et primo in commendationẽ Rectoris uniuerſitatis domini Hertnidi de lapide Laudatiũcula.

On mediocri admiratione pleroſq; motos exiſtimo magnifici & ſpectabiles domini cæteriq; doctiſſimi ac humaniſſimi uiri:cur ĩter tot ſummos uiros ad quos hoc munus ſpectare uidebatur:ego & indoctior & iunior & pene litteratoꝝ numero minimus:q; parũ autoritate:minus dicendi exercitatione ualeo:in hoc ornatiſſimo loco tantaq; præſtantiſſimorũ hominũ frequentia cũctiſq; ſilentibus quaſi temeritate quadã hoc orandi præripuerim officiũ. Verũ &ſi admiratio eorum nõ iniuſta ſit:meam tamẽ excuſationẽ quiſq; nõ minus æquam uelit accipere.Diutiſſime & uſq; quo ualui recuſaui hoc onus meis hũeris & uiribus ſane ĩpar:ſed quo magis renuebã:eo magis inſtatũ eſt a præclariſſimo domino uiro inter cæteros primario qui ĩpræſentiaꝝ adeſt rectore noſtro digniſſimo,huic qcqd poſſum debeo,huic morem me gerere iuſtũ puto.Malui iccirco de mea ſentẽtia deiici:q̃ amicitiæ noſtræ iacturam in me fieri:cũ alter ab altero ꝓ iure noſtro quiduis poſſimus impetrare.Spontanea itaq; ui uictus celeberrimi domini:de ampliſſima humanitate & incredibili pietate ueſtra confidens:auſus ſum uerbum arripere quo hũc noſtrum rectorẽ:hunc noſtræ uniuerſitatis principem Hertnidũ uirum optimũ ac nobis ſemper obſequentiſſimũ perſuadem.Cuius modeſtiſſimam in omni ætate uitam:ſanctiſſimos actarum dierum mores nedum late cõmemorari: ſed ne admirari ſatis poſſum. Verũ ſpectabiles circũ aſſidẽtes uiri:aio cũ iſta mecũ repeto:uideor mirũ in modũ mecum ipſe plaudere & ipſius uirtutibus cõgratulari:quibus ſuã cũ ex phœbis creſceret adornauit uitã: inſtituit mores:regebat actus:ut nihil bono uiro uel dignũ uel utile quod eſſet omitteret. Recenſere ĩpræſentia nõ libuit omnia illa quibus a fortuna dotatus eſt bonis:utputa nobiliſſimum & uetuſtiſſimum equæſtris ordinis genus de lapide cognominatũ:clariſſimam & opulentiſſimã patriã Frãconiã: quæ plerũq; Francia orientalis dicitur:& inter Germaniæ nationes nõ minima. Abũdãtiſſimas opes: neceſſarios & amicos fidiſſimos:formã corporis præſtantẽ:Iuuentutẽ floridã:ſanitatẽ optatam.Quæ omnia fortunæ dona quantũ ad fælicitatẽ cõferũt neminẽ præterit.Maiora tamen longe exiſtimo diuina animi ſui ornamenta: quæ ſua natura:ſua uirtute:ſua induſtria ſibi cõparauit. Adoleſcentiã nãq; ſuam litteris ornare:iuſticia munire:innocentia obſeruare ab ineunte uſq; ætate cõſtituit:atq; his potiſſimum laborare ſtudiis:eaꝝ artiũ uacare præceptis:quibus res familiares:quibus ciuilia negocia regere:diſponere:gubernare poſſit & ualeat.quibus ad utrãq; fortunã cõpararet arma:ut nec fractus caderet:nec elatus intumeſceret.quibus grauia in agendis captaret conſilia:omnemq; inimicam uitaret temeritatem:ut nequid molliter:nequid effœminate:nequid indigne per eum ageretur. Non iniuria ob hoc noſtræ uniuerſitati præpoſitus eſt princeps:ĩmo iure optimo electus eſt digniſſime ad officiũ rectoratus.Quod quia non uulgari gratia:nec alia quadã animi calliditate:uel aſtutia ut plerũq; aſſolet conſecutus ẽ:his mihi nũc eũ libuit affari carminibus.Laus tua:nõ tua fraus:uirtus:nõ copia rerũ Scandere te fecit hoc decus eximiũ.Pollicentur etiam iccirco mihi numina & fauentia ſydera cæli: eũ tali modeſtia:integritate:& ſapiẽtia uniuerſitati noſtræ præfuturum:ut poſteris præfectis rectoribus integritatis quoddã ſpeculũ conſtituat & exemplar.Stringendã in hac parte de eius ſummi uiri laudibus duxi orationẽ:& tandẽ in perſona digniſſimi rectoris noſtri totiuſq; uniuerſitatis te reuerendiſſimũ dominũ & principem noſtrũ apoſtolicæ ſedis legatũ:uoſq; ſummos uiros & magiſtratus obſecro atq; obteſtor:ut quibus ſemp in omnes humanitate:clæmẽtia:auxilio:cõſilio & fauore functi eſtis:his & noſtrũ rectorẽ ueſtri ſemp obſeruantiſſimũ uniuerſitatẽq; ſuã uobis ſemper fideliſſimam proſequi uelitis.quod pro æquiſſima clæmentia & admirabili uirtute ueſtra uos facturos credimus: ſperamus atq; cõfidimus hoc itaq; ueſtro ĩmortali erga nos beneficio mirũ in modũ opinionẽ noſtrã ueſtra de integritate cõfirmabitis:adeoq; ueſtræ nos facietis claritati coniunctos,ut reliquum nil ſit quod a uobis amplius poſtulemus:dixi Gotfridus Lange.

In acceptione dignitatis Rectoratus Oratio.

Votiens ego ipſe mecũ repeto:quãto curarũ aceruo inexplicabiliq; laborum mole autoritas me ueſtra humeros ſummittere coegit patres optimi:nõ eſt qn mẽs ſtupore ſtupeat omniſq; uacillet in corpore uirtus:maxime cũ mihi cõſcius ingeniũ uireſq; meas ad tam præclarã magnificãq; dignitatẽ ueſtra mihi autoritate impoſitã minime cõpræhẽdo ſufficere. nemo quippe ſanæ mentis ignorat maximo ad eam ingenio opus eſſe:ubi tot inter præclaros huius ordinis uiros: quorũ ſapientiam:prudentiam:ſcientiam totus ſtupet orbis:admiraturq; uerſari oportebit.Nec ſane ĩdignũ quid me reor admiſiſſe ſi mox ut decuit ueſtræ me obedientem autoritati non conſtitui.Neminẽ enĩ fugit perneceſſarium eſſe huic uniuerſitati ſanctiſſimæ hominem moribus ingenio ætateq; præſtantem omniq; humano in ſtudio non mediocriter exercitatum præpoſitum iri:quæ a me non modicũ aliena mea ſententia iudicans manum non iniuria parumper mihi uideor detraxiſſe.Sed tandẽ ueſtro incredibili allectus amore ꝓſuaſum mihi habui hoc loco ueſtris me obtemperaſſe ſentẽtiis.Spero nãq; ueſtras in hac re mentes declaraſſe uobis animum non deficere:quo ſatius per eum quem compulſum ad hanc rem habueritis huic ueſtræ uniuerſitati conſultum ſit adiutrices manus imptiri. meaq; in perſona ipſam indefenſam non relinquere.Eius enim tanta fama tanta gloria non apud nos ſolum.

ſed & apud exteros populos eſt, in primiſq; effertur ut laudis eius terminus non orbis ambitu clauda
tur, ſed cælos tranſcendere & ultra uidetur q̃ uerbis ſi proſequi uellem, neſcio ubi initium taceo ſiné
ſumeret oratio. Sed ne rei lucidæ umbrã obiiciã, neue apud ſolis ſplẽdoré facibus utar: modeſtius iudi
E caui de eius laudibus ſilere q̃ tenuiter loq. Supeſt igit̃ pſtantiſſimi pres p̃clariſſimi ciues uoſq; ſchola
res acutiſſimi: de honore hodierno mihi die in actu præſenti impẽſo gratias agere in quo mihi uideor
permaxime deficere. Nõ. n. ſi mihi linguæ cẽtum omq; cẽtum eſſent: ſuppeterent animi erga uos mei
minimã uolũtaté enarrare. Tanta. n. ueſtra ſunt erga me beneficia, ut nec quãtas uolo, poſſim: nec q̃tas
debeo gratias referre: dum tamẽ hos ſpiritus fouet artus: oĩa mea bona: fortunas: uitam denicp ipſam p
quolibet ueſtrũ effundere præſto ero: uoſq; opto ĩcolumes conſeruet: diuitias augeat honores aggeret
deus altiſſimus: qui uiuit trinus & unus per infinita ſæcula benedictus Amẽ.

In repetitione aut ſimili actu ſcholaſtico Præfatio.

F Nimo mecũ ſæpenumero cõſpiciés Reuerẽdiſſimi patres: Spectabilis Rector generoſi mili-
tes: famoſiſſimi doctores: cæteriq; uiri ornatiſſimi: grande mihi onus hodierna die iniunctũ
aĩaduerto: cũ reꝫ agitandaꝫ magnitudini ac utriuſq; iuris diſceptatione omne meũ ĩgeniũ
impar eſſe cõfitear. Nec mihi pſuadere potuerim ubi ſublimius ac difficilius mea potuiſſet diſceptatio
uerſari: q̃ in tãto Reuerẽdiſſimoꝫ patrũ ac doctiſſimoꝫ uiroꝫ cœtu me iuris põtificii nudũ p̃ſenta-
re. Quæná. n. tã affluẽs ac pfunda memoria, tã elegãs ĩgeniũ, ac ſublime ĩ tãtæ rei diſceptatiõe coram
tot p̃ſtãtiſſimis p̃ſentiis ſatis digne ſufficiet? q̃ cũ mihi difficili nedũ ſed difficillimo quodammõ oneri
aſcripſiſſem: ea ſæpenumero ductus ſum opiniõe, ut hoc & laudabile & honeſtiſſimũ ſit munus recu
ſare cõſueuerim alias cẽſueri. Cũ attamẽ ab his mihi delatũ ĩtelligã q̃bus beniuolẽtia & autoritate af-
ficior: eoꝫ iudiciũ meo p̃ferẽdũ arbitratus ſum. Quo ĩ loco cũ nec ĩgeniũ nec ſcire denicp meũ ſuffice
re poſſe cõfidã; oẽm ſpem meã ĩ uos patres Reuerẽdiſſimos collocaui: q̃ p innata uobis manſuetudine
clæmẽtia & benignitate ſoletis hũaniſſimas aures ĩcredibili quadã attẽtiõe accõmodare. Licet. n. ſupe-
riori tpe ſimilẽ locũ diſceptãdi gr̃a p̃ſæpe cõſcenderim, adeo q̃dẽ ut hæc ſit decima publica diſceptatio
& ĩ lectura annis octo uerſatus ſim: quotiẽs tamẽ aĩo repeto quot quales & quãtos ĩde cõcernã aſtãtes
uiros doctiſſimos: & p̃ceptores celeberrimos: nec uideã q̃d tanto cõſpectui dignũ aut elegãtia dicendi
aut ſniaꝫ autoritate a me poſſit afferri ſatis ipſe mihi cõtremiſco. Verebar inſup ſatis ne mihi paꝫ in
hac re cõſuluiſſe iudicetis. Iteꝫ cũ aĩo repeterẽ ſingularẽ audiẽtiũ grauitatẽ: benignã oĩum hũanitatẽ
ingenio meo uires aſſũpſi: cõſtituiq; ſanctius eſſe rẽ hãc mihi difficilẽ ĩ medio tãtoꝫ educi: ut doctior
factus quo ueꝫ & quo ſe uertat error ĩtelligere ualeã. In hoc q̃dẽ p̃lixior mea redderet oratio ſed q̃
A diſceptationi: nõ orationi locus ẽ ad glorioſum p̃liũ cõdeſcẽdo. Doleo uæheméter patres reuerẽdiſſi-
mi uoſq; uiri ĩtegerrimi q̃ ex tãta largitiõe ueſtra nequeã dignas uobis referre gr̃as: q̃d libenter faceré:
ulla ſi occaſio uel facilitas facilis p̃mitteret, ueꝫ ne me ĩgratũ ac ĩmemorem huius ueſtræ liberalitatis
fore exiſtimetis: quas poſſum uobis omnibus ago & habeo gratias. dixi.

Introitu examinis pro recitatione punctorum præfatio.

Anc diẽ celeberrimi patres cuiq; etiã eruditiſſimo ambiguã pauẽdã atq; tremẽdã fore ſæpe-
numero ipſe mecũ tractaui ac dixi. Ea. n. ẽ q̃ librãdos ac pẽdẽdos ancipitis libræ nos gemina
lance ſuſpẽdit. & q̃ ſi male & inepte agaẽ: ignominiã & dedecus: ſi bene & apte: laudẽ gloriam
& honorẽ afferre ſolet. In hũc quoq; locũ intra tãtoꝫ patrũ cõſeſſum nõ paſſim quoſq;: ſed ĩgenioſos
dũtaxat atq; doctiſſimos admitti ſolere exploratũ habeo, eos q̃ppe ſolos doctoralis gradus celſitudinẽ
cõſcẽdere dignos meritoſq; iudicare & approbare cõſueuiſtis. Quo fit ut ego q̃ nõ ſatis doctus nõ ſatis
idoneus: nõ ſatis tandẽ meritus hoc tremẽdũ examẽ ĩtraui: niſi a ſummo oĩum patre luminũ: a quo (iu
xta canonicã Iacobi) omne datũ optimũ & omne donũ p̃fectũ deſcẽdit adiutus ueſtrarũq; humaniſſi-
maꝫ paternitatũ ſuffragiis ſuffultus: hinc cũ laude & honore euadere nõ poſſe me cenſeam. In tã igit̃
arduo tãq; ambiguo examine cõſtitutus tot corã clariſſimis uiris & patribus: illius a quo (ut ait apoſto
lus) omnis noſtra ſufficientia eſt: qui & potens eſt omnem gratiam abundare facere in nobis fauorem
gratiam & benedictionem petam: ueſtras pariter paternitates exorando: ut ſi non tam apte: non tã or-
nate: non tam denicp idonee hæc puncta recitauero q̃ & ſacratiſſimarum legum excellentia: & tanto-
rum patrum dignitas expoſceret: ueniam pro ueſtra ſolita humanitate tribuatis: & imperfectum meũ
ueſtra profundiſſima ſcientia perficiatis. Puncta igitur mihi hoc ſummo ueſperi per paternitates ue-
ſtras aſſignata recitaturus: hunc infradicendis ordinem obſeruatum meꝫri conſtitui. Primum nãq;. ff.
ueteris puncti exordium faciens: rubricam ipſam ſub qua ſituata eſt lex mihi in punctis aſſignata: ad
præcedentes continuabo rubricas: & ſuper ea quæ a ſummatore Azone recitantur referam. Dehinc
propius ad. L. me conuertens: illam diuidam: ſummabo, figurato caſu in terminis litteram legam: no-
tabilia colligam, dehinc quærendo notando & opponendo prout cõmodius ſe offerrẽt: expediã. Quo
puncto a me ſic abſoluto: ad punctũ Codicis me cõuertẽs: illud ſimili abſoluã ordine his a me ſic expli
citis ueſtro me limatiſſimo ac tremendo examini ſubiiciam. Pace itaq; ueſtra ad ea quæ inſtitui: uide
licet ad puncta recitanda progrediar: quæ q̃dẽ utinã mihi & oĩbus q̃ me audituri ſunt bene ſuccedãt.
Venio itaq; ad ipſam. L. imperiũ ſituatã ſub titulo. ff. de iuriſ. o. iudi. p cuius expoſitiõe capio glo. Ru-

brice:quæ quidē diuiditur &ce.Et cōtinuat̄ sic ad præcedentes hæc rubrica:prout in ea super hac rubrica & circa hanc materiam Azo de pluribus quærit.Primo &ce.

In licentia cōcedenda doctorandi cōmemoratio.

I ea laus religiosissime antistes:Magnifici p̄sides:utriusq; uniuersitatis rectores dignissimi: insignes eq̄tes:uosq; uiri celeberrimi huic Alexandro nostro tribuēda esset quā uirtus sua doctrinaq; meret̄:cedendū mihi quidē eēt & ab oratione oīno supsedendū.Nēpe cū uirtus sua mirificis p̄coniis laudū dignissima sit.ego aūt is sum qui nec īgenio nec facultate dicendi nec ullo oratoriæ munere tantæ suæ celebritati satisfacere possim.Si uero sūmū meū in ipsum studiū caritas atq; obseruantia cōsideret̄:nullus adeo iniquus rer̄ æstimator erit qui me nō diiudicet maxime teneri:ut quantū in me sit ipsius laudes efferam nomēq; suum ad sidera tollam.Nā si laudare tenemur clarissimos uiros quos nunq̄ uidimus:sed quos uel audiēdo itelleximus uel legendo cognouimus:quāto fortius illos extollemus qui quottidie nobiscū obuersant̄:qui nobis adūt:qui nos sūmo honore cōplectunt̄:quosq; nos mutuo teneremur facit igit̄ præstātissimi uiri magna huius hominis uirtus ut plura quæ de ipso dicēda essent:necessario p̄termittāt̄.ecōtra aūt magna amicitia ac familiaritas quæ mihi secū est me cōpellit:ut quædā saltē dissērā quæ ad suā laudem decusq; ptineant.Nam si plene ipsum laudare cupiā:laudādū mihi suū genus nobilissimū esset:quod uel antiquitate uel nobilitate nullo uicentino generi cedit:siue paterna siue materna familia requirat̄.Cōmemorandū esset quod uiris p̄stātibus abūdauerit nenia triscineaq; psapia.& nō modo splēdor:sed etiā uetustas utriusq; pēitus ptractāda.Afferendū eēt quoniam parēte natus ēt philosopho clarissimo uiroq; pariter sapientissimo: qui & hippocratis præceptis & Aristotelis disciplinis uir præstantissimus habebat̄.Sed & uis ingenii mei tota succūberet:& ipsius tpis facultas minime patereť.Adest.n.maius īsigniusq; huius nostri tironis præconiū:in quo ingeniū suū uirtusq; cōpræhēdit̄.& siquidē id longe lateq; diffiniā:difficillimū erit.Illud aūt studii sui decus amplissimū quod satis oībus patet recēsere cogor ipsum cū septēnio ciuili iuri operam dedisset.unoq; item anno iura pontificia suscepisset:ab hac amplissima uniuersitate dignum iudicatū esse:qui decretoq; codices explicaret publiceq; iterprætaret̄.Et cū in dies præclarius in hac se exercitatione gereret:optimaq; apud uiros doctissimos opinio de ipso cōciperet̄.cursus sequēti anno sine ullius dissensu cōfirmatus est.& a Venetis principalibus ea mercede exornatus:qua exornari consueuerāt qui eiusmodi interpretationes superiori tpe pertractauerant.Magna quidem sunt hæc disciplinæ suæ testimonia:hoc uero multo maius quod hodierno die omniū ad unū cōsensum de te exhibitum est.Quapropter clarissime uir cum bonū certamē certaueris.cursum cōsūmaueris:in eūq; eueris uirū ut alios iam docere tametsi antea docuisti:audētius possis.autoritate a sacratissimo pōtifice Patauino.d.Randulfo de dandalo mihi tradita:doctoralia in iure ciuili insignia tibi permitto.quæcūq; de his studiis benemeritis cōcedi solent.dās tibi potestatē in iure ciuili magistralē cathedram ascendēdi:legēdi:glosandi:interpretandi. cæteroq; actus doctores exercendi hic & ubiq; locorum.Ad laudem dei nostri omnipotentis Amen.

Ad petendum insignia in iure ciuili Oratio.

E sacrarū legū laudibus excellentia ac dignitate dicere amplissimi patres nūc omittendū censeo.Nam nec ingenii mei parua uis:nec ipsa temporis breuitas tam grandia nūc recensere facile tribuerent.Ad hoc.n.explicandū & maiore ingenio:ampliore dicēdi facundia: ꝑlixioreq; spacio tpis opus ꝑfecto foret.Quænam ingenii magnitudo cōcipet̄ quæ elegātia linguæ explicaret̄ q̄ quātūlibet cōpositā aut longa oratio maximas legū laudes nō solū complecti:sed uix attingere queat? Quis id quod omni laudū genere præstantius est satis laudare possit? Quis rem quæ omnē præcellit ornatū uerbis ualeat exornare? Nullū ꝑfecto laudatorem nullāue laudem ad id satis efficiēdum sufficere posse existimo.Cuncta uero transcēdit q; leges iusticiam coli:& ius suū cuiq; tribui iubent.Sūmū enim in rebus bonū est iusticiam colere & iura sua cuiq; seruare.xii.q.ii.cum deuotissimā.Iusticia nāq; omniū uirtutū domina est & magistra:& maior inter cæteras est uirtutes:in Auctētico ut oēs obediant iudici in principio.Et cūctas uirtutes ipsa secū sola trahit.Ab aliis.n.uirtutibus augeri: & ad maius apparere desiderat:in Auctētico de referenda in parafo pro ea.A me igit̄ īpræsentia hæc sunt silentio prætereunda:ne si rem adeo grandem & supra uires attentare uelim:ī ipso conatu succūbam.Grādes enim materias(ut Hieronymus ait)ingenia parua nō sufferūt.uerū ad id dūtaxat ueniam qd̄ sum postremo dicturus:ad petitionē.s.insigniū sapientiæ ciuilis.Cuius cū ego salubria & diuina aduerterē instituta:me sibi totum dedicare & omne studiū meū ac tempus in ea capescenda cōsumere semp optaui.Quod meū desideriū licet iam aliqua ex parte sit expletū:tamē hoc mihi quoq; restat ut eius insigniar ornamētis:quod & maioribus nostris in alio etiā genere rer̄ factitatū legimus.Nā siqdē ordinē quisq; ꝑfiteri uoluisset:eius sibi tradebant̄ insignia.Sic poetæ lauro.sic militari stigmate milites.sic uictores triūphalibus infulis.sic serui dei in apocalipsi signati in frōtibus.sic tandē omnes illius artis cui se dedicauere:insignibus decorari solent.Sic igit̄ & ego iurisciuilis cui deditus eē uolo insignia:ab hoc almo iurisc̄sultoq; collegio mihi tribui humiliter petā. Abs te igit̄ iurisciuilis interprete Clarissimo domino Catone Sacco tuo in primis nomine:deinde alioq; meorū ꝑmotoq;:quos hic astare concer-

nis me comiciãdum ſupplex expoſtulo. Ad laudẽ oĩpotentis dei omnia qui regnat ꝑ ſæcula. Amẽ. dixi

In tradendis inſignibus Oratio.

Axĩe optarẽ ꝑſtantiſſimi ꝓres ut ea mihi dicẽdi uis idq; tꝑs adeſſet: quo uiri huius clariſſimi ꝑclara merita: ornatiſſimos mores: cumulatiſſimaſq; uirtutes & facile cõmodum in mediũ afferre poſſem. Si. n. hoc mihi daret ut eam oratione q̃ magnitudini rex atq; ſplẽdori cõueniret adhibere poſſem: ſentiretis ꝓfecto doctiſſimi uiri ex ipſa oratiõe q̃q̃ longa nullũ tædiũ nullũue faſtidiũ (qd' orationis lõgitudo generare ſolet) ĩmo magis ſuauitatẽ q̃dam ſũmam ꝑ animi oblectationẽ mẽtibus uſris illabi. Nam huius nobiliſſimi uiri ea ſunt geſta: hi mores: ea merita: ea ſcia ac ꝓbitas: ut de his audire cuiq; iucũdũ eſſe debeat & ſuaue. uex cũ longiori orõni tꝑs breuitas locum ullũ nõ relíquat pauptaſq; ĩgenii mei & exigue uires: celeberrimi iſtius uiri laudes ĩnumeras & facta præclara ſui maiorũq; ſuox nobiliſſimã ſtirpẽ: & ſuſceptas in adoleſcẽtia ãpliſſimas dignitates cõplecti nõ ſatis ſufficiãt: hoc unũ tãtum q̃tum uidelicet ad legalẽ ſapientiã adipiſcendã ĩſudauerit: breuius ut facilius potero: conabor abſoluere. Is itaq; oẽ ſuũ ſtudiũ: oẽm operã ſolicitudinẽ atq; curã: quo ſacratiſſimarũ legum doctrinas ꝓquireret ꝓſequeret & diſceret ita adhibuit: ut ĩ eox numero poſſit facile cõputari: quos in ueteribus hiſtoriis legimus luſtraſſe ꝓuincias: nouos adiſſe populos: maria tráſiſſe: quo eis aliquid ſapiẽtiæ munus ꝓcipere liceret. Sicut Plato Egyptũ: Pythagoras mẽphiticos uates: & Architã Tarantinũ: eáq; horã Italiæ quæ quõdã magna Græcia dicebat laborioſiſſime ꝓgraſſe dicũt. Apolloni um quoq; ſiue illũ magnũ (ut uulgus loq̃tur) ſiue philoſophũ ut Pythagorici dicũt ĩtraſſe Perſas: ptrãſiſſe caucaſum. albanos. ſcitos. maſſagetas opulẽtiſſima Indiæ regna penetraſſe: & ad extremum latiſſimo Phiſon amne tráſmiſſo ꝓueniſſe ad Bragmanas ut Hiareã in throno ſedentẽ aureo audiret docentẽ memoriæ tradit. Is poſtremo ĩueniſſe dicit ubiq; qd' diſceret: & ſemp ꝓficiẽs ſe ſemp melior fieret. Quis uero colẽdiſſimi uiri hunc minus his ut legalẽ ſapiẽtiã ſeqret feciſſe negabit? qs hũc ꝓpari ſtudio oĩa ꝓ ſcia ꝓq; uirtute tẽtaſſe nõ affirmet? Illis nẽpe q tot ꝓ ſcia ſuſcepe labores nõ ĩparẽ merito dixeri. hic náq; ab ipſis teneris ãnis ĩcredibili quodã diſcẽdi ductus ardore pr̃iam. parentes. frẽs. cognatos. natos. amicos. cõciues & agros & cũcta q̃ aut iucũditati aut uoluptati homini eẽ poſſũt ſua ſponte relinquẽs: ab extremis migrare finibus ad ea ſeſe cõtulit loca ubi lr̃is ĩcũbere poſſet. deniq; hũc nõ a patrio domicilio abſentia: nõ ĩteriacẽs lõgitudo terrax: nõ uiax diſcrimĩa: non maris fluctus atq; ꝓcelle ſpumãtes: nõ latronũ ĩſidiæ: nõ tãdẽ illa ꝓicula: qn oĩa ut hãc legalẽ ſapiẽtiã capeſceret: aggrederet: terrere potuerũt. Quinĩmo nihil hox q̃ maximis ĩcõmodis cæteros afficere ſolẽt ueritus: ĩmẽſo quodam amore ſciæ ductus: ſua ſpõte factus ꝓgrinus & exul: ſe oĩbus ꝓiculis ut ſcĩam adipiſceret: expoſuit. Et tãta demũ uirtutis opinio ualuit: ut nulli labori nullis uigiliis nulli ĩcõmodo nulli ꝓceret ſudori: & ſuas ad extremũ ꝓ hac ipſa ſapĩa exinaniret ops. Quas ob res q̃tũ ꝓfecerit q̃tãq; ſciæ hubertatẽ retulerit: hodierna die latiſſime patuit: quoniã ab oĩbus iltis pr̃ibus & dominis nemĩe diſcrepãte fuit merito & laudabiliter approbatus. Quare dilectiſſime frater cũ iã tꝑs quo bonox labox quos ꝓ ſcia ſuſcepiſti glorioſos ac dulces carpas fructus aduenerit: ego te meo ac ꝓmotox tuorũ noĩe legũ doctorem cõſtituo: declaro atq; decerno: & q̃ efflagitaſti ĩ iure ciuili doctrĩalia ĩſignia tibi trado. Librũ. ſ. clauſum & aꝑtũ: birretũ capiti tuo: ãnulũ digito: ac pacis oſculũ. Ille aũt te benedicat q̃ ſemꝑ eſt benedictus. In cuius te noĩe benedico. In nomine patris & filii & ſpiritus ſancti Amen.

Cum quis in collegium recipitur doctorum Præfatio.

Vã maxĩa erga me ſit bẽiuolẽtia uſra ꝑſtãtiſſimi pr̃es q̃ ſim uobis cariſſimus & q̃ ꝓnus in me ſit animus ueſter & ꝓpterea q̃tũ oĩbus uobis debeã ãpliſſimũ munus qd' mihi hodierna die cõtuliſtis ĩdicat. Quod qdẽ eo magis ac magis æſtimandũ ac magnipẽdendũ puto: quo me ꝑlatũ eẽ uoluiſtis oĩbus aliis: q̃ etſi nobilitate: ĩtegritate mox: grauitate: ĩgenio & legũ ſcĩa ꝑſtẽt: me tamẽ unũ delegiſtis ex oĩbus: & reliq̃s dimiſſis ac ſpretis almo collegio uſro me aggregaſtis: ac ĩ eũ uocaſtis & ĩtroduxiſtis locũ. q q̃ magnus q̃ ꝑcioſus: q̃ ꝑcipuus: q̃ deniq; primarius ſit: qa nec ĩgeniũ nec tꝑs ſuppetũt: & id ꝑterea notiſſimũ ẽ nũc nõ explico. cætera quoq; taceo q̃ gloriæ: ſplẽdori laudũq; uſrarũ cumulo accedere poſſũt. Et ne ĩgratitudĩs uitiũ maximũ ĩcurrã ad gr̃ax uẽio actiões: quas qdẽ ſi ꝓ beneficii magnitudĩe uobis a me ſatis referri poſſe putẽ nõ ſapiã. Eas aũt quas poſſũ dominatiõibus ueſtris gr̃as ago: & illũ deprecor & exoro q̃ ĩ euãgelio ait. Beati miſericordes quoniã miſericordiã conſequẽtur: ut quẽadmodũ mecũ miſericorditer egiſtis: ita & uobiſcũ agat ipſe deus oĩpotẽs. Poſtremo ne quam de me habuiſtis in ullo fallatur opinio. p. v. polliceor me pro uiribus conaturũ: ut is ſim qui & honorem collegio: & uobis omnibus grata procurem: dixi.

In principio alicuius libri legendi præfatio.

A D interprætationẽ iuris ꝑfatiõe aliqua nõ facta ꝓcedẽdũ nõ fore admõuit iuriſcõſultus ĩ. l.
B i. ff. de ori. iu. cuius autoritatẽ ſecutus Bar. ĩ Rubrica. ff. de ac q. hære. ait doctorẽ non debere
ſine ulla ꝑfatiõe libx uel lecturã ĩcipe. Quæ uero ꝑſtãtes uiri dignior ꝑfatio: quodue aptius exordiũ ꝓmitti põt: q̃ ut primũ qdẽ diuinũ poſcamus auxiliũ: quod & apud ueteres factitatũ legimus. Nã ſi qppiam opis facturi fuiſſent: ante oĩa celeſtẽ fauorẽ ꝑcantes deũ ĩuocabant. Vnde apud p-
C ſiũ de hoc inſtituto legit. Vatibus hic mos eſt centũ ſibi poſcere uoces. Centum ora: & linguas is car-
D mine centum. Hinc Ouidius ait. Dii cæptis aſpirate meis. In minimis quoq; rebus diuinum auxilium

implorari debere placuit in Thimeo Platoni. Cuius autoritatem e uestigio Boetius. iii. cõsolationis ĩmitãs inqt: inuocandũ reꝝ omniũ patrẽ: quo prætermisso nullũ rite fundaꝛ exordiũ. Gregorius ẽt de cõse. di. omnis christianus. ad deũ prius cõfugiendũ qui nostræ possit curare animæ passiones: & ante omnia diuini fauoris gratiam postulandũ monet ac p̃cipit. Huic Impator ĩ li. ii. C. de offi. præfec. præto. Afri. Ad oĩa cõsilia oẽsq; actus In noĩe domini nr̃i Iesu christi ꝓgrediꝛ. Idcirco cupiés ego lectionũ mearũ initiũ: ad inuocationẽ honorẽ & laudẽ nom̃inis Iesu christi fieri: qđ quãdo recolo flectere debeo genua saltem cordis. c. decet de ĩmunita. eccle. ipsumq; dominũ Iesũ harũ lectionũ meaꝝ (ut uerbis Boetii utar) p̃rĩcipiũ: uectorẽ: ducẽ: semitã & terminũ fore. Ab eo exordiũ peto q ait. Sine me nihil potestis facere. A quo (iuxta canonicã iacobi: & habeꝛ. i. q. ii. q̃ pio) Oẽ datũ optimũ & oẽ donũ ꝓfectũ est. Vnde elegãter Augustinus ĩ li. de ciuitate dei ait: & habeꝛ. xxvi. q. ii. q sine saluatore salutẽ habere & sine uera sapientia æstimat se prudentẽ fieri posse: nõ sanus: sed æger est: nõ prudẽs: sed stultus ĩ ægritudine assidua laborabit: & ĩ cæcitate stultus & demẽs ꝑmanebit. Apostolus quoq; iacobus dixit. Siqs indiget sapiẽtia postulet a deo q dat oĩbus affluẽter & nõ ĩpropat. oĩs. n. sapientia a domino deo est & cũ eo fuit semp: & ẽ ante eũ Eccle. primo. Cũ igiꝛ desup bona cũcta, pcedãt ad illũ: me atq; meũ uertã sermonẽ: q dixit petite & accipietis: pulsate & apieꝛ uobis. Et in quo (ut dixit apostolus) sunt oẽs thesauri sapiẽtiæ: & scíæ in cuiusq; noĩe cũcta facere debemus: qđ idẽ apostolus p̃cepit dicẽs & héꝛ. xxvi. q. v. nõ licet. Oĩa quæcũq; facitis siue in uerbo siue in ope: oĩa in noĩe domini nr̃i Iesu christi facite. Et dicam cũ Salomone. Da mihi domine sediũ tuaꝝ assistricẽ sapiẽtiam. mitte illam de sede magnitudinis tuæ: ut mecũ sit & mecũ laboret. Et cũ Iudith. Da domine sermonẽ bene sonãtem ĩ os meũ. Et nõ põderatis hũanis demeritis: tua sola clæmẽtia in me tui cælestis irrigui gratiã influas scíæ & eloquentiæ supplẽdo defectũ: augẽdo ĩgenii modulũ: & memoriæ quãtitatẽ: ut possim scripturaꝝ libri p̃sentis quẽ legendũ susceꝑi: ueritatẽ pãdere: errores fugare: nodos soluere: obscura dilucidare: & dubia quẽ admodũ ad doctoris officiũ ꝑtinet declarare. c. i. de reli. & uene. sanc. ut sic cõseruẽ & augmenteꝛ scía: uirtus: & gratia in meipso: & iuxta uerbũ psalmisticũ de uirtute ambulẽ ĩ uirtutẽ de peni. di. i. c. domino sanctã. Ne ĩ numero cõputer ipsoꝝ q ut dicit Innocẽ. in prin. sui operis: multa legũt: sed uacui recedũt: quoniã etsi mente qdẽ intellectũ recipiãt: in cordis tamẽ desideria nõ ponũt: similes illis q ut Hieremias ait: uenerũt aurire aquã & uasa sua uacua reportauerũt: & ideo cõfusi sunt piter & afflicti. Nos ergo ne cõfundamur ꝑiter & affligamur: Innocẽ. præcepta seruemus: & has scripturas & cõstitutiones sacras legẽtes: eaꝝ intellectũ sanũ in uẽtre mentis nr̃æ ꝑcipiamus: coquamus: & frequẽti meditatiõe digeramus ac mẽtis desiderio seruanda cõdamus. Et sic ĩpleaꝛ in nobis qđ egregie legiꝛ ab angelo dictum. Vẽter tuus comedet & uiscera tua ĩplebunꝛ uolumine isto quod ego do tibi. hoc est ut qđ deo autore legimus: mente retineamus & desiderium & intẽtio nostra haꝝ constitutionum nimio sapore completa satientur.

In gratiarum actionibus habendis Oratio.

Vm aĩaduerto p̃res reuerẽdissimi uras singulares clæmẽtias & hũanitates q̃bus me p̃sentialiter nedũ uenerari: sed extollere dignati estis. nescio mihi persuadere quo dicẽdi genere: qua elegãtia: qua deniq; facũdia cõdignas gr̃aꝝ actiões ꝓmerere ualeã. quas si nõ satis ãple ut oneri meo incũbit exp̃ssero: nõ mihi qdẽ: sed beneficioꝝ magnitudini ascribere uelitis q̃so. Prĩo itaq; regratior oĩpotenti deo eiusq; genitrici Mariæ: quoꝝ pietate hũc in usq; diẽ sũmis cũ fælicitate & lætitia ꝑdoctus sum. Vobis dehĩc Reuerẽdissimi Cardinales quas gr̃aꝝ actiões. quas deniq; oblatões referã mihi ꝓfecto ꝑsuadere nequi. Infinitas tamẽ & ĩmortales oĩbus gr̃as ago: quos prudẽtia excellẽtia & moꝝ integritate nedũ cardinalatus apice: uerũetiã sũmo sacerdotio iam digniss̃imos oẽs ꝓfitẽtur: Et tibi p̃cipuo reuerẽdissimo p̃ri domino Ludouico tituli sancti Laurentii ĩ Damaso cardinali dignissimo & Aq̃legiẽsis ecclesiæ p̃riarchæ meritissimo p̃ri domino & benefactori colẽdissimo: quẽ p̃res optimi me & amare & colere & uenerari decet dũ spiritus hos regit artus. Oĩbus insup̃ ꝑlatis: episcopis: ꝓtonotariis: archiep̃is: abbatibus: & prioribus cuiuscunq; gradus. Et magnifico uiro domino Petro Quirino ĩclyti dominii Venetoꝝ legato meritissimo. Generosis militibus: & uniuersis sacrosãcte Romãæ eccleſiæ officialibus: carissimis doctoribus: oĩbus ciuibus & scholaribus gr̃as ingẽtes ago: ĩ quibus porandis ꝓlixior mea redderꝛ oratio. Sed uereor plurimũ ne dũ rei tã amplæ satisfacere intẽdo: tenui mea oratione potius detractũ iri intelligã. Cũ itaq; ope satisfacere nequeã: animum certe meum amantissimũ deditum oblatum & obligatissimũ suscipiatis: dixi.

Ad libri cõplementum & eius missionem Oratio.

Ic nũc ille dies mihi ꝓiucũdissimus fuit reuerẽdissime p̃r ac princeps illustrissime. Iucundissimus inq̃ mihi hic fuit ille dies: quo ꝑactũ ẽ maiestate cælesti suggerẽte & eius diuina pietate opitulãte (cui ĩmortales agere & hr̃e debemus gr̃as: quãdo qdẽ referre nulla sit nobis relicta ptãs) tam magnũ tam difficile tam dulce tam amœnũ tam inspatũ tam diuinũ tam deniq; ĩmortale suceptũ opus. Exultemus igiꝛ ac serio nobiscũ triũphemus gloriemurq; re tam bene tam fauste tam fæliciter gesta: & multos ouanter: nũc festos ducemus dies. Nam uenit post multos una serẽa dies. Sũt aũt egregia ĩ hoc elegantissimo libro Religiosissime antistes opa multa Oratoria: historica: & poetica: theologica deniq; & phĩca: ut eo pacto uarietas ꝓsit & delectet q̃bus si aures & studiũ nostrũ adhibuerimus: haud dubium erit q̃n ex eis nõ mediocrem uoluptatẽ & plurimũ fructus cõsecuturi simus. Et

quoniã maiores nostri semper artes illas potissimũ plurimũq; coluerũt quæ ad humanitatem conseruandam: tuendã: ornãdãq; rempublicã sũme utiles essent aut necessariæ: de quibus totus hic liber est refertissimus: nõ absonum fore duxi de laudibus excellentia ac dignitate Rhetoricæ artis in medium depromere pauca. Quæ quidẽ si ars friuola res esset: ut eam multi & fortasse hac in parte nõ ꝓbãdi faciunt: nõ tãtopere apud maiores nostros græcos & latinos culta celebrata: & in sũmo honore habita esset. Sed quibusnã uerbis quibus honoribus quaue dignitate eam ꝓsequar nõ facile occurrit? Non. n. sum satis ad tantæ præconia laudis. Et in primis tametsi simplex & nuda ueritas qua nullus est suauior animo cibus: ut est de ĩmortali deo: de trinitate: de fide: de diuinis operibus disserere ꝓ se clara ornata excelsa atq; magnifica uideaẽ: adeo ut possit sine eloquentia defendi ut a multis sæpenumero é defensa: tam adhibito orationis flore & ornamẽto quodãmodo magis ac magis eluceſcere & in lectoris animũ potẽtius effluere: ac firmius ꝓmanere uideẽ: quæ ipsa tamẽ si dicendi suauitate priuareẽ ꝓpe cõcideret atq; iaceret. quin etiã ipsa diuinoꝝ officiorũ ac missarũ solẽnia quãq̃ omni studio ꝓpolita sint: tamẽ cũ aguntẽ in templis dormitare: nõnũq̃ animus noster oscitareq; uidereẽ. At. n. si iter ista chorus poetica illa decãtaret carmina. Iste confessor dei. uel Vt queant laxis resonare fibris: cuiusq; adeo mens humi depressa est: ut non eleuetur animus & quasi suscitẽ? Fxquo fit ut natura magis ad poeticam q̃ ad aliam lr̃arum artem duci uideamur. cuius qui expers est minime liberaliter eruditus é necesse est. Nõne de Orpheo Museo & Amphione mira quædam prædicat antiqtas? Ad quorũ suauissimum cantum saxa & montes ire: flumina stare poetæ decantant. Nil aliud significare uolentes: q̃ tunc mortales saxis duriores: fluminibus instabiliores: dulcissima illorũ oratione munitos: fractos: & ad rectam uiuẽdi uiam fuisse inductos. hi nãq; homines primũ balãtes & beluaꝝ more uiuentes: soli appetitui obsequẽtes: in unum cogere ac cõgregare tecta & domos ædificare: oppida cõdeẽ suis amœnissimis cantibus potuerunt. Quid Cicero? an parũ instructus poetaꝝ cognitione uidebaẽ. qui nõ cõtentus Ennio Pacuuio Actio cæterisq; nostris: græcoꝝ insup poemata in latinũ conuertit totosq; libros suos illis respersit. Quid Seneca durus ꝓfecto uir ac seuerus? Nõne ipse poemata scripsit: & totus interdum scaturit uersibus. Quid Homero deest quominus in omni sapiẽtia sapientissimus æstimari possit? eius prsum totam esse doctrinã uiuendi quidã ostendũt: in belli tpa pacisq; diuisam. Maronis deniq; nostra sapientia q̃ multi facienda est: cum quasi deo plænus inter cætera uaticinaẽ parum ante Saluatoris aduentum dicens: Iam noua progenies cælo demittiẽ alto. Centona uero mulier (ut nõ desint nobis clarissimarum mulierũ exempla: quæ & litteris & studiis & eloquentia floruerut) quot uersus ad dei nostri intellectũ ex Marone traxit? Extat Cornelia Scipionis Africani filia: cuius per multa sæcula post eius mortem extabant epistolæ elegantissimo stilo perscriptæ. Et Sapphus poetissæ libri sũmo in honore apud græcos ꝓpter singularẽ facũdiam & scribendi artem habiti sunt. Aspasia quoq; ꝓ Socratis tempa fuit doctissima quidẽ mulier & eloquentia & litteris præcellẽs: a qua Socratẽ philosophũ tantũ se didicisse quædã nõ pudeat cõfiteri. Legimus Hieronymũ & Lactantiũ uiros sanctissimos & oĩum christianorũ ꝓculdubio eloquentissimos Ciceronis & gentiliũ eloquentiã longe fuisse imitatos. & hi tamẽ sapientia: uitæ sanctimonia atq; integritate floruerũt. Vnus insup præcipuus ac clarus extitit Ciprianus: qui & magnã sibi gloriã ex artis oratoriæ ꝓfessiõe quæsierat: & admodũ multa cõscripsit in suo genere miranda. Erat. n. ingenio facili copioso suani: & quæ sermonis maxĩa est uirtus aperto: ut discernere nõ queas: utrũ ne ornatior in eloquẽdo: an facilior in explicando: an potentior in ꝓsuadẽdo fuerit: hic tamẽ ab hoĩe sane diserto derisus est: qui eũ ĩmutata una littera Caprianum uocauit: quasi ꝙ elegãs ingeniũ & melioribus rebus aptũ ad ciuiles fabulas cõtulisset. Quod si accidit hoc ei cuius eloquẽtia nõ insuauis est: qd tandẽ putemus accidere quoꝝ sermo ieiunus est & ĩgratus: qui neq; uim ꝓsuadẽdi: neq; subtilitatẽ argumẽtandi: neq; ullã ꝓrsus acerbitatẽ ad reuincẽdũ hr̃e potuerũt. Cũ hac aũt lr̃arũ peritia adhibẽdũ esse reꝝ sciam cõstat. Nã & lr̃æ sine reꝝ scia steriles sũt & ĩanes: & scia rerũ q̃uis ingẽs si splẽdore careat lr̃aꝝ abdita quodãmodo & obscura uideẽ. Quid. n. prodest multa & pulchra scire: si neq; loq de his cũ dignitate: neq; mandare lr̃is nisi ridicule possis? Hæc duo simul cõiũcta ueteres illos quoꝝ memoriã ueneramur ad celebritatẽ noĩs gloriãq; ꝓpuexere. Platonẽ. Dẽocritũ. Aristotelẽ. Teofrastũ. Varronẽ. Ciceronẽ. Senecã. Augustinũ. Hieronymũ. Lactãtiũ. In qbus oĩbus discerni uix põt maior ne scia reꝝ. an pitia fuerit lr̃aꝝ. Plures ẽt alii ꝑstãtibus ĩgeniis uiri: ĩ uita hũana hæc studia coluerũt. Eo fit ut sapiẽtia & ueritas idoneis ꝑconibus ĩdigeãt. Nã hæc ĩ primis causa est cur apud sapiẽtes & doctos & prĩcipes huius sæculi scriptura sancta fide careat: ꝙ ꝓphetæ cõi ac simplici sermone ut ad populũ sunt locuti cõtemnũẽ. Itaq; ab his q nihil audire uel legere nisi exploratum ac disertum uolũt. nec quicq̃ inhærere animis eorũ poteſt: nisi quod aures blandiore sono demulcet. Illa uero q̃ sordida uidenẽ: inepta & uulgaria existiaẽ. Ideo nihil uerũ putant: nisi quod auditu suaue est. nihil credibile: nisi quod potest incutere uoluptatem. Nemo rem ueritate põderat sed ornatu. Neq; uerum est ut pleriq; qui poetas insectantur aiunt: ꝙ amores & flagicia in illis dũtaxat reperiantur. In nullis. n. scriptoribus tantæ pudicitiæ: tantæ uxoriæ disciplinæ bonarũq; rerum exẽpla: quanta in poetis posse reperiri constat. Quod etsi quando amores describunt quis usq; adeo habes est: ut non sciat eas res & aliud pro alio significantes intelligat. Nõne hæc ipsa uel etiam deteriora ĩ sacris reperiuntur libris? An non ibi Sansonis in Dalidam amores pene insani: & robustissimi uiri caput gremio mulierculæ impositum: & fortitudinis detonsus crinis? an nõ hæc poetica? an non flagitiosa?

Taceo filiorum Loth scelus infandū:& Sodomitarū exterminandā obscœnitatem. At.n. Dauid amorem in Bersabæ:& scelus in Vriā:Salomonisq; fratricidiū & tam numerosum cōcubinarū gregē:quorsum spectare dicemus:an qa hæc mala sunt & flagicioſa & obscœna? Propterea negabius sacros libros esse legēdos? neq; q. Nec poetæ igit' respuēdi sunt:qa in illis iterdū aliqua ad delectationē hoium scripta reperiant'. Equidē si quādo Didonis Eneæq; amores apud Virgiliū legimus:ingeniū poetæ admirari solemus:ré aūt ipsam qa fabulosam:& aliud pro alio significante nequaq; attēdimus. Neq; ideo oratoria est ars uilipendēda:q; sæpenumero legimus eloquētes uiros hoibus & ciuitatibus maximā cladem atq; pnicie intulisse. hoc nō artis uitio sed eorū qui ea abutunt' usu uenit. Nullæ.n.tā bonæ artes sunt: quæ abutentiū uitio deprauari nō possint. Nōne quæso medicinæ iuris ciuilis & reliquarū bonarū artiū scia humano generi multum necessaria est? nobis tamē nocere pōt:siquis illis imbutus pperam uti uelit. Necessaria igit' uideri solet oratorum & poetarū cognitio:tum ppter utilitatē uariāq; multarū rerū cognitionē:tum ob sermonis excellētissimū nitorē. Cōstat aūt nihil ex oibus studiis eē qd' minus nobis tpis auferat q̄ bene dicēdi scia. Nam & addiscitur ī pueritia cum aliis fere uacare nō possumus: & inhæret memoriæ ob rotūdam cōcinnitatē:rusticat' & pegrinat' una nobiscum:& sine libris ultro recursat:ut uel aliud agens:hoc etiā agere uideare. Hactenus de laudibus Rhetoricæ disciplinæ: quatotus hic liber ut splendor refulget firmamenti. Nunc de sectione libri & rerum in ipso compræhēsarum enumeratione uideamus. Et quidem totū hoc pene opus in duas nō perperam principales digessimus partes. prima náq; pars est præceptorū & clausularū. Secūda autoritatū & orationū. Quibus adiumētis omne tuū dicēdi genus uel breuiter uel mediocriter uel plixe arbitratu quidē tuo poteris cōtractare. Pars etenim quæ præceptorū est qnquaginta rhetoricæ artis præ se fert documēta limatissima:quæ ex clarissimorū oratorū Gasparini Barsizii pergamēsis & Stephani Flisci Soncinēsis libris recepimus accomodata. In qbus demōstrat' qua rōne lras:qua syllabas:qua etiam dictiones in oratione obseruare debeamus. & qua deniq; rōne negligere moneamur:quo item ordine cōcinnā:splendidam ac resonātem cōtexere:& necessariis amplificationibus exaggeratā orōnem efficere ualeamus. Quas p fecto adornādi stili rōnes:ac multiplicandæ orationis inuentiones:per oēs octo grāmaticæ orationis partes:atq; per ipsarū genera & species pticulariter ptractauimus:& inscripsimus diligēter. Pars autem quæ clausularū est:in bina ptendimus mēbra. Primū quidē mēbrū ex prædictorū Gasparini & Flisci clausulis desumpsimus:& iuxta Rhetoricæ orationis partes:quæ sunt exordiū. Narratio. Diuisio. Cōfirmatio. Confutatio. Cōclusio ordinauimus cōgruēter. Reliquum uero clausularum mēbrū ex clarissimorū Marci Tullii Ciceronis, eiusdem Gasparini Leonardi Aretini. Poggii Florētini. Guarini uero nēsis. Baldasaris Rasini. Francisci Philelphi. Antonii Panormitæ. Nicolai Perotti:& aliorū nostra ætate oratorū, epistolarum libris accomodauimus. Et per rubricas siue titulos quatuordecim noua quadam & laboriosa admodū terminauimus inuētione. ubi sub rubrica de parentheſi quam minus dotatam dedimus:nōnulla nōnullorum poetarū carmina Virgilii. Iuuenalis. Persii. Ouidii. Statii. Prudētii. Valerii. Marcialis Maximiani. Auiani. Pamphili. Tibulli. Aesopi:& aliorū quæ nōnunq; paréthesis occupant locū intermediauimus q̄ rectissime. Et his primā nostri instituti absoluimus partē. Nūcnunc secundam nostri codicis partem quæ ex autoritatibus constat:& orationibus in mediū uocare necesse est. Et quidem pars autoritatū:quæ unū & uiginti autores præ se fert celeberrimos hoc modo ī nostram prumpit palestram. Nam in primis sunt Marci Tullii Ciceronis ex libris officiorum autoritates. Eiusdē de amicitia. De senectute. De padoxis. De qōnibus Tusculáis. De ueteri rhetorica. & de noua. Et de libris orationū eiusdē. Deinde autoritates Lactātii Firmiani ex nouē libris diuinarū institutionū. in qbus plus solito &, pfecto p̄ter spem fimbrias dilatauit:ut eēt in quo hic liber & theologis & philosophis suppeditare posset. Insup Macrobii sup somniū Scipiōis & de libris Saturnaliū eiusdē. Ité Lucii Apulei de Magia. De asino aureo. De libris floridorū. De deo sacratis. de natura deorū. De dogmate Platonis. Et de habitudine mūdi. Ité Pauli Orosii de Ormesta. Victruuii de architectura. Quiti Curtii Ruffi de gestis Alexandri. Iulii Celsi de gestis Cæsaris. Item Valerii maximi historiographi. Laertii de uitis & moribus philosophorū. Apoptegmata Plutarchi. Liber Augustalis Petrarchæ. Nomina deorum quos Romani & gentiles coluerūt. Nomina & officia Romanorū. Liber remediorū eiusdem Petrarchæ aduersæ & psperæ fortunæ. Item ex Terentii Afri comœdiis quæ sunt Andria Eunuchus: Heautontumeromenos: Adelphis: Hechira:& Phormio familiares elocutiones. Item ex Plauti sarsinatis comœdiis usitatis:quæ sunt Amphitrio. Asinaria. Duo captiui. Curculio. Cassina. Cistellaria. Epidicus. & Aulularia singulares dicendi cōmoditates. Et ex eiusdem Plauti comœdiis inusitatis & nouiter repertis:quæ sunt Mustellaria. Persa. Rudens. Sticus. Trinumius. Truculentus. Miles gloriosus. Mercator. Pseudulus. Pœnulus. Bachis. Menechmus:sermones lepidissimi. Item ex tribus comœdiis extraordinariis quæ sunt Philodosios. Falsus hypocrita. Philogenia confabulationes risu digniſſime. Et postremo Senecæ tragici flores:qui hanc autoritatem partem aptissime terminant atq; claudūt. Quibus itaq; præceptis clausulis & autoritatibus absolutis quoniam ex eis integras dicendi possumus cōficere orationes:non absonum existimaui ad calcem nostri operis tractatum summittere orationum: quæ quidem orationes terdeno cōplectunt' numero:& ex ordine sunt tales. In primis ad diuinissimū Eucharistiæ sacramentū oratio præclara. Ad sacratissimū christianæ ecclesiæ doctorem beatum Hieronymū laudatio. Ad omnes artes & scientias cōmendatio. Ad sanctissimū dominū papam humilia-

Q R S T V X Y Z aa A B C D E F G H I K L M N O P Q

tio. Ad Cardinalē ſuaꝝ uirtutū p̄dicatio. Ad p̄lati electionē exhortatio. Cleri ad uirtutes inuitatio. Itē ad ſereniſſimum dominum imperatorem iucundiſſima ſuſceptio. Ad regem perſonæ alicuius commendatio. Ad Marchionem perſuaſio. Noui prætoris ad officium excitatio. Eiuſdem pretoris oblatio. Pro pace inductio. Pro bello cofortatio. Item hominis ſceleſtiſſimi & impuriſſimi ganeonis inuectio. Ciuitatis inſignis magnificatio. Clariſſimarum fœminarum ex rebus geſtis digniſſima recordatio. In ſpōſaliciis gratulatio. In funere lamētatio. Itē rectoris gimnaſii laus atq; gloria. Eiuſdem rectoris ſūmiſſio. In actu ſcholaſtico proteſtatio. In examine ante pūctorum recitationē Arēga: licen-
R tiæ cōceſſio. Infularum doctrinalium petitio. Earūdem collatio. Doctoris in collegiū receptio. In prīcipio libri legendi præfatio. Beneficii accepti gratiarū relatio. Et poſtremo opis noſtri dedicatio. Habes itaq; glorioſiſſime princeps: q̄bus margaritis ſpecioſiſſimis hoc noſtrū margaritarū relucet opus.
S Fabulas aūt & fictiones quæ ad rem nō attinēt (quoniā nullū figmēti genus ueri p̄feſſoribus cōuenit) admodū dedimus paucas: aut uerius cōſulto duximus prætereūdas. eas etenim dedimus: p̄ quas ſacrarum rerum notio: ſub pio figmentorū uelamine: honeſtis tecta rationibus & ueſtita nominibus enūtiaī. Eas uero poſt habuimus quæ ſolas auriū delicias p̄fitētur: quas e ſacrario ſuo nutricū cunas ſapiētiæ tractatus eliminat. Philoſophi nāq; cū de ſūmo deo & mente diuina loquuti ſunt: nihil penitus fabuloſum attigerunt: ſed ſiquid de his aſſerere conabanī: quæ nō ſermonē tantū modo: ſed cogitationem quoq; ſuperabāt humanā. ſed ad ſimilitudines & exempla cōfigerunt. O librum ælegātiſſimum.
T O codicē copioſiſſimū. O opus perfectiſſimū. O rem deniq; diuinam & īmortalem. quot ſuauiſſimos ſales. quot fulgentiſſimas margaritas. quot flores amœniſſimos. quot etiā res delicatiſſimas te ferēte & mirabilem quandā & liberā ac uariam ſentētiarum grauitatem ad oēm orationē agendā atq; exornādam habētem cōſpicimus? Nihil p̄fecto eſt (ut ita dixerim) humanis in actionibus uarie elegāter callide pudice cōtinēter generoſe benigne liberaliter īnocenter integre amice: nihil deniq; magnifice: nihil ſapienter: nihil cum uirtute & laude dictū factūue: quod nō a te opus exquiſitiſſimū ęxemplū uenari queat. Quantū. n. & decoris & dignitatis ad omnem & orationē & uitæ cultū afferre ſoleas liber dulciſſime: nō eſt dicendi locus. Præſertim cū patet id quidē & in prōptu eſt intuenti. In te nāq; q̄ multa ſunt litteris tradita: quæ ad beatæ uitæ ſtatum ſpectāt. In te oīs philoſophiæ partes: moralis ſcilicet
V quæ eliminatā morū perfectionē docet. Naturalis quæ de diuinis corporibus diſputat: Et rationalis quæ de incorporeis rebus eſt liquido cōplectunī. In te nō doctrina ſolū admirabilis & præcipua: uerū etiā incredibilis quædā refulget amœnitas: tū p̄pter determinatōes pulcherrimaꝝ quæſtionū: tū propter explicatōes īnumerabiliū pene reꝝ cognitu digniſſimaꝝ: tū deniq; p̄pter ueterū regū & potētiſſimarū ciuitatū & ſapientū philoſophoꝝ ac legūlatoꝝ narratōes ut uel hiſtoriæ gratia op̄epræciū ſit illa cognoſcere. In te blāda etiā uitia quæ accuſare aliquāto facilius eſt: q̄ uitare inſerta ſunt: nō quidem ut ullū honorē recipiāt: ſed cū ſeipſa recognouerint tandē ad pœnitentiā impellanī. In tuo itaq; ſinu delicatiſſime liber ſic deliciaꝝ copia exuberat: ut ibi ſit qđ perfectus comedat abundet: & qđ puulus ſugat. Ibi eſt ſimul & lactēs potus. quo tenera nutriaī infantia & ſolidus cibus quo robuſta perfectoꝝ iuuētus oīum uirtutū accipiat incremēta. Ibi nec ouibus pabula nec paſtoribus deſunt alimēta. Ibi eſt quod omni ætati cōgruit. Ibi quod oī p̄feſſioni cōuenit. Et q̄d tandē? Ibi p̄rſus ad ſaluté bene beateq; uiuendū cōſuliī uniuerſis. Oīs. n. ſapientia hominis in hoc uno eſt ut deū cognoſcat & colat. hoc noſtrū dogma eſt: hæc ſūma eſt. Tota igiī pulchra es ſpecioſa & ſuauis in deliciis tuis Margarita poetica: Tota inquā pulchra es margarita poetica & macula nō eſt in te. fauus diſtillās labia tua. mel & lac ſub lingua tua. odor unguētorū tuoꝝ ſup̄ oīa aromata. Laudaré amplius hāc tibi Margaritā digniſſime præſul. niſi putarem incōcinne fieri: ut quod iudicio tuo p̄baturus es & quidē graui: id alieno p̄bares. Et apud ſapientē dicaī. Lauda tu p̄ce ſi nō uis uanus haberi. Nā laudans ſtultus neſcit habere modū.
X Vade nūcnūc liber optime uade inquā & p̄egrinare quo te ſors tulerit. Et in primis uade ad Reuerendiſſimū patrem dominū loannē epiſcopū Mōaſteriēſem. Comitē Palatinū Rheni ac Bauariæ ducem illuſtriſſimū: qui te longe melius multoq; ornatius abſoluere potuiſſet: ingenio quidem ſuo nobili & acutiſſimo: multarū rerū ſciētia atq; noticia cumulatiſſime referto: ſed altiori cōtemplationi uacās &
Y infimis ſublimia præferens hoc onus ſuſcipere haud curauit. Si nūc tui cōmēdationē religioſiſſime antiſtes p̄ſequutus nō fuero: ueniā mihi pro tua īnata clæmentia dabis: cum hoc uerbis conſequi poſſe nō ſatis cōfidam. Nam ſi alioꝝ uirtutes cum tuis uoluero cōpare neminē ſane reperio quem cum tua excellenti & natura & uirtute ſatis digne poſſim cōferre. In te quidem eſt eximia in deū ueneratio. ardentiſſima in amicos beniuolentia. p̄fectiſſima ī oēs fides. in uita integritas. pudor. caſtitas. modeſtia. liberalitas. magnificentia & cæteræ uirtutes. in te deniq; plurimæ artes nobiles atq; egregiæ. & tandē mens ſibi cōſcia recti. ita cum omni antiq̄tate de uniuerſis uirtutibus cōtendis: ut nihil ad decus tibi nihil ad gloriam deſit. ita uiges: ita excellis: ita mortales reliquos longiſſime anteis: ut quicq̄d agis continuo omni ex parte p̄fecte agis. Et quid tandē? Te clari exornāt mores: te uiuida uirtus: te decor atq; altæ nobilitatis onus. Tu noſtrū ſidus: tu gloria noſtra p̄ennis. Omnia tu noſtræ iura ſalutis habes. Accipe igiī accipe inq̄ priceps mūificentiſſime hoc mūuſculū q̄tillū eſt: tuæ laudi tuæq; gloriæ oblatum atq; dedicatū: quoddā mei tuam in amplitudinē amoris præcipui pertenue monimētum: quod tanti eſt quanti tu feceris. Hoc tibi quodcūq; eſt deuouet autor opus. Et quotiens illius īſpectādi tibi facultas uel occaſio affuerit: totiens mei quæſo ut memor euadas. Cū hoc ſimul q̄q̄d ē munuſculi omnia

quæ in mea manu sunt operã: studiũ: diligentiã: cõsiliũ: industriam: fidẽ sinceram: corpus: ac deniq; ipsum animũ tuæ libens amplitudini offero atq; ultro polliceor. qđ unũ habeo me unũ tibi dono: totũ do: ac dedo. Siquid aliud mihi aut maius aut illustrius extitisset: id tuæ ãplitudini q̃libẽtissime & multo alacrius obtulissem. Sed ut Artaxerxes præstãtissimus rex Persaꝝ dicere solitus tradit̃. Non regale minus atq; humanũ est in ipso impatore & rege accipere pua munuscula: q̃ ingentia munera elargiri: nõ sum nescius ea te esse altitudine animi ut lõge maiora sis solitus referre q̃ accepis. Nam qui sua dat largo nõ dat sed fœnerat illi. Sæmina pauca iacit cõmoda multa metet. Nolim aũt argẽti mihi nolim auri quicq̃ referas: sed maius quiddã meduſſidius multoq; præclarius: ut ea quæ sunt pulcherrima dona quæ maxime delectãt accipientẽ pro mea erga te fide a me poscit̃: ut æquo animo feras teipsũ amẽ: te colã: te admirer & me qui te unice ueneror q̃maxime cõmendatũ hẽas uelim: q̃uis nõ habeas meritoꝝ munera digna. Nõ sis ꝓpterea reddere fessus ea. Id si feceris: nihil ꝓrsus mea quidẽ sentẽtia ad splẽdidissimæ tuæ in me munificẽtiæ cumulũ accesserit. Et accepti mẽores nos decet esse boni. Post debitas nũc sũmi optimiq; dei ac reliquoꝝ cælitũ gratias: tibi in primis gratias agãt: & si poterũt referant omnes: tuũ tollãt ad sidera nomẽ: quãdoquidẽ tui admonitione ĩpulsu & præcepto factum est: ut hoc opus saluberrimũ ad te q̃q̃ rudibus pene uerbis ꝓput ingenii mei mediocritas tulit ꝓscripserim: ubi satis me feciſſe arbitror: & officiũ hominis implesse liberalis: si labor meus aliquos ab erroribus & scientiaꝝ & uitæ liberatos ad cognitionẽ sapiẽtiæ: & ad cælestẽ (q̃q̃ nimis ꝓdigũ sit hoc uerbũ) direxerit aulam. Dicãt igit̃ cuncti: ꝓclament uniuersi. Tu ualeas fælix ceu longo tpe fenix. Et foueat tellus uelut te pelle uitellus. Dii te ꝓperpetuẽt cũcta & ꝓ sæcula lætũ Reddãt: sint uitæ stamina lõga tuæ. Accipe qđ pro te lingua aĩoq; precer. Vt tibi dent annos superi dignissimus æuo es. Vade deinde liber elegantissime ad Reuerendissimũ Reuerẽdoſq; patres dominũ Ioannẽ Archiep̃m Treuerẽsem: Sacri Romãi Imperii electorem: ac Cancellariũ Galliæ: dominũ Georgiũ episcopũ Metẽsem. & dominũ Marchũ fratres germanos: illustres Marchiones Badenses: quibus pro ĩmortalibus eoꝝ in me beneficiis nõ mĩus animi simplicitatẽ sinceritatemq; debeo: q̃ reliqua siqua sint mei officia. Omni enim cura: studio ac diligentia semp ea faciam quæ uel ad eoꝝ status cõseruationẽ: uel ad laudem & gloriã ac diuturnitatem noĩs ꝓtinebũt. Vade insup opus dulcissimũ ad reuerẽdissimũ Reuerẽdoſq; patres dominũ Rupertũ episcopũ Ratisponẽsem: dominũ Albertũ & dominũ Ioannẽ fratres itẽ germanos: comites Palatinos Rheni: ac Bauariæ duces illustrissimos: a qbus si unicũ beneficiũ accepisse: agerẽ nũc gr̃as multis uerbis: sed sunt tot & tam ampla quæ in me cõtulerunt: ut si uerbis satisfacere uelim: stultissimus sim existimandus. Itaq; nõ agam eis gratias: sed semp habebo. referam uero libenti animo: siquando facultas dabitur. Quicquid. n. erit quod desiderent: iubebũt: & id sũmo studio exequar: omnia a me postulent & expectẽt: unicã meis officiis cogitationẽ eoꝝ: quãdoquidem ob singularia eoꝝ erga me merita: sicuti mollissimã ceram ad omne me arbitriũ tractare & flectere possunt. Vade etiam liber grauissime ad Reuerendissimos patres dominũ Antoniũ Rotenhan Bamhergẽsem: & dominũ Ioannẽ de Eych Iurisutriusq; doctorem Eistetẽsem: episcopos dignissimos. Ac ad ueneranda eoꝝ capitula mihi cõcanonicos & confratres uniuersos: maiores semp obseruãdos: ut meum ipsi studium meum laborem meã deniq; aliquando intelligant lucubrationem. Qui omni meo ingenio omni doctrina atq; industria optimo iure quasi re quadam eis debita uti possunt. Omnia. n. quæ eos uelle quæq; ad eos eorũq; ecclesias pertinere arbitrabor: studiose diligenterq; curabo. quæ cum fecero beniuolẽtiam eorum erga me ĩmitabor: merita non assequar. Vade præterea opus mirabile ad Reuerẽdissimum patrem singularis doctrinæ uirum dominũ Prothasium ex baronibus de Schernaho: episcopũ Olmũcẽsem. Ad magnificos & generosos ac nobiles uiros dominũ Hẽricũ Comitẽ de iuerdẽbegh. dominũ Ortlib baronẽ de brãdiso. dominũ Hottonẽ Truchesis de iualtpurg sacri Romani Impii dapiferũ. Et dominũ Henricũ Truchesis de Bomerſſelden Imperialis Bambergen. ecclesiæ dapiferum. ac cæteros quoscunq; Germanicæ atq; aliarum nationum uiros scholasticos. Quibus omnibus tantum debeo quantũ possum: omniaq; pro eis bono animo faciam: quæ usui eorum esse intellexero. Vade & merito inquam uade liber desideratissime ad Spectabilem decretorum licẽtiatum dominũ Ioannem de Eyb Onoldspacensem & Spaltensem præpositum: ac Bambergẽsis Herbipolensis & Eistetensis ecclesiarum canonicum: mihi patruum & præceptorem carissimum: cui tantum me debere existimo: quantum me persoluere difficile est. sed utinam daretur mihi occasio qua pro meo desiderio possim gratias referre ac suo in me beneficio respondere. accumulatissime enim ei satisfacerem: sed ad p̃sens nullã meritoꝝ ptẽ nõ mõ ĩ referẽda: sed ne cogitãda qdẽ gr̃a cõseq; possum. Vade deniq; opus oĩum doctissimoꝝ uiroꝝ iudicio sũmittẽdũ ad clarissimũ oratoriæ artis pricipẽ dominũ Baldazarẽ Rasinũ mihi p̃ceptorẽ optimũ: q; me ꝓ artẽ ut pater genẽrauit ꝓ naturã: ut te uideat: te examinet: te trutinet: te deniq; ruminet: & qcqd ei usum fuerit ĩ tui cõmendationẽ dicat. Cuius de me amor & iudiciũ de te: utrum plus mihi dignitatis in ꝓpetuũ: an uoluptatis quottidie sit allaturus nõ facile dixerĩ. Ad hos oẽs uade liber triũphatissime: gaude & lætare: quãdoq; dẽ oẽs (certo scio) magno te gaudio: maiori plausu: & maxĩa deniq; lætitia ac festiuitate excipiẽt. & ab oĩ canino ac rabido puersoꝝ hominũ morsu defensabũt: ptegẽt: fouebũt. Quod cũ factũ fuerit: nõ mediocris me lætitudo demulcebit. & nihil ꝓfecto erit qđ iucundius meis possit auribus ĩstillari. Eos ẽt oẽs ad te liber saluberrie tãq; ad huberrimũ ac pleissimũ oĩs doctrinæ fontẽ mitto: ut tui haustu atq; potu susceptã uisceribus sitĩ sedare: ardoreq; restrigete possint: fiãtq;

eis omnia facilia ꝓna & manifesta: modo ne pigeat ad percipiendā ſapientiæ diſciplinā audiēdi uel legē
C di patientiā accōmodare. Vade poſtremo liber patiētiſſime eo quidē nacto ut multas malorꝫ homi-
nū obtrectationes ſuſtineas. Multorꝫ. n. hominū in manus incides: qui nimia arrogātia cōflati alios la
ceſſunt: & ex ardeſcenti inuidia ſtimulati: oībus turpiter detrahūt ac animū ad impugnādū quæcunqꝫ
uæheméter cōuertūt. Qui ſi te ut rem prius apud alios ſcriptā repræhēdere: & dēte ſuo canino: & ī ra-
biem uerſo petuláter nimiū lacerare tentauerīt: hꝰ æquo uultu ut publice inſanos & eorꝫ incurſus le
uiter ꝓferas neceſſe eſt: quādoquidē neqꝫ nouū neqꝫ inſolitū eſt ut plures reperiant. q demētis ac furio
ſi more in oēs baculo neſcio quo ſtultitiæ ꝓteruaqꝫ iactātia temere īcurſant. q nimis rigidi cēſores aut
acres exiſtimatores rerū & hominū exiſtentes dū aliena carpūt pro eorꝫ uitiis eorꝫ ignorantiam expri-
mūt. Sed ne hoc opus limatiſſimū uitio dēt: neue in peioré rapiāt ꝓtem obſecro atqꝫ oro: ac moneo ut
deſinát maledicere: maledicta ne noſcāt ſua: faueāt: adſint æquo aīo & ré cognoſcāt: neqꝫ me futurꝫ fe-
ciſſe arbitrent. tāq; aliorꝫ uolumina cōpræhēderim: alienas ꝓceptōes dederim nō meas: & ab aliis exem
pla deſumpſerī q̄plurima. Nā etſi hoc a me factū ſit: nihil tamē temere: nihil īpudenter egi: cū meo ha-
ud quaqua noī ex aliorꝫ laboribus libaueri laudē: ut hi facere ſolēt q fugatū ab aliis feſſumqꝫ ceruum
itercipiūt. Vnde nō furtū admiſi quoniā inuito domino haud qcq̄ cōtractaui: cū cuiqꝫ ſuū dederī bo-
lū: & ſub ꝓprii cōmemoratōe noīs: ſuas cuiqꝫ īſcripſerim diſciplias: adeo ut hi qui eaꝫ reꝫ de qbus in
nr̄o ope inuétores fuerūt: cū uenuſtate iā ſatis oī bus ꝓlati ſint atqꝫ cōmendati. Ego aūt hoc ſūmū eſſe
artificiū ſemp cē ſui. res uarias & diſpares ī tot poematibus & orōnibus ſparſas & uage diſiectas in unū
deligere poſſe: quoniā qui idonea queqꝫ eligit: eius rei ſūcus artifex ſit neceſſe ē. Et artificiū maximū
eſſe cōſtat ī arte ſua alienis poſſe uti exēplis. Nam nullū iam ē dictū qd' nō dictum ſit prius. Nihil enim
ſub ſole nouū: quare equū eſt cognoſcere atqꝫ ignoſcere q̄ ueteres factitarunt ſi faciūt noui. de me igit'
quiuis q̄libet opinionē faciat: quoniā quæ ſcripſi ad leuationē animi & ad īgenii exercitiū ac multorū
cōplacētiam ſcripſi. Et apud Ouidiū de pōto dicit'. Sæpe creat molles aſpa ſpina roſas: Igit' ex aliis pa-
A leas: ex iſtis collige grana. Sed ne diutius deuotiſſime p̄ſul & prīceps hūaniſſime auribus tuis ꝓſtrepā:
iam finē poſcit oratio atqꝫ hoc opus excellētiſſimū. In quo qdē ꝓlixioré me fuiſſe ītelligo q̄ ab initio
cōſtituerā. ueꝫ ubi īcæpi ita multa & uaria occurrerunt ſcriptu digniſſima: ut difficilius fuit reiicere
qd' ultro ſe obtulit q̄ de nouo repire. Et illud ē quod iā claudi uolumus: ut uī dicēdi qua cæteris aīan-
tibus maxīe p̄ſtamus: de qua ī hoc ope admodū copioſe uæheméter ſectemur: & colamus plurimū ui
ros prudētia & oratiōe īſignes: ac debitis ꝓſequamur honoribus atqꝫ familiaritate nobis cōſuetudīeqꝫ
deuīcamus: cū & qd' uirtutis eſt præmiū & optimorꝫ principum nomē per eloquētiſſimos uiros ſem
pitærnū fiat. Et ſapienter etiā ac ſumma cū ratione ꝓuideamus: ut honeſtos mores & uirtutes a tene-
ris imbibamus annis. Nā cū reliqua momētanea & fugacia bona & fortunæ ludibria ſint: uirtutis ꝓfe
cto cōſtans & æterna ac certa eſt poſſeſſio. Nō. n. ad cibū ac potū: nō ad prurientem corporis uolupta
tem quæ ipſa nobis cū pecudibus ſunt cōia: ſed ad decus dignitatēqꝫ nati ſumus. Iccirco nobis mens
data eſt īmortalis ac diuina: ut īmortalitati ſeruiētes dei ſimus q̄ſimillimi. & quo pacto ꝓpius ad deū
accedimus q̄ ꝑ uirtutes? Nam ſi bene & uirtuoſe uiuēdi cura nobis eēt ut uiuēdi: infinitos pœne labo
res quibus ſtultitia æſtuat humana tanq̄ ſupfluos & inſanos fugiēdos lōge omittendoſqꝫ putaremus.
nūc aūt omnis error noſter ab eo manat: q ſine ꝓpoſito: ſine fine uiuimus: & nō tā per callē aliqué ꝓ-
ſpectū & certū: q̄ per oblatā nobis ſemitā fortuito ambulamus: ut ſæpe quo noſtri forent greſſus nec
ipſi quidē ſciamus edicere: & tanq̄ tenebris obducti ꝑ deuia aberramus. Sed aduerſus hāc hūani gene
ris cæcitatē & tenebras opē a phia: hoc eſt a præſenti noſtro ope ſaluberrimo: quod fere totū uera re-
fulget ſophia petenda eſſe cēleo: quæ ſi forte dignata lumē ſuū admouerit: hāc omnē quæ nos turbat
caliginē diſſipabit: ueráqꝫ uiuendi uiam a fallaci diſcernet. Si ergo beati eſſe uolumus operā demus: ut
boni ſimus uirtuteſqꝫ exerceamus: cæleſtia ſpectemus: humana cōtēnamus: nō ſermonibus uulgi nos
demus: nec in præmiis humanis ſpem ponamus rerū noſtrarꝫ: & ſine illecebris oportet ipſa uirtus ad
uerū nos trahat decus & gloriam ſempitærnā. Ad quā nos ꝓducat qui uiuit & regnat trinus & unus
per infinita ſæcula Amen. Laus deo Clæmentiſſimo.

Sūma Oratorꝫ omniū: Poetarū: Hiſtoricorꝫ: ac Philoſophorꝫ Autoritates in unū colle
ctæ per clariſſimū uirum Albertum de Eyb Vtriuſqꝫ iuris doctoré eximiū: quæ Mar
garita poetica dicitur: fæliciter finē adepta eſt .M.CCCC LXXXXIII. Kalē. Ianuarii.

Ham × 6824
Ham × 6284
gW 9536

TABVLA totius præ
sentis opis In qua primo
se offerunt Rubricæ ut
sũt i uoluminis ordine:
Post sequuntur Auto. p
Alphabetum designatæ
Postremo inscribunt & deorũ & philosophoꝝ noia cũ aliis hominibus hic contentis.

Epistola siue ꝓlogus ad
pricipiũ libri fo.primo
Eloquẽtiæ & perfectæ elocutionis p̃cepta ici-
piũt: quæ sunt numero .l. per ordinem fo.i.
De iuntura circa lr̃as & syllabas fo.i.
De ordine fo.ii.
De nũero fo. viii. lr̃a.E
De mõ puntãdi fo. viii. littera.F.
De coloribus rhetoricæ oronis: Qui sũt p or diem.xxv. fo.viii.lr̃a.A.
Synõyma exordiorum per clarissimos oratores edita: Quæ per ordinẽ patent fo.viiii.
Circa amore & benuolẽtiam: Et ubi quẽ ex officio uel uirtute laudamus fo.viiii.
De lr̃is ad amicũ datis aut ab eo r̃ceptis: & ubi aliquid ei significamus Aut etiã amico uel nobis ipsis cõgratulamur. fo.x.
Vbi amico de beneficiis gratias habemus: Et ubi opam & officiũ nostrũ ei pollicemur fo.xi.
De narratione: Vbi .s. de lr̃is: Vbi de rebus secundis: Et ubi de aduersis enarramus fo.xii.
De diuisione fo.xiiii.
De cõfirmatõe fo.xiiii.
De cõfutatiõe fo.xvi.
De conclusiõe fo.xviiii.
Clausulæ familiares ex libris epistolarũ .M.T. C. excerptæ: Et prio ad magnitudinem amoris: beniuolẽtiæ & familiaritatis: Siue officii & beneficii in aliquẽ nostri: aut alterius in nos explicandã: Cum aliis ex ordine Rubricarũ clausulis fo.xxi.
Circa amorẽ & officiũ ut supra Gasparini pergamẽsis & aliorũ clarissimorũ uirorũ fo.xxii.
Vbi cõsiliũ & auxilium amico imptimur: Aut ab eo exposcimus. M.T C. Clausulæ fo.xxiii.
Vbi oblationẽ de nobis aut de aliis facimus: & ubi gratias de beneficiis acceptis hẽmus. M. Tu. C. & aliorũ Clausulæ incipiũt fo.xxiiii.
Commẽdaticiæ: Vbi .s. nos ipsos: aut alios amico cõmendamus. M.T. C. & alioꝝ Clausulæ incipiunt fo.xxvi.
Circa litteras ad amicũ datas: aut ab eo receptas Clausulæ incipiunt fo. xxviii.
Vbi quẽ ad nos ueniat inuitamus: Et ubi ipe se quia uenire non potuit: Aut in alia quacunq; re excusat. M.T.C. & aliorum Clausulæ incipiunt fo.xxxii.
Circa uirtutes: honores & scientias: & ubi quẽ ex eis collaudamus: aut ad prædicta iuitamus. M. T.C. & aliorũ clausulæ incipiunt fo.xxxiiii.
Circa pacẽ & fœlicẽ rei publi. Satum: Ac circa res secũdas hominis priuati: & ubi de his reipu. nobis aut alteri cõgratulamur. M. Tu. Ci. & aliorũ Rubricæ incipiũt fo.xxxvi.
Circa uitia & inimicitias & malos hominũ mores: & ubi quẽ ex eis arguimus. M. T. C. & aliorum clausulæ incipiunt fo.xxxviii.
Circa bellũ & perturbatum rei.p. statũ: & circa res aduersas hois priuati. .s. mortẽ & similia: & ubi de his dolemus: aut quẽ solamur. M. T. C. & aliorũ clausulæ incipiũt fo.xxxix.
Vbi rem aliquam gestã amico significamus: aut quid ab eo exposcimus: aut eum ad rem aliquã peragendã exhortamur clausulæ fo.xlii.
Circa res generales: & extra propositum: ac circa autoritates: prouerbia & exempla. M.T.C. & aliorum clausulæ incipiunt fo.xlvi.
Circa clausulas ac circa quosdã uersus: qui loco parẽthesis: aut alias conueniẽter in epistolis poni consueuerũt: & circa epistolarũ suprascriptiones iuxta merita cuiusque debite instituendas fo.xlviii.
Carmina i epistolis collocanda & primo Virgilii in æneida fol. xlviii. littera. A.
Carmina Virgilii buccolicoꝝ fo.li.littera.T.
Carmina Virgilii georgicoꝝ fo.lii.littera.P.
Carmina Iuuenalis satyri fo.liii.littera.P.
Carmia Persii satyri fo. lv.littera.M.
Carmina Ouidii nasonis. fo.lv.littera.B.
Carmina Statii fol. lvi. littera. V.
Carmina Prudentii fol. lvii.littera.ii.
Carmina Valerii Martialis fo.lvii.H.
Carmia Maximiani fo. lvii.nn.
Carmia Auiani fo.lviii. littera.T.
Carmina Pamphili fol. lviii.littera.ff.
Carmina diuersoꝝ poetarum fo.lviii.G.
Suprascriptiones epistolaꝝ. fo.lxi.littera.I.
Circa artificiosas epistolaꝝ cõclusiões. M.T.C. & aliorum clausulæ ici piunt. fo.lxi.
Auto. diuersoꝝ oratoꝝ & poetaꝝ: qbus omnẽ epistolandi rationem & dicendi modũ corroborare: exornare: & maxime âplificaꝛ possumus: Et primo circa primũ M.T.C. officiorum librum fo.lxii.
Auctori. M.Tul. Ci. de amicitia fo.lxvi.H.
Autoritates. M.T.C. de senectute fo.lxvii.D.
Autoritates. M.T.C. de paradoxis fo.lxix.A.
Autoritates. M.T.C. ex tusculanis quæstiõibus fo.lxx.B.
Autoritates. M.Tul.Ci. ex ueteri rhetorica fo. lxxi.V.
Autoritates. M.Tul.Ci. ex noua rhetorica fol. lxxii.Y.
Autoritates. M.T.C. ex oratiõibus fo.lxxiiii.T.
Auto. Lactantii firmiani diuinaꝝ istitutionũ aduersus gentes fo.lxxv littera.E.
Autori. Macrobii super sõnũ Scipiõis fo.xcvi.C.
Auto. Macrobii i saturnalibus fo.xcvi.O.
Auto. Lucii Apuleii de Magia fo.xcviii.littera. F. Itẽ de Asio aureo fo. xcviiii.littera.T. Et de libris floridũ littera. K. Et de deo sacratis littera. Y. Itẽ de natura deorum fo.c.littera. G.
Itẽ de dogmate Platõis littera.B. Itẽ de habitudine mũdi lr̃a.L.fo.c.
Autoritates Pauli orosii de Ormesta fo.ç.i.A.
Autoritates Victruuii de architectura fo.c.i.C
Auto. Q. Curtii ruffi de gestis Alexandri fol. c.ii.N.
Auo. Iulii Cæsaris fol. c.iii.littera.B.
Auto. Valerii maximi fo.c.iii.rr.
Auto. Laertii de uita & moribus philosophoꝝ fo.c.xi.A.
Auto. & inuentores plurimarũ rerũ: Quæ incipiũt: Quoniã uidimus fo.c.xvi.littera.D.
Apothegmata Plutarchi cheronẽsis fo.c.xvii. littera.E.
Liber augustalis imperatorum Romanorum

Frā.petrarchæ fo.c.xix.
Nomina deorum quos Romani & gentiles coluerūt fo.c.xxii.līa.C.
Nomina & officia romanorum fo.c.xxiii.F.
Franciſci petrarchæ de aduerſa fortuna remedia fo.c.xxiiii.
Frāciſci petrarchæ de ꝓſpera fortuna remedia fo.c.xxviii.D.
Auto.Terētii poetæ comici fo.c.xxxi.
Auto.& elegātiæ Plauti comici fo.c.xxxviii.
Autori. ex philodoxios comœdia Caroli aretini fo.c.xliiii.k.
Auto.ex comœdia Ronſii de falſo hypocrita fo.c.xlv.N.
Autorita. ex philogenia comœdia Vgolini fol.c.xlvi.k.
Flores & auto.tragœdiarū Senecæ fo.c.xlvii.G.
Oīones & cōmēdatiōes diuerſaꝝ rerū ꝑclariſſime: & prīo de diuiniſſimo euchariſtie ſacramēto laudatio fol.c.xlix.
Laudatiūcula ī ſacratiſſimum chriſtianæ eccleſiæ doctorē beatū Hieronymum fo.cl.
Oratio de omnium artium & ſcientiarum laudibus fo.cl.
Oratio ad ſantiſſimum dominum noſtrum Nicolaum quintū fo.c.li.
Oratio in laudibus reuerēdiſſimi domini Ioānis Caſtellionci cardinalis papiē.fo.c.lii.
Perſuaſio ad ep̄i uel alterius prelati electionem optima fo.c.liii.līa.C.
Exortatio in clerum ſaluberrima: ī q̄ clericoꝝ uita deteſtaē: & ipſī ad uirtutes iuitāē fo.c.liii.
Oratio pro ſereniſſimi Romanoꝝ regis domini Federici iucūda receptiōe fo.c.lv.
Oratio ad regē Aragonum.& orātis cōmēdatio fo.c.lv.
Oīo ad dominū Mātua nū Marchionē fo.c.lvi.
Oratio & exortatio pro ingreſſu alicuius ad officium fo.c.lvi.
Oratio ſiue reſpōſio alicuius qui præturæ officium aſſumit fo.c.lvi.Ħ
Oratio pro pace ſiue cō fœderatiōe fo.c.lvi.
Exortatio Ianuenſiū in bellum contra Venetos fo.c.lvii.
Inuectiua Pogii ī Laurētiū uallā fo.c.lvii.
Oratio ad laudem & cō mēdationē Bambergæ ciuitatis florentiſſimæ fo.c.lviii.
Oratio ad laudem & cō mendationē clariſſimarum fœminarū fo.c.lix.
Oratio ſponſalitia ornatiſſima fo.c.lx.
Oratio ſiue funebris laudatio Laurētii de mediciis per Pogium floretinum fo.c.lx.
Oratiōes ſcholaſticæ:& primo in cōmēdatione rectoris laudatiuncula fo.c.lxiii.
Oratio in acceptione dignitatis rectoratus fol.c.lxiii.D.
Præfatio in repetitione aut ſimili actu ſcholaſtico fo.c.lxiii.
Præfatio in ītroitu examinis pro pūtoꝝ recitatione fo.c.lxiii.
Cōmēdatio in doctorā di licētia fo.c.lxiiii.
Oratio ad petendū inſignia ī iuſ ci.fo.c.lxiiii.
Oratio in tradēdis inſignibus fo.c.lxiiii.
Præfatio cū quis in collegium doctorum recipitur fo.c.lxiiii.
Præfatio in pricipio alicuius libri legendi fol.c.lxiiii.
Oratio in gratiaꝝ actionibus habēdis fo.c. lxv.
Oratio ad libri complementum:& eius miſſionem fo.c.lxy.

Tabula auctoritatū ſecūdū ordiné alphabeti: & primo de littera A.

Abſtinētia fo.lxv.līa.i.
Abundantia fo.ci.līa B
Achademici fo.lxxxi.littera.D.
Actio fo.cxlvii.līa.ee.lxiii.C.
Acerbū fo.lxxv.līa.G.
Accuſator fo.lxxiii.k.
Actionis lex.fo.lxiiii.littera.Y.D.
Accidentalia abicienda fo.lxiiii.R.
Adulteriū fo.liii.līa.R.
Adultera fo.liii.līa.T.
Adulter fo.liiii.līa.G.
Adulatio fo. lxvii. litte ra.Q.
Adiuntū fo.viiii.Y.
Adoleſcés fo.lxiiii. litte ra.N.fo.cxxxii.D.cxxx. iii.qq.cxxxviii.dd.cxl.rr lxiiii.T.
Adoleſcentia fo. lxxiii. bb.
Adoleſcētiæ uia fo.lxx. y.līa.S.
Adiuuare fo.cxxxiiii.R
Aer ſerenus fo.cxxxi littera.E.
Affectio fo. lxxii.līa.Y.
Affectus fo. lxxxviiii. M.cii.N.
Agricola fo.lii.Z.
Agricultura fo.lxiiii.A. lxvi.N.lxviii.B.
Agri ꝺceptō fo.cxxv.O
Agnominatō fo.viiii.N
Aſimonia fo.lvii.D.
Ala fo.cxxiiii.aa.
Aliena fo.c.C.
Amoris principium fo. xlviiii.G.
Amor fo.l.P. li.bb.lii. M.E.lviiii.q.b.lxiiii.M cvii.M.cxxxiii.bb.cxxx viii.S. cxxxviiii.bb. hh. xx.cxl.ll.cxliiii.i.xcviiii. E. lxvi. A. lv. B. lvi. M. V. D. lv ii.bb.ee.A.lviii Q.oo.
Amor patriæ fo.l.R.S.
Amantes fo.lii. F.cxxx. ii.M.
Amoris ceſſatio fo.cxl. iiii.gg.
Amor. uitia fo.cxl.Q.
Amoris potentia fo.cxl vi.F.
Amoris Argumentum fo.xcviiii.T.
Amoris Iuramentū fo. cxxxii.G.
Amator fo.lx.M.cxl. A
Amantiū labores fo.cxlvi.gg.
Amor filiorū fo.cv.P.
Amor nūmi fo.lv.k.
Amare fo.cxxx.A. cxxx iii.A.cxxxviii.G.cxlvi.k lxvii.B.lxxii.V.
Amari a populo fo.cxxxi.Z.
Amica lviii.L.
Amicitia fo. lxxii. R.lx iiii.M.cviiii. T. cx. R.c xxx.C.cii.R. cxvi.T. lxvi. L. N. G.lxxiiii. F.lx iii.O
Amicitiæ lex fo.cxv.P. lxvi.i.
Amicitiæ uinculū fo.l. xxiiii.B.cvii.Q.
Amicus fo.lxvii.i. lxxiii mm.cxxx.D.F.cxxxvii. Y. cxxxviiii. A.cii. R.c xxvi.P.cxi.G.P.cxii.G. M.cxiii.L.P.cxiiii.C.A.
Amicorū lex fo.lxiii.N
Amici abſentia fo. cxxvii.P.
Amicorum cauſa fo.lx. vii.O.
Amicorū conſilium requirendū fo.lxiii.B.
Amicum uidere fo.cxxxi.C.
Amiculus fo.ciii.yy.
Amaritudo fo.lxxvi. F.
Amenus fo.xcviii.k
Amplitudo fo.cvii.D
Animus dubius fo. cxxxii.S
Animi pax fo. cxxxi. R
Animus fo.liii.N lxviiii D.M.lxxi.L
Animus æger fo.lxx.O
Animi munus fo.lxx O
Aī motus fo.xcvi.N.
Animi proprium fo. lxxiii.M
Animi uitiū fo.lxxii.dd
Animi moderatio fo.c. vi.D
Aī Affectus *fo.*cvii.T
Animi conſtantia fo.c. vi.D
Anima *fo.*lxxx.G.M.B xciiii.B xcvi.G.c.k
Anima a corpore egreſſa fo.xcii. F
Animarum Immortalitas fo. xc.B.
Animæ iudicandæ fo.

lxxxxii.B
Animarum imortalitatis inuentor fo.cxii.x.
Animarū imortalitatis
Argumentū fo.cxiii.N
Animaliū creatio & formatio fo.lxxxxiii.B
Animaliū tempora fo. lxxxxviiii.P
Animalium Origo fo. lxxx.F.
Animarū uia fo.lxx. H
Aiantes fo.lxxviii. Q
Angeli fo.viii.I.c.i
Annus.lviiii.dd.lvi.T
Anula fo.lvi.L
Antiquitas fo.lxx.D
Antiquū uiuere.lxxi. A
Anguis fo.li.hh.
Antropon.lxxviii. Q
Apollinis oraculū .l. B
Aper fo.lii.E.lvii.Y
Apes.lii.F.lxxxxvii. P
Appetitio fo.lxxxii.F
Appetitus fo.cxxvi.P.lxiii.D.lxiiii.T. Y
Apothegmata.cxvii.E
Archana .xlviiii. oo
Ars fo.lxx.F.lxxxi.D.Acvi.B.lxxiiii.F.lxxiii. Mlviii.ff.nn
Arma fo.cxlvii.N. lxxiiii.X.
Arbor fo.lviii.F
Arismetyca fo.cli.F
Articulus fo.viiii.L
Ardua fo.lxxii.H
Armorum strepitus fo. cviii.G
Assētator fo.cxxxiii.E
Assentatio fo.lxvii.Q
S.lxxiii.y.
Astronomia fo.cli.F
Astrologiæ naualis iuētor fo.cxi.A
Astrologiæ inuētor fo. cxii.L
Atrocitas fo.cii.hh
Auri cupiditas.xlix. dd
Auerni descensus fo.l.ff
Auena fo.lii.D
Auis fo.lii.X
Auditor fo.liii.P
Audatia fo.lxxi.B.cx.H
Auentinus fo.lxxviii.
Auspicia .lxxxi. A.ciii A
Aures fo.lviiii.L.L
Auditus fo.cxxiiii.H
Auari fo.cxii.y.
Auctoritas Senum fo.lxviii.E
Auxilii imploratio fo. xlviiii.M
Aurum fo.lvii.Q
Auricula fo.lv.Q
Autundus fo.lvi.dd
Auaritia fo.cxi.Q.cii. ff.ciii.nn.xcviii.i.lxv.H lxxii.gg.lxxiii.ii.M
Aurifodina fo.cxxx. H
Auceps fo.cxxxviii.T
Auctoritas.fo.ciii.C

De littera.B

Balistas hre fo.cxxxi. i
Beneficia quo modo sit cōferenda fo.lxiii.M
Beneficii cōmemoratio fo.cxxxii.B
Benefaciendi lex fo. cx iii.M
Beneficiū .lxxvii. L. cx xxi.aa.cxii. D.xcvii.F.lxv.D.E.cviii.i.
Beneficii magnitudo fo lxxii.C
Benemeritus fo.cii.k
Bēiuolētiæ qualitas fo. lxiii.L
Bēignitas.lxiii.i.lxv.A
Beatitudo fo.lxxxi.E
Beatus fo.lxxi.G.M.P lxxxii. A. E. xcv. b. xcv iiii.D
Belli genera duo lxiii.D
Belli initiū fo.xlviiii. V
Belli ius fo.ciii.D
Belli āimosītas fo.cvi A
Belli gloria fo.li.i
Belli euētus fo.li.D
Bellū fo.cii.ff.ciii.L cxlvii.N.cii.X.lxvii.i
Bello nulla salus fo.li.k
Bellicosi fo.cv.S
Bibere fo.lv.E.G
Bonitas fo.lxxv.A
Bnorū gene ra. clvi. E
Bonū fo.lxviiii. D.lxxi B.cxxxviii.ff.lxxxii.D
Bonū faceī lxxxyiiii. D
Bonū expetendum fo. lxviiii.B
Boni fo.cxl.mm.lxxv.P xcviiii. A
Blandimēta. fo.lxxv. S
Breuitas fo.lviii.G

De littera.C

Cātus fo.lii.L. xcvi.i.lviii.M.cxxviiii.E
Canes fo.cxxviiii.O cii.Z.ci.A
Chanaha fo.lxxx.F
Caritas fol. xcvi. O lxvi.M
Chaos fo.lxxvi.E
Carnem assare fo.l.X
Carcerem erumpeī fo. cxxxi.P
Caristia fo.ciiii.Y
Carcerari.cxxv.P
Caluus fo.lvii.bb
Castigationis preceptū fo.lxiii.dd
Casus fo.lxxiii.B
Calamitas fo.lxxiiii.S
Calūniator fo. lxxii. cc
Calamitosū fo.lxxv. G
Capitolium obsessum fo.cx.T
Causa fo.lvii.hh.
Cauef fo.cxxxviii. mm
Cladis explicatio fo.xlviiii.y.
Clāor fo.l.Z.li.B.lxx.L
Clarissīus fo.lxxxvii.E
Cras fo.lv.bb.
Cæsaries fo.liii.M
Cœna fo.liii.Q.lxi.H cxl.N.lvii.ii.
Cælum fo. lxxxi. D. cxvi.O
Cēsus fo. lviiii.T.lx. gg lvi.R
Censura fo. cv.L E
Censores fo.cxxiii.P
Cēturiōes fo.cxxiiii. aa
Celeritas fo.cxii.C
Certandi institutio fo.lxiii. y
Certamen fo.ciii.nn
Clemētia fo.cii.bb.lxiii cc.
Creatio rerū.fo.lxxvi.i.
Credere fo.lxxviii.N.
Crethenses fo.cx. z
Cicadæ fo.lii.F
Cibus fo.lxxi.S cxxviiii. T. cxv. P.xcviii.i.lxxvi. H.lxxiii.H
Citharedus fo.lxxiiii.O
Cibi q̄litas fo.cxlvii.ff.
Ciues boni fo.lxxiiii.F
Ciuitas fo.cxi.N
Ciuitas nō bene fcta fo. lxxv.i.
Ciuitatis diligentia, fo. lxxv.i.
Ciuitatis necessaria fo. ci.C.cii.M
Chilon fo.cxi.O
Ciliarce fo.cxxiiii. aa
Crimē fo.iiii.X. lviii. E
Christi uacticinia fo. lxxxiii.B H.N
Christi Natiuitas fo.lxxxiii.G.N
Christi baptisma & eius miracula fo.lxxxiiii.F
Christi uita per uirgiliū fo.lxxxvi.R
Christi honor fo. lxxxvi. Q
Christus docens fo.lxxxvi.O
Christi passionis uacticinia fo.lxxxv.E
Christus proditus fo. lxxxvi.R
Christus Crucifixus fo. lxxxy.C.k
Christi passio.lxxxiiii.C
Christus coronatus fo. lxxxvi.i
Christus aceto potatus fo.lxxxvi.H
Christus sepultus fo.lxxxv.M
Christi Cru x.lxxxvi.A
Christi resurrectō fo.lxxxv.N.A
Christus fo.ci. x
Christi ascensio fo. lxxxvi.M
Christus uēturus ad iudicandū fo.xcii. D
Conuiuium fo.l.x. li.ee lxiiii.z.ciiii.y.A.cxiiii.L. xcvii.b.F.cxxviiii. A
Cōuiuii lex .fo.xcvii.N
Cōuiuii obseruatio fo. xcvii.E
Cōiugium fo.xlviii.D.cxlvii.C
Conuiuere fo.lv.y.
Concubere fo.lv.k.
Coniūx fo.liii.T. lvii. k cxxx.O
Cōiugis fora fo. cxxx.P
Cōiugis dos fo. cxxx. S
Conuersatio fo.c.E
Consulere .liii.A.cxi.G
Consolantes fo.lxxi.cc
Consilium fo. lxxii. k.I xiiii. Q.cxxxii.aa. cxxxiii.gg.cii.y.ciii.M. ee.I xviii.G.lxxiii.L
Consolatio lx. z
Consulum fo. cxxiii.H
Concordia fo.lxxiii.S
Conscius fo.liii.E
Consuetudo fo. lxx. H

Aristoteles fo. c iz

cii.C.ciiii.i.lxxiii.Z.
Contétio fo.lx.D.
Cõmédatio fo. lx.cc.
Cõiuntio hominum cõ
ſeruanda fo.lxiii.N
Cõmittere fidei fo.cxx
xiii.pp.
Cõiectura fo.lxxii.R
Cõtinentia fo.cxxxii.G
Cõfexio fo.cii.V
Conſumare fo.cxl.H
Conſiteri fo.cxlvii.cc.
Conſcientia fo.lxxv.F
Coniurationes fo.lxv.S
Conuerſio fo.viii.C
Contério fo.viii.F
Cõcordia fo.ix.M
Cõiuntũ fo.ix.X
Cõmutatio fo.ix.aa
Cõduplicatio fo.ix.Z
Cõplexio fo.viii.D
Cõtra fo.ix.k
Cogitatio fo.lxx.R.lxii
ii..T
Cognitio fol.lxiiii. C.lx
v.C
Cogitare fol.cxxxiii.bb
Colonia fo.cxxiiii.Z
Collega fo.cxxvi.i
Correctio fo.lxxi.F.lix
kk
Corpus fo.lxxx.B
Corporis bona foli. lxx
xi.A
Corpus uaſtum fol.cxx
viii.H
Corporis propria fol.lx
xiii.M
Corruptio fol.lxxiii. V
Chorea fo.cxxix.F
Correctio fo.ix.S
Cohors fo.cxxiiii. aa
Cornua fo.cxxiiii.aa
Comes fo.lvii.ii
Comodum.lxv.N
Comitia fo.cxxiiii. Z
Coma fo.cxviii.i
Comertia fo.liii.C
Cura in omni re fo.xcv
iiii.A
Cura nulla de craſtino
fo.lvii.D
Cura fo.l.aa.li. R. cxxx
ii.R.lv.N.lviii.o
Curioſus fo.cxl.cc
Culina fo.liii.R
Cuſto des fo.liiii.aa
Cupiditas fo.lxix. H.lx
xii.F.lxxxix.A
Crudelitas fo.lxxii.P.cii
X.ciii.uu.lxv.T

De littera. D.

Dare fo.lvi.ee
Damnatum fo.ciii.E
Dapes ſecuſ fo.cxlvii.A
Debitum.fo.lxix.i
Decreta fo.cxxiiii.aa
Decipere fo.lxxii.M
Defenſor fo.lxxiii.k
Deformitas. cxxiiii.bb
Defenſio fo.cii.G
Delectatio fo.lxvi.k
Deliratio fo.lxviii.N
Decuriones.cxxiiii.aa
Deus per philoſophos
fo.lxxvi.H
Deorũ opinio foli. lxxv
ii.E
Deus unus .lxxvii. N
Deus fo. lxxx.G.lxxxii.
F.lix.O.lxxxvi.P.xcv.A
cxxxviii.b.cii.R.cxlviii.
G.cxvi.
N.xcvi.D.c. G.ci.N.T.
lxxv.R.E.lxxvi.L.lxxiii.
L.lviii.pp.E.
Dei fo.lxx.D.G
Deus quo modo colen
dus fo.lxxxvii. c.xcv.A
Deus oĩa fecit foli. lxxix
c.E
Dei maieſtas .lxxviii. O
Dei ſoliũ fo.lxxviiii. H
Dei uirtus fo.lxxxiii. A
Dei facta .lxxviii.H.G
Dei p̃cepta fo.lxxxix.E
Dei cultus fo.xc.C
Deo debetis.lxxxviii.G
Deo ſeruire fo.lxxx ii.B
Deo nolẽte fo.xlix. Z
Deus Chriſtus eſt fo. lx
xxvii.A
Dei filii Creatio fo.lxx
xiii.A
Dei ira fo.xciiii.C
Dei patiẽtia fo.xcv.C
Deo ſimilis fol.cxliiii.S.
lxxiiii.x
Deum imaginari.lxxv.k
Demones fo.lxxx.k
Demẽtes fo.lxxvii.C.
Dentes .lvii.ll.cxxiiii.F
Deſpicere fo.lviii.y
Deſpatio fo.cii.b.ciii.rr
Deteſtatio cõtrarii.li.V
Dextrã iungere.l. P
Dignitas ocioſa fol.lxx
v.O
Dialetica fo.lxxxii.C
Diffinitio fo.ix.Q
Dies fo.lii.R.lxxix.C
Diei principiũ fo.l.L
Dies cuiꝙ eſt fo.li.F
Diuina ratio fo.lxxv. E
Diuina inſtitutio fo lxx
vi.H
Diſſẽſio uulgi.xlviiii.R
Diſſimulato fo.ciii. A
Diſiunctum fo.ix. V
Diſſimilitudo lxvii.H
Diſſenſio fo.ciii.aa
Diligi foli.lxiiii. k.cxxx
ii.V
Dignitas foli. lxiiii.R. c
vi.C
Dignitatis uinculũ fol.
lxxv.F
Diligentia fo.lxxiii.E
Diſcordia fo.cxxvi.H.c
i.O
Diſputatio fo.lxxi.i. xc
vii.B.xcviii.N
Ditis ianua fo.l.F
Diffinitio oĩbus rebus
danda fo.lxii.B
Diluuium fo.lxxx.i. D.
lxxxv.G.
Dictum fo.cxxxiii. aa
Dicta notabilia philoſo
phorum & poetarũ fo.
cxi.B
Dictator fo.cxxiii.H
Diſcipulus.cxxvi.O
Diuitiæ fo.lxiii.k.liiii.z
lxiiii.k.cxxx. G. cxii. Z
cxvi.cc.xcviii.H.lxvii.k.
lxxiii T.lviii.G.lxiii. V
Diues fo. lxix.i. lxxxvii.
E.cvii.H.cxxxix.P.lxvY
Diuinitas fo.cii.ii.
Diuini cultus origo fo.
lxxx.G
Diuina Eruditio fo. lx
xxii.C.
Diuortium primum fo.
ciiii.S.
Doctus fo.lv.x.
Doctrina fo.lxxiiii.R
Dolor fo.lxx.k.cii.H. c
xxiiii. D.cvi. D. xlviii.c
lviii.C
Domus .lxxii.k.lxiiii. x
Domus uri fo.cxxv̄.k
Domus arta fo.cxxv.P
Dominari fol.cxxvi. k
Dominus fol.cxxx.R.
Dogma Platõis foli.c.B
Donum deo foli. lxxxv
ii.C
Dona fo.lx.L.
Dotata fo.cxxxix.S
Dormire fo.cxl. R. cxx
iiii.L
Dux fo.ciii.C.
Dubitatio fol.lxv.B

De littera.E

Ebrietas fo.xcviii.i.
Eclipſis fol.lxxiii.M
Eccleſia.lxxxiii. B. lxxx
vi.Q ci.Z.
Aedes fo.cxxviiii.Q
Aediles fo.cxxiii.S.
Aedi fo.lii.aa
Educatus fo.lxxiiii.F.
Aegyptum fol.lxxx.G
Aegregius fo.lxxxvii.E
Egens fo.lxxiii.Z.
Aegritudine abſolutus
fo.cxxviii.G
Elementa fo.lxxx.A
Elemẽtorum ordo foli.
lxxix.D
Aequitas ſeruanda foli.
lxiii.S.ff.lxxxvii. E
Equi boni ſigna fo.xcv
iiii.A
Equites fo.cxxiiii.aa
Eloquẽtia fo.lxx.c.cxx
iiii.P.lxxi.V.lxxii.y.
Equitare fo.cxxix.N
Aether compos fol.l.i
lxxvi.M.
Aetas fo.li.Q m m.lii.
L.lxxx.E.lix.ee.lx.oo.I
vi.T.Z.lxxv.S
Aetatum tempora fo. c
xvi.D
Aetatum epiteton foli.
lxviii.L.
Aetas florida foli. cxxv
iii.D
Aetas in adoleſcẽtia fo.
lxiiii.N.
Entium fo.cxi.C.
Aetica fo.lxxxii.C
Aeticæ inuentor fo. cx
iii.N.
Epiſcopi fo.cxxiii.O
Euri fo.liii.
Exul fo.lxxix.E
Exilium foli.lix.F. cxx
v.A.lxxiiii.B.
Exempla foli.lxxxvi. P
lxxiii.P.cxxxii.N
Exemplares uirtutes fo
li.xcvi.B
Expellere aliquẽ fol.xl
viii.G
Expientia foli.xcviii.D
Exclamatio foli.viii.G.
lxxiii.M.

Exercitatio fo. lxxii.aa
Excuſatio lxv.D.lxvi.H

De littera.F.

Faber fo.lxxix.C.
Facies fo.lviii.F.
Factum fol.lxxii. B.lvi. T
Facundia fol.liiii.N. lvi ii.ii.
Fallacia foli.lix.cc.cxxx ii.L
Fallere fo.lix.L
Fama fo.xlix. kk. l.L.y cxxx.E.cxxxi.A. cxxiii. A.lxxii.cc.lvi.ee
Fama poſt morté fol.cx xviii.A
Fames fo.cxxiii.A
Fata fo.l.C.liiii.X. cxlv iii.A.cii.P.
Frater diſcors fo.cxxvii O
Fratres habere fo.cxxx. N
Fratris mors foli.cxxv ii.O
Frater fo.lxxxix.C
Fraterna beniuolétia fo li.cviii.B
Fragra fo.li.gg
Fraus fo.lix.oo.cii.Z
Febres fo.cxxiiii.C
Fœlix fo.lii.aa.liiii.Q lix.L.lx.S.xcv .B.cxxxi. y.cxi.E.i.lviii.i
Fœ'icitas fo .cix.Q .c iii.rr.cii.S
Fœmina fo.l.S.lii.D.lii ii.bb.G.lx.Q .cxlviii. gg
Fœmineum genus foli. li.ii
Fœminæ rômanæ foli. ciiii.T
Feriæ fo.xcvii.A
Ferrum fo.cii.S
Ferre aliquid fo.lx.C
Fletus fo.cxlviii.L.cxi.i xlix.L
Fides fo.lxiii.i.lxiiii.M. cii.ee.cxliiii.pp.cxlix.dd cxxv.i.cxvi.V.ci.k.T.lx vii.A
Fidelis fo.cxxxviii.D
Fiducia foli. cvi.cc.ciii. hh
Fiduciæ increpatio fol. xlviii.F
Fingere fo.lxxvii.B
Fiſcus fo.liii.M
Filius fo.lxxii.i
Filius fortis fo.cxxx. E
Filius contumax foli. c xxvii.H
Filios habeſ fo.cxxx. B
Filius amiſſus fo.cxxvii k
Filium adoptare foli.cx xx.F.
Filia nupta fol.cxxx. H
Filia laſciua foli.cxxvii. D
Filiam collocare foli.lx v.E
Filia pulcra fo.cxxx. C
Filia cui debet nubere fo.cx.G
Filia caſta fo.cxxx.D
Fortuna fo.xlix.A.l.bb li.ii.ff.D.N.P.S.liii. L.li iii. P.lxxxii. C.lix.x.lxii i.M.G.cvii.k.cviii.E.c xxxvii.c.tt.cxxxviii.nn. cii. C.Q .N.R.X.ciii. oo.P. T.nn .cxli.dd.cxl vii.M.R.cxlviii.nn.cxx iii.X.xcvii.C.lxvi.N.lxx v.Q lxxii. X. lxxiii. kk L.x.lvii.L
Formido fo.xlix.cc
Formoſitas fo.li.Y. cxx iiii.bb
Fors fo.lii.H.cxxiii.A
Fortes foli.lxiii.Q lxx. D
Fortis animus fo.lxiii.y
Formoſus fo.xcviii.F
Fortunatus fol.cxxxiii. G.cxxxvi.H.lxxiiii.V.c xii.E
Fortiter gerere fo li.cvi. B
Fons bonorum & malo rum fo.lxxxviii.D
Forma fo.lx.dd.cxxviii E. cxlviii.kk.lxxiii. H.l v.i
Fortitudo fo.lxx.i.lxxi. b.xcvi.c.cv.x.cliii.F. lxx iii.c.F
Formica fo. liiii.aa.lix. R
Flores fo.li.gg.lii.i.
Fumus fo.li.ii.cxxxviii. k
Fures foli.li.cc. cxxv. L
Fungus fo.liii.P
Furiæ fo.lxxxix.A
Fugiens fo.cii.k
Furor fo.cxlviii.cc. cxx iiii.i.ci F.S.lviii. R
Furiæ infernales foli.cx xiii.T
Funeſtum foli.lxxv.G
Frugalitas fo.ciiii.H
Fructus legendi fo. xcv ii.A

De littera.G

Galli fo.ciii.H
Gallog mos fo.ciiii.k
Grâmatica fol.lxxxii. C cl.A
Gratus fo.lxxv.S
Gradatio fo.ix.P
Gratias habere fo.lii. F xlix.N
Gratũ eſſe fo.lxxiiii.F
Graue fo.lxxiiii.D
Graue corpus foli. cxx iiii.R
Gradum ſiſtere foli.l.D
Gladiatorũ munus fo. ciiii.F
Gemme fo.cxxix.S
Gener fo.cxxx.i
Generare fo.xc.F
Geometria fol.cli.F
Gemitus fo.lviii.B
Grecia fo.lxxiii.k
Ginnoſophiſtas fo xcix k
Gloriæ magna fol.cxxx T
Gloria fo.lix.i.P.lx.ff.b cx.c.cii.gg.lxxiiii.T
Gloriæ uia fo.cx.B. lxii ii.Q
Gloriæ cupiditas fo. cx v.G.lxiii.X
Gloria acquiſita fo.lxiii Q
Gloria qũo acquirenda fo.lxiii.V
Gula fo.cxxvi.A

De littera.H

Hæres fo.liii.A
Hæreditas fo.xcii.c.cxx xi.bb
Hædera fo.xcvii.i
Hæbrei fo.lxxx.F
Hetruſci fo.cx.N
Hypocris fo.cliii.G
Homo foli.lxxi.o.lxxix E.lx.ff.cii.R.cxvi.R.xc ix.k.z.c.b.ci.D.T.lv. aa
Hominis principiũ fol. lxxi.A.lxxx.G.M.xciiii. M
Hominis natura fo.xcii D.cii.y
Homo ſemper tutus fo xciii.E
Hominis proprium fo. lxxxix.A.lxxiiii.F.D
Hominis uitia foli.lxxx ii.H
Hominis habitus foli.l xxxvii.C
Hominis cognitio fol. cxiii.O
Hominis bona fo.cxxx iiii.cc
Hominis illuſtris lex. c xlix.L
Hominibus cunta pa- rent fo.lxii.N
Homines a deo amati fo.lxxxvii.B
Homo a belluis differt fo.cxlvi.M
Homies quomodo pe c cant fo.xcv.C
Homines non bene ui- uentes fo.c.E
Homini cunta ſunt pro creata fo.xcv.D
Hominum natale flen- dum & non mors foli. ciiii.O
Homies laudandi & ui- tuperandi foli.cii.i.k
Hominum corpora ua ria fo.lxiii.G
Homines propter uitia habent bona foli.lxxxv ii.B
Homo mutus fo. xciiii L
Hominis partes & mẽ- bra omnia deſcripta fo. xciii.c.
Honos fo.lxx.b.ciiii. H xcix.R.lviii.aa
Honeſtum fol.lxv. Q lxxiii.pp.L
Honeſtas fo.lxx.M. lxx iiii.Q
Honeſtitas mutatur fo. lxv.E

Horribile fol.lxxv.G
Horror fol.I.N
Honorum ambitio fol. lxiii.cc
Honorare foli. cxxvii. Q
Hoſpes fo.cxl.M
Hoſpitalitas fo. lxxxix. E.lxv.B
Hoſpiciũ ꝓmittere fol. li.x
Humanitas fol.'xxxix. B.D.cviii.C.clvi.B
Humanũ genus fo.clxi. C
Humana gratulatio fo. c. G
Humanitatis ars lxxiiii. O
Humanæ res fo.lxvii.B lxxv.aa
Humiliaꝫ uirtus eſt fo. lxiii.A
Humilitas fo.cvi.E

De littera.I.

Iactator fo.liii.M
Iactatio fo.cxvi.D
Iactura fo.cii.Q
Iocare licet fo.cx.F
Iouis moderãdus eſt fo. lxiii.D
Induſtria fo.cx.cc
Indignũ fo.lxxv.G
Indoctus fo.lxxiiii.N
Induere fo.cxxix.B
Imbecillitas fol. cxxiiii. A
Incolumitas fo.lxxiii.L
Incomodũ fo.lxv.N
Infans fol.lxxxvii. B.ci. C
Inferni deſcriptio fo.l. i
Infœlix fo.lix.T.cii.V
Infamia fo.cxxvi.E
Ingemere fo.xlviii.E
Ingenium fo .cxxviii.k. cxxxviii.gg.cxli.S.cxxii ii.N.lvi.Q .cxxxii.F
Ingratus fo.lxxv.aa
Ingratitudo fo. cxxvi.P
Iniuſtitia fo.lxv.O
Iniquus fo.cxlvii.Y
Inopia fo.lxxiii. M.ciii. Z
Intellectus foli.cxi.H
Intẽperantia fol. lxxi.ee
Intemperans foli.lxx. B
Interroges fo.cxxiii.R
Innocẽtia fo.lxxxvii. G
Innocens fo.lxxv.X
Iniuria fol.lxxi. T. lxiii. C
Immortalitas aĩæ foli. xc.B
Inſidie fo.cxiii.k
Inſtituta fo.ciiii.C
Inſepultus fo.cxxviii. C
Immortalitas fo.lxx. E
Inimicus .lx.nn.lxxv. F
Inimicitiæ foli. cvii. A cxxv.C
Inuidia fo.li. M. cxxiii. A.cxxvi. B.lxv.L. lxxv. B.A.lxxiii.H
Inuidus fo.lix.ii
Inuentio fo.lxxii.Z
Inuideri fo.cxxvi.C
Inuentũ fo.lxxii.ee
Inuenuſtus foli. cxxxii. Q
Inſanire fo.cxxxv.S
Inuito facere fo.cxxxv. bb.
Ingnoſcere fo.lxxii.H
Ignis fo. lxxix. E .xc. D lviii.oo.ſſ.xlviii.k
Ignauia fo.cxxxix.hh
Ignobilis foli.cxxiiii.V. X°
Imprudẽtia fo.lxxii.k
Impetus fo.xcvii.F
Impune fo.lxxv.A.
Impudens fo.lxxii.i
Imperitus fo.cxxxv.L
Imperiũ fo.ciii.B
Imperator fo.ciii. ee. cxxiii.k.lxxiiii.T
Imperatoris mos trium phandi fo.cv.C
Impiũ fo.lx.oo
Imperare fo.lxix.G
Imber fo.liii.O
Imperiorũ cupiditas fugienda fo.lxiii.B.Y
Impẽcatio cõtra nos fo. xlix.F
Ira fo.l.y.li.A.R.liiii.M T.lx.mm.lxxxix.A. xcv.A.cii.O.cxlvii.ff.cxlviii.O.cxxvi.R.cxii.c.lvi Q .T.
Iratus fo.lxxii.D.lxiii.ff
Iratorũ habitus fo.l.dd
Ira dei fo.xciiii. C .ciii. YY.ci.Z.xlviii.B
Ira amantiũ foli.cxxxii. A
Iracundia fo.lxxv.Z
Italia fo.lxxiii.k
Iter fo.cxxv.S
Iter rectũ fo.lxxxviii.D
Iter nocturno tẽpoꝝ fo. xlix.B
Iuſtitiæ definitio fo.lxii G
Iuſtitiã diſcere fo.l.H
Iuſtitia fo.lxiiii.B.M.N lxxxvii.C. E. F.xcvi. C. xcv.A.cli.B.clxii. B. xcvi.D.lxv.F.P.lxiii.S.lxxiii.C
Iuſtitiæ munus fo. lxxxix.H.
Iuſtitia acerrima fo.cix. C
Iuſtum recte fo. lxiii. D
Iuſtum fo.lx.D.cxxxviii H
Iuſtus fo.lxiiii.N. lxxxvii.F
Iuſtitiæ officium fo.lxxxix.A.
Iuſtorum opus fol.lxxxix.G
Ius ſummũ foli. cxxxv bb
Iudæus fo.liii.D
Iudicare fo.lxxviii.D.G lxxiiii.L.cii.M.cxii.B.lxvii.P
Iudiciũ finale fo.xcii. E
Iudices fo.cxxxvii. C.cxiii.i.lxv.z. lxxii. k. lxxv. k
Iudicis propriũ fo.lxxv. F
Iuuẽtus fo. ciiii.Z.lviii. h h
Iuſiurandũ fo.lxvi. G
Iuuare fo.lxv.C
Iumẽta fo.lxxx.F

De littera.L

Labor fo.lii.O.B.cxxv R
Labor æui mutabilis fo li. N
Lacrimare fo.l.R
Lacrime fo.xcix.X.lxxii S
Lacrimarũ genera fo. c xii.Y
Lactuca fo.lvii.mm
Lactis natura fol .xcvii. P
Lactare fo.cxxxii.T
Lamẽtationis deſcriptõ fo.l.V
Latrone sfo.lxxxvii.H. lvii.kk
Largitio fo.lv.aa
Laus fo.liii.M. cxlv .ee. cxlvii.cc.cxlix.kk.lxxiiii Q .T. lxxiii. i.P.lvii.X
Laus exprimẽda foli.l. H
Laus a caſus fo.cxxxiiii. H
Laudis uia fo.lxxv.P
Laudare fo.lix.A.lx. T. bb.cxxxv.Z.xcvii.B
Leæna fo.li.Z
Leges fo.lxxiiio.L.lxxxiiii.D.cxxiiii.aa.cxi.i. lxxv.F.lxxiiii.X
Legiones fo.cxxxi.H
Legendo fo lxxv.Z.
Leges lygurgi foli. cxii. S
Lætos reddere foli. li. ee
Lætitia foli.lxxi.B. lviii hh
Leno fo.cxxxviii.N. cxxxix.F.cxl.yy.
Legio foli.cxxiiii.aa.
Lex diuina fo.lxxxvii.H lxxxviii.E.lxv.N
Lex publica fo.ci.B
Liberalitas fo.lxiii. H.cviii.C
Liberalis fo.cxi.M
Liberale fo.lxv.A
Liberalitatis fon.fo.cviii.A
Liber foli.lxix. G.lx.pp cxxix. P. lxxv. L .lxxiii. y
Libertas fo.lxix. G.lx. qq.cv.k
Libido fo. liiii.aa. lxxi. i.lxxxix.A.xc.F.cvii.G cxxxii.Z.ciii.mm. cxxvi.Q .lxviii.k
Libertas pauperis foli.liii.L
Libidinoſus fo. lxx viii. F
Libro hére fo. cxxix. T

Litteræ foli.lxxii.M.cx.vi.bb.lxxiiii.k
Litteræ mutæ fo.xcviii.A
Lígua fo.liiii.bb.lix.nn cxxxviii.T.cxxiiii.Q cxi.M.P.cxii.N
Litium fo.ciiii.k
Lis fo.lxi.E
Logica fo.cl.B
Locuplex fo.cvii.C
Lolium fo.lii.D
Longobardi populi fo: cxxi.S
Loquela fo.xcvii.B
Loqui de ſeipſo fol.cx.H
Lucus martis foli. liii.P
Lucrum fo.cxxxviii.C.lxxvi.B
Ludus fo.cxxix.G.i
Ludus cū moderatione fo.lxiii.D
Luna fo.liii.C.lxxxi.D.cxvi.Q
Luctuoſum fo. lxxv. G
Lupus fo.li.Z
Luxuria fol. lxiiii.P.cx.G.xcvii.P
Luxuries fo.lxxii.gg

De littera.M.

Materia fo.lxxix.C
Manes fo.l.P.li.R. cxxiii.O
Malū foli.lxx. O. lxxii.Q .cxxvi.D
Maledicere fo.cvii.P
Maledictio foli.lvi.y
Malitia foli.c.H. lxv. A
Magnū fo.lxxi.ff
Magiſtratus ſoli .lxiiii.Q .cxxiiii.X.lxxiii.k
Magia fo.xcviii.F
Magica ars fo.cxii.k
Macerare foli.cxxxii.R
Martires foli. lxxxvii.
Humanitas marci
Maritale ſupercilīū fol.cix.Q
Mare tranquillum foli.cxxxi.F
Maritus fo.lvi.C
Maiorum Inſtituta fol.cii.i
Maturitas fo.xcvii.D
Mathematici fo.cxxxi.dd
Matrem habere foli. cxxx.M
Mater in filio foli. cxxxv.P
Mater lacte nutrita fol.cviii.M
Meditatio fo.lxx.R
Mediocritas fol.lxxi. A lxiiii.Y
Mediū fo.lix.V
Medicinæ inuentor fo. cxiii.E
Medendi modus fo. cxiii.L
Medicina fo.lxxii. L.cli L.xcix.H
Medici fo.cii.D
Meliſſa fo.lxxviii.E
Mœtus fo.lx.D.lxiiii.L cxxxii.cc.cxlviii .qq
Metuere fo.cii.F
Menſa aurea foli. cvii.R
Mendacia fo.lviii.kk.lxv.X
Memor fo.lvii.E.
Memoria.cxxviii. L. cxxiiii. O .lxviii. H.lxxiii.N
Meritum fo.lx.nn
Mœroré expellere foli. xlviii.L
Mœror fo.cxlviii.k
Meridies fo.lxxix.B
Meretrix foli.lix.D.lvi.bb.cxxxiii.qq
Mens fo.li. G. H.xc. F. xciiii.A.cvii.H. lxiii. E.
Menſa fo.liii.C
Miſeri fo. lii.A.lxxi. G. lix.ff.cxxxv.bb.cxxxviii E.cxxxix. H. cxlvii. M. cxlviii. H. lxxv. G .lvii. M.ff
Miſereri fo.lxxii.G
Militaris diſciplina fol. cv.R
Militari fo.cxxix.B
Miles foli.ciii.y.cxxiiii. aa
Militaris res foli. cviiii. T
Mimus fo.liii.P
Mine fo.lx.C
Minari fo.cxi.P
Modus rerum foli. lix. F
Modeſtia foli.lxxiii. E. H
Moderatio fo.xcviii.G lxxiiii.R
Morata mulier fo.cxxxix.S
Mora fo.cii.O
Mores boni fo.lxvi.k
Morum ſimilitudo bonorum fo.lxiii.O
Monitio legū fo.liiii.V
Mors fo.liii.L.liiii.D.lvD.lix.F.lxx.i. L.O.B.R lxxx.B.lxxxii.F.lx.ii.xcii.A.cviii.i.cxxvii.A.cxxviii.C ciii.tt.ciiii.O cxlviii.N.LL.cxi.i.cxvi.X.lxvi.N.lxviii.G.lxix.L. lxxv.B.lxxiiii.b.lvii.cc.ggIviii.D.L
Moriendū fo.lxx.C
Mortis genera fo. xcvi. H.cxi.cc
Mors uaria multis modis.cxxviii.D.E.F.G
Mortem appetere fo. cxxviii.B
Mors ſeruituti antepoſnéda.lxiii.Z
Mortis & uitæ dubitatio fo.xlviii.M
Mors in bello appetenda fo.ciiii.N
Mors in armis fol.xlix. X
Mors inimici fo.cxxxi. O
Mors matris fo. cxxvii. M
Mors filiorum fo.cxxviii.B
Mulier fo.lxxii.Q .lix. B.cxxxiii.ii.cxxxvi.T. cxxxvii.LL.cxxxix.mm. cxl.S.Z.G.cxvi.L.S.lxxiii.V
Mulier ornata fo.cxli.k
Mulieris uitia fo.cxli.B
Mulieris forma cxliiii. ee.
Mulieris mos fo. cxlvi. Q .E
Mulieris nupturæ cōditio fo.cxlvi.R
Mundi principiū fo.lxxvi.C.lxxix.G
Mundi ordo foli.lxxix. B
Mundus fo.lix.ff.lxxvi. k.xc.C.c.A
Mundi deformatio fo. xci.A
Mundi habitudo fo.c.
Mulierū libido fo.liii.S
Multitudo fo.ciii.C
Muſica fol.xcvi. i. cxiii. O.cli. F.
Muſicæ inuētor fo. cxii V
Munera fo.lix. Z. cxxxiii.B
Multa promittere foli. lix.aa
Mutatio ab amore fo. lvi.aa

De littera.N

Natura animātiū fol. lxii.C
Natura.lxx.D.k.N.lxxiS.lxxix.c.lxiiii.M.S.cxxxiiii. G .cii.y. cv.F.lxv. N.lxvii.M.lxix.k.lxxiii E.M. lvii. T.lviii.rr
Naturæ propriū fo. lxxiiii.N
Naturæ ius fo.lxxii. Z
Naturæ excellentia fo. lxii.i
Naturā ſequi debemus fo.lxiii.i
Natorum cura a patre fo.xlix.Q
Natiuitas fo.lxxv.A
Natiuitatis cauſa & creatōis fo.lxxxii. B.
Nauigare fo.lxxii.k
Naues tutæ fo.cxii.N
Naufragiū fo.cxxv.L
Nauis fo.clxvi.aa
Neceſſitas fol.cii. gg.cvS.cxlviii.k.cii.R.T.lxv.H
Negatio fo.xcviii.L
Negociator foli .cxxix.A
Necromantia foli.lxxxi A
Nepotes fo.cxxx.G
Nobilitas foli.liiii. R.cxxix. R
Nocentes fo.lxxxix.C.cxlvii.S
Nouerca foli.li.dd. cxxvii.F
Nouitas fo.ciii.S
Nox fo.lxxix.C.lvi. N

Nouitas rerũ ſo.ci.i
Numẽ fo.cxi.E
Numerus fo.lii.G
Nũmus fo.liii..B.E.liiii cc.lv.G
Nuptiæ fo.cxxx.k.cxxx vii.ff.cxi Q..xcix. D
Nuptiarũ fœdus fo.lxx ix.D
Nupta fo.liiii.G

De littera.O

Obedire fo.lxiiii.i
Obſequiũ fo. lxvii. O.c ii.cc.cxxxii.E
Obiurgare fo.lxvii.O.c xxxii.i
Obliuio fo.xcvi.i.cii.R
Obtrectatores fo. xcix. L
Obonater fo.cxxi.P
Occidẽs fo.lxxix.A
Ociũ fo.cx.ee.cii.y. kk. lxxv.O
Occupatio fo.ix.T
Oculus fo.cxxiiii.G. cx vi.F
Odium fo.lviii.k. lxvii. O.cii.Q..cxlvii.N
Odor fo.cxxix.D
Officia romanorũ foli. cxxiii.F
Officiũ fol.lxii.A..lxvii. G
Officii lex fo.lxiii.L
Offenſio fo.lxviii.E
Officia cui ſint p̃benda fo.lxiii.P
Officiorũ p̃ceptio fo.lx iiii.E.Y
Officii intermiſſio fo.lx vi.i
Olere fo.cxxxix.mm
Olimpus fo.lxxvii.B
Oliua fo.lii.A
Optimus fo.lxxv.Q..c i.H
Opes fo.lvii.cc. lxiiii.k. lxxiiii.F.lxxv.E.cix.O
Opinatio fo.lxxxi.D
Opinio fo.lxix. c.lxx.k. lxxii.V.cxxviii.O
Orare fo.xlix.kk.cxxxii ii
Orator fo.xcviii.B.lxxv i.H
Orans fo.lix.L
Oracula fo.lxxxi.A
Oraculo habito fo.xlix gg
Oratio.fo.lxix.A.lxxiii. D.lxxv.E
Orationis uis fo.cix. N
Oriens fo.lxxix.A
Oriendi lex lxx.Y
Ordo in omni re ſeruã- dus lxii.D
Ordea fo.lii.D
Ouatiò fo.cxxiiii.aa
Opem egentibus prebe re fo.xlix.O

De littera.P

Pacta fo.lxv.E
Pallor fo.lvii.F
Paleſtra fo.cxxix.L
Paradiſus fo.lxxx.C
Parſimonia fo.lxix.A
Parentes diligere fo.cvi ii.A
Parua ſcintilla fo.cii. E
Parens durus fo.cxxvii. G
Paſtor bonus fo.ci. A
Patria fo.lxxiiii.F.lxxiii M.cxxix.Q..cii.k
Patria euerſa fo.cxxv. F
Pater omnipotẽs fol.li. C
Patres cõſcripti fo. cxxi ii.G
Pater fo. cxli.aa. lxxxii. F
Patris amor in filiũ fo. cviii.F
Patrem habere fo. cxxx L
Patritius fo.lv.Q..cxx iiii.V
Patientia fo.lvii.ii.lix.y lx.B.lxxxvii.k.ciii.A
Paupertas fo.liii.F.H.lx xi.T.lix.V.cxxxvii.tt.c xvi. dd. xcviii. G.lxviii. G.cxxxix.G.aa.cxl.bb. cxxv.E
Pauper fo.lvi.dd.lvii.O lxxii.ff.lxxxvii.E. cxvi. k. cxxv.B.cxxxix.L
Pauor fo.cii.H
Pauones fo.cxxx.N
Pax fo.li.N.lvii.G.cxxx i.Q..S.clvi.C
Pax romanorum fo. ci. aa
Pecus fo.lii.B
Pecunia fo.lxiii.X.lxxiii C.lxv.E.iiii. Z.lxix.A. lxiiii. H.lxvi.F.ciii.R.c xv.x.cxxxv.V
Pecuniam perdere fo. c xxv.F
Pecuniæ ſpes foli. lxxii. ee
Peccare fo.lxxxix.L.lvi. P
Peccatũ fo.lviii.mm. lx xii.F.cxxxiii.aa
Peccator fo.xc.A.xcii.B
Peccauiſſe fateri fo.cxx xiiii.
Pœna unius pro multis fo.l.bb
Pœnarũ forma fo.l.H
Pœnitentia fo.cxxvi. G
Pœnitentes fo.xc.A
Perfidus fo.lix.mm
Perfectum foli.lxvii.i
Peripatetici. foli. lxxix. C
Pericula foli.lxiii.Z.ciii yy.cxxxii.A
Periurium foli.lxvi.G
Perfidia fo.cii.V
Pertinax fo.cxx.T
Pernicitas foli. cxxviii. i
Perfectiſſimus foli. lxx xvii.E
Periurus foli.lix.mm
Peſtis foli.lxxii.hh.cxxv B
Peſtilentia fo.ciii. uu
Petitio foli lviii.A
Pica fo.lv. M
Pietas foli.l.O.lxiiii. E. lxxxvii.D.A.lxxiiii.F. c viii.L.cxxxvi. tt. cxlvii. C.cxlviii.V
Pietatis officium. lxxx ix.k
Pietas biantis foli.cxii. aa
Piper fo.lv.aa
Pitiſſo.fo.cxxxiiii.E
Philoſophia foli. lxvii. D.xcix.O.lxx.F.B.E.O lxxi.F.lxiiii.E.xcvii.F.c L.cli.G
Philoſophia moralis fo. lxxxi.E
Philoſophia naturalis.v iii.D
Philoſophi foli.lxxi.k. lxxvi.H.lxxviii.F
Philoſophorum doctri na foli.lxxxviii.G
Philoſophi ſeptem ſapi entes cxi.A
Pius fo.lxxxi.A
Podagra foli.cxxiiii.E
Poetæ foli.lx.dd.lxxiiii. S.lxxvi. c
Poetæ officium foli.lxx vii.B
Pontifex foli.cxxxi.X
Populus foli.lx.rr. lxxii ii.C.lxxiii.k.cxxiiii.T
Potus foli.lxxxix.i. xcix X
Polliticæ uirtutes foli. xcvi.D
Potens fo.lx.rr
Potentia foli.lxxv.F.cvi L.cxxx.S
Potentiam agere foli. lx xxix.L
Pudor foli.lviii.tt.l.y. li ii.c.liiii.S.lv.H. cii.i. hh cxxvi.G.cxxxix.B. cxlv iii.F
Pueri foli.lx. G. lxx. Y. xcix.R.lxxviii.H
Puerorum facta foli.cv. T
Puerorum cura foli. cx xx.Q
Pueri educandi fol.cxvi M
Pudicitia fol.ciiii.R.cix k.cxxxviii.P.cxl.Z

Pugna fol.lvi.V.cxxvi.i
Pugnæ ordinatio fo.ci.O
Puella lvi.F
Pulchritudinis duo genera lxiiii.R
Punitionis moderatio lxiii.e e
Puppis in portu foli.l.S
Planetarum lex foli.lv.Z
Plebs fo.xcviii.b.cxxiiii V
Plebiſcita cxxiiii.a a
Preces foli.lxxv.S.cix.V
Præcatio ceca cx.A
Præciſio ix.F
Preceptorẽ habere fol.cxxx.P
Precari lvii.S
Precium lx.Y.cxxxiiii.i.i
Precepta lxxxii.i
Premeditatio fo.lxx.P
Prædones cxxv.M
Præda lvi.d d
Premium cxxxvii.n n
Preſectus cxxiii.N
Prelati lix.S
Preſtans lxxi.N
Preparatio omnibus rebus habenda lxiii.Y
Prætor cvii.D.cxxiii.M
Præuignus lix.C
Principem fore ſperare cxxxi.B
Priuati foli.cxxiiii.Y.cxxv.C
Proditor cix.B
Probitas liii.B
Prodigalitas lxiii.k
Promiſſa nõ ſemper ſeruanda lxiii.D
Propheragę opiniões & ordo lxxxiii.H
Proditus fol.cxxvi.M
Proles numeroſa cxxvii E
Promiſſa cxxv.H
Prodeſſe cxxxii.F
Prophetæ foli.lxxvi.A
Prolis cura ci.M
Promiſſio ad placitum xlviii.B
Propinqtas lxvi.M
Prouidentia foli.xcviii.C
Prudens lx.C
Prudentia lxx.F.lxxii.A.i.xcvi.C

De littera.Q

Queſtiões fol.lxxii.b b
Quæſtus cxxxvi.d d
Quæſtor lxxiii.L.cxxiii Q
Quæ in domo meretricia habitant cxlii.P
Quærere cxxxiiii.T
Quies fol.l.G.liii.i.cxxviiii.c.cii.A.cxlvii.G

De littera.R

Raritas fol.c.E
Rarum lxvii.i
Rapine lxv.b b
Ratio fo.lxiiii.T.lxxi.B ci.N.cii.S
Ratiocinatio viii.H
Ratio oĩbus adibenda lxiii.C
Ratio amicorum lxxv.H
Recordatio laboris ci.L lxviii.F
Rector populi fol.cxi.L
Redemptio captiuorũ lxxxix.F
Reges antiqui fo.lxxvii L
Rectum lxxiii.pp
Regnãdi difficultas cx.D
Regna prima ci.D
Regnum fol.cxlix.d d
Regni lex cxlvii.e e
Regna cum ſcelere fol.cxlviii.Q
Regium proprium fol.lxxiiii.H
Religio fol.lii.R.lxxviii D.lxxxi.E.lxxxii.b.F.lxxxvii.i.cix.M.cxxviii.N ciii.rr.lxv.S.lxxv.i.lxxvi k
Religionis origo fol.lxxvii.M
Religioſi xcvii.O.xcviii N
Res.p.adminiſtrãda fo.lxv.F.L
Res.p.lxxv.P
Rei.p.ſtatus cviii.C
Rei.p.præcepta fo.lxiii.aa.ff
Rei.p.diſcordia fol.lxiii b b
Rei.p.uirtus foli.lxxv.Y
Religionis obſeruatio ciii.B
Reprehẽſor lxxv.C.lxxxvi.O.xcviii.H
Repetio viii.B
Repulſam pati cxxvi.i
Rhetorica cl.C
Rerum ſtatus mutatio xci.A
Reſponſum difficile fo.xlix.G
Res expetendæ fo.lxxii S
Res mala cxxxviii.i i
Rex cxi.i.cxlvii.k k
Ridiculum foli.lxxiiii.P
Riſus lxxi.B.xcix.A.cxxix.k
Roma li.T
Romanoge uacticiniũ xci.A
Romani pulſi fol.cv.X
Ruina ciuitatis fo.cviii.C
Rumor lxxii.a a

De littera.S

Sacra fol.ciii.tt
Sacramenti origo lxxxiii.C
Sacramentum lxxxiiii.E
Sacrificare xc.A
Sacerdos fo.l.L.lxxxii.F lxxxiii.B
Sacrificia prima lxxviii.E
Sacrificia lii.T.y.lxxxvii C
Salus fol.lviii.D.cxlvii.N
Salus patriæ lxv.S
Saluere mortuos in ſepulchro fo.l.V
Salix lii.A
Sanguinis cõiunctiõ fol.lxiii.N
Sancti lxxiiii.F
Sapientia fol.lxxi.V.C.lxxix.P.lxxxi.D.lxxxii.D.E.F.lv.L.lxiiii.E.lxxiii.ll.lxxvi.H.xcii.C.xcvA.cxii.O
Sapientiæ gradus fol.lxxviii.H.lxxxviii.G
Sapere fo.lxxii.L.lxxxii F.cxxxvi.S.cxlvi.b b
Sapiens foli.liiii.i.lix.k.lxi.A.lxv.y.lxyi.H.lxvii M.lxix.H.lxxi.ff.S.lxxiii.M.c.C.ci.B.cxxviii.M.cxxxviii.P
Sapientes ſeptem philoſophi cvii.R
Saturitas cxi.G
Secula li.m m
Secreta lix.m m
Secundæ res fol.cxlviii.Z
Seditio fol.xlviii.i.xcix.G.ciii.p p
Senatus fol.lxxiii.k.lxxviii.O.cxxiii.G
Senectus fol.lii.C.lv.B.E.lvii.nn.lxvii.E.lxviii.G.i.ciiii.Z.cix.N.cxvi.Z.cxxxvi.Q
Senes fol.lvii.oo.lxviii.M.lxxviii.H.xcviii.o.cxii.T.cxxiiii.S
Senis uita fo.lxviii.A.lxiiii.O
Senatus cõſulta.cxxiiii.a a
Senſus quinq; fol.xcvii.H
Senſus fo.lxxxix.C

Sententia fol.ix.i
Septentrio fo.lxxix.b
Sermo lxiiii.V
Sermonis modus fol. cxii.i
Sermo ad fugiẽtem fol. li.h h
Sermo cũ fletu fol. xlix n n
Sermo alicui xlix.i i
Seruorum conditio fo. lxiii.G
Seruus lxix. H. xcvii. Q. cii.X.cxl.i
Seruos habere fo.cxxix. P
Seruire cxxv.A
Seruorum fuga cxxvi. L
Seueritas lxiiii.V
Seruitus cii.kk. cxxxii. A.cxxxviii.k
Sybillarum nomina fo. lxxvii.A
Sydera lxxviii.i
Silentium lvi.aa.lix. M. cxi.i
Simia cxxx.M
Similitudo foli. lxxv. C
Simulatio lxv. X. lxvii. Q. cii.Z.cxvi.E
Simulatum lxiiii.S
Simile xcviii.C
Sitis urina ſedata fo.cx. Z
Societas lxiii.N.O.lxvi. M.lxvii.D
Socius lix.Y.a a
Societas regni nõ durat lxiii.C
Socrus liiii.E
Sol fo.li.dd.liii.o.lxxiii. M.lxxxi.D.cxii.B.cxvi. O.cxxiii.E
Solus cxxxiii.gg
Solamen lviii.E
Solatium ciii.Y Y
Somnus xlix.A.lvi.i.lx. P.ciiii.H
Sonus cxxix.E
Somni deſcriptio xlix. T
Sopor fol.lii.D.liii.k
Sors ambigua fol. lviii. F
Sors lvi.M.ci.P
Sortes lix.k
Sorores cxxx.O
Subulci lii.M
Subiectio ix.O
Summum bonũ lxxxi. E.xc.D
Superbia lvii.ll.cxxvi.O cliii.F
Suppellex fol.cxxix.R
Superſtitio cii.P
Suſpicio foli. lxxii. Z. b b
Suſpiria lvii.Z
Suſpicioſus lxi.C
Supplicantium mos fo. xlix.F
Scelus lviii.tt, cxxxv. ff. cxlvii.a a
Scire fo.lv.O. lxxviii.F. lxxxi.D
Sciẽtia lxiii.R.lxxxi.D. xcvi.M.cxxix.Y
Scientiæ cognitionẽ cupimus lxii.E
Sciens lix.Q
Sceptrũ ſorturi fo.cxxx. V
Scoma xcviii.G
Scurra cxl.kk
Scriptura lxxii.R
Scriptorũ munera cii. M
Scribere cxxix.V
Speculũ xcviii. F. cxiii. O.cxxxix.D
Spectaculũ fol. cxiii.O. cxxix.M
Spes fol.lx.hh.O.cxxxii X.cii. kk. cxxxv. X.ciii. oo.lvi.y.lviii.gg. xcix.i. cxvi.aa.cxliii.p p
Spes dubia xlix.H
Spes filiog & patrimonii cxxviii.H
Spes uana xlix.E
Speculari lii.P
Spernere cxxvi.H
Sperare multa fol.cxxxi T
Spiritus dei fo.lxxxiii.G M
Sponſa priuatus fol.cxx vii.C
Status fo.cxxix.S.cxxvi. G
Stellæ lxxxi.D
Stoici lxxvi.k.lxxviii.k. lxxix.C
Spiritus uagantes lxxxi. A
Stoicæ ſectæ inuentor fo.cxii.H
Studium fo.lxxiiii.S. cx bb
Stultitia lxxiii.ii.lxxxvii G.lxxi.bb
Stultior lxxviii.E
Stuprare lxxiii.n n
Stultus fo.lix.k.lxxv.D. lxxxvii.F

De littera.T

Tacere fol.cii.M
Taciturnitas lxxii.k
Taurus fol.li.ii.lviii.S
Tellus lii.V.Y
Temperantia lxx.F
Templum xcviii.k
Tempus fol.xlix.H.liii. F.lviii.c. H. K.lvii.X.lx viii.H.lxxi.cc.cxxv.G.c lxi.i
Temporis qualitas lxxx K
Tẽporis ordo fol.lxxix. B
Temeritas lxxi.c. lxxiii. G.lxxiiii.X.cii.Q
Terra fol.ci.D.cx.O
Terræ craſſitudo lxxxi. D
Temporis mutatio fol. xci.A
Terror fol.ciii.o o
Theſaurus fol.cxxx. H. cxxxi.k
Teſtimonium fo.lxxiii. P
Teſtis fo.liii.O. lxxiii.L xcix.K
Teſtamenti noui deſcriptio a marone fol. lxxxv.i
Timor fo.xlix.Z.E.li.ff lxiiii.K.ciii.ff
Timiditas lxxviii.C
Timeo fol. lv. F.ciii. E. cxxxii.e e
Tiramis fo.cxxvi.N
Tumultus ciii.q q
Turpis xcviii.F
Tuſſis fol.lx.V.cxl.C
Tuba in bello fol. ci.O
Tutor fo.cxi.G
Turma cxxiiii.aa
Tracia ciiii.O
Traductio viii.E
Tranſitio ix.R
Tributum ci.Q
Tribuni fo.cxxiii.L
Triſtis cxxiiii.T
Triſtitia cxiii.M
Triumphus fol. cxxiiii. a a
Triumphandi lex fo. cv B

De littera.V

Valetudo fol.cxxiiii. B cxxviii.F
Vagandi modus fo.xlix a a
Vates fol.lv.V.liii.N
Vanitas lxxvii.C
Vectigalia lxxiiii.S
Venia fo.lvii.hh. cxxxi. L
Veniam petere fo.l.Q xcvii.D
Veneficii quæſtio fol. ciiii.G
Ventog nomina fol.cx xiii.E
Venenum cxxiiii.k
Venter lv.M
Verba fo.lvi.B.lviii.cc. ll.lix.ll.G.R.cii.L.lxxii. E.cxi.i
Verba puellarum fo.lvi M
Ver.lxviii.i
Verba popularia lxiiii. N
Veris deſcriptio fo.li.F
Vera lxxviii.F
Veritas fo.lxvii.O.lxxv G.V.E.lxxix.P.lxxxi.C lxxxii.F.lxxxvi.i.A.cxii. y.cxxxii.E
Verecundia fol.lxiiii.A cvii.L
Veſtitus lxiiii.S
Vetuſtas fol.lxiiii.R. lx vii.D.lxxv.aa.xcvii.i
Via cœleſtis fo.lxxxviii B
Viator lv.B
Viciſſitudo fol. lxxii.k xxxix.D.lxvi.L

Victoria lxxv.Z.ci. M. cxi.Y.cxxxi.G.M.
Victor lxxv.aa.ciii. nn. cxxxviii.i
Victus.cxxv.D
Victus in bello fol.cxxvi.k
Victi non sunt spernendi fol.lxiii.F
Victima fol.cxlvii.Y
Vicinitas fol.lxxiiii.D cxxxiiii.O
Vicini fol.cxxvi.M
Via facilior fo.ciiii.H
Vidua xcix.P
Viæ humanæ uitæ fol. lxxxviii.C
Vigilare cxl.Q
Villicus cxxvi.N
Vinea cxii.M
Vineam colere cxxx.R
Vinetum cxxx.L
Vinū lx.k.lxvii. D.xcvii G.cix.P. cxi. X. cxxxiii. Z.cxxxix.bb.cxl.E
Vini origo lxxx.E
Vini usus ciiii.T
Vindicta fo.lvi.P.lv.H. cxxxi.k
Vincere cxxxi.N
Violatio ciii.yy
Victi nunq̄ sperant fol. xlix.y
Vis fol.lxxiiii.X.cii. d d
Vis animi lxxv.b b
Virtutes imperatoriæ fo.lxxiiii.V
Virtus l.x.lxix.A.lxxi.i. lxxi.H. M. lxxii.P. lxxviii.M.lxxxii.i. xcvi.c. cxxxviii.N.cii.x.lxvi. N. c.c.k.cxlix.E.cxlvii.L.ciii.pp.G.lvi.X.lvii.gg.lxxiii.aa.L.lxxv.A.lxxiiii. T.lviii.B.lxvii.A
Virtutis definitio lxxviii.C
Virtutum officia & genera xcvi.C
Virtutis gradus lxxxix. L
Virtutis potentia lxiii. F
Virtutis opus fol.li.F
Virtutis laus lxii.F
Vir lxx.i
Viri & uxoris lex fo.cxlV
Vir bonus lxv.B.lxvi.L lxvii.B
Vir fortis lxxviii.H
Virtutis institutio lxiiii G.lxxxviii.A
Vires cix.O
Virgo fo.lii.F.cxxxiii.k cxlvi.S.cxlvii. kk
Virgo formosa & uirginitas fo.xcix.P
Vita beata lxxi.Q
Vita fo.lix.ff.lxvi.N. cxvi.V.ciiii.O.cxxxvi. H. cxlviii.ff.lvii.ff
Vita aspera fol.lix.V
Vita breuis lxx.Z
Vita extrema fol.xlix. m m
Vitam pergere fol.l.T
Vitæ cultus lxiii.A
Vitæ desiderium fo. lv. E
Vitæ ordo lxiiii.L
Vitæ leges lv.R
Vita misera lxxv.k
Vitæ præsidia fol. cii. G
Vita dubia fol.lvii.H
Vita uaria lxxiiii.A
Vitam cū sanguine fundere xlix.C
Vitæ æternæ spes fo. cxxxi.V
Viuere fo.lxix.D.cxxxv nn.cxlvii.H. lxxiiii. M. lxxiii.L.Z.lxxii.X. lxxvD.lxxvi.H
Viuere iuste cxi.E
Viuere antiquum fol. liii.R
Vitis lii.B.L
Vitiosum lxxiii.m m
Vitia lxxvi.F
Vitium gulæ fol. lxxv. T
Voluntas fol.liiii. D.li. aa.lxix.D.lxxii.E.ee
Voluntarium fol. lxxiii n n
Voluptas cxiii.o.xcvii. H.xcviii.D.cxxxii.V.cxxxvi.k.c.D. lxviii.P.lxxvi.F
Voluptas quiq; sensuū lxxxix.C
Voluptatis modus fol. lxiii.F
Vulneratus fol. cxxvi. L
Vulgus lxxiiii.C
Vua lii.B
Vlcisci fo.lxxv.M.cxxvD.cxxxi.k.cxxxv.cc.lxxii.D.lxxiii.E
Vmbra lii.N
Vrbem iuadere fo. xlix S
Vsus fol.lxxxi.D.lix.N lxxv.O.xcviii.C.ciii.ii
Vsus bellandi fol. ciiii. E
Vtilitas lxv.N.E.lxvi.B D
Vtile lxxiii.m m
Vxor cxiii.Q.cxxxv. G
Vxor an sit ducenda fo. cx.C
Vxor ducēda fol.cxiiii. N
Vxor non ducenda liii. R.
Vxor perdita: molesta: impudica:sterilis: rapta fol.cxxvii.R.S.T.A.B
Vxor uidua fol.cxxviii. H
Vxor facunda & fœcūda.cxxx.Q.R

TABVLA prior um nomi num & prio de littera. A

Abel occisus fol. lxxxv. G
Acherontes fol.li.b b
Actius poeta fol. cvi. a a
Actilius cvii.M
Adæ & Euæ creatio fo. lxxxv.D
Adrianus cxix.P
Adulphus comes fol.cxxii.T
Aeus rex cxviii.N
Africanus cix.D
Agrigentinus fol. cviii. B
Agalus sophidus fo. cix Q
Agatocles cx. V. cxvii. A
Agesilaus fol. cxviii. O
Agrippina fol. cxix. E
Agapte cxxiii.R
Agenora fol. cxxiii. R
Alcibiades ciiii.G.cv.V cxviii.B
Alcesicides fol.cvi.c c
Alcamista fol.cxxxxi. c c
Alexander cxvii.E.cxix G
Alexander Vari cxx.E
Albertus dux fol. cxxii V
Alecto cxxiii.T
Amilcar ciiii.E
Amphion clxv.A
Amandriades fol.cxxiii R
Anaxagoras fo.lxx.Q. lxxvi.L.cviii.i.cxii.
Anthistenes fol. lxxvi. L
Antichristus xci.A.xcii. D
Anthiocus fo.cv.O.cvii S.cviii.E
Anacharsis fo.cx.k. cxii M
Anibal cx.k
Anacrehontes fol. cxi. gg
Anthigonus fol. cxviii. F
Anthipater fo.cxviii.G. .cxiiii.P
Anthiocus tertius fol. cxviii.H
Antalcidas fol. cxviii. S
Antonius pius fol.cxix. Q
Antonius uerus fo.cxix R
Antōius comodus cxix S
Anastasius fol.cxxi.Q
Anastasius secundus fo. cxxi.M.
Anaximander fol. cxii. L
Aonides fol.cxxiii.V
Apollo fol.li.kk.lxxvii. B.cxxiii.E
Appius claudius fo.cix. S.lxviii.O
Apuleius philosophus fo.cxiiii.E

Aristoteles lxxvi. Q cx.H.cxiiii.A
Archelaus fo.cxvii.C
Archadius fo.cxxi.i
Arnulphus cxxi.a a
Ardonus rex fol. cxxii. D
Aristippus fol.cxiii.S
Artaxerxes fo.cxvii.i
Ascea fo.cxxiii.R
Atropos fo.cxxiii.R
Attilia fo.cxxi.M
Athalus fo.cviii.H
Aurelianus fo.cxx.O

De littera.B

Bacchus fol.lii.Y.cxxiii E
Bassianus fo.cxx.B
Berengarius primus fo. cxxii.c c
Berẽgarius secũdus fol. cxxii.e e
Berengarius tertius fol. cxxii.ff
Berẽgarius quartus fol. cxxii.h h
Bias fo.lxix.C.cx.R.cxi Z
Brasidas fo.cxviii.M
Brutus osculatus terrã fo.cx.O

De littera.C

Cato fo.cvi.M.Z.cxviii B
Camillus fo.cv.F
Carilaus rex fo.cxviii.k
Camenæ fo.cxxiii.X
Castalides fo.cxxiii.V
Catonis mors fo.lxx.i
Chabrias fo.cxviii.E
Charites fo.cxxiii.A
Cæres fo.lii.T.cxxiii.R
Cecilius Metellus fol cxix.D
Cæsar Augustus cxix. H.B
Celius fo.cxxii.D
Cyrus fol.lxxxiii.H.cx. d d
Cicero fo.lxxvi.R
Cyprianus fo.lxxxvi. A
Cybele fo.cxxiii.A
Codrus fo.liii.i
Cornelius gallus fo.cxi. c c
Constãtius fol.cxx.T.B
Cõstantius magnus fol. cxx.X
Cõstans fo.cxx.A
Constãtius quartus fol. cxxi.F.k
Constãtius quintus fol. cxxi.P
Constantius sextus fol. cxxi.R
Cõstantinus fo.cxxi.E
Conradus primus fol. cxxii.E
Conradus secundus fol. cxxii.k
Cupido fol.cxxiii.A. lvi Z.ciii.nn.YY
Curio fo.lxviii.C
Curtius a terra sorbitus fo.cviii.D
Cõradus alamanus fol. cxxii.d d
Claudius fo.cxix.E
Claudius secundus fol. cxx.N
Cleantes fo.lxxvi.M.cli M
Claudianus poeta cxvi. A
Cleobolus cxii.F
Clearchus cv.A
Cleomenes cxviii.P
Clodius cvi.P
Cloto cxxiii.R
Crates cxii.C
Crisippus lxxvi.O

De littera.D

Dauid fol.lxxxiii.H
Damon fol.cvii.S
Damonidas fol.cxviii. R
Darius rex cxvii.F
Demaclis dictũ cx.i
Deiotarus ciii.A
Demetrius falareus fol. cxviii.H
Decius de pannonia fo. cxx.i
Desiderius rex cxxi.S
Demas philosophus fo. cxiiii.G
Demostenes orator fo. cxiii.B
Dionisius fol. ciii.yy. cxvii.N
Dion cxvii.B
Diocletianus cxx.S
Diana cxxiii.k
Diogenes philosophus fo.cxiii.G
Driades fo.cxxiii.R
Domitianus fol. cxix. M
Dodona cxxiii.R
Dria fo.cxxiii.R

De littera.E

Ecco fo.cxxiii.R
Egiatus metellus fo.cix P
Egeus fo.cxxiii.M
Eliconiades cxxiii.V
Emilius lepidus fol. cv. T
Eolus cxxiii.E
Epaminondas fo.cxviii T
Epimenides cxii.O
Epicurus fo.cii.G.cxiiii H
Eraclius cxxi.D
Esculapius ciiii.i
Esopus poeta fol.cxii. G
Euripides poeta fo.cxiii F
Eumenides fol.cxxiii. T
Euander li.ff
Eureliane fo.cxxiii.S
Euri.liii.k
Euripedes fo.cxi.e e

De littera.F

Fabritius fo.cxviii.Y
Fœdericus barbarussa fo.cxxii.N
Federicus secundus fol. cxxii.Q
Fœnilia cxxiii.R
Focas imperator cxxi. C
Fuluius flaccus fol. ciiii.E

De littera.G

G.Cæsar fol.cxix.G
G.Actilius fo.cv.X
G.Duellus fo.cvi.R
G.Aurelius Scaurus fo. ciiii.D
G.Gallicula cxix.D
G.Mamilius ciiii.D
G.Marius fol. cv.P.cvi. V.cxix.E
G.Popilius cviii.k
Galathea fo.li.ff
Galba senex fo.cxix.G
Gallus hostilianus fol. cxx.k
Galienus ualeriani fol. cxx.M
Galerius cxx.T
Galienus medicus fol. cxvi.ff
Genius fol.cxxiii.D
Gensericus cxxi.N
Gyges cix.Q
Gorgones cxxiii.S
Gorgias leontinus fo.lxviii.F.ciiii.M.cx.A
Gordianus cxx.G
Gratianus cxx.F
Græculus fo.liii.E

De littera.H

Hanibal fo.cx.k
Hesiodus fo.lxxvi.E
Henricus fol. cxxii.e e D
Henricus secũdus cxxii F
Henricus tertius cxxii. G
Henricus quartus fol. cxxii.H.
Henricus quintus fol. cxxii.O
Hericus sextus fol.cxxii X
Hiero tirannus fo.cxvii M
Hyppoclides fo. ciiii. Q
Hypsicratea fol. cvii. P
Himnides fol. cxxiii. R
Hippocrates medicus

cxiii.D
Hymenæus cxxiii.B
Horatius codes cvi.B
Homerus poeta lxxvi.
D.cxii.P
Horatius flaccus cxv.F
Honorius cxxi.k

De littera.I

Ianus cxxiii. C
Ieſus lxxix.B.lxxxiii.F
Ioſue lxxxiii.H
Iouinianus cxx.D
Iuno lxxvii.i.cxxiii. P
Iuppiter lxxvii.i. cxxii.
D
Iulius Cæſar cxix.A
Iulius celſus cxv.B
Iulianus didius cxx. V
C
Iuſtinus maior cxxi.R
Iuſtinus minor cxxi.S
Iuſtinianus cxxi.S
Iuſtinianus ſecũdus fo.
cxxi.G
Iuuenta cxxiii.R
Iphicrates cxviii.D
Iris cxxiii.R
Iſocrates philoſophus
lxviii.F.cxii.k

De littera.K

Karolus magnus cxxi.S
Karolus ſecũdus caluus
fo.cxxi.Y.
Karolus minor tertius
fo.cxxi.Z
Karolus q̃rtus cxxii.A

De littera.L

Lacheſis fo.cxxiii.R
Lamacus fo.cxviii.C
Lauinia fo.li.O
Lauerna fo.cxxiii.R
Lemures fo.cxxiii.D
Leo fo.cii.S.cxxi.O
Leo ſecũdus fo.cxxi.H
Leo tertius fo.cxxi.O
Leo q̃rtus fo.cxxi.Q
Liuius ſalinator cvi.X
Lycurgus philoſophus
fo.cxii.R.cxviii.i
Lotarius cxxi.V.cxxii
hh.i
L.ſylla fol. cvi. T. cx. X
cxix.E
L.brutus fo.cviii.G
L.angelius fo.cviii.H
L.calphurnius fo.cv.T
Luctatius fo.cv.D
Lucretia fo.cix.k
Lucanus miles cxviii.Z
Ludouicus pius cxxi.T
Ludouicus ſecũdus fo.
cxxi.X
Ludouicus tertius fol.
cxxi.bb
Lucina fo.cxxiii.R

De littera.M

Mars lii.V.X.cxxiii.G
Maro fo.lxxvi.F
Marcus tullius lxxviii
i.cviii.k.cxv.H
Maria mater fo.lxxix.A
Manlius torquatus fol.
cv.S
Macrinus fo.cxx.C
Maximianus fo.cxx.F
Marcus emilius lepidus
fo.cvii.V
M.curius fol.cvii. E. cx
viii.X.
M.druſus fo.ciiii.F
M. portius cato fol.cxv
Q
M.uarro fo.cxv.D
M.rutilius fo.cvi.L
Magia fo.xcviii.F
Matrita fo.cxxiii.R
Mãfredus fo.cxxii.R
Mahomertus cxxi. D
Mauricius fol.cxxi.B
Marcianus fo.cxxi.N
Maxẽtius fo.cxx.V
Mercurius fol.lxxvii.V
cxxiii.E
Meliſſa fo.lxxviii.E
Metellus reus fol.cv.M
cix.P.ciii.S S
Metellus nepos cix.F
Meſſallina fo.cxix.E
Mediolanẽſis fo. cxx.R
Medũſa fo.cxxiii.S
Megæra ſo.cxxiii.T
Mẽonides fo.cxxiii.V
Minerua fo.lxiii.H
Milo crotõiates cxi. hh
Mitridates fo.cx.dd
Mileſius fo.lxxviii.D
Moyſes fo.lxxxiii.H
Muſarũ noia cxxiii.V

De littera.N

Narciſus fo.lii.D
Nayades fo.cxxiii.R
Napee fo.cxxiii.R
Neptunus l.T.cxxiii.L
Nero fo.cxix.F
Nerua ſenex fol. cxix.N
Nereus fo.cxxiii.M
Nerides fo.cxxiii.M
Nimpha fo.cxxiii.R
Nũidicus metellus fol.
cvi.N

De littera.O

Oales fo.cxxiii.R
Orontes fo.cxvii.k
Orpheus fol. lxxvi. C.
cli.D
Otho fo.cxix.H
Otho primus cxxii. A
Otho ſecũdus cxxii.B
Otho tertius fo.cxxii.C
Otho quartus cxxii.P
Ouidius fol. lxxvi. G. c
xv.H

De littera.P

Pallas fo.cxxiii.Q
Pan.fo.cxxiii.D
Paulus æmilius fol. cx
viii.A
Pauſanias fo.ciiii.N
Parcæ fo.lxxx.L
Periander fo.cxii.i
Petilius fo.ciii.b
Pedaretus fo.cxviii.Q
Pelopidas fol.cxviii.V
Pegaſides fo.cxxiii.V
Phœbus fol.cxxiii.E.X
Pythagoras fol. lxxvi.k
xcix.Q .cx.F.cxii.V
Pythagorici fol.lxxix.C
Pythias fo.cvii.S
Philoſtratus fol. cviii.E
Pyrrus fo.cviii.F
Philomenes fo.cxi.ff
Philippus rex fol. ci. G
ciiii.N.cxvii.D
Pyſiſtratus fo.cxviii.G
Philippicus fo.cxxi.L
Pyerides fo.cxxiii.V
Philippus de arabia fol.
cxx.H
Philomela fo.lviii.L
Phiton fo.lxxvi.C
Pictacus philoſophus
fol.cxi.T
Pompeius fo.cvi.D
Photion fol. cvi. G. cx
viii.F
Portia fo.cvii.O
Polemo fo.cix.N
Poſtumius fol. ciii. SS.
cv.S.
Polyſtratus fo.ciiii.Q
Popilius fo.cxix.F
Pothamides cxxiii. R
Porphirius phũs fol. c
xvi.hh
Poreades fol.cxxiii.R
P.Memius fo.cix.L
P.rutilius fol. ciiii. D.
cix.T
Plato fo.lxxvi. Q. cvii
O.cxiii.M
Platonis mors lxviii.F
Plancus numatius fol.
cxv.T
Plautus fo.cxv.V
Plinius fo.cxvi.H
Pluto fo.cxxiii.N
Plutarchus fo.cxvi.G
Pictacus fo.lv.L
Ptolemæus fo. cxiiii.B
cxvi.i
Prometheus lxxiii.Q
Priapus fo.cxxiii.C
Probus de pannonia fo.
cxx.Q

De littera.Q

Quæſtores cxxiii.Q
Qu.fabius maxius fol.
cvi.O
Qu.ſceuola fo.cvi.M
Qu. Metellus fol.cix.P
Qu. ſabinus labeo fol.
cx.N
Qu.hortenſius cx.ll
Qu.neuius fol.ciiii.E
Quintilius cxx.N
Quintilianus cxvi.M

De littera.R

Ramiſia cxxiii.A
Rodulphus cxxii.G.S
Romanus cxx.R
Romulus fo.lxxviii.O.
cxxiii.F.

De littera.S

Sabinus fo.lxxviii.D
Saturnus fol. lxxvii. k
lxxvi.c.cxxii.c
Salomon fo.lxxxiii.i
Salencus fo.cix.c
Saluſtius fo.cxvi.S
Secũdus phũs fo.cxvi.L
Seneca .lxxvii.T. cxv. k
Sedechias fo.lxxxiii.H
Semirãis .cxi.P.cxvii. G
Seruius tullus fol. ciii.c
Seruius Galba fo.cxi. X
Seuerus fo.cxx.A
Senecta fo.cxxiii.R
Septẽ ſapientiũ noía fo.
cxi.A
Sybillarum nomina fo.
lxxvii.A.
Symonides poeta fol.
cxii.E
Sinacus prítius.cxvi. B
Siracuſanus fo.cvi.H
Solon fo.cxi.F.G.cli.H
Socrates fo.ci.E.cix. V
cx.hh.cxiii. N
Sophocles fo.cvii.F
Scipio Emiliãus.cix. R
Scipio Africanus fo.cix.
L.T.cxiiii.E
Scipio maior .cxviii. aa
Scipio minor fo.cxix. C
Sceuola fo.cx.ff
Spartanus fo.cvi.A
Spurius Carbilius fol.
ciiii.S
Sulurus fo.cxvii.L.
Stenio fo.cxxiii.S
Staſippus fo.cvii.Q

De littera.T

Tales Aſianus philoſo-
phus fo.cxi.A
Tales Mileſius fo.lxxvi.
i.cx. F
Tanaquil fo.ciii.D
Tacitus fo.cxx.O
Terétius fo.cxv.C
Theophraſtus fo.lxx.Z
cxiiii.L
Theopõpus fo.cxviii. L
Theodoſius fol. cxx. F
cxxi.H
Theodoſius minor fol.
cxxi.L
Theodoſius tertius fol.
cxxi.N
Theodericus fo.cxxi. P
Thenus fo.cxxiii.R
Titus Liuius fo.cxiiii.E
Timocares fo.cix.A
Titus fo.cxix.L
Tiberius fol.cviii. B.cx
ix. C
Tiberius ſecundus fol.
cxxi.A
Tiberius tertius .cxxi.i
Tyſiphone fo.cxxiii.T
Tirannis fo.cxxvi N
Traianus fo.cxix.O
Triptholéus.lxxiii.Q
Trogus pompeius fol.
cxvi.gg
Tullus hoſtilius fol.cvi.
i.cxi.bb

De littera.V

Valerius flaccus fol.c
yiiii.M
Valerius Maxímus .cxv.i
Valerianus fo.cxx.L
Valẽtinianus fol.cxx.E
Valentinianus ſecũdus
fo.cxx.G
Valẽtinianus tertius fo.
cxxi.M
Valens fo.cxx.F
Venus fol. lvi. F. lx. I
lxxviii.k.cxxiii.H
Venexeſlaus fo. cxxii. I
Vẽtoge noía fo cxxiii. E
Veſpaſianus fo.cxix.k
Vitellius fo.cxix.i
Virgilius fo.cxv.y
Vgo rex longobardor i
fo.cxxii.ff
Vulcanus fo.cxxiii.H

De littera. X

Xenocrates fol. cv. Q
cvii.P.G.cx.E
Xerſes fo.cx.L.cxvii.H
Xiſtus phũs fo.cxv.G

De littera.Z

Zacharias fo.lxxxiii.H
Zeno ſtoicus fol. lxxvi
P.lxxxiii.k.cxiiii.C
Zẽo cythiẽſis .cxii. H
Zeno ípator fo.cxxi. P
Zenobia fo.cxx.O
Zorohaſtes philoſop-
hus fo.cxii.k

Finis totius tabulæ

FINIS.

a
prima alba
Oratoge
rũ dignitatẽ
poſito
b
erunt
Aſſignes
lexi
runt
c
cauſa
colas
ab hís
gnoſceres
d
Peto
n.cã
eorum
te:ſed
e
decor.
mare uis
tentia
eſt tantum
f
curare
nitatẽ
noſtra
rum
g
Philippus
Multa
Extulerit
Flectere
h
Proſunt
Prona
Ipſa etiã
Nulla põt
i
mum
minum
conuentis:
nis copiis
k
præſid ũ
niũ maloge
reip.nullũ
Irácohibere.
l
Nos.n.
fallunt
Sed ut
de deo
m
Quiſqs
eſt dubiũ
intueri:
miliare
n
diligendus
ex re
uel ad pugillatũ
ſiſti carmine
o
uinciam
Quo circa
cibus
patefecit
p
Fuit in
lis erga
lis ſui
timẽs qd'
q
palacio
tem cũ
ſecutus eſt
nominibus
r
per internã
tu:núqd
erant niſi
& diadema
ſ
genium noui
Ex Phormione
tum ualet.
Mor & melle
t
Delirare mihi
Sin quid
modo flores
hibere
u
mentum
diderit
deteſtabant
auté quotidie
x
Quámaximũ:
tione cõtineret
Quid uero
tantarum

Quicumq;
Maledictus
ut faciat e
ex fide uiu
redemit
Maledictus
ihū · ut po
dico · tam
abrochae
in multis
tum conf
Non irritam
lam non e
Quidigitur
miserat · c
non · ē · d
VI
Si enim data
clusit scri
credentib
conclusi in
in xp̄o · ut
gogo ; O
baptizati e
uus neq: li
estis in xp̄o
promissio

De littera.S

Sabinus fo.lxxviii.D
Saturnus fol. lxxvii. k
lxxvi.c.cxxii.c
Salomon fo.lxxxiii.i
Salencus fo.cix.c
Saluſtius fo.cxvi.S
Secũdus phũs fo.cxvi.L
Seneca .lxxvii.T. cxv. k
Sedechias fo.lxxxiii.H
Semiráis .cxi.P.cxvii. G
Seruius tullus fol. ciii.c
Seruius Galba fo.cxi. X
Seuerus fo.cxx.A
Senecta fo.cxxiii.R
Septẽ ſapientiũ noía fo.
cxi.A
Sybillarum nomina fo.
lxxvii.A.
Symonides poeta fol.
cxii.E
Sinacus pſitius.cxvi. B
Siracuſanus fo.cvi.H
Solon fo.cxi.F.G.cli.H
Socrates fo.ci.E.cix. V
cx.hh.cxiii. N
Sophocles fo.cvii.F
Scipio Emiliáus.cix. R
Scipio Africanus fo.cix.
L.T.cxiiii.E
Scipio maior .cxviii. aa
Scipio minor fo.cxix. C
Sceuola fo.cxx.ff
Spartanus fo.cvi.A
Spurius Carbilius fol.
ciiii.S
Sulurus fo.cxvii.L.
Stenio fo.cxxiii.S
Staſippus fo.cvii.Q

De littera.T

Tales Aſianus philoſo-
phus fo.cxi.A
Tales Mileſius fo.lxxvi.
i.cx. F
Tanaquil fo.ciii.D
Tacitus fo.cxx.O
Terẽtius fo.cxv.C
Theophraſtus fo.lxx.Z
cxiiii.L
Theopõpus fo.cxviii. L
Theodoſius fol. cxx. F
cxxi.H
Theodoſius minor fol.
cxxi.L
Theodoſius tertius fol.
cxxi.N
Theodericus fo.cxxi. P
Thenus fo.cxxiii.R
Titus Liuius fo.cxiiii.E
Timocares fo.cix.A
Titus fo.cxix.L
Tiberius fol.cviii. B.cx
ix. C
Tiberius ſecundus fol.
cxxi.A
Tiberius tertius .cxxi.i
Tyſiphone fo.cxxiii.T
Tirannis fo.cxxvi N
Traianus fo.cxix.O
Triptholéus.lxxiii.Q
Trogus pompeius fol.
cxvi.gg
Tullus hoſtilius fol.cvi.
i.cxi.bb

De littera.V

Valerius flaccus fol. c
yiiii.M
Valerius Maxíus .cxv.i
Valerianus fo.cxx.L
Valẽtinianus fol.cxx.E
Valentinianus ſecũdus
fo.cxx.G
Valẽtinianus tertius fo.
cxxi.M
Valens fo.cxx.F

a
prima alba
Oratoꝝ
rũ dignitaté
poſito
b
erunt
Aſſignes
lexi
runt
c
cauſa
colas
ab hãs
gnoſceres
d
Peto
n.cã
eorum
te:ſed
e
decor.
mare uis
tentia
eſt tantum
f
curare
nitaté
noſtra
rum
g
Philippus
Multa
Extulerit
Flectere
h
Proſunt
Prona
Ipſa etiã
Nulla põt
i
mum
minum
conuentis:
nis copiis
k
præſid ũ
niũ maloꝝ
reip.nullũ
Irácohibere.
l
Nos.n.
fallunt
Sed ut
de deo
m
Quiſqs
eſt dubiũ
intueri:
miliare
n
diligendus
ex re
uel ad pugillatũ
ſiſti carmine
o
uinciam
Quo circa
cibus
patefecit
p
Fuit in
lis erga
lis ſui
timẽs qđ
q
palacio
tem cũ
ſecutus eſt
nominibus
r
per internã
tu: nũqd
erant niſi
& diadema
ſ
genium noui
Ex Phormione
tum ualet.
Mor & melle

et hos ciues et pergite ad
limina sctorum aplorum siue
alterius sancti in no
mine patris et filij et spc
sci ut per intercessionem
beate marie uirginis
et omnium aplorum atque

ret in terram repromis
sionis quam ei te daturum
esse promiseras precepisti
uecte non et populum israhelitici
te in deserto adorandum
multis prodigijs uiuere fe
[illegible]

Non Dum Semi haud me

creatori cuncta creata pu

Salue Sedit ange